B 14
171
CA NAZIONALE
LE - FIRENZE

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

LIBRI

DONATI DAL

DOTTOR ANNIBALE GIULIONI

GIURISTA

Nato a Firenze il 7 Febbraio 1807
e morto il 1° Dicembre 1895 in Firenze.

16 Maggio 1896

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI

CUM EXPLICATIONIBUS

IN QUIBUS UNIVERSUM JUS PONTIFICIUM PROPONITUR

ET NOTITIA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ PASSIM ILLUSTRATUR

Nec non variis disputationibus, aliqua novitate, ad usum scholasticum excitatis, discussisque, elucidatur

LIBER IV. QUI EST DE RE CRIMINALI

OPUS

LAZARI BENEDICTI MIGLIORUCCI

Sacrorum Canonum in Pisana Universitate Professoris Ordinarii

REGIÆ CELSITUDINI

SERENISSIMI MAGNI PRINCIPIS ÆTRURIÆ

JOANNIS GASTONIS

DICATUM

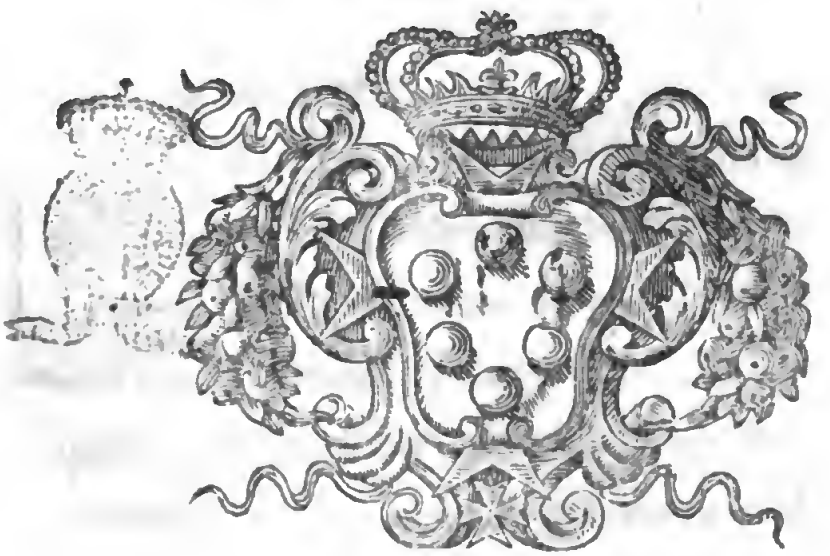

PISIS, MDCCXXIII.

Ex Typographia Francisci Bindi Impressoris Archiepiscopalis, nec non Episcopalis Volaterræ, & Sanctæ Inquisitionis.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Bibliothèque
de la Ville
de Paris

REGIÆ CELSITUDINI
SERENISSIMI MAGNI PRINCIPIS ÆTRURIÆ
JOANNIS GASTONIS

HRuctum mihi videor amplissimum extremi hujus laboris consequutus, quòd abs Te, Clementissime Princeps, impetraverim, ut scriptio hæc, qualiscumque sit, Regio Tuo sub Patrocinio, quo nihil mihi honorificentius, posset in lucem, & aspectum hominum prodire. Gaudendum mihi, quòd Regiâ favoris eximii suffragatione, dabitur has lucubrationes ad tanti Principis decus, & gloriam incla-

reſcere : Gaudendum, quòd tam multa in uſum Doctrinæ cupidæ Juventutis his Commentariis collecta, nec trita illa quidem, & proculcata, nec levis operæ, induſtriæque, tantis ſub Auſpiciis gratiora legentibus efficientur, & quandam ſibi venerationem adſciſcent; imò ſpiritum, & ſanguinem recipient, quò fidentiùs in luce hominum verſentur, nec rubiginoſum dentem, & ſiniſtra judicia expaveſcant. Allicerer jam aliquo verborum ornatu Virtutum ſeriem, quæ in Te ſitæ ſunt, commemorare, rationem ut redderem, cur meæ putem felicitati adſcribendam Auguſtam hanc nuncupationem. At hoc magnificum, & Tuum, beneficum eſſe; laudes nihil morari: Hoc generoſæ mentis proprium, altiores alere ſpiritus; quæ Vulgus admiratur, contemnere: Suis lætari bonis, & ſecura Majeſtate ſuprà Fortunam aſſurgere. Talis Octaviani Cæſaris, & Tiberii moderatio. (a) Ille Varum carminibus inſeri nomen ſuum, celebrarique prohibuit; Hic Statuas ſibi poni, & cognomen Patris Patriæ, & civicam in veſtibulo coronam recuſavit. Nimirùm vera gloria, ut ſcripſit (b) Tullius radices agit; non inſtar eſt caduci floris tenui de cæſpite ſurgentis. Vera Virtus ſui ipſius præmium eſt, nil ad ſui præſtantiam deeſſe ſibi ſentit: ac ſi homines obmuteſcerent (c) pulchritudine tamen ſuâ ſemper eſſet, ſpecieque admirabilis. Sat mihi fuerit cursim, obiterque declaraſſe, quanti ad meum decus interſit, quantumque propterea Tibi debeam, quòd meos conatus Tuis excipere ſub Auſpiciis perhumaniter annuiſti.

(a) Sueton. in Vita. (b) Lib. 2. de Finib. (c) Cicero ibid.

En

En ſolio Tuo procumbens opus jam editum dùm offero, quod extare cupio obſequii pignus, ac monumentum ſempiternum, animo ſimul in Cœlum converſo, meum publicis votis adjungo deſiderium quàm fieri poſſit flagrantiſſimum. Vive diù Princeps. Deus Optimus Maximus, qui ab altiore Syderum luce terrena reſpicit, ac moderatur, ſoſpitem Te ſervet ad Ætruriæ felicitatem, ad decus & ornamentum Literarum; Quæ, ut ſemper in Regia Medicum Aula honorem, ac dignationem invenerunt: Sic ipſæ altrices Tuæ, a placida illa, & jucunda animi Tui magnitudine continuum ſperant Patrocinium, ſperant effloreſcere quotidiè magis, atque in Tua beneficentia nixæ ad excelſum gloriæ faſtigium pervenire.

SERIES

SERIES TITULORUM
LIBRI IV.
CANONICARUM INSTITUTIONEM
NEC NON
Dissertationum, quæ explicationibus opportunè inseruntur.

DE Accusationibus, Denunciationibus, & Inquisitionibus. Titulus I. pag. 1.

Dissertatio 1. *Quid sit judicium criminale? Item quotuplex sit? An Jure Sacrorum Canonum omnia crimina censeantur publica? pag* 8. corrige *ibidem n.* 12. verbum *lædens*, nam in originali ait *lædentis*.

Dissertatio 2. *Defenditur uberiùs quàm Scriptores cæteri soleant, merum Imperium esse in Ecclesia contra* Zieglerum, *aliosque id inficiantes. pag* 13.

Dissertatio 3. *An accusationis ritus a Lege præscripti, jàm in usu sint? Multa adducuntur, & aliqua novitate pag.* 21. Addatur *sub n.* 70. *Corrasius Libro* 4. *Miscell. cap.* 20.

Dissertatio 4. *Quandonam accusatus inter reos receptus dicatur? Aliqua novitate disceptatur. pag.* 27.

Dissertatio 5. *Officium accusatoris an sit honestum? pag.* 31.

Dissertatio 6. *In accusationibus quomodo calumniam intervenire contingat? pag.* 35.

Dissertatio 7. *De prævaricatoribus, & tergiversatoribus. pag.* 39.

Dissertatio 8. *De abolitione, tùm accusationis, tùm criminis. Disputatur, an in criminibus transactioni sit locus? pag.* 40.

Dissertatio 9. *An in feriis Paschalibus abolitioni sit locus? pag* 42.

Dissertatio 10. *Clerici an possint accusare criminis aliquem? Et explicatur protestatio, de qua* in cap Prælati 2. de homic in 6 *pag* 46.

Dissertatio 11. *De Accusatione civiliter intentata. Ad quam explicandam disputatur, an Tutor honorarius debeat ob tutelam ab aliis male administratam condemnari? Decisio Maceratensis per extensum adducitur. pag.* 49.

Disser-

Dissertatio 12. *De alio modo inchoandi criminale Judicium, per denunciationem; & aliis hactenus incolutis apud Scriptores, e tenebris vindicantur pag.* 54.

Dissertatio 13. *De speciebus denunciationum. In qua ostenditur, errore turpiter lapsos, qui tàm varias tamque multiplices denunciationum species comminiscuntur. pag.* 58.

Dissertatio 14. *De inquisitione. Disputatur, an hic modus procedendi Jure Civili sit incognitus? pag.* 60.

Dissertatio 15. *De Quæstione. Disputatur, an Clericus torqueri possit? pag* 68.

Dissertatio 16. *De Notorio. Probatur, notorium in criminibus æquivalere accusationi, denunciationi, inquisitioni pag* 70 & adde post num. 259. August. Barbos. in cap. Romana de p.p. *in* 6. *num.* 2.

Dissertatio 17. *De Represaliis; Quatenus ad compensandam injuriam permittantur, aliqua novitate discutitur, & Prælectio dilucidatur Præstantissimi Viri* Josephi Averani *habita coram Principe Electorali Saxoniæ.* Friderico Augusto. *pag.* 79.

De Delictis in genere, eorumque purgatione, tùm vulgari, tùm Canonica. Titulus II. pag. 78.

Dissertatio 1. *Quid sit delictum? Exponitur textus* in can. unum oratium 25. dist. *pag.* 81.

Dissertatio 2. *In crimine mixti fori si Judex Ecclesiasticus citaverit realiter, Judex verò sæcularis verbaliter, causæ criminalis cognitio an spectet, ad Ecclesiasticum Judicem, vel potius ad sæcularem? pag.* 86.

Dissertatio 3. *An duellum justè*, omni Jure, *prohibitum fuerit? Duelli argumentum luculentissimè tractatur. pag.* 88.

Dissertatio 4. *De purgatione canonica, an sit in usu? An hæc Jure Civili sit incognita? Casus purgationis canonicæ. Forma ejusdem purgationis, & praxis.* Gonzales *recitur. pag.* 93.

Dissertatio 5. *An reus vehementer suspectus sit prius torquendus? Deinde si nil fuerit confessus se purgare cogatur? Post hæc. expurgatus an abjurare quoque teneatur, tandemque sit pœnis arbitrariis puniendus? An hę pœnæ omnes cumulandæ sint? pag.* 97.

De Simonia. Titulus III. pag. 99.

Dissertatio 1. *De Simonis magi gestis, & exponitur textus* in can. si contenterimus dist. 27. *pag.* 103.

Disser-

Dissertatio 2. *Quid sonent verba:* studiosa voluntas? *Refellitur Lotherius. pag.* 104.
Dissertatio 3. *Quo in sensu Simonia* hæresis *dicatur? Quis hujus appellationis effectus? pag.* 106.
Dissertatio 4. *An res tradita ad alium finem, quàm mercandi spiritualia, Simoniam inducat? Et an pacta circa spiritualia semper simoniaca sint? pag.* 107.
Dissertatio 5. *An detur in Simonia parvitas materiæ? pag.* 111.
Dissertatio 6. *An Simonia completum actum ex utraque parte desideret? pag.* 113.
Dissertatio 7. *An detur Simonia Juris Ecclesiastici? pag.* 115.
Dissertatio 8. *An tacitum pactum eximat a Simonia? Et de Simonia confidentiæ. pag.* 117.
Dissertatio 9. *An ad mentalem simoniam actus aliquis exterior requiratur? pag.* 119.
Dissertatio 10. *An ad pœnas simoniæ incurrendas declaratio Judicis requiratur? pag.* 120.
Dissertatio 11. *An ordinati per simoniam, valide ordines receperint? pag.* 121.
Dissertatio 12. *De Dimissione beneficii per simoniam obtenti; de restitutione fructuum. pag.* 121.

De Hæreticis, & Schismaticis, & Apostatis. Titulus IV. pag 123.

Dissertatio 1. *An qui a fide defecerunt dici possint de Ovili? Et de salvo conducto concesso* Joanni Hull *disputatur. pag.* 128.
Dissertatio 2. *An hæresis rectè dicatur error in catholico? ad expositionem textus* in can. 14. Concilii Nicæni primi. *pag.* 130.
Dissertatio 3. *De pertinacia propria hæresis.* Exponitur textus in can. nunc autem dist. 21. *pag.* 133.
Dissertatio 4. *Ignorantia crassa, vel affectata an excuset ab hæresi? pag* 134. *n.* 35.
Dissertatio 5. *De suspicionibus hæresis, violenta, vehementi, ac levi. pag* 135.
Dissertatio 6. *An dubius in fide sit hæreticus? pag.* 135. 37.
Dissertatio 7. *De varia abjuratione, secundum varias suspiciones. pag.* 137. *n.* 52.
Dissertatio 8. *De Propositionibus damnabilibus. pag.* 139. *emendetur in inscriptione vox* probationibus, *& dicatur* propositionibus.
Dissertatio 9. *De Hæresum historia, pro varietate temporum, ad ornatum* textus in can. hæreticus 24. q. 3. *pag.* 140.

✠✠

Dissertatio 10. *An hæresis sit crimen merè Ecclesiasticum? pag.* 144.
Dissertatio 11. *An Inquisitores ordinariam, vel potius delegatam exerceant jurisdictionem? pag.* 147.
ibi corrige *quartus quintus*, & dicatur *quartum, quintum*.
Dissertatio 12. De *denunciatione*; *Et an eam fraterna debeat præcedere correctio? pag* 148.
Dissertatio 13. *An in crimine hæresis sufficiant probationes leviores? pag.* 150. *n.* 110.
Dissertatio 14. De *sponte confitentibus errores in fide. pag.* 150.
Dissertatio 15. *An pœna confiscationis incurratur, ubi spontanea confessio errorum in fide facta sit? pag* 151. *n.* 118.
Dissertatio 16. *An convictus, & pœnitens pœna afficiatur? pag* 152. *n.* 143.
Dissertatio 17. *Quandonam prosit convicto de hæresi pœnitentia? pag.* 153. *num.* 129.
Dissertatio 18. *Dogmatistæ an ad misericordiam admittantur? pag.* 154.
Dissertatio 19. *Quis dicatur impœnitens, quis negativus? Eos flammis addici oportet. pag.* 155.
Dissertatio 20. *An cum hæreticis communicare ullo casu permittatur? pag.* 157. *n* 143.
Dissertatio 21. *An pœna confiscationis in hæreticos, afficiat etiam filios exortos antè hæresim? pag.* 159.
Dissertatio 22. De *Schismate. pag.* 161.
Dissertatio 23. *An pœna excommunicationis in schismaticos sit ferendæ sententiæ? pag.* 163.
Dissertatio 24. De *Apostasia. pag* 164.
Dissertatio 25. *An hæreticus deficiens a fide verè, & propriè dicatur Apostata? pag.* 166.

De Judæis. Titulus V. pag. 168.

Dissertatio 1. *Utrum Judæi infamia notati sint? pag.* 171.
Dissertatio 2. De *tolerantia Judæorum in locis Christianorum. Item de Bibliis sacris, eorumque versionibus. pag.* 173.
Dissertatio 3. De *Synagogis Judæorum. pag.* 175.
Dissertatio 4. De *Cadaveribus Judæorum vestibus non exuendis, præsertim si occultè fuerint baptizati & de extrahendis ijs è sordido Judæorum campo, & sepeliendis in Ecclesia juxta doctissimum Votum* Illustris. ac Reverendiss. Francisci Frosinii Archiepiscopi Pisani *pag.* 176.
Dissertatio 5. *An filii Judæorum, invitis Parentibus, baptizari possint? pag.* 193.

Disser-

Dissertatio 6. *An Judæi immobilia valeant possidere? Et de Gazzagi vigore Brevis* Clem. VIII. *pag.* 195.
Dissertatio 7. *An Judæi possint dici de Civitate ac de populo? pag.* 196.
Dissertatio 8. *An Judæi statutis Christianorum ligentur? pag.* 197.
Dissertatio 9. *An cum validè jurent Judæi; absolutionem ad effectum agendi petere debeant coram Judice Ecclesiastico? Et an his deferri juramentum possit? pag.* 198.
Dissertatio 10. *Quandonam, & ob quæ delicta Judæi ex Regnis, & Civitatibus ejecti fuerint? pag.* 299.
Dissertatio 11. *Possint ne Judæi usuras exercere? pag.* 200.

De Sortilegis, Maledicis, & Sacrilegis. Titulus VI. pag. 202.

Dissertatio 1. *Quid sit Æromantia? Exponitur textus* in L. 4. Cod. de Malef. & Math. *pag.* 206.
Dissertatio 2. *Quid Necromantia sit? pag* 207.
Dipsertatio 3. *Astrologiæ quanta sit vanitas, & fallacia? pag.* 208.
Dissertatio 4. *De Sortilegio, per divinatorias sortes, consultorias, divisorias. pag.* 210.
Dissertatio 5. *De Blasphemia, quanta ejus perversitas, & quot pœnæ? pag.* 212.
Dissertatio 6. *De Sacrilegio adversus locum Sacrum. pag.* 214.
Dissertatio 7. *De Sacrilegio adversus rem sacram. pag.* 216.

De Furtis. Titulus VII. pag. 218.

Dissertatio 1. *Furti delictum quandonam ad Potestatem Ecclesiasticam pertineat? pag* 219.
Dissertatio 2. *An Jure Canonum rei modicæ furtum fiat? pag.* 221.
Dissertatio 3. *Occupantes bona ex naufragio dispersa per mare, an fures sint? pag.* 224.
Dissertatio 4. *Judex munera recipiens fur est. Idque defenditur: plenissimeque materia hujusmodi munerum discutitur. pag.* 225.
Dissertatio 5. *De furto in extrema necessitate. pag.* 229.
Dissertatio 6. *Rem amissam occupans, nisi reddat, fur est. pag* 230.
Dissertatio 7. *Clerici furis damnatio secundum formam textus*, in cap. cum non ab homine de Judic. *pag.* 232.

De Usuris. Titulus VIII. pag 233.

Dissertatio 1. *Omni Jure, Naturali, Divino, Gentium, Canonico, prohibitas esse usuras, demonstratur. Quid de Jure Civili?* Lupus *hoc quoque Jure prohibitas esse Usuras defendit. pag.* 238.

Diſſertatio 2. *Ex definitione oſtenditur, titulum mutui nequitiam uſuræ lucris ex illo comparatis tribuere. Hic titulus venenum eſt inficiens emolumentum, quod trahitur.* Reiicitur Leotardus *aliter ſentiens. pag.* 240.

Diſſertatio 3. *Uſura non in ſola pecunia conſiſtit, ſed in eo etiam quod ſit pretio æſtimabile; quodque ad illa tria redigitur, munus a manu, munus a lingua, munus ab obſequio. pag.* 242.

Diſſertatio 4. *Oſtenditur, per uſuram legem fraudari, modis tribus, de re ad rem; de perſona ad perſonam, de contractu ad contractum pag.* 243

Diſſertatio 5. *Demonſtratur, ſolum Creditorem; non verò Debitorem eſſe uſurarium. pag* 244.

Diſſertatio 6. *De ſimulatis contractibus. Decem ſimulationis rationes, ac ſpecies adducuntur. pag.* 246.

Diſſertatio 7. *Coram quo Judice, ſimulati contractus impugnari valeant? pag.* 246.

Diſſertatio 8. *Sub contractu emptionis venditionis uſura latere poteſt. Nova expoſitio textus* in cap. ad noſtram de empt. & vend. *pag.* 248.

Diſſertatio 9. *Carius vendere uſura an ſit? pag.* 250.

Diſſertatio 10. *Sub contractu ſocietatis latere uſura poteſt. pag.* 251.

Diſſertatio 11. *De triplici contractu; an ſit uſurarius? pag.* 252.

Diſſertatio 12. *In pignore uſura latere poteſt; cum ſit contractus antichreticus. pag.* 254.

Diſſertatio 13. *De contractu* a godere, *an ſit uſurarius? pag.* 255. *n.* 61.

Diſſertatio 14. *An uſura ſit; paſciſci fidejuſſorem lucrum aliquod, ob fidejuſſionem? pag.* 257.

Diſſertatio 15. *In cambio uſura latere poteſt. pag* 258.

Diſſertatio 16. *Septem caſus Cambii ſicci expenduntur. pag.* 259.

Diſſertatio 17. *Diſputatur fuſe lateque de Vitalitio, an habeatur contractus uſurarius? pag.* 263.

Diſſertatio 18. *Diſputatur de uſura periculi compenſatoria ad expoſitionem textus,* in cap naviganti de Uſuris; *Qui textus nova expoſitione illuſtratur. pag* 267.

Diſſertatio 19. *De Contractu aſſecurationis; Qui ex auctoritatibus illuſtratur. pag* 269.

Diſſertatio 20. *De intereſſe, an adſcribendum uſuræ ſit? pag.* 270.

Diſſertatio 21. *An uſura ſit, recipere intereſſe ex pecunia mutuata, cum pacto, ut recipiens inveſtire talem pecuniam debeat. pag.* 272. *n.* 146.

Diſſer-

Diſsertatio 22. *An intereſse in conventionē deduci poſsit? pag.* 272. *n.* 148.
Diſsertatio 23. *Quę eſt votum Deciſivii B.M. Auditoris* ANDREÆ FARSETTI. *pag.* 274.
Diſsertatio 24. *An uſura ſit lucrari ex Titulo redimendæ vexationis? pag.* 279.
Diſsertatio 25. *An uſura ſit lucrari ex mutuo, titulo donationis? pag.* 280.
Diſsertatio 26. De *uſuris licitis ex æquitate celeberrimi textus*, in L. curabit Cod. de Act. Empt. *pag.* 281.
Diſsertatio 27. *Uſuræ titulo pœnæ quandonam licitæ reputentur? pag.* 285:
Diſsertatio 28. De *Montibus, & eorum lucro; Quatenus labem excludant uſurariam? pag.* 285.
Diſsertatio 29. *An Uſurarius teneatur edere Codices ſuarum rationum? pag.* 288.
Diſsertatio 30. *Quiliter Uſurarius ad lucrum ex mutuo perceptum, reſtituendum teneatur? pag.* 289.

De Adulteriis, & aliis conjunctionibus illicitis. Tit. IX. pag 290.
Diſsertatio 1. De *pœna in Clericos adulteros pag.* 293.
Diſsertatio 2. *Defenditur, ſimplicem fornicationem eſse Juri naturali repugnantem, ſemperque fuiſse in Eccleſia prohibitā. pag.* 294.
Diſsertatio 3. *An expediat ad majora mala vitanda meretrices in civitatibus tolerare? pag.* 295.
Diſsertatio 4. *An meretrices quantumvis tolerate, pœnis adhuc a Jure coerceantur? pag.* 298. *n.* 23.
Diſsertatio 5. *An meretrix capax ſit juriſpatronatus. pag.* 300. *n.* 25.
Diſsertatio 6. *Diſputatur de ſtupri delicto ejuſque pœna*, in cap. 1. & 2. de adulter. pag 301.
Diſsertatio 7. De *Inceſtus delicto, ejuſque pœnis pag.* 302.
Diſsertatio 8. *An pœnæ temporales in Raptorem imponi poſsint per Eccleſiaſticum Judicem prævenientem. pag.* 303. *n.* 50.

De Crimine Falſi. Titulus X. pag. 304.
Diſsertatio 1. *Diſputatur, an Jure Canonum prohibita ſit Alchimia, ſivè ars aurum conficiendi? Plena curioſitatis ſimulque ſolida inveſtigatio. pag.* 307.
Diſsertatio 2. De *Sigillo, ejuſque fraudatione; Qualenam ſit hoc delictum? Multa eo loci cognitu perutilia. pag.* 309.
Diſsertatio 3. *De falſi crimine, quoad literas Apoſtolicas obtentas abſque Domini mandato. Omnia tendunt ad illuſtrandam Sanctionem Lateranenſis Concilii pag.* 310.

14
Diſſertatio 4. De *partu ſuppoſito*. *Quantum hoc crimen ſit? Ex Hiſtoriis, ex Legibus, & Canonum ſanctionibus exponitur, aliqua novitate*. *pag.* 311.

De Homicidio. Titulus XI. pag. 315.

Diſſertatio 1. *Undenam Princeps habeat Jus vitæ, ac necis? pag.* 317.
Diſſertatio 2. De *Bello generatim*. De *injuſto bello, & juſto*. *Luculenter, ſtrictimque materies hæc enucleatur*. *pag.* 318.
Diſſertatio 3. *Permiſsumne ſit prœliari inter Chriſtianos Principes? pag* 319.
Diſſertatio 4. De *Bannitis; Unde facultas bamitos impunè occidendi? pag.* 321.
Diſſertatio 5. *De his, qui ſe divino inſtinctu occiderunt; de Sanctis Martyribus, eorumque Canonizatione*. *pag.* 323.
Diſſertatio 6. De *moderamine inculpatæ tutelæ*. *Multis erroribus itur obviam, dùm deteguntur*. *pag* 325.

De Injuriis, & damno dato. Titulus XII. pag. 329.

Diſſertatio 1. *Quomodo nam injuria fiat Pontifici, ſi quis, vacante Imperio, Vicarij nomen aſsumpſerit? pag.* 333. *n* 8.
Diſſertatio 2. *Solis verbis injuria illata Clerico, an pœnam habeat excommunicationis*, Can. ſi quis ſuadente diabolo? *pag* 334 *n* 11.
Diſſertatio 3. *An Pater filium in ſacris conſtitutum, citra hanc excommunicationem, moderatè caſtigare poſsit? pag* 337 *n.* 36.
Diſſertatio 4. *Injuria illata Principi, ut Principi, an ſit generosè per Principem remittenda? pag* 338. *n* 59.
Diſſertatio 5. *Injuria Epiſcopo illata, quibus pœnis coercenda ſit? pag.* 339. *n* 67.
Diſſertatio 6. *An peccet, & reſtituere teneatur, columbos occidens? pag.* 343.

De Eccleſiaſticis Cenſuris, Excommunicatione, Suſpenſione, Interdicto. Titulus XIII. pag. 345.

Diſſertatio 1. De *Cenſuris in genere*. *Quomodo Cenſura pœna ſit medicinalis? pag* 350. *n.* 3.
Diſſertatio 2. *An Cenſura imponi pro culpa jam præterita poſsit? pag.* 350. *n.* 7.
Diſſertatio 3. *Quiſnam Cenſuræ ſit capax? pag.* 350. *n.* 9.
Diſſertatio 4. *An Cenſura fuerit inſtituta a Chriſto Summo Legislatore? pag.* 351. *n.* 11.

Diſſer-

Dissertatio 5. An ante Religionem Christianam existerent Censuræ? pag. 352. n. 18.
Dissertatio 6. Tres Censuræ Ecclesiasticæ sunt: Excommunicatio, suspensio, interdictum pag. 353. n. 20.
Dissertatio 7. An Irregularitas verè, & propriè Censura sit? pag. 353. num. 21.
Dissertatio 8. An excommunicatus possit esse Judex? pag. 355. n. 26.
Dissertatio 9. An excommunicatus actor esse possit? pag. 355. n. 28.
Dissertatio 10. An excommunicatus contrahere possit? pag. 355. n. 30.
Dissertatio 11. An excommunicatus testis esse possit? pag. 355. n. 31.
Dissertatio 12. An valeat Sacramentalis absolutio facta excommunicato? pag. 356. n. 33.
Dissertatio 13. An excommunicatus aliquod divinum officium celebrare valeat? pag. 356. n. 35.
Dissertatio 14. An excommunicatus possit conferre beneficium, aut præsentare? pag. 357. n. 38. & seq.
Dissertatio 15. Minor excommunicatio privat perceptione Sacramentorum pag. 358. n. 43.
Dissertatio 16. Species majoris excommunicationis latæ sententiæ, quænam sint? pag. 359. n. 50.
Dissertatio 17. An monitio semper excommunicationem debeat præcedere? pag. 362. n. 60.
Dissertatio 18. An etiam injusta excommunicatio timenda sit? pag. 363. num. 65.
Dissertatio 19. Quid sonent hæ voces; anathema, maranatha? pag. 366. num. 68.
Dissertatio 20. Quis nam sit excommunicatus vitandus? ad expositionem Bullæ Martini V. pag. 368. n. 74.
Dissertatio 21. An usu invaluerit Bulla Martini V.? pag. 369. n. 76. et seq.
De Suspensione. Et adducuntur Casus in jure expressi suspensionum, tàm adversùs Clericos, quàm adversùs Episcopos. pag. 371.
De Interdicto. Et exempla historica interdicti proferuntur. pag. 372.

INSTI-

INSTITUTIONUM CANONICARUM

LIBER QUARTUS.

DE ACCUSATIONIBUS,

DENUNCIATIONIBUS, ET INQUISITIONIBUS.

TITULUS I.

MAgnum bonum in Republica ſubiectorum virtus; ad quam præmiis allicere Leges non deſinunt, *L. & virtutum C. de ſtatuis L. 1. C. de Aſſeſſor.* Magnum malum delinquentium improbitas, á qua ut revoëentur, ſeveritate pœnarum Leges armantur, *can. ſunt quædam, can. non vos* 23. *q.* 5. Et vellent quidem iniqui, ſi poſſent, impunè delinquere: ſicuti vellent ſine fine vivere, ut poſſent ſine fine peccare, *can. voluiſſent de pœnit. diſt.* 1. At ecce ſcopulum, in quem impingere coguntur: Judicis Tribunal; ubi, & qui plectitur, corrigitur experimento; & alii deterrentur exemplo, quò in bonis vitæ inſtitutis magis obfirmentur, magiſque, *can. non eſt innocentiæ* 23. *q.* 5. Judicium hoc, quod in criminibus vertitur ad publicam vindictam, (*a*) Criminale eſt: & in foro etiam Eccleſiaſtico cauſæ criminum (*b*) agitantur. Nam licèt Sacri Canones pœnarum exhorreant atrocitatem, & ſanguinis effuſionem reformident; habent tamen ſuas pœnas ad facinoroſos coercendos: habent cenſuras, quibus Eccleſia, ut acies caſtrorum, terribilem ſe prodit.

Jam, quibus modis criminale Judicium inſtituatur ex Canonum præſcripto, diſpiciendum eſt.

Triplex modus criminale Judicium instituendi; vel per accusationem, vel per denunciationem, vel per inquisitionem, ut statuit Innoc. III. *in cap. qualiter* 24. *de accus. in §. debet igitur*, ibi: *contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, & si tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum.*

Accusatione crimen deducitur in Judicium; cum accusator, libello (*c*) ad formam Juris concepto, seriem commissi criminis exponit Judici competenti, petitque, reum debita pœna coerceri. Vis accusationis [*d*] est relatio inter reos. At inter reos connumeratur accusatus, ex litis contestatione. Cum autem reum criminis in judicium deferre tendat ad bonum Reipublicæ; accusatoris [*e*] officium licitum, honestumque censendum est: Quandoque illicitum redditur; nimirùm mente accusatoris ad (*f*) calumniam directa; aut si prævaricetur; (*g*) aut si tergiversetur. Væ tamèn illis, qui tam inconsultè se gerunt in accusando; Pœnis erunt obnoxii, quas in *Explicationibus Dissert. VI. & VII.* recensebimus. Legitima tamen (*h*) abolitione sequuta, accusatori impunè datur ab accusatione desistere. Et hæc quidem formam respiciunt accusationis, modumque in ea servandum. Sed adhuc, ut rectè procedat accusatio, permagni interest, idoneas esse personas, quæ munus hoc aggrediuntur; item que, ut eos non audeant accusare, quibus obiici crimen, Jura non patiuntur. De utraque inspectione; quinam accusare, & vicissim quinam accusari jure valeant, admodum solliciti fuere Leges, & Canones. Si quæras, quinam accusare valeant juxta Canonum placita; Romana Synodus sub Adriano Papa in *can. accusationes* 2. *causa* 3. *q.* 5. pro captu omnium, regulam monstrat expeditam: ut quos accusatores Romanæ non nascisuntur Leges, sacratum auctoritate Legum repellantur. Et Eusebius Papa in *can. nos* 6. *q.* 1. vetat, eos in foro Ecclesiæ accusare, quos alterum impugnare, Lex vetat. Idemque dogma servandum præscribit Stephanus Papa omnibus Episcopis in *can. accusatores* 8. *caus.* 3. *q.* 5. ut quos sæculi Leges non recipiunt in accusandi munere, iidem Ecclesiastico Jure submoveantur. Audi tamen, quid novi quoad accusatores effata Canonum induxerint. An non Leges inimici admittunt accusationem? Nil tale concedit Jus nostrum, *cap. repellantur* 7. *de accus. cap. cum P.* 10. *cap. meminimus* 13. *de Accus.* An non prohibitorium Civilis Juris edictum de accusatoribus, quod extat in *L. qui accusare* 8. *ff. de accus.* utpote Macri Jurisconsulti, alienum a disponendo de Clericis censendum est? Jam verò Pontificium Jus declarat, licere Clericis querelam deponere penes sæcularem Judicem de laicis suis malefactoribus, modo protestentur expressè, quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis non intendunt; Sic Bonifacius VIII. (*i*) loquitur in *cap. Prælatis de homic. in* 6.

Si

Si quæras poſt hæc; quinam accuſari poſſint; recurrit ſuperior Canonum regula, ut hoc Jure accuſari prohibeantur omnes, qui et Jure Civili prohibentur. Hoc ampliùs ſacris Conſtitutionibus continetur, ut forum Eccleſiæ in Clericos laicorum non admittat accuſationes; ſic decernente Alexandro III. *in cap. de cętero de teſtibus, & att.* item ut difficiliùs in Prælatos procedat ſubditorum accuſatio; quod hos contingat ratione correctionis non tam juſtitiæ zelo, quàm impietatis livore, & odii fomite ad accuſandum prorumpere, *can. ſunt nonnulli 2. q. 7.* Ergo cauſa bene examinata, audientur, ſi probatæ vitæ ſint, *cap. qualiter 24. de accuſ.* Abbas a monachis poterit accuſari, imò & ſumptus iiſdem ex redditibus Monaſterii ſubminiſtrandi ſunt, *cap. ex parte 11. de accuſ.* Effectus demùm hic eſt accuſationis legitimè inſtitutæ, ut, dum ea pendet, nequeat interim accuſatus ad ordines promoveri; ut Conſtantiæ Auguſtæ Gregorius reſcripſit, in *cap. omnipotens de accuſat.* & ſi is Presbyter fuerit, ſacris interim operari prohibetur; ut Deodatus Papa decrevit *in cap. accuſatum, in cap. quoties de ſimonia.* Hæc ſatis de accuſatione; Quam monemus, in vero hactenùs, proprioque ſenſu acceptam fuiſſe; Aliàs enim, & accuſari civiliter, quis dicitur, *Authent. de Sanctiſſimis Epiſcopis cap. XXI. verſ ſi quis autem pro pecuniaria L. qui accuſare 8. ff. de acc.* ut accidit in (*l*) Tutore, qui non ex fide tutelam gerat; liberum eſt hunc, civiliter tantùm, accuſare; cum pęna poſthabita, ſolùm petitur, ut is removeatur, rationem reddat, reliquaque reſtituat. Harprectus *ad Tit. Inſt. de ſuſpectis Tut. princip. n. 5. & 6.*

Denunciatione quoque criminale Judicium inſtituitur. Ea eſt, criminis latentis facta Judici, vel Fiſco, non obſervata formula accuſandi, nunciatio. Cùm propterea, accuſationis ritus in denunciatione non ſit obſervandus; neque inſcriptio ad pęnam talionis erit neceſſaria, neque denuncians oneri probandi criminis ſe ſe ſubieciſſe videbitur; tantùm de calumnia jurare, & teſtes criminis conſcios nominare obſtringitur. *Corvinus Aphoriſm. Jur. Can. Lib. 4. Tit. 40. §. fit delatio.* Diſtinguendum autem inter Clericos, & Laicos denunciandos. Nam ſi de Clerico reo criminis agitur, denunciationem charitativæ debet precedere monitio, *cap. 2. cap. cum dilectus de accuſ.* Hæc eadem verò monitio, in denunciandis laicorum criminibus, omitti poteſt, *cap. qualiter, & quando in 2. §. de accuſ.* Quæ hactenùs deſcripta eſt denunciatio, ea propriè ad noſtrum inſtitutum attinet, vocaturque [*m*] judicialis. Cęteræ verò denunciationes; charitativæ, ſeu pœnitentiales verè, proprièque dicuntur, non judiciales. Ex quo conſtat, ſublatam eſſe neceſſitatem, tot denunciationum diviſiones [*n*] confingendi; Nàm ſi rem ſeriò ſcruteris, ab his duobus quaſi fontibus ſpecies reliquæ de-

nunciationum tamquam rivuli dimanant; ut ſcitiſſimè obſervat Urſaia *Inſtit. Crimin. Libro* 1. *Tit.* 5. *n.* 28. *& Phebeus Inſtitutionum Canonic. Lib. IV. Tit.* 2. *Paulus Laymann. Theol. Mor. Lib. III. Tract.* 3. *P.* 2. *cap.* 4.

Inquiſitione efformatur criminale judicium, cum accuſatione, vel denunciatione nulla præexiſtente, ne delictum impunitum remaneat, ex precedente diffamatione, quaſi denunciante fama, de crimine Judex ex officio inquirit. (*o*) Modum hunc ignotum, nonnulli perhibent, extitiſſe, aut inuſitatum Jure Civili. At ſecundum Canones certum eſt, inquiſitione criminale Judicium inſtitui. Verùm quomodo per inquiſitionem proceditur? Obſervandum eſt, inquiſitionem, aut generalem eſſe, aut ſpecialem. Generalis inquiſitio præparatoria eſt ſpecialis inquiſitionis. Utramque explicemus, nam utramque Jure Canonum approbatam eſſe, conſtat ex *cap. cum oporteat* 19. *de accuſ.* Nec verò conſilium eſt de illa, quæ potiùs (*p*) generaliſſima eſt, inquiſitione ſermonem habere, quam ad ſtatum Provinciæ quantum ad Eccleſias, & perſonas in melius reformandum, indicunt, aut Concilia, aut Prælati, dum viſitant, *cap. ſicut olim* 26. *de accuſ.* Talis namque inquiſitio generalibus edictis ad omnes dirigitur, nec certum reſpicit delinquentem; neque in ea locum habere formam Concilii ſub Innoc. III: *in cap. qualiter* 24. *de accuſ.* perdoctè Fagnanus adnotavit *ad eum textum n.* 43. Quæ itaque præſentis inſtituti eſt generalis inquiſitio ad hoc redigitur. Exorta cauſa exercendi merum imperium, ob crimen patratum in territorio, ſi pro ſui officii ratione Judex exquirat, quale ſit delictum, ut de ejus [*q*] qualitate conſtet, ſtudeatque notitiam comparare de certa perſona, cui poſſit adſcribi delictum, ex indiciis ſaltèm veriſimilibus; idem Judex generaliter inquirere dicetur. Hac vero indagatione vix aliquid erit conſequutus, niſi diffamatio præcurrat; At habita (*r*) diffamatione, vel iis præcedentibus, quæ ſint loco diffamationis, ad ſpecialem inquiſitionem deveniendum eſt. Specialis autèm inquiſitio in hoc poſita eſt. Auctore criminis veroſimiliter invento ex generali inquiſitione, eoque in (*ſ*) vincula conjecto, quæ ad illum convincendum tendent, opera Judicis, ut convictus puniatur, erunt omnia ſpecialis inquiſitionis propria. Ergo conſtitutum, [*t*] rei ſcilicet examen, monitiones ad veritatem fatendam, ſociorum criminis, & teſtium productio, ut idem mendacii redarguatur, probationes (*u*) aliæ, non præcluſo tamèn aditu defenſionibus, [*x*] & ſi opus ſit cum (*y*) tormentis facta interrogatio per Judicem; omnia hæc ad ſpecialem pertinent (*z*) inquiſitionem.

Maneat ergo hoc fixum, ratumque; uno ex hiſce tribus modis, criminale Judicium inſtitui. Notorium, vix reor ab hiſce modis (*aa*) diſtin-

ſtinctum, cùm evidentia patrati ſceleris inſtructam æquè reddat cognitionem Judicis; ut non mirum, ſi conſuetus, a Jure præſcriptus ordo, prætermittatur in notoriis. Quemadmodum neque in (*bb*) repreſaliis judiciarius ordo ſervatur, quippe quæ manu regia conceduntur; quę quidem ipſo Divino Jure permiſſæ ſunt, *can. Dominus* 23. *q.* 2. modò per ſæcularem poteſtatem ad perſonas Eccleſiaſticas, earumque bona non extendantur, *cap. un. de injuriis in* 6.

SUMMARIUM.

1 *Quid ſit judicium criminale?*
2 *Ex fine judicium criminale cenſetur.*
3 *Criminale judicium pro fine habet bonum publicum.*
4 *Antonii Fabri pulcherrima animadverſio.*
5 *Varia judicii criminalis appellationes.*
6 *Criminalia judicia, aut publica, aut privata.*
7 *Ratione perſequutionis criminis judicia criminalia, aut publica ſunt, aut privata.*
8 *Locus Juſtiniani, ex Theophilo explicatur.*
9 *Qualis ſit character, & attributum publici judicii criminalis?*
10 *Ex publica aliqua Lege judicium publicum factum eſſe, oportuit.*
11 *Legis hujus publicę concurſus, quid myſterii continueat?*
12 *Elegans Hotbomanni expoſitio, cognituque per neceſſaria.*
13 *Criminali judicio publicus quidam congruebat apparatus.*
14 *Privatum judicium criminale, quodnam ſit?*
15 *Diſputatur, an juxta Canonicas Leges, omnia crimina, publica ſint reddita?*
16 *Concluſio defenditur; quod Jure Pontificio ſublata non ſit differentia inter publica, & privata judicia criminalia.*
17 *Concluſionis expoſitio.*
18 *In publicis judiciis criminalibus damnatum ſemper infamia ſequitur.*
19 *An omnia publica judicia attento Jure Canonum infamiam inducant?*
20 *Probatur latiſſimè, vigere adhuc poſt Jus Pontificium differentiam, inter publica, & privata judicia.*
21 *Expenditur textus, unde contrarium pluribus placuit, in* can. infames 6. q. 1.
22 *Infamia canonica quid ſit?*
23 *Pulcherrima differentia inter Canones, & Leges, quoad crimen teſtis.*
24 *Expenditur* Novella de Teſtibus 90. cap. 1.
25 *De infamia facti, & refellitur Douellus.*
26 *Interpretatio textus in* can. præſumunt 2. q. 7.
27 *Bachovii ad Treutler. oppoſitio diluitur.*
28 *Inquiſitio remedium ordinarium eſt.*
29 *Diſputatur latiſſimè, & aliqua novitate; an merum imperium ſit in Eccleſia?*
30 *Sententia affirmativa defenditur, & probatur.*
31 *Abſque Imperatorum indultis, conſtat, in Eccleſia merum ſemper imperium extitiſſe.*
32 *Cavillationes quædam explodunturs.*
33 *Qui territorium habent, imperium habent.*
34 *Imploratio brachii ſæcularis, remedium eſt ſubſidiarium.*
35 *Elegans, & obſervatu digniſſima Fagnani doctrina; quod jam cenſura in ſubſidium adhibeantur.*
36 *Epiſcopus habere poteſt familiam armatam.*
37 *Epiſcopus habet carcerem.*
38 *Fuſtigatio a Canonibus ſacris injungitur.*
39 *Item infamia.*
40 *Item multa.*
41 *Item miſſio in poſſeſſionem bonorum.*
42 *Item emenda; & quid ea ſit?*
43 *Merum Imperium quid ſit?*
44 *Adverſariorum argumenta negantium, in Eccleſia merum eſſe imperium, refutantur.*
45 *Gaſpar Zieglerus reiicitur.*
46 *Brachium ſæculare an imploretur in ſubſidium?*
47 *Alia de brachii ſæcularis imploratione.*
48 *An comminatoria cenſura ſint in brachii ſæcularis imploratione?*
49 *Formula imprecationis brachii ſæcularis apud* Peregrinum *improbatur.*
50 *De Accuſationibus.*
51 *Accuſationis definitio.*
52 *Accuſatio libello indiget.*
53 *Accuſatio libello indiget; ſicuti actio.*
54 *Accuſatio ſitne hodiè in uſu?*
55 *Accuſatorii libelli requiſita.*
56 *Præclara ratio Urſaia in ſuis Criminalibus Inſtitutionibus.*
57 *De Libello jactatorio præcedente accuſationem.*
58 *Libellus accuſatorius in levioribus delictis an requiratur?*
59 *Libellus in notoriis delictis an exigatur?*
60 *Expenditur textus in* L. ordo ff. de publ. jud.
61 *Vetus accuſandi ſolemnitas.*
62 *Quis quæſitor olim in judiciis criminalibus?*
63 *Pompeja Lex, quid abrogaverit ex ritu vetere accuſationum?*
64 *Accuſaturus rei nomen ad Quæſitorem deferebat.*
65 *Quidnam olim eſſet inſcriptio?*
66 *De ſubſcriptione in crimen.*

67 *Quid*

67 Quid eſt, reum Legibus interrogari?
68 Reus quandonam in reatu eſſe diceretur?
69 Error Accurſii detegitur.
70 Interpretatio textus in L. ſi diutino ff. de pœnis aliarumque Legum.
71 Quid eſſet, inſtrui accuſationem?
72 Quandonam accuſatus inter reos receptus diceretur?
73 Quandonam reus, & accuſator adeſſe juberentur?
74 An ritus accuſationum antiquus ſit ſublatus?
75 Quid remanſerit ex vetere illo accuſationum ritu?
76 Inſcriptio adhuc ſervatur.
77 Pariter & ſubſcriptio obſervabatur Jure Codicis.
78 Bartoli etiam temporibus pœna talionis exulaverat a foro.
79 Quænam pœna ſit ſubrogata in locum talionis?
80 Pœna extraordinaria viget in locum talionis.
81 Quanam ſit hæc pœna extraordinaria?
82 Adhuc præſtanda eſt cautio.
83 Quid ſit accuſatum recipi inter reos?
84 Ex litis conteſtatione habetur receptio inter reos.
85 Uberrimè de litis conteſtatione in criminalibus diſſeritur.
86 Ex quonam actu litis emergat conteſtatio in criminalibus?
87 De ficta litis conteſtatione in criminalibus.
88 De promotore inquiſitionis.
89 Etiam cum proceditur per viam inquiſitionis, litis ſit conteſtatio.
90 Defenditur, ex litis conteſtatione haberi inter reos receptionem.
91 Concluſio aliqua novitate probatur.
92 Quomodo poſtuletur, reum recipi inter reos.
93 Aliud poſtulatio, aliud accuſatio.
94 Adnotatio diſtinguitur a receptione inter reos.
95 Requirendi rei dicuntur, cum quibus lis non eſt conteſtata.
96 Defunctus an accuſari poſſit?
97 Interpretatio textus in cap. ſi quis 5. de hær.
98 An ſine conteſtatione in accuſatione defuncti procedatur?
99 Diſputatur, an honeſtum ſit accuſandi munus, & decens?
100 Probatur, licitum, & honeſtum eſſe munus accuſandi.
101 Interpretatio textus in cap. accuſaſti 8. de accuſ.
102 Hiſtoria Canonum pœnitentialium.
103 Refellitur Gonzales.
104 De zelo inconſulto, ſeu indiſcreto.
105 Zelantis indiſcreti factum enarratur haud illepidum.
106 An verum ſit illud axioma: adverſarius, ergo inimicus.
107 Clerici repelluntur a munere accuſandi.
108 Rubrica de Calumniatoribus exponitur, & illuſtratur.
109 Calumnia quid ſit?
110 Calumniator ut ſit accuſator, verificetur, oportet, eum ſcienter falſum intendiſſe crimen.
111 Caſus recenſentur, in quibus accuſator, & ſi crimen evanuerit, calumnioſus non eſt.
112 Convicium differt ab accuſatione.
113 Sycophanta ſunt falſi accuſatores.
114 Exponitur textus in L. fuſtibus C. ex quib. cauſ. infam. irrog.
115 Gravitas delicti ejus, qui calumnioſè accuſat.
116 Pœna recenſentur in calumnioſè accuſantes.
117 Infamia, pœna eſt calumniatoris.
118 Infamia non in privatis, ſed in publicis Judiciis locum obtinebat.
119 Pœna talionis an renovata a S. Pio V.?
120 Cenſuræ in calumniatores fulminantur.
121 Locus Concilii Illiberini expenditur.
122 Error Theſauri in Tractatu de Pœnis.
123 Calumniator an ſiat irregularis?
124 Calumniator Clericus deponitur, fuſtigatur, in exilium ejicitur.
125 Calumniator in expenſas condemnatur.
126 Laudatur Illuſtriſs. D. Franciſcus Antonius Bonfinius Rota Florentinæ Auditor.
127 Tollitur oppoſitio ex L. ſed eximendi ff. ne quis eum.
128 Bulla quædam in eximentes adducuntur.
129 De Colluſione.
130 De Prævaricatione.
131 Prævaricatio Judicii cur ſit corruptela?
132 Prævaricationum exempla.
133 De prævaricatione Advocatorum.
134 De pœnis prævaricantium.
135 De tergiverſatoribus.
136 Hodie pœna in tergiverſatores in uſu non ſunt.
137 Abolitio quid ſit?
138 Abſolutio accuſationis.
139 Quis petat abolitionem accuſationis?
140 Quis ſit Judex abolitionis?
141 Invito reo, quando abolitio concedatur?
142 Crimina abolitionem excludentia.
143 Crimen aboletur ex tempore.
144 Crimen aboletur abſolutione ex capite innocentiæ.
145 Crimen aboletur gratia Principis.
146 De impunitate criminis conceſſa.
147 Impunitas quibus in delictis concedatur?
148 Impunitatem an Judex concedere valeat?
149 Epiſcopus impunitatem rectè concedit.
150 De impunitate legati.
151 Agitur de abolitione merè ſuſpenſiva.
152 Talis eſt abolitio in feriis Paſchalibus.
153 In Paſchate Reſurrectionis D. N. J. è carceribus rei ſunt liberandi.
154 Deciſio ſuper hoc emanata in Rota Florentina; & laudatur Illuſtriſs. D. Carolus Bizzarrini.
155 Uſus talis abolitionis.
156 Diſputatur, an tranſactio ſuper criminibus jure ſiat?
157 Differentia inter Canones, & Leges.
158 Per tranſactionem hanc crimen non perimitur.

159 Li-

159 *Licitum eſt in criminibus tranſigere ex generali Italiæ conſuetudine.*
160 *Diſpoſitio L. tranſigere Cod. de tranſact. amplius in uſu non eſt.*
161 *Cur de adulterio tranſigi non poſſit?*
162 *Varii textus Juris Canonici explicantur.*
163 *Clericus in foro laici criminaliter an poſſit accuſare ad expoſitionem textus in cap. Prælatis de homicid. in 6.*
164 *Quid olim obtineret?*
165 *Exponuntur ſingulæ partes Bonifaciana Conſtitutionis.*
166 *Errores nonnulli confutantur.*
167 *De proteſtatione Clerici accuſatoris.*
168 *Accuſatio facienda eſt coram Judice competenti.*
169 *Clericus in limine querelæ proteſtari debet.*
170 *Alia plura de proteſtatione prædicta.*
171 *Exemplum accuſantis civiliter, nempe accuſantis Tutorem, qui male adminiſtravit.*
172 *Quomodo in Tutorem civiliter tantùm agatur?*
173 *Species varia Tutorum.*
174 *Cauſa ſtatus proponitur, quæ Florentiæ diſceptatur.*
175 *Quoties Tutor conſilii cauſa ſolum relinquitur in Teſtamento, is de male geſtis ab adminiſtrante tutelam non tenetur.*
176 *Affertur deciſio Rotæ Maceratenſis per extenſum, & quidem ſingularis.*
177 *Agitur de alio modo inſtituendi criminale Judicium; per denunciationem.*
178 *Modus hic an ſit ſeparatus ab inquiſitione?*
179 *Gravis difficultas ſuperatur.*
180 *De Jure Civili denunciatio ſolum inſervit inquiſitioni.*
181 *Ratio traditur.*
182 *De hac denunciatione adducitur locus elegans Bartoli.*
183 *Jure Canonico omnibus denunciare permittitur.*
184 *Forma denunciationis eſt, ut præcedat monitio.*
185 *Hæc monitio jam aliena eſt ab obſervantia.*
186 *Nec requiritur hæc monitio præcedens in denunciatione hæreticorum.*
187 *Duæ propoſitiones damnatæ adducuntur.*
188 *Denunciatio aut criminalis eſt, aut civilis.*
189 *Hæc denunciatio civilis confunditur cum Evangelica.*
190 *Exempla denunciationis per privatos facta.*
191 *Exempla denunciationis per officiales facta.*
192 *Denunciatores publici conſtituuntur ab his, qui merum habent imperium.*
193 *De Promotore Fiſcali plura cognitu neceſſaria.*
194 *Promotoris Fiſcalis origo.*
195 *Diviſiones multiplices denunciationum adducuntur.*
196 *Aliqua novitate demonſtratur, duas tantùm Juxta Canonum eſſe denunciationes.*
197 *De omnibus denunciationibus canonicis.*
198 *Eſt quædam canonica denunciatio facta ad periculum peccati ſubmovendum.*
199 *Eſt alia denunciatio canonica, quæ æquitatem Judicii conjunctam habet.*
200 *Nova expoſitio textus in cap. per tuas de ſimonia.*
201 *Eſt alia denunciatio canonica, per quam Judex rigoroſè procedit.*
202 *Exponitur Evangelica denunciatio.*
203 *Agitur de inquiſitione.*
204 *Modus procedendi per inquiſitionem an ſit introductus Jure Canonico?*
205 *Defenditur, Jure quoque Civili inquirendi modum cognitum, utique receptum fuiſſe.*
206 *Contraria argumenta refutantur.*
207 *Agitur de inquiſitione generaliſſima.*
208 *Canones adducuntur de hac inquiſitione generaliſſima.*
209 *Formulæ, quibus Prælati excitant inquiſitionem generaliſſimam.*
210 *Declarationes Sacræ Congregationis quoad has formulas.*
211 *Agitur de inquiſitione generali.*
212 *Delicta alia facti permanentis, alia facti tranſeuntis.*
213 *De corpore delicti.*
214 *Quid ſit corpus delicti?*
215 *Quanam probatio exigatur facti permanentis?*
216 *Propriè corpus delicti eſt in criminibus facti permanentis; quia factum ut corpus oculis repræſentatur.*
217 *Quomodo procedatur in delictis facti tranſeuntis ad inquiſitionem generalem?*
218 *Diffamatio Jure Canonico requiritur pro forma inquiſitionis generalis.*
219 *Sed hæc forma abiit in deſuetudinem.*
220 *Captus in fragranti crimine, non indiget inquiſitione generali.*
221 *Inquiſitio ſpecialis incipit a captura.*
222 *Clericus conjici in carcerem poteſt.*
223 *Probatur hoc ex textu a paucis adnotato.*
224 *Quandonam in delictis capturæ perſona ſit locus?*
225 *Judex Eccleſiaſticus injuſtè capturam decernens eſt excomunicatus.*
226 *Nonnulla declarationes Sacræ Congregationis recenſentur.*
227 *De vero initio inquiſitionis ſpecialis per conſtitutum rei.*
229 *Varii textus Juris Canonici de conſtituto rei.*
230 *Conſtitutum qua ratione introducitur?*
231 *Inquiſitus conſtituto reſpondere obligatur.*
232 *De progreſſu inquiſitionis ſpecialis per probationes.*
233 *Quanam probationes in criminalibus cauſis idoneæ reputentur?*
234 *De proceſſu defenſivo.*
235 *Copia proceſſus reo danda eſt.*
236 *Reus, etſi non petat, defenſionem habere debet.*
237 *Etiam dum formatur inquiſitio, reus habet defenſionem.*
238 *Quæ impendet in copia proceſſus?*
239 *Reus opponere poteſt accuſationi præſcriptionem.*
240 *Opponere poteſt lapſum inſtantiæ.*
241 *Opponere poteſt, ſe fuiſſe jam abſolutum.*
242 *De Tortura; & quandonam locum habeat?*

243 *Quid*

243 *Quid ſit quæſtio, & tortura?*
244 *Tortura genera.*
245 *Quandonam tortura ſit locus?*
245 *Quibus in delictis adhibenda?*
246 *Quibus perſonis adhibenda?*
247 *Diſputatur; an Clerici torqueri poſſint?*
248 *Negativa ſententia fundamenta.*
249 *Affirmativa quoque probatur.*
250 *In Praxi quid obſervetur quoad Clericos?*
251 *Variæ contrariorum Canonum conciliationes, & tota materia tortura exponitur.*
252 *De aliis perſonis, quæ torqueri non poſſunt.*
259 *An tortura purget veras, & legitimas probationes? Remiſſivè.*
254 *Proceſſus accuſatorius, defenſivus, repetitivus, & defenſivus, an ſpectent ad duo genera inquiſitionis ſpecialis, & generalis?*
255 *Inquiſitioni an in accuſatione, & in denunciatione ſit locus?*
256 *Diſputatur de notorio, et probatur, ab accuſatione, denunciatione, & inquiſitione non differre.*
257 *In notoriis an citatio requiratur?*
258 *De notorio, de manifeſto, & de evidenti an idem ſint?*
259 *Elegans Cujacii doctrina.*
260 *Tota materia notorii ſubtiliter, & aliqua novitate diſcutitur.*
261 *Sufficit, allegari notorium; ſed non omne notorium.*
262 *Quandoque notorium probandum eſt.*
263 *Judex in notorio jus habet ſe extrajudicialiter informandi.*
264 *In notorio an ſententia ſit pronunciandæ?*
265 *Agitur de repreſaliis.*
266 *Textus Juris Canonici de repreſaliis a Lege deductus.*
267 *Quid ſint repreſalia?*
268 *Exempla repreſaliarum uſitatarum recentioribus temporibus.*
269 *Repreſalia uſitata olim etiam apud Romanos, & Græcos.*
270 *Variæ repreſaliarum appellationes.*
271 *Defenditur, omni Jure repreſalias admitti.*
272 *Difficultates enodantur.*
273 *Quomodo judicentur repreſalia?*
274 *Expoſitio textus* in cap. un. de iniur. & damno dato in 6.
275 *Laudatur Excellentiſs.* D. Joſephus Averani.
276 *Ejus prælectio coram Sereniſſimo Principe Electorali Saxonia.*

EXPLICATIONES.

[a] *Criminale.*

DISSERTATIO I.

Quid ſit Judicium criminale? Item quotuplex ſit? An Jure ſacrorum Canonum omnia crimina cenſeantur publica? Sublataque hoc Jure ſit differentia publicorum, & privatorum Judiciorum?

VEnturn eſt ad criminalia Judicia. Cumque totus hic liber coercendorum criminum ſcientiæ ſit reſervatus, rebus tractandis cognitionem hanc præmunire oportet, de criminalis Judicii finitione, ejuſdemque diviſione.

Præclarè Cicero *Orat. pro Aulo Cerina*, ſic loquitur „ Omnia Judicia, aut diſtrahendarum „ controverſiarum, aut puniendorum maleficio- „ rum cauſa reperta ſunt; habemuſque ex his 1 verbis Oratoris ſummi, eſſe criminale Judicium, 2 quod maleficiorum puniendorum cauſa inſtitutur. Finis ergo ille eſt, unde Judicium de criminibus, criminale meretur appellari, punitio in exemplum; Nam ex adverſo, cum finis eſt res familiaris, eſt hoc civile Judicium: ut præclarè Paulus in *L. interdum 4. ff. de publ. Iud.* ibi: „ interdum evenit, ut præjudicium Judicio pu- „ blico fiat, ſicut in actione Legis Aquiliæ, & „ furti, & vi bonorum raptorum: & interdicto „ unde vi, & de tabulis teſtamenti exhibendis; „ nam in his de re familiari agitur. Ergo Judi- cia civilia, de re familiari ſunt; criminalia ve- 3 rò de re publica. Quare pecuniariter agere diſtinctum eſt, a criminali cauſa; ut ſtatuit Ulpianus in *L. ſi quis 3. ff. de privatis del.* Quamquàm non penitùs id approbet Cujacius Lib. 8. *Obſerv. cap.* 33. Noteturque præclara Antonii Fabri animadverſio *Lib. 7. Conjectur. cap. 20. n. 8.* Ex Judiciorum publicorum admiſſis, civiliter agi nunquàm poteſt, ſed tantùm criminaliter. De privatis verò delictis, & civiliter, & criminaliter 4 *cap. 16. in fine de accuſ. L. ult. ff. de Furt. L. ult. ff. de injur.* Ita Vir ſummus. Quamobrem eo fine publicæ vindictæ, ſuſcepta criminis cauſa, judicium criminale eſt. Quod examen dicitur in *can. ſexta actione 15. q. 7.* & delari criminis diſcuſſio in *can. ſi autem 15. q. 7.* & inquiſitio in *cap. licet in fine de accuſ.* & quæſtio criminalis in *cap. ſuper in fine de accuſ.* ſenſumque tra- 5 ditæ definitionis apertiùs habemus in *cap. qualiter §. deſcendam de accuſ.* in illis verbis „ debet „ coram Eccleſiæ ſenioribus veritatem diligen- „ tius perſcrutari, ut ſi rei popoſcerit qualitas, „ canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis.

Porrò, perſpecta jam definitione; proxime ſequitur criminalium Judiciorum differentia. Res ita ſe habet. Criminalia Judicia, aut ſunt privata, aut publica. Quæ diviſio, Platoni probatur in ſuis legibus *Dialog. VI.* his verbis „ reli- 6 „ quarum rerum Judicia duo ſint. Alterum, „ quando privatus injuriam a privato pati con- „ queritur, eumque in Judicium trahit. Alte- „ rum, quando Reipublicæ injuriam a Civium „ aliquo fieri arbitratus aliquis, communibus re-

„ bus

bus auxiliari conatur. Idemque Plato, poſt primam Judicii criminalis ſpeciem expoſitam, ſic reſumit .. In publicis autem accuſationibus, .. neceſſe eſt in primis, multitudinem judicii par- .. ticipem fieri, &c. Nec non etiam diviſio eadem probatur Ciceroni *Lib. III. de Natura Deor.* .. ibi: inde Judicium publicum rei privatæ Lege .. Lectoria: Inde everticulum malitiarum om- .. nium, &c. Habeturque in Iure hæc diviſio; quemadmodum conſtat ex Rubrica Digeſtorum *Libro XLVII. de privatis delictis*, ſub qua Leges privatorum Judiciorū collocantur. Et ex Rubrica pariter Digeſtorum *Libro XLVIII. de publicis Iudiciis*, quæ Leges de publicis Judiciis quatuordecim, comprehendit. Nec abſre Toloſanus in
7 Syntagmate *Parte III. Libro XXX. cap. XI. n.* 6. adnotandum proponit; quod ratione perſequutionis crimmis, alia ſunt publica, alia privata Judicia. Omninò ad mentem Juſtiniani *Inſt. Tit. de public. Iudic. §. publica*, ibi .. publica autem .. dicta ſunt; quod cuivis ex populo executio .. eorum plerumque datur. At quò reſpicit hæc exceptio *plerunque?* Theophilus *in Inſt.* textum
8 ita adducit .. Dixi plerunque, quia quædam per- .. ſonæ ſunt, quibus publice aliquem Judicio .. poſtulare permiſſum non eſt. Et, quænam ſunt hæ perſonæ? Ecce; Adulterium, publicum Judicium eſt. Certis tamen perſonis dumtaxat illud accuſare permittitur, *L. quamvis 3. C. ad L. Iul. de ad.* Falſum in ſuppoſitò partu, publicum Judicium eſt; certis tamen perſonis accuſandi Jus eſt, *L. Lege Cornelia 30. §. 1. ff. ad L. Corn. de falſ.* Ultra hæc, quædam perſonæ ſunt accuſari prorsùs prohibitæ, de quibus, in *L. qui accuſare 8. ff. de accuſ.* En, quò ſpectet, excep-
9 tio illa *plerunque*. Ceterum character, & attributum publici Judicii criminalis eſt, publicè omnium patrati criminis perſecutio; ut colligitur ex *L. Palam 43. §. Senatus 10. ff. de vitu nupt.* ibi .. quo judicio cuilibet ex populo expe- .. titi licet. Conſonat textus in *L. 30. §. 1. ff. ad L. Cornel. de falſ. in L. quamvis 30. Cod. ad L. Iul. de adult.* Et quidem ſic certa aliqua Lege,
10 ut cuivis de populo experiri liceat, conſtitutum fuiſſe, oportuit: adeo ut, & concurrat ſpecialis Lex, ut ſit Judicium publicum, *L. 1. ff. de publ. Iud.* ibi Macer .. Non omnia Judicia, in- .. quibus crimen vertitur, ea publica ſunt; ſed .. ea tantùm, quæ ex Legibus Judiciorum publi- .. corum veniunt: ut Julia majeſtatis, Julia de .. adulteriis, Cornelia de ſicariis, & veneficiis, .. Pompeja parricidii, Iulia peculatus, Corne- .. lia de teſtamentis, Julia de vi privata, Julia .. de vi publica, Julia ambitus, Julia repetun- .. darum, Julia de annona. Ad rem pertinent quoque textus in *L. non diſtinguemus 32. §. Iuliani 6. ff. de recept. arb. in L. 3. §. ult. ff. de privatis. in L. Manichæus 4. §. 1. C. de hæret.* At quid in hoc myſterii eſt, dum concurſum Legis deſideramus, ut criminis publica ſit perſecutio? Myſterium detegit, revelatque ſubtilis
11 Hotomanus *de verbis Iuris* verbo *Iudicia privata*, & *publica*. Siquidèm, verum eſt judicio publico læſionem Reipubhcæ vindicari; At, quæ ſit injuria Remp. lædens, ex Populi arbitrio pen- 12
det: Prudentumque interpretatione factum eſt, ut cauſa, quæ privata quondam fuerat, publica facta ſit. Quod Lex Lectoria apertè declarat, 13
qua, ut ait Cicero *Lib. 3. de Nat. Deor.* factum eſt, ut circumvenire minorem, quod olim privatum erat delictum, publicum ſit redditum. Ita Hotomanus. Si ergo invaluit, quoddam delictum exiſtimari læſivum Reipublicæ, ob eam cauſam unicuique accuſandi poteſtas permiſſa eſt: eritque tale Iudicium criminale publicum. Nec turbet, quod omne delictum Reip. læſivum videatur. At obſtaculum removet Pichardus *ad Tit. de publ. Iud. n* 8. Nam hoc, procedit juxtà latiſſimam acceptionem. Quatenùs enim expedit, ne delicta remaneant impunita, in quodvis delictum animadverſio, publicum dici poterit Iudicium. *L. locatio §. quod illicitè ff. de publicam.* At verò ſtrictè publicum judicium eſt, cum criminalis accuſatio cuilibet de populo datur. Quamobrem, & publico Iudicio criminali publicus quidam congruebat apparatus. Nam publicum 14
criminale Iudicium, in foro exercebatur, coram populo, *L. qui dolo 10. ff. ad L. Iul. de vi pub.* ubi Ulpianus .. Item qui cum telo dolo ma- .. lo in concione fuerit, aut ubi Judicium pu- .. blicè exercebitur. Item ſub dio, ab ipſis Prætoribus (ſex lictoribus tribunal eorum circumſtantibus) Quæſitoribus pro tribunali in ſella curuli ſedentibus, quibus aderant Iudices quinquaginta, aut ſexaginta in ſubſellüs ſedentes. *Hotomanus ad Tit. Inſt. de publ. Iud. Etiunc.* 1. Hactenus de publico Iudicio criminali.

Privatum verò criminale Iudicium eſt, de crimine privato, quod ſcilicet privatæ perſonæ præjudiciale duntaxat dicitur, *Toto Tit. ff. de priv. delict. cum ſequentibus Titulis*. 15

His præcognitis, quæ non admodùm expedita videntur apud Scriptores; labitur jam ſermo, influitque in diſputationem Scientiæ Canonicæ propriam; An Iure Pontificio inſpecto, omnia crimina publica ſint reddita? Sublatàque proinde ſit privatorū, publicorumque Iudiciorū differentia?

Quam Controverſiam examinant *Vultejus ad princ. Tit. Inſtit. de oblig. quæ ex del. naſc. n.* 8. *Theod. Petr. Concluſ. crimin. 2. lit. F, Gaill. lib. 2 parte III. diſput. XI. theſi 1. Jul. Pacius in Epitome Jur. diſput. 28. Theſi 19. Treuth. Vol. 2. diſput. 31. theſi 1. lit. A Arithmæi diſp. 6. Colleg. crimin. theſi 1. ad lit. A.* Item de hoc articulo *Baptiſta a S. Blaſio controvdet. Jur. Can. contradict. 61. Tomo 1. Tract. Magn. Gallenſii de differ. Legum, & Can. differ. 38. eodem Tomo 1. Hieronym. Zanneti. de differ. inter jus Civil. & Can. differentia 32.*

SIT NOSTRA CONCLUSIO,

Jure Pontificio ſublata non eſt differentia, inter publica, & privata judicia criminalia. 16

Explicatur aſſertio propoſita. Cum plures ſint

17 differentiæ inter publica, & privata Iudicia criminalia, quas congerit *Tiber. Decian. in Tract. crimin. Lib. 5. cap. 5.* ea non infima occurrit differentia; quod in publicis Iudiciis criminalibus damnatum semper sequitur infamia; In privatis,
18 non ita, nisi in paucis, *L. infamem 7. ff. de pub. Jud.* ibi Macer Iurisc. *Infamem non ex omni crimine sententia facit; sed ex eo, quod Iudicii publici causam habuit. Itaque ex eo crimine, quod Iudicio publici non fuit damnatum, infamia non sequitur.* Cum igitur, docuerit Glossa celebris in *can. infames 19. verbo fures 6. q. 1.* Iure Sacrorum Canonum delicta omnia infamiam inducere; itemque ab omnibus posse accusari, Glos-
19 sa ibi his verbis: *Item ex hoc capite videtur quod omne crimen sit publicum secundum Canones.* Ideo a quamplurimis Canonum Magistris ictum est in hanc sententiam; Iure Pontificio omnia Iudicia criminalia, publica esse censenda. Nos dissentimus, fidenterque, & sine hæsitatione dissentimus; & jam expositâ thesi ad mentem quoque Pichardi ad *Tit. Inst. de publ. Jud. princip. Tit. n. 20.*

Probatur I. ex *can. de crimine 15. q. 3.* ibi:
20 De crimine, quod publicorum fuerit Iudicio-
.. rum, mulieri accusare non permittitur. Vetum est, Gratianum hunc locum accepisse, a *L. 12.* Imperatoris Diocletiani, *C. qui accus. non poss.* At in eum finem hac Lege utitur, ut probaret assumptum præcedens his verbis conceptum:
.. sunt tamèn quædam crimina, quorum accu-
.. sationem mulier subire prohibetur; nec distinguitur inter Canones, & Leges. Ergo etiam Iure Canonico, publicorum, privatorumque criminum viget differentia. Eademque inductione præeunte, vim facient alii textus, qui sequuntur, in *can. ex eo, in can. certis, in can. sanè ead. caus. & quæst.*

Probatur II. ex epistola Felicis Papæ II. in *can. nullus 3. q. 5.* ibi. Nullus servus, nullus
.. libertus, nullus infidelis, nullus criminibus
.. irretitus, nullus, qui inimicitias studet [*& infra*] nulla infamis persona, vel omnes, quos
.. ad accusandum crimina publica Leges publicæ
.. non admittunt, permittantur Episcopos accu-
.. sare. En textum, in quo distinguitur infamis persona ab eo, qui sit criminibus irretitus. Ergo non omne crimen jure Sacrorum Canonum infamem illicò reddit ea infamia, quæ legalis dicatur.

Probatur III. Quia falsum est jure sacrorum Canonum omnibus indistinctè jus esse accusandi, textus *in can. ipsi Apostoli in can. testes 2. q. 7. & can. non est a plebe ibid. can. nullus, can. laico 3. can. laicos. 5. can. sicut, can. Clericus 10. ead. caus. & quæst.*

Probatur IV. ex *epistola 1.* Zephyrini Papæ ad Episcopos, cujus extat sententia in *can. majorum 2. q. 7.* ibi .. majorum quispiam minorum
.. accusationibus non impetatur. Nunc pro inductione, utamur observatione Hunnii ad Treutlerum *vol. 2. disp. 32. thesi 19.* Qui Interpretes, Scriptoresque alii opinantur sacro Iure omnia Iudicia criminalia, facta esse publica; statuunt, secundum Canones cuivis de populo jus esse accusandi patratum delictum. At Zephyrinus indicto Canone *majorum* contrarium decernit apertissimè. Ergo ea opinio falsa est.

Probatur V. ex *can. cum* P. *Manconella 10. & ex cap. meminimus 13. de accus.* Ubi expressim, jus accusandi non omnibus competere, decernitur.

Probatur VI. ex Anacleto ad Episcopos Italiæ *epist. 1. in can. accusatio 15. causa 2. q. 7.* ibi.
.. accusatio quoque eorum, super qua nos con-
.. sulere voluistis, non nisi ab idoneis, & pro-
.. batissimis viris, qui & suspicionibus, & sce-
.. leribus carent.

Probatur VII. ex Calixto Papa ad Episcopos Galliæ, *epist. 1. in can. quærendum 2. q. 7.* ibi:
.. nec viles personæ in eorum recipiantur accu-
.. satione. Quæ quidem viles personæ, modò non sint infames, aut minus quinquaginta aureis habeant, non repelluntur ab accusando Jure Civili, *L. qui accusare L. nonnulli ff. de accus.*

Probatur VIII. ex Concilio Chalcedonensi *can. 21. in can. Clericos 2. q. 7.* ibi .. Clericos, aut
.. laicos accusantes Episcopos, aut Clericos pas-
.. sim, & sine probatione ad accusationem non
.. recipiendos, decernimus. Notetur dictio illa *passim*, in textu Concilii ἁπλῶς καὶ ἀδιακρίτως quæ vertit Dionysius: *temerè, & indifferenter.* Non ergo, etsi non temerè accusetur, cuilibet è populo passim, & indifferenter data est accusandi facultas.

Probatur IX. ex Synodo Romana, in *can. si quis 50. causa 2. q. 7.* ibi .. qui hoc genus illau-
.. dabilis intentionis arripuerit. Vocat Romana Synodus accusationem, illaudabilem intentionem. Et tamèn, qui accusat, publicæ salutis dicitur custodiam gerere, *L. unica Cod. de famos. libell.* Ubi Imperatores; .. Sanè si quis devotionis
.. suæ, ac salutis publicæ custodiam gerit nomen
.. suum profiteatur, & quæ per famosum li-
.. bellum persequenda putaverit, ore proprio
.. edicat. Et volumus Jure Canonum majorem salutis publicæ habitam ex eo fuisse rationem, quia jus accusandi liberum omnibus pro quolibet crimine concessum, tributumque fuerit? Hoc quidem ex canone illo Romanæ Synodi numquàm infertur.

Probatur X. ex *can. nullus 4. q. 4.* ubi Damasus Papa, quoad criminum accusationem Leges approbare profitetur his verbis: *cum et sæculi Leges hac eadem retineant*, & ad rem quoque textus *in can. omnes 6. q. 1. in can. beatus 8. infames ead. C. & q. in can. nos 6. q. 1.*

Probatur XI. ex *can. Sacerdotes 6. q. 1* ibi:
.. nullatenùs debet eos arguere, nec vulgus in-
.. eorum accusatione suscipi. Non ergo quivis e populo Jure Canonum pro quolibet delicto potest accusare.

Probatur XII. ex textu non abs re in ultimum locum reservato, quò sit probationum absolu-

tio,

tio, in *can. placuit* 11. *cauſ.* 11. *quæſt.* 1. ibi: .. placuit, ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum Judiciorum petierit, honore proprio privetur.

Atque ex his locis aſſertio, quam & adſtruxi *Libro* 3. *Tit* 3. *diff.* 12. in tuto videtur eſſe. Progrediamur ad argumenta contraria refellenda.

Non adverſatur I. textus præcipuus, unde adducti ſunt tam multi Scriptores in contrariàm ſententiam, ut Clarus *Libro* 5. *ſentent.* §. 1. *Bernardus Diaz in cap.* 6. *num.* 11. *Paz in Praxi I. Tom.* 5. *Parte cap.* 3. *n.* 50. *aliique apud Farinacc. q. crimin.* 18. *n.* 16. & eſt textus in *can.* 21 *infames* 17. *cauſ.* 6. *q.* 1. ex quo Gloſſa hoc deducit, his verbis .. Ex hoc can. patet, quod omne crimen infamat ſecundum Canones - Item .. ex hoc can. videtur, quod omne crimen ſit publicum ſecundum Canones, atque ita textum accipit *Lal. Mancinus differt.* 7. *cap* 18, *n.* 8.

Reſpondetur; Gloſſæ inductionem, non ſtatim conniventibus oculis eſſe recipiendam, ut monuit Harprectus *in principio Tit. Inſt. de publ. Iud. n.* 22. Nam hęc ſententia, quod ſenſum hunc habeat textus oppoſitus [ad mentem Gloſſæ,] nimirùm: *quod omne crimen ſit publicum ſecundum Canones*, ex ea Stephani Pontificis epiſtola nequaquàm colligitur. Solum ait Pontifex, in *d. can. infames* .. infames eſſe eas perſonas, dicimus, .. quæ pro aliqua culpa notantur infamia, ideſt .. omnes, qui Chriſtianæ Legis normam abiiciunt, .. & ſtatuta eccleſiaſtica contemnunt. Hoc autem ſignificat, ex quolibet mortali peccato canonicam infamiam induci, *can. præceptum* 32. *q.* 5. Quæ quidem plurimùm differt ab infamia legali; Nam canonica infamia, ex quolibet mortali peccato profluens, aboletur per pœnitentiam: ſic Fabianus Pontifex in *can. illi, qui* 3 *cauſ.* 6. *q.* 1. Ita reſpondet *Richard. ad Tit. de publ. Jud. in princ. n.* 20. adducens *Gregor. in L.* 4. *verbo ſententia ad finem Tit.* 9. *Par.* 7. Ita *Hunnius ad Treutler. vol* 2. *diſp.* 32. *theſi* 1. Ita *Azorius* 2. *Tomo Inſtit. Lib.* 6. *cap.* 7. *q.* 3. *Scortia in ſelectis Epiſt.* 7. *Theorem.* 18. Cum proinde peccatum, prout offenſa Dei, non accuſabilis in foro exteriori, reſpiciat contemptum Regni Divini, non læſionem temporalis Reipublicæ; parit quidem infamiam, ſed infamiam, quæ pariter convertendo cor contritum ad Deum opificem ſummum, unde peccator diceſſerat, penitùs aboletur. Patet hæc expoſitio ex verbis Fabiani in *d. can. illi, qui*, ibi .. Quoniam qui talia agant, .. Regnum Dei non conſequentur; quia intamię .. maculis ſunt aſperſi. Item, cum peccatum prout non accuſabile in foro exteriori, læſivum non ſit Reipublicæ, eo ſenſu, quo furtum, & ſimilia, quæ crimina dicuntur, facilius percipitur, quantum aberrent a vero, qui Iure Canonico putant, delicta omnia reddita eſſe publica propter infamiam, quam irrogant, atque omnibus jus datum ad accuſandum. Sine æquivocatione ea opinio non adſtruitur. Quam noſtram interpretationem attigit nonnihil *Albericus de Maletis Tract. de Teſtib. cap.* 3. *n.* 21. Præclarè etiam Fagnanus in *cap. veſtra de cohabitat. Cler. n.* 37. ibi: *eſt & tertia ſpecies infamiæ, quæ appellatur canonica, de qua in can.* 2. 6. *q.* 1. *& ibi per Archid. n.* 2. *& in can. ſi Epiſcopus n.* 2. 50. *diſt. & in can. teſtes* 2. *q.* 7. *Et hæc irrogatur ex quolibet peccato mortali in can. omnes, & ibi Gloſſ.* 2. 6. *q.* 1. *& aboletur per pœnitentiam, quando orta eſt ex crimine occulto, ſed non quando ortum habuit ex crimine manifeſto.* In quo verò ſit poſita 22 hæc canonica infamia, neminem vidi luculentiùs explicantem, præcitato Alberico de Maletis loco nuper laudato; Ait enim; .. Quod peccans .. mortaliter dicitur pati maximam capitis diminutionem, ut ſingulariter notatur *per Archidiac. in can. ſecuti ſunt viam* 2. *q.* 7. ubi comparatur peccator Subjugali Balaam, *& fuit dictum originaliter, Lauren. in cap. qualiter, & quando de accuſ.* .. Nam peccator primo amittit civitatem, quia de civitate Dei conſtituitur de .. civitate Diaboli. Mutat familiam, quia de .. ſervo Dei efficitur de familia Diaboli. Item .. mutat ſtatum, quoniam efficitur ſervus peccati. De hac ipſa infamia *Pax Jordan: Lib. X. Tit.* 21. *n.* 70.

Non refragatur II. argumentum prima ſpecie inexpugnabile; quod ita ſe habet. Iure Civili, ut quis a teſtimonio ferendo, ob infamiam repellatur; exigitur, ut infamis fuerit, damnatus, publico Iudicio, *L. teſtium* 3. §. *L. Julia* 3. *ff. de teſt.* ibi .. Lege Iulia de vi cavetur, ne hac .. Lege in reum teſtimonium dicere liceret qui .. ſe ab eo, parenteve ejus liberaverit, &c. qui .. que Iudicio publico damnatus erit. At Iure Canonum quodcumque delictum ſufficit, ut quis inhabilis ad ferendum teſtimonium reddatur, *cap.* 1. *de except. cap teſtimonium* 54. *de teſtib.* exornat id ipſum eruditus Gonzal. in *d. cap. teſtimonium* præcipuè *n.* 12. ergo omne delictum Iure Canonico redditum eſt publicum.

Mirè ſe involvit *ibidem* Gonzales; neque ejus doctrina arridet, in eo articulo, quem diſcutit.

Dicendum igitur, cum *Franc. Card. Flo. in cap. teſtimonium de teſtib.* Quod non repellitur teſtis a teſtimonio perhibendo, niſi pro crimine, de quo fuit damnatus in Iudicio publico, ex *d. L. teſtium*, quæ opponebatur. Idque, attento Iure Civili L. *Athletas* 4. §. *calumniatur ff. de his, qui not. inf. L. infamem* 7. *ff. de publ. Iud.* ut adnotat Faber, *in Rationalib. in d. L. Athletas in rat. decid.* Imo Donellus *Lib.* 25. *Com. cap.* 9. quod infamia notatus a ferendo teſtimonio excludatur; id pronunciat, Iuri Civili incognitum eſſe; Alias in L. *quæſitum ff. de teſtib.* fruſtrà dubitaſſet Papinianus, an in publico Iudicio calumniæ damnatus teſtimonium publico Iudicio perhibere poſſit; adnotavit *Hunnius Proceſſ. Iudiciar. directorio* 26. *n.* 9. Atque ita diſpoſitum Iure Civili. At de Iure Canonico, non eſt ne- 23 ceſſe, quod quis damnatus ſit; ſed ſufficit, ut crimen probetur: pulcherrimus textus in *cap. ſuper eo* 13. *de teſtib.* Ergo, cum in hoc tantùm

derogatum sit Iuri Civili, in ceteris observanturadhuc incorrectum, ut non sufficiat excipere contra testem de quolibet crimine, vel peccato, nisi talis excessus fuerit, pro quo possit accusari in judicio publico.

At, quod Jus Canonicum ob juramenti religionem, qua præmunitur testimonium oportet, *L. juris jurandi C. de testib.* majorem veritatis curandæ sollicitudinem habeat, exigatque proinde exactiorem testium integritatem, *cap. forus de verbor. signif.* Anquiritur, ex hoc evincitur, quodcumque crimen, quod in reliem objicitur ad eum removendum, jam esse publicum? Non quia omne delictum redditum sit publicum, testis exacta requiratur integritas, sed ob jurisjurandi sanctitatem, quæ quantum Legislatoribus Ecclesiasticis cordi sit patet ex *cap. debito es de jure jur. cap. etsi Christus de jure jur. cap. quamvis pactum de pact. in 6.* & passim alibi. Quid quod extat Novella de testib. *XC. cap.* 1 quæ cohærens Jus Civile Canonicis Sanctionibus apparet? ibi enim Justinianus: *Sancimus* (& infra) 24
bona opinionis esse oportere testes, & hanc Novellam Jus vetus Civile corrigere, monuit *Donellus ad L. testium Cod. de testib. Osualdus ad Libr.* 25. *Com. Donell. cap.* 9. *in fine*. Nec tamen hac Novella sublata dicitur divisio in publica, & privata Judicia criminalia. Cur ergo sublata erit, Jure Canonum attento? Insistam adhuc in eadem Novella. Quid enim significatur verbis illis: *Sancimus, bona opinionis esse oportere testes*; nisi quod ad repellendos testes sufficit infamia facti? Quæ pariter sufficit Jure Canonico in causis criminalibus, ne quis, tali notatus infamia, nimirùm facti, idoneus reputetur, *cap. testimonium* 54. *de testib. & attest.* ibi: *aut gravata sit ejus opinio*, quæ verba respondent verbis adductæ *Novellæ*. Sicut & hæc facti infamia sufficit ad excludendum laborantem tali ignominia, in causa mixta, *cap. ex parte de testibus*; & in causa civili ardua: quæ criminali comparatur: textus singularis *in cap.* 1. *de except.* Notat Gonzales in *not. ad dictum cap. testimonium n.* 3. *Cujac. ad eundem textum Anatelet. Lib.* 2. *Decret. Tit.* 20. §. 2. *n.* 25
49. Sicque de infamia facti plures accipiuntur textus, qui opponi possent. Licèt enim in ea fuerit opinione Donellus. *L.* 18. *cap.* 6. *Comment. & Pacius in Isagoge Digestor ad Tit. de his, qui not. infam.* quod non detur infamia, quæ vulgo facti dicitur, eo quod infamia non irrogatur, nisi a Lege, *L. palam* §. *qui in adulterio ff. de ritu. nupt. & L. qualitum* 13. *ff. de test.* attamèn ingeniosa magis, quàm vera, hæc opinio frequentius rejicitur, ex *L.* 2. *ff. de Obseq.* ibi: *licèt enim verbis edicti non habeantur infames, re tamen ipsa, & opinione hominum non effugiunt infamiæ notam, & ex L.* 2. *C. de dignit. & ex L. cognitionum* §. *minuitur ff. de extraord. cognit. ex L. qualitum* 13. *ff. de testib.* latiùs exornat Amaja ad *L. un. C. de infamib. Lib.* 10. Atque ita luculentèr oppositioni responsum arbitror, licèt alia via obstaculum evadere nitatur *Ioannes Crotus Tract. de Testib.* 3. *parte n.* 5. & *seq.* Nobisque adhærere videtur *Gratianus. in cap.* 1. *de except. n.* 16.

Opponitur III. textus *in cap. præsumunt* 22. *caus.* 2. *q.* 7. Qui textus cuivis de populo permittit accusationem; prout publici Judicii attributum proprium esse, decernit Justinianus *in* §. *publica* 1. *de publicis Judiciis*, ibi: *publica autem dicta sunt, quod cuivis ex populo exercitio eorum plerumque detur*. 26

In hac disputatione, quæ aliqua novitate a nobis examinatur, nullum reperias textum elegantiorem opposito Canone. Expedit sub oculos integra verba collocare. *Præsumunt Prælati*, ait Augustinus, „ non debere se reprehendi, vel accusari, pro eo, quòd Canones, non eos passim constituunt accusandos. Quod tamen negatur de solis criminosis; Cùm de reprehendendo Veritas ipsa constituat: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo.

Sisto primum in illis verbis „ Canones non eos passim constituunt accusandos. Ergo Canones crimen Prælati non reddidere publicum, ut passim omnibus illud liceat accusare. Quare primo in adversarios textus ille retorquetur. 27

Sisto deinceps in aliis verbis, quæ difficultatem aliquam patiuntur: *Quod tamèn negatur de solis criminosis*. Ex quibus deduci videtur, passim omnes Prælatos criminosos accusari posse. Item; crimen eorum esse publicum. Observo, quod hæc verba generatim de omni crimine accipi non possunt. Nam quatenùs superioribus verbis traditur, Canones non eos passim velle accusandos esse, hoc significatur: Prælatos criminosos non esse passim accusandos. Quatenùs subiiciuntur hæc alia verba: *Quod tamèn negatur de solis criminosis*, si, hoc significatur, Prælatos criminosos (accipiendo crimen in genere) esse passim accusandos; textus, idem prorsùs affirmabit, & negabit. Res meo judicio obvia est, & evidens. Ne hoc ergo dicamus, textum secum in verborum structura pugnare, sic cogimur interpretari, ut procedat in Prælatis hæresum crimine infectis. Ausim hanc interpretationem pulcherrimam dicere; quoniam est Gratiani, in verbis, quæ subiicit opposito Canoni; sunt autem ejusmodi: *Ipsi Sacri Canones distinguunt, in quo casu Pastores sint accusandi a subditis dicentes: oves Pastores suos non accusent, nec reprehendant, nisi a fide exorbitaverint. Ecce in quo casu sint accusandi a subditis; In aliis autem minimè*. Idemque Gratianus hoc confirmat in verbis non dissimilibus, quæ subiicit *canoni testes* 2. *q.* 7. Quod ergo crimen hæresis sit publicum, ultrò admittimus, §. *publica* 3. *Instit. de publ. Judic.* ibi: *publica autem Judicia hæc sunt: Lex Julia majestatis*. Ergo multò magis crimen Divinæ majestatis læsæ, hæresis dicenda, qua adversus Christianæ Religionis statum proceditur perduellione. *L.* 1. *C. de hæret. C. de Apostatis*, pulcherrimus testus in *cap. vergentis in senium de hæret. & L. Manichæos C. de hæret. & can. sicut: qui Ecclesiam* 17. *q.* 4. Imò

ad-

adversus hæreticum testes etiam infames admittuntur; & cum tormentis, *Anacletus Lib. 2. Decretal. Tit. 20. §. 2. n. 50.*

27 Opponitur IV. ex Bachovio ad *Treutler. vol. 2. disp. 31.* publici Judicii characterem esse inquisitionem Judicis. Cum enim publica crimina sint quam maximè Reipublicæ perniciosa, ex officio per Judicem, etiam nemine accusante, sunt inquirenda, *L. 3. ff. de off. Præsid. L. congruit 13. ff. eò l. L. Lege Iulia 4. §. 1. ff. ad L. Iul. peculat. L. 1. C. de custod. reor. L. si quis in hac 10. C. de Episcop. & Cler. L. ex quidem 7. C. de accus. Novella 128. cap. 21.* latè Harprectus *in §. publicorum 2. de publ. Iud. n. 35.*

Atqui omnia crimina Iure Canonico inquiri, vindicarique nemine accusante possunt, *cap. qualiter, & quando de accusat.* ex quo textu Hunnius *in resol. ad Treutl. volum. 2. disput. 31. thesi 1. q. 6. pag. 370.* Ergò satis constat, omnia crimina, Iure Canonum, publica evasisse; facit etiam textus *in cap. 1. de officio Ordinarii*, ex quo hoc notat *Piebardus prine. Inst. de publ. Iud. n. 26.*

Facilis tamen responsio. Nam et Ius Civile, & Canonicum in hoc consentiunt. Iure Civili
28 inquisitio remedium est ordinarium, processusque per viam inquisitionis est ordinarius; ut haustam hanc ex fontibus Iuris veritatem accuratissimè propositam, tuetur Harprectus in *§. publicorum 2. Inst. de publ. Iud. a n. 30. ad seq.* contra *Farinaccium*, *Iulium Clarum*, aliosque quamplures. Judicum enim potestati ordinariè, & regulariter delictorum indagatio commissa est, ne malis hominibus repletæ Resp. pessundetur, *L. ità vulneratus 51. §. 2. ff. ad L. Aquil. L. locatio 9. §. quod illicitè 5. ff. de publican. & vectigal.* Similiter Iure Canonico inquisitio remedium est ordinarium, ex textu in *cap. 1. de off. ord.* qui quidem pulcherrimus est, ad quem exornandum Barbosa hæc pronunciat: *potest Judex ex mero officii sui necessitate procedere ad crimina corrigenda*; ergo ordinariè, ac regulariter. Imò tam Jure Civili, quam Jure Canonico causam præcedere oportere, defendit Soccinus *in cap. qualiter, & quando de accus. n. 306. Alciat. in cap. 1. de off. ordin. n. 12.* quos adducit Pichard. *in manuduct. ad praxim §. 2. §. 3. caus. crim. §. 2.*

Et tamen Iure Civili, quædam criminalia Judicia publica sunt; quædam privata. Cur igitur non idem, Jure Canonum attento, statuamus?

[*b*] *Criminum.*

DISSERTATIO II.

Merum imperium est in Ecclesia, quo delicta vindicantur. Refellitur Zieglerus de Episcopis cap. XXX. aliique contradicentes. Singularis Fagnani observatio additur ad Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 3. de Ref. Præxis implorandi brachium sæculare, reprobata. Peregrino in Praxi.

A Liud hoc fundamentum firmissimè substruendum est, esse in Ecclesia Sancta Dei potestatem, facinora eo nomine coercendi, contra temerarios ausus *Salmasii*, *Antonii de Dominicis*, *Marsilii de Padua*, aliorumque nostri ævi hæreticorum; quos confutat *Petavius Lib. 3. de Hierarch. cap. 10. Hallier. tom. 1. Tract. pag. 421.* 29

Probo hoc I. nam a tempore Apostolorum, 30
forensem habuit Ecclesia jurisdictionem. En locum D. Augustini *in commentar. ad Psalm. 118.* .. ibi .. Constituit enim in talibus causis Apostolus Ecclesiasticos cognitores, in foro probi- 18
.. bent judicare Christianos. (*& infra*) .. Certè .. propter eos, qui & inter se pertinaciter agunt, .. & quando bonos premunt, nostra judicata contemnunt, faciuntque nobis perire tempora rebus erogandis divinis, certè injuriam propter istos, & nobis liceat exclamare in hac voce Corporis Christi: declinante a me maligni. Item de hoc apud Concilium Carthag. III. 31
can. 6. ibi .. privatorum Christianorum causas .. Apostolus ad Ecclesias deferri; atque ibi terminari, præcepit. Asseri etiam potest locus Concilii Illiberitani; quod Concilium coactum fuit Illiberi, oppido in monte Elbira in Bætica Provincia: cujus nunc fola rudera supersunt: Tempus hujus Concilii fuit annus Christi CCC. ante Constantinum sub Imperatoribus Diocletiano, & Maximiano, ut latè ostendit *Higuera in Diptycho Toletan. n. 58. Gonzales ad Concil. Illiberit. cap. 2.* Jam verò Concilium hoc vetustissimum ità decernit *Canone 74.* .. Si autem non .. probaverit, in conventu Clericorum, placuit .. per quinquennium abstineri. Loquitur Concilium de falsis testibus, qui coram Episcopo aliquem criminantur. Quos ità punit Concilium; privando illos Eucharistiæ perceptione; ut explicat eum locum Albaspinæus. Initium textus tale est: *Falsus testis, prout crimen est, abstineatur.* Præclarè, ex hoc canone *Mendoza ad Concil. Illiberinum*, observat, a tempore Apostolorum Ecclesiam habuisse jurisdictionem forensem, sic enim ratiocinatur .. Ex his etiam verbis observare licebit, audientiam olim, sive jurisdictionem forensem Episcopos & Clericos habuisse .. in Christianos. Non ergò a Constantini Magni ætate ejus initium repetendum est; ut perperàm, cum aliis Novatoribus, ostendere conatur *Zieglerus de Episcopis cap. 30.*

Probatur II. Quia Constantinus Magnus, a quo Forum Ecclesiasticum auctoritate munitum deprædicant sectarii; locupletissimus testis est, divulsam, & separatam a Principum potestate jurisdictionem esse, quæ pollent Episcopi; aliosque ex fonte derivatam, quàm a sæculi Legibus. En textum in *cit. continet 11. q. 1. &* est 32
ctoritas irrefragabilis, utpote Valentiniani, Theodosii, & Arcadii Imperat; deducta ex *L. 16. Cod. Theodos. de Episcop. aud.* ibi autem hæc habentur verba .. Constantinus Imperator præsidens in Sancta Synodo, quæ apud Nicæam .. congregata erat, cum querelam quorundam

.. con-

.. conſpiceret coram ſe delatam, ait: Vos a nè .. mine diiudicari poteſtis, quia ad Dei ſolius ju- .. dicium reſervamini. Quæ verba repetit textus Gregorii in *Epiſtola ad Mauritium Imperatorem in can. Sacerdotibus* 41. *cauſ.* 11. *q.* 1. *& in can. futuram* 12. *q.* 1. qui textus perperàm Melchiadi aſcribitur. Hæc quidem hiſtoria Conſtantini nullis cavillationibus obtegi ab adverſariis potuit; ultro eam admittunt. At quia omne ædificium, quod ipſi moliuntur in præceps ruit; conſtat enim abſque Imperatoribus ſuam ju-
31 riſdictionem ad judicandum in cauſis quoque criminum Epiſcopos obtinuiſſe, ex illis verbis; Imperatorum Valentiniani, Theodoſii, & Arcadii *in d. can. continua*, ibi .. habent illi ſuos .. Iudices, nec quidquam his publicis eſt com- .. mune cum Legibus. Idcircò verſutiis agendum exiſtimarunt, & quia imminebat Arius Religionis exitio, eratque ſolicitè curandum, ne latiùs ſerperet malum, quaſi peſtis, propagatione;
32 prudentiæ Conſtantini tribuunt, querelas Epiſcoporum ità ſopiſſe, ut quaſi a jure ſuo decederet; quo ipſi inter ſe conciliandi modos invenirent. O pulcherrimam quidem interpretationem! Quæ tamen nec Imperatorum Valentiniani, Theodoſii, & Arcadii, neque Conſtantini verbis Congruit. Interrogo: Cur ergo ex verbis Conſtantini prædicti Imperatores in *d. L. 16. C. Theodoſ. de Epiſcop. Aud.* dedueunt, de perſonis Eccleſiaſticis, hanc ſententiam: *habent illi ſuos Iudices?* Hæc regula eſt; non temperamentum: ne tempus deeſſet ad obterendam Arii prote viam; ſi abſumeretur, ad decidendas Epiſcopo- um controverſias. Sileat ergo Zieglerus qui hæc comminiſcitur *Tract. de Epiſcop. cap.* 30. *n.* 41. Epiſcopi ſuum forum, ſuum jus, ſuamque habent juriſdictionem. Suam inquam, non ex Imperatorum benignitate dimanatam.

Probatur III. quia certiſſimum eſt Chriſtianis omnibus, Pontificem de peccatis omnium judicare, delicta cujuſque inveſtigare, & punire poſſe. Hæc eſt illa clavium poteſtas, quam Chriſtus D. Petro commiſit, ac dedit *Matth* 16. *& Ioan.* 20. de qua Innocentius in *can. de quibus diſt.* 20. *& in cap. novit. verſ. cum enim de Iud.* Sic in Scripturis claves deſignant auctoritatem quandam ſummam, gubernationem, & adminiſtrationem in domo Dei; textus pulcherrimus in *can. ſi Rector verſ. clavis quippe* 43. *diſt.* Non tamèn ſine judicio; cum inter lepram, & lepram diſcernendum ſit, ut exponitur in *can. quemodo* 11. *q.* 3. Ac planè omnis poteſtas a Deo eſt, *can. queſitum* 23. *q.* 4. ſed hominum miniſterio demandatur Principibus. Cæterùm non ab alio, quàm ab ipſo Domino, dictum eſt Petro, & Succeſſoribus; *quacunque ligaveris ſuper terrã, &c.* Nihil hìc humanum. Eſt ergò in Eccleſia poteſtas compeſcendi delicta, poteſtas ſumma; poteſtas profluens a Chriſto D. Cum hac differentia inter Chriſti Vicarium, & Epiſcopos; Quod juriſdictio Romani Pontificis in totam Eccleſiam, eſt Iure Divino a Chriſto D. inſtituta, ab eoque immediatè accepta, *Bellarmin. Lib.* 4. *de Summo Pontifice cap.* 23. Cæterorum verò omnium Epiſcoporum juriſdictio, eſt a Chriſto D. inſtituta; ſed a Romano Pontifice tanquàm Chriſti Vicario, ſummoque, ac primo Eccleſiæ Paſtore ſuſcepta, & ab eo quaſi ex fonte, Chriſti præcepto in illos derivata; ut ratiocinatur ſolidiſſimè Barboſa de *off. & poteſtate Epiſc. P.* 1. *Tit.* 1. *cap.* 1. *n.* 20. *& ſeq.* Caballutius in *Notitia Eccleſiaſtica ſæculi* 16. *in addit. ad* Diatribam *Eccleſ. circa Trident. Decretum de vulgata Bibliorũ edit. pag.* 336. Pulcherrimus textus Leonis Papæ *in can. ita Dominus* 7. *diſt.* 10. ibi .. Sed hujus .. muneris ſacramentum ita Dominus ad omnium .. Apoſtolorum officium pertinere voluit, ut in .. beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium ſum- .. mo principaliter collocaret. Conſonat textus *in can. cum beatiſſimus*, *in can. loquitur*, *can. quicumque* 24. *quæſt.* 1. Et ex hoc intelligitur; cur S. Pontifex extendere, vel limitare juriſdictionem poſſit Epiſcopali muneri cohærentem Iure Divino: *idem Barboſa loco nuper adducto n.* 28. Non ergò juriſdictionem ab Imperatoribus; aut Legum ſæculi auctoritate acceperunt Epiſcopi; ſed Divina inſtitutione, & a Pontifice: prout evidenter probant *Bellarmin. Tom.* 1. *Controv. de Rom. Pontif. Lib.* 4. *cap.* 24. *&* 25. *Fagnan. in cap. perniciosam n.* 20. *de off. Ordin. Petra Tomo* 2. *in comment. ad Conſt.* 16. *Alexand. IV. Firmiſſimè n.* 24. Et ad uberiorem rei, in quam nos deduxit hoc argumentum; cognitionem; adnotetur, hanc eſſe rationem; cur Epiſcopi debeant in eorum intitulationibus inſcribi: *Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus*, ut obſervandum monet *Rebuff. in Praxi Ben. in forma literarum Tonſuræ num.* 4. *fol.* 7. ibi: .. ut etiam a S. Sede recognoſcat Epiſcoparum .. ſe habere, *cap. ego de jure jur.*

Probatur IV. ex celebri *cap. perniciosam* 1. *de off. ord.* ibi: Habeant igitur Epiſcopi ſingularum .. Urbium in ſuis Diœceſibus liberam poteſta- .. tem, adulteria, & ſcelera inquirere, ulciſci &c. Sunt hæc verba ex Synodo Ioannis Papæ VIII. apud Trecas in Gallia anno 872 celebrata. Quid autem hoc eſt, niſi merum imperium? Eſt enim merum imperium poteſtas ſeverioris ultionis exercendæ in perſonam pro utilitate publica introducta, ut Fagnanus ad eum textum ratiocinatur *n.* 27. Pariterque de hoc mero imperio, textus occurrit in *can. ſi quis* 50. *cauſa* 2. *q.* 7. .. ibi: apud Epiſcopos (quia alibi non oportet) .. a qualibet perſona fuerint accuſati. Siſtit ibi .. *gloſſa* in verbis, *quia alibi*, reſumitque: Ar- .. gumentum, quod ſolus Epiſcopus habet me- .. rum imperium in ſua Diœceſi. Pariterque, de hoc mero imperio, ſunt textus in *can. de perſona* 11. *q.* 1. *in can. delatori* 5. *q.* 6. *in can. viſis* 16. *q.* 2. *in cap. fin. de off. Archipresbit. in cap. cum ex injuncto de bar.* Præeſt enim Epiſcopus univerſo populo ſibi commiſſo ratione divinorum, & peccati; cùm ſingulis Epiſcopis, ex D. Petri ordinatione, ſingulæ cum diœceſi-

bus

bus attributæ fuerint civitates, *can. in illis 9. in singulis verò 80. dist.* illiusque ideò jurisdictio radicatur super jure publico, quod æquè ad sacra pertinet, *L. 1. §. publicum jus ff. de just. & jure.* Ex quo sequitur non modo in Clericos, sed & in laicos, ubi peccatum vertitur, Episcopum posse animadvertere, *can. attendendum 17. q. 4. can. contra Idolorum 26. q. 5.* quos Canones ponderat ad id *Covarr. Practic. QQ. cap. 19. n. 2.*

Probatur V. Quia Episcopus territorium habet, *cap. 2. de Constit. in 6. in §. Statuto*, ibi: 33 „ Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum „ commiserunt, excomunicationis sententia pro„ mulgatur: subditi ejus, furtum extra ipsius „ Diœcesim committentes, minimè ligari noscun„ tur: Cum extra territorium jus dicenti non „ pareatur impunè. Atque id ex hoc textu, probat *Franchus ibid.* Est enim tota Diœcesis pro territorio: in qua verè jus habet territorii, *can. omnes Basilicæ 10. causâ 16. q. 7.* ibi „ in ejus „ potestate consistat, in cujus territorio posite „ sunt. Quid clarius? Et est ille canon ex Concilio Aurelianensi primo. Hinc ubiquè per territorium suum erigere potest Episcopus Tribunal; ibique pro Tribunali sedere, *cap. cum Episcopus de off. ord. in 6.* Me entur ejus verba transcribi, cum proposito mirificè inserviant: „ Cum Episcopus in tota sua Diœcesi jurisdictio„ nem ordinariam noscatur habere: dubium non „ existit, quin in quolibet loco ipsius Dio„ cesis; non exempto, per se, vel per alium, „ possit pro Tribunali sedere: causas ad Eccle„ siasticum forum spectantes audire, &c. Pro Tribunali autem sedere, prærogativa est majorum Magistratuum „ Nec enim omnes, qui jurisdi„ ctionem habent, Tribunal habent, sed imam „ quandam sellam tantùm, *L. 1. ff. de jurisd.* sic loquitur Cujacius *Lib. 1. Pauli ad edictum in L. 19. ff. de in jus voc.* Tribunali enim præerant Magistratus curules duntaxat, quibus curulis sellæ jus erat: veluti Consules, Prætores, Ædiles: Et in Provinciis Præsides, ac. Proconsules; Minores autem Magistratus ex subselliis jus dicebant, veluti Tribuni, Quæstores, Triumviri, *Vitruvius Lib. 5. cap. 1.* Ad rem pertinet textus *in cap. Legatos 2. de off. Legati in 6.* Quamobrem territorium sit dictum a jure terrendi, *L. pupillus 239. §. territorium ff. de V. S.* eleganter ad hunc textum Cujacius, ita „ Territoria „ igitur sunt fines, intra quos Iuris distringen„ di, & dicendi potestas est. Hinc delatio fascium cuivis Magistratui extra territorium vetita est, *L. Duumvirum 53. Cod. de Decur. Lib. 10.* O igitur infirmam, o inutilem, o virium expertem Episcopalem jurisdictionem in territorio præscripto; si coercendi facinorosos careat potestate. Est ne, qui possit territorium Episcopi proprium admittere, simulque Imperium Episcopo denegare? Repugnante textu in *L. illicitas §. qui universas 10. ff. de off. Præsid.*

Probatur VI. quia imploratio brachii sæcularis remedium est subsidiarium. Ergo jure ordi- 34 nario Episcopo jus est procedendi in facinorosos.

Antecedens probatur ex Sacro Concilio Tridentino *sess. 25. de reform. cap. 3.* ibi „ liceat eis, si „ expedire videbitur, in causis civilibus ad fo„ rum Ecclesiasticum quomodolibet pertinenti„ bus, contra quoscumque etiam laicos, per „ mulctas pecuniarias (*& infra*) seu per captio„ nem pignorum, personarumque districtionem „ per suos proprios, aut alienos exequutores fa„ ciendam, &c. Quid hoc est, nisi coercendi facultas, jure proprio? unde infert, brachium sæculare in subsidium implorandum, Barbosa *de off. Ep. P. 3. alleg. 103. n. 2. Lotter. de re benef. Lib. 1. q. 9. n. 64.* late *Marta de jurisd. P. 1. cap. 50.* Quantam, verba Concilii adducta, vim habeant, elegantissima Fagnani observatio *in cap. pervenit de adult. & stupr. n. 30. & seq.* declarabit Ex actis, quæ in arce S. Angeli Romæ asservantur, habetur, dum adhuc Patres pro Concilio Tridentino laborarent, Divino instruente Spiritu, Oratores Regis Catholici, conquestos fuisse in Concilio, Regis nomine, quod locorum Ordinarii, nimia facilitate excommunicationis gladio uterentur: unde censurarum 35
oriebatur contemptus; institerunt proinde, ut Patres decernerent, in subsidium adhiberi censuras. Quamobrem in adducto superiùs decretò Concilium pro lege posuit exequutionem realem, vel personalem remedium esse ordinarium; aut enim Concilium „ In causis verò judicialibus, mandatur omnibus Judicibus Ecclesiasticis, ut; quandocumque, executio realis, vel „ personalis ab ipsis propria auctoritate fieri poterit; abstineant a censuris Ecclesiasticis; & „ rursùs idem Concilium: in causis quoque „ criminalibus, ubi executio realis, vel perso„ nalis, ut supra fieri poterit, a censuris absti„ neant. Igitur, olim quidem prius utendū erat censura, *cap. dilecto de sent. excom. in 6.* deindè pœnis temporalibus. Novo Tridentini Conc. jure, ordine inverso, primùm utendum est pœnis temporalibus, & in subsidium censura. Hactenus Fagnanus. Quæ quidem aurea expositio comprobat, jure ordinario temporaliter Episcopum posse in subditos procedere; Quocirca imploratio brachii sæcularis subsidiaria est:

Idem antecedens præcisè magis, & a partium enumeratione roboratur. Episcopus jure suo de- 36
tinet familiam armatam, En textum in *Extravag. unam Sanctam de major. & obed.* ibi „ in „ hac Ecclesia, ejusque potestate duos esse gla„ dios, spiritualem videlicet, & temporalem, „ Evangelicis dictis instruimur, ut ex hoc textu Guttierez *Lib. 1. Practic. q. 45.* Confirmat idipsum textum inevitabilis in *Clementin. nolentes, §. porrò de hæretic.* ibi „ Porrò Inquisitori„ bus ipsis districtius inhibemus, ut nec abutan„ tur quomodolibet concessione portationis ar„ morum. Sic autem textum inducit *Lelius Jordan. de Romana Sedis origine Tomo 13. P. 2. Tract. Magn. n. 40. pag. 9.* Ergo Inquisitores, ait Lelius, habere possunt apparitores armatos. Si tex-

tus

tus de Inquiſitoribus loquitur; meritò quoque de Epiſcopis loqui cenſetur qui, & ipſi Inquiſitores ſunt, *cap. ad abolendam in fine de hær. cap. exigentis ibid. cap. inquiſitionis §. prohibemus ibid. in 6.* ut etiam arguit *Zabarella in d. Clement.* Confirmatur inſuper ex *can. contra idolorum 26. q. 5.* ibi Gregorius ad Januarium Epiſcopum .. Quos tamen, ſi emendare ſe a talibus, .. atque corripere nolle repetis, ferventi com- .. prehendere zelo, te (*notetur hoc verbum:* Te) .. volumus. Ergo jure proprio; ergo non confugiendo ad brachii ſecularis auxilium facinoroſi comprehendi per Epiſcopum poſſunt: ideſt per familiam propriam. Optimus textus Concilii Agathenſis *in can. non liceat 86. dist.* ibi: *non liceat Epiſcopo manibus ſuis aliquem cædere.*

37 Non ſolùm familiam armatam jure ſuo habet Epiſcopus; Sed & carcerem: imò hæc dicuntur ad convertentiam; ſi habet carcerem, ergo lictores habet, & ſatellites, quibus tradat delinquentes in cuſtodiam. Carcerem habere jure ſuo Epiſcopum patet *ex cap. quamvis de pœn. in 6.* .. ibi: non improbamus ſi ſubjectos tibi Clericos .. confeſſos de criminibus, ſeu convictos in per- .. petuum, vel ad tempus, prout videris expe- .. dire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragen- .. dam: & jam dudum id ſtatutum apparet *ex .. can. in memoriam 16. dist.* ibi: penes Epiſco- .. pum ſit poteſtas, utrum eum in carcerem, aut .. aliam detrudat cuſtodiam. Conſonat textus in *can. ſi Epiſcopus dist. 50. in cap. ad falſariorum de crim. falſi in can. Mennam 2. q. 5. cap. cum Epiſcopus 7. de off. ordin. in 6. cap. novimus in fine de V. ſign. can. attendendum 13. cauſa 17. q. 4. can. in primis 2. q. 1. §. de Epiſcopi.* Ergo Epiſcopo denegans carcerem obnititur contra expreſſos Canones; doctrinam Canonicam ſui arbitrii faciens: eo conſilio, ut Eccleſiaſticam, Juſtitiam reddat inermem. Interim vetitas hæc eſt: Eccleſia habet carcerem, & habet familiam armatam. Audiatur Concilium Tridentinum *ſeſſ. 25. cap. 3. de reform.* ibi .. ſed liceat eis (*& infrà*) .. contra quoſcumque etiam laicos, per mulctas .. pecuniarias, vel districtionem perſonarum, ſeu .. captionem pignorum, per ſuos proprios, vel .. alienos executores faciendam, &c. Conſonat textus *in cap. gratis de depoſito, in cap. a nobis de apoſtat.*

Probatum eſt ſupetius illud antecedens, quantum oportuit. Nunc ſtatuo, conſequentiam urgere, ac vim facere quam maximam: nimirum, jure ordinario Epiſcopo jus eſſe procedendi in facinoroſos. Nam reipſa in ſubſidium dumtaxat implorandum apparet brachium ſeculare, ut conſtat, ex *Concilio Trid. ſeſſ. 24. cap. 8. de reform. matr.* ibi: *invocato, ſi opus fuerit, brachio ſæculari.* Notetur hic ſermo: *ſi opus fuerit.* Et in *cap. 1. de off. ord.* ibi: *cum opus fuerit*, & in *cap. quoniam eod. Tit.* ibi: *adhibito, ſi neceſſe fuerit, brachio ſæculari.* Quod, & notum Legislatoribus ſæculi, apparet ex *L. Sanctiſſimarum §. tua Cod. de Epiſc. & Cler.* ibi: *addens & hoc, quod & ipſi, ſi opus ſit, omne ferant auxilium piiſſimis Civitatum Epiſcopis.*

Probatur VII. Congerendo pœnas, quas im- 38
ponere Tribunal Eccleſiaſticum poteſt. Ecce; ſuſtigario Canonica pœna eſt; textus in *can. contra Idolorum 26. q. 5.* ibi: *& ſiquidem ſervi ſunt verberibus, cruciatibuſque, quibus ad emendationem pervenire valeant, caſtigare, &c.* textus in *can. circumcelliones 23. q. 5.* ibi: *quando tantorum ſcelerum confeſſionem, &c. virgis in verberibus, cruciſti, qui modus coercitionis, &c. & ſæpè in Judiciis ſolet ab Epiſcopis adhiberi.* Conſonat textus *in can. illi, qui 3. q. 5. can. cum beatus dist. 45. cap. univerſitatis de ſent. excom.*

Exilium ſimiliter Canonica pœna eſt, textus evidens in *can. cum Beatus 8. dist. 45. in can. in primis 2. q. 1. cap. cum non ab homine 10. in fine de Jud. cap. 2. de arbitr. §. cum autem cap. felicis* ibi: *diffidatus de pœn. in 6. can. accedens dist. 50.*

Confiſcatio non minus inter pœnas Canonicas adnumeratur, *cap. cum ſecundum Leges 19. de hæret. in 6. cap. excommunicamus de hæret. cap. ita quorundam cap. ad liberandum de Judæis, cap. felicis de pœn. in 6* Quo fit, ut Epiſcopi proprium habeant fiſcum, cui bona quorundam delinquentium applicantur. Textus Alexandri P. II. *in can. ſi quis 22. cauſ. 17. q. 4.* ibi: *& bona eorum Eccleſiæ ipſius juri perpetuò trádantur*; conſonat textus *in can. ſi quis rapuerit 17. q. 1. in Clem. 2. de hæret.*

Infamia Canonum pariter diſpoſitione irrogatur. Sic Adrianus Papa in *can. omnes 6. q. 1.* 39
ibi: *omnes verò infames eſſe, dicimus, &c.* & idem ſtatuit Stephanus P. *in can. infames 17. cauſa 6. q. 1.* Quare, & in ſignum maleficii character imprimitur: ex mandato Urbani III. *in cap. ad audientiam 3. de crim. falſi* ibi: *in ſignum maleficii characterem aliquem imprimi, facias, quo inter alios cognoſcantur.* Reſumit ibidem Gloſſa, verbo *characterem*: *Character iſte, non ita profundè debet infligi, ut ſanguinem eliciat*; qua Gloſſæ doctrina, conciliatur textus in *cap. in Archiepiſcopatu de rapt.*

Mulctà pecuniariâ pro ſua jurisdictione dicere 40
poteſt Epiſcopus. *cap. in Archiepiſcopatu de raptor. cap. 2 de maled. cap. poſtulaſti de Judæis, cap. licet de pœn. can. ſi quis contumax 17. q. 4.* Quæ mulcta propterea præjudicialis dicitur, Jacob *Revard. L. 5. exp. 10. pag. 404.* qui ſingulariter id explicat *ex L. 50. & 65. Cod. Theod. de appell. Concil. Trid. ſeſſ. 25. de reform. cap. 3. & 14.*

Miſſio in poſſeſſionem bonorum realis pœna eſt, 41
itemque Canonica, *textus in cap. quoniam ut lit. pen. cont. in §. in aliis verò*, ibi .. in aliis verò .. caſibus prudenter eſt attendendum, utrum .. contumax accuſatione reali, vel perſonali con- .. veniatur? Si reali, mittendus eſt utique actor .. in rei petitæ poſſeſſionem, &c. Quæ quidem miſſio alicujus imperii, eſt, *Vinnius de juriſd. cap. 7. n. 9. L. jubere cavere ff. de juriſd. omn.*

Jud.

Jud. quem textum explicat *Vaconius a Vacuna Lib. 6. declar. 80. per tot.*

42 Emenda alia pœna est, pariter ab Episcopi officio neutiquàm aliena; textus in *cap. dilectus de off. ordin.* ibi: *ut cum citatio, causarum examinatio, & decisio, ac emenda ad legem jurisdictionis pertinere noscantur*. En & alium textum *in cap. venerabilibus §. denique de sent. excom. in 6.* ibi: *Denique a subditis suffraganei emendas pecuniarias potest Archiepiscopus, & exigere*. Et in hoc differt mulcta, ab emenda; quod mulcta applicatur Iudici, aut fisco. Emenda ob delictum imponitur, & applicatur parti læsæ: ità ex *cap. 2. de pœnis, Gonzal. in cap. dilectus 28. de off. Ord. in not. n. 5.*

Jam sic argumentum construitur. Pœnas hujuscemodi imponere, non simplicis jurisdictionis est, sed imperii. Atqui citra omne dubium Ecclesia talibus pœnis crimina patrantes coercet. Igitur in Ecclesia imperium est. Quid ex his negari potest? An quod tales imponere pœnas non sit imperii? Forsitan, quia impetium jus gladii est? Quid tum postea? At inquies: gladius specificè sumendus, nimirùm materialitèr, nimirùm pro ense, quo amputari damnatorum capita solent, textus in L. *aut damnum §. vita ff. de pœn.* ibi: *Vita adimitur, utputa si damnatur aliquis, ut gladio in eum animadvertatur; sed animadverti gladio oportet, non securi, vel telo, vel fusti, vel laqueo, vel quo alio modo*. Ergo gladius speciei verbum est; ex quo textu id defendit *Ioann. Gillott. de jurisd. & imper cap. 7. Tractat. magnor. Tom. 3. P. 1.* Urgeturque efficaciùs ex eo, quia si gladius specificè non sit intelligendus. Ergo damnatus ad gladium, censendus erit damnatus ad deportationem, nam in pœnis, quod minimum est, sequi oportet, *cap. in pœnis de Reg. Iur in 6.* L. *interpretationes ff. de pœn.* L. *factum §. fin. ff. de Reg. Iur.* Ne qua sit æquivocatio: utque funditùs, quid imperium sit, quandoquidem urget necessitas id declarandi, intelligatur; paulò altiùs initia sermonis repetam. Imperare plus est, quàm jubere. Donatus in illud Eunuchi Terentianæ, *jubeo, ego, atque impero*, & in *can. ult. 14. q. 1* ibi: *quod imperatur necesse est, fieri; si non fiat, pœnam habet*, & in *can. militare 23. q. 1.* ibi: 43 *quod Cæsar imperat tolerandum est*. Audiamus nunc veterum Consultorum voces de imperio, quatenus rei propositæ congruit. Sic Ulpianus in L. *imperium 3. ff. de jurisdict. merum est imperium habere gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines*. Sic idem Ulpianus in L. *nemo potest 70. ff. de Reg. Iur. nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cujus alterius coercitionis ad alium transferre*. Sic Paulus in L. *potestatis 215. ff. de V. S.* ibi: *Potestatis verbo plura significantur, in persona Magistratuum, imperium*. Colligo ex his Legibus, imperium merum esse, habere gladii potestatem. An hoc sufficit? Non putat hoc sufficere Cujacius *Lib. 21. observ. cap. 30.* sic enim exponit: *Definitur autem d. L. 3. utrumque imperium non exactè, sed τυ πω δῶς* per exempla, *puta, merum imperium esse habere gladii potestatem ad animadvertendum in sceleroſos homines. Animadvertere proprium est verbum ultimi supplicii, L. 11. §. ult. L. seq. ff. de pœn. L. si quid erit ff. de off. Proconſ. Hæc vero est major animadversio, & a majori parte meri imperii confecta definitio est*. Et idem Cujacius sensum suum clariùs explicat ibidèm, inquiens: *Per eminentiam gladii potestas, summa pars imperii: nam & omnem aliam facinorum graviorem coercitionem, veluti damnationem in metallum, deportationem, publicationem bonorum, & Iudicii publici exercitionem Lege delegatam merum imperium complectitur, L. solet ff. de Iurisd. L. aliud in fine ff. de V. S. - Et in summa merum imperium quod Zonaras in Basilio Porphyrogenneta, ἀκρατον ἐξουσιαν est coercendorum facinorum potestas, Lege data, atque finita, L. 1. C. qui non poſſ. ad libert. perven.* Hæc Doctor eximius Cujacius; cujus & doctrinæ acquiescit tanquam verissimæ a *Sandè ad Tit. ff. de Regul. Iur. ad L. 71. pag. 77.* Igitur merum imperium non solum jus ferri est; sed jus cujuslibet sævioris coercitionis, quatenùs mitior coercitio mixti imperii est, L. *ult. ff. de off. ejus*. Quam doctrinam videre pariter est apud Vinnium *Tract. de jurisd. cap. 1. n. 5.* ibi: *Quod si huic descriptioni addideris, vel alterius gravioris coercitionis, ex L. nemo potest 70. ff. de Reg. Iur. L. 6. in princ. ff. de off. Proconſ. perfectior erit definitio*. Quamquàm & posset defendi *gladii jus* merum imperium dum dicitur in L. *imperium 3. ff. de jurisd.* non esse propriè, præcisèque jus ferri; sed eo quancumque graviorem coercitionem, penamque denotari, ut *Duarenus ad d. L. 3. defendit Albericus ibid.* Ex Canonistis Quint. Hæduus in *cap novit. de Iud. Tit. de mero imperio Ioan. Monachus cap. 3. n. 5. de Iud. Coraſ. Lib. 3. Miscell. cap. 17. n. 12.* Ratio est. Quia gladio, insigne supremæ potestatis ea Lege 3. respicitur. Sic Lamprid. *in Alex.* ibi: *honores juris gladii nunquàm vendi passus*. Quamobrem gladio feriri jubentur perduellionis rei, L. 5. *in fine print. Cod. ad L. Iul. Majest.* etsi non puniantur secata gladio cervice, sed alio supplicio facinoris atrocitati respondente, L. 8. §. 2. *ff. de pœn.* L. 9. *C. de re mil.* Pariterque Imperatores Constantinus, & Constans, in L. *cum vir C. ad L. Iul. de ad.* jubent in scelus venereum, quod scite non proficit, *ultore gladio* Leges armari. At quis hic gladius? Flamma. L. *omnes 6. C. Theod. eod.* Neget ergo, qui potest, gladium metaphoricè intelligi. Quem quidem sensum, magis Iuri Canonico pntem consentaneum ex loco *D. Pauli ad Roman. cap. 13. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim est tibi minister in bonum: si autem malè feceris, time, non enim sine causa gladium portat: Dei enim minister est, & vindex in iram ei, qui malè agit*. En, generatim exerceri gladium in malè agentem; nec

tamèn malè agens, semper ultimum fatum ne-retur. Quomodo accipitur hic locus Apollinis in *can. prodest* 23. *q.* 5. Hinc a Pomponio in L. 2. *in princ. & §. quod ad Magistratus pertinet ff. de orig. Iur.* jus gladii, manus regia dicitur: quasi manus plena sit potestas: Ut in manu Domini dicebatur esse servus, L. 4. *ff. de just. & jure*, L. 1. *ff. de his, qui sunt sui, vel al. jur.* Et Sueton. *in Vespas. cap.* 5. inter adventuri prasagia Imperii, illud adducit: quod illo prandente, canis extraneus triclinio manum intulit humanam: sic & manum pro potestate summa usurpavit Seneca in Thyeste

Qui vult regnare, languida
regnet manu

Utcunque tamèn jus gladii, vel materialiter, vel methaphoricè accipiatur; sive materialiter, pro ense, sive metaphoricè pro sola summa potestate; definitio a sensu Canonum non abhorret. Nam ultra ensem materialem, consentiunt omnes, merum imperium consistere in alia quoque coercitione, prater eadem. Hæc autem potestate Ecclesiastica continetur. Ergo est in Ecclesia merum imperium.

ARGUMENTA CONTRARIA REFELLUNTUR.

Non desunt, qui diù, multumque laborarunt, tentantes, si qua ratione possent veritatem
44 hanc irrefragabilem, esse in Ecclesia merum imperium, inobscurare, exoptantes in foro Ecclesiastico Iudices, quasi truncos, & lapides, inermemque justitiam. Memini, ex Xenophonte 2. *Rer. Gracar.* Cyrum occidisse Antobisacem, & Mitreum filios Dariæ Sororis Xerxis Patris Darii, hanc ob causam, quod sibi occurrentes, manus intra manicam non contraxerant, propterea quod soli Regi licebat extra manicas proferre manus in signum imperii. En quomodo nonnulli, Judicum manus, vellent, ubi agitur de mero imperio, ad illud eliminandum ab Ecclesia; manus vellent Ecclesiasticas obtectas, impeditas, experteſque libertatis divinitùs acceptæ. Versamur in tam bona causa, ut facilè quidquid opponunt refelli, superarique possit.

I. Objiciunt. Textus quamplures Iuris Canonici, quibus gladium, & quidquid speciem habet severitatis ad ecclesiasticas personas non pertinere, decernitur. Textus sunt in *can. non pila* 23. *q.* 8. ibi: *dolor, fletus, orationes, lacryma, fuerunt mihi arma adversus milites; Talia enim munimenta sunt Sacerdotis*, Et in *can. reprehensibile*, Et in *can. convenior eod. caus.* Et *quasi.* idem habetur, Et *can. inter hæc* 33. *q.* 2. *& can. porrò* 16. *q.* 3. *et in can. quicunque ex Concilio Meldensi eod. c. & q. can. fin. dist.* 36. idem statuitur. Ergo jus gladii contra mentem est Sacrorum Canonum.

Præcisa tradi potest ad Canones adductos interpretatio, regulam explicando. Etsi enim Clericorum arma sint orationes *d. can. fin.* 36. *dist.* non tamèn quoad rerum suarum defensionem Clericis armorum usus vetitus intelligitur, *cap. alim* 12. *de rest. spol. cap. ex tenore de sent. excom. cap. fortitudo* 23. *q.* 3. Annon verò ad Reipublicæ Ecclesiasticæ defensionem spectat turbatores ejusdem, pravo delictorum exemplo, compescere? *L. res vindicatus ff. ad L. Aq.* Ergo si in terminis oppositorum Canonum sistamus, argumentum retorquetur. Et sicuti sine excessu ad defensionem Clerici arma sumere possunt, *cap. suscipimus* 12. *de hom. Barbosa in Collect. in. ibid.* ita jus gladii sic intepretabimur, ut ità a Iudice Ecclesiastico adhibeatur, ut sanguinis non tentet effusionem. Quo modo de bello dicitur in *cap. præsentium* 3. *de Cler. percuss.* juxta expositionem Covarr. in *Clement. si furiosus secunda P. §. 3. n. 2. & Suarez de Censur. disp. 67. sect. 6. n. 4.*

II. Opponitur locus Nicolai I. apud Gratianum in *can. quoniam dist* 10. ibi „ Quoniam idem „ mediator Dei, & hominum, homo Christus „ Iesus, sic actibus propriis, & dignitatibus officia potestatis utriusque discrevit, &c. ut & „ Christiani Imperatores pro æterna vita Pontifícibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium, &c. quatenùs spiritalis actio a „ carnalibus distaret incursibus. Ex quo loco 45
Gaspar Zieglerus de *Episcop. cap.* 30. *n.* 12. putat apertè deduci, Ecclesiam, ut fundata est, ex intentione fundatoris, neque territorium, neque jus gladii habere.

Miror ego, quì fieri possit, ut hæc in mentem veniant hominis, qui literas profitetur; dissimuletque ea non intelligere, vim sibi faciendo, quæ in oculos incurrunt. Sed nimirùm, verè dixit Lactantius: quosdam reperiri, qui oculos manibus premunt, ne lucem aspiciant. Interrogo. Quid spectat Cassiodorus Libro XI. in *Epistol. ad Episcopos*, dum ait: *Episcopus doceat, ne Judex possit invenire, quod puniat?* En potestatem Episcopi scindi in duas quasi facultates, quarum altera in prædicatione verbi; altera in correctione occupata est. Si cum fructu docentur, Judex Episcopus non inveniet, quod puniat. Quid si bonum semen ceciderit super lapides? Hi conterendi, dum emolliantur. Atqui Cassiodoro plurimùm defert idem Zieglerus. In illum igitur sua arma convertimus. Mitto quod cum Ecclesia res temporales habere possit, ut Prosper Aquitanicus solidissimè probat *in can. expedit* 12. *q.* 1. qui vixit Augustino fere coætaneus anno 460. Rhegiensis Episcopus designatus; si res Ecclesiis oblatæ, in Episcoporum ditione sunt, *can. videntes* 12. *q.* 1. *can. præcipimus ibid.* Ergo & de his ad Ecclesiam judicare pertinet, dilapidantes criminaliter compescendo, Concilium Antiochenum anno Christi 330. *in can. Episcopi* 23. *caus. XII. q.* 1. Est hic textus telum acutissimum, quo pervicax cor transfoditur. An non D. Hieronymus rustico cuidam Narbonensi referibit, inquiens, in *can. ecce* 95. *dist. in §. Presbyteri* ibi: *Presbyteri ab initio, ut legimus, Iudices esse mundi sunt?* Quid ad hunc locum ait Zieglerus? Quid ad Canonem 21. *Concilii Triburiensis?* qui est in *can. si quis Presbyter* 2.

q. 5.

q. 5. ibi: *Si quis Presbyter contra laicum, vel laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniæ controversiam, Episcopo præcipiente, sine personarum acceptione finiatur.* Quid ad Epistolam Marcellini ad Episcopos Orientales in *can. quacunque* 11. *q.* 1. ibi: *Quæcunque contentiones inter Christianos ortæ fuerint ad Ecclesiam deferantur?* Ubi est igitur tanta incapacitas penes Ecclesiam habendi imperium, jusque coercendi refractarios?

At inquiet Zieglerus, in causa Ecclesiæ me citare Canones: Quasi verò non et ille Principum Legibus utatur. Quin imò, nec ipsi Principes hoc denegarunt Ecclesiasticis Personis; planeque Tribonianus hon o religionis incertæ *Libro* 2. *Codicis Justinianei* posuit Episcoporum jurisdictionem sub Titulo de *Episcopali audientia*. Exum hoc ergo, ratumque semper extitit.

Pervicimus itaque, non pugnare cum Persona Ecclesiastica jurisdictionem, & imperium. Objectus textus distinctas ait esse jurisdictiones Ecclesiasticam, & temporalem. Contrarias tamen esse, negamus. Quæ contraria sunt, pugnant invicèm, ut album, ac nigrum: ut calidum, ac frigidum; at ne putemus, excludere se invicem, obtinuit Regii Judicis sententiam parere apud Ecclesiasticos exceptionem judicati, *cap. ult. de except. in* 6. ibi „ Ecclesiastici Judi„ces, si coram ipsis excipitur, de re per sæcu„larem Judicem judicata exceptionem ipsam „admittant.

Debuit Zieglerus adjungere opposito Canoni auctoritatem Gelasii in *can. duo sunt* 96. *dist.* „Duo sunt, ait, quippè, Imperator Auguste: „quibus principaliter hic mundus regitur; au„ctoritas sacra Pontificum, & Regalis pote„stas. In quibus tantò gravius pondus est Sa„cerdotum, quantò etiam pro ipsis Regibus homi„num in Divino sunt reddituri examine rationè. Nam Pontifex decernit de peccato, ejusque in Reges, omnesque alios censuram exercet, ut traditur *in cap. novit* §. *sed decrevere de Jud.* pro clavium potestate *can.* 1. *dist.* 43. seque regia dignitas super hoc Apostolico judicio committit, *d. cap. novit* §. *non igitur*, ut est exemplum illustre Valentiniani Imperatoris in *can. Valentinianus* 63. *dist.* Itemque Theodosii, de quo in *can. cum apud*, 11. *q.* 3. quorum primus Valentem consortem Imperii fecit relictum Constantinopoli anno 378. Alter cepit imperare cum Gratiano anno 382. Quod si correptio Pontificia contemnatur, locus est Ecclesiasticæ districtioni, ut in *d. cap. novit* §. *etsi*. In his ergo, quæ peccatum, quæ fidem respiciunt, Ecclesiastica Lex dominatur, *can. convenior* 23. *q.* 8. & quomodo jus Regni temporalis attingat Sacra potestas, exemplum declarat Zachariæ anno 753. de quo in *can. alius* 15. *q.* 6. declarat exemplum Leonis III. de quo in *cap. Venerabilem de elect.* En igitur ex aliis locis quem sensum habeant verba Nicolai primi in *d. can. quoniam dist.* 10. ibi: *quatenùs, spiritualis actio a carnalibus distaret incursibus.* Hæc cum exposito temperamento intelligenda sunt, non prorumpendum temerè ad propositionem adeò absurdam; ex textu inferri, carere Ecclesiam jurisdictione. Quo nihil indignius intellectum habenti, potuit excogitari.

III. Opponitur textus in *can. Principes sæculi* 23. *q.* 5. *& in can. administratores ibid.* quibus locis prohibetur Episcopis habere familiam armatam, consonat textus in *can. petimus* 11. *q.* 1. *in can. de Liguribus* 43. *causa* 23. *q.* 5.

Resp. Sententiam adductorum Canonum esse verissimam; illationem negamus; quippe quæ expressis eorum Canonum verbis non continetur, sed genio, & arbitrio contradicentium efformatur. Habet Ecclesia utrumque gladium, *Extrav. unam Sanctam de major & ob.* §. *in hac*. Inde Concilia quædam, Ecclesiam, decreverunt, in manu forti posse procedere in refractarios, sed humili corde, *cap. dilecto de sent. exc. in* 6. ut notat *Quintinus Haduus in cap. novit de Jud. Tit. de Petri profusio n.* 75. Sic enim delinquendi præcidit occasiones ut sanctitatis suæ non inquinet opinionem, *can. hi, qui* 24. *q.* 6. Ergo enormia flagitia, quæ sint effusione sanguinis vindicanda, per mundi Judices, vindicari expedit, *can. sunt quædam* 23. *q.* 3. *cap. fin. ne Cler. vel Monachi in* 6. *can. homicidas* 23. *q.* 5. Itemque opus est interdum auxilium brachii secularis implorare. At hoc, *si opus sit*. ut semper loquuntur Canones, ut supra in *VI. probatione* ostensum est, idest in subsidium. En igitur quo sensu procedant objecti Canones; in eoque sita est æquivocatio, quod absolutè, ac generatim earum auctoritatum sententia accipiatur, sine ullo temperamento; latè *Marta de jurisd. P.* 1. *cap.* 30. *& seq.* ostendem, quanto errore labantur, qui dictos Canones eum in modum interpretantur.

IV. Opponitur *cap. cum non ab homine* 10. *de Jud.* ibi „ postmodum verò si in profundum ma„lorum veniens contempserit, cum Ecclesia „non habeat ultra, quid faciat; per sæcularem „comprimendus est potestatem; ità quod ei „deputetur exilium, vel alia legitima pœna „inferatur. Ait, ex hoc textu, *Larrea disp.* 1. „*decis. Granat. n.* 28. „Quorsum istud, si Ec„clesia, gladium ut habet in habitu, etiam „haberet in actu? Ergo non in subsidium requiritur auxilium brachii sæcularis, sed in necessitatem, nam id denotant verba: *Ecclesiam non habere ultra, quod faciat*.

At saniores Interpretes Larream adire oportuit; nonnisi protinus consilio 80. *Oldradi*. Communis peritiorum Interpretum hæc declaratio est, verba illa: *Cum Ecclesia non habeat ultra, quid faciat*, intelligi de facto; non de jure. Rem explico. De jure Ecclesia, ultra pœnas depositionis, excommunicationis, & anathematis habet etiam ad impios refrenandos pœnas alias in promptu, nam confiscare bona potest delinquentis, *cap. excommunicamus* §. *damnati de hæret.* Item ad

verbera citra cruoris effusionem damnare, *cap. in Archiepiscopatu de rapt.* item ad cutem deformandam damnat ad stigma, *cap. ad audientiam de crim. falsi.*

Item servitutem inducit, *cap. ita quorundam de Iudaïs* Pariter eiicit in exilium, *can. accusatoribus 3. q. 5. can. Probinum 16. q. 6. can. accedens 50. dist. cap. 1. de calumn. cap. ult. de pan.* Ergo *de Iure* habet Ecclesia, quod faciat, ultrà depositionem, & censuras. At, *de facto*, verificatur quandoque non suppetere Ecclesiæ, quid ultra experiatur: idest propter criminosi potentiam. In obiecto textu agebatur de nobili, & potente viro, quem comprimere tutius erat per mundi potestatem. Ità Abbas, Joann. Andreas, Baldus, Bellamera, Butrius, Ancharanus, quos laudat, citatque ibidem Fagnanus *in d. cap. cum non ab homine n.* 31. qui numero 33 hæc addit: Et concordat Cardinalis hìc n. 5. circa med. vers. secus, si incorrigibilis, luminait, Clericum esse incorrigibilem, cum non vult penitere, nec potest capi per Judicem Ecclesiasticũ; & tunc esse coercendum per Judicem sæcularem.

Observetur deinceps, quid moneat singulariter idem Fagnanus. Et ex hoc intellectu notabiliter collige, Clericum depositum, & incorrigibilem quandiù, ut vulgo dicitur, est in fortiis Curiæ Ecclesiasticæ, nullatenùs esse tradendum Curiæ sæculari, cum Ecclesia possit eum punire pœnis Canonicis, de quibus supra. Quod singulariter nota, quia multi in hoc decipiuntur. Cæterùm certi sunt casus in quibus Jus disponit, Clericum non servatis pœnarum gradibus, esse degradandum, tradendumque Curiæ sæculari. Talis est casus in crimine hæresis, *cap. excomunicamus §. damnati & cap ad abolendam §. 1. de haret. cap. 1. cap. super eo ib. in 6.* Talis item casus est in crimine falsificationis Apostolicarum literarum, *cap. ad falsiriorium de crim. falsi.* Pariter in crimine conspirationis adversùs proprium Episcopum, *can. si quis Sacerdotum 11. q. 1.* Similiter in Clerico grassatore, *cap. pro humani de hom. in 6.* Quos casus, & similes explicat Fagnanus *ibid. a n.* 68. ad quem studiosum Juris remittimus, ut uberem hujus articuli, tamquam ex defæcato doctrinæ fonte, hauriat cognitionem.

Illud tamèn, antequam ab instituto recedamus, 46 observandum moneo; cum dicimus, in subsidium invocari per Ecclesiam brachium sæculare; non hoc restringendum esse ad subsidium tantùm aliorùm remediorum; sed talis imploratio locum obtinet, quotiescumque Judici Ecclesiastico videatur opportunum. Tùm quia Concilium Trid. *sess. 25. de reform: cap. 3.* cavet, incipiendum esse ab executione potius reali, vel personali per proprios, vel alienos executores, quam a censuris, quæ jam post hoc novum decretum, non nisi in subsidium fulminari debent; diximus *supra in VI. probatione conclusionis*, addimus nunc Barbosam in *collect. ad Concil. d. cap. 3. n.* 19. 20. 21. *Coslam de remed. subsid. remed. 21. n. 6.* ultra alios congestos *a Vela in prel. ad cap. 1. de off. ord. p. 2. prel. n.* 30. Tùm, ponderando textum pulcherrimum in *cap. ut fama de sent. excom.* quatenùs ait in §. *laici*. Laici verò citra excommunicationis sententiam capere Clericos, & ad judicium trahere possunt, si oporteat etiam violenter: dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subiecti, & quorum est corrigere criminosos: cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur. Ergo auxilium brachii secularis per Judicem Ecclesiasticum petitur ad ipsum adiuvandum in contingente opportunitate pro faciliore suæ jurisdictionis expeditione, & executione, veluti si timeatur de rei potentia, vel illius fuga; quomodo ex adducto textu explicat Vela *d. p. 2. prælect. ad cap. 1. de off. ord. n.* 31. atque ideò, sensum hunc Canonum genuinum, ac legitimum esse, tuetur *Vivian. in Ration. ad Text. in cap. 1. de off. ord. Moneta de Iudic. conservat. cap. 8. n.* 260. *Anguian. de Legib. Lib. 3. controv. 31. num.* 32. *Jul. Clar. Lib. 5. sent. §. fin. q. 66. n. 7. Campanil. diversi. jur. can. rubr. 12. cap. 13. n.* 87.

V. Opponitur Text. *in cap. Rodulphus 35. de rescrip.* ubi, Civitas, de Diœcesi non dicitur. Ergo in propriis Civitatibus ulciscendi crimina Episcopis jus non est; ut ex hoc textu arguit Vela pro ratione solum dubitandi, *in Prel. ad cap. 1. de off. ord. n.* 2.

Audiatur ejusdem Velæ expositio *cod. prælect. n.* 130. *& seq. pag.* 347. Generatim loquendo Diœcesis appellatione Civitas continetur, *L. un. C. de privat. carcer. cap. cum nullus 3. de temporib. ordin. in 6. cap. eum Episcopus 7. de off. ord. in 6. cap. un. de rer. permut. in 6.* At cum agitur de reseriptis, quæ utpotè odiosa restringenda sunt, *L. cum quidam 10. ff. de lib. & posth.* secùs dicendum. Veruntamen, cum sermo est de jurisdictione, tanto fœdere junguntur Civitas, & Diœcesis, ut ex vi verbi Diœcesis Civitatem contineat Quid enim est Diœcesis, nisi Civitatis districtus? Patet ex Rubrica *Cod. Lib. 1. Tit. XXVII.* ità concepta *de officio Præfecti Prætorio Africæ, & de omni ejusdem Diœcesis statu. D. Cyprianus Epist. 52. Cumque jam pridem per omnes Provincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi, Leo 1. in Epist. 87.* ibi: Episcopalia autem gubernacula, nonnisi majoribus populis, & frequentioribus Civitatibus oporteat præsidere, ne quod sanctorum Patrum divinitùs inspirata decreta vetuerant, viculis, & possessionibus, vel obscuris, & solitariis municipiis tribuatur sacerdotale fastigium, & honor. Ergo cum plures pagi, & oppida Civitati Episcopali annexa ex his locis indicentur, per Diœcesim intelligitur totum Civitati annexum territorium; ita *Emanuel a Schelestrate ad Concil. Antiochenum can. 9. exp. 15 pag.* 476. Quod & indicant verba Synodi Hispalensis *cap. 4.* ibi: ut singulis annis quisque

Epis-

.. Episcopus Paræciam suam circumeat. Et territorium dici tractum regionis regimini Episcopali commissæ, pater ex *can. decernimus dist.* 18. & passim Canones alii sunt sub *causa VII. q.* 1. Atque ità etiam textum interpretatur *Petrus Gregorius ibid.* aliique relati a Vela *ubi supra sub n.* 148. *& seq.*

VI. Opponitur Textus *in cap. postulasti* 21. *de homicidio*, ibi .. Rex, cui ad bonorum laudem, .. vindictam verò malorum gladius est commis- .. sus in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit .. potestatem &c. *Est* igitur jus gladii, Regi esse commissum, ex ipso Pontificis Legislatoris testimonio.

Interpretatio huiusce Canonis profluit ex prædictis. Noto in integra litera textus loqui Pon-
47 tificem de *rebelli*; ait enim: *in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem, eorum erit duritia, aut malitia imputandum.* Noto insuper ex eodem contextu, ob hanc rebellionem, duritiam, aut malitiam, expertam supponi omnem severitatem ab Ecclesia, ut subtractor decimarum resipisceret, ita ut unicum suppeteret remedium, effusio sanguinis; ait enim textus: *cum ad solutionem earum vix absque sanguinis effusione valeant coarctari.* His positis, ait textus implorandam esse Regiam potestatem, ibi: *tibi Regiam liceat implorare potestatem.* Ergo, non imploratur Regia potestas, eo quod in Ecclesia non sit jus coercitionis; sed quia Ecclesia ad sanguinis effusionem nequaquàm procedit, *can. inter hæc* 33. *q.* 2. *can. quæsitum* 23. *q.* 4. juxta Apostolum *ad Tit.* 3. *Episcopum non oportet esse percussorem.* Ut congruat omninò hujus textus expositioni, quod luculenter nuper adductum est pro resolutione *quartæ difficultatis*, nec propterea audienda est illatio penitùs explodenda, quam Vir alioquìn doctissimus comminiscitur, Amaia *ad Legem* 2. *Cod. de exact. n.* 40. Quæ manifestè literam textus in alienum sensum miserè detorquet; cum tractetur ibidèm de implorazione brachii sæcularis.

Illudque addendum de hac imploratione, quòd
48 suis numeris absoluta sit hæc disputatio; quod laicus quidèm Judex, qui requisitus, suum denegaret auxilium Judici Ecclesiastico, potest remedio excomunicationis compelli, *can. Principes, can. administratores* 23. *q.* 5. *cap.* 2. *de malef. Barbosa de off. Episc. alleg.* 107. *n.* 25. *Pirrinch. in Jus Can. Lib.* 6. *Tit.* 27. *n.* 2. *Bellet. Disq. Cler. Tit. de Favor. Real. Cler.* §. 5. *n.* 51. *Pichinoll. decis. XII. annot. III. n.* 50. Verùm redigendo theoriam hanc ad praxin, censuræ non sunt in ipsa brachii imploratione commi-
49 nandæ, quia requirenda est laicalis potestas cum Urbanitate, in hunc quippe finem, adhibent Canones *imprecationis* verbum. Quare formulam implorationis brachii sæcularis, quam ponit in *suæ Praxi* Pellegrinus *P.* 4. *sect.* 7. *n.* 66. *pag.* 438. .. ibi: Vosque prædictos Judices, officiales, &c. .. tenore præsentium, requirimus, rogamus, & .. monemus, primo, secundo, & tertio, & pe- .. remptorie in virtute sanctæ obedientiæ, & sub .. excomunicationis pœna, quam in vos, & ve- .. strum quemlibet canonicæ monitionis præmissa .. ferimus. Hanc formulam inquam in praxi adhibendam neutiquàm esse, censuit Monacellus *P.* 2. *Formul. Leg. Pract. Tit. XV. Formul. IX. n.* 8. Nisi imploraretur hoc auxilium adversus hæreticos, vel in aliquo gravissimo casu respiciente bonum Universitatis.

(c) *Libello.*

DISSERTATIO III.

De Accusatione. De libello accusationis. An accusatio solemnis in usu sit? Libelli accusatorii requisita. Quatenùs differat a libello factatorio? Itemque ab accusatione in levioribus delictis? Necnon in notorio? Antiqua accusationis ritus. An ii ritus omninò interciderint? Quandonam accusatus inter reos receptus dicatur?

VErborum originem scrutari, ad multas pro- 50
desse potest utilitates. *Cudo* interdùm est *ferire*. Quare, & incudem instrumentum dicimus illud, in quo aliquid cudamus, idest feriamus. Nec abfre, *cuso* frequentativum putant nonnulli a *cudo*; unde *accusare*: idest quasi sauciare aliquem ad emendationem, *L. fin. C. de accus.* culpam in eum conferendo, reumque faciendo ad publicam utilitatem, L. 1. §. *fine C. de famos. libel. Cicero Or. pro M. Celio*, ibi: *Accusatio crimen desiderat, rem ut definiat, hominem ut notet, argumento probet, teste confirmet*; & Juvenalis

Accusator erit, qui verbum dixerit: hic est.

Eleganter Isidorus in *cap. forus vers. accusator de V. S.* ibi .. Accusator vocatur quasi ad cau- .. sator, quia ad causam vocat eum, quem ap- .. pellat, *& infrà*: Reus tamèn dicitur, quam- .. diù in Judicio pro re aliqua petitur.

Ex his, haud incongruè definiri sic accusatio potest. *Accusatio est legitima criminis delatio apud* 51
Judicem publicæ vindictæ causa. Quæ definitio tracta est, *ex* L. *fin. C. de accus.* ibi .. quicum- .. que in discrimen capitis accersitur (*& infra*) .. sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in .. Judicium veniat, nomen rei indicet, vinculum .. inscriptionis arripiat; eamque non dissimili verborum structura conficit Canisius *in summa Lib. IV. Tit. XIX.* §. 2.

Ergo & accusator est, qui delinquentem ac- 52
cusat ad pœnam, atque vindictam libello concepto, *L. libellorum* 3. *ff. de accus.* ibi Paulus .. libellorum inscriptionis conceptio talis est: .. Consul, & dies, apud illum Prætorem, vel .. Proconsulem, Lucius Titius professus est, se .. Moviam Lege Julia de adulteriis reum defer- .. re; quod dicat, eam cum Gaio Seio in Civi- .. tate illa, domo illius, mense illo, Consuli- .. bus illis, adulterium commisisse.

Libellus ergo requiritur in accusatione; sic

docen-

docente Vesembecio *in parat. ff. de accuſ. n. 12. Tiberio Deciano ver. crim. lib. 7. cap. 44. n. 1. Carpzovio P. 3. q. 106. n. 3. de forma proc. ord. crim.* Ex Canoniſtis, *Cardinali in can. de accuſatione col. 6. verſ. ponitur 2. q. 8. Gonzal. in cap. 1. de accuſ. ſub n. 6.* qui ait: *Tandem adieci ſolemniter, tùm ad explicandam ſolemnitatem præſcriptam in L. libellorum ff. de accuſ.* idemque confirmat *ibid. n. 10. in princ. & in cap. licèt 14. de accuſ. n. 7.* ubi, latiùs libellum accuſationis exponit; et in *cap. ſuper his 16. de accuſ. n. 4 Van Axel ad Tit. de accuſ. n. 16.* qui hæc ait: *incedit in accuſatione oblato libello.* Zoeſio *ad Tit. Decret. de accuſ. ſub n. 1.* dum ait: *Libello ut in actione civili, ità & hic opus.*

Ratio, cur libellus requiratur in accuſatione, hæc eſt; quia Judicia criminalia ordinantur non diſſimili ratione, atque civilia. Quamobrem, ſicuti in civilibus Judiciis requiritur libellùs; ità neceſſarius eſt in criminalibus; ac de civilibus Judiciis, conſtat ex *Auth. offeratur Cod. de lit. conteſt.* tranſcripta *in can. ſi teſtes §. offeratur 3. q. 3. cap. 1. & 2. de libell. obl.* Quę ratio eſt apud *Peregrin. in Praxi P. 4. ſect. 3. n. 4.* 53

Ratio magis præciſa Carpzovii *P. 3. q. 106. de forma proc. ord. crim. pag. 30. n. 3.* Nam, cum accuſatio locum habeat in proceſſu ordinario; planè & libellum offerre neceſſe erit. Proceſſus namque criminalis duplex eſt, ordinarius, & inquiſitorius. Ordinarius dicitur, quandò adverſus reum propter delictum patratum proceſſu agitur ordinario, procediturque ſecundum ordinem, ac formam Juris, offerendo libellum, litem conteſtando ſolemni forma, *Farin. in Praxi crimin. Lib. 2. Tit. 2. q. 12. Boſſius in Tract. de accuſ. Anton. Gomez de delict. Tit. qualiter formetur accuſ.* & reliqua peragendo, quæ ad ſubſtantiam proceſſus pertinent, *Hier. Gigas in tract. de crim. læſæ majeſt. Tit. qualiter in crim. læſæ majeſt. proc.* Contra autèm inquiſitorius proceſſus ſummarius eſt, & ex officio in eo proceditur inquirendo, *Foller. in pract. crimin. canon. verbo aut inquiſit. format. cap. 6.* in aliquo tamen ſenſu, & ordinarius dicitur, prout ſupra diximus *n. 28.* et infra latiùs.

Si quæris, an libelli requiſitum, ſeu an accuſatio ſolemnis ſit in uſu hiſce noſtris temporibus? Quæſtioni ſatisfaciet Peregrinus in *Praxi Vicar. P. 4. Praxi Crim. ſect. 3. n. 4* cujus verba non erit abſre tranſcribi. „ Hodie ſer- 54
„ vatur in practica ferè per totam Italiam, ut
„ non accuſatio ſolemnis, ſed querela exponatur per accuſatorem verbaliter tantùm; Quæ
„ redigitur in ſcriptis per notarium, ſeu actuarium Curiæ, juxta ſententiam Salicet *in L.*
„ *penult. n. 2. Cod. de arcuſ.* Et ſic non fit accuſatio ſolemnis per libellum, ut fieri ſolebat antiquitùs; ſed ejus loco ſucceſſit querela. Vides, hodiè ſolemnem illam accuſationem exoleviſſe?

Audi id confirmantem Scacciam *de Iud. Lib. 1. cap. 51. n. 27.* ibi „ Verùm etſi ut aliàs ſupra
„ *ſub n. 15. verſ. vel ſi minus, proteſtatus ſum;*
„ totus iſte modus procedendi via accuſatorii libelli, & per conſequens illius ſolemnitates
„ receſſerint omnes ab aulis, ita ut ſuper illis
„ ampliùs non diſputetur, Teſtibus Follerio in
„ practica crimin. in verbo audiantur exceptiones. &c. *Boſſius Tractat. crim. Tit. de accuſ. n. 2. & ſeq. Clar. Lib. 5. recept. ſent. q. 10. verſ. ſcias autèm.*

Par ter in Officio Sanctæ Inquiſitionis modus procedendi per accuſationem jam ferè abiit in deſuetudinem, ut ait Carena de *Off. Sanct. Inquiſitionis P. 3. §. 1. pag. 140.* Et in ſupremo Urbis Tribunali exolevit, teſte Farinaccio *de hæreſi q. 185. n. 32.* Nam locu accuſatoris ſucceſſit Fiſcus; qui in Inquiſitionibus Hiſpaniæ proponit contra reos accuſationem, eamque proſequitur. Idem *Carena ubi ſupra n. 11.* Sic in multis aliis Provinciis Fiſcales munus accuſatoris ſubeunt, ut in Ducatu Sabaudiæ, in Regno Galliæ, atque in ſtatu Mediolani. Idem *Carena n. 12. ubi ſupra.*

Quod ad Religioſos attinet, placet doctrinam tranſcribere Petri de Angelis *Tract. de Ordine Judic. cap. 10. pag. 78. n. 5.* – Inter Religioſos,
„ non debet admitti modus procedendi per viam
„ rigoroſæ accuſationis; turbatur enim pax, &
„ arguit inimicitiam, atque defectum charita-
„ tis, &c. Quam ob cauſam in Regno Galliæ,
„ & aliis ſunt prohibitæ accuſationes, & non
„ admittuntur: tum etiam quia, vix eſt dabi-
„ lis culpa aliqua inter Religioſos, quę per viam
„ denunciàtionis Evangelicæ vel judicialis emen-
„ dari non poſſit. Ita *ſentiunt P. Suarez Tomo 4. de Relig. Lib. 10. cap. 12. n. 45. Thomas a Jeſu Tract. 1. cap. 4. n. 6. Lezana cap. 27. n. 24. Joſeph de S. Maria in ſuo Tribunali Tract. 3. cap. 16. §. 4:* Caſus tamen dari poteſt, in quo propter commune bonum quis accuſare tenetur.

Ubi tamen ſolemniter per modum a Jure præſcriptum accuſationis procedatur, libelli accuſatorii requiſita hæc ſunt, quæ colliguntur ex verbis præadductæ *Legis 3. de accuſ.* narratio facti, quæ contineat nomen accuſatoris; nomen accuſati; nomen Judicii, coram quo accuſatio fit, circunſtantias maleficii, quoad perſonam, cum qua maleficium patratum eſt, quòad locum; quoad tempus, *can. ult. §. libellorum 2. q. 8.* Unum ex his ſi deſideretur, etiam parte non opponente libellus accuſatorius reiicitur, *Larinac. in Praxi crimin. Lib. 1. Tit. 2. q. 1. n. 85. Boſſ. in Pract. crim. Tit. de inquiſit. n. 95. Carpzovius P. 3. q. 106. ubi ſupra n. 9.* Exornat ſingula requiſita, *Peregrin. in Praxi Crim. P. 4. ſect. 3. n. 4. & ſeq.* Ad rem quoque *Urſaia Inſtit. Crimin. Lib. 1. Tit. 5.* Qui rationem adduxit. Nam alioquin tolleretur reo accuſato magna pars defenſionis: facultas ſcilicet probandi negativam coarctatam; ut ponderat etiam *Monticellus in Praxi crimin. Reg. 7. n. 69. & Peregrin. in Pract. crim. P. 4. ſect. 3.* Quo in ſenſu *Gonzales in cap. 1. de accuſ. n. 6. in fine*, hæc 55 56

ait:

ait „ Omnia ſolemnia in accuſationibus neceſ-
„ ſaria, licèt non pertineant ad eſſentiam ac-
„ cuſationis, pertinent tamen ad ejus formam,
„ & ordinem.

Differt autem ab hoc libello accuſatorio, libellus, qui dicitur jactatorius. Cum nimirum
57 qui intendit accuſare, libellum offert jactatorium, ſeu comminatorium futuræ accuſationis; de quo textus eſt in *L. quæſitum* 4. *ff. ad Senat. Conſ. Turpil.* ibi Paulus: *Quæſitum eſt, an is, qui libello Principi dato, falſum ſe obiecturum minatur eſt, ſi non obieciſſet, Turpilliano Senatus conſ. tenetur.* Ad quem textum Cujacius *L. 2. reſponſ. Pauli* ait, comminantem accuſare non eſſe accuſatorem; nec incidere in pœnam Senatuſc. Turpillieni adversùs tergiverſatorem; qui nempè perperàm ab inſtituta accuſatione deſiſtit. Item de hoc libello jactatorio eſt textus in *L. miles* 11. §. *Sacer* 3. *ff ad L. Iul. de adult.* ibi Papinianus: *ſocer cum nurum adulterii accuſaturum ſe, libellis Præſidi datis, teſtatus fuiſſet: maluit accuſatione deſiſtere.* Audiatur etiam textus in *L. quæſitum* 40. *ff. ad L. Iuliam de adult.* ibi „ Quæſitum eſt, an ea, quam maritus
„ adulterii crimine ſe accuſaturum minatus eſt,
„ nec quicquam agit, vel jure mariti, vel jure
„ publico nubere poſſit, &c. „ Effectus autem ex tali jactatorio libello promanans eſt, ut deſiſtens ab accuſatione comminata, amplius non audiatur; textus meritò ſingularis vocatus a Gonzales in *cap. licet* 14. *de accuſ.* ibi, juxta literam ab eodem reſtitutam in §. *nos igitur*, ibi: *ſuper prædictis ſilentium duximus imponendum.* Planeque in hoc textu agebatur de libello jactatorio; Nam *in* §. *ſane*, hæc habentur „ expectavimus
„ aliquandiù, ſi qui forſan contra te procede-
„ rent, & quæ de te literis intimarant, propo-
„ nerent inſcribendo. Hoc autem perpetuum ſilentium eſt gradus miſti imperii, & idem ac denegatio juriſdictionis; de quo gradu ſunt textus in *L. ſed & ſi per Prætorem* §. *& adhuc.* 6. *ff. ex quib. cauſ. major. L. quidam ff. de reb. cred. L. ult. C. ut lite pend. cap. ult. de off. Archid. in fine cap. cum dilectus de Prab. in 6. L. quæritur* 14. §. *ſi venditor* 9. *ff. de Ædil. edicto.* Notat *Scipio Gentilis de juriſd. Lib.* 3. *cap* 6. Interim ergo congruæ interpretationis lucem textus ille Juris Canonici accepit.

Differt etiam accuſatio ſolemniter per modos a Jure præſcriptos peragenda, ab accuſatione in levioribus adhibenda delictis. Siquidem levio-
58 ra delicta non indigent libello, *L. levia* 6. *ff. de accuſ.* ibi Ulpianus: *levia crimina audire, & diſcutere de plano Proconſulem oportet; & vel liberare eos, quibus obiiciuntur, vel fuſtibus caſtigare, vel flagellis ſervos verberare*, ſic deducit ex hoc textu *Carpzovius in Praxi Crim. P.* 3. *q.* 106. *n.* 35. Nec diſſentit *Gonzal. in cap. ſuper his de accuſ. n.* 5. *ex L. unius* 18. §. *ult. ff. de quæſt. ex L. nequaquam* 9. §. *de plano ff. de off. Proconſ.*

Itemque differt ab æquipollentibus libello, ut in notorio, ex textu *in cap. evidentia de accuſ.* ibi: *Evidentia perpetrati ſceleris non indiget* 59
clamare accuſatoris, ex can. manifeſta; ex can. de manifeſta 2. *q.* 1. *ex can. nullus* §. *aliquando* 4. *q.* 4. *ex cap. tua de cohabit. Cler. ex can. de illicitis* 24. *q.* 1. Siquidem evidentia ipſa per æquipollens ſupplet accuſationis ſolemnitatem, *Gonzal. in cap. evidentia de accuſ. ex D. Thoma* 2. 2. *q.* 67. *art.* 3. textus *in can. Presbyter* 2. *q.* 5.

Nondum tamen, ex his differentiis adnotatis, integrè, perfecteque declarata eſt ſolemnis accuſatio. Aliquid inſuper ex antiquitate deliberandum eſt.

Præclarè Paulus in *L. ordo* 8. *ff. de publ. Jud.* 60
ſic loquitur: *Ordo exercendorum publicorum capitalium in uſu eſſe deſiit, durante tamèn pœna Legum.* Ad quem textum Accurſius, hæc ait: *Ordo, ideſt ſolemnitas, qua proponebantur olim accuſationes, deſiit eſſe in uſu.* Sed quænam erat priſca illa ſolemnitas? Paucis Accurſius arbitra-
tus eſt quæſtionem hanc poſſe dirimi, ubi pro 61
nuncietur; quod accuſatio formabatur a Prætore, ut & actio, *L. 2. §. omnium ff. de Orig. Jur.* Sed res hæc altioris eſt indaginis, ne ludamur ambiguo. Adeamus ergo eruditum Briſſonium *L. 2. Select. cap.* 1. a quo ceu fonte illimi, exquiſitæque doctrinæ, quæ in rem conducunt, poſſumus haurire. Hic ergo fuit publicorum Judiciorum antiquus ordo. Accuſatu-
rus rei nomen ad Quæſitorem primum defera- 62
bat. Ne nominis obſcuritas progreſſum narrationis obturbet; Quæſitor quis ſit prænotandum. Cum res poſtulabat in crimen animadverti, ex Senatus Conſulto jubebatur, ut Dictator, vel Conſulum alter, vel Prætorum aliquis de crimine publico quæreret. Is Quæſitor. *Sigonius de antiquo Jure Lib.* 2. *cap* 4. Sic Jugurtinæ conjurationis quæſtionem Conſuli mandatam, Cicero *in Bruto* ſcribit. De Prætoribus, qui de veneficiis, & peculatu quærerent ſcribit Livius *Libro* 38. *&* 39. Idemque Cicero ſic de ſe ſcribit *Orat. pro Rabirio: Accuſavi de pecuniis repetundis, Judex ſedi, Prætor quæſivi.* Quæſitoris autem partes exprimit in Minoe Virgilius *Lib. VI. Æneid.*

Quæſitor Minos urnam movet: ille ſilentum
Conciliumque vocat, vitaſque, et crimina diſcit.

Virgilius ergo Minoen Judicem apud inferos, quaſi prætor eſſet rerum capitalium, Quæſitorem appellat. Cur ait Minoen urnam movere? Nam Quæſitoris partes erant ſortiri Judices ex urna, quas Prætor ex Decuriis ſumebat: Nam erant Decuriarum Urbis Romæ Judices, de quibus in *L. 1. & 2. C. de Decurial. Urbis Romæ Lib.* 11. prout in hoc ſenſu Decuriam ſignificari in *L. 3. §. a municipibus ff. de bonor. poſſ. in L. mortuo ff. de fidejuſſ. in L. 1. §. ſi quis mihi bona §. 1. ff. de acq. hared.* adnotavit Cujac. *ad L. 2. Cod. de Decurial. Urb. Romæ.* Nomina igitur Judicum ex Decuriis electorum Prætor in

urnam

urnam mittebat. Numerum neceſſarium ex his idem ſortiebatur. Ultra hæc; cur ait Virgilius: *Conciliumque vocat?* Poeta ſummus partes alias Quæſitoris in publicis Judiciis reſpexit; nam Prætor, ideſt Quæſitor, die cognitionis, citabat accuſatorem, & reum, *Aſcon.* 3. *in Verrem Apul.* 3. *Aſin.* Si uterque interfuiſſet Oratoribus dicendi poteſtas fiebat; citabantur teſtes, palamque, ac publicè interrogabantur, eorumque dicta in promptu referebantur. Cauſa utrinque perorata, Prætor, diviſe Oratores, pronunciabat. *Quint.* 1 *cap.* 5. *Aſcon.* 3. *Verrina.* Tum in conſilium Judices vocabat *Sigon. de Antiq. Civ. Roman. Libro* 2. *cap.* 18. *Gothofred. ad L. ordo* 8. *ff. de publ. Jud.* - Cur denique Virgilius addit: *vitaſque, & crimina diſcit?* Nam poſtquam Prætor Judices ad conſilium advocaſſet, iidem ad ſententiam dicendam dimittebantur. Tabellas autem accipiebant, abſolutionis, vel condemnationis literis inſcriptas, ſignataſque; earumque aliquam cum in conſilium miſſi fuerant, in urnam coniicere neceſſe habebant. Quæſitor videri feciſſe reum, vel non feciſſe, pronunciabat, *Sigonius ubi ſupra cap* 6. & hoc erat, ſententiam pro Tribunali a Prætore pronunciari.

At exponendo Quæſitoris nomen, & officium, id ſumus conſequuti, ut magna ex parte, ritus procedendi in criminum reos, innotuerint.

Attamen promiſſi memor, proſequar antiquæ
63 accuſationis narrationem; id unicè prænotando; quod ex ritu illo jam indicato nonnihil Pompeia Lex immutavit. Hac Lege diſpoſitum, priuſquam cauſa criminis ageretur, teſtes per triduum audiri, dicta a Judicibus obſignari: quarta die omnes adeſſe juberi, & coram accuſatore, & reo, pilas habentes nomina Judicum inſcripta æquari, poſtera rursùs die ſortitionem Judicum XXCI. fieri. Electi Judices protinùs ſeſsum ibant. Accuſatori duæ ad dicendum horæ datæ, reo tres conceſſæ; Illoque ipſo die reus judicabatur. Hujus Pompeiæ Legis meminit Cicero Lib. 4. de finibus, inquiens: *Non ego tecum ità loquar, ut iiſdem his de rebus, cum L. Murenam, te accuſante defenderem. Apud imperitos tum illa dicta ſunt: aliquid etiam coronæ datum*, & in Bruto, ſic Orator ſummus: *maxime verò perſpecta eſt utriuſque noſtrum exercitatio; Paulò ante quam perterritum armis hoc ſtudium Brute noſtrum, conticuit ſubito, & obmutuit: cum Lege Pompeja ternis horis ad dicendum datis ad cauſas ſimillimas inter ſe, vel potiùs eaſdem novi venichamus quotidie. Tacitus Libro de clar. Orat. Plin.* 2. *Epiſt.*

Regrediendo ad initium narrationis, hac luce cognitionum præeunte; Accuſatutus rei nomen
64 ad Quæſitorem primum deferebat, idque recipi poſtulabat. Cicero IV. in Verrem. *Hic tum repentè Pacilius quidam homo egenus, & levis accedit: ait, ſi liceret, nomen abſentis deferre ſe velle.* Seneca *in ludo poſtulat nomen ejus recipi.* Latè Sigonius *ubi ſupra cap.* 9. Sequebatur inſcriptio ejus, qui vellet accuſare, nempe pro- 65
feſſio; qua Lege reum faceret, veluti ex L. Aquilia, vel aliud ob crimen, Gothofred. *in L. ordo ff. de publ. jud.* Idemque delator criminis aliam pei neceſſariam adhibebat ſubſcriptionem, nimpe in crimen, vi cujus ſimilitudine ſupplicii ſe 66
obſtringebat, *L. ſi cui crimen ff. de accuſ.* ne, ut ibi Ulpianus ait, *inultam ſibi delator accuſationem ſineret*, eſt enim hæc ſubſcriptio eorum approbatio, quæ in declaratione criminis dicuntur. Poſt hæc vocabatur in Jus reus patrati criminis. Quem accuſator hac formula impetebat: *Ajo, te N occidiſſe, ſpoliaſſe.* Tacente reo, lis æſtimabatur ut victi; negante, dies inquirendi criminis a Magiſtratu petebatur.

Et hoc modo reus Legibus interrogari dicebatur, ideſt ab accuſatore coram Quæſitore. *Cicero* 67
pro domo ſua Salluſt. in conjurat. Catilina, Tacitus Libro 14. *cap.* 16. Ab ea interrogatione reus in reatu eſſe dicebatur. Eſt reatus ſtatus, & 68
conditio, in qua ſunt rei, donec, vel abſolvantur, vel condemnentur. Status hic miſericordiæ aucupator eſſe debuit, quò reſpexit Martialis

Si det iniqua tibi triſtem fortuna reatum
Squalidus barebo, pallidiorque reo.

Ex quo, textus lucem accipit, in L. *& qui* §. *quod pater ff. de mun. & honor.* ibi: *quod pater in reatu criminis alicujus eſt filiis impedimento ad honores eſſe non debet.* Falsò Accurſius ibi, reatum accipit pro crimine. Quin potiùs ſtatum illum rei ſignificat, qui capillo ſubmiſſo ſordida 69
veſte, ac ſqualore, & illuvie confectus apparebat. Item lucem accipit textus in *L. ſi diutino* 25. *ff. de pœn.* ibi: *ſi diutino tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenùs pœna ejus ſublevanda erit.* Et *in L ult. ff. ad L. Jul. majeſt.* Antiquis miſeranda hæc calamitas pars pœnæ viſa 70
eſt. Soluſque Publius Scipio Africanus, cum reus eſſet, candida veſte uti non deſiit. *Gell. Lib.* 5. *cap.* 4 *noct. Att.* Item ex hoc dilucet ſententia Pauli in L. *cum ratio* §. *ex bonis ff. de bonis damnat.* ibi: *Fraudis etiam cauſa adoptio facta videtur, etiam ſi non in reatu, ſed deſperatione rerum per conſcientiam metu imminentis accuſationis quis adoptet.* Petito igitur die inquirendi criminis inſtruebatur accuſatio; Budæus ad L. *impuberem* §. *& ſi ei ſervo ff. ad* L. 71
Cornel. de falſ pag. 30. *Tomo* 2. Interea autem re nomen in album reorum referebatur, ut cauſa ex ordine ageretur; dicebaturque accuſatus inreos receptus, ſeu relatus. *Cicero in Verrem act. ult.* ibi: *Sthenii domum per hoſpitium exhauſit,* 72
abſentem inter reos retulit. Rei nomine recepto die plerumque decimo utrumque, accuſatorem, & reum, adeſſe Prætor jubebat; ſpatio accuſatori 73
dato ad probationes requirendas: *Tacit. XIII. ubi de Silano Plinius* 3. *Epiſtol. ad Minutian.*

Habes jam, Studioſe Juris, antiquos ritus accuſationis inſtituendæ; habes ordinem, modumque tunc uſitatum.

At inquies, cuinam uſui, hæc vetuſtatis notitia eſſe poteſt? Si Paulus in *L. ordo* 8. *ff. de*

publ.

publ. Jud. ait, illum ordinem in uſu eſſe deſiiſſe?

Notetur, verum eſſe, quod ſcrupuloſæ illæ
74 ſolemnitates, & formulæ Judiciorum non obſervantur. L. 4. §. 2. *ff. ad* L. *Iul. pecul.* L. 3. *ff. ad Turpil.* l. *ult. ff. de Plagiar.* L. 1. *in fine* L. 12. *ff. de pœnis*. Nam formulæ veteres ſublatæ ſunt, L. 1. *&* 2. C *de formulis ſubl.* Præclarè *Cujac. Libro VIII. obſerv. cap.* 33. ibi .. Porrò .. publica Judicia legitima, & ordinaria ſunt, .. Legem, pœnam, formulam habent certam, reſpexitque *Cujacius ad* L. 1. *ff. de publ. Iud.* & etiam Conſtantini tempore eas formulas obſervatas fuiſſe, probat Vaconius a Vacuna *Lib.* 4. *cap.* 11. *variar. declarat. pag.* 474. Nihilominùs Imperatores *Honor. & Theod. in* L. *accuſationis* 17. C. *de accuſat.* ita reſcripſerunt: *Accuſationis ordinem jamdudum a Legibus inſtitutum ſervari jubemus*. Ergo non prorsùs antiquus accuſationum ordo intercidit. Expedit veritatem hanc quaſi umbris obductam in luce conſtituere. Audiamus, quomodo adhuc vetus accuſationis ordo ſervetur; & quatenùs id procedat.

Servatur ordo libelli conficiendi, L. *libellorum*
75 3. *ff. de accuſ.* licèt recentioribus temporibus inductum afferat Clarus 5. *ſent.* §. *ult. q.* 12. ex communi Tribunalium ſtylo ſufficere, ſi verbalis querela per notarium ſcribatur.

Servatur adhuc inſcriptio, qua nempe magni-
76 tudo criminis, tempuſque deſignatur, ut loquuntur Imperatores in L. *in cauſis C. de accuſ.*

Servatur ſimiliter etiam Jure Codicis ſubſcriptio ad pœnam talionis, L. *nullus* 2. *C. de exhibendis reis*, ibi .. Non prùs inſimulanti, ideſt accuſato-
77 .. ri accomodetùr aſſenſus, quàm ſolemni lege ſe .. vinxerit, & in pœnam reciproci ſtylo trepidan- .. te recaverit, ideſt in pœnam talionis. De qua pœna ſunt texrus noſtri Juris in *cap. ſuper his de accuſ in can. quisquis in can. qui crimen* 2. *q.* 3. Verùm, cum cepiſſet Antonin. Imperator hanc pœnam remittere, ut teſtantur *Valens, Gratian. & Valentin. in* L. *fin. C. Theodoſ. ad* L. *Cornel. de falſ.* Tametſi Juſtinianus, eo ipſo quod talia reſcripta in ſuum Cod. non retulit, priſtinam hujus ſubſcriptionis neceſſitatem reſtituiſſe videatur, ut ſubtiliter adnotat *Gonz. in cap.* 16. *de accuſ. n.* 7. placuit tamen Tribunalibus, eam talionis pœnam eliminari; cum experimento compertum eſſet, plures metu periculi talionis; ab accuſando ſe continuiſſe; cum tamen extare vindicet criminum, utile ſit, ac ſalutare Reipublicæ. De hac deſuetudine teſtantur paſſim Scriptores Gonzal. in *cap. ſuper his* 16. *de accuſ. ſub n.* 7. *Carpzovius in Praxi Crim. P.* 3. *cap.* 16. *n.* 40. *Ariſmin. Tepatus var. ſent. cap.* 285. *Sanfelicius deciſ.* 374. *Scaccia in Tract. crim. cap.* 51. *n.* 14. *Petrus Caballus in quæſt. Crimin. Caſu* 167. *n.* 2. & ſingulariter noto, quod etiam tem-
78 poribus Bartoli hæc pœna talionis exulabat a foro; ut ipſe teſtatur in L. *ſi cui* 8. *n.* 2. *in fine ff. de accuſ.* Bartoli verba hæc ſunt: Item not. .. C. qui accuſ. non poſſ. L. 3. Text. extra de Pro- .. cur. cap. tuæ duas formas ponit, ut quis confitea- .. tur ſe perſeveraturum uſque ad ſententiam, .. & ſe velle pati ſimilem pœnam; facit *cap. ſuper his de accuſ. & hanc formam ſequitur Specul.* 79
in Tit. de accuſ. - Tamen ſecundum conſuetu- .. dinem non utimur iſta ſubſcriptione. Quę nam igitur pœna ſubrogata eſt in locum talionis? Perperam accuſantes, arbitrio Judicis extraordinariè puniuntur. *cap. ſuper his de accuſ* ibi: .. Ad extraordinariam quidem pœnam, ſecundum .. arbitrium diſcreti Judicis, citra vinculum ta- .. men inſcriptionis eſt excipiens adſtringendus, .. ſi defecerit in probatione. Inducamus textum. Excipiens quidem non accuſat, *cap. ſi conſtiterit cap. ad petitionem de accuſ.* nec propterea tenetur ſubſcribere ad pœnam talionis, ſicuti in accuſationibus jam invaluit ex conſuetudine pœnam talionis abſre eſſe. Atqui excipiens niſi probet, pœna extraordinaria coercetur. Subjacet ergo etiã
80 accuſator non probans pœnæ extraordinariæ; atque ideo hanc pœnam extraordinariam in locum talionis deducit ex eo textu *Guazzin. ad defenſ. def.* 3. *cap.* 13. *n.* 2. §. *& quia pag.* 122. Adhæret *Covarruvias Lib.* 2. *var. reſolut. cap.* 9. *ſub n.* 2. qui hæc ait .. Tametſi hodiè moribus receptum ſit, .. eam inſcriptionem, nec eſſe neceſſariam, nec .. ſimile ſupplicium calumniatoribus inferendum .. fore, &c. Nihilominùs erit arbitrio Judicis pu- .. niendus accuſator, qui in probatione criminis .. defecerit, optimus textus in *cap. ſuper his de* 81
accuſ. Audiatur etiam Scaccia L. 1. *de Iudic. cap.* 51. *n.* 16. ibi .. Nunquid accuſator, qui attenta .. conſuetudine non tenetur ſe ſubſcribere, ſi .. ſubſcripſerit, veniat puniendus pœna talionis? .. Reſpondeo, quod non, ſederit puniendus pœna .. extraordinaria, *arg. textus in cap. ſuper his de accuſ.* Vide, ſtudioſe Juris, quanti fecerint Proceres illi pragmaticæ doctrinæ cognitionem Sacrorum Canonum. Sed rem penitùs introſpiciamus. In quo nam poſita eſt hæc pœna extraordinaria? Diſtinguendum cum Scaccia *Lib.* 1. *de Iudic. cap.* 2. *n.* 18. *pag.* 128. Aut conſtat accuſatorem verè calumniam admiſiſſe, & ſevere puniendus eſt extraordinariè, arbitrio Iudicis, quæ pœna juxta nequitiam calumniæ, & obiecti criminis gravitatem exaſperatur per Iudicem ſecularem ad mortem uſque; caſuſque recenſet *Clar. Lib.* 5. *recept. ſent. q.* 81. *in fine* - Et *Baldus in L. & ſi Legibus n.* 3. *Cod. ſi contra jus*, teſtatur, ſe vidiſſe quendam calumnioſum delicti delatorem capitis obtruncatione ſcelus luiſſe - Petrus Caballus *in q. crim. caſ.* 367. alios recenſet ultimi ſupplicii caſus - Aut deficiens in probatione accuſationis, in ea conditione eſt, ut præſumptione calumniæ laboret. Tunc verò calumniator non punitur, ex communi Tribunalium obſervantia, quamvis hic calumniator actionem contra ſe injuriarum non evadat. Ita Scaccia *Libro* 1. *de cauſ. crim. cap.* 51. *n.* 18. cujus verba ad certiorem doctrinam, tranſcribam, ibi .. Si ve- .. rò conſtet de præſumptione, ſi loquimur de .. pœna criminali; dico non puniri, & ità ubique .. ſervari; quamvis de Iure poſſit contra eum

.. agi actione injuriarum: *Menoch. de Arb. Lib. 2. cent. 4. caſ. 321. n. 33.* Adhæret *Maſcard. de Probat. Vol. 1. Concl. 25. n. 4. §. quas Juris*, ibi: .. Ut prior opinio procedat, quando agitur de .. præſumpta calumnia, quia tunc infrequenter .. ſolet accuſator multari; Et idcircò fit, ne .. delatores ab accuſationibus recedant metu hu- .. juſmodi multæ. Adhærent *Sanfelicius deciſ. 346.* ſtatuens, quod accuſator non teneatur ad expenſas ex eo, quod non probaverit; niſi conſtet de vera calumnia. Credo ego hanc praxim dimanatam ex mente Legum, quæ in præſumenda calumnia ſe ſe difficiles præſtant. Textus in *L. 3. C. de calumniat.* ibi .. non enim ſi reus .. abſolutus eſt, ex eo ſolo etiam accuſator, qui .. poteſt juſtam habuiſſe rationem, calumniator .. credendus eſt; & *in L. 1. §. utique ff. ad Turpil.* ibi .. & ſi quis juſtam erroreu reperit, .. abſolvit eum. Ideò ex his textibus ſolum bonitatis opinionem ad excuſandum ſufficere, tradit *Rainaldus obſervat. Lib. 2. cap. 4. §. 2. ad n. 104. pag. 310.* & dolum accuſantis probandum fore, tradit *Maſcardus concl. 24. de prob. vol. 2. n. 28.* multò minùs incidet in pœnam hanc præſumptio, ſi accuſator per unum teſtem probaverit: *Maſcard. ſub n. 11. d. concl. 24.* Aut ſi accuſator ſit delator ex officio, cujus calumnia, ut punibilis ſit, veritas exigitur, nec ſufficit præſumptio, *L. ea quidem, Cod. de accuſ. L. Divus ff. de cuſtod. reor.* latè *Gonzal. in cap. 1. de calumn.* Hæc fatis quoad pœnam ſubrogatam in locum talionis. Ad id, quod ſervatur de Jure, tametſi vetus ordo accuſationis ceſſaverit, regredior.

Servatur ulteriùs de Jure cautio, quam idoneam præſtare tenetur accuſator, *L. qui crimen 3. C.*
82 *de bis, qui accuſare non poſſunt*, ibi .. Qui cri- .. men publicum inſtituere properant, non ali- .. ter ad hoc admittantur, niſi priùs inſcriptio- .. nium pagina præceſſerit, & fidejuſſor de exer- .. cenda lite adhibitus fuerit: quem textum ad notat *Carpzovius in Praxi Crim. P. 3. q. 106. ſub n. 44.* firmatque talis cautio obligationem de accuſatione proſequenda, & ſolvendis expenſis, ubi ſuccumbat accuſator; quod tamen in praxi nequaquàm uſitatum eſſe, docuit *Sabellus verbo accuſatio n. 4.*

Servatur receptio inter reos poſt vinculum ſubſcriptionis, *L. adultera C. de adult. L. ſi mari-*
83 *tus §. legis Julia. §. præſcriptiones ff. ad L. Jul. de ad. Velembecius ad Tit. de accuſ. in Pandectis ſub n. 12.* Hinc abolitio; qua eximitur a reis nomen; *L. abolitio, L. ſi intervenerit, L. in Senatus conſultum ff. ad S. C. Turpilianum, L. 1. 2. & 3. C. de abolit. L. 1. 2. & 3. C. de gener. abol. Toleſanus in Syntagmate L. 32. cap. 23. Budæus ad L. impuberem 20. §. etſi ei ff. ad L. Cornel. de falſis pag. 301.* ibi: *In reos referre, opponitur ei, quod dictum eſt ex reis eximere*; latè *Gonzal. in cap. licet 14. n. 6. de accuſ.* De hac receptione inter reos Corvinus *Lib. 4. Aphoriſm. Tit. 11.* ibi: *Inſtituta accuſatione, relatoque inter reos accuſati nomine*, Socinus *in conſ. conſil. 60. de mutuis petition.* Et in praxi quoque recipi nomen accuſati inter reos, patet ex *Toſcano de pract. P. 2. cap. 16. n. 4. ex Claro §. fin. q. 14. n. 12. ex Gratiano diſcept. forenſ. cap. 131. n. 30. ex Seſſeis de Jud. criminv. cap. 84. n. 6.* Sed quando nam nomen accuſati receptum inter reos exiſtimatur?

Quæſtio hæc magnum exhibet negotium. Aleamque lites malo cum auſpicio plures expertos comperio; in qua dumcupidos vides inveniendi, quæ captui omnium reſpondeant, quæque menti Juris ſint conſona; in ipſo labore defeciſſe propter difficultatem, deprehendes.

Statuendum eſt, ex litis conteſtatione receptionem accuſati inter reos, haberi.

Sic omnium optimè rem alioquin involutam exponit Cujacius in *L. adultera C. ad L. Jul. de ad.* prolixo quidem, ſed aureo commentario. Hanc concluſionem ſeparatim in ſequenti diſſertatione munire conabor auctoritatibus, ne qua dubitatio eſſe poſſit. Interim receptui canendum.

[d] *Vis accuſationis.*

DISSERTATIO IV.

Diſputatur; quando nam accuſatus inter reos receptus dicatur? Et de litis conteſtatione in criminalibus luculenter tractatur. Præcipuè cum proceſſibus in defunctum, qui delinquit; quomodo lis conteſtatur?

INterroga quotquot hactenùs Canonicas *Inſtitutiones* ſcripſerunt; in quo nam variatum ſit a priſco accuſationum ritu? quidve adhuc ex illa antiqua forma remanſerit? Et quid præſertim ſignificet nomen accuſati inter reos eſſe receptum? Nil audies, nil percipies, quod diſcendi poſſit aviditatem explere. Atinquies, judicarunt Proceres illi Juriſprudentiæ, jacturam temporis eſſe, res hujuſmodi, penitus uſque a ſtirpe requirere. Scenam nunc profers totam ludicram, in quam facilius iram tenere, quàm riſum. Quæ malum eſt iſthæc objurgatio? Quaſi is ego ſim, qui velim lautitias eruditionum, ac veneres affectare, & hiſtoriolis præſtigiari. Ecbo inveni ſint, qui nimis brevi gyro canoniſtam ſeſpexerint. At ſiccum aridumque eundem nolim. Antiquitatis notitiam ſacra etiam Juriſprudentia ad ſe ſe advocat. Si rem feliciùs geſſerunt, qui omne ferè cognitionum in ſuis ſtudiis attenuarunt genus, & plura ex hiſtoriis, & ex eruditorum lucubrationibus præfloraverunt. Nil moror aliter opinantes, quorum, nec requiro, nec paciſcor aſſenſum.

Interim, Studioſe Juris, in ſuperiore diſſertatione ſolemnem accuſationem habes diligenter deſcriptam, & expoſitam; ut rationem jam reddere poſſis, cur Juriſconſultus in *L. Ordo 8. ff. de publicis Jud.* ità ſcripſerit: *Ordo exercendorum publicorum capitalium in uſu eſſe deſiit, durante tamen pœna Legum.* Et ex adverſo, cur

Im-

Imperatores ita reſcripſerint in *L. accuſationis* 17. *Cod. de accuſ.* ibi: *Accuſationis ordinem jamdudum a Legibus inſtitutum ſervari jubemus*. In hac vero, quæ nunc inſtituitur, diſſertatione, id molior, quod cohæret omnimò cum præcedentibus; nempe, ut innoteſcat; quando nam accuſatus inter reos receptus dicatur.

Omnes ferè Canoniſtæ uſurpant hunc loquendi modum: *eſt accuſatus inter reos receptus*. Corvinus *in Aphoriſm. Juris Canon. Lib. IV. Tit. XI.* Phœbeus *Lib. 4. Inſt. Canon. Tit. 1. n. 10. pag.* 471. Venatorius *in Analyſi Juris Pontif. Lib. 5. §. quis proceſſus pag.* 504. Zoeſius *ad Titulum Decretalium de actuſat. ſub n.* 4. Granamictus *in cap. cum dilectus de ord. cognit. n.* 14. Gonzales *in cap. tua ult. de adulter. pag.* 314. *verſ. quia reſpondetur*, aliique quamplures. At quod latet ſub ea verborum ſtructura myſterium, non detegunt. Conemur jam palam facere, quò ſpectet hic loquendi modus tantopere receptus, & uſitatus.

Quod ſtatui pro concluſione in fine præcedentis diſſertationis, jam repeto: *Habetur, ex litis conteſtatione receptio nominis accuſati inter reos*; 84
ideſt connumeratur inter reos accuſatus ex litis conteſtatione.

Ita defendit Cujacius in *L. adultera C. ad L. Jul. de ad. Petrus Caballus cent. 3. caſu* 269. *n. 1. in quæſt. crim.* & jamdudum ità docuit Gloſſa in *L. ſi maritus §. præſcriptiones ff. ad L. Jul. de adult. in L. adulteram C. de adult.* Contrarias opiniones examinat, omninò videndus *Bartolus in L. is, qui reus ff. de publ. Jud. n. 3. Baldus in L. 2. & in L. negunda Cod qui arceſſ. & in L. cum mulier ff. ſol. matr. n.* 11. *Guazzanus defenſ.* 20. *cap. 7. n.* 6. *Julius Clarus q.* 14. *n.* 13. *Sanfelicius Tomo 2. deciſ.* 263. *Morellus cap. 1. §. 9.*

Exigitur, ne in incertum evagetur ſermo, ut de litis conteſtatione in cauſis criminalibus, quantum oportet, diſſeratur, pto affertionis elucidatione.

Sunt de hac litis conteſtatione in cauſis criminalibus, in utroque Jure, perſpicui textus. In 85
cap. cum dilectis 15. §. dictus de purgat. can. ibi: *Proceſſus prædictorum Judicum debebat meritò retractari, cum iſte non conteſtata procedere præſumpſerint*. Ex quo textu Corvinus *Aphor. Juris Can. Libro 4. Tit. 11. §. inſtituta*, hæc ait: *Inſtituta accuſatione, relatoque inter reos accuſati nomine, cauſa agitur eodem modo per litis conteſtationem, exceptiones, &c. quo in civilibus procedi ſolet, cap. pen. de purg. can.* De Jure Civili textus eſt in *L. 15. §. qui poſt inſcriptionem ff. ad Turpil.* ibi: *Qui poſt inſcriptionem, ante litem conteſtatam anno, vel biennio agere non poterint*; & in *L. criminales, C. ut intra certum tempus*, ibi: *Criminales cauſas omnimodo intra duos annos a conteſtatione litis connumerandos finiri, cenſemus*. Et in *L. ubi falſi 22. C. ad L. Cornel. de falſ.* ibi: *cujus exordium naſcetur auſpicio conteſtatæ accuſationis*. Et in *L. ex judiciorum 20. ff. de accuſ.* ibi: *ex Judiciorum publicorum admiſſis non aliàs tranſeunt adverſus hæredes pœna bonorum ademptionis, quàm ſi lis conteſtata, & condemnatio fuerit ſequuta*. Quare & litem vocat Alexander Imperator cauſam criminalem in *L. qui crimen 3. C. de his, qui arceſſ. non poſſ.*

Non ergo eſt vel tenuis occaſio dubitandi, an in cauſis criminalibus litis ſequatur conteſtatio.

At ex quo actu emergit litis conteſtatio? Referam Scriptorum hac de re judicium non varium, 86
& multiplex; ſed quod eſt receptius. Ant. Columbanus *de controverſ. criminal. Tractatuum magnor. Tomo 11. part. 1. artic.* 201. *n.* 272. *pag.* 346. ſic exiſtimat: *Per interrogationem dicitur facta litis conteſtatio; quia reus habet tunc negare, vel fateri delictum*. Ut in ſimili de conteſtatione in cauſa civili docuit *Jacob. Gentil. de ord. judic. Tract. magn. Tomo 3. P. 1. pag.* 43. *n.* 29. nimirùm, ut Iudex actorem interroget; an, quæ ſunt in libello, credat juſtè petere; itemque interroget reum; an credat, ſe juſtè defendere, a petitione; & auditis reſponſionibus, ſtatim pronunciat interloquendo Iudex: litem eſſe conteſtatam,

Egregiè idipſum aſſtruunt recentiores. Quare *Carpzovius P. 3. q.* 106 *Prax. crim. n.* 66. ait: Reſponſionem rei ad libellum accuſatorium eſſe eam, de qua quærimus, litis conteſtationem. Et Pax Jordan. *Lib. 14. Tit. 5. var. lucubr. n.* 20. hæc ait: *Quando autem proceditur contra præſentem, conteſtatio requiritur; Qua quidem fit, per interrogationem Judicis, & reſponſionem rei negantis, vel confitentis delictum*. Et Peregrinus in *Praxi P. 4. ſect. 9. de examine delinq. n.* 55. hæc ait: *Quæritur ſecundo, an in cauſis criminalibus fiat litis conteſtatio? Reſpondetur affirmativè non tamen ſervata ſolemnitate, ut in Civilibus, ſed ſolum per interrogationem Judicis, & reſponſionem rei inducitur litis conteſtatio*. Adhæret *Seuceta de Judic. Crim. cap.* 103. *n.* 9. *Clarus Lib. 5. recept. ſent. q.* 45. *verſ. & in primis Riccius Collect.* 402. 403. 404. *Farinac. quæſt.* 10. *n.* 55. *Zuff. de legit. Proceſſ. Libro 3. quæſt.* 146. *per tot. Morellus in Practic. de remiſſion. Cleric. cap. 1. §. 9.*

Et ne putes, id temerè Viros tantæ exiſtimationis docuiſſe; libet expendere in confirmationem textum, in *L. inter* 10. *ff. de publ. Iud.* ibi enim ſic loquitur Jutiſconſultus: *Inter accuſatorem, & reum cognitione ſuſcepta, excuſatio pro abſente juſtis rationibus admittitur*. Hæc verba ità interpretatur Gothofredus *n.* 41. ibi: *ideſt lite conteſtata*. Et ante eum Cujacius *Lib. XX. obſervat. cap.* 9. dum ait: *Rectè Accurſius in L. inter ff. de publ. Iud. hæc verba cognitione ſuſcepta, ſic interpretatur lite conteſtata, & Baſilica μετὰ προκαταρξιν*. Ergo ex definitione, ſeu mavis deſcriptione Iuriſconſulti, habetur in criminalibus litis conteſtatio, ubi ſuſcepta dici poſſit cognitio inter accuſatorem, & reum. Quod quidem cohæret cum iis, quæ traduntur in *L. res C. de litis cont.* ibi: *lis enim tunc conteſtata videtur*,

cum Iudex per narrationem negotii cauſam audire ceperit. Rectè Giphanius ad *L.* 3. C. *de edendo*, non hæc docet ſimpliciter accipienda; ſed ita explicanda. Sicuti in cauſis civilibus præcedebat conteſtationem, quædam ſolemnis denunciatio, quæ tamen jam exoleviť, § *appellamus inſtit. de act.* ſic in criminalibus conteſtationem præcedit inſcriptio, *L.* 15. §. *qui poſt inſcriptionem ff. ad S. C. Turpil.* Poſt inſcriptionem narratio delicti initium eſt conteſtationis. Contradictio obiecta eandem perficit, *L.* 2 §. *ſin autem reus C. de jure jur. propter cal. L. rem non novam* §. *Patroni C. de Iud.* Et quia tunc omninò rectè dicitur cognitio inter accuſatorem, & reum ſuſcepta; ideò ex interrogatione facta per Iudicem tam accuſatori quàm reo, & eorum reſponſione, cum verè aſſumat Iudex criminis cognitionem; inde eſt, ex tali cognitione ſuſcepta, rectè dici litem conteſtatam in *d. L. inter* 20. *ff. de pub. Iudic.*

Audi nunc, ſtudioſe Iuris, quod eſt cognitu perneceſſarium, quodque majori in luce conſtituet litis conteſtationem in criminalibus cauſis.

Poteſt contingere, ut accuſatus ſit abſens. Item evenire poteſt, ut Iudex non per modum accuſationis procedat; ſed ex inquiſitione. An igitur, hæc ſi accidant, proceditur abſque litis conteſtatione? Nihil tale. In his etiam caſibus lis conteſtatur; Et quomodo id contingat jam explico.

Si ſit abſens accuſatus, ubi redditus ſit contumax, ipſa contumacia pro litis conteſtatione
87 eſt. *Veſtrius in Praxi Libro V. Tit. de termin. obſervand. in cauſ. Peregrin. in Pract. Crimin. P. IV. ſect.* 9. *n.* 55. §. *bene verum pag.* 468. *Gratianus diſcept. for. cap.* 851 *n.* 4. *Tiraquell. de retractu* §. 15. *gloſſa* 2. *n.* 5 *Scaccia de Iudic. Lib.* 1. *cap.* 91. *n* 27. *Amaja ad L. eorum C. de Iure Fiſci n.* 13. Ratio ex fontibus Iuris deducta hæc eſt; quia datur ultra veram litis conteſtationem, ea quoque, quæ fictionis Iuris nititur, qualis eſt ob contumaciam, *cæt. prout* § *ideoque de dolo, L. properandum* §. *ſi quidem C. de Iud. Auth. qui ſemel Col. quomodo, & quando Iudex cap. veritatis de dolo*. Sicuti ficta litis conteſtatio eſt, ex juramento, *L.* 9. §. *ſi is* 3. *ff. de Iure iur.* & ex precibus Principi oblatis, *L. dubium Cod. quando libellus*, ita ex contumacia, *cap. quoniam* §. *in aliis ut lite non conteſtata Gonzal. in cap. gratum de off. deleg. ſub n.* 4. dixi *in Libro* 3 *Tit. XII. diff.* 2. *n.* 21. firmat id ipſum Raynaldus *Lib.* 2. *cap* 16. *ſupplet.* 4. *n.* 51. *Zuſſus de legit. proceſſ. q.* 107. *n.* 6. Quemadmodum, & cum reus præſens eſt, ſed detrectat interroganti Iudici reſpondere, ſed monetur per Iudicem; monitio eſt loco litis conteſtationis, Carolus Antonius *de Roſa cap.* 2. *Decretor. n.* 26 *pag.* 34. Sicuti & in notorio non eſt opus conteſtatione litis, *Foller. in Pract. crim. P.* 1. 2. *p. verſ. item*, quem allegat *Raynald. Tom.* 1. *obſervat. ad cap.* 7. *ſupplet.* 11. *n.* 122. Hæc declarant primam partem de caſu, juxta quem accuſatus ſit abſens, quoad fictam litis conteſtationem.

Dicebam pariter, ubi procedat Iudex ex inquiſitione, litis conteſtationi eſſe locum. Nec erravi id ſtatuens, Nam, cum inquiſitus reſpondere teneatur inquiſitioni, *cap. cum dilecti* 18. *de accuſ.* ibi: *an ut ad inquiſita veraciter reſponderet*; ea reſponſio litis conteſtatio eſt, *cap. un. de litis conteſt.* ut aggumentatur Peregrin. *in Praxi crim. P.* 4. *ſect.* 2. *n.* 30. *pag.* 357.

In nihilum refragante textu quem adducit Fagnan. *in cap. qualiter de accuſ. n.* 70. & eſt textus *in cap quoniam* §. *ſunt & alii Ut lite non conteſt.* ibi .. Sunt, & alii caſus ſimiliter ſpecia.. les, in quibus abſque litis conteſtatione legi.. timè poſſunt teſtes produci. ut quando exceſ.. ſuum inquiſitio, vel teſtium publicatio im.. minet facienda.

Nam planè fatemur, cum exceſſuum inquiſitio imminet facienda, adhuc litem non eſſe conteſtatam; Si nondum eſt facta inquiſitio, ſed facienda. At ſecus eſt, ubi inquiſitioni factæ reus reſpondeat. Quare decipitur, qui Fagnanum contrarium ſenſiſſe arbitratur, cum potius *n.* 66 *antecedenti*, hæc ſcribat .. Quando ex .. officio procedatur fit quædam quaſi conteſta.. tio inter infamiam, quæ tenet locum accuſa.. toris, & reſponſionem inquiſiti; *textus in cap. qualiter* 2. *de accuſ.*

Textus ſimiliter qui adducitur a Speculatore *in cap. cum olim de Teſtibus Libro* 3. *Parte* 1. §. 3. *n.* 4. ad excludendam, ubi per inquiſitionem proceditur, litis conteſtationem, ad rem non pertinet; cum ibi non agatur de cauſa criminis.

Accidit reperiri quandoque promotorem inquiſitionis, qui ſe ſponte offeriat ad promoven- 88
dam inquiſitionem, de quo promotore Fagnanus *in cap. qualiter de accuſ. n* 64. *prope finem*, *Peregrin. ubi ſupra n.* 29. Tunc autem cum eo lis eſt conteſtanda, idque probat Præpoſitus in *can. de accuſatione* 2. *q.* 8. ex textu *in cap. cum dilectis verſ. dictus verò Præsbyter de purgat. can.* & ex alio textu in *cap. cum l. & A.* 22 *de ſent. & re judic* Nam Præpoſiti verba, loco laudato, *n.* 90. hæc ſunt .. Si tamen fuiſſet aliquis ſpe.. cialis promotor inquiſitionis, qui ſe ſponte .. obtuliſſet ad inquiſitionem promovendam, tunc .. cum eo eſt lis conteſtanda, *cap. cum dilectis verſ. dictus verò Presbyter de purg. can. cap. cum I. & A. de re jud.* Planeque dignus eſt obſervatione poſtremus hic textus; Nam verba hæc ſunt .. Tum quia Iudices lite non conteſtata in .. ipſo negotio proceſſerunt. Inquiſitio erat contra Abbatem ſuper dilapidatione, perjurio, ſimonia; & exigitur in textu litis conteſtatio; Abbas condemnatus oppoſuit contra ſententiam inter cætera omiſſionem litis conteſtationis. Ergo in inquiſitione litis conteſtatio perneceſſaria eſt. At ex Gloſſa verbo *lite non conteſtata*, in eodem textu; ſic ea verba ſunt accipienda, ut

effet

eſſet in inquiſitione neceſſaria præcitia litis conteſtatio; quia Canonici *I* & *A.* inquiſitionem promovebant.

Hoc ergo fixum, ratumque maneat; etiam
89 cum proceditur ex inquiſitione, litis conteſtationem fieri. Quippe inquiſitus reſpondere debet inquiſitioni, *cap. cum dilecti de accuſ.* & ex hoc habetur litis conteſtatio, *cap. prout*, *cap. veritatis de dolo*, *& contum.* Quia ſi litis conteſtatio initium certaminis eſt, ut ait Bartolus *in L. un. C. de lit. cont.* reus inquiſitioni reſpondendo, initium diſcuſſioni præbet, ut ratiocinatur *Prepoſitus ubi ſupra n.* 00.

Expoſita jam litis conteſtatione, in cauſis cri-
90 minalibus, ad ſcopum regrediendo, in quem omnia collimare debent; rurſus pronuncio, quod defendendum ſuſcepi; nimirùm, inter reos eſſe receptum accuſatum, ex litis conteſtatione.

Hoc in praxi receptum; ex traditis a *Morello in manuductione ad praxim criminis cap.* 1. §. 6. *n.* 02. qui hæc habet. Habita reſponſione inquiſiti, ſive affirmativa, ſive negativa jam lis dicitur conteſtata, & nil remanet agendum, niſi exquirere media ex reſponſionibus ſui examinis, vel ex informativa ad eum convincendum; & jam inquiſitus eſt in reorum numero poſitus. Et Guazin. ad defenſam *defenſ. XX. cap* 7. *n.* 9. hæc habet: Reus autem dicitur recipi inter reos, non eo ipſo, quo examinatur, vel conſtituitur; ſed quando interrogatur ſuper delicto, & tunc cum eo lis conteſtatur. *Clarus q* 14. *n.* 29. Adſtipulatur Gaillus *Lib.* 1. *de pace publ. cap.* 12. Auctoritatibus, quæ ſint fontes, unde hæc praxis emanaverit, id demonſtrandum.

Probatur I. ex L. *ſi maritus* 15. §. *præſcriptiones ff. ad* L. *Iul. de ad.* ibi. Præſcriptiones, quæ
91 obiici ſolent accuſationibus adulterii, ante ſolent tractari, quàm quis inter reos recipiatur. Atqui exceptiones, quæ in Jure præſcriptiones dicuntur, L. *qui agnitis*, L. *pen. ff de except.* ſi dilatoriæ ſint, prout de his agitur in *d.* L. *ſi maritus*, §. *Lex Iulia*; lite conteſtata, ampliùs non admittuntur, L. *peremptorias C. d. ſentent. reſcind. non poſſe*. Si ergo poſtquam accuſatus inter reos eſt receptus, ideſt poſt litis conteſtationem; exceptiones dilatoriæ non ampliùs admittuntur, habetur ex litis conteſtatione receptio accuſati inter reos. Et ideò meritò Accurſius in verbo *recipiatur* ejus Legis *ſi maritus* hæc ait: *quam quis recipiatur inter reos; quod fit per litis conteſtationem.*

Probatur II. ex L. *ex Lege Iulia* 2. *in fine prin. ff. ad* L. *Iul. de ad.* ubi ſi accuſatus adulterii, ad ſe exonerandum, maritum, ut lenonem, accuſet, non auditur, ſi jam ille, qui fuit accuſatus a marito ſit delatus; & lis conteſtata, ut ibidem adnotat Accurſius. Sed hic delatus, vocatur inter reos receptus, in §. *ſi publico* ejuſdem Legis, ibi: *Extraneus autem, nequaquam lenocinium obiiciens poſtquam reus factus eſt, ſe relevabit*. Ergo ex litis conteſtatione dicitur accuſatus, reus factus.

Probatur III. ex loco Taciti 2. *Annal.* ibi *Crimen, & accuſationem tamquàm adverſus receptos jam reos inſtruebat*, ideſt probabat, hoc enim eſt inſtruere accuſationem, L. 2. §. *ſi ſimul ff. ad* L. *Iul. de adult* ibi: *Accuſationem parante, & probationibus inſtruente, atque muniente*. Locus ergo eſt peroppportunus probandi, ex quo accuſatus fuerit inter reos receptus. Sed hoc accidit poſt litis conteſtationem, cum tunc ſit cognitio inter actorem, & reum, L. *inter ff. de publ. Iud.* ergo ex litis conteſtatione, reus dicitur factus, accuſatus.

Probatur IV. ex L. *ne quis* 2. *C. ut nemo privatus*, ubi Imperatores *Theodoſ. & Valent.* in fine textus hæc habent: Decernentes, Judices, eorumque officia tricenis libris auri mulctari, ſi talem accuſationem vel admittant, vel depoſitum ſcribi concedant. Audiamus Bartolum ad hunc textum: nota etiam unum, quod hic videtur caſus pro opinione, quam teneo. Finaliter dico, quod donec pendet cognitio an ſuper accuſatione ſit procedendum, vel non, quis non dicitur receptus inter reos; Sed quandò Iudex pronunciavit procedendum eſſe ſuper accuſatione, non obſtantibus exceptionibus; & tunc dicitur receptus inter reos. Hoc videtur probari, quia non debet ſcribi illa accuſatio, ſuper qua non debet procedi ut hic in fine.

Probatur V ex ratione Cujacii in L. *adultera C. ad* L. *Iul. de ad* litera *B. col.* 2. *pag.* 1450. Vix eſt, ut inter reos recipi poſſit, qui non et damnari, vel abſolvi, L. *is 2. qui reus ff. de publ. Iud.* L 1. §. *prævaricatorem ff. ad Turpil.* L. *ab occaſione* §. *deſtitiſſe ff. eod.* Atqui ſine conteſtatione, per quam reus quoque interrogatur; inauditum ipſum contingeret damnari, vel abſolvi, quod Iura abhortent, L. *abſentem ff. de pœn.* ergo ſine conteſtatione inter reos accuſatus connumerari non dicitur. En quid ſignificet, accuſatum inter reos eſſe receptum.

Non obſtat I. textus in L. *adultera C. ad* L. *Jul. de adult.* textus id continet: Adultera, ſi poſtea quam crimen contra eam inchoatum eſt, Provinciam exceſſerit, etiam abſentem inter reos recipi poſſe, explorati Iuris eſt. Atqui cum abſente litis non ſequitur conteſtatio, *cap. un. de lit. conteſtat.* ergo inter reos receptus quis non dicitur ex litis conteſtatione, ſi ex dicta Lege adultera etiam abſens inter reos recipi poteſt.

Utar interpretatione Cujacii ad eam Legem. Vir ſummus, eum textum ſic docet accipiendum. Ut adultera, quæ Provinciam exceſſerit, etiam abſens recipi poſſit inter reos; duminodò ante quam abſentia ſibi conſuleret, vel fuga; crimen contra eam præſentem prolatum ſit, & inchoatum, ſcilicet per litis conteſtationem. Inchoatur enim crimen, ideſt quæſtio criminis, ſive accuſatio, litis conteſtatione: perficitur autem crimen damnatione, L. 14. *in fine ff. de bon. lib.* l. 1. *C. ubi de crimin. agi oport.*

Et idem vir ſummus, ad uberiorem doctri-

nam

nam, observandam monet differentiam inter Jus Constitutionum, & Jus vetus. Olim mortis erat etiam lite non contestata, postulare, reum absentem recipi inter reos, *L. uno. §. in matrimonio ff. ad* L. *Iul. de ad.* ibi: *In matrimonio* 92 *quoque defuncta uxore, vir jure adulterum inter reos recipi postulat*. Postulatio autem recipi nomen rei duobus modis, vel querela deposita apud acta, L. *si quis* 8. C *de accus.* vel porrecto libello accusationis, ideſt delationis, & inscriptionis, L. *mariti §. pen. ff. ad* L. *Iul. de ad.* sine judicio, & de plano. Aliud enim est postulare reum, aliud judicium exercere, L. *mariti §. quinquennium ff. ad* L. *Iul. de ad.* Aliud postulatio, aliud accusatio, L. *si adulterium cum* 93 *incestu, §. ult. ff. ad* L. *Iul. de ad.* Postulationem rei sequitur judicium, quod olim in absentem quoque exercebatur, & peragebatur indicta causa. Atque ideo etiam absentis nomen olim inter reos recipiebatur. Lex *Memmia* id venit, si quis abesset Reip. causa. *Valer. cap.* 3. & L. *hoc accusare ff. de accus.* At Iure Constitutionum exigitur, ut accusatus inter reos recipiatur, praesentia rei, idcoque litis contestatio, L. *si maritus §. praescriptionem ff. ad L. Jul. de adult.* Hæc Cujacius.

Non adversatur 11. firmatis hactenùs textus in L. 2. §. *Præsides ff. de requirendis reis*: Unde constat, etiam absentes adnotari inter reos. Consonant textus in L. 2. *in* L. *unicus* 4. *ff. eodem*. Ergo sinè litis contestatione quis reus factus dicitur.

Occurrit difficultati idem Cujacius; quo duce utimur in hac disputatione. Hic distinguit, adnotationem, a receptione inter reos. Adnotatur 94 inter reos, requirendus, *L. ult. ff. de requir. reis*. Nam, si ad diem instituendæ accusationis, vocatus, præsentiam sui non facit, adnotatur, refertur que ejus nomen in publica acta, ut requiratur, L. 1. §. 1. *ff. de requir. reis*, & bona ejus obsignantur, ne quid ex eis minuatur, & ne ejus fuga instruatur, L. *ult. in princ. ff. eod.* & L. 1. *C. eod.* Qui si intra annum, ex quo ea adnotatio facta, L. 2. *C. eod.* veniat, causa peragitur: & si se crimine purgaverit, bona sua jam obsignata recipit, *L.* 2. *Cod. de req. reis*. Ergo requisitus, & inventus, & exhibitus, tunc judicio accepto accusatur, & fit reus, & recipitur inter reos.

Quamobrem ii tantùm fiunt requirendi, cum quibus lis non est contestata: ii verò fiunt rei, cum quibus lis est contestata. Et ex hoc patet conciliatio L. *si intervenerit* cum L. *pen. ff. ad Senat. Conf. Turpil.* ita ut textus in L. *si intervenerit* 95 loquatur de receptis inter reos. At verò textus in L. *pen.* sit accipiendus de reis postulatis tantùm, qui inter reos relati nequaquàm dicuntur. Similiter adhibita tali distinctione, conciliari rectè videtur textus in L. *vera* 3. *Cod. de accus.* qui ait, reos per procuratorem posse defendi; cum textu in L. *miles §. ea, quæ ff. ad* L. *Jul. de adult.* qui id continet: *eam, quæ recepta est inter reos, absentem non posse defendi*; n' idem Cujacius arbitratur.

Non refragatur III. textus in L. *si quis* 2. *Cod. de apostatis*, ubi, & si quis sit accusatus, & reus violatæ, desertæque religionis; adhuc tamen lis contestata non dicitur; nam in fine Imperatores ita loquuntur: *futuri que Judicii hujusmodi fortiatur exordium*. Atqui exordium Judicii, verum, & proprium est litis contestatio, L. *amplius ff. rem ratam haberi*. Ergo accidit aliquem esse reum, sine litis contestatione.

Respondetur, ibi agi de accusando jam defuncto. Defunctus accusari potest desertæ religio 96 nis, L. *Manichæos §. in mortem C de hæret.* ibi: *In mortem quoque inquisitio extenditur; Nam si in criminibus majestatis, licet memoriam accusare defuncti, non immeritò, & his debet tale subire judicium*; licèt enim ex regula satis vulgata crimina morte extinguantur; tamen hic est casus, quo potest accusatio post mortem institui, L. *ult. ff. ad* L. *Iul. majest.* L. *ex judiciorum ff. de accusat.* De Jure Canonico sunt textus in *can. ult.* 33. *q.* 2. *in can. nequid dist.* 88. *in can. placuit* 24. *q.* 4. *in can. si Episcopum* 17. *q.* 7. *in can. sane profertur* 24. *q.* 2. Aliud est igitur aliquem patrasse crimen; aliud est aliquem esse reum factum, receptumque inter reos. Quod fit, cum, accusatione instituta, sequitur contestatio litis.

Ex hoc, pulcherrimus explicari potest textus, 97 in *cap. si quis* 5. *de hæret.* ibi: *Saltem post mortem ei anathema dicatur: atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur*. Ecce post mortem, accusationem; itemque nomen accusati receptum inter reos; quatenus, nomen accusati inter Dei Sacerdotes nullo modo est recitandum. Nam Concilium Africanum in eo textu, respexit antiquum morem Ecclesiæ: juxta quem in tabulis, quæ diptycæ vocabantur, erant descripta nomina Episcoporum, Sacerdotum, ac fidelium benefactorum, in hunc finem, ut hæc nomina inter Missarum solemnia recitarentur. Quæ tabulæ, duæ erant; una vivorum; altera mortuorum nomina continens. Permansitque ritus hic commendandi, tam vivos, quàm defunctos in Canone Sacræ Missæ, cum in priori *memento* viventium; in altero defunctorum commemoratio fiat; *Hallier. de Hierarch. Eccl. Lib. 4. art. 6. §. 2. Anton. August. in Epitome Iur. Libro* 18. *Tit.* 12. De his diptychis sic habetur in prima actione quintæ Synodi, in *can. sane* 24. *q.* 2. „ Qui non solum viventes hæreticos condemnaverunt; sed & post mortem, utpote in sua impietate mortuos: sicut eos, qui injuste condemnati sunt, revocaverunt post mortem, & „ in sacris diptychis scripserunt, *& in can. quid obest* 50. *causa XI. q.* 3. ibi „ Quid obest homini, quod ex illa tabula non vult eum recitari „ humana ignorantia, si de libro vivorum non „ delet iniqua conscientia; & *in can. nomen* 2. *q.* 2. traditur, sine contestatione nomen ex diptychis nequaquam deleri, ibi: *nisi ad causam examinandam se præsentaverit*. Et de his diptychis

chis

chis eſt textus in *can. de nominibus de conſec. diſt.* 1. plura alia eruditè congerat Gonzales in *cap.* 5. *de hær.*

At inſtabis: ergo ne ſine conteſtatione puni-
98 tur defunctus, & inter reos, ſine ea dicitur re-
ceptus?

Magna hæc difficultas. At ad eam expediendam; ſic diſtinguendum eſt. Cum enim agitur de his delictis, quæ morte non extinguuntur, qualis eſt hæreſis, & crimen læſæ majeſtatis, in quibus etiam poſt mortem rei ad inquiſitionem, & punitionem proceditur, *can. ſane* 24. *q.* 2. *cap. accuſatus*, *cap. filii* §. *in eo de hæret. in* 6. L. *Manichæis C. de hæreticis* - aut agitur contra reum, qui è vivis exceſſit, ad effectum bona illius confiſcandi; aut in hunc finem agitur, ut ejus memoria damnetur. Si proceditur contra defunctum pro confiſcatione, erunt citandi hæredes, ut ad defendendum veniant, & cum his, lis conteſtatur, Guazzinus ad defenſam *defenſ* 35. *cap.* 27. *n.* 6. *pag.* 106. *Cavalcan. de Brachio Regio P.* 4. *n.* 138. Quod ſi fortè hæredes ſui copiam non facerent; tunc bonis conſtituitur defenſor, cum quo lis poſſit perag. Ita ſingulariter probat Amaja ad L. *eorum* 10. C. *de Iure Fiſci n.* 62. *pag.* 70. *ex Panormitano in cap. expoſitum n.* 9. *de dolat. ex Gargia de expenſ. cap.* 20. *n.* 3. - Si verò proceditur ad damnandam defuncti memoriam, Promotor Fiſcalis accuſationem proponet, inſtanterque petet, contra rei memoriam procedi, libello ad id concepto; tum citari debent omnes, quorum intereſt, memoriam defuncti illæſam, incolumemque ſervari. Quod ſi nemo ex vocatis venerit in Jus; tunc Judex ex officio Procuratorem, & Advocatum defuncti conſtituet, cum quibus litis conteſtatio ſequatur; ita docet *Carena de off. Inquiſ.* P 2. *Tit.* 19. §. 6. & ſententia concipitur juxta formulam *Concilii Conſtantienſis ſeſſ.* 8. in ſententia damnationis Joannis Wicleſi. Ergo falſum apparet, cum proceditur in defunctum, cumque ejus nomen inter reos recipitur, deeſſe conteſtationem litis?

(e) *Officium.*

DISSERTATIO V.

Oſtenditur, officium accuſatoris eſſe licitum, & honeſtum.

NE videatur accuſatoris officium honeſtatis habere commendationem, utque potiùs illicitè, vitandumque dicatur; non ex dignitate hominis, qui velit inter pios, virtutiſque ſectatores adnumerari; atque inter eos, qui congruenter miſericordiæ præceptis vitam traducant; potiſſimum in cauſa eſt Burchardi locus ex Pœnitentiario Romano *cap.* 25. cujus pars eſt *in cap. accuſaſti* 8. *de accuſ.* ibi „ Accuſaſti aliquem, & per tuam „ accuſationem occiſus eſt, niſi pro pace hoc „ feceris, XL. dies in pane, & aqua (quod ca- „ rena vocatur) cum ſeptem ſequentibus annis „ pœniteas. Si autem per tuam delaturam debi- „ litatus eſt, per tres debes quadrageſimas pœni- „ tere.

Attamen, nil refragante tali canone pœniten-
tiali; ſtatuendum eſt, officium accuſatoris im- 99
probandum non eſſe; quaſi labem animis accuſantium aſpergat; quaſi factum ſit, quod reddat accuſatorem bonorum oculis infeſtum. Nil tale. Officium accuſatoris licitum, & honeſtum eſt.

Probatur I. ex L. *ſi quis un. Cod. de famoſ. libell.* ibi „ Sane ſi quis devotionis tuæ, ac ſa- 100
„ lutis publicæ cuſtodiam gerit, nomen ſuum „ profiteatur; & quæ per famoſum libellum per- „ ſequenda putaverit, ore proprio edicat (*& „ infra*) ſciens quidem, quod ſi aſſertionibus „ ſuis veri fides fuerit opitulata, laudem maxi- „ mam, & præmium a noſtra clementia conſe- „ quetur. Hunc textum de accuſatore intelligit Accurſius *ibid.* & Carpzovius in *Praxi crim. Parte* 3. *q.* 104. *n.* 14.

Probatur II. Quia accuſatoribus, & delatoribus criminum conſtituta præmia legimus, in L. *quiſquis* §. *ſanè Cod. ad* L. *Iul. majeſt.* ibi „ Sanè „ ſi quis in exordio initæ factionis, ſtudio veræ „ laudis accenſus initam prodiderit factionem, „ & præmio, & honore a nobis donabitur. Conſonat textus in L. 2. *ff. de Jure fiſci*, *in* L. edicta 13. §. *ad hæredes* 4. *ff. de Jure Fiſci*.

Probatur III. ex *can. non eſt* 23. *q.* 5. ibi „ Non eſt iniquitatis, ſed potiùs humanitatis ſo- „ cietate devinctus: qui propterea eſt criminis „ perſequutor, ut ſit hominis libe rator.

Probatur IV. ex L. *eum qui nocentem in prima ff. de iniur.* ibi Paulus „ Peccata enim nocen- „ tium nota eſſe, & oportere, & expedire.

Probatur V. ex L. *nulli* 28. *in fine C. de Epiſc. & Cler.* ibi „ Univerſi, qui id quocumque „ modo cognoverint, &c. deferendi liberam ha- „ bent facultatem; nec declaratoris nomen „ ſuſpicere eumque formident; cum fides, æquat „ induſtria eorum, tam laude, atque honeſtate, „ ac pariter pietate non careat. Fereque hic ſen- ſus extitit Oratoris Summi *Orat. pro M. Calio* „ ibi: Si voluit accuſare, pietati tribuo; *& pro „ Roſcio Amerino*: Accuſatores eſſe multos in „ Civitate utile eſt; ſed hoc ita utile eſt, ut non „ planè illudamur ab accuſatoribus.

Probatur VI. ex *can. criminationes* 2. *quæſt.* 7. ubi accuſatores dicuntur *irreprehenſibiles*; et eſt ille canon Higin Papæ *epiſt.* 1.

Probatur VII. ex *can. quamvis* 47. *cauſa* 23. *q.* 7. ubi, qui Epiſcopi exceſſus non accuſant, dum ſunt Clerici, qui eos probè ſciant, Apoſtolicæ offenſæ immunes non ſunt, ut loquitur textus - Et eundem habet ſenſum locus Pii Papæ *in can. ſi quis per capillum* 22. *q.* 1. ibi „ ſi quis „ autem talem hominem non manifeſtaverit, non „ eſt dubium, quin divina condemnatione coer- „ ceatur. Ergo tantùm abeſt, ut improbandum ſecundum Leges tale accuſatoris officium dicatur; quin potiùs ab illo abſtinere, diſponatur iis in locis, eſſe improbandum.

Pro-

Probatur VII. quia accusatio actus est virturis ideſt justitiæ, ut probat *D. Thomas quæſt.* 198. *art.* 1. *&* 2. ultra alios congeſtos a *Covar. var. Reſol. Libro* 2. *cap.* 13. *n.* 7. *pag.* 154.

Non obſtat I. locus Burchardi in *ea. accuſaſti* 8. *de accuſ.* adductus initio diſſertationis. Nam interpretatio vera, & genuina, hæc eſt. Quod ille canon ſit referendus ad prima Eccleſiæ tempora; juxta quæ, etiam pro foro inter-
102 no præſcripte erant pene pro peccatis, *can. ult.* 22. *q.* 1 quas canones pœnitentiales complectuntur. Et ait Auguſtinus in *can. quæ ipſis Sacerdotibus* 38. *diſt.* nulli Sacerdotum Canones pœnitentiales ignorare licere. Notat *Ioan. a Caſtrano Tract. de Can. pœnit. Tomo XIV. Tract. Magnor. pag.* 308. Et opportunè cadit, ut notiriam de his Canonibus aliquam, ſi quis eam cuperet; afferamus. Sunt Canones pœnitentiales, agendæ pœnitentiæ regulæ. Horum canonum totam rationem, atque utilitatem monſtravit *Ioannes Movinus Lib.* 4. *cap.* 17. *&* *Lib.* 6. *cap.* 5. *de adminiſtr. Sacram. Pœnit.* præſertimque in præfatione *de libellorum pœnitential. antiquit.* Origo canonum hujuſmodi, ex Conciliis antiquiſſimis tracta eſt, veluti Ancyrano, & Illiberino. Tum pro variis culpis juxta varias circunſtantias, & admmicula exactiùs præcepta pœnarum collecta fuerunt; ut per S. Cyprianum *epiſtola* 2. ut per Theodorum Cantuarienſem Epiſcopum, qui peccantium judicia deſcripſit, ut notat *Doviat Prænot Canon. Lib.* 3. *cap.* 32. *n.* 5. Ut per Bedam, cujus extat libellus inſcriptus, de *remediis peccatorum*, ex cujus pœnitentiali in Librum Decretalium plura capita translata, idem *Doviat* ſuſpicatur. Ut per Rabanum Maurum, cujus præſertim in pretio eſt opus mſcriptum *Liber Pœnitentia, ſeu pœnitentium.* Ut per Antonium Auguſtinum, qui ad calcem Epitomes Iuris Pontificii exſcripſit Pœnitentiale Romanum. Ut in Summa Aſtenſi *Lib.* 5. *Tit.* 32 ex qua poſt Gratiani Decretum adiectos canones pœnitentiales notavit *Doviat ubi ſupra n.* 20. Ex quibus colligere datur, unumquemque ferè Epiſcopum ſuum ſibi librum pœnitentialem habuiſſe, qui eſſet pro regula indicendæ pœnitentiæ: Donec (ut loquitur Doviat) refrigeſcente charitate, tota hæc pœnitentiæ ratio obſolevit.

Ad rem noſtram. In Pœnitentiario Romano unde obiectus textus in *cap. accuſaſti* deducitur, delinquenti in accuſationis officio, in foro pœnitentiali imponitur ea pœnitentia jejunii, & pœnitentiæ ſolemnis. Et juxta Concilium Illiberinum in can. 75. exaſperatur pœna pravè accuſantis, ibi: *Si quis autem Epiſcopum, Presbyterum, vel Diaconum falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei eſſe communionem.* Cur ita? Quia accuſationis officium pravo animo cum Divinæ Majeſtatis offenſa, ſuſceptum proponitur, mandatumque exequutioni. Unde intelligitur, non eſſe accuſatoris officium in ſe conſideratum reprehenſibile; ſed reddi vitioſum, vitio accuſatoris. Ubi ergo in foro pœnitentiali pravus animus delatoris innotuerit, ſervandusque ſit vigor veteris diſciplinæ, ea ſubeunda eſt pœnitentia, quam enarrat, ſeu præſcribit textus in *d. cap. accuſaſti de accuſ.*

Non refragatur II. textus in *can. ſi quis Epiſcopus* 50. *cauſa* 2. *q.* 7. ibi: *Qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit.* En quomodo Gelaſius in Synodo Romana, vocet accuſationem.

Reſpondetur, cum qui accuſat, publicæ ſaluris cuſtodiam gerere dicatur, ut ſcripſere Imperatores Valentin. & Valens in L. *ſi quis un. C. de famoſ. libell* ibi: *Sane ſi quis devotionis ſuæ, ac ſalutis publicæ cuſtodiam gerit: nomen ſuum profiteatur &c.* non hic ſenſus eſt obiecti canonis, ut accuſatio in ſe conſiderata reputanda ſit illaudabilis. At illaudabilis redditur ob pravum accuſantis animum; ut eum canonem intelligit Gonzales *in cap. accuſaſti de accuſ. n.* 6 Quare id ſupponi in eo textu, dicendum eſt; proſilire ad accuſandum eum, qui deſecato animo non ſit; & ex hoc, accuſationem genus evadere illaudabilis intentionis.

Ne quid tamen diſſimulem; neſcio, an hæc interpretatio Gonzales poſſit omninò literæ canonis obiecti congruere; Nam Gelaſius, ait: *Quis-* 103
cunque fuerit ille, ſive ſublimis vir honoris, ſive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit. En generatim illaudabilis intentionis nota inuſtos omnes, qui accuſationem aggrediantur. Putarem ego potius dicendum, illaudabilem accuſationem dici, quatenus apud ignarum vulgus malè audiunt, qui accuſandi partes ſuſcipiunt. At quid momenti habet populi opinio? Acclamatione populi facta manumiſſio ſervum non liberat, quamquam magnus ſit libertatis favor, L. *ſi privatim* 17. *ff. qui, & a quibus* inconſultò enim movetur populus, *Cujac. Lib.* 2. *Obſerv. cap.* 22. ad rem *Horatius Lib.* 1. *Epiſt.* 19.

Non ego ventoſa plebis ſuffragia venor
Impenſis cœnarum, & trita munere veſtis.

Optimè Imperatores Diocletian. & Maximian. in L. *Decurionum* 12. *Cod. de pœnis*, ibi „*Vanæ voces populi non ſunt audiendæ, nec enim vocibus eorum credi oportet.* Ad rem quoque Poeta ſummus

Judicium ſapiens, & juſtum non habet ullum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

Quamobrem, & Epiſcopatum deponere Albigenſem Epiſcopum, juber Pontifex *in cap. ex literis de exceſſib. Prælat.* eo quod paſſus ſit, furem ad clamorem populi ſuſpendi. Huc poſſent referri, quæ etiam de imperatoribus congerit Lotherius *de re benef. Lib.* 2. *quæſt.* 44. *n.* 3. *&* 13.

Opponitur III. textus *in can. ſi omnia* 7. *Cauſ.* 6. *q.* 1. ibi „*Si aliquis putat, ſe Deo in hoc placere, quod ſervos ſuos accuſat, & ut meliores fiant, dicit, ſe hoc agere; in vanum laborat, & plus invidia ſtimulis agitatur, quàm charitatis.* Quis clarior textus? ad probandum accuſatoris

offi-

officium cenſendum eſſe inhoneſtum ? Accuſator, juxta Anacletum Papam auctorem ejus canonis, nec Deo placet ; & invidiæ ſtimulis agitari dicitur.

At, quid reſponderi debeat, obvium redditur ex litera textus. Nam Anacletus initio ejus canonis facem præfert, quò ſubſequentia ſe prodant. Sic enim loquitur: *Supervacuis enim laborat impendiis, qui Solem certat facibus adiu-*
104 *vare*. Agitur ergo ibidèm, de ſupervacua accuſatione, ex inani qualibet ſuſpicione criminis. Utinam omni ævo non extitiſſent, qui ducti quodam inconſulto zelo, cęcoque impetu abrepti, alieni nominis jacturam non attuliſſent, eſto etiam præter lædendi opinionem. Planè Eleganter D. Bernardus. *Sermone* 49. *ſuper Cantic. Quò igitùr zelus fervidior, ac vehementior ſpiritus, profuſiorque charitas: eò vigilantiori opus eſt ſcientia, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem*. Zelabant Phariſæi, pro obſervatione Sabbati, dum viderent Dominum illo die curantem infirmos ; *Math. cap.* 16. At quis hic zelus ? nonne inconſultus ? Item zelabant, quando videbant Diſcipulos Domini ſpicas vellentes, & manibus confricantes. *Luca* 6. *Math.* 12. Hic pariter zelus expers diſcretionis. Similiter cum effudit Maria pretioſum unguentum ſuper caput Domini, quidam ex Diſcipulis indignè ferebant, & fremebant in eam de perditione unguenti; *Marci cap.* 14. *Math. cap.* 16. At hoc quoque, zelo inopportuno, nec ſatis cognitione inſtructo, tribuendum. Proh quà larum campum proſterni oculis video ! Sed me reprimam, neceſſaria proferre contentus. Eò tendunt omnia, ut liqueat, illaudabilem fore accuſationem ex tali profectam zelo. Improbatur hic zelus, nec ſanus dicitur, *cap. Eccleſia* 57. *de elect.* quaſi non ſapere, quod diſcretivam impedit, ita zelo flagrans, videatur. Quare bonus zelus ſanum conſilium dicitur in *can. in ordine* 14. *diſt.* 61. *in cap. cum cauſam* 27. *de elect.* Et ideò D. Ambroſius *in Pſalm.* 118. duplicem, ait, eſſe zelum, unum ad vitam, alterum ad mortem. Et Apoſtolus Gentium ad *Romanos epiſt.* 10. *cap.* 2. ait, zelum, qui non eſt ſecundum ſcientiam, cęcum potiùs impium reputari, furoremque. Phinees ob bonum zelum, quo occidit fornicantes, & colentes Beelphegor, meruit ſummum Sacerdotii ; *Numer.* 25. 15. Illuſtre eſt exemplum zeli, ex facto fervore animi erumpentis, in D. Ambroſio, prout narrat *Theodor. Lib.* 9. *hiſtor. tripart.* Nam Theodoſium Imperatorem Theſſalonicæ cædis reum, & ſacro fulmine percuſſit, & arcuit a Templi limine, & Euſebium Lucentii cenſellavit. *Ego vero Ruffine fratrem, quod ſacrum limen profanæ impiæ fraterem ingreſſi prohibeo. Cum autem impietatem in tyrannidem mutaverit, necem libens ſuſcipiam*. Alia ad rem videri poſſunt apud *S. Joannem a Capiſtrano de Auctorit. Papæ part.* 1. *n.* 196. *Tomo* 13. *Tract. Magneri P.* 1. *pag.* 52. *a tergo*. Sit ergo bonus, ſanuſque zelus accuſationis ; tunc inhoneſta non erit accuſatio. Imò tam inhoneſta ex adverſo cenſetur accuſatio zelantis inconſiderati, ut ex invidia præſumatur crimen deferre. Audi oppoſiti textus explicationem. Prælati ; qui ſic loquitur: *Nota, quod accuſans delicta multa, & improbabilia, præſumitur hoc facere ratione invidiæ*. Faciunt, quę habentur in *cap.* 1. *de elect. in* 6. *in cap.* 1. *de calumniat.* Nolo ad majorem hujus interpretationis lucem, præterire ſilentio, quod audivi ſæpè ſæpiùs, accidiſſe Florentiæ elapſo ſæculo. Erat vir quidam non infimæ conditionis, quem conſtanti 105
fama vulgatum erat extra culpam vivere ; verèque ſe in omni pietatis officio exercebat ; poſitis genibus preces in templis comprobatas inſtitutis Eccleſiæ, jugiter recitabat ; hunc, illumque ad ſanctitatis cultum alliciebat. Idem hic vir integerrimus, & natura leniſſimus, cum egrè ferret, juvenem quendam fędis voluptatibus ſe contaminare, officii ſui putavit eſſe in eumdem oculos convertere, ſi qua ratione poſſet errantem in viam reducere. Et credidit id ſe conſequutum die quodam B. Virgini ſacro ; nam vidit juvenem poſt luſtralem aquam ritu Chriſtianorum acceptam, Templum ingredi ; vidit, poſtquam Sacerdoti ſacris operanti adfuiſſet, magno pietatis ſenſu, ſe ſe ad Confeſſoris pedes abiciſſe. Tùm nulla mora interpoſita properavit domum, abripuit enſem ; regreſſus in Eccleſiam, invenit juvenem illum, delictis jam expiatis, ad aram acceſſiſſe, quò ęleſti dape refieeretur ; & poſt acceptum theſaurum illum infinitarum opum, obſervavit ſe propè in terram ſtraviſſe prono capite, Dominum ſuum rerum omnium opificem adorantem, tundentemque pectus, & alia doloris indicia promentem. Ratus ergo hoc tempus opportunum ſuis conſiliis ; egreſſus foràs, expectavit in porticu, dum prodiret juvenis ille, è Dęmonis ereptus poteſtate. Ergo ubi ipſum obvium habuit, ſimulans aliò obtutus defixiſſe, repentè hoſtilem in modum in juvenem inſiluit, nec opinantem gladio tranſverberavit. Circumfuſa multitudo increpare tantum facinus. At ille, id ſe molitum reſpondit, converſum juveneni ad bonam frugem ut in Cœlo collocaret ; lucrum ingens feciſſe, quod vitam illi æternam comparaſſet, cùm in hac concretione corporis, in eo fervore ſanguinis, in tantis voluptatum lenocinis, partum nuper candorem animi, an uſque ad ſenectutem ſervaturus eſſet illæſum, magna ratio foret exrimeſcendi. Miſellum juvenem ! Pii hominis impietati reſervatum ! Cavendum nimirum ab improvido, rigidoque zelo, quem & obnubilet ignorantia, & prudentia deſtituat ; tunc enim ſi, quod pertinet ad ſocietatis humanæ felicitatem, ſpectetur ; perdit, non ſervat ; evertit, non erigit ; frangit, non emendat. Egregiè D. Auguſtinus in *can. ſi non licet* 23. *q.* 5. *hoc dicimus* - ubi : „ Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam a ſe ortam ſibi inferre debere (& *infra*) neminem

„ pro-

.. propter ſua peccata præterita, propter quæ .. magis hac vita opus eſt, ut poſſint pœnas tendo .. ſanari: neminem deſiderio vitæ melioris, quę .. poſt mortem ſperatur. Obvia, ad rem noſtram, hujus textus inductio; quam ſtudioſi juvenis cogitationi relinquam.

Opponitur IV. Textus in *cap. cum P. Manconella* 10. *de accuſ.* unde infertur, accuſatorem fieri inimicum; & clariùs id ipſum habetur in *cap. meminimus* 12. *de accuſ.* ibi: *Cum idem illius manifeſtus fuerit inimicus*. Cur inimicus? ait textus: *Quod de ſimonia accuſaſſet*. Accuſator ſit inimicus. Et volumus, honeſtum eſſe accuſatoris officium?

Hæc difficultas gravioris momenti eſt, ob tritum illud, & decantatum proverbium: *Adversarius; ergo inimicus*; ad tradita per *Lelium Mancinum Centuria* 1. *Genial. cap.* 43. Accuſator eſt: ergo inimicus. *Abbas in cap.* 1. *de Jud. n.* 3. *Aretinus ibid. n.* 6, *Alciatus ibid. n.* 3. *& de præſumpt. regula* 2. *præſumpt.* 11. Verum ut ut alii cenſuerint; obniror ego contra. Accuſatorem nego reputandum illicò inimicum. Adduci non poſſum, ut ſtatuam, eum, qui crimen detulerit, potiùs ex inimicitia id egiſſe, quàm ut Patriæ, quàm ut publico bono conſultum voluerit.

106

Non contradicit Alexander in *d. cap. cum P.* Nam ita Lælius Mancinus, reſpondet: Quod erat in ejus ſpecie textus ſequuta reciproca accuſatio, & conſpiratio duorum fratrum; & inde propterea non erat aliena a veroſimilitudine ſuſpicio inimicitiæ. Non urget, idem Alexander an *d. cap. meminimus*. Nam, ut proſequitur idem Lælius; ſi in dicto textu, ita ſcribitur: *cum idem illius manifeſtus fuerit inimicus*, non quia teſtis, non quia accuſator, quis eſt inimicus; ſed ſi aliunde conſtet, antea contractam inimicitiam; planè & dum teſtis eſt; & dum accuſator; erit inimicus. Ut mirer, tam faciles fuiſſe Scriptores nonnullos, ex his locis ad deducendum, accuſatorem eſſe inimicum. Audi nunc, ſtudioſe Juris, quod ipſum hunc articulum ab omni æquivocationis umbra poterit eximere.

Quid eſt, quod Marcianus in *L. propter* 21. *ff. de excuſ. tut.* ſcripſit .. Propter litem, quam .. quis cum pupillo habet, excuſare ſe a tutela .. non poteſt; niſi fortè de omnibus bonis, aut .. plurima parte eorum controverſia ſit?

Quid eſt, quod Felix Papa, *in can. ſi Epiſcopus* 3. *q.* 2 ad Epiſcopos Galliæ ſcribens, ait: .. Si Epiſcopus, aut Eccleſiæ ſibi commiſſæ rebus expoliatus, aut a Sede propria ejectus &c. .. quæ inſidiis inimicorum ei ablata fuerant, Legibus redintegrentur? Nota, verba illa .. quæ .. inſidiis inimicorum

Quid eſt, quod Innocentius IV. in Concilio Lugdunenſi in *cap. frequens* §. *illum de reſtit. ſpol. in* 6. agens de criminaliter accuſatis, ait: .. Nec modi contendere, nec iteratis inimicis .. opponere nos debemus?

Quid eſt, quod Adrianus in *Auth. ſi teſtis verſ. ſi verò Cod. de teſtib.* ita ſcripſit .. Si verò .. dicatur odioſus ex lite criminis?

Qquid eſt quod æmulus dicitur accuſator in *can. notum* 2. *q.* 1?

En interpretationem. Quoad plures Juris effectus cenſentur inimici, qui ſuper omnibus bonis, vel majori eorum parte civiliter litigant; ità Gonzales *in cap.* 8. *de accuſ. n.* 6. Clariùs, id confirmat Lælius Mancinus *Cent.* 1, *cap.* 43. inquiens ad eas auctoritates in ſua luce collocandas .. Etſi caſus ſunt de Jure excepti, quibus inimicitiam lis facere præſumitur, utpo .. ſi de omnibus bonis, majorique eorum parte, aut etiam de ſtatu controverſia ſit. Ad rem pertinet elegans Ulpiani locus in L. *ſi inimicitia*, junctò principio cum § *ſi autem ff. de his, quæ ut indignis*, ubi, cum excludatur a relictis a teſtatore, qui inimicus ſit teſtatoris, in §. *ſi autem* ait Ulpianus .. Si autem ſtatus ejus .. controverſiam movit: denegatur ejus, quod .. teſtamento accepit, perſecutio. Et hæc ratio eſt, cur Juſtinianus in § *item is* 12. *Inſt. de excuſ. tut.* ſcripſerit .. item is, qui ſtatus controverſiam a pupillorum patre paſſus eſt, excuſatur a tutela. Nimirùm quia inde oritur inimicitia, & quidem capitalis; Harprectus ad eum §. *ex Vine. Manzino in Tractat. de tutel. quæſt.* 7. *in prine. n.* 20. *& in* §. *item propter litem* 4. *cod. Tit.* Idem Juſtinianus .. Item propter litem, quam cum pupillo, vel adulto .. tutor, vel curator habet, excuſari non poteſt, .. niſi forte de omnibus bonis, vel hæreditate .. controverſia ſit. Ergo cenſetur inimicus, qui controverſiam de omnibus bonis, aut majori eorum parte movet: non ſecus ac is, qui vitæ inſidiatur, *Menoch. de arbitrar. L.* 2. *cent.* 2. *caſu* 110 *n.* 4.

At hactenùs expoſiti caſus, ſunt caſus de Jure excepti, adeoque in contrarium regulæ conſtituti debuit; ita concludit *Lel. Mancin. Genial. cent.* 2. *cap.* 43. *n* 1. Imò expoſiti caſus confirmant accuſationis honeſtatem. Si enim licitum eſt civiliter agere, & ſuper bonis omnibus litem intendere; Ergo, & licet accuſare; ſi licet; ergo non eſt ejuſmodi officium alienum ab honeſtate.

Inſtabis. Accuſator vitæ inſidiatur, nam petit in libello pœnam, & ſæpè mortis; *L. non ignorat* 9. *C. de his, qui accuſ. non poſſ.* ibi: *eam quæ ultionem, & mortem filii perſequi allegat*, & *L. ſi quis* 20. *Cod. de his qui accuſ.* ibi: *eius exiſtimationem, caput, atque fortunas petiturus*: quibus verbis, vitam, & rem familiarem conſtat per accuſationem invadi; ergo accuſator eſt inimicus.

Reſp. ex ſupradictis. Eſtò effectu conſiderato, vitam invadendi, fortunaſque; malè audiant accuſatores, apud populum. Eſto oriatur inimicitiæ præſumptio. At hæc inimicitia forma ſua caret; animo nempe malevolentia ſuffuſo; ut ſupponimus. Elegantèr Cicero *pro M.*

Cælio

Calio: Movetur, inquit, ad arcuandum quis, vel pietate, vel neceſſitudine, vel ætate. Si voluit accuſare, pietati tribuo: ſi juſtus eſt, neceſſitati; Si quid gloriæ ſperavit, puerilia. Planè qui bono zelo petit vindictam, eleemoſynam præſtare dicitur, in *can. & qui emendat* 40 *diſt.* 45. notat *Carpzovius P.* 3. *q.* 104. *de accuſ. in Proceſſ. Crimin. n.* 20. Aliud ergo in ſe conſiderare accuſationem; aliud, ſi quid illi accedat illaudabile, & indecorum, prout in ſimili ſcripſit Leo Pontifex Narbonenſi Epiſcopo in *can. odio diſt.* 86.

Neque adverſatur V. loco traditioni noſtræ, quod Clerici repellantur a munere accuſandi, *can. ſicut* 2. *q.* 7 *can. Clericus eod. C. & Q.*

Nam neque id abſolutè prohibetur Clericis, 107 *can. decretum eſt* 2. *q.* 7. Concilium Moguntinum, ibi: *Decretum eſt, ut Presbyteri ſuos plebejos, & accuſare, & atteſtimoniare poſſint*, & quoties id prohibetur, non reſpicitur accuſationis inhoneſtas, ſed qualitas ipſa perſonæ Eccleſiaſticæ, ob quam, & alia prohibentur, alioquin in ſe non indecora, *cap.* 1. *de fide juſ. cap.* 1. *ne Clerici, vel Monachi*, ut animadvertit *Gonzal. in cap. accuſaſti* 8. *de accuſ. n.* 6. *in fine*. Alia plurima ad ornatum congerit *Carpzovius P.* 3. *q.* 104. *de accuſ. in Proceſſ. Crimin. a n.* 11. *uſq. ad* 20.

(f) *Ad calumniam.*

DISSERTATIO VI.

Rubrica Decretalium *de Calumniatoribus*, *exponitur*. *Scienter calumniari oportet, ut quis calumniator dicatur*. *Sycophanta cur dicti, accuſatores? Pœna calumniatorum recenſentur*. *Cujacius notatur contrarietatis*. *Textus exponitur in L. ſi eximendi ff. ne quis eum*. *Bulla Sixti V. & Innoc. XI. in eximentes*. *Colluſio an differat a calumnia?*

PEr calumniam accuſare nefas eſt. Eam propriam opportunitatem Rubricam exponendi De-108 cretalium de *Calumniatoribus*; quandoquidem in *Titulo* noſtro accuſationem ad calumniam directam improbari ſtatuimus. Quod percipi vix poteſt, niſi ſerio de calumniatoribus inſtituatur.

Age jam, quid eſt calumnia? Ultra ea, quæ de calumnia dixi *Libro III. Tit. XIII. n.* 1. ubi de juramento calumniæ actum eſt.

Calumnia eſt falſa crimina intendere. Sic Marcianus in *L.* 1. *§. calumniari ff. ad Senat. Conſ.* 109 *Turpil.* ibi; *calumniari eſt falſa crimina intendere*. Et in hoc ſenſu Zoeſius ad Rubricam *Decret. de calumniat.* hæc ait: *calumniatoribus adeſt falſa crimina ſcienter imponentibus*. Falla citer accuſans, pariter calumniator dicitur in *L. fallaciter* 6. *Cod. de calumniat.* ibi: *fallaciter incuſantibus*. Mentiri idem ac calumniari, ut Honorius, & Theodoſius ſcribunt in *L. quiſquis* 10. *Cod. de calumniat.* ibi: *Quiſquis criminum intendit, non impunitam fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poſcat ſimilitudo ſupplicii*, quem textum adnotat ut ſingularem Venatorius in Analyſi *Jur. Pontif. Lib.* 5. *Tit.* 2 *in continuat.* Colligamus jam ex hiſce auctoritatibus, calumnioſum accuſatorem eſſe, qui falſum alicui crimen intentat, ut ait Corvinus ad *Rubric ff. de calumn Lib.* 3. *Tit.* 6. *& Urſaja in Inſtit Crimin Libro* 2. *Tit.* 10. *n.* 60. *& ſeq. Zuff. Inſtit. Crimin. Lib.* 1 *Tit.* 16.

Hæc tamen ita accipienda ſunt; ut calumniæ 110 reus exiſtimetur accuſator, quotiès ſcienter falſum crimen intenderit: ut notat *Stephanus Daoyz verbo calumniantium pag.* 146. Quamobrem non protinùs calumniatur ille, qui non probat, quod intendit *L.* 3. *Cod. de calumniat.* Neque eſt legitimum ratiocinium hoc: *non probat quis, ergo eſt calumniator*. Quia dabitur, aliquem juſto errore motum accuſaſſe, & quod non probaverit. Idem *Daoyz ubi ſupra*. Quocirca ne accuſatoris conſilio Judex, reo abſoluto, incipiet quærere; qua mente ductus, ad deferendum crimen proceſſerit; Et ſi juſtum ejus errorem invenerit, eum pariter abſolvet; aliàs legitimam irrogabit pœnam, *L. athletas §. calumniator ff. de his, qui not infam.* Et prædicta de Judicis officio, tranſcripta ſunt ex *L. accuſatorum* 1. *verſ. ſed non utique ff. ad Turpil.* Atque ea declaratio, quod nempè ſcienter falſum crimen intendendo, efficiatur quis calumnioſus, docetur ab Accurſio in *d. L.* 1. *ff. ad Turpilian.* verbo *crimina*: ait enim: *crimina intendere; ſcilicet ſcienter*. Declarationem hanc ſequitur Lucas de Penna *Lib.* 10. *Cod. de Jure Fiſci ad L. juſtæ n.* 3. Poteſt evenire, ut ef- 111 fectu conſiderato falſum ſit crimen; ut ſi accuſem aliquem ut excommunicatum, & clàm idem obtinuerit abſolutionem. Hoc quidem excuſat a calumnia ut in ſimili, eſt textus, *in cap. propoſuit* 8. *de Clerie. excom. §. cum autem*.

Pariterq cum iratus quis crimen aliquod temerè 112 objicit; hoc potius convicium eſt, quàm accuſatio; ideſt injuria exiſtimatur, ut Fabianus Papa decernit in *can. ſi quis iratus* 2. *q.* 3. Confert Textus *L. item* 15. *§. ait Prætor* 2. *ff. de injur.*

Similiter cum quis rumore, aut teſtium aſſertione crimen objecerit; aut neceſſitate officii Fiſcus, vel Promotor quempiam detulerit; nec dolus eſt in accuſatione, nec calumnia; ſi fortè crimen, in lucem non venerit; ita *Viringius in ſupplem. ad Caniſium ad Titulum de Calumniat. n.* 2. Ad rem faciunt textus in *L. mater, in L. calumnia Cod de calumniatoribus*; quos, pro his caſibus, adducit *Maſcard. de Probat. verbo calumniam concluſ.* 253. *vol.* 1. *n.* 34. Plura alia congerit erudite *Gonzales in cap.* 1. *de calumniat. n.* 15. & explicat id ipſum Brunemann. *in Cod. de calumn. a L. mater* 2. *& L. calumnia* 4. *n.* 3. *& ſeq.* Ad hanc neceſſita-

tem excusantem a calumnia referenda est & hæredis accusatio; quoties ex vulnere quodam infligto sib, hæredem jussit exequi mortem suam adversum hostem, cum hæres patere debeat, etsi non vicerit, tamen de calumnia non tenetur; sic Imperatores in *L. calumnia* 4. C. *de calumn.* ibi: *calumnia pœna in paterna mortis accusatione cessat.*

Omnia hæc eò tendunt, ut intelligamus non protinùs calumniatorem eum esse, qui non probat.

Porrò qui insontem falso crimine calumniatur sciens, *sycophanta* dicitur, ut Demosthenes ait in Neeram: accusare, & non probare esse sycophantæ. Variantque in hujus origine nominis eruditi Viri, prout adnotat *Gonzal. ubi supra n.* 7. Nec immeritò tam sollicitè se habent, nam, & de sycophantis, textus est, in *L. fustibus* 16. C. *ex quib. caus. infam. irrogetur*, ibi: Imperator Gordianus *Fustibus cæsum, cui pœ præconem, ita dictum est ἀπὸ τῆς συκοφαντίας.* Nam Græcè σῦκον, Latinè *ficum* significat, & φαγεῖν idem, quod *edere*. Quare sycophanta quasi ficus comedens. Cur ita? Non videbitur abire hoc indagare, ad ejus textus intelligentiam; quem tamen restituit Cujacius *Lib.* 13. *observationum cap.* 2. quoad eam græcam dictionem; nam συκοφαντεῖς legendum monet. Itaque omissis variis expositionibus, arridet eorum opinio, qui cum ea nominis etymon, ad fabulam hujusmodi esse referendum, quam profert Maximus Planudes *in Vita Æsopi*. Cum servus quidam Xanti philosophi, ficus Domino ex agro allatas, asfumsisset; rejecit culpam in Æsopum conservum suum: Qui ut Domino suam probaret innocentiam, aquam tepidam ebibit, eamdemque, paulum ut hauserat, vomuit. Hoc idem jubente Domino alter effecit; sed una cum aqua, ficus quoque in fractas discerptas ejecit: Eaque ratione invaluit, ut qui insontem accusat, sycophanta dicatur. Regrediendo verò ad præcitatum textum in dicta *L. fustibus*, ibi Gordianus ait per Præconem fustigantem dici, συκοφαντεῖς. Nam vetus fustium per se non irrogat infamiam, *L. iidem ff. de his, quæ not.* sed si inter cædendum præco ita dixerit: *ne sis adeò vilis, ut sine justa causa instituas accusationem.* idest: *ne sis adeò infamis.* Quippe, inter cædendum præconem causam pœnæ dicere consueviſſe, patet ex *L. si duo* §. *ult. ff. de jure jur.* Alia tradit ad rem Cujacius *ubi supra*.

Colligamus jam in pauca, quæ hactenùs prosumus ad exornandam calumniæ definitionem: *Calumniator est, qui scienter dolo malo falsum crimen intendit*; ut propterea calumnia, sit *irrita accusatio*, ut eam vocant Imperatores in *L. nostris* Cod. *de calumniat.* ibi: *irrita delationis.*

Ex quo intelligimus, quod in nostro Titulo his verbis effati sumus: *Illicitum redditur accusatoris officium, mente accusatoria ad calumniam directa*, Ex quomodò ad calumniam animus accusantis dirigatur; quem loquendi modum usurpat Venator. in *Analysi Tit. de calumniat. Lib. VI.*

Quale malum, quantumque calumnia sit, Scriptura Sacra demonstrat - *A tribus*, inquit Sapiens, *Eccles. 26. timuit cor meum, & in quarto faciei meæ metuit: Delaturam civitatis, & collectionem populi, & calumniam mendacem, super mortem omnia gravia.* Quare Thearidas, cum gladium cote acueret, rogatus a quopiam, num esset acutus? Acutior inquit calumniæ est. Alia eruditè profert *Conrad Brunus de seditiosis cap.* 8. *per tot.* Et Cicero Orat. pro *Sext. Roscio Amerino* accusationem calumniosam vocat abusum; ait enim „ Quid est aliud Judicio, „ ac Legibus, ac Majestate vestrâ abuti, ad „ quæstum, atque ad libidinem, nisi hoc modo „ accusare, atque id objicere, quod planum facere non modò non possis, verùm ne conéris quidem.

Dignus propterea calumniator, qui variis pœnis coerceatur, *L. numquam* 50. *ff. de obliq. ex act.*

Age jam, pœnas consideremus in calumniosè accusantes a Jure constitutas.

Sciant ergo, qui profiliunt nefariè, quique impetum faciunt in eum, qui argui nequaquàm meretur, infamiæ pœnam incurrere. Sic Hadrianus Papa in *can. omnis* 5. *q.* 6. *ibi* „ Omnis, „ qui alii falsa crimina intulerit, puniatur, & „ pro falsitate ferat infamiam. Et Imperatores in *L. nostris* 8. C. *de calumniat.* ibi „ irritę „ delationis infamiæ supplicium sequatur.

Obstare videtur textus in *L. qui calumniatores C. de calumn.* ubi, fama calumniatoris dicitur, non periclitari.

Lucem mutuabimur, ad ejus textus probè percipiendam sententiam, ex Cujacio *ad Tit. Cod. de calumn.* Ait Cujacius, pœnam hanc in publicis irrogari Judiciis; at in privatis, & extraordinariis Judiciis, prout de his loquitur, *L. qui calumniatores*, ejus, qui calumniator pronunciatur, fama non periclitatur. Ergo in publicis Judiciis locum habebat Legis Rhemniæ dispositio, per quam non integræ frontis calumniæ damnati constituuntur, ut tradit Papinianus in *L. quæsitum* 13. *ff. de testibus*. Nimirùm calumniatoris fronti litera K. inurebatur, quæ est prima litera hujus nominis calumniatoris: ut veteres scribere solebant; sic docente *Cujacio ubi supra*. At quid est, quod Papinianus in *cad. L. quæsitum ff de testibus* scribit: *Sed neque L. Rhemnia prohibentur &c. testimonium dicere?* Hoc ita intelligendum, Lege Rhemnia id præcisè vetitum non fuisse, ut repellantur nota calumniatorum insusti a testimonio; at supplebit Judex, & officii sui partes esse arbitrabitur, eosdem in fronte notatos abiicere a fide faciendâ; ut Cujacius licèt non parùm involutè, declarat tamen in *L. 1. Papiniani de adult. ad d. L. quæsitum verf. Ex ideo*; videturque sibi contrarius; cum refellens *Accursium* in fine ejus Legis, immemorem se ostendat ejus, quod scripserat, ad *Tit. Cod. de calumn. verf. etiam* Lege

Rhem-

Rhemnia. Lex autem Rhemnia alias Memmia, a C. Memmio lata fuit Tribuno plebis, de qua *Val. Maxim. Lib. 2. cap. 7.* & ideò Marcianus in *L. 1. §. calumniari ff. ad Turpil.* ità ſcribit: *Calumniatoribus pœna Lege Remmia irrogatur.* Notavit quoque Sigonius *de antiquo Jure Populi Romani Lib. 2. de Jud. cap. 9. pag. 504.* & eruditè plura congerit *Gonzal. in cap. 1. de calumniat.* Illud verò notandum moneo, eam inuſtionem ſublatam videri a Trajano, quem idcircò Plinius in Panegirico, ſic commendat .. Neque .. ut antea exanguem illam, & ferream frontem, ne quicquam convulnerandum præbeant .. punctis, & notas ſuas rideant.

Sciant ulteriùs, qui falsò ſcienter accuſant, etſi pœna talionis, de qua in *can. calumniator 2. q. 3. in can. omnis 5. q. 6. in can. qui calumniam ibid.* jam exuſet a foro; ut oſtendi *hoc Libro, & Titulo ſupra diſſert. 3. n. 70.* pariterque licèt eam renovatam putet a *S. Pio V.* Ludovicus de Ameno *Tractat. de delictis Tit 5. §. 4.* verbo
119 *calumniatio n. 14.* cujus rei fides ſit penes auctorem. Hoc tamèn exploratum eſt, eundem calumniatorem arbitraria pœna rectè coerceri, *can. ſi quis falſum 5. q. 1.* ibi: *juxta Sacerdotis arbitrium;* ut ex hoc textu notat Lauria in *Epitome Canonum* verbo *calumniator*; Et ita jam invaluiſſe, docet Bruneman. in *Cod. de calumniat. ad L. 5.* & teſtatur *Farinacc. q. 16. n. 3. & Menoch Lib. 2. de arbitr. cap. 322.*

Sciant adhuc calumniatores, immunem a cen-
120 ſuris eorum pr terviam non extiturum. Imò d, S. Fabianus Papa *Epiſtola 2.* ait eſſe ex Apoſtolica traditione. Quocirca ſi calumniator ſit laicus, & conſtet de innocentia accuſati; juxta Illiberinum Concilium, etiam poſt mortem permanet excommunicatus ita in *can. 35* diſponitur his verbis .. Si quis au eum Epiſcopum, Pre.. ſbyterum, vel Diaconum falſis criminibus .. appetierit, & probare non potuerit, nec im.. fine dandam ei eſſe communionem; & tranſcribitur a Gratiano in *can ſi quis 4 cauſ. 2. q. 3.* Obſerva tamen, apud Hadrianum, aliter legi, ibi: *niſi in fine dandam ei non eſſe communionem*, & apud Ivonem ſimiliter legitur. Quare Lauria in *Epitome Canon. verbo accuſator*, ita ſummat Concilium Illiberinum: *uſque ad mortem ſit excommunicatus.* Niſi ut ſuſpicatur Gonzales. ad Concilium Illiberinum *can 75.*
121 tota hæc mutatio irrepſerit ex miſeratione; ut in exitu communio daretur; prout deducitur, *ex can. con 3. q. 10.* ibi Concilium Arelatenſe: *placuit uſque ad exitum non communicare.* Sin autem accuſator falſum affingens, ſit Clericus, incidit in ſuſpenſionem ab officio, & beneficio: *textus in cap cum dilectus de calumniat* ibi: *ab officio, & beneficio ſuſpendatis.* Qua loquendi ratione ſignificatur, ſuſpenſionem hanc ipſo jure non incurri. Contra autem ſi calumnia intervenerit, in excipiendo contra formam electionis ad dignitatem, perſonatum, canoniam, calumniator ipſo facto ſuſpenſionem per triennium incurrit a propriis beneficiis, *cap. 1. §. aducientes, §. ſed ſi pars de elect. in 6.* quod tamen declaratur, illuſtraturque *in cap. ſi compromiſſarius 37. de elect. in 6.* & notavit *Theſaur. de Pen. verbo electionem cap. 4.* Verum de Ameno
122 *Tit. 5. §. 4. calumniatio n. 13.* reprobat doctrinam Theſauri. Nec non etiam, ſi calumniator
123 ſit Clericus, irregularis erit; utpote infamia juris notatus, *can. ſi quis 2. q. 3. Theſaurus de pœnis cap. 1. P. 2.* verbo *accuſatoris* ex regula Gargiæ *de Benefic. P. 7. cap. 8. n. 11.* juxta expoſitionem tamen Gibalini de *irregular. cap. 5. propoſit. 1. pag. 374.* & deciſum apparet a Concil. Toletano IV. in *can. qui in aliquo diſt. 51.* ibi: *qui infamia nota aſperſi ſunt*; & infra prohibet ordinari, qui ſit hac macula inquinatus. Et quod attinet ad irregularitatem; eadem incurri etiam poteſt ob accuſationem in caſu excludente calumniam; cum Judex accuſato mortem, aut mutilationem infert, *cap. 2 de hom. in 6.* ſed hunc caſum alibi expendemus, cum ad calumniam non ſpectet, de quo *Gibalin. de irregul. cap 4. difficult. 10. pag. 260.*

Sciant inſuper Clerici calumniosè accuſantes, eò extendi Leges Eccleſiæ, ut degradari poſſint, verberibus affici, atque in exilium deportari. En textum Gregorii *in cap. 1 de calumniator.*
124 .. ibi: Quia ergo tantæ nequitiæ malum fine.. digna non debet ulti ne tranſire: jubemus, .. eundem H. prius Subdiaconatus, quo indi.. gnus fungitur, privari officio, & verberibus .. publicè caſtigatum, in exilium deportari. Textum hunc ita intelligendum moneo. Quod attinet ad degradationem, ſic diſtinguendum: aut de calumnia conſtat; & locum habet degradatio; aut in dubio verſamur; & interim Clericus ſuſpenditur ab officio, ut notat Zoeſius ad *Tit. de calumniat. in fine.* Quod attinet ad verbera, textum ipſum ſic accipe, ut loquatur de benigna a publica, quæ admittit fuſtigationem; ſed non cum ignominia more laicorum, ſed intra ſepta Eccleſiæ coram perſonis ſex, *can. quis aliquando 9. hac ergo de pœnit. diſt. 1.* notat Barboſa in *Collect. ad cap. 1. de calumniat.* Imò de generali jam conſuetudine fuſtigatio in Clericis non obſervatur, ut ex *Claro* idem adnotat *Barboſa ubi ſupra.* Quod attinet ad exilium. Pœna exilii locum habet, quum per excommunicationem, aut alias pœnas rei criminoſi nequeunt emendari, *can in Synodo 23. diſt. 45. can. attendendum 17 q. 4.* Quocirca cum locum habeat etiam in calumniatores; conſtat, quàm ſe præſtent in ultione graves, & implacabiles Sacri Canones, exilium calumniatoribus decernentes; pro quo implorari etiam poteſt brachium ſeculare, *can. de ligaribus 23. q. 5.* ad rem *Gonzal. in cap. 1. de calumniat n. 14.*

Sciant denique temerè accuſantes, etiamſi reus ſe purget, in expenſas ſore condemnandos: ut Lauria in *Epitome Can. verb. accuſator fal.* 125 *ſus*, deduci putat ex *cap. veniens de accuſat.* nimirùm reſtituendo, quanti intereſt ipſi accuſato:

ſato ut explicat *Ludovicus de Anano de delict. & pœnis* §. 4. *calumniatio n.* 11. Imò etſi calumniator excuſaretur a calumniæ pœnis; non tamen expenſarum refectionem effugeret. *Angel. de delict. p.* 1. *cap.* 26. *ſub n.* 7. In ſtatu verò Eccleſiaſtico obſervatur, ut accuſator in expenſas non condemnetur, niſi de vera calumnia appareat; ut ex pluribus Auctoribus firmat *Garzonus ad defenſ. defenſ.* 111. *n.* 55. *pag.* 126. quod ſequutus eſt Illuſtriſſimus Dominus Meus Excelſæ Rotæ Florentinæ Auditor *Bonfinius in Bannimenta Gener. cap.* 80. *append.* 2. *n.* 10. & evidentiùs in *cap.* 12. *n.* 259. *ex L. incivilem* 126
2. *C. de Furt.* Quod opus nuper editum magnum attulit Auctori egregio nominis incrementum.

At his omnibus hactenùs declaratis, prout oportebat, ne ſtudioſus Juris neceſſariis cognitionibus vacaret; obeſſe videntur quædam difficultates.

I. Difficultas occurrit ex textu difficili in *L. ſed eximendi* §. *item ſi quis* 1. *ff. ne quis eum, qui &c.* ibi: *item ſi quis eum, qui per calumniam vocabatur, exemerit: conſtat, eum hoc edicto teneri.* 127
Ergo, ex hoc textu videtur inferri, favendum eſſe calumniis. Cur ergo tot pœnis Canones, & Leges calumniam aliàs infectantur?

Hanc difficultatem non olfecit Gonzales, nec alius ullus Canoniſta; & tamen exhibere negotium videtur. Quomodo enim, ſi calumniam deteſtantur Leges, non parcitur eximenti eum, qui per calumniam in Jus vocatur? Accipe jam, quomodo ille textus ſit explicandus. Deformis quidem calumnia eſt, & Legibus, & Sacris Canonibus infeſtiſſima. Ergo non debet per calumniam quis vocari in Jus; at hoc cognoſcere privatus nemo poteſt, aut explorare calumniam ne quis patiatur; Sed tantùm id pertinet ad Judicem. Quis ergo ferat, ut privatus adroget ſibi cauſæ cognitionem, vel ſine cognitione pronunciationem? Itaque cum qui vi eximit calumniosè vocatum in Jus, ſe talem præſtet, cumque violetur Judicantis majeſtas; facilius ferendum eſt, ut actor quamvis calumniator pœnam lucretur, quàm ut abeat impunitus, qui vi eximit, *L.* 1. §. 1. *ff. quod legat.*

Pœnam igitur ea ratione perſequitur calumniator, *L. ſi per alium* §. *in eum ff. ne quis eum, qui*; optimè *Anton. Fab. in Ration. ad d. L. ſed eximendi*, non quidem in præmium calumniæ, ſed ut factum eximentis puniatur. Et eſt ille textus ita intelligendus, ne quis inde inferat calumniatorem actorem pœnam, dum perſequitur ex calumnia, lucrari; Siquidem reipſa tenetur, qui exemit actori actione in factum, qua continetur, quanti ea res, de qua controverſia eſt, ab actore jurejurando erit æſtimata; arg. 128
L. ſi quando Cod. unde vi. Corvinus in Digeſta ad Titul. ne quis eum, qui. Quamobrem & extat Conſtitutio *Sixti V.* 1. incipiens: *Hoc noſtri Pontificatus*, qua pœnæ imponuntur contra impedientes officiales in eorum officio, quaſi turbantes juriſdictionem, & eſt *Bulla in ordine* 6. *Bullar. novo Tom.* 2. & pro expoſitione hujus Bullæ Sixti V. notetur; quatenùs ea mortis pœnam imponit contra eximentes, intelligi eam Conſtitutionem de cauſa criminali, ut eandem Bullam interpretatus eſt Clemens VIII. ad tradita per *Dynum deciſ.* 4. *n.* 5. *& deciſ.* 11. *n.* 63. qui ait, hanc interpretationem emanaſſe vivæ vocis oraculo. Addita eſt ab Innoc XI. in ejus Bulla *ſub dat. Romæ.* 4. *id. Maii* 1687. pœnæ excommunicationis majoris, contra eximentes, ipſo facto incurrendæ; prout notat Illuſtriſſimus D. Bonfinius in *Bannim. cap.* 45. *ſupplet. n.* 26.

II. Difficultas exurgit ex *cap. crimina de colluſ. deteg.* ibi „ crimina ſemèl audita Gregorius indiſcuſſa nullo modo præteribat: etiam „ ſi accuſatus, cum accuſatore in gratiam re„ diiſſet. At quid hoc eſt, niſi colludere, & calumniari? Nec tamen in eo textu mentio ulla pœnarum in accuſatorem.

Reſpicit hic textus non calumniam; Sed colluſionem. Collndere eſt uſoriè agere, cum quod ſpeciem habet ſinceritatis, ſimulatum, & fictum eſt, ut aliorum ſenſibus illudatur. Et colludium, hoc dicitur, in *can. ſi quem* 8. *can.* 2. *q.* 3. & 129
fictio in *L.* 1. §. *accuſantur ff ad Syllan.* & illuſio in *cap. præterea* 8 *de cenſ. in Clem. un. de renunc* Ergo colluſio in noſtra ſpecie cenſenda eſt; cum per accuſatorem, & accuſatum conventione quadam latente, illuditur Judici, *L.* 1. §. *accuſantur ff. ad Syllan.*

Cæterum obiectus textus ita intelligitur; ut quomodocumque intermiſſa fuerit accuſatio ſemel ſuſcepta, delictum perſequi teneatur Judex uſque ad ſententiam, ſive per colluſionem, ſive per tranſactionem, intermiſſa noſcatur accuſatio. *Barboſa ad eum textum n.* 2. Poteſt autem Judex de crimine, quod in Judicium deductum eſt, diſpenſare; auctoritatem, ſi accuſator, & accuſatus inter ſe gratiam facere velint, præſtando, *can diſcordantes, can. ſtudendum diſt.* 90 ut ex his locis *Corvinus Aphor. Jur Can. Lib.* 4. *Tit.* 31. In cauſis verò ſpiritualibus tranſigere non licet, *cap.* 3. *de tranſ. & cap. ult. de rer. perm.* Si ità fuerit tranſactum, Judex rurſus ex officio inquirit; atque in hunc ſenſum accipit textum obiectum idem *Corvin. ubi ſupra.* Ergo admittitur inter calumniatorem, & accuſatum abſolutio, ex pulcherrimo textu in *can. ſi quem pœnituerit* 2. *q.* 3. non tamen admittitur colluſio, ut diſtinguit idem *canon.*; imò in colludentem pœnæ ſunt conſtitutæ, *L.* 3. *ff. de prævar.* L. *ſi quis* §. *ſi ſtellionatus ff. ad Turpil. Gloſſa in can. notandum Gratian. verbo in omnibus, & in d. can. ſi quem pœnituerit.*

Hùc transferenda ſunt, quæ jam de prævaricatoribus, & tergiverſatoribus ex ordine ſunt exponenda.

(g) Si

[g] *Si prævaricentur.*

DISSERTATIO VII.

De Prævarieatoribus, & Tergiverſatoribus. Prævaricationum Leges canonizatę in can. notandum Gratiani 2. q. 3. De tergiverſatoribus canones adducuntur.

VÆ accuſatoribus, ſi prævaricentur, aut tergivertentur. Hoc dicimus in noſtro Titulo; hoc illuſtrandum impræſentiꝝ.

At quis eſt prævaricator? Quis tergiverſator?
130 Adhibeamus præceptorem ad hanc notitiam parandam, Cujacium. Sic igitur vir ſummus Libro IX. *Obſervat. cap.* 40. Prævaricator opponitur vero accuſatori. Eſt enim prævaricator is, qui dum fingit ſe accuſare, id agit potiùs, ut reus abſolvatur, quaſi *obvarieator*, cùm cuipiam quis occurrit, quominus rectum iter conficiat. Ulpianus in *L. prævaricatores* 221. *ff. de V. S.* ibi: *Prævarieatores eos appellamus, qui cauſam adverſariis ſuis donant &c. & in partem rei concedunt.* Quare Cicero *Orat. de Haruſpic. reſponſ. Clodius a Catilina pecuniam aceepit, ut turpiſſimè prævaricaretur.* Et idem Romanę facundiæ Princeps in *partit.* prævaricationem Judicii corruptelam appellat. Cur eſt hæc Judicii
131 corruptela? Quia dum accuſator prævaricatur, vera crimina abſcondit, deſiſtitque ab accuſatione, *Angelus de delictis P. 1. cap.* 105. *n.* 2. Inde fit, ut impunitum abeat ſcelus, de quo ſemèl inſtituta fuit accuſatio; quæ ratio eſt in *cap. in tantum de colluſ. deteg.* ut adnotat ex hoc textu *Venatorius in Analyſi Juris Pontif. Lib.* 5. *Tit.* 22. §. *qua cauſa effeiens.* Prævaricatores propterea vocat cauſarum prodtores Conradus Brunus de *ſeditioſis cap.* 13. *n.* 3. *Tract. Minor. Tom.* 11. *p.* 1. *pag.* 108. Quamobrem Cujac. ad *L. prævaricatores ff. de V. S.* hæc ait: *Accuſator autem coercetur tantùm, ſi prævaricatus ſit in publico Judicio, quia fraudem facit cauſæ publicæ.*

Exemplis prævaricatio poteſt declarari luculentiùs. Ecce. Accuſator abſcondit crimen ad-
132 mittendo ejus exceptiones, licèt futiles, & probationes, licèt nullius momenti; quam ſpeciem habet hæc agendi ratio? Hæc, ſi verum quærimus, mera prævaricatio eſt. Hoc exemplum profert *Theſaurus de pœnis parte* 2 *cap.* 2. *n.* 1. *pag.* 68. Detur, ut ex ludrico certamine petamus prævaricationis exemplum; quod profert P. *Æradius ver. judicat. Lib. VI. cap.* 6. *pag.* 234. Damoncus, Eleus, Polyctorem filium habuit. Damonicus filium exoptabat in Olympiis victoriam referre. Ergo depactus eſt cum Sofandro certaturo, ut ſe vinci pateretur a Polyctore currendo, luctandoque. Hæc in certamine quid fuit, niſi prævaricatio? Similiter proinde, ſi id agitur inter accuſantem, & accuſatum, ut, qui accuſat, ſuccumbat; hæc in accuſatione prevaricatio eſt. Plus adhuc lucis exquiramus. Marcianus in *L.* 1. §. *prævarieatorem ff. ad Turpil.* ait: *Prævaricatorem colludere cum reo.* Cur ità? Ad rem Quintilianus *in* 7. *Inſtit. ut abſolvatur reus, aut innocentia ipſius ſit* & poſt hæc ait: *Quid ſupereſt, niſi ut prævaricatio fuerit.*

Hactenùs de accuſatore prævaricante. Verùm 133
etſi propriè accuſator prævaricari modis expoſitis dicatur; attamen, & in aliquo ſenſu advocatus prævaricari videtur. En textum, quo id declaratur in *L.* 1. §. *is autem ff. de prævaric*; hæc Ulpianus: *is autem prævaricator propriè dicitur, qui publico Judicio accuſaverit. Cęterum Advocatus non propriè prævaricator dicitur. Quid ergo de eo fiet, ſive privato Judicio, ſive publico prævaricatus ſit.* Vides, Ulpianum admittere, quod Advocatus prævaricetur. At quomodo Advocatus prævaricatur? Audi Angelum de *delictis p.* 1. *cap.* 105. *n.* 2. *Procurator, & Advocatus prævaricatur, qui viſis ſcripturis, & inſtrumentis ſui clientuli, cauſam deſerit, & ad adverſarium confugit, ſecreta cauſæ pandendo.* Hoc crimine Demoſthenem notatum, & triginta talentis damnatum, & in carcerem duci juſſum, meminit Plutarch. *in Vita Demoſth* ac Athenæus *Lib.* 6. *diſpon. cap.* 3. & Juſtin *Hiſtor. Lib.* 13. Nam cum una die Reip. Athenienſis cauſam contra Mileſiorum legatos defendiſſet: altera de pretio victus, tacuit, in publicum prodiens collo lana circumvoluto, ſe angnam patria ferente, cui unus è populo exclamans dixit: non angnam, ſed argentaginam pateris Demoſthenes, *Gell. Lib.* 11. *Noct. Att. cap.* 9. Oldradum hujus criminis convictum teſtatur Caſtrenſis in *L.* 1. *in fine C. de Advoc. diverſ. Jud.* De hac Advocatorum, & Procuratorum prævaricatione Illuſtriſſimus D. *Bonfinius in Bannim cap.* 64. *n.* 46. & præcipuè *n.* 55. oſtendit, ob non deducta Jura, & probationes per Advocatum, aut Procuratorem, ortri præſumptionem hanc contra ipſum, qui neglexit: non verò contra adverſarium collitigantem: ex *Cocceio deciſ.* 1724. *n.* 14. *& Franchezin. conſult.* 57. *n.* 27.

Illud deinceps, regrediendo ad accuſatorem, de quo magis ſolliciti ſumus, quia id poſtulat præſens inſpectio, adnotandum eſt, cum doctiſſimo Cujacio in *L. Prævaricatores ff. de V. S.* Crimen prævaricationis ſplendeſcere in persona accuſatoris. Nam, ſi reus cauſam ſuam perfunctor è egerit, hoc ei crimen non erit. Item idem Cujacius monet, coerceri tantùm accuſatorem, ſi prævaricatus ſit in publico Judicio, quia fraudem facit cauſæ publicæ. Si verò ſit prævaricatus in privato Judicio, ſibi ſoli fraudem facit. Igitur hìc non eſt crimen. Si non eſt crimen, nec criminis nomen meretur, ideſt prævaricationis.

Ad pœnam quod attinet. Prevaricator ſubit pœnam accuſati, qui eſt abſolutus, *L. pen. ff.* 134
de prœvaricat. Sed Ulpianus ait, hodie prævaricationis pœnam eſſe extraordinariam, *L. 2. ff. de prævar.* Ultra hanc pœnam inuritur prævari-

cator

cator infamia, L. *Atheletas §. item ff. de his, qui notantur infamia.* Ideoque prævaricator est irregularis, ut inde deduxit *Thesaur. de pœn. p. 2. cap. 2. verbo accusatoris §. infamis.* Insuper inhabilis ad accusandum redditur, L. 5. *ff. de prævaricat.* Nec tamen accusatus tutus evasit. Nam novo Judicis officio, de crimine delato Judex incipit inquirere, *cap. 2. & ult. de colluf. deteg.* ut ex his locis docet Tolosanus in Syntagm. *Lib. 32. cap. 21.* Quid verò, ex consuetudine, quoad pœnas prævaricatorum obtineat, si quis inquirat, cupiatque intelligere, adeat *Angelum de delictis p. 1. cap. 105. n. 7. Richardum in Manud. ad praxim §. 4 verbo prævaricatores.*

Libuit verò huic expositioni de prævaricatoribus operam dare, tametsi nostri Scriptores, ut canes Nili, obiter, & ex fuga rem attingant; propterea quod insertam in corpore Juris, & canonizatam invenio majorem Legum partem, quæ sub Rubrica *ff. de prævaricatione* continentur; & extat, post textum in *can. si quem panituerit 2. q. 3.* ea collectio per Gratianum extensa.

Gradum hinc faciam, ad tergiversatores; hui quàm infestum nomen! Tergiversatores, quasi terga vertentes. Versutos, callidos, vocat Glossa
135 in *cap. tantum de colluf. deteg. verbo tergiversationes.* Desertionem vocat tergiversationem Marcianus in L. 1. §. *ineidit ff. ad Turpil.* Audiamus iterùm præcipientem rem omnem via, & ratione, Cujacium *ad Tit. Cod. ad Senat. Conf. Turpil.* Sicut causa civilis peragenda est intra triennium, L. *properandum Cod. de Jud.* Sic causa criminalis intra biennium, L. 3. *Cod. ut intra cert. tempus*, L. *in Senatus Conf. §. qui post ff. ad Sct. Conf. Turp.* licèt olim tempus terminandæ causæ criminalis fuerit annus, *d.* L. *in Senatusconi.* L. *reus ff. de mun. & hon.* Quod biennium incipit non a die inscriptionis, ut olim, L. *ubi C. ad L. Cornel. de falsis* sed a die litis contestatæ, L. 3. *C. ut intra certum temp.*

Hoc posito; quid erit dicendum, si accusator, post rei delationem, post impleta solemnia accusationum, desit post inscriptionem, & satisdationes exercendæ litis, sine abolitione ulla deposuit in totum animum peragendi reum, & professus est, se nolle persequi accusationem? Hic propriè tergiversator, L. *ult. C. ad Sen. Conf. Turpil.* L. *desistisse ff. ad S. C. Turpil.* L. 1. §. 1. *& §. suspecti ff. eod.* Differtque tergiversator a moratore, cunctatore; hic enim pœnam subibat meræ negligentiæ. Pœna est infamia, & mulcta quartæ partis bonorum, L. 2. *C. ut intra certum tempus.* Humilioribus personis exilium, L. 4. *ff. ad L. Jul. de adult.* Nec dissimilis tergiversatorum pœna. Addo neutrum accusare amplius posse, L. *qui desiterit ff. ad Turpil.* Ex quo ad scientiam Canonum infertur, condemnatum ut tergiversatorem fieri irregula-
136 rem; ut docet ex iis textibus *Thesaur. p. 2. de pœn. verbo accusatoris cap. 3 Molina Tract. 3. disp. 47. n. 10.*

Et audit idem Thesaurus quiddam animadversione dignum. Ait enim: *Sed hodie non est usu receptum, ut ob hoc crimen tergiversationis quis puniatur.* 136

Nec est, hæc propterea parvi pendenda cognitio; cum de tergiversatoribus sit textus in *cap. in tantum de colluf. deteg.* ibi: *propter tergiversationes tamen ipsius, & in can. si quem §. notandum 2. q. 3 & in cap. licet de accus.* ibi: *citra vinculum inscriptionis desistere*, quem optimè exponit Gonzales, reddens rationem *n. 11. in comment.* cur Canonici Bisuntini *desistentes* non fuerint, ut tergiversatores puniti.

[b] *Abolitione.*

DISSERTATIO VIII.

De Abolitione. Alia abolitio accusationis; alia abolitio criminis. Multa traduntur cognitu perneccssaria, de abolitione criminis. Alia quædam abolitio, vim habens suspendendi. Disputatur; an in criminalibus Jure Canonum admittatur transactio?

QUid est abolitio? Nil aliud, quàm accusationis, criminisve oblitteratio.

Quod spectat ad abolitionem accusationis; de 137
hac textus est in L. *abolitio Cod. de abolition.* Gonzales in *cap. licet de accus. n 6.* qui abolitionem triplicem facit; sed potior prima a nobis adducta divisio, quam accepimus ex Tolosano L. 32. *cap. 23. in Syntagm.* Aboletur ergo accusatio cum accusationis institutæ persequendæ ne- 138
cessitas accusatori remittitur. Brevius; abolitio est accusationis institutæ extinctio. Imperator Constantinus in *d.* L. *abolitio C. de abolit.* huic congruit expositioni, ibi: *Si per errorem, seu temeritatem; seu calorem ad accusationem prosiluerit: hoc enim accusator explanans abolitioni locum faciet.* Audiantur & verba reliqua, quæ clarius abolitionem hanc menti repræsentant. *Hi autem, qui suam, suorumque iniuriam defendunt, & qui cognatos suos in accusationem deducunt, omnimodo abolitionem petere non prohibentur.* Ab expositione nuper adducta, non dissentit Junius Mauritianus in L. *Senatus 15. ff. de Jure Fisci*, ibi: *Si delator abolitionem petat, quod errasse se dicat: ut idem Judex cognoscat, an justa causa abolitionis sit, & si errasse videbitur, det imprudentiæ veniam.* Discimus ex his Legibus, quis possit abolitionem petere, & quis Judex sit abolitionis.

Potest abolitionem petere, qui justas potest 139
reddere causas, propter quas permittatur ei ab accusatione desistere, ut effet error, calorve juvenilis; *d.* L. *abolitio, Brunemann. in Cod. ad L. 2. Cod. de abol. Cujac. ad Rubr. Cod. de abol.*

Judex abolitionis quis sit, exponit Cujacius 140
ad L. 15 *ff. de Jure Fisci.* Audi ejus verba: *Abolitio est venia omittendæ delationis delatori data, & concessa a Judice, apud quem delator*

ege-

egerat, ut L. 1. §. *abolitio ff. ad Turpil.* L. 2. *Cod. de abol.* Ergo Judex abolitionis eſt Præſes Provinciæ, Præfectus ærarii; *idem Cujac. ibid. Veſembec. ad Tit. Cod. de abol.* Optimè etiam Toloſanus *ſupra laudatus n.* 4. ibi: *ſi is renunciet accuſationi publici criminis certa cauſa, quæ ſolet non a Principe, ſed eorum Magiſtratu impetrari cauſa cognita;* atque ad hanc ſpeciem putat pertinere textum in L. *deſtitiſſe ff. de Jud.* concinit Anton. Faber, *in rational. ad d. Legem verſ. pertinet autem.*

Poſt hæc; illud ſciendum eſt, abolitionem hanc, quæ privata dicitur, *Toloſanus ubi ſupra* 141 invito etiam reo, accuſatori indulgeri; Modò adhuc reus nil paſſus ſit ex accuſatione. Quod ſi aliquid injuriæ toleraverit, ex accuſationis inſcriptione, ut carceres, vincula, tormenta, verbera, conſentire & reum abolitioni oportet, L. *fin. Cod. de abol.* L. *fin. ff. ad Sen. Conſ. Turpil.*

Sunt autem crimina, quæ abolitionem exclu- 142 dunt: veluti majeſtatis crimen, peculatus, ſacramentorum deſertio, L. *fin. §. fin. Cod. de abol.*

Quod ſpectat ad criminis abolitionem; ea 143 tot ferè modis contingit, quot extinguitur pœna criminis. Pœna ad tempus data, decurſu præſtituti temporis aboletur, L. *fratres* 33. *ff. de pœn.* Libetatur quoque ab accuſatione, quæ pœnam repoſcit, qui moritur in reatu, ideoque, & pœna evaneſcit, L. *ſi pœna ff. de pœn.* L. *aut privatim*, L. *in ſenatuſconſultum §. ſi propter mortem ff. ad Turpil.* Crimina enim morte extinguuntur, L. 3. §. *fin. ff. de accuſ.* paucis exceptis, quæ gloſſa memorat in L. 1. *C. ſi reus, vel accuſ. mort.*

Inſuper accidit aboleri crimen præſcriptione. Nam ſi maritus intra ſexaginta dies in adulteram non egerit, ſubmovetur deinceps a poteſtate accuſandi, L. *ſi maritus, §. ſi negaverit ff. ad* L. *Jul. de adult.* Et generatim accuſationum inſtitutiones præſcribuntur ſpatio annorum viginti; vulgata L. *querela* 12. *C. ad L. Corneliam de falſ.* ibi: *Querela falſi temporalibus præſcriptionibus non excluditur, niſi viginti annorum exceptione: ſicut cætera quoque ferè crimina.* Contra autem ſi per viam exceptionis procederetur ad repellendum delinquentem; tunc delictum perpetuo opponi poſſet, ex regula Juris, quod temporalia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum, L. *pure §. ult. ff. de doli except. Barboſa axiom.* 18.

Pariter abſolutione crimen aboletur; modo 144 definitiva ſit, & *ex capite innocentiæ*, Ricciard. *in Lycæo Eccleſ. Tomo* 2. *cap.* 13. §. 1. *n.* 83. Secùs ſi abſolvatur reus ab obſervatione Judicii, L. *quæſtionis modum ff. de quæſtion.* ut ex hoc textu *Fachinæus* L. 1. *cap.* 33. §. *ego in re.* Verum in cauſis fidei numquam ſententiæ tranſeunt in rem judicatam, & integrum eſt Inquiſitoribus, ſi novæ ſuperveniant probationes, de eodem crimine abſolutum condemnare, vel abſolvere, vel mitiùs, graviùſve punire ex *Conſtitutione S. Pii V.* quam refert Pignattell. in *Tomo noviſſimo Conſult. Canon. conſult.* 162. *verſ. porro in cauſis fidei.* Imò neque abſolutus *ex hallenſis deductis* admitti debet ad Beneficium præſertim curatum, eo quod non ſatis ejus dicitur accuſatio purgata, *De Luca de Benef. diſcurſ.* 70. *n.* 8. *Rota P. XVII. recent. deciſ.* 346. *n.* 6. *et* 7.

Nec non etiam aboletur crimen gratia Principis, veluti cum ex cauſa publicæ lætitiæ Judi- 145
cium criminale, & omnis actio fiſco quæſita perimitur, L. 1. *C. de ſent. paſſ.* ibi *Oblatus eſt ei Iulianus Licinianus ab Opilio Ulpiano tunc legato in Insulam deportatus. Tunc Antoninus Auguſtus dixit: reſtituo te in integrum Provinciæ tuæ.* Conſonat Textus in L. *generalis Cod. eod. Petrus Heig. Quæſt. Iuris P.* 2. *q.* 24. *n.* 29. *Zuſſus de legit. proceſſ. q.* 67. *n.* 4. Catilina de vi damnato, & hoſte cum Manlio judicato, cæterq; multitudini, quæ eum ſequuta erat, pepercit Senatus, *Dio Caſſ. Lib.* 37. Philippus impubes ab Antigono Rege Macedonum telictus dato ei tutore Apelle, ut novit Apellem ſuperiorum impatientem pro Rege ſe gerere, conjurationis reum occidi juſſit, abolitione generali pro infimis indicta *Ærod rer. jud. Lib.* 7. *cap.* 6. Ob natalem Principis hanc abolitionem conceſſam innuit Corippus Africanus *Lib.* 2. *de laud. Juſtini*

\- - - - - *precibuſque dolentum*
Annuit, & ſolvi cunctos a crimine, juſſit.

Et Livius decade III. Lib. 4. hæc ait: *inter cætera triumphi privilegia, illud exhibuiſſe gratiſſimum, ſervos publicos libertate donare, ac vinculis ſolvere.* Itaque de Octaviano Auguſto inter plura ejus Imperii beneficia refert Suetonius *cap.* 32. *Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus, nihil allud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina abolevit.* Videnda elegantiſſima deciſio Granat. *diſp. XXV.* ubi plura de abolitione criminum facta per Principem.

Ultra hæc aboletur crimen impunitatis præmio. De hac impunitate ſunt textus *in* L. *quiſquis* 5. §. *fin. C. ad* L. *Iul. Maieſt.* ibi: *Is vero, qui* 146
uſus fuerit factione, ſi vel ſero (incognita tamen adhuc) conſiliorum arcana patefecerit, abſolutione tantùm, ac venia dignus habebitur. Quem textum expendit *Theſaur. Lib. III. quæſt. forenſ. quæſt.* 57. *num.* 1. Elegans quoque textus in *Auth. novo hæc Cod. de pœn. lud. qui male*; Et de lute Canonico textus eſt *in can. ſi quis Papa diſt.* 79. ibi Symmachus .. Propter .. occultas fraudes, & conjurationum ſecretas .. inſidias, &c. Si quis ad Eccleſiaſticam pertu- .. lerit notitiam conſilia eorum, &c. non ſolum .. purgatus ab omni culpa ſit, ſed etiam remu- .. neratione, quæ non indigna ſit, ſublevetur. 147
Et ſi verò complures id limitent in crimine læ- ſæ majeſtatis humanæ, & divinæ: ut eſſet ſimonia, id præmium procedere etiam quoad alia occulta delicta, probat textus in L. *edicto* 13. §. *idem §. nihil ff. de Iure Fiſci*; ubi qui ſpente-

deferunt Fisco, se possidere id, quod illicitè relictum est, dimidiam partem lucrantur, sed exponit *Cuiac. ad eam Legem*; id procedere modo ab alio non accusentur, juxta verba textus: *antequam ab alio deferantur*. Confirmat hoc textus in L. *un. Cod. de his, qui se defer. & ibi Bruneman.* Probat insuper id ipsum textus in L. *non omnis* 5. §. *qui transfugit C. de re milit.* ibi: *qui transfugit, & postea multos latrones apprehendit, & transfugas demonstravit, posse ei parci, D. Hadrianus rescripsit*; atque ità ex his locis, Iuris esse, decernit *Raynald. Tomo* 1. *Observ. cap.* 2. §. 4. *n.* 4. *& 5.* Impunitatem a Principe concedi posse, dubium non est. Imò
148 solus Princeps est impunitatem edicto publico promittere delictum revelanti, *Ripoll. de Regal. cap.* 45. *n.* 48. & plures a Raynaldo congesti *ubi supra n.* 18. Ad scientiam Canonum quod attinet; Episcopis etiam jus est impunitatem in-
140 dulgendi; qui sunt Ecclesiæ Principes, *cam. Ecclesia Principes* 5. *dist.* 35. *can. corpora de consecr dist.* 1. latè firmat *Raynald. Tomo* 1. *supplet.* 7. ad *cap.* 7. *n.* 2. 3. *& seq.* ea ratione, quia meram, & mixtum habent imperium. *can. si quis Episcopus* 2. *q.* 7. possuntque condere statuta, *cap. fin. de off. leg.* ideòque etiam relegatos restituere, ex doctrina Bartoli in L. *relegati ff. de pœn.* Quocirca & poterunt impunitatem revelanti delictum indulgere, cum quod permittitur post sententiam, sit permittendum, processu nondum condito, ut ratiocinatur *Raynald. loco provimè adducto*. Elegans accedit locus Concilii Biterensis, *cap.* 2. quod adducit idem *Raynald. ibid. n.* 50. ibi: *infra quem terminum venientes, pœnitentes, & dicentes plenam de se, ac de aliis veritatem, habeant impunitatem mortis, immurationis, exilii, & confiscationis bonorum*. Reus verò ipse, si sponte venerit in Ius, suumque crimen fateatur, quid Iuris est?
150 Quæstionem hanc examinat Fachineus *Lib. IX. cap.* 61. Qui veriorem putat sententiam defendentium, quod ubi reus Iudici delictum fateatur ob promissam ab eo impunitatem, confessum condemnare nefas sit saltèm ordinaria pœna, ut putat Covarruvias *Lib.* 1. *variar. cap.* 2. *prope finem*. Et in Tribunali Sanctæ Inquisitionis, sponte comparentes, mitissimè tractandos esse pœna aliqua salutari imposita, si crimen hæresis fateantur, secretaque abjuratione facta; docuit Carena *de Off. Inquisit. Tit.* 28. §. 1. *& 2.* Profero ego textum in *cap. ad abolendum* §. *quia verò de hæret.* ibi: *nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei Catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publicè consenserit abjurare*. Quocirca ex hoc infertur, Legem ipsam sponte revelanti crimen gratiam, & impunitatem aliquam indulgere; ut adnotat Raynald. *Tomo* 1. *ad cap.* 7 *supplet.* 7. *n.* 16. Alia plura de impunitate novissimè tradidit *Illustrissimus D. Bonfinius in Bannin. cap.* 57. *supplet. n.* 23.

Hactenùs de abolitionibus, quibus accusatio, 151
crimenve extinguitur.

Alix sunt abolitiones, destitutæ ea vi, quam supra expositimus; de quibus superest videndum; ne quid in hac abolitionum scientia, intractatum omittatur.

En se se offert in feriis Paschalibus abolitio, 152
quæ reis tribuitur in L. 2. C. *de Episcopali aud.* Verba Legis hæc sunt: *Ubi primus dies Paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissolvantur*, & in Codice Theodosiano L. 4. *C. de indulgent. crim.* ibi: *Paschæ* 153
celebritas postulat, ut quoscumque nunc ægra expectatio quæstionis, pœnæque formido sollicitat, absolvamus. Quæ loca adducit Gonzales in *cap. conquestus fin. de fer. n.* 10. *Cuiac. ad Tit. Cod. de abolit. lit. B. & C.* Brunemanus in *Cod. ad d. Legem* 4. hæc verba profert: *Tempore Paschatis omnes carceri mancipati debent vinculis relaxari*. Extat, & elegans *decisio XXV. Granatens. n.* 11. ibi: *de ea indulgentia ob Pascatis diem concessa L.* 3. *Cod. de Episcop. aud. Quemadmodum, & in sacra pagina legimus, anno Jubilæi homicidas ad suos impunè reverti solere ex libro Numeror. cap.* 30. *Levitici cap.* 25. & refert *Athaneus libr.* 1. *Diphnosoph. cap.* 17 vinctos a carcere dimitti solere, die festo, quem Pelero dicarunt, & Livius *decad.* 1. *Lib.* 5. *ob numen placandum propter gravem pestilentiam Romanos inter alia remedia propitiandi Deos, vincula reis ademisse*. Quanto magis id convenit ea recurrente festivitate, qua digni redditi sumus in Regno cohæredes fieri Salvatoris? Ut verbis utar Concilii *Matisc on.* 2. *can.* 1. Et ideò abolitionem 154
hanc, quam generalem vocat Cujacius *ubi supra*, in usum redactam comperio Florentiæ in Rota: ut elucet, ex pulcherrima Decisione emanata, extensaque per Vitum ingenii admirabilis, heu nimis immatura morte peremptum; cum ad Iustitiam administrandam, tanta integritate, peritiaque perpetuò commemorabili in annos Nestoreos vitam protrahere meruisset: D. Carolum Bizzarrinum, Pisanæ olim Universitatis lumen fulgentissimum; & reperitur hæc Decisio apud Palmam Iuniorem 202. relata per Illustrissimum 155
D. *Bonfinium in Bannim cap.* 2. *supplet. n.* 35. qui adducit *decis. coram Roya* 168. *n.* 5. Licèt igitur fortasse exoleviset ex Imperatorum indulgentia in *d. L.* 3. *C. de Episc. aud.* potuit, debuitque ob tam justas causas ad auras vitales, ut ita loquar, educi, ac restitui. Eleganter *Brunemann. in d. L.* 3. sic loquitur: *Et hoc non attento, quod diù ità observatum non sit, adhuc observandum esse, putat Clar.* 3. §. *fin. q.* 46. *n.* 6. *Farinacc. q.* 33. *n.* 77. Veruntamen quid est hæc abolitio? Non quidem criminis, vel accusationis extinctiva; sed suspensiva. En doctrinam Cujacii ad *Tit. Cod. de generali abolit.* „ *Porrò generalis finitur feriis finitis, finita publica hilaritate, finitis feriis paschalibus finitur; & rei regrediuntur in carcerem*. Quocirca Brunemann. in *d. L.* 3. *C. de Episcop. aud.* Ait, tempore

Pas-

Paſchatis relaxari reos a vinculis, præſtita tamen cautione, finitis feriis, in carcerem ſe redituros, *Menoch. de Arbitr. Lib. 2. caſu 303. n. 38.*

En ulteriùs occurrit ſpecies alia abolitionis merè ſuſpenſivæ, quæ contingit per tranſactionem. Sed campus alius jam oculis proſternitur, unde dabitur cognitionum fructus colligere uberiores, inſtructioremque reddere ſupellectilem, ad ornandam materiam abolitionum. 156

Quatenùs igitur in criminibus tranſactioni ſit locus, examinant non levi diſſidio, conflictuque, Canoniſtæ, ut videre eſt, apud *Anacletum Reinfeld. ad Tit. Decret. de tranſ. §. 2. n.* 34 Gloſſa in *can. notandum verbo in omnibus 2. q. 5.* latiſſimè Prepoſitus Mediolanenſ. in *d. can. notandum §. in omnibus 2. q. 5. Goffred. in cap. fin. de tranſ. Bernardus in cap. 1. de colluſ. Abbas in cap. 2. n. 8. de colluſ. deteg.*

Inò Hieronymus Zanet *de differ. Juris Civil. & Can. Tomo 1. Tract. Magnor. n.* 270. hæc ait 190. *differentia. De Jure Civili tranſigere permittitur de criminibus publicis* (& infra) *ſed Jure Canonico videtur aliud dicendum.* Atque hanc differentiam inter Leges, & Canones agnovit etiam Van Axel *ad Tit. Decretal. de tranſact. n.* 10. *Zabarella in 8. quæſt. in cap. fin. de tranſ.* 157

Ego verò, cum eodem Anacleto ſupra laudato, verius cenſeo, quoad hanc tranſactionis ſpeciem, nullam intercedere differentiam inter Canones, & Leges; & proinde, ut ſciamus, quid Canonum jure ſit obſervandum, ſtatuamus oporret, quid Juris, inſpectis Legum Sanctionibus.

Sit noſtra Concluſio: *Tranſigere in capitalibus delictis permiſſum eſt, non in cæteris, quibus pœna ſanguinis extimeſcenda non ſit.*

Illatio deducenda ex hac theſi ad rem noſtram, hæc eſt quod hujus tranſactionis ea vis non ſit, ut crimen perimat, ſed accuſationem dumtaxat, & hactenus, ut accuſatio ab eodem repeti non poſſit; manet propterea adhuc reus aliorum obnoxius accuſationi; nec enim privata pactione publica tollitur coercitio, *L. 5. ff. de pactis dotal.* nec publicæ diſciplinæ vigor admittit, impunita remanere delicta, *L. ita vulneratus 52. §. æſtimatio ff. ad L. Aquil.* ut ratiocinatur Vinnius *Tract. de tranſact. cap. 7. n. 8. Farinac. de inquiſit. q. 4. n.* 61. Quocirca, ut ut tranſactio vim haberet abolitionis; non tamèn extingueret crimen. Cæterum neque hoc omittendum, ex generali Italiæ conſuetudine, licitam eſſe tranſactionem in quocumque crimine, licèt ex diſpoſitione Juris excluderet tranſactionis placitum; ut de hac conſuetudine teſtatur Sabellus *verbo tranſactio n. 4. §. de conſuetudine. Urceol. de tranſact. q. 56. Angel. de conſeſſ. Lib. 2. q. 34. n. 2.* Illuſtriſs. D. Bonninius in *Bannimenta cap. 34. ſcholet. n.* 10. Merenturque tranſcribi verba Raynaldi Tomo 2. *obſerv. crim. ſupplet. 2. ad cap. 23. §. 4. n. 2.* ibi: *Nihilominus hodiè hujuſmodi ſpinoſitates, quæ in ſcholis ingenia torquent, ceſſant prorsùs in Tribunalibus; quia de conſuetudine indiſtinctè fiunt tranſactiones in criminalibus*; & hoc idem dicit Caballus *crimin. reſol. 74. n. 8. ubi teſtatur diſpoſitionem dictæ Legis tranſigere non amplius eſſe in uſu.* Hujus generis conſuetudines ignorare turpe propemodum dixerim; nam & conſuetudo Jus eſt, *can. fruſtra diſt. 8. can. illud breviter diſt. 12. can. in his diſt. 11. can. quemadmodum diſt. 12.* & interpres Legum dicitur, *cap. cum dilectus de conſuet.* 158

Age jam probemus adductæ Concluſionis aſſumptum. 159

Probatur I. ex *L. tranſigere 18. C. de tranſact.* Diocletian. & Maxim. ità loquuntur: „Tranſigere, vel paciſci de crimine capitali, excepto „adulterio, prohibitum non eſt. In aliis publi„cis criminibus, quæ ſanguinis pœnam non in„gerunt, tranſigere non licet citra falſi accu„ſationem. Magna in hoc textu difficultas in poſtremis verbis: *citra falſi accuſationem.* Sed hic ſenſus verus, & genuinus exiſtimandus; perinde eſſe, ac ſi Imperatores ita loquuti fuiſſent „in aliis publicis criminibus, quæ ſan„guinis pœnam non ingerunt, tranſigere non „licet, ſine falſi accuſatione, ideſt: quin accuſatio falſa cenſeatur; quin accuſator fal„ſam inſtituerit accuſationem. Clariùs adhuc: ſi tranſigatur ab accuſatore in delictis non capitalibus, falſus reputatur accuſator. Sic locus ille accipiendus. Nam vox *citra* utplurimum ſonat *ſine*, L. *cum ſuper* 10. L. *nullo*, *Cod. de rei vind.* L. *nec filius 7. Cod. de reb. cred.* L. *ſi expretio 6. Cod. ſi vert. petat.* L. *ſi pretium 19. Cod. de procur.* L. *cum citra 15. Cod. de jure dot.* L. *pen. Cod. de pignor.* L. 2. *Cod. de reſcind. vend.* ut defendit, Imperatores ità ſentire, *Vinnius tract. de tranſact. cap. 7. n.* 31 rejecto *Cujacio 6. obſerv. XL. Fachinæo 2. contr. 6. Hotomanno Libr. q. illuſtr. cap.* 23. qui tamen Hotomannus immeritò redarguitur, licèt textum invertat; nam omninò ſenſum Vinnii ſequutus noſcitur; ait enim: *Quod autem ſupereſt* citra falſi accuſationem, *ſic interpretor, quaſi dictum eſſet, ſine falſi crimine, vel niſi falſi accuſationem fugere velit.* Idemque confirmat Hotomannus *in appendice quæſtionis.* Atque hac interpretatione recepta, magna ejus Legis difficultas præciſa, quæ plures in anguſtias conjecit incredibiles, ut quaſi per inextricabilem labyrinthum errantes occurſus, recurſuſque continentem innumeros, exitum vix invenire poſſe videantur. Hanc ſequitur doctiſſimus *Faber. Libro 2. conject. cap.* 20. qui ait in fine, alios Interpretes cæcutientes, errores ex errore quamplures contra Juris rationem fuiſſe commentos.

Probatur II. ex ratione præcipua, quæ tota in miſeratione ſita eſt. Cum enim agitur de his, quos manet ſupremum ſupplicium, vitæque jactura, ignoſcendum fuit; ſi ſanguinem ſuum, tranſigendo cum actore, pecunia erogata, ſtudeant redimere. Ulpian. in *L. 7. ff. de prævaric.*

.. ibi .. In omnibus cauſis præterquam in ſan-
.. quine, qui delatorem corrupit ex Senatuſ-
.. conſulto pro victo habetur. Ergo a contrario ſenſu, qui ultimum extimeſcit ſupplicium. ſi corrumpit pecunia accuſatorem, non habetur pro confeſſo. Cum aliàs ex hiſce pactis confeſſio emergat, *L. quoniam ff. de his, qui not. infam. cap. cum ſuper de confeſſ. & ibi Auguſt. Barboſa.* Jam verò ſi hoc reo accuſato permittitur Juris quadam miſeratione; ſequitur, complicem accuſatorem mereri excuſationem adhærendo tranſactioni. Unde infertur propterea, neque tergiverſatorem fore accuſatorem, ideſt puniendum non eſſe anri quinque libris, tamquam deſiſtentem: ut expreſſum eſt in *L. 3. §. ſi vero ff. de prævaric.* Neque fore prevaricatorem; neque talionis pœnæ obnoxium eſſe pronunciandum, neque abolitionem ab eodem eſſe requirendam; propterea quod, ſi deſiſtere impunè licet abaccuſatione, Principe permittente, *L. deſiſtere 12. §. 1. ff. ad Turpil.* cur non equè licet publico Jure concedente? *L. Græcus Cod. ad L. Jul. de adult.* Hoc tamen ita accipiendum ut reo ſemper tranſigere liceat; accuſatori non ſemper; nam ſi accuſationem quis minetur, & deinceps accepta pecunia deſiſtat, incidit in crimen concuſſionis, *L. 2. ff. de concuſſ.* ibi Ma-.. cer: *ſi quis ob accuſandum, vel non accuſandum denunciandum, vel non denunciandum teſtimonium pecuniam acceperint.* Concutere enim, eſt extorquere violentiam incutere, commovere animum alterius; *Paul. lib. 5. ſent. Tit. 25. L. illicitas §. illicita ff. de off. Præſid.* quod accidit omnis accuſandi propoſitis; eum munus hoc Legis auctoritate ſit præmunitum; ut propriè hoc ſit *concutere. L. 1. ff. de concuſſ.* Contra igitur, accuſatione inchoata, licitum erit tranſigere. Ratio diſcriminis hæc eſt; quia, & tunc accuſator videtur ſanguinem ſuum redimere, amoliendo talionis periculum, *L. ult. Cod. de calumniat.* ita Vinnius *ubi ſupra n. 6 & 7.* qui rejicit Pacium in *d. L. tranſigere, & Anton. Mathæum de crim. ad Tit. 10 lib. 48 ff.* Atque hanc rationem ita exornatam ſuppeditat textus Ulpiani in *L. 1. ff. de bon. eorum, qui ante ſententiam*, ibi .. Nam ignoſcendum cen-.. fuerunt ei, qui ſanguinem ſuum qualitercumque redemptum voluit.

Gradum hinc faciam ad alteram aſſertionis noſtræ partem: in cæteris criminibus, in quibus pœna ſanguinis extimeſcenda non ſit, admitti neutiquàm poſſe tranſactionem.

Probatur hæc altera aſſertionis pars I. Quia ubi delictum vitæ jacturam non ingerit, ceſſat ea miſerationis ratio, de qua in *L. 1. ff. de bon. eorum, qui ante ſent. in L. ult. ff. de prævar.*

Probatur II. Quia vel hæc tranſactio in delictis non capitalibus coitur ante, vel poſt litem conteſtatam; utroque inſpecto tempore illicita eſt. Idque oſtenditur. Nam ſi ante litem conteſtatam tentetur hæc tranſactio, omiſſa nimirùm ob pactum accuſatione; nil proderit hoc accuſatori, qui promiſſum obtinere non poterit, *L. ſi quidem 9. Cod. de contr. ſtip.* ſed neque proderit reo, qui in volentem tamen accuſare excipere non poterit. Poſt litem verò conteſtatam tranſigens accuſator incidet in pœnam S. C. Turpiliani; teuſque habebitur pro confeſſo, *L. 4. L. ejus, qui 20. ff. de Jure Fiſci, L. ult. ff. de prævar.* & mulctabitur etiam pœna Fiſco inferenda, *L. Imperatores 34. ff. de Jure Fiſci.*

Non obſtat I. quod in *d. L. tranſigere C. de tranſ.* traditur, de adulterio tranſigi non poſſe. Cur licear ergo de aliis capitalibus delictis inire tranſactionem?

Norunt difficultatem *Vinnius, Anton. Faber, Fachineus*, aliique, locis ſupra enunciatis; veraque reſponſio ad hoc redigitur; quod ſpecialiter ita diſpoſitum fuit de adulterio, ut etſi, & illud capitale ſit crimen, §. *item Lex Julia de adult. inſt. Tit. de public. Jud. L. quamvis Cod. ad L. Jul. de ad.* maiorem tamen expoſcat ſeveritatem. Tum nuia flagitium adulterii, heu mmis frequens eſt, exemploque ultionis reprimendum, *L. aut facta §. ult. ff. de pœn.* Tum quia extranei ab hac excluduntur accuſatione Jure Codicis, *L. quamvis 30. Cod. ad L. Jul. de adult.* Cum ergo non omnibus promiſcuè pateat jus accuſandi, faciliùs tranſigendo criminis impunitas induceretur. Tum quia accuſator de comperto adulterio tranſigens lenocinium admittere videtur, *L. 2. §. 2. L. miles 11. §. ſocer L. 11, cujus 14. ff. ad L. Jul. de adult.* 161

Inſtabis cum *Libro 2. conjectur. cap.* 20. faciliùs fore exceptionem illam inſuper habere, utpote additam a Triboniano, vel potius ab aliquo prorsùs Legum imperito. O rem ridiculam! Si Lex illa eſt Dioclctiani; quis ignorat eorum Imperatorum temporibus adulteriũ capitale non fuiſſe? Communi errori condonandum; at eſt nimium connivcntis, lapſum tam deformem clauſis penè oculis præterire.

Verùm, cum mirè peritiores, cordatioreſque Viri, Juriſprudentiæ Proceres ſummi, in hoc ſe involvant, ut videre eſt apud Cujacium, qui ſe ipſum retractare cogitur *Libro XIX. obſervat. cap.* 39 quibuſdam exiſtimantibus, ante Conſtantem, & Conſtantium pœnam ſanguinis adulteriis irrogatam fuiſſe, ad tradita per *Corraſium 2. Miſcellan. cap* 1. Quibuſdam, & quidem verùs, negantibus; Nam verè pœna Legis Juliæ relegatio fuit in adulteros, ut conſtat ex Tacito *Libro 1. 2. & 3. Annal.* & non obſcurè probat textus *in L. 5. ff. de quæſt. in L. 6. ff. de divort. in L. 11. ff. de publ. Jud. in L. 14. ff. de teſtib. in L. 13. ff. de his, quæ ut indignis. D. Auguſtin. Libro III. de Civit. Dei*, qui ait, Romanos adulteras morte non mulctaſſe, ut er perperàm in Inſtitutionibus *Tit. de publicis Judic. §. 4.* ſcriptum inveniatur, Lege Julia adulteros morte mulctari; cum ea pœna ſit tribuenda Legi Conſtantini in *L. quamvis 30. Cod. ad L. Jul. de adult.* ibi, *ſacrilegos autem nuptiarum gladio*

puniri

puniri oportet. In hac igitur Scriptorum perplexitate, non video ad ſcrupulum omnem eximendum, cur dici non poſſit; quod ſicuti potuit aliquis demum Imperator, ſive Conſtantinus, ſive Conſtans, & Conſtantius ſancire in adulteros ſanguinis penam; potuerit etiam Juſtinianus, & pro eo Tribonianus ſtatuere, ut de eo crimine tranſigere non liceat. Non ergo Fabri argumentis illicò ſuccumbendum, animum despondendo. etſi hoc additum a Triboniano cauſaremur. Præterea hoc ipſo quod Lege Julia capitale non erat crimen adulterii; & tranſigere non licebat, *L. ſi quidem Cod. de contrab. ſtip.* inferri jure non poteſt; ergo pena ex non capitali, mutata in capitalem, exceptio illa, *ut tranſigere in adulterio non liceat*, mutata eſt; ut ſubtiliter monet Cujacius *Lib. XX. cap.* 10. *obſervat. iuncto cap. præcedenti* ubi, & olim mortem in adulteros ſtatutam eruditè demonſtrat. Addo, & Borgiam Fabro ſatisfacientem *in libro* 2. *cap.* 2. *n.* 6. *&* 7.

Non obſtat II. quod traditur in L. *juriſgentium* 7. §. *ſi paciſcar*, *in L. ſi unus* 27. §. *pacta ff. de pactis*, ubi; de jis rebus, quæ publicam læſionem attingunt, paciſci non licet. Hujuſmodi ſunt crimina, *L. ita vulneratus ff. ad L. Aquil.* ergo nulla unquàm permiſſa tranſactio.

Reſp. & eleganter Vinnius *Tract. de tranſ. cap.* 7. *in prine.* idoneum ſubiectum tranſactionum, civiles dumtaxat non criminales eſſe cauſas, cum non niſi de re privata pactiones valeant, *d. L. Ius publicum ff. de pactis*. Nihilominus admiſſa Legibus eſt ſpecies quædam tranſactionis in criminibus capitalibus, non quidem jure aliquo pactionis, aut tranſactionis genuinæ. ſed miſerationis intuitu dumtaxat; Tullius *in Miloniana* omnis, inquit, eſt honeſta ratio exped endæ ſalutis. Tranſigere itaque in delictis ſanguinariis optimo jure conceſſum eſt, quo pacto concidit argumentum, quo nititur. Hotbomannus *illuſtr. q.* 23.

Non obſtat III quod in crimine injuriarum licèt capitale non ſit, tranſigere permittitur, Text. in *L. furti* 6. § *pactusque ff. de his. qui not. infam. L. non damnatas* 18. *Cod. ex quibus cauſ. infam. irr.* Ex quo corruit pars altera aſſertionis, quæ defenditur.

At certum eſt, quid reſponderi debeat. In injurie crimen eſt ex jis delictis (dum nempe criminaliter agitur) quorum pena ad mortem uſque poteſt arbitrio Iudicis extendi, prout in ſimili textus habemus in L. *ſunt quadam* 9. *ff. de extraord. crim. in L. Lex Julia* 7. §. *hodiè ff. ad L. Jul. repet. in L. ſacrilegii in prine. ff. ad L. Iul. pecul. in L. hodiè* 13. *ff. de pœn. in L.* 3. *Cod. ex quib. cauſ infam. irrogat. in L.* 2. *Cod de his, qui latrones*, qui textus egregiè probant, arbitrariam Iudicis coercitionè ad mortem uſque extendi; latè Harprectus in §. *in ſumma* 10 *Inſt. de iniur. n.* 14. *& ſeq.* attentis nimirùm circumſtantiis; prout eæ poſſunt in hoc injuriæ crimine diſtingui, ut juſta futura ſit mortis pœna; veluti ſi quis tam fuerit audax, ut Judici, ſuove Magiſtratui alapam impegerit, *Baldus in cap.* 1. §. *iniur. de pace ten. Fachineus Lib. IX. Contr. cap.* 45.

Ergo, quid ni, & in crimine injuriarum, licèt ex accidenti capitale ſit, tranſactio admittatur? Satis enim eſt, mortis periculum quomodocumque imminere, arg. textus in L. 7. §. 1. *ff. quod met cauſ.* quem ad hoc expendit ſubtiliter *Vinnius ubi ſupra n.* 16. Tranſactio ergo, hujus periculi vitandi remedium, deneganda ex miſeratione non eſt; ut præclarè ſic diſputat Harprectus in §. *hac actio* 12. *Inſt. de injuriis n.* 59. *& ſeq. & præcipuè n.* 55.

Non obſtat IV. textus in L. *in eum* 1. §. *ſed & conſtitutio ff. de calumniat.* ibi: *neque enim tranſactionibus eſt interdictum, ſed ſordidis conceſſionibus*. Agiturque de eo, qui recipit pecuniam accuſaturus, non ſolùm in cauſis pecuniariis, ſed etiam in criminalibus; ut ſe ſe exprimit Juriſconſ. in §. *hoc autem* ejuſdem textus; ergo &c.

Pacius *in* L. *tranſigere* optimè reſpondet, admitti tranſactionem in criminibus capitalibus, ut eſt in *d.* §. *hoc autem*.

Vinnius ità reſpondet, *loco ſupra citato n.* 22. textum juvandum diſtinctione, dicendumque, agi illic de tranſigente, qui criminaliter agere propoſuerat, cum et civiliter agere poſſet. Ergo, nondum cepto judicio, pecunia accepta remittit accuſationem nondum intentatam; & pro eo quod conſequi poterat civili judicio, ſeu pro damno ſibi dato pecuniam accepiſſe, credendum eſt, & ita conciliatur obiectus textus cum L. *ult. ff. de prævar.*

Non obſtat V. textus Juris Canon. *in cap. quæ-* 162
admodum §. *illud autem de iureiur.* ibi: *Illud autem juramentum eſt procul dubio temerarium, ſi vir iuret uxori, quod eam ſuper nullo crimine accuſabit*. Ergo improbat Jus Canonicum pactionem, qua deſiſtatur ab accuſando, & quidem generatim improbat pactionem in omni crimine; adeoque in crimine etiam capitali.

Oſtendit meo judicio hic textus; quam conſentiat Ius Canonicum cum Jure Civili. Nonne eſt in L. *tranſigere Cod. de tranſactionibus*, quod etſi adulterium ſit capitale crimen; adhuc tamen de eo tranſigere ſit nefas? En, quod in obiecto textu temerarium dicitur juratum pactum, ſi vir juret uxori, quod eam de adulterio non accuſabit. Cur ita? Quia hoc delictum nimis caſtitati adverſatur, & quoddam veluti vitiorum agmen trahit, ut diſertè notat Vinnius *ubi ſupra n.* 18. Quod neque Grananetus, neque alii animadvertentes, varias comminiſcuntur diſtinctiones, veras quidem, in ſe ſi ſpectentur, ſed omninò abs re. Quare Pontifex in fine textus adducti jure merito ita ſcribit; *Tutius ergo in hoc caſu videtur, ut propter juriſiurandi religionem vir accuſare deſiſtat uxorem*. Licèt autem maritus eam accuſare non poſſit; attamèn eam ad pœnitentiam peragendam poterit denunciare, ut addit Pontifex,

tifex, & notavit *Cujac. ad dictum textum* Tutius igitur eſt ſervari juramentum; deſiſti ab accuſatione; qua loquendi ratione indicat Pontifex, ob juramentum tantùm a regula Juris recedi. Quaſi hic ſenſus ſit; pactum abſque juramento temerarium foret; nam tale crimen eſt adulterium, ut tranſigere non liceat; nihilominus, cum ſuppetat ad pœnitentiam denunciatio, interim ſervari juramentum poteſt, & debet, *cap. quamvis pactum de pact. in 6.* Videatur *Zoeſius ad Tit. de accuſ n. 3.*

Non obſtat VI. textus in *can. ſi Primates 5. q. 2.* ibi: *ſi Primates accuſatores Epiſcoporum cum eis pacificare familiariter minimè potuerint* [& infra] *eos ad Synodum convocent*. En quod Jure Canonum, in delictis mortem non inferentibus pacificatio, ideſt tranſactio permittitur, contrà quàm in L. *tranſigere Cod. de tranſact.* diſponitur.

Reſp. quod hic canon hunc habet ſenſum; nimirùm, poſſe Judicem componere inter partes, ubi de privata utilitate tractatur, *can. ſi is, qui 23. q. 4.* at ubi de publica, compoſitio hæc non admittitur, *can. quapropter 47. cauſa 2. q. 7.* Quocirca generatim id ſtatuendum, quod ex crimine, quandoque civiliter agitur; tunc autem tranſigere jus eſt, obſtatque actori mihilominùs agere volenti pacti, aut transactionis exceptio, L. *ſi pro fure 7. ff. de cond. furt.* L. *interdum 36. §. qui tutelam ff. de furt. Fachin. Lib. 1. contr. cap. 9.* Vinnius *ubi ſupra n. 29.*

Non obſtat VII. quod Jure Canonum nullum crimen irroget pœnam ſanguinis, *can. in quibus 23. q. 8.* Ergo ex regula L. *tranſigere Cod. de tranſ.* numquàm admittenda erit Jure Canonum in criminibus tranſactio.

Utemur ad reſponſionem doctrina Anacleti *Lib. 1. Decretal. Tit. 36. §. 2. n. 35.* Audi ejus verba: *Habemus aliquas pœnas de Jure Canonico quaſi ſimiles pœnæ capitali; quando videlicèt poteſt quis tradi Curiæ ſeculari, vel ubi venit pœna imponenda perpetui carceris.* Ad rem pertinet textus *in cap. 1. de calumniat. cap. quamvis 31 de pœn. in 6.* & admittere idipſum cogitur *Van Axel ad Tit. Decret. Lib. 1. Tit. 36. n. 10.* Quocirca ex hoc Anacletus ſapienter infert, pœnas ejus generis ubi crimen expoſcat, tranſactionem Jure Canonum locum obtinere.

(i) *Bonifacius VIII.*

DISSERTATIO IX.

Quomodo Clericis jus ſit coram ſeculari Judice accuſandi. Proteſtatio, de qua Bonifacius, olim quoque uſitata. Errori cuidam obviam itur. Proteſtationis modus, ejuſque efficientia expenditur.

163 EXplicandus locus Bonifacii VIII. in noſtro Titulo indicatus; nam ex hoc Scientiam Canonicam locupletari dabitur, tùm quia caſus hic evenire poteſt, ut laicus a Clericis ſit accuſandus, tum quia perplexitas inde poterit in animo gigni; ſit ne Clericus laicum accuſans periculo irregularitatis expoſitus.

Sciendum eſt, jamdudùm permiſſum fuiſſe 164
Clericis accuſare ad ultionem laicum ſceleris reum. Sic Maximinus Epiſcopus Vagienſis coràm Imperatore hoſtes Eccleſiæ accuſavit, *can. Maximinus 23. q. 5.* Sic Innoc. III. *in cap. poſtulaſti de homicid.* querimoniam ſtatuit deponi poſſe coram Rege adverſus decimas ſubtrahentes; cum vix tamen abſque ſanguinis effuſione valeant coarctari: Sic loquitur Innocentius. Item jamdudùm in uſu fuit, ut Clerici accuſantes proteſtationem emitterent ſuæ voluntatis excludentis ultionem in corpore delinquentis, ut ſanguine lueret commiſſum facinus. En textum elegantem *in can. unum 23. q. 5.* cujus verba ad ſæcularem poteſtatem directa noſcuntur. *Unum ſolum*, ait textus, *quod in tua juſtitia pertimeſcimus, ne fortè, quoniam quicquid mali contra chriſtianam ſocietatem ab hominibus impiis, ingratiſque committitur, profectò gravius eſt, & atrocius, quàm ſi in alios talia committantur; tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potiùs pro lenitatis chriſtianæ conſideratione, cenſeas coercendum; quod te per Jeſum Chriſtum, ne facias, obſecramus, &c.*

Hujuſmodi Canonum præcedentium, ex variis in foro excitatis controverſiis, declarationem tollentem quamcumque ambiguitatem fore neceſſariam, compertū fuit. Ideo Bonifacius VIII. *in cap. Prælatis 2. de homicid. in 6.* lucem attulit exoptatam, qua omnium dubitationum nebulas impoſterùm disjiceret. Quocirca declarat, querelam a Clericis in laicos poſſe deponi; declarat, emendam peti poſſe; at præcisè etiam declarat, oportere, ut Clericus expreſsè proteſtetur, ſe ad pœnam ſanguinis nullatenùs ſuam 165
dirigere petitionem. Interpretemur jam præcipuas hujus Conſtitutionis partes.

Quid myſterii eſt in ea loquendi ratione, quā Bonifacius uſurpat, ibi: *querelam penes ſæcularem Judicem deponentes?* Optimè Geminianus *in d. cap. Prælatis* ait, Pontificem uti nomine querelæ; quia talis accuſatio reſolvitur in actionem, eo quod civiliter agitur a Clerico; adhæret huic expoſitioni Gibalmus de irregular. *cap. 4. difficult. XI §. ratio pag. 272.* & *Paſſerinus in d. cap. Prælati n. 2. Barboſa in cap. poſtulaſti de homic. n. 1.*

Quid eſt deinceps, quod ait Bonifacius *de laicis ſuis malefactoribus?* Cur illud verbum *ſuis* ibidem apponitur? Nimirùm eo conſilio ſic fatur Pontifex, ut oſtendat, exprimatque, querelam de cauſa propria a Clerico eſſe proponendam. Sic notat *Paſſerinus ad eum textum n. 6. Barboſa ibid. n. 3.* Eſt autem cauſa propria, aut ob bona Clerici, aut ob ejuſdem perſonam. Et ſi quid vel in bona, veluti invadendo, furando committatur; ſi quid in perſonam, veluti injuriam inferendo; querelæ locus eſt; ita explicat

Paſ-

Passerinus ubi supra n 7. Cæterum cautum propriam arbitrari possumus conjunctorum etiam Clerici, *cap. judicatum* §. *fin.* 80. *dist. can. fin.* 12. *q.* 5. ut ex his locis Van Axel ad *Titulum Decretalium de homicid. n.* 18. *Gibalinus ubi supra* §. *dico tertio pag.* 272. *Barbosa in cap. postulasti de homic. n.* 4. An igitur erit irregularis Clericus accusans civiliter, nempe ad solam offensi indemnitatem in persona, vel rebus, si hic offensus sit extranea persona? Hui quot nugas ad respondendum, nonnulli Scriptores comminiscuntur! Ego sic statuo, quidquid tam
166 multi somniarint, permitti impunè sine irregularitatis metu extraneæ personæ accusationem, Clerico; modò suis partibus non desit implorandi exemptionem a pœna sanguinis: prout Bonifacius præscribit, in *d. cap. Prælatis*. Interrogo; cur accusans Clericus malefactorem suum, protestando, turus est ab irregularitate? Nisi quia consuluit sibi Clericus hac protestatione, quantum oportuit? Ergo et hoc prodesse debet Clerico extraneum accusanti. Urgeo confirmans hoc assumptum, tali pacto. Cum Ecclesiasticus Iudex Cler cum degradatum tradit Curiæ sæculari ad præscriptum *cap. novimus de V. S.* protestando; idem ille Iudex irregularis non est. Tamèn ille Iudex rem gerit alienam nempe Iuris publici partes exequitur. Si ergo id ei non imputatur, est idem pronunciandum de Clerico aliquem extraneum accusante, qui nempe sit alterius malefactor; ad rem Fagnanus *in cap. de cætero de homic. n.* 2. Hoc unum, ne videamur habere despectui copiam Canonistarum non exiguam, dicendum reor, quasi quodam adhibito temperamento, à Bonifacio VIII. in dicto *cap. Prælatis* præcisè sisti in Clericis suos malefactores coram sæculari Iudice accusantibus, ut significet Clericis promiscuè non licere forum ingredi sæculare, & objicere crimina munus accusandi pro libito voluntatis aggrediendo; quod redoleret vindictæ cupiditatem, etiam si citra sanguinis metum, & mansuetudini clericali adversaretur. Atque ita statuit etiam Gibalinus *ubi supra cap.* 4. *difficult.* 12. *n.* 6. *ex Suarez de censur. sect.* 2. *disp.* 47. Audi tamen, ut certior sis hujus doctrinæ, verba Gibalini laudati *pag.* 286. *Ex ea itaque Constitutione* [nempe Bonifacii VIII.] *nil planè definiri poterit, neque ex ullo etiam alio Iure, quandoquidem nullibi accusatio, & querela civilis pro alienis injuriis reperitur prohibita Clericis.* Nolint ergo alii Scriptores sua interpretatione Clericos irregulares efficere, qui in alienis delictis, accusent; nolint falsa pro veris obtrudere. Sed pergamus ad alias Bonifacianæ Constitutionis partes.

167 Cur præterea Bonifacius protestatione contentus est, ut defœcatus, purusque a macula irregularitatis sit Clericus accusans? En impromptu rationem ejusdem Pontificis Legislatoris; nam alioquìn, ait: *daretur plerisque materia* 'trucidandi Clericos, *& ipsorum bona liberè depradandi*. Ratio magis intima, quia talis delatio criminis, magis censenda est justa sui defensio, rerumque suarum, quàm ad mortem cooperatio; ut ratiocinatur *Zoesius ad Tit. de homicid. n.* 46. Formula autem protestationis traditur a Barbosa in *cap. Prælatis de homicid. in* 6. *n.* 7. ex Bonaccina in hunc modum: *Domine peto cures mihi satisfactionem, vel restitutionem exhiberi a Titio, qui mihi damnum intulit; protestorque, me nulla ratione intendere pœnam sanguinis, mutilationem, vel mortem.* Quæ verò sit protestatio in terminis textus in *cap. novimus de V. S.* talis est: *Eum tamen vinxe deprecante, ut in te capitalem pœnam non exerceat;* Quæ adducitur extensè per Monacellium in *formulario legali practico Tit.* 15. *P.* 2. *formula XI.*

Oppones contra hanc protestationem. Quod protestatio contra factum non suffragatur, *cap. sollicitudinem* 54. *de appell. cap. cum in. Ferrariensis de Const. cap. olim causam de censib. cap. gratum* 30. *de off. del. can. Diaconi dist.* 28. L. *si quis extraneus* 21. *in princ. de aeq. hered.* Ergo, quid obsecro, operatur protestatio, dùm Clericus accusando criminaliter, causa est, ut exinde procedat Iudex, auditoque, & examinato crimine, sanguinis proferat sententiam? Nonne hæc proprio facto adversatur protestatio?

Multa, ad vitium æquivocationis amoliendum, sunt animadvertenda.

Clericus dum accusat, aut furem, aut spoliatorem, aut eum, qui injuriam sibi intulerit, & quidem coram sæculari Iudice, qui competens est; nam si laicus accusatur, competens Iudex est sæcularis, sicuti è converso, si accusetur a Clerico Clericus, Iudex competens est Ecclesiasticus, *cap. Clericis de Iud. cap.* 1. *& seq.* 11. *q.* 1. *cap. at si Clerici, cap. cum non ab homine de Iud. cap. novimus de V. S.* Dummodò tale non objiciatur crimen in laicum, quod & ad forum Ecclesiasticum pertineat; tunc enim Ecclesiasticus Iudex cognoscit, *cap. novit de Iud.* notat *Corvin. in Aphorism. Iuris Can. Lib.* 4 *Tit. XL.* §. *si laicus*. Dum inquam Clericus accusat laicum, non, ut in aliis accusationibus, quæ verè, & propriè instituuntur ad publicam 169
vindictam, debet in hunc scopum dirigere criminis expositionem, ut sanguinis pœnam postulet, & obtineat. Imò in limine querelæ protestari oportet citra vindictam sanguinis se petere, aut damni illati restitutionem, aut injuriæ reparationem; notat Barbosa in *cap. Prælatis de homic. in* 6. *n.* 7. idque *civiliter* tantùm; ut sibi nempe civiliter satisfat; ut notat Passerinus in 170
d. cap. Prælatis n. 17. quanquàm, & sufficere protestationem hanc ante sententiam, docuerit Suarez *ubi supra sect.* 2. *n.* 2. Covarruvias in *Clem. si furiosus p.* 2. §. 5. *n.* 2. Nec non sine scrip is, solumque viva voce protestationem sufficere. docuerit *Barbosa ubi supra n.* 7. *ex Utolino de irregul. cap.* 6. §. 7. Hac posita protestatione, post institutam accusationem, eo modo, quem consultò præmisimus, perperàm vitii incusatur ejusmodi protestatio, quasi inter-

pona-

ponatur contra proprium tactum. Addo, quod etsi mendax foret ejusmodi protestatio, eo quod non esset ex animo concepta, adhuc tamen ab irregularitate Cleticus immunis esset, sequuta sanguinis ultione, eo quod interna protestatio a Jure non excipitur, sed externa, per quam non excitatus Judex ad sententiam tanguinis, neque accusatus censetur concurrere, etiam si intus aliam foveat intentionem; in actus enim interno Lex humana non fertur, *can. cogitationis de pœnit. dist.* 1. *can. Christiana* 32. *q.* 5. *can. erubescant* 32. *dist. cap.* 5. *de eo, qui mittitur in poss.* ut ex his locis *Valero Tractatu de differ. utriusque fori verbo peccatum differ.* 7. *n.* 1. Neque irregularitas incurritur, nisi in casibus a Jure expressis, *cap. si, qui de sent. excom. in* 6. ibi: *irregularitatis tamen (cum id non sit expressum in Jure) laqueum non incurrit*; Non ergo ex interpretatione scriptorum irregularitas inducitur. Memoratque Valero in dicto Tractatu verbo *accusatio differentia* 2. *ex Bejam. casu* 17. *vers. quamvis igitur*; Provisionem Gregorii XIII. pro terris Ecclesiæ, ut Cleticus campanæ tonitu convocare possit populum, ut proscriptus sisti, ducique in carcerem possit citra irregularitatem, tametsi sententia capitis feriatur, modò expressa protestatione apud Judicem se munierit; ad rem Zoesius *ad Tit. Decret. de homicidio*, quem videat studiosus Juris; nam omnium optimè materiam hanc cognitionibus instructam, multoque quæstionum apparatu exornatam literis commendavit. Videndus etiam Cabassutius *Scientia Canon. Lib.* 5. *cap.* 19. *n.* 19.

(*l*) *Tutore.*

DISSERTATIO X.

Accusationis civiliter intentatæ exemplum, nempè cum reus postulatur tutor. Qui nam tutores honorarii, qui nam notitiæ causa dati? Species quædam honorarii tutoris, qui ex tutela malè gesta per administratorem, non tenetur, Profertur in confirmationem decisio Rotæ Provinciæ Marchiæ in Civitate Maceratæ.

LIbuit, in exemplum accusationis civiliter tantum intentatæ, tutoris catum in Titulo nostro proponere, qui non ex fide tutelam gerat; 171
neque abstre libuit ejus exempli rationem habere, posthabitis aliis, quæ in occursum, mediocri adhibita diligentia, venire potuissent: Quid enim frequentius historiæ custodes temporum memorant, si cordi sit antiquitatè excutere; a qua utinam nostrorum temporum mores defecissent! Septimum annum agebat Demosthenes, cum pater ejus inexorabilem fati necessitatem expertus, e vivis excessit; & patrimonium satis lautum, & filium amorem, ac delicium suum tutorum fidei, potestatique commisit. At quid de his tutoribus narrat Plutarchus in *Vita Demosthenis*? Narrat, eos, qui præfuere, custodes, defensoresque tum personæ, tum fortunarum magnæ indolis pupilli esse debebant, proditores potiùs, everlorelque nequissimos extitisse, qui cum subripiendo, tum negligendo, (ut idem Plutarchus scribit) in eas angustias alumnum suum adegerunt, ut flos ille ingenii, quasi fœco, pabuloque destitutus videretur brevi interiturus. Nam ut eleganter Juvenalis cecinit *Sat.* 3. *vers.* 145.

- - - - *rara in tenui facundia panno.*

Memoratu dignum est, quod Polybius quoque *libro XV. historiarum* scripsit de Philippo Macedonum Rege, & Antiocho; hi tutores erant filii Ptolomæi Ægypti Regis, at ut Polybius, nobilis imprimis auctor præcepta vivendi narrationibus intermiscens, monet: *grandes pisces, parvulos glutiunt, vorantque*. Factum est, ut summi illi Reges infantis Regnum invaserint, suam quisque retinens portionem. Nullum exitum inveniret sermo institutus, si oh oculos ponere prosequerer nequitiam, & scelus tutorum oblivione potiùs obruendum, quàm infesta recordatione renovandum. Opportunè cadit, quod Romanæ facundiæ Princeps exaggerat: Miserum est exturbari fortunis omnibus; miserius est, injuria; acerbum ab aliquo circumveniri; acerbius a propinquo; dicam ego, a tutore. Opportunè non minus afferri in comprobationem potest oraculi responsum, quod Erasmus recensuit *in Proverbiis* ex Suida. Quidam fratri suo impuberem filium, ut sub tutela haberet, testamento reliquerat, eidemque faculratum suarum procurationem. At cum plus apud tutorem valeret lucrum, quàm pietas; res pueri propositas sibi ad prædam duxit, easdemque proprio adjunxit patrimonio; exitus tamen ostendit, res aliorum subductas, proprias absumere, planèque conficere. Oraculum ergo tale fuit:

Dimidium quam sit toto præstantius, istud,
Haud novit stultus . . . . . .

Quoniam igitur non rarò tutores perditæ nequitiæ reperiuntur, qui non ex fide tutelam ge- 172
runt, consulendum Leges duxerunt pupillorum indemnitati, ut & criminaliter, & civiliter agi in tutores ejusmodi possit; L. 1. §. 1. *& per tot. ff. de suspect. tutor.* §. *sciendum princip. Tit. Instit. de suspect. tutor.* latè *Harpreclius ibid. n.* 5. *&* 6. ubi plures cumulat. *Rayn. d. Tomo* 2. *observat. cap.* 17. §. 1. *&* 2. *n.* 14. *ex Aut. Sola ad Statut Sabaud. Rubric. de minor. cap. inventaria, ista un. prim. part. n.* 9.

Sed si civiliter agatur, nempe nullam pœnam postulando, (prout in accusationibus, quibus infligitur criminale judicium, Jura disponunt) permagni interest, pluribus datis in testamento tutoribus, discernere varias illorum species, ut innotescat, tutela malè gesta, omnes ne teneantur. Quocirca videtur hoc Juris enucleati, quosdam dici tutores notitiæ causa datos, quosdam esse honorarios, quosdam simpliciter deputatos ad tutelam administrandam. Quam divisionem probat textus in L. *quod si forte* 14. §. 1. *ff. de* 173

solut.

ſolut. Ulpianus, ibi: *Sunt quidam tutores, qui honorarii appellantur: ſunt qui rei notitiæ gratia dantur: ſunt, qui ad hoc dantur, ut gerant.* Nonne hic textus ad literam diviſionem illam, & recenſet, & approbat? Concinunt textus in L. *ſi quis tutor §. quod ego ff. de ritu nupt. in L.* 32. §. 1. *ff. de teſtament. tut. in* L. *pupillum ff. de acquirenda hær.* Toloſanus in *Syntagmate lur. univ. p.* 2. *libro* 12. *cap.* 14. *De Luca de tutor. diſcurſu V. n.* 3. *& ſeq. Montan. de tutel. cap.* 39. *Tuſebus lit. T. concluſ.* 418. *n.* 5. *Rolandus a Valle de confect. invent. quæſt.* 39. *num.* 3. *colunn.* 2.

Honorarii tutores ſunt; cum teſtator, vel Judex plures conſtituendo tutores, uni, vel aliquibus tantùm adminiſtrandi munus iniunxerit; cæteris verò habituali relicta adminiſtratione; ut explicat Cardin. *de Luca de tutor. diſcurſu* 5. *n.* 5.

Notitiæ cauſa tutores dati dicuntur, qui verè, & propriè non ſunt tutores, neque in habitu quidem tutelam habent, & potiùs hi tutores miniſtri, ſeu conſiliarii dicuntur; propterea hi neque in ſubſidium ex facto tutorum tenentur, L. 1. *Cod. de pericul. tut.* idem *de Luca n.* 7. *ubi ſupr.*

Alii tutores dati, ut gerant, licèt plures, tutelam omnes adminiſtrant, vel etiam ſi inter ſe adminiſtrationem dividant, pupillo omnes obligantur in ſolidum, eo quia tutela eſt individua, L. *ſi plures ff. de adminiſtr. & periculo tut. Capyc. Latro conſ.* 58.

Verùm in his, quæ pervulgata ſunt, & Iuriſprudentiæ alumnis ſubſellia ſcholarum occupantibus trita jam, & proculcata, ſolertiùs, verboſiùſque morari ſuperſedeo. Ut tamen oblata opportunitate, aliquid inſeratur huic adnotationi, quod in forenſem doctrinam influat; articulum excutiam, quo examinando, nupet adducta tutorum diviſio magis illuſtrabitur.

En Caſum, non effictum fimulatumque, ut fieri ſolet, ad captum, & intelligentiam rerum dicendarum, ſed qui Florentiæ contigit, quique diſſidium, & concertationem inter familias, e Patricio ordine commovit; neque adhuc ſententia Iudicis, altercatio, quæ magis in dies incaleſcit, ſedata eſt, atque compoſita. Teſtator fati neceſſitate vitæ exitum imminentem ſibi cognoſcens, relicturus impuberes filios, cogitavit, quemadmodum cariſſima pignora poſſet Viris ſpectatæ fidei, & integritatis committere, ideoque haud conducibilius exiſtimavit, quàm tutores octo in teſtamento conſtituere, pluribus enim in auxilium conſpirantibus, ſpes oritur certior, ut exitus felices ſint conſecuturi. Ergo teſtator primum omnium, fratrem Vincentium tutorem eſſe voluit, eique tutelarem reliquit adminiſtrationem, hiſce verbis in teſtamento adhectis: *Ut verò minuatur labor, ac tadium peadictis DD. tutoribus peræſcribo, ac volo, ut adminiſtratio prædicta tutelæ, & cuea peo debito tempoee exercenatue tantummodo a D. Vincentio fratee meo; ſic tamèn, ut hic Vincentius nil poſſit deliberaee, niſi pravio conſenſu duoeum ſaltem ex. actis relictis tutoribus, & peo debito tempoee eueatoribus: pront idem Vincentius eligentos eoſdem putaveeit arbitaio ſuo; In gravioribus verò negotiis, nil decernet, ſtatuetque, niſi tees advocet pariter ex peædictis octo tutoribus, &c.*

174

Ita ſe habente teſtamentaria quoad tutores diſpoſitione, eademque executioni mandata ad ſenſum, & mentem defuncti. Finita tutela, & cura, qui pupilli erant jam facti majores, cum tutelam malè intendant adminiſtratam, inſurgunt in unum ex illis octo tutoribus in ſubſidium, ea ratione ſubnixi, quod hic ad conſilium ſæpè, atque iterùm vocatus a Vincentio, ſuis partibus functus ſit, & tunc quidem ex utilitate pupillaris patrimonii; ſed quia conſtat de mala generatim adminiſtratione, generatim tenentur omnes indiſtinctè. Res in judicium deducta eſt; conſiliarius tutor poſtulatur reus. Quæritur, an verè in ſubſidium teneatur, quoad reliqua per Vincentium malè adminiſtrata; nam de negotiis ex conſilio geſtis, quin proficua pupillis extiterint, non dubitatur.

In hac igitur cauſa, in qua præſtantiſſimorum Juriſprudentiæ Procerum hinc inde conatus elaborant; fic puto ſtatuendum; tutorem ad conſilium adhibitum pro mala Vincentii adminiſtratione in ſubſidium perperàm eſſe conventum, & per Judicem a petitione tamquam injuſta abſolvendum. Idque ob circumſtantias, in quibus verſamur, ut mox exponam, procedere, mediocris diligentiæ fuerit evincere. 175

Opinionis hujuſce firmitas, ac conſtantia extruitur potiſſimùm Juris auctoritatibus; quam viam inſiſtendam monet Cujacius in conſulendo in *præfat. ad ſuas conſultat.* relictis longè ſilvis illis allegationum maximè frigidis, & opacis, ut loquitur eruditiſſimus Vir.

Et ſi igitur regula ſit, quod ubi plures ſunt relicti tutores, ſi malè unus adminiſtraverit, ceteri in ſubſidium teneantur; ordinis beneficio nihil juvante, L. 1. §. *uſque adeò ff. de tutela, & ration. diſtrab. Corvinus ex hoc textu in Digeſta Libro XXVI. Tit.* 7. adſtipulatur textus in L. *tres tutores* 56. *ff. de adminiſtr. & periculo*, L. *quod ſi forte §. ſunt quidam ff. de ſol.*, *in L. ſi quis tutor §. quod ego ff. de ritu nuptiar. in L.* 3. *ff. de curat. bonis dand. L.* 32. §. 1. *ff. de teſtam. tutela L. ult. Cod. de auct. præſt.* Attamen in noſtra ſpecie ſecus eſt; eo quod pluribus relictis tutoribus, uni tantùm a teſtatore adminiſtratio demandata fuit, injuncto onere tutori adminiſtranti, ut in negotiis, unius, ſeu plurium adhiberet conſilium; tunc autem, non competit actio pro redditione rationis indiſtinctè contra omnes tutores, ſed dumtaxat contra tutorem adminiſtrantem; ad quod expendo textum in L. *idemque §. ſi quis ea, ff. mandati.* Ulpianus ità loquitur: *Si quis ea, quæ Procuratoe ſuus, & ſervi geeebant, ità demùm eata eſſe mandavit, ſi interventu Sempronii geſta eſſent, & malè pecunia eeeaita ſit: Sempronium, qui nihil dolo fecit, non teneri.* Audiatur ex hoc

cator infamis, L. *Atheletas §. item ff. de his, qui notantur infamia.* Ideoque prævaricator est irregularis, ut inde deducit *Thesaur. de pœn. p. 2. cap. 2. verbo accusatoris §. infamis.* Insuper inhabilis ad accusandum redditur, L. 3. *ff. de prævaricat.* Nec tamèn accusatus tutus evasit. Nam novo Judicis officio, de crimine delato Judex incipit inquirere, *cap. 2. & ult. de colluſ. deteg.* ut ex his locis docet Tolosanus in Syntagm. *Lib. 32. cap. 22.* Quid verò, ex consuetudine, quoad pœnas prævaricatorum obtineat, si quis inquirat, cupiatque intelligere, adeat *Angelum de delictis p. 1. cap. 105. n. 7. Piehardum in Manud. ad præxim §. 4 verbo prævaricatores.*

Libuit verò huic expositioni de prævaricatoribus operam dare, tametsi nostri Scriptores, ut canes Nili, obitèr, & ex fuga rem attingant; propterèà quod insertam in corpore Juris, & canonizatam invenio majorem Legum partem, quæ sub Rubrica *ff. de prævaricatione* continentur; & extat, post textum in *can. si quem pœnituerit 2. q. 3.* ea collectio per Gratianum extensa.

Gradum hinc faciam, ad tergiversatores; hui quàm infestum nomen! Tergiversatores, quasi terga vertentes. Versutos, callidos, vocat Glossa
135 in *cap. tantum de colluſ. deteg. verbo tergiverſationes.* Desertionem vocat tergiversationem Marcianus in L. 1. §. *ineidit ff. ad Turpil.* Audiamus iterùm præcipientem rem omnem via, & ratione, Cujacium *ad Tit. Cod. ad Senat. Conſ. Turpil.* Sicut causa civilis peragenda est intra triennium, L. *properandum Cod. de Jud.* Sic causa criminalis intra biennium, L. 3. *Cod. ut intra cert. tempus*, L. *in Senatus Conſ. §. qui post ff. ad Sen. Conſ. Turp.* licèt olim tempus terminandæ causæ criminalis fuerit annus, *d.* L. *in Senatuſcons.* L. *reus ff. de mun. & hon.* Quod biennium incipit non a die inscriptionis, ut olim, L. *ubi C. ad L. Cornel. de falſis* sed a die litis contestatæ; L. 3. C. *ut intra certum temp.*

Hoc posito; quid erit dicendum, si accusator, post rei delationem, post impleta solemnia accusationum, ideòst post inscriptionem, & satisdationes exercendæ litis, sine abolitione ulla deposuit in totum animum peragendi reum, & professus est, se nolle persequi accusationem? Hic propriè tergiversator, L. *ult. C. ad Sen. Conſ. Turpil.* L. *deſtitiſſe ff. ad S. C. Turpil.* L. 1. §. 1. & §. *ſuſpecti ff. eod.* Differtque tergiversator a moratore, cunctatore; hic enim pœnam subibat meræ negligentiæ. Pœna est infamia, & mulcta quartæ partis bonorum, L. 3. C. *ut intra certum tempus.* Humilioribus personis exilium, L. 4. *ff. ad L. Jul. de adult.* Nec dissimilis tergiversatorum pœna. Addo neutrum accusare amplius posse, L. *qui deſiterit ff. ad Turpil.* Ex quo ad scientiam Canonum infertur, condemnatum ut tergiversatorem fieri irregularem; ut docet ex iis textibus *Thesaur. p. 2. de*
136 *pœn. verbo accuſatoris cap. 3 Molina Tract. 3. diſp. 47. n. 10.*

Et audit idem Thesaurus quiddam animadversione dignum. Ait enim: *Sed hodie non eſt uſu receptum, ut ob hoc crimen tergiverſationis quis puniatur.*

Nec est, hæc propterea parvi pendenda cognitio; cum de tergiversatoribus sit textus in *cap. in tantum de colluſ. deteg.* ibi: *propter tergiverſationes tamen ipſius, & in eam. ſi quem §. notandum 2. q. 3 & in cap. licet de accuſ.* ibi: *citra vinculum inſcriptionis deſiſtere*, quem optimè exponit Gonzales. reddens rationem *n. 11. in comment.* cur Canonici Bisuntini *deſiſtentes* non fuerint, ut tergiversatores puniti.

[b] *Abolitione.*

DISSERTATIO VIII.

De Abolitione. Alia abolitio accuſationis; Alia abolitio criminis. Multa traduntur cognitu perneceſſaria, de abolitione criminis. Alia quædam abolitio, vim habens ſuſpendendi. Diſputatur; an in criminalibus Jure Canonum admittatur tranſactio?

QUid est abolitio? Nil aliud, quàm accusationis, criminisve obliteratio.

Quod spectat ad abolitionem accusationis; de
137 hac textus est in L. *abolitio Cod. de abolition.* Gonzales in *cap. licet de accuſ. n. 6.* qui abolitionem triplicem facit; sed potior prima a nobis adducta divisio, quam accepimus ex Tolosano L. 32. *cap. 23. in Syntagm.* Aboletur ergo accusatio cum accusationis institutæ persequendæ ne-
138 cessitas accusatori remittitur. Brevius; abolitio est accusationis institutæ extinctio. Imperator Constantinus in *d.* L. *abolitio C. de abolit.* huic congruit expositioni, ibi: *Si per errorem, ſeu temeritatem; ſeu calorem ad accuſationem proſiluerit: hoc enim accuſator explanans abolitioni locum faciet.* Audiantur & verba reliqua, quæ clarius abolitionem hanc menti repræsentant. *Hi autem, qui ſuam, ſuorumque injuriam defendunt, & qui cognatos ſuos in accuſationem deducunt, omnimodo abolitionem petere non prohibentur.* Ab expositione nuper adducta, non dissentit Junius Mauritianus in L. *Senatus 15. ff. de Jure Fiſci*, ibi: *Si delator abolitionem petat, quod erraſſe ſe dicat: ut idem Judex cognoſcat, an juſta cauſa abolitionis ſit, & ſi erraſſe videbitur, det imprudentiæ veniam.* Discimus ex his Legibus, quis possit abolitionem petere, & quis Judex sit abolitionis.

Potest abolitionem petere, qui justas potest
139 reddere causas, propter quas permittatur ei ab accusatione desistere, ut effet error, calorve juvenilis, *d.* L. *abolitio*, *Brunemann. in Cod. ad L. 2. Cod. de abol. Cujac. ad Rubr. Cod. de abol.*

Judex abolitionis quis sit, exponit Cujacius
140 *ad L. 15 ff. de Jure Fiſci.* Audi ejus verba: *Abolitio eſt venia emittenda delatoris delatori data, & conceſſa a Judice, apud quem delator*

ege-

egerat, ut L. t. §. *abolitio ff. ad Turpil.* L. 2. *Cod. de abol.* Ergo Judex abolitionis eſt Præſes Provinciæ, Præfectus ærarii; *idem Cujac. ibid. Veſembec. ad Tit. Cod. de abol.* Optimè etiam Toloſanus *ſupra laudatus n.* 4. ibi: *ſi is renunciet accuſationi publici criminis certa cauſa, quæ ſolet non a Principe, ſed coram Magiſtratu impetrari cauſa cognita;* atque ad hanc ſpeciem putat pertinere textum in L. *deſtitiſſe ff. de Jud.* concinit Anton. Faber, *in rational. ad d. Legem verſ. pertinet autem.*

Poſt hæc; illud ſciendum eſt, abolitionem hanc, quæ privata dicitur, *Toloſanus ubi ſupra* 141 invito etiam reo, accuſatori indulgeri; Modò adhuc reus nil paſſus ſit ex accuſatione. Quod ſi aliquid injuriæ toleraverit, ex accuſationis inſcriptione, ut carceres, vincula, tormenta, verbera, conſentire & reum abolitioni oportet, L. *fin. Cod. de abol.* L. *fin. ff. ad Sen. Conſ. Turpil.*

Sunt autem crimina, quæ abolitionem excludunt: 142 veluti majeſtatis crimen, peculatus, ſacramentorum deſertio, L. *fin.* §. *fin. Cod. de abol.*

Quod ſpectat ad criminis abolitionem; ea 143 tot ferè modis contingit, quot extinguitur pena criminis. Pena ad tempus data, decurſu præſtituti temporis aboletur, L. *fratres* 33. *ff. de pen.* Liberatur quoque ab accuſatione, quæ pœnam repoſcit, qui moritur in reatu, ideoque, & pena evaneſcit, L. *ſi pœna ff. de pen.* L. *aut privatim*, L. *in ſenatuſconſultum* §. *ſi propter mortem ff. ad Turpil.* Crimina enim morte extinguuntur, L. 3. §. *fin. ff. de accuſ.* paucis exceptis, quæ gloſſa memorat in L. 1. C. *ſi reus, vel accuſ. mort.*

Inſuper accidit aboleri crimen præſcriptione. Nam ſi maritus intra ſexaginta dies in adulteram non egerit, ſubmovetur deinceps a poteſtate accuſandi, L. *ſi maritus*, §. *ſi negaverit ff. ad* L. *Jul. de adult.* Et generatim accuſationum inſtitutiones præſcribuntur ſpatio annorum viginti; vulgata L. *querela* 12. C. *ad* L. *Corneliam de falſ.* ibi: *Querela falſi temporalibus præſcriptionibus non excluditur, niſi viginti annorum exceptione: ſicut cætera quoque ferè crimina.* Contra autem ſi per viam exceptionis procederetur ad repellendum delinquentem; tunc delictum perpetuo opponi poſſet, ex regula Jutis, quod temporalia ad agendum ſunt perpetua ad excipiendum, L. *pure* §. *ult. ff. de doli except. Barboſa axiom.* 18.

144 Pariter abſolutione crimen aboletur; modo definitiva ſit, & *ex capite innocentiæ*, Ricciard. *in Lycæo Eccleſ. Tomo* 2. *cap.* 13. §. 1. *n.* 83. Secùs ſi abſolvatur reus ab obſervatione Judicii, L. *quæſtionis modum ff. de quæſtion.* ut ex hoc textu *Fachinæus* L. 1. *cap.* 33. §. *ego in re.* Verum in cauſis fidei numquam ſententiæ tranſeunt in rem judicatam, & integrum eſt Inquiſitoribus, ſi novæ ſuperveniant probationes, de eodem crimine abſolutum condemnare, vel abſolvere, vel mitiùs, graviùſve punire ex *Conſtitutione S. Pii V.* quam refert Pignattell. in *Tomo noviſſimo Conſult. Canon. conſult.* 162. *verſ. porro in cauſis fidei.* Imò neque abſolutus *ex hactenus deductis* admitti debet ad Beneficium præſertim curatum, eo quod non ſatis ejus dicitur accuſatio purgata, *De Luca de Benef. diſcurſ.* 70. *n.* 8. *Rota P. XVII. recent. deciſ.* 346. *n.* 6. *et* 7.

Nec non etiam aboletur crimen gratia Principis, veluti cum ex cauſa publicæ lætitiæ Judi- 145
cium criminale, & omnis actio fiſco quæſita perimitur, L. 1. C. *de ſent. paſſ.* ibi *Oblatus eſt ei Iulianus Licinianus ab Opilio Ulpiano tunc legato in Inſulam deportatus. Tunc Antoninus Auguſtus dixit: reſtituo te in integrum Provinciæ tuæ.* Conſonat Textus in L. *generaliter Cod. eod. Petrus Heig. Quæſt. Iuris P.* 2. *q.* 24. *n.* 29. *Zuffus de legit. proceſſ. q.* 67. *n.* 4. Catilina de vi damnato, & hoſte cum Manlio judicato, cæterę multitudini, quę eum ſequuta erat, pepercit Senatus, *Dio Caſſ. Lib.* 37. Philippus impubes ab Antigono Rege Macedonum relictus dato ei tutore Apelle, ut novit Apellem ſuperiorum impatientem pro Rege ſe gerere, conjurationis reum occidi juſſit, abolitione generali pro infimis indicta *Ærod rer. jud. Lib.* 7. *cap.* 6. Ob natalem Principis hanc abolitionem conceſſam innuit Corippus Africanus *Lib.* 2. *de laud. Iuſtini*

\- - - - - *precibuſque dolentum*
Annuit, & ſolvi cunctos a crimine, juſſit.

Et Livius decade III. Lib. 4. hæc ait; *inter cætera triumphi privilegia, illud exhibuiſſe gratiſſimum, ſervos publicos libertate donare, ac vinculis ſolvere.* Itaque de Octaviano Auguſto inter plura ejus Imperii beneficia refert Suetonius *cap.* 32. *diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus, nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina abolevit.* Videnda elegantiſſima deciſio Granat. *diſp. XXV.* ubi plura de abolitione criminum facta per Principem.

Ultra hęc aboletur crimen impunitatis præmio. De hac impunitate ſunt textus *in* L. *quiſquis* 5. § *fin.* C. *ad* L. *Iul. Maieſt.* ibi: *Is vero, qui* 146
uſus fuerit factione, ſi vel ſerò (cognita tamen adhuc) conſiliorum arcana patefecerit, abſolutione tantùm, ac venia dignus habebitur. Quem textum expendit *Theſaur. Lib. III. quæſt. forenſ. quæſt.* 57. *num.* 1. Elegans quoque textus in *Auth. novo Iure Cod. de pœn. lud. qui male*; Et de Iure Canonico textus eſt *in can. ſi quis Papæ diſt.* 79. ibi Symmachus .. Propter .. occultas fraudes, & conjurationum ſecretas .. inſidias, &c. Si quis ad Eccleſiaſticam pertu- .. lerit notitiam conſilia eorum, &c. non ſolum .. purgatus ab omni culpa ſit, ſed etiam remu- .. neratione, quę non indigna ſit, ſublevetur. 147
Et ſi verò complures id limitent in crimine læſę majeſtatis humanę, & divinę: ut eſſet ſimonia, id præmium procedere etiam quoad alia occulta delicta, probat textus in L. *edicto* 13. §. *idem* §. *nihil ff. de Iure Fiſci*; ubi qui ſponte de-

defetunt Fisco, se possidere id, quod illicitè relictum est, dimidiam partem lucrantur, sed exponit *Cuiac. ad eam Legem*; id procedere, modo ab alio non accusentur, juxta verba textus: *antequam ab alio deferantur*. Confirmat hoc textus in L. *un. Cod. de his, qui se defer. & ibi Bruneman.* Probat insuper id ipsum textus in L. *non omnis* 5. §. *qui transfugit C. de re milit.* ibi; *qui transfugit, & postea multos latrones apprehendit, & transfugas demonstravit, posse ei parci, D. Hadrianus rescripsit*; atque ità ex his locis, Iuris esse, decernit *Reynald. Tomo* 1. *Observ. cap.* 2. §. 4. *n.* 4. *&* 5 Impunitatem a Principe concedi posse, dubium non est. Imò
148 solus Principis est impunitatem edicto publico promittere delictum revelanti, *Ripoll. de Regal. cap.* 45. *n.* 48. & plures a Raynaldo congesti *ubi supra n.* 18. Ad scientiam Canonum quod attinet; Episcopis etiam jus est impunitatem in-
149 dulgendi; qui sunt Ecclesiæ Principes, *can. Ecclesia Principes* 5. *dist.* 35. *can. corpora de consecr dist.* 1. latè firmat *Raynald. Tomo* 1. *supplet.* 7. ad *cap.* 7. *n.* 2. 3. *& seq.* ex ratione, quia merum, & mixtum habent imperium. *can. si quis Episcopus* 2. *q.* 7. possuntque condere statuta, *cap. fin. de off. leg.* ideòque etiam relegatos restituere, ex doctrina Bartoli in L. *relegati ff. de pœn.* Quocirca & poterunt impunitatem revelanti delictum indulgere, cum quod permittitur post sententiam, sit permittendum, processu nondum condito, ut ratiocinatur *Raynald. loco proximè adducto*. Elegans accedit locus Concilii Biterensis, *cap.* 2. quod adducit idem *Raynald. ibid. n.* 50. ibi: *infrà quem terminum venientes, pœnitentes, & dicentes plenam de se, ac de aliis veritatem, habeant impunitatem mortis, immurationis, exilii, & confiscationis bonorum*. Reus verò ipse, si sponte venerit in Ius, fatumque crimen fateatur, quid Iuris est?
150 Quæstionem hanc examinat Fachinæus *Lib. IX. cap.* 61. Qui veriorem putat sententiam defendentium, quod ubi reus Iudici delictum fateatur ob promissam ab eo impunitatem, confessum condemnare nefas sit saltèm ordinaria pœna, ut putat Covarruvias *Lib.* 1. *variar. cap.* 2. *prope finem*. Et in Tribunali Sanctæ Inquisitionis, sponte comparentes, mitissimè tractandos esse pœna aliqua salutari imposita, si crimen hæresis fateantur, secretaque abjuratione facta; docuit Carena *de Off. Inquisit. Tit.* 28. §. 1. *&* 2. Profero ego textum in *cap. ad abolendum* §. *quia verò de hæret.* ibi: *nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei Catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publicè consenserit abjurare*. Quocirca ex hoc infertur, Legem ipsam sponte revelanti crimen gratiam, & impunitatem aliquam indulgere; ut adnotat Raynald. *Tomo* 1. *ad cap.* 7 *supplet.* 7. *n.* 16. Alia pluta de impunitate novissimè tradidit *Illustrissimus D. Bonfinius in Bannim. cap.* 57. *supplet. n.* 23.

Hactenùs de abolitionibus, quibus accusatio, 151
etimenve extinguitur.

Aliæ sunt abolitiones, destitutæ ea vi, quam supra expositimus; de quibus superest videndum; ne quid in hac abolitionum scientia, intractatum omittatur.

En se se offert in feriis Paschalibus abolitio- 152
que reis tribuitur in L. 3. *C. de Episcopali aud.* Verba Legis hæc sunt: *Ubi primus dies Paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissolvantur*, & in Codice Theodosiano L. 4. *C. de indulgent. crim.* ibi: *Paschæ* 153
celebritas poscitat, ut quoscumque nunc ægra expectatio quæstionis, penesque formido sollicitat, absolvamus. Quæ loca adducit Gonzales in *cap. conquestus fin. de fer. n.* 10. *Cuiac. ad Tit. Cod. de abolit. lit. B. &* C. Brunemanus in *Cod. ad d. Legem* 4. hæc verba profert: *Tempore Paschatis omnes carceri mancipati debent vinculis relaxari*. Extat, & elegans *decisio XXV. Granatens. n.* 11. ibi: *de ea indulgentia ob Paschatis diem concessa L. 3. Cod. de Episcop. aud. Quemadmodum, & in sacra pagina legimus, anno Jubilæi homicidas ad suos impunè reverti solere ex libro Numeror. cap.* 30. *Levitici cap.* 25. & refert *Athenæus libr.* 1. *Diphnosoph. cap.* 17 vinctos a carcere dimitti solere, die festo, quem Pelero dicarunt, & Livius *decad.* 1. *Lib.* 5. *ob numen placandum propter gravem pestilentiam Romanos inter alia remedia propitiandi Deos, vincula reis ademisse*. Quanto magis id convenit ea recurrente festivitate, qua digni redditi sumus in Regno cohæredes fieri Salvatoris? Ut verbis utar Concilii *Matiscon.* 2. *can.* 1. Et ideò abolitionem 154
hanc, quam generalem vocat Cujacius *ubi supra*, in usum redactam comperio Florentiæ in Rota: ut elucet, ex pulcherrima Decisione emanata, extensaque per Virum ingenii admirabilis, heu nimis immatura morte peremptum; cum ad Iustitiam administrandam, tanta integritate, peritiaque perpetuò commemorabili in annos Nestoreos vitam protrahere metuisset: D. Catolum Bizzarrinum, Pisanæ olim Universitatis lumen fulgentissimum; & reperitur hæc Decisio, apud Palmam Juniorem 202. relata per Illustrissimum 155
D. *Bonfinium in Bannim cap.* 2. *supplet. n.* 35. qui adducit *decis. coram Roya* 168. *n.* 5. Licèt igitur fortasse exoleviset ea Imperatorum indulgentia in *d. L.* 3. *C. de Episc. aud.* potuit, debuitque ob tam justas causas ad auras vitales, ut ita loquar, educi, ac restitui. Elegantet *Brunemann. in d. L.* 3. sic loquitur: *Et hoc non attento, quod diù ità observatum non sit, adhuc observandum esse, putat Clar.* 3. §. *fin. q.* 46. *n.* 6. *Farinacc. q.* 33. *n.* 77. Veruntamen quid est hæc abolitio? Non quidem criminis, vel accusationis extinctiva; sed suspensiva. En doctrinam Cujacii ad *Tit. Cod. de generali abolit.* „ *Porrò generalis finitur feriis finitis, finita publica hilaritate, finitis feriis paschalibus finitur; & res regrediuntur in carcerem*. Quocirca Brunemann. in *d. L.* 3. *C. de Episcop. aud.* Ait, tempore

Pas-

Paſchatis relaxari reos a vinculis, præſtita tamen cautione, finitis feriis, in carcerem ſe redituros, *Menoch. de Arbitr. Lib. 2. caſu 303. n. 38.*

En ulteriùs occurrit ſpecies alia abolitionis
156 merè ſuſpenſivæ, quæ contingit per tranſactionem. Sed campus alius jam oculis proſternitur, unde dabitur cognitionum fructus colligere uberiores, inſtructioremque reddere ſupellectilem, ad ornandam materiam abolitionum.

Quatenùs igitur in criminibus tranſactioni ſit locus, examinant non levi diſſidio, conflictuque, Canoniſtæ, ut videre eſt, apud *Anacletum Reinſeld. ad Tit. Decret. de tranſ. §. 2. n. 34* Gloſſa in *can. notandum verbo in omnibus 2. q. 5.* latiſſimè Præpoſitus Mediolanenſ. in *d. can. notandum §. in omnibus 2. q. 5. Goffred. in cap. fin. de tranſ. Bernardus in cap. 1. de colluſ. Abbas in cap. 1. n. 8. de colluſ. deteg.*

Imò Hieronymus Zanet *de differ. Juris Civil. & Can. Tomo 1. Tract. Magnor. n. 270.* hæc
157 ait 100. *differentia. De Jure Civili tranſigere permittitur de criminibus publicis* (& infra) *ſed Jure Canonico videtur aliud dicendum.* Atque hanc differentiam inter Leges, & Canones agnovit etiam Van Axel *ad Tit. Decretal. de tranſact. n. 10. Zabarella in 8. quæſt. in cap. fin. de tranſ.*

Ego verò, cum eodem Anacleto ſupra laudato, verius cenſeo, quoad hanc tranſactionis ſpeciem, nullam intercedere differentiam inter Canones, & Leges; & proinde, ut ſciamus, quid Canonum Jure ſit obſervandum, ſtatuamus oportet, quid Juris, inſpectis Legum Sanctionibus.

Sit noſtra Concluſio: *Tranſigere in capitalibus delictis permiſſum eſt, non in cæteris, quibus pœna ſanguinis extimeſcenda non ſit.*

Illatio deducenda ex hac theſi ad rem noſtram, hæc eſt quod hujus tranſactionis ea vis
158 non ſit, ut crimen perimat, ſed accuſationem dumtaxat, & hactenus, ut accuſatio ab eodem repeti non poſſit; manet propterea adhuc reus aliorum obnoxius accuſationi; nec enim privata pactione publica tollitur coercitio, *L. 5. ff. de pactis dotal.* nec publicæ diſciplinæ vigor admittit, impunita remanere delicta, *L. ita vulneratus 51. §. æſtimatio ff. ad L. Aquil.* ut ratiocinatur Vinnius *Tract. de tranſact. cap. 7. n. 8. Farinace. de inquiſit. q. 4. n. 61.* Quocirca, ut ut tranſactio vim haberet abolitionis; non tamen
159 extingueret crimen. Cæterum neque hoc omittendum, ex generali Italiæ conſuetudine, licitam eſſe tranſactionem in quocumque crimine, licèt ex diſpoſitione Juris excluderet tranſactionis placitum; ut de hac conſuetudine teſtatur Sabellus *verbo tranſactio n. 4. §. de conſuetudine. Urceol. de tranſact. q. 56. Angel. de confeſſ. Lib. 2. q. 34. n. 2.* Illuſtriſs. D. Bonfinius in *Bannimenta cap. 34. ſcholet. n. 10.* Merenturque tranſcribi verba Raynaldi Tomo 2. *obſerv. crim. ſupplet. 2. ad cap. 23. §. 4. n. 2.* ibi: *Nihilominus hodiè hujuſmodi ſpinoſitates, quæ in ſcholis ingenia torquent, ceſſant prorsùs in Tribunalibus; quia de conſuetudine indiſtinctè fiunt tranſactiones in criminalibus*; & hoc idem 160 dicit Caballus *crimin. reſol. 74. n. 8. ubi teſtatur diſpoſitionem dictæ Legis tranſigere non ampliùs eſſe in uſu.* Hujus generis conſuetudines ignorare turpe propemodum dixerim; nam & conſuetudo Jus eſt, *can. fruſtra diſt. 8. can. illud breviter diſt. 12. can. in his diſt. 11. can. quemadmodum diſt. 12.* & interpres Legum dicitur, *cap. cum dilectus de conſuet.*

Age jam probemus adductæ Concluſionis aſſumptum.

Probatur I. ex *L. tranſigere 18. C. de tranſact.* Diocletian. & Maxim. ità loquuntur.. Tranſigere, vel paciſci de crimine capitali, excepto .. adulterio, prohibitum non eſt. In aliis publi.. cis criminibus, quæ ſanguinis pœnam non in.. gerunt, tranſigere non licet citra falſi accu.. ſationem. Magna in hoc textu difficultas in poſtremis verbis: *citra falſi accuſationem.* Sed hic ſenſus verus, & genuinus exiſtimandus; perinde eſſe, ac ſi Imperatores ita loquuti fuiſſent .. in al is publicis criminibus, quæ ſan.. guinis pœnam non ingerunt, tranſigere non .. licet, ſine falſi accuſatione, ideſt: quin ac.. cuſatio falſa cenſeatur; quin accuſator fal.. ſam inſtituerit accuſationem. Clariùs adhuc: ſi tranſigatur ab accuſatore in delictis non capitalibus, falſus reputatur accuſator. Sic locus ille accipiendus. Nam vox *citra* utplurimum ſonat *ſine*, L. *cum ſuper 10. L. nullo, Cod. de rei vind: L. nec filius 7. Cod. de reb. cred. L. ſi ex pretio 6. Cod. ſi vert. petat. L. ſi pretium 19. Cod. de procur. L. cum citra 15. Cod. de jure dot. L. pen. Cod. de pignor. L. 2. Cod. de reſcind. vend.* ut defendit, Imperatores ità ſentire, *Vinnius tract. de tranſact. cap. 7. n. 31* rejecto *Cujacio 6. obſerv. XL. Fachinæo 1. contr. 6. Hotomanno Libr. q. illuſtr. cap. 23.* qui tamen Hotomannus immeritò redarguitur, licèt textum invertat; nam omninò ſenſum Vinnii ſequutus noſcitur; ait enim: *Quod autem ſupereſt* citra falſi accuſationem, *ſic interpretor, quaſi dictum eſſet, ſine falſi crimine, vel niſi falſi accuſationem ſubire velit.* Idemque confitmat Hotomannus *in appendice quæſtionis.* Atque hac interpretatione recepta, magna ejus Legis difficultas præciſa, quæ plures in anguſtias conjecit incredibiles; ut quaſi per inextricabilem labyrinthum errantes occurſus, recurſuſque continentem innumeros, exitum vix invenire poſſe videantur. Hanc ſequitur doctiſſimus *Faber. Libro 2. conject. cap. 20.* qui ait in fine, alios Interpretes cæcutientes, errores ex errore quamplures contra Juris rationem fuiſſe commentos.

Probatur II. ex ratione præcipua, quæ tota in miſeratione ſita eſt. Cum enim agitur de his, quos manet ſupremum ſupplicium, vitæque jactura, ignoſcendum fuit; ſi ſanguinem ſuum, tranſigendo cum actore, pecunia erogata, ſtudeant redimere. Ulpian. in *L. 7. ff. de prævarica-*

.. ibi .. In omnibus cauſis præterquam in ſan-
.. guine, qui delatorem enrrupit ex Senatuſ-
.. conſulto pro victo habetur. Ergo a contrario ſenſu, qui ultimum extimeſcit ſupplicium. ſi corrumpit pecunia accuſatorem, non habetur pro confeſſo. Cum aliàs ex hiſce pactis confeſſio emergat, *L. quoniam ff. de his, qui not. infam. cap. cum ſuper de confeſſ. & ibi Auguſt. Barboſa.* Jam verò ſi hoc reo accuſato permittitur Juris quadam miſeratione; ſequitur, complicem accuſatorem mereri excuſationem adhærendo tranſactioni. Unde infertur propterea, neque tergiverſatorem fore accuſatorem, ideſt puniendum non eſſe auri quinque libris, tamquam deſiſtentem: ut expreſſum eſt in *L. 3. §. ſi id ò ff. de prævaric.* Neque fore prevaricatorem, neque talionis pœnæ obnoxium eſſe pronunciandum, neque abolitionem ab eodem eſſe requirendam; propterea quod, ſi deſiſtere impunè licet ab accuſatione, Principe permittente, *L. deſiſtere 12. §. 1. ff. ad Turpil.* cur non equè licet publico Jure concedente? *L. Græcus Cod. ad L. Jul. de adult.* Hoc tamen ita accipiendum ut reo ſemper tranſigere liceat; accuſatori non ſemper; nam ſi accuſationem quis moretur, & deinceps accepta pecunia deſiſtat, incidit in crimen concuſſionis, *L. 2. ff. de concuſſ.* ibi Macer: *quæve ob accuſandum, vel non accuſandum denunciandum, vel non denunciandum teſtimonium pecuniam acceperint.* Concutere enim, eſt extorquere violentiam incutere, commovere animum alterius, *Paul. lib. 5. ſent. Tit. 25. L. illicitas §. illicita ff. de off. Præſid.* quod accidit Judex accuſandi propoſitis; cum munus hoc Legis auctoritate ſit præmunitum; ut propriè hoc ſit *concutere. L. 1. ff. de concuſſ.* Contra igitur, accuſatione inchoata, licitum erit tranſigere. Ratio diſcriminis hæc eſt; quia, & tunc accuſator videtur ſanguinem ſuum redimere, amoliendo talionis periculum, *L. ult. Cod. de calumniat.* ita Vinnius *ubi ſupra n. 6 & 7.* qui rejicit Pacium in *d. L. tranſigere, & Anton. Matheum de crim. ad Tit. 10. lib. 48. ff.* Atque hanc rationem ita exornatam ſuppeditat textus Ulpiani in *L. 1. ff. de bon. eorum, qui ante ſententiam*, ibi .. Nam ignoſcendum cen-
.. ſuerunt ei, qui ſanguinem ſuum qualitercum-
.. que redemptum voluit.

Gradum hinc faciam ad alteram aſſertionis noſtræ partem: in cæteris criminibus, in quibus pœna ſanguinis extimeſcenda non ſit, admitti neutiquàm poſſe tranſactionem.

Probatur hæc altera aſſertionis pars I. Quia ubi delictum vitæ jacturam non ingerit, ceſſat ea miſerationis ratio, de qua in *L. 1. ff. de bon. eorum, qui ante ſent. in L. ult. ff. de prævar.*

Probatur II. Quia vel hæc tranſactio in delictis non capitalibus coitur ante, vel poſt litem conteſtatam; utroque inſpecto tempore illicita eſt. Idque oſtenditur. Nam ſi ante litem conteſtatam rentetur hæc tranſactio, omiſſa nimirùm ob pactum accuſatione; nil proderit hoc accuſatori, qui promiſſum obtinere non poterit, *L. ſi quidem 9. Cod. de contr. ſtip.* ſed neque proderit reo, qui in volentem tamen accuſare excipere non poterit. Poſt litem verò conteſtatam tranſigens accuſator incidet in pœnam S. C. Turpiliani; teuſque habebitur pro confeſſo, *L. 4. L. ejus, qui 10. ff. de Jure Fiſci, L. ult. ff. de prævar.* & mulctabitur etiam pœna Fiſco inferenda, *L. Imperatores 34. ff. de Jure Fiſci.*

Non obſtat I. quod in *d. L. tranſigere C. de tranſ.* traditur, de adulterio tranſigi non poſſe. Cur liceat ergo de aliis capitalibus delictis inire tranſactionem? 151

Norunt difficultatem *Vinnius, Anton. Faber, Fachineus*, aliique, locis ſupra enunciatis; veraque reſponſio ad hoc redigitur; quod ſpecialiter ita diſpoſitum fuit de adulterio, ut etſi, & illud capitale ſit crimen, §. *item Lex Julia de adult. inſt. Tit. de public. Jud. L. quamvis Cod. ad L. Jul. de ad.* majorem tamen expoſcat ſeveritatem. Tum quia flagitium adulterii, heu mmis frequens eſt, exemploque ultionis reprimendum, *L. aut facta §. ult. ff. de pœn.* Tum quia extranei ab hac excluduntur accuſatione Jure Codicis, *L. quamvis 30. Cod. ad L. Jul. de adult.* Cum ergo non omnibus promiſcuè pateat jus accuſandi, faciliùs tranſigendo criminis impunitas induceretur. Tum quia accuſator de comperto adulterio tranſigens lenocinium admittere videtur, *L. 2. §. 2. L. miles 11. §. ſeeer L. is, cujus 14. ff. ad L. Jul. de adult.*

Inſtabis cum *Fabro Libro 2. conjectur. cap. 20.* faciliùs fore exceptionem illam inſuper habere, utpote additam a Triboniano, vel potius ab aliquo prorsùs Legum imperito. O rem ridiculam! Si Lex illa eſt Diocletiani; quis ignorat eorum Imperatorum temporibus adulterium capitale non fuiſſe? Communi errori condonandum; at eſt nimium conniventis, lapſum tam deformem clauſis penè oculis præterire.

Verùm, cum mirè peritiores, cordatioreſque Viri, Juriſprudentiæ Proceres ſummi, in hoc ſe involvant, ut videre eſt apud Cujacium, qui ſe ipſum retractare cogitur *Libro XIX. obſervat. cap. 39* quibuſdam exiſtimantibus, ante Conſtantem, & Conſtantium pœnam ſanguinis adulteriis irrogatam fuiſſe, ad tradita per *Corraſium 2. Miſcellan. cap 1.* Quibuſdam, & quidem veriùs, negantibus; Nam verè pœna Legis Juliæ relegatio fuit in adulteros, ut conſtat ex Tacito *Libro 1. 2. & 3. Annal.* & non obſcurè probat textus *in L. 5. ff. de quæſt. in L. 6. ff. de divort. in L. 11. ff. de publ. Jud. in L. 14. ff. de teſtib. in L. 13. ff. de his, qua ut indignis. D. Auguſtin. Libro III. de Civit. Dei*, qui ait, Romanos adulteras morte non mulctaſſe, ut et perperàm in Inſtitutionibus *Tit. de publicis Judic. §. 4.* ſcriptum inveniatur, Lege Julia adulteros morte mulctari; cum ea pœna ſit tribuenda Legi Conſtantini in *L. quamvis 30. Cod. ad L. Jul. de adult.* ibi, *ſacrilegos autem nuptiarum gladio*

puniri

puniri oportet. In hac igitur Scriptorum perplexitate, non video ad ſcrupulum omnem eximendum, cur dici non poſſit; quod ſicuti potuit aliquis demum Imperator, ſive Conſtantinus, ſive Conſtans, & Conſtantius ſancire in adulteros ſanguinis penam; potuerit etiam Juſtinianus, & pro eo Tribonianus ſtatuere, ut de eo crimine tranſigere non liceat. Non ergo Fabri argumentis illicò ſuccumbendum, animum despondendo. etſi hoc additum a Triboniano cauſaremur. Præterea hoc ipſo quod Lege Julia capitale non erat crimen adulterii; & tranſigere non licebat, *L. ſi quidem Cod. de contrab. ſtip.* inferri jure non poteſt; ergo pena ex non capitali, mutata in capitalem, exceptio illa, *ut tranſigere in adulterio non liceat*, mutata eſt; ut ſubtiliter monet Cujacius *Lib. XX. cap.* 10. *obſervat. iuncto cap. precedenti* ubi, & olim mortem in adulteros ſtatutam eruditè demonſtrat. Addo, & Borgiam Fabro ſatisfacientem *in libro* 2. *cap.* 2. *n.* 6. *&* 7.

Non obſtat II. quod traditur in L. *juriſgentium* 7. §. *ſi paciſcar*, *in L. ſi unus* 27. §. *pacta ff. de pactis*, ubi; de jis rebus, quæ publicam læſionem attingunt, paciſci non licet. Hujuſmodi ſunt crimina, *L. ita vulneratus ff. ad L. Aquil.* ergo nulla unquàm permiſſa tranſactio.

Reſp. & eleganter Vinnius *Tract. de tranſ. cap.* 7. *in princ.* idoneum ſubiectum tranſactionum, civiles dumtaxat non criminales eſſe cauſas, cum non niſi de re privata pactiones valeant, *d. L. Jus publicum ff. de pactis*. Nihilominus admiſſa Legibus eſt ſpecies quædam tranſactionis in criminibus capitalibus, non quidem jure aliquo pactionis, aut tranſactionis genuinæ, ſed miſerationis intuitu dumtaxat; Fullius *in Miloniana* omnis, inquit, eſt honeſta ratio exped endæ ſalutis. Tranſigere itaque in delictis ſanguinariis optimo jure conceſſum eſt, quo pacto concidit argumentum, quo nititur. Hothomannus *illuſtr. q.* 23.

Non obſtat III quod in crimine injuriarum licèt capitale non ſit, tranſigere permittitur, Text. in *L. furti* 6. § *pacturque ff. de bis, qui not. infam. L. non damnatas* 18. *Cod. ex quibus cauſ. infam. irr.* Ex quo corruit pars altera aſſertionis, quæ defenditur.

At certum eſt, quid reſponderi debeat. Injurie crimen eſt ex jis delictis (dum nempe criminaliter agitur) quorum pena ad mortem uſque poteſt arbitrio Judicis extendi, prout in ſimili textus habemus in L. *ſunt quædam* 9. *ff. de extraord. crim. in L. Lex Julia* 7. §. *bodiè ff. ad L. Jul. repet. in L. ſacrilegii in princ. ff. ad L. Jul. pecul. in L. bodiè* 13. *ff. de pœn. in L.* 3. *Cod. ex quib. cauſ. infam. irrogat. in L.* 2. *Cod. de his, qui latrones*, qui textus egregiè probant, arbitrariam Judicis coercitionè ad mortem uſque extendi; latè Harprectus in §. *in ſumma* 10 *Inſt. de injur. n.* 14. *&* ſeq. attentis nimirùm circumſtantiis; prout ex poſſunt in hoc injuriæ crimine diſtingui, ut juſta futura ſit mortis pena; veluti ſi quis tam fuerit audax, ut Judici, ſuove Magiſtratui alapam impegerit, *Baldus in cap.* 1. §. *injur. de paceten. Fachineus Lib. IX. Contr. cap.* 45.

Ergo, quid ni, & in crimine injuriarum, licèt ex accidenti capitale ſit, tranſactio admittatur? Satis enim eſt, mortis periculum quomodocumque imminere, arg. textus in L. 7. §. 1. *ff. quod met cauſ.* quem ad hoc expendit ſubtiliter *Vinnius ubi ſupra n.* 16. Tranſactio ergo, hujus periculi vitandi remedium, deneganda ex miſeratione non eſt; ut præclarè ſic diſputat Harprectus in §. *hac actio* 12. *Inſt. de injuriis n.* 50. *&* ſeq. *&* præcipuè *n.* 55.

Non obſtat IV. textus in L. *in eum* 1. §. *ſed & conſtitutio ff. de calumniat.* ibi: *neque enim tranſactionibus eſt interdictum, ſed ſordidis concuſſionibus*. Agiturque de eo, qui recipit pecuniam accuſaturus, non ſolùm in cauſis pecuniariis, ſed etiam in criminalibus; ut ſe ſe exprimit Juriſconſ. in §. *hoc autem* ejuſdem textus; ergo &c.

Pacius *in* L. *tranſigere* optimè reſpondet, admitti tranſactionem in criminibus capitalibus, ut eſt in *d.* §. *hoc autem*.

Vinnius ità reſpondet, *loco ſupra citato n.* 22. textum juvandum diſtinctione, dicendumque, agi illic de tranſigente, qui criminaliter agere propoſuerat, cum et civiliter agere poſſet. Ergo, nondum cepto judicio, pecunia accepta remittit accuſationem nondum intentatam; & pro eo quod conſequi poterat civili judicio, ſeu pro damno ſibi dato pecuniam accepiſſe, credendum eſt, & ita conciliatur obiectus textus cum L. *ult. ff. de prævar.*

Non obſtat V. textus Juris Canon. *in cap. quæ-* 162
admodum §. *illud autem de iureiur.* ibi: *Illud autem juramentum eſt procul dubio temerarium, ſi vir juret uxori, quod eam ſuper nullo crimine accuſabit*. Ergo improbat Jus Canonicum pactionem, qua deſiſtatur ab accuſando, & quidem generatim improbat pactionem in omni crimine; adeoque in crimine etiam capitali.

Oſtendit meo judicio hic textus; quam conſentiat Jus Canonicum cum Jure Civili. Nonne eſt in L. *tranſigere Cod. de tranſactionibus*, quod etſi adulterium ſit capitale crimen; adhuc tamen de eo tranſigere ſit nefas? En, quod in obiecto textu temerarium dicitur juratum pactum, ſi vir juret uxori, quod eam de adulterio non accuſabit. Cur ita? Quia hoc delictum nimis caſtitati adverſatur, & quoddam veluti vitiorum agmen trahit, ut diſertè notat Vinnius *ubi ſupra n.* 18. Quod neque Granianetus, neque alii animadvertentes, varias comminiſcuntur diſtinctiones, veras quidem. ſi ſe ſi ſpectentur, ſed omninò abſre. Quare Pontifex in fine textus adducti jure merito ita ſcribit; *Tutius ergo in hoc caſu videtur, ut propter iuriiurandi religionem vir accuſare deſiſtat uxorem*. Licèt autem maritus eam accuſare non poſſit; attamèn eam ad pœnitentiam peragendam poterit denunciare, ut addit Pontifex,

tiſex, & notavit *Cujac. ad dictum textum* Tutius igitur eſt ſervari juramentum; deſiſti ab accuſatione; qua loquendi ratione indicat Pontifex, ob juramentum tantùm a regula Juris recedi. Quaſi hic ſenſus ſit; pactum abſque juramento temerarium foret; nam tale crimen eſt adulterium, ut tranſigere non liceat; nihilominus, cum ſuppetat ad pœnitentiam denunciatio, interim ſervari juramentum poteſt, & debet, *cap. quamvis pactum de pact. in 6.* Videatur *Zoeſius ad Tit. de accuſ n. 3.*

Non obſtat VI. textus in *can. ſi Primates 5. q. 2.* ibi: *ſi Primates accuſatores Epiſcoporum cum eis pacificare familiariter minimè potuerint* [& infra] *eos ad Synodum convocent*. En quod Jure Canonum, in delictis mortem non inferentibus pacificatio, ideſt tranſactio permittitur, contrà quàm in L. *tranſigere Cod. de tranſact.* diſponitur.

Reſp. quod hic canon hunc habet ſenſum; nimirùm, poſſe Judicem componere inter partes, ubi de privata utilitate tractatur, *can. ſi is, qui 23. q. 4.* at ubi de publica, compoſitio hæc non admittitur, *can. quapropter 47. cauſa 2. q. 7.* Quocirca generatim id ſtatuendum, quod ex crimine, quandoque civiliter agitur; tunc autem tranſigere jus eſt, obſtatque actori nihilominùs agere volenti pacti, aut tranſactionis exceptio, L. *ſi pro fure 7. ff. de cond. furt.* L. *interdum 36. §. qui tutelam ff. de furt. Fachin. Lib. 2. contr. cap. 91.* Vinnius *ubi ſupra n. 29.*

Non obſtat VII. quod Jure Canonum nullum crimen irroget pœnam ſanguinis, *can. in quibus 23. q. 8.* Ergo ex regula L. *tranſigere Cod. de tranſ.* numquàm admittenda erit. Jure Canonum in criminibus tranſactio.

Utemur ad reſponſionem doctrina Anacleti *Lib. 2. Decretal. Tit. 36. §. 2. n. 35.* Audi ejus verba: *Habemus aliquas pœnas de Jure Canonico quaſi ſimiles pœnæ capitali; quando videlicèt poteſt quis tradi Curiæ ſeculari, vel ubi venit pœna imponenda perpetui carceris.* Ad rem pertinet textus *in cap. 1. de calumniat. cap. quamvis 3. de pœn. in 6.* & admittere idipſum cogitur *Van Axel ad Tit. Decret. Lib. 1. Tit. 36. n. 10.* Quocirca ex hoc Anacletus ſapienter infert, pœnas ejus generis ubi crimen expoſcat, tranſactionem Jure Canonum locum obtinere.

(i) Bonifacius VIII.

DISSERTATIO IX.

Quomodo Clericis jus ſit coram ſeculari Judice accuſandi. Proteſtatio, de qua Bonifacius, olim quoque uſitata. Errori cuidam obviam itur. Proteſtationis modus, ejuſque efficientia expenditur.

163 EXplicandus locus Boniſacii VIII. in noſtro Titulo indicatus; nam ex hoc Scientiam Canonicam locupletari dabitur, tùm quia caſus hic evenire poteſt, ut laicus a Clericis ſit accuſandus, tum quia perplexitas inde poterit in animo gigni; ſit ne Clericus laicum accuſans periculo irregularitatis expoſitus.

Sciendum eſt, jamdudùm permiſſum fuiſſe 164
Clericis accuſare ad ultionem laicum ſceleris reum. Sic Maximinus Epiſcopus Vagienſis coràm Imperatore hoſtes Eccleſiæ accuſavit, *can. Maximinus 23. q. 5.* Sic Innoc. III. *in cap. poſtulaſti de homicid.* querimoniam ſtatuit deponi poſſe coram Rege adverſus decimas ſubtrahentes; cum vix tamen abſque ſanguinis effuſione valeant coarctari: Sic loquitur Innocentius. Item jamdudùm in uſu fuit, ut Clerici accuſantes proteſtationem emitterent ſuæ voluntatis excludentis ultionem in corpore delinquentis, ut ſanguine lueret commiſſum facinus. En textum elegantem in *can. unum 23. q. 5.* cujus verba ad ſæcularem poteſtatem directa noſcuntur. *Unum ſolum*, ait textus, *quod in tua juſtitia pertimeſcimus, ne fortè, quoniam quicquid mali contra chriſtianam ſocietatem ab hominibus impiis, ingratiſque committitur, profectò gravius eſt, & atrocius, quàm ſi in alios talia committantur; tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potiùs pro lenitatis chriſtianæ conſideratione, cenſeas coercendum; quod te per Jeſum Chriſtum, ne faciat, obſecramus, &c.*

Hujuſmodi Canonum præcedentium, ex variis in foro excitatis controverſiis, declarationem tollentem quamcumque ambiguitatem fore neceſſariam, compertū fuit. Ideo Bonifacius VIII. *in cap. Prælatis 2. de homicid. in 6.* lucem attulit exoptatam, qua omnium dubitationum nebulas impoſterùm diſjiceret. Quocirca declarat, querelam a Clericis in laicos poſſe deponi; declarat, emendam peti poſſe; at præcisè etiam declarat, oportere, ut Clericus expreſsè proteſtetur, ſe ad pœnam ſanguinis nullateùs ſuam 165
dirigere petitionem. Interpretemur jam præcipuas hujus Conſtitutionis partes.

Quid myſterii eſt in ea loquendi ratione, quā Bonifacius uſurpat, ibi: *querelam penes ſecularem Judicem deponentes*? Optimè Geminianus *in d. cap. Prælatis* ait, Pontificem uti nomine querelæ; quia talis accuſatio reſolvitur in actionem, eo quod civiliter agitur a Clerico; adhæret huic expoſitioni Gibalmus de irregular. *cap. 4. difficult. XI §. ratio pag. 272.* & *Paſſerinus in d. cap. Prælati n. 2. Barboſa in cap. poſtulaſti de homic. n. 1.*

Quid eſt deinceps, quod ait Bonifacius *de laicis ſuis malefactoribus*? Cur illud verbum *ſuis* ibidem apponitur? Nimirùm eo conſilio ſic fatur Pontifex, ut oſtendat, exprimatque, querelam de cauſa propria a Clerico eſſe proponendam. Sic notat *Paſſerinus ad eum textum n. 6. Barboſa ibid. n. 3.* Eſt autem cauſa propria, aut ob bona Clerici, aut ob ejuſdem perſonam. Et ſi quid vel in bona, veluti invadendo, furando committatur; ſi quid in perſonam, veluti injuriam inferendo; querelæ locus eſt; ita explicat

Paſ-

Passerinus ubi supra n 7. Cæterùm causam propriam arbitrari possumus conjunctorum etiam Clerici, *cap. judicatum §. fin. 80. dist. can. fin.* 12. *q.* 5. ut ex his locis Van Axel ad *Titulum Decretalium de homicid. n.* 18. *Gibalinus ubi supra §. dico tertio pag.* 272. *Barbosa in cap. postulasti de homic. n.* 4. An igitur erit irregularis Clericus accusans civiliter, nempe ad solam offensi indemnitatem in persona, vel rebus, si hic offensus sit extranea persona? Hui quot nugas ad respondendum, nonnulli Scriptores comminiscuntur! Ego sic statuo, quidquid tam
166 multi somniarint, permitti impunè sine irregularitatis metu extraneæ personæ accusationem, Clerico; modò suis partibus non desit implorandi exemptionem a pœna sanguinis: prout Bonifacius præscribit, in *d. cap. Prælatis*. Interrogo; cur accusans Clericus malefactorem suum, protestando, rutus est ab irregularitate? Nisi quia consuluit sibi Clericus hac protestatione, quantum oportuit? Ergo et hoc prodesse debet Clerico extraneum accusanti. Urgeo confirmans hoc assumptum, tali pacto. Cum Ecclesiasticus Iudex Cler.cum degradatum tradit Curiæ sæculari ad præscriptum *cap. novimus de V. S.* protestando; idem ille Iudex irregularis non est. Tamèn ille Iudex rem gerit alienam nempe Iuris publici partes exequitur. Si ergo id ei non imputatur, est idem pronunciandum de Clerico aliquem extraneum accusante, qui nempe sit alterius malefactor; ad rem Fagnanus *in cap. de cætero de homic. n.* 2. Hoc unum, ne videamur habere despectui copiam Canonistarum non exiguam, dicendum reor, quasi quodam adhibito temperamento, à Bonifacio VIII. in dicto *cap. Prælatis* præcisè sisti in Clericis suos malefactores coram sæculari Iudice accusantibus, ut significet Clericis promiscuè non licere forum ingredi sæculare, & objicere crimina munus accusandi pro libito voluntatis aggrediendo; quod tedoleret vindictæ cupiditatem, etiam si citra sanguinis metum, & mansuetudini clericali adversaretur. Atque ita statuit etiam Gibalinus *ubi supra cap.* 4. *difficult.* 12. *n.* 6. *ex Suarez de censur. sect.* 2. *disp.* 47. Audi tamen, ut certior sis hujus doctrinæ, verba Gibalini laudati *pag.* 286. *Ex ea itaque Constitutione* [nempe Bonifacii VIII.] *nil planè definiri poterit, neque ex ullo etiam alio Iure, quandoquidem nullibi accusatio, & querela civilis pro alienis injuriis reperitur prohibita Clericis*. Nolint ergo alii Scriptores sua interpretatione Clericos irregulares efficere, qui in alienis delictis, accusent; nolint falsa pro veris obtrudere. Sed pergamus ad alias Bonifacianæ Constitutionis partes.

167 Cur præterea Bonifacius protestatione contentus est, ut defœcatus, purusque a macula irregularitatis sit Clericus accusans? En impromptu rationem ejusdem Pontificis Legislatoris; nam alioquìn, ait: *daretur plerisque materia* 'trucidandi Clericos, *& ipsorum bona liberè depradandi*. Ratio magis intima, quæ talis delatio criminis, magis censenda est justa sui defensio, rerumque suarum, quàm ad mortem cooperatio; ut ratiocinatur *Zoesius ad Tit. de homicid. n.* 46. Formula autem protestationis traditur a Barbosa in *cap. Prælatis de homicid. in 6. n.* 7. ex Bonaccina in hunc modum: *Domine peto cures mihi satisfactionem, vel restitutionem exhiberi a Titio, qui mihi damnum intulit; protestorque, me nulla ratione intendere pœnam sanguinis, mutilationem, vel mortem*. Quæ verò sit protestatio in terminis textus in *cap. novimus de V. S.* talis est: *Eum tamen enixe deprecante, ut in te capitalem pœnam non exerceat;* Quæ adducitur extensè per Monacellum in *formulario legali practico Tit.* 15. *P.* 2. *formula XI.*

Oppones contra hanc protestationem. Quod protestatio contra factum non suffragatur, *cap. sollicitudinem* 54. *de appell. cap. cum in. Ferrariensis de Const. cap. olim causam de censib. cap. gratum* 30. *de off. del. can. Diaconi dist.* 28. L. *si quis extraneus* 22. *in princ. de aeq. hered.* Ergo, quid obsecro, operatur protestatio, dùm Clericus accusando criminaliter, causa est, ut exinde procedat Iudex, auditoque, & examinato crimine, sanguinis proferat sententiam? Nonne hæc proprio facto adversatur protestatio?

Multa, ad vitium æquivocationis amoliendum, sunt animadvertenda.

Clericus dum accusat, aut furem, aut spoliatorem, aut eum, qui injuriam sibi intulerit, & quidem coram sæculari Iudice, qui compe- 168
tens est; nam si laicus accusatur, competens Iudex est sæcularis, sicuti è converso, si accusetur a Clerico Clericus, Iudex competens est Ecclesiasticus, *cap. Clericis de Iud. cap.* 1. *& seq.* 11. *q.* 1. *cap. at si Clerici, cap. cum non ab homine de Iud. cap. novimus de V. S.* Dummodò tale non objiciatur crimen in laicum, quod & ad forum Ecclesiasticum pertineat; tunc enim Ecclesiasticus Iudex cognoscit, *cap. novit de Iud.* notat *Corvin. in Aphorism. Iuris Can. Lib.* 4 *Tit. XL §. si laicus*. Dum inquam Clericus accusat laicum, non, ut in aliis accusationibus, quæ verè, & propriè instituuntur ad publicam 169
vindictam, debet in hunc scopum dirigere criminis expositionem, ut sanguinis pœnam postulet, & obtineat. Imò in limine querelæ protestari oportet citra vindictam sanguinis se petere, aut damni illati restitutionem, aut injuriæ reparationem; notat Barbosa in *cap. Prælatis de homic. in 6. n.* 7. idque *civiliter* tantùm; ut sibi nempe civiliter satisfiat; ut notat Passerinus in
d. cap. Prælatis n. 17. quanquàm, & sufficere 170
protestationem hanc ante sententiam, docuerit Suarez *ubi supra sect.* 2. *n.* 2. Covarruvias in *Clem. si furiosus p.* 2. §. 5. *n.* 2. Nec non sine scrip is, solumque viva voce protestationem sufficere: docuerit *Barbosa ubi supra n.* 7. *ex Ugolino de irregul. cap.* 6. §. 7. Hac posita protestatione, post institutam accusationem, eo modo, quem consultò præmisimus, perperàm vitii incusatur ejusmodi protestatio, quasi inter-

pona-

ponatur contra proprium tactum. Addo, quod etsi mendax foret ejusmodi protestatio, eo quod non esset ex animo concepta, adhuc tamen ab irregularitate Cleticus immunis esset, sequuta sanguinis ultione, eo quod interna protestatio a Jure non excipitur, sed externa, per quam non excitatus Judex ad sententiam sanguinis, neque accusans censetur concurrere, etiam si intus aliam foveat intentionem; in actus enim interno Lex humana non fertur, *can. cogitationis de pœnit. dist.* 1. *can. Christiana* 32. *q.* 5. *can. erubescant* 32. *dist. cap.* 1. *de eo, qui mittitur in poss.* ut ex his locis *Valero Tractatu de differ. utriusque fori verbo peccatum differ.* 7. *n.* 1. Neque irregularitas incurritur, nisi in casibus a Jure expressis, *cap. is, qui de sent. excom. in* 6. ibi: *irregularitatis tamèn (cum id non sit expressum in Iure) laqueum non incurrit*; Non ergo ex interpretatione scriptorum irregularitas inducitur. Memoratque Valero in dicto Tractatu verbo *accusatio differentia* 2. *ex Bejam. casu* 17. *vers. quamvis igitur*; Provisionem Gregorii XIII. pro terris Ecclesiæ, ut Cleticus campanæ tonitu convocare possit populum, ut proscriptus sisti, ducique in carcerem possit citra irregularitatem, tametsi sententia capitis feriatur, modò expressa protestatione apud Judicem se munierit; ad rem Zoesius *ad Tit. Decret. de homicidio*, quem videat studiosus Juris; nam omnium optimè materiam hanc cognitionibus instructam, multoque quæstionum apparatu exornatam literis commendavit. Videndus etiam Cabassutius *Scientia Canon. Lib.* 5. *cap.* 59. *n.* 59.

(*l*) *Tutore.*

DISSERTATIO X.

Accusationis civiliter intentatæ exemplum, nempè cum reus postulatur tutor. Qui nam tutores honorarii, qui nam notitiæ causa dati? Species quadam honorarii tutoris, qui ex tutela malè gesta per administratorem, non tenetur, Profertur in confirmationem decisio Rotæ Provinciæ Marchiæ in Civitate Maceratæ.

LIbuit, in exemplum accusationis civiliter tantum intentatæ, tutoris catum in Titulo nostro proponere, qui non ex fide tutelam gerat; neque abstre libuit ejus exempli rationem habere, posthabitis aliis, quæ in occursum, mediocri adhibita diligentia, venire potuissent: Quid enim frequentius historiæ custodes temporum memorant, si cordi sit antiquitatè excutere; a qua utinam nostrorum temporum mores descivissent! Septimum annum agebat Demosthenes, cum pater ejus inexorabilem fati necessitatem expertus, e vivis excessit, & patrimonium satis lautum, & filium amorem, ac delicium suum tutorum fidei, potestatique commisit. At quid de his tutoribus narrat Plutarchus in *Vita Demosthenis*? Narrat, eos, qui præfuerunt, custodes, detensoresque tum personæ, tum fortunarum magnæ indolis pupilli esse debebant, proditores potiùs, eversoresque nequissimos extitisse, qui cum subripiendo, tum negligendo, (ut idem Plutarchus scribit) in eas angustias alumnum suum adegerunt, ut flos ille ingenii, quasi succo, pabuloque destitutus videretur brevi interiturus. Nam ut eleganter Juvenalis cecinit *Sat.* 3. *vers.* 145.

- - - - - *rara in tenui facundia panno.*

Memoratu dignum est, quod Polybius quoque *libro XV. historiarum* scripsit de Philippo Macedonum Rege, & Antiocho; hi tutores erant filii Ptolomæi Ægypti Regis, at ut Polybius, nobilis imprimis auctor præcepta vivendi narrationibus intermiscens, monet: *grandes pisces, parvulos glutiunt, vorantque*. Factum est, ut tumm illi Reges infantis Regnum invaserint, suam quisque retinens portionem. Nullum exitum inveniret sermo institutus, si ob oculos ponere prosequerer nequitiam, & scelus tutorum oblivione potiùs obruendum, quàm infesta recordatione renovandum. Opportunè cadit, quod Romanæ facundiæ Princeps exaggerat: Miserum est exturbari fortunis omnibus; miserius est, injuria; acerbum ab aliquo circumveniri; acerbius a propinquo; dicam ego, a tutore. Opportunè non minus afferri in comprobationem potest oraculi responsum, quod Erasmus recensuit *in Proverbiis* ex Suida. Quidam fratri suo impuberem filium, ut sub tutela haberet, testamento reliquerat, eidemque faculratum suarum procurationem. At cum plus apud tutorem valeret lucrum, quàm pietàs; res pueri propositas sibi ad prædam duxit, easdemque proprio adjunxit patrimonio; exitus tamen ostendit, res alienorum subductas, proprias absumere, placèque conficere. Oraculum ergo tale fuit:

Dimidium quam sit toto præstantius, illud
Haud novit stultus . . . . . .

Quoniam igitur non rarò tutores perditæ nequitiæ reperiuntur, qui non ex fide tutelam gerunt, consulendum Leges duxerunt pupillorum indemnitati, ut & criminaliter, & civiliter agi in tutores ejusmodi possit; L. 1. §. 1. *& per tot. ff. de suspect. tutor.* §. *sciendum princip. Tit. Instit. de suspect. tutor.* latè *Harpprechtius ibid. n.* 5. *& 6.* ubi plures cumulat. *Raynald. Tomo* 2. *observat. cap.* 17. §. 1. *& 2. n.* 14. *ex Aut. Sola ad Statut. Sabaud. Rubric. de minor. cap. inventaria, sista un. prim. part. n.* 9. 172

Sed si civiliter agatur, nempe nullam pœnam postulando, (prout in accusationibus, quibus instituitur criminale judicium, Jura disponunnt) permagni interest, pluribus datis in testamento tutoribus, discernere varias illorum species, ut innotescat, tutela malè gesta, omnes ne teneantur. Quocirca videtur hoc Jutis enucleati, quosdam dici tutores notitiæ causa datos, quosdam esse honorarios, quosdam simpliciter deputatos ad tutelam administrandam. Quam divisionem probat textus in L. *quod si forte* 34. §. 1. *ff. de* 173

solut.

ſolut. Ulpianus, ibi: *Sunt quidam tutores, qui honorarii appellantur: ſunt qui rei notitia gratia dantur: ſunt, qui ad hoc dantur, ut gerant.* Nonne hic textus ad literam diviſionem illam, & recenſet, & approbat? Concinunt textus in *L. ſi quis tutor §. quod ego ff. de ritu nupt. in L. 32. §. 1. ff. de teſtament. tut. in L. pupillum ff. de acquirenda her.* Toloſanus in *Syntagmate Iur. univ. p. 2. libro 12. cap. 14. De Luca de tutor. diſcurſu V. n. 3. & ſeq. Mantan. de tutel. cap. 39. Tuſebus lit. T. concluſ. 418. n. 5. Rolandus a Valle de confect. invent. quaſt. 39. num. 3. column. 2.*

Honorarii tutores ſunt; cum teſtator, vel Judex plures conſtituendo tutores, uni, vel aliquibus tantùm adminiſtrandi munus iniunxerit; cæteris verò habituali relicta adminiſtratione; ut explicat Cardin. *de Luca de tutor. diſcurſu 5. n. 5.*

Notitiæ cauſa tutores dati dicuntur, qui verè, & propriè non ſunt tutores, neque in habitu quidem tutelam habent, & potiùs hi tutores miniſtri, ſeu conſiliarii dicuntur; propterea hi neque in ſubſidium ex facto tutorum tenentur, L. 1. *Cod. de pertc. tut.* idem *de Luca n. 7. ubi ſupr.*

Alii tutores dati, ut gerant, licèt plures, tutelam omnes adminiſtrant, vel etiam ſi inter ſe adminiſtrationem dividant, pupillo omnes obligantur in ſolidum, eo quia tutela eſt individua, *L. ſi plures ff. de adminiſtr. & pericul. tut. Capyc. Latro conſ. 58.*

Verùm in his, quæ pervulgata ſunt, & Iuriſprudentiæ alumnis ſubſellia ſcholarum occupantibus trita jam, & proculcata, ſolertiùs, verboſiùſque morari ſupersedeo. Ut tamen oblata opportunitate, aliquid inferatur huic adnotationi, quod in forentem doctrinam influat; articulum excutiam, quo examinando, nuper adducta tutorum diviſio magis illuſtrabitur.

En Caſum, non effictum ſimulatumque, ut fieri ſolet, ad captum, & intelligentiam rerum dicendarum, ſed qui Florentiæ contigit, quique diſſidium, & concertationem inter familia-
174 e Patricio ordine commovit; neque adhuc ſententia Iudicis, altercatio, quæ magis in dies incaleſcit, ſedata eſt, atque compoſita. Teſtator fati neceſſitate vitæ exitum imminentem ſibi cognoſcens, relicturus impuberes filios, cogitavit, quemadmodum cariſſima pignora poſſet Viris ſpectatæ fidei, & integritatis committere; ideoque nil conducibilius exiſtimavit, quàm tutores octo in teſtamento conſtituere, pluribus enim in auxilium conſpirantibus, ſpes oritur certior, ut exitus felices ſint conſecuturi. Ergo teſtator primum omnium, fratrem Vincentium tutorem eſſe voluit, eique tutelarem reliquit adminiſtrationem, hiſce verbis in teſtamento adjectis: *Ut verò minuatur labor, ac tedium prædictis DD. tutoribus præſcribo, ac volo, ut adminiſtratio prædicta tutelæ, & curæ pro debito tempore exerceatur tantummodo a D. Vincentio fratre meo; ſic tamèn, ut hic Vincentius nil poſſit deliberare, niſi previo conſenſu duorum ſaltem ex actis reliquis tutoribus, & pro debito tempore curatoribus: prout idem Vincentius eligendos eoſdem putaverit arbitrio ſuo; In gravioribus verò negotiis, nil decernet, ſtatuetque, niſi tres advocet pariter ex prædictis octo tutoribus, &c.*

Ita ſe habente teſtamentaria quoad tutores diſpoſitione, eademque executioni mandata ad ſenſum, & mentem defuncti. Finita tutela, & cura, qui pupilli erant jam facti majores, cum tutelam malè intendant adminiſtratam, inſurgunt in unum ex illis octo tutoribus in ſubſidium, ea ratione ſubnixi, quod hic ad conſilium ſomèl, atque iterùm vocatus a Vincentio, ſuis partibus functus ſit, & tunc quidem ex utilitate pupillaris patrimonii; ſed quia conſtat de mala generatim adminiſtratione, generatim tenentur omnes indiſtinctè. Res in judicium deducta eſt; conſiliarius tutor poſtulatur reus. Quæritur, an verè in ſubſidium teneatur, quoad reliqua per Vincentium malè adminiſtrata; nam de negotiis ex conſilio geſtis, quin profuerint pupillis extiterint, non dubitatur.

In hac igitur cauſa, in qua præſtantiſſimorum Iuriſprudentiæ Procerum hinc inde conatus elaborant; ſic puto ſtatuendum; tutorem ad conſilium adhibitum pro mala Vincentii adminiſtratione in ſubſidium perperàm eſſe conventum, & per Judicem a petitione tamquam injuſta abſolvendum. Idque ob circumſtantias, in quibus verſamur, ut mox exponam, procedere, mediocris diligentiæ fuerit evincere. 175

Opinionis hujuſce firmitas, ac conſtantia extruitur potiſſimùm Juris auctoritatibus; quam viam inſiſtendam monet Cujacius in conſulendo in *præfat. ad ſuas conſultat.* relictis longè ſilvis illis allegationum maximè frigidis, & opacis, ut loquitur eruditiſſimus Vir.

Et ſi igitur regula ſit, quod ubi plures ſunt relicti tutores, ſi malè unius adminiſtraverit, ceteri in ſubſidium teneantur; ordinis beneficio nihil juvante, L. 1. *§. uſque adeò ff. de tutela, & ration. diſtrab. Corvinius ex hoc textu in Digeſta Libro XXVI. Tit. 7.* adſtipulatur textus in *L. tres tutores 56. ff. de adminiſtr. & periculo*, L. *quod ſi forte §. ſunt quidam ff. de ſol.*, *in L. ſi quis tutor §. quod ego ff. de ritu nuptiar. in L. 3. ff. de curat. bonis dand. L. 32. §. 1. ff. de teſtam. tutela L. ult. Cod. de auct. præſt.* Attamen in noſtra ſpecie ſecus eſt; eo quod pluribus relictis tutoribus, uni tantùm a teſtatore adminiſtratio demandata fuit, injuncto onere tutori adminiſtranti, ut in negotiis, unius, ſeu plurium adhiberet conſilium; tunc autem, non competit actio pro redditione rationis indiſtinctè contra omnes tutores, ſed dumtaxat contra tutorem adminiſtrantem; ad quod expendo textum in *L. idemque §. ſi quis ea, ff. mandati.* Ulpianus ità loquitur: *Si quis ea, quæ Procurator ſuus, & ſervi gerebant, ità demùm rata eſſe mandavit, ſi intervenſu Sempronii geſta eſſent, & malè pecunia erogata ſit: Sempronium, qui nihil dolo fecit, non teneri.* Audiatur ex hoc

textu illatio *Capycii Latro Conſ. 58. n. 16. Notatur* (ait Capycius) *ſecundo ex d. Textu in §. ſi quis ea; quod is, qui in negotiis intervenit, non tenetur, niſi de dolo; & idem procedit in eo, qui eſt in teſtamento relictus conſiliarius.* Non ergo tutor conſiliarius poterit in ſubſidium conveniri, ob malam in univerſum adminiſtrationem, ſed ad ſummum de jis negotjis, quibus gerendis conſilium impertierit, ut benè Maſtrillus *deciſ. 41. n. 17.*

Nec turbet, quod in teſtamento ne verbum quidem ullum de conſilio ejuſcemodi occurrat. Nam, ex quo teſtator, nil a Vincentio vero, proprioque tutelæ adminiſtratore faciendum ſtatuit teſtator, *ſine interventu* alicujus ex ceteris tutoribus, vox illa *interventus* conſilium ſonat; ut idem textus in *L. idemque §. ſi quis ea ff. mandati* mirificè ad rem noſtram exponit; quem enim priùs dixit interventum; mox vocat conſilium, hi: *et in regendis conſilio*, ut velle dubitare an interventus conſilium ſonet, ſit cavillari, atque ita textum exponit *Anton. Faber in Rationalibus, in Deciſ.* Quod ſi hunc campum excurrere, quamquàm abſque magna neceſſitate, me cogerent adverſarii, eos obruerem auctoritatum copia; ſatius eoſdem rejicere ad textus in L. *impuberibus in principio ff. de ſuſpect. tut. in §. impuberes Inſt. de ſuſpect. tut. in L. cum pater §. manlo ff. de Leg. 2.* Alia videnda apud *Thorum in compend. Deciſ. Regni p. 2. verſ. interventus.*

Confirmo aſſumptum, ponderando inſuper textum in L. *quidam §. Papinianus ff. de adminiſtr. & pericul tut.* ibi: *Pater tutelam filiorum conſilio matris geri mandavit, & eo nomine tutores liberavit. Non idcircò minus officium tutoris integrum erit: ſed viris bonis conveniet ſalubre conſilium matris admittere.* Quis eſt hujus Papinianei reſponſi ſenſus? Adhibeamus interpretem, noſtrum Accurſium. Licèt teſtator mandarit, tutores conſilio matris uti, attamèn ſine matre, & ſine conſilio integrum, & liberum eſt tutoribus adminiſtrare; quia ex honeſtate ſequi conſilium tutores tenentur; tamquam viri boni. Hæc Accurſius. Ex hoc optimè deduci videtur a *Capycio* ſupra laudato *n. 25.* his verbis: *Quod ſi tutores non habebant neceſſitatem ſequi conſilium Franciſci, ergo ad nihilum teneri poteſt, niſi dolo aliquid conſuluiſſet.* Quandoque conſilium ejuſcemodi obſtringit, ac præcisè obligat, cum nimirùm clauſula irritans a teſtatore adjicitur; ut expreſſim habetur in L. *Titium, & Mævium ff. de adminiſtr. & periculo*, ibi Scævola: *Titium, & Mævium tutores quis dedit, & ità cavit, volo, & rogo, omnia fieri cum fratris mei conſilio, & quod ſine eo fiet, irritum ſit.* Urget hoc, ut puto vehementer; Diſtinguitur injunctum conſilium ſimpliciter, a conſilio injuncto cum clauſula irritante; ut elucet ex illis duabus Legibus adductis, nempe ex textu in L. *quidam §. Papinianus, & in L. Titium, & Mævium ff. de admin. & periculo.* Ergo, quia conſilium ſimpliciter injunctum non obſtringit, præciſeque obligat, nequaquam tutores pro conſilio præſtando relicti, in ſubſidium poſſunt conveniri.

Efficaciùs adhuc communiri opinio noſtra poteſt, rem hùc redigendo; quod ubi uni ex octo tutoribus teſtator commiſit tutelæ adminiſtrationem, cæteroſque voluit adhiberi in conſilium, habito delectu per adminiſtratorem; hi reliqui tutores, non propriè tutores actu ſint, quales jura conſiderant, pro actione in ſubſidium; Profero textum in L. *& ſi 4. ff. de auctoritate, & conſenſu tut.* ibi Pomponius: *Et ſi pluribus datis tutoribus, unius auctoritas ſufficiat: tamèn ſi tutor auctoretur, cui adminiſtratio tutelæ conceſſa non eſt, id ratum a Prætore haberi non debet.* Ergo veri non ſunt tutores ceteri, quotiès uni a teſtatore tribuitur adminiſtratio, quæ in eo reſideat. Eoque progreditur Bartolus ad eum textum, ut hæc verba proferat: *Concedendo uni adminiſtrationem, videtur aliis denegare, ut ff. de Judiciis L. cum Prætor.* Nec placet, utpotè adductæ literæ repugnans, ſubtilis potiùs, quàm vera, Cujacii interpretatio in *comment. ad Affricam. Tract. 4. in* L. *pupillum, quam ſequitur Genua Concil. Iuris L. pupillum ff. de acquir. har. pag. 274.* Equidèm non video, cur Juriſconſultus referri ad caſum non poſſit, qui impræſentia a nobis examinatur; cum nimirùm unus ex pluribus tutoribus habet adminiſtrationem, & ſunt illi adjuncti alii conſultores quidèm. ſed Magnates, & primi Ordinis in Civitate Viri, qui ſimpliciter honorarii tutores non ſint, ſed ad favorem, & protectionem adjuncti, ut benè conſiderat de *Luca de tutorib. diſcurſu 5. n. 8.* qui proinde quoad obligationem hujuſcemodi tutorum hæc verba profert: *Et conſequenter non dato poſitivo dolo, ad nihilum iſti teneri debent, ut recepta praxis docet, ipſaque legalis, & naturalis ratio comprobat*; quod & Gloſſa obſervavit in L. *Jure noſtro 26. §. honoris ff. de teſtam. tut.* inquiens in verbo *honoris: ſi alicujus dignitatis ſit, cui datur*; prout in noſtra ſpecie, & Stephanus Daova *Juris Civilis Tomo VII. verbo tutor n. 8.* hæc ait: *Tutores honorarii dicuntur, Comites, Barones, & Marchiones, dati tutores, ut eorum authoritate, releventur pupilli ab impetitionibus, & vexationibus.* Non ergo eo fine, eaque de cauſa Magnates iſti propriè dantur, ut tutelam adminiſtrent, ſed ut fautores ſint, protegantque, & propriè dictis tutoribus, ut ſe benè gerant, timorem inferant; ut idem adnotat *de Luca ubi ſupra.*

Ultra hæc, & illud tentari poſſet, quod ubi hic tutor honorarius ad conſilium adhibeatur ab adminiſtrante tutelam, videatur idem adminiſtrator pro eo negotio tutelam dividere, & quidem ad mentem, ac ſenſum teſtatoris. Porrò diviſa tutela, certum eſt, periculum unius ad alium non ſpectare, expreſſo textu in *L. ad eos, Cod. de periculo tutorum*, ibi: *Ad eos, qui in alia Provincia tutelam adminiſtrant, periculum*

lum administrationis ex persona tutorum, qui in alia Provincia res pupilli gerunt, non porrigetur; ut ex hoc textu adnotarunt *Montan. de tutel. cap. 39. n. 157. Tolosan. in Syntagm. Lib 13. cap. 10. n. 14. Cardos. in Praxi Jud. verbo tutella n. 13.* & extant quoque textus in L. *si duo 51. ff. de admin. & pericul. in L. 2. Cod. de divid. tut.* notat *Bruneman in Cod. d. L. ad eos 2. Balthas. Tomas. Tit. 5. resol. 11. n. 4. Cancer. var. resol. p. 1. cap. 7. de tut. n. 44.* Confert etiam textus in L. *tres tutores 56. ff. de admin. tut. & glossa verbo distributa.* Et clarius *Barbosa in L. ad eos Cod. de peric. tutor.* hæc ait: *Si administratio est divisa a testatore, vel a Judice, periculum unius non spectat ad alium.*

Et ideò hanc eandem opinionem sequutus est novissimè *Bersanus de pupillis cap. 5. n. 10. & seq.* ex multis, quos adducit, Scriptoribus. In nihilum refragantibus pluribus auctoritatibus in L. *quod si forte, §. sunt quidam, ff. de sol. in L. si quis tutor, §. quod ergo, ff. de ritu nuptiar. in L. 32. §. 1. ff. de testam. tut. L. 1. §. plane; ff. de tutela, & rat. distr.* Nam ad nostram speciem Leges illæ transferri non possunt; cum non tractemus de tutoribus simpliciter honorariis; ut supra in *§. efficaciùs adhuc*, expositum est.

Utque major fides rebus adductis concilietur, operæ pretium facturus arbitror; si decisionem singularem Sacræ Rotæ Provinciæ Marchiæ articulum nostrum respicientem, subnectam.

DECISIO

Sacræ Rotæ Provinciæ Marchiæ in Civitate Maceratæ

CORAM R. P. D.

CAROLO ANTONIO FLORIO

Lauretana divisionis, & redditionis rationis.

Mercurii 14. *Decembr.* 1712.

176 IN capitulis Matrimonialibus exaratis de anno 1701. inter Sanctam Vid. rel. q. Dominici Augustinelli nomine Joannæ ejus filiæ ex una, & Sebastianum sponsum ex altera, inter cætera conventum fuit - *Eperche il detto Bastiano si porterà ad abitare, e vivere in commune in casa di detta Santa, e di Giovanni suo cognato di età d' anni 8. ad amministrare, e maneggiare l' eredità lasciata dal suddetto q. Domenico Agostinelli, per l' impotenza a ciò fare di detta Santa, nell' atto d' andare detto Bastiano al suddetto maneggio, ed amministrazione, si dovrà fare l' inventario di tutte le robe, che porterà seco detto Bastiano, e di tutti gli beni tanto mobili, che stabili, e ragioni lasciate dal suddetto q. Domenico Agostinelli, affinche apparischino sempre gli beni dell uno, e dell' altro; perche in caso di separazione trà di loro, si riconoschino da ciascuno i suoi proprii beni, i quali in caso di separazione, che Dio non permetta, se si troveranno accresciuti, si convengano,*

quello di più si troverà accresciuto, dividerlo a metà, e se si troverà sminuito, ognuno perderà pro rata la sua porzione, & latiùs *Proc. Rot. fol.* 1.

Secuto matrimonio, factisque distinctis inventariis bonorum hæreditariorum dicti Dominici, & respectivè propriorum Sebastiani sponsi; iste convixit cum uxore, socru, & Joanne ejus sororio, tunc pupillo, usque ad finem ann 1710. quo dissolutum fuit matrimonium per obitum Joannæ sine filiis. Hinc occasione separationis, & divisionis bonorum, exorta judiciali controversia, coram Prætore Castri Fidardi, a quodam decreto suspendente prosequutionem divisionis; revoluta fuit causa, ad hoc Sacrum Auditorium, & proposito in hodierna audientia, per me dubio porrecto pro parte Joannis, tunc pupilli, hodie adulti, & Sanctæ eius matris - *an sit facienda divisio bonorum, de quibus agitur, & insimul reddenda ratio per supradictum Sebastianum de bonis ab ipso administratis*. Affirmativè juxta modum inferius recensendum D. D. responderunt.

Siquidem, quoad primam partem concernentem separationem bonorum, & supellectilium, res caruit difficultate; nam cum communio, seu societas bonorum inter collitigantes occasione dicti matrimonii contracta, per illius dissolutionem terminata remanserit; palàm fit, quod unusquisque recuperare debet bona propria in inventariis descripta, exceptis jis, quæ in promiscuos usus familiæ consumpta fuerunt, *text. est in L. cum duobus §. si in coeunda ff. pro socio L. actione §. communis ff. eod. Escobar. de ratiocin. cap.* 21. *n.* 5. - *Rocca de Societ. Mercat. Notabil.* 197. *& responso* 35. *n.* 7. *lib.* 1. eruditè de more *Rocca Episcop. Isclan. cap.* 100. *n.* 25. Absque eo, quod haberi debeat respectus, an quis pluris, vel minus impenderit occasione victus, vestitus, & similium, cum in hac specie societatis vitæ hujusmodi, inæqualitas minimè attendatur, *Card. Mantica de Tacit. Lib.* 4. *Tit. XI. n.* 14. *Menoch. de arbitr. casu* 122. & pluribus relatis *Rota coram Buratto decis.* 408. *n.* 2. Et id, quod ex communi industria, de tempore dissolutionis matrimonii superfuit in frumento, vino, & similibus, æqualiter dividendum est, juxta indolem cujuscumque contractus socialis; & respectivè pactum appositum in apoca matrimoniali, obligatione camerali vallata, habente proinde paratam exequutionem, *Rot. decis.* 60. *n.* 3. *& decis.* 131. *n.* 1. *coram S. M. Alexandro VIII.*

Quoad secundam partem dubii D. D. dixerunt Sebastianum teneri ad redditionem rationis bonorum hæreditariorum dicti Dominici Agostinelli, cum dubitari non contingat de susceptа per ipsum administratione clarè resultante ex judiciali confessione, a Sebastiano emissa in positionibus datis pro parte pupilli, & Sanctæ ejus Matris, juncta declaratione assumendi dictum onus administrandi, expressa in capitulis

matri-

matrimonialibus. Quapropter, cum ipſe ſe geſſerit pro tutore, tenetur proinde reddere rationem pupillo, *ad text. in L. qui pro tutore ff. de eo, qui pro tutore L. 1. §. cum eo verſ. ſed etſi ff eod. L. ita autem 5. §. geſſiſſe ff de adminiſtr. & pericul. Gratian diſcept.* 86. *n.* 14. *&* 15. *Rota deciſ.* 69. *n.* 7. *cum ſeq. parte XI. recent.*

Nec turbat quod Dominicus Auguſtinelli reliquerit in ejus teſtamento, in tutricem, & curatorem communis filii Sanctam ejus uxorem; quæ proinde cogi debet ad redditionem rationis; non autem Sebaſtianus, qui cohabitando cum ſocru, & pupillo, ſolùm præſtitit aliquod auxilium, in ſublevamen dictæ Sanctæ hujuſmodi oneri ferè imparis ratione ejus ſenectutis, & ſexus.

Obiectum enim ceſſat ex facto; ex quo reſultat, Sebaſtianum adminiſtraſſe bona dicti teſtatoris, animalia vendendo, frumentum mutuando, cæteroſque actus peragendo redolentes adminiſtrationem tutelæ; ideòque evitare nequit redditionem rationis, ut decidunt *omnes Leges totius Tituli ff. de eo, qui pro tutore* - Et de eo, qui quomodolibet adminiſtravit, habetur in *L.* 1 §. *officii ff. de tutelæ, & rat.* & ultra ſuperiùs allegatos, probant *Guttierez de tutel. p.* 3. *cap.* 45. *n.* 4. *Gratian. diſcept. for. cap* 760. *n.* 1. *Capyc. Latro conſ.* 58. *n.* 13 *& ſeq. Rota deciſ.* 500. *n.* 7. *& ſeq. coram Merlino.*

Authoritates verò inferiùs recenſendæ allegatæ per informantes pro Sebaſtiano, ſunt prorsùs extraneæ a præſenti controverſia. Etenim illæ procedunt, vel quando Judex, ſeu teſtator deputavit plures tutores pupillo, & diviſit inter ipſos adminiſtrationem; tunc enim quilibet ex tutoribus non tenetur de geſtis ab altero; ſed pupillus habet tantùm actionem contra quemlibet pro rata, quam adminiſtravit; & in his terminis loquitur textus in *L.* 2. *Cod. de divid. tut. Gloſ. ad L. tres tutores* 56. - ibi: *Et ſciat igitur, quod tutorum adminiſtrantium alii habent diviſam adminiſtrationem; alii non; illi, qui non habent diviſam, tenentur in ſolidum, ſi unus inveniatur non ſolvendo; ſi autem fuit diviſa adminiſtratio, non tenetur aliquis eorum, niſi pro ſua parte, ff. de adminiſtr. tut. Surdus conſ* 170. *n.* 11. *& ſeq.* explicans, quod quando diviſio facta eſt a Judice, vel teſtatore, dicitur diviſa poteſtas inter ipſos tutores, quicquid ſecùs eſſet, ſi diviſio facta eſſet inter ipſos tutores, nam tunc diceretur diviſum dumtaxàt exercitium, ſive miniſterium; nullum proinde irrogans præjudicium pupillo; & concordant *Eſcobar de ratioc. cap.* 3. *ſub n.* 30. ibi: *Quod tamen intellige verum, niſi uni eorum tantùm fuiſſet commiſſa adminiſtratio* - *Guttierez de tutel. Lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 6. - *Cancer. var. reſol. cap.* 7. *de tutor. n.* 44. *Montan. de tutel. cap.* 39. *n.* 175. *Maſtrill. deciſ.* 41. *n.* 5. *& per tot. Magon. deciſ. Florent.* 74. *n.* 6. *Rota P. XI. recent. deciſ.* 69. *n.* 9.

Vel

Vel quando teſtator, pluribus relictis tutoribus, alteri tantùm demandaſſet adminiſtrationem, injuncto onere tutori adminiſtranti, ut in contractibus, ſive gravioribus negotiis adhiberet conſilium unius, ſive etiam plurium contutorum, ad ejus electionem, & arbitrium; tunc enim non competit actio pro redditione rationis indiſtinctè contra omnes tutores, ſed dumtaxàt contra tutorem adminiſtrantem, & in ſubſidium, contra contutores vocatos, & adhibitos pro auctorizatione actuum geſtorum: remanentibus immunibus ab onere redditionis rationis cæteris, qui non adminiſtrarunt, nec conſuluerunt, cum reſpectu illorum ſatis verificari videatur ratio diviſionis adminiſtrationis factæ a teſtatore, juxta terminos *d. Text. in L. 2. Cod. de diviſ. tut.* & ſenſum auctoritatum nuper allegatarum.

Vel demùm quando a teſtatore relictus fuit pupillo conſultor ſuperintendens, vel tutor honorarius potiùs ad protectionem, quàm ad gubernium; tunc enim, niſi probetur, talem conſiliarium, vel tutorem honorarium in dolo verſatum fuiſſe, vel in committendo, puta fraudolenter conſulendo, accepta pecunia in ſubverſionem patrimonii pupillaris, vel in omittendo proponere ſuſpicionem, ſeu remotionem tutoris bona pupilli dilapidantis, dictus conſultor, ſive tutor honorarius ad nihilum tenetur, ut de primo caſu literaliter loquitur textus in *L. idemque §. ſi quis ea ff. mand.* egregiè exornatus a *Capyc. Latr. Conſ.* 58. *a n.* 16. *& ſeq.* & de ſecundo *Cardin. de Luca de tutor. diſc.* 151. *n.* 8. & admittit *Maſtrillus d. deciſ.* 41. *§. fin.*

Cum igitur hodierna quæſtio ſit omninò diverſa, quia nec teſtator, nec Judex diviſit adminiſtrationem, ſed potiùs Sancta unica tutrix teſtamentaria ad ſui exonerationem illam commiſit Sebaſtiano, nec iſte geſſit ſimplicem figuram conſultoris, conſilarii, ſeu tutoris honorarii, ſed potiùs de facto adminiſtravit; hinc proindè evitare nequit redditionem rationis ex ſupra allegatis.

Et ita utraque &c.

(*m*) *Judicialis.*

DISSERTATIO XI.

De prima denunciationis ſpecie. In quo nam ſit poſita judicialis denunciatio? Quatenus ab inquiſitione differat? Merito denunciationem judicialem precedit. Secus de conſuetudine. Imo neque hic modus procedendi per denunciationem jam in uſu eſt, ex doctrina Scaccia.

De Civili denunciatione. Denunciatio criminalis, aut per privatum fit, aut per perſonam publicam. Plura de Promotore Fiſcali, quem omnis Epiſcopi Curia habere debet.

HÆC diſſertatio ſecundum inſtituendi Judicium criminale modum ob oculos conſtituet. Igitur Jure Canonico tres inſtituendi criminale Judicium modi præſcribuntur, *cap. qualiter 24. §. debet igitur de accuſ.* ibi: *Contra quos, ut de notoriis exceſſibus taceatur, & ſi tribus modis poſſit procedi per accuſationem videlicèt, denunciationem, & inquiſitionem.* 177

De accuſatione ſatis, ſuperque tractatum eſt hactenùs.

De denunciatione, ut ſermo fit, ratio ordinis efflagitat. At ecce in ipſo limine hujus inveſtigationis difficultatem non contemnendam. Quis eſt hic modus procedendi criminaliter per denunciationem? Equidem ait Clarus *Libro 5. receptar. ſentent. q. 7. in principio*, modum hunc ſeparatum nequaquàm videri ab inquiſitione. En rationem ſanè perſpicuam. Inquiſitio, eſt 178

cri-

criminis ex officio per Judicem competentem facta investigatio; *Ex officio*. sed excitato per diffamationem delicti, *cap. qualiter* 17. *in fine*, *cap qualiter* 24. *cap cum oporteat* 0. *cap. inquisitionis* 21. §. 1. *de accus.* Jam verò cur, obsecro, dici non possit, quod denunciatio sit loco diffamationis? Inquisitio post precedentem diffamationem, seu denunciationem; & accusatio, veri propterea, ac legitimi modi sunt instituendi criminale Judicium; ac perperàm adjicitur, ut modus separatus, denunciatio, succedit enim loco diffamationis denunciatio, & probari hoc videtur ex *cap.* 4. §. *fanè vers. quod si de censib. in 6.* Quid jam respondendum?

It obviam difficultati, & qu cquid est hoc obscuritatis, removit egregiè Scaccia *Lib.* 1. *de*
179 *Iudic cap.* 55. *n.* 1. hùc redigendo responsionem; quod de Jure Canonico triplex est modus instituendi criminale Judicium; per accusationem, denunciationem, inquisitionem, ex *dicto cap. qualiter* 24. *de accus* Sententia verò Clari defendi potest, ut procedat de Jure Civili. Pondero in confirmationem, textum in *cap. licet Heli de simonia*, ibi: *Contra quos* [*ut de notoriis excessibus taceamus*) *& si tribus modis procedi possit, per accusationem videlicèt, denunciationem, & inquisitionem ipsorum, &c.* En Iure Canonum,
180 tres illos modos esse indubitatos. At Iure Civili denunciatio inservit tantùm inquisitioni, sicuti diffamatio; ideoque confunditur cum ipsa inquisitione; ad hoc adducit idem Scaccia textum in L. *ea quidem* 7 *Cod. de accus.* textum *in* L. *Divus ff. de custod. reor.* & hoc docuit Bartolus in L. *si quis reum* 4. *ff. de custod. reor.* ubi tradit: *quod si Syndicus communis det libellum; Iudex tamèn facit ex suo officio:* & ita jam invaluisse, testis est locupletissimus, Carpzovius *Praxis Crimin. p.* 3. *q.* 108. *n.* 54. plurium Doctorum auctoritate id comprobans: textum verò in *d. cap.* 2 *de censib. in* 6. explicat Valero *de differ. verbo denunciatio n.* 5. *differ.* 1.

Sed quæ nam est ratio intima, cur Iure Ci-
181 vili denunciatio non sit modus distinctus ab inquisitione?

Inveni rationem hanc diù, multùmque quæsitam, apud Galvanum Bononiensem, *Tractat. de differ. Legum & Can. n.* 36. *tom* 1 *Tractat. Magnor. pag.* 180. *a tergo*. Quia secundum Leges non potest fieri denunciatio, nisi super quibusdam criminibus. Hoc ita intelligendum est. Jus Civile statuit, per ministrum publicum denunciationem esse faciendam. L *ea quidem* juncta L. *singularia* 14. *Cod. de accus.* notat Canisius *Tit.* XIX. *Libro* 4. *in summa* §. 16 *Corvinus in Aphorism. Iuris Can. Tit.* 40. *Lib.* 4. §. *denunciare pag.* 26. privatim verò denunciare permittitur Iure Civili his, qui non sunt officiales, si eorum interest, *Phabeus Institut. Canon Lib.* 4. *Tit.* 2. *de denunciat. n.* 6. Ergo jure optimo *Galvanus* docuit, secundum Leges denunciationem fieri non posse; nisi super quibusdam criminibus. At, inquies; quomodo hinc infertur, Iure Civili denunciationem non esse modum distinctum ab inquisitione? Hoc intelliges ex verbis Bartoli in *L. Divus Hadrianus ff. de custod.* 182
reor. n. 10. Ait ergo Bartolus: *Ego dico, quod Judex super denunciatione potest procedere duobus modis, Uno modo super denunciatione simpliciter procedendo: & isto casu possent opponi omnes exceptiones, quæ contra accusatorem possent opponi; dicendo: talis non est legitimus denunciator, & similia, ut supra dixi - Potest etiam Iudex procedere per inquisitionem, quod facit propter illam denunciationem; tunc illæ exceptiones contra personam denunciatoris cessarent - Hoc probatur ex textu, in cap. licet Heli de simonia.* Vides, primo casu denunciationem proprium esse modum instituendi Judicium criminale ex *d. cap. licet Heli*, qui verè hoc probat. Secundo verò casu, idest secundum Ius Civile, denunciatio subservit inquisitioni, & ideò, si ab officiali publico, quem perperam accusatum fuisse compererit Magistratus, non ob id in ministrum animadvertit. Canisius, *ex Farinaccio, & aliis ubi supra*. Et ideò secundum primum casum in denunciatione fit quædam litis contestatio cum denunciante; qui personam partis in Iudicio sustinet, *cap. cum dilectus* §. *dictus verò de purgat. canon.* ut ex hoc textu notat *Van Axel. in Decretal. Lib. V. Tit. de accus. n* 68. secùs in inquisitione ex officio, ut ibid *Van Axel.* Rursùs, ob eandem rationem, in primo casu dum proceditur verè per viam denunciationis, admittuntur probationes contrariæ super bona fama, *cap. cum in juventute de purgat. can.* secùs quando proceditur ex officio, quia contra denunciantem præsumitur, non contra Judicem, *cap. in præsentia de renunc. cap. ad audientiam* §. *nos igitur de præscript.* Idem *Van Axel ubi supra* Et hanc rationem ita expositam attigit, licèt subobscurè Scaccia *Lib.* 1. *de Iudic. cap.* 55. dum ait: *Post Extravagantem ad reprimendam denunciationem esse modum procedendi de per se; quia per illam Extravagantem: denunciatio fieri potest a quolibet.* En expositum, quomodo renunciatio saltèm Iure Canonico modus sit distinctus, & proprius criminale Judicium instituendi. Et quod cæteri Institutistæ studiosè vitaverunt, præ magna difficultate, hoc nobis fortassè contigit assequi; jamque hujus loci opacus horror, excisis dumetis, in apertam versus est lucem.

Benè habet. Demus operam deinceps, ut se prodat scientia hæc denunciationis, prout est modus distinctus ab accusatione, & inquisitione.

Cum sit concessum omnibus Iure Canonico 183
denunciare crimen, prout nuper statuimus: hoc Jure denunciatio remedium est ordinarium, *cap. super his de accus. Phab. Inst. Can. Libro IV. Tit.* 2. *n.* 2. ac pro nostra instituti ratione nunc loquimur de judiciali denunciatione.

At quæ forma in ea servatur? Audiatur ele- 184
gans loquendi modus, quem usurpat non temerè, & inconsulto Pontifex *in cap. licet Heli de simonia*, ibi: *Sicut accusationem legitimè præce-*

dere

dere debet inſcriptio; ſic & denunciationem charitativa correctio, & inquiſitionem clamoſa debet inſinuatio prævenire. En ergo, quod Innocentius III. decernit, denunciationi præmittendam eſſe charitativam correctionem. Quod et adnotavit *Scaccia ex eodem textu Lib. 1. de Iud. cap.* 55. qui addit *n.* 4. hanc eſſe rationem, cur de Iure Canonico non requiratur in denunciatione ſubſcriptio, ſicut in accuſatione; quia charitativa correctio ſupplet ſubſcriptionem. Et ita Iuris eſſe conſtitutiſſimi, elucet *ex cap. novit de Iudiciis, ex cap. 2. ex cap. inquiſitionis, ex cap. qualiter, ex cap. final. ex cap. accedens de accuſ. ex can. hoc videtur* 22. *q.* 2. *ex can. quapropter* 2. *q.* 7. *ex cap. venerabili de off. delegati*, optimè Venator. in Analyſi *Iuris Pontif. Libr.* 5. *Tit.* 1. §. *quæ forma. Papienſ. in pract. forma inquiſitione ſub n.* 38. textus pulcherrimus in *can. indignè ex ſexta Synodo XII. q.* 2. Videtur autem hæc monitio præcedens denunciationem, jam alie-
185 na ab obſervantia, ut tradit Scaccia *Lib. 1. de Iudic. cap.* 55. *n.* 4. *in fine*; & clarius *cap.* 56. ait: *Si loquamur de conſuetudine, nulli dubium eſt, quod hæ monitiones, non ſunt umquàm in uſu, imò neque modus ipſe procedendi per denunciationem ſeparatam ab inquiſitione. Unde denunciator non cogitur aſſiſtere denunciationi.* Et quoad hæreticos, etiam occultos Carena *de Officio*
186 *Inquiſit.* § 2. §. *quarto n.* 16. hæc ait: *Dicendum eſt, hæreticos etiàm occultos ſtatim denunciandos eſſe, omiſſa omni correctione fraterna*; ea ratione; quia, ſperandum non eſt, eum, qui auſus eſt ſe opponere Eccleſiæ Univerſali; corrigendum eſſe per meram monitionem, *Pegnap. 2. ad director. comm.* 18. *per tot.* Quamobrem Alexander VII. proſcripſit has propoſitiones, quæ ſunt in ordine 5. & 7.

5. *Quamvis evidenter tibi conſtet, Petrum eſſe hæreticum; non teneris denunciare, ſi probare non poſſis.*
187
7. *Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante: hic poteſt ipſum abſolvere ſine onere denunciandi.*

Habentur hæ propoſitiones apud Lancellott. *Inſt. Can.* Lib. *IV. Tit.* 1. *in editione Venetiis facta apud Iacobum Tomaſinum anno* 1703.

Ex his intellectum eſt, quomodo procedat id, quod diximus, monitionem prævium in denunciatione requiri; cujus forma extat in *can. ſi peccaverit* 2. *q.* 1. *Venator. in Analyſi Iuris Pontif. Libro* 5. *Tit.* 1. §. *quæ forma.* Hùc quo-
188 que referendo diſtinctionem, quam in Tituli noſtri contextu poſuimus, inter laicum reum criminis, & Clericum. Ità ut denunciatio in foro Eccleſiaſtico, ut ſit initium ſubſtantiale proceſſus, de Iure requirat binam illam monitionem, ut ſtatuit *Scaccia Lib. 1. de Iudic. cap.* 54. *n.* 4.

Ad diviſionem denunciationis judicialis poſt hæc deſcendamus; nam & in hac diviſione ſe non parùm Scriptores involvunt.

En dilucidè quomodo ſe res habeat. Denunciatio judicialis, aut eſt criminalis, aut civilis. Criminalis illa eſt, quam hactenùs expoſuimus. 188
Civilis, cum denunciatione intenditur privatum intereſſe. Ita obſervavit omnium optimè *Phabeus Inſt. Can. Lib. 4. Tit. 2. de renunc. n.* 5. Caſus hujuſce denunciationis civilis ſunt, cum quis agere, ſeu civiliter accuſare prohibitus eſt, ut quia ſervus eſt, & vult conqueri de domino, aut filius, & vult conqueri de patre, L. 1. §. *quod autem ff. de off. Praf. Urb.* idem *Phabeus ubi ſupra n* 6. pariterque locum habet denunciatio hæc judicialis, civiliſque in perſonibus miſerabilibus oppreſſis, ut quæ timent congredi via ordinaria cum potentioribus, ad ſuum jus via denunciationis queant pervenire, *Abbas in cap. novit de Jud. col.* 17. *Maranta in Speculo Iuris P. VI Tit. de renunciat.* Et obſervetur, hanc denunciationem peccatum aliquod adverſarii ſupponere; & penè confunditur cum de- 189
nunciatione Evangelica, quam in ſequenti diſſertatione exponemus; et non obſcurè id inſinuat *Van Axel ad Tit. de accuſat. Lib. V. Decret. n.* 71. *& ſeq.* Quod major Canoniſtarum pars, dum tacet, menti tenebras offundit, nec ſine confuſione quoque multas adglomerat diverſitates inter denunciationem Evangelicam, & denunciationem judicialem, ac civilem, *Peregrinus in Praxi p. IV. ſect.* 1. *a n* 9. Quas non ſubſiſtere, agentes mox de denunciatione Evangelica, palam faciemus.

Poſt hæc illud obſervandum eſt, criminalis Judicii denunciationem, non modo per privatum 190
quemlibet fieri poſſe; ſed etiam per miniſtros publica auctoritate ad denunciandum deſtinatos, L. 7. C. *de accuſ.*

En exempla denunciationis factæ criminaliter per privatum, quibus hactenùs tradita ſplendeſcent.

In *cap. cum oporteat de accuſat.* ſic habetur: *Sanè venientibus ad Apoſtolicam Sedem G. & H. Canonicis Vincen. & multa enormia contra Vincent. Epiſcopum proponentibus coram nobis, quia non debebam ſub diſſimulatione tranſire, vobis inquiſitionem illorum duximus committendam*; (& infra) *Qui ad denunciandum, ſeu teſtificandum admitti non debent.* Hæc ergo denunciatio erat, & quidem per privatas perſonas facta; nempe per Canonicos.

In *cap. cum I. & A. de ſent. & re jud.* ſic habetur: *Cum I. & A. Canonici S. Dionyſii Remen. ex parte quorundam Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ noſtro Apoſtolatui retulerint, quod Abbas eorum ſuper dilapidatione, perjurio, ſimonia, & quibuſdam aliis erat multipliciter infamatus.* Hunc quoque textum de denunciatione accipit *Peregrinus in Praxi Crim. p. 4. ſect.* 1. *n.* 17.

En quoque exempla denunciationis, per miniſtros publica auctoritate ad denunciandum de- 191
ſtinatos, factæ.

In *cap. ſicut olim de accuſ.* ita ſcriptum eſt:

Ut

Ut autem id valeat efficaciùs adimpleri, per singulas Diœceſes ſtatuat perſonas idoneas, providas videlicet, & honeſtas, qua (& infra) *ſollicitè inveſtigent, qua correctione, vel reformatione ſunt digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, &c.* Hunc textum in hoc ſenſu accipit *Van Axel de accuſ. Lib. V. Decretal. n. 66.* nempe de Officialium denunciatione.

In *can. Epiſcopus in Synodo* 35. *q.* 6. hæc habentur: *Epiſcopus in Synodo reſidens, poſt congruam allocutionem, ſeptem ex plebe ipſius Parochiæ, vel eò amplius, prout viderit expedire* (& infra) *in medium debet evocare, & allatis Sanctorum pignoribus, unumquemque illorum tali ſacramento conſtringat, &c.* Hoc autem juramentum continet fidelitatis obligationem, qua officialis obſtringitur, quamquam hic textus propriè de officiali, qui ſit interrogandus, loquatur; & *Van Axel* alios adducit textus in hujus denunciationis comprobationem, in *cap. cum dilectus de accuſ. in cap. cum in tua de ſponſ.* Cæterum Præpoſitus in *can. de accuſatione* 2. *q.* 8. *n.* 265. adducit eundem præciratum textum in *d. can. Epiſcopus* ad probandum, denunciationem quandoque fieri a denunciantibus ad hoc deputatis.

Ut verò neceſſaria quædam cognitu de his ad denunciandum deputatis proferam; quilibet Ju-
192 dex, vel Univerſitas, quæ merum Imperium habeat, tales poteſt denunciatores conſtituere, *L.* 2. §. *quies ff. de off. Prafecti Urbi; L. Divus ff. de cuſtod. reorum;* Quamobrem delegatus tales denunciatores creare non poteſt, *L.* 1. *Cod. de Decur. Libro* 10. *L.* 1. §. *denunciationes ff. ad Turpil. Præpoſitus ubi ſupra n.* 166. Ergo tales denunciatores omnis poterit Epiſcopus deſignare, ut benè infert *Pellegrinus in Praxi parte* 4. *ſect.* 1. *n.* 18. & de his publicis denunciatoribus in Curia Epiſcopi, optimè Morellus in *Theorico Praxi criminali cap.* 1. §. 1. qui formulam extendit denunciationis faciendæ ratione officii -- Inſuper & illud noviſſe pèrmagni intereſt, quod denuncians ex debito ſui officii
193 non amplius citatur, nec obſtringitur probationes ſuppeditare; ſed ejus partes aſſumit promotor fiſcalis, *cap. cum olim, de accuſ.* ut ex hoc textu Morellus *ubi ſupra n.* 41. *pag.* 24. Promotorem fiſcalem omnis Epiſcoporum Curia habere debet, ut tradit *Cardin. in cap.* 2. *n.* 1. *de hæret. in* 6. *Felinus in cap. excommunicamus de hæret.* & alios indicat *Pellegrinus in Praxi p.* 4. *ſect.* 1. *n.* 18. *Zuffus de legit. proceſſ. Lib.* 2. *q.* 94. *n.* 12. *& q.* 120. *n.* 9. *Speculus deciſ.* 92. *n.* 2. *Ciarlin. controv.* 165. *n.* 20. *&* 21. *Guazzinus defenſ.* 36. *cap.* 14. ut mirum ſit de promotore fiſcali altum habere ſilentium Inſtitutionum Scriptores; cùm præſertim promotor hic paſſim in Tribunalibus fori eccleſiaſtici adhibeatur, *Raynald. Tomo* 2. *obſerv. crimin. cap.* 32. §. 14. *&* 5. *n.* 232, & formulam deputationis hujus promotoris tradit Monacellus in *Formulario Fori Eccleſiaſtici, Tit.* 2. *parte* 1. *formula VIII.* Quamobrem promotorem fiſcalem gaudere privilegio fori, utpote officialem Epiſcopi, tradit *Bellett. diſq. Clerical. parte* 1. *de favor Cleric. perſon.* §. 1. *n.* 10. & extat declaratio Sacræ Congregationis *Immunitatis in Iporegien.* 3 *Auguſti* 1666. quam idem Monacellus ſupra laudatus addicit *n.* 5. *pag.* 27.

Origo promotoris fiſcalis pervetuſta eſt, ut 194
probat *Simanca de Cathol. inſt. Tit* 53. *Tomo* 11. *Tract. Magnor parte* 2 *pag.* 191. *a tergo*, qui adducit locum Pauli *libro* 5. *Sent. Tit. de Jure fiſci, & populi.* Verba Pauli, hæc ſunt: *In ea Provincia, ex qua quis originem ducit, officium fiſcale adminiſtrare prohibetur.* Cujacius ad hunc locum, ita ſcribit: *Non poteſt quis in ea Provincia, ex qua ortus eſt, procuratoris, aut advocati fiſci officio fungi.* Itaque promotor fiſcalis, fiſci officialis eſt, iſque gerit procuratoris, vel advocati perſonam, eumque procuratorem vocat *Monacellus ubi ſupra* in formula deputationis ejuſdem. Imo procurator fiſci rectè etiam advocatus appellatur, *gloſſa in L. non intelligitur* §. *final. verbo reſtituuntur ff de Jure fiſci.* Et olim procurator ad lites fiſci propriè procurator, & advocatus fiſci dicebatur; procurator verò ad negotia fiſci, rationalis, & curator appellabatur, *L. ad fiſcum, L. ſequenti Cod. ubi cauſa fiſcales*, ut egregiè notat Toloſanus in *Syntagmate Juris univerſi Libro* 40 *cap.* 7. *n.* 3. Exemplo Principum, Epiſcopi, & Domini territoriorum, quibus juriſdictio eſt, habent in ſuis Tribunalibus procuratores fiſcales, vel dominicos, qui, quæ pertinent ad compendia eorum, vel ex mulctis, vel ex crimmum
195 proſcriptionibus, dari dominis juriſdictionalibus procurant, & petunt, & vindicant publicorum criminum inſtant, ut loquitur idem Toloſanus *ubi ſupra n.* 4.

En igitur quis promotor fiſcalis ſit. Hic ille eſt, qui poſt denunciationem ſuis partibus fungitur, ſive enim denunciat miniſter ad id deputatus, ſive perſona privata; reuter poſt denunciationem factam vocatur in judicium, ſed ſolùm poteſt adhibere promotori fiſcali, & probationes ſuppeditare, ſi velit, *Genuenſ. in praxi cap.* 35. *n.* 5. & ſi denunciata non probaverit, non punitur, modò denunciatio non fuerit temeraria, *cap. inquiſitionis de accuſ.* ſi verò falſa denunciaverit, punitur tamquam calumniator, *cap.* 2. *de calumn. Guazzin. defenſ.* 3. *cap.* 13. *n.* 5. Et optimè Morellus in *Manuduct. ad prax. crimin.* §. 1. *n.* 6. *pag.* 25. Palcherrimus quoque caſus eſt perſonæ publicæ denunciantis in *cap.* 6. *ſane de cenſib. in* 6. ubi Archiepiſcopus vifitans Diœceſim Suffraganei, & reperiens quoſdam diffamatos ob crimina, eos (ait textus) denunciare tenetur Ordinario ſuffraganeo, abſque alia prævia monitione.

(n) Divisionem.

DISSERTATIO XII.

Divisiones multiplices denunciationum refutantur. Defenditur, duas esse tantùm denunciationes. Textus quamplures interpretantur. Evangelica denunciationis expositio. Nova elucidatio textus in cap. per tuas 32. de Simonia.

COhæret hæc dissertatio cum præcedenti; imo una ex alia lucem mutuabitur. Tentandam nimirùm in præsentia, an contingere possit, ut tot divisiones denunciationum a Canonistis perperàm excogitatæ de medio tollantur. Quorsùm obsecro, viam velle salebrosam, atque impeditam, si possis servum tyronibus parare, & apertam, & levigatam? Opportunè mihi in mentem venit, quod scribit Cicero *Lib.* 5. *Tusc.* 2, cum esset Siciliæ quæstor, sepulchrum Archimedis a Syracusanis ignoratum, septum undique, & vestitum vepribus, & dumetis inveniisse. Hoc idem subisse videntur infortunium, quæ ad instruendam vitam hominum, literarumque monumentis commendata sunt; nonnulla Sacrorum Legislatorum placita; ea quorundam Scriptorum incuria, quasi obducta vepribus videntur, rubisque asperrimis quasi præfocata. Quid morarmur jam præacutam manu tollere securim, latumque limitem agere, obstructosque aditus patefacere?

Remedii necessitatem ipsa rei conditio demonstrabit. Divisiones enim, quibus oppleverunt
195 pagina Canonistæ ad denunciationem declarandam; hujusmodi sunt.

1. Quædam est canonica denunciatio specialis, quæ competit ei, cujus interest habere bonum Prælatum, ex *cap. olim de accusat.*

2. Quædam est canonica denunciatio generalis publica, quando agitur de denunciando impedimento matrimonii, *cap cum inhibitio de clandestina desponsat.*

3. Quædam est canonica denuntiatio regularis, quæ expeditur secundum diversas Religiosorum constitutiones, *cap. ad nostram de appell.*

4. Quædam est canonica denunciatio; quando quilibet denunciat crimina de Jure Canonico denuncianda, *Baldus in Authentica ad hæc Cod. de V. S. glossa in cap. quia propter cauf.* 2. *q.* 7. Præpositus in *cap. de accusatorum* 2. *q.* 8. *n.* 143. *pag.* 114. *a tergo*. qui asserit, hanc dici denunciationem canonicam privatam.

5. Est denunciatio quædam canonica, in qua privatus denuncians vult prosequi ipse denunciationem, idem *Præpositus ubi supra*.

6. Quædam est denunciatio judiciaria publica, quæ competit ex mero officio denunciantis, *can. episcopus in Synodo* 35. *q.* 6. *Præpositus ubi supra n.* 165.

7. Quædam est denunciatio judiciaria privata, quæ competit læso ratione sui interesse, *can. novit de jud.* ex quo textu id docuit *Præpositus ubi supra n.* 140.

8. Quædam est denunciatio civilis, quam constituunt Leges Civiles, & sit per ministros publicos ad hoc constitutos, ut denuncient Magistratibus, *L. ea quidem* 7. *&* L. *seq.* C. *de accus. Sannig. ad Lib.* 5. *Decretal. Tit.* 1. *cap.* 5. *n.* 5.

9. Quædam est denunciatio evangelica, de qua *in can. si peccaverit* 2. *q.* 1.

Sed jam finis esto tot divisionum; quæ nec regulis Dialecticorum concinunt, nec speciem illam emolumenti, eis etiam perfectè callentibus, sunt unquam allaturæ.

Ego sic statuo Denunciatio, ad rem præsentem quod attinet, nulla alia est, præter judicialem, & evangelicam; lateremque lavant, & ferunt in arena, qui tam sollicitè species illas multiplices comminiscuntur.

Assumptum demonstratur. Quia si seriò vim omnium denunciationum, & finem, & consilium 196
denunciantis scrutari libeat, apparebit, vel judicialem, vel evangelicam quamcunque demùm esse denunciationem.

Audi, an ita se res habeat. Cum judicialis denunciatio in superiori dissertatione constiterit; evangelica verò nil aliud sit, nisi quæ ad pœnitentiam tendit, de qua in *can. si peccaverit* 2. *q.* 1. *in cap. in omnibus de testibus*. Ostendo, canonicam illam denunciationem, divisam, & subdivisam a Scriptoribus, redigi ad illas duas species ad judicialem, vel ad evangelicam.

Si enim species canonicam denunciationem regularem; observare dabitur, eam quandoque 197
fieri ad criminis ultionem; & judiciaria est; ut est casus in *cap. ad nostram* 3. *de appell.* quandoque solo charitatis intuitu, & ea vi a denunciatione evangelica differt; ut innuit Pontifex in *cap per tuas* 32. *de Simonia*, ibi .. *Item utrum ipse sit regularis*. Huc spectat textus ad primum casum referendus in *cap. illa* 3. *de accus.* ibi .. Si verò aliquis est de Monasterio prædicti Abbatis, qui possit dicere, quod ad culpam, rectumque ejus pertineat. Nos cum eis, .. quorum interest causam districtè volumus perscrutari: ut vel condemnetur, vel absolvatur. Ad secundum verò casum referri posse videtur textus *in cap. reprehensibilis* 26. §. *præcipue de appellat.* ibi .. Sed humiliter, ac devotè suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum. Quare ad rem manifestè Petrus de Angelis *Tract. de ordine judiciario cap.* 7. *de denunciat. evangelica*; hæc ait .. Si tamen hac adhibita diligentia, delinquens se non emendaverit, debet denunciari Prælato, tamquam patri, ut servata charitate, & bono delinquentis nomine, quantum fuerit possibile, remedium adhibeat. De eo igitur remedio agere videtur textus in *d. cap. reprehensibilis*. De hac ipsa denunciatione canonica regulari est textus *in cap. ea, quæ* 9. *quod si Abbas de statu Monachor.*

& re-

& referendus videtur ad primum casum; quemadmodum alter textus in *cap. licet Heli* §. *cum igitur de Simonia*.

Si spectes deinceps tam multas illas denunciationes alias, de quibus Præpositus in *can. de accusatione* 2. *q.* 8. *a n.* 145. *ad seq.* tecutrit idem
197 nuper addictum ratiocinium; aut enim diriguntur huiusce modi denunciationes ad ultionem criminis; aut ad privatam, seu charitativam proximi emendationem; sint quotcumque velis canonicæ denunciationes pro arbitrio vel confictæ, vel novo aliquo partu in lucem edendæ. Quare Divus Hieronymus in *Apologia contra Rufinum* scitè admodùm distinxit in accusationem ecclesiasticam, & in accusationem Tribunalium, ut notat *Quintin. Haduus in cap. novit de Iud.* in verbis textus: *Utrum justa sit querimonia sub n.* 55. & Lavman *tract.* 3. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 1. hæc ait: *Theologi plerumque duarum tantùm denunciationum meminerunt, judicialis, & charitativa, sive evangelica*.

Experiamur itaque, an omnes textus, quibus freti Scriptores illi, quos etsi veneremur, hac tamèn ex parte non sequimur, species denunciationum multiplices exhibuerunt, redigi possint ad duas tantùm denunciationes.

Hoc verò, ut felici conatu assequamur; observetur, quod denunciatio omnis, aut sit crimine nondùm patrato, ad ejus periculum submovendum; aut si denunciatur crimen jam patratum, denunciationem sequitur Judicis æquitas; aut rigorosè potius per Judicem proceditur. Hæc triplex qualitas spectanda est; & juxta triplicem hanc qualitatem, progrediar ad expendendos textus materiam præsentem respicientes; prout pollicitus sum.

Si ergo periculum committendi criminis inspexeris; ob tale periculum ubi denunciatio
198 sequatur, esto hæc sit denunciatio canonica; at affinis est denunciationi evangelicæ, ejusque naturam redolet. Exemplis perlitemur.

Quid statuitur in *can. hoc videtur* 22. *q.* 5.? Ait ille canon: *Possumus enim paratum ad periurium admonendo, vel prohibendo a tam pravi peccato revocare*. En denunciationem. Audi Glossam: *Tamen hoc caput non loquitur de vera denunciatione, sed potius de indicatione, scilicet cum quis indicat alii, quod aliquis vult peccare, & spectat ad delicta committenda*.

Quid decernitur in *cap. ad dissolvendum* 13. *de desponsa. impub.*? Ait Innoc. III. *denunciari tamèn poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum*. Audi, & hoc loci Glossam: *Et ita denunciari potest crimen nondùm commissum*.

Quid profectur in *can. Diaconi* 6. *dist.* 93.? Ita Clemens epistola 1. *Diaconi Ecclesiæ tamquam oculi sint. Episcopi oberrantes, & circumlustrantes cum verecundia actus totius Ecclesiæ, & perscrutantes diligentiùs, si quem videant vicinum præcipitio, & proximum esse peccato, ut referant hæc ad Episcopum*. Audi & ad hunc textum Glossam: *Ergo non tantùm tenetur quis denunciare jam commissum crimen; sed etiam committendum*.

Si post hæc fermo sit de crimine jam patra-
199 to, quod denuncietur, ita tamèn ut ex quadam æquitate procedatur a Judice; ut ut hæc sit canonica denunciatio; attamen ad speciem evangelicæ denunciationis accedit.

Aliud hoc assumptum ostenditur, ex auctoritatibus, quas subnectam.

Ostenditur ex textu in *cap. si quis* 2. *de accus.* ibi. *Postquam ab eis charitativè conventus fuerit, ut causam emendet*. Adjicio Glossam hoc deducentem ex textu: *Cum agitur in modum denunciationis ad pœnitentiam, tunc necessaria est admonitio*.

Ostenditur quoque ex textu in *can. filiis* 16. *q.* 7. ibi: *Commonitionis honesta conventione compescant*.

Ostenditur ulteriùs ex textu in *cap. ex parte* 7. *de testib. & att.* ubi Clericus fornicatius denunciatus est, & per procuratorem causa fuit agitata. Cur per procuratorem? Si causa criminalis procuratorem excludit, *can. omnibus* 4. *q. ult. cap. venient de accusat. can. in criminalibus* 5. *q.* 3. Nimirùm hoc Judicium per denunciationis canonicæ modum, non est rigorosè criminale Judicium; sed ex quodam temperamento proceditur; satis namque est, ut obtineatur emendatio.

Corollarium hoc deducendum est, ex hisce auctoritatibus; quod canonica denunciatio multoties Judicium efformat æquitatis plenum. Hoc intelligetur luculentius, ex verbis Præpositi in *cap. de accusatione* 2. *q.* 8. *n.* 145. *col.* 3 *vers. nam accusatio*: Ait ergo Præpositus .. Nam accusatio tendit ad publicam vindictam, & ad .. quendam rigorem Juris, quo imponitur pœna .. ordinaria pro criminibus, cap. tua de pœnis, .. cap. super his de accusat. & non fit sine magno .. rigore, & solemnitate; Ista autem denuncia.. tio canonica habet temperamentum in se æqui.. tatis, & propterea canonica vocatur, quia ca.. nones plus æquitatem, quàm rigorem amplec.. tuntur, *cap.* 1. *de pactis*, *cap. per tuas de Simonia*. Vides ergo, quod, & pœna rigorosè inferenda non erit. Atque ex hac doctrina, ut
200 puto lucem accipit textus in *cap. per tuas* 32. *de Simonia*, in quo explicando frustra cordatores Viri elaborarunt, non observata prædicta Præpositi expositione. In §. *tales igitur*, Innocentius, ita loquitur .. Tales igitur contra talem, .. taliter duximus admittendos; non secundum .. rigorem Juris, sed secundum temperamentum .. æquitatis; cum ageretur non criminaliter, ut .. deponeretur ab ordine; sed civiliter, ut ab ad.. ministratione amoveretur, tamquam immeritus, .. & damnosus. Prob quantam difficultatem, exhibet primo intuitu hic textus: Ergo ne denunciationem criminis, sequitur Judicium civile? Nec dicas, in hoc textu non agi de denunciatione. Quomodo falsi notam, reprehensionemque

vitabis? si initio textus Pontifex hæc ait .. Ad .. cujus intelligentiam credimus distinguendum, .. utrum is, contra quem agitur de simoniaca pra- .. vitate, denuncietur civiliter, an criminaliter .. accusetur. Repetit ergo Pontifex, quod ex de- nunciatione sequitur Judicium Civile. Cur ita? Quonam spectat Sapientissimus Legislator? Ni- mirùm tale Judicium redolet potiùs denuncia- tionē evangelicam; & talis, qualis pena impo- nitur ad correctionem charitativam; Hoc non- nihil detexit ingeniosus Gonzales ad eum textum, & solis instar sub nube latentis, qui tamen ali- quos vibrat radiorum ictus, & subilustris appa- ret; ita Vir summus mentem Pontificis aliquate- nùs est assequutus; ait enim .. Per viam de- .. nunciationis; aliàs verius est Judicium crimi- .. nale dici, ubi agitur de amotione a beneficio, .. vel administratione. ut resolvit D. Joannes .. Vela *de modo procedendi cap.* 1. At ex superiùs dictis constat, hoc Judicium & criminale esse ob denunciationem criminis, & civile in eo sen- su, quatenus redolet denunciationem evangeli- cam, quæ rigorem excludit.

201 Si denique consideres denunciationem canoni- cam, prout ex ea rigorosè per Judicem procedi- tur; hæc judicialis omnino dicenda est, & de- generare videtur in solemnem accusationem; ut cogatur fuit id pronunciare in magna illa con- fusione, qua se in omnes partes transferri; quasi tempestate jactatum, finit Præpositus *supra lau- datus n.* 154 Placet ejus verba transcribere, quę ita se habent .. Si verò denunciatio fit in cri- .. minibus, in quibus post peractam pœniten- .. tiam impeditur exequutio ordinis, vel reten- .. tio beneficii. tunc denunciatur debet se insecti- .. here ad pœnam talionis per rationem textus in cap. super his (*& infra*) ergo cum isto denun- .. ciatore; si potest habere locum solemnitas .. inscriptionis, sicut in accusatore, eodem mo- .. do servabitur. An verum sit, quod ait Præ- positus, denunciatorem oportere subscribi, fides penes eum sit. Hoc tamen admitto, quod sen- tit idem Præpositus, denunciationem quandoque rigorem illum admittere, quem admittit Judi- cium criminale ex accusatione institutum. En in promptu auctoritates;

Deponitur Episcopus denunciatus. Textus in *cap. veritatis* 8. *de dolo, & contumacia*. Ergo per denunciationem quandoque rigorosè procedi- tur.

Solemniter inquiritur ex denunciatione, ut loquitur textus in *cap.* 1 §. *sanè de censib. in* 6. ergo denuciatio quandoque rigorem exposcit pœ- narum.

Excommunicatio infligitur post denunciationem, *cap. cum dilectus* 20. *de accusat.* ergo cum cen- sura sit remedium ordinarium, *can. non differa- mus*, 24. *q.* 1. *cap. de dilecto de sent. excom. in* 6. ad pœnam gravissimam ex denunciatione proce- ditur; consonat textus in *cap. ecce* 24. *q.* 3.

Privatio ministerii, ac beneficii consequitur denunciationem, postquam aliquis levi pœna ad emendationem multatus est, textus elegantis- simus in *cap.* 1. §. *si verò de officio custodis*; ergo severè agit Judex in denunciatum; consonat textus in *cap. pervenit* 2. *in fine de fide instr. in cap. licet Heli de Simonia in c. querelam* 10. *de iureiur.*

Ecce ad evidentiam tres illas qualitates supe- riùs recensitas, demonstratas. Ecce, dubitari amplius non posse, quod omnis denunciatio, aut est judicialis, aut charitativa; seu redolens evangelicam denunciationem.

Oppones 1. Quod denunciatio evangelica to- ta secreta est, panamque judicialem abhorret, 202 *cum si peccaverit* 2. *q.* 1. *cap. in omnibus de te- stibus*, Ergo superiùs tradita nimis violenter de torta videntur ad denunciationem evangelicam

At hęc exigui momenti sunt. Et accipe, quomodo dubitatio hæc submoveatur. Publicè denuncians probare debet, observasse se formam in denunciando præscriptam, videlicet, ut solus solum monuerit; quare creditur ipsius juramen- to, nec non pro teste recipitur, *cap.* 4. *de testi- bus*; ut unum, vel duos adhibuerit monitioni secundæ (hoc, unus testimonio), accedente jam denunciantis juramento, probatur) officio Præ- latti reliqua expediuntur. Christus hunc ordinem docuit in Evangelio. Hoc fonte fluxit, quod Jure cavetur, monitionem semper precedere denunciationem, *cap.* 2. *de accus.* Ita fermè scri- bit Quintinus *Heduus in cap. novit de Jud.* in *commentar. textus* in verbis: *& ipse circa eum, &c.* En quod omninò secreta non est denunciatio evangelica. Et audi pulcherrimam Laymann. expositionem *Lib. III. de justitia tract.* 3. *p.* 2. *cap.* 3. *n.* 2. .. Notandum est primo; quod cri- .. men Fratris interdum denunciator Prælato, ut .. in secreto corrigat tamquam singularis perso- .. na ad paternè corripiendum idonea, sicuti .. notat S Thomas *q.* 33. *art.* 8. *ad* 4. Interdùm .. verò denunciatur crimen Prælato, ut publica .. persona est, quamvis non principaliter ad vin- .. dictam, per quam communitati satisfiat, sed .. ad salutarem correctionem ipsius criminosi: .. qui si monitione secreta juvari non potest, .. publica interdum confusione emendatur; sin .. minùs veluti membrum putridum, a reliquo- .. rum communione denique separatur, *cap. no- vit de Jud.* Videndus loco nuper adducto hic Theologus, non simplex Theologus, sed Canonum doctrina exultissimus. Probat enim *n.* 3. quod crimen publicum sine alia monitione, evan- gelicè ad Prælatum statim est deferendum. Imò *Valero de different. inter utrumq. forum verbo denunciatio differ.* 1. §. *quidam limitant in fine*, ait, quod, cum hodie vix haberi possit spes cer- ta de emendatione, absque ea monitione pote- rit quis peccatum statim denunciare Superiori. Videndus tamen *Petrus ab Angelis Carmelita di- sculeatus Tractatu de ordine iudiciali cap* 8. ubi materiam discutit accuratissimè;

.. Et quoniam in denunciatione evangelica ver- santur; illud non omittendum, quod superiùs adductos canones magis illustrabit; quodque

adno-

adnotavit Quintinus Hæduus in *cap novit de Jud. n.* 78. Cum ſtricta Juris Civilis obſervatione peccatum inducitur, ad evangelica Canonum remedia licitè confugimus. Ut ecce; actiones omnes, & obligationes annis 30. vel ad ſummum 40. tolluntur, *l.* 3. *& 4. Cod. de præſcript. 30. vel 40. ann.* hoc ſi nobis evenerit (ait Quintinus Hæduus *ubi ſupra*) Epiſcopo denunciare poſſumus, quod ſeſos nos Eccleſiæ auctoritate ſervabit indemnes.

Oppones II. Ex denunciatione evangelica non ſequitur infamia. §. *ergò in d. can. ſi peccaverit* 2. *q.* 1. Atqui ex denunciatione canonica oritur infamia, *cap. omnipotens 4. de accuſat.* ergo, nulla canonica denunciatio confundi cum evangelica poteſt.

Sed recurrit ſuperiùs tradita reſponſio. Præterea, ſi denunciatio canonica ſit verè, & rigoroſè judicialis; evangelica non eſt; et inde ſequi poterit infamia; quo in ſenſu procedit textus in *d. cap. omnipotens, & ibi Gloſſa.*

Ni fallor, his obſervatis, quæ noſtra hæc diſſertatio complectitur, multis perplexitatibus qui Canonici Juris ſtudio ſe addixerit, liberabitur.

(o) *Modum.*

DISSERTATIO XIII.

De Inquiſitione. Diſputatur, an Jure Civili modus procedendi per inquiſitionem recipiatur? Defenditur, Jure quoque Civili inquiſitionem admitti. Obiecta diſſolvuntur. An in inquiſitione ſit neceſſaria litis conteſtatio? Atque hæc ſententia, quod Judex debeat inquirere, ex ipſa Sacra Scriptura depromitur.

EST inquiſitio modus alter inſtituendi Judicium criminale, *cap. ſuper his* 16. *cap. qualiter* 24.
203 *de accuſ.* Modus uſitatiſſimus, ut tradit *Clarus Libro* 5. *ſentent. §. ult. q.* 3. *n.* 6. *ibique Bajard. in addit. q.* 17. *Farinacc. de inquiſit. q.* 1. *n.* 10. *Cirolin. Controv.* 165. *Urſaia Criminal. Inſtit. Lib.* 1. *Tit.* 4. *n.* 1. *Magon. deciſ. Lucenſ.* 22. *q.* 1. ultra innumeros congeſtos ab *Illuſtriſſimo D. Bonſinio in Bannim. cap.* 70. *n.* 23. Hunc modum introductum a Jure Canonico cenſuit
204 *Matheus, & Sanz. de re crimin. controv.* 25. his verbis *n.* 45. *Jure Canonico hic modus procedendi conſtitutus eſſe videtur in cap. qualiter* 24. *de accuſ.* Et eo uſque progrediuntur nonnulli, ut defendant, modum procedendi per inquiſitionem Jure Civili eſſe prohibitum.

Contrariam ſententiam veriorem puto; ideò theſis hæc conſtituenda eſt: *Jure quoque Civili*
205 *licita, & permiſſa eſt inquiſitio.*

Concluſionem hanc tuentur *Petrus Heig. p.* 1. *q.* 30. *VVeſembec. in Paratit. ff. de accuſ n* 3 *Fachineus Lib.* 1. *contr.* 34. *Carpzovius in Proceſſ. crim. p.* 3. *q.* 103. *n.* 25. *Anton. Gomez tomo* 3. *var. reſol. cap.* 1. *n.* 19

Probatur I. ex *Authentica de collator. §. jubemus,* .. ibi .. Jubemus autem, ut omnes Magiſtratus, .. tam militares, quàm etiam civiles per ſe re.. quirant eos, qui latrocinia, aut violentias, .. raptuſque rerum, aut mulierum, aut quæ.. cumque alia flagitia in Provinciis delinquunt, .. legitimaque ipſis irrogent ſupplicia. Hac inſpecta conſtitutione, quæ, niſi cavilleris, clara eſt; quis neget, Jure Civili modum procedendi per inquiſitionem eſſe receptum?

Probatur II. *ex L. ea quidem* 7. *Cod. de accuſ.* ubi Gordianus .. Ea quidem, quæ per of.. ficium Præſidibus denunciantur, & citra ſolem.. nia accuſationum poſſe perpendi, incognitum .. non eſt. Non ergo Jure Civili, tantùm per modum accuſationis, ad ultionem criminum proceditur; ſi Magiſtratibus licet habere officiales, qui delicta denuncient. Qui nunciatores appellantur, *L. ab accuſatione 6. §. nunciatores ff. ad Turpil.* & Irenarchæ *L. Divus ff. de cuſtod. reor.* ut inde infert *Alciatus Lib. 6. Parerg. cap.* 20. *Cujac. Lib.* 2. *Obſerv.* 33.

Probatur III. *ex L.* 2. *Cod. de cuſtod. reor.* ibi .. In quacumque cauſa reo exhibito, ſive ac.. cuſator exiſtat, ſive eum publicæ ſollicitu.. dinis cura produxerit, ſtatim debet quæſtio .. fieri, ut noxius puniatur, innocens abſolvatur. Ergo Conſtantinus non exigit præcisè accuſationem, ut in facinoroſum animadvertatur, ſed ſufficit querela ejus, cui publica incumbit ſollicitudo.

Probatur IV. *ex L. congruit* 23. *ff. de off. Præſid.* ibi .. Nam & ſacrilegos latrones, plagia.. rios, fures conquirere debet. Ergo Magiſtratus per modum inquiſitionis procedit. Et ideo hos vocat Anton. Faber ad eum textum in *Ration.* potiùs accuſatores publicos, quam proprios accuſatores, per quos Magiſtratus inquirit.

Probatur V. *ex L. Lege* 4. §. *mandatis ff. ad L. Jul. Pecul.* ubi Marcianus .. Mandatis autem .. cavetur de ſacrilegiis, ut Præſides ſacrilegos, latrones, plagiarios conquirant. Notetur illud verbum *conquirant.*

Probatur VI. *ex L. non ſolum* 2. *Cod. de commerc. & mercat.* ibi .. Et ſi Judex repertum .. non vindicat, tegere ut conſcius criminoſa fe.. ſtinat. Nota verbum *repertum.* Ergo Judex inquirit; priùs namque eſt ut Judex quærat reum, & poſtea ut reperiat.

Non obſtat I. textus in *L. reſcripto* 6. *§. ſi*
206 *quis ff. de mun. & honor.* ibi .. ſi quis accuſato.. rem non habeat, non debet honoribus prohi.. beri. Unde infertur, pœnam criminis incurri, accuſatione præexiſtente.

Reſp. unum dici, aliud non excludi. Dicitur ad pœnam incurrendam privationis dignitatis, ſolemnem formam Judicii criminalis requiri; at non excluditur, quin aliquis de crimine diffamatus, per inquiſitionem Judicis inventus reus, rectè puniatur. Ita Carpzovius *ubi ſuprà n.* 34. Res ita ſe habet, ſi nulla accuſatio præceſſit, vel diffamatio æquivalens accuſationi, verum eſt, neminem honoribus privandum. Secus ſi alterutrum

trum impromptu ſit, L. *juſtiſſimos C. de off. Rectoris Provinciæ.*

Non obſtat II. Quod in L. 1. §. 1. *ff. de interrog act.* decernitur, neminem de jure ſuo ante conteſtationem cogi reſpondere. Ergo neque inquiſitio ſubſiſtet; in qua nec lis conteſtata eſt, nec Judicium, L. *cogi Cod de pet. hær.*

Reſp. textum in L. 1. §. 1. *ff. de interrog. act.* de civilibus cauſis rectè procedere. At de crimine inquirere Reipubl. intereſt, ne delicta impunita remaneant, L. *Stichum* 95. §. *quos ſi ff. de ſolut.* L. *quiſquis. Cod. ad* L. *Jul. majeſt.* L. 2. *ff de Jure Fiſci.* Præterea falſum eſt, quod in inquiſitione non ſequatur lis conteſtata, ut oſtendimus ſupra hoc Libro *Tit.* 1. *Diſſert.* 4. *n.* 87. Accedente inſuper ratione, quam addunt Pichardus *Munud. ad praxim p.* 3. §. 2. *in actuſi eruntur. n.* 6. Quod cum Judicium omne tribus conſtet perſonis, Judice, actore, & reo, *cap. forus de V. S.* cum nominatim contra aliquem inquiritur, procurator fiſcalis ſemper creandus eſt, ut ex L. 1. *ff. de juriſd. omn. Jud.* ſubtiliter idem probat Pichardus.

Non obſtat III. Jure quoque Civili neminî bonam famam auferendam eſſe, *L. ſi adulterium* 98. §. *penult. ff. ad L. Jul. de adult.* L. *juſta* 9. *ff de manum. vind.* L. *ubi quidem* 8. §. 2. *ff. quod met. cauſ.* L. *infamia* 8. *Cod de Decur.* Atqui inquirens in alterius crimen, cauſam præbet, quo reus, de quo inquiritur, diffametur; ergo injuſta eſt inquiſitio, nec conſona regulis Juris Civilis.

Facilis ad hoc reſponſio. Sibi enim reus imputabit, quod pravis moribus ſuſpicioni, & diffamationi cauſam dederit, quam ſubſequitur inquiſitio. Et hæc quidem non temerè per Judicem inſtituitur, ut ſupponitur in obiecta difficultate, ſed præcedentibus legitimis indiciis, *cap. cum ſpecialis, cap. inquiſitionis* §. *licet de accuſat.* imò ſi temerè Judex inquireret, proceſſus inquiſitionis nullius eſſet, ut probat *Carpzovius ubi ſupra n.* 40. atque hanc ſententiam congruit etiam Sacræ Scripturæ *Exodi* 2. *verſ.* 11. 23. *Prover.* 20. & 24. *Apoſtolus gentium ad Romanos cap.* 13.

[*p*] *Generaliſſima.*

Generaliſſima inquiſitio quid ſit? Plures Canones eam elucidantes adducuntur. Formula editti viſitationis.

Generaliſſima dicitur inquiſitio illa, qua utuntur Prælati, & Superiores in viſitatione
207 Provinciæ, locorumque ſubjectorum, *Phœbus Inſt. Can. Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 4. *Van Axel ad Tit. Decret. de accuſ. n.* 44. *Peregrin. in praxi crim. p.* 4. *ſect.* 2. *n.* 3. *Scaccia de Jud. lib.* 1. *cap.* 70. *Gonzal. in cap. inquiſitionis n.* 2. *in fin. de accuſ. Venator. in analyſi Juris Pontif. lib.* 5. *Tit. de accuſ.* §. *quamplures eſt inquiſitio. Farinac. in cap.* 24. *de accuſ. n.* 42. *Pax Jordan. Libro* 7. *Tit.* 2. *var. Incidem. n.* 10.

Elegans textus in *can. quoniam* 7. *diſt.* 8. ibi: „ Quoniam quidem regula eſt, quæ dicit, bis „ in anno per ſingulas Provincias oportere fieri 208
„ per conventum Epiſcoporum regulares inqui-„ ſitiones. Quid ſunt hæ regulares inquiſitiones? Nempe generales.

Et in *can. annus* 16. *diſt.* 8. ita ſcriptum eſt: „ Annis ſingulis Epiſcopus in ſua Diœceſi Syno-„ dum faciat de ſuis Clericis, nec non Abbatibus, & diſcutiat. Quid eſt diſcutere? Hoc ad inquiſitionem referendum.

Et in *can. non oportet* 5. *diſt.* 8 ibi „ Quod „ ſi contempſerint ſe ipſos videntur accuſare.

Et in *can. placuit omnibus* 10 *q.* 1. ibi „ Placuit omnibus Epiſcopis, ut per ſingulas Ecclesias Epiſcopi, & per Diœceſes ambulantes „ primum diſcutiant; nempe inquirant.

Et in *cap. grave* 20. *de prabend.* ita Innoc. III. „ Fiatque de hoc in Provinciali Concilio diligens inquiſitio.

Proderit edicti viſitationis Epiſcopi formulam tranſcribere; quò facilius generaliſſima hæc in 209
quiſitio percipiatur. Itaque hæc habetur formula apud *Monacellum P.* 1. *in formulario legali practico Tit.* 5. nam in fine talis formulæ ſic legitur. Si quis autem aliqua afferre voluerit, „ quæ Dei laudem, Eccleſiarum commodum, „ & utilitatem, & animarum ſalutem reſpiciant, „ eum hortamur in Domino; ut omnia nobis „ ſermone, vel ſcripto pateſaciat &c. & non diſſimilem formulam profert Pellegrinus in *praxi crim. p.* 4. *ſect.* 2. ibi *n.* 72.

In nomine Domini Amen.
N. Epiſcopus N.

CUm perveniſſemus in terram. N. noſtræ Diœceſis noſtri ordinis officium exequi volentes, ut è noſtra Diœceſi peccata, quoad fieri poteſt, expurgentur, & delinquentes ſaltem metu pœnarum a criminibus committendis abſtineant, & jam commiſſa ob aliorum exemplum, & juſtitiam ſervandam convenientibus pœnis puniantur, per præſens edictum affigendum ad valvas majoris Eccleſiæ Terræ N. in virtute S. obedientiæ præcipimus, ut omnes, & ſinguli, qui de jure teſtari, & debent, ſervatis ſervandis Eccleſiaſticorum delicta manifeſtare nobis debeant omni meliori modo, &c.

Illud tamen obſervandum eſt; quod per hæc edicta reſpicientia generaliſſimam inquiſitionem, invitandi ſunt omnes ad ſuggerenda peccata Diœceſis, non tamen illud præcipiendum ſub mortali, vel ſub excomunicationis pœna; nam Sa 210
cra Congregatio fieri id vetat, relata a Barboſa *Apoſtol. Deciſion. verbo viſitatio in Oriol.* 27. *Martii* 1632. & in altera declaratione *ult. Martii* 1588. relata a *Pace Jordano Lib.* 7. *Tit.* 2. *n.* 19. & a *Monacello ubi ſupra n.* 57.

[*q*] *Qualitate.*

In generali inquiſitione requiritur ne agatur de corpore delicti facti permanentis. Quomodo procedatur in delictis facti tranſeuntis?

Pri-

211 PRima pars inquisitionis generalis est indagatio criminis.

Porrò illud prænotandum, delicta aut esse facti permanentis, aut facti transeuntis. Dicuntur facti permanentis, quæ relinquunt sui vestigia, ut homicidium, vulnus, incendium. Delicta facti transeuntis, nullum post se relinquunt signum; ut hæresis, injuria verbalis, insultus, contumacia. *Morellus manuductio ad praxim §. 2. de corpore delicti.*

212

Dico jam, quòd Judici hoc onus officii Leges 213 imponunt, in inquisitione generali criminis, ut ipse Judex cognoscat de corpore delicti. Probatur hoc ex *L. 1. §. item illud ff. ad Syllan.* ibi: *Item illud sciendum est, nisi constet, aliquem esse occisum, non haberi de familia quæstionem*, ex *L. si quis in gravi §. si quis ff. ead.* & ex his locis *Matheus*, & *Sanz. de re crim. controv. 35. n. 2. Carpzovius in proœm. crim. p. 3. q. 108 n. 5.*

Ubi crimina sint patrata, ignorato corpore delicti, specialis deinceps inquisitio formari non poterit, *Carpzov p. 3. q. 108. n. 4. Illustrissimus D. Bonfin. in Bannim. cap. 18. n. 59 annumerat conjecturas. Guazzinus ad defens. defens. 4. cap. 1. Ursaja Lib. 1. Tit. 4. n. 9. Instit. criminal. Peregrinus in Practica criminali p. 4. fol. 1.*

At quid est hoc, quod delicti corpus appellatur?

Cave, putes, solum delicti corpus haberi in criminibus facti permanentis; corpus delicti spectatur in criminibus etiam facti transeuntis. Quamobrem delicti corpus, delicti essentia est sensibilis; si sensum afficiat corporis, vel si mentem judicantis pertingat debito probationum modo, erit essentia criminis, factumque per scelus, corpus delicti. Ita docet *Ursaia Instit. Crim. Lib. 1. Tit. 4. n. 9. Pellegrin. in Practica criminali p. 4. sect. 1. n. 50.*

Juxtà theoresim potissimùm id procedit. Nam in Jure *corpus delicti* nominatim dictum, prout Pragmatici solent, non reperias; sed potiùs invenias, jis verbis uti Leges, quæ factum per scelus indigitent. Ita Ulpianus in *L. necessarias §. non aliter ff. ad Syllan.* hæc ait: *Non aliàs bona publicantur, quàm si constabit esse occisum patrem familias*; & idem Ulpianus *in L. eum, qui ff. de jure Fisci vers. sed enim*, ibi: *Verum oportet constare prius, & de crimine pronunciare.* Et a contrario sensu, ubi factum flagitiosum evanescat, corpus delicti nullum est; textus elegans in *L. inde Neratius 23. §. si quis hominem ff. ad L. Aquiliam*, ibi: *Si quis hominem vivum falsò confitentur occidisse, & postea paruerit sive ostenderit, hominem vivum esse: Iulianus scribit, cessare Aquiliam.* Et idem loquendi modus adhibetur a Sacro Jure, textus in *cap. gravem de excess. Prælat.* ibi: *Si vobis constiterit*, in *cap. dilectus de pœnis*, ibi: *Cum de litigatoris improbitate constiterit*, in *cap. tua de pœnis*, ibi: *In latrociniis, vel aliis magnis feleribus deprehensi*; in *cap. referente de delictis puerorum* ibi: *si constiterit*; in *cap. ex confessionis de crimine falsi*, ibi: *unde si vobis constiterit*; in *cap. ad falsariorum ibid.* ibi: *qui falsarii fuerint deprehensi*; in *cap. intelleximus de adult. & stupro*, ibi: *nisi tibi constiterit, vel per evidentiam rei, vel per confessionem legitimæ mulieris, quod adultera sponte fuisset.*

At inquies; si corpus delicti est ipsum factum per scelus; quid opus est tam solliciè distingui delicta facti permanentis, & facti transeuntis?

Observetur, distinctionem hanc ad probationem corporis delicti pertinere. 215

Si sit delictum facti permanentis; probatio corporis delicti ex duobus extremis perficietur. Primo ex recognitione rei, in qua delictum adest, & dicitur corpus facti, adimpleturque hoc primum extremum examinando duos testes, qui deponant, vidisse N. mortuum, & describant, quot vulnera, & in quæ parte corporis appareant; quo armorum genere sint facta, & quòd illum viventem noverint, testentur, Idemque procedendi modus in alio simili delicto. Secundum extremum est recognitio vestigiorum ex re vulnerum per peritos facta, & dicitur corpus delicti. Ita Morellus *Manud. ad praxim crimin. §. 2. n. 4. ex Vermigl. consil. 12. & 14. Guazzin. defens. 4. cap. 2. n. 5. & seq.*

Quæritur si sit delictum facti permanentis, tam necessaria est recognitio jam exposita, seu ut vulgo dicitur *Visum, & repertum*, ut sine illa non possit Judex neque ad capturam devenire, multoque minùs ad torquendum, *L. Neratius §. non alia ff. ad Syllan. Consiol. resol. crimin. verbo corpus delicti resol. 1. Ursaia Instit. Crimin. Lib. 1. Tit. 4. n. 15.* Et observetur in- 216 super, quod propriè corpus delicti inesse dicitur in delictis facti permanentis, at docet Morellus *Manuductione ad praxim crimin. §. 2. n. 3. pag. 28.*

Si sit delictum facti transeuntis, generatim 217 inquirendum est, interrogando testes, quis commiserit delictum, ut de delicti essentia constet, simulque de delinquente, ut docet *Sessena de Judic. Lib. 1. cap. 72. n. 3.* Prævia tamen querela; ut docet Sabellus in *Practica etrusco idiomate scripta, verbo corpo di delitto n. 2. Carpzovius p. 3. Prax. Crim. cap. 108. n. 10.* Quamquàm, & loco, querelæ sunt indicia, & præsumptiones apparentes; inimicitia gravis; & alia, de quibus idem *Carpzovius p. 3 cap. 108. n. 50. 51. & seq.* vel si in genere constet delictum esse patratum, ignoretur tamen auctor, *Fagnan. in cap. qualiter 24. n. 57. de accus.*

(7) *Habita.*

De diffamatione. Quam sit necessaria ante inquisitionem specialem?

Notorium ubi sit crimen; & in eo deprehensus facinorosus, non est opus inquisitione generali.

CUm inquisitio generalis, sit præparatoria, ad 218 inchoandam inquisitionem specialem; hoc

pre-

præparatorium habebitur præsertim per personæ diffamationem, *cap.* 2. *de accus. in* 6.

Ostendo hoc oculis subjiciendo dispositionem textus in *cap. inquisitionis* 21 *de accus.* ibi: „ Ad hæc respondemus, nullum esse pro crimi„ ne, super quo aliqua non laboret infamia, „ seu clamosa insinuatio non præcesserit, pro„ pter dicta hujusmodi puniendum; quin imo „ non debere: cum inquisitio fieri debeat so„ lummodo super illis, de quibus clamores ali„ qui præcesserunt.

Habeto, studiose Juris, rationem hujus textus; est enim præcipuus; & hac auctoritate fretus Andreas Fachineus *Lib.* 9. *controv. cap.* 15. & *Farinaccium*, & *Clarum*, aliosque Pragmaticos explodit, irridetque, his verbis: „ Ego harum „ opinionum nullum in Jure fundamentum in„ venio, quod dignum relatu sit: & meritò ad„ accidit, quia secundum rectam Juris rationem, „ nulla ex dictis sententiis consistere potest.

Existimandum igitur, ex ea decisione textus, inquisitionem specialem de delicto in quemquam inchoari non posse, nisi præcedente legitima diffamatione personæ, quæ crimen patrasse dicatur; confert textus in *cap. cum in juventute*, *de purg. can.*

Non sufficit ergo constare de delicto, antequam inquiratur specialiter in personam, sed contra ipsam urgere debet fama publica: quare, habito indicio, curabit Judex ad notitiam pervenire, an reus sit diffamatus; *Phabrus Inscit. Jur Can Lib.* 4. *Tit.* 3. *n.* 7. *Corvinus Aphorism. Juris Can. Lib.* 4. *Tit.* 21. *§. nec fieri debet.*

Cæterum hanc diffamationem ab aula recessisse, docet *Sperellus decis.* 38. *n.* 5. *Carpzovius p.* 3. *q.* 108. *n.* 51. *& seq. proc. crim. Scaccia Lib.* 1. *de Jud. cap.* 84. *n.* 35. *&* 36. cum ut superiùs diximus *n.* 217. Judex aliis modis personæ notitiam parare possit. 219

Notorium quoque ubi sit crimen, & in eo deprehensus facinorosus; id supplet inquisitionem generalem. Ut docet *Carpzovius p.* 3. *q.* 108. *n.* 68. *in Praxi crimin.* his verbis: „ Si reus in „ notorio, & manifesto crimine fuerit deprehen„ sus, de quo Judici ipsimet, absque inquisitio„ ne generali prævia constet (*& infra.*) ad spe„ cialem pervenire licet. De hac deprehensione est *textus in cap. tua de pœnis.* 220

(*f*) *In vinculis.*

Inquisitio specialis incipit a captura. Locus elegans Concilii Tridentini adducitur. Quibus in delictis ad capturam sit deveniendum?

221 INquisitio specialis in reum præsentem formanda est; ideoque, ne is aufugiendo processum inquisitorium elusorium reddat, custodiæ tradendus est, *Farin. in Praxi crimin. parte* 3. *q.* 121. *n.* 1.

222 Hoc primò ratum, fixumque manent, Episcopus jus esse, pro delictis Clericos carceribus includere; textus expressus in *cap. cum Episcopus* 7. *de off. ordin. in* 6. ibi: „ Cum Episcopus in to„ ta sua Diœcesi jurisdictionem ordinariam no„ scatur habere: dubium non existit, quin in„ quolibet loco ipsius Diœcesis (*& infra*) per„ sonas Ecclesiasticas, cum earum excessus exe„ gerint, capere, & carceri deputare, &c. Consonat textus in *cap. quamvis de pœn. in* 6. *in cap. novimus in fine de verb. sign. in cap. dilectis in prime de appell. cap. si Clericos de sent. excom. in* 6. Qui textus sunt clarissimi, & elegantissimi.

Ergo & poterit Episcopus summario, nempe inquisitorio processu generali efformato, ad detentionem Clerici in custodia, procedere. En textum mirificè id confirmantem Concilii Tri- 223
dentini *sessione* 25. *de reform. cap.* 6. *§. in criminibus*: *Ubi de fuga timetur, ne judicium eludatur, & ideò opus sit personali detentione, possit initio solus Episcopus ad summariam informationem.* (En processum informativum, ut dicunt, seu inquisitionem generalem) *& necessariam detentionem procedere.* Vide, studiose Juris, an fuerit inutile; juxta praxim omnia fuisse hactenus a nobis explicata. Hæc enim praxis suis a fontibus profluxit, nempe a Sacris Constitutionibus. Quod inquisitio specialis incipiat a captura; & praxis docet, & auctoritas confirmat.

Non tamèn poterit, incolumi justitia, Episcopus, sine ulla circumspectione Clericis carcerem decernere, pro levibus nempe quibuscumque delictis; sed solum in gravibus; ut notat 224
Peregrin. in praxi p. 4. *sect.* 8. *n.* 18. *Morellus Manud. ad Praxim crimin. §.* 5. *Tit. de captura inquisit.* Tum quia carcer infert præjudicium irreparabile ob quandam infamiam, L. 2. L. *pen. Cod. qui bon. ced.* quæ infamia inde oritur, quod libertatem carcer adimat ei, qui traditur in custodiam, L. 2. *ff. de libero hom. exhib.* L. *Titio centum* 71. *§.* 2. *ff. de condit. & demonstr.* Tum quia Judex si injustè carcerem statuat, sintque jussum exequuti, satellites, pœnâ excommunicationis incurrit, canonis *si quis suadente diabolo* 17. *q.* 4. (loquor autem de Judice Ecclesiastico, injici custodiæ Clericum, injustè jubente) Ità communiter Scriptores, adducti a *Pellegrino in Pra* 225
ctica crimin. p. 4. *sect.* 8. *n.* 17. *a Morello Manud. ad praxim criminal. §.* 5. *Tit. de captura inquisiti.* Sed quod opus aliis Doctorum allegationibus, cum textus in promptu sit in *cap. si Clericos de sent. excom. in* 6. ubi: *Si clericos tuæ jurisdictioni subjectos propter commissos excessus, etiam per laicos capi facias, & eos, ne fugiant, in carcere pœnæ debita postea castigandos includas; te, vel capientes eosdem, licèt nondum appareat, incorrigibiles illos esse, nulla credimus excommunicatione innodari:* (Cur ità loquitur Pontifex? nisi quia injustè Judex Ecclesiasticus custodiæ Clericum injiciens, incidit in excommunicationem?) *Cum in his nisi aliàs ex proposito excedatur in*

ipsis,

ipſis, teneritas, vel injuria nequeat deprehendi. Eoſdem quoque Clericos, ſi de parendo juri, tibi fidejuſſoriam dederint cautionem, detineri non debent: niſi exceſſus enormitas, vel alia cauſa rationabilis, eos ſuaſerit detinendos. Attamen hanc
226 textum, ità intelligas, ut ſi ſit ſuſpicio fugæ, & periculum ſit in mora, præmiſſa aliqua diligentia ſummariè, ex qua conſtet de ioſamia delicti, etiam ſi nondum ſit proceſſus efformatus, ut oporteret, abſque metu excomunicationis, captura poſſit decerni; ut declaravit *Sacra Congregatio in una Caſtrenſi 4. Decembr. 1637. & in alia Campanien. 3. Octobr. 1642.* quas declarationes refert *Pellegrinus in Practica Crimin. p. 4. ſect. 8. n. 19.* & ad ejuſdem textus ubiorem declarationem, obſervetur, quod injuſtè detruſus in carcerem, lucratur diſtributiones quotidianas, *Sacra Congregatio Epiſcopor. & Regul. ſub die 5. Decembr. 1600. & die 9. Maii 1626.* apud Barboſam in *Summa Apoſtol. Deciſ. verbo carcer collect. 130. n. 9.*

(t) *Conſtitutum.*

De Conſtituto, ſeu examine rei præſentis. Cur ità dictum, examen rei? Praxis conſtituti ex ſacris Canonibus profluxiſſe videtur. Rationes conſtituti, cur introductum fuerit, adducuntur.

227 AD ſpecialem inquiſitionem inchoandam, primum Judex ad conſtitutum devenire debet. Quid eſt conſtitutum? Conſtitutum, & examen rei præſentis, vel ob capturam, vel ob citationem, ſynonima ſunt: ut tradit Morellus *Manuduct. ad praxim criminal. §. 6. Tit. de conſtituto, ſeu examine inquiſiti, ac rei.* Qui, ad theoreſin, hujus dicti rationem profert. Conſtitutum vocatur examen rei; quia inquiſitus ducitur, & conſtituitur coram Judice; ſic Morellus *de remiſſ. Clerici cap. 1. §. 8. pag. 11. n. 3.* Aliam profert rationem *Guazzin. ad defenſam, defenſ. 20. cap. 4.* his verbis: *Rei examen vulgò appellatur conſtitutum; quia ſicut viſitatio, & recognitio cadaveris appellatur viſum, & repertum, quia relatio Notarii eo modo incipit; ſic examen rei appellatur conſtitutum, quia rei examen incipit: conſtitutus perſonaliter.* Idem confirmat *Clarus q. 45.* Quod verò forma, quæ deſcribitor a perſona publica, quam omnis Judex Eccleſiaſticus penes ſe habere debet, *cap. quoniam de probat.* incipiat a verbo conſtitutus, elucet ex formula conſtituti, quam extendit Pellegrinus *in Practica Criminali p. 4. ſect. 6. n. 58.* his verbis.

Die &c. menſis &c. anni &c. in loco N.
228 *Conſtitutus perſonaliter in Camera cuſtodis carcerum (ſive) in Camera tali Palatii Epiſcopalis N. coram Perillustri, & Reverendiſs. D. Vicario Generali N. Meque &c. aſſiſtente D. N. Promotore Fiſcali Epiſcopalis Curiæ N. Titius &c.*
Interrogatus quomodo hic reperiatur? &c.

De hoc conſtituto habetur textus in *cap. ſi*
229 *conſtiterit de accuſ.* ibi: *ſi de hoc rationabiliter convictus fuerit in Judicio ante Epiſcopum.* Quomodo ante Epiſcopum? nempe dum reus conſtitutus coram Epiſcopo, examinatur; aut cum teſtes ad reum convincendum, qui depoſuerunt in proceſſu informativo, introducuntur coram reo conſtitnto coram Judice, ut in ejus facie ratificent, ut uſitatum eſſe, docet *Morell. Manud. ad praxim crim. §. 6. Tit. de confrontatione teſtium cum reo pag. 85.*

Item de hoc conſtituto habetur textus in *cap. Prælatorum §. diſcretioni de accuſ.* ibi: *quo noſtro ſe conſpectui repræſentet.*

Item extat Alexandri III. conſtitutio in *cap. ſignificaſti 5. de adult. & ſtupro* ibi: *publicè tibi detexit. & in cap. ex literis 5. de furtis* ibi: *ſi ſponte confeſſus fuerit; & in can. Presbyterum diſt. 50.* ibi: *quia commiſſum facinus facili dicitur profeſſione confeſſus; & in can. ſexta 15. q. 7.*

Et ſane jure optimo, a conſtituto, ſeo examine rei præſentis incipit inquiſitio ſpecialis; tentandum nanque per Judicem, an contingat ex primo examine rei confeſſionem obtineri. Ubi namque reus confiteatur; aliis parcitur probationibus; cum ſuperet omnem probationem rei confeſſio, *L. 1. L. 3. L. 6. ff. de confeſſ. L. un. Cod. eod. L. inter pœnas §. ult. ff. de interdict. & releg. L. qui ſententiam Cod. de pœn. L. ſervos 8. Cod. ad L. Iul. de vi publ. L. ſi quis Cod. de Epiſc. & Cler.* Latè hoc demonſtravimus *Libro 3. Tit. 16. Differt. 1.* Primum ergo, & potiſſimum ſpecialis inquiſitionis requiſitum eſt, interrogatio rei, de qua ad theoreſim plura apud *Speculatorem: Libro 3. particul. 1. cap. viſo igitur pag. 52.*

Magis intima ratio hujus conſtituti eſt; nam ex rei reſponſione conſurgit litis conteſtatio, *L. un. Cod. de litis conteſtat.* ut probatum eſt ſupra hoc *Libro Tit. 1. Differt. IV. n. 82.* & ex eo textu hanc rationem obſervat *Carpzovius in Praxi Crim. parte 3. q. 113. n. 9. Roſa in Praxi Crim. parte 1. cap. 3. n. 43.*

Cum igitur totum conſtitutum in interrogationibus per Judicem reo faciendis, conſiſtat; ut
231 latè Pellegrinus *ubi ſupra ſect. 9. & Carpzovius nuper citatus*, inquiſitus interrogationibus reſpondere tenetur per ſe, non per procuratorem; *L. pen. §. ad crimen ff. de publ. Iud. L. 5. Cod. de his, qui accuſ. L. 15. Cod. de accuſ. Carpzovius ibid. n. 6.* Et quod ſub mortali reus interroganti Judici teneatur reſpondere, probat textus in *can. ex pœnitentibus diſt. 50. in can. quoniam diſt. 24. in can. tantis diſt. 81. in can. quiſquis 11. q. 3. in can. ſi duo 33. q. 6. in can. 1. 15. q. ult.* Alia congerit ad rem *Peregrinus in Pract. Crim. p. 4. ſect. 6. n. 12. & ſeq.*

Habes ſtudioſe Juris, quomodo a conſtituto rei, ſpecialis incipiat inquiſitio.

(u) *Probationes.*

Poſt conſtitutum, quomodo ad ſpecialem inquiſitionem ulterius proceditur?
De Probationibus delicti.

SI ex constituto, sive examine rei præsentis, nil profecerit Judex ad confessionem a reo
132 obtinendam; expedit bono Reipublicæ, ne facinus impunitum remaneat, L. *ita vulneratus ff. ad L. Aquil.* convinci reum modis aliis adhibitis, *can.* 1. *can. nos in quemquam can. Primates* 2. *q.* 1. L. *qui sententiam* 16. *Cod. de pœn.* Cujus textus verba transcribi merentur .. Qui .. sententiam laturus est, temperamentum hoc .. teneat, ut non prius capitalem in quempiam .. promat, severamque sententiam, quàm in .. adulterii, vel homicidii, vel maleficii crimine, .. aut sua confessione, aut certè omnium, qui .. tormentis, vel interrogationibus fuerint de- .. diti, in unum conspirante, concordanteque .. rei finem, convictus sit.

Qui nam sunt hi modi? Si testes recepti fue-
133 rint in inquisitione generali, qui reum saltem sint; in inquisitione speciali leguntur ei depositiones contra ipsum receptæ; imò & Judex testes introducet coram reo negante, ut ratificent in se factum testimonium, L. *constitutio Cod. de testib. Ambrosin. Lib* 2. *cap.* 9. *n.* 4 *Zuss q.* 143. *per tot. Morell Manud ad praxim crimin.* §. 6. *Tit. de confrontatione testium cum reo. Carpzovius* P. 3. *Prax. crim q.* 114. *n.* 67. *& 60.* Qui testes licèt in inquisitione generali iniurati deposuissent; denuò tamèn dum producuntur, in inquisitione speciali jurabunt, ut latè idem Carpzovius ostendit *ubi supra n.* 60. & habetur hæc de re textus *in Clem. fin. de testib.* & ex hoc textu *Hartmannus Pistorius quæst.* 43. *n.* 10. Item si socius criminis deposuerit de scelere patrato, quandoque expedit, eundem constitui ante reum delicti, in quâ inquisitio fit, ut veritas ex mutua colloquutione, aliisque signis facilius erustur, *Carpzovius Processu crim.* P. 3. *q.* 114. *n.* 77. *Morellus manud. ad Praxim crimin.* §. 6. *Tit. de confrontatione socii criminis &c.* & de his sociis delicti est textus *in cap. venerabilis XI. de testib. cogend.* & ex hoc textu *Matheus, & Sanz. de re crimin. controv.* 2. *n.* 32. *Tomo* 1. & ex eodem textu *Mascardus de Probat. vol.* 1. *verbo crimen læsæ majestatis, concl.* 463. *n.* 23. Elegans quoque textus *in can. si quis. Papa* §. *propter occultas dist.* 79. ubi glossa dicens exponit, quomodo socius criminis impunitus abire possit, *& L. Provinciarum, Cod. de feriis.* Similiter, & præsumptionum in criminalibus habetur ratio, modo sint urgentissimæ, *L. non omnes* §. *a barbaris ff. de re milit.* ut ex hoc textu *Mascard. de probat. vol.* 1. *concl.* 460. *n.* 16. *verbo communia criminalium*, & confirmat textus *in* L. *ult. Cod. de probat.* & textum exponit *Anacletus Reinsfeld. Libro* 2. *Decret. Tit.* 23. §. 3. *n.* 65. Confirmat id ipsum quoque textus *in cap. literis, in cap. tertio loco de præsumpt.* & ex his locis *Engelius ad Titulum de præsumpt. n.* 5. Adstipulatur textus in *L.* 2. *C. quorum appellationes*, quem ut singularem adnotavit Brunemannus in *L. ult. Cod. de Prob. n.* 4. & de his latè *Guazin. defens.* 33. *cap.* 14.

Insuper crimina instrumentis quoque apertissimis probari contingit, ut ex *L.* 2. *Cod. quorum appell. ex L. in exercendis* 15. *Cod. de fid. instr.* probat *Anton Matheus Lib.* 40. *Tit.* 15. *cap.* 5, *n.* 1. ut usuram, per contractum *Clem. un.* §. *cæterum de usur.* & denique, si delictum per scripturam patratum fuerit, *cap. noverint de sent. excom.* ut exemplum hæresis profert textus *in can. sanè* 24. *q.* 2. & exemplum perjurii, adducit textus *in cap. fin. de jurejur. in* 6. & ita limitando contrariam regulam procedit Mascardus *vol.* 1. *de probat. conclus.* 461. *per tot.* verbo: *crimen an probetur per instrumentum?*

Quid quod, novis indiciis existentibus jure videtur permissum Judici, novos articulos formare, novosque testes producere? Quod et si neget *Gaillus Lib.* 1 *de pace publ. cap.* 18. *aliique*; Attamen deducitur ex *L. unius* 18. §. *reus ff. de quæst.* Et extat pulchertima Decisio 262. *per tot. Thesauri* articulum hunc perfectè explicantis. Alia congerit Carpzovius P. 3. *proces. crim. q.* 114. *n.* 14. *& seq.*

(x) *Defensionibus.*

De processu defensivo. Reo debetur defensio etiam non petenti. Inquisitione specialis durante, reo patet aditus petendi defensionem. De copia processus. In quonam defensiones rei consistant?

UT sit legitima specialis inquisitio, hoc requiritur, ut reus, cum defensione sua, audiatur; cum sint defensiones Juris naturalis, L. 1. 234
§. *cum arietes ff. si quadrupes, can. Jus naturale dist.* 1. *Clement. pastorales* §. *cæterum de sent. & re jud.* sic ratiocinatur Carpzovius P. 3. *proces. crim. q.* 115. *in princip.*

Compilato igitur processu per fiscum, æquum est, ut aditus detur reo, quò suas possit exceptiones, & jura proponere, & super illis testes examinari, efformarique processus, qui vulgo defensivus dicitur. Quem ordinem in praxi receptum docet *Morellus manud. ad praxim crim.* §. 8. *Tit. de defensionibus n.* 2. Quamobrem 235
partes Judicis erunt, copiam processus reo etiam non petenti concedere, *Guazin. defens.* 14. *cap.* 1. *& cap.* 2. *n.* 3. *&* 4. Audi, studiose Juris, quam hæc dispositioni Juris consentiant? En textum *in cap. qualiter, & quando* 23. §. *debet igitur. de accusat.* Sic loquitur Pontifex .. Debet .. igitur esse præsens is, contra quem faciendæ .. est inquisitio, nisi se per contumaciam absen- .. taverit: & exponenda sunt ei illa capitula, .. de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem .. habeat defendendi se ipsum. Unde constat, ereptam non esse facultatem reo se defendendi, pœnasque, si fortè contra fiscum probaverit, evadendi. Et in *cap. cum dilectus* 20. *de accus.* ita disponitur *audiatis, qua fuerunt hinc inde proposita*; quem textum, ad hoc, adducit *Speculator Libro* 3. *partic.* 1. *de inquisit. cap. visa n.*

29. Ra-

20. Ratio Canonum hæc eſt, quia plus debemus delectari in odore bonæ famæ, quàm malæ; ut loquitur textus *in cap. licet in fine de accuſ.*

Reus, etiam ſi non petat, aditum defenſionis habere debet; optimus textus in *L. ſi non defendantur 19. ff. de pan.* ibi „ Si non defendan„ tur ſervi a dominis, non utique ſtatim ad ſup„ plicium deducuntur, ſed permittitur eis de„ fendi, vel ab alio. Et qui cognoſcit, debebit „ de innocentia eorum quærere. Idque ex hoc textu ſtatuit *Carpzovius in proceſſ. crim. Parte 3. q. 115. n. 13. Pellegrin. P. 4 ſect. 10. n. 73.*

Quin imò durante inquiſitorio proceſſu, ſemper inquiſito licet defenſionem ſuam allegare, & offenſionem repellere, *L. ut vim ff. de juſt. & jure*, ut ex hoc textu idem *Carpzovius ubi ſupra n. 21.* Quod verum eſt; modò ſequuta ſit litis conteſtatio; nam ante eam, defenſiones non jure petuntur; ſicuti in civilibus exceptiones peremptoriæ, non niſi poſt litis conteſtationem proponuntur, *L. ſi quis 12. L. cum nondum 4. L. præſcriptionem 8. Cod. de except. Julius Clarus in Practica §. ult. q. 49. n. 11.*

238 Tranſcriptum verò proceſſus ſumet reus propriis impenſis; niſi idem perſona ſit miſerabilis, ut probatur ex *L. tam dementis in fine C. de Epiſcop. aud.* & ex hoc textu id firmat Pellegrinus in *Praxi crimin. parte 4. ſect. 10. n. 78.* & extare Motum proprium *Pauli IV. Pontificis*, teſtatur Urſaia *Inſtit. crimin. Libr. 4. Tit. 10. num. 35.*

Quod ſi quæras, quid aſſumet ad ſui defenſionem reus? Quædam generalia occurrent; Quædam ſpecialia. General a ſunt, quæ reis omnibus prodeſſe poſſunt. Quod nimirum a die pa
239 rati criminis, lapſis annis viginti, criminalis actio præſcripta remanſerit, *L. querela 12. Cod. ad L. Cornel. de falſis*; ibi. *Querela falſi temporalibus præſcriptionibus non excluditur, niſi 20.*
240 *annorum exceptione*. Quòd inſtantia cauſæ ſit perempta; Nam etiam Jure Canon eo, inſtantia in cauſis criminalibus temporalis eſt, *cap. conſtitutus de appellat. cap. cum ſit Romana ibid.* & pro certo habet *Guazzin. defenſ. 2. cap 6. n. 2.*
241 Quod reus inquiſitus, de eodem crimine fuit aliàs inquiſitus, ſed tamen ex eo abſolutus aut condemnatus, quia tunc in eum ulterius procedi non poteſt; *cap. de his de accuſ. L. ſi cui §. iisdem ff. de accuſ.* Speciales defenſiones ex qualitate, & circumſtantiis cujuſque delicti malitiam minuentibus, deſumere fas eſt; ut ex infantia, *L. infant ff. ad L. Cornel. de falſis*; & alia ad rem explicat, traditque luculenter *Pellegrinus in Praxi P. 4. ſect. 10. a n. 29. ad ſeq. Morellus Manuduct. ad praxim §. 8. Tit. de defenſionibus pag. 113.*

(y) *Cum tormentis.*

DISSERTATIO XIV.

Quæſtio quid ſit? Qua nam inſtrumenta torquendi? Qua delicta quæſtionem mereantur? Quæ perſonæ torqueri poſſint? Et de Clericis diſputatur.

RECeptis per Judicem inquiſiti defenſionibus, ſe debet Judex ad ferendam ſententiam accingere, reum condemnaturus, vel abſoluturus, 242
ſive ad torquendum reum, vel illum ad pœnam extraordinariam condemnandum. Quem ordinem ita in praxi uſitatum, monet Morellus *Manuduct. ad praxim §. 10. de tortura pag. 218.*

Generatim nonnulla proferam de tortura. Age, quid eſt quæſtio, pront torturam Jura vocant? Ut eſt textus in *cap. gravis §. quocirca de de-*
poſito; ibi: *Ut illum iniquum ſub quæſtionibus* 243
ad rationem ponat. Quæſtio eſt de crimine interrogatio, per tormentum corporis, ad eruendam veritatem, *L. cum teſtamentum C. de quæſt.* ibi: *per tormenta interrogari*, L. *quotiens 12. Cod. eod. Tit.* ibi: *cum tormentis interroganda*, *can. illi, qui cauſ. 5. q. 5.* ibi: *Hanc diverſis cruciatibus, e latebris ſuis religioſus tortor exigere debet*. Conſonat textus *in can. quæſtionem 59. cauſ. 32. q. 2.* Quo fit, ut quæſtio cum actu torturæ confundatur in *L. 14. 15. ff. de injur. L. 1. in princ. §. 1. §. 7. & ſeq. L. 2. & L. 3. L. 4. L. de minore ff. de quæſtion.*

Porrò inſtrumenta torquendi, cruciandique corpus ad eruendam veritatem, varia ſunt, ut 244
patet ex *L. item §. quæſtionem ff. de injur L. 2. §. ſi quis autem ff. de vi, & vi arm. L. fin. ff. de his, quib. ut indign.* Ut non admittam quod Pellegrinus ſcribit *practic. crimin. P. 4. ſect. 14. n. 2* in Jure non reperiri aliud tormentum, quàm illud; quod chorda infertur; idque probat ex *L. nullus Cod. ad L. Juliam majeſtatis*; non tamen ea auctoritas multum illi ſuffragatur, cum de eculeo potiùs ille textus loquatur, de quo, & in *L. & ſi excepta 7. Cod. de malef. & mathem.* & Romanos in eculeo torſiſſe, ſcribit Roſinus *Lib. 9. Antiq. Rom. cap. 31.*

Speciatim nunc videamus: quando nam juſtè poſſit ad tormenta per Judicem deveniri? Quoniam contrariorum eadem eſt diſciplina, id ut 245
innoteſcat, ſatis erit adnotare, quando nam a tormentis abſtinere oporteat. Non in omni cauſa, nec in omni perſona ſcrutari delictum per quæſtionem fas eſt.

Non poteſt pro omni delicto decerni per Judicem tortura; Nam maleficium, quod pœnam corporis afflictivam non mereatur, inveſtigari per quæſtionem non poteſt, ut deducitur ex *L.* 246
edictum 8. ff. de quæſtion. & ex hoc textu Toloſanus in *Syntagm. Libro 48. cap. 12. n. 4.* & eundem textum ut celebrem in hac materia expendit *Carpzovius P. 3. q. 119. n. 1. Proceſſ. crimin.* Ergo delictum debet eſſe ejuſmodi, ut ſupplicium mortis, vel pœnam corporis afflictivam mereatur. Ratio eſt, ne cum quid una via prohibitum eſt, alia via ſequatur, nempe corporis laceratio, *L. avia 77. §. Titio ff. de cond. & demonſtr. cap. cum quid una via de*

Regul. Jur. in 6. Quod ſi pena pecuniaria delictum ſit Iure coercendum, pro eo reus torqueri non debet. L. *Divus ff. de quæſt.* Omnis enim pœna corporalis major eſt pœna pecuniaria. *L. in ſervorum 10. ff. de pœnis* Similiter, & ſi delictum exilio coerceretur de Iure, locum non habent tormenta, *Carpzovius P. 3. q. 119. n. 22.*

Non poteſt ſimiliter, etſi delictum atrox foret, & tortura dignum, ad quæſtionem deveniri, niſi indicia præſto ſint, eaque urgentia, quod, qui torquendus eſt, crimen commiſerit, L. *maritus 20.* L. *quæſtionis*, L. *unius §. in ea cauſa ff. de quæſt.* L. *ſicut 17. Cod. ad L. Corn. de falſ. cap. cum in contemplatione de R. Iur.*

245 Quod attinet ad perſonas; primum diſputandum de Clerico occurrit; an is torqueri poſſit? Eſt hæc quæſtio ſatis ambigua. Proferam ego ar-
247 gumenta hinc inde negantium, & affirmantium.

Negativa igitur ſententia; quod Clerici tor-
248 mentis ſubiici non poſſint

Probatur I. Quia Clericus, & miles æquiparantur: imo milites Eccleſiæ dicuntur Clerici in *can. Salvator §. igitur verſ. quod ſi 1. q. 1.* ibi: *Quod ſi præfati milites Eccleſiæ.* Atqui milites torqueri non poſſunt, L. *milites Cod. de quæſt.* verba hæc ſunt: *Milites neque tormentis, neque plebeiorum penis in cauſis criminum ſubiungi concedimus; ergo &c.*

Probatur II. Quia, qui ſunt dignitate præditi, quæſtionibus non ſubiiciuntur, L. *Divo Marco Cod. de quæſt.* Atqui Perſonæ Eccleſiaſticæ dignitate aliqua præfulget, *can. Sacerdotibus 11. q. 1. can. denique diſt. 4. can. multis diſt 40. cap. ſolita de major. & obed. can. ſi Imperator 96. diſt.* Probavi luculenter *Lib. 1. Tit. 10. n. 1.* ergo qualitas hæc perſonæ Eccleſiaſticæ, ſatis eſt ad eximendum Clericum a tormentis.

Probatur III. Quia certum eſt juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam Clericos torqueri non potuiſſe, *Concil. Matiſconenſe 1. can. 10. Altiſſiodorenſe can. 33. Innoc. I. Epiſtol. 13.* Hildebertus Cenoman. ibi *Reos tormentis afficere, vel ſupplicijs extorquere confeſſionem, cenſura Curiæ eſt; Eccleſiæ diſciplinæ.*

Probatur IV. Quia Clericus de aliquo delicto diffamatus, quotiès non convincatur; remedium Jure Canonico proditum eſt; purgatio, *can. 1. 15. q. 5. can. habet hoc 2. q. 5. Concilium Toletanum 4. cap. 54. cap. tuæ fraternitati de Apoſtatis, cap. ſi quis Presbyter de purgat. can.*

Probatur V. ex L. *Presbyteri 8. Cod. de Epiſcop. & Cler*, ibi Theodoſius: *Presbyteri citrà injuriam quæſtionis teſtimonium dicant*, & canonizata eſt hæc Lex in *can. quia §. Presbyteri 5. q. 6.* ut obſervat *Barboſa ad d. Legem Codicis.*

Hanc ſententiam tuetur *Gonzal. in cap. 1. de depoſito verbo duris. Barboſa ad eundem textum. Angel. de Maleſic. n. 102. verbo quod forma publica*, & Moniales non poſſe torqueri, probat *Sporellus deciſ. 236. n. 37.*

Affirmativa ſententia, quod Clericus criminis
249 reus poſſit tormentis ſubiici.

Probatur I. ex *cap. gravis 1. de depoſito*, ibi: *Nam & Judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum ſub quæſtionibus ad rationem ponant*, atque ità, ex hoc textu ſtatuit *Farinacc. in Praxi crimin. q. 41. n. 2. Simanch. de Catholicis cap. 63. n. 27. Clarus in §. fin. q. 64. n. 24. Alciat. in cap. 1. de offic. Ordin. n. 43. Chopinus Libro 2. Sacra Polit. Tit. 3. n. 12.*

Probatur II. Ex *can. illi, qui cauſ. 5. q. 5.* .. ibi. Hanc diverſis cruciatibus e latebris ſuis re-
.. ligioſus tortor exigere debet, ut dum penis
.. corpora ſubiiciuntur, quæ geſta ſunt, fideli-
.. ter, & veraciter exquirantur. Quapropter hunc textum tamquam ſingularem ad probandum, Clericum torqueri poſſe, adducit Pellegrinus in *Pract. crimin. Tit. de tortura reorum. P. 4. ſect. 14. n. 3. pag. 508.*

Probatur III. Ex *can. circumcelliones §. imple 23. q. 5.* verba hæc ſunt .. Imple, Chriſtia-
.. ne Judex, pii patris officium (*& infra*) noli
.. perdere paternam diligentiam, quam in ipſa
.. inquiſitione ſervaſti: quandò tantorum ſcele-
.. rum confeſſionem, non extendere equuleo,
.. non fulcantibus ungulis, non urentibus flam-
.. mis, ſed virgarum verberibus eruiſti. O vere elegantem canonem, quo ſimul, temporibus Divi Auguſtini auctoris, quæ tormenta in uſu eſſent, intelligimus. Nec vim effugies hujus textus, ſi dixeris, ibi non tractari de Clericis. Convincitur hoc, ex ipſius canonis initio; ait enim D. Auguſtinus: *Circumcelliones illos, & Clericos partis Donati, &c.* Ergo, quod in eo canone tractatur de torquendis perſonis Eccleſiaſticis. Nequicquam ergo perfugia quærantur.

Probatur IV. Quia ſi torqueri poſſunt laici recuſantes prodere veritatem, *L. nullus Cod. ad L. Jul. majeſt.* Quid ni poſſit torqueri Clericus? Peccat enim gravius Clericus, ſi non celanda celat, quàm alius, *can. Sacerdotes 3. q. 7.* quod ratiocinium eſt Præpoſiti, *in can. illi, quo cauſa 5. q. 6. ſub n. 6.*

Probatur V. Namcum aliàs in pœnam Clerici verberibus ſubiici poſſint, *can. ante diſt. 35. can. cum beatus diſt. 45.* Qua ratione ad eruendam confeſſionem Clerici ſimiliter torqueri non poterunt? Eſt hoc quoque ratiocinium *Præpoſitæ ubi ſupra ſub n. 6.*

Probatur VI. Ex *can. non ſolent 2. q. 6* ibi: *Si quæſtionem in ervili negotio habendam Judex inter locutus ſit.* Nec regeras, eum canonem eſſe Legem Ulpiani, *nempe* L. 1. *ff. de appell. recipiend.* Interrogo enim, cur ea Lex canonizata eſt, ſi a foro Eccleſiæ, ubi de Clericorum delictis agitur, ut plurimum, exulat modus hic eruendi veritatem per tormenta?

Probatur VII. Ex *cap. cum in contemplatione 6. de Regulis Jur.* ubi Gregorius Pontifex hoc nomine ſeptimus Varienſi Epiſcopo, ut eum in criminalibus cauſis inſtrueret, ità loquitur: *In ipſo cauſa initio non eſt a quæſtionibus inchoandum*, Ergo quæſtiones ſi legitimè proceſſerint, rectè fiunt in foro Eccleſiaſtico.

Nega-

Negativa igitur, & affirmativa ſententia ſuis nititur fundamentis; & in Scholis fervida juvenum
250 ingenia campum habent, in quo quaqua verſum excurrant, alterutrum pugnaciſſime ſuſtinendo. At praxis litem diremit, & irriti jam altercantium conatus redditi ſunt, inaneſque tumultus, ex conſtanti Tribunalium obſervantia; riſumque moverit, ſi quis Clericum viribus rationum, auctoritatum copia, fandi ubertate, exemptum vellet a tortura. Audiatur Pellegrinus in *Practica criminali P. 4 ſect. 5. n. 40. In practica ſervatur ferè in omnibus Curiis Eccleſiaſticis, ut Clerici, & Sacerdotes torqueantur* - Quem ſequitur Pragmaticorum agmen confertiſſimum *Conciol. verbo tortura reſol. 3. n. 16. Scialoia de tortura cap. 13. n. 47 Caballus caſu 84. n. 19. Guazzin. defenſ. 30. cap. 4. n. 28. Riccius deciſ. 98. & 100. P. 2. Leon. in Theſauro Fori Eccleſiaſt. cap. 4. P. 3. n. 103. Villalobos in collect. commun. opin. verbo Clerici, Morellus Manuduct. ad praxim criminal. §. 10. Tit. quæ perſona torqueri poſſint n. 73. pag. 126. Carpzovius P. 3. q. 118. n. 100. pag. 148. Matheus, & Sanz. de re criminal. controv. 18. n. 282. Raynald. Tomo 3. ad cap. 32. ſupplet. 7. n. 242.*

Nihilominùs, cum tot vigiliis excogitatas Canonum, Legumque ſanctiones habere deſpectui, temeritas ſit minimè ferenda, *L. ſi quando 35. in princ. Cod. de inoff. teſtam.* pretium operæ facturus videor, ſi quæ pro contrariarum auctoritatum conciliatione aliquid momenti habere poſſunt, jam jamque ob oculos conſtituam.

Cum ergo in contrarium adductæ auctoritates
251 improbant modum hunc eruendi confeſſionem per tormenta; vel intelliguntur, cum temere Judex ad torquendum Clericum procedere vellet; Nam in tortura Clerici præcedere debet gravitas delicti, graviora, & urgentiora indicia propter bonam Juris præſumptionem, quam perſona Eccleſiaſtica præfert. Elegantiſſimus textus in *can. cum beatus diſt. 45.* ex quo hanc doctrinam literis conſignarunt, *Conciolus reſol. 3. n. 16. Scialoya de tortura cap. 13. n. 47. Caballus caſu 84. n. 19. Guazzin. defenſ. 30. cap. 4. n. 28. & alii apud Morellum Manud. ad praxim §. 10. num. 77. & Leo in Theſauro Fori Eccl. P. 3. cap. 4. n 105.* Vel intelliguntur de Prælatis, quorum attenta dignitate, a tortura abſtinetur, *Farinacc. q. 41. n. 92.* & eſt hiſtoria perpetuo adnotanda penes *Cardinal. Pallavicinum in hiſtoria Concilii Lib. 14 cap. 13. n. 15.* de Cardinali Caraffa; ut mirandum propterea ſit de caſibus relatis ab *Illeſc. in Vita Leon. X. a Platina in vita Urbani VI. a Blondo hiſtor. decad. 2. Lib. 10.* ut ait Urſaia *Inſt. Criminal. Libro 4. Tit. 4. n. 64. pag. 267.* Vel intelliguntur de tortura nimis ſevera, a qua eximuntur Clerici. Quare nec eculeo, nec fidiculis, de quibus in *L. nullus Cod. ad L. Jul. maieſtatis*, torquendi ſunt Clerici, *Leo in Theſauro Fori Eccleſiaſtico cap. 4. parte 3. n 94. Farinacc in Praxi crimin. q. 41. n. 11. P. 1. Tomo 2.* ad rem Cicero Orat. pro A. Cluentio. *Cum jam tortor, atque ipſa eſſent tormenta defeſſa, quidam ex advocatis intelligere ſe dixit, non id agi, ut verum inveniretur, ſed ut aliquid falſi dicere cogerentur.* En, qui nam exitus conſequantur, tormenta ſevera nimis, ad veritatem eruendam - Vel intelliguntur quoad ſæcularem Judicem; nam in puncto Juris improbatur tortura per ſæcularem Judicem in perſona Clerici; textus elegans *in cap. univerſitatis de ſent. excom.* De mandato Epiſcopi ſi non adſit aliquis Clericus, qui ſciat exequi torturam Clericos per laicum torqueri poſſe, praxis obſervat, *Scialoya de tortura cap. 13. n. 48. in fine, Morellus Manud. ad praxim crimin. §. 10. n. 80. pag. 126. Matheus, & Sanz. de re crim. controv 18. n. 82.* ex quo ita intelligendus eſt textus in *can. ſi quandoque 15. q. 6.* - Vel denique, illæ, quæ contrarium ſuadere videntur, auctoritates, procedunt, quando adverſarius conaretur extra judicium cogere per vim Clericum confiteri, ut gloſſa notat in *can. in ſumma 15. q. 6.*

Quod attinet iterùm ad perſonas torquendas;
252 parcitur torturæ, ubi reus ſit miles, *L. milites Cod. de quæſt.*, ubi nobilitate reus præfulgeat, *L. nullus Cod. ad L. Jul. majeſtatis*, *L. decuriones Cod. de quæſt.* ubi reus ſit minor 25. annis, *L. 1. §. impubes ff. ad Syllan.* ubi reus ſit ſenex decrepitus, *L. 3. §. ignoſcitur ff. ad Syllian.* latè *Narbona de ætate anno 70. q. 5. per tot.* Ubi agatur de prægnante muliere, *L. prægnantis ff. de pœn.* Denique, & Doctoribus dignitas hoc tribuit privilegium, ut torqueri non poſſint, *L. 2. §. ult. ff. de excuſ. tut. L. diximus 4. ff. eod. cap. quanto 3. de Magiſtris*, ut ex his locis *Carpzovius parte 3. Prax. crim. Libro 3. q. 118. n. 80. Boſſius in Practic. crim. q. 64. verſ. quæſo, Gomez variar. to. 3. cap. 13. Guazzin. ad defenſ. cap 17. defenſ. 3.*

Quod verò ad torturæ effectum attinet, an
253 tortura purget veras, & legitimas probationes, diſputat *Fachineus Libro 9. controv. cap. 6.*

[2] *Pertinent.*

Conſtitutum rei, probationes, tortura, ſpecialis inquiſitionis propria, cur in noſtro Titulo dicuntur?

ASſerimus in noſtro Titulo, quod conſtitutum, nempe examen rei, monitiones ad veritatem fatendam, productio ſociorum criminis, & teſtium *confrontatio* ut loquuntur Pragmatici, & reliquæ probationes, imò, & tormenta ipſa ſpectent ad ſpecialem inquiſitionem. Et quod aſſeruimus ſibi conſtat, illudque retractare, in mentem non venit: Omnia enim a nobis tradita concinunt Canonum diſpoſitioni. Nam totum proceſſum inquiſitionem vocat textus, *in cap. 8. de accuſ. in 6.* ibi: *Ad veritatem eorundem criminum inquirendam, in cap. qualiter, & quando §. debet in fine de accuſ. in cap. Prælatorum 27. §. diſcretioni, de accuſ. in cap. inquiſitionis*

in principio de accuſ. in cap. cum oporteat §. diſcretioni eod. Tit.

254 Nec turbet, quod Morellus pro certo conſtituit in *Manuductione ad praxim criminalem §. 8. n. 1.* dum ait. Quod proceſſus criminalis eſt triplex, *informativus ab accuſatione, denunciatione, & inquiſitione incipiens; Repetitivus, qui et offenſivus; Tertius denique defenſivus.*

Nam admitto triplicem hanc, non diviſionem, ſed ſubdiviſionem. Nimirùm, cum inquiſitio, aut ſit generalis, aut ſpecialis. Utraque conſtituit deinceps proceſſum *informativum, repetitivum, defenſivum*; ſed triplex hic proceſſus continet inquiſitionem, vel generalem, vel ſpecialem. Quamobrem optimè *Carolus Anton. de Roſa direct. praxis crimin. cap. 1. n. 61.* „ hæc ait „ Inquiſitio duplex eſt, generalis una, „ ſpecialis altera; generalis eſt illa, quam Judex capit notitia habita de crimine, teſtes interrogando, quis nam illud commiſerit? Specialis eſt informatio, quam Judex capit contra certam perſonam, teſtes interrogando, an „ Petrus fecerit? (*& infra*) Item hæc ſpecialis duplex eſt, una, quæ modum informationis reſpicit, altera, quæ modum procedendi, ideſt rei punitionem. Addicio expoſitionem quoque Carpzovii *P. 3. Prax. crim. q. 107. n. 11. 13. 14. Inquiſitio* (ait) *ſpecialis eſt contra certam perſonam ad maleficium puniendum comparata uſque ad ſententiam.* Optimè etiam Scaccia *de Judiciis* in eodem ſenſu inquiſitionem ſpecialem exponit, *L. 1. cap. 84. n. 3. & cap. 85. n. 2. Fagnanus in cap. qualiter, & quando 24. de accuſ. n. 56.* qui inquiſitionem ſpecialem in eodem ſenſu explicat; ad mentem celebris doctrinæ Innocentii IV. *in cap. bona primo tex in n. 5. de elect.* quam obſervare totum mundum, ipſe Innocentius declarat.

Et obſervetur; quod inquiſitio per Judicem, hactenùs expoſita, adhibetur; dum procedit per viam accuſationis; item per viam denunciationis judicialis; pariterque dum procedit ex offi-
255 cio, per modum inquiſitionis ſpecificè ita dictę, *Fagnanus in cap. 24. de accuſ.* aliter tamen inquiritur crimen, procedendo ſolemniter per accuſationem, ut per extenſum docet Carpzovius *Practica crim. parte 3. quæſt. 107. a n. 35. ad ſeq.* itemque procedendo per denunciationem, ut explicat Van Axel ad *Tit. Decretal. de accuſ. n. 68.* Semper tamen inquiritur crimen *cap. qualiter 24. de accuſ. cap. licet Heli de ſimon. cap. cum oporteat §. diſcretioni de accuſ.*

(*aa*) *Diſtinctum.*

DISSERTATIO XV.

De notorio. Probatur, illud æquivalere accuſationi, denunciationi, inquiſitioni. Quid proprie notorium ſit, ex Doctrina Antonii Roſelli?

PRobandum eſt, quod in Titulo poſitum fuit inſtar regulæ; nimirum notorium vix ab accu- 256
ſatione, denunciatione, inquiſitione eſſe diſtinctum. Auctoritatibus id evincam.

Accuſationi æquivalere notorium, patet ex *can. manifeſta 2. q. 1.* ibi: *manifeſta accuſatione non indigent*; patet ex *cap. evidentia 9. de accuſ.* ibi: *Evidentia patrati ſceleris, non indiget clamore accuſatoris*; patet ex *cap. ad noſtram 21. in princ. de jurejur.* ibi: *Verum quoniam ſecundum traditiones canonicas manifeſta accuſatione non indigent*; patet ex *cap. tua §. nos igitur de cohabit. Cler.* ibi: *Quod ſi crimen eorum ità publicum eſt, ut meritò debeat appellari notorium; in eo caſu nec teſtis, nec accuſator eſt neceſſarius.* Et ideò loco accuſationis haberi ipſam criminis evidentiam, docet Gonzales in *d. cap. evidentia de accuſ. ex D. Thoma 2. 2. q. 67. articulo 3. Cujac. ad Titulum Decretal. de teſtibus cog. litera E columna 2. Scaccia de Judic. Libro 1. cap 76. per tot. Pellegrin. in Practica crimin. de accuſ. parte 4. ſect. 3. n. 58. verſ. in notoriis. Van Axel ad Tit. Decretal. de accuſ. Tit. 1. Libro 5. n. 60. Vivian. in Rational. Libro 5. Juris Pontif. pag. 4. alii apud Barboſam in cap. evidentia de accuſ.*

Denunciationi pariter æquivalere notorium, conſtat ex *cap. de illo 3. de eo, qui cognovit*, ubi cum denuncianda ſint impedimenta, traditur, denunciationi ſupplere notorium; ibi: *Reſpondemus, quod niſi hoc publicum, et notoriè fuerit &c.* Cumque ex denunciatione Judex aſſequatur notitiam, hanc notitiam ſuppleri per notorium, ait textus in *cap. cum olim 24. §. quia verò de verb ſign.* ibi: *Offenſam illam nos reſcribimus intelligere manifeſtã, quæ vel per confeſſionem, vel probationem legitimè nota fuerit, aut evidentia rei*, & in *can. de manifeſta 2. q. 1.* ibi: *Omnes enim crimen ſcrebant: & non arguebant. Publicè enim noverecam ſuam loco uxoris habebat.* Conſonat textus *in cap. ſuper eo §. inquiſitioni de conſanguin. & affin. in cap. quoniam in fine de filiis Presbyt.*

Inquiſitioni ſimiliter æquivalet notorium. Textus elegans in *in cap. bona 23. §. contra de elect.* ibi: *Porrò exceſſus notorius examinatione non indiget*; ideò ipſa evidentia æquivalet probationi, *cap. cum dilectis §. his igitur de purgat. can.* ibi: *Cum nimirùm ſi crimen notorium exiſtebat, non erat illi indicenda purgatio, & in cap. tua nos 8. de cohabit. Cleric. §. nos igitur*, ità ſcriptum eſt: Nos igitur conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi crimen eorum ità publicum eſt, ut meritò debeat appellari notorium: in eo caſu, nec teſtis, nec accuſator eſt neceſſarius, & in *cap. quoniam de filiis Preſbyter.* ibi: Præcipimus, quatenùs ſi manifeſtum, & publicum fuerit (*& infra*) nolumus enim, ut cauſa in Judicium deducatur, vel teſtes etiam admittantur, ſi hoc manifeſtum exiſtat, & in *cap. ad noſtram 21. in principio de jur. jur.* ibi: Nec in manifeſtis eſt ordo judiciarius obſervandus; & *Valer. Maxim.*

Libro

.. *Libro 6.* ibi: Non potuerunt ſeveriſſimi viri in .. ram evidenti ſcelere publicæ quæſtionis tem- .. pus expectare. Adſtipulatur textus in L. *ſi quis 6. §. quid tamen 9. ff de injuſto rupto*, & ex hoc textu *Matthæus*, *& Sanz de re crimin. controv. 20. n. 2. & ſeq.* Quod receptiſſimum in praxi, docet *Adden. ad Gregor deciſ. 224. n. 7. Cardin. de Luca de Regal. diſcurſu 64. n. 5. Illuſtriſſimus Dominus Bonfinius in Bannimenta cap. 80. appendic. 1. n. 15.*

Quocirca tritum illud, & decantatum, per omnium ora circumfertur: *In notoriis Juris ordinem eſſe, non ſervare ordinem.* Deducitur ex *cap. ſuper eo 3. de teſtib. cogendis.*

Opponitur I. Sine citatione nemo eſt condemnandus, *can. Deus omnipotens 2. q. 6.* hæc au- 257 tem ordinis judiciarii eſt, *§. omnium inſtitut. de pœna tem. lit.* ergo, &c.

Reſp. *cum erudito Gonzal. in cap. evidentia de accuſationib. n. 7.* citationē requiri, cum ſit defenſionis ſpecies. *Clem. paſtoralis de re jud.* Contrarium tamen cenſuit *Scaccia de Jud. Lib. 1. cap. 76. n. 8. §. ſi loquimur pag. 221.* imo, & hanc eſſe communem opinionem, teſtatur Albericus in *L. ea quidem 18. Cod. de accuſ. Clarus Lib. 5. receptar. ſentent q. 9.* Quod ipſum probare videntur textus in *cap. dudum 22. de elect. in cap. cum ſit Romana §. fin. de appel.* ea ratione; quia notorium delictum verè dicitur quod nulla tergiverſatione poteſt occultari, *cap. tua de cohab. Cleric.* ideſt quod nullam admittit defenſionem. Atqui ubi nulla competat reo defenſio, citatio non eſt neceſſaria, L. *ſi cum ſervum §. ſi quis ſervum ff. de fideicom. libert.* probavi *latiùs Libro 3. Tit. 6. diſſert. 3. n. 10.* Diſtinguit tamen Speculator *Libro 3. partic. 1. n. 8.* quem ſtudioſus Juris adire conſultū poterit.

Opponitur II. textus in *cap. conſuluit 14. de appellat.* ibi: *Multa dicuntur notoria, quæ non ſunt.* Ergo inquiſitio aliqua Judicis requiritur.

Quidam, ut difficultati ſatisfaciant, confu- 258 giunt ad differentiam inter notorium, manifeſtum, & evidens. Et ego quondam fidem præſtans *Antonio Roſello* inter antiquos Canoniſtas, non infimæ notæ viro in prolixo commentario ad *can. de manifeſta 2. q. 1.* videbar ducem ſatis ſtrenuum, ut me ex labyrintho extricarem, opportunè inveniſſe. Me miſerum! legi, perlegi, adnotavi; ad prædam in hoc æquor retia 259 proieci, vacuus redivi. Quam benè *Cujacius ad Tit. de teſtib. cogend. litera D. columna 2. pag.* 118. audiantur ejus verba .. Et hæc quodam- .. modo ſatis ſunt ad hunc Titulum, niſi & .. hoc adnotare velis, ex *cap. 3.* Manifeſta, .. evidentia, notoria. Male faciant inter hæc .. tria diſcrimen; quæ ideò, ut hanc diſtinctio- .. nem amoliar, coningo manifeſta, eviden- .. tia, notoria. Ear nunc *Antonius Roſellus*, & nimis credulos doceat, manifeſtum illud eſ- 260 ſe, quod ſcitur a pluribus, etiam ſi non accide- rit in conſpectu populi, & cujus ſe entia a certis auctoribus profecta eſt; ad differentiam famæ quæ incertum habet auctorem, *can. ſanctum verſ. quod ſi fortè de conſecr. diſt. 4.* manifeſtum autem certos habet auctores, L. *jubemus 29. Cod. de teſtam.* L. *fur. eſt manifeſtus 3. ff. de furt* Publicum verò juxta Roſellum eſt quod ſequutum eſt coram populo, L. 1. §. *conſequens ff. de ſuſpect. tutor. cap. Clerici in fine de vit. & hon. Cler.* Notorium verò ex doctrina Roſelli illud eſt, quod nulla tergiverſatione celari poteſt, aut factum extiterit publicum, aut extiterit manifeſtum, *cap. tua §. nos igitur de cohab. Cler.* L. *qui ſententiam Cod. de penis.* En tibi ſtudioſe Juris, quod improbo labore, quaſi ſuccum exprimens ex herbarum congerie, comparare potui; ſi antiquorum doctrina delectaris, hoc fruere.

Hac præmiſſa notorii expoſitione, qualiſcumque ea ſit. Planè ſi notorium tergiverſatione aliqua poſſit occultari, notorium verè non eſt, & in eo inquiſitio expoſcitur, & notorii ipſius probatio ſaltem ex duorum teſtimonio, *Gloſſa* celebris *in can. Deus omn potens 2. q. 1. Gonzal. in cap. evidentia de accuſ.* & cum hoc uberiorem expoſcat adnotationem; Ego ſic ſtatuo: .. Aliquando ſufficit, ut notorium allegetur; .. aliquando neceſſarium eſt, ut notorium pro- .. betur. Demonſtratur utrumque.

Sufficit allegari notorium facti permanentis, de quo in *cap dilectis 55. in princ. de appell. in cap. venerabilem §. ſunt enim de elect. in L.* 261 *ejuſdem ff. ad L. Cornel. de ſicar.* Et quod ita ſe res habeat, patet ex *cap. dudum 22. §. cum autem de elect. ex cap. cum inter, §. procurator de conſuet in cap. ſuper 3. de teſtib. cogend. ex can. de manifeſta 2. q. 1. ex cap. quoniam de filiis Presbyt.* Ratione firmiſſima accedente; quia quod Judici allegatum non ſit, extra proceſſum dicitur, L. *quid ergo §. quantum ff. de his, qui not. infam.* Adiicio quiddam valde notabile; Quod ad abundantiam tamen hujus notorii per Judicem adhiberi probatio poteſt; textus expreſſus, *in cap. bona 23. §. licet de elect.* ibi .. Licèt autem eſ- .. ſent notoria, quæ contrà dictum Vormacien- .. ſem Epiſcopum fuerant obiecta; prædictus ta- .. men legatus ad majorem cautelam multos te- .. ſtes recepit. Neminem invenias hac textuum copia notorium explicantem.

Non ſufficit tamen in notoriis, vel Juris, vel facti tranſeuntis, ſimplex allegatio, ex textu in 262 *cap. cum in Diœceſi de uſur.* Videndus id explicans *Scaccia Libro 1. q 76. n. 8. & ſeq.* Et ad rem pertinet textus in *can. eorum 76. cauſ. 11. q. 3. in cap conſtitutionem de el. in 6. cap. de hoc 11. de ſimon. cap. porrò de divort.* & videndus quoque Maſcardus *concluſ: 1111. & Fagnanus in cap. tua de cohabit. Clericorum*, ut adductorum canonum ſenſus percipiatur.

Et ideò obtinuit, quod etiam ſi notorium pro- 263 batione non indigeret; attamen Iudex poſſit extrajudicialiter certior reddi, notitiam ejuſdem expiſcando, ut tradit *Illuſtriſſ. D. Bonfinius in Bannim. cap. 80. append. 1. n. 15.*

Oppo-

Opponitur III. Tantum abeſt, ut in notoriis ordo valeat omitti; quin potiùs ſententia ferenda ſit, *cap. porrò de divort. cap. cum ſit Romana de appell. cap. pervenit* 13 §. *ſi verò de appell.* ergo theſis noſtra ſuſtineri non poteſt.

Reſp. Quod ſicuti, licèt confeſſus pro judi-
264 cato habeatur, L. *poſt ff. de re judicata*, L. *un. Cod. de confeſſis*, attamèn ſententia Judicis exigitur, L. 3. L. *ſequenti ff de confeſſ.* L. 25. *in fine ff. ad L. Aquiliam*; ita in notorio exigitur ſententia, *can nos in quenquam* 2. q. 1. *cap.* 15. *de purgat. canon.* ut ex his locis ſtatuit Gonzales in *cap. evidentia de accuſ. n.* 7. & deducitur etiam *ex* L. 1. §. 17. *ff. de quæſt. ex* L. 1. §. 24. *ff. ad ſyllan. ex* L. 5. *ff. de cuſtod. reor* & ex his locis *Hummius proceſſu jud. direct.* 13. *n.* 50. *Magonius deciſ. Florent.* 47. *n.* 23. *Aluarez de Valaſch. tract. de Jud. perfect. rubr.* 9. *annot.* 22. §. 3. *n.* 21. Tametſi poſſe Magiſtratum injuriam ſibi illatam, utpote ſibi notoriam, incontinenti punire abſque ſententia, probet *Carpzovius in Praxi crimin. P.* 2. *q.* 95. *n.* 84. *ex Gaillo Libro* 1. *obſervat.* 30. *n.* 1. qui *num.* 25. ait: pronunciationem in notoriis non eſſe propriè ſententiã, ſed quandam juris exequutionem.

(*bb*) *In repreſaliis.*

DISSERTATIO XVI.

De repreſaliis; quid ſint? an juſta ſint? Quomodo judicantur? Ad expoſitionem textus in cap. un. de injur. & damno dato in 6.

Additur in fine ad ornatum hujus Diſſertationis Prælectio de repreſaliis eruditiſſima Excellentiſſimi D. JOSEPHI AVERANI, *Profeſſoris Ordinarii in hac Piſana Univerſitate Juris Civilis, tum græcè, tum latinè doctiſſimi.*

265 QUorſùm nunc de repreſaliis? Non abſre cauſis criminum inſeritur jus exercendi repreſalias; præſertìm dùm procedendi modus ad ultionem delictorum via, & ratione deſcribitur. Nobis præluxit Urſaia *Inſtitutionum criminalium* Lib. 4. *Tit. X.* quo in Titulo proceſſum criminalem, proprio quodam opere ſuſcepto, exponens, ſic loquitur *n.* 49.: *Nullus pariter ſervatur ordo in repreſaliis, ut obſervat Anton. Faber. Libro* 2. *in Codice Tit.* 9. *definit.* 1. Major nobis ratio jus repreſaliarũ indagandi; ob textum Juris Canonici repreſaliarum juſtitiam ex-
266 pendentem in *cap. un. de injuriis, & damno dato in 6.* cujus verba deducta videntur magna ex parte ex L. *un. Cod. ut nullus ex vicaneis Lib.* 12. quod nemo hactenùs obſervavit.

Experiar primùm omnium, poſſim ne colore
267 aliquo repreſaliarum formam repreſentare. Ita ſe res habet. Si qua ex gente latrones, aut piratæ, vel quicumque alii, homicidia, rapinas, aliave ſcelera perpetraverint, injuriam, damnũve intulerint; nec injuriam, damnumve paſſi potuerint obtinere reparationem ab ea Republica, cui ſcelerum auctores ſubiiciuntur, & quæ eos ſuſceperit; tunc repreſaliæ jus eſt; licet enim injuriam, damnumve paſſis a proprio Principe implorare pignerationem, ideſt jus capiendi quaſi in compenſationem rem, vel perſonam ejus Reipublicæ exiſtentem fortè in Principatu. 268
Hiſtoricis exemplis id magis innoteſcet. Narrat Amaya ad L. 23. *Cod. de Decur. Libro X n.* 40. Regem Hiſpaniarum anno 1635 bona Gallorum publica auctoritate occupáſſe jure repreſaliæ, ob depręda tiones ſimiles a Rege Galliarum factas tempore belli. Narrat *Cardin. de Luca de Regalib. diſcurſu* 181. *n.* 9. in ditionibus Regis Hiſpaniarum repreſalias indictas fuiſſe in bonis, & juribus Januenſium, ob damnum illatum. Narrat Bartolus in L. *Provinciales* 190. *ſub n.* 2. *ff. de verb. ſign.* Civitatem Lucanam contra exterum uni ex Civibus ſuis repreſalias conceſſiſſe. Si verò adhibeamus ad rem magis illuſtrandam illud Scriptorum genus, quibus vel Græcæ, vel Romanæ literæ floruérunt, ex Polybio Lib. 2. *hiſtor.* intelligemus, Romanos Illyricum bellum ſuſcepiſſe, quòd Illyrii navigantes, injurii eſſent in eos, qui Romanæ ditionis erant. Audiemus ex Plutarcho *in Vita Cimonis*, 269
Amphyctiones, cum e Syriis nonnulli, negotiatores Theſſalorum violaſſent, totam Remp. Syriorum injuriæ nomine mulctaſſe. Paucis his contentus ero, nam adducta ſatis, ſuperque demonſtrant, quid repreſaliæ ſint, & quam meritò pignerationes appellentur; pignerare enim eſt quaſi pignus capere. Pignerationes ergo dicuntur in *cap. un. de injur. in* 6. ad ſignificandum repreſalias, & in bona, et in perſonas exerceri; & proinde tealem, & perſonalem apprehenſionem denotate, L. 1. *ff. de pignor. act.* L. 270
plebs §. *pignus ff. de V. S.* Et quaterus homo prehenditur *ἀνδροληψία androlepſia* dici poterit, quæ erat jus pignerandorum hominum, quando cædes patrata erat, & auctor non reddebatur a Civitate, in quam aufugerat; tunc enim licebat ex ejus Civitatis Civibus tres capere, quouſque eum redderent, *Jul. Pollux Lib* 8. *cap.* 1. notavit *Barboſa in Auth. omnino* C. *ne uxor pro marito, Alexand. ab Alex. dier. genial Lib.* 5. *cap.* 3. *Tiraquell. in* L. *ſi unquam verbo ſuſceperis liberos n.* 147. *Cod. de revoc. don.* Quamquam generatim androlepſiam vocari poſſe repreſalias, putat Covarruvias in *regula peccatum de Reg. Jur. in* 6. 2. *parte relect.* §. 9. *n.* 4. *pag.* 536. *verſ. hinc deniq.* Sed Hermolaus Barbarus *clarigationem* repreſalias, cenſuit, appellari poſſe; ut narrat *Budæus in* L. *aut factia* §. *eventus ff. de pœnis pag.* 54. ad rem uſurpatam ſignificandam; eſt enim *clarigatio* ipſa belli denunciatio, immiſſo in hoſtium fines telo, vel haſta, verbis conceptis, a Legatis, & Fecialibus *Agell. Lib.* 10. *Noct. Attic. cap.* 27.

Ad juſtitiam repreſaliarum quod attinet. Immeritò diſplicent nonnullis pignerationes, & 271
dum acriter in eas quaſi infeſtis ſignis invehuntur, ſi tamen parumper rationibus aures dabunt,

haſtas

haſtas abiicient.

Jure Divino repreſaliæ non improbantur, textus *in can. Dominus* 23. *q.* 2. ibi „ Dominus noſter jubet ad Jeſum Nave, ut conſtituat ſibi „ retrorſus inſidias: ideſt inſidiantes bellatores „ ad inſidiandum hoſtibus (*& infra*) juſta autem bella definiri ſolent, quæ ulciſcuntur injurias; ſi qua gens, vel civitas, quæ bello petenda eſt, vel vindicare neglexerit, quod a ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per injurias ablatum eſt. Et ex hoc textu repreſalias Jure Divino eſſe permiſſas ſtatuit *Aug. Barboſa in Auth. ſed omninò, Cod. ne uxor pro mar. Gaillus Libro ſingul. de pignor. obſervat.* 2. *n.* 2. *Sannig. ad Tit. Decretalium de injur. cap.* 2. *Zoeſius ad Tit. Decretalium de injur. n.* 19. eamque auctoritatem fruſtrà vitare conatur Harpreſtus *in §. creditor Inſt. quib. mod. re contr. oblig. n.* 362. Et latiùs quamplures Sacræ Scripturæ auctoritates adducit *Ezechielis* 10. *Mathæi* 21. *Joſue cap.* 6. *Exodi* 9. *&* 10. ſimileſque alias, Jacobus a *Canibus de repreſaliis, ad Rubricam de injur. n.* 14. *Tom.* 22. *Tract. Magnorum pag.* 276. *Lucas de Penna ad L. un. Cod. ut nullus ex vicaneis n.* 3.

Jure naturali; nam ſi Natio aliqua, quod juſtum fuerit, non tribuat, in eam juſtum eſt bellum, *can. hoc jure diſt.* 1. *can. dicat* 24. *q.* 3. nam civitas ex negligentia culpam alienam ſuam facit, *can. negligere* 2. *q.* 7. *can. facientes diſt.* 50. *can. illud diſt.* 45. *cap. quanto de ſent. excom. cap. dilecto eod.* ut ratiocinatur *Jacobus a Canibus ubi ſupra n.* 15. quem ſequitur *Barboſa ubi ſupra n.* 6. & hæc ratio eſt, cur quæ ab hoſtibus capiuntur, jure poſſint retineri, *L. hoſtes ff. de capt. & poſtl. reverſ.*

Jure Civili ex textu in *Auth. ſi verò Cod. de har.* ex quo deducit *Bartol. Tract. de repreſal. n.* 7. ob delictum Domini negligentis juſtitiam adminiſtrare ad reparandum illatum damnum, poſſe contra totam ejus ditionem indici bellum. Accedit quod obſervat Lucas de Penna in *L. un. Cod. ut nullus ex vicaneis ſub n* 3. *pag.* 547. quod ſi poteſt indici bellum, poterunt & res apprehendi, *L. qui reſtituere ff. de rei vind.* hanc rationem eaornat *Aug. Barboſa ubi ſupra ſub n.* 6. ea magis intima ratione, quia ex delicto dominai, puniri poſſe ſubditos, nemo dubitat, *cap. ſi ſententia de ſent. excom. in* 6. ut ratiocinatur Tolofanus in *Syntagmate Juris univ. Libro* 38. *cap.* 8. *n.* 13. Conſent textus in *L.* 4. *§.* 2. *ff. de off. Proconſ.* de quo *Oſuald. ad Donell. Lib.* 15. *cap. ult.*

Jure Canonico nequaquàm pigerationes reprobantur, cum propter delictum Adminiſtratorum, & Gubernatorum, tota interdum Provincia puniatur, *cap. non eſt de ſponſ. cap. ſi ſententia de ſent. excom.* & detentionem hominis liberi ob culpam ſuperioris, admittit textus in *cap. ex reſcripto de jur. jur. in can. ut pridem* 23. *quæſt.* 8. & latiùs ex his locis *Barboſa ubi ſupra*.

At ſentio, in quo adverſarii ſe jactent. Fucata ſen ut omnia hæc, nec quicquam veri ſenſus habentia, cordataque ſententiæ. Quin etiam li- 272
berè urgent: nùm obdormiſti dudum? Adverſus ſolem ne loquitor; Pythagoras ajebat in „ obſtinatos. Quis hic ſol in ſpecie noſtra? Quod in Lugdunenſi Concilio 2. oecumenico ſtatuit Gregorius X. *in cap. etſi pignerationes de injur. & damno dato in* 6. Cujus verba machinam totam extructam haſtenùs deiiciunt. Ita Pontifex: „ Etſi pignerationes, quas vulgaris eloquutio repreſalias nominat; in quibus alius pro alio „ prægravatur, tamquam graves legibus, & „ æquitati naturali contrariæ civili ſint conſtitutione prohibitæ: Ut tamen earum prohibi„ tio in perſonis Eccleſiaſticis tantò ampliùs timeatur, quantò in illis ſpecialius inhibemur, „ eas concedi contra perſonas prædictas, ſeu „ bona ipſorum, aut quantumcumque generaliter prætextu cujuſvis conſuetudinis (quam „ potiùs reputamus abuſum fore) conceſſas, ad „ illas extendi præſenti decreto diſtrictiùs inhibemus &c. Quis hæc audiens repreſalias juſtè exerceri, conceſſerit? At id non concedit Cujacius ad *Tit. Cod. ne filius pro patre. Ait. A* ait enim: *Sublata igitur ſunt pignerationes his omnibus Legibus. At numquam populi in totum abſtinuerunt; ſæpius ſunt in uſum revocatæ: & ideò eum non poſſint omninò eximi a Rep. Gregorius Clericos eximit in cap.* 2. *de injur. in* 6. alia in rem congerit *Hieronym. Rocca Select. cap.* 180.

Augent adverſarii difficultatem. Nam Gregorius dum ait: quod repreſaliæ *civili ſunt conſtitutione prohibitæ*, conjectura minimè dubia reſpexiſſe videtur textus, in *L. un. Cod. ut nullus ex vicaneis Lib.* 11. *in Authentica habita Cod. ne fil. pro patre in Auth. ut non fiant pignerationes in præfat. junct. cap.* 1. *in Auth. ut nulli Judicum cap.* 7. Quas quidem Imperatorum Conſtitutiones aperti ſimè repreſalias impugnare, ac damnare, ſtatuit *Hunnius Var. Reſol. Libro* 3. *Tract.* 3. *parte* 5. *q.* 7. *Harpreſtus in §. creditor* 4. *Inſtit. quibus mod. re contrah. obl. n.* 349. Adhæret Paſſerinus *in cap. un. de injur. in* 6. *n.* 3. *Marta de juriſd. parte* 4. *caſu* 41. *per tot.*

Sat habeo; doctè omnia, ingeniosèque prolata; non tamen ejuſmodi, ut quaſi deterriti dare terga cogamur. Nam ſi obſervetur, quomodo repreſaliæ indicendæ ſint, ut legitimè exerceantur, & auctoritatem Gregorii, & Leges in contrarium adductas nihil adverſari, conſtabit.

Cum a juſtitia belli ad repreſaliarum jus re- 273
ctè arguatur, ut probat *Covar. in regula peccatum* 2. *p. vel.* §. 9. *n.* 4. *verſ. nam a juſtitia*; ad rectè exercendas repreſalias Principis omninò requiritur auctoritas, *Anton. Faber. in Cod. Lib.* 2. *Tit.* 9. *defin.* 1. *n.* 6. *Regnerus Seſtinus de Regal. Lib.* 2. *cap.* 1. *Urſaja Inſt. crim. Lib.* 4. *Tit.* 10. *n.* 50. Quare Bartolus *de repreſal. quæſtione* 4. *n.* 2. hæc ait „ Ideo caſu non dicitur intentari actio, vel officium Judicis implorari, ſed

magis dicitur requiri manus regia; secundū instituta Juris Divini, vel gentium sed illo Jure omnia erant in potestate Regia, unde nullus ordo, nulla solemnitas requirebatur (*& infra*) unde in proposito dico, quod nulla civilis solemnitas requiratur. Idemque de auctoritate Principis statuit Tolosanus *P. 3. in Syntagm. libro 38. cap. 8. n. 12. pag. 452.* & plures ad saturitatem congerit Augustin. Barbosa in *Auth. sed omninò Cod. ne uxor pro marito in fine Comment. pag. 35.* Aliosque indicat *Amaya ad L. 25. Cod. de Decur. Lib. 10. n. 30. pag. 300.* Et ideò represalias esse inter Regalia Principi reservata, & quidem ex majoribus, docuit *De Luca de Regalib. disc. 181. n. 9.* Deinceps, ut legitimæ sint represaliæ, causa justa requiritur, qualis est, si injuriæ præcedant, vel praedationes, quæ dum sarciri postulantur, contemnuntur. *Bartol in Tract. de represal. q. 5.* Nam hæc causa est bellum indicendi. & quidem justum, *can. Dominus 23. q. 2.* Postremo ut requisita. Respublica non annuerit petenti injuriæ satisfactionem, *Tolosanus ubi supra n. 10.* Quamobrem ubi hæc concurrant, Principis auctoritas; justa causa, denegata justitia. cessant Jura, quibus pignerationes fieri prohibentur, in hoc enim prohibitio sistit; ne alius pro alio pena teneatur. Nam tunc agitur in Concives Reipublicæ, ut in noxios, & debitores, & hostes, quippe qui patiuntur, injurias inter se ali, nutritive, & aliena retineri, L. *hostes ff. de captivis, & postl.* ità *Tolosanus, ubi supra n. 12.* Ut ratione delicti ipsa represaliæ videantur effici de jurisdictione eas indicentis, *L. Divus ff. de serv. rust. prad.* ut ex hoc textu *Jacob. a Can. de represal. n. 10.*

Ex hac doctrina Procerum Jurisprudentiæ doctissimorum, deprompitur sensus Gregorii, dum
374 ait, Legibus improbari represalias. Improbantur, ubi desint requisita nuper expensa, ut observat *Sanmig. ad Tit. Decret. de injur. cap. 2.* atque etiam Pontifex respexit varias consuetudines, eas concedendi liberius, de quibus *Fontanella de pact. nupt. Claus 3. glos. 2. n. 25. Gaillus practic. observ. 44 n. 12* Quæ adversus Clericos extendi non possunt; eum potestas temporalis afficere Clericos non possit per has pignerationes, cum pro reparatione damni Superior Ecclesiasticus sit adeundus, *cap. qualiter de Jud.* Ad hoc, a nemine observatus, expendi potest textus *in cap. cum dilectus 2. de ordine cognition.* ubi cum exercitu, quidam Laici nobilitate, opibusque potentes ad represaliam invaserint Monasterium; declarata est hæc vis inconsulta, & sacrilegium. Et de his represaliis in Clericos, eorumque bona, prohibitis; latè disserit *Marta de jurisd. P. 4. cent. 1. cap. 41. & 42. per tot.* Ad hos terminos sensum ejusdem textus redigit etiam *Paserinus in cap. un. de injur. in 6. n. 4. Tolosanus ubi supra n. 16. in fine. Jacobus de Canibus ad eum textum n. 20. Tract. de represal.*

Et hic finis esto primi Tituli hujus Libri, rem criminalem continentis. In quo primo Titulo eò direximus consilium, curamque omnem, & solicitudinem; ut quod Canonistæ ceteri parùm accuratè sunt exequuti, processum in criminalibus causis efformandum juxta praxim Tribunalium Ecclesiasticorum deductam ex Juris fontibus, demonstaremus. Quod an ex voto contigerit; Eruditorum judicium esto.

Post hanc verò lucubrationem de represaliis 275
meo non modico labore concinnatam, ad expositionem textus Juris Canonici *in cap. un. de injur. in 6.* contigit mihi audire de pignerationibus, e sublimiore nostri Athenei loco differentem EXCELLENTISSIMUM D. JOSEPHUM AVERANIUM summum in scientia rerum maximarum, atque perfectum; Deus immortalis! quàm eloquenter, quàm eruditè! Verum fateor. Hoc duxi in rebus prosperis, quæ mihi unquàm accidere in vita possint, interfuisse me subitæ illi penè dixerim, improvisæque dictioni, quam non longa in secessu meditatio, multorumque dierum silentium pepererat, sed inopinata necessitas, & quidem gloriosa, & monumentis hujus Athenei consignanda; ut qui post lapsum temporum libros evolvent, ubi memoriæ rerum præclarè gestarum in Pisana Academia enarrantur, descriptum, notatumque videant, quo in pretio Regiæ conditionis Principes Professorum doctrinam habuerint. Utprimum in Urbem hanc venit disciplinarum sedem toto orbe celebertimam, Regia Celsitudo Serenissimi Principis Electoralis Saxoniæ anno proximè revoluto 1713. ut habent Regio sanguine prognati communi captu altiorem indolem, cupidum ostendit se Academiam nostram invisendi tot illustratam omni ævo Virorum copia, qui nomen suum per omnes oras, regionesque terrarum disseminarunt, inprimisque nostrum AVERANIUM fama doctrinæ pereelebrem audiendi. Postridie honorem hunc eximium consecuti sumus. Et quam jucundus contigerit omnibus tanti Principis adventus, & quanta omnium veneratione fuerit idem exceptus, quid attinet dicere? Cum jam esset cum Aulicis suis comparatus ad audiendum, quod erat suarum partium Averanius egregiè executus est, nescio quid generosum sonans, atque magnificum: planeque suis sermonis eo die fructum amplissimum percepit, quod omnium approbationem, plausumque mirificum retulerit. Optimum factu existimo ad liberiorem pignerationum cognitionem, ornatumque nostræ hujus dissertationis, eandem prælectionem transcribere; est autem hujusmodi.

PRÆ-

PRÆLECTIO DE REPRESALIIS

EXCELLENTISSIMI D. JOSEPHI AVERANI

Habita in Schola Magna Piſanæ Univerſitatis coram Sereniſs. Principe Electorali Saxoniæ FRIDERICO AUGUSTO Die XI. Menſis Januarii Anno 1713.

176 Pericles Athenienſis eloquentiâ, conſilio, & Reipublicæ adminiſtrandę prudentiâ ſuæ Civitatis facilè princeps, quum ſupremum in Patriâ Magiſtratum fuiſſet adeptus, ſemetipſum identidem admonebat: *Vide Pericles, quibus imperes; liberis hominibus imperas; Athenienſibus imperas*. Ego quoque Regiæ Celſitudinis ſplendore perculſus mihi videor audire vocem immurmurantē auribus meis: Vide apud quem dicas; apud Potentiſſimum, & totius Europæ Nobiliſſimum Principem dicis; apud præſtantiſſimos Viros, ingenio, doctrinaq., & eruditione clariſſimos dicis. Sed tamen iniectum timorem comprimit, & animum reficit ſummæ auctoritati coniuncta ſingularis humanitas, & clementiæ temperamento condita majeſtas. Quamobrem, ut ſolem intuentibus, ille ipſe ſplendor, qui perſtringit oculos, eoſdem luce implet, & recreat; ſic Regiæ majeſtatis fulgor, qui mihi inopinatus affulſit, mentem erigit, eamque inter legum dumeta correpentem altiùs cogit aſſurgere, & ſublimius aliquid, & excellentius, & non indignum tanto Principe meditari. Nec tamen recedam a more, inſtitutoq. hujus noſtræ Academiæ; & quæſtionem inſtituam cum a Jure noſtro non alienam, tum maximè accommodatam huic turbulentiſſimæ tempeſtati, qua ſęvientibus calamitoſiſſimis bellis, quibus tota ardet Europa, ſurſum verſum omnia permiſcentur, & cuncta diripiuntur; pauca enim breviter attingam de hominum pignorationibus, quas Græci ἀνδροληψίας appellant, noſtri, barbaro quidem vocabulo, ſed ad rem explicandam accommodato, *Repreſalias* ſolent nuncupare.

Repreſaliæ ſunt, quum alia res pro aliâ, quæ debetur, aut alter pro altero, qui deliquit, prehenditur, quum delinquens prehendi non poſſit. Vetuſtiſſimum harum exemplum apud Homerum invenio, qui Iliadis libro undecimo refert, Neſtorem Eleorum pecora, atque armenta abegiſſe, quòd illi patri ſuo equos ſubripuiſſent. Herodes quoque, teſte Joſepho, ad pignora capienda Arabum terram invaſit. Apud Athenienſes Solonis lege cautum erat, ut ſi ab exteris civis Athenienſis

fuisset interfectus, & a suis neque puniretur, neque dederetur, liceret cognatis defuncti capere tres homines ejus Urbis, in quam receptus fuisset interfector; cujus legis verba refert Græcorum Oratorum princeps Demosthenes in oratione adversus Aristocratem. Quapropter apud omnes ferè gentes videntur in usu fuisse Represaliæ; & quamvis a Romanis ob exuperantem quandam animi magnitudinem non fuerint usu receptæ; tamen videntur eodem jure gentium institutæ, quo bella, & captivitates, urgente necessitate, fuerunt introducta, *L. ex hoc jure 5. ff. de Just. & Jur. §. Jus autem gentium Instit. tit. de Jur. nat. gent. & civ.* Nimirum Principis munus est tueri cives, & populares suos, & omnem semper vim, atque omnem injuriam, quacumque ope potest, ab eorum corpore, a capite, a vitâ propulsare. Quapropter si aliâ ratione illos tueri non possit, & injurias, & damna illis illata vindicare, poterit eos hac ratione defendere. *Fortitudo enim*, ut sapienter ait D. Ambrosius, *quæ tuetur a Barbaris Patriam, vel defendit infirmos, vel a latronibus socios, plena justitiâ est*. Nec minùs sapienter M. Tullius in suis legibus sanxit: *Salus populi suprema lex esto*; etenim, ut idem docet libro V. de Republ., & libro VIII. ad Att. Epist. 11. *Ut gubernatori cursus secundus, medico salus, Imperatori victoria, sic huic moderatori Reip. beata civium vita proposita est, ut opibus firma, copiis locuples, gloriâ ampla, virtute honesta sit*; ac verè Aristoteles libr. VIII. Politic. docet hoc differre justum Principem a Tyranno, quòd Tyrannus proprium commodum quærit; Princeps subditorum. Quò pertinet illud salutare monitum Claudiani ad Honorium.

Tu civem, patremque geras, tu consule cunctis,
Non tibi, nec tua te moveant, sed publica damna.

Et quod Hadrianus Imperator in concione, & in Senatu sæpe dixit: *Ita se Remp. gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam.*

Quamobrem præclarè, ut solet, Homerus Regem Agamemnonem semper appellat ποιμένα λαῶν, hoc est *pastorem populorum*. Quemadmodum enim pastor oves pascit, curat, tuetur; ita Regi nihil magis cordi esse debet, quàm populorum tranquillitas, securitas, salus, eaque omnia, quibus Reipublicæ felicitas continetur. Pertinet igitur ad officium, & munus Principis exterorum insolentiam retundere, & coërcere, & populos imperio subiectos ab eorum injuriis, & audaciâ vindicare.

Verùm qui hæc in disceptationem, & controversiam vocant, opponere solent: non debere alteri per alterum iniquam conditionem inferri: *L. Non debet 75. de Reg. Jur. L. Si quis in suo C. de Inoff. testam.* & ab ipsâ naturâ mentibus omnium insitum esse: neminem esse lædendum §. 13. *Instit. tit. de Just. & jur.* & Juri Divino consentaneum non

esse

esse innocentem portare iniquitatem delinquentis, ut Deus ipse præcipit per *Jeremiam cap.* 31. *& Ezechielem cap.* 18. atque idem Imperatorum sanctione fuisse confirmatum in *l. unicâ C. ut nullus ex vican. in Auth. Habita C. Ne filius pro patre in Novell.* 52. *in præfat. & cap. pr. & in Novell.* 134. *cap.* 7.

Sed ad hæc omnia prompta est, & expedita responsio: usus hominum, vitæque necessitas, & coniunctio societatis humanæ, & populi salus, & incolumitas quandoque Principem custodem, vindicem, conservatorem publicæ utilitatis a tritis, pervulgatisque Juris regulis declinare compellunt. An non eadem urgente necessitate bella permittuntur, in quibus innocentium bona diripiuntur, excisio, eversio, depopulatio Urbibus, Provinciis, Regnis infertur, homines capti in servitutem rediguntur, insontes crudelissimè trucidantur, & ut ait Homerus

Βαλλόμενα πρὸς ἄντα ἰὼν ἐπὶ δηΐοντι. — — — — — — — — νήπια τέκνα.

— — — — — — — — illisaque corpora terræ
Infantum, sævus dum concutit omnia, Mavors,

An non propter unius Paridis projectam audaciam, & profligatam impudentiam a fundamentis eversam fuisse Trojam Veteres memoriæ prodiderunt? an non Deus ipse perennis Justitiæ fons, & origo, & exactor acerrimus, ob unius civis perditam nequitiam Civitatem sæpe delevit? Eleganter Poëta vetustissimus Hesiodus.

Πόλλακι μὶν σύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπαυρᾷ,
ὅστις ἁλιτραίνῃ, καὶ ἀτάσθαλα μητιάᾳσι.

quos versus totidem versibus reddere libet

Sæpe Deus totas evertit funditus Urbes
Unius ob furias, & facta immania civis.

Nimirum propter mutuum nexum civium omnium inter se in uno sæpe omnes delinquunt; unum enim Reipublicæ corpus, &, ut scitè ait Homerus, εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς *unus dominus, unus Rex esse debet*; atque is publicam injuriam publicè debet vindicare. Neque unquam Imperatores ejusmodi genus vindictæ prohibent, nisi inter cives ejusdem imperio subiectos.

Sed vereor jam ne stultissimus videar, si de his rebus coram tanto Principe differens progrediar longius, ac ne in eam reprehensionem incurram, in quam Phormio ille Peripateticus, qui coram Hannibale de officio Imperatoris, deque omni re militari ausus est copiosè disputare, quo neminem unquam, qui magis deliraret, se vidisse, dixit Hannibal.

Itaque hoc unum reliquum esse video, Serenissime Princeps, ut tibi meo nomine, & totius Academiæ maximas gratias agam, cui præsentiâ

tiâ tuâ lucem attuliſti, & decus immortale peperiſti. Nunquam illa de laudibus tuis conticeſcet, quòd in hac tenerâ ætate ſis æmulatus clariſſimos illos Imperatores omnium ſæculorum, atque omnis memoriæ principes; Cn. Pompeium, qui reverſus, e Mithridatico bello victor, doctorum hominum ædes circumibat, eorumque januis faſces laureatos ſubmittebat; Tiberium Imperatorem, qui (ut Suetonii verbis utar) *circa Scholas, & auditoria Profeſſorum aſſiduus fuit*; Claudium, qui ſæpe numero recitantibus inopinatus interveniebat. Perge verò, ut cæpiſti, & præclarâ virtutis indole vince totius Orbis expectationem, & ſuſcipe literarum, ac literatorum hominum patrocinium, ut nomen tuum, & illuſtria facta, & res, quæ a te præclarè gerentur, poſteritati commendare poſſint, & immortalitati conſecrare.

DE DELICTIS IN GENERE,

EORUMQUE PURGATIONE,

TUM VULGARI, TUM CANONICA.

TITULUS II.

DELIC ſcopus eſt, in quem accuſatio, inquiſitio, denunciatio collimant, delictum, minimè ferendum in bene conſtituta Republica. Eruntque partes Judicis, in eos, qui præcripta Legum violaſſe perhibeantur, animadvertere; niſi monſtrent innocentiam ſuam per purgationem. Paucis multa continentur; nil horum intractatum omittendum eſt.

Age primum omnium, quid delictum, & quotuplex ſit, indagemus. Congrua delicti definitio hæc videtur; Delictum (*a*) eſt vel Divinæ, vel humanæ legis tranſgreſſio. Et ex ſententia Juris Canonici ſic diſtinguuntur delicta; Quòd [*b*] aut Divinam Majeſtatem principaliter offendunt; aut læſionem, damnumve proximo afferunt; Cui diviſioni reſpicienti pravitatem flagitii, alia hæc jungenda eſt Judicii criminalis propria. Quod delicta aut merè eccleſiaſtica ſunt, aut mere ſæcularia, aut mixta. Merè ſunt eccleſiaſtica, quorum cognitio, punitioque ſolummodò pertinet ad Judices eccleſiaſticos. Mere ſæcularia ſunt, quæ ſi fuerint a laicis patrata, tantùm a Judice laico cognoſcuntur. Mixta autem, in quibus præventioni ſit locus; eo quòd tam ſæcularis, quàm eccleſiaſtica juriſdictio ad ea punienda competens eſt. Porrò quæ

rò quæ ſub his diviſionibus comprehenduntur delicta, hujuſmodi ſunt. Simonia, Hæreſis, Schiſma, Apoſtaſia, Sortilegium, Maledicentia, Sacrilegium, Furtum, Uſura, Adulterium, Falſi crimen, Homicidium, Injuria, Damnum datum. Quæ quidem crimina ne abeant impunita, ſeveritate pœnarum Sacri Canones armantur; niſi purgatio profecerit ad innocentiam revelandam.

Purgatio autem aut vulgaris eſt, aut Canonica. Vulgaris, [c] quam vulgus vel invenit, vel olim ſequutum, fuiſſe literarũ monumentis proditum eſt; tam Chriſtianis moribus indigna, quam tentare Deum; meritòque idcircò ſacris Canonibus juſſa eſt exulare. Canonica purgatio ſacris eſt Canonibus comprobata. Sed Juris ſtudioſum monitum volo, genus id purgationis, cauſa hæreſis excepta, in uſu amplius non eſſe; ut Auguſtinus Barboſa docet in *collectan. ad Libr. V. Decret. in cap.* 1. *n.* 2. At cùm ſufficiat aliquam ejus adhibendæ opportunitatem ſe ſe offerre, ne tamquam rem inanem prorſuſque inutilem, ejuſmodi cognitionem averſemur; danda opera eſt, ad fundatam, & bene extructam diſciplinam Juris, ut quicquid ad Canonicam purgationem pertinet, e ſacrarum Legum fontibus hauriatur. Si (*d*) quæritur primùm, quid illud ſit, quod canonicè purgare oporteat? Eſt quodvis crimen vel vitium occultum, de quo ſit diffamatio, vel accuſatio; Igitur orta veriſimilis ſuſpicio ſimoniæ, furti, hæreſis, adulterii; Itemque defectus impedientis promotionem ad ſacros ordines; ſubreptionis in reſcripto abſolutionis a cenſura; debiti etiam in cauſa civili, præſumptione actori favente; cauſam præbent purgationi Canonicæ. Si deinceps quæritur, quid ſit ſpectandum, ut quis in eam opinionem incidiſſe dicatur, ut ſit illi Canonica indicenda purgatio? Indicenda purgatio hæc, vel propter vulgatam infamiam, vel propter grave ſcandalum, vel propter vehementem ſuſpicionem; quorum quodlibet ſatis eſt ad hanc indicendam purgationem, *cap. inter* 10. §. *attendentes de purg. can.* Si Quæràs poſt hæc, quis ille ſit, qui poteſtatem habeat talem indicendi purgationem? Hic quidem Judex ordinarius eſt, vel etiam delegatus, *cap.* 15. *de purg. can.* Si tandem animo cupiditas innaſcatur intelligendi Canonicæ purgationis ritum, ac formam? Qui ſe purgare debet, teſtes in ſui præſidium habebit in promptu; quos debet Judex eligere: interdùm duodecim, interdùm ſeptem, interdùm pauciores pluresve; pro arbitrio; inſpecta delicti, perſonæ, rei qualitate; eorumdemque teſtium; Quos, Canones, compurgatores vocant. Et meritò, ſi finis ejuſmodi teſtes adhibendi, inſpiciatur; qui quidem ex tota forma purgationis hujuſce deprehendetur, quæ deſcribitur in *cap. quoties* 5. *de purgat. canon.* In eòque conſiſtit, ut purgandus juret primum ſuper Sancta Evangelia, immunem a culpa, cujus infamia laborat,

borat, se se esse: Deinde testes compurgatores suum quoque juramentum emittent, quod dicitur credulitatis, id continens, quod ipsi credunt, reum insontem esse & extra culpam. Quæ omnia idoneo in loco peragenda sunt; nempè coram populo, si a populo quis fuerit infamatus *cap. ex tua de Sim.* coram Clericis, si inter illos pravis exemplis ortum sit scandalum, *can. maudastis* 2. *q.* 4.

Hujus autem Canonicæ purgationis (*e*) effectus est, ut purgatus a crimine liberetur, bonique testimonii nuncietur, *cap. ex tuarum de purg. can.* Contra autem in purgatione deficiens legitimis penis tamquam convictus, confessusve afficitur, *cap.* 10. *de purg. can.*

SUMMARIUM.

1. *Varia delicti appellationes apud sacros Canones.*
2. *Delicti definitio adducitur.*
3. *Definitio a nobis tradita Pragmaticis etiam arrisit.*
4. *Aliter in foro externo, aliter in foro interno delictum consideratur.*
5. *Qualiter delictum in foro interno interpretetur?*
6. *Intelligentia textus in cap. ex parte de censib.*
7. *In foro externo nemo deliquisse præsumitur.*
8. *Varii textus exponuntur.*
9. *Interpretatio textus in can. unum orarium dist. 25.*
10. *Inepta Glossa similitudo reprobatur.*
11. *Crimina dividuntur, in ea, quæ Divinam, lædunt majestatem, & quæ proximo damnum inferunt.*
12. *Hujus divisionis adducitur ratio.*
13. *Alia delictorum divisio, quod quædam sunt in se mala; quædam mala quia prohibita.*
14. *Peccatum* animale *quid sit?*
15. *Alia criminum divisio; Quod quædam, aut merè Ecclesiastica sunt; aut mere laicalia; aut mixta.*
16. *Mere Ecclesiastica delicta, qua nam sint? Et qua mere laicalia, vel mixta?*
17. *Crimina* privilegiaria, *qua nam sint?*
18. *Delicta propria fori Ecclesiastici recensentur.*
19. *De Crimine stellionatus.*
20. *Criminis stellionatus jure Canonum exempla traduntur.*
21. *Hodie indagatio criminis stellionatus, in usu non est.*
22. *Crimen stellionatus, dicitur crimen innominatum.*
23. *In criminibus mixti fori locus est præventioni.*
24. *De præventione tractatur in causis criminalibus.*
25. *Definitio præventionis adducitur.*
26. *Origo præventionis indagatur.*
27. *Elegans similitudo, de duobus curribus in eadem semita contrario itinere procedentibus; quis ex his debeat retrocedere?*
28. *Ratio inducendæ præventionis.*
29. *Perpetua non est ea regula, quod mixti fori delicta, sint ea quæ civilis pariter, & canonico Jure prohibentur.*
30. *Modi recensentur inducendi præventionem.*
31. *Ex confessione inducitur præventio.*
32. *Ex receptione testium ad inquirendum delicti inducitur præventio.*
33. *Ex citatione inducitur præventio.*
34. *Disputatur, an citatio realis per capturam personæ prævaleat ad præventionem citationi verbali?*
35. *Affirmativa sententia defenditur.*
36. *Varia difficultates enodantur.*
37. *Murta rejicitur.*
38. *Superior sententia canonizata fuit per reformationem* Pauli V. *S. Pontificis.*
39. *Purgatio vulgaris eliminata per Sacros Canones.*
40. *Purgatio vulgaris in id tendit, ut tentetur Divina omnipotentia.*
41. *In quo nam posita tentatio sit?*
42. *Tentatio Dei minus propriè dicta, qua nam sit?*
43. *Purgatio vulgaris per aquam frigidam, quomodo olim usitata?*
44. *Purgatio vulgaris per aquam fervantem.*
45. *Purgatio vulgaris per ignem.*
46. *Purgatio vulgaris per duellum.*
47. *Disputatur, an semper duelli conflictus prohibitus sit.*
48. *Quid sit duellum?*
49. *Duelli usus ad purgationem criminis, qualis olim esset?*
50. *Quale sit duellum judiciale?*
51. *De Duello Golia, & Davidis.*
52. *Regula de duelli nequitia probatur.*
53. *Principes duelli ineundi licentiam concedere non valent.*

54. *Da-*

54. *Davidis duellum expenitur.*
55. *Caroli V. Imperatoris ſummi memorabile dictum.*
56. *Duellum quandoque permittitur.*
57. *Hiſtoria elegans adducitur.*
58. *Leges adducuntur varia duellum permittentes.*
59. *Jus Longobardorum lex dici non debet.*
60. *Jus Longobardorum quoad duella ſublatum per Honorium Papam, & Regem Carolum.*
61. *Exponitur textus in can.* devotiſſimam 12. q. 2.
62. *Leges de torneamentis correcta per Concilium Lateranenſe.*
63. *Auguſtus Barboſa moderatio.*
64. *Variorum Principum Chriſtianorum duella, an inita licitè, & honeſtè?*
65. *Duellum in ſubito ira furore, pœnis canonum non ſubiacet.*
66. *Rixa a duellis diſtinguuntur.*
67. *Duellum neque virtus eſt, neque opus virtutis.*
68. *Pœna in Clericos duellum ſuſcipientes.*
69. *Quænam jura antiqua per Concilium Tridentinum, quoad duellum ſublata fuerint?*
70. *Bulla Clementis VIII. adverſus duella.*
71. *Purgatio canonica, an hodie in uſu ſit?*
72. *Abjuratio in cauſa hæreſis ſucceſſit purgationi canonicæ.*
73. *Caſus, in quibus adhuc canonica purgatio ſervatur.*
74. *Purgatio canonica in cauſis interdum civilibus locum obtinet.*
75. *Canonicæ purgationis veſtigia, quæ extant in Jure Civili.*
76. *Purgationis juramentum.*
77. *Expoſitio textus in* cap quod ad conſultationem de ſent. & re jud.
78. *In notoriis, purgationi locus non eſt.*
79. *Diffamatio, ſcandalum, ſuſpicio locum præbent purgationi canonicæ.*
80. *Caſus Sacrorum Canonum indicenda purgationis canonicæ, recenſentur.*
81. *Pontifices ipſi olim canonicè ſe purgarunt.*
82. *Epiſcopis etiam inducebatur olim purgatio canonica.*
83. *Preſbyteri quoque ſe canonicè purgabant.*
84. *Exemplo laicorum, qui ſe canonicè purgarunt.*
85. *Quis nam poteſtatem habeat canonicam indicendi purgationem?*
86. *Quale nam crimen eſſe debeat, quod materia ſit canonicæ purgationis.*
87. *De compurgatoribus.*
88. *Quid variatum quoad compurgatores jure recentiori.*
89. *Quo ritu, & forma ad canonicam purgationem procedatur?*
90. *Praxis canonica purgationis ex Canonum fontibus hauſta.*
91. *Praxis canonica purgationis non improbabiliter ducta eſt ex conſuetudine antiqua.*
92. *Gonzales reicitur in expoſitione* Concilii apud Vuermet. cap. 16.
93. *Purgationis canonicæ effectus, liberatio a crimine.*
94. *Hæc tamen liberatio ſententiam requirit.*
95. *Purgationis canonicæ vi liberatus, iterum accuſari non poteſt.*
96. *In purgatione deficiens legitimis pœnis afficitur.*
97. *Quoad pœnam deficientis in purgatione elegans adducitur diſtinctio.*
98. *Quando nemo aliquis in purgatione deficere dicatur?*
99. *Diſputatur, an purgato poſſit imponi pœna.*
100. *Defenditur, pœnas non eſſe cumulandas.*
101. *De actionibus panalibus ex eodem facto manentibus.*
102. *Interpretatio textus in* cap. inter 10. de purgat. can.
103. *Interpretatur etiam textus in* cap. Felicis de pœnis in 6.
104. *Exponitur textus in L.* ſi quis homicidii 12. Cod. de accuſ.

EXPLICATIONES.

(a) *Delictum.*

DISSERTATIO I.

Varia delicti appellationes, quæ ejus definitionem illuſtrant. Diverſo modo delictum in foro interno, & externo conſideratur. Interpretatio textus in can. unum orarium 25. dist.

AD definitionem in Titulo noſtro adductam exornandam, illuſtrandamque, non erit abſre varias delicti appellationes, e fontibus noſtri Juris hauſtas, recenſere. Vocatur delictum, injuſtitia in *can. dixi de pœnit. diſt.* 1. Iniquitas in *can. omnis* 25. *de pœnit. diſt.* 1. *in can. quamobrem* 68. *de pœnit. diſt.* 1. *in can. in tantum* 33. *de pœnit. diſt.* 3. Malum *in can. ecce de pœnit. diſt.* 1. Error *in can. neminem* 43. *de pœnit. diſt.* 1. Dementia *in can. in tantum* 33. *de pœnit. diſt.* 3. Impietas *in can. Naum* 31. *de pœnit. diſt.* 3. Vomitus *in can. ſicut ait* 30. *de pœnit. diſt.* 3. Scelus *in can. Achab.* 47. *de pœnit. diſt.* 3. Opus iniquitatis in *can. ille Rex* 5. *peccatum de pœnit. diſt.* 3. Cicatrix corrupta a facie inſipientiæ in *can. totum* 24. *diſt.* 3. Laqueus in *can. quamvis* 22. *de pœnit. diſt.* 3. Mundi ſordes *in can. qui admiſſa* 23. *de pœnit. diſt.* 3. Prævaricatio *in can. quando Adam* 93. *de pœnit. diſt.* 2. Mentis ſubjugatio *in can. inter hæc* 23. *de pœnit. diſt.* 2. Mortifera plaga *in can. judicat* 25. *de pœnit. diſt.* 1.

Flagitium, ſacinuſque *in can. ſicut* 82. *de pœnit. diſt.* 1. Venditio ſui facta Diabolo *in can. non eſt* 15. *q.* 1. Naufragium *in can. ſecunda* 71. *de pœnit. diſt.* 1. Servitus Baalim *in can. vidè* 60. *de pœnit. diſt.* 1. Offenſio Dei *in can. qui Sanctus* 66. *de pœnit. diſt.* 1. *in can. prædixerat de pœnit. diſt.* 1. Vulnus *in can. importuna* 58. *de pœnit. diſt.* 1. *in can. Eccleſia de pœnit. diſt.* 1. Diabolici ſpiritus uſus *in can. is poteſtatis* 54. *de pœnit. diſt.* 1. Lapſus nequitiæ *in can. vitius in fine* 44. *de pœnit. diſt.* 2. Diſceſſus a conſpectu Dei *in can. & venit* 45. *de pœnit. diſt.* 1. Alienatio a virtutis via *in can. talis* 28. *de pœnit. diſt.* 3. Hujuſcemodi nuncupationes, colorum inſtar ſunt alterna ſe vice juvantium, ad teterrimam delicti effigiem repræſentandam; Verùmnèque deſinit; Divinæ, humanæque Legis tranſgreſſio. Quæ definitio tracta eſt *ex can. ſunt* 56. *de pœnit. diſt.* 1. ex D. Ambroſio *in Libro de Paradiſo cap.* 8. ibi: *Quid eſt enim peccatum, niſi prævaricatio Legis Divinæ, & Cœleſtium inobedientia præceptorum?* Neque aliud Cicero *in Paradoxis* peccare dixit, quàm tranſilire æqui bonique lineam. Eleganter Gloſſa *in cap. peccatum* 4. *de Reg. Jur. in* 6. Verbo *peccatum: Delictum boni ſecundo, quaſi derelictum*, & ſcitiſſimè D. Ambroſius *in can. ſi enim* 40. *de pœnit. diſt.* 2 *ſcientis bonum, & non facientis peccatum eſt illi.* 3 O. mobrem & Pragmaticis arriſit ejuſmodi definitio; Sic enim Urſaia *Inſtit. Crimin. Libro* 2. *Tit.* 1. *n.* 2 *Crimen definitur. commiſſio ſeu omiſſio falſa dolo contra Legem urgentem, & aliquid imperantem, ſeu prohibentem ſub pœna*, ex loco D. Pauli Apoſtoli *ad Roman.* 4. 15. ibi: *Ubi enim non eſt Lex, neque prævaricatio.* Nec diſſentit Ludovicus de Ameno *de delictis, & pœn. Tit.* 1. §. 2 *n.* 12. *Pellegrinus in Praxi Vicar. P.* 4. *ſect.* 7. *n.* 1. qui locum Feſti adducit, per hæc verba: *Delinquere eſt prætermittere illud, quod non oportet præterire*, & locum Ciceronis *Libro* 3. *de naturâ Deor. & Libro* 3. *de Legib.*

Hæc autem a Legis Divinæ, humanæve præſcripto abalienatio, aliter in foro interno, aliter in externo conſideratur. Nam quoad forum in- 4 ternum, delictum præſumitur; cum tutior pars eligenda ſit, *cap. conſilium* 9. *cum autem de obſerv. jejunior.* ibi: *Quia bonorum mentium eſt ibi timere culpam, ubi culpa minimè reperitur, can. baptizari* 9. *ſanctæ diſt.* 5. *can. ad hæc de pœnit. diſt.* 3. Exemplo res explicabitur. Teſtator confeſſus eſt, ſe fuiſſe uſurarium; ea fit interpretatio, quod ſemper, quouſque negotia- 5 tractavit, extiterit uſuratius; ad hoc, ut hæres ad reſtitutionem compellatur: quia ſalubrius hoc erit animæ Teſtatoris, ut latè oſtendit *Menoch. de præſumpt. Libro* 5. *præſumpt.* 2. *n.* 42. *Speculus deciſ.* 279. *n.* 2.

Neque obſtat textus *in cap. ex parte de cenſib.* 6 ubi votum in minus gravare interpretari oportet, quamvis de animæ utilitate agatur. Etiam ea interpretatio minus gravans voventem idcò ſit, ne votum dicatur exiſtere ſupra id, quod in animo fuerit voventis, & ne Eccleſia bonis voventis inhiare videatur, *can. ſi quis* 13. *q.* 2. *Tiraquell. de privil. pia cauſ. privil.* 25. *in fine.*

Quod verò pertinet ad forum externum, de- 7 liquiſſe nemo præſumitur, *L. merito ff. pro ſocio*, ubi Ulpianus: *Et ſanè plerumque credendum eſt, eum, qui partis dominus eſt, jure potius ſuo, veluti quàm furtis conſilium inire.* Conferunt textus in *L. item apud Labeonem* §. *ſi communem ff. de injur. in L. cum Pater* §. *rogo ff. de legat* 2 *in L. omnimodo in princ. Cod. de inoff. teſtam.* Elegantèr ſcriptum eſt *in cap. eſtote* 2. *de Reg. Jur. in Decret. Quæ dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.*

Neque obſtant textus *in cap.* 1. *de præſumpt. in* 8 *L.* 1. *Cod. ad L. Cornel. de Sicar. in L. ſi convitii C. de injur.* ex quibus locis infertur, præſumi dolum. Nam reſpondetur, in delictis, ſeu in his, quæ ſunt de genere prohibitorum, præſumi dolum, & contra delinquentem vigere hanc præſumptionem, ea ratione, quia omne maleficium, pravè præſumitur factum, ut notat Anacletus *Lib.* 2 *Decret. Tit.* 18. §. 5. *n.* 125. in re enim prava lex dolum præſumit, *L. ſi quis affirmaverit* §. 1. *L. quod venditor, L. & eleganter* §. *idem Pomponius ff. de dolo L. falſus* §. *ſi quis ff. de furtis.* Optimè *Menoch. Libro* 5. *de præſumpt. præſumpt.* 3. *n.* 53.

Ex hac ipſa definitione delicti, non erit diffi- 9 cilis expoſitio textus *in can. unum orarium*, cum iis, quæ addit *Gratianus diſt.* 25 quatenus ibi hæc traduntur: *Nullum peccatum eſt adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet.*

Nam ſic diſtinguere oportet; Aliud eſt quid fieri a contemnente legem; aliud eſt quid fieri ex contemptu legis. Si quis contra legem agat, Legis tranſgreſſor, contemnit quidem; non tamen ex ipſo contemptu delinquit, ſed ex ſua, concupiſcentia, ſimilive cauſa improbanda, quæ etiam ſecluſo contemptu, eum ad tranſgreſſionem induxit. Contra ſi quis præcisè ex contemptu, legem tranſgreditur, hic præcisè ex contemptu peccat, ex ea cauſa Legem violans, quod nolit ei ſubiici. Et hic ſenſus eſt verborum D. *Auguſtini cap.* 8. *de vera, & falſa pœnit.* quæ tranſcripſit Gratianus *in d. can. unum orarium: Si veniale peccatum ex legis contemptu placeat, fit criminale*; ita *Azorius Inſt. Mor. P.* 1. *Lib.* 4. *cap.* 9. *q.* 13. *Sanchez in præcepta Decalogi Tom.* 1. *Libr.* 1. *cap.* 5. *in fine. Covarr. in cap. alma mater Parte* 1. §. 7. *n.* 6. *&* 7. & reprobanda 10 eſt ut inepta Gloſſæ ſimilitudo *ad eumdem locum Gratiani in can. unum Orarium.* Omnia huc redigo, quod venialis tranſgreſſio, gravis efficitur ex contemptus circumſtantia; quanquam aliter locum illum accipiat Toloſanus in Syntagmate *P.* 3. *Libro* 30. *cap.* 11. *n.* 15.

De

[b] *Aut.*

DISSERTATIO II.

De Criminum divisione duplici. Utraque exponitur. De peccato animali; itemque de delicto privilegiario. De crimine stellionatus. De praventione, in causis criminum. Quis vincat in praventione, an verbaliter, vel realiter citans, disputatur.

11 QUæ in textu adduximus, ea deducta sunt ex Canisio *Libro* 3. *Titulo* 13. §. 3. his verbis expressa: *Ex sententia verò Juris Canonici delicta hoc modo commodè distinguuntur; quod aut principaliter offendunt Divinam Majestatem, aut lasionem, sivè damnum proximo adferunt.* Et ante illum noster Lancellotus *Libro* 4. *Tit.* 2. §. 6. eadem usus est divisione, per hæc verba: *Criminum autem quadam Divina Majestatis lesionem continent: quadam verò, & hominibus damnum irrogant.* Quem sequitur Joannes Clericatus *Instit. Canon. Libro* 4. *Tit.* 3. *Phabeus Instit. Canonic. Lib.* 4. *Tit.* 5. *n.* 1. Rario hæc

12 est. Quia cum omittimus, quæ jubentur, vel admittimus, quæ prohibentur, in leges incidimus, & obligamur legi, *L. obligamur §. fin. ff de obl. & act. §. sequens instit. de oblig. qua ex del.* & proximo læso pariter obligamur, *cap. peccatum* 4. *de Reg. Jur. in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum, can. si quis* 12. *q.* 2. *cap.* 1. *de injur. & damn. dato.* Lex autem jubens vel prohibens, aut Divina, seu naturalis est; aut humana; & omnes hæ leges, Divinæ Majestatis honorem respiciunt; vel temporale commodum, & tranquillitatem publicam, & bonorum cujusque conservationem. Inde fit, ut per crimen vel Divina lædatur Majestas, vel proximo damnum aliqua ratione inferatur; hoc ipso, quòd leges violentur. Ad rem pertinet textus *in can. tres* 81. §. *tertia actio de pœnit. dist.* 1. Ex hoc quoque, exigui laboris est percipere celebrem aliam delicti divisionem;

13 quod quædam per se, & suapte natura mala, & inhonesta sint, atque idcircò præceptis Divinis, & interdum etiam humanis prohibita, ut perjurium, blasphemia; quædam per se mala, & inhonesta non sint, sed talia fiant per positivæ legis prohibitionem, ut *glossa* ponderat in *cap. ex parte* primo textu *de off. deleg Layman Libro* 1. *Tract.* 3. *cap.* 1. *n.* 5. *Fagnanus in cap. cum pridem de pactis n.* 2. *& seq.* ubi cumulatè divisionem hanc exponit; & potest non absre

14 ad primam divisionis partem referri peccarum *animale*, de quo in *can.* 1. *Concilii Nicani*, ubi statuitur, excludendum ue Clero eum, qui duobus, aut tribus testibus convictus, sit reus, ψυχικῶν ἁμαρτημάτων peccati animalis; de quo *Cabassutius in Notitia Conciliorum ad Nicænos Canones cap.* 15. *pag.* 74. Quod animale peccatum juxta veriorem sententiam intelligitur esse completa per actum externum luxuria, post Baptismi susceptionem; idem Cabassutius in *Notitia Ecclesiastica sæculo* 4. *ad Nicænos Canones primum*, *& secundum*, ex quo eadem transcripsit Gonzales *in cap. ex tuarum n.* 16. *de temporib. ordin.*

Satis habita ratio est primæ divisionis in Titulo nostro prolatæ. Ad aliam sermo jam con- 15
vertatur, quæ ita se habet, nostroque magis proposito congruit. Delicta omnia, aut merè Ecclesiastica, aut merè laicalia sunt, aut mixta. Divisionem hanc tradunt *Pereira de manu Regia cap.* 56. *Vela in cap.* 1. *de Off. Ordin. n.* 17. *Pellegrinus in Praxi Vicarior. Practica Crimin. P.* 4. *sect.* 3. *n.* 71. *Bellett. disq. Clerical. P.* 1. *de Favor. Clerie. real. §.* 2. *n* 23. *Oliva de Foro Ecclesiæ P.* 2. *q.* 25. *Gonzal. in cap.* 1. *de Off. Ord. n.* 8. *Scaccia Libro* 1. *de Jud. cap.* 12. *n.* 14. *Concicl. verbo delictum Resol.* 2. *Guazin. defens.* 1. *cap.* 11. *Maranta de Ordine Judic. P.* 4. *dist.* 12. *Ant. Macerat. Libro* 2. *Resol.* 60. *casu* 7. *Covar. Var. Resol. Libro* 3. *cap.* 3. *Tondutus de Prævent. Jud. P.* 2. *cap.* 20. *Marta de jurisd. P.* 2. *cap.* 2.

Sunt autem delicta merè Ecclesiastica, quæ 16
propria sunt fori Ecclesiastici; itemque merè sæcularia, quæ propria sunt fori laicalis; mixta autem, quę per Judicem vel Ecclesiasticum, vel sæcularem, prout alter eorum prævenerit, cognoscuntur, puniunturque. Hæc expositio deducitur ex *can. sunt quadam* 23. *q.* 5. *ex cap.* 1. *de Off. Ord. ex cap. novit de Jud. Farinac. Lib.* 1. *Crimin. Quæst. Tit.* 1. *q.* 8. *n.* 129. *& seq. Anacletus Lib.* 2. *Decret. Tit.* 2. §. 6. *n.* 158. Excipit tamen Cujacius *ad Lib.* 2. *Decret. Tit.* 1. *de Jud. in cap. at si Clerici* 4. crimina, quæ vocat *privilegiaria*, de quibus etiam Clerici apud Ju- 17
dicem sæcularem respondere coguntur: At hoc, moribus Galliæ procedere declarat; ejusmodi namque sunt crimen lesæ Majestatis, crimen falsæ monetæ, crimen vis publicæ, ex quibus tamen non antea Clericus plectitur, quam si degradatio præcesserit, quod *Novella* 83. congruit. De his criminibus privilegiariis agit Benedictus *in cap. Raynutius versic. & uxorem n.* 433. *de Testam. Faber de Jurisd. omn. Jud. in Cod. def.* 24. *Papon, Lib.* 1. *Plaitor. Tit.* 5. *n.* 54 *Chopin. Libro* 2. *de sacra Politia cap.* 4. *n.* 11. *Pastor de Jurisd. Eccl. Tit.* 14. *n.* 14. *Cabassut. in Scientia Canon. Lib.* 4. *cap.* 3. *n.* 15. *&* 16. Vocanturque crimina privilegiaria, quatenus differunt a communibus delictis, de quibus Clerici non alibi accusari, judicarique possunt, nisi apud Ordinarios. Henricus III. Melodunensis Constitutionis *artic.* 22. sanxit, ut processus criminalis instructio de privilegiato Clerici delicto, coniunctim fieret per proprium Judicem Ecclesiasticum, & per Judices Regios. *Cabassut. ubi supra n.* 14.

Ut aliqua delicta propria fori Ecclesiastici recenseamus; talia sunt; simonia, hæresis, adul- 18
terium, quoad separationem tori; de quibus *in cap. ut inquisitionis §. prohibemus de hæret. in 6. in cap. licet de simon. in cap. tuæ fraternitatis de procur. in cap.* 1. *de Off. Ord. in cap. ut si Clerici §. de adulteriis de Jud.* & ejus generis alia.

Propria fori laicalis sunt ea, quæ a laicis patrantur, quæque temporalia respiciunt, ut ho-

tat *Pellegrinus in Praxi P. 4. ſect. 3. n. 72.*

Communia, ſeu mixta, ſortilegium, inceſtus concubinatus, uſura, & ſimilia; de quibus idem Pellegrinus *ibid. Canifius in ſumma Lib. 1. Tit. 26. in Notatione Engel. ad Tit. de foro competen. n. 75. Anacletus ibid. n. 158. §. 6.*

Dantur et crimina, quæ proprio carent nomine, dicunturque ſtellionatus. *Ulpianus in L.* 19 *Stellionatus ff. Stellionatus*, ibi *in verſ. ubicumque: Ubicumque igitur titulus criminis deficit, illic ſtellionatus obiiciemus.* Translatum nomen ſtellionatus ab animali non diſſimili lacertæ, tergum habente lucentibus quibuſdam guttis depictum ad modum ſtellarum. Exuit quotannis cutem, exutamque devorat, invidens miſeriam hominis comitialis morbi remedium Fraudolenti hominis hieroglyphicum ſtellionem ponit Alciatus in ſuis Emblematis.

Parva lacerta atris ſtellatur corpora guttis
Stellio qui lucebras, & nova buſta colit.

In ſtellionem a Cerera converſum impudentem puarum, fabulatur ſapienter Ovidius *Lib. 5. Metamorph. verſ. 450.*

Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Conſtitit ante Deam, riſitque, avidamque vocavit,
Offenſa eſt: neque adhuc epota parte loquentem
Cum liquido miſta perfudit Dea polenta:
Combibit os maculas: & quæ modo brachia geſſit
Crura gerit: cauda eſt mutatis addita membris.
Inque brevem formam, ne ſit vis magna nocendi
Contrahitur, parvaque minor menſura lacerta eſt.
Mirantem, flentemque, & tangere monſtra paventem
Fugit anum, latebramque petit, aptumque colori
Nomen habet variis ſtellatus corpora guttis.

Inde igitur nomen ſtellionatus Jura tribuunt fallaciæ, impoſturæ, & omni diſſimulationi, & iis, quæ fiunt turpiter in fraudem alterius, quæ proprio deſignari nomine non poſſint, ut optimè *Cuiacius ad Tit. Cod. de crimine ſtellion. Tuſchus concluſ. 691. Menoch. Lib. 2. Arbitr. caſu* 381. Caſus hujus delicti ſunt, cum pro auro ęs ſubiicitur, *L. 3. ff. ſtellionatus*, item ſcienter ignoranti creditori rem alienam, vel jam alii 20 obligatam, ſimulando rem eſſe ſuam, vel liberam, obligare, *L. 1. & 2. ff. ſtellion. L. ſi pater L. ignorantia Cod. de crim. ſtellion.* Jure Canonum caſus foret in Sacerdote, qui abſque approbatione Ordinarii confeſſiones audiret; crimen hoc ſtellionatus eſt, *Menoch. de Arbitrar. caſu* 310. *n. 4. & ult.* & crimen equidem graviſſimum, *can. placuit de pœn. diſt. 6. can. placuit 9. q. 2. Trid. ſeſſ. 22. cap. 11. Bulla in in Cœna Dom. cap. 27.* Cęterum, & ſi in crimen falſi talem Sacerdotem incurrere, defendat *Theſaurus de pœn. P. 2. cap. 2 n. 3. ex L. eos ff. ad L. Cornel. de falſ.* ita ut tali judicio condemnatus ipſo jure infamis, & irregularis efficiatur; tamen quidquid de ejuſmodi pœna exiſtimetur, quod tamen mitius procedere, demonſtrat Gibalinus *de Irregularitate Parte 1. cap. 5. propoſit. 2. n. 28. par. 224.* hoc tamen certum eſt, injuriam fieri Sacramento, damnumque proximo inferri, ſi quis in eodem reatu peccati manet, ut ratione natur. *Ludovicus de Amono Tract. de delict. & pœn. Tit 8. §. abuſus n 7.* Item Jure Canonum eſſet caſus, in eo, qui ſine cauſa S. Pontificis implere mandatum recuſaret in præjudicium impetrantis; hic crimine ſtellionatus obſtringitur, arg. *L. 1 ff. de pignor. act.* ut ex hoc textu *Petrus Rebuffus de nominationib. quæſt. 30. n. 7. Innocent. in cap. dilectus filius de Præb.* quamobrem arbitrio Judicis rectè punietur; *arg. text. in L. 1. ff. de effract. in cap. nulli de reb. Eccl. al. vel non.* Pariter Jure Canonum eſſet caſus in eo, qui ad teſtimonium dicendum vocatus, recuſat in jus venire, ut veritas occultetur; hic enim non tamquam falſarius puniri poteſt, cum nondum juraverit, ſed pœna criminis ſtellionatus habet locum; ut optimè ſtatuit Nellius *de teſtib. Tract. Magnor. Tomo 4. pag. 81. n. 30. Franciſc. Curtius Tract. de teſtib. concluſ. 15. n. 35.* qui ait; quod ſi teſtis ante juramentum ſubtrahat veritatem, ratione doli pœna ſtellionatus tenetur, ex *Gloſſa in can. ne quis arbitretur 22. q. 2.* & Innocentius, videtur ita accipere Auguſtini locum, *in cap. 1. de crimine falſi* ibi: *Deinde Judici, quem mentiendo fallit.* Innocentius ad hunc locum, ita ſcribit. *(Judici) hunc Judex extra ordinem punire poteſt juvante cauſa.* Ad rem Cicero *Libro 3. Offic. Hos autem ęſtimandi genus, quale ſit, & cujus hominis, quis non videt? Certè aperti, non ſimplicis eſt non ingenui, non viribus: verſuti potius, obſcuri, fallacis, malitioſi, callidi, veteratoris, vafri.* En & alium caſum criminis ſtellionatus, Jure Canonum inſpecto; Si quis fraudem in contractu cenſuali adhibuerit, non certiorando emptorem de oneribus, quibus bona ſubiiciuntur, ut ex Bulla S. Pii V. *cum onus* obligabatur, hic crimen ſtellionatus committit *Angelus de Delict P. 4. cap. 135. n. 5 Guitierez. Libro 2. Practicar. Quæſtionum n. 1. & per tot.* deducitur *ex L. 3. §. 1. verſ. maxime ff. ſtellionatus, ex L. tutor §. 1. ex L. ſi quis in pignore §. ult. ff. de pignor. act. ex L. & qua nondum §. ult. ff eod. ex L. 1. & ult. C. de crim. ſtell.* & de hoc caſu *Molina Theol. de Juſt. & Jure Tract. 1. diſp. 304. n. 4. Rodriquez de redditibus Libro 2. q. 1. n. 6. Deſiderius Heraldus de ver. judicat. auctoritate Lib. 1. cap. 6. n. 6. Olea de Ceſſion. Jur. Tit. 7. q. 2. n. 6.* In promptu eſt caſus alter juxta Canonum Sanctiones criminis hujuſce ſtellionatus. Et hic eſt; cum Judex petentibus juſtitiam jus non dicit, violando & Canonicas Conſtitutiones in *cap. finem litibus de dolo, & cont. Trident. ſeſſ. 25. de reform. cap. 10. in fine*, & Cęſareas in §. *ſit tibi Auth. de mand Princip. in L properandum Cod. de Jud.* Atque hunc recenſet caſum

Urſa-

Ursaia Lib. 2. Tit. 10 Inst. Crim. n. 6. atque id procedit potissimùm in Vicariis Capitularibus, qui tenentur reddere rationem Episcopo successori *Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 16. & ad hunc locum Barbosa n 35.*

Non est tamen omittenda observatio Ursaiæ
21 *Lib. 2. Inst. Crimin. Tit. 10. n. 127. & 128.* qui „ ait „ Hodie criminalia fora quiescunt ab inda„ gatione hujus criminis, eo quia illud tamquam „ nimis effectum familiare, purgari solet judicio „ civili. Maxime cum in hoc crimine sit locus pœnitentiæ, desit ejusdem purgationi, *L. 1. Cod. de crimine stellion. L. si adulterium §. idem ff. ad L. Iul. de adult. L. un. Cod. ne Tutor, vel Curat. vectig. Auth. novo Iure Cod. de pœna Iud.* ut ex his locis ostendit, rejecto *Antonio Matthæo de Crimin. cap. 2.* Raynaldus *Tomo 2. Observ. Crim. cap. 16. supplet. 4. n. 33. & seq.* Et hæc
22 latis de crimine stellionatus; quod aliàs innominatum dicitur, & Ægyptium, *Francisc. Ioseph. Angelus de delict. P. 1. cap. 135. Cujacius Libro 8. Quæst. Papin. ad L. 1. ff. qui potior. in pignor. habeant.* circa finem; quod delicti genus paulò uberius est expositum, utpote non multum ab aliis Institutionum Scriptoribus investigatum; ac penè relictum studiosis Juris incompertum.

Regrediendo ad crimina mixti fori, nempe ad
23 te tiam illam delictorum speciem indicatam superius; In his mixti fori flagitiis, præventioni locum esse, Iura decernunt. Elegans Decretalis Lucii III. *in cap. cum sit generale 8. de foro compet.* „ ibi „ In favorem Ecclesiæ est introductum, ut „ malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, „ venerabilium locorum Rectores possint sub quo „ maluerint Iudice convenire. En textum, qui admittit in maleficio diversitatem Indicum, idem probat textus *in cap. fin. de pœn. in 6. in cap. ut inquisitionis 18. §. prohibemus de hær. in 6. in can. sunt quidam 30. caus. 23. q. 5. in can. nulli 12. q. 2. in can. sunt qui opet 27 q. 4. in can. in canonibus 16. q. 1.* & ex his locis *Gramanietus in cap. 8. de foro compet.*

Est autem prævention jurisdictionis, cum quoad crimen penes duos Judices jurisdictio est, & al-
24 ter cognoscere prius cœpit, ideoque est præoccupatio jurisdictionis. *Antonius de Matthæis de Iud. Tract. Magnor. Tomo 3. n. 32.* sic præventionem
25 describit „ Prævenire est jurisdictionem, quę „ principaliter in solidum, & in actu pluribus „ competebat, sibi soli in aliqua causa appro„ priare. Quam definitionem utpote cæteris potiorem, exprimentemque naturam, & caracterę prærentionis, sequitur *Tondutus de Pravent. parte 1. cap. 1. n. 1. Ursaia Institit. Criminal. Libro 3. n. 7.*

Orta inde prævention est, quod pro eadem
26 causa nemo possit coram variis Judicibus vexari, *cap proposuisti de foro compet. L. qui de crimine Cod. de accus. L. licet §. fin. ff. nauta L. sepulchri 6. ff. de sepulchro viol.* Iudiciumque ibi debet habere finem suum, ubi incepit, *L. ubi ac-*

ceptum 30. ff. de Iud. Ergo omnis ratio est, pro-
27 cessum prævenientis, causam esse, ut sileat præventorum Judicum processus, *L. cum quadam 10. ff. de Iurisd. omn. Iud. L. si quis postea 7. de Iudic.* ad eum modum, quo, si in angusta via, duo plaustra ad iter oppositum directa obviam sę ferant invicem, præoccupantis conditio melior est, & præventum plaustrum retrocedat, oportet, eique spatium liberum relinquat, quod prius semitam occupavit, prout decisum narrat *Decianus Tractat. Criminal. Libro 4. cap. 22. n. 3. Carleval. de Iud. Libro 1. Tit. 1. Disput. 2. q. 7. sect. 3. n. 800. facit regula 14. de Reg. Iur. in 6. cap. 14. de Procur.* Accedente insuper
28 ea ratione, quod sublata hac prærentione, causę divideretur continentia contra Iuris regulam in *L. 1. & 2. ff. de quib. rebus ad eund. Iud. et L. nullis Cod. de Iud. in cap. 1. de sequestr. poss. & fruct.* Hoc tamen singulare est favore nostræ Fidei, sanctæque Religionis; ut non obstante prævention exceptione, procedi in hæresim a diversis Iudicibus possit, *cap. ut officium 18. cap. per hoc 17. de hær. in 6. Directorium Inquisitorum 3. parte q. 46.* Unde inferre licet,
29 perperam nonnullos caracterem delicti mixti fori, in eo constituere, quod mixti fori delicta ea sint, quę Civili simul, & Pontificia Lege prohibeantur, & eam traditionem sequitur *Gonzalez in cap. 1. de Off. Ordin. n. 8.* aliquę. Nam, utut id evenire possit, utroque Iure crimen aliquod esse vetitum, non tamen hoc perpetuum est; siquidem mixtura hęc contingere quoque potest, cum Judex Ecclesiasticus, & secularis, in cognitione jungantur. *Auth. si verò contigerit Cod. de Iud.* ibi „ Iubemus sanctissimum Archiepiscopum, vel „ Episcopum locorum audire causam unà cum „ clarissimo Iudice. Et irrefragabilis superius adducta auctoritas est in *cap. per hoc 17. de hær. in 6.* ubi Inquisitor, & Episcopus conveniunt in processu, & sententia adversus hæreticum; ut ex eo textu adnotavit Marta *de Iurisd. P. 2. cap. 1 n. 8.* confert textus in *cap. cum illorum 32. §. si vero de sent. excom.* Vides non admodum fidendum illi regulę decantatę;
31 mixti fori delictum esse, cum & Civili, & Canonica Lege prohibetur. Magis id clarescit, ex hoc casu, quem profert Petrus Barbosa in *L. 7. ff. de Iud. n. 18.* Nam, si quis fuerit vocatus ab Ordinario, idemque mox certos impetrarit Iudices ad causę ipsius cognitionem: Nihilominus Ordinarius prefertur, utcumque de re sit solo Iure Canonico sancita. Hec namque impetratio non facta mentione prærentionis subreptitia censetur, *cap. inter Monasterium de sent. & re iud.*

Quod spectat ad modos inducendi prærentio-
30 nem; ii quidem varii sunt, planeque digni, qui percipiantur ad integram prærentionis notitiam.

Ecce; confitetur quis coram uno Iudice deli-
31 ctum, Judex hic procedere ad condemnationem potest confitentis, preferrique debet tamquam præoccupans alium omnem Iudicem, *cap. 1. de*

accus.

accuſ. in 6. L. ſi confeſſus 3. ff. de cuſtod. reor. ut ex his auctoritatibus *Carleval. de Iud. diſp. 2. q. 7 ſect. 3. n. 889.*

Ecce alium modum; Judex recipit teſtes pro ſummaria delicti probatione, & inſtructione, eoſdemque examinat, ut per inquiſitionem procedat adverſus reum; hæc quoque ratio eſt ju-
32 riſdictionem præveniendi, ut deducitur ex *L. 1. ff. de appell.* ut ex hoc textu Decianus; nec contrarium probat textus in *L. libertus ff. de in jus vocando.* Nam hic textus reſpicit antiquam illam impreſſionem in jus vocantis etiam obtorto collo; quod eſt contra venerationem quibuſdam perſonis debitam, *L. quique §. Prætor ait ff. de in jus vocando*, prout textum illum in d. *L. libertus intelligit Anton Faber in Ration*

Ecce inſuper omnium frequentiorem modum præveniendi, præoccupandique omnem alium Judicem; cum citationis actus peritur a Judice,
33 *cap. propoſuiſti de foro compet. L. cum quadam 19. ff. de Iuriſd. L. ſi quis, L. ubi acceptam ff. de Iud.* latè id oſtendi *Libro 3. Tit. 2. Differt. 16.*

Diſputatum acerrimè invenias, quoad hunc præventionis modum, per citationem; an ſi Judex Eccleſiaſticus præveneret per citationem realem rei criminis mixti fori, Judicem laicum, qui verbaliter citavit; cauſæ cognitio pertineat ad
34 Judicem ſæcularem, vel potius ad Eccleſiaſticum? Innumeri ſunt, qui præſentem excutiunt articulum, *Covarr. Practic. cap. 16. n. 2. Guttierez Can. Quæſt. Lib. 2. quæſt. 45. Marta de Iuriſd. P. 2. cap. 3. n. 20. Bellett. diſp. Clerical. P. 1. Tit. de Favor. Cler. reali §. 2. n. 18. Lotter. de re benef. Lib. 2. q. 9. n. 64. & ſeq. Maſcard. de probat. concluſ. 1227. Tiber. Decian. in Tract. criminal. Tomo 1. Libro 4. cap. 21. n. 8.* latiſſimè, & luculenter Auguſtin. Barboſa *Libro 3 voto 92. per tot. Carleval. de Iud. Diſput. 2. Tom. 1. q. 7. ſect. 2. n. 884. Petrus Barboſa in L. 7 ff. de Iud. n. 66, & ſeq. Tondutus de Præbend Parte 3. cap. 25. Larrea Granat. deciſ. 2.* ultra innumeros ab his congeſtos.

Sit noſtra Concluſio; Ubi laicus pro crimine
35 mixti fori cæteribus fuerit mancipatus per Judicem Eccleſiaſt. cum, licèt pro eodem crimine citatus antea fuerit per Judicem ſæcularem; cauſæ cognitio præoccupata eſt per Judicem Eccleſiaſticum, & ad hunc, facinoroſum punire, pertinet.

Probatur I. Quia fortior reputatur in Iure actus facti, quàm verbi, *cap. dilecti 53. de appell.* ibi: Cum autem plus ſit ad Sedem Apoſtolicam facto provocare, quàm verbo, *L. de quibus ff. de legib. L. ſi tamen §. ei qui ff. de Ædil. edicto cap. ex ore de his, quæ ſiunt a major. parte, cap gratum de off. deleg.* Igitur, ſi per citationem verbalem ſit præventio, ex ſuperius adductis, multò magis hanc vim præoccupandi ſortietur citatio realis, & hoc utitur ratiocinio Petrus Barboſa in *L. ſi quis poſtea quam 7. de Iud. n. 67. Carleval. de Iud. ubi ſupra n. 881.*

Probatur II. ex *L. ſi ſervus §. qui exhibendi ff. de cuſtodia, & exhibitione reorum.* Summam hujus textus ſic Bartolus conficit: Qui propter unum crimen detinetur, vel ad Judicium evocator, propter aliam cauſam revocari non debet. Ea quod realis citatio, ideſt perſonæ detentio, prævalet verbali citationi; atque erravit *Aug. Barboſa Libro 3. voto 92. n. 1* qui loco hujus textus, citavit in ſui præſidium *L. 3. & ibi Bartolum ff. de cuſt. reorum*, qui textus ad rem non pertinet, erravitque etiam Marta *Parte 2. de Juriſd. cap. 3 n. 10.* qui eundem ind cavit textum, aliorum, ut arbitror, ſequutus fidem.

Probatur III. ratione; Eſt enim Reipublicæ hoc quidem conducibilius, reum criminis in tuto eſſe poſitum, ne judicium fuga teddatur illuſorium, *L. ſi Prator 75 ff. de Iud.* Sic enim Judicum acuitur diligentia, ut ſiſtant, detineant que Legum violatores, & publicæ tranquillitatis perturbatores; Com e contra ſi norint Judices, id eſſe Iuris enucleati, ut licèt cepetint delinquentem, eum tamèn brevi ſint remiſſuri ad Judicem, qui verbaliter citaverit; quaſi oleum, operamque perdiderint, captura adhibita; non tam erunt ſollicit de reis per ſatellites in via 36
ſula conliciendis, cum & cognitio, & puntio illis auferatur. Sic ratiocinatur *Carlevalus de Iud. Lib. 1. Tit. 2. diſput 2. q. 7. ſect. 3. n. 886.*

Obſtat I. textus in *cap. factum legitimè 73. de Reg. Iur. in 6. in L. in ambiguis §. 1. ff. de Reg. Iur. in L. nec enim ff. de itinere, actuq. priv.* quibus ex locis hæc eruitur propoſitio; quod cum citatio verbalis ſit legitimum factum, id infectum retractatione fieri non poteſt, prout contingeret, quotieſcumque realis citatio prævaleret: qualis cenſetur captura perſonæ, *cap. ſi Clericus de ſent. excom. in 6. L. neminem Cod. de exhib. reis Altimar. de nullit. ſent. Tomo 2. Rubr. 12. q. 101 n. 5. & 6.*

Sed occurrit difficultati Carlevalus loco nuper addncto; oriri quidem prærentionem, ex citatione verbali legitima, *cap. propoſuiſti de foro compet.* Verùm ubi criminis reus, emanata verbali citatione per alium competentem capiatur Judicem, hæc poſterior citatio, utpotè validior, priorem ſuperat, præfetenduſque propterea eſt Judex, qui realiter citaverit. Quocirca laborat difficultas falſo ſuppoſito; ſupponitur enim citatione verbalem in concurſu realis, factum dici poſſe legitimum; eſto enim ſui initio legitimum extiterit, attamèn enervata prima, remanet citatio per capturam rei, ut neque amplius ut factum conſiderari queat; arg. textus in *L. pro parte ff. de ſervit. in L. ſi ſub una §. ſi quis viam ff. de V. obl. in L. poſt finitam ff. de ſuſpect. tut. in L. 3. quia ff. de lib. agn.* eſt enim captura rei, citatio fortior, *Guazzinus ad defenſ 2. cap. 9. n. 24.*

Obſtat II. textus in *cap. in noſtra de teſtibus* unde infert *Marta de juriſd. P. 2. cap. 3. n. 17.* quod ſi cauſa, ob quam aliquis citatur, majorem habet conformitatem, cum unius Judicis juriſdictione, hic Judex alium prævenire di-

citur.

citur. Ergò cum agitur de laico posito in custodia per Judicem Ecclesiasticum, nuncere debet citatio verbalis facta per Judicem secularem, nam laicus laico Judici congruit, ejusque est obnoxius auctoritati, *can. duo sunt 96. dist.*

37 At ea Martæ propositio, ex textu in *d. cap. in nostra* nimis violenter deducitur. Innocentius III. in eo textu solum hoc statuit, in multitudine hinc inde productorum testium, boni Judicis esse, ad eorum depositiones respicere, quibus potiùs lux veritatis adsistit: ex quibus animi sui motum queat informare. Quin etiam nostræ adhæret sententiæ *Maria in cod. cap. n. 19.*

Obstat III. Quod perperàm defenditur hæc realis apprehensionis per Judicem Ecclesiasticum præventio, nam hæresis excepto crimine, laicos custodiæ mancipare potestati Ecclesiasticæ permissum non videtur.

Sed hanc difficultatem exposuimus hoc Libro Differt. I. latissimè. Et Episcopis jus esse trudendi reos criminum in carcerem; satis probat textus in *can. attendendum 17. q. 4 in can. contra idolorum 26. q. 5. in cap. 2. de Off. Ord.* juncta L. 2 *ff. de iurisd. in can. nullus Clericus 6. 21. q. 2. in cap. cum Episcopus 7. de Off. Ord. in 6. in cap. excommunicavimus 15. §. fin. de haret. in cap. commissi 12. vers & contra, in cap. ut inquisitionis 18. de hær. in 6.* ut respondet Barbosa *dicto voto 92. n. 4. & seq.*

Et ideò sententiam, quam defendendam ab-
38 sumpsimus, utpote veriorem, canonizavit Paulus V. Summus Pontifex. in *Reformatione in §. de Iudicibus Criminalibus*, relata a *Io. Dominico Raynaldo Tomo 3. Observat. cap 32. §. 4. sub n. 44.* & de hac Reformatione, sic loquitur: „Quæ licèt sit localis, debet utique attendi, „quia servit ad tollendam controversiam exe„tatam per Doctores, & declarat, quod una „potiùs, quàm alia opinio sit juridica, & te„nenda, ut in rescripto S. M. Clementis VIII. „ad Archiepiscop. Panormit. advertunt *S. Felicius decis. 137. n. 2. Merlin. Pignatell. Controv. Forens. 64. n. 21.*

(c) *Vulgaris.*

DISSERTATIO III.

De Purgatione vulgari. De Veterum abusu in purgatione vulgari. De modis crimen hac purgatione examinandi. De duello; & disputatur de eius prohibitione, & historica exempla adducuntur eorum, qui duello dimicarunt. Pluva quoad dispensationem Episcopi.

39 PRincipio hoc positum sit, purgationē vulgarem in usu amplius non esse. Quod ut certum, exploratumque, docuerunt *Ioannes Clericatus in sua tactica Inst. Can. Lib. 4. Tit. 2. Phabrus Instit Canon. Lib. 4. Tit. de accus. num. 23.* Leo *in Thesaur. Fori Ecclesiast. P. 3. cap. 6. n. 27.* Ignat. Lopez. *in annot. ad Diaz. Pract. crimin. 150. in fine, Pegna in Direct. inquisit. P. 1. Libro 2. schol. 11. circa finem, Soares de Relig. Libro 1. de Irreligiosit. cap. 3. n. 8.* Nec debuit unquam in usu esse per purgationem vulgarem criminis examinatio; ex ratione, quam profert Honorius III. in *cap. dilecti de purgatione vulg.* ibi „Cum igitur hujusmodi „Judicium secundum legitimas, & Canonicas „sanctiones sit penitus interdictum, utpote in „quo Deus tentari videtur. Ait igitur Hono- 40
rius III. quod per hanc purgationem Deus Omnipotens tentari videtur. Tentare Deum crimen est, contra Religionem; indignum homine christiano, indignum creatura rationis compote; quæ quidem ratio in animis hominum informavit Dei ter maximi notionem, Creatoris, & Dominatoris rerum omnium, & omnia nutu regentis, & gubernantis; ut si quis præfractè obluctetur de
Dei excellentia incertus, ausus velle de ipsius 41
perfectione experimentum sumere, is reverentiam æterno Numini debitam abiecisse dicendus sit; & in hoc tentatio posita turpissimum delictum; prout exponit tentationis temeritatem *D. Thomas 2. 2. q. 97. n. 1. Bastaus Theol. mor. verbo tentatio n. 1.* Quocirca qui tentat Deum fovet infidelitatem in corde, seu dubitationem de aliquo Dei attributo; ut præsentia, aut omnipotentia; prout propriè dictam tentationem Dei, exponit Laymau *Libro 4. Tract. 10. cap. 5.* Nam, & aliter, minus propriè dicta tentatio Dei
exoon potest, quæ non ex infidelitate, aut du- 42
bitatione de Numinis summi perfectione aliqua, sed plerumque ex præsumptione, aut nimia confidentia oritur, quoties aliquis adeò projectæ audaciæ reperitur, ut sine ulla nec licitatis causa petat a Deo voluntatis suæ, alteriusve rei miraculosam declarationem, signumque extraordinarium. Atque eò spectant purgationes vulgares, de quibus Honorius III. in *d. cap. dilecti de purgat. vulg.* Laymau *loco nuper laudato.* De hoc tentationis crimine textus est *can quæritur 22. q. 2.* ibi „Et in hoc ostenditur, quod „nemo debet tentare Deum suum, & Nicolaus Papa in *can. si nulla 23. q. 8.* ibi „Ne videlicèt „Deum videatur homo tentare.

Age, ne quid ignoretur, quod huic purgationi interdicendæ causam dederit, abusum illum detestabilem, qui quondam invaluerat, enarremus.

Variis ergo modis ad purgandum crimen illatum, præsumptumque verisimiliter, vulgaris celebrabatur purgatio.

Interdum per aquam frigidam, ut narratur
in *cap. ex tuarum 8. de purgat. can* ibi „Qui- 43
„bus apparuit, eum judicio aquæ frigidæ suam „innocentiam purgavisse. *In can. Mennam 7. caus. 2. q. 5.* ibi „Sive frigidæ aquæ. *In cap. sententiam 6. ne Cler. vel Mon.* ibi „Nec quis„quàm purgationem aquæ fervente, vel frigidè &c. Modum hunc omnium optimè exponit Cujac. *Libro 1. Feud. Titulo 1. §. si autem controversia pag. 807.* juxta impress. Lutetiæ Paris.

anno

anno 1657. Ut nempe criminis ſuſpectus ac diffamatus in flumen demitteretur, qui emerſus pro ſonte; ſubmerſus pro inſonte haberetur; idque deducit Cujac. *ex* L. 1. *Conſtit. Neapol. de Legibus Paribilibus ſublatis.* Adhæret huic expoſitioni Gonzales aliis adductis auctoritatibus in *cap.* 3. *de purgat. vulg. ſub n.* 6. *propè finem pag.* 538.

Interdum per aquam ferventem, textus in *leum. conſuluiſti* 10. *cauſ.* 2. *q.* 5. ibi „ *Vel aquæ* 44 *ferventis examinatione*. Concil. Rhemenſe ſub Hincmaro *cap.* 11. ibi „ Hæc ſi quiſquam verſtrum aliter eſſe putat, neque indignum, cui „ credatur, credat igni, ferventi aquæ, candenti ferro; quem locum adducit. *Gonzal. in cap.* 3. *de purgat. vulg. n.* 6.

Interdum per ignem: Vel cum monſtrari innocentiam quorundam cenſuit ſuperfluus ferri candentis attactu, *cap. fin. de purg. vulg. cau.* 45 *Mennam, can. conſuluiſti* 2. *q.* 5. *cap. ſententiam ſanguinis ne Cler. vel. Monachi*. Et eſt apud Jacobum Mejerum Libro 5. *Annal. Flandria*, Philippum Comitem Flandriæ Neoportuenſem anno D. 1164. edidiſſe Leges novas; quas inter, hanc „ Si quis vultus in noſte alicui imputaverit, ſi Scabinis dignum videbitur, ferro candenti ſe excuſabit accuſatus, &c. Citatur a *Gonzal. ubi ſupra, n.* 3. *in fine*, Concil. Abenamenſe *Angliæ in can.* 28. Vel etiam ignis experimentorum, per rogum eſſe poterat, cum inplatea compoſitum lignorum acervum, menſumque accuſatus tranſmitteret incolumis; quod venit ſexta *Synodus Trullana can.* 65. his verbis: „ Quia in noviluniis, a quibuſdam ante ſuas oſtia domos concenduntur rogi, ſupra quos „ etiam antiqua conſuetudine ſalire ineptè, ac „ deſalire ſolent; jubemus deinceps ceſſare. Narrat Paul. *Æmil. Hiſtoria Franc.* Lib. 4. Petrum Maſſilienſem Presbyterum ſuſpectum hæreſis, Antiochiæ ipſo die Paraſceves Sacroſanctam Chriſti D. Lanceam manu geſtantem, nudum corpore, per concervatorum latè lignorum, ſtruem ardentem, mediosque ignes illæſum evaſiſſe. Quin etiam noſter Guicciardinus Libro 3. *Hiſt. Florent.* de P. Hieronymo Sanavarola narrat, judicium pyræ ardentis ſubiſſe ſe paratum oſtendiſſe. Vel inſuper per vomeres ferventes; de qua ignis probatione, eſt *canon* 24. *Concil. Mogunt.* apud Gratianum in *can. qui Presbyterum* 34. *cauſ.* 17. *q.* 4. ibi „ Si autem ſervus ſuper „ duodecim vomeres ferventes ſe expurget. Quem locum ita exponit *Gonzal. ubi ſupra n.* 9. ut, quoad tolerantiam, intelligatur; Nam cum ignis experimentum probatum, receptumque eſſet apud varias Nationes, fuit etiam nonnullis in Conciliis Provincialibus toleratum; donec expreſsè prohibitum fuit per Cœleſtinum, Innocentium, & Honorium in *cap. cum*, in *cap. dilecti de purgat. vulg.* Concil. Palentinum anno 1322. ibi „ Vulgaris purgationis abuſum „ per Canones interdictum, quo ſuſpecti de „ criminibus ad ſe purgandum ferrum candens, „ aut aquas ferventes accipiunt, deteſtantes, &c.

Interdum per duellum purgatio vulgaris criminum admiſta, ut narratur in *cap. cum* 1. *de purgat. vulgari*, his verbis. Cum tua Frater- 46
„ nitas duxerit, Sedem Apoſtolicam conſulendam, utrum ſuper Eccleſiarum poſſeſſionibus „ duella debeant ſuſtineri: tuæ duximus ſolicitudini reſpondendum, quod in eo caſu „ vel aliis, etiam hoc non debes aliquatenùs tolerare. Quem textum ita ſummat Auguſt. Barboſa in Collect. „ Purgatio vulgaris, ut per „ duellum, in nullo caſu tolerari debet.

Sed in hac ſpecie purgationis vulgaris per duellum diligentiùs eſt inſiſtendum, articulum ad ſcrutinam revocando; quò juſtitia duellum prohibendi innoteſcat.

Sit hæc noſtra Concluſio. Conflictus duelli nulla de cauſa licitus eſt. Hæc regula Juris; hæc probanda eſt. Sed Concluſio primum eſt 47
exponenda, ſpecieſque hanc purgationis vulgaris a ſuis initiis exponendo.

Quid duellum eſt? Duellum, quaſi duorum bellum, quod, & monomachia in Jure dicitur, 48
non monomachiam 2. *q.* 4. ſic non incongruè deſcribi poteſt; Eſt ſingularis pugna inter duos, pluresque ſponte, & ex condicto ſuſcepta cum periculo occiſionis, vel mutilationis membri, vel vulneris. Jta ex Extravaganti Clementis VIII. *Illius vices anni* 1501. 16. *Kal. Sept.* Alexander Peregrinus in ſuo luculentiſſimo *Tract. de duello in Proœmio n.* 3. nec diſſentit Gonzal. in *cap.* 2. *de Cleric. pugnant. n.* 7. *in fine Anton Maſſa Tractatu contra uſum duelli Tomo* 12. *Tract. Magn. pag.* 314. *n.* 6. *Jacob. Caſtill. de duello eodem Tomo* 12. *Tract. Magnor. pag.* 285. *n.* 4 *Joan. de Lignano Tract. de duell. eodem Tomo* 12. *pag.* 281. *n.* 2. *Julius Ferret. de duello eodem Tomo* 12. *pag.* 309.

Uſus duelli varius, ob varium finem. Primus ille, qui exponitur; ad purgationem criminis. Ea textum in *cap. ſignificantibus de pur-* 49
gatione vulgari, ibi ſic Innoc. III. „ Ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quod „ cum quidam eos ſuper furti crimine accuſaret, cum eo coacti ſunt inire duellum &c. Hic textus agit de furti accuſatis perſonis, quæ coactæ fuerunt, cum accuſatore conflictum inire, ad probationem veritatis, ut Deus in hoc diſcrimine innocentiam detegeret, falſique aſſertionis ultionem fumeret, ut textum exponit *Alexander Peregrinus de duello in Proœmio n.* 3. Addita expoſitione altera Gonzales *n.* 8. qui non illepidè duellum hoc vocat judiciale, eo quod auctoritate Judicis in cauſis controverſis deficientibus plenis probationibus litigatores ad indaganda veritatem illud ineunt, ut qui cedit, vel ſuccumbit, ejus cauſa ſit inferior. Cui & aſſentitur *Jacob. Caſtil. de duell. Tomo* 12. *Tract. Magnor. pag.* 275. *n.* 14. Quò reſpexit Cicero Orat. pro Q. Ligario, ibi „ Nunc melior ea cauſa „ judicanda eſt, quam etiam Dii adjuverunt. Hujus duelli mentio eſt *in cap. un. verſ. ſi au-*

tem

seu omnibus de pace tenenda, & Libro 2. feud. Tit. 27. vers. qui hominem, & §. si rusticus. Hic mos apud Danos vigebat litium sortem duelli experimento committendi; quem morem sustulit Haraldus Rex, sed postmodum Canutus Rex alter restituit. Ab his populis ad Saxones duelli usus permanavit; a Saxonibus ad Francos, & Longobardos, qui ex Scania Italiam inundarunt, & ad hunc pravum morem respexit textus præductus in *d. cap. significantibus*. Finis alter adhibendi monomachiam est, cum extraudicialiter singulare certamen initur ad ignominiam vitandam, seu ad defensionem proprii honoris, & ad vindicandam injuriam aliquam, pravus undequaque finis *Alexander Peregrin. de duello in Proæmio n. 3.* Nec alius finis silentio involvendus ad ostentationem virium, & audaciæ, ut in torneamentis, de quibus in *cap. 2. & 1. de torneam.* quod duellum spectaculi, & voluptatis causa, Leges Romanæ concedebant: *L. solent §. senatus ff. de alea lusu, & aleat.* Notat *Petr. Greg. in Syntagm. Libro 48. cap. 16.* Pariterque finis alter instituendi certamen hoc
51 singulare, ex historiis, extitisse deprehenditur, cum ad sopiendas bellorum clades imminentes initur. Sic duello Goliæ, & Davidis, illo pro Philistæis, hoc pro Judæis decerneante, bellum maximum solutum est, prostrato immanis corporis per Davidem Golia jactu lapidis ex funda, *Lib. 1. Regum cap. 17. can. monomachiã 2. q. 1.* & narrat *Gregor. Turonens. Lib. 2. Histor. Franc. cap. 2.* quod cum Vandali ex patriis regionibus egressi cum Rege Gundarico ad Hispanias transissent, & pariter Alemani Galliæciam apprehendissent, orta inter has nationes quæstione, cum utrinque vires collegissent, ne multitudo clade interiret, de duello inter duos ex utraque parte ineundo conventum est, & cum a parte Vandalorum pugnans succubuisset, Fasimundus successor Regni in locum Gundarici cessit Hispania cum suis. Hanc tamen monomachiam scitissimè arbitratur Tolosanus *Libro 48. cap. 16. n. 7.* pertinere ad purgationem vulgarem.

His præmissis, quæ reliquo sermoni præmunire non fuerit inutile, conclusio superius proposita auctoritatibus, & ratione subnixa, jam ostenditur.

Prob. I. ex Decreto Nicolai Papæ in *can. monomachiam 22. caus. 2. q. 5.* ibi: *Monomachiã*
52 *verò in lege non assumimus, quam præceptum fuisse non reperiemus.* Refetam casum textus. Nam hoc decretum Nicolai Papæ, est epistola scripta Carolo Regi Patruo Lotharii; & extat Romæ in Codice Monasterii Dominicanorum. Res ita se habuit. Suspectam Lotharius habebat adulterii uxorem suam. Quæsivit a Nicolao Pontifice, an veritatem rei duelli experimento posset indagare? Respondit Nicolaus, id nequaquam permitti posse.

Probat. II. ex *cap. sententiam in fine ne Cleric. vel Monachi*, ibi .. Salvis nihilominus prohibitionibus, de monomachiis, sive duellis antea promulgatis.

Probat. III. ex *cap. 1. de corpore vitiatis*, ibi .. De Presbytero Campaniæ, qui duellum spontè obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: Respondemus {*& infra*} .. potes post peractam pœnitentiam cum eo .. misericorditer agere, & permittere, ipsum in .. suo ordine ministrare, licèt ejus excessus gravis admodum extitisset. Quid clarius? De qua irregularitate Alexander Peregrinus *de duello q. 6. n. 6.*

Probat. IV. ex *cap. cura 1. de purgat. vulg.* .. ibi: Utrum super Ecclesiarum possessionibus .. duella debeant sustineri: Tuæ duximus sollicitudini respondendum, quod in eo casu, .. vel aliis etiam hoc non debes aliquatenùs tolerare.

Probat. V. ex Constitutione Julii II. *Regis pacifici, nona in ordine in Bullario §. nos igitur*, his verbis.. Nos igitur, qui Fidelium prædictorum tranquillitatem, & pacem sinceris desideriis exoptamus, saluberrimis Christianæ Religionis documentis, & exemplis Deum tentandum non esse præmoniti {*& infra*} hac .. in perpetuum valitura Constitutione duellorum, & gladiatorum hujusmodi usum damnamus, &c.

Probat. VI. ex Constitutione Leonis X. *Quum Deo*, quæ est 29. in ordine in Bullario; ibi .. Quam .. Deo, & hominibus abominabiles viri pugnantes in duello existant, & omnium in ore versatur, & divina, humanaque Jura detestantur &c.

Probat. VII. ex Constituit Clem. VII. quæ est XI. in Bullario, quæ incipit .. *Consuevit*, .. ibi: Sane duorum fel. record. Julius Papa .. prædecessor noster motu proprio duellorum, .. & gladiatorum usum per suas literas damnavit {*& infra*} Quas quidem literas postmodum piæ mem. Leo X. &c. innovavit. *Nos igitur &c.* Motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine .. literas prædecessoris hujusmodi auctoritate .. Apostolica tenore præsentium innovamus, &c.

Probat. VIII. ex Constitutione Pii IV. *Ea quæ*, quæ est 25. in ordine in Bullario; ubi .. postquam prædecessorum confirmavit prohibi- .. bitiones, *in §. ac omnes*; ait .. Ac omnes con- .. cessiones duellorum hujusmodi, & facultates .. desuper prædictis, seu aliis quibusvis personis .. per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros, sub quibusvis formis, & verborum expressionibus forsan concessas, & approbatas, & innovatas, horum serie revocamus, cassamus, & annullamus, &c.

Probat. IX. ex Decreto *Concilii Tridentini sess. 25. de reform. cap. 19.* ibi .. Detestabilis duel- .. lorum usus fabricante diabolo introductus, .. ut cruenta corporum morte animarum etiam .. perniciem lucretur ex Christiano orbe penitùs .. exterminetur.

Probat. X. ex Constitutione Gregorii XIII. quæ est in ordine 87. in Bullario, & incipit *ad tollendum. §. auctoritate*, ibi .. Auctoritate Apo-

.. ſtolica ſtatuimus, omnes illos, qui ex condi-
.. cto, ſtatuto tempore, & in loco convento mo-
.. nomachiam commiſerint, etiam ſi nulli pa-
.. trini, ſoeiique ad id vocati fuerint, nec loci
.. ſecuritas habita, nullæve provocatoriæ literæ,
.. aut denunciationis chartulæ præceſſerint, cen
.. ſuris, & pœnis omnibus a dicto Concilio (*nempe Tridentino*) propoſitis teneri perinde ac ſi pu-
.. blico. & conſueto abuſu ſingulare certamen
.. iniviſſent.

Probatur XI. ex Bulla Clementis VIII. quæ incipit, *Illius vices*, ubi renovatis, omnium prædeceſſorum prohibitionibus, in §. *ac inſuper*, .. hæc ait .. Ac inſuper auctoritate, & tenore .. præmiſſis decernimus, & declaramus, eaſdem .. Conſtitutiones. & decretum locum habere ubi-.. que gentium, & terrarum, inter quaſcumque .. perſonas etiam armatas, & in caſtris, ſeu pre-.. pugnaculis militantes &c. Idem quoque juris .. cenſendum eſſe, ſi publico, & forſan juſto .. bello indicto, miles aliquis contra alterum in .. adverſariorum exercitu militantem, ſive aliàs .. in hoſtium caſtris, præſidiis, aut terris degen-.. tem privatas ſimultates atque inimicitias pu-.. blicæ cauſæ intermiſcendæ etiam Ducum per-.. miſſu ex condicto ad ſingulare certamen de-.. ſcendat, aut illum provocet; quam Bullam exponit lucidenter *Alexander Peregrin. Tract. de duello pag.* 15.

Probat. XII. quia duellum damnatum quoque reperias Jure Civili, *ex L. unica Cod. de Gladiat. Libro XI.* ibi Conſtantinus .. Cruenta .. ſpectacula in otio civili, & domeſtica quiete .. non placent; quapropter omnino gladiatores .. eſſe prohibemus. Ad hunc textum eleganter declarat verba illa; *in otio civili, & domeſtica quiete non placent* Lucas de Penna *in Cod. Libro* 11. *Tit.* 43. *n.* 2. In Monaſteriis, ait, quies, oratio, & labor manuum eſſe debet, *can. de præſentium* 36. *q.* 1. In Civitatibus quies in conſiliis, oratio in curiis, juſtitiæ miniſtratio in judiciis, & labor agricolarum, & artificum debent vigere continuè; non jurgiis, ſpectaculis, aut ſeditionibus damnosè vacare. Et textum prædictæ Legis comprehendere etiam duellum ſtatuit Brunemann. in *Cod. ad eam Legem ſub n.* 2. idemque Lucas de Penna plures duelli prohibendi rationes expendens.

Probat. XIII. nam & Jure Divino duellum prohibitum eſſe conſtat; ſiquidem Dei tentatio Juri Divino adverſatur, *cap.* 6. *Deuteronomii*, ibi. *Non tentabis Dominum Deum tuum, ſicut tentaſti in loco tentationis*; per monomachiam tentatur Deus, *can. monomachiam* 2. *q.* 4. *in fine*. Igitur prohibitum eſt duellum Jure Divino, & confirmatur; nam homicidium Lex Divina ſimiliter prohibet, *cap.* 20. *Exodi*, ibi: *Non occides*; atqui id accidit in duello, *cap.* 2. *de Cler. pugnant. in duell* & uno prohibito, prohibetur omne id, per quod pervenitur ad illud, *cap. præterea de off. deleg.* maxime quod actus quilibet dicatur a Jure Divino prohibitus, qui alienus eſt a fonte charitatis *can. non ſatis* 85. *diſt.* & præcipimur proximum diligere, *can. proximos de penit. diſt.* 2, & alia congerit *Iacob de Caſtillo de duello pag.* 285 *n.* 12. *& ſeq* Quamobrem fabricante diabolo fuiſſe duelli uſum introductum, ex Divino inſtinctu, dixit Tridentina Synodus *ſeſſ* 25. *de reform. cap.* 10 Nam demonis hæc cupiditas eſt, ut genus humanum ſibi odioſum extirpetur, *can. Nabuchodonoſor* 23. *q.* 4. ut ex hoc textu *Julius Ferrettus de duello Tomo* 12. *Tract. Magnor pag.* 310. *n.* 31. Ex quo ſequitur, graviter peccare Principes, licentiam duelli ſi conceſſerint, ut *ex L. un Cod. ut armor. uſus Lib* 11. ex *cap.* 1. *de Cler pugnant. in duello*, & ex rationibus ſuperius expenſis firmat *Julius Ferrett. ubi ſupra n.* 32. Res igitur nefaria, & illicita duellum eſt. 53

Opponitur I. Factum Davidis, qui duellum iniit cum Philiſtæo, & enarratur in *can. monomachiam* 2. *q.* 5. ibi: *Sicut ſanctum David, & Goliam ſacra prodit hiſtoria*. 54

Sed decantatum hoc Davidis duellum præſidio eſſe non poteſt diſſentientium opinioni. Nicolaus Papa in eo canone ſe declarat his verbis: *Monomachiam in lege non aſſumimus, quam præceptum fuiſſe non reperiemus*. Non ergo, quia ſingulari certamine pugnavit Sanctus David; hoc præceptum eſſe debemus exiſtimare; ſed totum Divinæ inſpirationi tribuere ut Davidis exemplum accipit Lyran. *in* 1 *Reg. cap.* 17. *Abul-enſ. in* 1. *Reg. Tomo* 2. *cap.* 13. *q.* 44 *& quæſt* 45. Imò huc reſpexit Clemens VIII. in Conſtitut. quæ incipit *Illius vices* in §. *Idem quoque*, dum .. ait .. Idem quoque Juris cenſendum eſſe, ſi .. publico, & forſan juſto bello indicto, miles .. aliquis contra alterum in adverſariorum exer-.. citu militantem, ſive aliàs in hoſtium caſtris, .. præſidiis, aut terris degentem privatas ſimulta-.. tes, atque inimicitias publicæ cauſæ intermi-.. ſcendæ etiam Ducum permiſſu ex condicto ad .. ſingulare certamen deſcendat, aut illum pro-.. vocet. Adeoque turpiter errant, qui Davidis exemplum in regulam juſtitiæ duelli aſſumunt; ut ait Julius *Ferrettus de duello Tract. Magn. Tom.* 12. *n.* 37. Qui narrat, ſe Carolo V. Imperatori magni nominis in Civitate Bononiæ coram aliis Principibus, tempore, quo Comes Guidus Rongonus provocatus fuerat a Comite Petro Maria de Rubeis ad duellum, hanc duelli Davidici expoſitionem adhibuiſſe; & piſſimum illum Imperatorem in eas erupiſſe voces: *fugiamus peccatum, & Divina lura ſerventur*. Aliter exemplum Davidis exponit *Layman Libro* 3. *Tract.* 3. *cap.* 5. *de duello*, *n.* 3. Qui tamen in eo caſu duellum permitti putat, cum hoſtis exercitui duellum offert, idque ab aliquo acceptari ad avertendam ignominiam, animos hoſtium debilitandos, ſuorumque confirmandos neceſſarium videatur. Et ad hoc Andreas Alciatus *Libro de ſingul. certam cap.* 3. memorabile proſert exemplum duorum Hungariæ Regum, & quidem fratrum; Cum enim inſtructo exercitu 55 56

jam

57 jam jam congressuri forent, alter solus intra hostium præsidia ingressus; Quid, inquit, Frater opus est tot fortissimorum militum sanguine victoriam quæri? Quin nos potius manus committimus? Atque ita exclamans fratrem hostem trucidavit; sicque universa gens in ejus venit ditionem. Aliud exemplum memorabile narrat, Mutius Justinopolitanus *Tract. de duello Libro 3. cap. 12. col. 2.* Martini IV. Pontificis, qui duellum permisisse dicitur inter Regem Carolum, & Regem Petrum de Aragonia ad lites Regni Siciliæ dirimendas loco Bardegalæ in Aquitania, ubi armis concurrerent definito. De qua re tamen aliter sentit *Castillus de duello n. 7.* Ex Doctrina igitur Layman Theologi simul, & Canonistæ, quando duellum committitur ob publicam causam Ducum permissu, & ad parcendum multitudini, non incurruntur pœnæ in decertantes singulari certamine constitutæ, & ideò hunc casum in nulla prohibitionum Bulla esse comprehensum, docet Alexander Peregrinus *de duello q. 16. n. 3. ex Turrecremata in can. monomachia 2. q. 4. ex Luca Florono de duelli prohibitione cap. 3. §. 3. vers. excipe rem, aliique* apud *Layman ubi sup.*

Objiciuntur II. Variæ Leges duellum permittentes: Textus Libro 2. *Feudor. Tit. 30. de alienatione Paterni Feudi cap. 3. non est consuetudo*, 58 ubi: *Præcipit Lex Longobardorum, ut de infidelitate pugna fiat.* Leges vero Lombardorum certis in casibus expressè duellis tamquam justis aditum concedunt, atque Jus Lombardorum videtur approbare Pontifex Gregorius in *can. cum devotissimam 12. q. 2.* illis verbis: *Lege vulgari teste, in qua sic scribitur, si quis manu armata &c.* quæ verba sunt in *L. 1. Tit. ac aggress. in vic. fact. Libro 1. Leg. Longobard.* Quæ vero Longobardorum Leges duella permittunt, sunt, L. *si quis de publ. crim.* cum quis aliquem impetit super crimine lesæ Majestatis, item in cucurbitationis injuria, L. *si quis alium de cucurbit.* Item in homicidio commisso intra treguam *L. liber de homic.* Pariter in crimine parricidii, *L. ult. de parric.* Similiter in furto commisso a servo, *L. si quis alium de furt.* Nec non in crimine adulterii, si quis accusetur uxorem alterius violasse, *L. 3. de adulter.* & has, aliasque Leges accuratè recenset *Joann. de Lignano de duello Tract. Magnor. Tomo 12. §. circa quintum n. 1. pag. 283.*

His Legibus impromptu responsio est. Dicam primum, quod sine hæsitatione pronunciavit Lucas de Penna ad *Libr. 12. Cod. Tit. 43. ad L. un. n. 2.* Jus Lombardorum lex appellari non mere- 59 tur, dum duelli usum admisit. Ea nititur ratione Lucas de Penna; quia fœce turpium vetborum ex Leges scriptæ comperiuntur; cum tamen lex ornatè poni debeat, *Auth. quib. mod. nat. eff. sui §. tribus*, sed solidior ratio est; quia cum agitur de peccato, unicè standum est Juri Canonico, in utroque foro, textus in *cap. novit de Jud.* atqui monomachiam permittentes Leges, peccatum inducunt: quale illud, ut in pugna Deus ostendat miraculum; & inventum duellorum idcircò, fabricante dæmone, irrepsisse, ait Concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 19. de reform.* ut respondet prædictis Legibus *Jacob. Castill. de duello Tomo 12. Tract. Magn. in proem. n. 40.* Et addendum, Legem non esse, quæ justa non sit, *can. erit autem dist. 4. can. si Dominus 11. q. 3.* & sicut imperfectum non potest derogare perfecto, *L. si quos Cod. de rescind. vend.* ita nec constitutio irrationabilis, Divinæ justitiæ ullum potest inferre præjudicium; & Honorium Papam, & Regem Carolum, duabus quasi rebus judicatis abrogasse partem præcipuam earum Legum, narrat *Lu-* 60 *cas de Penna ubi supra sub n. 4. pag. 467.* Quin & Justinianum aliter sentire, patet in *Auth. de armis Tit. 14. cap. 3. hanc igitur in fine princ.* his verbis „. Licentia penitùs nulli dabitur, „. neque Civitates inhabitantibus privatis, neque „. villas incolentibus rusticis, armis uti advertus „. alterutros, necesque præsumere. Nec quicquid favet adversariis textus objectus in *d. can. cum* 61 *devotissimam 12. q. 2.* Non enim assumit Pontifex canonis justitiam, a Lege duellum permittente sed ex alia Lege, ut passim consueverunt sacri Legislatores *cap. in nomine 2. de test. capit. præterea, eod. cap. dudum de prab. & dign. cap. nulla de concess. prab. cap. vergentis de hæret. can antiquis dist. 54. can si nulli 12. q. 2. cap. venientes 29. de Jure jur. can. ista 33. q. 2.*

Objicit. III. textus in *L. qua actione 7. §. si quis in colluctatione 4. ff. ad L. Aquil.* ubi Ulpianus „. Si quis in colluctatione, vel in pancra„. tio, vel pugiles dum inter se exercentur, „. alius alium occiderit, cessat Aquilia, quia glo„. riæ causa, & virtutis, non injuriæ gratia vi„. detur damnum datum. Consonat textus in *L. solent ff. de aleat in L. 1. Cod. eod. Tit. Lex. §. item senatusconsulto ff. de postul.*

Facilis ad auctoritates adductas responsio. Nam Concilium Lateranense detestabiles nundinas, & 62 fer as, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent: & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temerè congrediuntur, unde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proveniunt, fieri prohibuit, & habetur canon Concilii generalis in *cap. felicis 1. de torneam.* ex quo similia spectacula prohibita censuit *Gonzal. in cap. 1. de torneam. n. 8.* Quod tamen ita moderatur *August. Barbosa* 63 *in Collect. ad Tit. de torneam. in cap. 1. n. 2.* Nisi torneamenta cum tali moderamine fiant, ut cesset periculum; prout etiam textum in *d. L. qua actione interpretatur Alexander Peregrinus de duello quæst. 2. n. 9.* existimans id probari ex textu in *L. 1. Cod. de spectaculis Libr. 11.* videndus *Tolosanus Libro 48. cap. 16. n. 24. & 25.*

Objicitur IV. quod multi Principes commemorabili pietate, ac religione Viri, qui suas bonorum consilio metiebantur deliberationes, aliquando duella tolerarunt S. Ludovicus Rex Gal- 64 liæ, Carolus Magnus, prout narrat Nicolaus de

Lyra *I. Regum cap.* 17. Et exemplum profert, approbatque Imperatoris Caroli V. Auguſtinus Barboſa, cui a Franciſco I. Rege Galliarum ſtrenuiſſimo, libellus duelli miſſus dicitur. *Guicciardinus in hiſtoria Italiæ Libro* 13.

Sed, quod pertinet ad S. Ludovicum exemplar ſpectatiſſimum piiſſimi Regis, contrarium legitur in ejus geſtis; ut refert Turrecremata in *cap. monomachiam* 2. *q.* 4. de reliquis fides ſit apud hiſtoricos. Planè certaminis hujus trucem, & immanem congreſſum ſcimus eſſe prohibitum omni Jure, ex auctoritatibus ſupra expenſis. Nam tentare Deum videtur, qui nimiùm de ſuæ juſtificatione confiſus, inſcius in amore, vel odio Dei ſit dignus in diſcrimen ejuſmodi ſe conjicit, dignus, qui in certamine a Deo relinquatur ope deſtituta, ad rem D. *Auguſtinus Lib.* 1. *de Civit. Dei cap.* 22. *& cap.* 22. Niſi forte referantur exempla adducta ad eum caſum, cum imminente belli conflictu, magis expedire videtur, ut totum bellum ad duellum, vel paucorum certamen revocetur, hoſtique offeratur, vel ab eo oblatum acceperit, prout exponit idem Nicolaus Lyra *Lib.* 1. *Reg. cap.* 17. quod & approbat *Valentia Tomo* 3. *diſput.* 3. *q.* 17. aliique apud *Layman. ubi ſupra ſub n* 3.

Obiicitur V. Ignominioſum, & turpe videtur viro nobili, provocantem non ſequi, duellum aggrediendo. argumento text. in L. *qui eum major.* 14. §. *ſi libertus* 6. *ff. de bonis libert. L. ſi adulterium* 38 §. *Imperator Marcus ff. ad L. Jul. de adult. L. Græcus Cod. eod. Tit.* 65

Hæc difficultas, ut congruè ſuperetur, opportunè cadit, ut quod ſub hac difficultate latet ſuppoſitum, in lucem educatur. Accidit quandoque aliquem eſſe provocatum; jam vero contingit, qui ſubitò iræ fervore, vel ex commotione naſcuntur, non ſunt duella, eo quod non ſunt ex condicto, ut exponit *Auguſt. Barboſa in cap.* 3. *de purgat. vulgari n.* 4. Ratio altera, quam adducit Alexander Peregrinus de duello *q.* 18. *n.* 3 Quia cum non eſt diffidatio deliberata, & ex compoſito, ut explicat Clemens VIII. in *ſupra citata Conſtitut verſ. quem immò* ſed in rixa, & in ipſo calore iracundiæ, pœnæ contra duellum ineuntes locum non obtinent, *Ricc. Prauſ. Var. Reſol. P.* 2. *Reſol.* 170. *Joſeph Ludov. deciſ. Luc XI. n.* 5. *Scotia pag.* 501. *verſ. idem* 66 *dicitur col.* 1. Quamobrem rixæ a duellis diſtinguuntur, rixæ enim calore iracundiæ fiunt, & provocantes, vel acceptantes in rixa, & in ipſo calore iracundiæ non incidunt in pœnas, ſecuto, vel non ſecuto effectu, ut tradit Alexander Peregrinus *de duello q.* 18. *n.* 10. Duellum vero pugna eſt hinc inde deliberata, ad differentiam pugnæ, quæ fit ob neceſſariam defenſionem ſui, de qua in *L. ut vim ff. de Juſt. & Jure in L.* 1. *Cod. unde vi.* Nam in tali pugna non eſt deliberatio ex parte aggreſſi regulariter, ſed ex parte aggredientis tantùm, vel neutrius, ut probatur in *Clement. ſi furioſus de homic.* ut loquitur *Prob. Caſtill. de duello in princ. n.* 4. *Tomo* 12. *Tract. Magn. pag.* 284. Et idem ſenſit *Zoeſius ad Lib. 5. Decret. Tit.* 14. *n.* 6. Si igitur obiecta difficultas ejuſmodi provocationem ſuponit, admittimus obſiſtentem invadenti, ſeu provocanti ſubito iræ fervore immunem eſſe a pœnis.

Si vero de duello propriè dicto loquamur, duellum negamus recuperandi, conſervandique honoris eſſe inſtrumentum. Duellum namque, neque virtus eſt, neque opus virtutis. Quod enim divinis humaniſque legibus adverſatur, ſine ſcelere nemo non poterit. *Ariſtotel. Æthicor. Lib.* 5. *Polit. cap.* 2. Et inſuper qui injuriam confert, injuſtus eſt. *princ. Tit. Inſt. de iniur. L. que omnia* 25 *ff. de procur.* Iniuſtus honore dignus non eſt, ſed tamquam vitii mancipium reputandus; ergo eum ad duellum vocari non oportet; ut ratiocinatur *Ant. Maſſa contra uſum duelli Tom.* 12. *Tract. Magnor. n.* 42. Præterea injurias condonare, ultionemque remittere pii, mitiſque animi eſt. quod & ſacri libri faciendum docent, *Deuteron.* 32. ibi *Ne quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* & Leges ſæculi remedia ad retundendas injurias præſcribunt; quibus obtempare boni civis eſt; & parcere proprium ſplendidiſſimæ illius virtutis, quæ magnanimitas dicitur. Quamobrem, & *Martialis Lib* 1. *Epigr.* 8. 67

Nolo virum, facile redimit qui ſanguine famam;
Hunc volo laudari, qui ſine morte poteſt.

Hactenùs quid juris ſit de duelli certamine, ſeu potiùs immanitate adverſus eos, qui inventis feviriæ deteſtabile patrocinantur, palam fecimus; Illud non omittendum eſt; Clericum, ſi alicui ſponte duellum obtulerit, vel oblatum ſuſceperit, ſive victus, ſive victor fuerit, eſſe deponendum, *cap.* 1. *de Cler. pugnant. in duello*, eſſe inhabilem ad beneficia, *can. dudum diſt.* 50. *cap.* 2. *de Cleric. pugnant. in duello can. Presbyterum diſt.* 48. eundem incurrere in irregularitatem *cap.* 2. *d. Tit. de Cleric. pugnant. in duello*, diſpenſare tamen Epiſcopus poteſt, *cap.* 1. §. *fin. de Cler. pugn. in duello. can. ſtudeat* 50. *diſt. cap.* 2. *in fin. col. Tit. de Cler. pugn. in duello.* Sed hæc 69 jura per decreta Concilii Tridentini ſublata videntur, ut adnotat *Van Axel ad Tit de Cler. pugnant. in duello n.* 3. Imo hodie ex Bulla Clementis VIII ſuperiùs inſinuata a pœnis excommunicationis majoris, privationis omnium dignitatum, beneficiorum, & officiorum Eccleſiaſticorum, & inhabilitatis ad illa, nullum abſolvere poteſt, niſi Romanus Pontifex; notat Barboſa in *cap.* 1. *de Cler. pugnant. in duello n.* 6. 68 70

(c) Si

[c] *Si quæritur.*

DISSERTATIO IV.

De Purgatione Canonica; An ſit in uſu? An hæc Jure Civili ſit incognita? Caſus quamplures Iuris noſtri recenſentur, qui purgationem canonicam continent. An delegatus indicere canonicam purgationem poſſit? Forma purgationis canonicæ ex praxi Tribunalium proponitur. Hac praxit ex veterum ritu an deſcenderit? Gonzalez reiicitur in explicatione Concilii apud Vuermer.

SUperior diſſertatio, indolem, ritum, vim, & qualitates vulgaris purgationis detexit. Iam ſermo convertendus ad purgationem canonicam. Hæc explicabitur eodem ordine, quem ſervatum deprehendes in præſenti Titulo.

Primum omnium dictum eſt in contextu, cui ſubſervier hæc expoſitio, canonicam purgationem, cauſa hæreſis excepta, vix amplius in uſu
71 eſſe. Idem docuit, & *Pellegrinus in Praxi Vicar. P. 4. ſect. 17. n. 11. & nota.* Barboſa verò, quem Indicavimus in Titulo, ſic loquitur: *Sed jam hodiè omnes purgationes canonicæ ſunt arbitrariæ, ut per Bonacoſ. comm. crim. n. 9. 1. verbo purgatio Canonica. Menoch. de arbitr. caſu 274. n. 3. imo iam non ſunt in uſu, niſi in cauſa hæreſis, ut advertunt Clarus Libro 4. §. fin. q. 63. n. 4. &c.* Imo, & in cauſa hæreſis purgatio canonica uti remedium periculoſiſſimum, fallax, & incertum, jam ferè ab aula receſſit, ut nonniſi rariſſimè uſurpari ſoleat, ut teſtis eſt *Farinacc. de hæreſi q. 104. n. 64. in fin.* Atque adeò indicitur abjuratio, & non purgatio canonica, ut annotat Carena ad *Quæſtionem* 12. *D. Guidonis Falcodii Cardinalis pag. 342. n. 6. poſt Tractat. de off. Inquiſ.* Idem prorſus docuit Sigiſmundus *Saccia Libro 1. de Judic. cap. 05. ſub n.*
72 *2. §. ſi ſumus in crimine hæreſis pag. 304.* Cujus verba expedit oculis exponere, ut Studioſus Iuris ejuſmodi obſervantiæ certior reddatur. *Si contra reum*, ait, *laboret diffamatio (& infra) tunc reus non abſolvitur, ſed indicitur ei, vel purgatio canonica, vel abjuratio de levi &c. Quæ canonica purgatio, & abjuratio in aliis delictis receſſerunt penitùs ab uſu*, ut teſtatur poſt alios *Boſſius Tractatu Crim. Tit. de ſent. n. 75.* Nihilominùs alia quædam ſuppetunt delicta in quibus ſervari canonicam purgationem, Auctores magnæ exiſti-
73 mationis profitentur. Quando Monialis vehementer incontinentiæ, & defloratione ſuſpecta ſit, ei poteſt canonica indici purgatio. *Thomaſ Trivilon. deciſ. 242. Lib. 3.* ubi teſtatur, ſic fuiſſe deciſum in *una Juſtinopolitana*. Item quando de crimine fractæ pacis, præſumptionibus, aut fama publica ſuſpectus aliquis occurrit in Camera Imperii, ex Maximiliani I. & Caroli V. Conſtitut. citatur ſuſpectus, eique indicitur per juramentum purgatio. Gaillus *de pace publica Libro 2. cap. 7. ſub n. 12.* ex Jure Canonico formatur ejuſmodi purgationis deducta aſſerit ex *cap. cùm P. Mancinellus. & cap. quotiens, ex cap. fin. §. fin. de purg. can.* Hæc quoad uſum canonicæ purgationis obſervaſſe, non parum fructuoſum exiſtimo.

Deinceps in Titulo, quem exponimus, dictum 74
eſt, in criminibus occultis, & etiam in civili debito nonnumquam ejuſmodi purgationi locum eſſe. Ad hujus partis elucidationem, haud in- 75
elegans Caniſii quædam obſervatio eſt, Iure etiam Civili veſtigia quædam occurrere talis purgationis, §. *ſi quis autem Novell. 124. ut litigantes jurent*, ibi: *Si autem datum, aut promiſſum litigator probare nequiverit: juret perſona, quæ datum, aut promiſſum dicitur ſuſcepiſſe*; accedit Textus *in L. fin. Cod. de abol.* ibi: *Quam reum ad purganda quæ negat.* Addo *Cuiac. in cap. veſtræ in fin. de cohab. Cler.* Inſuper adnotat Salicetus *in L. eos 26. in fine Cod. de uſuris* verba illa Legis: *In quo caſu ſacramenti etiam illationem locum habere ſancimus*, reſpicere ad juramentum purgationis. Nec mirum, ſic inveniri diſpoſitum
a Iure Civili; cum etiam Jure Canonum in cau- 76
ſa pecuniaria purgationis admittatur juramentum, *text. in cap. juramentum ult. §. ſanè ſi actor de Jure iur.* ibi: *Sanè ſi actor omnimo ſine probatione defecerit, reus debet, & ſi nihil præſtiterit, obtinere; præſumptione verò faciente pro illo, reo deferri poteſt ad oſtendendam ſuam innocentiam juramentum.* An juramentum purgationis in civili cauſa, propter præſumptionem faventem actori, ut adnotat Cujacius in *Decret. in d. cap. ult. lit. E.* concinit textus in *Authent. novo Jure §. ſed ſi datum Cod. de pœna Jud.* ex quo id adnotat *Pacian. de Probat. Lib. 1. cap. 72. n. 9.* & ſignanter *n. 14.* Obſervarunt & *Clericatus Via lactea Inſt. Can. Lib. 4. Tit. 2. §. quoad tertium ex cap. quod ad conſultationem verſ. nec ſit locus de ſent. & re jud.* ibi: *Nec ſit locus niſi ſuſpiciæ purgationi.* Senſum hujus textus aperuit, 77
protulitque in lucem Cujacius in Decretales ad eum textum, inquiens; quod licèt Leges indicato exequendo præſcripſerint menſes quatuor, *L. 20. & 3. Cod. de uſur. rei jud.* tamèn hoc tempus dilatari per Judicem poteſt, ſi ut in ſpecie ejus textus *in cap. quod ad conſultationem* reo indicta purgatione canonica, quæ ſit præſtito juramento, & adhibitis conjuratoribus certis, reus receperit, ſe eam purgationem impleturum intra viginti dies, nam poſt 20. dies, ſententiæ mandatur exequutioni, neque ab exactu ioneo poteſt appellari. Hæc Cujacius. Idem docuit *Van Axel. ad Tit. Decret. de purgat. can. n. 3.*

Ultra hæc & illud in Titulo præſenti poſitum eſt; Quod canonica ſit indicenda purgatio, ubi quis diffamatus ſuſpectusve vehementer crimi-
nis appareat. Quod ita explico: Notorium cri- 78
men purgationi canonicæ non ſubjacet. Textus *in cap. cùm delectis de purgat. canon.* Sic ibi Eugenius: *Si crimen notorium exiſtebat, non erat illi indicenda purgatio.* Adſtipulatur *text. in cap. evidentia de accuſ. in cap. ſi quis 4. de purgat. can.* E contra igitur indicenda purgatio eſt,

ubi

ubi talia occurrant indicia, taleſque ſuſpiciones,
79 quæ innocentiæ prodeſſe videantur. Hoc verò numquàm percipi facilius poterit, quàm caſus non-
80 nullos purgationi canonicæ cautam præbentes, ex Jure Canonico depromptos perpendendo.

Ecce; in *can. auditum cauſ. 2. q. 4.* Leo Pon-
81 tifex ita ſe purgaſſe dicitur: *Ego Leo Pontifex & R. E. purifico me in conſpectu veſtro coram Deo, & Angelis eius; quia iſtas criminoſas, & ſceleratas res quas illi mihi obiciunt, nec perpetravi, nec perpetrari juſſi.* Ad rem, adnotat Barboſa *in cap. 1. de purgat. can.* multos S. Pontifices, de gravioribus criminibus diffamatos, quamvis a nemine judicari poſſent; ad removendum tamen ſubditorum ſcandalum ſolemniter ſe purgare dedignatos non fuiſſe. Sic Damaſus. Paſchalis I. Symmachus publicè purgati ſunt; Sic Gregorius VII. coram Henrico IV. Relagius I. coram Narſete expurgati publicè fuerunt, & de Sixto III. idem narrat Gonxal. *in cap. 16. de purgat. can. ſub n. 6. ex can. mandaſtis* 10. *cauſ. 2. q. 5.*

Ecce ultra Pontifices Epiſcoporum canoni-
82 cam purgationem; caſus, in *can. Artaldus VIII. quæſt. 4.* ibi: *Artaldus Arelatenſis Epiſcopus Narbonenſis Eccleſiæ ſuffraganeus Romam conſecrandus ad Dominum Papam Urbanum venit. Suus quippe Archiepiſcopus eum conſecrare nolebat: quoniam poſt electionem ſuam propter bona Eccleſia conſervanda Canonicis juravit: Conſecratus itaque eſt a Domino Papa Urbano, ante purgatus hujuſmodi juramento. De Juramento, quod Canonicis noſtra Eccleſia feci poſt electionem. nullam conventionem ante, ut eligerer, feci.* Significat hic canon, Artaldum ſimoniæ ſuſpectum fuiſſe; ideò purgatio fuit illi intimata. Barboſa ad illum canonem in *collect. pag. 221.* non quia juramentum illud eſſet ſimoniacum, ſed quia Artaldus de præcedenti aliqua promiſſione ſuſpectus erat, ut explicat eum canonem *Prapoſitus in d. can. Artaldus n. 2.*

Alia Epiſcopi ſuſpecti purgatio pariter cano-
nica ſe ſe offert *in cap. quotiens 5. de purgat. can.* ibi Innocentius hæc habet: *Quoties frater noſter A. Tridentinus Epiſcopus in noſtra, & veſtra de ſimonia impetitus ſit præſentia, prudentiam veſtram latere non credimus, cujus cauſam in præſentia veſtra ventilavimus.* Alter textus de Epiſcopo ſuſpecto eſt *in cap. cum in juventute 12. ibid.* Et de Archiepiſcopo Biſuntino ſimiliter ſuſpecto, & ob id purgationi obnoxio eſt textus in *cap. accepimus eod. Tit.*

Ecce inſuper Presbyterorum exempla, quibus canonica purgatione ad innocentiam revelandam opus fuit. Caſus eſt in *can. de his 35. diſt. 50.*
83 ibi: *Qui autem de prædictis peccatis abſconsè a ſe admiſſis, peccata per occultam confeſſionem coram Angelis Dei, præſente etiam Sacerdote, qui eis indicuus eſt pœnitentiam, confitentur, & ſemetipſos graviter deliquiſſe queruntur, ſi ſe per jejunia, & eleemoſynas, vigiliaſque, & ſacras orationes purgare certaverint, &c.* Elegantior textus in *cap. ſi quis de purgat. can. ex Concilio Agathen.* ibi: *Si quis Presbyter vitæ ſuæ negligens pravit exemplis malè de ſe ſuſpicari permiſit &c.* & Alexander Pontifex *in cap. nos inter alios de purgat. can.* hæc ait: *Unde quia nos tua duxit fraternitas conſulendos, utrum Epiſcopus Parochianum ſuum, publica fama eum accuſante, ad purgationem cogere poſſit? Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi de hoc crimine publica laborat infamia, nec ultatione, & teſtibus deficientibus, ad purgationem eſt per Dioceſanum Epiſcopum compellendus.* Et de Presbytero, qui malè apud populum audiebat, quaſi reus eſſet homicidii patrati. Lucius III. *in cap. ex tuarum de purgat. can.* ſic loquitur: *Ex tuarum intelleximus continentia literarum quod cum H. Presbyterum latorem præſentium, quia infamabatur de homicidio,* [& infra] *per purgationem canonicam innocentiam ſuam oſtendat &c.* Et de Decano Nivernenſi communi opinione gravato ſuper hæretica pravitate, ideoque neceſſariò purgando, elegans habetur textus in *cap. inter 10. de purgat can.* Item de Presbytero ſuper inceſtus crimine publicè infamato textus eſt *in cap. cum dilectis 15. de purgat. can.* Et de Clerico concubinario *text. in cap. tua de cohabit. Clerc.*

Ecce et exempla canonicæ purgationis laico-
rum, qui nullo erant Eccleſiaſtico charactere in-
figniti. Se offert textus *in cap. ſi quis 4. de pur-* 84
gat. can. qui canon eſt ex Concilio Meldenſi, & ſtatuit, diffamatos criminis raptus ſe purgare oportere. ibi. *Secundum Sanctorum Patrum ſtatuta ſe purgare cogatur.* Occurrit etiam textus in *cap. laudabilem §. ſi autem de frigid. & maleſic.* ibi Cœleſtinus III. *Si autem, quod numquàm ſe invicem cognoverint, ambo fatentur, cum ſeptima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ, ſi propinqui defuerint, tactis ſacroſanctis Evangeliis uterque jurejurando dicat, quod numquam per carnis copulam una caro eſſe facti fuiſſent;* Extat in Decretalibus notatu dignum reſponſum *in cap. ex parte 5. de off. Jud. Ord.* in caſu excomunicati, qui ad abſolutionem impetrandam Sedem Apoſtolicam viſitat, cauſamque reticens excomunicationis de abſolutione literas conſequitur. Ait Alexander III. Si de hac ſubreptione ſuſpectum hunc habeat Ordinarius, quod confeſſus non ſit veritatem; purgationem præſtare compellitur. Et ideò *Van Axel ad hunc Tit.* hæc habet n. 7. *Indicitur purgatio ſubreptione commiſſa in impetratione abſolutionis ab excomunicatione a S. Pontifice.*

Extat pariter in Decretalibus textus in *cap. nobilis de purgat. can.* & adducitur etiam a Gratiano, in *can. nobilis 2. q. 5.* ubi nobilis homo, vel ingenuus ſi in Synodo accuſatur, cum XII. ingenuis ſe debet expurgare.

Hæ omnes adductæ auctoritates comprobant, canonicam indicendam eſſe purgationem iis, quæ laborant infamia jam vulgata, gravi ſcandalo, vel vehementi ſuſpicione, prout loquitur textus *in cap. inter eos 6. attendentes de purg. can.* expoſuit Simancas *de catholi. inſt. Tom. 12. Tract. Magn.*

Ad

85 Ad aliam quæſtionem gradum ut hinc faciamus, pariter in noſtro Titulo propoſitam; quis ille ſit, qui poteſtatem habeat talem indicendi purgationem? Non hic ſolus eſt ordinarius Judex, ſed & delegatus ea poteſt præditus eſſe facultate, ut ſatis conſtat *ex cap. cum dilectis* 15. *in fine de purgat. can.* & clarius *in verſ. noſtras dicimur literas &c.* ubi Pontifex oſtendit, ſe delegaſſe facultatem purgandi, his verbis: *Noſtras dicimur literas ſub hac forma deſtinaſſe, ut ſi dictus Presbyter ſuper crimine adulterii, & inceſtus coram ipſis ſe purgare non poſſet, ipſum pœna debita caſtigarent*; licèt enim hæc ſit cauſa criminalis; attamen Jure Canonum merum imperium delegari poteſt a Summo Pontifice, & nos latè firmavimus *Libro* 3. *Tit.* 2. *diſſert.* 15. *ſub n.* 126. Competentia vero juriſdictionis requiritur, eo quod non prius pervenitur ad purgationem, quam cognitum ſit ab eo qui de criminalibus cognoſcere poteſt, an infamatio, vel accuſatio ſufficiat ad condemnationem: nam tunc ſi ſufficiat, condemnat, nec opus eſt alia probatione, ſeu purgatione *cap. cum dilectis*, *cap. ſi*
86 *quis de gradu de purgat. can* Si vero non ſufficit ſed criminis adeſt veriſimilitudo, ſtatuenda purgatio eſt *cap. cum in juventute* 12. *de purg. can* ſed et priuſquam quis cogatur purgationem illam ſolemnem facere, vocari debet, & examinari de fama, ne inauditus condemnetur, quod abhorret lex omnis *can. Deus omnipotens* 2. *q.* 1. *can. de illicita* 24 *q.* 3. *L. inauditum ff. ad L. Corn. de Sicar L. abſentem ff de pœnis*. Sententia demum, locum eſſe purgationi, ferenda eſt, ut ex *cap. cum dilectis in fine de purgat. can.* docet *Toloſan. in Syntagm. Libro* 48 *cap.* 15 *n.* 19. Cum igitur hi omnes actus ſint Juriſdictionis, aut ordinarius, aut delegatus hæc præſtare debet: notat Pellegrinus in *Praxi Vicar. P.* 4. *ſect.* 17. *n.* 15. *Corvinus in Aphor. Juris Can. Lib.* 4 *Tit.* 48. *verſ. indicere. Sannig. ad hunc Tit Libro* 5. *Decret. Tit.* 34. *n.* 3.

Quod verò pertinet ad ritum, & formam canonicæ purgationis; hæc, ex ordine, jam ſequitur exponenda. Res ita ſe habet. Qui ſe purgare debet, teſtes in ſui præſidium habebit in
87 promptu, qui compurgatores dicuntur: Quemadmodum ſolebant olim accuſati viros graviſſimos laudatores in ſuam commendationem producere. *Blondus Lib.* 4. *Roma triumphantis*, quos tamèn Pompeius interdixit, ut nemo ex reis ejuſmodi laudatorum præſidio pravitatem ſceleris obtegeret. *Dion. Caſſius Libro* 40. *Rom. hiſtoria*. Olim hos adhibere compurgatores certo numero oportebat; purgandus Sacerdos ſeptem ſocios ſui ordinis proponebat ad ſe probandum innocentem: ſic ſtatuit Concilium Agathenſe in *can ſi legitimi* 13 *cauſæ* 2. *q.* 4. ibi: *Cum ſeptem ſociis ſui ordinis (ſi vallet) a crimine ſemetipſum expurget* Et de Diaconis idem Concilium decernit, his verbis: *Diaconus verò, ſi eodem crimine accuſatus fuerit, cum tribus ſemetipſum excuſet*. Eleganter ex adducta auctoritate adnotat Pellegrinus in *Praxi Vicar. Pract. Crim. P.* 4. *ſect.* 17. *n* 14. hodie præciſum hunc numerum non ſervari; ſed Judicis Eccleſiaſtici arbitrio numerus compurgatorum remittitur; & recentiora 88
Jura quoad hoc arbitrium emanarunt, *cap. cum P. Manconella de purgat. canon.* unde infertur quod electio eſt Ordinarii. Et ideò modò duodecim compurgatores adhibentur juxta textum in *cap. nobilis homo de purgat can* modo ſeptem, aut quinque, *cap. ex tuarum de purg. can.* & in hoc textu ipſum arbitrium Ordinarii, ſeu delegati exprimitur, his verbis: *Ut cum ſeptima, aut quinta manu ſui ordinis, ſicut expedire cognoveris per purgationem canonicam innocentiam ſuam oſtendat*. Notat *Corvin. Aphor. Jur. Can. Lib.* 4. *Tit.* 48. §. *compurgantes*. *Venator. Analyſi Jur. Can. Lib.* 5. *Tit.* 34 §. *qua forma*, his verbis: *Poteſt autem Iudex ut ſuo arbitrio compurgatores aſſignentur curare, & Phabeus Inſt. Jur. Can. Lib.* 4. *Tit.* 1. *n.* 27. hæc ait: *Hodie tamen numerum compurgatorum eſſe arbitrarium Judici &c.* Sciendum deinceps, hos compurgatores *conjuratores* dici a Cujacio ſupra laudato, item *ſacramentales*, & ut ſignificetur, non unum compurgatorem ſufficere, canones manum eſſe volunt compurgatorum. Manus namque apud bonos Auctores multitudinem indicat, ut apud Virgilium 6. *Æneid.*

Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi
- - - - juvenum manus emicat ardens.

Et ideò in *cap. quotier de purgat. can.* Innocentius hæc ait: *Ut tertia manu ſui ordinis, & quatuor Abbatum. & Religioſorum Sacerdotum de ſupradicta ſimonia in veſtra præſentia ſe deberet expurgare, & in cap. ex tuarum de purgat. can.* Lucius III. hæc habet: *Ut cum ſeptima, aut quinta manu ſui ordinis, ſicut expedire cognoveris per purgationem canonicam innocentiam ſuam oſtendat*; & idem loquendi modus in *can. requiſiviſti* 15. *q.* 1. *& in cap. laudabilem, in cap. litera de frigid. & malef.*

Eſto igitur impromptu ſint compurgatores; ita proceditur ad purgationem. Obſervo ex *cap.* 89
inter 10. *de purgat. canon.* quod qui premitur infamia, gravique ſuſpicione, poteſt ipſe purgationem offerre; verba textus hæc ſunt: *Cum publica etiam laboraret infamia, & tantum ſuſcitatum eſſet ſcandalum contra ipſum, quod non poſſet canonicè purgatione deleri, nec ipſum abſolvere. nec purgationem, quæ obtulerat ab initio, & tunc etiam offerebat, recipere voluiſti*. Conſonat *text. in cap. conſtitutus de purgat. can.* Sed frequentius accidit, a Judice purgationem eſſe indicendam, hoc pacto: prout eſt apud *Simancam de catbol. inſt. Tract. Magnor. Tom.* 11. *Parte* 2. *n.* 25. *pag.* 104. in caſu ſuſpecti, & infamati criminis hæreſis, conveniunt in unum Inquiſitores Epiſcopus, aut ejus Vicarius, & Aſſeſſores, ſeu Conſultores periti, & excuſſis probationibus reum condemnant, ut ſe purget ſeptemplus, minuſve teſtibus. Hæc autem ſententia red dicenda eſt. Poſt hæc reus ad ſe purgandum

debet

debet nominare tot viros bonos, teſtes expurgatores quot in ſententia Inquiſitorum continentur. Hi verò ſeorſim vocati a Judice, de tribus ſunt interrogandi. Primùm an reum cognoſcant, & a quo tempore? Secundò an reus, vel ejus conſanguinei, vel affines, dederint aliquid, aut promiſerint ipſis met teſtibus, ut reo faveant? Tertio, an teſtes ipſi ſe obtulerint ad reum purgandum? Cum erit his interrogationibus ad mentem canonum ſatisfactum, teſtes prædicti omnes in auditorium convocantur, & reus ad Tribunal ducitur; tum ab Inquiſitore interrogatur, an homines illos cognoſcat, ſintque illi ipſi, quos in compurgatores proponit. Tabellio autem præſens, prout præcipitur in *cap. quemadmodum de probat.* ſingula literis mandare debet, nec alius quiſpiam poterit intereſſe. His peractis Inquiſitor ad expurgatores converſus, ita effatur: *Scitote fratres, quod N. reus de hoc crimine accuſatus, & ſuſpectus eſt; quamobrem ab ea ſuſpicione ſe purgare tenetur, & vos nominati eſtis in teſtes innocentiæ ſuæ. Tu vero N. per Deum, & ſacroſancta Evangelia reſponde, an ea crimina commiſeris?*

Hæc ſubſequitur rei juramentum, ſe nihil eo-
90 rum dixiſſe, aut feciſſe. Deinde autem reus abire jubetur. Qui remanſerunt coram Inquiſitore compurgatores, ab eodem interrogantur, an ea omnia probè intellexerint, quorum reſponſum adnotat idem Tabellio, & idem una omnes dimittuntur. Sed Inquiſitor ſingulos revocat ſeorſim ad ſe, & ab eis, ſolemni exacto juramento, quærit Inquiſitor: an credant reum juraſſe verum, aut falſum, & quidquid reſponderint, eſt a Tabellione diligenter adnotandum.

Hæc vero praxis tota ex canonum fontibus deducta eſt, *cap. ut ille de purgat. can.* ibi; *Legaliter purgare cogantur, & in cap. de his eod. Tit.* ibi: *Secundum Sanctorum Patrum ſta uta ſe purgare cogatur.* Nam ut totum fiat coram Judice, decernitur in *cap. quoties de purgat. can.* ibi: *In veſtra præſentia ſe debet expurgare.* Quod Judex ad purgationem cogere poſſit, ſtatuitur in *cap. nos inter eod. Tit.* ibi: *Ad purgationem eſt per Diœceſanum Epiſcopum compellendus.*

Quod purgatores ſint examinandi, traditur in *cap. cum P. 7. de purgat. can.* ibi: *Purgatores illius boneſtatis, & opinionis eſſe volumus, quod veriſimile ſit, eos nolle amore, vel odio, ſeu obtentu pecuniæ deierare.* Quod debeant reſpondere, ſe jamdudum, & recenter vitam purgandi probè noviſſe, habetur *in cap. inter 8. ipſum igitur de purgat. can.* Quod juramentum compurgatorum continere debeat, quod veritatem reum credant dicere; expreſſum eſt *in cap. de teſtibus 13. de purg. can.* ibi: *Illi verò, qui ad purgandam hujuſmodi infamiam inducuntur, id ſolum tenentur juramento firmare, quod veritatem, cum credant dicere, qui purgatur.* De forma vero juramenti purgationis eſt textus *in cap. recepimus 16. de purgat. can.* ibi: *Sub hac forma ſe purget ſecundum ſanum intellectum, quem ei duximus exprimendum, videlicet ſimoniam, venditionem juſtitiæ, atque inſontinentiam, de quibus infamatus exiſtit, juret ſe minimè commiſiſſe.* Quod ſuper ſacroſancta Evangelia jurare oporteat, traditur in *can. quoties 15. cauſa 2. q. 4.*

Praxis eadem altiùs ducta ab origine videtur 91
Emanueli Gonzales interpreti eruditiſſimo *in cap. recepimus 16. de purg. can.* cenſetque tractam purgationem canonicam ex conſuetudine vetuſtiſſima, quæ invaluerit apud cultiores Orbis terræ Nationes; quam ſacri canones, & cognitam habuerint, & admiſerint. Præclarus eſt locus ex jure Longobardorum *cap. 1. de contend. inter dominum, & fidelem §. cum autem de his, qui feud. dare poſſ.* Verba prioris textus hæc ſunt: *Inopia tamen probationum firmatur per religionem electuli poſſeſſoris feudi, vel cum 12. ſacramentalibus.* Verba alterius textus hæc ſunt: *Si vero probare non potuerit, prædicto modo, dabetur ei defenſio cum 12. defenſoribus,* & ad hunc ſecundum textum Cujacius plura eruditè, ut ſolet, adducit. Idemque Gonzales Anglorum, Francorum, Friſionum conſuetudinem ejuſmodi purgationis recenſet *n. 6.* Quare Hincmarus in *Opuſculo de divortio Theberga interrogatione 6.* hæc ait: *Hanc purgationem in Eccleſiaſticis, & externis Legibus receptiſſimam eſſe, & a primis ſeculis uſitatam.*

Et ideò, ſicuti *Libro 1. Capit. Caroli cap. 108. Libro 3. & in Legibus Longobardor. Tit. 26. &* 33. purgatio canonica indicebatur per judicium crucis; Id receptum apparet in Concilio apud 92
Vuormer. cap. 17. quod Concilium non benè explicat Gonzales *in d. cap. 16. de purgat. can. n. 5.* quatenus purgationem per judicium crucis ad juramentum per crucem redigit. Verius eſt, referri hoc ad quendam ritum in Legibus Longobardorum expreſſum *Tit. 14. de homine in turba occiſo* his verbis: *Tunc ducendi ſunt ad Baſilicam, & ſortes ſuper altare mittendæ, vel ſi juxta Eccleſiam fieri non potuerit, ſuper reliquias Sanctorum, quæ ſortes tales eſſe debent. Duo tali de virga præciſi, quos tenos vocant, quorum unus ſigno crucis innoſcatur, alius purus dimittitur, & lana munda obvoluti ſuper altare, ſeu reliquias mittuntur; & ſi Presbyter deeſt, puer quilibet innocens, unum de ipſis ſortibus de altari tollere debet, & interim Deus exorandus, ſi illi ſeptem, qui de homicidio commiſſo verum juraſſent, evidenti ſigno oſtendat.* Videndus *Ioan. Baptiſta Hanſenius de Iure jurando veterum cap. 27. pag. 147.* Planeque olim purgationem canonicam adhibitam non fuiſſe per juramentum ſimplex, conſtat *ex can. ſapè, ex can. ult. 2. q. 5.* Sed ejuſmodi peregrina judicia prohibita fuerunt recentiori Jure, Lucius III. *in cap. ex tuarum 8. de purgat. can.* ibi: *Quia verecunda peregrina judicia ſacris canonibus ſunt inhibenda &c.* narrat Balſamon *in can. 62. VI Synodi*, Cabalinus *de Un. negociat. Tomo 2. Libro 6. artic. 8. Sannig. ad Tit. de purg. can. n. 8.*

(d) Effe-

(d) Effectus.

DISSERTATIO V.

Purgationis effectus; liberatio, vel condemnatio. Purgationem an præcedere possit tortura? & purgatus an pœnis sit afficiendus? latè de hoc disputatur; & quid Juris de pœnarum cumulatione?

PUrgationis canonicæ effectus hi sunt. Purgatus a crimine liberatur. In purgatione deficiens, legitimis pœnis tamquam convictus, aut confessus afficitur. Utrumque effectum exponamus.

93 Quod purgatus a crimine liberetur, in *cap. constitutus 9. de purgat. can. in fine, in cap. accedens 14. eod. Tit.* dispositum evidenter invenias. At opus est, ut sententia per Judicem absolutoria pronuncietur; prout deducitur ex *cap.* 94 *ex tuarum de purgat. can.* Verba hæc sunt: *Quam cum præstiterit, suspensionem sine mora, & difficultate relaxes, & cum testimonii boni adnuncians, ab infamia homicidii* (& infra) *auctoritate nostra fretus absolvas.* Ad hæc verba Augustinus Barbosa, hæc adnotat: *Notatur ad hoc, quod si quis purgationem ritè perfecerit, Judex sine mora debet illum declarare innocentem, & ab infamia criminis absolvere, illumque in pristinum statum restituere.* Adhæret Carpzovius *P. 3. Prax. Crim. q. 116. n. 77.* Imò, & hæc vis est legitimè factæ canonicæ purgationis, ut qui juridicè se purgavit, maximè præsente accusatore, 95 non possit iterùm de eodem crimine accusari, ut probat *Tolosanus in Syntagm. Libro 48. cap. 25 n. 10.* Nec enim de eodem crimine bis quærendum est, *cap. de his de accus. can. si illic 23. q. 3.* nisi nova infamiæ supervenerit, quæ firmet, & probet juramento purgatorio infamiam sublatam; nam ex Regula Juris, ex causa idem, qui absolutus fuerit, iterùm potest accusari, *cap. veniens de accus. can. admonere 33. q. 2.*

Quod autem in purgatione deficiens, legitimis pœnis, tanquàm confessus, vel convictus afficiendus sit, manifestis elucet auctoritatibus. 96 In textum in *cap. inter 10. de purg. can.* Sic textus loquitur: *Quod si forsan in purgatione defecerit, eum Ecclesiastica districtionis mucrone percellas, & ab officio, beneficioque depositum, ad agendam pœnitentiam in arctum Monasterium retrudere non omittas.* En alium consonantem textum in *cap. cum P. Mantonella 7. de purgat. can.* ibi: *Deficientem verò in purgatione, omni officio, & beneficio Ecclesiastico privare procures.*

Sed quod attinet ad pœnam ejusmodi deficienti debitam in purgatione, acris contentio est inter Jurisperitos, qualis ea esse debeat? Eadem tamen prævaluit opinio tamquam certior, ut reus in purgatione deficiens puniendus sit pœna ordinaria criminis, perinde ac si convictus fuisset. Sed notetur hæc distinctio, quam tradit *Isac. Simancas ubi supra. de Cathol. inst. Tractat. Magnur. Tomo 1. P. 2. n 13. de purgat. can. pag.* 193. Aut purgationem antecessit accusatio, & tunc pœnæ ordinariæ locus est; aut processum fuit per Judicem inquisitione, vel denunciatio præcessit, & tunc pœna ordinaria Judicis arbitrio est temperanda, *cap. de hoc de simonia, cap. inquisitionis in prine. de accus.* notat ex his auctoritatibus *Simancas ubi supra.* Quamobrem cum de crimine hæresis promotor fiscalis semper accuset; inde fit, ut suspectus de hæresi non secus ac perfectè convictus pœnâ ordinariâ vindicetur; & hoc jure uti Inquisitores, ait idem *Simancas loco supra citato n. 14.* 97

Deficere verò dicitur in purgatione, cum major pars compurgatorum, renuit jurare in favorem suspecti; & notetur, receptum esse, ut eo tempore, quo per Judicem numerus expurgatorum definitur, eodem tempore decernatur; ut si defecerit purgandus in uno, duobus, vel tribus, aut pluribus, pro convicto hæretico habeatur. Notat, docetque idem *Simancas n. 15.* & quod de majore numero dictum est, probat textus in *L. quod major ff. ad munic. in L. 3. ff. de jure deliberand. in cap. ad abolendam de hæret.* 98

Disputatum magna concertatione reperias, an reus vehementer suspectus, sit prius torquendus, deinde si nihil fuerit confessus, se purgare cogatur? Post hæc, an expurgatus abjurare quoque teneatur, tandemque pœnis sit arbitrariis puniendus? 99

Sit nostra conclusio, pœnas ejusmodi omnes cumulandas non esse. 100

Ptobatur I. ex *can. quid ergo 23. q. 5.* ibi: *Non judicabit Deus bis in id ipsum, in tribulatione* (& infra) *non consurget duplex tribulatio*, & ad casum præcisum delinquentis ea dicta redigit *canon 25. Apostolorum* relatus in *can. Presbyter dist. 81.* his verbis: „ Presbyter, aut Diaconus, „ qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto, „ aut homicidio captus est, deponatur; non ta„ men communione privetur, si paruerit senten„ tiæ; dicit enim Scriptura: Non judicat Deus „ bis in idipsum.“

Probatur II. ex *cap etsi Clerici §. de adulteriis de Iudic.* ibi: „ Sed non debet quemlibet de„ positum pro suis excessibus [cum suo sit fun„ ctus officio, nec duplici debeat ipsum contri„ tione conterere] Judici tradere sæculari.“

Probatur III. ex *L. Senatus 14 ff. de accus.* ibi Paulus „ Sententiis censuit, ne quis ob idem „ crimen pluribus Legibus reus fieret.“

Probatur IV. hinc redigendo conclusionem aliam frequentiùs a Scriptoribus approbatam, receptamque, quod, si plures actiones pœnales ex eodem facto nascuntur, una actio consumatur per alteram, idque ostenditur, ex *L. nemo 43. §. 1. ff. de Reg. Iur.* ibi „ Quoties concurrunt „ plures actiones ejusdem rei nomine, una „ tantùm quis experiri debet. Audiatur & Modestinus in *L. plures delicta 53. ff. de obl. & act.* 101

„ Plu-

.. Plura delicta plures admittunt actiones, ſed .. non poſſe omnibus uti, probatum eſt. Auditur, & Paulus in L. 24. *ff. de obl. & act.* .. Qui .. ſervum alienum injurosè verberat, ex uno facto incidit in L. Aquiliam. & actionem injuriarum (*& infra*) ſed quidèm altera electa, .. alteram conſumi. Sed ut articulus hic, in quem incidimus, elucidetur; ſcendum eſt, hac de re controverſiam inter Prudentes antiquos non levem irrepſiſſe. *L. cum ex uno* 32. *ff. de oblig. & action.* §. *ſed & ſi inſt. de oblig. quæ ex del. L. qui ſervum* 34. *in princ. ff. de oblig. & act.* Quamobrem ſic diſtinguendum: conciliationis cauſa. Si plura ſint facta, pluraque delicta, ex quibus plures debeantur pœnæ, per alterum delictum alterius impunitas non obtinetur, *L. 2. in princ. ff. de privat. delict. L. 2. §. qui igitur, L. ſi ſervus* 27. *ff. ad L. Aquil. L. ſi ſtuprum ff. de injur. L. Neratius verſ. idem in eo ff. de ſervo corr. L. ſi ſervus* 48. *ff. ad L. Aq. L. interdum fur.* 56. *ff. de furt.* Si unicum eſt factum, unumque delictum; inſpiciendum eſt, ubi ex eo unico facto plures emanent actiones pœnales, an prius actum fuerit actione magis plena, tunc enim aditus præcluditur alteri actioni, quæ non adeò plena ſit, L. 1. *ff. arbor. furt. ceſar. L. 1. ff. ut bon. rap. L. qui ſervum* 34. *ff. de obl. & act.* Si verò prius actum fuerit actione minus plena, poſſumus poſtmodum agere actione plenipri, ſic tamen, ut, quod in ea plus eſt, conſequamur, *L. quoties* 44. §. 2. *ff. de obl. & act. Hunnius Libro 4. var. reſol. q.* 31. *Cujac. ad L.* 34. *ff. de obl. & act.* Ergo in criminalibus pluribus penis utendum non eſt, ut argumentatur Simanca *de cathol. inſtit. Tract. Magn. Tomo* 11. *P.* 21. *pag.* 104. *n* 19.

Probatur V. quia, ſi qua pœna ſit efficax, ad quaslibet purgandas ſuſpiciones, ſupervacaneum, & iniquum videtur, pluribus pœnis coacervatis ſuſpectum reum vexari; Nam quitorquendo vincit, purgat quæcumque indicia; & qui purgationi canonicæ ſatisfacit abſolvendus eſt, & vir boni teſtimonii declarandus, *cap. ex tenorem de purgat. canon. cap. habet. cap. Memnam* 2. *q.* 4. *L. ſi ſtipulatio facta ff. de V. obl. L. uſt. ff. de quæſt.*

Probatur VI. quia ſi fortè urgent in reum ſuſpiciones evidentiores, modus quæſtionis augeri poterit, & tortus leviter, in quæſtionem repeti; & purgatio, ubi indicenda ſit, amplior, poterit aſſumi compurgatorum numerus, *L. quæſtionis modum, L. unus §. reus ff. de quæſt. cap. inter* 10. *de purgat. can.*

Probatur VII. nam ſicuti Judex plenam fidem præſtat indiciis, ubi reus tormentis crimen confitetur, aut in purgatione ſuccumbat; ſic. par eſt ex adverſo, ut credat, eum, qui tormentorum vim ſuperavit, legitimèque ſe purgavit, eſſe innocentem.

Probatur VIII. quia Judex, quàm fieri poſſit, benigniorem ad partem proclivior, & ad abſolvendum eſſe debet, quàm ad condemnandum, *can. judicet* 3. *q.* 7. *L. quæſtionis ff. de quæſt. can. judicantem* 20. *q.* 5. *cap. eſtote de Reg. Jur. L. abſentem. ff. de pœnis, L. Arrianus ff. de obl. & act.*

Quamobrem, nec qui tormenta vicit, ad purgationem tenetur; nec purgatione ſequuta, aliis inſuper pœnis arbitrio Judicis locus eſt; prout defendit *Simanca loco ſupra laud n.* 17. *& ſeq.*

Sed obſtat I. textus in *cap. inter* 10. *de purgat. can.* §. *ipſum igitur*, in illis verbis .. Purgatio- 102
.. ne verò recepta, beneficium ei reſtituere non .. poſtponas, ne cogatur in Cleri opprobrium .. mendicare; in pœnam autem familiaritatis il- .. lius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe .. dignoſcitur, eum ab officio volumus manere .. ſuſpenſum. Quis ex hac litera textus, non cenſeat cumulari poſſe pœnas; indici poſſe purgationem canonicam, ſimulque pœnam debitam imponi?

Sed recurrit opportunè, quod quarta thæſis noſtræ probatio continet ſuperiùs adducta. Ubi delictum inſtar hydræ ſit, Lernæi illius anguis in Herculis odium a Junone educati: quam belluam ferunt ſecundo vulnere in plura capita redundaſſe; ideſt ubi delictum non unum factum contineat, ſed plura; utique pluribus pœnis locus erit ex ratione *textus in L. numquam 2. ff. de priv. del.* Quocirca ſcitiſſimè Innoc. III. in ea Decretali ſtatuit purgationi legitimè adhibitæ, addendam inſuper pœnam ſuſpenſionis fuiſſe. Nam in d. Decretali §. *verùm quoniam* exprimitur delictum familiaritatis cum hæretico, exprimitur etiam grave ſcandalum, nec non vehemens ſuſpicio, ex teſtium dictis exorta: In pœnam igitur familiaritatis idem ſuſpenſus fuit, & coactus prætera fuit abjurare, non quidem illas hæreſes, de quorum ſuſpicione jam purgatus erat, ſed familiaritatem dumtaxat hæreticorum. Ita textum illum accipit Simanca *ubi ſupra, n.* 24. At quando delictum unicum continet factum, exclamet Advocatus (ait Guazinus *deſenſ.* 33 *cap.* 22. *n.* 1.) quod reus unica debet affici pœna, *L. Senatus. ff. de accuſ. L. quoties ff. de oblig. & act. L. bonæ fidei* 58. *ff. de Reg. Jur.* Ratio hæc eſt; Quia diverſum factum, diverſum crimen eſt, & ideò diverſis plectendum pœnis, *L. 2. Cod. ad L. Flavium de plagiar.* quæ textus eſt pulcherrimus, *L. pen. in fine ff. nautæ. caupones, Larreæ deciſ. Granat.* 50. *n.* 28. *Guazzinus ubi ſupra n.* 10. *Farin. q.* 4 *n.* 114. *& quæſt.* 3. *n.* 81. *Reynald. Tomo* 3. *obſervat. crim. cap* 34. §. 1. *& 2. n.* 15. *pag.* 261. *Carpzovius Pract. crimin. P.* 3. *q.* 132. *n.* 80. *Hottoman. illuſtr. quæſt.* 29. *verſ. aut verò unum pag.* 189.

Non obſtat II. *textus in cap. felicis* §. *per hoc de pœn. in* 6. ait textus, *Per hoc quoque ſacris laribus Poteſtatibus non adimimus facultatem* 103
utendi Legibus contra tales, quas adverſus ſacrilegos Catholici Principes ediderunt. Conſtat ex his verbis, pœnas de Jure in delinquentem multiplicari

VI. Reſ-

Reſpondetur, cum ex uno delicto reſultant effectus diverſi ac ſeparati, pœnas oportet multiplicari; ut pro regula tradit *Carpzovius P. 3. quæſt. 132. n. 0.* Quod, & placuiſſe videtur Covarruviæ *Libro 2 var. reſol. cap. 10. n. 8. ante §. Quintum eſt hoc.* Jam verò in delictis miſti fori, læditur directò tam ſpiritualis, quàm temporalis Reſpublica; ideoque eſt utrique ſatisfaciendum; Hinc ſequitur, Judicem Eccleſiaſticum, & ſæcularem, reum ſceleris punire poſſe; atque ità textum accipit *Covarr. d. L 2. var. cap. 10. n. 6.* quem textum ait, omnes adnotare tamquam ſingularem, præſertim Abbatem in *cap. tua de procur.* Aliter obiectum textum exponit *Vela in cap. 1. P. 2. de Off. Ord. n. 135.* Deinceps & illud dici poſſet, cum delictum tam atrox eſt, ut pœna una impoſita expiandæ nequitiæ non ſufficiat; tunc pœnæ cumulatio admittitur in id, quod plus eſt in una pœna, quàm in alia, L. 1. *ff. de vi bonor. rapt.* L. *cum ex uno 32. ff. de obl. & act.* L. *quoties 41. §. 2. ff. eod. Tit. Carpzov. P. 3. Prax. crim. q. 132. n. 21.* Cum igitur pœna in foro Eccleſiæ irrogata, ſit incompleta, non mirum, ſi & in foro laicali reus puniatur; *Covar. Libro 2. var. reſol. cap. 10. n. 8. verſic. Quartum, Ludov. Gom. ex in § ex maleficiis n. 22. Inſt. de act. Larrea deciſ. Gran. 50. n. 25.*

104 Non obſtat III. textus in *L. ſi quis homicidii 11. Cod. de accuſ.* ubi abſolutus pœnæ ſubiicitur.

Sed obvia ex litera textus reſponſio eſt; quam ut exponam; hoc primò ratum, fixumque maneat, eum, qui criminis publici ab aliquo reus delatus fuerit, ab alio ejuſdem criminis reum deferri non poſſe, *L. hi tamen §. ult. ff. de accuſ. cap. de his 6. de accuſ.* ubi ex Concilio Moguntino ſic legitur: *De iis criminibus, de quibus abſolutus eſt accuſatus, non poteſt accuſatio replicari*; conſonat textus in *can. ſi illi 23. q. 4. in can. veniens 35. q. 9. in can. ſi quem 8. in can. notandum 2. q. 3. L. Senatus 14. ff. de accuſ. L. 4. §. fin. ff. ad L. Jul. de adult.* Nihilominùs hoc diſponitur in *L. qui de crimine, Cod. de accuſ.* quod, ſi ex eodem facto plura crimina naſcantur, & de uno crimine quis fuerit in accuſationem deductus, de altero crimine deferri ab alio non prohibeatur. Ex quo lucem accipit quæ Lex opponebatur, nempe textus in *L. ſi quis homicidii 12. Cod. de accuſ.* qua Lege diſponitur; quod, ſi reus fuerit, abſolutus uno crimine, non eſt dubium, eum ab alio alterius criminis accuſari poſſe; dat eadem Lex exemplum. Quidam fuit a crimine homicidii abſolutus; ab alio accuſari poteſt criminis *paſtorum, latronumve*, ſic loquitur textus: Et debemus multum eruditioni Cujacii, qui ea verba, ut ſolet, doctiſſimè exponit. Nam, ut refert Vir eximius, Imperatores Diocletianus, & Maximianus reſpexerunt ad ſuam ætatem, quæ paſtorum ingentem manum latrocinia patrare conſueviſſe, villaſque miſerabili direptione vaſtare ex Mamertini Panegirico iiſdem Imperatoribus recitato colligitur. Verba Mamertini hæc ſunt .. Illud malum tua Cæſar, neſcio, .. utrùm magis fortitudine repreſſum ſit, an cle- .. mentia mitigatum, cum militares habitus igno- .. ri ruſtici appetiverunt, cum paſtor equitem, .. cum hoſtem barbarum, ſuorum cultorum ru- .. ſticus vaſtator imitatus eſt. Hoc ergò admittimus, eum, qui uno crimine eſt abſolutus, alio, veluti latrocinii, reum poſſulari poſſe. At idem crimen reo abſoluto ab eodem, vel ab alio obiici non poteſt. Alia cumulat *Cujacius, & Brunemannus* ad eamdem Legem.

Hanc eandem quæſtionem attigit Illuſtriſſimus D. Meus Bonfinius *in Banniment. Tomo 1. cap. 21. ſupplet. n. 19.*

DE SIMONIA

TITULUS III.

IN primum delictum ſupremi Numinis lædens majeſtatem; ſimonia; execrandum nefas, impium flagitium, ſordidum monſtrum; quod primus contra Dei Eccleſiam ſtygis ab antris eduxit (*a*) Simon ille præſtigiator, qui cæleſte donum Sanctum Spiritum a Principe Apoſtolorum Petro mercari, profano pretio, tentavit. Præceditque meritò ſimonia catervam, colluviemque aliorum ſcelerum; nàm primus, qui ſinum Eccleſiæ matris, quaſi vipereus anguis, dilaceraverit, totus ex fraude, mendacioque

compositus, Simon extitit. Qui, se Dei virtutem esse, dicebat; & quasi Patrem in Samariam, suum natale solum, descendisse; inter Judæos quasi Filium apparuisse; in reliquas Gentes quasi Spiritum Sanctum adventasse. Tam nefarium hominem, tam impium, quodam die, inspectante populo, in sublimem aerem arte Dæmonum evectum, Apostolorum Princeps orationis vi egit in ima præcipitem. Jam tùm igitur simoniæ facinus immane, suprêmi Numinis ultricem iram expertum est. At eadem hæc labes subinde per varias ætates succrevit, & ad vicem Lernæi capitis, totiès canonum excisa decretis, repullulare non desistit.

Jam igitur hujus delicti pravitatem revelemus, ex definitione, ac divisione; tum canonum solicitudinem in pœnis ad simoniam, e Rep. Christiana eliminandam spectabimus.

Quid est Simonia? Ea sic definitur; (*b*) Est studiosa voluntas emendi, vendendive spiritualia, aut spiritualibus annexa - Vocetur simonia, si libet, (*c*) hæresis; vocetur sacrilegium, ut in *can. audivimus* 1. *q.* 3. vocetur crimen læsæ majestatis, ut in *can. sanè* 3. *caus.* 15. *q.* 3. vocetur blasphemia, ut in *can. Petrus* 19. *caus.* 1. *q.* 1. nil harum appellationum erit absre, ad declarandum tantum nefas conantis Sancti Spiritus donum pretio mercari. Hic autem titulus venale reddendi donum Dei, si non adsit saltèm implicitè, aut per imaginem, simoniæ, sceleris (*d*) nequaquàm patratur. Ex adverso qualecumque [*e*] sit pretium vendentis, ementisve nefario conatu rem spiritualem, semper hanc labem inducit; Imo sacri Canones munus a manu, munus a lingua, munus ab obsequio pretii vicem habere statuunt, *can. sunt nonnulli* 1 *q.* 1. *can. Salvator* 1. *q.* 3. Et quod magis est, ut quis simoniæ reus sit, non exigitur pravum actum ex utraque parte esse completum, sed est satis (*f*) unius promissio. Atque hæc omnia definitionem simoniæ respiciunt, pravamque naturam ejusdem patefaciunt.

Progrediamur deinceps ad divisionem ejusdem criminis. Summa execrabilis hujus delicti, divisio hæc est: Quod omnis simonia aut Jure Divino sit vetita, aut Jure dumtaxàt (*g*) Ecclesiastico. Item alia est simonia (*h*) conventionalis, cum sola rem tradendi temporalem pro spirituali intercedit conventio; alia (*i*) realis, cum rei sequitur traditio; alia demùm [*k*] mentalis, cum extrinsecùs se non prodit committendi simoniam intentio, sed pravum dantis, recipientisve propositum intus se continet, *Extrav.* 2. *de sim.*

Sistamus demùm in pœnis adversus simoniacos constitutis. Illud primum omnium ratum, fixumque maneat, nec novo, nec veteri Jure, contra aliam (*m*) simoniam pœnas esse statutas ipso facto incurrendas, quàm contra eam, quæ patratur, vel in susceptione Ordinum,

vel in Religionis ingreſſu, vel in beneficiis eccleſiaſticis; textus ſunt *in Extravag. ſanè*; *in Extravag. cum detestabile de simon. in Bulla S. Pii V. Cum primum*.

Pœnæ autem ejuſmodi ſunt. Si in ſuſceptionem Ordinum ſimoniæ pravitas irrepſerit, ejuſdemque collationem, incurritur ipſo facto excomunicatio Sedi Apoſtolicę reſervata; *Extravag. 2. de sim.* Qui ordinavit ſuſpenſus eſt a collatione omnium Ordinum ſaltèm per triennium, itemque qui ſic Ordinem ſuſceperit, ſuſpenſus eſt ab eo Ordine, *cap. pen. de simon.* Et ex Conſtitutione 91. *Sixti V.* quæ incipit *Sanctum, & ſalutare*, qui ſic ordinavit, ab executione omnium munerum Pontificalium, & ab ingreſſu Eccleſiæ eſt interdictus; qui verò ſic fuerit ordinatus, ſuſpenſus cenſetur ab aliis antea ſuſceptis Ordinibus, tempuſque ejuſdem ſuſpenſionis ita ordinati uſque ad decennium, excluſa ſpe diſpenſationis, porrigitur ex *Conſtitutione S. Pii V.* quæ incipit *Cum primum*. Si in Religionis ingreſſu ſimoniaca venalitas intervenerit, tàm dans, quàm recipiens incurrunt Sedi Apoſtolicæ reſervatam excomunicationem; Capitulum verò, ſeu Conventus ſuſpenſionem incurrunt Sedi Apoſtolicæ pariter reſervatam, *Extrav. 1. de sim.* & admiſſus diſpenſatione indiget, ut poſſit in Monaſterio remanere; qui & infamia Juris notatur, *d. Extravag. 1. §. certum*. Si demùm pœnæ quærantur ad removendam a beneficiis labem hanc teterrimam impoſitæ; dans, ac recipiens ſimoniacè beneficium eſt excomunicatus, itemque mediator, excomunicatione Sedi Apoſtolicæ reſervata, *Extrav. 2. de simon.* Nec non etiam collatio, proviſio nulla eſt, teneturque [*o*] proviſus et dimittere beneficium, & fructus reſtituere, *can. ſicut tuis 33. de simon. can. ſi quis 1. q. 1. cap. Matheus hoc Tit.* Qui quidèm proviſus perpetuò eſt ad beneficia inhabilis ex Bulla *S. Pii V. Cum primum*.

Hactenùs de pœnis ipſo Jure incurrendis. Sunt autem in ſimoniacos pœnæ aliæ, ſed a Judice ferendæ; neque incurruntur illicò, ideſt ipſo jure. Talis eſt, depoſitio ab officio, & beneficio, juxta ſpeciem textus in *cap. cum ſuper 2. de confeſſ. in cap. ſicut 6. de sim. in can. erga 1. q. 1.* Talis eſt infamia, *can. ult. 1. q. 3* Tale interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ ex Bulla 99. *S. Pii V. quam plenum, apud Theſaur. de pœn.* verbo *ſimonia cap. 11.* Talis excomunicatio, de qua in *Extrav. 1. de ſent. excom.* quam innovavit *Gregor. XIII. Bulla 24.* Talis item pœna, de qua *in cap. 2. ne Prœl. vices ſuas* Talis & illa pœna, quam ſtatuit Julius II. in Bulla *Cum tam Divino, apud Theſaur. ibid. cap. 7.* Talis illa demùm, quam infligit *Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 18. de reform.*

SUM-

SUMMARIUM.

1. Simonis Magi nomen.
2. Ante Simonem alii simoniaci fuerunt.
3. Simonis Magi gesta.
4. Exponitur textus in can. nam si consenserimus dist. 27.
5. Simonis Magi mors.
6. Definitio simoniæ adducitur.
7. Cur simonia dicatur studio a voluntate?
8. Lotherius refutatur.
9. Quæ nam sit materia simoniæ?
10. Quæ nam spiritualia dicantur?
11. Quæ nam dicantur spiritualibus annexa?
12. Distinctio de annexis antecedenter, vel consequenter.
13. Exponitur textus in cap. quæsitum de rer. permut.
14. Simonia cur dicatur hæresis?
15. Quæ nam dicatur propriè simonia hæretica?
16. Simoniaci hæretici non gaudent immunitate Ecclesiæ.
17. Simoniaci hæretici ab omnibus accusari possunt.
18. Simonia hæretica frequenter dicitur ea, quam Lex Divina condemnat.
19. Disputatur, an ad alium finem rem temporalem tradere, quàm ad emendam rem spiritualem, simonia sit?
20. Recitantur duæ Propositiones damnatæ ab Innocentio XI 45. in ordine, & 46.
21. Quo in sensu ea Propositiones damnatæ sint.
22. Defenditur, quod si res detur sine titulo mercandi rem spiritualem, simonia non committitur.
23. Offerre temporale cum spe spirituale obtinendi simoniam non inducit.
24. Titulus temporale aliquid dandi in speciem muneris, simonia non est.
25. Quomodo titulus redimendi vexationem excusset a simonia.
26. Titulus stipendii excusat a simonia.
27. Constitutio pensionis inducens titulum excusantem a simonia.
28. Vendere jus Patronatus cum universitate bonorum, an simonia sit?
29. Titulus annui census excusat a simonia.
30. Omne pactum circa spiritualia simoniacum reputatur.
31. Quomodo hæc regula intelligatur?
32. Honesta pactiones non improbantur.
33. Procedit ea regula in simonia Jure solum Ecclesiastico prohibita.
34. Exponitur textus in can. Salvator 1. q. 3.
35. Simonia Juris Ecclesiastici nonnullis tantùm in casibus procedit.
36. Disputatur, an simonia admittat parvitatem materiæ?
37. Distinguitur inter forum externum, & forum internum.
38. Non committitur simonia, si res temporalis tradatur ei, qui jam certus erat ahàs rem spiritualem concedere.
39. Exiguum quiddam tradere, an sit licitum.
40. Ratio, cur toleretur exigua muneris traditio.
41. Disputatur, an, ut simoniæ crimen punibile sit, debeat utrinque esse perfecta?
42. Quid sit simonia conventionalis mista.
43. Dividitur simonia in eam, quæ Jure Divino improbatur, & in eam, quæ est tantum contra Jus Ecclesiasticum.
44. Falsi redarguuntur nonnullorum sententia circa hanc divisionem.
45. Quæ nam verè sit simonia contra Jus Ecclesiasticum?
46. Gravissimæ enodantur difficultates.
47. Simplex tractatus in foro externo punibilis non est.
48. Simonia contra Jus Ecclesiasticum ficta dici potest.
49. Latè tractatur de simonia conventionali.
50. Variæ difficultates enodantur.
51. Non committitur simonia; ubi res spiritualis, aut temporalis debita deducitur in pactum.
52. Pactiones, quibus in fundatione Jus Patronatus acquiritur, non sunt simoniacæ; & quæ vexatione?
53. Agitur de simonia purè conventionali; & quid ea sit, declaratur.
54. Agitur de simonia conventionali mista.
55. Conventionalis simonia nullas habet in se pœnas à Jure expressas.
56. Simonia confidentia tametsi conventionalis pœnas in se habet a Jure statutas.
57. Agitur opportunè de simonia confidentia. Et transcribitur Bulla S. Pii V.
58. Indicatur Bulla Pii IV. pariter in confidentiarios.
59. Quid sit simonia confidentialis?
60. Quid sit in confidentia regressus?
61. Quid sit confidentiaria simonia quoad ingressum?
62. Quid accessus sit in confidentia?
63. Reservatio pensionis an sit simonia confidentia?
64. Pravitatis ratio in simonia confidentia.
65. Cur S. Pius V. in confidentia manè pationem esse dicat?
66. Cur idem S. Pius confidentiam vocet depositum?
67. Ratio confidentiam improbandi.
68. Antiquitùs ex quadam consuetudine confidentia tolerabatur.
69. Facilitas in confidentiam incidendi ostenditur ex variis casibus.
70. Tractatur de reali simonia.
71. Agitur de mentali simonia.
72. Quid sit simonia mentalis?
73. Requiritur ad simoniam mentalem, ut opus externum sit indifferens.
74. Solvuntur variæ difficultates, quibus negari possit simonia mentalis.
75. Simonia mentalis nullas habet in se pœnas in

foro

foro externo, ſed ſolum in foro poli.
76. *An textus* in cap. ult. de ſimonia, *agens de ſimonia mentali, correctus fuerit per Bullam* S. Pii V. *qua incipit* Cum primum
77. *Quænam pœna in ſimoniacos ipſo jure incurrenda ſtatuta reperiantur in Jure.*
78. *Tantùm in triplicem ſimoniæ ſpeciem pœna ipſo facto incurrenda decernuntur.*
79. *In his pœnis contra triplicem illam ſimoniam, non eſt neceſſaria ſententia declaratoria.*
80. *Pulcherrima traditur diſtinctio* Morlæ in Emporio Juris.
81. *Pœna invaliditatis actus ſimoniaci locum non habet in ordinatione ſimoniaca.*
82. *Traditur elegans ratio eruditiſſimi* Gonzalez.
83. *Varii Canones, qui opponi poſſunt ad oſtendendam invalidam ordinationem ſimoniacam interpretantur.*
84. *Proviſus de beneficio per ſimoniam tenetur illud in conſcientia dimittere.*
85. *Non tenetur, ſi per triennium illud beneficium pacificè poſſederit.*
86. *Nec tenetur dimittere, ſi non ipſe, ſed alius cauſam dederit ſimoniacæ acquiſitioni.*
87. *Nec tenetur dimittere, ſi mentalis ſolum interveneriſ ſimonia.*
88. *Item ſimoniacè proviſus tenetur ſecundum conſcientiam fructus inſuper reſtituere.*
89. *Non tenetur proviſus ſimoniacè fructus reſtituere, ſi proviſio turpis fuerit ex mentali tantùm ſimonia.*
90. *Item non tenetur ad fructuum reſtitutionem, ſi revalidatio tituli, & compoſitio, ſeu condonatio a Sacra Pœnitentiaria fuerit impetrata.*
91. *An Epiſcopus poſſit revalidare Titulum? Adducitur Declaratio Sacræ Congregationis.*
92. *Non tenetur fructus reſtituere, qui bona fide beneficium ſimoniacè traditum detinuit.*
93. *Stipendia perſonalia reddere non tenetur ſimoniacè proviſus.*
94. *Item poſt elapſum triennium, ubi a tertio ſimonia commiſſa fuerit, proviſus non tenetur fructus reſtituere.*
95. *Quibus nam debeat proviſus fructuum reſtitutionem facere?*
96. *Sufficit, ut reſtitutio fiat etiam pauperibus.*

EXPLICATIONES.

(a) Simon.

DISSERTATIO I.

Simonis Magi geſta. Ante illum alii ſimoniæ labe infecti. Ratio redditur, cur crimen hoc a Simone nomen traxerit, ex ejuſdem vita. Exponitur text. in can. ſi conſenſerimus diſt. 27.

FAs ſit dicere. Nil habet ſibi propitium, inſigne ſcelus, præter famam. Cogita Heroſtratum illum, qui Dianæ Epheſiæ templum incendit, id ſpectans, ut ſibi nominis perpetuitatem compararet. Exitus optatis reſpondit. Incendium accidit, quo die natus eſt Alexander Magnus; autore Plutarcho, *in Vita Alexandri*. Quid profuit ſanxiſſe Epheſios, propoſitis graviſſimis ſuppliciis, ne quis in poſterum Heroſtratum nominaret? Nomen Heroſtrati latè fuſum; nomen Heroſtrati in omne ævum perennabit. Tale etiam nomen Simonis Magi. Poterunt elabi ſæcula; Simonis commemoratio perpetuis curſibus, converſionibuſque cœleſtibus vigebit; non ad gloriam: ſed ad execrationem, ad dedecus, ad infamiam. Mirum dictu, ſed verum. Ante Simonem plures extitere, qui ſe hoc ſcelere violarunt; quod Simoni tribuitur, contaminarunt, Sacri Canones exempla, ſed hiſtoria ſacra, proferunt. Ecce, in *can. qui ſtudet* 12. *cauſ.* 12. *q.* 1. refertur, quod Giezi ſervus Eliſæi, gratiam ſanitatis Naaman Syro vendidit; quod turpe factum Eliſæus ultus eſt 4. Reg. *cap.* 5. Item *in can. ſecuti* 23. *cauſ.* 24. *q.* 1. refertur exemplum Balaam, quod extat *Numer. cap.* 22. qui ſuas locavit operas, ut populum Dei benediceret. Patet *in can. ſicut* 42. *in fine de ſimonia* Giezi exemplum propoſitum. Similiter Judæ, qui Redemptorem omnium vendidit, proditio nefaria in exemplum adducitur in *can. qui ſtudet* 12. *cauſ.* 12. *q.* 1. Ultra hæc exempla, alia ſe ſe offerunt in Scriptura Sacra. An non Antiochus Epiphanes Syriæ Rex ſummum Sacerdotium impiiſſimo Jaſoni vendidit, ut in 2. *Machab. cap.* 4. & refertur in *can. ſicut* 29. *cauſ.* 1. *q.* 1. An non Apoſtolus Gentium profanum Eſau vocat; quod ſuæ ſuæ vendiderit honorem primogenituræ *Hebræ.* 12. Enitetur, ante Simonem Magum, hac labe infectos fuiſſe Giezi, Balaam, Judam, Jaſonem. Tamtèn nihilominùs a Simone ſimonia nomen accepit, cum tamen in lege Moſaica, ſimoniæ prohibitio, ſine dubio, prohibitionem munerum, ſacris Sacerdotibus comprehendeſtet. *Exod. cap.* 23. 3. *Reg.* 13. 22. *Micha cap.* 3. *Ezech. cap.* 22. & 34. *Jeremiæ cap.* 23. *Zachar. cap.* 11. Notat *Gibalin. de ſimon. q.* 6. *conſect.* 1. *pag.* 111.

Enimverò tantum opprobrium, in execrationem ſæculorum inſequentium, Simonis nomini dumaxat inſedit; propterea quod pertinaciter ſuſtinuit, licitum eſſe tam immane flagitium, ut inſinuat D. Ambroſius L. 2. *cap.* 4. *de pœnit.* id autem quid erat, niſi naſcentem Eccleſiam labefactare, perniciemque Chriſtianæ Reipublicæ,

atque

atque interitum, quem tamen Deus numquam sinet, exitiumque moliri? Nemo tam impius, tãque sui similis, præter Simonem inveniri potest. Qui se ipsum magnam Dei Virtutem dicebat, ut Epiphanius testatur *Lib. 1. Tom. 2. de hæres. in princ.* Quin, & Helenam, fœminam impuriſſimam uxorem ſuam, auſus eſt Spiritum Sanctum dicere, & propter hanc ſe de Cœlo deſcendiſſe. Et hanc eandem eſſe dixit, ob quam Trojani, & Græci tot prœlia dimicarunt, ut habet idem Epiphanius. Inde factum, ut Romani eumdem Simulacri honore affecerint in flumine Tyberis inter duos pontes collocati, cum hac inſcriptione: *Simoni Deo Sancto*; quod & narrat *Card. Bruno de hæret. Tract. 11. Tomo 8. 2. cap. 2. pag. 286. Stondanus anno 35. n. 12.* Idem hic mortalium nequiſſimus, ut fictè acceſſerat ad fidem, *can. Salvator 8. 6 igitur 1. q. 3.* ubi: *Simon Magus, qui ad fidem fictè acceſſerat*; ita Dæmonem adhibuit audacem ſatellitem, atque adminiſtrum ſuæ; quem colebat magicæ artis conſuetudine depravatus, *can. quidam 39. cauſ. 24. q. 3.* ibi: *Simoniani dicti a Simone magicæ artis perito*, & in *can. Petrus 19. cauſa 2. q. 1.* ita ſcriptum eſt: *Petrus Simoni, qui magica artis conſuetudine depravatus &c.* Ergo & illud ſuæ nequitiæ adjecit, ut, cum miracula cerneret in illis qui Spiritum Sanctum ſuſcipiebant, effulgentia, ambiretque & ipſe ſignis ubique inclareſcere, donum Sancti Spiritus profano pretio ab ipſo Apoſtolorum Principe mercari tentaverit. *Actor. cap. 8.* Cui Petrus ait: *Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto, quia exiſtimaſti donum Dei pecunia poſſideri.* Quæ verba tranſcripta leguntur in *can. ea 22. cauſ. 1. q. 1.* Idemque Petrus: Pecunia tua tecum ſit in perditionem; non enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui: in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis, video, te eſſe, quæ verba, referuntur in *can. nam ſi conſenſerim 7. diſt. 27.*

4 Ad hujus canonis expoſitionem, quod ea verba: *In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis, video, te eſſe*, ſciendum eſt, B. Petrum non ex ſimplici illo actu externo, tamquam blaſphemum, & hæreticum Simonem ſpirituali gladio percuſſiſſe, ſed ex divinitus ſibi revelata nequitia, ut ſcitè animadvertit *Lotherius de re benef. Lib. 3. q. 20. n. 13. & 14.* Nequitiam Simonis idcirco dixit *fellem amaritudinis, obligationem iniquitatis*. Quia Petrus non ignotas erat, ob hanc revelationem, pectoris affectum, ut ratiocinatur Origenes *in can. Deus 38. cauſ. 24. q. 3.* Hic verò affectus ſacrilegii ſpecies extitit, ob rei ſacræ indignam tractationem: ideoque Eccleſiæ perpicioſiſſimus, ut verba ejuſdem textus accipite *Lotherius Libro 4. Tract. noviſſimi, §. 2. n. 4. pag. 181.*

Sed cum Petrus dixiſſet Simoni: *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua*; An impius homo monitis tam ſalutaribus morem geſſit? Quinimò Neronis animum, ob magicas artes ſibi conciliavit, ut potentem ſuis haberet ſceleribus patronum; et quantum poſſet, palam ut oſtenderet, vi Dæmonum in ſublime ſubvectus eſt quodam die, inſpectante populo, quem a Dei veri cultu cupiebat avertere. At eumdem Apoſtolorum Princeps preces ad omnipotentem Deum effundens, diſſipatis præſtigiis in ima præcipitem egit, eliſumque toto corpore, exhalare nequiſſimum ſpiritum, vidit circumfuſa multitudo, tali ſupplicio mactari dignuſſimum caput, cœli, terræque ludibrium. Solus Nero exindeſcens Petrum, & Paulum nece glorioſiſſimæ addixit, quod Maronianus Poeta eximius hiſce carminibus expreſſit *Lib. 1. de ſacris diebus menſe Junio de martyrio S. Petri, & Pauli.*

Cum viroſa Nero ſpirans aconita, Draconis
Morè venenoſi rabiem prorupit in iſtam
Et ſcelus eſt auctus, quod non abolebitur unquã,
Unde illi pœna eſt æterna infamia ſæclo
Juſſit enim Petrum, quo non inſignior alter
Religione fuit, pedibus ſublime frementis,
Ore in humum verſo pendere patentibus ulnis,
Et Paulum rigido jugulum ſubmittere ferro.

& infra cauſam reddit.

Tum magus eneadæ Simon, ipſumque Neronẽ
Præſtigiis ludens ſe ſe jactabat iturum
Aërium per iter, volucreſque æquare volatu.
Petrus ut a terris ſublatum in nubila vidit,
Submiſſis genibus miſta prece Numina flexit,
Uſque ſuper præceps ingens quaſi pondera moles
Cum ſtridore ruit, fuſiſque attrita medullis
Oſſa ſolo baſtrum; Animam Vulcanus adumbrat
Traxit, & in tetri foricis ſepelivit Averni.

Quæ carmina ad ornatum adduxiſſe videri non debet abſre, cum nonnumquam ipſi canones eumdem morem obſervent, *can. turbat 37. diſt. cum aut facta de pœnit. diſt. 1. can. nec mirum 33. Magi 26. q. 5. can. Dominus 87. cauſ. 2. q. 1.*

(b) Definitur.

DISSERTATIO II.

Definitio Simoniæ, Uberrimè verba ſtudioſa voluntas, explicantur. Refellitur Lotherius. Agitur de materia ſimoniæ generatim.

CUM definimus, lineamenta ducimus ad rem repræſentandam. At expoſitione definitionis, colores addimus, quibus imago concepta nobilitatur, completur, integreque ſe prodit. Leviter adumbrat ſimoniæ pravitatem ea Scriptorum definitio, qua nos utimur *Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, vendendive ſpiritualia, aut ſpiritualibus annexa*; hanc noſter Lancellottus adhibet *Inſtit. Can. Lib. 4. Tit. 3. in princ.* cæterique omnes noſtrarum Inſtitutionum compilatores. Quæ pauca definitionis verba comprehenduntur, jam dilatanda ſunt.

Ratio-

Rationem reddo, cur simonia dicatur, *Studiosa voluntas*, ex ipsis Canonum fontibus, prout ratio nostri muneris efflagitat. Audi Urbanum II. *in can: Salvator* 1. *q.* 3. *Simon Magus non Spiritum Sanctum, quo erat ipse indignus, sed donum Dei emere voluit*. Notetur verbum illud *voluit*. Audi etiam Concilium Toletanum *in can. reperiuntur* 1. *q.* 1: *reperiuntur quamplurimi negotio muneris periturí, mercari velle gratiam Spiritus Sancti*; notetur verbum illud *velle*. Audi quoque Gregorium Nazianzenum, *in can: qui studet* 11. *cauſ.* 1. *q.* 1. ibi: *Qui ſtudet donum Dei pretio mereari.* Obſerventur verba illa: *qui ſtudet*. En igitur unde adducti ſimus, ad pronunciandum, ſimoniam eſſe ſtudioſam voluntatem; Non quia ſimonia actum externum excludat, ut perperam nonnulli cenſuerunt, qui hac difficultate implicíti aliam excogitarunt definitionem. Sed dicimus ſimoniam ſtudioſam voluntatem; quia ſimoniacus pacto, contractu, tractatu, traditione, receptione ve rei temporalis numquam id aſſequitur, ut inde emptio venditio verè reſultet; propterea quod rei ſpiritualis emptio numquàm ſequitur. Atque hæc expoſitio paritet ex fontibus Canonum hauritur pura, genuina, unicèque recipienda. Profero textum in *can. Judices* 23. *cauſ.* 1. *q.* 1. §. *poterat*, his verbis: *Spiritus enim Sanctus, nec venundari, nec emi poteſt*. Profero quoque textum in *can. multipliciter* 22. *cauſ* 1. *q.* 1. ibi.. Quod ſi non .. venditur, quemadmodum certè non venditur, .. compertiſſimum quoque eſt in iſtis Spiritus .. Sancti gratiam non eſſe. Profero adhuc textum in *can. Gratiam* 1. *q.* 1. *gratiam cum ordinaveris non ſuſcepiſti, quia gratuito eam non meruiſti*. Nec non etiam idem iſtud confirmo, ex textu in *can. ea quæ* 5. *cauſ.* 1. *quæſt.* 3. ibi: .. Quidquid ergo, vel in ſacris Ordinibus, vel .. in Eccleſiaſticis rebus vel data, vel promiſ- .. ſa pecunia acquiſitum eſt, nos irritum eſſe, .. & nullas umquàm vires habere cenſemus. Exigui laboris jam eſt, ex addu&ctis Canonum verbis deducere; quod ſimoniacus numquam id aſſequitur, ut vera emptio, venditioque contingat; ſed ea remanet in puris terminis conatus, ſtudioſeque voluntatis. Sicuti rerum ſacrarum ſæculi quoque Legibus alienatio perperam fieri dicitur, *L. ſed Celſus 6. ff. de contr. empt.* Pomponius ibi - Sed Celſus ait hominem libe- .. rum ſcientem te emere non poſſe, nec cujuſ- .. cumque rei ſi ſcias alienationem eſſe: ut ſa- .. cra, & religioſa loca. Juſtinianus in §. *Sacra* 8. *inſt. de rer. div.* Seu verùs, numquam ſimoniacus ad perficiendam emptionem, ac venditionem perve re poteſt. Quia res deficit, quæ venditur, ematurque; ſiquidem donum S. Spiritus ad actum commercii, humana temeritate nequaquam eſt deprimendum, *can. multipliciter verſ. ſimiliter* 1. *q.* 1. ibi: *Qui hoc nefarium facinus admittunt, Sanctum deprimunt Spiritum*. Præclare ad rem noſtram Pomponius in *L. nec emptio* 8. *ff. de contr. empt.* ibi: *Nec emptio, nec venditio ſine re, quæ veneat, poteſt intelligi*. Vere ergo in ſimonia, res deficit, quæ contrahatur, alienetur que. 7

Ex qua doctrina omnium veriſſima, quam præſensit, licèt aliter expoſitam, Gonzales in *cap.* 1. *de ſimonia n.* 13. convincitur Lotherius *de Re Benefic. Lib.* 3. *q.* 29. *n.* 15. noſtram reprobans definitionem. 8

Ait, potius ſimoniam dicendam eſſe conventionem, quàm voluntatem; Quia cum voluntas quid internum ſit, non ſubiicitur foro externo;

Reſpondetur, nos etiam velle, quod ſimonia conventio ſit; ſed ſine effectu, ad quem tendit, adſpiratque conventio, & in ſupracitatis locis *in can. judices*, in *can. multipliciter*, in *can. gratiam* 1 *q.* 1. agitur de ſimonia actuali; Eademque nihilominus ſtudioſa dicitur voluntas:

Hactenùs demonſtratum eſt, quàm rectè definiatur ſimonia ſtudioſa voluntas.

Rationem reddo deinceps, cur ſimonia venalitas ſit rei ſpiritualis, vel ſpirituali annexæ: Sed uberiùs hic locus tractandus eſt, cum reſpiciat ſimoniæ materiam.

Materia ſimoniæ, res eſt quælibet ſpiritualis, aut natura, aut cauſa, aut effectu, ut optimè *Anacletus ad hunc Tit. n.* 44. *& ſeq.* 9

Natura, ſunt omnes gratiæ ſupernaturales, tam gratum facientes, quàm gratis datæ, tam habituales, quàm actuales: Virtutes Theologicæ, et naturales infuſæ, characteres ſacramentales, et ſimilia, de quibus *in can. gratia, in can. qui ſtudet* 1. *q.* 1. *in can. dictum eſt* 1. *q.* 1. 10

Cauſa, res ſpirituales ſunt, quæ cauſant gratiam ſanctificantem, ut ſacramenta; vel ad illam diſponunt, ut ſacramentalia cujuſmodi ſunt omnes conſecrationes, benedictiones quarumcumq; rerum, aquæ, numiſmatum, Crucium, veſtium, vaſorum Eccleſiæ, altarium; et de his ſunt textus in *can. fin.* 1. *q.* 3. *in cap. non ſatis* 8. *in cap. cum in Eccleſia* 9. *de ſimon.*

Effectu, ſunt res ſpirituales, quæ, a dono, officio, poteſtate, juriſdictione ſpirituali tamquam proxima cauſa procedunt, ut miraculorum patratio; quæ a gratia gratis data profluens, temporalem renuit compenſationem, *can. gratia* 1. *q.* 1. ibi: *Gratia ſi non gratis datur, gratia non eſt*. Item diſpenſatio in votis, juramentis, legibus Eccleſiaſticis, *can. nullus* 1. *q.* 1. *cap. nemo* 14. *de ſim. cap. ad aures* 24. *ibid. Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *de reform. matr. cap.* 5. Talia item ſunt electio, poſtulatio, præſentatio, nominatio, inſtitutio, collatio, inveſtitura ad beneficia, *cap. de hoc* 11. *cap. Matheus, cap. in tantum* 96. *de ſimon. can. vendentes* 1. *q.* 3.

Spiritualibus annexa dicuntur illa, quæ cum per ſe ſpiritualia non ſint, attamen a ſpiritualibus pendent, aut ad hæc ordinantur. cujuſmodi ſunt ſepulturæ, præbendæ, ac beneficia, vaſa ſacra, juſpatronatus. At permagni intereſt, ſic diſcernere ſpiritualibus annexa; ſcilicet hoc conſtituendo cum *Divo Thoma* 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. Quod ſpiritualibus annexa, quædã ſunt antecedenter, quædã conſequen- 11

ter. Annexa antecedenter ea ſunt, quæ cum ex natura ſua materialia ſint, præcedunt rem ſacram, ad quam referuntur; prout ſunt calices, & altaria, & ſacra veſtimenta; Hæc verò, cum primario, atque ex ſe materialia ſint, formam induunt ſpiritualem, ex accedente illis conſecratione. Inde ſequitur, quod ejus generis res pretio diſtrahi non prohibentur, dummodò in eis æſtimetur ſola materia cum forma artificiali, nulla habita ratione benedictionis, aut conſecrationis; ut ait *Cabaſſutius Scientia Canon. Libro 5. cap 3. n 2* ea tamen moderatione, quam adhibet *Phabeus Inſtit. Can Lib. 4. Tit 5. de ſim n. 12.* omnino videndus, *& Suarez Lib. 4. de ſim. cap. 14. n. 3.*

Annexis antecedenter adjungendum Juspatronatus, quia antecedit nominationem, ſeu præſentationem ad beneficia, textus *in cap. quanto de Jud.* ibi: *Cauſa verò Juriſpatronatus ita coniuncta eſt, & connexa ſpiritualibus cauſis &c.* Conſonat *text. in cap. ſuper eo de Jur. patr. in. cap de Jure de Jure patr. cap. quia Clerici ib.* Hoc jus per ſe vendi non poteſt; transfertur tamen in alium; per venditionem bonorum temporalium quibus eſt annexum Jus patronatus, *cap. cum ſæculum, cap. de Jure de Jure patr.* optimè id explicat *Lal. Mancin. Differt. 9. cap. 3*

Dictum eſt, quæ nam ſint ſpiritualibus an
12 nexa antecedenter. Dicendum quæ nam ſint annexa ſpiritualibus conſequenter. Ejuſmodi verò ſunt beneficia, utpote quæ ſequuntur divina officia, pro quibus celebrandis inſtituta ſunt beneficia *Cabaſſutius ubi ſupra n. 2. Gibalinus de ſimon. q 3. n. 5. verſ. ult'a pag. 85.*

Ex his traditis, quoad ejuſmodi connexionem intelligitur textus in *cap quæſitum de rer. permut.* quatenus ibi Urbanus III. hæc verba profert: *Præſertim pactione præmiſſa, qua circa ſpiritualia, vel connexa ſpiritualibus labem ſemper continet ſimonia.* En diſtinctionem nuper adductam, ex fonte Juris dimanantem; quod quædam ſpiritualia ſint, quædam ſpiritualibus annexa-

In his autem connexis committi ſimoniam, di-
13 ſertè explicant verba textus in *can. ſi quis obiecerit 1. q. 3.* ibi „ Si quis obiecerit non conſe„ crationem emi, ſed res ipſas, quæ ex conſe„ cratione proveniunt, penitus deſipere proba„ tur: Nam cum corporalis Eccleſia, aut Epi„ ſcopus, aut Abbas, aut tale quid ſine cor„ poralibus rebus in nullo proficiat, ſicut nec „ anima ſine corpore corporaliter vivit, quiſ„ quis alterum vendit, ſine quo nec alterum pro„ venit, neutrum invenditum relinquit. Nul„ lus igitur emat Eccleſiam, vel præbendam, „ vel aliquid Eccleſiaſt.cum: nec paſtellam, vel „ paſtum antea, vel poſtea pro hujuſmodi „ ſolvat-

(c) Hæreſis.

DISSERTATIO III.

Simonia quandoque a ſacris canonibus hæreſis dicitur; quis hujus appellationis effectus?

SUm ex iis, qui Theologos maximè venerantur. At ubi agitur de ſimonia, noſtris ex campis potiora decerpant, neceſſe eſt; pravitas enim hujus criminis Canonum face præeunte, ſcitiſſimè detegitur. Exemplum eſto in hoc articulo, an ſimonia ſit hæreſis?

Canones ſimoniam, hæreſim appellant. En
14 textum in *can. Presbyter 3. cauſ. 1. q. 1.* ibi: *Quia altare, & decimas, & Spiritum Sanctum emere, vel vendere ſimoniacam hæreſim eſſe, nullus fidelium ignorat* - item in *can. benedictio 4. cauſ. 1. q. 1.* ibi: *Benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc ut fiat hæreticus promovetur* - item in *can. quiſquis 5. cauſ. 1. q. 1.* ibi: *Quiſquis per pecuniam ordinatur; ad hoc ut fiat hæreticus, promovetur.* Id ipſum ſtatuit Gregorius in *can. qui ſtudet 21. cauſ. 1. q. 1.* ibi: *Nam Spiritus Sancti donum pretio comparari, quid aliud eſt, quàm capitale crimen, & ſimoniacæ hæreſis* - Repetit id ipſum Gregorius in *can. quicunque 22. cauſ. 1. q. 1.* ibi: *Quicumque ſacros Ordines vendunt (& infra) hoc eſt ſimoniaca hæreſis.* Idemque Gregorius Syagrio, & aliis Epiſcopis ſcribens *libro 7. epiſt. 110.* cujus extat portio in *can. cum liqueat 23. cauſ. 1. q. 1.* ita ſcribit: *Cum liqueat hanc hæreſim ante omnes radice peſtifera ſubrepſiſſe.* Conſtat in eadem ſententia, propoſitoque permanſiſſe Gregorium, dum ſimoniam vocat infidelitatem in *can. cum omnis 20. cauſ. 1 q. 1.* his verbis: *Infidelitatis perditioni ſubiicitur.* Accedit his Paſchalis Papa in *can. patet 27. cauſ. 1. q. 7.* his verbis: *Patet ſimoniacos veluti primos, & præcipuos hæreticos ab omnibus fidelibus reſpuendos.*

In Decretalibus vero collecti canones eundem uſurpant loquendi modum. En textum in *cap. quoties 5. de ſimonia*, ibi Deodatus Papa: *Pervenit ad nos quod per ſimoniacam hæreſim fueris ordinatus.* In hoc ſenſu Lucius Papa in *cap. ſicut de ſimonia*, hæc verba profert: *Sicut ſimoniaca peſtis ſui magnitudine alios morbos vincit; Ita ſine dilatione, mox ut ejus ſigna per aliquam perſonam claruerint de Eccleſia Dei debent eliminari, ne repeſtis.* Audi nunc hujus textus elegantem interpretationem ex Innocentio in *d cap. ſicut*, qui ita loquitur: *In crimine ſimoniæ minores probationes ſufficiunt; quin imò ſolæ ſignæ ſicut in hæreſi. l. 2. Cod. de hæret.* Addo aliud textum in Decretalibus, quem reſtituit Gonzales, & in ejus integra litera hæreſis ſimoniæ dicitur; & eſt textus in *cap. quanto 8. de præſumpt.* his verbis loquitur Gregorius Magnus. *Priſquam unius vitio ſimoniaca illic hæreſcos nequitia convaleſcat:* Item ſimonia vocatur hæreſis in *cap. per tuas 32. de ſimonia* his verbis: *Propter im-*

ma-

manitatem hæresis simoniacæ.

Jam, quomodo adducti canones intelligendi sint, edocere necesse est; ne qua possit in fraudem inducere æquivocatio.

Sic ergo distinguendum. Datur simonia, quæ hæretica dicitur; sed & datur simonia expers hæ-
15 reticæ pravitatis. Hanc distinctionem ita declarat *Redoan. de sim. ment. parte* 3. *cap.* 14. *n.* 12. *&* 13. his verbis .. Non omnis simoniacus est hæ .. reticus, sed ille, qui credit, gratiam S. Spiritus .. posse emi, & vendi; Alii verò hoc non cre .. dentes; sed dantes pecuniam pro aviditate ha- .. bendi beneficium, vel consequendi Ordinem .. non sunt hæretici, sed simoniaci; sed propter .. Immanitatem criminis appellatur hæresis. Ex hac doctrina Redoani vides, quod generatim simonia omnis ob ejus immanitatē hæresis dici potest; at præcisè proprièque loquendo simonia hæretica illa dicitur, cum quis verè existimat, res spirituales venales esse, ut explicat *Anacletus ad Tit. Decret. de simonia* §. 2. *n.* 9. Sed omnium optimè D. Thomas Magistri sententiarum commentator in *dist.* 25. *q.* 2. hæc ait .. Simoniaci non .. sunt propriè, & per se loquendo hæretici; cum .. non habeant aliquam falsam opinionem, sed .. dicuntur hæretici propter similitudinem actus, .. quia ita operantur, ac si existimarent donum .. Spiritus Sancti pecunia possideri, quę æstima- .. tio est hæretica.

Simoniam vero hæreticam, exponit quoad ejus malitiam ac pravitatem textus elegantissimus, cujus item verba transcribam; ut magis animo insideant. Textus, quem cupio adnotari, est in *can. eos* 21. *cauſ.* 2. *q.* 2. auctorem habens Tarasium Patriarcham Constantinopolitanum, & hęc adhibet verba .. Tolerabilior est enim Macedo .. nii, & eorum, qui circa ipsum sunt, Spiritus .. Sancti impugnatorum impia hæresis. Illi enim .. creaturam, & servum Dei Patris, & Filii Spi- .. ritum Sanctum delirando fatentur: Isti verò .. eumdem Spiritum efficiunt suum servum. Om .. nis enim dominus, quod habet, si vult, vendit, .. sive servum, sive aliquid eorum, quæ possi- .. det. Similiter, & qui emit dominus ejus .. volens esse, quod emerit, per pretium pecu- .. niæ illud acquirit. Ita, & qui hanc iniquam .. actionem operantur, detrahunt Spiritui Sancto.

Judicium vero criminale contra simoniam hæreticam instituī consuevisse, declarat *Rota Romana P.* 17. *recent. decis.* 116. ubi ait in principio: *Absolutus est jam Franciscus a simonia, & simoniaca peste, ut in cap.* 6. *labe, ut in cap.* 7. *pravitate, ut in cap. per tuas. hæresi de simonia.* Et ex *cap.* 1. *de testibus in* 6. apertè deducitur; Quod ex eo textu adnotat *Marescottus Lib.* 2. *var. resol. cap.* 35. *n.* 12.

Inde fit, ut tales simoniaci hæretica labe infecti, quippe qui credant, licitum esse emere, vel vendere spiritualia, immunitate Ecclesiæ non gaudeant, ut docuit *Pax Jordan. Libro* 11. *Tit.* 3. *n.* 372. *Ambrosin. de Immunitate cap.* 8. *Decian. Tract. crimin. Lib.* 3. *cap.* 40. Propterea quod hæretici ab immunitate excluduntur textus in *cap. fin. de Immun. Curziad. decis.* 67. *n.* 14. *Cirinus de Immun. cap* 7. *sect.* 1. *n.* 18. & in terminis *Marta de Jurisd. Tomo* 1. *P.* 2. *cap.* 51. *n.* 20. Inde etiam fit, ut simoniaci hæretici a quibusvis personis tamquam tales accusari queant, *can. qui studet* 1. *q.* 1. *cap. tanta de simonia* ex 17
his locis *Franciscus Angelus de Confess. Lib.* 2. *q.* 53. *n.* 12.

Demùm, neque hoc omittendum, frequentiùs simoniacam hæresim dici illam simoniam, quam Lex Divina condemnat, *Lother. Libro* 3. *de Re-* 18
Benef. q. 29. *n.* 41.

(d) *Nequaquam.*

DISSERTATIO IV.

An res temporales tradere ad alium finem, quàm mercandi spiritualia, simonia sit? Exponitur Propositio damnata ab Innoc. XI. in ordine 45. *&* 46 *Declaratur Regula, quod pacta circa spiritualia semper simoniaca sunt. Simonia Juris Ecclesiastici præcisis in casibus expressa est a Jure, nec extendenda.*

ERit hæc Conclusio, materies hujusce Disser- 19
tationis, qua hoc statuimus; quod si titulus prorsus desit, venalem rem spiritualem, aut annexam spirituali, reddendi; simoniæ scelus nequaquam patratur.

Conclusionem hanc admittunt Canisius in *Decretales ad Tit. de usuris cap.* 1. *n.* 15. *Viringius ad Tit. Decretalium de simon. post Canisium n* 14. *Francisc. Joseph de Angel. P.* 1. *de delict. cap* 110. *n.* 19. *Sinistrarius de Ameno de delict. Tit.* 8 § 7. *n.* 65. *Sabellus var. resol. cap.* 32. *in fine. Anaclet. ad Tit. de simon.* §. 5. *n.* 101. *&* 105. *in Decretal. & n.* 125. *&* 128. *& seq. Azor. Instit. mor. Parte* 3. *Lib.* 12. *cap.* 3. *q* 2.

Verum explicanda Conclusio est, ne hoc statuendo in errorem incidisse videamur *Propositio-* 20
nis 45. *&* 46. quas damnavit decreto justissimo *Innocentius XI.* 2. *Martii anno* 1670. relatas *a Genetto Tomo* 2. *Theologia Moralis Tract.* 2. *cap.* 1. *n.* 45. *pag.* 236. Nam Propositio 45. explosa per Innoc. XI. ita se habet .. Dare temporale .. pro spirituali non est simonia, quando tem- .. porale non datur tamquam pretium, sed dum- .. taxat tamquam motivum conferendi, vel effi- .. ciendi spirituale, vel etiam quando tempora- .. le sit solùm gratuita compensatio pro spiri- .. rituali, aut e contra. Propositio vero 46. ita concepta est .. Et id quoque locum habet, .. etiamsi temporale, sit principale motivum .. dandi spirituale, sic ut illud pluris æstime- .. tur, quàm res spiritualis.

Has Propositiones tuebantur *Celestinus, Ghilinus, Rocafull. Hurtad. apud Dianam P.* 6 *Tract.* 7. *Resol.* 42. *&* *Parte* 10. *Tract.* 15. *Resol.* 5. tradit *Viva ad dictas Propositiones pag.* 110. *n.* 2. & confutationem suppeditat doctrina Pacii

Jordan *Lib.* 10. *Tit.* 11. *n.* 14. *&* 15. Clariùs refellitur utraque Propoſitio a Cardena in *Cryſi Theologica diſſ.* 23. *ab Anacleto in Decretal. Lib.* 5. *Tit.* 3. §. 5. *n.* 68 *& ſeq.* Sunt autem ejuſmodi propoſitiones in hoc ſenſu prohibitæ; quatenùs videlicet earum Auctores id opinabantur, quod
21 ſimoniam declinaret, qui ſola interna intentione, ac fine, temporale aliquid præſtaret, ut ſpirituale aliquid compararet, ad illius conſequutionem inducendo, & obligando vi rei temporalis, non expreſsè, ſed tacitè; quare prædicti,
§. Auctores excuſatos volebant, qui temporale dediſſent pro ſpirituali, non ut pretium, aut per modum contractus; ſed præcisè ut motivum, diſtinguentes. *pretium a motivo*, & hoc falſum eſt. At ſi e contrario daretur aliquid temporale abſque ejuſmodi fine, & motivo principali conſequendi rem ſpiritualem, ſed mens tenderet ſecundario tantùm, ac per accidens ad hanc ſpem conſequendi rem ſpiritualem; ſimoniæ crimen declinaretur; Abbas in *cap. cum eſſent* 12. *de ſimon. Suarez de Religione Tomo* 1. *Tract. de ſimonia Libro* 4. *cap.* 30. *n.* 5. *Azor. Inſtit. Moral. P.* 3. *Libro* 12. *cap.* 11. *q.* 2. *Flamin. Pariſ. de confid. q.* 1. *n.* 38. *Tolet. in inſtruct. Sacerdot. Lib.* 5. *cap.* 00 *n.* 4. *Conar. Var. Lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 3. *verſ.* 2. *& alii apud Auguſt. Barboſ. in cap.* 12. *de ſimon. n.* 4. *Pirringhus hoc Tit. n.* 86.
22 Igitur ad ſecundum hunc caſum damnationis decretum non pertinet. Et juxta ſecundum hunc caſum Concluſio noſtra intelligitur; quæ tamen evagatur, per alias factorum ſpecies; quemadmodum, ex variis, quas ſubnectam, probationibus patebit.

Probat. I. Concluſio noſtra; ex textu in *cap. tua nos* 34. *de ſimonia* ait Pontifex „ Si vero pu-
„ rè, ac ſine pacto, vel conditione qualibet of-
23 „ ferat, rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur, & bona ſua retinere ſibi liceat pro „ præbenda, & Clerici ejuſdem Eccleſiæ purè „ conſentiant. hujuſmodi receptio fieri poteſt „ abſque ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis. Ergo
c 2 offerre bona ſua Eccleſiæ pure, ſine pacto, vel conditione qualibet, cum ſoe; et precibus obtinendi ſpirituale, non eſt ſimonia; dummodo rei ſpiritualis conſequutionem, quis principaliter non intendat; ſed habeat alium licitum finem, veluti cultum Divinum; ſic textum inducit *Anacletus Lib.* 5. *Tit.* 3. *de ſimonia* §. 5. *n.* 90.

Probat. II. ex *Authentica de Sanctiſſ. Epiſcop.* quæ eſt *Novella* 123. *cap. ſi quis autem* 3. his verbis: „ Si quis autem Epiſcoporum, ſive ante ſuam „ ordinationem voluerit proprias res, aut par-„ tem earum Eccleſiæ offerre, cujus Sacerdotium „ accepit; non prohibemus, & omni condemna-„ tione, & pœna præſentis Legis liberum eſſe „ ſancimus: ſed etiam omni laude dignum cre-„ dimus; quoniam hoc non eſt emptio, ſed oblatio. Vides, quod ubi res traditur, non in vim expreſsè, aut tacitè emptionis; ſimonia non admittitur; quem ſenſum eſſe prædictæ Novellæ, exiſtimo; nam in eodem caſu oblationis ea diſtinctio traditur in *can. ex multis* 9. *cauſ.* 2. *q.* 3. dum præſertim Alexander II. ibidem ait „ Con-„ ſtituimus itaque, & præſenti decreto firma-„ mus, ut nullus deinceps Epiſcoporum beneſi-„ cium Eccleſiæ (*& infra*) pro aliquo pretio, „ & munere Clericis audeat unquàm conferre; „ ſed omnes miniſtros, & ſervitores Eccleſiæ „ gratis, & abſque ulla venalitate in Sancta „ Eccleſia ſtudeant ordinare. Ergo oblatio, ſeu munus quandoque venalitas eſt; idque accidit ex fine, ex intentione, ex pacto vel tacito, vel expreſſo, vi cujus res ſpiritualis, reddatur venalis.

Probat. III. ex *can. quam pio* 1. *q.* 2. audiantur verba Bonifacii Papæ „ Verumtamen, ſi ve-„ ſtræ neceſſitati adeò eſt opportunus, quem re-„ petiſtis, dum tamen omnis abſit pactio, omnis „ ceſſet conventio, nullaque veſtræ Eccleſiæ fiat „ diſtractio, accedat, gratis Deo ſervire incipiat, „ ſuique regiminis devotè geſtet obſequium: & „ poſtmodum vos quaſi ſubſidii gratia, aliqua „ ſuæ Eccleſiæ munera largiri fratrum ſolatio „ Romana permittit Eccleſia. Quem textum „ plurimi ducit Gibalinus *de ſimon. quæſt.* 18. *conſectar.* 2. *n.* 3. *pag.* 260. 24

Probat. IV. ex *cap. etſi quæſtiones de ſimonia*; eſt hic textus adnotatione dignus; in eo enim ſic ſtatuitur „ Non alia intentione hoc conſtat fa-„ ctum fuiſſe, quam ut Cardinali ſubveniretur „ in articulo prænotato (*& infra*) quoniam ſi „ ipſa etiam perſona electi offerat ordinatori, „ vel conſecratori ſuo electuarium aut de vino, „ ſive de aliis ejuſmodi quæ modici pretii fue-„ rint, & quod votum tantùm recipientis incli-„ nare, vel movere non debeant; non tamen Ec-„ cleſia Romana interpretari conſuevit, accipien-„ tem in his delinquere, vel donantem. Ergo qui rem temporalé tradit, abſque animo, & intentione, ut alterum ad reciprocè rem ſpiritualem tradendum moveat, alliciatve; liber eſt a culpa ſimoniæ; ſic textum accipit Anaclet. *Lib.* 5. *Decretal. Tit.* 3. *de ſimon.* §. 5. *n.* 81.

Probat. V. Quia licitum eſt redimere injuſtam vexationem, quam quis patitur in conſecutione rei ſpiritualis. *Text. in cap. dilectus* 28. *de ſimonia*. Qui textus in hoc ſenſu procedit; ut vexationem redimere ſit licitum rei temporalis oblatione, ubi offerens, jus habeat perfectum in beneficio, & pretium det pro redimenda vexatione illi, a quo nullum jus ſpirituale aſſequitur, 25
& hæc quaſi tranſactio licita eſt, *cap. de cetero* 5. *de tranſ. cap. cum veniſſent* 9. *de reſtit. ſpol.* ut eleganter adnotavit *Gonzal. in cap. Matheus* 42. *de ſimoniæ in not. n.* 2. *Gibalinus de ſimoniæ q.* 18. *conſect.* 4. *n.* 2. *&* 3. Hæc igitur doctrina eſt, quoad redimendam vexationem, ſana, ac recepta; Nam ſi quis e contrario in beneficio jus plenè acquiſitum non habens pecuniam offerat ei, qui per ſe, ac directè impedire vult, quominus ille acquirat, ſimoniæ reus eſt, *cap. Matthæus de ſimonia*, & ita ex hoc textu rem explicat Layman *Lib.* 4. *Tract.* 10. *cap. ult.* §.

11. *de*

21. *de simon. aſſert.* 8. *pag.* 105. *Anacletus ad hunc Tit. Libro* 5. §. 8. *n.* 308.

Probatur VI. Quia pro Sacramentis, aut ſacramentalibus, aliiſque functionibus ſpiritualibus licitè, & abſque omni labe ſimoniæ, poſſunt Eccleſiæ miniſtri temporalia recipere per
26 modum ſtipendii ad honeſtam ſuſtentationem ordinati. *Textus in can. Judices* 1. *q.* 1. in illis verbis: *Scipes magis æſtimandæ ſunt tabernaculi.* Concinit textus in *cap. cum ſit Romana* 10. *de simon.* ibi: *Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod nihil pro Eccleſiarum conſecratione potes, vel debes præter procurationem exigere.* Audi Gloſſam ad hæc verba: *Hanc procurationem recipit Epiſcopus non pro aliquo Sacramento, quia hoc eſt ſimoniacum, can. ſtatuimus* 1. *q.* 1. *ſed potius pro laborе &c.* Quamobrem ſtipendia pro miniſtris ſpiritualibus in pactum quoque deduci poſſunt, ut probat ex his locis Gibalinus *de simonia q.* 18. *conſect.* 6. *per tot.* Qui *ſub n.* 4. hæc addit: *Jura, quæ in univerſum pactiones circa res ſpirituales prohibent tamquam simoniacas, loquuntur de pactis, quæ cum gratuita donatione rerum ſpiritualium pugnant* (& infra) *ut ſi quis dicat volo dicam pro meo miniſterio, mea Miſſa, mea abſolutione.* Et per modum ſtipendii ſuſtentationis honeſtam reddi hanc acquiſitionem, probat Franciſcus *Ripa de simonia p.* 1. *art.* 2. *n.* 7. *ex can. Clerici* 20. *cauſ.* 1. *q.* 2. ibi: *ſtipendia ſanctis laboribus debita.* Hinc intelligitur, cur licitum ſit Clericis, quibus ex officio incumbit horas canonicas, laudeſque divinas in choro profetre, temporales accipere diſtributiones; licitum eſt eas accipere titulo ſuſtentationis, *cap. de cætero de Cleric. non reſid. cap. olim* 16. *de V. ſign. cap. un. de Cleric. non reſid. in* 6. & ex his locis id ſtatuit Ripa *ubi ſupra art.* 3. *n.* 8. Hinc quoque intelligitur, cur pro exequiis aliquid tradere, ac recipere ſit licitum, ex conſuetudine, quæ cæperit a pia fidelium devotione, *cap. ad Apoſtolicam* 42. *de simonia*, ut notat *Ripa ibid. n.* 19. Cæterum actiones mere corporeæ, ut lotio cadaveris, delatio ipſius, tumuli effoſſio, aliaque ejuſmodi pretio æſtimabilia ſunt, notat *Gibalin. de simon. q.* 8. *conſect.* 4. *n.* 2. *pag.* 152. Videatur locus elegans *Gargia de Benef. Parte* 8. *cap.* 1. *n.* 92. *uſque ad* 98.

Probat. VII. Ex conſtitutione penſionis. Verum eſt, quod ſimoniacum improbatumque pa-
27 ctum eſt, ſi convenerit de reſignando proprio beneficio in favorem alterius, penſione ſibi reſervata textus *in cap. cum pridem de pact.* & ex hoc textu *Tondutus de pension. cap.* 27. *n.* 1. ubi tamen penſionis reſervatio Summi Pontificis auctoritate fiat immunis eſt a ſimonia, ut ex eodem textu explicat *Loterius de Re Benef. q.* 19. *n.* 51. *pag.* 151. prout exigitur ſi penſio ad vitam perſonæ, cui reſervatur, durare debeat, ut latè oſtendit idem Loterius *Lib.* 1. *q.* 35. *n.* 18. Quamvis et Epiſcopo jus ſit ex compromiſſaria poteſtate inter duos ſuper beneficio contendentes, uni illorum beneficium adiudicare, & jubere, ut per eundem alteri dum vixerit aliquam annuam quantitatem perſolvat abſque ullo præjudicio ſucceſſoris, *cap. niſi eſſent* 21. *de Prab.* & ex hoc textu idem *Loter. loca proxime citato*, Anacletus *ad Tit.* 12. *Lib.* 3. *Decret.* §. 4. *n.* 88. *Fagnanus in d. cap. niſi eſſent n.* 28.

Probat. VIII. Nam ſimonia caret, dare, aut præſtare temporale aliquid ſub ſpe obtinendi orationes. Hinc inter errores *Wicleſi* damnata eſt a Concilio Conſtantienſi ea Propoſitio: *Omnes ſunt simoniaci, qui ſe obligant, orare pro aliis, eis in temporalibus ſubveniendo*; notat *Anaclet. ad Tit. noſtrum Decret.* §. 10. *n.* 220.

Probat. IX. Licèt enim Jus patronatus vendere, ſimonia ſit; cum ſit Jus patronatus quoddam ſpiritualibus annexum *cap. quod autem, cap. ex inſinuatione, cap. ſignificaſti de Jur. patron.* Attamen tranſit cum villa aut univerſitate vendita, *cap. ex literis, cap. cum ſæculum de Jure patr.* Notat *Ripa de simon. p.* 1. *art.* 4. *n.* 38. & 42. metſi exprimatur in contractu venditionis tamquam quid accеſſorium; ſimoniacus contractus non eſt; ut idem Ripa probat *n.* 40. *ibid.* dummodo ob hanc acceſſionem carius fundus non 28
alienetur, *Suarez de Relig. Tom.* 1. *Lib.* 4. *de simon. cap.* 28. *n.* 13. *Ripa ibid. n.* 47. *pag.* 83.

Probat. X. ex *cap. quæſitum* 1. *q.* 3. ibi: *Salvo utique Epiſcoporum cenſu annuo, quem ex eiſdem altaribus habere ſoliti ſunt.* Quomodo nam in Concilio Alvernia, unde deductus eſt hic ca-
non, ſtatuitur, ut Epiſcopo licitè ſolvatur an 29
nuus cenſus a poſſeſſore beneficii? Dicendum eſt, hæc perperam venalitati rei ſpiritualis adſcribi; ſiquidem id reſpicit antiquum Eccleſiæ inſtitutum; juxta quod, cum omnes Eccleſiæ olim ad Epiſcopos pertinerent, *can. omnes* 16. *q.* 3. quandoque retenta certa penſione Eccleſiam aliis conferebant, *cap. paſtoralis de don.* Quod plerumque fieri ſolebat, cum alicujus Eccleſiæ regimen ex integro ſtatuebatur, *cap. ſcientes, cap. prohibemus de cenſib.*; non verò poſtea penſio conſtitui poterat, *cap. ſignificavit de cenſib.* Ita rem explicat *Gonzal. in cap.* 3. *ne Prælati vices ſuas.* Nec verò hunc cenſum exigit, reſervatque ſibi Epiſcopus, ut pretium rei ſpiritualis; quemadmodum in ſimili habemus ex textu in *cap. conſtitutus de Relig. domibus*, ubi apertè docetur, Epiſcopum poſſe annua penſione ſibi a Monachis promiſſa, remittere illis juriſdictionem diœceſanam, quam in eos exercebat. Sed hoc ita intelligitur, non exigi ab Epiſcopo annuum cenſum, ut pretium juriſdictionis promiſſæ, ſed ad probationem ſubiectionis antiquæ; licèt aliter textum explicet *Gonzal. in cap.* 1. *de simon. n.* 18. oblitus fortè eorum, quæ dixerat *in cap.* 3. *ne Prælati vices ſuas.* Denique plura alia cumulat *Redoan. de simon. P.* 3. *cap.* 2. *per tot.*

Ea jam, ex tam multis, aſſumptum noſtrum ſatis firmè luculenterque demonſtratum; quod res temporalis tradita ad alium finem, quàm mercandi ſpiritualia, labem non inducit ſimo-

nia-

niacam. Atque una eademque opera id conſequuti ſumus, ut jam via, & ratione tam multi caſus confuſè perturbatèque prolati a Scriptoribus innoteſcant. Nunc quod eſt majoris negotii, ſupereſt ut graviores e medio tollamus difficultates, ex quibus, ne qua fit æquivocatio, quomodo adducta procedant, evidentiùs percipietur.

Primo Objicit. Quod in delicto ſimoniæ ſervanda hæc regula, omne pactum tendens ad rem
30 ſpiritualem acquirendam eſſe ſimoniacū. Textus in *cap. tua* 34. *de simon.* ibi: *Cum in talibus omnis pactio aut conventio ceſſare debeat*, conſonat *text. in can. quam pio* 1. *q.* 2. *in cap. ult. de pactis*, *in cap. præterea de tranſ.* Igitur defendi propoſita nequit aſſertio.

Reſp. Regulam hanc eſſe veriſſimam, nemi nemque illi contradicere. At audiatur, quod magis aſſumptum noſtrum declarabit. Regula
31 ejuſmodi non procedit quibuſdam in caſibus. Ecce, ſi in traditione ſpiritualium deducatur in pactum diſpoſitio juris communis; hoc non inducit ſimoniam. Textus in *cap. ex parte* 13. *de Cler. non reſid.* & ex hoc textu id docet *Fagnan. in cap tua noſt de simon.* probat id ipſum textus in *cap. ad audientiam* 31. *de reſcript.* ibi: *Poſt tales literas venditas*, ideſt ex pacto renunciatas. Nam expectans de Jure non poterat ſecundum beneficium adipiſci, niſi prius reſcripto gratiæ renunciaſſet, notat ad eum textum *Fagnan. n.* 13. *&* 15. Confirmat aſſertionem eandem textus in *can. Eleutherius in princ.* 28. *q.* 2. *in can. contra morem* 6. *diſt. in can. de Syræ* 28. *diſt. in cap. ſignificaſti in princ. de elect.* & ex his locis pleniſſimè hoc adſtruit *Fagnan. in d. cap. ad audientiam n.* 13. *uſq. ad num.* 19. Inde deducitur; quod ſi pœnitens in Sacramento pœnitentiæ confiteatur, ſe aliquid furto ſubtraxiſſe ipſi Confeſſori, equidem abſque ulla ſimoniæ labe poterit Sacerdos dicere: *Nolo te abſolvere, niſi reſtituas*; Cur ita? Quia tunc id deducitur in pactum, quod Juris eſt, *can. ſi res aliena* 14. *q.* 6 *Redoan. de tim. p.* 3 *cap.* 2. *cap. quamquam de uſur. in* 6 prout doctè notat hunc caſum *Fagnan in cap. tua noſt de simonia n.* 20. Item in ſpiritualibus honeſtæ pactiones non improbantur; nam in Baptiſmo catechumenus promittit, fidem ſe ſervaturum, *Concil Laodicenum*
32 *cap.* 7. In Sacramento Ordinis admittitur pactum, ut ordinandus certæ Eccleſiæ præſtet famulatum, *cap. ro libentius de ſervis non ordin.* In matrimonio nonnullæ pactiones admittuntur, *cap. ſuper eo de condit. appoſitis*, *cap. fin. qui Cleric. vel voventi*: item in ſacrificio offerendo *cap. ſignificatum de prab.* in anniverſario celebrando, *cap. ex parte* 31. *de V. S.* in traditione pallii, *cap. ſignificaſti* 4 *de elect.* In dignitatibus Eccleſiaſticis recipiendis, *cap. ego de Juræjur.* Quo circa regula in contrarium adducta procedit in pactionibus inhoneſtis. Deinde aliud obſervandum eſt, textus objectos in hoc ſenſu procedere; cum pacta imaginem non gratuiti actus habent; ut egregiè docuit *Franc. Ripa Tract. de sim. p.* 2. *art.* 1. *n.* 5. *pag.* 98. Nimirum hoc verificatur, cum pactum oneroſam cauſam habet ex natura ſua, & venditionem, emptionque ſimile eſt, eo quod & petitio, & traditio rei ſpiritualis imago repræſentetur, *idem Ripa ubi ſupra*. Quò fit ut excluſa hac turpi imagine, pacta non improbentur. Quod ſuadetur ex *can. ſicut Epiſcopum* 1. *q.* 2. *ex cap. tua noſt* 34 *de simon.* ubi pactio prohibetur, ex *cap ſuper eo de tranſ.* ubi tranſactio in ſpiritualibus condemnatur; quia non gratuita conventio eſt; amicabilis vero compoſitio approbatur; confert textus in *cap. un. ad finem, ut Eccleſiaſtica Benef.* Clariùs. Liberiuſque ſic ſtatuo. Simonia Legibus Eccleſiaſticis prohibita, differt a ſimonia prohibita jure Divino, in hoc, quod eſt prohibita jure Divino, cum ſupernaturalia, quatenùs talia ſunt, pretio æſtimantur; at prohibita Jure Eccleſiaſtico incurri- 33
tur, cum ſpiritualia, vel his annexa verè pretio non æſtimantur, ſed tamen circa illa pactiones adhibentur natura ſua non gratuitæ, quæ venditionis præferant imaginem. Unde fit ut ſimonia Jure Eccleſiaſtico vetita declinetur, quoties in pacto, nil ab utraque parte temporale conſideratur; tunc enim ſordidæ avaritiæ ſuſpicio non irrepit; quæ eſt ratio *Concil. Trident. ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 12. *Ripa parte* 1. *art.* 2. *coroll. ult.* ubi lariſſimè, & *parte* 2. *art.* 23 *n.* 9. *pag.* 200. veluti ſi ſpiritualia cum ſpiritualibus permutentur, nulla re temporali interveniente; tunc enim nil reperitur, quod habeat pretii imaginem, probat textus in *cap. ad quæſtionem de rer. permut. Covar. Lib.* 1. *variar. cap.* 5. *n.* 4 Ergo jus decimandi, juſpatronatus, jus eligendi, jus conferendi beneficia, & alia omnia ſpiritualia, vel annexa, cum aliis ejuſdem generis permutari poſſunt, *Ripa ubi ſupra p.* 2. *art.* 1. *n.* 20. *pag.* 103. prout idem Auctor exponit. Conferendo jam in compendium, quæ latius adducta ſunt; noſtra aſſertio ſtatuens nequaquam patrari ſimoniæ ſcelus, ſi titulus prorſus deſit venalem rem ſpiritualem reddendi, complectitur, reprobatque imaginem quoque venalitatis, adeoque pacta, quæ ſint tamquam ſimoniaca, per Eccleſiam prohibita.

Objicit. 11. Textus in *can. Salvator* 1. *q.* 3 ibi:
„ Cur Sancta Synodus Chalcedonenſis DCXXX. 34
„ Epiſcoporum, Procuratorem, vel defenſorem
„ Eccleſiæ, vel quemquam regulæ ſubjectum;
„ adeò per pecuniam ordinari prohibet, ut in-
„ tervertentores quoque tanti ſceleris anathemati-
„ zet? Niſi quod eoſdem ſimoniacos judicet?
„ (*& infra*) Nomine vero Procuratoris intelli-
„ git prafata Synodus quemlibet Eccleſiaſtica-
„ rum rerum adminiſtratorem, ut verbi gratia
„ Præpoſitum, Œconomum, Vicedominum &c.
En, quod hæc munia vendere ſimoniacum eſt; & tamen aliquid in ſe ſpirituale non habent; neque enim ordinantur, niſi ad actiones temporales. Igitur etiam ſine titulo rem ſpiritualem vendendi, patratur ſimoniæ delictum.

Reſp. Lege tantum Eccleſiaſtica prohibitam

eſſe

esse ejusmodi officiorum temporalium Ecclesiæ venditionem; ut respondet *Gibalinus de simonia q. 20 consect. 13* imò in adducto canone impropriè simoniam dici statuit; quatenus avaritiam continet ea venditio: quæ est quid proprium simoniæ, *can. si quis prebendas ult. causa 1. q. 3.* ita Gibalinus rejecto *Suarez de Relig. cap. 20. n. 15.* Aliter textum exponit Zoesius *Lib. 5. Decret. Tit. 3 de simon. n. 51. Pax Jordanus Lib. 20 Tit. 11. n. 146.*

Objicit. III. Textus in *can. emendari 1. q. 1.* ibi: *Emendari placuit, ut qui baptizantur (ut fieri solebat) nummos in concham non mittant, nec Sacerdos quod gratis accepit pretio distrahere videatur.* Ergo sola oblatio rei temporalis tam quam simoniaca improbatur.

Resp. Gibalinus *quæst. 18. de simon. consect. 2. sub n 4. pag. 261.* id intelligendum esse, de nummis exactis, non verò de nummis sponte oblatis. Quod ex historia Ecclesiastica illustrari potest. Olim namque avarè nimis nonnulli Sacerdotes, si pecuniis projiciendis in concham inopes parentes infantium caruissent, pignus ab illis exigebant; ex quo eveniebat, ut multi a petendo Baptismo retraherentur; ideo Sacerdotibus eum aditum præclusit Concilium Bracarense 2 *can. 7.* his verbis: *Placuit, ut unusquisque Episcopus per Ecclesias suas hoc præcipiat: ut bi qui infantes suos ad Baptismum offerunt si quid voluntariè pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis, si vero per necessitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violenter tollatur a Clericis*, habeturque in *can placuit 103. 2. q. 1.* exornat *Mendoza, & Gonzal. in can. 48. Concil. Illib.* & hic canon a Concilio Illiberino ad hanc avaritiam comprimendam emanavit.

Objicit. IV. Textus in *can. sunt nonnulli 1. q. 1.* ibi: *Sunt nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen Sacros Ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt.* Verba hæc declarant, patrari simoniæ scelus, etiam si pretium non interveniat.

Facilis tamen responsio, nam vicem pretii sustinet hominum favor, qui speratur ex rei spiritualis concessione; textus in *can. Salvator 1. q. 3.* & hanc esse mentalem simoniam in specie præcisa adducti textus, docet *Gennettus Tomo 2. Theolog. Moralis Tract. 2. de simon. cap. 3. quæst. 26. pag. 298.*

Denique, quia aliæ difficultates ad ambiguam nostram assertionem reddendam excitari possent, ex aliis Juris nostri locis illud studiosum juvenem monitum volo, quàmplures textus reperiendos esse ad simoniam Jure Ecclesiastico inducta. De qua hoc docet Franciscus Ripa *Tract. de simon. parte 2. art. 1. n. 4.* his verbis: *Advertendum est. simoniam legibus Ecclesiasticis prohibitam, illis tantùm casibus admittendam, qui Jure reperiuntur expressi.*

(f) *Qualecumque.*

DISSERTATIO V.

Parvitas materiæ non datur in simonia; distinctio notabilis profertur. De sententia venali disseritur.

NUnc in angustias comiciemus, cœlestium donorum contemptores. Sciant igitur, hanc esse sacrorum Canonum doctrinam, quam conclusionis instar esse volumus, ut levitas materiæ, quæ in pretium traditur, non excusat. Hæc autem assertio, qualibet omissa prolusione, jam demonstrabitur auctoritatibus, & ratione suffulta. 36

Probat. I. Ex *cap. ex tua 20. de simonia*, ibi: *Sex solidos solvit eidem*, & ex hoc textu, simoniam etiam in minimo committi, infert Anacletus *ad nostrum T. 1. Lib. 5. Tit. 3. §. 1. n. 11. pag. 74.* & audiatur inductio Aug. Barbosæ ex eodem textu: *Ergo quæcumque pecunia sufficit ad simoniam. Suarez de Religione Tomo 1. Lib. 4. de simon. cap. 38. n. 2*

Probat. II. Ex *can. placuit 102. caus. 1. q. 1.* ibi: *Quia singuli tremissem pro ipso exigere solent; nihil ulterius exigatur* (& infrà) *sicut Simon Magus donum Dei pecunia voluit emere.*

Probat. III. Ex *can. Judices 23. caus. 1. q. 1.* ibi: *Quarta pars sicli*; & ex hoc textu idem probat *Anacletus ubi supra n. 11.*

Probat. IV. Ex *can. si quis prebendas 1. q. 3.* ibi: *Et nec pro pastu* (& infrà) *quoniam simoniacum est*, & hunc textum adducit ad hoc Glossa celebris *in exp. ex tua de simonia.*

Probat. V. Nam simonia furtum est, *can. ordinationes 113. caus. 1. q. 1.* Atqui furtum in minimo committitur; textus in *can. fur autem caus. 14. q. 6.* ibi: *Fur autem non solum in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur*, ergo materiæ exiguitas nequaquam excusat a simonia.

Probat. VI. Ratione; quia quò vilior minorque sit res temporalis, eò magis despicitur indignèque tractatur res spiritualis, eo quod cœlestia dona pro re modica compensari creditur, & redigi ad æqualitatem; quod quidem perditæ nequitiæ est, & execrabilis temeritatis, *can. Salvator 1. q. 3. L. unic. ff. ad L. Jul. de ambitu Auth. ut Judices sine quoquo suffrag. §. certe.*

Et ideò hanc sententiam docuerunt Theologi peritissimi apud *Gibalinum de simonia quæst. 16. consect. 4.* Quicquid in contrarium arbitrati sint *Piraquell. Tract. de Judicio in reb. exig. vers. 30. Rierius in decis. Cur. Neapol. decis. 208. n. 8. Flamin. Paris. q. 27. de consid. n. 65. Redoan. de sim. p. 3. cap. 2. n. 34.*

Objicit. I. Textus in *cap. etsi quæstiones de sim.* ibi: *Cum in accipiendis, vel dandis muneribus tria sint maximè attendenda: persona scilicet dantis, & accipientis qualitas quantitas muneris, & donationis tempus* (& infrà) *quoniam si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori, vel*

conſecratori ſuo electuariorum aut de vino, vel aliis hujuſmodi, quæ modici pretii fuerint (& infra) *non tamen Eccleſiæ Romanæ interpretari conſuevit accipientem in his delinquere*. Cur non delinquit modica accipiens? Quia in modicis ceſſat pravitas ſimoniaca, prout inde deducit Parifius *Tractatu de conſid. queſt.* 27. *n.* 05. *pag.* 103.

Reſp. diſtinguendo cum Redoano *de 1 mon. parte* 3. *cap.* 24. *n.* 10. & 20. Quoad Deum quidquid datur mente, & intentione corrupta, vel
37 recipitur pro ſpirituali, quantumcumque minimum, ſimoniacum eſt, & ſola pœnitentia ſine reſignatione beneficii purgatur; ſecus eſt quoad pœnitionem in foro externo, in quo mitius ejuſmodi traditio interpretatur. Quod adhuc intelligendum eſt niſi pactio intercefſerit, nam ſine pacto munus datum accipi poteſt, *can. quid* 1. *q.* 1 ut ex hoc textu *Redoanus ubi ſupra cap.* 25. & *ex textu in can. placuit* 2. *q.* 1. Quod ſi munus exile ſit, & de pacto non conſtet, & de pœnitione tractetur, præſumptio militat protractitione gratuita, quatuor circumſtantiæ penſitatis, perſona dantis, perſona accipientis, rei qualitate, item cauſa, vel tempore, unde verſum pervulgatus

Quis dare, quid ſue petens, quæ res, quæ cauſa petendi:

Ita *Redoanus ubi ſupra cap.* 25. *art.* 3. *n.* 12. & *ſeq.*

Alii diverſo modo textum interpretantur de exiguo munere illi conceſſo, qui aliàs rem ſpiritualem erat traditurus; quo caſu nequaquam
38 impeobari tale munus, deducitur ex textu in *cap. dilectus filius de simon.* ita plures apud *Redoan. ubi ſupra cap.* 25. *n.* 11.

Sed verior eſt ſuperior diſtinctio, cum quo textum obiectum exponit *Gibalinus de simonia queſt.* 16. *conſid.* 4. *pag.* 226. neque enim ex parte materiæ, quæ ſit exigua, ſimonia venialis p eccatum efficitur; quia ejus malitia conſiſtit in contemptu rei ſpiritualis, ob formam ejuſmodi. Forma autem eſt quid individuum, *cap.* 1. *de Bapt. L. cum hi* §. *ſi Prætor ff. de tranſ.* ut ratiocinantur ex his locis *Theſaurus de Pœn. Eccleſiaſtic. p.* 2. *cap.* 1. *pag.* 325. alia doctè ad rem proponit *Zarrius ad hunc Titulum n.* 89.

Objicit. II. Textus in *cap ſtatutum* §. *inſuper de reſcript. in* 6. ibi: *inſuper ut gratis, & cum omni puritate judicium coram ipſo procedat, nullum munus, nec quicquid aliud, niſi forſan eſculentum* (& infra) *recipere ab eiſdem partibus qualitercumque præſumat*. Habemus ex hoc textu permiſſum Judici, exiguum munus accipere; nec tunc venalis ſententia dicitur; ergo nec venalitas, quam canones exoſtrantur ineſt, ubi modicum quiddam temporale pro ſpirituali tradatur.

Non multum pro reſponſione laborandum. Siquidem ipſe textus eam ſuppeditat, dum ait:
39 *Eſculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis poſſit conſumi diebus*. Notatur exigi, ut mera liberalitate largitio exigui muneris proceſſerit; non in cum finem ſententiam emendi: quod nefarium eſſet, ac deteſtabile, ut ex Sacra Scriptura liquet 1 *Regum cap.* 18. ibi: *Acceperunt munera, & perverterunt judicium*. Et *Iſaiæ cap.* 1. ibi: *Principes tui infideles ſocii furum omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, & Job cap.* 15. *Ignis devorabit tabernacula eorum, qui libenter munera acceptant*. Quam obrem Marcus Cicero *act.* 2 *in Verrem*, improbum depinxit Verrem, inquiens: *Hoc omnium ſermone peterebuiſſe, non apud Romanos tantùm, ſed etiam apud exteras Nationes in judiciis illorum temporum, pecunioſum, quamvis ſit nocens, neminem poſſe damnari*. Quamobrem, illud in Demoſthenem pecuniæ vi corruptum, in defenſione cautarum, ideoque prohibitum, ne in Senatum iret, jactatura ferunt, Demoſthenem *non angina* (quam ille ad dedecus occultandum fingebat) *ſed argentangina laborare*, narrat *Plutarch in Vita Demoſthen.* Confirmat *text. in Auth. novo jure Cod. de pœn. Jud. Auth. de Iudæis* §. *ſedebunt. can. non licet* 11. *q.* 3. *can. non ſane* 14. *q.* 5. *cap. cum ab omni de vit. & hon. Cler. L. ſolet ff. de off. Proconſ. L.* 1. Cod *ad L. Jul. repetund.* latiſſime Maria *in Empor. Jur. Tit.* 2. *de Juriſd. q.* 10. *Covarr. in Regula peccatum in* 4. 2 *parte cap.* 6. §. 3. *n.* 10. *Paſſerinus in d. cap. ſtatutum*, §. *inſuper n.* 227. *pag.* 219.

At verò ceſſante hac pravitate, non reprobatur traditio muneris exigui, ſi liberaliter fiat, non ullo venalitatis propoſito, & intentione, prout ille Quintus Caponius faciſſe dicitur; qui vini amphoram ei, cujus ſuffragio Magiſtratum petebat, dono dederat; ambitûs condemnatus fuit; quod factum ad rem enarrat *Redoanus de simon.* 2. *parte cap.* 35. *n.* 19.

Ratio diſcriminis ea eſt; quia exiguum donum dari non ſolet in pretium, ſed cauſa benevolentiæ, ut ratiocinatur *Ugolin. de simon. tab.* 40
1 *cap.* 26. *&* *cap.* 54. *Suarez de Relig. Lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 3. & hos ſequutus Barboſa *in cap. etſi quæſtionem de simonia ſub n.* 3.

Objicit. III. Exiguitas pretii actum non perficit; ergo neque perficit ſimoniæ delictum.

Anteced. demoſtrat. ex *L. ſi quis ante* 10. §. *fin. ff. de acq. vel amit. poſſ. ex L. ſicut* 20. §. *n. ex L. ſi quis rendiderit* 40. *ff. locati, ex L. ſi quis donationis* 38. *ff. de contr. empt.*

Reſp. Quamquam de contractibus ſimiles reperiantur textus; tamen quæ regulæ in his ſervantur, optimè propoſito congruunt. Nam uno numine celebrata locatio, emptiove ex. gr. minime valet, ubi non vendendi, locandive, ſed mero donandi animo merces, præſumque fuerit conſtitutum, ut latiùs eos textus exponit *Harprect. in* §. 1. *Inſt. de locat. n.* 9. *&* *in* §. *adeo* 9. *n.* 148.

Sicut ergo ex adverſo modicum quod datur in his contractibus cum intentione directa ad perficiendum contractum, vires habet illum perficiendi, ita niſi liberaliter aliquid detur in ſpecie noſtra, ſed prava intentione, utcumque ſit perexiguum; adhuc tamen ſimoniacam indu-

cit

cit pravitatem.

(g) *Unius.*

DISSERTATIO VI.

An simoniaca pravitas completum actum ex utraque parte desideret? Exponitur simonia conventionalis mixta; nec non textus in Extravag. Cum detestabile, de simon.

HÆC dissertatio plena est concertationum, an completus actus ex utraque parte esse debeat, ad foeditatem simoniacam, ejusque pœnas incurrendas?

41 Ego defendo, utrinque completum actum non exigi, ut simonia incurratur; fretus variis auctoritatibus: Et *Libro II. Tit.* 32. *diff.* 9. hoc tractatum est, sed nunc uberiùs res exponetur.

Probat. I. *ex textu in cap. cum Clerici de pactis*, ibi „ Cum Clerici vestræ jurisdictionis (sicut accepimus) decedentibus Ecclesiarum personis, paciscantur ex ipsis Ecclesiis majores „ solito solvere pensiones, ut facilius possint „ easdem Ecclesias adipisci. Nos ad tam detestabile vitium extirpandum &c. En quod hic textus sermonem habet de incompleto actu; & tamen simoniæ vitium detestabile vocatur. Et ideò hunc textum ad hoc expendit *Abbas* ad eundem textū; eumdem adducit ad id probandū etiam *Pax Iordan. Lib. X. Tit* 11. *n.* 33. *pag.* 284.

Probat. II. *ex Extravag. cum detestabile hoc Tit.* illis verbis „ Qui dando, vel recipiendo „ simoniam admiserint. Ergo sufficit ex una parte simoniam esse completam, licèt nondum ex altera.

Probat III. *ex cap. cum essent* 12. *de sim.* ibi: „ Cumque ab ore prefati R. intellexerimus, „ quod memoratus miles promiserat ei dare Ecclesiam, si quoddam negotium ejusdem in„ nostra posset presentia promovere: ac propter „ hoc promissionem, ipsam continere simonia„ cam pravitatem &c. Quid clarius, ut certissimus, unius promissionem inducere simoniam?

Probat IV. *ex can. ea quæ* 1. *q.* 3. ubi Urbanus II. „ Quidquid ergo vel in Sacris Ordi„ nibus, vel in Ecclesiasticis rebus, vel data, „ vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse, & nullas vires unquàm habere „ censemus.

Probatur V. *ex cap. si quis* 44. *de simon.* ibi: „ Si quis ordinaverit, seu ad Ordinem presenta„ verit aliquem, promissionem, vel juramen„ tum ab illo recipiens &c. Hic quoque textus loquitur de actu nondum utrinque perfecto; Et tamen improbatur idem actus tanquam simoniacus.

Probat. VI. *ex cap. nobis* 27. *de simon.* qui textus mirificè confirmat assumptum; sic enim Cœlestinus III. ibi „ Amici ejus, de cujus electione spes habebatur, uni, vel omnibus eligentium promiserunt, se pecuniam solvituros „ (*& infra*) quamvis ipse promissionis conscius „ non fuerit, ejus tamen electio tanquam simoniaca pravitate præsumpta, est penitùs „ probanda; quem textum expendit Zoesius *Libro* 5. *Tit.* 3. *de simon. n* 99.

Probat. VII. ex textu Bullæ Sancti *Pii V.* quæ incipit *Intolerabilis*; ubi §. 3. declarat, pœnas ibidem statutas incurri, his verbis: *Licet ipsum confidentia crimen alterius tantùm partis consentia sit admissum.*

Et ideò hanc opinionem tuentur ut tutiorem *Pax Iordan. Libro* 10. *Tit.* 11. *n.* 33. *pag.* 284. *Gargia de benef. parte* 8. *cap.* 1. *n.* 20. qui disputando articulum, idem statuit, refutatis in contrarium adduci solitis argumentis, *Rebuffus in praxi benefic. Tit. de simon n n.* 7. *usq. ad* 10. *Corras. P.* 3. *de benef. cap. ult. n.* 13. *Duaren. de benef. Libro* 6. *cap.* 2. *Paritius de resign. Lib.* 14. *q.* 7. *n.* 35. *Reloan. de simon.* 2. *parte cap.* 14. *n.* 33. ultra alios in decursu disputationis commemorandos.

Non obstat I. textus *in cap. non præstat de Reg. Jur. in* 6. ibi: *Non præstat impedimentum, quod de jure non fortitur effectum.* Atqui ita se habet actus incompletus; ergo expers dicendus labis simoniacæ.

Pro solutione difficultatis, utque lux major huic affundatur disputationi; adnotare oportet, hanc, de qua loquimur, simoniam, appellari *conventionalem mixtam*. cum, ultra conventionem, ex parte unius fiat exequutio, ut docuit *Anacletus ad Tit. Decretalium de simonia* §. 2. *n.* 19. *pag.* 75. Nam, si pura intervenerit conventio, simonia purè conventionalis vocatur; sin autem post conventionem ex una parte ad aliquid tradendum deventum sit, ea simoniæ species dicitur conventionalis *mixta*. Inde elucet nostræ assertionis veritas, nam esto sola conventio non ponat nisi conatum; hoc sufficit ad labem simoniacam; cum ex definitione, fit simonia studiosa voluntas, *can. Iudices* 1. *q.* 1. & ex latè congestis in *Dissert.* 2. *hoc Tit. supra n.* 6. Imo cum simonia dicatur emptio, *can. pueri caus.* 1. *q.* 1. *can. effote eod. caus. & quæst.* emptio, & venditio actus dicitur perfectus, quoad sui naturam, consensu in rem, & pretium, §. 1. *inst. de empt. & vend.* Nunc a fortiori tale potest efformari ratiocinium. Si sola, simplexque conventio, fœda est, & delictum; quantò magis ubi largitio ex una parte contigerit? Inde autem quid ad obiectum textum dicendum sit, quasi in occursum venit. Et si enim ejusmodi actus incompletus dicatur, quia utrinque traditio non intercessit; tamèn quoad fœditatem conventionis ipsius, actus completus extitit; & multo magis, ob traditionem unius; completus quoad grave peccatum; completus, quia subest foro Ecclesiæ. Hoc unum admittimus, nullibi in Jure reperiri pœnam aliquam statutam expressè contra simoniam conventionalem mixtam, seu utrinque nondum completam; Ac propterea non est nostra interpretatione pœna inducenda, *cap. in pœnis de Reg. Iur. in* 6. *L. 42. ff. de pœn.* ut optimè *Pax Iord. Lib.* 10. *Tit.* 11. *n.* 32. *& seq.*

Anacletus Lib. 5. Tit. 3. de sim. §. 11. n. 230. ex quibus evidentius perceptum reor sensum nostræ assertionis.

Non obstat II. Textus in *Extrav. cum detestabile de simon.* cum textum inducendo, prout alium inducit Navarrus *in Manuali cap. 23. n. 204.* Nam cum hæc sint verba prædictæ Extravagantis: *Qui dando, vel recipiendo simoniam admiserint*, ait Navarrus, hunc textum non magis de datione unius, quàm alterius verba facere; ideoque simoniam exigit utrinque completam.

Resp. distinctionem illam *vel* satis apertè, aliam ejus Extravagantis sensum esse, demonstrare. Nam vitalis dictionis unum ponitur, & ex duobus alterutrum exigitur verificari, *L. cum ff. quando dies leg. ced. L. si illud ff. de Leg. 2. L. planè §. pen. ff. de leg. 2. L. quicumque Cod. de serv. fugit. L. fin. §. si autem Cod. Comm. de Leg.* latè *Cened. sing. 29. per tot.* Non ergò utrumque; nam etsi quandoque dictio *vel* declarativè ponatur, *L. secundum §. 2. ff. qui satisd. cog. L. 2. Cod. de repud.* Non tamen declarativè ponitur in dicta *Extravag.* Accidit enim, ut dictio *vel* declarativè posita censenda sit, quando reperitur inter duas dictiones idem significantes, ità ut dictio *vel* sibi velit *idest. L. ubi patium Cod. de transf. L. 2. ff. ad L. Aquil. L. pen. §. nullo tamen C. de Jur. jur.* Hoc verò dici non potest in specie ejus Extravagantis, cum ridiculum foret, redigere sententiam illam ad hunc sensum: *Qui dando, idest recipiendo.* Nec silentio prætereunda æquivocatio, quam continet loquendi modus; quem Navarrus adhibet, inquiens; textum non magis de datione unius, quàm alterius verba facere. Verum hoc est in aliquo sensu; at in alternativa sic de datione unius, alterius que sermo est, ut unum verificari sufficiat; quicquid adhærens Navarro in contrarium disputet *Valerius de differ. inter utrumque forum verbo simonia differ. 6. §. nihilominus pag.* 431. Aliter prædictam Extravagantem interpretatur *Pax Jordan. Lib. 10. Tit. 11. n. 39.* Multa ad rem videri possunt apud *Gonzal. in cap. insinuasti 11. de sim. n. 5.*

(b) Duntaxat.

DISSERTATIO VII.

Summa divisio simoniæ in eam, quæ Juri Divino repugnat, atque in eam, quæ prohibetur solo Jure Ecclesiastico. Vera traditur expositio simoniæ in hac Ecclesiasticum. An ea simonia punibilis sit? Adgitur etiam de filiolis.

NOn omnium concors opinio est, quo sensu sic simonia dividatur, in eam, quæ Jure Divino prohibita sit, & in alteram, cujus adscribatur soli Juri Ecclesiastico prohibitio. Dicam, ut res est. Primum induxit hanc divisionem Glossa celebris in *cap. tam pridem 4. neces. illicita pactionis, species de pactis in fine*, his verbis: Pactum dici, quod in his, quæ in sui natura simoniaca sunt in veteri testamento: ut vendere Sacramenta, & hujusmodi spiritualia, ibi non excusat auctoritas Papæ &c. In his verò, quæ per constitutionem Ecclesiæ simoniam inducunt, excusat auctoritas Papæ, quia potest dispensari in talibus. Concinit Glossa altera, quæ modum Canonistis, ac Theologis usitatum docuit, *in cap. ex parte 12. vers. dimittere de off. & pot. Jud. deleg.* his verbis .. Sed .. secùs in simoniacis quia prohibita: secùs in .. simoniacis; quia simoniaca. Prohibita quia .. simoniaca sunt illa, quæ in veteri testamento, novoque simoniaca erant sui naturâ, .. ut vendere Sacramenta &c. Simoniaca quia .. prohibita sunt illa, quæ per constitutionem .. Ecclesiæ facta sunt simoniaca. Nemo est, qui divisionem hanc Juris esse non arbitretur; at in sensu hujusce divisionis expiscando decertant Scriptores, quo pacto videlicet, simonia Juri Divino repugnet, quæ vera simonia dicatur; itemque quibus regulis simonia Legibus tantum Ecclesiæ vetita cognoscatur. Quamobrem quid falsum rear, sine hæsitatione jam statuam.

43

Primo. Falsum est, quod *Felinus, & Decius* 44
in d. cap. ex parte existimarunt, simoniam contra Jus Divinum committi, cum venalitas intentatur contra ea, quæ Divina ordinatione spiritualia sunt, ut sunt Sacramenta Ecclesiæ; alteram committi in eorum venditione, quæ spiritualia sint tantùm ex Ecclesiæ constitutione. Falsum hoc; Quid enim refert, an spiritualia sint talia ex Ecclesiæ ordinatione. An non solemnitas voti ab Ecclesiæ injungitur, *cap. cum. de vot. n. 6.* Voti tamen obligatio est Juris Divini, *cap. ex multa de vot. can. meliore 27. q. 1.*

Secundò. Falsum est, simoniam contra Jus Ecclesiasticum illam esse, quæ solum circa annexa spiritualibus versatur.

Propterea quòd assumi hoc pro regula non potest; & ejusmodi expositio confutatur a *Layman Libro 4. Tract. 10. cap. ult. §. 6.* Quis enim dixerit cum jus patronatus sit annexum spiritualibus, *cap. quanto de Judic.* ibi: *Causa verò juris patronatus ita conjuncta est, & connexa spiritualibus &c.* venalitatem circa jus patronatus, non esse veram simoniam? Cum veram simoniam esse decernat textus in *cap. de Jure 16. de jure patr.* quem ad hoc considerat *Lotber. de re benef. Lib. 3. q. 20. n. 80 & Libro 2. q. 9. n. 71. Gibalin. de simonia q. 20. consect. 10. pag. 390. Zoesius ad Tit. de simon. in Decret. n. 31.*

Ne longiùs faciam, ego sic statuo, simoniam 45
inter Ecclesiastico tantùm prohibitam, eam esse, cum spiritualia, aut annexa spiritualibus verè pretio non æstimantur, circa illa tamen pactiones, aut conventiones naturâ sua non gratuitè adhibentur, quæ similitudinem, formam, atque imaginem habent venditionis, & quandam earum rerum æstimationem exprimere videntur. Ità omnium optimè rem explicat *Franciscus Ripa. de simonia parte 2. art. 2. n. 7. pag.* 90. Cui nonnihil adjicere videtur Anacletus ad hunc Ti-

tulum

tulum Decretalium Libro 5. Tit. 3. n. 23. Turrecremata in can. laicorum 1. q. 1.

Exponitur assertio. Exigimus in simonia jure solum Ecclesiastico prohibita pro materia, spiritualia supernaturalia, vel eis annexa; quatenus talia sunt; at præcisè hoc quoque aliud exigimus, ut res ejusmodi, verè, ac positivè pretio non æstimentur. Quamvis autem, hoc supposito recta intercedat partium intentio, ut tamèn Ecclesia in re periculosa cautè ageret, & sanctè sancta tractarentur, voluit similtram quoque suspicionem avaritiæ amoliri; eleganter *Concilium Trident. sess. 24. de reform. cap. 12.* ibi: *Simoniacâ labis, aut sordida avaritiæ suspicionem habent.* Inde Sancto Spiritu instituente sciitissimè decrevit, omne pactum etiam gratuitum circa spiritualia, pro simoniaco habendum esse. Dicam brevius: Simonia Jure Ecclesiastico prohibita est imago simoniæ Juri Divino adversantis.

Probat. I. sic expolita assertio; nam permutatio facta sine auctoritate Superioris simoniaca censetur, *cap. quæsitum, cap. cum olim 7. de rer. permut.* Datur quidem in hac permutatione spirituale pro spirituali; at periculum, ac suspicio avaritiæ adduxit Ecclesiasticos Legislatores ad declarandam hanc permutationem simoniacam.

Probat. II. ex *cap. cum pridem 4. de pactis, & cap. constitutus de transact.* quibus in locis transactio collitigantium super lite beneficiali simoniaca declaratur a Jure Ecclesiastico. Recurrit eadem inductio. Id statutum a Jure; non quia hæc vera sit simonia; sed quia imaginem ejusdem præfefert.

Probat. III. ex *can. si quis Episcopus 8. cauſ. 1. q. 1. ex can. Salvator 8 cauſ. 1. q. 3. ex cap. consulere 38. de sim.* Qui pariter textus casus continent simoniæ per similitudinem ita dictæ, & ex his locis idem firmat Gennettus *Theologia moralis Tomo 2. Tractatu 2. cap. 2. pag. 250. Layman. ubi supra n. 62. pag. 194.* licet aliter eos explicet Gibalinus *de simon. q. 4. confect. 4. & Zoesius ad Titulum nostrum ubi supra n. 52. pag. 479. Phabaus Instit. Canon. Libro 4. Tit. 5. n. 7. pag. 585.*

Non obstat I. quod nonnullis placuit, simoniam Juris Ecclesiastici propriam, non dari; qui tali procedunt ratiocinio. Vel res sacra est, quæ venditur, & est simonia prohibita per Jus Divinum; vel res, quæ venditur sacra non est, & non potest simonia effici ex humanæ dispositionis; propterea quod Jures humani prohibitio, rerum naturam immutare non potest, *L. assumptio ff. ad municip.* Ita Layman. *Libro IV. Tract. 10. cap. ult. §. 6. n. 66.* 46

Hanc difficultatem excitat *Zoesius ad hunc Tit. ubi supra n. 50. pag. 479.* Sed nil sollicitus de ejus solutione, alio termonem convertit. Occurrendum igitur huic oppositioni cum *Anacleto ubi supra Lib. 5. Tit. 3. §. 2. n. 30.* hac distinctione; quod Ecclesia, rerum naturas, quia sint ejusmodi, mutare non potest, quod enim tale est, tale sit, oportet, ut habetur in *d. L. assumptio*; at liberum est Ecclesiæ in genere nihil inducere mutationem, ut ecce, in gradibus solo Jure Ecclesiastico prohibitis conjunctio incestuosa est ob Juris prohibitionem; non tamèn incestuosa est naturale Jus considerando, textus in *Clem. ei de consang. & affin. in cap. non debet de cons. & affin. cap. transmissa de eo; qui cognovit cons. suam can. de propinquit 35. q. 2. can. si qua mulier 35. q. 10.* Ergo, & in nostra specie ex motivo religionis jure potuit Ecclesia pacta prohibere circa spirituales res, eisque connexas; ita ut simonia reputaretur, quod ex natura sua tali labe esset defecatum. Conferunt sapienter tradita a Salas *de Legibus disput. 10. sect. 4. n. 20. § alterum genus pag. 229.*

Non obstat II. quod perperam hæc divisio simoniæ adhibeatur, propterea quod nulli inde promanant effectus; nam si mentalis simonia non subjacet pœnis, expresso textu in *cap. fin. de pact* imò si nulla incurritur pœna ob simoniam merè conventionalem, *Extrav. cum detestabile 2. de simon.* & ex hoc textu Anacletus *Lib. 5. Decretal. Tit. 3. de simon § 12. n. 235.* multò minùs merebitur pœnam ea simonia, quæ in se simonia non est, sed tantùm per Jus Ecclesiasticum præsumpta.

Sed hoc falsum est. Nam sacri Canones dum pœnas contra simoniacos statuunt, etiam de simonia Ecclesiastica loquuntur, *cap. quia circa 22. de privil.* Et expressè pœnis subiiciuntur, qui pacta imaginem venditionis habentia, celebrarint, *cap. cum olim cap. quæsitum de rer. permut. cap. de hoc 2. de sim* ut ex his locis *Anacletus ubi supra n. 272.* modo simonia, quam vetat Jus Ecclesiasticum, realis sit; nam planè mentalis non subjacet pœnis, ut declarat Pontifex *in cap. tua nos 34. de simon.* his verbis: *Quia Ecclesia datum est de manifestis tantùm judicare. De internis enim apud districtum Judicem, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum culpabiles judicantur.* Quemadmodum nec subiacet pœnis fori externi simonia merè conventionalis, nullo prorsus sequuto implemento, imò fraternizat cum mentali in casu merè pollicitationis, *Farinacc. Lib. 1 decis. 34. n. 4.* Probant hoc textus *in can. Presbyter 3. in can. quisquis, in can. quos 6. cauſ. 1. q. 1* & ex his locis *Anacletus Libro V. Decret. Tit. 3. de sim. §. 11. n. 235.* De pactis autem, quæ tamquàm simoniaca reputantur, constare debet, eademque justificari oportet, aliàs impossibile est constituere crimen istud; textus sunt *in can. qui studet 11. cauſ. 1. q. 2. in cap. cum pridem de pactis* Sic rem explicat *Lother. de re benef. Libro 3. q. 29. n. 42.* ita ut simplex tractatus pravitatis non sit in foro externo, ut singulariter docuit idem *Lother. ibid. n. 43. & 44.* Quod confirmat egregius textus *in can. Arnaldus alt. 8. q. 2.* quatenus in eo textu disponitur, quod in juramento purgatorio, ubi illud de hoc crimine suspecto deferatur, hæc clausula pro forma eidem a Jure 47

Canonum præscribitur, ut is ita juret: *Nullam conventionem antefeci*. Data igitur exequutione post pactum habetur simonia Juris Ecclesiastici, nec enim alterutrum sufficit. Non sufficit contestatio; quia hæc pura bilis in foro externo non est. Non sufficit factum, sed probare oportet, illud processisse in vim, & executionem præcedentis pacti; ut singulariter, pro expositione dicti textus in *can. Arialdus*, docuit *Barbosa in collect. ad eum textum pag.* 221. Ex his disparitas elucet inter simoniam mentalem, conventionalem, & realem.

Non obstat III. quod obiicit Durandus relatus a *Fagnano* in hac ipsa disputatione in *cap. cum pridem de pactis a n.* 22. *ad seq.* & evidentius apud Præpositum in *can. latorem* 122. *caus.* 1. *q.* 1. *n.* 22. Locus, ubi disputat Durandus, est in 4. *dist.* 25. & sic arguit. Ad summum transgressor Legis erit, qui pacisceitur circa spiritualia, seclusa prava ea vendendi, emendique intentione. Atqui Juris transgressio totam, quam habet turpitudinem, desumit ex inobedientia, quæ in se ritum simoniæ non est; alioquin quicumque præceptis Juris non obtemperat, simoniacus censendus erit; quo nil vel excogitari, vel dici absurdius potest.

Resp. Fagnanus, omnia deducendo penè ad literam a *Præposito loco supra citato sub n.* 13. *pag.* 27. Quod illa, quæ prohibitione Juris dicuntur simoniaca, verè, propriòque talia non sunt, sed similitudinariè, juxta supra adductam expositionem, eo modo, quo simonia hæresis dicitur, *can. quisquis, can. Presbyter, can. qui simulat* 1. *q.* 1. & Lex Ecclesiastica summa ratione ad amoliendo pericula irreligiosè spiritualia tractandi, prohibuit, ut simoniacam, conventionem intervenientem in assequutione rerum spiritualium. Ceterum non omne prohibitum emi, ac vendi, statim dici simoniacum potest; alioquin prædia Ecclesiæ distrahere, id vitium redoleret; quod nemo admiserit, repugnante textu in *Extrav. ambitiosæ Tit. de reb. Eccl. non al.* Ratiocinium verò Durandi, mera est æquivocatio. Nam transgressio Legis non semper solum inobedientiæ crimen induit. Sic Adam, qui cibum vetitum comedit, non tantùm invisus Cœlo, ejusque Creatori effectus est ob crimen inobedientiæ; sed eo quoque flagitio se contaminavit, *Gulæ* nimirùm; quare plures in eo maculæ; ut eleganter cecinit *Aurel. Prudentius in Enchyridio, tum, & vet. Testam. de Adamo, & Eva*, his carminibus.

Eva Columba fuit tùm candida, nigra deinde
Facta per anguicomum malefuscata fraude venenum.
Tinxit, & innocuum maculis sordentibus Adam
Dat nudis ficulna dirato more tegmina vitio.

Summa hæc esto. Quod non unicum peccatum est Legis Ecclesiæ transgressio, sed insuper irreligiositatis, idest non solius inobedientiæ, sed cum contractus, & pacta sapientissimè Leges Ecclesiastica interdicat circa spiritualia, vel eis annexa, ea si interposita sint, imaginem simoniæ præsumit habere, idcoque conventiones ejusmodi, tanquam irreligiosas, & sacrilegas damnat, hoc ipso, quia propter Religionem prohibita fuerunt. Nam Lex humana prohibens aliquem actum ex sua natura indifferentem, constituit illum in specie peccati, ex cujus motivo illudi prohibet. Sic qui non jejunat in Quadragesima, non solum delinquit contra obedientiam, sed etiam contra abstinentiam, ut ratiocinatur Gibalinus *de simonia q.* 4. *conclus.* 4. *n.* 4. *pag.* 104. Sicut etiam accipere rem alienam in Ecclesia, duplex peccatum est, furti, & sacrilegii; & tamen nisi fuisset furtum, non esset sacrilegium. Quod exemplum proponit *Præpositus ubi supra num.* 15.

Non obstat IV. Quod Jus Canonicum respuit fictionem, *Clement. quod circa de elect.* atqui Ecclesiastico Jure inducta simonia, nititur sola fictione, ergo eadem perperàm admittitur.

Resp. falsum esse; quod Jus Canonicum respuat fictiones. Nam multa etiam Jure Canonum pro veritate habentur, sic disponente Lege Ecclesiastica, textus in *cap. literas de tempor. ord. in can. quod a Patribus dist.* 75. *in cap. in præsentia de probat. in cap. nisi essent de Præbend. in cap. tuæ fraternitatis, in cap. ad audientiam de Cler. non resid. in cap. inter corporalia de translat. Episc.* latè Altesserra *de fictionib. Jur. Tract.* 1. *cap.* 3. *pag.* 9. Licet enim Jus Canonicum, sit vera, non fucata, & simulata Philosophia, attamen fictiones eas admittit, per quas perveniatur ad justum erga Deum, & proximum. Fictiones inducuntur contra rei veritatem, at non contra possibilitatem, *L. sive possidetis Cod. de prob.* ibi: *Factum est, quod non est factum, & fieri potuit.* Eleganter D. Augustinus 2. *quæst. Evang. exp.* 51. ibi: *Fictio igitur, qua ad aliquam veritatem refertur, figura est, quæ non refertur, mendacium est.* Et notandum, ejusmodi fictionem non abstrè dici posse præscriptionem Juris, ut potest deduci *ex Glossa in L. consentiuntur ff. de Jurisd. Calle.* Quamobrem fictio licèt contra veritatem, pro veritate habetur ex doctrina Bartoli in *L. si is, qui pro empt. ff. de usucap.* quibus probè constitutus, cum eo motivo Religionis Jus nostrum fingat simoniam, ea indubitatè admittenda; sic enim vitando pericula irreligiositatis, Deo tribuitur, quod Deo debetur, cultus, & veneratio; & contemptus supremæ illius Majestatis removetur.

(1.) Conventionalis.

DISSERTATIO VIII.

De simonia conventionali, an tacitum pactum ad simoniam sufficiat? Conventionalis simonia dividitur in puram, & mixtam. Agitur de simonia confidentiæ.

Reprehendit Leo reus hanc speciei simoniæ con-

49 ventionalis; nam faciles homines sunt ad promittendum, *L. secundum vers. ea autem ff. de adititio edicto, L. ea, qua ff. de pact. inter emptor. L. cum de lanionis ff. de fund. instr.* Ergo, cum pactum interponitur de re tradenda temporali pro spirituali, nulla tamen extrinsecus interveniente traditione; hoc pactum simonia conventionalis est; *textus in cap. cum pridem in cap. pactioner de pact. in cap. super eo de transl. in cap. cum essent de simon. in cap. fin. de pact. in can. quam pio 1. q. 2. in cap. tua nos de sim. in cap. un. ut Eccl. benef.*

Est haec propositio Juris constitutissimi, quod detur simonia ex sola, puraque conventione.

Ad exercitationem tamen, multa opponi poterunt; quae expositionis industriam reposcunt.

Primo opponi potest; quod si conventio in spiritualibus reprobatur; cur ergo *in can. fin. 10. q. 3.* approbat Pontifex promissionem Episcopi factam duos solidos tantùm pendendi nomine cathedraticj? Cur in *can. Eleutherius* 18. 50 *q. 2.* servari mandantur conventiones factae dedicationis tempore, vi quarum redditus oblationum dividantur inter Episcopum, & Monasterium? Cur in *cap. ex multiplici de decimis* pactum non reprobatur, de decimis solvendis in leguminibus?

Resp. primo, rationem perpendendo, cur sola conventio, nulla externa traditione sequuta, simoniam constituat. Nam & matrimonium contrahens, licèt matrimonium non subsistat, punitur, *L. quid ergo §. nunc autem ff. de his, qui not. inf.* Quia intentio spectatur, & delicta ex intentione metiuntur, *L. absentem §. fin. ff. de pœn.* Quocirca immunis a culpa judicari non de- 51 bet prava venalitatis intentio in rebus spiritualibus deducta in conventionem. Textus verò, qui super expendebantur, non loquuntur propriè de pactis, quia etiam sine pacto ea, de quibus obiecta Jura disponunt, debebantur. Quae verò deferuntur, in pactum licitè deducuntur, *cap. significasti de elect.* sine ullo simoniae metu, prout in praecisis his terminis respondet *Redoan. de simon. 2. parte cap. 3. n. 4.*

Secundò opponi potest. Quod in poenalibus stricta fit interpretatio, *cap. odia de reg. Jur. in 6.* Atqui conventiones circa spiritualia declarantur a Jure tantùm invalidè; *text. in cap. fin. de pactis*; ergo non est, cur progrediamur nostra interpretatione, ad declarandas has conventiones, simoniacas.

Resp. retorquendo hoc argumentum; nam pacta a Jure nulla declarantur, quae circa spiritualia versentur, hoc ipso, quod simoniam inducunt, *cap. tua de simon. can. quam pio 1. q. 2.* Addit aliam responsionem Redoanus *ubi supra n.* 15. *&* 16. sed haec potior meo judicio.

Tertiò opponi potest, quod admissa in conventionibus simonia, cogemur de medio tollere jura patronatus, quae ità demum acquiruntur, cum per dotationem, fundationem, constructionem Ecclesiae pacta fiunt Patronis favorabilia; de quibus in *can. decernimus, in can. filius 16. quæst. 7.*

Resp. ex doctrina supra tradita in *Dissertat. 4. in fine hoc Tit. n.* 35. Quod simonia Legibus Ecclesiasticis prohibita illis tantùm casibus admittenda sit, qui Iure reperiuntur expressi. Quâ- 52 obrem si Jura permittunt pactiones favorabiles Patronis, in his non peccatur, *can. qui peccat 23. q. 4.* ut ex hoc textu responsionem concipit *Redoan. ubi supra cap. 3. n. 19. & 20.* Insuper observando, quod conventiones Patronis favorabiles interponuntur, ante quam orta sint spiritualia, ante fundationem, dotationem, constructionem, & consecrationem Ecclesiae; idem *Redoan. n. 21. ubi supra.*

Propositione nostra satis firmata, & ab oppositionibus vindicata;

Quaeritur, qualis haec conventio esse debeat, ut reus hujus culpae quis constituatur? An videlicet sufficiat etiam tacitum pactum?

Tacitum pactum exemptum esse a pravitate simoniaca, statuit *Abbas in cap. nemo de simon. Felinus in cap. cum esset ibid. & in cap. tua nos ibid. Parisius consil. 32. n. 19. vol. 4.*

Contraria sententia defendenda est, utpote communis.

Probat. I. ex textu in terminis *in Extrav. excomunicamus de sent. excom.* ubi etiam tacita conventione inducta simonia, detestabilis dicitur.

Probat. II. ex *can. per laicos 16. q. 7.* ibi: *Nemo spem, aut promissionem habeat.*

Probat. III. ex *cap. cum ad nostram, & ex cap. seq. de elect.* ubi quis religiosus fieri non debet, spem, aut promissionem habens, ut evehatur ad gradum Abbatis.

Ceterum observetur, quod ex tacito pacto, simonia conventionalis in mentalem degenerat; de qua inferiùs habendus est sermo.

Adnotetur, & illud, pacta tacita dari, quale illud, de quo *in L. Labeo ait ff. de pact.*, ubi si debitori meo chirographum reddam, per quod mihi erat obligatus, cum eo pactum de non petendo feciisse videor, de qua specie pacti, repetita *in L. 3. §. 2. ff. de liber. leg. in L. qui chirographum 59. ff. de Leg. 3.* copiosè, eruditèque tractat *Vinnius Libro 1. select. cap. 7.* & de aliis tacitis conventionibus, sunt textus *in L. fundum ff. de act. empt. in L. quaro §. inter locatorem ff. locat. in L. eidem Cod. de locat. in L. cum quid ff. si cert. pet. in L. interdum ff. de V. obl. in L. 21. §. si quis ita ff. de eo, quod certo loco in L. fin. Cod. de procur. in L. refallianis §. fin. ff. cum. prad.*

Dividitur eadem haec conventionalis simonia in conventionalem *puram*, & in conventionalem mixtam.

Pura conventionalis simonia est, cum pacisci- 53 tur quis rem temporalem tradere pro spirituali; executio tamen neutra ex parte contingit; haec est pura conventionalis simonia; de qua *in cap. cum esset 22. de simonia.* Quae quidem poena in simoniacos non coercetur; *Extravag. cum detestabilis 2. de sim.* & ex hoc textu eliciatur, docetque

Ann-

Anacletus *Lib.* 5. *Decretal. Tit.* 3. §. 11. *n.* 235. *& supra* hoc adnotavimus *Dissert. VI. n.* 42.

54 Mixta conventionalis simonia est, cùm exequutio conventionis ex una solum parte contingit, dicturque *mixta*: utpote aliquid habens de *reali*, & de *conventionali*; sic Anacletus *ubi supra Lib.* 5. *Tit.* 3. §. 2. *n.* 19. Hæc quoque nullas habet expressas in se pœnas, ut supra docui hoc *Tit. Dissert.* 4. *n.* . . .

55 Excipitur tamen simonia confidentiæ, quæ licet conventionalis, pœnis jure proditis coercetur. *Layman. Libro* 4. *Tract.* 10. *cap. ult.* §. 7.

56 Hanc verò in exemplum proferam, quò conventionalis simonia luculentiùs percipiatur, daboque operam, ut breviter, simulque dilucidè species hæc simoniæ severissimis profligata decretis exponatur; quamquàm volumina de hac conscripta reperiantur.

Quid igitur sit simonia confidentiæ, haud obscurè nos edocet S. Pius V. *in Bulla LXXXV.* quæ incipit *Intolerabilis*: *Multi ipsa beneficia jure retinere nequeuntes*;

57 *alii ne cogantur ad sacros Ordines, ad residentiam, ad incedendum in habitu clericali, ut ad bellum proficiscantur, ut inimicos occidant*: *alii, ut alieno nomine lites agant, aut defendant*: *alii propter criminа mendaces quidam, ut purgato delicto, vel absolutione consecuta, illa repetant, eadem in alios deponunt, & in plerisque fructus ipsorum, aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt, sæpè laicis, & inhabilibus. Plerique vel senes, vel infirmi, ut beneficia in domibus suis perpetuent, illa renunciarunt, vel renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus Ecclesiasticis alant, vel ea etiam non infantibus, aut nascituris asservent, facto interdùm circuitu retrocessionis cum reservatione fructuum* (& infra) *Alii aut incapaces, aut aliis beneficiis onusti, aut Ecclesiastico Ordini se mancipare, refugientes; aut merè laici beneficia Ecclesiastica aliis conferendi procurant, ut de illis postmodùm ad libitum suum disponatur, fructus etiam percipientes ipsorum. Ad hæc plerique Ordinarii, & Collatores, ac etiam Patroni laici, curant deponenda beneficia, ut fructus, seu pensiones capiant eorundem, aliisque faciant ministrari. Alia item permulta ejusmodi admittuntur, quibus immaculata rerum divinarum puritas simpliciter violatur &c.*

Hanc S. Pii V. Bullam, præcesserat jamdudum alia *Pii II.* quæ incipit *Romanum Pontificem*. Hæc propositum habet tollendi corruptelam,

58 & abusum recipiendi beneficia in *confidentia*. altera S. *Pius* intendit modos inducere simoniam ejusmodi probandi; ut notat Parisius *de confidentiis q.* 10. *n.* 6. *&* 7. *pag.* 42. Verum his duabus Constitutionibus nil prohibetur, quod jam ante prohibitum non fuisset; ut notat *Cabassutius Scientia Canon. Libro* 5. *cap.* 8. *n.* 10. *text. in cap. per tuas de sim.*

Est autem confidentia beneficialis quæcumque resignatio collatio, provisio, aliave procuratio

59 beneficii Ecclesiastici, cum expresso, vel tacito pacto, ut is, cui tale beneficium procuratur, elapso aliquo tempore, ipsimet procuranti, conferenti; resignanti, & alio modo providenti, vel alteri personæ a procurante designatæ restituat, vel certam pensionem, aut partem fructuum illi, aut alteri præstet. Brevius adhuc ità potest confidentia beneficialis definiri. Est resignatio, aut provisio quæcumque beneficii, retento sibi, aut alteri, jure *regressus*, *ingressus*, vel *accessus*, aut pensione annua, aliave parte fructuum reservata.

Regressus jus est, cùm beneficium alteri re- 60
nunciatur, cum certa confidentia, ut ad ipsum renunciantem, vel alium v. g. consanguineum regrediatur.

Ingressus jus est, cùm is, cui beneficium col- 61
latum fuit, nondum tamen possessum paciscitur, de ingrediendo ejusdem possessionem, si is, cui renunciatum fuit tale beneficium, moriatur, seu alias reddatur inhabilis ad illud retinendum.

Accessus jus est, cum id agitur conferendo al- 62
teri beneficium, ut præsentanc ex. gr. vel ejus consanguineus illud per resignationem consequatur.

Sunt, qui modum alium simoniæ confidentiariæ præscribant, cum procuratur alicui beneficium, ut pensio sibi solvatur, vel pars redituum, vel etiam alteri ejusdem voluntate. Verum *Ugolin Tab.* 2. *de simon. cap.* 22. existimat hanc 63
non esse simoniam confidentiæ, si quis hanc sibi reservationem fecerit, ut Layman ostendit *Libro* 4 *Tract* 10. *cap. ult.* §. 8. *n.* 75.

Rationem reddit *Concilium Trid. sess.* 25. *de reform. cap.* 7. ejusmodi turpitudinis simoniæ confidentiariæ, his verbis: *Cum in beneficiis Ecclesiasticis ea, quæ hereditariæ successionis imaginem referunt, sacris constitutionibus sint odiosa, & Patrum decretis contraria; nemini in posterùm accessus, aut regressus* (& infra) *concedatur.* 64
Concinunt textus *in can. ad Apostolicam* 8. *q.* 2. *in cap. ex transmissa, in cap. ad extirpanda de fil. Presbyt. in cap. consuluit. de jure patron. in cap. ad hæc de decim.*

Haud absimilis confidentia dicitur a S. Pio V. 65
fiduciariæ mancipationi, ibi: *Ad tollendum fiduciariæ mancipationis beneficiorum Ecclesiasticorum corruptelam.* Quam sic exponit *Boetius in 4. Comment. Topic. Fiduciam accepisse dicitur, cujuscumque rei aliqua ea lege mancipatur, ut mancipanti aliquandò remancipet.* Sic Cicero *Orat. pro Flacco*: *Pecuniam, inquit, fœneratitiam a te sumpsit adolescens, ob eamque fundum fiduciarium dedit, ideò fiduciaria mancipatione.* Quam vocamus venditionem sub redimendi redhibendique lege factam, seu cum pacto revenditionis, de quo in *cap. ad nostram de empt. & vend.* Et eruditè more suo rem explicat *Budæus in primas partes admot. ad Pandect. pag.* 35. Quamobrem non abest fiducia depositum dici posse, ut ex Pauli loco Libro 2. *sentent. cap.* 13. 66
colligitur; nam rem creditori traditam in securitatem a debitore fiduciam vocat Paulus, ea

lege,

lege, ut ſoluta ad diem pecunia revertatur ad debitorem, ità Pauli ſententiam *ſub Tit. de Lege commiſſoria ſupra indicato* explicat Cujacius, ex Iſidoro *Libro 5. Etymol.* Et ideò *Pius IV.* in ſupra citata Conſtitutione, hæc habet: *Huic alienæ beneficia cuſtodiendi modo, ne aſſueſcerent.* En confidentiam vocat Pontifex cuſtodiæ modum, prout depoſitio dicitur in *L. 1. ff. depoſ.*

Ex quo profluit alia ratio confidentiam im-
67 probandi; nam beneficia debent abſolutè concedi, ut cui dantur, competat omne jus, & omnimoda adminiſtratio; *cap. 1. de Reg. Jur. in 6.* quam rationem affert *Pariſius de conſid. q. 1. n. 45.* qui de ſimonia confidentiali accipit textum *in cap. per tuas 37. de ſim.* Id autem ex confidentia nequaquàm contingit, ſed ſolum in depoſitum dati beneficium videtur, ut optimè *Pariſius ubi ſupra.*

Et ante Pium IV. & S. Pium V. inoleverat conſuetudo, vi cujus tolerabatur ejuſmodi fiducia, imo et in Tribunalibus ad fidem præſtan-
68 dam non reddentes habita in cuſtodiam beneficia, compellebantur; quamquàm Rota Romana ſemper huic labi obſtiterit vehementer; prout narrat *Pariſius de conſid. q. 5.* Et licèt eſſet hæc prava conſuetudo, tamèn quamquàm illicita, a pœnis excuſabat, ut in ſimili textus eſt in *can. denique diſt. 4. in can. ſi quod 33. q. 2.* & ſicuti conſuetudo retinendi plura beneficia incompatibilia excuſat a pœna, *cap. 2. de conſ. in 6.* quemadmodum qui fretus privilegio aliquid agit, pœnam evitat, *L. Gracchus Cod. ad L. Jul. de adult.*

69 Facile autem patratur hoc confidentialis ſimoniæ ſcelus, eo quod pluribus ex causis moveri quis poſſit ad confidentiam hanc deteſtabilem.

Primò cum quis retinere non poteſt beneficium, veluti quod matrimonium velit contrahere, vel ſit intruſus, vel non habeat primam tonſuram, vel literæ beneficii fuerint ſubreptitiæ. Ex his moveri poſſet, ad depoſitum beneficii faciendum, ut ad illud regrediatur.

Secundò cum quis reſidere recuſat, poſſet facilè apud aliquem beneficium deponere ad fructus percipiendos.

Tertiò cum quis incedere non vult in habitu, & tonſura, prout requirit *Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 6. de reform.* propterea ut conſequatur fructus, beneficium reſignat

Quartò, cum quis militiæ nomen dare deſiderat, & ne amittat beneficium, confidit de amico circa fructus.

Quintò, cum quis alieno nomine lites agere, vel defendere vult, vel negotiis ſæcularibus ſe immiſcere, & ad confidentiam putat confugiendum.

Sextò, cum quis reus eſt criminis, ob quod beneficium ab alio impetrari poſſit, recurrendum cenſet ad fraudem, alteri reſignando beneficium, ad fructus percipiendos.

Quas cauſas habemus in dictis Pontificum Conſtitutionibus, & explicitè eaſdem profert *Pariſius Tract. de conſid. quæſt. 9.*

(*l*) *Realis.*

Quid ſit realis ſimonia; variæ traduntur expoſitiones.

PAucis de reali ſimonia. Hæc nil aliud demùm 70
eſt, quàm actus exequutionis, ad differentiam pacti, quod vocatur ſimonia conventionalis, ut ait *Lotherius de re benefic. Libro 3. q. 29. n. 29.* imò; & ad differentiam mentalis, quæ mente concipitur; realis verò ad actum pervenit, ut eam explicat Toloſanus *P. 3. Libro 33. cap. 19. n. 7.* Quamobrem realis ſimonia in dando, accipiendoque conſiſtit; ut eam exponit Arnoldus Corvinus in ſuo Tractatu *de perſonis, & benef. Eccl. Libro 2. Tit. 20. n. 5. Dartis tract. de benef. ſect. 12. verſ. hic tamen.* Hinc ſequitur, tunc realem judicari ſimoniam, cum pactio ex utraque parte completa eſt ſaltèm inchoatè, ut ſi collatio beneficii facta ſit, & pretii pars ſoluta; quod profert exemplum *Pyrrhus Corrad. praxi diſpenſ. Apoſtol. Libro 5. cap. 9. n. 5.* Non diſplicet quoque expoſitio realis ſimoniæ, quam *Van Axel* adducit ad *Tit. Decretalium Lib. 5. Tit. 3. n. 5.* dum ait: *Realis committitur quomodolibet dando, & recipiendo; can. cum omnis avaritia; can. emendari; can. baptizandis 1. q. 1. can. 1. can. altare 1. q. 3.* ſcitè quidem utitur hoc verbo, *quomodolibet*; nam ex neceſſitate non requiritur pecunia ad ſimoniam realem, ſed ſufficit etiam, quod pecuniæ æquivalet; munus a manu, munus a lingua, munus ab obſequio; *textus in can. ſunt nonnulli 1. q. 1. in can. Salvator 1. q. 3.*

[*m*] *Mentalis.*

DISSERTATIO IX.

Quid mentalis ſimonia ſit? Statuitur, ad eam externum opus requiri, ſed indifferens. Solvuntur nonnulla difficultates. Mentalem ſimoniam non ſuſtulit Extravagans S. Pii V. Cum primum *anno 1566. Kal. Aprilis, quam profert Barboſa in Extravag.* cum deteſtabile *de ſimon. n. 3.*

REpeto quod in noſtro contextu dictum eſt. 71
Conſultò enim ſic ibi loquimur: *Mentalis eſt cum extrinſecus ſe non prodit committendi ſimoniam intentio, ſed pravum dantis, recipientiſve propoſitum intus ſe continet.* Age hæc verba exponamus.

Cur dantis, recipientiſve actum exigimus in mentali ſimonia? Quia non eſt ſimonia mentalis, quæ ſola voluntate perficitur, ſicut fornicandi voluntas, furandive. Mentalis fornicatio, mentale furtum rectè dicitur; prout adnotat *Gonzal. in cap. 45. n. 2. de ſimonia*, & ante illum *Gibalinus de ſimon. quæſt. 1. n. 4. & quæſt. 23. conſect. 12.*

Ergo

Ergo ſimonia mentalis eſt, quæ licet externum opus habeat, non ſe prodit exterius; quod contingit donando, accipiendove temporalia pro
72 ſpiritualibus abſque ullo pacto tacito, vel expreſſo, cum opus ipſum ſit aliquid indifferens, & poſſit bono, p. avove animo fieri, totamque ſuam accipiat turpitudinem ab intentione. Habemusque exemplum in *cap. ſua nos de ſimonia*, quod
73 ad hoc expendit Gibalinus *ubi ſupra quæſt.* 2. *ſub n.* 4. *pag.* 5. Pulcherrimus quoque textus in *cap. mandato* 45. *de ſimonia*, ubi: *Nullo pacto, ſed affectu animi utrinque taliter acquiruntur, in quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori, & in eam. quicumque* 2. *q.* 1.

Non obſtat I. quod peccati ſuggeſtio menti
74 inſidens crimini non poſſit adſcribi; *can. ſed penſandum diſt.* 7. adeoque mentalis ſimonia, ſimonia non ſit.

Reſp. textum illum exponendo. Juxta eum canonem agentem de prima peccati in mente hominis ſuggeſtione, verum eſt, quod prima peccati ſuggeſtio, peccatum non eſt. At ſi ſe quatur mentis delectatio, rea mens efficitur, prout in caſu noſtro, quandò temporale pro ſpirituali deſideratur, ut egregiè reſpondet *Redoan. de ſimon. parte* 1. *cap* 3. *ſub n.* 8.

Non obſtat II. quod ſimonia ſit ſui natura ſemper mentalis, ſed cum deteſtabilis, punibilis ſimonia dicitur; hoc dictum ſit referendum ad ſimoniam extrinſecam; *can. qui ſtudet* 1. *q.* 1. ergo extrinſeca debet eſſe ſimonia, ut ſimonia ſit.

Reſp. quod cum Jus diſponat, quod ſimo-
75 nia conventionalis, & realis puniatur, prout *ſupra* expoſuimus; non autem mentalis, quæ per pœnitentiam, ac ſatisfactionem Deo Creatori offerendam abolenda eſt ex literali textu in *cap. mandato* 45. *de ſimon.* abſque alia datorum, receptorumque reſtitutione; conſtat ex hoc ipſo, quòd datur ſimonia mentalis, & ita datur, ut oculis Supremi Numinis ſit infeſtiſſima; ut reſpondit idē *Redoanus ubi ſupra n.* 20. Quamobrem ſimoniacus mentalis in foro ſolùm animæ punitur, quia mortaliter peccat, ut optimè *Joannes Valerus de differ. utriuſque fori verbo ſi-*
76 *monia differ.* 8. Et notetur, quod licèt *Corduba quæſt.* 32. exiſtimet ſtatutum, in *cap. fin. de ſimonia*, quem textum nuper adduximus, hodie correctum eſſe per Extravagantem *S. Pii V. Cum primum*; hoc tamen falſum eſt, propterea quod dicta Extravagans nil decernit contra ſimoniacos mentales, ſed ſolùm contra ſimoniacos reales, ut patet ex illis verbis: *Quicumque igitur deteſtabile crimen ſimoniacæ pravitatis commiſiſſe convictus fuerit*, docet *Navarrus cap.* 23. *n.* 110. §. 6. *Valerus ubi ſupra pag.* 432. *ſub n.* 2.

Non obſtat III. textus in *cap. pen. de Cler. non reſid. in* 6. ubi Gloſſa ait, nō eſſe ſimoniā dare operā horis Canonicis intentione lucrandi temporalia.

Reſp. quod ſi hoc intendatur principaliter, ſimoniæ labes incurritur; *Abbas in cap. ſignificatum n.* 8. *de Prabend. Valerus ubi ſupra verbo ſimonia differ.* 9. *num.* 2.

(n) *Aliam.*

DISSERTATIO X.

Pœnæ a Jure ſtatuta ſunt in triplicem ſimoniæ ſpeciem, & non in aliam; intelligendo de pœnis ipſo jure incurrendis; prout demonſtratur. Elegans adducitur diſtinctio.

HOc aliud aſſerimus in noſtro Titulo; quod pœnæ a Jure contra aliam ſimoniam ſtatutę non ſunt, quàm contra eam ſimoniam, quæ patratur, vel in ſuſceptione Ordinum, vel in Re- 77
ligionis ingreſſu, vel in beneficiis Eccleſiaſticis.

Neque venit in mentem hoc retractare; nam id ipſum docuit *Anacletus ad hunc Titulum Decret. n.* 229. *Layman. Libro* 4. *Tract.* 10. *cap. ult. n.* 69. §. 7. *Suarez Libro* 4. *de Rel. cap.* 55. *n.* 5 ſunt textus *in Extrav. Sane, & in Extravag. Cum deteſtabile de ſimonia, in Bulla S. Pii V. Cum primum.*

Et addimus in noſtro Titulo eas pœnas ipſo facto incurri, quæ in triplicem illam ſimoniæ ſpeciem a Jure præſcriptæ ſunt. Quod & do- 78
cuit Phabęus *Inſtit. Canon. Lib.* 4. *Tit.* 5. *de ſimon. n.* 16. *pag.* 522. & ante illum *Gibalinus de ſimon. q.* 24. his verbis: *Dico primo, nullam pœnam mentri ipſo jure a ſimoniacis, niſi in ſimonia commiſſa circa beneficia, ingreſſum Religionis, & ſacros Ordines;* pluresque alios Auctores cumulat id ipſum ſtatuentes.

Cęterum hoc, quod addimus in noſtro Titulo, ſine contradictione non procedit. Repetiuntur 79
enim non infimę notæ Scriptores, qui cenſent, ſententiam declaratoriam inſuper requiri. Ita *Suarez Libro* 4. *de ſimon. cap.* 55. *n.* 8. *& cap.* 58. *n.* 1. *& 6. Azor.* 2. *Libri* 7. *cap.* 27. *q.* 2. *q. ermen ad finem, Raphael. de la Torre de Relig.* 2. *Tomo q.* 100. *art.* 6. *diſp.* 7. *circa finem pag.* 799.

Sed verius, ipſo jure eas incurri pœnas, ſine alia Judicis ſententia.

Probat. I. ex *can. quicumque, ex can. reperiuntur* 1. *q.* 1. *in cap. de extero, in can. ſeq. in can. ſi qui a ſimoniacis, in can. ſtatuimus* 1. *q.* 1. *in cap. pen. de ſimon. in can. prater* §. *verum verſ. officium diſt.* 32. quos textus ad hoc adducit *Petra in Comment. ad Conſtit. Apoſtolicas, ſeu Bullas Tomo* 1. *ad Conſtitutionem unicam Alexandri* 2. *ſect.* 3. *n.* 7. *pag.* 303.

Probat. II. ex Extravag. *Cum deteſtabile de ſimonia*, ubi: *Prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum veſtigiis inhærentes, ac etiam omnes, & ſingulas excommunicationis, ſuſpenſionis, privationis, & interdicti ſententias, cenſuras, & pœnas dudum a Romanis Pontificibus prædictis, & pro ſalubri reputatis contra ſimoniacos quomodolibet latas &c. quas ipſo facto eas incurrere volumus, confirmantes, & innovantes &c.*

Opponitur, cum *Suarez d. cap.* 55. in dicta Extravaganti *Cum deteſtabile*, admotanda eſſe verba illa *quomodolibet latas*. Loquatur Pontifex

&c

de ſententiis latis a ſuis Prædeceſſoribus, & nil ſtatuit de ſententia lata ex vi Iuris.

Reſp. Gargias P 8. *de benef. cap.* 1. *n.* 42. verbum *latas*, non hoc ſignificare, quaſi pœnæ ferendæ ſententiæ fuerint; ſed ibi *latas* ſignificat Conſtitutiones promulgatas. Et quia additur in ea Extravaganti *Confirmantes*, ſatis declaratur, olim etiam ipſo jure pœnas in labem ſimoniacam incurri conſuevisſe.

Et notetur ratio, quam nemo ex Canoniſtis, quantum obſervare potui, indagare ſollicitus fuit. Nam diſtinguere oportet, an Lex puniens primam impediat rei acquiſitionem, vel potiùs
80 tendat ad auferendum rei acquiſitæ dominium; primo caſu ſententia Judicis declaratoria opus non eſt, altero caſu requiritur. Aurea hæc diſtinctio traditur a Morla in Emporio Iuris P. 1. *Tit.* 1. *de Legib. q.* 9. *n.* 36. *& ſeq. pag.* 36. & ab eodem doctiſſimo Viro luculenter exponitur, & probatur ex *Clement.* 2. *de hæret. ex Clem.* 2. *de ſent. excom. ex cap.* 1. *de homic. in* 6. Et præcipuè, ex hac diſtinctione explicat prædictam *Extravagantem Cum deteſtabile*, inquiens: „ Simoniacus amittit ipſo jure quodlibet be„ neficium acquiſitum per ſimoniam, quia Lex „ impedit acquiſitionem, ut patet ex illa Ex„ travag. En, ex hac diſtinctione rationem, quæ quidem magis *Gargiæ* reſponſioni ſubſervit, eamque confirmat.

(o) *Incurritur.*

DISSERTATIO XI.

An ordinati per ſimoniam validè ordines receperint.

CUr omittimus in noſtro Titulo, dum agimus de pœnis ſimoniæ in ordinatione commiſſæ, pœnam invaliditatis actus? Quam, ex regula, locum habere, dum ſimonia patratur, ait Pontifex *in Extravag. Cum deteſtabile de ſimon.* & notat Cabaſſutius *Scientia Canon. Libro* 5. *cap.* 8. *n.* 1.

Omittimus in ordinationibus ſimoniacis pœnam
81 invaliditatis; quia talis quidem collatio eſt illicita, at non eſt invalida.

Non eſt invalida, ſi ritu catholico, ab Epiſcopis validè ordinatis, facta ſit ordinatio, ut latè probat Fagnanus *in cap. quod a Prædeceſſore n.* 32. *&* 33. *de ſchiſmaticis.*

Rationem tradit Gonzales in *cap. Fraternitati* 2. *de ſchiſmat. n.* 7. Quia cum Ordines conferre
82 ſpectet ad poteſtatem characteris, etſi non licitè, tamen validè confertur Ordo ab Epiſcopo ſimoniaco, quia tali poteſtate, nec hæretici, nec ſchiſmatici ab Eccleſia privari poſſunt, & deducitur ex Sacro Concilio Tridentino *Seſſ.* 23. *de reform. cap.* 4. ibi „ Si quis dixerit per ſacram „ ordinationem non dari Spiritum Sanctum; ac „ proinde fruſtrà Epiſcopos dicere, accipe Spiri„ tum Sanctum, aut per eam non imprimi cha„ racterem, vel eum, qui Sacerdos ſemel fuit, „ laicus rurſus fieri poſſe, anathema ſit: quem locum ad hoc expendit *Petra ad Conſtitut. Apoſt. Tomo* 1. *ad Conſtitut. unicam Alexandr.* 2. *ſect.* 3. *n.* 14. *pag.* 304. & latiùs id docuit *Gonzalez ubi ſupra n.* 7. *Morin. de ſacr. ordinib. exerc.* 5. *cap.* 1.

Non obſtat I. textus in *can. ordinationes* 1. *q.* 1. „ ibi Ordinationes, quæ ab excommunicatis fa„ ctæ ſunt, irritas eſſe, judicamus. Conſonat tex- 83
tus in *can quod quidem cad. cauſ. & quæſt. in can. oſtenditur. de conſecr. diſt.* 4.

Nam ad objecta Jura facilis, & obvia reſponſio; quod nempe ibidèm ſermo ſit de ordinationibus factis, non ſervata forma Eccleſiæ, vel de iis procedant adducti Canones, qui non fuerint ritu Catholico Epiſcopi conſecrati, ut benè *Lupus diſſert.* 2. *prœmiali Tom.* 3. *Van Eſpen. Juris Eccl. Univerſ. P.* 2. *Tit.* 30. *cap.* 6. *n.* 7.

Non obſtat II. textus in *can. Arianos* 73. *in can. ventum* 1. *q.* 1. *in can. in Eccleſia* 68. ubi invalidæ declarantur ejuſmodi ordinationes.

Nam reſpondetur, *irritum* ſignificare iis in„ locis, quoad exercitium, non quod ſit nullus Ordo, ut Cabaſſutius adnotavit *in Eccleſiaſtica Hiſtoria ad Can.* 11. *Concilii Bituricenſ. anno* 1031. nam ita ordinati ſuſpenſi ſunt, ac propterea exercitio carent; *cap. fraternitati* 2. *de ſchiſm. can. fin. diſt.* 19. *can. prater diſt.* 32. illuſtrat *Murga Tomo* 2. *digreſſ. tract.* 1. *diſq.* 1. *dub.* 7. *Petra ſupra citatus d. ſect.* 3. *a n.* 25. *ad ſeq.*

(p) *Teneturque.*

DISSERTATIO XII.

Ad quid ſimoniacè proviſus in pœnam teneatur? Tenetur dimittere beneficium; hujus rigoris nonnulla ſunt moderationes. Tenetur reſtituere fructus; hujus quoque rigoris traduntur moderationes varia adnotatu digniſſima.

ESt hoc utiliſſimum intelligere, ad quid proviſus de beneficio per ſimoniam obligetur in pœnam.

I. Obligatur dimittere beneficium per ſimoniacam labem acquiſitum. *Extravag. Cum deteſta-* 84
bile 6. *per electionem de ſimon. & Bulla S. Pii V. Cum primum*; ex quibus locis hoc docet Theſaur. *de pœn. verbo ſimonia cap.* 2. his verbis: „ Neque tali modo quæſita beneficia, ſeu Ec„ cleſia retineri poſſunt, ſed ante omnem dela„ rationem dimittenda ſunt. Ita ut neque ex„ cuſet ignorantia facti etiam invincibilis, ſeu bona fides, ſcilicet tertio ſimoniam ope ante, ad ejus favorem, *cap. ſicut tuis, cap. nobis de ſimon.*

Sunt tamen hujus rigoris moderationes non„ nullæ. Nam poſita ignorantia facti inculpata, 85
ſi per ſimoniam proviſus triennio in bona fide beneficium poſſideat, eo ipſo titulus convalidatur, invaturque regula de triennali; *Suarez Tomo* 1. *de Relig. tract. ult. de ſimon. cap.* 57. *n.* 30. *Gomez ſuper regula de triennali q.* 12. *verſ. & iſta*; & alii apud *Theſaur. de pœn. verbo ſimonia cap.* 2. *ſub n.* 2. *pag.* 325. Illa quoque adhibenda

86 moderatio est, ut sit tutus, qui simoniacè beneficium acquisisse videbitur, si per alium pretium datum sit, & expressè provisus antea monuerit dantem, ne ad hunc finem traderet; sic docet Cabassutius *Scientia Canon. Lib. V. cap. 8. n. 3. pag. 400.* ex textu in *cap. nobis fuit, in cap. sicut tuis litteris de simon.*

Addenda et hæc alia moderatio; quod si munera intercesserint nullo pacto, nullave conven-
87 tione interposita, sed ita ut actus tradendi fuerit indifferens, atque ita ut traditio ad mentalem simoniam verè redigatur; tunc beneficium dimittendum non est, licèt illud comparatis pœnas Dei, qui iniquitatem odio habet, ultricemque manum non sit evasurus; textus in *cap. cum nos 24. de simon. Anacletus ad hunc Titulum Decretal. Lib. 5. Tit. 3. de simon. §. 11. n. 234.* & ex pactione, simoniam Lege Ecclesiastica interdictam, formam suscipere, latissimè ostendit *Lotber. de re benef. Libro 3. q. 20. per tot.*

II. Obligatur simoniacè provisus fructus per-
88 ceptos restituere Textus *in can. si quis neque cauſ. 1. q. 1. Extravaganti Cum detestabile hoc Tit.* his verbis, ibi „ Simoniacè provisus pror-„ sùs nullam acquirat jus, nec faciat fructus „ suos, sed ad illorum omnium restitutionem „ sub animæ suæ periculo sit adstrictus. Et *Sanctus Pius V. in Bulla*, quæ incipit *Cum primum* „ hæc habet: Qui beneficium, aut officium „ Ecclesiasticum simoniacè adeptus fuerit, illis „ similiter ipso jure sit privatus, & ad fructuum „ omnium, quos percepérit restitutionem te-„ neatur.

Sunt quoque hujus rigoris nonnullæ mode-
89 rationes. Nam restitutionis fructuum obligatio cessat, ubi mentalis tantùm simonia sit ut Valerus latè probat *de differ. utr. for. verbo simonia diff. 8.* ex ratione textus *in cap. 2. de sim.* et Canisius docet in summa *Libro 3. Tit. 14. de sim. §. 6.* his verbis „ Sanè si simonia sola-„ mente concepta, vel destinata est, nulla pœ-„ na a Jure cessetur, ne quidem resignationis, „ aut restitutionis; *Gargias de benef. parte 8. cap. 1. n. 25.* Item pulcherrimè docet aliam moderationem rigoris Juris idem Valerus in *Tract. de differ. utriusque fori verbo simonia diff. 2. n. 3. pag. 427.* Quod, qui noscit, se beneficium simoniacè acquisivisse poterit interim servire beneficio, & retinere ejus fructus, tam
90 quam depositarius, donec impetret revalidationem tituli, & compositionem circa fructus per Reverendissimum Datarium. Quod si crimen ita fuerit occultum, ut probari non possit, sufficiet impetrare a Pœnitentiaria revalidationem tituli, & se componere cum Subcollectore; imò & ab Ordinario id potest impetrari vigore *cap. 6. sess. 24. Concil. Trid.* si pauper sit. Ita *Valerus ex Heinrig. de excom. cap. 14. §. 2.* Et has formulas condonationum fructuum, & rehabilitationis adducit *Tiburtius Navar. Manuduct. ad praxim. exequut. liter. Sacræ Pœnitentiariæ par. 3. cap. 8. & cap. 10. et Marc. Paul. Leonius in praxi ad Literas, & Bullas Major. Pœnit. P. 3. cap. 30.* Quamquàm, quoad Episcopum, extat declaratio Sacræ Congregationis Concilii super *cap. 6. sess. 24. de reform. apud Gargiam de benef. par. 8. cap. 1. n. 74.* his verbis concepta „ Prima, Epi-„ scopus etsi a simonia occulta dispensare possit; 91
„ non tamen simoniacum rehabilitare ad bene-„ ficia in posterum obtinenda, nec ad ea reti-„ nenda, quæ per simoniam occultam obtinuit. „ Secunda, an Episcopus in vim hujus decreti, „ vel capituli poterit absolvere Sacerdotem fu-„ um subditum in simonia occulta, & rehabili-„ tare ad Ordines, & beneficia tam obtenta, „ quàm obtinenda? Congregatio censuit, po-„ tuisse absolvere, & ad Ordines habilitare, & „ ad beneficia, non tamen rehabilitare ad be-„ neficia, quibus propter simoniam privatus fu-„ isset, nec ad obtinenda &c. - Audiatur & alia
moderatio admodum adnotatione digna. Neque 92
enim ille simoniacus tenetur fructus restituere, qui ignoranter, & bona fide beneficium simoniacè obtinuit, si illos consumpsit, neque locupletior fuerit effectus. Thesaurus *de pra. Benefic. parte 2. verbo simonia exp. 2. sub n. 3. pag. 326.* - Addo et aliam moderationem; quod qui simoniacè beneficium obtinuit, non tenetur re-
stituere stipendia personalia, ut quæ pro Missis, 93
Anniversariis, Divinis Officiis, Concionibus, aliisque ministeriis sacris obtinuit, quinimmò neque distributiones quotidianas, ut singulariter docuit *Gibalinus de simonia quæst. 23. conſect. 11. pag. 438.* adhærat *Pax Jordan. Libro 10. Tit. 11. n. 53.* Repetenda hic quoque moderatio alia superiùs adducta quoad dimissionem beneficii, ut si quis beneficium obtinuerit per simoniam a
tertio commissam; post triennium eximetur ab 94
obligatione dimittendi beneficium, & illud retinere cum fructibus potent. *Pax Jordan. Lib. 10. Tit. 11. n. 156.* - Anacletus *Lib. 5. Tit. 3. Decret. §. 13. n. 326.* Est & hæc alia moderatio perceptu dignissima; quam ex *Anacleto eodem loco n. 331.* transcribere placet „ Circa fructus „ tamèn illud advertendum, quod qui benefi-„ cium simoniacè procuravit quidem, ignora-„ verit tamèn collationem beneficii simoniacè „ factam esse irritam, & beneficium dimittenda-„ dum, fructus illos, quos bona fide interim „ percepit, & per triennium possedit, restitue-„ re non amplius teneatur. Postrema moderatio, hæc est; Quod restitutio fructuum fieri
potest, vel Cameræ Apostolicæ, ubi spoliorum 95
jus viget, aut Ecclesiæ, quæ læsa fuit, vel egenorum necessitatibus auctoritate Superioris, ut docet Cabassutius *Scientia Canon. Lib. 5. cap. 9. n. 9.* Audiatur, & quod docet Gennetus *Theolog. Mor. Tomo 2. Tract. ult. q. 8. pag. 322.* ibi: 96
„ Unde dici posse videtur, quod dum Alexan-„ der III. dixit restitutionem Ecclesiæ fieri de-„ bere; noluit tamen excludere pauperes, aut „ alia pietatis opera.

De

DE HÆRETICIS, ET SCHISMATICIS, ET APOSTATIS.

TITULUS IV.

REdite ad ovile, ſancta clamat Eccleſia, redite, falſorum inventores, ſectatoreſve dogmatum Hæretici, Schiſmatici, Apoſtatæ. Quouſque mitiſſimam Matrem filiorum excidio ingemiſcere patiemini? Quæ demùm iſthæc veſtræ conditionis oblivio eſt? Non enim ad prædam teterrimi hoſtis humani generis cervicibus veſtris inſultantis, fuiſtis procreati. Fieri ne poteſt, ut veſtris damnis indormire gaudeatis, & in interitum ruere voluntarium? Excitate vos, frangite catenas exitiales, excutite jugum indigniſſimum, vindicate vos in libertatem; atque in gremium veſtræ genitricis revertimini.

Hi ſenſus (*a*) Eccleſiæ, ſacrorumque Canonum. Qui ut ſibi obſequentes in officio contineant, & ab hujuſmodi criminibus abſterreant, tum deformitatem eorundem proponunt, tum pœnas ſeveriſſimas minitantur, ut jam conſtabit.

Eſt hæreſis crimen deteſtabile. Nam ſi definitionem quæras; Hæreſis [*b*] eſt error pertinax in catholico contra fidem Catholicam. Quamobrem, Judæi, Saraceni, Gentiles, quum per Baptiſmum, quo carent, catholicam fidem profeſſi numquàm fuerint, licèt errent contra fidem, hæretici tamen non ſunt. Hic autem error debet eſſe [*c*] pertinax, ideſt cum firmo aſſenſu, licèt in hæreſi (*d*) *materialiter*, ut loquuntur, accepta, quamtumvis pertinacia deficiat, adhuc ita errans ſit hæreticus. Imo & Inquiſitorum Judicium ſubeunt, qui erroneas, vel piarum aurium offenſivas, vel temerarias, vel ſcandaloſas, vel hæreſim ſapientes, vel ſeditioſas (*e*) propoſitiones protulerint. Ex hac definitione, quanta ſit hæreſis (*f*) perverſitas dilucet, cum fidem catholicam impetat totius pietatis fundamentum. *cap. firmiter de Sum. Trin. & fide Cath.*

Quanta ſit Canonum ſollicitudo in extirpandis hæreſibus, deinceps videamus. Principiò hoc tenendum eſt, hæreſim eſſe crimen merè (*g*) eccleſiaſticum: Et Epiſcopi quidèm Inquiſitores, *nati* dicuntur, ſive ordinarii, contra hæreticos. At violatæ Religionis Judices in S. Officio hæreſes extirpandi, a Sede poſtmodum Apoſtolica deputati fuerunt

runt, dictique (*b*) *Inquisitores*. Hi Judices ubi norint in Provincia hæresim aliquam exortam, errori protinùs obviam ire, ne invalescat, inficiatque fidelium cœtum, obligantur. Ergo, cum quælibet, persona, utpote pars Reipublicæ impendenti malo teneatur occurrere, omniumque interest, Religionem incorruptam, inviolatamque servari, nemo a (*i*) denunciatione hæresis excusare se poterit. Nemine denunciante, Inquisitor ex officio [*k*] procedit, & quidem summariè, *cap. statuta* 20. *de hæret. in* 6. In Concilio verò cognitio aliquarum Nationum Episcopis delegatur, ut in causa procedant usque ad sententiam definitivam; quæ a Concilio pronuncianda est, ut fuit in Concilio Constantiæ adversus Joannem Huss observatum. Ubi adsint indicia ad torturam sufficientia, adeoque saltem semiplena probatio, reus est in vincula conjiciendus, probatoque delicto, ad pœnas ita est deveniendum.

Si (*l*) sponte quis, errore lapsus, Tribunali S. Inquisitionis se sistat, eidem pœnitentiæ tantùm salutares injunguntur, secreta facta abjuratione.

Si convictus erroris in fide quis fuerit; aut pœnitens est, vel impœnitens. Pœnitens (*m*) perpetui carceris pœnam subslinebit, nec sœculari brachio relaxabitur; idem tamen abjurabit; ut traditur a Lucio III. *in cap. ad abolendum* §. *quia verò de hæret.* Quod tamen pietatis indultum, ad [*n*] Dogmatistam, sive Hæresiarcham non extenditur, *L. quicumque in fine Cod. de hæret.* Impœnitens, (*o*) & negativus curiæ sæculari relinquendus, ut vivus comburatur, quemadmodum de Joanne Huss contigisse post Concilii Constantiensis condemnationem exploratissimum est, quem Sigismundus Imperator flammis addixit. Generatim verò in omnes hæreticos his pœnis Canones procedunt. Nam si personam ipsam hæretici respicias, (*p*) excommunicationis vinculo innodatur, *cap. excommunicatus* 12. *de hæret.* Infamiam (*q*) contrahit, *cap. excommunicamus* 15. §. *credentes de hæret.* Intestabilis (*r*) redditur, *d.* §. *credentes*. Patriam potestatem amittit, *cap. quicumque* §. *illorum de hæret. in* 6. nec non jus favorabilis sibi obligationis, *cap. ult. de hæret.* Inhabilis redditur ad honores, officia publica, actusque civiles. Si bona hæretici spectare libeat, in bonis etiam punitur. Nam ea ipso jure confiscantur, *cap. cum secundum de hæret. in* 6. ne legitima (*s*) quidem filiis relicta, *cap. vergentis* 10. §. *ne hujusmodi de hæret. Auth. Gazzaros Cod. de hæret.* Ubi hæresis plenè probata non sit, extraordinaria (*t*) pœna est injungenda, *cap. literas in fine de præsumpt. cap. accusatus in princ. de hæret. in* 6. *Royas de hæret. assert.* 32.

Schisma [*u*] quoque impium flagitium est. Ac definitur: Voluntaria, & pertinax subtractio ab obedientia universalis Ecclesiæ, summive Pontificis, qui principem in Ecclesia locum tenet. Omnis hæreti-

reticus eſt etiam ſchiſmaticus, quia hæreticus inficiando doctrinam fidei, ſubtrahit ſe ab unitate Eccleſiæ; Non tamen omnis ſchiſmaticus hæreticus eſt, quia poteſt evenire, ut quis fidei credat articulis, ſummumque Pontificem caput eſſe Eccleſiæ, præ quadam tamen malitia recuſet illi obtemperare. Quamquàm ſi diuturnum ſit ſchiſma hæreſim ſapiat, in eamque degeneret, quaſi ſchiſmaticus pertinacia ſua diuturna profiteatur, extra Eccleſiæ unitatem ſalutem dari; *Extravag. ad certitudinem de ſent. excom.* Vix eſt, ut reperiantur, qui in ſchiſmate non perſeverent. Qui tamen puri ſchiſmatici ſunt, ideſt qui non perſeverant, interim his afficiuntur pœnis; excomunicationem majorem incurrunt *Bullæ Cœnæ* §. 1. item inhabilitatem ad beneficia, & eccleſiaſticas dignitates, *cap. 1. de ſchiſm. in 6.* Sed neque confiſcationem bonorum effugiunt, & privationem eccleſiaſticæ juriſdictionis, *can. didicimus* 24. *q.* 1. Qui verò hæretici ſimul, & ſchiſmatici ſunt, pœnis hæreticorum nuper memoratis coercentur.

Apoſtaſia (*x*) ſacrilegum nomen, ut vocatur in *L.* 4. *Cod. de apoſtat.* impietas maxima omnem perfidiam ſuperans, patraturque delictum hoc, cum omninò quis a fide catholica recedit ſemel ſuſcepta, qualis extitit Julianus, *can. Julianus XI. q.* 3. & nihil ad hanc fidei abnegationem deeſt, ut quis apoſtata dicatur, tametſi alteri ſectæ ſe non addixerit. Quod attinet ad pœnas, cùm omnis apoſtata ſit etiam hæreticus, iiſdem coercetur pœnis, quibus in hæreticos, Sacri Canones ſœviunt. Unica tamen excomunicatione ligatur, non duplici, ut monet Layman *Libro* 2. *Tract.* 1. *cap.* 15. *n.* 4. licèt apoſtata ſit etiam hæreticus. Illud ſingulare eſt, ut quamdiù vivit apoſtata, ſemper; poſt obitum verò accuſari, & puniri valeat uſque ad quinquennium, *L. ſi quis* 2. *L. apoſtatarum* 4. *Cod. de apoſtat.*

SUMMARIUM.

1. §. *Unt de ovili etiam ii, qui a fide receſſerunt.*
2. *Pulcherrimi Canones ad demulcentes.*
3. *Fletus Eccleſiæ ob defectum ſuorum a fide.*
4. *Eccleſia vocat ad defenſionem eos, qui erraverint in fide.*
5. *Hiſtoria* Joannis de Polnco *Pariſienſis.*
6. *De Salvi Conductu cœceſſo a Conciliis, hæreticis.*
7. *Hiſtoria Salvi Conductus conceſſi* Nectario.
8. *De Salvo Conductu conceſſo* Joanni Huss.
9. *Calumnia hæreticorum explodituar.*
10. *Oſtenditur, Concilium Conſtantiæ fidem* Joanni Huss *non violaſſe.*
11. *Argumento Novatorum ſatisfit.*
12. *Notabilis diſtinctio apud Gaetanam, quæ omnia in prima Diſſertatione tradita temperatur.*
13. *Omnes hæretici ſe dici volunt catholicos.*
14. *Definitio hæreſis.*
15. *Eſt hæreſis error pertinax in Catholico contra fidem catholicam.*
16. *Singula definitionis partes ex Canonum auctoritatibus explicantur.*
17. *Cur hæreſis dicatur error?*
18. *Cur dicatur error pertinax?*
19. *Cur hic error in catholico dicatur?*
20. *An ſint hæretici, qui in partibus hæreticorum enutriti, non ſunt in fide catholica ſufficienter inſtructi?*
21. *Adhuc explicatur, cur hæreſis dicatur error in catholico?*
22. *Catechumenus, an dici poſſit hæreticus, ſi erret in fide?*
23. *Pro catechumenis offerre ſacrificium an liceat?*

24. *Ca-*

24. Canon Concilii Nicani exponitur.
25. Agitur latissimè de pertinacia propria hæresi.
26. Firmus assensus pertinacia est.
27. Unico actu pertinacia committitur.
28. Coactio excusat a pertinacia.
29. Vis conditionalis reddit de hæresi suspectum.
30. Marcellini historia affertur, ex can. nunc autem dist. 21.
31. An Marcellinus in fide erraverit?
32. An ignorantia excuset ab hæresi?
33. Distinctio ignorantiæ.
34. Ex distinctione ignorantiæ varii Canones interpretantur.
35. Ignorantia crassa, & affectata non excusat in foro exteriori; & probatur variis auctoritatibus.
36. Contrariis occurritur.
37. Disputatur, an dubius in fide sit hæreticus?
38. De pertinacia hæreticorum, qui mori maluerunt, quàm converti.
39. Divisio hæresis in materialem, & formalem.
40. Materialis hæresis quid sit, ob suspicionem?
41. De gradibus suspicionis memoratu dignissima.
42. Quid sit violenter esse aliquem suspectum?
43. Quid vehementer esse aliquem suspectum?
44. De vehementi suspicione plures Canones.
45. Differentia inter violentam, & vehementem suspicionem.
46. Interpretatio textus in cap. veniens de Presbytero non baptiz.
47. Violenta suspicio non admittit probationem in contrarium.
48. Vehemens suspicio cum admittit.
49. Levis suspicio quid sit?
50. Levis suspicionis exempla.
51. Levis suspicio quomodo accipiatur?
52. Triplicis hujus suspicionis in foro Inquisitorum maxima habetur ratio.
53. De abjuratione de violenta.
54. De abjuratione de vehementi.
55. Abjuratio de violenta, ac vehementi, quomodo fiat;
56. De abjuratione de levi quomodo fiat?
57. De relapsis.
58. Cur suspectus de levi non habeatur pro relapso?
59. Relapsus Curiæ sæculari relinquitur interficiendus.
60. Dissertatio de propositionum damnabilium variis gradibus.
61. Hæc fuit semper inveterata mos Ecclesiæ damnandi propositiones male sonantes.
62. Erronea propositio quanam sit?
63. Scandalosa propositio quæ nam sit?
64. Quanam sit propositio temeraria?
65. Quanam sit propositio seditiosa?
66. Agitur de propositione injuriosa.
67. De propositione blasphema.
68. Datur propositio hæresim sapiens.
69. Facultas procedendi in pronunciantes damnabiles propositiones.
70. Describitur hæretica pravitatis deformitas.
71. Hæretici pejores sunt paganis.
72. Ob hanc deformitatem hæretici infantes sunt.
73. Variæ sectæ recensentur hac abrepta deformitatis occasione.
74. Montani hæresis.
75. Secta Adamitarum.
76. Primus fuit Hyginus Pontifex, qui post D. Petrum præciso decreto hæreticos damnavit.
77. Tertulliani lapsus.
78. Origenis hæreses ex historicè traduntur.
79. De Nicolaitis hæreticis.
80. Donatistarum hæresis.
81. De Catharis hæreticis.
82. De Patarenis hæreticis.
83. Pauperes de Lugduno hæretici.
84. Passagini hæretici qui nam sint? Et noviter exponitur textus in cap. excomunicamus de hæret.
85. Hæresis Almerici ad ornatum textus in cap. 2. in fine de Sum. Trinit. & fide cathol.
86. Hæresis Berengarii.
87. Hæreses Beguinarum, & Beguardorum.
88. Disputatur, an crimen hæresis merè sit ecclesiasticum.
89. Contrariis occurritur.
90. Episcopi sunt Inquisitores ordinarij.
91. Inquisitores delegati qui nam sint; & varia spectanda sunt tempora.
92. S. Dominicus primus exstitit Inquisitor; & historia affertur.
93. An Inquisitores sint ordinarij Judices.
94. Variis in Regnis Inquisitores non extant.
95. De Inquisitoribus in Urbe Roma.
96. De Inquisitore Hispaniæ.
97. De Inquisitorum potestate.
98. Denunciandus est hæreticus Inquisitori.
99. Ratio hujus denunciationis.
100. An denunciationem præcedere debeat monitio?
101. Novum Decretum de hac monitione.
102. Effectus omissæ charitativæ monitionis.
103. Denunciator habetur loco testis.
104. De modo procedendi in causa hæresis.
105. Citatio denunciati requiritur.
106. Carceri non mancipatur, qui reus per semiplenam probationem non apparet.
107. Bona an sint sequestranda?
108. Quænam probationes ad condemnandum aliquem ut hæreticum exigantur?
109. Plura de confessione adnotatu digna.
110. Disputatur, an leviores in crimine hæresis probationes sufficiant?
111. Defenditur, leviores probationes non sufficere.
112. Contrariis occurritur.
113. De sponte se corrigentibus.
114. Ex Regula juris mitiùs agendum cum sponte venientibus ad S. Officium.
115. Quid olim usitatum, cum quis sponte veniebat ad confitendum errores?
116. Quid sit tempus gratiæ, ex Concilio Bitterensi?

117. Quas

117. *Quas pœnas subeant ponte redeuntes ad cor.*
118. *An sponte confitentes utpot pœnam confiscationis?*
119. *Convictus de hæresi, sed pœnitens qua pœna afficiatur?*
120. *Ejus pœna carcer perpetuus.*
121. *Relapsus pœnitens pœna mortis punitur.*
122. *Rationes hujus pœnæ in relapsos.*
123. *De carcere perpetuo.*
124. *Pœna tamen carceris perpetui mutari potest.*
125. *Non tamen ad hanc mutationem adeundum supremum Romæ Tribunal:*
126. *Intra quod tempus mutari hac carceris pœna possit.*
127. *Ratio, cur pœnitens convictus non ad mortem, sed ad carcerem perpetuum damnetur?*
128. *Occurritur in contrarium argumentis.*
129. *Quando nam opportunè converti dicatur, convictus?*
130. *Exponitur textus* in cap. ad abolendam §. quia verò de hæret.
131. *Dogmatistis conversis venia non indulgetur.*
132. *Hoc tamen cum aliqua moderatione intelligitur.*
133. *Impœnitens hæreticus quis dicatur?*
134. *Negativus hæreticus quando aliquis sit?*
135. *Utrumque ex historia exponitur.*
136. *Pœna impœnitentis, & negativi est vivi combustio.*
137. *Historiis ejusmodi combustionis pœna illustratur.*
138. *Hæc pœna combustionis consuetudini magis quàm legi scriptæ tribuenda.*
139. *Contrariis occurritur, & variis loci sacræ Scripturæ exponuntur.*
140. *Ossa quoque hæreticorum post obitum eorum comburuntur.*
141. *Excommunicatio in hæreticos.*
142. *Olim quomodo hæretici anathematizarentur?*
143. *Disputatur, an omnis prorsùs communio cum hæreticis vetita sit?*
144. *Variæ moderationes prohibitionis societatis cum hæreticis, ex responsionibus ad obiecta.*
145. *Hæretici licèt excommunicati non tamen sunt vitandi, ex* Bulla Martini V. Ad evitanda.
146. *Hæretici sunt infames.*
147. *Credentes, receptores, fautores hæreticorum an statim infames sint?*
148. *De hac infamia pulcherrima distinctio inter jus vetus, & novum.*
140. *Hæretici sunt in pœnam intestabiles.*
150. *Quousque pœna intestabilitatis extendatur?*
151. *De publicatione bonorum alia hæreticorum. pœna.*
152. *Pulcherrima ratio, cur bona hæreticorum confiscentur.*
153. *Filiis hæreticorum quanquàm innocentibus, legitima tamèn non reservatur.*
154. *Variæ Leges Civiles quoad hoc abrogatæ a Sacris Canonibus.*
155. *Altera cohærens excitatur disputatio; an filii nati ex patre non hæretico, ob ejus hæresim supervenientem bonis privati censeantur?*
156. *Hæresi non plenè probata adhuc accusatus pœnæ extraordinariæ subjacere debet.*
157. *Agitur plenissimè de schismate.*
158. *Ex sacris historiis schisma declaratur.*
159. *Schisma quid sit?*
160. *Exponitur textus de schismate*, in can. denique 7. q. 1.
161. *Quando nam schisma in hæresim degeneret?*
162. *Latè exponuntur pœnæ in schismaticos.*
163. *Tractatur latissimè de crimine apostasiæ.*
164. *Historia assertut Juliani apostatæ.*
165. *Definitio apostasiæ.*
166. *Essentia apostasiæ posita est in totali recessu a fide.*
167. *Conversio ad aliam impiam sectam est per accidens.*
168. *Disputatur contra Suarez, an apostasia sit propriè dicta hæresis?*
169. *Variæ oppositiones enodantur.*
170. *Apostasia non est crimen specie distinctum ab hæresi.*
171. *Refellitur vulgata species apostasiæ inobedientiæ.*
172. *Apostasia sine alio adjuncto sonat apostasiam a fide.*
173. *Pœna antiquitus usitatæ in apostatas.*
174. *Pœnæ recentiori jure in apostatas statutæ;*
175. *Pœnæ in apostatas non multiplicantur, eo quod apostasia sit gravius crimen quàm hæresis.*
176. *Immanitas apostasiæ ex versibus Tertulliani explicata.*

EX-

EXPLICATIONES.

(a) Sensus.

DISSERTATIO I.

De ovili dicuntur, etiam ii, qui a fide defecerunt. Ecclesia eosdem ad conversionem excitat; Securitates salvi conductus tribuit. Et de salvo conductu dato a Sigismundo Imperatore Joanni Huss disseritur; ac defenditur a Concilio Constantiensi fidem violatam non fuisse.

QUa exhortatione utimur in Proœmio hujus Tituli, ea ex fontibus Juris tota deducta est: idque exigui laboris est demonstrare.

1. Oves sunt, & de ovili adhuc Ecclesiæ dicuntur, ob baptismi characterem illi, qui a fide desciverunt; textus in *can. displicet* 23. *q.* 4. ubi Donatus dicitur ovis errans, his verbis. „ Quare corripiuntur negligentes Pastores, & „ dicitur eis: errantem ovem non revocastis? „ *& infra*: Melius enim facimus voluntatem „ Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redi„ re cogamus. Atque ita juris esse, docent *Fagnan. in cap.* 1. *de const. n.* 65. Anaclet. *ad Tit. Decret. de const.* §. 12. *n.* 276. *Salas de Legib. q.* 14. *Tract* 14. *disp.* 8. *sect.* 20. *n.* 88.

Ergo de ovili sunt Hæretici, Schismatici, Apostatæ; Ac propterea Sancta Mater Ecclesia

2 eorum excubat saluti, ut resipiscant. Audiantur Canonum verba id confirmantia. In *can. ipsa pietas* 23. *q.* 4. sic scriptum est: „ Habeant „ ergo etsi de præterito detestabili errore, sicut „ Petrus habuit de mendacii timore dolorem; „ et veniant ad Ecclesiam Christi veram, idest „ matrem catholicam &c. Non invidemus; imò „ amplectimur optamus, hortamur. In *can. quid faciet* 23. *q.* 4. hæc habentur. „ Quid fac et „ hic Ecclesiæ medicina salutem omnium mise„ ra charitate conquirens, tanquàm inter phre„ neticos, & lethargicos æstuans? Numquid con„ temnere, numquid desistere vel debet; vel „ potest? Utrisque sit necesse molesta, quia „ neutris est inimica. Auditur Canon alter mirificè, quod in Titulo nostro prolusionis loco adduximus, confirmans. & est textus in *can. displicet* 23. *q.* 4. Sic enim ad Donatum scribitur: „ Displiceat tibi, quia traheris ad salutem &c. „ Quid enim volumus, nisi te comprehendi, & „ præsentari, & servari, ne pereas (*& infra*) „ Item si mala voluntas tua permittenda est „ voluntati; quare corripiuntur negligentes Pa„ stores, & dicitur eis: errantem ovem non re„ vocastis, &c. Et vos oves Christi estis, sed „ erratis, & peritis; non ideò vobis displicea„ mus, quia revocamus errantes. Confirmat Ecclesiæ clementiam revocantis ad ovile aber-

tantes; deceptosque miserrimè textus in *L. liquet igitur Cod. de Summa Trin.* quæ est Epistola Joannis II Papæ, Projecti filii, qui & Mercurius Romanus dicebatur, exarata ad Justinianum Imperatorem, anno 532. a partu Virginis, quam in dubium perperàm a nonnullis revocari, statuit Doviat *Prænot. Can. Libro* 2. *cap.* 31. *n.* 7. in qua præ ceteris, sic legitur: „ Quos Apostolicis suasionibus ad rectam fidem „ velut oves, quæ perierant errantes ad ovile „ contendimus revocare Dominicum (*& infra*:) „ sed quia gremium suum nunquàm redeun„ tibus claudit Ecclesia.

Nonne ergo hic sensus Ecclesiæ est, sacrorumque Canonum, ut extorres, desertoresque sanctæ fidei, ad ovile revocare contendant?

His adhuc contentus non sum; placet ex campo tam fertili alia insuper colligere. Alexander IV. in *cap. super eo de hær in* 6. hæc pronunciat: *Ecclesia nulli claudit gremium redeunti*. Et D. Hieronymus Damaso sic scribit in *can. importuna* 58. *de pœnit. dist.* 1. „ Ut parvum „ magnus aspicias; ut dives pastor morbidam „ non contemnas ovem, &c. Christus, inquam, „ prodigum filium revertentem lætus amplecti„ tur, & nonaginta novem pecudibus derelictis, „ una ovicula, quæ remanserat, humeris boni „ Pastoris advehitur. Quin imò, & fletus. Ecclesiæ pro ove deperdita sacris Constitutionibus

repræsentatur. Textus in *can. fleat* 70. *de pœnit. dist.* 1. ibi „ Fleat prò te mater Ecclesia, & cul- 3
„ pam tuam lacrymis lavet. Quamobrem & in pœnitentium reconciliatione fletus adhibebantur a tota Ecclesia. *Sozomenus* Lib. 7. *historiæ cap.* 17. *dum ait* „ Tum ex adverso lamentabundus „ Episcopus accurrens consimiliter humi cum „ ejulatu collabitur, ac tota denique Eccle„ siæ multitudo lacrymis suffunditur. Denique, ne omnium Canonum verba in hanc rem conspirantia ob oculos ponam, hùc pertinent textus in *can. agnovimus* 26. *q.* 1. *in can. convertimini* 34. *de pœnit. dist.* 1. *in can. miror* 57. *in can. novit, in can. vide*; *in can. quem pœnitet* 88. *de pœnit. dist.* 1. *in can. talis de pœnit. dist.* 3. *in can. adhuc ibid. in can. in tantum ibid. in can. vę eis* 20. *de pœnit. dist.* 4. *in can. consideret vers. isti sunt digni de pœnit. dist.* 5.

Quin etiam, eo progreditur humanitatis Ec- 4
clesia Mater indulgentissima, ut eos advocet ad defensionem, qui denunciantur aliquid a sacra doctrina devium, erroneumque asseruisse. Pulcherrimus textus in *Extravag. Joann.* 22. quæ incipit: *Vas electionis* 2. *Tit. de hær.* Ubi nar- 5
tatur, quod Joannes de Poliaco Doctor Parisiensis, in quibusdam articulis tangentibus Pœni-

ten-

tentiæ, Sacramentum, non sobriè, sed perperam sapiebat. Joannes Pontifex articulorum transumptum eidem assignari curavit, & *ad suæ defensionis plenam audientiam sibi prohibuit* (ait textus) Et in Sacro Concilio Tridentino legimus tut Salvi Conductus dari Protestantibus, *sess.* 13. *de reform. & sess.* 25. *& sess.* 28. exprimitque idem Concilium auribus verbum, cur ejusmodi securitates concedat, sic inquiens: *sess.* 22. *Ut præterea, quæ impedire, & perturbare, summopere ad desiderata, ac labentia, ut in his, qui Christiane moriuntur, sentitur, nulla sint obstacula, &c.* in *sess.* 25. sic loquitur Concilium: *Paratus ipsorum si venerint, & humaniter excipere, & benigne audire.* O magnam erga oves errantes fanctæ Ecclesiæ clementiam! Quamobrem, & in Concilio Lateranensi I. Hus sub Alexand. I. Hus interfuit Nectarius Abbas, qui post prolixas disputationes inflexus, & obstinatus reversus est ad suos, ut constat ex literis ad eum scriptis a Gregorio Correro Episcopo, quæ referuntur inter acta ejusdem Concilii *Tom. 3. Concilio Rom. pag.* 900. *edit. vet.* de quo videndus *Bagnin. ad Tit. de Salvisuct. in cap. quod in Prædecessorum* 22. *num.* 22.

At hic refragari videtur clausula, quam Tridentina Synodus in duobus Salvis Conductis, Bohemis, & Augustanæ Confessionis hominibus datis, apposuit, ibi, *Vera, & bona fide promittit, ipsam Synodum, nullo dolo vel quavisfraude, vel occulto occasionum quæsito aliquo privilegio Legis (& infra) Aut quocumque Conciliorum præsertim Constantiensis, & Senensis &c. quovis modo usuram.* Cum polliceatur Sancta Synodus Tridentina, se non usuram auctoritate, potentia, jure, statuto, privilegio, & similibus, quibus usum est præsertim Concilium Constantiense. Quia Synodus Constantiensis *sessione* 19. hæc statuit: *Præsenti sancta Synodus, ex quovis Salvo Conductu, per Imperatorem, Reges, & alios cujuscunque Principes, hæreticis, vel de hæresi diffamatis, putantes sic a suis erroribus revocare, seu quocunque vinculo se adstrinxerint, minime, quin locus, nullum fidei catholicæ, vel jurisdictioni Ecclesiasticæ præjudicium generetur, vel impedimentum præstari possit, seu debeat, declarat. Quum non dicto Salvo Conductu, non obstante licite judici competenti, & ecclesiastico de hujusmodi personarum erroribus inquirere, & alias contra eos debita & recta procedere, eosdemque punire, quatenus abjurare fuerint, & sese errores revocare pertinaciter recusaverint, etiam si de Salvo Conductu domini ad locum venerint judicem, ubi non venerit, nec se promittentem, cum fecerit quod in ipso est, ex hoc penitus quo remanserit obligatum.* Est decretum in Concilio Constantiensi; Salvos Conductus hæreticis datos, non aliud nocumentum justitiæ afferendos.

At hoc calumnia est, hæreticorum adversus Synodum Constantiensem; quod eidem *Huss* data violaverit. Falsum id omnino esse ostendam. Nam in supra citato Decreto Concilii Constantiensis non agitur de Salvo Conductu a se dato, sed de eo, quem indulserit Princeps laicus hæretico homini. Quo casu, cum potestas diversi ordinis, in suo ordine suprema sit, non potuit prohibere, ne Concilium procederet in causa fori ecclesiastici, *cap. cum inferior de major. & ob. cum. duo sint* 66. *Bell. can. si imperator ibid. can. Lege Imperatorii dist.* 10. *cap. Ecclesiæ S. Mariæ de Consit.* Ergo data securitas libertatem commeatus *Joanni Huss* a Sigismundo Cæsare, non extendebatur ad impediendum, ne Constantiensis Synodus ex Lege ecclesiastica in *Hussum* inquireret, ac decerneret. Sigismundus verò fecit quantum in se erat, eidem servando. Cæterum nusquam legitur in actis Concilii, Salvum Conductum a Constantiensi Synodo datum fuisse *Joanni Huss*. Imo ipse *Joannes Hus* in *epistola* 5. sic scribit: „Venimus in Constantiam „post festum omnium Sanctorum sine omni no„cumento, pertranseundo Civitates (*& infra*) & venimus sine Salvo Conductu. Et *epistola* 6. ait: Scitote quod bene sto per omnia: „veni sine Salvo Conductu Papæ ad Constan„tiam. Et *epistola* 10. idem *Joannes Huss*, idem repetit: „Ad hoc vos dicitis, quia non habui „Salvum Conductum Papæ. Quid hinc infertur? An Concilium fidem violasse, quam numquam dederit? Verum, cum *Joannes Huss* postquam coram Joanne XXIII. & Cardinalibus declaraverat: Se venisse tanto libentius ad Concilium generale, quod paratus esset, si quid in se erroris esse probaretur, ex animo ejus emendationem accipere, ut narratur in Actis Hussianis, se Concilii examini, & judicio subduxisset, & redux in Bohemiam, ibi errores pergeret disseminare, meritò fuit carceri addictus, damnatusque. Ratio est, quia de Jure, Salvus Conductus securitatem tribuit contra vim injustam, salvo tamen semper justitiæ, & Legum executione; late *Mynsing. Cent. 1. observat.* 82. *n.* 1. *Menoch. Cons.* 18. *Libro 2. & de Arbitr. q.* 81. *n.* 12. *& casu* 336. *Capyc. Lath. decis.* 105. *n.* 32. *Concil. verbo Salvus Conductus resol.* 4. *n.* 6. *Sanfelicius decis.* 48. Quamobrem non est violata fides Salvi Conductus, quem dederat Sigismundus non ad vim justitiæ frangendam, sed ad solam vim facti prohibendam. Imò idem hæresiarca Salvi Conductus privilegio fuga sua, & pertinacia in hæresi excidebat. Maxime enim Sigismundus Cæsar (ut apud Cochlæum *Lib.* 11. *Historiæ Hussitarum pag.* 60.) in facienda ei data in Concilio se Patribus promissa, si ipse pertinaciter articulos erroneos assereret, quid aliud hæreticum vellet manifestare? Rejecta ad jus ad Concilium Tridentinum, optime observat P. Natalis *in Historia Eccl. sæculi* 15. *& 16. dissert.* 7. referri Concilium ad Salvum Conductum latissimi Juris, quo Legibus, & conditionibus omnibus derogatur, aut ut securitatem operetur, etiam primordiis patratis posse receptas

EXPLICATIONES.

(a) Sensus.

DISSERTATIO I.

De ovili dicuntur, etiam si, qui a fide defecerunt. Ecclesia eosdem ad conversionem excitat; Securitates salvi conductus tribuit. Et de salvo conductu dato a Sigismundo Imperatore Joanni Huss *differitur; ac defenditur a Concilio Constantiensi fidem violatam non fuisse.*

QUa exhortatione utimur in Proœmio hujus Tituli, ea ex fontibus Juris tota deducta est: idque exigui laboris est demonstrare.

1 Oves sunt, & de ovili adhuc Ecclesiæ dicuntur, ob baptismi characterem illis, qui a fide defciverunt; textus in *can. displicet* 23. *q.* 4. ubi Donatus dicitur ovis errans, his verbis. „ Quare corripiuntur negligentes Pastores, & „ dicitur eis: errantem ovem non revocastis? „ *& infra*: Melius enim facimus voluntatem „ Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redi„ re cogamus. Atque ita juris esse, docent *Fagnan. in cap.* 1. *de const. n.* 65. Anaclet. *ad Tit. Decret. de const.* §. 12. *n.* 276. *Salas de Legib. q.* 14. *Tract* 14. *disp.* 8. *sect.* 20. *n.* 88.

Ergo de ovili sunt Hæretici, Schismatici, Apostatæ; Ac propterea Sancta Mater Ecclesia

2 eorum excubat saluti, ut resipiscant. Audiantur Canonum verba id confirmantia. In *can. ipsa pietas* 23. *q.* 4. sic scriptum est: „ Habeant „ ergo etsi de præterito detestabili errore, sicut „ Petrus habuit de mendacii timore dolorem; „ et veniant ad Ecclesiam Christi veram, idest „ matrem catholicam &c. Non invidemus; imò „ amplectimur optamus, hortamur. In *can. quid faciet* 23. *q.* 4. hæc habentur „ Quid faciet „ hic Ecclesiæ medicina salutem omnium mater„ na charitate conquirens, tanquàm inter phre„ neticos, & lethargicos æstuans? Numquid con„ temnere, numquid desistere vel debet; vel „ potest? Utrisque sit necesse molesta, quia „ neutris est inimica. Audiatur Canon alter mirificè, quod in Titulo nostro prolusionis loco adduximus, confirmans. & est textus in *can. displicet* 23. *q.* 4. Sic enim ad Donatum scribitur: „ Displicet tibi, quia traheris ad salutem &c. „ Quid enim volumus, nisi te comprehendi, & „ præsentari, & servari, ne pereas (*& infra*) „ Item si mala voluntas tua permittenda est „ voluntati; quare corripiuntur negligentes Pa„ stores, & dicitur eis: errantem ovem non re„ vocastis, &c. Et vos oves Christi estis, sed „ erratis, & peritis; non ideò vobis displicea„ mus, quia revocamus errantes. Confirmat Ecclesiæ clementiam revocantis ad ovile aberrantes, deceptosque miserrimè textus in *L. Iniquit igitur Cod. de Summa Trin.* quæ est Epistola Joannis II Papæ, Projecti filii, qui & Mercutius Romanus dicebatur, exarata ad Justinianum Imperatorem, anno 532. a partu Virginis, quam in dubium perperam a nonnullis revocari, statuit Doviat *Prænot. Can. Libro* 2, *cap.* 31. *n.* 7. in qua præ ceteris, sic legitur: „ Quos Apostolicis suasionibus ad rectam fidem „ velut oves, quæ perierant errantes ad ovile „ contendimus revocare Dominicum (*& infra*) „ sed quia gremium suum numquàm redeun„ tibus claudit Ecclesia.

Nonne ergo hic sensus Ecclesiæ est, sacrorumque Canonum, ut extorres, desertoresque sanctæ fidei; ad ovile revocare contendant?

His adhuc contentus non sum; placet ex campo tam fertili alia insuper colligere. Alexander IV. in *cap. super eo de bær in* 6. hæc pronunciat: *Ecclesia nulli claudit gremium redeunti.* Et D. Hieronymus Damaso sic scribit in *can. importuna* 58. *de pœnit. dist.* 1. „ Ut parvum „ magnus aspicias; ut dives pastor morbidam „ non contemnas ovem, &c. Christus, inquam, „ prodigum filium revertentem lætus amplecti„ tur, & nonaginta novem pecudibus derelictis, „ una ovicula, quæ remanserat, humeris boni „ Pastoris advehitur. Quin imò, & fletus Ecclesiæ pro ove deperdita sacris Constitutionibus repræsentatur. Textus in *can. fleat* 70. *de pœnit. dist.* 1. ibi „ Fleat prò te mater Ecclesia, & cul- 3
„ pam tuam lacrymis lavet. Quamobrem & in pœnitentium reconciliatione fletus adhibebantur a tota Ecclesia. *Sozomenus Lib.* 7. *historiæ cap.* 17. *dum ait* „ Tum ex adverso lamentabundus „ Episcopus accurrens consimiliter humi cum „ ejulatu collabitur, ac tota denique Eccle„ siæ multitudo lacrymis suffunditur. Denique, ne omnium Canonum verba in hanc rem conspirantia ob oculos ponam; huc pertinent textus in *can. agnovimus* 26. *q.* 1. *in can. convertimini* 34. *de pœnit. dist.* 1. *in can. miror* 57. *in can. novit. in can. vide*; *in can. quem pœnitet* 88. *de pœnit. dist.* 1. *in can. talis de pœnit. dist.* 3. *in can. adhuc ibid. in can. in tantum ibid. in can. vę eis* 20. *de pœnit. dist.* 4. *in can. consideret vers. isti sunt digni de pœnit. dist.* 5.

Quin etiam, eo progreditur humanitatis Ecclesia Mater indulgentissima, ut eos advocet ad 4
defensionem, qui denunciantur aliquid a sacra doctrina devium, erroneumque asseruisse. Pulcherrimus textus in *Extravag. Joann.* 22. quæ incipit: *Vas electionis* 2. *Tit. de hær.* Ubi nar- 5
ratur, quod Joannes de Poliaco Doctor Patisiensis, in quibusdam articulis tangentibus Pœni-

ten-

tentiæ Sacramentum, non sobriè, sed perperàm sapiebat. Joannes Pontifex accitatorum eràm sumptum eidem assignari curavit, & ait *sibi de sententiâ plenam audientiâ sibi præbitam* (ait textus) Et in Sacro Concilio Tridentino legimus tit. Salvi Conductus dati Protestantibus, *sess. 13. de reform. & sess. 25. & sess. 28.* eaque idem Concilium aureis verbis, cui ejusmodi securitates concedat, sic inquiens: *sess. 25. Ut præterea, quæ ingemuistis, & parturit, summopere ad desiderans, ac laboramus, ut in his, qui Christiana nomine censentur, nulla sint scandala, &c.* in *sess. 25.* sic loquitur Concilium: *Parata ipsorum si venerint, & humaniter excepere, & benigne audire.* O magnam erga oves errantes sanctæ Ecclesiæ clementiam! Quamobrem, & in Concilio Lateranensi I. Hus sub Alexand. I. Hupinensis suis Nestarius Abbas, qui post prolixas disputationes inflexus, & obstinatus reversus est ad suos, ut constat ex literis ad eum scriptis a Gregorio Corcyræ Episcopo, quæ referuntur immediatis post acta ejusdem Concilii *Tomo 3. Concilior. Paris. pag. 961.* de quo videndus *Bagnius ad Ent. de Salvianis. in cap. quod ei præstitum.* *num.* Ac his refragari videtur clausula, quam Tridentina Synodus in decretis Salvis Conductus, Bohemis, & Augustanæ Confessionis hominibus datis, apposuit, ibi, *Vera, & bona fide præmissa, ipsam Synodum, nullam vel manifestè, vel occulto occasionem quæsituram privilegio Legis (& infra) Aut quocumque Conciliorum præsertim Constantiensis, & Senensis &c. quovis modo usurum.* Cur polliceretur Sancta Synodus Tridentina, se non usuram auctoritate, potentia, jure, statuto, privilegio, & similibus, quibus usum est præsertim Concilium Constantiense? Quia Synodus Constantiensis *sessione 15.* hæc statuit: *Præsens sancta Synodus, ex quovis Salvo Conductu, vel indulto, per Imperatorem, Reges, & alios cujuscumque Principes, hæreticis, vel de hæresi diffamatis, petentes sibi ab eisdem exhiberi, vel concedi, nullum fidei catholicæ, vel quorumlibet processum Ecclesiasticum prædictum generaliter, vel impedimentum præstare posse, seu debere, declarat. Quorumcumque Salvo Conductu, non obstante licite judici competenti, & ecclesiastico de hujusmodi pendentium observatione inquirere, & alias contra eos debito procedere, eosdemque punire, quantum de jure fuerit, & suos errores revocare pertinaciter recusaverint, etiam si de Salvo Conductu domini ad locum venerint judicii, ubi non venirent, nec fidem promittentem, cum sederit quod in ipso est, ex hac parte aliquo remanserit obligatum.* Ea decreta in Concilio Constantiensi; Salvos Conductus hæreticis datos, non eâdem conclusione justificandos

Ac hæc calumnia est, hæreticorum adversus Synodum Constantiensem; quod eadem *Liberos* datam violaverit. Falsum id omnino, ut jam ostendam. Nam in supra citato Decreto Concilii Constantiensis non agitur de Salvo Conductu a se dato, sed de eo, quem indulserit Princeps laicus hæretico homini. Quo casu, cum potestas diversi ordinis, in suo ordine suprema sit: non potuit prohibere, ne Concilium præcederet in causa fori ecclesiastici, *cap. cum inferior de major. & ob. extr. duo sunt 96. Illa can. si Imperator ibid. can. Lege Imperatoria dist. 10. cap. Ecclesia S. Maria de Constit.* Ergo data securitas liberi commeatus *Joanni Hus* a Sigismundo Cæsare, non extendebatur ad impediendum, ne Constantiensis Synodus ex Lege ecclesiastica in *Hussum* inquireret, ac decerneret. Sigismundus verò fecit quantum in se erat, fidem servando. Cæterùm nusquam legitur in actis Concilii, Salvum Conductum a Constantiensi Synodo datum fuisse *Joanni Hus*. Imò ipsi *Joannes Hus* in *epistola 3.* sic scribit: „Venimus in Constantiam „post festum omnium Sanctorum sine omni no„centiento, pertranseundo Civitates (*& infra*) & venimus sine Salvo Conductu. Et *epistola 6.* ait: Scitote quod bene fio per omnia: „veni sine Salvo Conductu Papæ ad Constan„tiam! Et *epistola 9.* idem *Joannes Hus*, idem repetit: „Ad hoc vos dicitis, quia non habui „Salvum Conductum Papæ. Quid hinc infertur? An Concilium fidem violasse, quam nunquam dederit? Verum, cum *Joannes Hus* postquam coram Joanne XXIII. & Cardinalibus declaraverat „se venisse tanto libentius ad Concilium generale, quod paratus esset, si quid in „se erroris esse probaretur, ex animo ejus emendationem accipere, ut narratur in Actis Hussianis, se Concilii examini, & judicio subduxisset, & redux in Bohemiam, ibi errores pergeret disseminare, meritò fuit carceri addictus, damnatusque. Ratio est, quia de Jure, Salvus Conductus securitatem tribuit contra vim injustam, salvum tamen semper justitia, & Legum executione; late *Mynsing. Cent. 1. observat. 82. n. 1. Menoch. Cons. 18. Libro 1. & de Arbitr. q. 81. n. 12. & casu 336. Capyc. Latr. decis. 105. n. 32. Conciol. verbo Salvus Conductus resolut. 4. n. 6. Sanfelicius decis. 48.* Quamobrem non est violata fides Salvi Conductus, quem dederat Sigismundus non ad vim justitiæ frangendam, sed ad solam vim facti prohibendam. Imò idem hæresiarca Salvi Conductus privilegio fuga sua, & pertinacia in hæresi excideret. Maximè cùm Sigismundus Cæsar (ut apud Cochlæum *Lib. 12. Historiæ Hussitarum pag. 80.*) in faciem ei dixit in Concilio se Patribus promisisse, si ipse pertinaciter oculos erroneis affereret, quid nisi ut hæreticum velles ministenere? Rejiciendo jam ad Concilium Tridentinum, optimè observat P. Natalis *in Historia Eccl. sæculo 15. & 16. dissert. 7.* referri Concilium ad Salvum Conductum Latissimi Juris, quo Legibus, & conductibus omnibus derogatur, ne ut securitatem pareretur, etiam Principum pactis posteà receptis

publicæ securitatis tabulas; Videndus hac de re *Simanc. de Catholic. instit. Tom. 2. Tit. 46. n. 52. Tract. Magn.*

Opponitur item adversus prædicta, Ecclesiam 11
imò uti severitate, contra ovès errantes; quum hæreticos pœnis coerceat, nisi revertantur, *cap. ad abolendam de hæret.* Et tamen conatio, in Religione adhibenda non videtur, *can. qui secundum 23. q. 4.* Quo argumento Novatores utuntur, latè Grotius *de Jure belli, & pacis Libro 2. cap. 20. n. 49.*

Resp. egregiè, & Simanca *de Catholic. instit. Tom. 2. Tract. Magn. P. 2. Tit. 46. n. 10.* dum hæreticis fidem asserimus, rem esse liberam, neminemque propterea, propter hæresis puniendum, perinde facere videntur, ac si pronunciarent, furtis, homicidiis impunita esse relinquenda. Qui fidem catholicam suscepit, cogendus est in ea perseverare. Quique a fide defecerit si pœnitentia ductus resipuerit, excipitur ab Ecclesia matre indulgentissima; pertinacia vero impunita manere non debet. Audiatur D. Augustinus *Libro 2. contra literas Petiliani cap. 83.* „Ad „fidem quidem nullus est cogendus invitus; „sed per severitatem, imo et per misericordiam Dei tribulationum flagellis solet pertidia castigari. Audiatur et idem Simanca *ubi supra d. Tit. 46. n. 49.* „Nec enim (*ait.*) hæretici etiam pertinaces statim in ignem mittendi sunt, sed prius monere sæpe debent, & „Viris Religiosis, & eruditis colloquentibus de „statu causæ, & animæ salute aliis consulendum est. Imo, & redeuntes ante sententiam quandocumque, recipiendos esse, probat. *Zanchin. Ugolinus de hæret. cap. 16. Tomo 11. Tract. Magn. P. 2. n. 7.*

Hactenus sanctam Ecclesiam, ostendimus, eos 12
ad ovile revocare, qui a fide; dæmonum fraude, decepti, defecerunt. Videatur tamèn elegans distinctio apud Carenam *de Off. S. Inquis. Parte 2. Tit. 2. §. 6.* & quod nos dicemus infra Dissert. 11. & Dist. 12. & Dist. 13.

DISSERTATIO II.

Definitio hæresis? Examinatur, cur hæresis dicatur error in catholico? Exponitur canon. 14. *Concilii Nicæni primi.*

TEmperare mihi non possum, quin exclamem. O ægritatem deplorandam eorum, qui a fide defeciverunt! Ut colore aliquo honestent 13
culpam suam, se audent appellare *Catholicos*. Incredibile hoc dictu; sed tamen hanc larvam erroribus inducere conati sunt, jam tum ab ipsis Ecclesiæ cunabulis, testis est locupletissimus Lactantius *Libro 4. de vera Sapientia* in fine, his verbis: *Sed tamen quia singuli quique cœtus hæreticorum, se potissimum Christianos, & suam esse Catholicam Ecclesiam putant, &c.* Testis etiam D. Augustinus *ipse 68.* Item *Concilium Carthaginense 3. can. 23.* & alias congerit auctoritates *Gonzal. in cap. 1. de off. ord. n. 9. & ad Concil. Illiberitan. can. 22. pag. 230.*

Larvam hanc nunc detrahemus, hæresis definitionem proferendo.

Quid est hæresis? Tantum abest, ut catholi- 14
ci nomen hæreticis conveniat, quin potius, ut rectè hæresis definiatur, supponendum est, hæreticos a fide catholica recessisse. Energicus hæresis definit onem: *Est hæresis error pertinax in catholico, contra fidem catholicam.* Arridet mihi præ cæteris hæc definitio, quam tradit *Gonzalez in cap. 12. de hæresim. 6.* Cui definitioni consona est, alia hæc; *Est hæresis error catholicæ veritati contrarius*, quam tradit *Arnald. Albertin. in Rubrica de hæret. in 6. q. 1. n. 27.* Itemque alia hæc, quæ placuit Covarruviæ *Var. Resol. Lib. 3. cap. 1. n. 2. vers. Alii censent: Est hæresis error catholicæ fidei manifestè contrarius, pertinaciter assertus.* Omninò verò sensum comprehendit primæ definitionis, hæc quæ placuit Simancæ *de catholic. instit. Tit. 30. n. 2.* dum ait: „Hæresis est dogma falsum contra fidem catholi„cam, ab eo, qui fidem profitetur, pertina„citer assertum, vel in dubium revocatum.

Ostendendum, supra adductam definitionem ad mentem Juris esse.

Ut id evincam, propono textum in *cap. super 26. 6. tua de verb. sign.* ibi: „Super quo ti„bi duximus respondendum, illos intelligendos „esse manifestos hæreticos, qui contra fidem „catholicam publicè prædicant, aut profiten„tur, seu defendunt eorum errorem &c. No- 15
tentur ea verba: *contra fidem catholicam*. Propono insuper textum in *L. omnes 6. hæreticorum Cod. de hæret.* ibi: „Hæreticorum autem vocabu„lo continentur (*& infra*) qui vel levi argu„mento a judicio catholicæ religionis, & tra„mite detecti fuerint deviare. Notentur ea 16
verba: *a judicio catholicæ religionis*, quæ sonant errorem in catholico; prout etiam adnotavit Brunneman. ad eam Legem, his verbis: *oportet autem hic præsupponere, Ecclesiam illam a qua aliquis recedit, esse orthodoxam*. Hujus textus mentionem facit *Card. Baron. Annal. Eccl. Tomo 4. anno Christi 379. pag. 300.* Quamobrem Simanca *Tit. 30. de catholic. instit. n. 5.* hæc ait: *Importat hæresis corruptionem fidei christianæ*. Hinc intelligitur, quod est in *can. hæresis 24. q. 3.* dum ait: *Licèt de Ecclesia non recesserit; tamen hæreticus appellari potest*. Item intelligitur textus in *can. qui in Ecclesia 32. caus. 24 q. 3.* quatenus ibi ait Augustinus: *Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prætersque sapiunt (& infra) hæretici sunt*. Quid hæc significant, hæreticum de Ecclesia non recessisse? itemque in Ecclesia praviter sapere? nisi quod dicimus in definitione, hæresim esse errorem in catholico?

Hactenùs ergo innotuit, esse ad mentem Juris eas definitionis partes, quibus hoc asserimus, hæresim esse in catholico contra fidem catholicam

Quod

Quod autem hæresis error sit; & quidem pertinax; prout est in definitione expressum; passim Jura constituunt.

Error est hæresis. Hoc habetur in *cap. quia* 17 *2. de hæret.* ibi .. Qui alios ab errore non revocat, cum potest, se ipsum errare demonstrat. *in cap. ad abolendam 9. de hæret. & præsenti*, ibi .. *Et errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice confiteri abjurare; in cap. excommunicamus in fine de hæret.* ibi: *Credentes autem eorum erroribus hæreticos similiter judicamus.*

Pertinax demùm error est hæresis. Hoc habetur in *can. dixit 24. q. 3.* ibi .. Sed qui sententiam suam quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt 18 .. (*& infra*) nequaquam sunt inter hæreticos .. deputandi.

His auctoritatibus interim contentus ero. Ex quibus dilucet, quam verè sic definiatur hæresis: *Est error pertinax in catholico contra fidem catholicam.*

Opponitur I. Definitio adducta non comprehendit hæreticorum filios, & alios omnes, qui post longissimum tractum temporis falsum dogma, quo fuerit Regnum aliquod infectum, sequuntur. Nemo enim eorum prius extitit catholicus; Ergo non semper hæresis dici potest error pertinax in catholico, contrà fidem catholicam.

Non turbet hæc oppositio. Nam hoc significat ea pars definitionis, *in catholico*, & his verbis hæc 19 respicimus, ut fidem abjecerit, qui membrum Ecclesiæ fuerit, is autem est, qui catholicam fidem in baptismo recepit, ac professus est. Ad differentiam ejus, qui invalidè fuerit baptizatus, ob aliquem, vel in materia, vel in forma defectum; ut explicat *Garena de Offic. S. Inquisitionis*, (*ut infra*) Hic enim regulariter ab Ecclesia puniri non potest; utpote sictè baptizatus, si a fide recedat. *Suarez. de fide disput. 18. sect. 5. n. 8. Sanctarellus de hæresi cap. 1. dub. 2. n. 6.* Ergò hæresis est error in catholico contra fidem catholicam.

Quin etiam eo progrediuntur quamplures, ut putent, hæreticum eum dici non posse, qui licèt baptizatus, fidem plenam prædicatione aut cathechizatione non est assequutus, *Garena de Off. Sanctæ Inquisitionis P. 2. Tit. 1. §. quinto. Sanchez in summaris Libro 1. cap. 1. n. 8.* & propterea non posse dici hæreticos propriè, ac simpliciter, qui baptizati in infantia, & in partibus hæreticorum enutriti, non fuerunt in 20 fide catholica sufficienter instructi; *Simancas de cathol. instit. Tit. 31. n. 7. & n. 10. Carena ubi supra.* Novissimè Anacletus, ad *Tit. Decretal. Libro 5. Tit. 8. §. 12. n. 13.* Sed ex mala mendaci, & falsa institutione suorum, potius arbitrantur, Romanam Ecclesiam sequendam non esse. Ita Anaclerus, etiam in sua *Theologia Morali Tract. 4. dist. 4. n. 19.* Et hoc est quod potissimùm opponebatur in nostram definitionem.

Cæterum, contrarium tuetur Layman Libro 2. *Tract. 2. cap. 13. de hæret. n. 2. vers. Verùm*, his verbis: Verùm si loquamur de his, qui alienam ab orthodoxa Ecclesia, puta Lutheri, Calvini, Zuvinglii sectam profitentur ex crassa, ut sæpè fieri solet, ignorantia credulitatis, tum aliorum catholicorum dogmatum, tum etiam hujus ipsius, quod est de infallibili auctoritate Ecclesiæ discernentis credenda a non credendis hos, inquam, hæreticis annumerandos eosdemque censuris obligatos esse censeo. Ratio est, quia illi ipsi veram Christi Ecclesiam, in cujus fide baptizati sunt, oppugnant: & quidem contumaciter; ergo fidem deserunt ac propterea hæretici sunt. Zoesius ad rem nostram. *Libr. 5. Decret. Tit. 7. n. 12.* Videndus tamen *textus in can. dixit 24. q. 3.*

Ex hac responsione clariùs, ut arbitror, percèptum est, cur in nostra definitione sit positum, quod hæresis *sit error in catholico*. Hoc ita accipiendum; prout et diximus, & egregiè confirmat, *August. Barbosa ad Rubric. Decretal. de* 21 *hæreticis n. 4. in fine*, his verbis .. Dixi quamquis professus est; ad significandum, quod .. error talis necessariò dari debet in catholico, .. qui Sacramento baptismi regeneratus est.

Opponitur II. Cathecumeni christiani non sunt, *can. cathecumenus de consecr. dist. 4.* Et tamen fidem negantes hæretici sunt. Concil. Nicæn. 1. *can.* 14. ibi .. De cathecumenis, qui .. lapsi sunt, sancto; & magno Concilio placuit, ut tribus annis sint inter audientes .. tantummodo: postheo autem cum cathecumenis orent, & hunc canonem agere de cathecumenis fidem negantibus, opinatur Lauria *in Epitome Canon. verbo cathecumenus, vers. cathecumeni fidem.* Ergò hæresis non est *error in catholico*.

Actum est a nobis de cathecumenis *Lib. 1. Tit. 3. n. 51.* Hi quidem initiati dicuntur orthodoxorum mysteriis, ut in *L. nulli 3. Cod. ne sancti baptismo* & sunt novitii in religione, *can. sicut dist. 48.* ut ex hoc textu *Tonellus Manud. ad fidè convel. 1. n. 16.* Et ideò sic distinguendum, aut agitur de privilegiis christianorum, & quoad hæc christiani dici possunt in voto, *cap. 2. in fine de Presbyter. non baptiz. cap. majores ad finem de bapt. can. baptismi 34. de cons. dist. 4. Tonell. ubi supra n. 1.* Ideò pro his preces, hostiasque Deo offerendas, Innocent. III. statuit in *cap. Apostolicam de Presbyt. non bapt.* et ex hoc textu *Tonellus ibid.* At quoad crimina secùs dicendum; Nam negans fidem cathecumenus, propriè hæreticus non est (quidquid sit de foro interno) 22 nec in eum Ecclesia habet jurisdictionem, cum per baptismum efficiatur homo christianus, & Ecclesiæ membrum, *cap. gaudemus de divortiis*, ut ratiocinatur *Carena de Off. Sanct. Inquisit. P. 2. Tit. 1. §. 6. n. 27. Suarez. de fide disp. 19. Simancas de cathol. inst. Tit. 31. n. 6.* quem sequitur *Farin. de hæresi quæst. 178. §. 6. n. 231. pag. 23.*

Et quoad hanc distinctionem, non ignorandum est,

23 ast, inter ipsos Sanctos Patres dissensum extitisse, an pro catechumenis posset fructuosè Sacrificium Eucharistiæ offerri, negantibus *Sanctis Joanne Chrysostomo*, & *Sancto Augustino*. S. Joannes Chrysostomus *homilia 3. ad Philip.* ubi: «Catechumeni verò neque hac dignantur consolatione, sed omni auxilio sunt destituti.» Et Augustinus *Libro 1. de Anima, & ejus origine, cap. 11.* hæc ait: «Salva fide catholicæ, & ecclesiasticæ regulæ, nullatenus conceditur ut pro non baptizatis cujuslibet status hominibus offeratur Sacrificium corporis, & sanguinis Christi.» Affirmat tamen Dr. Ambrosius *in Moralia Valentin. fere in fine*, ubi agens de duobus nuper imperatoribus Gratiano, & Valentiniano, qui quidem excesserant catechumeni, sic loquitur: «Beato ambo, si quod nos orationes valebunt, nulla dies eos silentio præterivit (& infra) omnibus nos oblationibus hos frequentavi.» Quam Dr. Ambrosii opinionem sequutus est *Innocentius III. in cap. 2. de Presbyt. non baptiz. & in cap. delictum de baptismo*, ut his admissis quæ nemo poterit convellere;

24 adhuc difficultas non quievit ex oppositis. Concilii Nicæni primi, dum ait: «De catechumenis, qui lapsi sunt, sancto, & magno Concilio placuit, ut cæteris omnibus fiat inter auditores tantummodo, &c.» Cur catechumeni lapsi puniuntur? Ad nodum hunc dissolvendum, observetur, eam punitionem, de qua agitur in adducto canone, esse fori pœnitentialis, ut catechumenus regrediatur ad locum audientium. Sciendum itaque est, hos extitisse catechumenorum classes; nam aut erant *Christiani*, qui baptismum flagitabant, & recipiebantur, *Concil. Constantinop. 1. can. 7.* ibi: «Quicumque ex his rectæ fidei adscribi volunt, ut Græcos, admittimus; Et primo quidem die ipsos Christianos facimus, Aut *Audientes*, quod fidei nostræ rudimenta audirent intra ostium Ecclesiæ in loco Narthecis dicto manebant una cum pœnitentibus. Gregorius Thaumaturgus *can. 11.* ibi: «Auditio est intra portam in Narthece, ubi oportet eum, qui peccavit, stare usque ad catechumenos, & illi finem gradi,» & ex hoc loco id confirmat patrum *Emanuel a Schelstrate in Concil. Antiochen. cum. 2. cap. 4.* Aut *competentes*, cum probati in fide erant, & moribus, *Dr. Augustin. Tomo 10. Sermon. 118.* Aut *Electi*, qui post scrutinia destinati erant ad baptismum, *S. Dionysius 2. cap. 3.* En jam dilucet sensus oppositi canonis Concilii Nicæni. Catechumeni lapsi, dum forte ad stationem competentium progressi fuissent, regredi debent ad stationem audientium, ad pœnitentiam agendam; non quia vere hæretici sunt;

25 sed ut delictum expient, reddanturque digni baptismo. Pulcherrimus occurrit textus Concilii Illiberitani *in can. 45.* verba hæc sunt: «Qui aliquando fuerit catechumenus per infirma tempora, & numquam ad Ecclesiam accesserit, nec cum de Clero quispiam agnoverit baptizasse eum Christianum, aut testes alios, qui antea eum fidelem fuisse probent, eundem baptismum non negari; eo quod in veteri homine delicta videatur. Sed quale fuit hoc delictum? Albaspinæus ad *hunc canonem*, qui existimat de catechumeno, qui a fide defecisset. Tamen, Concilium hoc anti catechumenum a fide deficientem, in *Veteri hominem delinquisse*, videtur hæreticum non esse, aut apostatam propriè effectum; tamen pœnitentia afficiendum. Audi verba ejusdem Albaspinæi: «Hic igitur vetus homo, paganum designari putes (de infra) ejusque apostasia potius a gentili, quam a fideli commissum, censeri debeat.» Hactenus de illis verbis positis in definitione, nempe, quod ea sit *error in catholico*. Ad alias partes definitionis adductæ pertinent, quæ sequuntur, Dissertationes.

(c) *Pertinax.*

DISSERTATIO III.

De pertinacia. In instanti hæc incurritur. Abbatis excusatur. De factum Marcellini Papæ exponitur ad ornatum textus in can. nunc autem dist. 21. Rem ignorans pertinax non est. Variationes explicantur. An dubium in fide sit pertinax, & hæreticus?

NOndùm perfectè definitio hæresis exposita est. Et licet in superiori Dissertatione partes definitionis ad mentem Juris esse, singillatim fuerit demonstratum; cum tamen paulò fusius verba illa definitionis *in catholico* declarata sint; ne qua superesse posset difficultas; exigitur in præsenti, ut pariter multi simus in illis aliis verbis *error pertinax*, nam hic quoque locus verbibus obsepsus est; ideoque perpurgandus.

Pertinax ergo debet esse error, ut quis hæreticus dicatur. Et pertinax in errore, hæreticus 25

Quis pertinax? Nolo ad pompam quandam vim hujus nominis hinc illinc evagando per campos amœniores, unde colligi eruditiones solent, perserutari. Ad rem nostram pertinax est, qui firmum errori præstat consensum; ut Gonzales docuit *in cap. 1. de hæret. sub n. 7.* Ergo pertinacia istoram aliquam temporis non requirit. Carena *de Off. S. Inquisit. Parte 2. Tit. 1. §. 2. n. 42.* Diana *Resol. Montis. P. 4. Tract. 7. Resolut. 2.* Ratio est, quia pariter amico actu quis delinquit adulterio, vel homicidio consentiens, *L. D. Adrianus 14. ff. ad L. Cornel. de sicar. cap. cum voluntate 54. de sent. excom. L. qui injuria ff. de furt. L. veram 30. ff. eod. L. quod Reipublicæ 11. ff. de injur.* Et unico actu contrario virtus infusa spes, & charitas amittitur; ergo etiam fides; ut ex *Azorio Inst. Moral. P. 1. Libro 8. cap. 6.* ex Cano *Libro 12. de loc. Theol. cap. 9.* ratiocinatur *Trinchet. de hæres. q. 107. n. 19.* Ergo unde credens, coactus tamen ad factum 26 27

hære-

28 hæreticale, ſi coactio abſoluta, ac præciſa ſit, non dicitur hæreticus, quia, ut ſtatuit Innoc. III. in *cap. ſatis de iis, quæ vi, metuſve*, magis patiatur, quàm agens conveniatur. Ex quo textu id docuit *Carena de Off. S. Inquiſit. ubi ſupra n.* 81. Dicitur vis abſoluta, quæ vim patientis conſenſu caret, *L. 2. ff. de ea, quod met. cauſ. maiores &. item quæritur de bapt. Cujac. Libro 1. obſerv. cap.* 20. Contra autem datur vis alia, quæ conditionalis dicitur, quaſi dum metus incutitur cadens in virum conſtantem, ea offeratur conditio: *ſi malum imminens evadere vis, hoc facias*. De qua vi eleganter Cicero *pro Aulo Cæcina pag.* 122. ibi: *Non ea ſola vis eſt, quæ ad corpus noſtrum, tutamque pervenit, ſed etiam quæ periculo mortis injecto formidine animum pertemtum hoc ſæpè, ut certo de ſtatu dimovet*. Hæc autem conditionalis vis, & ſi pertinacię ſit expers, peccatum tamèn gravillimum continet, *cum non ſolum, ut ibi Gloſſa 22. q. 8.* quia voluntas non deeſt; metus enim non facit involuntarium, niſi ſecundum quid; *L. ſi mulier 6. ſi metus ff. de ea, quod met. cauſ.* ibi: *Quia quamvis ſi liberum eſſet, voluiſſem; tamèn coactus metui*. Ratio eſt, eò quod principium agendi, in ipſo, cui metus incutitur, voluntarium eſt; nam vult potiùs, quod proponitur exequi, quàm mori ſuccumbere. D. Auguſtinus *de Spiritu cap.* 3. ibi: *Si ſubtiliùs advertamus; etiam quod quiſque invitus facere cogitur, ſi facit, voluntariè facit*. Quamobrem per vim conditionalem aſſentientes ſuſpecti ſaltèm de hæreſi ſunt; *Carena ubi ſupra n.* 84. *Farinac. de hæreſ. q.* 183. *n.* 20. Imo abſolutè pro hæreticis eoſdem haberi in foro externo, docuit Anacletus *Libro* 5. *Decret. Tit.* 8. *§.* 2. *n.* 6. Quod tamen non admittit 29 *Carena ubi ſupra n.* 85. ſed putat ita aſſentientes per vim conditionalem eſſe ſuſpectos de hæreſi; eoque progreditur, ut hæc verba pronunciet *cod. num.*: *Quandoque etiam nullo modo ſuſpectus talia facta committens reputetur, ne putetur, ſi ſtatim poſt lapſum, metu ceſſante, non revertatur*. Anacletus tamen ſequutos videtur Barboſam *P.* 2. *allég. 48. n.* 35. qui hæc habet: „Quia tamen Eccleſia, quæ non judicat de „occultis, exiſtimat iſtos ex dictis, vel factis „hæreticalibus exterioribus, quæ dixerunt, vel „perpetraverunt, hæreticos (*& infra*) ideo „illos punit, & a cenſuris, in quas putat in„curriſſe, abſolvit. Utcumque ſe res habeat, certè inſignes Viri Marcellini Pontificis factum 30 a turpitudine vindicant; idque habetur in *can. nunc autem diſt.* 21. ubi Nicolaus Papa in *epiſtola ad Michaelem Imperatorem*, hæc ſcribit: „Siquidem tempore Diocletiani, & Maximiani „Auguſtorum Marcellinus Epiſcopus Urbis Ro„mæ, qui poſtea inſignis martyr effectus eſt, „adeo a Paganis compulſus eſt, ut templum „eorum ingreſſus, grana thuris ſuper prunas „imponeret: cujus rei gratia collecto numero„ſorum Concilio Epiſcoporum, & inquiſitione facta, hoc idem Pontifex, ſe egiſſe, con„feſſus eſt, &c. Commovit hoc factum ſtudia Scriptorum. Sed Bellarminus *Libro* 4. *De Romano Pontifice cap.* 8. *verſ. ſecundus eſt Marcellinus*, 31 *Suarez de fide diſp.* 19. *ſect.* 6. *n.* 12. & 14. eò rem redigant, ut put ar, Marcellinum hæreticum non fuiſſe. Quos ſequitur Barboſa *in d. can. nunc autem diſt.* 21. inquiens: *Hæreticus tamen non fuit, cum non ſecerit pertinaciter, in quo formalis ratio hæreſis conſiſtit*. Videnda noſtra alia interpretatio *Libro* 1. *Tit.* 3. *Diſſert.* 2. *n.* 14. Accedit D. Auguſtinus de *baptiſmo contra Petilian. Libro* 10. *cap.* 16. quem ad hoc noviſſimè addacit *Bercaſius in hiſtoria hæreſum cap.* 14. *Tomo* 1. *pag.* 287. Adhæret Fagnanus *in cap. ſignificaſti de cleric. n.* 69. inquiens: „Marcellinus in exemplo, cujus ſuperius mo„minimus, non fuit hæreticus, quia non ha„buit errorem intellectus (*& infra*) peccavit „quidem contra fidei confeſſionem, ideòque „externo actu fidem negaſſe viſus eſt; verùm „interiore actu contra fidem nihil credidit, „ut docuit. Hæc ſatis quoad illam illationem, quod corde credens, coactus ad factum hæreticale, non ſit pertinax.

Illationes alias ad doctrinam pertinacię ubèrius ornandam, illuſtrandamq. jam ſubnectunt.

Infertur itaque ulteriùs: quod ſi pertinacia firmus eſt errori præſtitus conſenſus, ergo evo- 32 niet ignorantiam ab hæreſi excuſare. Hæc ita explico. Alia eſt ignorantia invincibilis, quæ cadit in eo, qui ignorantiam ſuperare incapax eſt, ut eſt infans, & mente captus, *Clement. un. de bom. can. ſi quis inſaniens 15. q. 6.* Alia eſt ignorantia probabilis, ut cum quis ſeducitur a Viro docto *Carena de Off. S. Inq. P.* 2. *Tit.* 2. *§. undecimo*. Alia eſt ignorantia craſſa, cum quis ignorat ea, quæ cæteri homines ſuæ condi- 33 tionis ſciunt; alia demùm eſt ignorantia affectata, cum quis data opera vult ignorare, ut ſibi ſatisfaciat, ſuoque genio indulgeat; dicam planiùs, ne retrahatur ab actu, quem vult exequi. Si de ignorantia invincibili ſit ſermo, hæc quidèm eximit ab hæreſi. Et hic ille error eſt, de quo D. Auguſtinus: *Ut ajunt, non errore poſſunt, ſed hæreticum non ero*, quem locum adduxit *Vincent. Lirinenſis Libro adverſus hæreſes pag.* 9. *Simanca de cathol. inſtit. Tit.* 26. *n.* 6. Sed loquendo de adultis, & ſanæ mentis, hodie, poſt tam apertam, ac ſplendentem ubique Evangelii lucem, totque Conciliorum, Canonumque diſpoſitiones, vix eſt, ut in his, quæ ſunt fidei invincibilis hæc dari poſſit ignorantia, ut Carena obſervat *ubi ſupra n.* 63. Multò minùs dari poteſt hæc invincibilis ignorantia in his, quæ principaliter divinitùs fuerunt revelata, ut Deum omnipotentem, trinum eſſe, & unum; hæc enim ignorantia non præſumitur, ſed per allegantem probanda eſt, Carena *ubi ſupra n.* 64. Si tamen detur, excuſabit hæc ignorantia, utpote pertinacia deſtituta; neque enim, qui ita erat, electionem habet contradicendi doctrinis Eccleſiæ, *can. dixit Apoſtolus 24. q. 3.*

ut ex

ait ex hoc textu *Simanca de cathol. institut. Tit. 26. n. 5.*

Hæc quæ dicta sunt de ignorantia invincibili, procedunt etiam de ignorantia probabili. Carena *ubi supra d. §. 11. n. 63.*

Et ex his intelligitur textus in *cap. damnamus de Summa Trin. & fid. cath.* Nam in §. *in nullo* ita scriptum est: *Maxime cum ipse Joachim omnia scripta sua, nobis assignare mandaverit, Apostolicæ Sedis Judicio approbanda, sed etiam corrigenda.* Resumit Glossa verbo *corrigenda*. aitque: *Et ideò quia paratus fuit corrigi, & se correxit, ut sequitur, non debet dici hæreticus, cum hæc est fides* 24. *q.* 1. Et Fagnanus ad eum locum ait, Joachim non fuisse hæreticum, sed erraticum. Confert textus in *can. hæreticis est* 24. *q.* 3. ibi: *Ille, qui hujusmodi hominibus hæreticis credit, homo est imaginatione quadam veritatis, & pietatis delusus.* Ergo pertinax non est.

Intelligitur quoque textus in *can. schisma* 24. *q.* 1. ex quo infertur, quod simplicitas non excuset. Nam ita textum accipit *Farinacc. de hæresi q.* 179. *n.* 2. *n.* 10. inquiens: *Ultra quod etiam loquitur de hæreticis non paratis se corrigere.* Et insuper idem summus Auctor addit aliam hanc observationem *ibid. n.* 17. dum ait: *Et propterea simplicitatem non excusare in crimine schismatis: quia quilibet tenetur scire, quod divisio ab Ecclesia Romana magnum est crimen.* Sic per textum in d. *cap. schisma* dixit in *specie Decian. in Tract. crimin. Libro* 5. *cap.* 37.

Intelligitur pariter textus in *can. quæro* 21. *caus.* 6. *q.* 1. ubi D. Augustinus æquat peccatum ignorantiæ commissum peccato prudenter commisso; Nam hoc intelligitur, ubi ignorantia probabilis non sit, *Decian. ubi supra n.* 21. *vers. Sed hoc regulariter.*

Demùm si loquamur de crassa, vel affectata ignorantia; hæc non excusat in foro exteriori, licèt quoad forum internum ab hæresi excuset, ad tradita per *Layman Libro* 2. *Tract.* 1. *cap.* 13. *n.* 2. *per Carenam ubi supra d. §. 11. n.* 68.

Quoad forum externum, non excusare ignorantiam crassam, vel affectatam.

Probatur I. ex *cap.* 1. *de hæret.* ibi: *Nec ei omninò credendum est, qui fidem veritatis ignorat.*

Probatur II. ex *can. non omnis dist.* 37. ibi: *Hujusmodi non licet ignorare.*

Probatur III. ex *can. qui ea dist* 38. ibi: *Qui ea, quæ Dei sunt, nesciunt, a Deo nesciuntur.*

Probatur IV. ex *cap. Apostolicæ* 9. *de Cleric. excom.* ibi: *Cæterum si fortè ignorantia crassa, & supina, aut errores fuerit &c.* & ex hoc textu *Gonzal. ibid. sub n.* 1.

Probatur V. ex *cap. requisivit* 1. *in fine de ordin. ab Episcopo* ibi: *Poterit, nisi crassa, & supina fuerit ignorantia, discretus Pontifex dispensare.*

Probatur VI. ex *cap.* 2. *de constitut. in* 6. ibi: *Dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.*

Probatur VII. ex *cap. cum inhibitio* §. *si quis de clandest. desponsat.* ibi: *De parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo, non expertes scientiæ, vel saltèm affectatores ignorantiæ videantur.*

Probatur VIII. ratione. Quia in foro fori, circa ea, quæ tenetur unusquisque credere, vel quæ ex officio tenetur scire, alique ejusdem conditionis communiter sciunt, ignorantia non præsumitur, ut ratiocinatur Passerinus in *cap. ut animarum* 2. *q.* 1. *artic.* 16. *n.* 310. *ex Carena de Off. S. Inquisitionis P.* 2. *Tit.* 2. §. 12. *n.* 68. *aliisque*. Aut enim agitur de iis, ad quos ex officio pertinet fidei veritates callere, & hi sunt inexcusabiles, ut Episcopi, ac Sacerdotes, *can. illiteratos dist.* 36. *can. statuimus dist.* 61. *can neophytus ibid. can. si in laicis* 38. *dist. cap. cum in cunctis de elect. cap. fin. de ætat. Trident. sess.* 22. *cap.* 2. Eleganter *Cabassut. in epistola dedicat. Notitiæ Ecclesiast.* Aut agitur de hominibus imperitis; et renentur consulere peritiores, *can. ult. dist.* 37. *can. pervenit dist.* 48. *L. in bonorum ff. de bonor. possess. L.* 2. §. *ult. ff. quis ordo L. si aviam Cod. de inoff. testam.* ad rem Hesiodus

Qui ex se nôrit, cuiquam nec porrigit aurem,
Ut bona percipiat, clementer, et inutilis ille est.

Non obstat I. Quod qui ex ignorantia errat, non dicitur scienter errare, *Clem. unic. de Summa Trin. Extravag. vas electionis de hæret.* Nam sciendum est, sententiam plurium extitisse, quod ignorantia crassa, imo & affectata excusat ab hæresi, *Diana Parte* 4. *Tract.* 7. *Resol.* 36. *Toletus Libro* 6. *cap.* 3. *n.* 7. *Riccinl. & Sanctarell. apud Carenam ubi supra n.* 66. *Palaus Tract.* 4. *disput.* 3. *P.* 2. *n.* 3. & alii congesti *a Passerino in cap. ut animarum de Const. in* 6. *q.* 1. *art.* 16. *n.* 309. - Verùm cum eodem proximè laudato Interprete *ibid.* distinguere oportet. Procedit enim hæc plurium sententia, quoad forum internum, spectata nimirum culpa quoad forum externus, & contentiosum, ubi pœnis procedi tur ab Jure constitutis. Ratio hujus secundæ partis distinctionis ea est, quia ejusmodi ignorantia præsumitur scientia. Eleganter Aristoteles 3. *ad Nicomach.* ubi sic errans non videtur invitus fecisse. *Ideo in L.* 2. *ff. de Juris, & facti ignor.* sic scriptum est: *In omni parte error in jure non eodem loco, quo facti ignorantia haberi debet.* & Menoch. *Libro* 6. *præsumpt.* 23. *n.* 13. ibi: *Non ergo Juris ignorantia, sed scientia præsumitur.* Elegans locus Gregorii in *can. qui ea dist.* 38. ibi: *Quicumque stultus est in culpa, erit sapiens in pœna.* Et ideò hanc ignorantiam, non veram, sed simulatam appellat *Nicolaus in can. excellentissimus* 11. *q.* 3.

Non obstat II. *textus in can. quia aliquanti dist.* 82. ubi ignorantia lapsis, misericordia non est deneganda.

Nam

Nam procedit hic textus ex diſpenſatione, ſeu indulgentia quadam; eo quod Juris ignorantia excuſat quandoque a pœna, licèt non excuſet a culpa; *cap. ſi quis dederit* 24. *q.* 1. ita Propoſitus *in cap.* 3. *diſt.* 82.

Ultra hæc de ignorantia non inutiliter proba- 37
ta, de qua etiam videndus *Gonzal in cap.* 9. *de Clerico excom.*

Inſertur, ad perceptionem pertinaciæ uberiorem; aliud hoc non omittendum; quod ſi pertinax eſt, qui firmum errori præſtat conſenſum; dubius in fide erit hæreticus.

Dubium in fide hæreticum eſſe, habetur in *cap.* 1. *de hær.* ubi Stephanus Papa: *Dubius in fide infidelis eſt.* Quid clarius?

Conſonat textus in *Clem.* 1. §. *porrò de hæret.* *in cap.* 1. *de Sum. Trin.* *in can. aperte* 23. *q.* 1. *can. quando Epiſcopus diſt.* 34. *in L. omnes in fine Cod. de hæret.*

Ratio eſt. Quia dubius in fide ex animi deliberatione deſerit catholicam fidem; nam fides ſemper in credulitate firmitatem ſupponit; dubitatio autem firmitati contraria eſt. Ergo qui dubitat, catholicam fidem non habet. Unus ex articulis noſtræ fidei eſt, eam eſſe firmiſſimam juxta Symbolum S. Athanaſii, ibi: *Fideliter firmiterque crediderit.* Ergo dubius ea pro incertis habet, quæ certiſſima ſunt.

Obicitur I. Dubitans in fide non habet actum fidei contrarium; ſed tamèn privatur certitudine aſſenſus; *L. plures Cod. de fide inſtr. L. fin. Cod. de condit. ind.* Atqui ad hæreſim actus fidei contrarius exigitur, *can. hæreſis*; *can. hæreticus* 24. *q.* 3. ergo dubius in fide hæreticus non eſt.

Reſp. cum Layman *Libro* 2. *Tract.* 2. *cap.* 13. *n.* 5. dubitantem in fide de ejus incertitudine judicare, ſi non expreſsè ſaltèm implicitè; eo quod aſſenſum fidei negat. Quod ſi crederet firmiter, prout tenetur, numquàm utique dubitaret; nam qui dubitat, ſacram Scripturam poſſe fallere, & Eccleſiam poſſe falli; an non indicat de incertitudine? An non deſerit catholicam fidem? An non caret firmitate credendi? Hæc ita intelligenda, quotiès dubitatio animi deliberationem habeat; ad latè tradita per *Ehrinatc. Tract. de hæreſi q.* 178. §. 4. *n.* 98. Quamobrem non erit abſre ob oculos ponere, quod docuit Arnaldus *Albertinus Repet. in Rubr. de hæret. quæſt.* 13. *n.* 26. *Repet. Canon. vol.* 5. *pag.* 373. Si namque ſubreptitia tentatione quis dubitet, quæ non eſt in hominis poteſtate, hic a fide non deficiet, *can. inter hæc de pœnit. diſt.* 2. Si pariter ad veritatem elucidandam ponatur aliquid ſub dubitatione quæſtionis, non dubitando tamen de concluſionis veritate, hæc quoque dubitatio expers erroris eſt, *can. ſatis* 96. *diſt. can. cum quibus* 24. *diſt.* Si præterea agitur de peccato, hoc quoque adhæſionem imperfectam ſanctæ fidei operatur, *can. Eccleſiæ* 70. *de pœnit. diſt.* 1. eo quod graviter peccans non vivit ſecundùm ea, quæ credit; non tamèn fidei jacturam operatur; *Concil. Trident. ſeſſ.* 6. *can.* 28. Si inſuper ſuſpendat quis aſſenſum fidei; hic verè nec dubius, nec hæreticus eſt; nam &ſi damnata fuerit ab Alexandro VII. hæc propoſitio: *Homo nullo unquàm vitæ tempore tenetur elicere actum fidei &c.* Imò & Innoc. XI. confixerit hanc propoſitionem: 14.
Satis eſt actum fidei in vita elicere; attamèn præceptum fidei non obligat *pro ſemper*, ut loquuntur *Gonzal in cap.* 1. *de hæret. ſub. n.* 10. Viva *Damnatarum Theſium Par.* 1. *propoſit.* 12. *Alexandri VII.*

Opponitur II. *text. in can. in quibus* 22. *q.* 2. „ ibi: In quibus rebus nihil intereſt ad capeſ„ ſendum Dei Regnum, utrum credantur, an „ non, & utrum vera ſint, ſive putentur, an „ falſa &c. non eſt arbitrandum eſſe peccatum. Reſp. Farinaccius loco ſupra laudato *num.* 106. „ his verbis „ Qui dubitat in his, quæ neceſſariò „ ad ſalutem non attinent, infidelis non eſt.

Novimus ergò, quid pertinacia ſit. Hoc ad ornatum, lucemque majorem addendum, quoſdam tam pertinaces in hereſi inventos ut mortem, cruciatuſque invictè ſubierint. Joannes Huſſita, & Hieronymus ejus aſſecla a Concilio Conſtantienſi damnati necem animo conſtanti pertulerunt, ubi ardere cœperunt hymnum canentes, *Æneas Sylvius hiſtoria Bohemiæ cap.* 36. Item Macharius ille cunctis orthodoxis Patribus contrarius in ſexta Synodo generali dixiſſe fertur: „ Non confitebor duas operationes, & duas na„ turales voluntates in Chriſto, etiam ſi membratim incidar, & mittar in mare. Socrates Libro 2. *hiſtor. tripart. cap.* 13. Sed egregiè Divus Cyprianus tractatu de ſimplicitate Prælator „ Ardeant licèt flammis, & ignibus tra„ diti, vel obiecti beſtiis animas ſuas ponant; „ non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ. 38

[d] *Materialiter.*

DISSERTATIO IV.

Hæreſis materialis, & formalis quid ſint? De ſuſpicione triplici, violenta, vehementi, ac levi. Quomodo ſecundum hanc triplicem ſuſpicionem abjuretur? Et de lapſis poſt abjurationem, eorumque pœnis.

EN celebrem diviſionem hæreſis, in materialem, & formalem. Percepta facilis hæc diviſio. Hoc tenendum, materialem hæreſim dici, quoad materiam, non quoad animum, Anacletus *Libro* 5. *Decret Tit.* 8. *de hæret.* §. 11. *n.* 12. & 13. Formalis verò hæreſis, cui nil deeſt ad formam deteſtabilis hujus delicti, *Ludevicus Simiſtrarius de Ameno Tract. de delictis, & pœnis* §. 7. *hæreſi n.* 8. Cum verò variè materialis hæreſis contingat, & inde ſuſpicio exoriatur, ideò & ſi animus pravus deſit, veluti ſi joco, vel lubrico linguæ aliquid ſapiens hæreſim proferatur, adhuc tamèn quoad ſuſpicionem aliqua ratione 39 40

mate-

materialis hæreticus quis nuncupatur, licèt materialis hæresis inter veras hæreses numeranda non sit, *can. dixit Apostolus* 24. *q.* 3. ut ex hoc textu *Anacletus ubi supra n.* 12.

Quod verò ad suspicionem generatim pertinet, Majores nostri, disciplinæ causâ quosdam gradus
41 suspicionis constituerunt. Nam sunt in quos multiter; vel violenta; vel vehemens, vel levis suspicio; optimè *Menoch. Libro* 3. *præsumpt.* 6. *n.* 15. *Simancas de catolic. instit. Tit.* 50. *n.* 24. *Carena de Off. S. Inquisit. P.* 3. *§.* 12.

42 Violenta suspicio; ut si quis publicè propositiones hæreticas asseruit, vel sepulcrum Mahumetis adoret; nam etsi hæc sine intellectus errore, ac sine pertinacia contingerent; Ecclesia tamen, quæ exteriora judicat, præsumit violenter, id patrantes, hæreticos esse: Ut docuit *Simancas de catolic. instit. Tit.* 50. *n.* 26. At quid est ipsâ violenter præsumi aliquem hæreticum? Hoc verò egregiè exponit *Arnald. Albertinus de assert. catholic. quæst.* 34. *n.* 46. Violenta suspicio est, juxta hunc Auctorem, quæ æquiparatur præsumptioni Juris, & de Jure; cum actus, qui gestus convincitur, contingit in omnibus
8 hæreticis, ex *Balde in L. non hoc Cod. unde agn.* Quocirca ejusmodi suspicio cogit ad credendum, habeturque pro manifesta veritate, *L. unum §.* 1. *Cod. de ren. vend. est cap.* 15. *qui fidem de sponsa. L. si interrogatus ff. de adopt. cap. offerte de præsumpt.* Et pepererat *Hummius disp. ad Processum Judiciar. direct.* 15. *n.* 34. ait, Juri violentam suspicionem incognitam esse: Falsissimum. En textum in *cap. veniens in fine de Presbyt. non baptiz.* ibi: *Tam violenter præsumitur.* En & alium textum in *cap. literis* 12. *de præsumpt.* ibi: *Consultationi tuæ taliter respondemus, quod ex hujusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis, potest sententia divortii promulgari.* Videatur latè id exornans Gonzal. in *cap. literas n.* 44. *de præsumpt. & Morla in Empor. Jur. Tit.* 12. *q.* 1.

Vehemens suspicio ex quibus oritur argu-
43 mentis; & ejus suspicionis character hic est, ut actus, qui gestus convincitur, contingat frequenter in hæreticis, at non semper, sed facilè, idem Arnaldus Albertinus *ubi supra n.* 46. quo nemo melius, feliciusque rem apud alios in-
44 volutam explicat. Sunt de hac vehementi suspicione textus luculentissimi, in *cap. literas n.* 5. *non verò de præsumpt.* ibi: *Nos verò prædictum G. suspectum de hæresi vehementer*
92 *habuimus*; In *cap. cum contumacia de hær. in 6.* ibi: *Cum contumacia in causa præsertim fidei suspicionem præsumptionem adiciat vehementem.* Item de hac suspicione textus occurrit in *cap. accusatus 8. de hær. in 6.* ibi: *Accusatus de hæresi, vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna, et vehemens suspicio orta erat, &c.* Differentia non levis
45 intercedit inter violentam, & vehementem suspicionem. Violenta vera habet præsumptionis
94 Juris, & de Jure; ideoque non admittit probationem in contrarium, ut latè ostendit Farinac. *de hæresi q.* 187. *§* 4. *n.* 48. *Simancas de catholic. instit. Tit.* 50. qui *n.* 4. rationem profert, inquiens. Et contra illam non admittitur probatio, quia pro manifesta veritate habetur. Prout compertissimi Juris est de præsumptione Juris, & de Jure, ad textum in *cap.* 10. *qui sit dem de sponsa.* ut ex hoc textu Anacletus ad *Tit. de præsumpt. §.* 2. *n.* 12. *Antiquæ Cod. ad Vellejan. L. ingenuum ff. de statu homin.* cum aliis a nobis auctoritatibus congestis, *Libro* 3. *Tit.* 20. *dissert.* 2. *n.* 12.

Neque obstat textus in *cap. veniens in fine de Presbytero non baptizato*; ibi enim Innocen-
„ tius III.: Tam violenter præsumitur, quod
46 „ fuerit baptizatus; ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forti„ tan argumentis contrarium probaretur. Ergò violenta præsumptio admittit probationem in contrarium.

Resp. primò; quòd in eo textu fortasse verbum *violenter* pro *synonimo* accipitur cum verbo *vehementer*, ut sæpe utramque appellationem confundi, indicatum est *Libro* 3. *Tit.* 20. *dissert.* 3. *in principio*. Nam violenta suspicio est vehementissima.

Resp. secundò, præsumptionem, seu suspicionem cedere veritati; *Imperatores ff. de præsumpt.* Ergò cum Leges, angustiandas non esse probationes, disponunt; *L. quamvis n. fine Cod. de hæret. & Manichæis*, ibi: Ne probationum facilitas angustetur, si constet evidenter de veritate, cessat a violenta præsumptione inducta persuasio, ut nos explicavimus latè, susèque *Diss.* 3. *Libro* 3. *Tit.* 20. *sub n.* 27. videndus *Anacletus ad Tit. de præsumpt. §.* 2. *num.* 33.

Violenta igitur suspicio ex regula Juris non 47
admittit probationem in contrarium. Vehemens verò suspicio, utpote quæ vim habet præsumptionis Juris tantùm, *Farinac. de hæresi q.* 181. *§* 4. *n.* 20. admittit probationem in contrarium, aut eam
„ Quamvis dirimi so- 48
„ la Juris præsumptio. Jam verò hoc procedit
„ in præsumptione Juris tantùm, ut non excludat probationem in contrarium, *dicit ibi fine princ. ff. de eo, quod met. caus.* cum aliis auctoritatibus adductis in *nostro Libro* 3. *Tit.* 20. *dissert.* 2. *n.* 15.

Hactenus innotuit, quid violenta, quid vehemens suspicio sit.

Levis suspicio tacitè hæreticum indicat, ubi si 49
quis frequenter peieraret, *Menoch. de præsumpt. Libro* 2. *q.* 100. *n.* 1. & ex levibus oritur conjecturis non frequenter, sub tacito argumentibus. De hac levi suspicione est textus in *can.* 2. *in fine Cod. de hæret.* ibi: Latis adversus eos Sanctionibus debent succumbere, qui vel ex levi argumento, a judicio catholicæ Religionis, & transitu detestis faciunt. Signa igitur 50
exteriora levis suspicionis ejusmodi sunt, ut leviende consequentia ducatur, utpum in argumen-

men-

mentemur: *Petrus dejerat frequenter*; *ergo non bene in Deum credit*; ut ratiocinatur *Simanc. de catholic. inſtit. rubrica* 50. *n.* 24. Quare pro modica habetur levis ſuſpicio; textus in *cap. accuſatus in fine princ. de hæret. in 6.* ibi: *Si autem levis, & modica ſuſpicio illa fuerit*. Ad quem textum exornandum adnotat Paſſerinus in *cap. ut inquiſitionis* 18. *de hær. in 6. queſt. un* ſub *n.* 47. quiddam memorata dignissimum, inquiens „ Licèt ſuſpicio hæreſis diſtinguatur in „ levem, vehementem, & violentam; tamen „ ſuſpicio non dicitur levis, quia ſit talis abſo„ lutè, & ſimpliciter, quia pro ſuſpicione „ ſimpliciter levi non eſt contra aliquem pro„ cedendum ad pœnas graves; ſed ſuſpicio dici„ tur levis comparationè ad vehementem. Cæ„ terum ſuſpicio debet in ſe eſſe gravis, ut „ contrà ſuſpectum procedi poſſit criminaliter „ ad pœnam. Ex quo intelligitur textus in *can.* 51 *ſi ves 6. q.* 1. ibi „ Quia omnis ſuſpicio potiùs „ repellenda eſt, quàm approbanda, vel reci„ pienda: non enim levis ſuſpicio comparat vè ſumenda ad cauſas inſufficientes, ſed ad vehementem, & violentam ſuſpicionem, cùm enim cauſæ erunt inſufficientes, hæc potiùs temeraria ſuſpicio cenſebitur, quæ in nullo Judicis animum movere poteſt; quare *in eam primò ſemper* 2. *q.* 5. Judicibus præcipitur: *nullum ſuſpicionis arbitrio judicetis*; & *in cap. inquiſitioni* 44. *§. fin. de ſent. excom* dicitur, conſcientiam levis, & temerariæ credulitatis eſſe explodendam. Et ad mentem ejuſmodi auctoritatum ſcripſit *Carena de Off. S. Inq. Parte* 3. *Tit.* 1. *§.* 1. *n.* 87. hæc quidem adnotanda. „ Ego intelligo „ Doctores, qui dicunt ex levi ſuſpicione non „ poſſe contra aliquem proceder in hoc crimi„ ne &c. ut nomine ſuſpicionis levis velint lo„ qui de ſuſpicione improbabili.

Nomina hæc triplicis ſuſpicionis, quid prodeſt invenisſe, & quid inde utilitatis ad ſcientiam Canonum dimanare poteſt? Obſervetur, quod Panormitanus quidèm in *cap. quanto de præſumpt. n.* 3. vix de his ſpeciebus ſuſpicionum curandum eſſe pronunciavit. Audiatur tamèn *Paſſerinus in cap. ut inquiſitionis de hær. in 6. queſt. un n.* 35. En ejus verba: *Et quamvis Panormitanus d. cap. quanto n.* 3. *dicat non multùm curandum eſſe de his nominibus* (& infra) *tamèn oppoſitum dicendum eſt, & maximè in Tribunali S. Officii*.

Nunc igitur exponam, cur Paſſerinus in Tribunali potiſſimùm S. Inquiſitionis dixerit, tripli cis hujus ſuſpicionis habendam eſſe rationem. 52 „ Quia nimirum varia eſt abjuratio ſecundum varias ſuſpiciones.

Suſpectus violenter abjurat: quemadmodum qui vehementer ſuſpectus eſt. Utrumque jungimus nunc abjurationem; nam una, eademque 53 inſervit abjuratio, ad amovendam deteſtabilem ſuſpicionem tam violentam, quàm vehementem. Sic docet Carena *P.* 3. *de abjuratione Tract. de Off. S. Inquiſit. Tit.* 12. §. 3. *n.* 6. his verbis: „ Quoad modum procedendi ſuſpicio hæreſis vio„ lenta non differt a ſuſpicione de vehementi „ (*& infra*) Ideò ex ſtylo ſupremi Tribunalis „ Generalis Romanæ Inquiſitionis abjuratio, ex „ violenta ſuſpicione non eſt in uſu; ſed om„ nes abjurant, vel de levi; vel de vehementi, „ vèl de formali. Idem firmat *Martin. de Rho de diſquiſ. magic. Libro* 5. *ſect.* 12. *Farinac. de hæreſi q.* 185 *n.* 51.

De hac abjuratione de vehementi, ſive vio- 54
lenta ſuſpicione, eſt textus in *cap. accuſatus* 8. *in princ. de hær. in 6.* ibi „ Accuſatus de hæreſi, „ vel ſuſpectus, contra quem de hoc crimine „ magna, & vehemens ſuſpicio orta erat, ſi „ hæreſim in Judicio abjuravit, &c. licèt ante „ abjurationem ſuam hæreſis crimen plenè pro„ batum non fuerit. Et *in cap. ad abolendam. de hæret.* ibi „ Qui verò inventi fuerint ſola„ „ Eccleſiæ ſuſpicione notabiles, niſi ad arbi„ trium Epiſcopi juxta conſiderationem ſuſpi„ cionis, qualitatemque peſonæ propriam in„ nocentiam congrua purgatione monſtraverint „ (*& infra*) vel poſtquam, ſe ut diximus, pro„ pria Antiſtitis examinatione purgaverint, de„ prehenſi fuerint in abjuratam hæreſim reci„ diſſe.

At quomodo abjuratur de vehementi; ac violenta ſuſpicione?

Olim quidèm ità ſuſpecti abjurabant ante 55
ſententiam, *Carena de Off. S. Inquiſ. P.* 3. *Tit.* 12. §. 4. *n.* 19. Nunc verò præcedat, neceſſe eſt, Inquiſitoris ſententia, ex inveterata totius Chriſtianæ Reipublicæ conſuetudine, *Farinac. de hæreſi q.* 194. *n.* 17. quod deducitur ex *Clem.* 1. §. 1. *de hæret.* ut ex hoc textu *Simanca de catholic. inſtitut. Tit.* 11. *n.* 20.

Inſuper ſuſpectus de vehementi abjurat publicè, textus in *cap. ad abolendam* §. *præterea de hæret.* & ex hoc textu Carena id adnotavit de *Off. S. Inquiſ. Par.* 3. *Tit.* 12. §. 6. *n.* 21. & 24.

Præterea abjurat in ſcriptis lingua vernacula, ut ab omnibus deteſtatio, & correctio percipiatur, *Farinac. de hæreſi q.* 194. *n.* 18.

Formula abjurationis continebit errores nominatim; nam recitantur ex libello errores omnes; & ſtatim reus inquiet: *Abjuro has hæreſes, de quibus fui accuſatus, & ſuſpectus*, ut ait *Simanca de cath. inſtit. Tit.* 1 *n.* 13.

Abjurationem reus ſubſcribet, & ſi characterum ſit ignarus, eam Notario præſente, ſigni Crucis impreſſione notabit, ut docuit *Carena de Off. S. Inquiſ. Parte* 3. *Tit.* 12. §. 7. *n.* 33. & 34. textus eſt in *can. conveniens ibus* 4. §. *item Baſilius in fine* 1. *q.* 7. ibi: *Scripto negare debeant hæreſim ſuam, & confiteri catholicam fidem*. Et idem eſt diſpoſitum in *can. quotiès ibid. & in can. ſi quis ibid. & in can. ego Berengarius de conſecr. diſt.* 2. *& in can. hic, qui tempore* 26. *q.* 6. Farinaccius ex his locis *q.* 194. *de hæret. n.* 15.

Continebit quoque abjuratio juramentum *eam*,

quatuor 2. *q.* 7. ibi .. Unde jurans per Deum .. omnipotentem, & hæc ſancta quatuor Evan- .. gelia, quæ in manibus meis teneo &c. me in .. unitate, ſicut dixi, Eccleſiæ catholicæ, & .. communione Romani Pontificis per omnia .. permanſurum, ut ex hoc textu id notat *Farinac. de hæreſi qu.* 103. *n.* 16. qui hæc ait: *In abjuratione præcipuum ſubſtantiale eſt juramentum.* Cur ita loquitur inſignis hic Auctor? Rem ad theoreſim redigendo, ſcitiſſimè loquitur; nam abjurare eſt jurejurando renunciare, *cap.* 3. *& 4. de reſt. ſpol cap. cum haberet de eo, qui duxit cap.* 2. *ne Cler. vel Mon. cap. pen. de adult.* Hinc apud Plautum *Curcul. ſcena* 1. ibi:

\- - - *quibus fui nihil eſt,*
Niſi una lingua; qui abjurant, ſi quid eroditum eſt.

Et Virgilius *Libro* 8. *Æneid.*

Abſtractaque boves, abjurateque rapina
Cœlo oſtenduntur.

Et Prudentius Poeta vetus contra Sabellianos hæreticos, ibi:

Abjurare Deo titulum, nomenque paternum
Credimus, eſſe nefas.

Hinc in *L. temperent Cod. de veſtibus holoberis*, ibi: *Nec eſt, ut quiſquam de abjurato pretio conquerátur*, ideſt de denegato pretio, ut textum exponit *Simanca de catbol. inſtit. Tit.* 1. *n.* 1.

Quamobrem Patres in Epheſyna Synodo ſub Theodoſio juniore, & Cœleſtino Papa coacti, epiſtolam ad Neſtorium hæreticum Conſtantinopolitanum Epiſcopum miſerunt; in qua inter cætera hæc leguntur .. Sed conſequens eſt etiam .. jurejurando fateri te, quod anathematizes tua .. polluta, & prophana dogmata &c. quod adnotavit Mendoza in *Concil. Illiber. can.* 12.

Ergò jure meritò abjurationis fundamentum eſt in jurejurando, quo et pravitas errorum rejicitur, & fidei inpoſterum obſervantia promittitur, *d. can. conveniențibus* 1. *q.* 7.

Satis de abjuratione ob violentam, & vehementem ſuſpicionem.

Ob levem ſuſpicionem abjurare ſimiliter oportet, ſi quis ea notatus Eccleſiæ ſe petit reconciliari. 56

Sed hæc abjuratio de levi, fit ſecretè in foro Inquiſitorum; Simanca *de catbol. inſtit. cap.* 1. *n.* 24. *Carena de Off. S. Inquiſit. P.* 3. *Tit.* 12. *§. 6. n.* 28. De hac abjuratione textus eſt in *cap. accuſatus* 8. *in princ. de hæret. in 6.* ibi: *Accuſatus de hæreſi, vel ſuſpectus* (& infra) *ſi hæreſim abjuravit*, ut ex hoc textu adnotat *Squillacen. de fide catbol. cap.* 31. *n.* 2. *Paſſerin. ad eum textum, in ſecundo quæſt. n.* 19.

Abjurationis hujus de levi hoc inſuper proprium eſt, ut qui poſt abjurationem inventus ſit hæreticus, non cenſeatur relapſus, prout cenſetur, qui talis inveniatur poſt abjurationem de vehementi; textus in *cap. accuſatus de hæret. in 6.* ibi .. Et poſtea committit in ipſa, cenſeri .. debet quadam Juris fictione relapſus (*et infra*) .. ſi autem levis, & modica ſuſpicio illa fuerit .. (*& infra*) non tamen debet in hæreſim re- .. lapſorum pœna puniri. Alii ergo ſunt verè relapſi, alii præſumptivè, ut diſtinguendo procedit ad eum textum Paſſerinus *a n.* 30. *uſque ad* 38. 57

Nec quiddam eſt expers effectus, haberi aliquem pro relapſo. Nam cum æque abjurans de vehementi, & abjurans de levi deteſtari omnem aliam hæreſim debeant, Carena *P.* 3. *de Off. S. Inquiſ. Tit.* 12. §. 8. *n.* 38. mirum videri poterit, ſi etiam ſuſpectus de levi poſt abjurationem hæreticus inventus, non habeatur pro relapſo. Sed nimirùm id accidit, quia ſuſpectus de levi, non meretur ſtricta Juris cenſura eam pœnam, quæ relapſis gravis eſt ob ejus effectum. Effectus eſt ut confeſtim Judici ſæculari relinquantur relapſi, textus in *cap. ad abolendam de hæret.* ibi .. Sæculari Judicio ſine ulla penitùs .. audientia decernimus relinquendos. Quæ verba repetita invenies in *cap. ſuper eo* 4. *de hæret in 6.* 58

At relapſus poſt abjurationem de levi Curiæ ſæculari non traditur expreſſo textu in *cap. accuſatus* 8. *in fine princ. de hæret. in 6.* ibi: .. Non tamen debet in hæreſim relapſorum pœ- .. na puniri. Rigoris illius quoad ſuſpectos de vehementi, ea ratio eſt; quia per hæreſim ſubſecutam Jus vehementèr præſumit, verè hæreſim præceſſiſſe, de qua quis extitit vehementer ſuſpectus, ſed ſolam defeciſſe probationem, ut ex *cap. accuſatus de hær. in 6* deducitur; notat *Gonzal. in cap. ad abolendam n.* 7. *in not. de hæret.* Nos dicemus infra *Diſ.* 12. *hoc Tit.* 59

Per Curiam autem ſæcularem, cui relapſi relinquuntur, recepto Sacramento Pœnitentiæ, priùs ſtrangulantur, tum cadavera comburuntur. Impœnitentes verò vivi comburuntur, *cap. ad abolendam §. illos quoque de hær.* & ex hoc textu *Carena de Off. S. Inquiſ. Parte* 2. *Tit.* 2. *§. 6. n.* 38.

Hæc omnia ſint ſatis, quoad ſuſpicionem. De hæreſi verò formali, quoad ejus abjurationem, & pœnas, infra pertractabitur.

(*e*) *Propoſitiones.*

DISSERTATIO V.

De probationibus damnabilibus; quot earum gradus. Et latè referuntur, & Canonum decretis exponuntur. Pauli III. Conſtitutio quoad propoſitiones damnabiles.

COncilium Conſtantienſe *ſeſſ.* 8. *& ſeſſ.* 25. mentionem habet hujuſmodi graduum propoſitionum damnabilium, ne quis putet, hos gradus ſolis Theologis eſſe adſcribendos, nec haberi fontes, unde deducantur. 60

Synodus hæc œcumenica anno 1414. inchoata, ex Joannis Vvicleffi Libris, quadraginta quinque excerpſit propoſitiones, eaſque declaravit majori ex parte hæreticas, alias erroneas, ſcandaloſas,

pia-

piarum aurium offensivas, temerarias, seditiosas; easque profert *Cabassut. in Notit. Hist. Eccl. saculo* 15. *pag.* 539. Quas propositiones eruditè admodùm, contrarias singillatim Divi Augustini doctrinæ, ostendit *Petrus M. Graffus in Tractatu de ortu, & progressu hæresum Joannis Vuiclef. pag.* 385.

Hunc morem perpetuo S. Pontifex servavit damnandi, notandique censura propositiones, assertionesque a fidei rectæ tramite decedentium; 61
Extrav. vas electionis de hæret Extravaganti grave nimis de reliquiis, & ven. sanct. Quare Leo X. in Bulla *Exurge Domine* exprimente, ac dimanante Lutheri errores § *qui quidem* sic loquitur: „ Qui quidem errores respectivè quàm sint pestiferi, quàm pernicioſi, quàm scandalosi, „ quàm piarum, & simplicium mentium seductivi &c. & in §. *de eorumdem* ita habetur. „ Præfatos omnes, & singulos articulos, seu „ errores, tamquam ut præmittitur respectivè „ hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut „ piarum aurium offensivos, vel simplicium „ mentium seductivos, & veritati catholicæ ob„ viantes damnamus &c. Hanc per extensum adducit *Arsdechin. Tomo* 2. *Theologiæ tripart. articulo* 5. *pag.* 145.

Et Urbanus VIII. in Bulla *In eminenti* edita *anno* 1641. contra propositiones vulgo Bajanas numero septuaginta novem in §. *quas quidem*, hæc ait „ Quas quidem sententias stricto „ coram nobis examine ponderatas (*& infra*) hæ„ reticas, erroneas, suspectas, temerarias, scan„ dalosas, & in pias aures offensionem immit„ tentes &c. præsentium auctoritate damna„ mus &c.

Et Alexander VII. in suo Decreto *anni* 1665. *die* 24. *Septembr.* in fine hæc habet „ Prædictas „ propositiones, & unamquamque ipsarum, ut „ minimum tamquam scandalosas esse damnan„ das &c.

Et Innoc. XI. *die* 2. *Mart.* 1679. hæc habet in Decreto damnationis, ibi „ Statuit, ac decre„ vit pro nunc sequentes propositiones, & unam„ quamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum „ tamquam scandalosas, & in praxi pernicio„ sas, esse damnandas, & per extensum ea decreta transcripta invenias apud *Laymann post Theolog Moral.*

Et in Decreto Alexandri VIII. *die* 7. *Decembr. ann.* 1690. ubi pariter propositiones damnantur numero 31. hæc habentur „ Statuit, ac „ decrevit 31. suprædictas propositiones tam „ quam temerarias, scandalosas, malè sonantes, „ injuriosas, hæresi proximas, hæresim sapientes, „ erroneas, schismaticas &c. esse damnandas.

Excresceret hæc Dissertatio in immensum, si liberet Bullas pro vario temporum decursu editas a Summis Pontificibus, hic transcribere. Res hæc explorata, dudumque comperta.

Illud fructuosius esse poterit, exponere qualitates ejusmodi damnabilium propositionum.

Quid est propositio erronea? Variè potest esse erronea assertio aliqua; vel contra veritatem 62
aliquam ab Ecclesia non definitam; pulcherrimus textus in *Extrav. grave nimis de reliquiis, & vener Sanct* vel contra veritatem non omnibus manifestam, *can. si quis dixerit* 11. *q.* 3. vel ignoratam a proferente; ut explicat *Carena de Off. S. Inquis. P.* 2. *Tit.* 16. §. 2. *n.* 5. *pag.* 217. Et brevius erroneam assertionem ad hoc redigit, *quæst.* 6. *n.* 8. *Arnald. Albert. de agnoscend assert. hæret. q.* 6. inquiens: „ Erronea ve„ rò est, quæ discedit a via recta. Adhuc felicius id explicat Simanca *de cathol. inst. T.* 54. *n.* 9. Illud autem probo, erroneam propositionem minus quippiam continere, quàm hæreticam manifestam; atque adeò erroneum esse „ asserere aliquid contra veritatem ab Ecclesia „ nondum planè definitam. Atque huic postremæ expositioni adhærere non dubitem; nam colligitur ex d. *Extrav. grave nimis de reliq & ven. Sanct. & ex Extravag. quia quorundam* 5. §. *rursus de V. S.*

Quid est propositio scandalosa? Ego cum Arnald. Albertino *ubi supra n* 10. ejusmodi as- 63
sertionem esse, censeo, quæ favere videtur propositionibus hæreticalibus, præbetque auditoribus facilitatem in hæresim eadendi; ut si quis exaggeret incommoda sacræ confessionis, vel si dixerit leguminibus, & piscibus ventrem inflari: & similia, de quibus *Melchior Canus Libro* 12. *de loc. Theolog cap.* 8. atque ita intelligendus *Carena P.* 2. *de Off. S. Inquisit. Tit.* 16. §. 3. *n.* 12. Huc etiam redigenda alia qualitas propositionis nimirum piarum aurium offensivæ; ut existimat *Arnald. Albert. ubi supra n.* 10. dum ait: „ Septima est propositio scandalosa, quæ etiam „ malè sonans, seu piarum aurium offensiva „ appellitatur. Nimirùm licèt aliqua propositio nudè sumpta catholica videatur; tamèn juncta cum circumstantiis loci, temporis, & personarum malè sonat, ut propositio *illa: Fides justificat*; nam modernis hæresibus attentis malè sonare dicitur, & pias aures offendere, ut explicat *Carena de Off. Sanctæ Inquisit. P.* 2. *Tit.* 16. §. 3. *n.* 10. *pag.* 218.

Quid est propositio temeraria? Est, cum ali- 64
quid asseritur tamquam certum, nulla tamèn gravi auctoritate, justave ratione subnixum, insolenter, audacterve. Ut si quis pronunciet: *Dies supremi Judicii intra proximum mensem adveniet*; de qua temeritate textus est in *Extrav. quia quorundam de V. S.* Atque id temeritas in jure significat; cum quid sine ratione agitur; *prime. Inst. Tit. de pœn. temerè litig. L.* 41. *ff. de recept. qui arb. L.* 7 §. *ex diverso ff. de acq. rer. dom. L.* 29. §. 1. *ff. de liberal. caus. L.* 79. *ff. de Jud.*

Quid est propositio seditiosa? Quæ in Ec- 65
clesia seditionis causa, vel occasio est, quæ & schismatica dicitur; *Arnald. Albertinus ubi supra n.* 11. qui hoc exemplum profert. Veluti si quis asserat, malo Prælato, seu Regi non esse obediendum, de quo assertionum genere

textus in *can. de Liguribus* 23. *q.* 5. *in can. accesavit ead. causa, & quæst. in can. omnis ibid. in can. schisma* 23. *q.* 1.

Hactenus expositimus qualitates propositionum damnatarum a Concilio Constantiæ.

Sed quia in Decretis Pontificum aliæ qualitates propositionum damnabilium adduntur, ad integram propositæ rei notitiam, nonnihil injis etiam immorandum.

66 Datur propositio, quæ dicitur injuriosa. Hæc verò est, quæ contumeliam infert rebus sacris, personisve vel statui fidelium, ut propositio 23. *Wicleffi* sic concepta: *Religiosi viventes in Religionibus privatis, non sunt de Religione christiana*, vel alia illa. Quod Lex Movsi suis umbris, victimis, & terroribus fecit hypocritas, prout ad exemplum hoc ponit *Arnald. Albertinus ubi supra n.* 9.

67 Datur propositio, quæ dicitur blasphema. Hæc verò est, qua Deo, vel Sanctis maledicta, injuriæ, & inconvenientia dantur attributa, *Carena ubi supra* §. 3. *n.* 12. *cap. fin. de maled. can. violantes* 25. *q.* 1.

68 Datur propositio, quæ prima facie sensum habet hæreticum, *Simanca de catbol. inst. Tit.* 54. *n.* 6. *Canus Libro* 12. *de locis capit.* 11.

His expositis quoad gradus propositionum damnabilium, videndum, quis in pronunciantes procedere possit, ac debeat?

Concilium Tridentinum *sess.* 5. *de reform. cap.* 69 2. §. *si verò*, hæc habet: „Si verò, quod absit, „ Prædicator errores, aut scandala dissemina„verit in populum (*& infra*) Episcopus ei præ„dicationem interdicat. Considerat hunc locum sanctæ Synodi *Leo in Thesaur. fori Eccl. cap.* 8. *n.* 12.

Paulus III. in Constitutione, quæ incipit *In Apostolici culminis speculâ*, facultatem præbet Inquisitoribus procedendi contra asserentes aliquid suspectum, scandalosum, periculosum, erroneum, & catholicæ fidei minus consonans, christianæ pietati, bonisque moribus haud conforme; notat *Carena de Off. S. Inquisit. P.* 2. *Tit.* 18. §. 4. *pag* 210. *n.* 15. Et ultra abjurationem pœnæ extraordinariæ locus est, *cap. accusati* §. *Sacerdot. de bær. in* 6. *Royas de bær. assert.* 33.

(*f*) *Perversitas.*

DISSERTATIO VI.

Quanta hæresis pravitas sit? Hæretici graviùs delinquunt quoad defectionem fidei, quàm Pagani. Effectus hæreticæ deformitatis, infamia. Hujusmodi antiquis explicatur textus in can. hæreticus 24. quæst. 3.

MEmoræ proditum est, Platonem sapienter auditores admonere solitum, ut irati, se in speculo contemplarentur; nam censuit cum faciem suâ furore deformem aspicerent, eo dedecore territos, imposterùm abstra sibi facilè temperaturos, *Fulg. Lib.* 7. *cap.* 2. Remedio haud dissimili prospexisse videntur sacri Canones fidelium saluti, multotiès deformitates hujus criminis repræsentando, ut fœdam imaginem exhorrentes, odium concipiant, vitentque monstrum tam horrendum, & exitiale.

Dæmonis sociam hæresim dixit Augustinus in *cap. firmissimè de bær.* Obumbrationem offuscantem vocavit hæresim Lucius III. in *cap. ad abolendam de bær.* Præsumptionis audaciam vocavit Innoc. III. in *cap. cum ex injuncto* §. *nec quisquam de bær.* Vulpes, caudas habentes ad invicem colligatas de vanitate convenientes in idipsum, hæreticos dixit idem Innoc. III. in Concilio generali in *cap. excomunicamus de bær. in princ.* & rursùs *in cap. excomunicamus ult in princ. eod. Tit.* Putridæ carnes, & scabiosæ oves iidem dicuntur in *can. resecanda* 24. *q.* 3. Perversum dogma hæresis appellatur in *can. inter hæresim* 24. *q.* 3. Illusio dicitur in *can. hæreticus ead. c. & q.* Insipientia iniqua, & impia dicitur in *can. quid autem* 24. *q.* 3. Pestifera, & mortifera dicitur in *can. qui in Ecclesia ead. c. & q.* Perfidia hæresis dicitur a Gelasio in *can. eum quibus* 24. *q.* 3. Ab Ecclesia extorres hæretici dicuntur in *can. quidam* 24. *q.* 3. Hæreticos se extollentes adversus Scripturas, & Canones, & nova introducentes, ait Gangrensis Synodus in *can. hæc autem dist.* 30.

Excecatum a patre mendacii hæreticum dicit Pontifex in *cap.* 2. *in fine de Sum. Trinit* Pestilentes personas hæreticos vocat Alexander IV. *in cap. quicumque* §. *ad hæc de bær. in* 6. Superstitionem, & atrox delictum hæresim vocat idem Pontifex in *d. cap. excomunicamus in fine.* Pravitatem hæresim dixit idem Alexander in *cap. præsidentes de bær. in* 6. & Urbanus IV. in *cap. statutum de bær. in* 6. Grave crimen dixit Clemens IV. in *cap. ut officium* §. *verum ibid.* Contagiosa enormitas appellatur a Clemente V. in *cap. multorum* §. *verum de bær. in Clementinis.* Abominabiles, & damnabiles, & germina fatoris malorum operum, Beguinarum sectatores vocat Pontifex in *cap. ad nostram de bær. in Clementin.*

Augustinus *Libro adversus Donatistas* hæreticum hominem quovis ethnico pejorem judicat, inquiens: „Ad hæc tanto execrabilior est 71
„ hæresis, quàm idolatria; quantò deterior „ est, qui sub specie mutuæ benevolentiæ ami„cum prodit, quàm qui hostem aperto marte „ aggreditur.

D. Hieronymus in Ezechielem *cap.* 16. hæc ait: „Quod cunctis peccatis, & formicationibus pe„jor fit doctrina hæreticorum.

Audiatur argumentum dicta hæc Sanctorum confirmans; quod profert *Ambrosius de Vignate de hæresi q.* 1. *in cap.* 2. *epist.* 2. D. *Petri* habetur: *Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsùm*

70

converti; ſed Gentiles non cognoverunt viam juſtitiæ, & Evangelium, ergo plus delinquunt hæretici. Ad quem locum videndus Franciſcus Pegna *ſub d. q.* 2. *n.* 24. *&* 25. Et Gundiſſaluus *de haret. q.* 5 hæc ait .. Quia infidelitas habet .. magis rationem culpæ, ex hoc quod repugnatur .. fidei, quàm ex hoc quod non habet ea, quæ .. ſunt fidei; unde ſimpliciter loquendo infi- .. delitas hæreticorum eſt peſſima.

Origenes in expoſitione *Job* vocat *hæreticos januas mortis, & viam inferni*; & hunc locum adnotavit *Conrad. Brunus de haret. cap.* 3. *in fine.*

Jactantiam, & vanitatem hæreticorum D. Auguſtinus *Libro* 2. *contra adverſa V. Legis, & Prophet. & Libro de unit. Eccleſiæ*, oſtendit; narrans, Donatiſtas in Affrica gloriantes dictitaſſe, totum Orbem terrarum apoſtataviſſe, & Eccleſiam in ſola parte Donati remanſiſſe.

Ex his ſequitur ea, qua hæretici notantur a Sacris Canonibus, infamia, textus in *can. infa-*
72 *mes 6. q.* 1. ibi Stephanus Papa .. Infames eſſe .. eas perſonas dicimus, quæ pro aliqua culpa .. notantur infamia; ideſt omnes, qui Chriſtianæ .. Legis normam abiiciunt. Conſonat textus in *can. alieni* 2 *q.* 7. & in *L.* 1. *Cod. de Sum. Trin. & fide cath.* & ex his locis *Conrad. Brun. de haret. cap.* 8.

A cauſa verò, ſi libet argumentum hujuſmodi pravitatis ducere, egregius occurrit textus in *can. hæreticus* 28. *cauſa* 24. *q.* 3. cujus verba tranſcripſit Lancellottus noſter in *Libro IV. Inſt. hoc noſtro Tit. de hær.* ſunt autem ejuſmodi: .. Hæreticus eſt, qui alicujus temporalis com- .. modi, & maximè gloriæ principatuſque ſui .. gratia falſas, & novas opiniones vel gignit, .. vel ſequitur. Quo reſpiciens *Adekin P.* 1. *Theologia moral. Tract.* 1. *cap.* 1. eleganter ait: Quod prima ad ſalutem remora eſt effrænatæ vitæ licentia: hæc uti mentem eæco impetu convertit ad amorem creaturarum, ita eam penitùs avertit a notitia, & cultu Creatoris: facilè enim error excæcat, quos libido dementat. Hinc fit, ut noſtro ævo plurimi paſſim reperiantur non tam hæretici quàm libertini, qui Religionis omnis expertes, & rerum creatarum Idolis affixi, nullam alterius vitæ curam admittant. Quare D. Auguſtinus *in Libro de*
73 *vera Relig. cap.* 8. hæc aurea verba pronunciat: *Numquam enim hæreſis primum peccatum eſt* - Marcion, dum ob corruptam Virginem acriter objurgaretur, tria excogitavit baptiſmata in remiſſionem peccatorum, *Cornel. a Lapide in cap.*
74 1. *epiſt.* 1. *ad Timoth.* Montanus ad liberiorem ſuæ carnis licentiam divortia introduxit, *Euſeb. Libro* 5. *hiſtor. eccleſiaſt. cap.* 17. Simoniani, Cerintiani, Nicolaitæ, Ebionitæ; dogmata diſſeminarunt impia, quo ſuis cupiditatibus nefariis ſatisfacerent; prout ait Berninus in *Tract. de haret. ſeculo* 1. *cap.* 1. de quibus *D. Hieronym. Libro adverſus Lucifcrianos*, ibi: *Hi ſunt, qui Evangelia laniaverunt*. Prodicus
75 auctor Sectæ Adamitarum ex incontinentia adductus noſcitur ad eam hæreſim, cum Adamitæ ſuis in Eccleſiis, quas lupanaria potiùs vocat *S. Epiphan. hæſ.* 51. exuti veſtibus orarent, ad quamdam Adæ imitationem. Valentinus Ægyptius origine, eum a Teleſphoro Pontificæ Epiſcopatum non obtinuiſſet, repulſam ut ulciſceretur, hæreſim introduxit, negando humanitatem in Dei Filio. *S. Epiphan. hæſ* 21. Berninus *de haret. ſaculo* 2. *cap.* 5. Quem Valentinum condemnavit Hyginus Pontifex; atque hoc memoratu dignum; propterea quod poſt D. Petrum Hyginus primus extitit, qui præciſo decreto hæreticos condemnavit; notat *Berninus ubi ſupra cap. 6. pag.* 68. Quid de Tertul 76
liano dicam, quem norunt omnes ſcriptis ſuis de Chriſtiana Republica adeò benemeritum? An non cum a Victore Pontificæ Epiſcopatum Carthaginis obtinere non potuiſſet, Montani errores in vindictam ſecutus fuit? contra Zephy 77
rinum Pontificem ſcribens *in Libro de pudic. cap.* 1. ac de Tertulliano ſcripſit D Hieronymus *Apolog. contra Ruffin.: Laude ingenium hominis, hæreſes damno*. Latè *Pamel. in Vita Tertull.* Videmus, quàm verum ſit; turpem aliquem ob 78
finem veram ſemitam quamplures reliquiſſe; placetque aliis inſuper exemplis aſſumptum declarare. Venit in occurſum Origenes, totus mutatus ab illo, qui fuerat; quem Didimus *apud Xyſtum in biblioth. ſancta Libro* 4. ſecundum poſt Apoſtolos Eccleſiarum magiſtrum dixit. At ex fidei magiſtro, errorum auctor, & dux abominabilis evaſit, dedecorans paternum ſanguinem effuſum a Leonida genitore ſuo in perſequutione Severi tanta eum gloria: eum enim a ſe ipſo eviratus, mutilationem occultaſſet, fraudolenter Sacerdotio initiatus, magnam ſui nominis jacturam fecit, reuſque conſtitutus extitit apud Demetrium Alexandriæ Epiſcopum, qui diffidere cæpit doctrinæ jamdudum per hunc Virum diſſeminatæ. Planeque D. Hieronymus *epiſtola* 61. *ad Pammachium pag.* 326. in Libro Origenis περὶ ἀρχῶν octo hæreſes adnotavit. Verba D. Hieronymi hæc ſunt .. Sicut enim .. incongruum eſt dicere, quod poſſit Filius vi- .. dere Patrem; ita ineonveniens eſt opinari, .. quod Spiritus S. poſſit videre Filium (*hic pri- .. mus error Origenis*) - Secundum, quod in hoc .. corpore quaſi in carcere ſint animæ religatæ, .. & antequam homo fieret in Paradiſo, inter .. rationabiles creaturas in Cælis commoratæ .. ſint: Unde poſtea in conſolationem ſuam ani- .. mi loquitur in Pſalmis: Priuſquam humi- .. liarer, ego deliqui - Tertium, quod dicat, et .. diabolum, et dæmones acturos pœnitentiam .. aliquandò, et eum Sanctis ultimo tempore .. regnaturos - Quartum, quod tunicas pellieeas .. humanæ corpora interpretetur, quibus poſt .. offenſam, et ejectionem de Paradiſo Adami, .. et Hevæ induti ſunt, haud dubium, quin .. ante in Paradiſo ſine carne, nervis, et oſſibus .. fuerint - Quintum, quod carnis reſurrectio- .. nem membrorumque compagem, et ſexum,

.. quo

.. quo Viri dividimur, a fœminis, apertiſſime .. neget .&c. - Sextum, quòd ſic Paradiſum al- .. legorizet, ut hiſtoriæ auferat veritatem, pro .. arboribus Angelos, pro fluminibus Virtutes .. cœleſtes intelligens, totamque Paradiſi con- .. tinentiam tropologica interpretatione ſubver- .. tat. Septimum, quod aquas, quæ ſuper Cœlos .. in ſcripturis eſſe dicuntur; ſanctas, ſupernaſ- .. que Virtutes, quæ ſuper terram, & infra .. terram contrarias, & dæmoniacas eſſe arbitre- .. tur - Octavum, quod extremum obiecit, ima- .. ginem, & ſimilitudinem Dei, ad quam ho- .. mo conditus fuerat, dicit ab eo peditam, & .. in homine poſt Paradiſum non fuiſſe. Hactenùs D. Hieronymus. Quem locum adnotare placuit; Et ſi enim multò plures errores Origenis extiterint, quos Imperator Juſtinianus recenſet in ſua epiſtola, quam adducit Baronius *anno* 538. *n.* 4. de quibus S. Hieronymus in *Apolog.* 2. *adv. Ruff.* ibi .. Quanto magis Origenes inter hæreticos habebitur, qui tantas .. perverſitates, & tam mala dogmata contra .. fidem adinvenit &c. Attamen Eccleſia lectionem reprobavit tantummodo Libri illius, quem *Peri Archon.* Origenes inſcripſit, notat Bernus *de hæreſib. ſæculo* 3. *cap.* 1. *pag.* 126. cætera verò opera legenda cum magno delectu, & cautione; ut ſcripſit *D. Hieron. in epiſt.* 76. Videantur, quæ a nobis adnotata ſunt *Libro* 1. *Tit.* 3. *diſſ.* 1. *de Concilior. hiſtor.* §. *quintum generale Concil. pag.* 25. Quamobrem extat in Decreto Gratiani auctoritas Origenis in *can. & hoc diximus* 16. *q.* 7. En igitur quàm miſere lapſus fuerit Vir ille, quem *Porphyrius contr. Chriſt. Libro* 3. ait: *Vidi Virum aretem totius eruditionis tenentem &c. Origenes hic eſt.* Cujus lapſus ſuperbiæ adſcribitur, de quo textus in *can. quidam* 39. §. *Origeniani* 24. *q.* 3. Qui in perſequutione Decii, in Civitate Alexandrina ſacrificavit Idolis. *S. Epiph. hæreſi* 64. & quamquàm tanti ſceleris pœnitentem ſe fuiſſe, Liber, cui titulus *Pœnitentia*, declaret; quem tamen ut apocryphum repoſuit Gelaſius Papa in *Concil. Romano cap.* 1. habeturque in *can. ſancta Romana diſt.* 15. ibi: *Liber, qui appellatur pœnitentia Origenis apocryphus*. Attamen nulla ſpes ſupereſt in Eccleſia probabilis, ut æternam effugerit damnationem, ex *revelat. S. Brig. Libro* 5. *cap.* 6.

Nondùm exemplorum finis ſit, Coniiciamus oculos in textum Iſidori in *can. quidam* 24. *q.* 3. ubi magna hæreſum copia repræſentatur. Et cum delectu nonnullas adhùc exponamus, ut conſtet aſſumptum noſtrum; inventas fuiſſe hæreſes turpem aliquem ob finem.

Ait Iſidorus, hæreticos fuiſſe Nicoalitas, ita dictos a Nicolao Diacono Eccleſiæ Hieroſolymorum. De quo, audiatur S. Hieronymus *ad Cteſiph.* ibi: *Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor, choros duxit fœminarum*. Cum enim eſſet Diaconus intemperantiæ addictus, reprehenſuſque a Sanctis Apoſtolis, erroris ut excuſationem obtenderet, licitum promulgavit ſenſui indulgere. Quis turpior finis? 79

Ait inſuper Iſidorus in §. *Donatiſtæ*, ibi: .. Donatiſtæ a Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numidia veniens, totam pènè Africam ſuæ perſuaſione decepit, aſſerens minorem Patre Filium, & minorem Filio Spiritum Sanctum, & rebaptizans catholicos - Hic ille Donatus intruſus in Epiſcopatùm Carthaginis, quem Donatiſtæ pro Chriſto habebant, ut ait *D. Auguſtin. de hæreſ. cap. 6. in fragm.* Idemque ſuperbia tumens ſuos aſſeclas, non catholicos, ſed Donatiſtas juſſit appellari; *S. Auguſtin. in Joann. Tract.* 3. Congregationem hominum inſtituit, quam *Agonitorum* dixit; præfectoſque ejuſmodi cœtus *duces ſanctorum*, quos verius appellat S. Auguſtinus in *Pſalm.* 132. *Circumcelliones*; qui eo eruperunt audaciæ, ut a Conſtantis Imperatoris fide rebellarint, Africam dilacerarint, rapinis depauperarint; & eò ſpectat textus in *d. can. quidam* §. *Circumcelliones* 24 *q.* 3. 80

Item oculos coniiciamus in textum alium in *cap. ſicut* 8. *de hæret.* - In quo textu Concilii Lateran. hæc habentur .. Quia in partibus Tholoſanis hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patarenos &c. invaluit damnanda perverſitas. Videamus qui nam Cathari, qui nam eſſent Patareni? Et an ii turpem ob finem erroribus ſeſe in fidem catholicam addixerint.

Cathari, de quibus etiam in Authent. *Gazaros Cod. de hæret.* ubi Cironius legit *Catharos*, *& in can. quidam* §. *Cathari* 24. *q.* 3. ita dicti, quod candidi, & mundi habere ambiebant; ideoque ſecundas nuptias improbabant. Qui demùm erant Novatiani, rebaptizantes eos, qui ad eorum ſigna ſe contuliſſent, *S. Auguſtinus epiſt.* 108. & Bernnus de *hæreſib. ſæculo* 3. *can.* 6. *Spondan. anno* 1598. *n.* 27. Sed de his etiam intelligitur textus qui *Vvaldenſes* dicuntur, de quibus infra. 81

Patareni, a Patera urbe Lyciæ, Manichæorum ſectam colebant duo rerum principia ponentes, unum bonorum, alterum malorum, rati bona opera a bona anima derivare, prava verò, & abominatione digna, a mala; inde ſequebatur, hominem expertem eſſe liberi arbitrii, *S. Hieronym. in præfat. dial. contra Pelag.* ibi .. Manichæorum eſt liberum auferre arbitrium - *Bernin. de hæret. ſæculo* 3. *cap.* 12. *pag.* 197. Quæ quidem ſecta libertatem concupiſcentiæ ſpectabat; ut recidat ſermo noſter ad ſuum initium, hæreſes nempè turpem aliquem ob finem erupiſſe ad animarum deplorandam perniciem - Hos etiam puto dictos *Vvaldenſes*, ut jam narrabo. 82

Sed & textum alium expendamus in *capit. excommunicamus* 15. *in prine. de hæret.* ibi .. Excommunicamus, & anathematizamus univerſos .. hæreticos, Catharos, Patarenos - Pauperes de .. Lugduno, Paſſaginos, Joſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas. In his etiam inſiſtamus. Pauperes de Lugduno, qui nam hæretici extiterunt?

83 terunt? Hi quidem dicti etiam VValdenſes a Vvaldone, quodam Cive Lugdunenſi hæreſis auctore, tempore Friderici I. Imperatoris, & Alexandri III. anno 1160. ut narrat *Sebaſtian. Med. in ſumma omnium hæreſ.* 417. *pag.* 580. Hiſtoria hujus hæreſis hæc eſt. Petrus Valden Lugdunenſis mercator perversè interpretans locum *Act. Apoſtol. cap.* 5. *Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus*, diſtributo pauperibus ſuo amplo patrimonio, efformavit cœtum hominum, qui inde dicti ſunt *Pauperes de Lugduno, & Humiliati*, & regulis ad Vitæ inſtitutum efformatis, adivit Alex. III. ut earum extorqueret approbationem. *Sanderus hæreſi* 150. Qua denegata, exarſit iracundia, ſuperbiaque tumens, primus vim indulgentiarum infirmare conatus eſt, ab Epiſcoporum obedientia receſſit, Sacramentum confeſſionis abrogavit, Canones floccipendit, extremam Unctionem a numero Sacramentorum excluſit.

Purgatorium negavit, nec non Sanctorum interceſſionem, Baptiſmum ante uſum rationis, præſentiam Corporis D. Noſtri Jeſu Chriſti in Euchariſtia, ſi ab indigno miniſtro conſecraretur; miniſtrum venerabilis hujus Sacramenti idoneum quoque laicum eſſe, aſſeverans, in impetu concupiſcentiæ carnis vitium excuſabilem eſſe, & alia hujus generis invenit flagitia infanda, audituque horribilia. Quos quidem nefarios homines Albenſe Concilium anno 176. telis Eccleſiaſticæ ſeveritatis confixit, & a loco, ubi tale Concilium coactum fuit *Albigenſes* poſtmodum dicti ſunt, *Lugdunenſes, ſeu pauperes de Lugduno* ab Urbe, unde hæc peſtis emerſit; & a regionibus, quas percurrerunt *Longobardi, Bohemi, Bulgari, Toloſani, Albanenſes, Arnaldiſtæ Eſperoniſtæ, Joſephiſtæ, Lollardi* - Sed & Berninus accuratiſſimus Scriptor, & erudit iſſimus hiſtoriam eorum errorum ſcitiſſimè concinnavit *Tomo* 3. *ſeculo* 12. *pag.* 225. *Duran. anno* 1163. *num.* 18. *Reger. in Annal. Angliæ anno* 1176.

Paſſageni, qui pariter memorantur in *d. cap. excomunicamus*, qui nam hæretici fuerunt? -
84 Notetur ad expoſitionem ejus textus, quod Gonzales omiſit, fortaſſe ob rei obſcuritatem; Paſſagenos, ipſos eſſe *pauperes de Lugduno*. Ut egregiè obſervat *Berninus ubi ſupra pag.* 225. Nam hoc repetere placet ad lucem uberiorem. Vvaldenſes varias ſortiti ſunt nuncupationes, ab eorum damnatione in Concilio Albigenſi, dicti ſunt *Albigenſes*, a Civitate, unde ortum habuerunt, *Lugdunenſes*; a paupertate per quandam hypocriſim affectata, *pauperes de Lugduno*; a Civitatibus, in quibus peſtis hæc increbuit *Picbardi, Longobardi, Bohemi, Bulgari, Tholoſani, Albanenſes, Provinciales*. A regionibus, quas ſenſim invaſerunt, *Arnaldiſtæ, Eſperoniſtæ, Joſephiſtæ, Lollardi*. A variis Doctoribus ſectam impiam inſtruentibus *Patareni*. A mundicia cordis mentita *Boni Viri*; A quibuſdam enſibus, quibus latenter incedebant armati *Cocteleres*. Deinde etiam in argumentum ſuorum dogmatum, aut in decus eorum præceptorum *Poplicani, Turlupini, Ribaldi, Piſti, Inzabattati, Paſſageni*.

Eu igitur quos hæreticos connotet textus in *d. cap. excomunicamus de hæret* & textus ſuperior in *cap. ſicut ait B. Leo eod. Tit.* Cum enim textus in *cap. ſicut ait B. Leo* ſit pars Concilii Lateranenſis III. ubi Vvaldenſium hæreſis damnata eſt, nomenclaturas varias ejuſmodi hæreticorum Concilium recenſuit, ut patet ex integra litera textus: ibi „ Ea propter quia in Guaſconia, Albigeſio, & partibus Toloſanis, & „ aliis locis, ità hæretieorum, quos alii Catharos, alii Patarenos, alii Publicanos, alii aliis „ nominibus voeant invaluit damnata perverſitas - (*& infra*) ſecundò, de Brebantionibns, „ & Arragonenſibus, Navarris, Baſculis Cotellis, & Ttiaverdinis &c. notavit *Berninus de hæreſib. ſeculo* 12. *cap.* 10. - Quod ignoratum cauſam dedit confuſioni, quæ tollitur prorsùs ope hiſtoriæ nuper adductæ.

Audiatur ultra hæc exemplum aliud, quo ſimiliter illuſtratur id, quod habetur in *d. can.* 85
hæreticus 28. *cauſ.* 24. *q.* 3. nempe pravum aliquem ob finem hæreſes inventas. Hoc aliud exemplum petemus ex *cap. damnamus in fine de Sum. Trin. & fide cath.* ibi „ Reprobamus etiam, & „ condemnamus perverſiſſimum dogma impii „ Almarici. Siſtamus in hoc dogmate, ad ejus pravitatem noſcendam. Almericus Patria Carnotenſis in Gallia, ideas non ſolum eſſentiæ divinæ ſimiles aſſerebat, ſed & creatas, & corruptioni obnoxias. Item Deum eſſentiam eſſe rerum omnium, & res omnes eſſe Deum; Beatos impotentes videre Deum; negabat eorporum reſurrectionem, & Paradiſum, & infernum; negabat præſentiam Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ; inutilem ajebat Sanctorum invocationem; inſuper id, quod aliàs peccatum eſſet, ſi in virtute fieret charitatis, jam non eſſe peccatum: unde & ſtupra, & adulteria charitatis nomine patrabant. An non hic peſſimus finis? Uberiùs totum id enarrat *Berain. ſeculo* 13. *cap.* 1. *pag.* 289. *de hæreſ. Tom.* 3.

Audiatur item exemplum aliud, quod extat in *can. ego Berengarius de conſecr. diſt.* 2. Superbiam ejus Lanfranchus expouit in *Libro de Corpore, & Sanguine D. cap.* 2. inquiens „ propte- „ rea traditus in reprobum ſenſum, ſanctam Ro- 86
„ manam Eccleſiam vocans Eceleſiam malignan- „ tium, Concilium vanitatis, ſedem Sathanæ &c. Hic Berengarius in abjuratione facta in Concilio Lateranenſi ſub Nicolao II. ſuam hæreſim explicat, inquiens „ Anathematizo omnem hæreſim, „ præcipuè eam, de qua hactenùs infamatus „ ſum. Quæ aſtruere conatur panem, & vinum, „ quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem „ ſolummodo Sacramentum, & non verum „ Corpus, & Sanguinem D. Noſtri Jeſu Chriſti eſſe &c

Audiatur pariter exemplum aliud, quod habetur

87 betur in *Clementina ad noſtrum de hæret.* de Begua dis, & Beguinis. Hos exponit ibidem Clemens V. Cenſebant, hominem talem pe fectionis gradum acquirere poſſe; ut penitus fiat impeccabilis. Cenſebant, quod jejunare non oportet hominem, nec orare, poſt eum perfectionis gradum; nam tunc ſenſualitas perfectè ſpiritui ſubjecta eſt. Cenſebant, in eo gradu præcepta Eccleſiæ non obligare. Cenſebant, eam perfectionem conſtituere hominem, ſicut in vita beata; item non indigere intellectualem naturam lumine gloriæ. Item imperfecti hominis eſſe in actibus ſe exercere virtutum; item coitum, cum ad eum inclinet natura, culpæ eſſe expertem &c. En quo demùm tenderet dogma illud decantatæ perfectionis. De his *S. Antoninus in Chron. P. 3 Tit. 21. cap. 11. § 11. Turrecremata in ſumma de Eccl. P. 2 Libro 4. cap.* 36. & de his ità ſcripſit *Alvar. Pelag de planctu Eccleſ. Libro 11. cap.* 52. *Finis talis ſpiritus libertatis caro eſt, & non ſpiritus.* Optimè *Bernin. Tomo 3. de hæreſ. ſeculo 13. cap.* 16.

Adnotare poterit ſtudioſus Juris, nos exempla hæreſum protuliſſe, quæ ad illuſtrandum alquem canonem pertinerent; Cæterùm quis omnes hæreſes numerare poſſit? Eleganter D. Auguſtinus *Libro un. de vera Relig. Tomo 1. pag.* 235. ibi „ Hæreſes namque tam innumerabiles a regula chriſtiana averſæ, teſtes ſunt, „ non admitti ad communicanda Sacramenta „ eos, qui de Patre Deo, & Sapientia ejus, & „ munere divino aliter ſentiunt.

(g) *Mere Eccleſiaſticum.*

DISSERTATIO VII.

Diſputatur, an hæreſis crimen ſit merè Eccleſiaſticum? An ullo caſu ſæcularis Judex de hoc crimine poſſit cognoſcere?

38 ORdior auctoritate textus in *cap. ut inquiſitionis §. prohibemus de hæret. in 6.* ibi „ Prohibemus quoque diſtrictiùs Poteſtatibus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdemque Officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc „ crimine, cum merè ſit eccleſiaſt.cum, quo„ quo modo cognoſcant, vel judicent.

Ex hac citata textus, hæc aſſertio deducitur: Quæ in noſtro Titulo principii loco poſita eſt: *Crimen hæreſis eſt merè eccleſiaſticum.*

Hanc aſſertionem tuentur ut veriſſimam, *Ugolinus Tract. de hæret. cap.* 8. *Farinac. de hæreſi q.* 186. *Barboſa in cap. ut inquiſitionis ubi ſupra. Carerius de hæret. n.* 61. *Gundiſalvus de hæret. q.* 7. *in fine. Simanca de cathol. inſtit. Tit.* 36. *Corradus Brunus de hæret. cap.* 15. *Libro* 4.

Communiri aliis auctoritatibus hæc eadem aſſertio poteſt, *ex cap. cum ſecundum Leges in fine de hæret. lib.* 6. ibi „ Antequam per Epiſcopum loci, vel aliam perſonam eccleſiaſticam „ ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata. Ex *cap. ad abolendam §. preſenti de hæret.* ibi „ Laicus autem niſi, prout dictum eſt, „ abjurata hæreſi, et ſatisfactione exibita (*nempe* „ *Judici eccleſiaſtico*) confeſtim ad fidem confu„ gerit orthodoxam, ſecularis Judicis arbitrio „ relinquatur. Ex *cap. excommunicamus §. damnati de hæret.* ibi „ Damnati verò preſentibus „ ſecularibus Poteſtatibus, aut eorum balivis „ relinquantur. Notetur, preſentes dici ſeculares Poteſtates, non Judices. Ex *Clementin. multorum 1. §. propter de hæret.* ibi „ Sic quod quilibet de prædictis ſine alio citare poſſit; notat ex hoc textu Lauria in *Epitome Juris Can. §. hæreticorum cauſæ.* Ex Concilio Conſtantiæ in *Conſtitutione Martini V.* ubi deciſum noſcitur, ab eccleſiaſtica tantùm poteſtate hæreticos eſſe judicandos. Ex Conſtitutione Julii III. quæ eſt XI. quæ incipit: *Licet a diverſis*, ubi apertè traditur, hæreticorum cauſas per ſeculares judicari non poſſe. Ex Gregorio XIV. *Conſtit. VII.* quæ incipit *Cum alias*; ubi ſtatuitur, a Judice ſæculari nullo modo poſſe cognoſci, aut judicari cauſas hæreſum *Ex can. ſi quis cum Clerico in fine 11. q. 1.* Ex Bulla Leonis X. *Conſtit. 40.* quæ incipit *Exurge*, per quam diſponitur, per Dominos ſæculares hæreticos eſſe capiendos, & eccleſiaſticæ poteſtati tradendos. Ergo delictum hoc merè eſt eccleſiaſticum. Ex Concilio Senonenſi *cap.* 18. ubi pariter conſignatio hæc hæreticorum jubetur facienda poteſtati Eccleſiaſticæ; notat Lauria in *Epitome Can. §. hæreticorum cauſæ propè finem.* Tandem ex Conſtitutione Innoc. VIII. quæ eſt 10. & incipit *Dilectus in Bullar. Cherub.* ubi Papa præcipit, ut Judices ſæculares, ſine ulla proceſſus inſpectione ab Inquiſitore peracti, ſententiam in hæreticos prolatam exequantur.

Ratio eſt, ultra auctoritates; quia cum hæreſis impetat totius pietatis fundamentum, veram Religionem; quis dubitet, negotium hoc, utpote Eccleſiæ excludere temporalem poteſtatem? *cap. novit de Jud. cap. Eccleſia S. Mariæ de Conſtit.* Clarior textus in *cap. decernimus de Jud.* ibi „ Decernimus, ut laici eccleſiaſtica „ tractare negotia non præſumant. Quamobrem & apud Veteres Religionis cauſa, utpote omnium præſtantiſſima, Judices ſacris addictos poſtulabat. Apud Athenienſes violatæ Religionis Judices ſacri Eleuſinii fuerunt, *Pauſan. Eliac. Libro 5. & de reb. Phocenſ. Libro* 19. notat *Torrebianca Libro 3. de magia cap. 1. n.* 8.

Obſtat I. textus in *L. 1. §. 1. Cod. de Sum. Trin.* ibi „ Hanc Legem ſequentes Chriſtianorum nomen jubemus amplecti: reliquos ve- 89
„ tò &c. hæretici dogmatis, divina primum „ vindicta, poſt etiam motus animi noſtri, quem „ ex cœleſti arbitrio ſumpſerimus, ultione plectendos. En poteſtatem temporalem ſibi aſcribentem jus hæreticos puniendi. Confirmat id ipſum textus in *L. quicumque §. 1. Cod. de hæret.* ibi „ Vel ſerenitatis noſtræ.

Reſp. Farinac. *de hæreſ. q.* 186. *& Anaclet. Libro 5. Decret. Tit. 7. §. 10.* ſimilia Jura ampliùs

non

non obtinere, utpote correcta per ſacros Canones. Imò & tempore D. Ambroſii cauſas fidei, per ſolos Eccleſiaſticos fuiſſe decitas, conſtat ex ejus epiſtola 22. *Libro* 4. ibi: *In cauſa fidei, vel eccleſiaſtici alicujus Ordinis, ut ſic dicere debet, qui nec munere impar ſit, nec jure diſſimili*. Quamobrem & apud Romanos de Religione, rebuſque ſacris controverſiæ ad Collegium Pontificum deferebantur, *Livius Libro* 10. *decade* 1. *& Libro* 6. *decade* 3. *L.* 2. *ff. de in Jus vocando* §. *ſacrę inſti. de rer. divis.* Nihilominùs Romani Imperatores, quia & ſimul Pontifices Maximi creati ab Auguſto fuerunt, *Sueton. in ejus vita cap.* 31. ibi: *Poſtquam verò Pontificatum maximum, quem numquàm vivo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demùm ſuſcepit*. Quod mos permanſit ad Gratianum uſque Imperatorem, qui primus ex Imperatoribus chriſtianis, defecit ab hoc majorum inſtituto, Conſtantini, Conſtantii, & cæterorum exemplo poſthabito; Quamobrem Nicolaus Papa Michaelem Imperatorem in epiſtola ad eum miſſa ſetiò corripuit, quod ſe Pontificem maximum diceret, rationem tradens, quæ extat in *can. quoniam* 8. *diſt.* 10. *& in can. cum ad verum diſt.* 96. Romani, in quam, Imperatores ex eo titulo decepti, aliquid de rebus ſacris ſtatuerunt, exemplum fortaſſe petentes ex *L. ſacra* 9. §. 2. *ff. de rer. diviſ. ex L. ult. ff. ut in poſſ. legat. ex L. hereditar* 50 §. *ult. ff. de pet. hered. ex L. adigere* 6. *in fin. ff. de jure patron. ex L. oſſa ff. de relig. & ſumpt. funerum*. Prout ex oppoſitis Legibus etiam dilucet; non tamèn ita jus eſt, ut ſæpè deciſum. Eleganter Joannes Papa in *can. ſi Imperator diſt.* 96. ibi: *Si Imperator catholicus eſt, filius eſt, non Præſul Eccleſiæ: quod ad Religionem competit, diſcere eum convenit, non docere*. Quamobrem quę Leges ſæculi de hæreticis punlendis diſponunt, ramquàm quid facti reſpiciendæ ſunt, ſi ex mera diſponentium pendeant voluntate; & non ad indulgendum, moremque gerendum poteſtati eccleſiaſticæ, & ad ejus inſtantiam, proferantur, *cap.* 18. *de hæret. in* 6. Atque ita cenſerem, Leges illas oppoſitas explicari poſſe. Rem huc redigo, quod poteſtas laicalis Statuta poteſt, ac Leges condere, quibus promoveatur hæreſum extirpatio, ad quandam aſſiſtentiam, favoremque poteſtatis Eccleſiæ; non verò ut laicalis poteſtas in hoc delictum ad excluſionem eccleſiaſticæ poteſtatis, & diſpoticè procedat, retardando, impediendove talis auctoritatis exercitium, *cap. ſtatutum* 9. *de hæret. in* 6. Anacletus *Libro* 5. *Decret. Tit.* 7. *de hæret. n.* 455. *Brunus de hæret. Libro* 3. *cap.* 9.

Obſtat II. textus in *can. Principes* 23. *q.* 5. ibi: *Cognoſcant Principes ſæculi Deo debere ſe rationem reddere propter Eccleſiã, quam a Chriſto tuendam ſuſcepiunt*. Quamobrem Neſtorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus antequam a fide deficeret, in prima ejus concione ad populum, ad Imperatorem converſus ſic loquutus eſt. *Da mihi, o Imperator, terram ab hæreticis liberam, & puram, & ego tibi Cœlum reddam*. Hinc Marcellus Papa Maxentium corripiebat, Gelaſius Anaſtaſium, Gregorius VII. Henricum IV. Honorius III. Fridericum ſecundum, quòd hæreticos ſuppoſitos reliquerent.

Facilis tamèn reſponſio; nam hęc omnia comprobant auxilium, quo præſto eſſe debent Principes eccleſiaſticę poteſtati, ut finis hæreſes extirpandi obtineatur; textus ita intelligendus in *Auth. ſi verò Cod. de hæret. ex ratione textus in can. convenior* 23. *q.* 8. *& in can. ſuſcipitis diſt.* 10. *& in can. ſi cui ſtudiorum ibid. & in can. quoniam ibid. & in can. Valentinianus diſt.* 63. ibi: *Sincerè noſtra capita ſubmittamus. Et in can. tibi Domine diſt.* 63. ibi: *Sanctam Romanam Eccleſiam, & te Rectorem ipſius exaltabo*. Nec aliter ſe res habet. Ea ratione, quia ſola chriſtiana Religio decernit, quale crimen ſit adverſus fidem; ergò ad eam pertinet jure ſuo in hoc patratum crimen animadvertere, ut præclarè ratiocinatur *Simanc. de cathol. inſt. Tit.* 36. *L.* 1. *Cod. Theodoſ. de Relig.* Ad ſummum Judex ſæcularis procedit ut executor, non ut cognitor; quis proprius ſenſus eſt Sacrorum Canonum in hoc crimine laicalem poteſtatem reſpicientium, *Conrad. Brun. de hæret. Libro* 4. *cap.* 13.

Obſtat III. textus *Marciani Juriſc. in L. Divus Hadrianus* 6. *ff. de cuſtod. reorum* ibi: *Non eſſe utique epiſtolis eorum credendum, qui quaſi damnatos ad Præſides eorum remiſerint*. Cur non eſt credendum? Quia ait textus: *Ex integro audiendi ſunt*. Ergo cum traditur hæreticus Curiæ ſæculari plectendus; Judex ſæcularis cognoſcere de crimine ante exequutionem poteſt, ut argumentatur *Bartolus* ex eodem textu.

Verum contrarium & verius eſt, & uſu comprobatum, ut ait *Simancs de cathol. inſt. Tit.* 36. *n.* 5. quem uſum ait comprobatum ex Conſtitutione Bonif. VIII. in *cap. inquiſitionis* §. *prohibemus de hær. in* 6. Nullæ igitur ſunt partes poteſtatis laicalis, præter exequntionem; nam quod limitant nonnulli, ubi ſententia Inquiſitoris foret injuſta; cognoſcere poſſe laicalem poteſtatem; hoc admitti non poteſt. Unde namenim ſcire poteſt Judex ſæcularis, aliquem condemnatum perperam fuiſſe? An ex actis? at examinare non poteſt; *d. cap. inquiſitionis*; An ex privata ſcientia? At vix unquàm quiquam deprehender, numquàm aliquem hæreticum fuiſſe, *cap.* 1. *de off. Ord. & illic Alexat. n.* 110. Item quod limitant alii, ubi diceretur de nullitate ſententiæ; hoc pariter admitti non debet, propterea quòd ſententię inquiſitorum coram Clero, & populo proferri ſolent, item cum conſilio peritorum, & magna deliberatione; quare non facilè de nullitate ſuſpectæ eſſe poſſunt, *cap. ſi eo tempore de reſcript. in* 6. ut ratiocinatur Simanca *ubi ſupra n.* 7. Harum rerum ratio demùm ex incapacitate proficiſcitur; nam incapax eſt poteſtas laicalis, *cap. novit de jud.* decernere enim quid ſit contra fidem laicalis poteſtatis

gan est; ut diserte monet *Simanca de catholi. inst. Tit.* 36. Quæ ratio est inexpugnabilis.

(*h*) *Inquisitor.*

DISSERTATIO VIII.

De Inquisitoribus. Episcopi Inquisitores nati dicuntur. Dantur Inquisitores delegati. Diversorum temporum historia ac, quoad Inquisitoris officium. Divus Dominicus primus extitit Inquisitor. Quam jurisdictionem habeant Inquisitores. De supremis Inquisitoribus de Urbe. De Inquisitorum potestate.

UT fides catholica pura, & inviolata custodiatur, experimento compertum est, maximo opus esse vigilantia. Alioquin pestifera hæreticorum monstra venenata dogmata facilè spargent in vulgus. Sic olim Arrium in Alexandria fuit illa fax, quæ non fatuum extincta, excrevit in meum inflammam, quæ totum fere orbem est deponulata.

Et quidem hi, quibus potissimùm suarum ovium
90 incolumitas debent curæ sollicitæ, Episcopi sunt. Episcopi Inquisitores nati, & ordinarii appellantur. Sic habemus ex Synodo Joannis Papæ in *cap.* 1. *de offic. Ord.* ubi: *Habeant igitur Episcopi singularum Urbium in suis Diœcesibus liberam potestatem adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare.* Et in *Clementina multorum* 1. §. *propter quod de hæret.* scriptum est: *Sed negotium inquisitionis hujusmodi ex professo fideliter &c. ipsum tam per Diœcesanos Episcopos, quàm per Inquisitores à Sede Apostolica deputatos (* & infra*) decernimus exerceri.* Ergo Episcopi Diœcesani Inquisitores sunt. Idipsum supponitur in *cap. omnium de hæret. in 6.* Imò extat Lucii III. epistola ad omnes Episcopos eos instituens in officio Inquisitoris, habeturque in *cap. ad abolendam de hæret.* & alia institutio Innocentii III. extat in *cap. vergentis de hæret.* & in *cap. si adversus ibid. & in cap. cum ex injuncti ibid. & in cap. excommunicamus* 13. *eod. Tit.*

Non erit inutile historiam pro temporum
91 diversitate Inquisitorum hæreticæ pravitatis contexere, unde percipiemus hunc fructum, varios canones intelligendi.

Primum tempus adnotandum, illud est, quod ab initio nascentis Ecclesiæ usque ad annum circiter 1206. intercipitur. Hoc inspecto tempore soli Episcopi crimen hæresis ulciscebantur; patet ex Actis *cap.* 20. ubi: *In quo Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei;* & ex epistola 1. D. *Cypriani ad Cornelium Papam.* Sic, cum Flavianus Constantinopolitanus Episcopus Inquisitoris munus fuisset exequutus in Eutychetem, & Leonem Pontificem de tali hæresi certiorem redderet, scribit ad eundem, his verbis: „Sed ne multa dicens longam faciam epistolam, „olim quid quid egerimus, misimus ad Beatitudinem vestram literas. Quibus literis docui„mus a Presbyterio illum esse nudatum, quia „sic captus est &c. et exclusimus eum a com„munione nostra.

Secundum tempus est a Gregorio IX. usque ad Bonifacium VIII. In hoc tempore procedendi facultas contra hæreticos, fuit aliis Viris doctis, piisque delegata a variis summis Pontificibus, *Innoc. IV. Alex. IV. Urbano IV. & Clem. IV.* ut adnotavit Carena *ad Constitutum Guidon. Eulcod. q.* 1. *n.* 3.

Tertium tempus fuit a Bonifacio VIII. usque ad Benedictum XI. Quo tempore Bonifac. VIII. *in cap. per hoc de hær. in 6.* declaravit, posse Inquisitores, & Episcopos simul, & disjunctim, super eodem negotio procedere; Cum ait: „Et si „divisim processerint, teneantur sibi invicem „communicare processus &c. Et nisi hoc casu „Inquisitores in sententiæ prolatione Diœcesa„nis, vel e contra duxerint deferendum, per „utrosque simul sententia proferatur: in qua „ferenda, si non convenerint, per utrosque ne„gotium sufficienter institutum ad Sedem Apo„stolicam remittatur.

Quartus tempus spectatur a Benedicto XI. qui Bonifacio successit *circa ann. Dom.* 1303. Hic Pontifex cum dubitaretur, quem sensum habeat superior dispositio in *cap. per hoc* quoad processuum communicationem, respondit in *Extravaganti ea ex de hæret.* his verbis: „Consultatio„ni vestræ breviter respondemus, quod quan„do utrique procedant sejunctim sibi debent in„vicem tantum, dummodo restat agendum, nisi quod „solum sententia promulgetur, communicare „processus.

Quintus tempus est a Clemente V. qui successit Benedicto VI. hic enim in Concilio Viennensi stabilitum magis officium reddidit Inquisitorum, habeturque in *Clem.* 1. *de hæret.* volens, ut tam Episcopus, quàm Inquisitor, citare, capere reum possit, in compedibus etiam ponere, & ad tormenta devenire unus sine altero possit &c.

Quamobrem solicitudo hæc Jure divino primitùs Episcopis injuncta noscitur, & his Jure Canonum specialiter commissa, *cum quoniam dist.* 18. *cap. ex injuncto deberet. cap. ad abolendam de hær.* & ex hoc textu *Simanc. Tit.* 25. *de catholi. inst. n.* 23.

Sed propter varias Episcoporum curas, munus Inquisitoris a Sede Apostolica specialiter, ita dictis Inquisitoribus fuit demandatum, non tamen abrogata fuit ordinaria Episcoporum jurisdictio, ut notat *Simanc. ubi supra n.* 4. Et Inquisitores a Sede Apostolica dicuntur ad universitatem causarum delegati, *cap. ne aliquis de hæret. in 6. Clement. volentes de hæret.*

D. Dominicus, doctrina, sanctitate, suique Ordinis prole insignis, Inquisitoris officium primus 92
ex delegatione suscepisse perhibetur in Gallia Narbonensi, ut narrat Carena de *Off. S. Inquisit. Parte* 1. §. 2. *Tit.* 5. *pag.* 15. ad hæresim Albigensium in partibus Tholosæ grassantem exti-

tir-

tirpandam; nam ad hoc datum unde comprobavit Prophetia per quietem matri oſtenſa, cum ſe parituram, qui fax duos foret vitæ ſanctitate orbem illuminaturus, & canis latratu feras lupos abacturus, *S. Antonin. hiſtor. P. 3. Tit. 23. cap. 4.* Cum igitur Innocentius III. Epiſcopis Galliæ epiſtolam exaraſſet eloquentiſſimam, quæ incipit *Inter cætera*, & tranſcribitur a Bernino *Tomo 3. de hæreſ. ſæculo 13. cap 1.* ut invaleſcentes errores opprimeret, & inſuper Legatos miſiſſet Apoſtolicos Arnaldum Abbatem Ciſtercienſem, aliosque duos Monachos ejuſdem Ordinis; quibus alii duodecim ejuſdem Ordinis ad opem ferendam acceſſerunt, quos inter B. Dominicus, qui ſtrenuam operam impendit prodigiis inſanam hæreticorum refutantibus: quale illud, ut dum Albigenſes ſua dogmata in ſchedula ſcripta igni vim retinderent credenda pacti fuiſſent, ea in flammam projecta, abſumpta protinus fuerunt, contra integra ab igne reſilierunt, dogmata noſtræ fidei a B. Dominico in alia ſchedula comprehenſa, unde illud encomium.

Illæſus dignè Sancti liber exit ab igne
Sed flammis dignis errores ſcripſit ignis.

Cognito zelo, conſtantia, doctrina tanti Viri idem Innoc. III. inſtituit D. Dominicum Inquiſitorem in Gallia Narbonenſi anno 1208. Et hinc præfluxit inveterata Romanorum Pontificum conſuetudo, munus hoc ſanctæ Inquiſitionis demandandi Patribus hujus Ordinis ſpecialiter S. Dominici; quamquam in Thuſcia, & aliis Civitatibus Dominus Venetus Inquiſitores ſint Ordinis S. Francisci, *Carena de off. S. Inquiſit. Parte 2. Tit. 5. §. 2. & §. 3.*

Si quæritur, an Inquiſitores delegatam, vel potius ordinariam exerceant jurisdictionem? Defendunt quamplures, eorum auctoritatem in ſuis territoriis eſſe ordinariam, *Eymericus Paramus de Origine Inquiſ. Libro 3. q. 2. Molina de juſt. Tomo 6. diſp. 28. n. 4.* aliique bene multi, tum hoc Tribunal erecta non fuiſſent niſi ad unam, aliamve cauſam Inquiſitoribus deputatam, eorum eſſet delegata jurisdictio, ut putat *Lionard. in cap. 3. de off. Ord. in 6.* qui ſic explicat *text. in cap. ne aliquis 10. in cap. ut officium, in cap. ut commiſſi, in cap. per hos de hæret. in 6.* Nec tamen ſinitetur motu Pontificis, *cap. ut officium ubi, in 6. cap. ne aliquis, 8. ibid. Carena de inſtruct. edit. Tit. de reſcript.* In Germania, Gallia, Polonia, Inquiſitores ſpecialiter deputati non extant, narrat *Zanger. P. 2. Libro 8. cap. 2. adnectitur ad Librum 5. Tit. 7. de hæret. n. 10. n. 449.*

Paulus III. anno 1551. primus Congregationem S. Officii ſupremorum Inquiſitorum de Urbe inſtituit; ut apparet ex ejus *Conſtitutione Licet ab initio Bullar. Tomo 1. pag. 670.* Qua Conſtitutione ſex Eminm. Cardinales cum facultate procedendi contra hæreticos etiam a quo Ordinarios, deputati fuerunt. Hanc Conſtitutionem confirmavit Sixtus V. *Conſtit. 74. Bullar. novo Tom. 2.* quæ incipit: *Immenſa æterni Dei.* Quibus Eminent. Cardinalibus adjecti fuerunt Commiſſarius generalis S. Officii ex Ordine Prædicatorum, & Aſſeſſor generalis, *Paramus de Orig. S. Inquiſit. Libro 2. cap. 1.* Pius IV. *Conſtitut. 79. Cum per noſtram edita anno 1564. Bullar. novo Tomo 2. pag. 3.* decrevit, quod major pars ejuſmodi Emin. Cardinalium decreverit, ab omnibus, & ſacra Congregatione deciſum intelligi. Hi ſupremi Inquiſitores jurisdictionem habent ſupra omnes Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Principes. Ad hoc ſupremum Tribunal recurritur cum inter ſe Ordinarius, & Inquiſitor diſſentiunt, *Carena de Off. S. Inquiſ. P. 1. Tit. 2. §. 11. n. 9.* Cauſas appellationum ad S. Sedem in his materiis idem hoc Tribunal cognoſcit, *Paulus 3. in ſupra d. Conſtitutione §. 2. & 9.*

Ne quid deſit ad integram Inquiſitionis hiſtoricam cognitionem, circa annum 1483. Reges Hiſpaniarum curarunt inſtitui per Sedem Apoſtolicam Tribunal S. Inquiſitionis in illis Regnis; quod quidem Tribunal ſupremum eſt. Illi præſidet generalis Inquiſitor. Adſunt quinque Conſiliarii cum Titulo Inquiſitorum Apoſtolicorum, Advocatus fiſcalis, duo a ſecretis, & unus Regis, unus Receptor, duo Relatores, plures Qualificatores, & Conſultores, *Paramus de Orig. S. Inquiſitionis Libro 2. cap. 4. Tit. 2.* Præſes ille ad Regis nominationem confirmatur a Pontifice. Primusque ſupremus Inquiſitor Hiſpaniæ fuit Torquemara a Sixto IV. confirmatus, alia narrat Carena *ubi ſupra P. 1. Tit. 3. §. 11.* Hæc ſolet, non Epiſcopus procedit in Hiſpania, & Luſitania *Carena P. 1. §. 23. Tit. 5.*

Magna Inquiſitorum poteſtas. Poſſunt habere Officiales armatos, & licentiam arma deferendi tribuere, ea tamen moderatione, quæ præſcribitur in *Clementina 2. in fine de hæret.* ibi: Porrò Inquiſitoribus ipſis diſtrictiùs inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet conceſſione portationis armorum, nec officiales, niſi ſibi neceſſarios habeant. Poſſunt convocare Clerum, & populum, *cap. ut commiſſi de hæret. in 6.* ibi: Convocandi etiam Clerum, & populum Civitatum, Caſtrorum, aliorumque locorum &c. Poſſunt procedere contra omnes perſonas cujuſcumque gradus, & præeminentiæ in Provincia, exceptis Ordinariis, & Legatis, & Nuncio Papæ, *cap. ut officium 6. compeſcendi de hær. in 6.* Item poſſunt procedere contra omnes exemptos *Alexand. IV. Conſt. 42. ne commiſſa Clemens VII. conſtit. 27. Cum ſicut Paulus III. Conſt. 51.* quæ incipit *Ruſtores*, & notatur, quod dicta a Sixto IV. *Conſtitut. 13.* quæ incipit *Sacri* decretum fuerit, ut Inquiſitores Ordinis Minorum non procedant contra Religioſos Ordinis Prædicatorum, & e contra; tamen hæc Conſtitutio non eſt in uſu, ut notat Laurea *Epitome Canonum 6. Inquiſitorum privilegia.* Poſſunt cogere omnes Magiſtratus, & Judices ad exequendas ſuas ſententias, *Alexand. IV. Conſtit. 7.*

Ad audientiam. Quibus Domini temporales obedire tenentur, *cap. ut Inquisitionis de haret. in 6. cap. statutum de haret. in 6.*

Possunt in ferendis sententiis quoslibet peritos assumere, *cap. ut commissi de haret. in 6.* Hoc autem non posse Inquisitores, decernitur in *Extravag. Joann. XXII. Tit. de haret.* quæ incipit *Cum Matheus*. Nempe Apostolicæ Sedis officiales excomunicare, aut suspendere, aut alias in eos sententias promulgare. Quemadmodum nec possunt inquirere contra Episcopos super hæresis crimine; *cap. Inquisitores de haret. in 6.*

(i) Denunciatione.

DISSERTATIO IX.

Denunciandæ est hæresis Inquisitoribus a quolibet fideli. An denunciationem fraterna debeat præcedere monitio?

IAm de modo in hæresim procedendi agendum est.

Processus, ad prospiciendum, ne erroribus christiana perturbetur Religio, a denunciatione incipiet. Hæresis crimen publici judicii est, & quilibet, qui sciat errorem in fide, illum obligatur denunciare, *L. Manichæos Cod. de hæret. §. 2.* ibi: *Et profecto quidem volumus esse publicum crimen, quia quod in Religionem divinam committitur, in omnium fertur injurium.* Eleganter D. Ambrosius *L. 2. Offic. cap. 24.* ibi: *In causa Dei, ubi communionis periculum est, etiam dissimulare, peccatum est non leve.* Quamobrem emanavit Bulla Gregor. IX. incipiens *Excomunicamus*, itemque Bulla Innocentii IV. quæ incipit, *Noverit*, quibus præcipitur sub pœna excomunicationis, ut quilibet errorem in fide Tribunali S. Officii revelet; narrat Carena *de Off. S. Inq. P. 2. Tit. 9. §. 1. pag.* 140. Rationem deducere possumus ex *cap. de qua re 2. de hæret. in fine* ibi: *Quoniam qui alium ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat.* Revocat autem, quantum in se est, denunciando; ut benè ex eo textu deducit *Gonzal. in commment. sub n. 5. prope finem.* Rationem aliam Leo magnus *Sermone 5. de jejunio* suppeditat, inquiens: » Si cui vestrum innotuerit, ubi habitent hæretici, ubi doceant, quos frequentent, & in quorum societate requiescant, nostræ solicitudini fideliter indicetis; quia parum prodest unicuique, quod, protegente Spiritu, ab illis ipse non capitur, si cum alios capi intelligit; non moveatur. Contra communes hostes pro salute communi una communis debet esse vigilantia.

An verò denunciationem evangelica debeat præcedere correctio, ambiguum videri possit?

Et præcedere oportere evangelicam correctionem, prima specie dicendum videtur ob textus in *cap. 2. de accus.* ibi. *Postquam ab eis charitative conventus fuerit - in cap. cum dilectus 20. de acc.* ibi; *Vel prafatum Episcopum de jam dictis excessibus non fuisse præmonitum - in cap. qualiter §. ad corrigendos ibid.* ubi hæc habentur: *Sic & denuntiationem charitativa monitio debet præcurrere. - in cap. novit de Judic.* Et extat perspicuus Apostoli Gentium locus *epistola ad Titum* ibi: *Hæreticum hominem, post unam, & alteram correctionem devita.*

Sed huic disputationi ansa omnis præcisa jam est, ex Decreto Alexandri VII. *confirmante Decretum fratrum Congregationis, qua anno 1649.* statuit, denunciationem hæretici faciendam esse, nulla præmissa correctione fraterna; prout refert P. *Dominicus Viva* Damnatarum Thesium *Parte 1. ad Propositionem 5.* Alexandri VII. *n. 6. pag. 26.*

Et ad scholasticæ exercitationem contrariis occurri potest; dicendo, speciale esse in crimine hæresis, ut fraterna non antecedat correctio. Ratio pulcherrima apud *Simancam de cath. inst. Tit. 10. n. 12.* quòd hæretici subdoli sunt, & metu pœnæ se fingunt correctos, & perrarò solus unus hæreticus reperietur. Quo fit, ut quamvis forsitan resipuisse monitus videatur, alios tamen non perduxerit ad bonam frugem. Atque ita respondendum, omisso Anacleto, qui in hoc articulo se mirè involvit *Libro 5. Tit. 1. de accus. §. 2. de denunc. an.* 98. *usque ad* 106.

Nec turbet locus D. Pauli *supracitatus*; nam Gentium Apostolus non ad omnes eam dirigit sententiam, sed ad Titum Episcopum, ad quem attinebat pro sui muneris ratione hæreticum corripere. Quare verbum *devita* sensum hunc habet, tuum sit, ut devitetur; ut *D. Thomas* eum locum accipit citatus a Simanca *ubi supra n. 14.*

Eorum ergo Canonum hunc esse sensum, docuit etiam Lauria in *Epitom. Can. §. denunciare, Turrianus Felicibus. disput. P. 1. disp. 30. tentur. 2. dub. 24. Treisas ad Rodericum de Confessor. sollicit. q. 28. Farinacc. de hæresi q.* 197. *n. 30. Suarez de fide disput. 20. sect. 4. n. 12.* ubi id latissimè probat. Quamobrem & edicta Inquisitorum emanant id expresse præcipientia, ut sine prævia correctione denuncietur hoc crimen, ejusve suspicio Inquisitoribus; narrat Carena *de Off. S. Inquis. P. 2. Titulo 9. §. quarto sub n. 17.*

Effectus hujus prompte denunciationis christianæ Reip. maximopere salutaris ille est; quia quamvis delictum denunciatum, utpote solo denuncianti cognitum, probari non possit; attamen evenire potest, ut contra denunciatum alia prodeant denunciationes, quibus facilè ad torturam possit deveniri. *Farinacc. de hæresi quæst. 197. n. 36. Scaccia de Judic. Libro 1. cap. 36. n. 4. Genuens. in Praxi Arch. Neap. cap 28. n. 5.*

Cæterum denunciator, si constet, cum denunciasse falsum, punitur quidem; sed in causa hac sancti Officii probare denunciatam rem non tenetur; ex quo fit limitat textum in *cap. fin. de calumniat. Lauria in Epitome Canon. §. denunciare*; & denunciator loco testis habetur, *Simanca de cath. inst. Tit. 19. in fine*, ideoque tam-

quam

quam falsus testis punitur, *Carena ubi supra P. 3. Tit. 2. §. 3. n. 20.*

[*k*] *Procedet.*

DISSERTATIO X.

De modo procedendi in causa hæresis. De citatione; de capiendo reo hujus criminis, de probationibus talis delicti; & an leviores in crimine hæresis sufficiant probationes?

104 HOc primum omnium statuendum est, in causis fidei, summariè, simpliciter, de plano, & sine strepitu, & figura Judicii esse procedendum. En textum id decernentem in *cap. statuta de har. in 6.* ibi: *Concedimus, quod in Inquisitionis hæretica pravitatis negotio procedi possit simpliciter, & de plano, & absque Advocatorum, ac Judiciorum strepitu, & figura.* Resumit Glossa verbum *possit*: *Non dicit per quos: intelligo ergo & per Inquisitores deputatos a Papa, & per delegatos.* Idem statuit Constit. Alexandri IV. *Cupientes.* Urban. IV. *Licet ex omnibus*, quas inducit Carena *P. 3. de Off. S. Inquisit. Tit. 1. n. 2.* qui ait: *Semper procedunt summariè.* Verùm Conrad. Brunus *de haret. Libro 4. cap. 3. n. 44. & 45.* ait, quod procedere quidem Inquisitor potest summariè, sed, ut ipse loquitur: *Si ita Judici expedire videbatur, neque enim quod Judici potestati permittitur, id Juris necessitati subjacet.*

Citatio requiritur, utcumque summariè procedatur; *Clem. 2. de V. S.* ibi: *Citationem verò* (& infra) *per commissionem hujusmodi intelligimus non excludi.* Notat *Carena de Off. S. Inquisit. P. 3. Tit. 2. §. 1. n. 6.* multò magis ubi non procedatur de plano. Chalcedonensis Synodus Dioscorum Episcopum Alexandrinum, & quinta Synodus Antisimum, per Episcopos, Presbyteros, & Notarios citaverunt; narrat *Conrad. Brunus de haret. Libro 4. cap 6.* Sunt de hac citatione textus in *Clem. 1. §. propter de haret.* ibi. *Sic quod quilibet de prædictis, sine alio citare possit, & arrestare, sive capere, ac cute custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, seu manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum.*

Ubi adsint judicia ad torturam sufficientia, 105 adeoque semiplena probatio; reus est in vinculis coniiciendus. Audiatur Carena *de Off. S. Inquisit. P. 3. Tit. 2. §. 4. n. 24. Tene mente. Ii ex speciali instructionibus suprema Inquisitionis illius Regni, & in Inquisitionibus Italiæ.* Et est hoc Juri consonum; nam in criminalibus numquàm est a captura incipiendum, textus in *L. nullus Cod. de exh. reis*; ibi: *Nullus in carcerem, priusquàm convincatur, omninò ineatur.* Saltem ergò sem plena probatio exigitur, ac propterea constare debet de delicto, *Farinac. de carcerib. q. 27 n. 11* Itaque unius testimonium majoris omni exceptione ponentis de visu, vel auditu propriò sufficit, ex *Glossa in L. 3. verbo convictus Cod. ad L. Jul. Majest.* ut ex hac Glossa docuit *Joann. Royas de haret. Parte 2. assert. 1. n. 25* Hoc tamen perpetuum non est; nam si accusatus esset nobilis vir, ac bonæ opinionis, unius testis dictum minimè sufficeret, ut deducitur ex *can. accusatio 19. caus. 2. q. 7.* quem textum ita accipit *Royas ubi supra n. 34.* Ratio hæc est; quia sola captura vehementem irrogat infamiam in causa hæresis.

Bonorum sequestratio pro hæresi vera, & formata solummodo facienda est. Hęc alia cohærens assertio est *Joan. Royas de haret. P. 2. assert. 2. n. 45.* Ex quo deducitur, bonorum sequestrationem, seu descriptionem faciendam non esse, quoties Inquisitores procedant contra sortilegos, blasphemos, secundo nubentes, constante matrimonio, contra Clericos in sacris, vel Monachos professos matrimonium contrahentes, contra proferentes propositiones temerarias, scandalosas, injuriosas, & malè sonantes; idque deducitur ex *cap. vergentis, ex cap. excomunicamus §. damnati de haret. ex cap. super quibusdam de V. S. ex cap. cum secundum Leges de har. in 6* & ex his locis *Royas ubi supra n. 51.* ea ratione, quia dispositum in sensu directo, oppositum arguit in sensu contrario, *L. qui testamento §. mulier ff. de testam. L. 1. §. hujus rei ff. de off. ejus.*

Quod attinet ad probationes; illas in causa hæresis, ut in cęteris quoque criminibus plenissimas esse oportet, *L. sciant Cod. de prob.*

Probatur crimen hæresis per libros, & scripta 108 ejusdem rei, *cap. ut commissi de haret. in 6.* ibi: *Nec non faciendi a quibuslibet assignari vobis libros, seu quaternos, & alia scripta &c.* modò per reum recognoscantur, *Paramo de origin. S. Inquisit. Libro 3. q. 6. n. 84. Farinace. de hæresi q. 187. n. 10.* ita ut neque ex sola comparatione oriatur indicium sufficiens ad torturam, nisi alia præsto sint adminicula, Carena *de Off. S. Inquis. P. 3. Tit. 4. §. 1. n. 4.*

Probatur testibus; & audiatur, quid singulare sit in causis fidei quoad testes, ex *cap. in fidei de haret. in 6.* ibi: *In fidei favorem concedimus, ut in negotio Inquisitionis hæretica pravitatis, excomunicati, & participes, vel socii criminis ad testimonium admittantur &c.* & ex hoc textu *Corvin. Aphorism. Juris Can. Libro 4. Tit. 7.* consonat textus in *cap. accusatus 8. §. licet 2. de har. in 6. Carena de Off. S. Inquisit. Parte 3. Tit. 5. n. 2. pag. 253.*

Probatur confessione rei criminis hujusce. Hanc 109 si sponte edit accusatus, seu denunciatus satis convictus est, nam confessio est probationum Regina, *cap. cum super de confess.* ita ut sponte confessus non amplius possit excipere contra processum, *cap. 1. de accus. in 6.* eo quod notorium confessio facit, *cap. fin. de eobabit. Cler.* Nihilominùs verificari oportet corpus delicti, ex gr. qui in Judicio confitetur, se imagines

San-

Sanctorum fregisse, non statim potest damnari; sed de hac fractione constare debet; *Carena de Off. S. Inq. Parte 3. Tit. 8 §. 22.* Si verò tormentis extorta fuerit confessio, ut vires habeat, eam ordo juris præcessisse oportet, *L. 1. §. 1. ff. de quæst.* & hunc textum in Tribunali S. Officii observari, tradit *Carena de Off. S. Inquisit P. 3. Tit. 10. §. 3. num. 11.* Insuper & post torturam est confessio ratificanda, ut Carena docet *P. 3. Tit. 10. §. 23.*

Probatur præsumptionibus. Verum quoad præsumptiones, sic distinguitur, si agitur de damnando hæretico, ut hæretico, hic non ex præsumptionibus, sed ex plenis probationibus damnandus est, *L. absentem ff. de pœnis, L. qui sententiam ff. eod. L. singuli, Cod. de accus. cons. sciant cunctí 2. q. ult.* & ex his locis *Tamblanca de marg. Leb. 1. cap. 3. n. 10.* Si verò agitur de damnando aliquo, ut suspecto de hæresi; tunc poterit ex præsumptionibus damnari pro suspicionum modo, *Ricciul. de Jure personarum Libro 5. cap. 11. Carena P. 3. Tit. 3. de Off. S. Inq. §. 3. per tot.*

110 Disputatur apud nostros, an in crimine hæresis sufficiant probationes leviores?

Affirmativam sententiam sustinet Clarus in §. *hæresis vers. habet etiam, Marsil. in Pract. §. si constante n. 157.*

Contrarium verius est, ut defendit *Covarr.* 111 *Brunus de hæret. Libro 4. cap. 9. Simanca de matrim. instr. Tit. 52.*

Probatur I. Quia cum causa hæresis gravissima sit, tum ob pœnas acerbissimas, tum ob infamiam, quæ irrogatur domui, familiæ, & cognationi, cautius in hoc judicio, quàm in aliis agendum est, *cap. ut officium §. verum de hæret. in 6. cap. ubi periculum de elect.*

Probatur II. ex *cap. excommunicamus §. adicimus de hæret. ex cap. ult. de hæret. in 6.* & ex his locis. *Simanca ubi supra n. 7.*

Non obstat I. textus in *cap. in fidei de hæret. in 6.* ubi ad inquirendam hæresim recipiuntur 112 testes minùs idonei.

Resp. cum Simanca *ubi supra n. 10.* in favorem fidei recipi testes minùs idoneos, ad inquisitionem, ad indicium, ad præsumptionem; non autem ut propterea legitimi testes esse credantur, *Carena P. 3. Tit. 3. §. 2. n. 11.*

Non obstat II. textus in *L. 2. Cod. de hæret.* verba hæc sunt: *Qui vel levi argumento, a judicio catholicæ Religionis, & tramite detecti fuerint deviare.* Notentur ea verba: *Vel levi argumento.* Ergo in crimine hæresis leviores sufficiunt probationes.

Facilis responsio. Admittimus, hæreticum dici, qui convincitur errare in fide, etiam levi argumento. At aliud est hæreticum condemnari ex levi probatione, ut respondet Simanca *ubi supra n. 11.* Insuper Carterius *Tract. de hæret. n. 126.* respondet, sententiam Legis intelligi posse, ut sufficiant levia signa in crimine hæresis ad hoc, ut quis torqueatur, non ut condemnetur; quæ tamen responsio tuta non est. Observandum est, Phorium Patriarcham in *Nomocanone* adducti textus verba ita vertere: *Hæreticus est, ac latè adversus hæreticos legibus succumbit, qui vel paululum ab orthodoxa declinat fide.* Ex qua Phorii versione prior responsio verior apparet, quam sequitur addens ad *Ambros. de Vignate de hæret. q. 12. art. 2. n. 146. Carena de Off. S. Inquis. P. 3. Tit. 3. §. 2.*

(1) Sponte.

DISSERTATIO XI.

De sponte venientibus, suoque errore Inquisitori confitentibus. Quanam pœna his imponantur? an confiscationi sponte confitentes subiaceant?

PRobe scio, pro ratione suscepti muneris, explicandi singillatim, quæ in nostro Titulo adducta sunt; jam vocari nos ad pœnas exponendas. Sed congeri omnes perpetuum, & nonnisi non possunt.

Nunc de sponte se corrigentibus sermo est instituendus; nam his non omnes pœnæ canonum conveniunt. Sponte venire dicuntur, qui voluntariè ad sanctum Officium accedentes, suos errores confitentur, aliterquam ab aliquo præveniantur, vel denuncientur, *L. sponte ff. de numer. & inver. L. si quis delatorem 2. Cod. de his, qui delatores accus. L. 4. §. fin. Cod. ad L. Cornel. de sicariis, cap. delatorem de homic.* 113

Regula Juris est, mitiùs agendum esse cum sponte errorem in fide confitentibus; text. Gregorii Papæ in *can. Presbyterum dist. 50.* ibi: *Circa quem tamen, mitiùs agendum est: quia convictum se nunquam fuisse dicitur professione confessus.* Confirmat textus Rabani in *can. de his 34. dist. 50.* ibi: *Qui autem &c. confitentur, ac semetipsos graviter deliquisse querentur &c. his etiam gradus servato spes venia de misericordia Dei promittenda est.* Adhibuitur Urbanus in *can. quia simpliciter dist. 45.* ibi: *Quia simpliciter ad Sedem Apostolicam venientes humiliter peccatum confessus es, &c. ab hujus te peccati vinculo absolutum in suscepto sacerdotali officio confirmamus.* Accedit textus in *can. præsentium 3. caus. 1. q. 3.* ibi: *Et quia ab eodem Ordine ut deponeretur, supplicavit ultroneus; ea consideratione dispensationis, quæ mater est omnium virtutum, magis, quàm ex rigore Canonum misericordia misera adhibenda &c.* Addi potest textus alter in *can. non donatus 9. caus. 12. q. 2.* ibi: *Si hoc ultro confitetur, parcatur illi.* 114

Et ut aliquid ex antiquitatis notitia delibemus. Antiqui moris quoad sponte redeuntes 115 lumen effulgens se prodit in epistola 11. *D. Cypriani Libro 3.* quæ epistola incipit: *Quantam solicitudinem.* Agitur in hac epistola de his, qui cognito suo errore voluntatè redierunt ad sanctam Dei Ecclesiam. Hi deprecabantur humiliter Episcopum, ut eorum nomina ex dypticis Ecclesiæ tollerentur: nam sic ait Cyprianus:

Et

Et de memoria tollerentur, deprecati sunt. Convocabantur Presbyteri ad hanc reconciliationem, & Episcopi ad minus quinque; sic enim colligitur ex dicta epistola, ibi „ Omni actu ad me „ perlato, placuit contrahi Presbyterium. Affuerunt etiam Episcopi quinque, qui & hodiè præsentes fuerunt, ut firmato consilio, „ quidcirca personam eorum observari deberet, „ consensu omnium statueretur. Deinceps quod hic conventus decrevisset, erat populo significandum; prout habetur in eadem epistola, ibi: „ Quod erat consequens, omnis hic actus populo fuerat insinuandus. Et populi quoque suffragium requiri, consuevisse indicat eadem epistola his verbis „ Cæterum cum ingenti populi „ suffragio recipimus.

Quoniam verò Concilium *Biterense* celebratum anno 1246. *cap.* 2. sic loquitur „ Infra quem „ terminum venientes, pœnitentes, dicentes plenum de se, & de aliis veritatem, habeant im- 116 „ punitatem. Supponit prædictum Concilium sponte etiam venientes dici, quibus auctoritate Apostolica indultum gratiæ conceditur, si intra tempus convertantur. Quod tempus appellatur tempus gratiæ, de quo agit *Carena de Offic. S. Inquis. Parte* 2. *Tit.* 19. §. 4.

Differamus nunc de salutaribus remediis, quibus sponte redeuntes reconciliantur, de quibus 117 Carena de *Off. S. Inquis. Parte* 2. *Tit.* 2. §. 32. *num.* 175.

Secreta sufficit pœnitentia, textus Concilii Hybernensis, seu Gangrensis, juxta emendationem ex Polycarpo, in *can. Presbyter dist.* 82. ibi: *Sua sponte confessus adierit, ut resurgat* (& infra) *privato loco*, quem textum ad hoc citat *Royas de hæret. P.* 2. *assertione* 27. *Francisc. Pegna in Pract. Inquisit. cap.* 4. Confirmat textus in *cap. quæsitum* 7. *de pœnit.* ibi: *Non tamèn publica pœnitentia debet imponi.*

Aliquando sufficit pœna pecuniaria, *Carena de Off. S. Inquis. Parte* 2. *Tit.* 18. §. 2.

Abjuratio secreta per sponte redeuntem vitari non potest, *eam salubérimam* 2. *q.* 7. *Simancas de cathol. inst. Tit.* 2. *n.* 4. *& seq. Carena de Off. S. Inquis. P.* 2. *Tit.* 18. §. 2. ea ratione, nam ut conversio, simulata non videatur, detestandi errores sunt, & spondendum tenax propositum in fide, ut ratiocinatur Simanca *ubi supra n.* 4.

De pœna confiscationis bonorum, an hæc incurratur ob spontaneam confessionem, disputatum video. 118

Verius censeo, sponte redeuntem ad Ecclesiam vitare ejusmodi confiscationis pœnam; docet *Tiraquell. de pœna temporan. causs.* 30. *n.* 14. *Simancas de cathol. inst. Tit.* 47. *n.* 16.

Probatur ex *can. imprimis* §. *de Episcopi* 2. *q.* 1. „ ibi: Et talia fecisse non sua sponte fassi fuerunt, & tempus eis abbreviandum est, & modus pœnitentiæ temperandus. Consonat textus in *cap. innotuit de elect.*

Non obstat, quod quæ ipso Jure ex casu a Jure posito decernuntur, mutari non possunt, *L. id, quod servo in princ. ff. de pecul. legat. L. palam* §. *fin. ff. de ritu nupt.* maximè cum sit Jus fisco quæsitum, *cap. cum secundum de hæret. in* 6. Et ideò parùm prodest, reum hujus criminis spontè ad correctionem accessisse; nam ipso Jure confiscatio decreta mutari non potest.

Resp. ad mentem *Joannis Royas de hæret. P.* 2. *assert.* 27. de rigore Juris pœnam quidem non diminui per spontaneam confessionem; at ex æquitate quadam contrarium obtinet, usuque servatur ex Tiraquello *ubi supra* ex sententia textus, qui ad hoc induci potest in *cap. de hoc de simon.* et textus, qui pariter inductionem ad rem nostram admittit in *L. edicto in principio, & §. ult. ff. de jure fisci*; quem ad hoc adducit, *Francisc. Pegna in Pract. Inquisit. Libro* 2. *cap.* 4. *Farinac. de hæresi q.* 190. *n.* 131. *Riccius. de jure person. Libro* 5. *cap.* 42. *&* 43. *Carena P.* 2. *Tit.* 2. *de Off. S. Inq.* §. 1. *n.* 9. qui idem statuunt.

[m] Pœnitens,

DISSERTATIO XII.

De Pœnitente convicto. Pœna ejus carcer perpetuus. Mutari tamen hæc pœna per Inquisitorem, aut mitigari poterit. Quis nam dicatur conversus, ut non morti, sed carceri perpetuo damnetur?

COnvictus de hæresi, quamquàm erroris admissi dolorem concipiat, pœnitensque sit; non tamèn pœnas vitabit quascumque, licèt ad misericordiam sit admittendus. 119

Res ita se habet. Non agimus jam de relapso, de eo nempe, qui semel lapsus veniam obtinuit, & hæresim abjuravit, in eundem tamen errorem turpiter relapsus est; huic siquidem etiam Pœnitenti non parcitur, sed relaxatur Curiæ seculari morte puniendus: ita ut recepto Sacramento pœnitentiæ, priùs stranguletur, & postea cadaver ejus comburatur. Audiatur textus in *cap. ad abolendam* 9. *de hæret.* ubi Lucius III. in §. *illos quoque*, sic loquitur: *Illos quoque, qui post abjurationem erroris* (& infra) *deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, seculari Judicio sine ulla penitùs audientia decernimus relinquendos.* Confert alia Constitutio non minus perspicua in *cap accusatus in princ. & §. eum vero, & §. ille quoque de hær. in* 6. *Concil. Narbonense cap.* 21. Sed proferam nunc memoratu dignam expositionem ejus textus Lucii 3. in *cap. ad abolendam de hæretic.* & est declaratio Alexandri IV. in *cap. super eo de hæret in* 6. qui exponit quomodo verba illa Lucii III. *Seculari Judicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos*, sint accipienda; atque ita disponit. „ Nos itaque „ inquisitioni vestræ de Fratrum nostrorum consilio respondemus, quod taliter deprehensi, „ etiam si, ut dictum est, sine ulla penitùs audientia relinquendi sint Judicio seculari: si „ tamèn postmodum pœniteant, & pœnitentia

„ signa

.. ſigna in eis apparuerint manifeſta, nequaquàm .. ſunt humiliter petita Sacramenta Pœnitentiæ, .. ac Euchariſtiæ deneganda. Eſt hic textus ſingularis. Ex eo conciliantur hæc duo; quod Eccleſia nulli claudat gremium redeunti, & quod relapſo parcendum non ſit. Non claudit Eccleſia greminm quoad Sacramenta; *can. duo* 23. *q.* 4 *L. fin. Cod. de Sum. Trinit. & fid. catth. Gamma de Sacram. præſtand. q.* 1. *n.* 9. *Gonzal. in can;* 1. *Concil. Illiber.*

At inquies; an igitur relapſus fruſtra implorat Eccleſiæ miſericordiam etiam quoad vitæ conſervationem? Si oſtendit, ſe erroris vehementem dolorem habere? Si ſe pœnitentem modis omnibus declarat?

Dicam, cur ejus vitæ parcendum non ſit. Quia
122 ſemel malus in eodem genere mali ſemper malus præſumitur, *cap. ſemel malus de Reg. Jur. in 6. cap ſerbam de præſumpt.* Quia ſemel hæreticis pœnitentibus parcitur, *d. cap. ſuper eo de hær. in 6.* ut ex hoc loco Torreblanca *de mag. Libro* 3. *cap.* 23. *n.* 12. Quia ſic turpiter relapſus bona temporalia, qualia ſunt, vita, fama, & bona fortunæ jure ipſo amiſit, ut ratiocinatur, *Torreblanca ubi ſupra n.* 5. Quia expetimento comprobatum eſt, relapſis miſerationem extitiſſe perniciofam. Sacerdos in Civitate Barchinonenſi brachio ſæculari traditus ob errores in fide, & igni applicatus nonnihil aduſtus clamare cæpit. ſe converſum, ſe pœnitentem eſſe; ad miſerationem admiſſus; ſed poſt 14. *annos ad vomitum* rediit, multos infecit, ideoque vivus combuſtus eſt; narrat Carena *de Off. S. Inquiſ. P.* 2. *Tit.* 2. §. 1. *ſub n.* 6. *pag.* 64.

De relapſis ergo non agimus, utpote qui ad miſericordiam non admittuntur, *Simaneh. de cath. inſt. Tit.* 57.

Pœnitens autem convictus non relaxatur bra-
123 chio ſæculari; ſed ei pœna injungitur carceris perpetui. Sic ſtatutum a Gregorio IX. in *cap. excomunicamus* §. *ſi qui autem de hæret* verba hæc ſunt. *Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur.* Legendum in hoc textu *voluerint* & non *noluerint* ut putat *Gloſſa in cap. inter de purgat. can* nam qui nolunt converti, Curiæ ſæculari relaxantur, *cap. ad abolendam de hæret.* Ergò carcer perpetuus pœna eſt convicti redeuntis ad cor. Idem *perpetuo* immurandus dicitur in *cap.* 1. *de hæret. in* 6. quæ verba accepit *Gonzal. in cap. excomunicamus* 15. §. *ſi qui de hær. ſub n.* 1. de hoc perpetuo carcere, pro pœnitenti convicto.

Nihilominùs ejuſmodi pœna carceris perpetui mutari, vel mitigari poterit, ſi viſum erit expe-
124 dire. Textus in *cap. ut commiſſi* §. *& illorum de hæret. in* 6. ibi .. Et illorum, qui veſtris man- .. datis obedientes humiliter ſtant propter hæ- .. reſim in carcere, vel muro recluſi, pœnam .. una cum Prælatis, quorum jurisdictioni ſub .. ſunt mitigandi, vel mutandi, cum videritis ex- .. pedire. Notat idipſum ex hoc textu *Corvin. Aphoriſm. Libro* 4. *Tit.* 7. §. *in hæreſim*. Itaque pœna immutationis commutari in condemnationem ad ttremes poterit; ut declaravit Alexander VI. in Conſtitutione 26. *Mart an.* 1503. quæ incipit: *Venerabilis*; quam adnotat *Gonzal. in cap. excomunicamus* 15. §. *ſi qui autem de hæret. n.* 12. *in fine*. Item mitigari pœna poterit, eam convertendo ex quadam diſpenſatione in peregrinationem, jejunia, & ſimilia opera, idem *Gonzal ubi ſupra Carena de Off. S Inquiſit. P.* 2. *Tit.* 2. § 32 *n.* 177. Nec opus eſt ad diſpenſationem confugere ad ſupremum Tribunal Car- 125
dinalium; niſi fortè illud Tribunal ſententiam commutationis, carcerisve perpetui tuliſſet; ut obſervat *Carena ibid. n.* 177. & 178. Sed neque ea diſtinctio admittenda, quam profert *Gonzal. in cap excomunicamus* § *ſi qui autem de hæret, ſub n.* 2. dum ait, diſpenſationi ejuſmodi locum fore poſt triennium cum damnatis ſimpliciter ad
carcerem perpetuum; cum damnatis verò ſine 126
remiſſione, poſt octo, aut decem annos diſpenſationem indulgeri poſſe. Nam verius eſt, hoc tempus arbitrio Inquiſitorum eſſe relictum, *Carena P.* 2. *Tit.* 2. §. 32. *de Off. S. Inq. n.* 179. qui recedit a *Simanca Tit.* 26. *de hæret. n.* 23.

Ratio autem noſtræ aſſertionis, cur deprehenſis in hæreſi, nempe convictis, & pœnitentibus
talis fuerit a ſacro Jure pœna conſtituta, hæc 127
eſt. Nam cum ſacri Canones mortis pœnam haud irrogent, utpote alienam ab eccleſiaſtica manſuetudine; alia ex parte ne crimen hoc graviſſimum, remaneat impunitum, eam pœnam impoſuere Canones, quæ morti aſſimulatur, textus in *cap. quamvis de pœn. in* 6. ibi .. Quamvis ad reorum cuſtodiam, non ad pœnam carcer ſpecialiter deputatus eſſe noſcatur; nos .. tamèn non improbamus, ſi ſubiectos tibi Cle- .. ricos &c. in perpetuum, vel ad tempus, prout .. videris expedire, carcert mancipes ad pœni- .. tentiam peragendam. Verum ait Boniface. VIII. in principio hujus textus, dum ſic loquitur .. .. Ad reorum cuſtodiam, non ad pœnam carcer .. ſpecialiter deputatus eſſe noſcitur .. Sic habetur in *L.* 1. *Cod. de cuſtod. reor. L. aut damnum* §. *ſolent. L. mandatis ff. de pœn. L. incredibile Cod. eod. Tit.* Eleganter Cicero *Oratione* 4. *in Catilinam* ibi .. Vincula verò, & ea ſempi- .. terna certè ad ſingularem pœnam nefarii ſce- .. leris inventa ſunt.

Neque adverſatur I. ſententia textus in *L. qui* 128
ea mente 65 *ff. de furtis*, ibi .. Nemo enim tali .. peccato pœnitentia ſua nocens eſſe deſiit: Ergò per pœnitentiam, convictus de hæreſi mortis pœnam vitare non debet.

Reſp. poſt crimen admiſſum nil prodeſſe pœnitentiam in foro Legum veterum, ad impunitatem impetrandam, *L. ſi quis ſervo Cod. de furt. L. pen. ff. de vi bonor. rapt.* Quare *Cicero pro Murena*, ſic ait .. Fatetur aliquis, ſe pec- .. caſſe, & ejus delicti veniam petit, nefarium .. eſt factnus ignoſcere. At in foro eccleſiaſtico

mitio-

mitiores ſunt leges. Eleganter D. Ambroſius *Libro 2. de Cain & Abel. cap. 9.* ibi: *Eſt quædam in peccatis verecundia, & pœnitentiæ portus, crimen fateri, nec derivare culpam, ſed recognoſcere.* Imo in *L. 4. Cod. de hæret.* ibi: *Delictis enim veniam pœnitentibus damus.* Quamobrem in delicto hæreſis, quod me è eccleſiaſticum eſt, regulam prædict. textus in *L. qui ea mente 65. ff. de furtis* limitari, ſtatuit Gonzal. in *cap. excommunicamus, §. ſi qui autem de hæret. ſub n. 1.* Hinc S. Pontifex Juſtinianum rogat in *L. liquet, §. ſed quia, Cod. de Sum. Trin.* ut hæretici convicti, ſi cupiant regredi ad unitatem Eccleſiæ, eos benignè recipiat.

Non obſtat II. Textus in *L. 3. Cod. de apoſt.* ibi: Nec flagitium eorum oblite abitur pœnitentia (*& infra*): Sanctum Baptiſma profanantibus nullo remedio pœnitentiæ ſuccurritur.

Reſp. quod neque juxta ſacras Leges omninò pariter convictis de hæreſi, ac pœnitentibus. Imo juxta veterem diſciplinam, hæreticis ad Eccleſiam redeuntibus longi temporis erat pœnitentia præfinita, *Concil. Illiberin. can. 22. cum ego de conſecr. diſt. 2. can. judice de pœnit. d. ſt. 1. can. in capite diſt. 50. can. qui ſanctus de pœnit diſt. 1.* latè *Simanca de catbol. inſt. Tit. 47. n. 7. & 8.* Et carceri perpetuo dum eſte mancipandos aſſerimus eoſdem; hæc gravis pœna eſt *cap. quamvis de pœn. in 6.*

Reſp. ulterius, in apoſtatas, de quibus agitur in oppoſita Lege, ſeverius agendum, *Cujac. in Parati. Cod. de apoſt.* & primis Eccleſiæ ſeculis pœnitentia apoſtatis denegabatur, *can. 2. Conc. Illib.*

Ad perficiendam hanc inveſtigationem; ea ſupereſt difficultas excutienda, quando nam profit convicto de hæreſi pœnitentia? an quocumque tempore, ideſt ante ſententiam, & poſt eam quoque; imo, & poſt relaxationem factam Curiæ ſæculari? Addo etiam, an ante ſupplicium?

Audiamus primum omnium verba textus in *cap. ad abolendam 9. §. quia vero de hæret.* ibi: Seculares relinquatur arbitrio poteſtatis, animadverſione debita puniendus, niſi continuo, poſt deprehenſionem erroris, ad fidei Catholicæ veritatem ſpontè recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publicè conſenſerit abjurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Ergo Lucius III. in hoc textu exigit, *ut continuo* quis convertatur. Quid eſt *continuo*? Si verbum hoc *continuo* preſſè, & rigoroſè accipiamus, indicat *ſtatim, ilico, Virgil. 4. Georgic. Verſ. 110.*

— — — continuo matris præcepta faceſſit

Plautus Epida 9. 40.

Continuo hic ero, vel adero

& Cicero *Libro 3. officior. Quod civile eſt, non idem continuò gentium.*

Et placet juxta propriam ſenſum vocem *continuò* hoc loci accipere, Statim igitur ac aliquis ad unitatem Eccleſiæ ſpontè recurrit, erit idem ad 119 miſericordiam admittendus. Sive primò interrogatus convertatur, ſive etiam in quocumque ſtatu proceſſus, ſive inſuper poſt ſententiam mortis ipſi reo intimatam, ſive antequam tradatur Curiæ ſæcula i; imò & quod magis eſt, etiam dum in loco ſupplicii reperitur, ſi convertatur, & errorem corrigens ſuum pœnitentiam imploret, continuò ad reconciliationem admittitur, niſi (quoad hunc ultimum caſum) potius metu mortis imminentis converti credatur. Omnes hos caſus ſcitiſſimè exponit Gonzal. *in cap. excommunicamus n. 4. de hæret ex Penna, Farinaccio, Tranſmiera, Salelle Tomo 3. de mater. Tribunal. S. Inquiſit. Libro 5. cap. 5. reg. 385.* maximè verò, quia hæc omnia a mente Juris non abhorret; nam modicum tempus cum temperamento accipitur textus in *L. ratum 23. ff. de ſolut.* ibi: Cum primùm certior factus eſt, ſed hoc cum temperamento & amplitudine. Et in *L. quod diximus 105 ff. de ſol.* ibi: Statim ſolvere, cum aliquo ſcilicet temperamento temporis. Conſonat textus in *L. promiſſor ff. de conſtit. pecun. in L. 1. §. item ſi ita ff. ad L. Falcid. in L. 1. in princ. ff. de itinere actuq. priv. in L. quo enim §. 1. ff. rem ratam haberi in L. 3. §. cum igitur ff. de vi & vi arm.* Hoc igitur temperamentum eſt neceſſarium in cauſis fidei, cum Eccleſia gremium ſuum nemini claudat, *cap. ſuper eo de hæret. in 6.* Hoc enim temperamentum reſpicit etiam illud arbitrium Inquiſitori a Lege Pontificia conceſſum, *cap. ut officium §. 1. de hæret in 6.* Ut cujus inſpiciet ex circumſtantiis, an quis ex animo convertatur, *Simanca de catbol. inſt. Tit. 47. n. 48 & 49.* ut ſi reus verè ingemiſcat; ac de ſignis veræ converſionis ſunt textus *in can. quem pœnitet, de pœnit. diſt. 1. can. ſunt plures de pœnit. diſt. 3.* pulcherrimus textus *in can. Nabuchodonoſor 23. q. 4.* optimumque reputatur ſignum humilitas, quæ in hæreticis, ex ipſo errore ſuperbis non reperitur; elegans textus *in can tres ſunt, in can. quic aliquando in fine de pœnit. diſt 1.* Ne jejunus ſermo ſit, & expers eruditionis, placet hiſtoriam narrare deductam ab ab Euſebio *Lib. 5. cap. 27.* Natalius hæreticus ſub Zephyrino Pontifice, perintegram noctem a Sanctis Angelis flagris cæſus, mane ſurgens cilicio, & ſacco indutus, cinericus aſperſus, magno cum mœrore, & lacrymis ad pedes Zephyrini Pontificis ſe ſupplicem abiecit, & non modo ad Cleri, ſed laicorum pedes provolutus lamentis, lacrymiſque veniam imploravit. En circumſtantias veri doloris, Optimè *Royas de hæret. Parte 2. aſſert. 16. Brunus de hæret Libro 3. cap. 12.*

(n) Dogmatiſtam.

DISSERTATIO XIII.

Dogmatiſtæ ad miſericordiam non admittuntur; ideſt loco mortis non deputantur carcerі perpetuo. Quædam traduntur hujus regulæ moderationes.

COhæret hæc alia admonitio cum præcedenti diſſertatione, & una ab altera diſiungenda non eſt. Converſi ab erroribus ad miſericordiam admittuntur. Hoc innotuit ex nuperè traditis, & quidem uberiùs, quàm cæteri Scriptores Inſtitutionum ſoleant.

Nunc propono limitationem memoratu digniſſimam. Si converſi ab erroribus Dogmatiſtæ ſint, nempè Hereſiarchæ, utcumque eos pœniteat, his pietatis indultum denegatur.

Hoc uſitatum in Tribunali S. Inquiſitionis, ajunt Cateni P. 3. *de Off. S. Inquiſit. Tit.* 13. 6. 12. *n.* 14. *Cantera de hæret. cap.* 1. *n.* 70. *Diana Reſol.* 21. *Tract.* 7. *Parte* 4. *Sanchez de cath. inſtit. Tit.* 47. *n.* 19.

Probatur hoc I. nam cum Dogmatiſtæ, ſeu Hereſiarchæ ſint Doctores errorum, utpote impietatis Duces, pietatem non merentur. Sic olim quia populus Iſrael fornicatus cum filiabus Moab adoravit Deos earum, iratus Dominus ait ad Moyſen: *Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Iſrael. Numeri* 25.

Probatur II. ex *L. quoniam C. Cod. ad L. Jul. de vi publ.* ibi: *Qui cum fautore ſentiverit, & alterutri parti cuncta malorum præbuerit* (& infra) *ſupplicium capitale excipiat.*

Probatur III. ex *L. quicumque Cod. de hæret.* nam in §. *nulli* ſic ajunt Imperatores: *Ultimo etiam ſupplicio coercentur, qui illicita docere tentaverint.*

Probatur IV. ex *L. hac ſalutari* 18. *in fine Cod. de Judæis* ibi: *Mox pœnæ ſanguinis deſtinandi, quaſi qui fidem alterius expugnant perverſa doctrina.*

Probatur V. Nam (ut argumentatur Simanca *de cathol. inſtit. Tit.* 47. *n.* 65. Dogmatiſtæ falſarii ſunt, nec literas Pontificias, ſed omnipotentis Dei pervertunt; ergo ſupereſt, ut curiæ ſeculari relaxentur, cum Eccleſia ſatis dignam pœnam non habeat, idque omne probat textus in *cap. novimus de verb. ſign. in cap. ad falſarium de crim. falſ. in cap. cum non ab homine de judic.*

Probatur VI. ratione; nam dogmata impia diſſeminantes Chriſtianam Reipub. labefactant, perfringuntque, & ideò digni ſunt ultimo ſupplicio, *Deuter. cap.* 13. ibi: *Si tibi voluerit perſuadere frater tuus, aut filius, aut uxor, vel amicus clam dicens: Eamus, & ſerviamus Diis alienis: non acquieſcas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ut miſereariſ, & occultes eum, ſed ſtatim interficies* (& *inſta*) quia voluit te abſtrahere a Domino Deo tuo. Eſt apud Zonaram *in Imperio Juſtini Thracis*, quod Quadus Manichæos ſuæ ditionis omnes occidit, eorumque Epiſcopum, & Libros combuſſit, quod unum ex filiis ſuis in hæreſim pellexiſſet. Et a Dione proditum eſt *Libro* 42. Mœcenatem Romanorum ſapientiſſimum, conſuluiſſe Cæſarem Auguſtum, Numen coleret; idque ut ſubditi efficerent, eſſet inprimis ſollicitus; eos verò, qui novum aliquid in Religione docerent, ad Reip. tranquillitatem eterni haret.

Probatur VII. Alia hac ratione, quam inſinuat D. Paulus in *epiſt.* 2. *ad Timotheum cap.* 3. dum ait: Non facilè credendum eſſe, quempiam repente ab extrema impietate diſceſſiſſe; Nam ut ait Eccleſiaſtes *cap.* 3. Perverſi difficilè corriguntur, & mali homines, & ſeductores proficient in pejus.

Non obſtat I. Conſtitutio Lucii 3. in *cap. ad abolendam de hæreticis*, ibi: Aliter ſentire, aut docere non meruunt. Quibus verbis Lucius Pontifex manifeſtè Dogmatiſtas denotat; et tamen poſtmodum limitat his verbis: Niſi contiuò poſt deprehenſionem erroris ad fidei catholicæ unitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publicè conſenſerint abjurare. Ergò docentes hæreſim redire volentes ad cor ſunt recipiendi.

Reſp. Simanca *ubi ſupra n.* 55. verba illa, *niſi continuò &c.* ad Dogmatiſtas non pertinere, neque æqualiter de ſimpliciter errore lapſis, & docentibus perverſa dogmata procedere poteſt diſpoſitio; propterea quòd Lex, quæ de aliquo crimine loquitur, cum vertitur ad caſum, in quo crimina alia concurrunt, eundem non habet ſenſum, *L. nunquàm plura ff. de privat. delict. L. ſi adulterium cum inceſtu, L. vim paſſam §. præſcriptione ff. ad L. Jul. de adult.* Accedit quod qualitas adveniens, vel adjuncta enti; qualificat illud, & reponit in diverſa ſpecie, *L. mariti §. ſin. ff. ad L. Jul. de adult. L. item apud Labeonem §. ſi quis virgines ff. de injur.*

Non obſtat II. Delictum hæreſis merè eſſe eccleſiaſticum, *cap. ut inquiſitionis §. prohibemus de hæret. in 6.* ita ut ſit judicandum Jure Canonum. Atqui Dogmatiſtis non parcendo ſequimur Leges ſeculi tantummodo, & ſunt textus in *L. quicumque in fine Cod. de hæret. L. eum, qui ſervum, Cod. de apoſtat. L. fin. in fine Cod. de Judæis, L. 2. in fine Cod. ne ſacr. Bapt.* & ideò in hoc differentiam inter Canones, & Leges agnoſcit Joan. Royas P. 2. 43 *aſſert. per tot. Conrad. Brun. Lib.* 6. *de hæret. cap.* 2.

Nam reſpondet idem Royas *ubi ſupra n.* 353. Legem canonicam adiuvari poſſe per civilem, *Clement. ne Romani, ubi Gloſſa de elect. can. ſi in adjutorium diſt.* 10. *cap.* 2. *de nov. oper. nunc. cap. licet de off. ordin.*

Non obſtant III. varii Canones, quibus diſpoſitum apparet, redeuntibus ad fidem adhibendam eſſe pietatem, ut non relaxentur Curiæ ſeculari,

quiati, textus in *can. conveniens ibus* 4. §. *Religiosissimi* 1. q. 7. Imo *manentes in Clero* aut textus in *can. si qui voluerint* 8. *can. caut. & quæst. medicina est, adhibenda*, aut textus in *can. veritum* 18. *caus.* 1. q 1. & in *can. si quis diceris* §. *si recesserit* 29 q. 1. ibi: *& alias per uiserit, & postea pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat*. Pulcherrimus quoque textus in *can. dixit* 2. q. 7. ibi *Indulgentes es, & in can. cognovi, can. dispensat enim ibid.* agitur de eadem indulgentia, in *cap. 1. de Parochis* idem habetur.

Pro responsione igitur, notetur primum om-
132 nium, quod Hæresiarca dicitur non solùm qui novas hæreses invenit; sed etiam qui ab aliis inventas defendit, ac prædicat; *Extrav. vas electionis. de hæret.* notat Carena *de Off. S. Inquis. P.* 2. *Tit.* 2. §. 33. *n.* 184. Insuper hoc fixum, ratumque sit, hanc Juris regulam esse, quod Dogmatista, sive Hæresiarca quamquàm pœnitens ad pietatis indultum non est admittendus. Audiatur exemplum historicum, relatum a *Gothofredo Abavo in Prax. crimin. §. hæresis n.* 41.
133 Cum Rex Galliæ anno 1555. Sebastianam occupasset, quidam alumni Genevrensium, quod doctrinam Calvini spargerent, capti, & flammis exusti sunt.

Hoc demum observetur, quod attinet ad Canonum oppositorum expositionem, quod cum regula Juris a nobis adducta, firma sit neque probata supponat Dogmatistas, & Hæresiarcas a pietate sese excludendos, si magnam ostenderint pertinaciam in conversione, si enixè, vel precando, vel minando alios ad suos errores adduxerint, vel si Principibus hereses suas persuadere conati fuerint. Contra igitur, his circumstantiis deficientibus; eisdem poterit venia indulgeri, nempe ad relaxationem Curiæ secularis non deveniendo, ut docuit *Carena de Off. S. Inquis. Parte* 2. *Tit.* 2. §. 33. *per tot.* Additque casum alium Simanca moderationem pariter respiciens *Tit.* 47. *de cathol. instit. n.* 72. Cum nempe quis docere voluit hæreses, & nulli docuit. Juxta has moderationes Canones oppositi intelligi poterunt.

(o) *Impœnitens.*

DISSERTATIO XIV.

Quis dicatur impœnitens, quis negativus? Quæ pœna his imminet? Pœna est vivi combustio. Difficultas quædam removetur.

IMpœnitens hæreticus dicitur, qui de hæresi convictus tenaciter errorem defendit, renuitque
135 illum cognoscere, & detestari, itemque renuit abjurare, vel se purgare ad arbitrium Inquisitoris. *Simanca de cathol. instit. Tit.* 48. *n.* 25. *Carena de Off. S. Inq. P.* 2. *Tit.* 2. §. 3. *n.* 1. *pag.* 65.

134 Negativus hæreticus vix ab impœnitenti distinguitur, nam & is convictus persistit in errore suo; negat tamèn, errorem, quem sequitur, esse errorem; asseritque se credere omnia, quæ docet S. Mater Ecclesia; sic rem explicat *Carena de Off. S. Inquisitionis Parte* 2. §. 9. *Tit. I. pag.* 49.

Ut exemplo id ipsum declaretur; talis extitit Joannes Huss. Qui cum errores quamplures do- 136
cuisset maximè voce sua, ultra alios variis Libris comprehensos, & testibus esset convictus, sua quadam confessione; quam Coclæus refert *Libro* 2. *Histor Hussi* dixit „ Ego Joannes Huss „ in spe Sacerdos Jesu Christi, timens Deum „ offendere, & timens incidere in periurium, „ nolo abjurare articulos omnes, & quemlibet „ ex illis, qui per falsos testes in attestationi„ bus producti sunt contra me (*& infra*) Item „ de articulis extractis de meis libellis, saltèm „ qui sunt debitè extracti dico, quod quicum„ que ex illis includit aliquem falsum sensum, „ illum detestor; sed timendo offendere Deum „ in veritate, & contra Sanctorum sententiam „ dicere, non quemlibet eorum volo abjurare. En Joannem Huss impœnitentem, & negativum. Ad hæc Sigismundus Imperator, qui præsto erat Concilio Constantiæ ad ejus nutum, ac tutelam, cum diu, multumque Huss tergiversaretur, *Esse*, dixit, „ duæ viæ propositæ sunt tibi „ nempè aut abjures, & revoces errores hìc „ condemnatos, subdalque te gratiæ Concilii; „ sic fiet, ut Concilium aliquid gratiæ tibi exhi„ beat. Si autèm dictos errores de cetero defen„ dere volueris, Concilium, & Doctores ha„ bent jura sua, quid nam tecum finaliter agere „ debeant. Ductus fuit die 6. *Julii anno* 1415. Joannes Huss ad Concilium, quod in Ecclesia celebrabatur, monitusque fuit detestari errores numero 45. VVicleſi; sed Joannes, ut ait Coclæus *ubi supra* „ fatebatur, se non posse illos, „ renitente conscientia sua, condemnare, præ„ sertim tres illos; Silvester Papa, & Constanti„ nus Imperator errarunt, quod dotaverunt Ec„ clesiam. Item si Papa, aut Sacerdos in mor„ tali existat peccato, non ordinat, non confe„ crat, nec baptizat. Item decimæ sunt puræ „ eleemosynæ. Quam ob rem Sanctum Concilium Constantiæ devenit ad condemnationis sententiam, in qua inter cetera dictum est „ Verum quia „ per ea, quæ hæc sacrosancta Synodus vidit, „ & audivit, cognovit eundem Joannem Huss „ pertinacem, & incorrigibilem, & adeò totaliter, quod non cupiebat ad gremium S. Matris Ecclesiæ redire &c. ut est in *Actis Concilior.* de quibus novissimè Bernus *de hæresib. seculo* 15. *cap.* 4. *Tomo* 4. *pag.* 48. Constat proindè, Joannem Huss hæreticum fuisse impœnitentem, & negativum.

Ad pœnam quod attinet, expediti Juris est, 136
impœnitentes, & negativos flammis esse addicendos, vivosque comburendos. Ita sensit Episcopus Alexandrinus *act.* 1 *Concilii Chalcedonens.* contra Eutychen ibi: *Eutyches, qui præter dogmata Ecclesiæ sapit, non solùm pœna dignus est, sed & igne. Jacob. Sep. in Enchirid. Tit.* 67 *n.* 2. refert,

137 refert, D. Gregorium in Dialogis dicentem, quosdam hæreticos Romæ vivos fuisse combustos. D. Antoninus 2. *Parte summæ Tit. 4. cap.* 6. narrat, ore obstructo, & lingua ligata Accesium Episcopum, & Macharium vivos fuisse combustos. Deducitur id ipsum ex Evangelio *Joan.* 15. ibi: *Si quis in me non manserit, mittetur foràs sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent*; ut considerat *Conrad. Brun. de hæret. Libro* 5. *cap.* 13. *n.* 14. In Italia Imperator Fridericus II. Rex Neapolitan. Lege sanxit, ut hæretici vivi comburerentur *an.* 1222. narrat Torreblanca de *Magia Libro* 1. *cap.* 13. *n.* 25. *pag.* 419. Confert locus D. Pauli in *epist. ad Hebræos* 6. ibi: *Terra proferens spinas, ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cujus consumatio in combustionem*. Adhuc confirmat id ipsum executio eadem contra Anatolium, quem prodidit Nicephorus *Libro* 18. *eccles. histor. cap.* 4. vivum igne exustum fuisse, Gregor. *Libro* 1. *Dialogor.* refert, Basilium magum Romæ fuisse combustum. Templarii milites hæresum, & aliorum scelerum rei, delecti, vivique combusti fuerunt; nam, ut narrat Petrus Crinitus *Libro* 24. *de honesta disciplina cap.* 13. Simulacrum illi summo artificio compositum, cui hominis cutis superinducta, eidemque bonos præfulgentes carbunculos sub ipsa fronte collocarunt, qui vice oculorum micarent; cautumque fuit, ut abnegata Christi anæ veritatis Religione, sacra huic ritè peragerent. Morientium præterea cadaver in cineres adactum cæteris in epulum conferebant, qua potiùs se firmiores fulturos, arbitrabantur. Eos verò, qui ex Templariis, virginisque coniugio fuissent exorti, sublecto igne torrebant, simulque ex humore deliquato suum perungebant Simulacrum. Viennense igitur Concilium convictos, & impœnitentes damnavit, vivique ipsi cremati fuerunt. Paritet convictus, & impœnitens Joannes Huss vivus tormentum extremum flammæ expertus est; *Cœlius Lib.* 2. *histor. Joan. Huss*. Et quod Jure communi imponatur pœna ignis, tradit Ludovicus Cartet. de *haret. n.* 132. ex *Glossa quadam*; sed clarius ex *L. nullus Cod. de maleficis, & mathemat.* ibi: *Concremando illo auspice, qui ad domum alienam accesserit*. Ex quo textu *Curerius de hæret. sub n.* 232. & *Torreblanca de mag. Libro* 3. *cap.* 13. *n.* 19.

Et quamvis id in Jure expressum non habere-
138 tur; consuetudo tamen receptissima, usitatissima a primis Ecclesiæ sæculis, & numquàm interrupta vim Legis habet, maximè quia scripto comprehensa est, ut tradunt Carena *de Off. S. Inq. P.* 2. *Tit.* 2. §. 3. *n.* 13. *Farinac. de hæres. q.* 206. Carerius *ubi supra*. *Brunus de hæres. Libro* 5. *cap.* 13. *n.* 14. *Simancas de cathol. inst. Tit.* 46. *n.* 47.

Neque obstat, quod discipulus dum volebant ignem de Cœlo deducere, & Samaritanos hæreticos perdere, compescuit eos Christus dicens Luc. *cap.* 9. *Nescitis, cujus Spiritus filii estis, non venit Filius hominis animas perdere, sed salvare*. Ex quo loco præcipuè contrà disciplinam ecclesiasticam invehitur Lutherus, eam improbans, tanquàm severam nimis erga errantes in fide.

Nam respondetur, eos, qui Religionem turbant, neque incorrigibiles ostendunt, Nationes omnes coercendos graviter censuisse. Apud Athenienses id certum est observatum fuisse, ex Paulania *Eliac. Lib.* 1. *& de rebus Phocens. Libro* 10. Pythagoram, Anaxagoram, Anacharsim, & alios innumerabiles constat ob violatam religionem variis suppliciis affectos; *Joseph Libro* 2. *contra Apion. Plutarch. Libro de superstitione*; *D. Joan. Chrysost. homil.* 4. *in Paul. epist. Corinth.* 1. *D. Cyrill. Libro* 6. *contra Jul.* nullum quippe majus crimen, quàm quo Religio violatur, *Cicero Libro* 1. *de natura Deor.* & Philippica VIII. *In corpore si quid ejusmodi est, quod reliquo corpori noceat, uri, ac secari patimur*.

Ad locum igitur oppositum *D. Luc. cap.* 9. dicendum est cum Turreblanca *Libro* 3. *de magia* 139
cap. 1. fuisse Discipulos a Redemptore reprehensos, quod ignem de Cœlo contra Samaritanos peterent, magis ex vindicta, quàm ad salutem animarum. Cæterum ob scandalum, & aliorum rumorem extremum rumam ipse Christus Dominus indicit *D. Matt. cap.* 9. ibi: *Væ homini illi, per quem scandalum venit: expedit enim ei, ut suspendatur mola asinaria ad collum ejus, & demergatur in profundum maris*. Egregiè sic argumentatur Paulus Apostolus *epist. ad Hebræos cap.* 10. *Irritum quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus, vel tribus testibus moritur, quanto magis putatis, deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem Testamenti polutum dixerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Quamobrem *in Libr. Numer. cap.* 25. iratus Dominus contra Judæos, quia Deos filiarum Moab adoraverant, & initiati erant Beelphegor, dixit ad Moysen. *Tolle cunctos Principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis*. Ploerater (ut constet, quàm hoc sit rationi etiam naturali consentaneum) *in oratione contra Locustem* hæc ait: *Æquum est, eos, qui id violant, quod maximi faciunt, gravissimo supplicio affici a vobis*. Sic Pythagoras, ut ait Athenagoras *in legatione pro Christianis*, cum trecentis aliis combustus est. Videndus *Sixt. Senens. in sua Bibliotheca sancta Libro* 6. *annot.* 60. *& Maldonat. in Math. cap.* 13. *Carena de Off. S. Inquis. P.* 2. *Tit.* 2. §. 3. *n.* 15.

Hoc addendum, & mortuorum quoque ossa 140
comburi, ut factum fuit in Concilio Constantiæ cum Joanne Vuicleff; habeturque ex ipso Concilio *sess.* 8. narrat *Simancas de cathol. inst. Tit.* 27.

(p) Ex-

[p] *Excomunicationis.*

DISSERTATIO XV.

De pœna excomunicationis in hæreticos. An ullo caſu communicare cum hæreticis liceat? & qua moderatione textus in cap. ſicut ait Leo de hæret. *ſit intelligendus?*

141 Hæretici ſunt excomunicati. Aſſertio hæc innumeris Canonum auctoritatibus ſubnixa eſt, quorum verba tranſcribere nimis eſſet laborioſum. Eam probant textus *in cap. notandum* 24. q. 3. *in can. Arcuiſt* 24. q. 1. *in can. Eccleſiam* 27. *cum ſeq. de conſecr. diſt.* 1. *in cap. ſicut dit Leo in cap. ad abolendam*, *in cap. excomunicamus* 13. & 15. *de hæret. in cap. noverit de ſent. excom. in cap. quicumq. de hæret. in 6. can. inter hæreſim* 24. q. 3. *cap facris de ſepult. can.* 63. *Apoſtol. can. canonica* 10. q. 3. *Bulla Cœnæ* 8. *excomunicamus* 1.

142 Olim anathema in hæreticos, quomodo pronunciaretur deſcriptum habemus in *cum debeant* 11. q. 3. ibi „ Debent ex Sacerdotes Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in concluſione anathematis, vel excomunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epiſtola per Parochias mittatur continens excomunicatorum nomina, & cauſam excomunicationis. Forma autem anathematis ſic olim adhibebatur, ut narrat *Conrad. Brunſ. de hæreſ. Libro* 3. *cap.* 3. „ Sint ergo N. N. & ipſorum „ impiis dogmatum communicantibus ipſis anathema. & anathema a Patre, & Filio, & Spiritu Sancto in Cœlo, & in terra, & in iſto „ ſeculo, & in futuro. Ex his pullulat quæſtio, quæ opportunè ſequitur examinanda.

143 Diſputatur, an communicare cum hæreticis permittatur ex quadam tolerantia?

Regula Juris eſt negativa, quam latiſſimè tuetur *Carena in annot. ad Fuleod. q.* 10. *n.* 16. *pag.* 330.

Probatur I. ex *cap. excomunicamus* 13. § *monemus de hæret.* „ Seculares poteſtates &c. præſtent publicè juramentum, quod de terris ſuæ „ juriſdictioni ſubiectis, univerſos hæreticos ab „ Eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt.

Probatur II. ex *cap. ad abolendam* §. *ſtatuimus hoc Tit.* per quem textum *Anacletus Libro* 5. *Decret. Tit.* 7. §. 4.

Probatur III. ex *cap. ſicut ait Leo de hæret.* „ ibi „ Et ſub anathemate prohibemus, ne quis „ eos in domo, vel in terra ſua tenere, aut negotiationem cum eis exercere præſumat.

Probatur IV. ex *cap. ut officium* 11. *de hæret. in 6.* ibi „ Contra hæreticos, credentes, recep„ ptatores.

Probatur V. ex *cap ut Inquiſitionis* 6. *uſque de hær. in* 6. ibi „ Hæreticis, & credentibus, „ ac eorum receptatoribus.

Probatur VI ex *L. Manichæos* 16. *de hær. & man.* ibi „ Numquam in Romanum locum conveniendi, morandique habeant facultatem.

Probatur VII. ex *Authent ſi verò Cod. eod. Tit.* ibi: Si vero Dominus temporalis requiſitus, „ & admonitus ab Eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hæretica pravitate, poſt „ annum a tempore monitionis elapſum terram „ ipſius exponimus Catholicis occupandam.

Probatur VIII. *D. Joann. epiſt.* 2. ibi „ Si quis „ venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, „ nolite eum in domum recipere, nec ave ei „ dixeritis.

Probatur IX. ex *D. Paulo ad Tit. cap.* 30. *verſo.* „ Hæreticum hominem poſt unam, vel ſecundam correptionem devita; ſciens, quia „ perverſus eſt.

Probatur X ratione, ob perverſionis periculum; quare in Proverbiis Sapient. Perverſus in „ ore ſuo portat perditionem, & in labiis ſuis „ ignem condit.

Ad rem Juvenalis Satir. 2.

Nedis hanc contagio labem,
Et dabit in plures, ſicut grex totus in agris
Unius ſcabie cadet, & porrigine porci.

Et Xenophon *Libro* 2. *de fact. & dictis Socrat.* „ ibi: Bonorum hominum converſatio, exercitium virtutis eſt, pravorum verò deſtructio.

Probatur XI. ratione alia, quam Canones ſæpè repetunt: Quia cum excomunicatis communicare non licet, *ideo. excellentiſſimus* 11. q. 3.

Probatur XII. quia hoc ad Principum pertinet officium eliminare a ſuis terris hæreſes, non fovere, aut oculis connitentibus rimari. pulcherrimus textus, in *tam quando vult Deus* 23. q. 4. ibi „ hoc pertinet ad Reges ſeculi Chriſtia„ nos, ut temporibus ſuis pacatam velint matrem ſuam Eccleſiam habere, unde ſpiritua„ liter nati ſunt.

Probatur XIII. ex *L. Arriani Cod. de hæret.* ibi: Imò ſolum Romanum ei interdicitur, „ nec uſquam loci aliquid relinquitur, ne & „ elementis ipſis injuria fiat.

Probatur XIV. ex D. Cypriano *Libro* 1. *epiſt.* 3. *ad Cornelium Papam*, ibi „ Et bonorum in„ tegra, atque ſincera delectio, ab omnibus hæ„ reticæ detractionis ſordibus repurgetur.

Probatur XV. ex *Concilio Carthagin.* 4 *cap.* 72. „ ibi: Cum hæreticis nec orandum, nec pſal„ lendum.

Probatur XV. ex *Concilio Laodicenſi cap.* 37. „ ibi: Non oportet a Judæis, vel hæreticis, quæ „ mittuntur, munera feſtiva ſuſcipere, nec cum „ eis feſta celebrare.

Probatur XVII. ex *Concil. Illiberino can.* 15. „ ibi: Hæret eis, qui errant ab Eccleſia catho„ lica, nec ipſis catholicas dandas puellas (*& infra*) eo quod nulla poſſit eſſe ſocietas fi„ delis cum infideli.

Alia ad faturitatem addit Carena *ubi ſupra de Off. S. Inquiſ. in annot. ad Fuleod. ibid. q.*

to. pag 317.

Obſtat I textus in *cap. Ęſi Judæi* 13. *de*
144 *Judæis*, ibi: Etſi Judæos, quos propria culpa ſubmiſit perpetuæ ſervituti, pietas Chriſtiana receptet, & ſubſtineat cohabitationem illorum. Reſp. diſparitatem eſſe inter Judæos, & Paganos, ſive hæreticos; licitè enim Chriſtiani Principes tolerant Judæos in ſuis territoriis. *L. nullus* 14. *Cod. de Judæis. Novella* 146. *cap.* 1. quia ritus Judaici tanquàm figura confirmant veritatem evangelicam tamquam figuratum, dum progeniem, Legem, & ſuas traditiones a Moyſe, & Prophetis conſtanter derivant, ut ait *Anaclet. Libro* 5. *Decret. Tit.* 6. *n.* 4. Quæ ratio in hæreticis non militat.

Obſtat II quod in Civitatibus maritimis paſſim tolerari videmus hæreticos ad mercaturam faciendam, ob quam laxantur habenæ, rigorque remittitur, textus *in cap. cum dilecti* 3. *de empt.* Reſp. expreſſim id prohibitum in *cap. ſicut ait Leo de hæret.* ibi: *Et ſub anathemate prohibemus* (& infra) *ne quis negotiationem cum eis exercere præſumat*. Cæterum ad textus hujus intelligentiam, placet obſervatio Pignattelli *Tomo* 1. *Conſult.* 142. *n.* 23. ibi: Utrum autem, quæ ſperatur, utilitas, & quæ vitanda eroduntur incommoda tanti ſint, ut præferenda videatur periculo, quod ſuapte natura ex hæreticorum negotiatione immunet, ſtatuere poſſunt ii, qui Catholicorum Emporia norunt &c. Illud autem ex ſuperioribus apertè colligitur, niſi neceſſitas urgeat, vel magna utilitas ſpectetur, non eſſe hæreticos admittendos ad negotiationem. Ad rem *Layman. Libro* 2. *Tract.* 1. *cap.* 17. *& Tract.* 3. *cap.* 12. *n.* 15. Ex quibus infertur, quod ubi ſic convenerit inter Nationum Principes, ut ſubditi ad Portus accedentes Catholicorum immunes ſint, pactum violari non debeat, arg. textus in *L. ſicut* 5 *Cod. de obligat. & act. Anaclet. Libro* 5 *Tit.* 17. *§.* 4. *de hæret. n.* 50. Quamobrem contra Dominos temporales, & Magiſtratus, etiam hoc caſu ſeclufo, procedi non poſſe, niſi conſulto ſupremo Tribunali Romanæ Inquiſitionis, dixit *Carena de Off. S. Inquiſit. P.* 2. *Tit* 4. *§.* 1. *n.* 7. *pag.* 80. neque omittenda limitatio, quæ propoſito non parum congruit, adducta a *Simanca de cath. inſt. Tit.* 11. *n.* 40. dum ait, propter neceſſitatem communicationem cum hæreticis improbandam non eſſe; confirmat *Conrad. Brun. Libro* 6. *de hæret. cap.* 2.

145 Atque illud obſervandum, quod licèt hæretici denuncientur in Bulla Cœnæ quotannis; attamen vitandi non reddantur, niſi ſpecialiter denunciati fuerint; ut docet *Pignattellus Tomo* 2. *conſ.* 143.

(q) *Infames.*

De infamia pœna alia hæreticorum. Duæ adnotationes adducuntur obſervatu dignißimæ.

ENaliam pœnam plurimi faciendam ab eo, qui dedecus abhorreat, & eſt infamia. Hominem ad excelſa natum infamem reddi infortunium eſt maximum. Quid enim turpius, pro- 146
bro, macula, ignominia? Turpem appoſitè dixit ignominiam Cicero *Orat. pro P. Quint.* 66. ibi: *Dedecore, macula, turpißimaque ignominia notetur*. Et de Officiis *Libro* 3. ſic ait Romanæ facundiæ Parens: *Eſt ergo ulla res tanti, aut commodum ullum tam expetendum, ut viri boni, ſplendórem, & nomen amittas?*

Qui fidem deſerit, ut infamis ab Ethnicis quoque noſcitur. Idem Cicer. *Libro* 3. *Offic. Num igitur tantum mali turpitudo illa habebit, quantum illa cruciatus, deinde illud etiam apud Atticum*

Frugiferæ fidem, neque do, neque dedi infideli cuiquam.

Sunt hæc de infamia textus perſpicui, *in cap. alterum* 2. *q.* 7. ibi Dionyſ. Papa: *Infames omnes eſſe cenſemus, qui nam fidem, aut Chriſtianam Legem prævaricantur, in cap. excommunicamus §. credentes de hæret.* ibi: *Ipſeque ſit factus infamis, in can. Infames* 6. *q.* 1. ibi: *Infames eas perſonas eſſe dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, ideſt omnes, qui Chriſtianæ Legis normam abſcindunt.* Concinunt Textus Juris Civilis in *Auth. Cazares Cod. de hæret. in l.* 1. *Cod. de Sum. Trinit.* alia addit ſtudiosè Simanca *de catholicis inſtit. Tit.* 46. *n.* 66. *& ſeq.*

Duo ſunt tamen diligenter adnotanda. Primùm, quod credentes, diſtinguuntur, quoad id 147
famiam ab hæreticis. Credentes, & ſimiles his receptores, defenſores, & fautores, ut ſint infames, ubi ſint declarati excomunicati, & poſt declarationem ſi intra annum Eccleſiæ non ſatisfecerint, reddantur infames; textus expreſſus in *cap. excommunicamus* 13. *§ credentes de hæret. credentes ergo excommunicamus ſi miles ſtatuentes ut poſquam qui talium fuerit excomunicatione notatus* (en declarationem, prout id accipit *Anaclet. hoc Tit. Libr.* 5. *§* 6. *n.* 205.) *ſi ſatisfacere contempſerit, ex tunc ipſo jure ſit factus infamis*. quæ verba extant etiam in *Auth. credentes Cod. de hæret.* At vero hæretici, ipſo jure, ac ſtatim infames ſunt, *Authent. Cazares Cod. de hæret.* ibi: *Omnes hæreticos utriuſque ſexus &c. perpetua damnamus infamia*. quam differentiam ſingulariter adnotat *Gonzal. in cap. excommunicamus §. credentes de hæret. in not. n.* 3.

Alterum quod adnotandum moneo, ejuſmodi eſt. Hæreticus veteri Jure ſtatim quidèm ex vi Legis infamia facti notatus remanebat; infamiam verò Juris contrahebat ſtatim poſt con- 148
demnationem; quo fit, ut olim ante condemnationem, eorum teſtimonia eſſent valida. At Jure recentiori omnes hæretici ſtatim ſunt infames ex Friderici Conſtitutione, qua, id docens, latus *Conrad. Brun. de hæreticis, Libro* 5. *cap.* 8. *n.* 23. ubi plura alia allegantur Jura. Eaque Conſtitutio eſt, ut puto, textus in *d. Auth. credentes Cod. de hæret.*

(r) *In-*

[r] *Inteſtabilis.*

Hæretici nec teſtamentum condere, nec ipſi ad ſucceſſionem vocari poſſunt.

Vide adhuc quàm ſeverè procedant Canones
149 in hæreticos, dum inteſtabiles eoſdem reddunt. En textum in *cap. excomunicamus* 13. §. *credentes de hæret.* ibi: *Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtandi libertatem habeat facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat*; confirmat *textus in cap.* 7. *ibid.* extat etiam Conſtitutio Clementis VII. 22. quæ incipit *Placuit* id ipſum decernens. Et in Concilio Affricano *cap.* 60. diſponitur, hæreticos incapaces eſſe legatorum. Concinunt Leges Imperatorum; textus ſunt in L. *Manichæos* 4 §. 2. & §. 5. *Cod. de hæret. in Auth. credentes in L. Arianis in L. fin. Cod. eod. Tit.* latè *Conrad. Brun. Libro* 5. *cap.* 6. *de hæret. Riccius. de jure perſonar. cap.* 44.

Et hoc adeò verum eſt, ut etiam Epiſcopus inſtituens hæreticos, quaſi fautor hæreſis, poſt mortem anathemate percellatur; textus expreſ-
150 ſus in *cap. item* 5. *de hæret.* nimirùm ad ſuperius adductam Iuris regulam recidit ſermo, quia hæreticus inteſtabilis eſt activè, & paſſivè. Et ideò in *cap. in eos* 7. *de hæret.* ſcriptum eſt: *In vos, qui catholici non ſunt, etiam ſi conſanguinei fuerint, Epiſcopi, vel Presbyteri nihil conferunt*; ad quem textum plura congerit erudit. *Gonzal. in not. n.* 1. *& in cap.* 10. *ibid. n.* 2.

Hanc pœnam extendendam eſſe ad credentes, exceptores, fautores, defenſores hæreticorum, ſingulariter docet Franciſcus Pegna *Tract. de forma procedendi contra de hæreſi inquiſitos rubrica de pœnis hæret. n.* 2.

(ſ) *Legitima.*

DISSERTATIO XVI.

De publicatione bonorum, ob crimen hæreſis, ne legitima quidem filiis reſervata; An hæc pœna afficiat filios exortos ante hæreſim parentum?

PLacet hanc diſſertationem verbis inchoare, quibus utitur Cicero in peroratione Orationis ſuę *pro P. Quintio*. Quis meror, inquit,
151 dignus inveniri calamitate tanta poteſt? Miſerum eſt exturbari fortunis omnibus. At hanc pœnam ſubeat neceſſe eſt, qui turpiter a fide deſciverit. Dicam planiùs: bona hæreticorum confiſcantur, ne legitima quidem filiis relicta. Textus ſunt in *cap. vergentis* 10. *de hæret.* ibi: *Bona eorum ſtatuimus publicari.* Et audiatur ratiocinium, quo Innoc. III. utitur in hoc ipſo textu, & diſcant omnes ſcelus tantum extimeſcere; en verba Pontificis. Cum enim ſecundum leges latas ſanctiones reis læſæ majeſtatis puniti capite bona confiſcentur ipſorum, eorum filiis vita ſolummodò ex miſericordia conſervata; quanto magis, qui aberrantes in fide &c. eccleſiaſtica debent diſtrictione præcidi, & bonis temporalibus ſpoliari. Confirmat textus *in cap. ad abolendam eod. Tit. in cap. cum ſecundum Leges de hæret. in* 6. *cap. cum ſecundum de hæret. in* 6. *cap. excomunicamus* §. *damnati de hæret. Concil. Conſtantienſe in Conſtit. Martini V. Alexander IV. Conſt.* 21. *diſcretionis.* Adſtipulantur Iuris Civilis auctoritates in *Auth. Gazaros Cod. de hæret.* ibi: *Cenſemus, quod omnia bona talium confiſcentur &c. ità ut filii eorum pervenire non poſſint; in L. nullus Cod. de malef. in L. Manichęos Cod. eod. in L.* 2. *Cod. de apoſt.*

Accedente ratione; quia pravis hominibus audacibus in Deum ipſum, divitiæ quid ſunt, niſi inſtrumenta vitiorum? ut Plato ait *Libro* 4 152
de Legib. & Demoſthen. *Orat. adverſus Midiam* ait: *Magnam pecuniam in hominis confidentis, & improbi manu vel nequæ, eſt enſem illi porrigere, qui iuguletur.* Inſuper divitiæ vocantur a D. *Paulo* 1. *ad Timoth. cap.* 6. radix malorum, ubi quis animo ſit malè comparato, ibi: *Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide.* Sed & eò tendit hæc pœna, ut ei, qui non timuit tantum patrare flagitium vitam bonorum expertem, ſentiat eſſe ſupplicium, & e contra ſolatium ſperet in morte; ut ſcribunt Imperatores in *L. quiſquis* 5. §. *filii verò Cod. ad* L. *Jul. majeſt.* & Gregorius in *can. quorundam* 74. *diſt.* ibi: *Ut vitam ſibi pœnam exiſtimet.* Augeturque cruciatus ex hac publicatione bonorum, dum et filii rediguntur ad egeſtatem. quamquàm innocentes; nam ſine hærede decedere ignominioſum eſt, §. 2. *Inſt. quib. ex cauſ. manum. non lic.* L. *& quia* 6. *ff. de inter. act.*

Quod attinet ad perſonam filiorum ut ipſi quoque participes tanti infortunii reddantur, 153
aſperum ne videatur. Non ſemper pœna incurritur ex culpa; cauſa etiam ſufficit, ut quis pœnæ ſuccumbat, *cap. quoniam* §. *ſcire ut lite non cont. can. venovantes* 22 *diſt. cap. antiqua de privil. can. mulier* 15. *q.* 1. *can. Judæi* 1. *q.* 4 *can.* 1. *diſt.* 55. *can.* 1. *diſt.* 70. *can. miror* 17 *q.* 4. Cauſa autem extat, ut cum filii parentes ut plurimùm imitentur, L. 2. *Cod. de patria poteſtate*, habeant unde patris delictum aſſiduè exhorreſcant, & deteſtentur; ut in ſimili, ajunt, Imperatores in L. *quiſquis* §. *fili Cod. ad* L. *Jul. majeſt.* Eleganter Cicero *Libro* 2. *epiſt.* 12. ibi: *Nec verò me fugit, quam ſit acerbum parentum ſcelera filiorum pœnis lui: ſed hoc præclarè Legibus comparatum eſt, ut charitas liberorum; amicioret parentes Resp. redderet.* Non parùm ergò conſequuntur filii hæreticorum, ſi etiam legitimâ privati, vitam vident ſibi conſervatam. Eleganter Innoc. III. in *cap. vergentis* 10. *de hæret.* ibi: *Bona confiſcentur eorum, filiis ſuis vita ſolummodo ex miſericordia conſervata.* Cur ex miſericordia? Nam, ut repetit idem Pontifex in fine textus juxta literam reſtrictam

a Gon-

a Gonzales: *Cum in multis casibus, & secundum divinum Iudicium, filii pro patribus temporaliter puniantur*. Hoc divinum Judicium habetur Deuteronom. *cap.* 5. *vers.* 9. ibi: *Deus æmulator reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam, & quartam generationem, & Ionæ cap.* 6. *&* 7. *&* Libro 2. *Reg. cap.* 22. *&* Numer. *cap.* 21. Imò propter scelus læsæ majestatis olim, & filii supplicio mortis afficiebantur, *Marcellin.* Libro 28. ibi: *Intercepti Imperiali motu interiere omnes ad unum, eorumque soboles*. Quò alludit Tertull. Libro 4. *Poet.*

Auctorem scelerum, facinus ne tresceret ultra,
Extinxit, sobolemque patrum peccata sequentem.

Obstat 1. textus in L. *Manichæos* 9. *sed nec* 31 *filios* 6. *Cod. de hæret. & Manich.* ibi: *Sed nec filios eis hæredes existere, aut adire permittimus; nisi a paterna pravitate discesserint*. Ergò ubi filii sint Catholici, locum non habet in eis pœna publicationis. Et antecedens confirmat textus in L. *cognovimus in princ.* ibid ibi: *Ad eorum successionem sive ab intestato, sive ex testamento vocentur. In Auth. idem cod. Tit.* ibi: *Portio infidelium residens interim penes Orthodoxos. In can. Iudæi* 23. *q.* 4. ibi: *A rebus eorum fideles filios excludi non oportebit*.

Pro responsione triplex tempus spectandum monet Gonzal. in *cap. vergentis de hæret. n.* 34. *in fine*.

Primum tempus nascentis Ecclesiæ, quo se verè pro meritis tantum coercere delictum non poterat, *can. displicet in fine* 23. *q.* 4. ibi: *Ut essent vires etiam compellendi*.

Secundum tempus cœpit ab Arcadio, & Theodosio Imperatoribus circa annum D. 390. ad quod tempus referendi sunt textus oppositi Iuris Civilis, & juxta hoc tempus filii catholici successione ob patris hæresim non privabantur.

Tertium tempus Innocentii III. succesit; & juxta hoc tempus filii ob patris hæresim exuti remanent bonis omnibus, vitam ex misericordia retinentes. Quam temporum diversitatem adnotant alii etiam, quos Gonzales commemorat.

Quamobrem auctoritates illas Juris Civilis abrogatas jam esse Canonum placitis, atque hæc esse servanda, tradit *Simancas de cathol. inst.* 154 *Tit.* 55. *n.* 3. *&* 4. tametsi Corrasius in L. *qui liberos ff. de vitu nupt.* justas eas fuisse Leges, deprædicet. Imò & abrogatæ Leges illæ noscuntur in *Auth. Gazaros Cod. de hæret* ibi. *Ita quod filii ad successionem eorum pervenire non possint*, & *in Auth. bona Cod. de bon. proscript.* atque ita etiam docuit *Turreblanca Libro* 3. *de mag. cap.* 11. *n.* 32.

Obstat II. Iniquissimum est, ut alterius odio quis prægravetur, *cap. odia de Reg. Iur. in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*. Ex quo infertur, saltèm filios exortos a patre, dum erat catholicus, a pœna publicationis immunes esse censendos.

Planè hæc difficultas est gravissima, cum quæstionem aliam minimè a propositis disjunctam contineat, dirimendam propterea, quam fieri 155
poterit prolixitatem vitando. Nempe an filii nati quo tempore catholicæ fidei veritatem parens sequebatur, privandi sint ob errorem paternum, bonis, & jure succedendi? Quicquid alii censuerint, verius reor, filium ante hæresim sui patris exortum, pœnæ publicationis obnoxium non esse. Prout in simili disponit Constantin. Imperator in L. *si manumissus* 2. *Cod. de libertis, & eor. liber.* ubi: Libertus ingratus, sub imperium, ditionemque servitutis mittitus una cum filiis, qui postea nati fuerint; tùm addit hæc verba: *Quoniam illis delicta parentum non nocent. quos tunc esse exortos constitutum, dum libertate illi potirentur*. Clariùs id constat ex *cap.* 6. *qui filii sint legitimi*, ibi, *Qui concepti fuerint ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hæreditario jure succedant*.

Et ex *can. non imputantur* 10. *caus.* 1. *q.* 4. ibi: *Non imputantur filiis peccata parentum, quæ post eorum nativitatem a parentibus committuntur*. Rationem tradit textus in *can. jam itaque* 5. *q.* 4. ibi: Traxit ergò reatum: quia unus erat cum illo, & in illo, a quo traxit; quando quod .. traxit, admissum est. Non autèm trahit alter .. ab altero, quando sua unoquoque vita vivente .. jam est, unde dicatur, anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Nec omittendum Concil. Toletanum 13. *cap.* 5. ubi, postquam statuit, eos, qui in infidelitatem incidissent, restituendos esse in dignitatem pristinam, hæc profert: *Quod etiam de filiis eorum decernimus observandum, qui post admissum parentum prememorate profanationis scelus nati esse probuntur*. Addimus & illud quod filius natus ante patris dignitatem prærogativas ejus non consequitur; *L. Divo Marc. II. Cod. de quæst.* ibi .. Si tamèn propioris .. gradus liberos, per quos id privilegium ad .. ulteriorem gradum transgreditur &c. & in L. *in que Dorotheum Cod. de Decur Lib* 10. ibi: *Et si ante paternas illustres dignitates natus est*. Consonat textus in L. *Delictis*, in L. *neminem*, in L. *diva memoriæ*, in L. *ult. Cod. eod. Tit. de Decur* in L. *Senator Cod de dignit.* Ergò multò minùs pœnas incurrit; urgetque hujusmodi illatio ex *regula odia de Reg. Iur. in* 6.

Exigui verò monenti est, qui solet obiici textus, in *cap. filii de hæret. in* 6. in eo enim non agitur de filiis ante hæresim paternam exortis, ut benè exponit eum textum *Simanc. de cathol. inst. Tit.* 20. *n.* 30.

Nec difficilius est se se extricare ab alia perplexitate, quam parit textus in *cap. statutum* 15. *de hæret. in* 6. ibi: *Decessisse probantur*. Ergo sat est, ut parentes hæretici decesserint ad hoc, ut filii pœnæ succumbant. Nam ibidem nulla extat mentio filiorum, qui ante errorem patris editi fuerint in lucem; & licèt ibidèm ad pœnam filiorum tempus mortis patris in hæresi

atten-

attendendum ſtatuatur, non tamen hoc ad filios antea natos pertinet; ut egregiè reſpondet Simaoca *ubi ſupra n.* 33. *& ſeq.* Ex ratione textus *in cap. cum infirmitas de pœnit. in cap. cum ceſſante de appell. in can. ſi quis reliquerit diſt.* 30. *in L.* 2. *Cod. de condit. inſert. in L. qui teſtamento de teſtam.*

Obſtat III. textus in *can. quis locus* 1. *q.* 4. ibi: *Quis locus innocentiæ relinquitur, ſi aliorum crimen maculat neſcientem?* Et tandèm continet ſententiam textus in *can. crimen* 6. 1 *q.* 4. ibi: *Crimen vel pœna paterna nullam maculam filio infligere poteſt; namque unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubjicitur, nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur.*

Reſp. hanc quidem regulam eſſe, a qua tamen multoties in pœna temporali receditur, *can. ex merito* 8. *verum* 6. *q.* 1. *can. cum multæ* 15. *q. ult. can. audaciter* 8. *q.* 1. Præſertim verò juſta cauſa eſt ab ea regula recedendi, ubi de patris hæreſi tractetur; elegans textus in *can. cito* 16. *cauſ.* 1. *q.* 1. ibi: „ Quia facto auctoris „ ſucceſſio damnatur hæredis; inexpiabilis eſt „ enim venditi culpa myſterii, & gratiæ vindicta cœleſtis tranſit ad poſteros (*& infra*) qui „ in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in „ quartam generationem videntur eſſe mulctati. Et concinit alter textus in *can. homini* 9. *cauſ.* 1. *q.* 4. ibi: *Humana impietas ei nocet, quem pervertendo inquinat.* Filius enim res eſt patris, *L.* 3. *L. ult. Cod. de patr. poteſtate. L.* 1. 5. *Cod. de impuber.* ergo & in filio pater puniendus eſt. Sic & olim filii a paternis creditoribus in ſervitutem redigebantur, *L.* 5. *& 2. Cod. de patribus qui filios ſuos diſte.*

(t) *Extraordinaria.*

Pro hæreſi non plenè probata pœna extraordinaria injungenda eſt.

256 PRo hæreſi non plenè probata, pœna extraordinaria injungenda eſt; quam aſſertionem & tuetur *Joan. Royas de hæret.* 32. *aſſert.* & eam probat *text. in cap. accuſatus in princ. de hær. in 6. in cap. literas in fine de præſumpt. Covarr. Libro* 2. *var. reſol. cap.* 9. Qui copioſiùs id declaratum cupit, adeat eundem Royam, qui plures indicat alios ea de re Scriptores doctiſſimos.

(u) *Schiſma.*

DISSERTATIO XVII.

Ex hiſtoriis definitio ſchiſmatis illuſtratur. Schiſma quando nam in hæreſim degeneret? Pœnæ ſchiſmaticorum exactè recenſentur, & hiſtoriæ exponuntur appoſitè adductis.

257 AD ſchiſma jam ſermo convertitur; At non mutatur differendi genus, nam ſchiſma vix ab hæreſi diſtinguitur, utrumque delictum impium, plenumque periculi, atque per emphaſim quandam, ſic loquitur D. Hieronym. *in cap. inter hæreſim* 24. *q.* 3. *Cæterum nullum ſchiſma non aliquam ſibi confingit hæreſim.*

At quando nam ſchiſma patratur? Hoc ſi innoteſcat, quivis ſchiſmatis definitionem inde poterit eruere facili negotio.

Ex hiſtoriis notitia hæc ſe prodet. Si evolvas ſacræ Scripturæ volumina, invenies *Numer.* 16 *cap.* 16. quod cum Aaron Sacerdos eſſet verus, ac legitimus, auſi tamen ſunt Chore, Dathan, & Abiron licentiam ſacrificandi ſibi vindicare in ſuo tabernaculo; *iratuſque Moyſes*; (ut loquitur Scriptura) *valde: ait ad Dominum. Ne reſpicias ſacrificia eorum*: Planeque, *dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum devoravit illos.* Invenies adhuc *Paralip. Libro* 2. *cap.* 26. Quod eum Ozias Rex roboratus eſſet, elevatum eſt cor ejus in interitum ſuum, (ut ſacer ait contextus); nam ingreſſus templum Domini adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis; „ Statimque ingreſſus poſt eum Azarias Sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta viri fortiſſimi reſtiterunt Regi, „ atque dixerunt: Non eſt tui officii, Ozia, ut „ adoleas incenſum Domino (*& infra*) Iratuſque Ozias tenens in manu thuribulum, ut „ adoleret incenſum minabatur Sacerdotibus. Stetitque orta eſt lepra in fronte ejus &c. Item invenies *Libro* 3. *Reg. cap.* 12. ita de populo Iſdrael enarrari: *Receſſit que Iſrael a domo David uſque in præſentem diem.* Nam cum Roboam Rex rogatus a populo Iſdrael fuiſſet, ut leve jugo patris duriſſimo imminuere, neque precibus umquàm annuiſſet, populus dixit. *Quæ nobis pars in David? Vel quæ hæreditas in filio Iſai?* & conſtituerunt ſibi Regem Ieroboam. Indignatus autem Dominus dedit eos in perditionem. Hæc ſatis ex ſacris paginis delibaſſe; quæ indicat textus in *can. denique* 7. *q.* 1.

Ad hiſtoriam Eccleſiaſticam quod attinet. Celebre eſt Donatiſtarum ſchiſma. Fuit hæc ejus origo. Cæcilianus circa annum 306. Eccleſiæ Africanæ totius Cleri, populique ſuffragio Carthaginenſis Epiſcopus fuerat ordinatus, manus ei imponente Felice Aptungitano, repulſis competitoribus Botre, & Cæleſio. Hi verò cum Lucilla factioſiſſima, & pecunioſiſſima fœminâ, a communione ſe ſubduxerunt. Poſtmodum a Schiſmaticis, a Numidiæ Primate cum aliis Epiſcopis ſeorſim creatus eſt Pſeudoepiſcopus Majorinus Lucillæ domeſticus. Schiſma autèm hoc a nemine ex ſupradictis nomen accepit, ſed a 258 Donato Epiſcopo a Caſiſmigris in Numidiæ, qui primus inſtigante Lucilla, Cæciliano adhuc Diacono, apud Chartaginem ſchiſma fecit, & poſtquam Cæcilianus factus eſt Epiſcopus, junctis aliis, ſuæ factionis Epiſcopis, adverſus eum ordinavit Majorinum. At cum hunc Donatum Melchiades Papa damnaſſet, poſtèa ab alio Donato, qui Majorino ſucceſſit, nomen Donatiſtæ ſe accepiſſe jactarunt. Narrat *Spondan. Anno Chriſti* 305. *n.* 19. *ex D. Auguſtino de hæreſ. cap.*

60. *Bernin. de hæref. ſeculo* 4. *cap.* 3. - Celebre etiam eſt ſchiſma Novatianum. Novatianus Preſbyter Romanus, qui ex Philoſophia, diſcendique peritia faſtu magno erat oppletus, cum Cornelius in Pontificem fuiſſet electus invidiæ ſtimulis agitatus, multa in ejus perſequutionem effutiens, ſe ab ejus obedientia retraxit, nonnullos etiam Confeſſores, qui vinculis adſtricti ob perſecutiones manſerant, ad ſuas partes trahendo *D. Cyprian. epiſt.* 51. *&* 52. Eo demùm progreſſus, ut adverſarii Cornelii Novatianum clandeſtinè Romanum Epiſcopum deſignarint *Spondan. an.* 254. *n.* 6. - Eſt etiam pervulgatum in hiſtoriis ſchiſma Photii. Photius eunuchus, qui erat Imperatori Michaeli a ſecretis, magnaque apud illum gratia pollebat, quo tempore adhuc Patriarcharum legitimè detinebat Ignatius, fuit opera Bardæ Patricii ejus urbis, penes quem ſumma erat adminiſtrationis Imperii, intruſus in eadem Sede ipſo die Natalis Domini anno 850. a quo dira perſecutio adverſus Epiſcopos Ignatii adhærentes excitata eſt, atque ut eos ab ejus affectione divelleret, ſuaſit Imperatori, ut congregaret Concilium. Poſtmodum cum Nicolaum Pontificem rogaſſet Imperator, ut Legatos Conſtantinopolim mitteret, ut accidit; miſit enim Rodoaldum, & Zachariam, Patriarchatus invaſor Photius conciliabulum habuit numeroſiſſimum Epiſcoporum ſibi favent um cum Legatis. Advocatus Ignatius exul; ibidèm falsò accuſatus, quod favore Principum Patriarchatum obtinuiſſet; damnatus fuit, & exauctoratus. Sed Nicolaus Romæ legitimo convocato Concilio, Legatos excomunicavit, pariterque Photium depoſuit. Photius tamen aliud init conciliabulum, in quo falſa crimina adverſus Pontificem producens, anathematis ſententiam auſus eſt in eum proferre. *Narrat Spondan. anno* 863. *n.* 1. *& ſeq.*

Contentus ero hæc interim ex hiſtoriis ob oculos poſuiſſe, nec abſre id factum; nunc enim ſchiſmatis definitio ſe prodet. Nam recolligendo paucis omnia hactenùs enarrata; Si Chore, Dathan, & Ahiron recuſarunt Aaroni Sacerdoti vero ſubeſſe; ſi Ozias idem facinus admiſit; ſi populus Iſrael deliquit proprium Regem, & Regnum ſibi conſtituens; ſi Majorinus Pſeudoepiſcopus eſſe non erubuit, & Pſeudopontifex eſſe ſuſtinuit Novatianus, & Photius Pſeudopatriarcha; quis non videt, eos omnes dici ſchiſmaticos, quaſi ſciſſos ab eorum capite; & 359 ideo (ut ait *Carena de Off. S. Inq. P.* 2. *Tit.* 3. §. 10. *n.* 30.) ſchiſma conſiſtere in repugnantia unionis cum corpore Eccleſiæ? Quocirca Lancellottus noſter *Libro* 4. *Tit.* 4. ſic definivit ſchiſmaticos: *Schiſmatici ſunt, qui ſe ab unitate Eccleſiæ ex inobedientiam ſeparant.* Et Hoſtienſis in ſumma *Libro* 5. *Tit. de ſchiſmat.* hæc ait: *Schiſma eſt illicita diviſio per inobedientiam, ab univerſitate Eccleſiæ facta.* Ideoque Schiſmatici volentes Eccleſiam Dei dividere, peccant in fide, quoad articulum illum: *Credo in Spiritum S. & unam ſanctam Eccleſiam catholicam.* Rationem reddit, textus in *can. advocavit* 24. *q.* 1. his verbis: *Etenim cum propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & corpus Chriſti Eccleſia ſit; non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, a quibus evacuatur paſſio ejus, corpuſque diſtrahitur.* & eleganter D. Cyprianus *in can. loquitur ibid.* ibi „ Super unum „ ædificat Eccleſiam, *& infra*, Hanc Eccleſiæ „ unitatem qui non tenet, tenere ſe fidem credit? [*& infra*] Avelle radium ſolis a corpore; diviſionem lucis unitas non capit. Ab arbore frange ramum, fructus germinare non „ poterit; a fonte præcide rivum: præciſus „ areſcet. Pulcherrima quoque ſunt, & digna tranſcribi verba textus in *can. alienus* 24. *q.* 1. ibi „ Alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: „ habere jam non poteſt Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. Ergò jure optimo ſchiſma dicitur a corpore Eccleſiæ diviſio. Se diviſerunt a corpore Eccleſiæ Apoſtolici ſub *Sixto II. circa annum* 260. de quibus D. Auguſtinus *de hæreſ. cap.* 40. ſic loquitur „ Quoniam ſe ab „ Eccleſia ſeparantes nullam ſpem putant eos „ habere, qui utuntur his rebus, quibus ipſi „ carent, jactabant enim ſe Apoſtolorum ſucceſſores obedientiam Pontifici negantes, ut narrat *Arſdechin Tomo* 1. *ſub Parte* 2. *Tit. Hæretici præcipui.* Et ideò Apoſtolici ſchiſmatici fuerunt? Item ſe diviſit a corpore Eccleſiæ Henricus IV. Imperator ſub Gregorio VII. qui anno 1076 conciliabulum in Germania convocavit, in quo Gregorium Pontificatu excidiſſe declaratum eſt; atque hæc deciſio intimata fuit a Clerico quodam Italo, dum Pontifex Synodum in Laterano celebraret, his verbis „ Dominus „ meus Rex, & Epiſcopi omnes ultramontani, „ & Italiæ præcipiendo mandant, ut invaſam „ Sedem B. Petri, & Romanam Eccleſiam amodò dimittas, non eſt enim dignum ſine præ„ cepto illorum ex Imperial. dono tantum ho„ norem ſcandere. Vobis dicitur fratres, ut ad „ futuram Pentecoſtes ſolemnitatem Regio con„ ſpectui vos repræſentetis, ſuſcepturi de manibus Regis Papam, & Patrem, quia hic non „ eſt Papa &c. Sed poſtea die Pontifex cocto Concilio, Regem, eique adhærentes Epiſcopos excomunicavit, in eoque definitum, ut Henricus Imperio privaretur, prout contigit; nam Gregorius Bullam ſuam ita incipit „ Auditis „ novam, & indubitatam præſumptionē; Auditis „ ſceleratam ſchiſmaticorum &c garrulitatem, „ (*et infra*) B. Petre Apoſtolorum Princeps, inclina, quæſumus, pias aures tuas nobis [*&* „ *infra*) Hac itaque fiducia fretus, &c Henrico „ Regi filio Henrici Imperatoris, qui contra Eccleſiam inaudita ſuperbia inſurrexit, totius „ Regni Theutonicorum, & Italiæ gubernacula contradico &c. narrat *Bernin. de hæreſ. ſeculo XI. Tomo* 3. *cap.* 11. *pag.* 226. *Natal. Alexand. ſeculo* 11. *diſſ.* 3. *art. un.*

Conſtat igitùr quid ſchiſma ſit, quod & rebellio quædam dici poteſt, ut vocatur in Syno-

do

do habita ſub Greg. VII. Romæ adverſus *Henricum IV* his verbis .. Novæ hujus, & inuſitatę .. contra Sedem Apoſtolicam rebellionis &c.

Obſtat contra hanc definitionem textus in *can.* 160 *denique* 7. *q.* 1. ibi .. Qui ſchiſma faciunt, & .. relicto Epiſcopo, alium ſibi foris Pſeudo .. epiſcopum conſtituunt. Ergò ſchiſmaticus non eſt ſolum, qui ab unitate ſe Pontificis, & Eccleſiæ diſiunxerit, ſed qui etiam ab Epiſcopo ſuo diſceſſerit, atque ita ex eo textu docuit *Lauria Epitome Canon. verbo ſchiſma*.

Reſpondetur I. ibi agi de Romano Epiſcopo, ideſt S. Pontifice Cornelio, a quo qui diſceſſerint, ut ait textus, ſunt, & verè dicuntur ſchiſmatici, *can. Novatianus* 7. *q.* 1. *can. ſcire cad. cauſ & q.* ex quibus id dilucet.

Reſpondetur II. ex doctrina Lancellott. *hoc Titulo in principio in Gloſſa* verbo *Schiſmatici*, dum ait .. Ex quo enim iſti non ſunt diviſi a .. Romana Eccleſia, licèt ejecerint proprium .. Epiſcopum, & alium receperint; non tamen .. per hoc ſchiſmatici dicuntur; ſed illi ſtrictè .. dicuntur ſchiſmatici, qui dividunt ſe ab unitate Eccleſiæ, conſtituendo ſibi Eccleſiam, & .. ordinando Clericos, & Sacerdotes. Ratio eſt, quia ſchiſma propriè dicitur ſeparatio ab Eccleſia univerſali, & capite ejus. ut bene adnotavit etiam Anacletus ad *Tit de ſchiſmat. n.* 6. *ex Azorio P.* 1. *Libro* 8. *q.* 20 *n.* 4. ſic intelligens textum *in can. ſcire* 7. *q.* 1. *in can. loquitur* 24. *q.* 1.

Definitione funditùs jam percepta, quomodo accidat; ut ſchiſma in hæreſim degeneret, jam eſt diſpiciendum.

Accidit ſchiſma in hæreſim degenerare, cum diù invaluit, tenax. inemendatum Eleganter 161 *Gonzal. in cap* 2. *de ſchiſmat. ſub n.* 3. dum ait: .. Quare attento uſu teſtatiſſimo ſchiſma dege .. nerant in hæreſim, ſi inveteraſcat. Et infra pulcherrimam adiit rationem, inquiens: .. Iſti enim, & ſimiles, qui ob durationem in .. ſchiſmate diutiùs peccant, etſi hæreſes pa .. làm non profiteantur, quia tamen recedunt .. ab obedientia Summi Pontificis capitis Eccle .. ſiæ, nec damnati ab Eccleſia redeunt, hæretici judicantur; quia ipſa pertinacia ſatis aperè profitentur Eccleſiæ capiti non eſſe obe .. diendum, & extra Eccleſiæ unitatem ſalutem .. dari: quod abſque hæreſi affirmati nequit, .. Extr. unam ſanctam de major. & obed. in qua Extravaganti Bonifac VIII. poſt unitatem S. Eccleſiæ ſcitiſſimè expoſitam, deducit hinc illationem .. Porrò ſubeſſe Romano Pontifici .. omni humanæ creaturæ dicimus, diffinimus, .. & pronunciamus, omninò eſſe de neceſſitate .. ſalutis. Sed clarior textus, quem tamquam ſingulatem in noſtro Tit indicavimus in *Extravag. ad certitudinem Clementis V. de ſent. excom.* ibi .. Andronicum Paleogolum, qui Græco .. corum Imperatorem ſe nominabat, tamquam .. eorumdem Græcorum antiquorum ſchiſmati .. corum; & in antiquato ſchiſmate conſtituto .. rum, & per hoc hæreticorum (*note ſtrabe verba*) & per hoc hæreticorum &c. denuncia .. mus, excomunicationis ſententiam latam a .. canone incurriſſe. Videmus igitur ex hac Extravaganti, Græcos antiquos ſchiſmaticos hæreticos cenſeri. Videndus *Royas P.* 1. *de hæret. a n.* 502.

Pœne jam in ſchiſmaticos edocendę ſunt, jamque de puris ſchiſmaticis tractabitur: nam in 162 ſchiſmaticos hæreticos ſcimus ex præcedentibus, qua ultrione per Canones procedatur; nam pœnis ſunt afficiendi, quibus in hæreticos ipſos animadvertitur.

Purum ergo ſchiſma, his pœnis coercetur.

1. Schiſmaticus eſt excomunicatus ipſo facto ex Bulla Cœnę §. 1. ibi: *Excomunicamus ſchiſmaticos, & eos, qui ſe a noſtra, & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt* Olim erat hęc excomunicatio ferendę ſententię; patet ex *can. ſi quis Presbyter* 11. *q.* 3. ibi: *Quod ſi non fecerit, ſed ſuperbia, quod abſit, inflatus ſecernendum ſe ab Epiſcopi ſui communione duxerit, ac ſeparatim cum aliquibus ſchiſma faciens ſacrificium Deo obtulerit, anathematizetur. & ex can. de Liguribus* 23. *q.* 5 *ex can. nulli jus* 19. *diſt.* & his locis id ipſum adnotat *Gonzal. in cap. fraternitati de ſchiſmat. n.* 5. inquiens: *Qua cenſura licèt Jure communi non eſſet late ſententiæ.*

Reprehendendus ergò Farinacc. *de hæreſi q.* 184. *n.* 59 qui in Bulla Cœnę reſpici tantùm exiſtimat ſchiſmaticos hæreticos.

Contrarium verius ex addućtis auctoritatibus, & ſic cenſuit *Duard. ad Bullam Cœnæ libro* 3. *can* 1. *q* 59. *n.* 6. *Sanchez in ſumma L.* 2. *cap.* 36. *n.* 18 *Carena de Off. S. Inq. P.* 2. *Tit.* 3. §. 11. *n.* 47. Fautores autem receptatores ſchiſmaticorum in Bulla Cœnæ non comprehenduntur, ligantur tamen excomunicatione non reſervata, ex textu in *cap. licet de elect. in cap. un. de ſchiſm. in* 6. & ex nova Conſtitutione Pauli IV. *Cum ex Apoſtolatus officio Gonzal. ubi ſupra ſub n.* 5.

II. Schiſmaticus purus, de quo pariter ſermo eſt, in pœnam inhabilis redditur ad beneficia, & eccleſiaſticas dignitates. Siſtamus in hac inhabilitate. Si ſchiſmaticus velit eligi ad dignitates, ad beneficia, non poteſt, ſed poſtquam ad catholicam redierit unitatem, indiget diſpenſatione; textus clarè id decidens in *cap. quia diligentia* 5. *de elect.* qui textus hiſtoriam continet hujuſmodi. Cum Alexander III. legitimè fuiſſet electus, fautores Friderici Imperatoris Octavianum Cardinalem, in Antipapam elegerunt, quem Victorem dixere anno 1156. qui cum anno 1164. deceſſiſſet, duo Cardinales Octaviani fautores Guidonem Cremenſem ſub nomine Paſchalis III. adoraunt, quo defuncto anno 1170. in ejus locum ſchiſmatici Ioannem Abbatem Strumenſem elegerunt, qui poſtea anno 1178. veniam petiit. Iam verò cum inter eos, qui electioni Octaviani ſubſcripſerant eſſet Petrus [illegible], qui poſtea fuit electus ad Patriarchatum Aquilejenſem, abjurato prius ſchiſmate ſecundum

formam præscriptam in Concilio Lateranensi sub Alex. III. celebrato anno 1179. ità se habentem: „ Ego N. anathematizo, & recuso omnem hæresim extollentem se adversus S. Romanam „ Ecclesiam catholicam, præcipuè verò schisma „ Octaviani Guidonis, & Ioannis, & ordinationes eorum irritas judico, & eis contradico, „ & modo, & in antea me obediturum juro, „ & promitto fidelitatem S. R. E. & D. meo „ Alexandro, & successoribus ejus justè intrantibus, ipsique serviam absque omni malo ingenio contra omnem hominem, secundum ordinem meum &c. Sic me Deus adiuvet, & „ hæc sancta Dei Evangelia; referturque a *Spondano* 1170. *n.* 4. - Quæsitum propterea fuit ab Alexandro III. quid juris de electione in Patriarcham Aquilensem ejusmodi Peregrini, post abjuratum schisma; & confirmandum esse decidirur ejusmodi electionem dispensativè, ait enim textus in *d. cap. quia Eum dispensativè permittimus confirmari*. Cur dispensatio requiritur? Ad tollendam hanc, de qua loquimur, inhabilitatem. Et hanc pœnam non consumi etiam per schismatis abjurationem, sed opus esse dispensatione ad terminos adducti textus, evidens est; quem sensum assecuti fuerunt *Azorius P.* 1. *Libro* 4. *cap.* 20. *q.* 8. *Sanchez. Libro* 2. *Moral. cap* 36. *n.* 18 *Anacletus hoc Tit n.* 10. Et multo magis ad superiores dignitates, qualis est Eminentissimorum Cardinalium, schismaticus est prorsus inhabilis; textus elegans pariter historiam continens in *cap. un. de schismat. in* 6. Et observetur, hanc inhabilitatem respicere beneficia in futurum consequenda, nec enim incurritur [ubi schisma sit purum] privatio beneficiorum obtentorum ante schisma, ut docent Carena *de Off. S. Inquisit. P.* 2. *Tit.* 3. §. 12. *n.* 48. *Bonaccina in Decalog. disput.* 3. *q.* 4. *puncto* 3. *n.* 12. quod putat Carena deduci ex *d. cap. quia* 5. *de el.* sed clariùs ex *Extrav. un. de schismat.* Ornari, & illustrari adhuc potest doctrina hæc de pœna inhabilitatis ex historia, quam supponit textus alter *in cap. a nobis* 2. *de Sacram. non iter.*, in illis verbis: *Qui tempore schismatici, & reprobi Vualdenari* Vualdemarus hic filius Canuti, qui fuit Daniæ Regem gerebat; schismaticus vocatur. Et ideò cum electus fuisset in Præsulem Brehemensem ope Bernardi Saxoniæ Ducis; Vualdemarus licet absolutus ab excomunicatione ab Innoc. III. non tamen Brehemensem Ecclesiam retinuit, utpote inhabilis, & non dispensatus, cum Burchardus Præsul ipsius Ecclesiæ legitimè fuisset electus. Narrat *Gonzal. ad dictum text. in notis*. Notavit hunc textum *Hostiensis in summa Tit. de schismat. Lib.* 5. *n.* 3. *verf. reprobus etiam*.

III. Schismaticus purus confiscationem bonorum haud effugiet, ut asserimus in nostro Titulo. Et merito id quidem asserimus; patet enim ex *cap. un. de schismat. in* 6 ibi: *Cunctis eorum bonis mobilibus, & immobilibus, juribus, & jurisdictionibus publicatis*. Nec videtur hic textus Bonifacii correctus ab *Extrav. un. Benedicti XI. de schismat.* ait enim Benedictus: *Confiscationibus exceptis, in quibus nihil immutamus ad præsens*. Hæc de pœna *Anacletus ad Tit. de schism. Libro* 5. *n.* 12. *Marta de Jurisd. cap.* 39. *p.* 2. - Confert textus in *can. de Liguribus* 23. *q.* 5. ibi: *Cum mille alia exempla, & Constitutiones sint, quibus evidenter agnoscitur, ut facientes scissuras in sancta Ecclesia non solum exilii, sed etiam proscriptione rerum, & dura custodia per publicas personas debeant coerceri*.

IV. Purus schismaticus privationem incurrit potestatis, & jurisdictionis ecclesiasticæ; textus id decidentes, sunt in *can. didicimus* 24 *q.* 1. ibi: *Didicimus omnes omninò hæreticos, et schismaticos nihil habere potestatis, ac juris*. Et in *cap.* 1. *de schismat.* ibi: *Adhærentes etiam, ut qui dignitates ecclesiasticas, seu beneficia per prædictos schismaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque* (& infra) *omni careant firmitate, & ad Ecclesiam sine omni onere ejus revertantur*. Et id ipsum confirmat textus in *cap un. de schismat. in* 6. ibi enim Bonif. VIII. hæc ait: *Omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & Prælaturis perpetuò priventur*. Ex hoc textu ratio deducitur, cur schismaticus excidat omni potestate. Nimirùm hoc ipso, quia gradum quemlibet, ac dignitatem amittit, censeturque veluti intrusus; & de intruso ita Jus est, ut potestate careat, *can. alienationes* 12. *q.* 2. Addo rationem aliam, quia schismaticus extra Ecclesiam censetur esse Arnold. Corvin. *Aphoris. Juris Can Libro* 4. *Tit.* & §. *unde hi*. Inde fit, ut ordinationes a schismaticis factæ, quoad exercitium, & exequrionem invaliditatis effectum habeant, *can. ordinationes* 9. *q.* 1 *cap. fraternitati* 2. *de schismat* Qui loquendi modus cum hac distinctione pe necessarius est, ad conciliandos canones, qui videntur contrarii in *can. Arrianos* 73. *in can. ventum* 18 1. *q* 1. *in can. in Ecclesia* 68. *in can. qui perfecti ibid* Cæterum quoad potestatem characteris schismatici Episcopi validè ordinant, quamquàm illicitè. *Morin. de sacris ordinat. exercit.* 5. *cap.* 1. latè *Gonzal. in cap.* 2. *de schismat. Anacletus ubi supra n.* 24. Et hoc est, quod pariter potestarem baptizandi non amittere schismaticos, dicitur in *can. nullus autem de consecr. dist* 4.

(x) *Apostasia*.

DISSERTATIO XVIII.

Juliani apostatæ historia, qua definitio apostasiæ illustratur. Opinio Suarez refellitur. Apostasia est abnegatio fidei. Hæc eius essentia. Conversio ad aliam sectam per accidens contingit. Divisio apostasiæ tradituæ, explosa specie apostasiæ inobedientiæ.

VEstibulum ante ipsum hujus dissertationis non adumbratam imaginem tutemi eruditos

apo-

apoſtaſiæ proponam, ſed eminentem tantæ impietatis effigiem, Julianum nempe Imperatorem, qui ſceptrum tenuit ab anno 362. reparatæ ſalutis; atq; interim ex lineamentis, coloribuſq; perditiſſimum hominem referentibus Incem accipiet textus canonicus in Decreto Gratiani in *can. Julianus* 11. *q.* 3. ubi: *Julianus Imperator anamvit eſſet apoſtata &c.*

Hùc hùc verte oculos ſtudioſe Iuris, qui repreſentatam exoptas tanti ſceleris immanitatem. Viden hunc Imperatorem? ipiſſima apoſtaſia eſt, ut loquitur Charmides ille *apud Plautum in Trinum. Actu* 4. *ſcen.* 2.) Ut primùm hìc
164 liberas Imperii habenas tenuit, nil prius habuit, quàm ut collapſum Conſtantim, ac filiorum ævo Idolorum cultum reſtitueret. Crucem abſtulit ex vexillo, quam Conſtantinus appoſuerat. Auſpicantibus Chriſtianis Conſtantinopoli ſolemne jejunium quadrageſimæ, cuncta cibaria ſacrificiis Deorum polluit, quæ venum publicè in foris exponi ſolebant, ut ſic illi cibis veſci immolatis cogerentur. Idem hic Cæſaream Cappadociæ ex numero Civitatum delevit, quod cives haberet chriſtianæ Religionis tenaciſſimos cultores, quodque fana Iovis Urbis Patroni olìm diruiſſent, minatus, nunquàm ſe ab affligenda Civitate temperaturum, niſi Idolorum delubra quamprimùm rurſùs extruerent. Cum hujus Tyranni nefaria impudentia in reſtituendo Deorum cultu ubique ferveſceret, ad eam retundendam Spiritus Domini plures piiſſimos Viros armavit, Macedonium, Theodulum, Tatianum, qui ob confracta Idola craticulis impoſiti martyrium conſummarunt, Philippus Hadrianopoli Epiſcopus, aliique cum eo incendio cremati ſunt, quod Idolorum ſimulac a confregiſſet. Tales quoque fuere Iuventinus ac Maximinus, qui poſtea meruernnt egregia oratione a S. Joanne Chryſoſtomo collaudari. Talis quoque mimus ille Porphyrius, qui cum Chriſtianam Religionem tiſui exponeret, baptiſmo per jocum initiatus, ſerio exinde Chriſtum confeſſus, necatuſque Tyranni juſſu in Cœlum evolavit martyrii palma coronatus. Audiatur adhuc, quouſque improbitas hujus Imperatoris progreſſa ſit. Eloquentiæ, & doctrinæ humanioris ſtudia Chriſtianis auferre molitus eſt, inquiens: Gentilium eſſe concinnè loqui, & græcari. Chriſtianorum autèm infantiam, & barbariem; quorum ſapientia nil aliud eſſet, quàm verbum *credo*. Nondum omnis nequitia ſceleſtiſſimi captis deſcripta eſt. S. Gregorius Nazianzenus *Orat* 1. *in Julian* narrat, ipſum hunc Julianum ſanguine victimarum balneum paraſſe, quo corpus abluens baptiſmi ſignaculum in quantùm poſſet obliteraret, deleretque, eodemque ſanguine manus profanandas credidit, quibus ſacram Euchariſtiam ori admoturus acceperat. Horret animus plura effari. Vitam tamen indigniſſimè actam celeſti ſupplicio affectus abſolvit, nam bello in Perſas deſtinato cum eo animus proceſſiſſet, ut ad propitia fallſa Numina, quæ colebat, teddenda, voviſſet, de Perſis victor ſi reduiſſet chriſtianos homines Diis immolaturum; in Perſas caſtra movit, ſed in locis difficillimis demens Imperator conſiſtens, & ibidem hoſtium copiis circumventus, iniquè inire pugnam coactus eſt, in qua dum audacter ſe, ſuoſque effunderet in hoſtes, ſubitæ equeſtris haſta cute brachii ejus præſtricta, coſtis perfoſſis, hæſit in una jecoris fibra, hianteſuffoſſi vulneris latere, ipſe autem ſanguine cum manum impleſſet, eo in aerem projecto, exclamavit *Vicisti Galilæa*. Sic nefarius Apoſtata expertus eſt ultionum Dominum, dum eadem die, quo ipſius reſcripto paſſi ſunt Romæ SS. Joannes, & Paulus, ipſe Julianus necatus eſt. Omnia hæc Auctores enarrant probatiſſimi apud Baronium *anno* 362. *&* 363 & Spondanus *ad idem ſeculum*. *&* *Ludovicus Aurelius*.

Inferendum nunc ex hac hiſtoria ex ſelectiſſimis Auctoribus deducta; apoſtatam eſſe, qui a 165
fide ſemèl ſuſcepta defecerit; prout Julianus, qui nil intentatum reliquit, ut totum ſe abalienaret a chriſtiana Religione, ipſum ſtudens baptiſmi characterem ſanguine victimarum abolere. Ideoque ſupponit hoc crimen præceſſiſſe baptiſma, tum retrò abiens apoſtata dicitur, & prævaricator baptiſmi, ut ſcitiſſimè ſcriptum eſt in *can. non obſervetis* 16. *cauſa* 26. *q.* 7. ibi: *Sciant ſe fidem chriſtianam, & baptiſmum prævaricaſſe, & paganum, & apoſtatam ideſt retro abeuntem, & Dei inimicum iram Dei graviter in æternum incurriſſe*. Et hic loquendi modus, ut apoſtata *retroeat*, uſurpatur paſſim a Iure noſtro, ut patet ex textu in *cap. quidam in fine de ſchiſmat.* ibi: *Cum minus malum exiſtat vitam Domini non agnoſcere, quam poſt agnitam retrocire*, patet ex textu in *can. ſi quis* 4. *q.* 3 ibi: *Si quis vero a ſuo propoſito retrorſum exorbitaverit*. Et ideo apoſtatæ dicuntur recedentes in *can. beatus* 3. *q.* 4. ibi: *Tranſgreſſores enim ſponte Legis ſuæ, eiuſque violatores, & recedentes apoſtatæ nominantur*. Dicuntur abiicere normam chriſtianæ Religionis in *can. infames* 6. *q.* 1. ibi: *Omnes, qui chriſtianæ Legis normam abiiciunt*.

Exponitur tamen tot Canonum ſententia congruens adductæ a nobis definitioni, perbellè a Carena *P.* 2. *de Off. S. Inquiſit. Tit.* 3. §. 1. *ex Riccius. de Jure perſonar. Libro* 4. *cap.* 2. *n.* 1. 166
& Sanch in ſumma Libro 2. *cap.* 7. *n.* 15. qui adnotandum monet, in apoſtaſia duo eſſe conſideranda; receſſum omnino factum a ſemel ſuſcepta fide; & hoc in ſe includit eſſentiam apoſtaſiæ; deinceps converſionem ad aliquam ſectam, ut de Juliano apoſtata nuper dictum eſt: Et hoc eſt quoddam accidens; propterea quod primum evenire ſine altero poteſt. Integer hic re- 167
ceſſus a ſancta fide Chriſti D. quem exigimus in definitione, diſtinctionem inducit inter hæreſim, & apoſtaſiam: nam hæreticus non integre a 168
vera recedit Religione, *can. per capita* 17. *diſt.* 30. *can. Acacius* 24. *q.* 1. *can. hæreſis* 24 *q.* 3.

Call.

exn. a recta ; ea . memor ſum 24 *quæſt.* 1. *Conſt. Leon. X.* 40. quæ incipit: *Exurge*. Apoſtata peoitus a Religione ſancta deciſcit, *can. non poteſt* 2. *q.* 7. *can. beatus* 3. *q.* 4. *can non obſervetis* 26 *q. ult. L.* 1. *Cod. de apoſt.* latè *Royas de hæret. P.* 1. *n.* 485.

Contendit Suarez *de fide diſp.* 16. *ſect.* 5. exiſtimans, hæreticum deficientem a fide verè, & propriè dic apoſtatam. Quæ Suarez opinio infirmanda eſt, & quę in contrarium opponi poterunt refutanda.

I. Obſtat textus in *cap. contra Chriſtianos de hæret. in* 6. ibi: *Contra Chriſtianos, qui a ritum tra-*
169 *ſierint, vel redierint Judæorum* (& infra) *erit tamquam contra hæreticos &c. procedendum*. Ergo hæretici ſunt apoſtatæ, licèt non ſint omnis everſores veritatis.

Facilis reſponſio. Omnis apoſtata eſt etiam hæreticus; nam penitùs a oſtataa fide recedit. Et ideò eſt hoc conſtitutiſſimi juris, contra apoſtatas a fide in totum recedentes, Inquiſitores hæreticæ pravitatis poſſe procedere, *cap. filii, cap. licèt commiſſi de hæret. in* 6. & per hos textus id explicat *Royas de hæret. P.* 1. *n.* 489.

II. Obſtat textus in *L. nos reddentes* §. *manifeſtè Cod. de ſum. Trin* ibi: Denegantes Jeſum a Chriſtum unigenitum Filium Dei, incarnatum de Spiritu Sancto, judaicè, atq apoſtaticè. Ergo ſunt apoſtatæ, qui errant certis in articulis.

Reſpondetur, qui negant Filium Dei, convellunt funditùs Chriſtianam Religionem; ideò merentur apoſtatæ dici. Sed Royas *ubi ſupra* videndus, qui hunc textum adducit n. 489.

III. Obſtat, quod ſi quis in aliam, & aliam hæreſim labereiur quotidie, quouſque totam prorsùs deſereret catholicam fidem, jam ex hæretico, per augmentum hæreſum priore nomine amiſſo, apoſtata fieret. Quod eſt abſurdum, cum ſemel tale ſemper tale ſit, *L. aſſumptio ff. ad municip.*

Reſpondet *Melchior Canus de loc. theol. Libro* 12. *cap.* 8. hoc argumentum eludendum ſic eſſe. Quamlibet enim hæreſes cumulentur, ſi Chriſtum homo ille perditus generaliter profitetur, & ſub chriſtiano vocabulo ejus fidem impugnat, hæreticus ſemper erit, apoſtata non item; fiet igitur apoſtata, ubi primum, & Chriſti nomen, & totam omninò Religionem deſereie inſtituerit, non per hæreſum cumulationem, ſed per apoſtaſiam novam, quæ majus quiddam eſt hæreſi, *can. non poteſt* 2. *q.* 7 *Royas ubi ſupra n.* 485. Nec novum eſt minora per majora aboleri, §. *cum ex aliena*, & §. *ſi famen Inſt. de rer. div.* Quemadmodum (ut proſequitur Canus ubi ſupra) ſi quis cœnam ad
170 ſequentem diem variis poculis quam maximè poſſit, varioque item ſermone produxerit, cœna jam illi mutato tempore in jentaculum, aut prandium etiam converteiur; nec priorem retinebit nomenclaturam. Dicam ego fortaſsè planiùs; argumentum illud ſolum concludit, apoſtaſiam non eſſe crimen ſpecie diſtinctum ab hæreſi, ſed tantùm inducere ei cumſtantiam, ut dicunt aggravantem intra tamen eandem ſpeciem; magis enim, eiminus non differunt ſpecie. Ita Ca ena *ubi ſupra n.* 8.

IV. Obſtat locus Tertuliani *de præſcriptionib. cap* 4. ibi: *Perſecutio martyres facit; hæreſis apoſtatas tantùm*.

Cæterum loquendi modus, quo utitur Tertulianus, ex ipſo Tertuliano explicabitur, qui varias recenſet hæreſes eo Libro, eorum etiam, qui principium, & lapidem angularem noſtræ Religionis Chriſtum Jeſum impetunt, & è medio tollere moliuntur. Ut Marcion ille, de quo ipſe Tertullianus *cap.* 30. *eod. Libro*, & *cap.* 37. ibi ait: *Quo denique Marcion jure ſilvam meam cedis?* Hos, & ſimiles vix putat Tertullianus Chriſtianos appellandos, *cap.* 37. ibi: *Si enim hæretici ſunt, Chriſtiani eſſe non poſſunt*, *cap.* 16. ibi: *Correptionem deſignantem cauſam hæretici conveniendi, & hoc unum ſcilicet, quia non eſt Chriſtianus*. Ratio hæc eſt, quia potiùs a ſecta ipſa conſtituta nomenclatur ā aſſumere debent hæretici, ut teſipiſcant. Textus elegans in *L. damnato* 6. *Cod. de hæret.* ibi: *Nec Chriſtianorum appellatione abutantur, ſed quemadmodum Arriani ab Arrio*, & eadem ratio eſt apud *B. Cyprian. Libro de unit. Eccl.* & *B. Hieronym. in* 2. *Libri contra Luciferianos*. Quamobrem, & Judam Chriſti D. proditorem, & ab eo per ſummum nefas abalienatum apoſtatam dixit Sedulius *Libro* 4. *Carm.*

Tunc vir Apoſtolicus, nunc vilis apoſtata factus.

Regrediendo jam in viam, a qua divertere nos coegit opinio Suarez, quæ fuit diligenter expendenda; quem conſtat contra torrentem natare, ut ait *Carena de Off. S. Inq. P.* 2. *Tit.* 3 §. 1. *n.* 4. Quoniam innotuit differentia inter hæreſim, & apoſtaſiam: quòd apoſtaſia ex pugnatrix eſt totius fidei, quatenus in ſe eſt; id conſequuti ſumus, ut primum apoſtaſiæ, omniumque maximum innotuerit requiſitum, quod Carena *ubi ſupra*, cum aliis magnæ exiſtimationis Scriptoribus edocuit. Dicebam tamèn per accidens eſſe, ut poſt receſſum a tota fide, quis convertatur ad aliam ſectam. Nam contingere poteſt, ut quis etiam ad aliam ſectam non convertatur, ut de Luciano Samoſateno evidens eſt. Is enim ſub Aurelio Imperatore anno Chriſti 171. cum Antiochiæ Concionatoris munus exercuiſſet ad Chriſtianos in officio continendos, fidem ſanctam adeò abnegavit, ut acerrimus ejus deriſor poſtmodum fuerit, & arbeus, qui in *Philopatr.* D. Paulum auſus eſt ludibrio exagitare; a canibus tamen in pœnam miſerè diſcerptus, & laceratus. Narrat *Spondan. ad Baron. anno* 171. *n.* 2. & *Bernin in præfat. ad Tom.* 1. *de hæreſib.* Cæterum ex adverſo contingere id quoque poteſt, ut deſertor hic fidei, ad impias Judæorum, aut Saracenorum ſectas tranſeat

ſeat, textus in *cap. quidam* 4. *de apoſtat.* ad quem textum *Gonzal. in comment.* textus in *l. eum* 5. *Cod. de apoſtat.* ibi: *Ex cultu Chriſtiana Religionis in nefandam ſectam, ritumque tranſduxerit.* Et egregius eſt textus etiam in *cap. contra Chriſtianos de hæret. in 6.* ibi: *Contra Chriſtianos, qui ad ritum tranſierint, vel redierint Judæorum &c.* & de his ipſis extant Bulla *Nicolai IV.* quæ incipit: *Turbato corde*, & Bulla *Gregorii XI.* quæ incipit: *Admodum dolenter*, indicatæ a Carena *ubi ſupra §. 3. n.* 10. Item contingere poteſt, ut idololatriam idem amplectatur, *can. ſi quis* 4. *de penit. diſt.* 5. *cum Preſbyteros* 32 *diſt.* 50. *can de his* 26 *q.* 6.

Definitionem apoſtaſiæ lucuſenter, ut arbitror, jam expoſitam; ſubſequitur diviſio, quæ
171 antiquioribus præſertim placuit, ut alia ſit apoſtaſia perfidiæ hactenùs expoſita, quæque ad rem noſtram pertinet; alia inobedientiæ, quam deduci putant ex *can. alieni* 3. *q.* 4. *ex can. alieni* 2 *q.* 7. *ex cap. ſi quis, ex cap. illud de major. & obedi.* alia irregularitatis, cum qui ab ordine aſſumptæ Religionis, Ordinisve recedunt, *cap. fin. de apoſt. cap. ex parte de tempor. ordin. can. fin. diſt.* 50. *can. quantum diſt* 47. *can. beatus* 3 *q.* 4. Si quis meum ſenſum exploret, de illa ſecunda ſpecie; maximè vereor, an inobedientia abſolutè accepta ſit apoſtaſia; nam vel quis non obtemperat, exiſtimans, Pontifiem auctoritate condendi canones carere, & hic hæreticus eſt, *can. nulli diſt.* 11. aut quia veriſſimus fidei cultor eſt, & credit; & hoc delictum aliud committet, nempe contemptus, *can. ſi quis a ſuo* 3. *q.* 4. Nec aſſerimus propterea contemptum impunitum abiturum, imo pœnæ ſubjacet, de quia in *d. can ſi quis a ſuo* 3. *q.* 4. *in cap. quoniam frequenter, ut lite non conteſtata.* Hanc igitur ſecundam ſpeciem miſſam facio; nullo enim tuto nititur fundamento, cum nil ex Canonibus, quibus utitur Gloſſa, quibuſque in *cap. 1. de apoſtat.* ſuam primùm adſtruxit opinionem, deducatur.

Ad pœnas quod attinet in veram apoſtaſiam a Religione; talis enim cenſetur apoſtaſia, quo-
172 tiès ſine adjuncto apoſtaſia dicitur; ut ſcitiſſimè obſervat *Gonzal. in cap quidã* 4. *de apoſtat. n.* 4. Quamquàm ut ſupra diximus in reſponſione ad tertiam oppoſitionem, non abſre hæreſis quoque apoſtaſia dicitur, p out etiam hunc loquendi modum apud veteres uſurpatum inveniaſ, ut apud Tertulianum, ultra locos ſupra adductos in Libro adverſus Valentinianum *cap.* 1. ibi: *Quia plurimùm ex apoſtatis veritatis, & ad fabulas facilè eſt, & diſciplinæ non terretur.* Apoſtatæ autem veritatis ibi ſunt Valentiniani hæretici. Plane impium hoc crimen apoſtaſiæ, tam execrabile viſum eſt primis Eccleſiæ ſeculis, ut venia etiam hiſce rebellibus in exitu vitæ denega etur, *cap.* 1 *& 26. Concil.*
173 *Illiberin. et ibi Gonzal.* quo alludit textus in *l. 3. Cod. de apoſtat.* ibi: *Sed nec unquàm in ſtatum priſtinum revertantur: nec flagitiorum horum obliterabitur pœnitentia (& infra) perditis verò, hoc eſt ſanctum baptiſma profanantibus nullo remedio pœnitentiæ, quæ ſolet aliis criminibus adeſſe, ſuccurritur.* Verum tantus rigor in Concilio Nicæno fuit mitigatus, & indultum a Syricio Pontifice *epiſt* 1. *ad Himerium cap.* 3. ut pœnitentiam toto vitæ tempore peragerent, ſolumque a communione arcerentur, præterquam in articulo mortis. Recentiori Jure expreſſiùs ſtabilitum eſt, ut hæreticorum pœnis coerceantur, qui ſanctam fidem prodidiſſent, ſanctumque baptiſma profanaſſent; textus in 174
cap. contra Chriſtianos de hæret in 6. ibi: *Tamquam contra hæreticos &c. procedendum.* Notarunt *Gonzal. in cap. quidam de apoſtat. num* 16. *Carena de Off. S. Inquiſit. P.* 2. *Tit.* 3. §. 8. ibi: *Breviter in hac re dicendum, apoſtatas iiſdem pœnis ſubjacere, quibus hæretici ſubiacent. Farinac. de hæreſ. q.* 183. *n.* 19. *Sanchez Libro* 2 *Moral. cap.* 7. Conferunt textus in *can non poteſt, in can. infames* 6. *q.* 1. *in can. celebritatem de conſecr. diſt.* 3. ut ex his locis *Corvinus in Aphoriſm. Libro* 4 *Tit* 9.

Pœnæ hujuſmodi, eo quod graviſſimum ſit hoc 175
ſcelus, cum & hæreſim contineat, non propterea geminandæ ſunt, *ex. gr.* non duplici excõmunicatione ſet untur apoſtatæ, ſed unica ligantur, ut *Scortia* docet *Theorem.* 40. *Laymn. in ſumma Libro* 2. *Tract.* 1 *cap.* 15. *n* 4. *Carena de Off. S. Inquiſit. P.* 2. *Tit.* 3. §. 8. *n.* 23. *verſ. circa.*

Ratio hujuſmodi penarum ipſa ſceleris eſt 176
immanitas; placet tranſcribere verſus Tertulliani conſcriptos ad Senatorem ex chriſtiana Religione ad Idolorum ſervitutem converſum, quibus apoſtaſiæ pravitas deſcribitur.

Quid mereare videt, minus eſſes fortè notandus
Si tantum hoc ſeſſet, & in hoc erroꝛe maneres
At tum vericola penetraveris oſtia Legis,
Et tibi molle Deum paucis acceſſerit annis,
Cur linquenda tenes, aut cur retinenda relinquis?
Nilque colis, dum cuncta colis, nec corde retractas
Vera quid a falſis, quid ab umbris lumina diſſent, (& infra)
Mens autem ſtabilis nullo pervertitur aſſu.
Ipſaque ſimplicitas nunquàm mala cogitat ulla
Hinc ſincera fides æterna fide fruetur,
Et contra dolus longo cruciabitur igne.
Elige quid velis, ut digna præmia viteſ.
Non leve crimen erit, ſi cognita vera relinquat.

DE

DE JUDÆIS.

TITULUS V.

QUousque tandem Evangelicæ veritati tam pertinaciter obsistent Judæi? Hæc quidem Natio in primis olim dilecta Deo; miserrimè postmodum, e sua excidit conditione Cælo, terrisque reddita abominabilis: sine sceptro, sine Regno, sine Prophetis, sine Sacerdotio, exul, extorris, inusta [a] macula dedecoris, & ignominiæ, turpissimam ubique servit servitutem. Et tamen adhuc divinam non intelligit ultionem; adhuc constans in execrabili pertinacia perstitit: isdemque tenebris, tetraque caligine videtur obvoluta, quæ terris incubuit, quùm mitissimus Reparator nostri generis diris modis affixus ligno inter acerbissimos cruciatus animam exhalavit.

Nihilominus sancta Ecclesia divinitùs instructa Judæos ex [b] pietate sustinet in locis Christianorum; tùm ut hac clementia ad suscipiendam catholicam fidem alliciantur; tùm ad hoc etiam, ut quoniam Scripturarum penes se codices habent, ubi Filii Dei adventum sancti Prophetæ prænunciarunt, his uti possit ad fidei comprobationem, *can. qui sincera dist.* 45. Et ut ad rem D. Augustin. *in Psal.* 56. de Judæis ita scripsit: *Librarii nostri facti sunt; quomodo solent servi post dominos codices ferre.*

Quùm ergo Judæos ex pietate toleret Ecclesia; molestias his vetat inferri; Synagogas (c) permittit; in easque prohibet Christianos irruere. Sic quoque eis cœmeteria indulget, ut nemo ea possit invadere, & corpora exhumare, *cap. sicut de Judæ.* eademque vestibus exuere, quod solidissimè demonstrat Votum (d) eruditissimum in *Pisana violati sepulchri die* 21. *Junii* 1709. *Illustrissimi, ac Reverendissimi D. FRANCISCI FROSINI S. R. Imperii Comitis, Archiepiscopi Pisani.* Non patitur Judæos ad fidem compelli, *d. cap. sicut*, nec finit eorum filios (e) invitis parentibus baptizari. Vetat eos suis spoliari possessionibus, *cap. Judæi* 5. *de Judæ.* Dicuntur de populo, & corpore Civitatum (f) ubi morantur; liganturque (g) earum Statutis, tam quoad onera, quàm etiam quoad commoda. In spiritualibus rebus, & ecclesiasticis obnoxii sunt ecclesiasticis Judicibus; in profanis, Principibus sæcularibus, *Sperellus decis.* 1. Quin imò variis privilegiis eorum

secu-

ſecuritati, commodiſque proſpectum, *can. diſpar.* 23. *q.* 8. *Clemens* VIII. *Conſtitut.* 26. §. 4. *& Conſtitut.* 65. §. 14. *Tuſch. Lib.* 1. *concluſ.* 374. Juramento (*b*) obligantur, *can. movet te* 22. *q.* 1 & ejus abſolutio ad effectum agendi petenda eſt coram Judice Eccleſiaſtico. Tandem ex hoc ipſo, quod tolerentur in Civitatibus Chriſtianorum, ibique fixum domicilium habentes dicantur Cives, infertur ad eos quoque pertinere jus retractus; *De Luca de ſervit. diſc.* 70.

Caveant tamen Judæi, ne Eccleſiæ, Canonumque abutantur clementia; non enim tunc erunt tolerandi; imo e Civitatibus, Regniſque Chriſtianorum ejiciendi; ut contigiſſe monumentis hiſtoriarum (*i*) proditum eſt; vel ſi adhuc tolerentur inter Chriſtianos, non idcircò delinquentes pœnas Legum, Canonumque ſeveritatem evitabunt. Si uſuras (*k*) extorqueant a Chriſtianis, eas reſtituere obſtringuntur, *cap. poſt miſerabilem de uſur.* alioquin cum illis communio Chriſtianorum denegatur, ut exprimitur *in eo Textu*. Si Chriſtianum ad ſuos ritus inducant, ut hæretici tractantur; *Nicolaus* IV. *Conſt.* 1. *Turbato*. Si nutrices Chriſtianas habeant, arbitrio Magiſtratuum puniuntur; *Conſtit.* 10. *Gregor.* XIII. *Antiqua apud Petram in Comment. ad conſt. Apoſtol. Tom.* 3. *ad Conſtit.* 2. *Innoc.* IV. *incip. Impia*. Si Judæi periti in arte medendi ſe conferant ad Chriſtianos infirmos, puniuntur, prout ſtatuitur in *Conſtit.* 68 *Gregor XIII. quæ incipit Aliàs*, & extat in Synodo Piſana anni 1708. *habita ab Illuſtriſſimo, ac Reverendiſſimo Franciſco Froſinio, ejus Diœceſis Archiepiſcopo*. Si Libros Thalmudicos, (*l*) Cabaliſticos, alioſque nefarios Codices retineant, puniuntur; in eoſque procedere Inquiſitores poſſunt: ut ſtatuitur in Conſtitutione *Gregorii XIII.* quæ incipit *Antiqua Judæorùm*, & extat apud *Carenam de Off. Inquiſit. P.* 2. *Tit.* XIV. §. 13. Si converſum ab eorum ferali ſecta ad fidem Catholicam ſaxis, aut alio furoris genere attentarint Judæi, eoſdem flammis dandos, Conſtantinus ſanxit in *L. Judæis* 3. *Cod. de Judæis*. Si Chriſtianos deriſerint; redemptioniſque noſtræ Hoſtiam ſalutarem, a S. Inquiſitione coercentur, *Gregor.* XIII. *in Conſtit. Antiqua Judæorum* § 14. *Carena ibid. ubi ſupra*. *Tondutus Reſol. Benefic. cap.* 48. Denique Judæi in his tolerandi non ſunt, quæ tendunt ad opprobrium illius, qui probra noſtra delevit, *cap. in nonnullis in fine de Judæis*.

SUMMARIUM.

1. IN *Judæis merula eſt*.
2. *Diſputatur, an Judæi ſint infames?*
3. *Olim Judæi non erant infames*.
4. *An Judæi poſſint eſſe tutores?*
5. *Judæi tolerantur ab Eccleſia*.
6. *Quis nam ſit finis Judæos tolerandi in locis Chriſtianorum?*
7. *Exponitur textus in Novella* 146.
8. *De ſacris Bibliis, & eorum verſionibus*.
9. *Depravatio ſacrorum Bibliorum facta a Judæis*.
10. *De Synagogis Judæorum*.
11. *In locis Chriſtianorum Judæis Synagogam habere permittitur*.

11. *Nova Synagoga erigi non poteſt ſine conſenſu Pontificis.*
13. *Votum Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi D. D.* FRANCISCI FROSINI *Archiepiſcopi Piſani.*
14. *Olim cum pretioſis veſtibus cadavera Judæorum humabantur.*
15. *Qui nam abuſus inde orirentur?*
16. *Concluſio adducti Voti hæc eſt: quod cadaver etiam Iudæi veſtibus a quoquam ſpoliari non poteſt.*
17. *Defunctorum cadavera inſepulta non ſunt relinquenda.*
18. *Deteſtabile crimen gentes reputabant inſepulta cadavera relinquere.*
19. *Debitoris inopis corpus ad inſtantiam creditorum inſepultum relinquere, inhumanum eſt.*
20. *Publicè utile eſt cadavera ſepelirì.*
21. *Injuria affici cadaver non debet.*
22. *Pœna violantium cadavera.*
23. *Sepulchra olim tamquam quid ſacrum.*
24. *Canotaphia quid ſint?*
25. *Nec reſici ſepulchra, nec tranferri oſſa ſine Decreto Pontificum poterant.*
26. *Violatio ſepulchrorũ crimẽ etiam erat religionis.*
27. *Violatio ſepulchrorum proxima ſacrilegio.*
28. *Pœnę violantium ſepulchra.*
29. *Spoliantes cadavera dicuntur ſepulchrorum violatores.*
30. *Datur adverſus eos actio ſepulchri violati.*
31. *Actio hæc cuilibet de populo competit.*
32. *Actio furti datur etiam ei, qui non eſt dominus.*
33. *Deciſum fuit etiàm, ab exhumato cadavere pueri Hebræi veſtes ſubtractas eſſe reſtituendas.*
34. *Non videntur Iudæi ad ſepulturam admittendi.*
35. *Mundo odibilium cadavera in pœnam inſepulta relinquenda.*
36. *Iudæi mundo odibiles.*
37. *Actio violati ſepulchri non datur adverſus violantes hoſtium ſepulchra.*
38. *Ab ipſis Iudæis ſpoliabantur hoſtium cadavera.*
39. *Id ipſum probat textus in* L. Sepulchra de ſepulchro violato.
40. *Iudæi hoſtes chriſtianæ Religionis ſunt.*
41. *Probatur hoc ex ipſo Thalmud; & ex ſacris Canonibus.*
42. *Demolientes bannitorum ſepulchra non puniuntur.*
43. *Res derelicta occupantium fiunt.*
44. *Veſtes cadaverum pro derelictis habentur.*
45 *Veſtes ad ſuperſtitionem in ſepulchris repoſita impunè rapiuntur.*
46. *Sepulchralis honor Iudæis non debetur.*
47. *Quis hic honor ſepulchralis, eruditè exponitur.*
48. *Nec inſcriptiones ſepulchrales, nec funerei apparatus Iudæis conceduntur.*
49. *Cereis accenſis ad campum Iudæi cadaveraducere non poſſunt.*
50. *Campum ſepulchralem ſepire muris non poſſunt Iudæi.*
51. *Sepeliri tamen cadavera Iudæorum publicè intereſt.*
52. *Iudæi iure communi utuntur.*
53. *Sepulta Iudæorum cadavera extrahi, & violari non poſſunt.*
54. *Hoſtium quoque cadavera ſunt ſepelienda.*
55. *Exponitur textus in* L. hoſtium ſepulchra ff. de ſepulchr. viol.
56. *Loca religioſa, & ſacra ab hoſtibus capta, deſinunt eſſe talia.*
57. *Hoſtes qui nam dicantur?*
58. *Iudæi verè hoſtes non ſunt?*
59. *Iudæi dicuntur, de populo.*
60. *Differentia inter Saracenos, & Judæos.*
61. *Judæi cum tolerentur, neque in perſona, neque in rebus offendi poſſunt.*
62. *Merces Iudæorum projecta in mare occupantium non fiunt.*
63. *Judæorum ſepulchra quaſi hoſtium violari non poſſunt.*
64. *Adducitur Clementis* III *Conſtitutio.*
65. *Veſtes cadaverum Judæorum ſubripi non poſſunt.*
66. *Veſtes hujuſmodi non habentur pro derelictis.*
67. *Subtracta hæredibus ſunt reſtituenda.*
68. *Theodorici reſcriptum eruditè, ac felicìter exponitur.*
69. *Roderici formula enucleatur.*
70. *Rodericus loquitur de theſauris in ſepulchris repoſitis.*
71. *Theologorum ſententia de non reſtituendis theſauris in ſepulchis inventis conciliantur cum aliis contrarium ſentientibus.*
72. *Judæi veſtes ſuorum cadaverum, pro derelictis non habent.*
73 *Stat contra Judæos præſumptio ſuperſtitionis.*
74. *Iudei olim ſepulchra magnificè ornabant.*
75. *Iudæi commiſeratione digni, ſi priſco honore privati, curant, eorum cadavera pretioſis veſtibus ornari.*
76. *Diſputatur, an filii Iudæorum invitis parentibus poſſint baptizari?*
77. *Scoti ſententia refutatur in hoc articulo.*
78. *Filii Iudæorum ſunt ſub eorum poteſtate.*
79. *Reſponſum ſacræ Congregationis in hoc articulo enucleatur.*
80. *Deciſio altera Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi* D. FRANCISCI FROSINI *Archiepiſcopi Piſani.*
81. *Aliquando filii Iudæorum invitis parentibus rectè baptizantur.*
82. *Diſputatur, an Iudæi poſſint immobilia poſſidere?*
83. *De Gazzaga Iudæorum jure.*
84. *An Judei gaudeant hypotheca ſuper bonis immobilibus Chriſtianorum?*
85. *An Iudæi dici poſſint de populo?*
86. *Diſputatur, an Iudæi ſtatutis Chriſtianorum ligentur?*
87. *Hebræi juramentum præſtare poſſunt.*
88. *Modi adhiberi ſoliti a Iudæis ad juramentum.*
89. *Judæus juramento obligatur.*
80. *Judæi volentes impugnare contractum juratum*

Digitized by Google

tum absolutionem petere debent a Iudice ecclesiastico.
91. *In quo consistat absolutio juramenti ad effectum agendi?*
92. *Contra Christianum Iudæo non debet juramentum suppletorium deferri.*
93. *Historiæ adducuntur, quibus constat, Iudæos a variis Regnis justè fuisse depulsos.*
94. *Disputatur, an Iudæi contra Christianos possit usuras exercere?*
95. *Defenditur negativa sententia.*
96. *De Thalmud Iudæorum, an licitè ab his retineatur; & a quo puniantur Judices?*

EXPLICATIONES.

(a) *Iniusta.*

DISSERTATIO I.

An Judæi infames sint? Distinguitur inter Ius vetus, & novum. Olim quidem etiam sub christianis Imperatoribus infames non erant. Nunc tamen nota infamiæ iuusti dicuntur Iudæi.

INustos macula dedecoris, & ignominiæ dicimus in nostro Titulo Judæos. Hoc exponendum est.

Mirum dictu, sed verum; cum in conspectũ venit eorum aliquis, illicò vultum, personamque totam aversamur, despicimus, ut exosam, & societate hominum indignam. Hoc, quod ipsum experimentum in dies comprobat, in Jure pariter observatum deprehendas.

Macula in Judæis ineffe dicitur *in can.* nulla *officia dist.* 54. ibi .. Si qui verò Christiani ab
1 .. eis Judaismi ritu sunt maculati.

Expositi ad contumeliam Judæi dicuntur in *L. nullus* 13. *Cod. de Iudæis*, ibi .. Nec exposi.. tum eum ad contumeliam Religio qualiscum.. que proficiat.

Conditionis extremæ Judæi appellantur in *L. hac valitura verf. & qui, Cod. de Judæis*, ibi: .. Habeantur ut antea conditionis extremæ.

Hinc an infames Judæi sint, disputatũ video?
2 Judæos infames esse, defendunt *Covarr. in Clement si furiosus* 1. §. 2 *n.* 3 *Osuald. ad Donell. Libro* 18. *cap.* 7. *Lit. N. Decian. Libro* 5. *Crimin. cap.* 21. *Cened. Coll.* 77. *ad Decretal. Lara de Anniverf. cap.* 4 *Carena de Off. S. Inquisit. Tit.* 14 P. 2. *in princ. Leo in Thesaur. fori eccl. P.* 4. *cap.* 4. *n.* 29. *Venturin. consult.* 39. *n.*° 112. *Castill. Decis. Sicil.* 107. *n.* 47. *Ab Ecclesia observ* 280. *n.* 9. *Fragos. de regim. Reip. Christ. Tomo* 2. *Libro* 1. *disp.* 2. §. 8. *n.* 238. Ultra alios apud *Bonden. Tomo* 2. *collect.* 22. *n.* 23. Quamobrem omnibus infidelibus pejores Judæos esse, probat *Chartar. decis criminu. for.* 78. *n.* 23. quod adnotavit Illustrissimus D. meus Bonfinius *in Append. ad Bannim. cap* 25 *n.* 11.

Hæc sententia probatur 1. ex *L. ult. Cod. de Judæis*, ibi .. Hac valitura in omne ævum Lege .. sancimus, neminem Judæorum, quibus om.. nes administrationes, & dignitates interdictæ .. sunt (*& infra*) & qui ad honores, & digni.. tates irrepserit, habeatur ut antea conditio.. nis extremæ; Atque ex hoc textu *Osualdus supra laudatus* hoc statuit inquiens: *Exindeque infamia illis iniusta videtur.*

Probatur II. ex *cap. cum sit nimis* 16. *de Iudæis*, ibi: *Et officium enim pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit.* Notetur loquendi modus: cum pudore dimittat: quod indicat, et dignitates Judæis non convenire, & tamquam indignos pudore conspergi oportere, quod eas fortè assumpserint.

Probatur III. Quia Judæi advocati esse non possunt, *L. nemo Cod. de Episcop. aud.* Atqui a postulando infames arcentur, *L.* 1. §. *ut iniuriarum ff. de postul.* ibi: *Hoc edicto continentur etiam alii omnes, qui Edicto Prætoris ut infames notantur.* Atque hæc verba ad Iudæos meritò transfert Gonzal. in *cap.* 16. *de Judæis n.* 6. ex Fabro in *Rational. ad L.* 1. § *ait Prator* 8. *ff. de postul.* ibi enim Faber .. Ergo ad illud admitti, nullo .. modo, nulloque casu debent famosi, & no.. tati (*& infra*) & quos infamia ab honestorũm .. cætu segregat. Tales autem sunt Judæi, *cap. Judæi* 5. *de Judæis.*

Probatur IV. Nam, cum Judæi servilir conditionir dicantur in *cap. & si Iudeos* 23. *de Iudæis*, ibi: *Et si Iudæos quos propria culpa submisit perpetuæ servitutis &c.* habeanturque velutĩ postremi mortalium, *L. hac valitura, Cod. de Judæis*, ibi: *Habeantur ut antea conditionis extremæ;* non videtur abfre, si dixerimus, quidquid dedecoris inerat olim in supplicio crucis, in auctores recidisse crucifixionis. An non olim crucis supplicium ducebatur servilis pœna? Paulus *Libro* 5. *sent. Tit.* 21. §. *non tantum*, ibi: .. Quòd si servi de salute Dominorum consulu.. erint, summo supplicio, id est cruce affician.. tur. Tacitus *Libro* 18. *Annal.* ibi: Pseudo.. scribonianum quendam supplicio affectum ser.. vilem in modum. Plautus in Milite glorioso. *Act.* 2. *Scena* 2. Sic Palæstrionem, loquentem inducens.

Nisi quidem illa nos volt qui servi sumus
Propter suum amorem omnes crucibus contubernales dari.

Ulpian. in *L. quicumque* 8. *ff. ad L. Cornel. de falf.* ibi: *Si servi, summo supplicio affici debent*: noscuntur in his verbis manus Triboniani;

qui ex his ſuſtulit *cruces* nomen, nam antea Ulpianus ab beſtias damnari pecuniæ corruptores dixerat, & hoc erat ultimum ſupplicium, *L. reſpiciendum, L. qui ultimo ff. de pœn.* Cur ergo ſervos ſummo alio ſupplicio afficiendos Ulpianus dixit? Et quod nam hoc ultimum ſupplicium ſervile, niſi crucis? *Juvenal. Libro 2. Satyr.*

Pone crucem ſervo; meruit quo crimine ſervus?

Ex quo tamen illud ferale lignum ſanguine pretioſo Redemptoris conſperſum fuit vivificum factum eſt, ut Clem. V. ait in *Clem. 1. de Reliquiis.*

Quale ſolet ſilvis brumali frigore viſcum
Fronde virere nova, quod non ſua ſeminat arbos
Et croceo fœtu teretes circundare ramos.

ut Virgil. cecinit *Libro 4. Æneid.*

Adeoque Conſtantinus ſupplicio crucis nemisem afficiendum ſunxit, furcam ejus loco ſubrogando, Cujac. *ad Paul. ſent. Libro V. Tit. 17. lit. B.* ut reſcripſerunt Imperator. in *L. ult. Cod. Theod. de Pagan. Sacrif. & Templ. Covarr. Libro 4. cap. 5. variar. Reſol.* elegans text quem notat Cujac. in Paratl. in *L. un. Cod. nemin. licere ſignum Salvat.* Cum propterea jam ſervilis conditionis Judæi dicantur a Lege, *cap. ſi Judæus 23. de Judeis*, hoc quidem dedecus olim cruci inherens, in pœnam iis ipſis videtur inſediſſe, qui dixerunt, *morte turpiſſima condemnemus eum*, *Joan. cap. 19.*

Probatur V. Quia nulla Judæi gaudent nobilitate, ut ex textu in *L. hac valitura verſic. Habentur ut antea Cod. de Judæis* probat *Rota Romana Parte 3. recent. deciſ. 220. n. 2. in fine, & Parte 2. recent. deciſ. 249. n. 2.* ibi: *Judæi, qui nulla gaudent nobilitate.*

Probatur VI. Nam judaicæ ignominiæ teſtis locupletiſſimus eſt Iuvenalis, qui floruit temporibus Domitiani Imperatoris ideſt anno reparatæ ſalutis 83. ait enim *Sat. 2. verſ. 323.*

Nunc fuori fontes nemus, & delubra locantur
Judæis: quorum cophinus, fœnumque ſupellex.

Probatur VII. ex loco D. Ambroſii *ſerm. 17. de Kal. Januar.* ibi: Non ſolum autem Gentilium, ſed et Judæorum conſortia vitare debemus, quorum etiam confabulatio eſt magna pollutio.

Probatur VIII. ex *Lege Recaredi Regis Libro 12. Legum Viſigothor. Titulo 2. Libro 8.* ibi: Cum B. Paulus dicat: Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil eſt mundum, meritò Judæorum deteſtabilis vita, & diſcuſſionis horrendæ immunditia, omnium ſordium horrore immundior, & rebelli oportet, & abiici debet.

Probatur IX. ex *can. illi 3. cauſ. 4. q. 2.* ibi: Similiter, & illi, de quibus ipſe ait: (Cum hujuſmodi hominibus nec cibum ſumere) quia infamia ſunt notati. Atqui Judæi ſunt ex his, cum quibus cibum ſumere non licet, *can. omnes 28 q. 1. can. nullus eorum. eod. cauſ. & quæſt.* ita ut Chriſtiani convivantes cum Judæis ſint excomunicati, *d. can. omnes Concil. Eliberitan. can. 50.* ibi .. Si verò aliquis Clericus, ſine Fidelis fuerit, qui cum Judæis cibum ſumpſerit, placuit eum a communione abſtinere, ut debeat emundari. Sic enim legendum cum Rabano, in *pœnitentium Libro cap. 26.*

Probatur X. quia Judæi fœneratores ſunt manifeſti; ergo Infames, *cap. 2. & 2. de uſur. in 6. Clem. un. eod. Tit.*

Obſtat I. textus in *L. generaliter 3. §. fin. ff. de Decur.* ibi .. Eis, qui judaicam ſuperſtitionem ſequuntur Divi Severus, & Antoninus .. honores adipiſci permiſerunt; non ergo infames ſunt, *L. unica Cod. de infamib.* ibi .. Infames perſonæ licet nullis honoribus, qui integræ dignitatis hominibus deferti ſolent, uti .. poſſiot.

Reſpondetur, quicquid alii docuerint; verius cenſendum ex adducto textu, Judæos olim famoſos 3
non fuiſſe; ut paucis, ſed firmiter, ſolideque demonſtrat Oſuald. ad Donell. *Libro 18. cap. 7. Litera N.* inquiens: *Licet jam olim hanc gentem apud Romanos famoſam fuiſſe arguat, Covarr. in Clement. ſi furioſus de homic. P. 1. §. 2. n. 8. contra tamen videtur arg. ex L. 3. §. ult. ff. de Decur.* Adhæret Cujacius *Libro 7. Obſerv. cap. 30.* inquiens, Judæos capite minutos dicendos ſibi non probari, quos Deus O. M. præ cæteris diebus extremis ad gloriam elaturus eſt. Antiquis Conſtitutionibus Iudæorum Collegia permiſſa, conicitur haud obſcurè ex textu in *L. ſpadonem §. jam autem, & Judæi ff. de excuſat.* ibi: *Jam autem, & Judæi, non Judæorum tutores erunt, & in L. circumcidere 11. ff. ad L. Cornel. de ſicar.* ibi Modeſtinus: *Circumcidere Judæis filios ſuos tantum Rescripto D. Pii permittitur.* Quamobrem nec etiam ſub chriſtianis Imperatoribus infames habitos fuiſſe Judæos, evincere videtur totus *Titulus Cod. Theodoſiano de Judæis.* Divi autem Severus, & Antoninus ii ſunt, de quibus oppoſitus textus loquitur. Severus fuit hoſtis Chriſtiano um, & movit quintam perſecutionem, *Baron. Tom. 2. Ann. anno 204. n. 1.*

Omnia hæc olim procedebant; Sed per *L. ult. Cod. de Judæis infamia Judæis inuſta*, & abrogatus oppoſitus textus in *d. L. generaliter 3. ff. de Decurion.* Hæc reſponſio eſt Oſualdi *d. loco ſupracitato.*

Altera reſponſio eſt, quod Judæis Decurionatus honor permiſſus fuit, utpote qui plus oneris, quàm honoris habebat; quamobrem hoc officium exoſum erat, & ſolum inviti in albo Decurionum adſcribebantur, *L. ex omnibus 31. Cod. de Decur.* & ſub hoc Tit. Leges Decriones ſervos etiam appellant; ita ut Decriones a nuptiis abſtinerent, ne liberos Curiæ obnoxios procrearent, *Nov. 38. de Decur. §. 1.*

Ob-

Obſtat II. Textus in *L. Iudæi* 8. *verſ. ſi qui verò Cod. de Iud.* ibi .. Si qui verò ex his „ communi pactione, ad ſimilitudinem arbitro- .. rum apud Iudæos in civili dumtaxat nego- .. tio putavetint litigandum. En quod Iudæi arbitri eſſe poſſunt. Ergo infames non ſunt, textus in *L. cum Prætor* 12. *§. non autem ff. de Judic.* ibi: *Qui Senatu motus eſt*. Hic enim infamis, ut Accurſus ibidem ait: *Propter turpitudinem, L. Caſſius ff. de Senator. & ita ut infamis repellitur, L. 1. ff. ad L. Jul. de vi priv.*

Paucis reſpondetur, ex verbis Ulpiani in *L. Pedius 7. ff. de recept. arb* ibi: *Parvi refert: ingenuus quis, an libertinus ſit: integræ famæ quis ſit arbiter, an ignominioſus*. Ergo ſi Iudæus arbiter eſſe poteſt; malè hinc inferas, eundem *infamia non laborare*. Ratio hæc eſt, quia dignitas non eſt eſſe arbitrum, ut eſt eſſe Iudicem, vel Ius dicentem, vel Ius dicenti aſſidentem, vel etiam Advocatum, *L. 1. §. hoc edicto ff. de poſtul.* pertinet enim id potiùs ad privatum officium, quod defert aliquis litigatoribus volentibus; qui propterea ſibi imputare debent, cur talem elegerint, *L. diem proferre §. ſtari ff. de recept. arb. Anton Faber in rationi ad oppoſit. Legem litera A.*

Obſtat III. Judæi tutores eſſe poſſunt etiam non Iudeorum, *L. ſpadonem 15. §. jam autem ff. de excuſ.* ibi: *Iam autèm & Iudæi non Iudaeorum tutores erunt*.

Reſp. ex doctrina ſuperiùs tradita ad primam
4 difficultatem. Nam Modeſtinus, ait id ex Conſtitutionibus obtinere, nempe veterum Imperatorum, ut ibidèm intelligit, *Severi, & Antonini*. Et ſi enim Iudæi ſub Severo maximè afflicti fuerint; tamèn eorum perfidia non ita odioſa fuit apud Æthnicos, ut eos infames cenſerent, ut benè Amaia ad *L. un. Cod. de infamib n. 72.* At Idololatria extincta, auctoritatem Eccleſia vindicavit ſuam, & Iudæis vetitum ad honores aſcendere in *d. L. ult. Cod. de Iudæis*. Aliter reſpondet Gonzal. in *cap. 16. n. 22. de Iudæis*. Sed Amaiæ verior expoſitio.

(b) *Ex pietate.*

DISSERTATIO II.

De tolerantia Iudæorum in locis Chriſtianorum, & de Bibliis ſacris, eorumque verſionibus. Exponitur textus in can. 3. dist 47. & in Auth ut liceat Hebræis.

Pietatem ſanctæ Eccleſiæ, ſuſtinentis Nationem hanc ultione divina per orbem diſperſam, exprimunt ſacri Canones. En textum in
5 *cap. Iudæi 21. de teſtib. & inſtrum. in fine*, ibi: „ Cum eos Chriſtianis ſubjacere oporteat, & .. ab eis pro ſola humanitate foveri. Item in *cap. Iudæi 4. de Iudæis*, Sic Gregorius .. Ita .. eos ſine inquietudine veteres habere permittit. Item Alexander III. *in cap. conſuluit 7. de Iudæis*, ibi .. Qui utique hoc pro magno de- .. bent habere, quod in veteribus Synagogis, & .. ſuis obſervantiis tolerantur. Pariter Clemens III. in *cap. ſicut. 9. de Iudæis*, ibi .. Nul- .. lus etiam Chriſtianus eorum quemlibet ſine .. judicio terrenę poteſtatis, vel occidere, vel .. vulnerare, vel ſuas pecunias auferre præſu- .. mat &c. - Clariſſimus quoque occurrit textus Innoc. III. *in cap. etſi Iudæos 13. de Iudæis*, ibi .. Etſi Iudæos, quos propria culpa ſubmiſit perpetuę ſervituti, pietas Chriſtiana receptet, & .. ſuſtineat cohabitationem illorum &c. Et idem a Iure Civili comprobatum apparet in *L. Iudæos 12. Cod. de Iudæis* ibi .. Ritus ſuos extrà contemptum chriſtianæ Legis retineant, itemque in *L. die Sabbati 12. Cod. eod. Tit. - in L. nullus ibid.* eandem Canonum tolerantiam approbant Imperatores.

Finis ſuſtinendi ex pietate Iudæos præcipuè ille extirit; quem Gregorius Paſchaſio Epiſcopo Neapolitano *Libro 11. Epiſt. 15.* exponit, 6
inquiens .. Agendum ergò eſt, ut ratione potiùs, & manſuetudine provocati ſequi nos velint, non fugere: ut eos ex eorum Codicibus .. oſtendentes, quæ dicimus, ad ſinum matris .. Eccleſiæ Deo poſſimus adjuvante convertere; & extant hæc verba *in can. qui ſincera 3. diſtinct. 45.*

Quod attinet verò ad eos Codices, de quibus adductus textus ſermonem habet; Adnotationem meretur textus quem Canoniſtæ negligenter omittunt in *Novella* 146. Titulus prædictę Novellæ hic eſt .. Ut liceat Hebræis ſecun- 7
.. dum traditam Legem ſacras Scripturas latinè, .. vel græcè, vel alia lingua legere &c. Succum hujus Novellæ, perdoctè, ut cętera, Cujacius ſic tradidit .. Quacumque lingua legi vult ſacros Libros; nec probat verſutiam Iudeotùm, .. qui quò facilius linguæ hebraicæ ignaris imponerent, non aliam quàm hebraicam linguam .. recipiebant. Non tamen quamlibet translationem probat, ut græca lingua [cùm eſſent .. translationes VIII. quæ vocarunt Biblia octapla] interpretationem tantum probat 70. & .. interptetationem Aquilæ Deutæroſis damnat, .. ideſt, ut Hieronymus variis locis interpretatur, traditiones, & obſervationes Phariſæorum, Judaicas fabulas.

At hic textus explicandus, quando jam eſt petopportunum.

Idioma, quo Deus infonuit eorum auribus, 8
qui ſacra Biblia literis mandarunt, hebræum extitit, & quidem penè ſolum, paulò latiùs illud accipiendo, ut ſub ſe Aſſirium, & Chaldaicum comprehendat, & a quibus ſancta lingua tantùm per accidens differt, *Georg. Michael. Amiras in prælud. Grammat. Syriac.* Antiquum teſtamentum hebraicè, novum græcè ſcriptum; ſed Evangelium Mathæi hebraicè, *Iren. Lib. 3. cap. 1. Baron. Tomo 2. anno* 180. Evangelium Marci latinè, *Euſeb. Libro 3. hiſtor. cap. 39.*

Ab Adam uſque ad Moyſen planè in mundo

exti-

extitit Ecclesia Dei, nam Deum homines fide, spe, charitate, externisque ritibus colebant; nam in Genesi proponuntur Adam, Abel, Seth, Enoch, Noe, Abraham, Melchisedech, aliique homines justi, *D. Augustin. Lib. 18. de Civit. Dei*. Ergò sola traditione Religio conservabatur. Primusque Moyses post annos bis mille a creatione mundi, aut eò plus, scripsit Pentateuchum, scil. anno 2480. Moysis successor Josue juxta *S. Isidorum Libro 6. Orig. cap. 2.* historiam suam scripsit, quamquàm Esdras, aut Samuel nonnulla de ipsius morte, & sepultura adiecerint. Secuti hos Samuel, David, Salomon, Esdras, & ceteri Prophetæ.

Plures fuerunt Bibliorum versiones. 1. Chaldaica, quam Thargum vocant. Pentateuchum transtulit R. Aquilo, quem Onkelum vocant Chaldæi; alii alios Libros. Græcæ editiones, & versiones veteris Testamenti numerantur IX. ultra illam, cujus meminit Clem. Alexandr. *Libro 1. Stromat.* quæque prodiit incerto auctore, & ex qua Plato, ceterique multa hauserunt. At omnium prima a Scriptoribus ea dicitur, quam vocant septuaginta Interpretum.

Versio septuaginta Interpretum sic exponitur ab Eusebio Cesariensi *Libro 5. histor. cap. 8.*

Alexandro Magno mortuo, quod is successorem designare noluisset, totidem pene Reges emersere, quot fuerant ab Alexandro Præfecti, Ducesque designati. Quos inter Ptolomæus Lagi filius, cui obtigerat Ægyptus, quique Demetrium ad Asiam recuperandam ingenti exercitu progressum junctis viribus cum Seleuco, Lysimacho, & Pyrrho profligavit, obtrivitque. Hic literarum amans, volens bibliothecæ suæ, quam apud Alexandriam ex omnium Veterum voluminibus construebat, majorem gloriam conciliare, petiit ab Hierosolymitis, ut mitterent Scripturas eorum græcè translatas. Hierosolymitani, quippe qui subiecti Macedonibus erant, miserunt ad Ptolomæum septuaginta Viros in utraque lingua peritissimos, qui Scripturas in græcum transferrent. Ptolomæus veritus, ne per interpretationem insertam divinis literis veritatem occultarent; singulos a se invicem separat, jubetque, quemlibet seorsim interpretari; Et labore absoluto, eorum se interpretationes conferri jubet. Tunc autem Deus verè glorificatus est; inventæ enim fuerunt interpretationes, nec in nominibus, nec in sententiis ullatenùs discrepantes. Ad hanc se refert Christus Jesus, cum ex veteri Testamento profert testimonia, Cabassut. *ad sess. 4. Concil. Trid.*

Hæc ipsa tamen versio progressu temporum multis locis excidit a sua primæva puritate, ut conqueritur Origenes, qui tertio sæculo christianæ Ecclesiæ floruit in *Commentar. ad cap. 17. Jeremiæ*; eandemque quanta potuit diligentia expurgavit, *Cabassut. notit. eccl. faculi 16. in Distribu. ecclesiastica pag. 636. n. 25.*

D. Hieronymus his Testamentum vetus in latinum convertit, primum ex versione LXX. secundò ex Hebræo. *Bellarm. controvers. de Verbo Dei*. Vulgata autem editio auctorem habuit D. Hieronymum, ut sentiunt eruditi, *Cabassutius ubi supra n. 26.* qui ait, hanc ex hebraïs fontibus esse derivatam. Sed cum hæc, ex librariis exscribentibus, & temerariis correctoribus, nævorum, ac depravationum injurias pertulisset; Cumque erumpentibus Lutheranorum, Zuinglianorum, & Calvinianorum, & Anabaptistarum sectis, libri Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum ab ipsis expungerentur, itemque ex libris aliis partes nonnullas demerent, quibus divina abrogabatur auctoritas, huic malo Tridentina Synodus prospexit *sess. 4.* sic statuens .. Si quis autem libros ipsos .. integros cum suis omnibus partibus, prout in .. Ecclesia catholica legi consueverunt, & in .. veteri vulgata editione habentur. pro sacris, .. & canonicis non susceperit, anathema sit. Tum Sixtus V. novam, & castigatiorem latinorum Bibliorum editionem curavit. Qua tamen emendatiorem, quæ nunc prævalet, Clemens VIII. suppeditavit, Cabassutius ubi supra *n. 6. & 7.*

Sed neque illud silendum, quod post reprobationem Synagogæ judaicæ, major Hebræosum Codicibus depravatio orta est, tum ex insciția exscriptorum; tum ex mala fide ad occultandam veritatem de Christo Redemptore, tum ex vocalium defectu, quarum loco Judæorum Rabbini, alia pro aliis vocalia puncta obtruserunt, ut idem Cabassutius disertè adnotavit *ubi supra*. Confert textus in *can. ut veterum dist. 9.*

His jam præcognitis, facili negotio sensum assequemur Justiniani in dicta Novella 146. *Tit. ut liceat Hebræis &c.* Narrat ibi Justinianus, Hebræos quoad Scripturarum sacrarum vim certare inter se solitos, ibi: *Tam in certare ad invicem discentes ipsos non sustinuimus*. Idque ex eo, quòd græcam nolebant adhibere versionem. Ideoque Justinianus his permittit auctoritate sua, ut per græcam vocem factos libros legant; tum hæc præcisè impetat: *Septuaginta utantur traditione, quæ omnibus certior est, & pra aliis melior judicata*.

Atque ex his etiam elucet sensus alterius textus in *d. can. qui sincera 3. dist. 45.* dum ait: .. Ex pietate sustineri inter Christianos Judæos, .. ut eos ex eorum Codicibus ostendentes, quæ .. dicimus, ad finum matris Ecclesiæ Deo possi.. mus adiuvante convertere.

Videndus de versionibus Bibliorum Tolosanus *de Rep. Lib. 12. cap. 5.*

(c) *Synagogas.*

DISSERTATIO III.

De Synagogis Judæorum. Unica Synagoga in Civitate ubi morantur permittitur. Nova erigi, si ante ibi non fuerit, non potest. Quomodo id intelligatur?

SYnagoga locus erat; domusve, ubi Judæi docendæ,

endæ, ac diſcendæ Religionis gratia præſertim extra Ieroſolymam congregabantur: Siquidem hoc Ieroſolymæ in ipſo Templo factitabant: in quo ſolo offerre, ac ſacrificare eis licebat. In hac ſignificatione ſæpè vox hæc in Evangeliſtis, & Actis legitur. Raro pro cœtu ipſo ponitur, ut Actor *cap.* 13. ibi .. Soluta autem Synagoga, .. ſeu congregatione, ſequuti ſunt multi Iu.. dæi Paulum orantes. Proprium hoc nomen Synagogæ relictum Iudæis, nam Apoſtoli, cœtum Chriſtianorum non Synagogam, ſed Eccleſiam dixerunt, D. Auguſt. *Pſalmo* 81. relatus, & exſcriptus a *Michaele de Aninyon. Tract. de unitate ovilis, & Paſtoris cap.* 4. *n.* 7. *Tract. Magnor. P.* 2. *Tomo* 13. *pag.* 26. & nos diximus *Tomo* 1. *Tit.* 1. *n.* 4. *in explicat.*

Hic autèm effectus eſt tolerantiæ, quam adhibent ſacri Canones, & Eccleſia erga Iudæos; ut in locis Chriſtianorum poſſint habere Synagogas.

Probant hoc textus in *cap. Judæi de Iudæis, cap. conſuluit eod. Tit. L. ult Cod. de Iudæis. Concil. Lateran.* 3. *in append. p.* 50. *cap.* 36. L. *in Synagogam Cod de Iudæis.*

Ratio hæc eſt. Quia Iudæi tolerantur in eorum ritibus, ut optimè *Marquard. de Iudæis cap.* 3. *n.* 1. Adde, & hanc rationem: ut blanditiis, & beneficiis ad chriſtianam Religionem illiciantur, ut optimè *Gonzal. in cap. Iudæi* 3. *de Iudæis ſub n.* 9.

Declaranda tamen concluſio ſupra propoſita; ut procedat, quoad veteres Synagogas; adeò ut ſi in Civitatem venerint, ubi nunquam Iudæi fuerint, nova erigi Synagoga non poſſit, ſed exigitur Summi Pontificis indultum, atque permiſſio; ut ſtatuit Gratianus *cap.* 608. *n.* 45. *diſceptat. forenſ.* Idemque procedit ſi expulſi, & poſtea reintegrati fuerint Iudæi, ut contigit, quando S. Pius V. ejecit omnes Iudæos a Dominiis S. Romanæ Eccleſiæ, præterquam ab Urbe Romæ, & Civitate Anconæ, ut eſt in Conſtitutione edita Kal. Martii anno 1503. & confirmata a Clemente VIII. Qui tamen indulſit, ut ad quæcumque Status Eccleſiaſtici loca, & Civitates nundinarum, & emporiorum temporibus poſſent accedere, in his tamen domicilium non deligendo; Cumque hujus indulti prætextu in una Civitate Status Eccleſiaſtici, ad quam acceſſerant negotiandi cauſa, Synagogam erexiſſent, latè probat idem Gratianus ubi *ſupra n.* 59. non potuiſſe a Iudæis poſt remiſſionem Clementis, novam erigi Synagogam; Quod confirmat exemplo de Iudæis expulſis a *Ioanne* XXII. a Civitate Carpentoratenſi, & poſtea reintegratis per Summos Pontifices. Quamobrem jure optimo Canones hunc adhibent loquendi modum, quod Leges non ſinunt, ut Iudæi novas erigant Synagogas, textus in *cap. Iudæi de Iudæis*. ibi .. Sicut .. legalis definitio Iudæos novas non patitur erigere Synagogas. Quibus verbis reſpicitur textus in *L. ult. Cod. de Iudæis*, ibi .. Illud etiam .. pari conſideratione rationis arguentes præcipimus, ne qua iudaica Synagoga in novam .. fabricam ſurgat. Rationem tradit ad hunc textum Brunnemannus inquiens *n.* 4. Quod ſi Iudæi novas erigant Synagogas, videntur rebellionem movere. Et Alexander III. *in cap. conſuluit* 7. *de Iudæis*. .. Iudeos de novo conſtruere .. Synagogas, ubi non habuerunt, pati non .. debes. Solumque impius ille Iulianus Imperator apoſtata licentiam dedit Iudæis novas conſtruere Synagogas, quippe qui Iudæos cohortatus eſt, ut Templum Hieroſolymis in odium Chriſtianorum reficerent, ut refert *Niceph. Libro* 10. *hiſtor. eccleſiaſt.*

Non obſtat I. in opprobrium chriſtianæ Religionis potiùs eſſe claudenda, quàm toleranda ædificia, ac Templa; textus in *L.* 1. *in* L. *omnia Cod. de Pagan.*

Nam hoc procedit, ubi de Templis Paganorum agatur; Cum verò in ritibus Iudæorum olim præfiguraretur veritas fidei; ejusque teſtimonium ab his licet inimicis Crucis Chriſti habeamus; ex hoc ipſo Iudæi tolerantur, & eorum Synagoga; Quæ de Paganis dici non poſſunt; ideò inſigne inter eorum Templa, & Synagogas diſcrimen intercedit.

Non obſtat II. textus difficilis Concilii Illiberitani in *can. ſi quis Idola* 60. ubi id ſtatutum: .. Si quis Idola fregerit, & ibidem fuerit occiſus; Quia in Evangelio non eſt ſcriptum, .. nec invenitur ab Apoſtolis umquam factum; .. placuit eum in numerum non recipi Martyrum. Cur ita? Quia etiam Paganorum Templa videntur a ſacris Canonibus permiſſa; multò magis Synagogæ.

Reſp. quod Chriſtiani tempore Diocletiani zelo fidei ſuccenſi paſſim ad Idola frangenda corruebant exemplo Eulaliæ Martyris, quæ impulſu divini Spiritus, ut Prudentius cecinit, *hymno* 3.

Infremit, inque Tyranni oculos
Sputa jacit, Simulacra dehinc
Diſſipat, impoſitamque molem
Thuribulis pede proſubigit.

Hoc factum Eulaliæ temerè, & importunè ab omnibus uſurpari Patribus hujus Concilii diſplicet.

Sive alia reſponſione occurri poteſt difficultati, dicendo, canonem illum Concilii Illiberitani reſpicere Circumcelliones illos, qui temeraria ambitione proſiliebant in Templa, & Idola, non tam ut ex zelo fidei everterent, quàm ut provocarent Gentiles ad homicidium .. Hoc genus Martyrum ex oſtentatione ſemper abhorruit Eccleſia, *can. Presbyteros* 32. *diſt.* 50. *can. circumcelliones* 23. *q.* 4.

(d) 12.

(d) *Votum:*

DISSERTATIO IV.

De cadaveribus Iudæorum, vestibus non exuendis; Quod luculentissimè probat doctissimum Votum, quod hìc exhibetur, ut habeant Studiosi Iuris Canonici, simulque Pragmatici doctrinam in hoc articulo fuit hactenus expletam, numerisque omnibus absolutissimam; cum verò nil fieri possit ornatius, solidiusque.

LECTORI PRÆMONITIO.

AUctorem commendat suum præclarum hoc ingenii monumentum, Juris hæc pulcherrima, doctissimaque lucubratio; quæ singularem articulum intractatum hactenus, & inpervium, non tantùm exornat mira eruditionum ubertate; sed recondita etiam Legum, Canonumque supellectile instruit, confirmatque - Semper ego Antistitem hunc Pisanæ Diœcesi contigisse divinæ providentiæ singulari quodam munere, arbitratus sum, ut disciplinæ ecclesiasticæ, ut egentium bono, ut Religionis cultui, ut hujus vetustissimæ, nobilissimæque Civitatis felicitati, tanto rerum sacrarum. Præside, consultum esset cumulatissimè Præclarè S. Joan. Chrisostom. Homil. 10. in Epist. D. Pauli I. ad Thimot. 3. *ita scripsit:* Eum, qui alios suscipit regendos, omni face clariorem de se spargere lucem oportere. *Vere hoc dici potest, omni face clariorem a tanto Viro lucem diffundi, lucem doctrinæ, lucem ingenii, lucem probitatis, aliarumque virtutum, quæ illi assident domesticæ, Insulisque blandiuntur. Ego magnam partem consuetæ ejus beneficentiæ cum semper expertus sum, tum in hoc etiam, quòd post multas preces pervicerim, ut possem laboribus hisce meis pretium facere, pulcherrimam hanc Ejusdem decisionem in expositiones meas transferendo; nec meæ hujus ambitionis venit in mentem invidiam deprecari; sed ultrò profiteor, nil mihi præstantius, optatiusque evenire potuisse.*

PISANA VIOLATI SEPULCHRI

Die 21. *Junii* 1709.

VOTUM

Illustrissimi, ac Reverendissimi D. 13

D. FRANCISCI FROSINI

Sacri Rom. Imperii Comitis, & Archiepiscopi Pisani.

MOs fuit apud Judeos, ac Ethnicos nimia rerum effusione pris- 14
cis servatus temporibus, ut pretiosæ vestes, ornamentaque ex argento, & auro confecta unà cum eorum Defunctis conderentur in sepulchris. De Judæis testantur *Card. Hugo Nicol. de Lyra, Cornel. a Lapide in cap.* 8. *vers.* 1. *Jerem. Joan. Sopran. de Ritib. Hæbræor. in fun. cap.* 11. De Ethnicis verò *Gonzal. ad cap. sicut. n.* 3. *de Judæis.*

Mos profectò, qui adeò temporum decursu progressus fuerat, ut ad hos inanes, ac immoderatos usus inter Hebræos refrenandos Gamaliel, cujus nomen, & auctoritas in summa erat existima-

ſtimatione, mandaverit, vili pompa ſepeliri, ad hoc unum, ut eius exemplo in poſterum nonniſi velis cadavera, cujuſcumque ordinis eſſent, obvolverentur. *Pined. in Comment. ad Job. cap. 3. verſ. 10. n. 4. Baron. A. Chr. 34. n. 310.*

Sic Decemviri ad modum funerum ponendum, qui apud Gentes pariter excreverat, inter leges 12. Tabularum legem de funerum ſumptibus minuendis conſcripſerunt. *Cicer. de legib. lib. 2. Gurradus Ritterſ. in Duod. Tab. leg. Cluſ. 1. cap. 5. & cap. 11.* Nec non veteres Juriſconſulti ineptas Defunctorum voluntates de veſtibus, aliiſque ſupervacuis cum eorum cadaveribus in ſepulchris reponendis, non valere reſponderunt. *l. ſervo 113. §. ineptas ff. de legat. 1.* prout ſpeciatim de veſtimentis ſericeis, margaritis, aut virgulis ſancitum legitur in *l. ult. §. ult. ff. de Aur. & Arg. leg.* & generaliter quod cum corporibus ornamenta non ſepeliantur in *l. 6. §. quæ §. nonnunquam ff. de relig. & ſumpt. funer.*

Cauſa namque erat ſuperſtitioſa hæc, & nimia impenſarum in ſepeliendis Defunctorum cadaveribus profuſio, vel quòd eorum deterriti magnitudine cognati, ac propinqui, cadavere relicto, ſe quandoque ſubducerent. *Pined. ad d. cap. 3. Job. verſ. 15. n. 4.* vel quod illecta hominum avaritia, non raro cadavera ſepulchris effracta ad pretioſam ſubripiendam ſupellectilem ſpoliarentur, eorumque oſſa relinquerentur exhumata; quemadmodum fecerunt Chaldæi, qui prædæ inhiantes Judæorum ſepulchris revulſis projecerunt cadavera, in calore Solis, & in gelu noctis, ut ſcripſit Propheta Baruch, *cap. 2. verſ. 25.* & ut illis prædixerat Propheta Jeremias *cap. 8.* Fecerunt ſimiliter Herodes, qui ſepulchra David, & Salomonis aperuit. *Baron. A. Chr. 39. n. 256.* Darius, qui opertos Semiramidis cineres denudavit *Cal. Rhodig. lib. 3. antiq. lect. cap. 5.* Polymachus, qui Cipri ſepulchralia clauſtra recluſit. Plutarch. in vita Alex. Magn. Ita ut hujuſmodi abuſum redarguens S. Joan. Chryſoſthomus meritò dixerit: *Qui vilia accepit funeralia jacet honorem conſervans; qui verò pretioſa, ſpoliatur, & efficitur contumelia. Homil. ſuper Orat. Annæ prope fin.*

Et quemadmodum non rarò noſtris quoque temporibus ſolet Judæorum cadaveribus evenire, qui ſuperſtitioſi tantùm in obſervandis, quæ obſervanda non ſunt, hunc morem ornandi cadavera, dum ea ſepeliunt retinentes ad eorum ſepulchra expolianda, furtiva manu inertes viatores alliciunt; & ut verbis eiuſdem Chryſoſtomi loquamur: *furum oculos aperiunt d. Homil. ſuper Orat. Annæ.*

Quamobrem quum hoc ipſum elapſis diebus evenerit cadaveri cujuſdam Pueri filii Abraham Pacis Hebræi Piſis commorantis, qui veſtibus expoliatus ſericis, & volatilibus ſuper terra relictus fuerat; in ſententia fuimus de conſilio requiſiti ab uno ex noſtris Parochis, ad cujus pedes pro eorum exoneranda conſcientia provoluti, qui præd. cadaver ſpoliaverunt, per eum abſolvi petebant, ut illos ad veſtes, & alia ornamenta ſublata e ſepulchro reſtituenda Judæis, modo tamen adhibito, ne proderentur, conſtringeret, nec non de gravibus pœnis a Jure ſtatutis contra ſepulchrorum violatores ad eos in poſterum ab hujuſmodi ſcelere deterrendos, admoneret. 16

Ex qua mandata reſtitutione certiores nos poſtmodum facti, ſic divina diſponente Miſericordia, hunc Puerum exhumatum illum ipſum fuiſſe, quem pia, & exteta Mulier in articulo mortis repertum paulò ante quam e vivis excederet occulta manu baptizaverat, e ſordido Hebræorum campo extrahi, & in loco Sacro inter alios Chriſtianos

sepeliri mandavimus.

Et quum hujus demandatæ Ecclesiasticæ Sepulturæ rationes, quibus moti fuimus in alio nostro voto ad compescendos Hebræorum clamores attulissemus; etiam rationes in hoc, quæ nos ad pred. imponendam restitutionem induxerunt, tunc temporis præsertim, quo memoratum Puerum reputabamus Hebræum, afferre voluimus; ut nihil in hoc facto a nobis deliberatū remaneat, cujus per nos justitia quoque demonstrata non fuerit.

Certum siquidem est, Gentes omnes aliquid a natura humanitatis habentes, 17 talem in defunctos coluisse pietatem, ut non solum apud eas officium sepeliendi humanitatem vocarit Cicero Orat. pro P. Quinct. Officium pietatis, ac humanitatis I. C. Ulpianus *l. etsi quis* §. *igitur ff. de Relig. & sumpt. fun.* humanitatem, ac mansuetudinem. *Valer. Maxim. lib.* 5. *cap.* 1. miserationem communis naturæ. Philo apud Grot. *de I. Belli, ac Pac. lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 4. Officium misericordiæ, idem J. C. Ulpianus in *d.* §. *igitur*. misericordiam, & religionem. Quintilian. *lib.* 12. *cap. ult. Instit. Orat.* Verùm etiam prospectum, cautumque erat, ne quid indecorum circa eorum cadavera admitteretur, gravibus pœnis statutis in eos, qui defunctis injuriam inferrent.

Inter alias enim leges 12. Tabularum, lex erat, qua decernebatur. *Defuncti injuriæ ne afficiuntor. Jacob. Spiegel. in Schol. ad ll.* 12. *Tab. de sumpt. funer. Joan. Oldend. in easdem ll.* 12. *Tab. Tit.* 11. Et apud Græcos Homerus graviter increpat eos, qui Hectorem ab Achille interfectum super terram relinquentes insepultum, ejus cadaveri insultabant, *Iliad. lib.* 24. nec non Sophocles fingens in Theogena Tiresiam suadentem Creonti, ut condi sineret Sepulchro Polynicis corpus, quantum vis sit humanitas insævire in mortuos ostendit; Quùm penes veteres non solùm mortuis injuriosum esse, sed illos etiam non flere pro summo haberetur dedecore. *Joan. Spondan. Comment. in Homer. lib.* 23. *in princ.*

Immo tanta erat illorum cura, ne mortui debito pietatis cultu privarentur, ut tanquam detestabilis criminis 18 rei damnarentur etiam, qui mortuos jacere super terram videntes non sepeliebant, vel in acie interfectos, saltem ad eos humandos terra non operirent. *Alex. ab Alex. Dier. Genial. lib.* 6. *cap.* 14. Et licet Pontifex Maximus apud Hebræos nulli rei funebri posset interesse. *Levit. cap.* 21. *vers.* 1. & 2. nihilominus hominem insepultum reperiens sepelire jubebatur. *Grot. de I. Bell. & Pac. lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 3. quod etiam ex jure Pontificio Romanorum esse statutum ex testimonio Taciti 1. *Annal.* observat idem *Grot. in notis ad cod. loc. ad d. cap.* 19. *n.* 3.

Ex quibus ne minus humanitatis in defunctos Ethnicis ipsis habere videre- 19 mur, infert doctissimus *Covarru. var. resol. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 10. quod exorbitans ab omni humano jure est corpus inopis debitoris ad petitionem creditorum insepultum, inflexumque retinere, juxta piam Imperatoris Justini declarationem, qui, in *l. quum sit injustum C. de sepulch. viol.* eos, qui tentant debitoribus sepulturam impedire, pœna quinquaginta librarum auri constringit; & si solvendo non sint, arbitrio judicis competentis mandat puniri.

Quodque Decretum Imperator Justinianus Patris Justini hereditariam extendens clementiam, non solùm nova confirmavit Imperiali Constitutione in *Auth. ut quum de Appell. cognosc.* §. *neminimus l. final. C. de sepulchr. viol.* verùm etiam amplificavit: & ad ipsos defuncti Parentes, conjunctos, & hæredes extendit pissima lege decernens, ne conveniri, aut quacumque alia mole-

lia

ia a creditoribus attici possent ante novem dies ab ejus morte, quos ad mortuum lugendum illis benigniter concessit. *d.* §. *meminimus, & Auth. sed neque C. de sepulchr. viol.*

Publici enim juris semper fuit mortuorum custodia lacrymosique funeris officium, quum publicæ utilitatis quoque sit eorum cadavera sepeliri. *l. sunt personæ* 43. *ff. de relig. & sumpt. fun.* Et ideò publicam humanitatem dixerunt Seneca, & Quintilianus, *ille de Benef. lib.* 5. *cap.* 20. *hic Decl.* 6. publicoque Divi Severi Edicto mandatum erat, ne corpora, aut ossa defunctorum vexarentur, *l.* 3. §. *non perpetuæ ff. de sepul. viol.* nec non agendum esse lege Julia de vi publica contra eos, qui Edicto non parentes impedissent, quominus cadavera pro funeris officio sepelirentur, decernebatur in *l. qui cætu* 5. *ff. ad l. Iul. de vi publ.* 1

Tamque in hoc erant veteres attenti, ut si Testator disposuisset, quod ejus ossa sepulturæ nu latenùs tradita proiicerentur in mare, tamquam humano, & publico juri injuriosam ejus dispositionem non esse servandam dixerit, J. C. Modestinus in *l. quidam in fuo ff. de condit. & demonstrat.*

Verùm si publica legum vigilantia adeò de propulsandis injuriis defunctorum sollicita fuit antequam sepulturæ traditi essent, quam meritò veteres legum Conditores diligentius prospexerùt, ne postmodum sepulti, abjus, qui ceco rapiuntor furore, diris alicerentur moleitus, & quietem in sepulchris habentes funestis ausibus agitarentur? *Nimis namque barbara erat* (ex declaratione Imperatorum Theodosii, ac Valentiniani in *l. unic. C. Theod. de sepulchr. viol.*) *& vesana crudelitas manus extremum luce carentibus invidere, & diruta per inspiabile crimen sepulchra monstrare cælo corporum reliquias humatorum.* Maximeque humanitati repugnat, corpora, postquam reddita fuerunt terræ, *quæ repetit*, ut scribit Euripides, *suppliciter, quod nutrierat*, & quasi operimento suo, ea tamquam mater obducit, ut notat Cicero *lib.* 2. *de legib.* ipsi diro, & impio conatu auferre. 2

Et ideò penes Græcos gravissima pena, ne quis alienum bustum violaret, aut dejiceret, teste Cicerone, interdicebatur. *lib.* 2. *de leg.* Ex quo scelus tam immane tolerare non valens Alexander Macedo in Pollymaco, qui auri sacra fame coactus sepulchrum Cyri violaverat; quamvis, ut refert *Plutarchus in ejus vita*, Peleus esset non obscuro sanguine natus, scilicet ex Pella omnium Macedoniarum urbium maximè illustri, ex qua idemmet Alexander oriebatur; nihilominus ad Regii cadaveris vindicandam injuriam, illum propria manu interfecit. 3

Apud Romanos verò eadem, & forsan major vigebat severitas. Respiciebant enim sepulchra tanquam res ad Religionē spectantes, *l. Prætor. ff. de mort. inser.* sed non solùm veluti religiosa reputabant; verùm etiam locum ipsum, in quo aliquod condebatur cadaver, religiosum esse declararunt, *l. in tantum* §. *Religiosa ff. de Rer. Divis.* §. *Religiosum Inst. Tit. eod.* Hinc habebatur lex antiqua sepulcralis - *Ubi corpus hominis mortui condas, sacer esto*; de qua Plutarchus *in vita Numæ*. Hinc tumulum *Sacrum* appellat Seneca in *Troad. Act.* 3. Urnam dicit *Sanctam* Martialis *lib.* 9. *Epigramm.* 31. Sepulchra vocat *Sacra* Catullus *Carm.* 7. *ad Lesb.* ibi: *Et Bariæ veteris sacrum sepulchrum*. Mortuos humando *Sacros* fieri, scripsit *Plinius lib.* 2. *cap.* 63. 4

Quinimò talem habebant Religionis observantiam etiam soli defunctorum memoriæ, ut *Cenotaphium* ipsum, licet sit monumentum memoriæ tantùm causa factum, in quo neque corpus, neque reliquiæ illatæ sunt. *l. monumentum* 4. *ff. de Relig. & sumpt. funer.* attamen religiosum esse respondet J. C. Marcianus 5

in *d. l. Inſtantum* §. *Cenotaphium* ex teſtimonio Virgilii, qui Cenotaphium deſcribens ab Andromacha Hectori ſuo erectum, ait:

Lætabat cineri Andromachæ, manesque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem cæſpite manem,
Et geminas, cauſam lachrymis, ſacraverat Aras.

Æneid. l. 3.

Ubi tam Servius, quam Thomas Farnabius in eorum notis explicant *tumulum manem* pro *Cenotaphio*. Et Philippus Beroaldus explicans illud Suetonii in *Claud.* Druſum Cæſarem - *Exercitus honorarium ei tumulum excitavit* - ſcribit tumulum honorarium demeſſe, ac *Cenotaphium*, ideſt inane Sepulchrum honoris cauſa factum; adducens ad hoc comprobandū teſtimonium Virgilii ſuperiùs allatum. Nec non Budæus optimè de legali eruditione meritus in Pandect. *ad d. l. Inſtantum* reprehendens Accurſium, quod ibi *Cenotaphium* intelligit pro loco ad ſepeliendum parato, ſcribit & ipſe, *Cenotaphium* eſſe imaginarium ſepulchrum, quale Virgilius ſupra deſcribit.

Hinc ſi Teſtator ſibi conſtrui monumentum hæredibus mandaverit, ad obſequium ſupremæ voluntatis pontificali auctoritate compellebantur, *l. hæreditat* §. 1. *ff. de hæred. petit.*

Si monumentum jam conſtructum erat reficiendum, deponi non poterat, ut reficeretur, niſi præcederet Pontificum Decretum, *l. ult. ff. de mort. inf. l. 2. C. Theod. de ſepul. viol.* 25

Similiter ſi oſſa, ſeu defunctorum Reliquiæ erant transferendæ, ſine Pontificum permiſſione transferri minimè poterant, *l. oſſa ff. de Relig. & ſumpt. funer. l. 3. §. non perpetuæ ff. de ſepul. viol.* quemadmodum, juſſu Clinii Severi Pontificis erutum fuit cadaver Commodi apud *Lamprid. in Commod.*

Nec mirum eſt, quod quum res Religioſæ cenſerentur ſepulchra, etiam offenſiones eorum cauſæ, tanquam ad Religionem pertinentes deferrent Romam ad Pontifices, & Antiſtites Religionis, ut ſcribit *Plinius Secundus ad Trajanum Imperatorem lib. 10. Epiſt. 73. - Quum* 26 *ſtiebam in Urbe noſtra ex ejuſmodi cauſis Collegium Pontificum adiri ſolere, Dominum Maximum Pontificem conſulendum putavi, quid obſervare me velis*; Et quod ſepulchrorum violationem crimen eſſe Religionis declaretur ab Imperatore Gordiano *in l. 1. C. de ſepulchr. viol.*

Ac profectò quum non minori crimine reos, qui violarent res Sacras, quam qui violarent ſepulcra exiſtimaſſent, decernit Julianus, licet impiſſimus Imperator in *li pergit. C. de ſepulchr. viol.* quod, quum Majores ſui ſepulchrorum violationem proximam ſemper ſacrilegio habuiſſent, pœna quoque contra illam ſacrilegii agatur, ibi - *Hoc fieri prohibemus pœna ſacrilegii cohibentes*: Et ſanè tamquam ſacrilegos puniri illorum violatores tum apud Græcos, tum apud Romanos fuiſſe, probat Spondanus *de Cemeter. lib. 1. part. 1. cap. 9.* 27

Ex quo ſicut pœna ſacrilegii eſt jure Digeſtorum arbitraria, *l. lege Iulia* §. *mandati ff. ad l. Iul. de Pecul.* ita eſt communis Doctorum conſenſus, quod judices exerceant eorū arbitrium in puniendis ſepulchrorum violatoribus, cum prudenti reſpectu ad pœnas, quæ adverſus eos a legibus ſtatuuntur. Farinac. de *Inquiſit. quæſt. 20. n. 124. Mart. Von. Piſa. 173. per tot. Menoch. de Arbitr. quæſt. 80. n. 116.*

Quæ pœnæ in ſepulchrorum injuriis vindicandis extēduntur in jure ad pecuniariam, ad relegationem, ad deportationem juxta facti, ac perſonarum conditionem, *l. Prætor ait l. res ſepulchr., l. de ſepulchro ff. de ſepulchr. viol. l. ſi ſervus, l. ſi quis, l. qui ſepulchra. C. eod.* ultra debitam reſtitutionem illarum rerum, quas in violandis ſepulchris frego- 28

rint,

rint, vel fuerint furati poterit faciendam. *Farinac. V. quæst. 20. n. 120.*

Et in prædictis pœnis exigendis ab hujusmodi improbis hominibus, qui nec mortuis parcunt, sat non habuerunt veteres Imperatores illas statuere; verùm etiam Theodosius, & Valentinianus privant judices in iis puniendis negligentes facultatibus, & honoribus, *l. unic. C. Theodos. de sepulchris*; Et Constantinus in eos pœnam librarum viginti Auri decernit, *l. si quis C. de sepulchr. viol.*

Inter illos verò, qui variis modis violare sepulchra dicuntur, & allatas pœnas incurrunt, de quibus agitur in *l. qui*
29 *sepulchrum, l. pergit. C. de sepulch. viol. l. Prætor ait* §. *si quis l. final. ff. eod.* non solùm numerantur, qui cadavera spoliant, & vestes avara manu è sepulchris subripiunt, verùm cum his etiam severiùs agitur *d. l. Prætor ait* §. *adversus* ubi - *Adversus eos, qui cadavera spoliant, Præsides severiùs intervenire solent.*

Ac proinde quum geminum facinus perpetrare dicantur sepultos enim spoliant, & vivos polluunt, *l. qui sepulchra. C. de sepulchr. viol.* scilicet ut ibi explicat Baldus *n.* 1. mortuum, & viventem offendunt. Sic non solùm datur adversus eos actio sepulchri ad ultionem, sed
30 etiam ad interesse *d. l. Prætor ait* §. *qui de sepulchris, l. sepulchri ff. eod.* Ad ultionem, quia publici juris est mortuorum defensio, & cuilibet de populo competit. Ad interesse, datur pro eo quanti
31 interest illis, ad quos res pertinet ex Edicto Prætoris in *d. l. Prætor ait Gibal. de negociat. lib. 6. cap. 9. art. 6.* §. 20. *n.* 34.

Non enim sepulchra fiunt mortuorum, qui in illis conduntur, sed sunt viventium
32 *Groti de Jur. Bell. & Pac. lib. 2. cap. 7.* §. 5. Verùm quando etiam essent mortuorum, interest viventium, ne violentur sepulchra, simulque spolientur defuncti, ipsa reclamante natura, quæ teste Eliano, imperat, quod sepeliantur *Epist. ult. edit. 491.*

Ulterius actio furti adversus furem, non solùm datur domino rei subtractæ, sed etiam illi, qui non est dominus, si sua interest furtum factum non fuisse, *l. is cujus, l. si apes in fin. l. fallo,* § *fragella ff. de furt. Cund. Tusch. lit. F. concl.* 559. *n.* 1.

Ex quibus moti, responsum dedimus, obligandos esse, qui cadavere exhumato prædicti Pueri clam illud vestibus expoliaverunt ad eas Hebræis restituendas, simulque per Parochum monendos esse de gravitate patrati sceleris superiùs demonstrata, & ex ipsius pœnæ gravitate metienda. 33

Videbantur tamen primo aspectu nonnullæ difficultates oneri saltem injuncto restitutionis obsistere, quas, ut cognoscant Hebræi, quod sicut in his negandis, quæ concedenda non sunt semper constantes erimus, sic eodem modo attenti quoque fuimus in eorum juribus conservandis, placuit nobis singulas enucleare, ut ex illis enucleatis, magis justitia nostræ deliberationis appareat.

Prima, quæ se nobis obiciebat, difficultas, ea est, quod nullatenùs conveniant, quæ de sepulchris superiùs dicebamus, Judæis, qui nullum sepulchralem merentes honorem, nullum etiam ad eum jus habent, nec possunt habere, cadente super illos divina maledictione, quam minatus fuit illis Deus per Moysen, quod si legem suam non servavissent, eorum cadavera forent in escam cunctis violatilibus cœli, & bestiis terræ. *Deuter. cap. 28. vers. 26.* Quam commination nem renovavit etiam ob eorum scelera per Prophetam Jeremiam *cap. 16. vers. 4. Non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt, & gladio, & fame consumentur, & erit cadaver eorum in escam universis volatilibus cœli, & bestiis terræ.*

Quemadmodum nisi Principum misericordia benignam Matrem Ecclesiam imitans, quæ illos ad eorum tolerat non-

ver-

versionem, concederet eis campũ apertum, in quo fordida tegerentur humo; ne insepulti aerem communem fetore in aliorum incommodum, & detrimentum inficerent, avibus, & bestiis eorum cadavera diripienda hinc illinc sepultura remanerent.

Semper enim fuit similis farinæ hominibus Cœlo, & Mundo odibilibus invidiæ 35 rum terrorem honor sepulchralis denegatus. Hinc quamquàm veteres tantam sepulcrorum curam habèrent, ut nec pauperes impedirentur, quominus ob eorum inopiam sepeliri possent, publica pro illis ære publico ædificaverint sepulchra. *Alex. ab Alex. Dier. Genial. lib. 6. cap. 14.* Nihilominus tales improbos homines abiiciebant insepultos. Lege Plautinis cautum erat, ut conscelerati extra regionem insepulti proicerentur *lib. 10. de leg. apud Symmach. de Cathal. Instit. tit. 18. n. 8.* Decreto publico Romanorũ statutum erat, quod impii in Deum exequiis, & sepulchro carerent: *Cicer. lib. 2. de leg. apud Decian. Tract. Criminal. lib. 5. cap. 4. n. 6.* Nec non communi eorundem jure cadavera, inhumata vel insepulta perduellium, & illorum, qui rei læsæ majestatis decedunt, *l. in maleficiis 35. ff. de relig. & sumpt. funer.* Parricidarum corpora, vel proiiciuntur in mare, vel insepulta bestiis obiecta jacere debent; *l. pœna ff. ad l. Pompon. de Parricid. l. unic. Cod. ubi, qui Patrem, & Pil. occid.*

Si hæc de his, quanto magis de Judæis dicenda erunt, quum eorum impietas 36 in Deum major sit, quàm impietas infidelium, & Paganorum. *Can. Dignum 1. quæst. 3. ibique Gloss. Rebuff. de l. Rom. lib. 2. cap. 60. n. 4. Anton. Burg. in cap. Canonum Statuta 188. de constit.* nullaque culpa gravior, nullaque major eorum perfidia dari possit. *Gomal. in cap. Judæi n. 6. de Judæis.* Præterquamquod quidquid de rea læsæ majestatis dicitur, formam de Judæis procedit, qui tanquam rei læsæ Divinæ Majestatis Deicidæ vocantur a Dyonisio Archiepiscopo Alexandrino D. Cypriani coætaneo *Epist. ad Comprob. Eccl. Alex. contra Paulum Samosatem.* a Rustico Cardinali *tract. contra Accephal.* a D. Bernardo *serm. in fer. 4. Hebdomad. penosæ*, Christicidæ verò a S. Ignat. Martyre *Epist. 6. ad Magnesian.* Nec non digni sunt, qui eadem pœna, qua parricidæ puniantur, qua fratricidæ puniendi quoque sunt. *Lege Pompeia ff. de Parricid.* quum Hebræi ab omnibus repudientur tanquam fratricidæ, qui Sanguinem Christi, juxta carnem fratris sui immanitate fuderunt. Venerabil. Petrus Cluniacensis *Epist. 36. ad Ludovic. glorios. Reg. Francor. lib. 4.*

Ulteriùs quum omnia, quæ superiùs de violatione sepulchrorum statuta recensuimus locum nullatenus habeant in illis, qui violant sepulchra eorum, qui contra legum prohibitionem sepeliuntur, *Farinac. de Inquisit. quæst. 20. num. 131. & 132. Gramat. decis. 82. n. 3. Antonell. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 37. n. 3.* nec etiam locum in sepulcheris Hebræorum habebunt.

Secunda difficultas, quæ nobis occurrebat, ea fuit, quod actio violati sepulchri adversus eos non datur, qui destruunt, ac spoliant hostium sepulchra. 37 *Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 4. casu 387. n. 26. Farinac. de quæst. 20. n. 129. & seq. Antonell. d. cap. 37. n. 3. versic.*

Quod observatum etiam apud ipsos Hebræos habemus, qui, ut scribit *Theodoret. in Exod. cap. 17.* Egyptiorum ca- 38 daver in mare inhumana, & ad littus ejecta spolia retulerunt, legiturque in *3. Reg. cap. 21.* quod eo exercitu Saul venerunt Philistiim, ut spoliarent interfectos.

Clara siquidem est dispositio textus in *l. sepulchra ff. de sepulchr. viol.* ubi sepulchra hostium religiosa non sunt

idco-

39 Ideoque lapides inde ſublatos in quemlibet uſum convertere poſſumus, nec ſepulchri violati actio competit. Ex qua diſpoſitione, duo videntur contra noſtram reſolutionem induci; Primũ ſi ſubripi poſſunt lapides, aliaque extrinſeca ornamenta, quæ ad familiarum decorem, & memoriam in poſteris conſervandam ſepulchris apponuntur; quanto magis auferri poterunt veſtes, & ea, quæ intrinſecus cum cadaveribus corrumpenda, & conficienda conduntur? Secundum; ſi hæc in quemlibet uſum noſtrum converti poſſunt; ſunt ergo quoque accipientium; nec iſti ad reſtitutionem adſtringuntur.

Quod autem Hebræi Chriſtianæ noſtræ Religionis ſint hoſtes, dubitari mini-
40 mè poteſt; tum quia fidei noſtræ inſultant, *l. Iudæi* 3. *C. de Iudæis*, noſtræque Religioni. *Concil. Tolet.* 12. *can.* 9. Et omnes qui contra Eccleſiam ſunt, ejus quoque hoſtes dicuntur. *Bald. conſil.* 140. *in fin. lib.* 1. *Card. Tuſch. lit. H. concl.* 175.

Tum quia in eorum Thalmud præcipitur eis, quod Chriſtianis damnum in-
41 ferant quantum poſſunt. *Hieronym. a S. Fide contra Iudæos lib.* 2. *cap.* 6. & qui conantur nos offendere, ſi poſſint, hoſtes noſtri dicuntur *Bald. in l.* 1. *C. ſi quis prad. pot. Fulin. in cap. quum ſemper de offic. deleg. in princip. & in cap. quum oportet de accuſat. circa med.*

Tum quia declarantes ſe Chriſtianorum inimicos legem habent ex impia diſpoſitione ejuſdem Thamuld juxta ea, quæ ſcribit Rabbi Moſes de Ægypto in *lib. Madda cap.* 10. quod numquàm illis confederari liceat cum Chriſtianis, nec pacem tractare cum eis apud Hieronym. *a S. Fide d. cap.* 6.

Tandem quia ab Alex. 3. *in cap. licet univerſis de Teſtib.* juxta integram reſtitutionem textus factam a *Gonzalez in d. cap. licet*, Hebræi vocantur inimici Crucis Chriſti, & a *Gregorio* 1. *in epiſt.* 2. ad Alphonſum Regem Hiſpaniarum *I. priſt. lib.* 9. inimici pariter Chriſti dicuntur.

Accedit ad hæc, quod ſicut in vim diſpoſitionis prædictæ *l. ſepulchri* demolientes Bannitorum ſepulchra nulla pœ- 42
na violati ſepulchri tenentur. *Menoch. de arbitr. quæſt.* 99. *n.* 2. *& n.* 47. *lib.* 1. *Flarmac. ſuperius allegata quæſt.* 20. *n.* 2. 130. *Antonelli allegat. cap.* 37. *n.* 3. quoniam hoſtes Civitatis reputantur, *Clar. §. Homicidium n.* 57. Ideò ſpoliantes etiam Judæorum ſepulchra, qui profugi, ac exules ſuper terram hoſtes Catholicæ Religionis dicuntur, nullo reſtitutionis vinculo erunt obſtricti.

Difficultas, quæ tertio loco animum ſuſpendere magis potuiſſet ex eo pende- 43
bat, quod res omnes, quæ pro derelictis habentur, ſunt occupantium, earumque dominium ab illis, qui eas apprehendunt acquiritur, *l. ſi res*, *l. id quod ff. pro derel. §. hoc amplius Inſtit. de rer. diviſ.* ex principio juris, quod etiam Morales admittunt, & in eo cum Juriſconſultis conveniunt *Leſſ. de juſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 5. *dubit.* 13. *n.* 61. *Bonacc. de reſtit. in genere, Diſput.* 1. *quæſt.* 2. *punct.* 5. *n.* 6. *Caſtropal. de juſtit. in genere diſput.* 1. *punct.* 18. *part.* 7. Res verò pro derelictis dicuntur haberi, quæ dominus ea mente abiecit, ut amplius in numero rerum ſuarum eſſe nolit. *d. §. hoc amplius*, vel intentione illas amplius non recuperandi *Bonacc. d. quæſt.* 1. *punct.* 5. *n.* 1. Ac proinde quum 44
veſtes, aliaque ornamenta, quibus involvuntur, ac ornantur cadavera in ſepulchris, proiiciantur ea intentione, ut non revertantur ad tumulantes, ſed cum ipſis cadaveribus conſumentur, ac cineſiant, meritò pro derelictis, & ipſas haberi, dicendum eſt, quemadmodum dicit, & pro derelictis habet *Manſi. Vot. Proſan.* 173. *n.* 1.

Cui non parum conferre videtur, quod reſcripſit Rodericus Rex apud

Càſ-

Cassiodorum, quem a secretis habebat *lib. 4. variar. Epist. 34.* nimirum *Aurum sepulchris justè detrahitur, ubi dum situs non habetur; immo culpæ genus est inutiliter addictum relinquere mortuorum, unde se vita possit sustentare viventium. Non est enim cupiditas eripere, quæ nullas se domus augmenta sentit amisisse.*

Præsertim si pretiosæ vestes, aut alia ornamenta superstitionis causa in sepulchris reposita fuerint. *Sayr. Clavis reg. lib. 9. cap. 9. n. 12. Dominic. Bann. in 2. 2. quæst. 60. art. 5. Faullon. libr. 7. in Decalog. cap. 3. dub. 8. n. 2.* Quod facilè in Judæis est præsumendum, quorum ritus omnes, & cultus superstitione sunt pleni. *Marq. de Iudæ. par. 1. cap. 2. n. 7. par. 2. cap. 1. n. 1.*

Verùm suspendere nonnemo retrahere animum nostrum prædictæ potuerunt difficultates, & ut eas singulatim enodemus:

Quoad primam illarum observabamus, aliud esse sepulchrale honorem defunctis, aliud solùm cadaveris humationem permittere. Honor sepulchralis, quem *Homer. Iliad. lib. 16.* vocat honorem mortuorum, *Quintil. Declam. 328.* dicit honorem suprenum, etiam nos fatemur nullatenùs Judæis deberi. Proindeque prohibetur illis primò sepulchra speciosa, & in Civitate sita pro eorum defunctis sepellendis habere. Nam quum monumenta dicantur ex eo, quòd moneant mentem, eosque nimi memoriam revocant, qui ex oculis nostris subtracti fuerunt, ne oblivione quoque è cordibus subtrahantur, ut observat *D. August. lib. de cur. pro mort. cap. 4.* Vel quia memoriæ causa servandæ posita sunt, ut considerat J. C. *Ulpianus in l. Iocum §. monumentum ff. de relig. & sumpt. funer.* neut quam Judæis permitti debent, qui digni non sunt, ut in hominum conserventur memoria, vel tantum in ea conserventur, ut sint in oculis omnium proverbium, fabula, & maledictio, quemadmodum illis denunciavit legumlator Moyses, & per ipsum Deus. *Deuter. cap. 28. vers. 37. Eris perditus in proverbium, ac fabulam omnibus Populis, ad quos te introduxerit Deus.* Et quemadmodum exprobrat Judæis Petrus Alphonsus ex Judæo Christianus *Dialog. contr. Judæos tit. 2.* Epitaphia, & inscriptiones in locis ubi sepeliuntur apponi similiter non possunt, ut pluriès declaravit S. C. Suprem. Inquit apud *Emmenissimum Card. Allut. de inconst. in Fid. cap. 31. n. 126.* Apponuntur enim hæc ad claros viros publica recordatione honorandos, & Judæorum recordatio debet esse non ad honorem, sed ad opprobrium, non ad eorum existimationem, sed ad mundi spectaculum, ut sentit venerab. *Petrus Abbas Cluniacen. tract. adversus Hebr. cap. 1.*

III. Interdicitur illis, ne pullo funeris apparatu, nullisque vocibus psallentibus mortuos ducant ad sepulturam. Concil. Narbon. coacto anno 598. cap. 9. Baron. ad annum Christi 598. n. 3. Solemne Fidelium corpora, quibus honor sepulchralis debetur, sunt ad sepulturam cum Hymnis, & Canticis ducenda, & antiquo Christianorum usu a primis temporibus recepto, ut testatur Baronius an. Chr. 34. n. 311. In cujus usus confirmationem testimonium habemus in funere Cæsarii, & Constantii a Gregorio Nazianz. in ejus orat. In funere Constantini ab Eusebio Vita Constan. lib. 4. In funere S. Paulæ a Hieronymo *Epist. 27. ad Eustoch. virg.* In funere S. Simeonis Stylitæ ab Antonio Monacho in ejus vita. In funere S. Martini a Servo Sulpitio Epist. 33. ad Baculam, ita ut doceat *Victurius Episcopus Uticensis in hist. Vandal. Persecut. lib. 1.* quòd inter alias injurias ab Arrianis Catholicis illatas, eorum corpora sine solemnitate hymnorum cum silentio ad sepulturam duci præciperent. Et Concilium Toletanum 3. cap. 21. statuit, quòd

qui

qui divina vocatione ab hac vita recedunt, cum Psalmis tantummodo, & psallentium vocibus debent ad sepulchrum deferri. Qui canon translatus legatur in *can. qui divina* 13. *quæst.* 2. Et Imperator Justinianus declaravit Novell. 59. non minus quam octo Assisteria, sive Canonicos, qui psallerent, & tres Acolythos, qui cereos deferrent, cujusvis funeri interesse debere. Et deo quum Hebræi omni careant honore sepulchrali, carere quoque debent hac sacra funeris pompa, prout legitur in *Concil. Brachar. can.* 34. repetito in *can. placuit* 23. *q.* 5. Statutum pariter de his, qui sibi mortem conscivissent, quorum cadavera deferri ad sepulturam cum psalmis non debent, tanquam indigna sepulchro tum apud nos. *Nicol. Papi ad consult. Bulgar cap.* 92. tum apud antiquos Romanos. *Quintil. Decl.* 377. tum apud Græcos. *Gell. Noct. Attic. lib.* 10. *cap.* 15. *Hegesipp. lib.* 3. *cap.* 17. tum apud ipsos Hebræos. Josephi *lib.* 3. *de bell. Judaic. cap.* 25.

Maximè quia quum ex testimonio D. Joannis Chrysostomi *Homil.* 4. *in* 1. *Epist. D. Pauli ad Timoth. & Homil.* 4. *in Epist. ad Hebr.* hymnis, & canticis in deferendis cadaveribus glorificemus Deum, & illi gratias agamus, qui jam defunctum coronavit, & ab incertitudine sublatum penes se retinet. Quis non videt hæc Judæorum defunctis minimè convenire? de quibus in vita, & morte reprobatis a Deo verum redditur illud David psalm. 68. quod in eund. psalm. Bruno Herbipolen. Episc. intelligit de Judeis: Deleantur de libro viventium, & cum justis non describantur, dignis profectò lacrymis, dignis lamentis, & non hymnis, & canticis, ad mentem D. *Chrysostom. homil.* 3. *ad Philipp.*

4. Prohibetur pariter eorū cadavera deduci ad templū, in quem sunt proiicienda cum facibus, & cereis accensis, quibus è vita pium Christianorum discessum ornandum esse, pie, ac laudabiliter a primis temporibus institutum fuit, quemadmodum scribit Gregorius Nazianzenus in *tract. in Julianum*, agens de funere Constantii Imperatoris. 49

Cujus pij, ac laudabilis usus, qui viget apud nos, non desunt etiam apud veteres clarissima monumenta. Ita enim ornatum fuisse legimus funus S. Cypriani Martyris apud *Pont. Diac. in act. ejus Past. prope finem*, ibi: *Cum cereis, & sfolaribus, videlicet funalibus, in area cujusdam cunicli Procuratoris, magno triumpho sepultus est.* Ita funus S. Paulæ apud Hieronym. *Epist.* 27. *ad Eustoch. Virginem*, ibi: *Quum alii Pontifices cereos, lampadesque, alii choros psallentium ducerent, in medio spelunce Salvatoris est posita.* Ita funus Macrinæ Sororis S. Gregorii Nysseni, apud eund. S. Gregor. in ejus orat. ibi: *Qui omnes ordine progredientes accensos cereor manibus gestabant.* Habemus idem de funere Regis Clodovei apud Gregor. Turon. *hist. Franc. lib.* 8. *cap.* 10. ibi: *Convocato igitur Episcopo Civitatis cum Clero, & populo, ac cereorum innumerabilium ornatu ad Basilicam S. Vincentii detulit tumulandum.* Habemus de funere Imperatoris Justiniani apud Coripp. *Poet. lib.* 3. ibi:

. . . tota populus processit ab aula
Mestaque funereas accendit agmina cerat.

Et hæc officiosæ pietatis celebris pompa, qua viri sanctitate, ac dignitate præcipui prosequebantur, in religiosum usum Ecclesiæ a primis sæculis ad nostra traducta, nec convenit, nec potest convenire Judæis, quorum funera exornari Christiana Religio non patitur, quæ satis illis charitatis, ac indulgentiæ impendere existimavit benigniter patiens, quod eorum cadavera humo tegerentur. Nam vel cerei accenduntur ad honorandā Christianorum cadavera, quum lumen signum honoris sit. *Bellarm. de Reliq. Sanct. lib.* 2. *cap.* 3. *vers. nona*, & Judæi

nullius honoris capaces sunt ex declaratione Imperatorum Theodosii, & Valentiniani in *l. hac valitura C. de Judæis*, sed publicæ contumeliæ, ac dedecori obnoxii dicuntur ex congestis a *Marq. de Jud. part. 2. cap. 6. n. 14.* & fusius Gonzal. *in cap. quum sit nimis n. 5. & seq. de Jud.* Vel ad significandum nostros defunctos esse filios lucis, non tenebrarum. *Bellarm. de Purgat. lib. 2. cap. 15.* at Judæi in tenebris ambulant. *Psalm. 81.* & juxta comminationem illis factam per Isaiam oculos clausos habent *Pet. Blesen. contra perfidos Judæos cap. 18.*

Tandem inhibentur campum, seu locum ad eorum humanda cadavera Christianorum benignitate iis concessum, sepire muris, & circumvallare, juxta veterum, ac Ethnicorum etiam morem, qui ad cineres majori cultu, ac religione custodiendos eos sepire solebant, de quo usu loquuntur J. C. Macer in *l. 37. §. monumentum ff. de relig. & sumpt. funer.* & J. C. Ulpianus in *l. æde sacra ff. de contrab. empt.* Nec non hujus usus exempla nonnulla leguntur apud concivem nostrum *Joann. Baptist. Pacichell. de Distant. cap. 7. n. 11.* ad hoc ut Judæi etiam post mortem distinguantur ab allis, & de illis sic vili ceno, & in campo bestiarum pedibus ad conculcandum, & proterendum aperto infossis, potiùs quam sepultis verum ostenderetur, quod prædixerat illis Jeremias *cap. 7.* quod locum nimirum, in quo sepelirentur, non haberent, & Ezechias *cap. 5.* quod in viis eorum cadavera magis projecta, quâ sepulta forent; quemadmodum in nostra Diœcesi religiosè servatur, ubi extra portas Civitatis in ea sepeliuntur parte, in qua non longe ab illa Asini, ceteraq. proiicuntur Jumenta, ut impleretur, quod minatus fuerat Jeremias Propheta *cap. 22.* Joachim Regi Judæ: *Sepultura Asini sepelietur putrefactus, & projectus extra portas Jerusalem.* Scitè, ut vertunt Chaldei apud *Cornel. a Lap. in d. cap. 22. Sicut proiiciunt cadaver Asini, sic proiicient cadaver ejus.* Et sicuti assueti erant dicere veteres Hebræi; quod tanquam Asinus humaretur ille, qui in Patrum sepulchris non inferebatur apud *Thom. Godwin de Civil. & Eccles. Rit. antiq. Hebr. lib. 6. cap. 5. §. 7. ibique Joan. Hem. Reiz. in notis.* Quod ubicumque servandum esse dicimus ex hac causa necessarium, ut nimirùm videntes, cadere super eos maledictiones, divinaque flagella in sacris paginis pluriès iisdem comminata, oculos aperiant, & inde perterriti ab eorum abstineant cecitate, ac perfidia.

50

Verùm etsi omnis sepulchralis honor, ac funerum decor Judæis, ut hactenùs demonstratum est, denegatur, non tamen, quum interest Reipublicæ cadavera sepeliri, ne aerem fetore inficiant, ac corrumpant, negatur illis eo loco suorum cadavera sepelire, qui à pietate Christiana, Principumque benignitate iisdem ad se sepeliendos conceditur. Et quotiescumque hoc Judæis permittitur, debent etiam eorum sepulturæ, seu potiùs scrobes omnibus immunitatibus gaudere, quas habent sepulturæ a Iure Civili. 51

Sufficit enim, quod cautum ex ejusd. juris dispositione reperiatur, quod sepulchra violari, ac spoliari non possint, ut id locum sibi vindicet etiam in Judæis, qui Iure communi utuntur, & secundum jus Civile Romanorum est in eorum causis judicandum, ex declaratione Imperatorum Arcadii, & Honorii in *l. Judæi C. de Iud. Felin. in cap. 2. n. 5. eod. tit. Boich. in cap. gaudemus n. 4. de Divor. Marq. de Jud. part. 2. cap. 1. n. 1. Card. Mant. de tacit. & ambig. lib. 20. tit. 8. n. 6. Card. de Luc. disc. 70. n. 30. de servit.* quum habeant Judæi ea, quæ sunt Civium Roman. *Bart. in d. l. Judæi. Marq. d. cap. 1. n. 1. Tiraq. de jur. Primog. q. 66. n. 1.* & quum inter eos, & Christianos jura esse 52

com-

communia, nullamque faciendam esse differentiam quoad tramites legum Romanarum, & jus reddend. nisi in cautis aliter expressis; dixerit Senatus Mantuan. *penes Surd. dec.* 143. *n.* 3. *& Rot. Rom. dec.* 269. *n.* 3. *& seq. part.* 4. *recent. tom.* 2. quibus consonant, quæ de ipsis Judæis S. Pont. f. Gregor. scripsit Baudæ, & Angelo Episcopis - *Sicut Romanis legibus vivere permittuntur, sic annuente Justitia actus suos, ut norunt nullo impediente disponant. Epist.* 18. *lib.* 12. *Indict.* 7.

Ultra quod negari non potest, quod inter maximas injurias non ponatur violatio sepulchrorum, ac spoliatio cadaverum, ut super iis commonstratum
53 fuit; & tam à Jure Civili, quàm Canonico expresse prohibitum est Judæos injuriis; & contumeliis vexari, *cap. sicut.* §. *fin. de Jud. l. Christianis C. de Pagan. d. dec.* 269. *n.* 10.

Minus obstare secundam difficultatem censuimus, quum ad eam reso vendam facilis, & prompta se offerat responsio, pro qua omittebamus, quod hostium quoque corpora ratuta ipsa postulat,
54 ut sepeliantur. *Grananiet. lib.* 3. *Decret. ad cap. sacris n.* 5. *de sepult.* Et quum Iuri naturæ, a quo illud Gentium emanavit, non autem Iuri scripto extremi officii humanitatem, quam in hostibus sepeliendis exhibemus, tribuat *Div. Chrisost. apud Coquæ comm. ad D. August. lib.* 1. *cap.* 3. *de Civit. Dei*; Merito preter arma mortuos in bello spoliare prohibebat Plato *Dial.* 5. *de Repub.* eos, qui fusos Duces, ac occisos hostes honestare sepultura neglexissent, puniebant Athenienses. *Diod. Sicul. lib.* 5. Ne relinquerentur insepulti lege cautum erat apud Heleos *Coquæ ad præd. cap.* 13. Merito plurima laude apud posteros Agamennon Trojanos Antigonus Pyrrhum sepelierunt. Hannoni a Romanis, Mithridati a Pompejo, Archelao Regi ab Antonio hoc pietatis officium præstitum fuit. *Grot. de jur. bell. & pac. lib.* 2. *cap.* 19. ibique *in not.* Annibali plus gloriæ attulisse quod Paulum Gracchum, & Marcellum sepelierit, quàm quod expugnaverit. Valer. Maximus scribit *lib.* 5. *cap.* 1. Cæsarem imperio magis dignum, quod caput obtruncatum Gnei Pompeii pretiosissimis odoribus cremandum, ac sepeliendum curaverit, quam quod vicerit, *id. Val. Max.* dicit *d. cap.* 1. David et ipse benedixit Civibus Iabes Galaad, quod sepelierint Saul. *lib.* 2. *Reg.* ibi - *Benedicti vos a Domino, qui fecistis misericordiam hanc cum Domino vestro Saul, & sepelistis eum.*

Hæc omnia, inquam, omittebamus, & rigorem Iuris respuentes, respondebamus allatam Iuris dispositionem in *l. hostium sepulchra ff. de sepul. viol.* locũ 55
habere non posse in Cæmeteriis, quæcunque illa sint Hebræorum; Nam quũ una lex declaretur ab alia lege. *Rauden. dec. Pisan. dec.* 48. *n.* 21. & ad explicationem unius alia lex conjungatur *Abb. in cap. nulli prope fin. de Jud.* ex aliis legibus ad evidentiam dignoscitur, mentem J. C. Rauli in *d. l. hostium sepulchra* extendi nullatenùs posse ad prædicta Hebræorum Cæmeteria; loquitur enim Paulus de sepulchris hostium, quæ a victoribus legittimo indicto bello capta fuerunt, ea nimirum ratione, quam affert alter J. C. Pomponius in *l. quum loca* 36. *de relig. & sumpt. funer.* Quod sicut homines liberi, si capti fuerint, ab hostibus libertatem amittunt; ita sepulchra, omniaque similiter loca sacra, & 56
religiosa statim ac ab hostibus capta sunt, desinunt, esse talia, ibi: *Quum loca capta sunt ab hostibus, desinunt religiosa, vel sacra esse; sicut homines liberi in servitutem perveniunt.* Quam ipsissimam rationem ad ostendendum, quod hostium sepulchra immunitate non gaudent violarique possunt, reddit etiam J. C. Paulus in *d. l. hostium sepulchra*: *Hostium sepulchra religiosa nobis non sunt,*

ideoque lapides unde sublatos in quemlibet usum convertere possimus. Ex quo clarissimè infertur, quod si religiosa esse non desinerent nec etiam in nostrum usum converti possent.

Verum quum non sufficiat ad hoc, ut religiosa esse desinant, quod privato, vel quocumque alio bello capta sint, sed necessarium sit, ut legitimo, ac justo bello capiantur; eodem modo ut libertatem amittamus, & bona nostra jure belli capta occupantium fiant, necessario requiritur, ut bellum justum sit, scilicet ex justa causa initum, & rite indictum *Covar. in §. item ea n. 2. Instit. tit. de rer. divis. & acqu. rer. dom. Joann. Hayrect. ad cumul. §. item ea n. 1. tom. 2. D. Ayllon. de Commerc. disc. 9. n. 5.*

Similiter quum hostes non dicantur
57 qui nobis adversari sunt, vel odio nos habent, sed illi tantùm, qui nobis, aut quibus nos publicè bellum decrevimus, ut declarat J. C. Pompon. in *l. hostes 118. ff. de verb. signif.* vel illi, quibus bellum publicè Populus Romanus decrevit, vel qui Populo Romano, ut dicit J. C. Ulpian. in *l. hostes 24. ff. de capt. & postlim. reuers.*

Ex ipsa Juris Digestorum dispositione manifestè infertur, quod in opposita
58 *l. hostium sepulchra*, illa comprehendi non possunt Judæorum, cum quibus bellum publicè indictum non habemus. Et quamquam inimici sint nominis Christiani, odiumque in nos habeant, injurias pro beneficiis reddentes; nihilominùs hostes propriè dici non possunt; immo potiùs esse de Populo Romano dicuntur.
59 *Soccin. Consil. 62. n. 12. Alex. cons. 99. n. 3. lib. 6. Card. Tusch. lit. I. concl. 371. n. 22. Marq. de Jud. p. 2. cap. 1. n. 1. Tinuq. de jur. primog. q. 66. n. 1. Card. De Luc. disc. 182. n. 10. de Regal.* Nec non de populo Civitatis, in qua domicilium ponere permittuntur. *l. Christianus C. de Pagan. Gloss. in cap. post missam de usur. Rieculf. de jur. person. lib. 2. cap. 14. n. 4. Scamarol. de visit. carc. lib. 3. cap. 5. n. 4.*

Hæc est enim differentia inter Saracenos, & Hebræos ex declaratione Alexandri III. *in cap. dispar. 23. q. 7.* quod 60
cum illis non cum istis justè pugnamus, quia Saraceni nos ex urbibus, & propriis sedibus expellunt; & ut explicat *Card. Bellarm. de Laic. lib. 3. cap. 16.* nullo jure Regna nostra occupare vellet. Judæi verò non solum urbes nostras non occupant, sed ex sola nostra commiseratione exules, ac profugi super terram in illis habitant, Ex quo tam ex Con- 61
stitutione Pontificia in *cap. sicut Judæi. §. nullus. de Jud.* quam Imperiali, in *l. Christianis C. de Pagan.* nec offendi, nec eorum bona auferri nullatenus possunt; ita ut quando etiam essent hostes, ex hoc ipso, quod tolerantur, non debent, neque in persona, neque in rebus offendi, prout concludit *Joann. de Anan. in d. cap. sicut Judæi. n. 16.*

Et sic ob hanc eamdem rationem, quamquam ad text. in *l. navigia ff. de furt.* bona, & merces hostium in litus ob naufragium projecta, fiant occupantium; non tamen fiunt bona, & merces Judæorum simile naufragium, & jactum 62
passa; quia bellum adversus nos non exercent, nec habent. Marq. *d. part. 2. cap. 1. vers. ex præmissis.*

Dubiū sane non est, quod inter Christianos, & Judæos inhibita est communicatio, & habitatio; Quod ex lege eorum Thalmud nullo modo possunt cū nobis fœdus, nec pacem habere. Verùm non ex hoc hostes dici possunt, quales a Jure hostes esse dicuntur. Clara sunt verba J. C. Pompon. *l. Postliminii ff. de capt. & postlim.* ibi: *Si cum gente aliqua neque amicitiam, neque hospitium, neque fœdus amicitiæ causa factum habemus; hi hostes quidem non sunt.*

Quemadmodum nec hostes esse, licèt sint inimici fidei nostræ ad effectum, ut eorum sepulchra immunitatibus juris no-

stri non gaudeant dicit *Gonz.* in *d. cap. sicut*, nec non dicunt ibi *Innoc. 4. n. 1. Anan. n. 15. Anton. Butr. n. 10.* ac proin-
63 de prædictis immunitatibus, & ipsos gaudere ano ore consentiunt *D. D. in d. cap. sicut*, *Abb. n. 2. Felin. n. 1. Ioan. Andr. n. 1. Anan. n. 7. Gonzal. n. 3. Vagnarech. in summ. & ad id. cap. sicut. Vivian. in rational. §. quia. Fagnan. in cap. inter alia n. 60. de Immun. Eccles. Card. Tusch. lit. F. concl. 370. n. 6.* allegans consil. Baldi a sex J. C. subscriptum *consil. 316. lib. 1.* Marq. de Jud. *p. 1. cap. 3. n. 18. Riccul. de jur. person. lib. 2. cap. 12. n. 4. & cap. 31. n. 14. Scannarol. d. cap. 5. n. 4. Rainald. observat. criminal. l. 3. cap. 32. §. 4. & 5. num. 467. & seq.*

Tandem habemus expressam Constitutionem Clem. III. in *d. cap. sicut. §. ad hoc de Judæis*, quam solùm ad primæ, & secundæ difficultatis solutionem sat fuis-
64 set allegare ibi: *Decernimus, ut nemo Cœmeterium Judæorum mutilare, aut invadere audeat, sive obtentu pecuniæ corpora humana effodere; Si quis autem hujusmodi tenore Decreti cognito, quod absit, contraire præsumpserit, honoris, & officii sui periculum patiatur, aut excommunicatione plectatur, nisi præsumptionem digna satisfactione correxerit.*

Tertiam difficultatem non obstare pariter credidimus. Nam licet vestes pretiosæ, aliaque similia ornamenta in sepulchris corrumpenda, & cinefacienda cum ipsis cadaveribus condantur; non ideò pro derelictis habentur; quia
65 quum posita sint ad honorem, & ad pietatem erga defunctos demonstrandã, illorum dominium quodammodo jus publicum retinet, quod ad ea custodienda suam impendit auctoritatem; totque pœnis ab illis subripiendis immanem detertet hominum avaritiam, eamque a primis temporibus, quod leges latæ, & compilatæ apud Gentes fuerunt, ut supra nimis forsan ostendimus, semper detexit.

Repugnat enim, quod aliquid habeatur pro derelicto, & quod sub severioribus pœnis furari, aut asportari prohi- 66
beatur, quum in re derelicta furtum minimè committatur. *Federig. de Sen. consil. 13. n. 3. Card. Tusch. lit. F. concl. 566. n. 3. concl. 557. n. 3. Roman. consil. 390. in princ. ad tex. in l. falsus §. qui alium ff. de furt.*

Præterquamquod hujusmodi vestes, ac ornamenta non ibi conduntur, ac proiiciuntur animo ea amittendi, prout missilia, quæ ad hoc in electione Imperatorum, ac Principum proiici solent, ut id, quod quis apprehendit, aut arripit, fiat occupantis §. *hoc amplius Instit. tit. de rer. divis. & acq. rer. dom. l. quæ natione §. hoc amplius ff. eod.* sed ut in sepulchris conserventur, donec durent pro honore cadaverum, quæ quodammodo, ut verbis Imperatorum Theodosii, & Valentiniani loquamur, nescio qua sorte rationis occultæ, sepulchri honore lætantur. *l. unic. C. Theod. de sepulchris.* Et quælibet res nostra quantumcumque periclitetur, seu corrumpatur, manet nostra, quamdiù non est consumpta, si cupimus eam manere. *Lessi. de Just. & jur. lib. 2. cap. 5. dubit. 18. n. 67.*

Proindeque regula est apud Morales quod ea, quæ in sepulchris mortuorum honoris causa reponuntur, non sunt ex illis rebus, quæ sunt occupantis. *Azzor. Instit. Moral. p. 2. lib. 11. cap. 4. q. 2. vers. & dubium. Anton. a Spir. Sanct. p. 3. de mod. acq. domin. sect. 10. disput. 4. n. 128. & seq.*

Et ideò qui sepulchra spoliantes vestes, ac ornamenta subripiunt, ad ea heredibus restituenda constringi, scribit *Trullen. in Decal. lib. 7. cap. 3. dub. 8.* 67
n. 1. & 2. Quemadmodum judicatum fuisse ad restitutionẽ Hispanos illos constringi, qui apud Indos Occidentales eorum spoliaverunt sepulchra, referunt *Domin. Bann. decis. de just. & jur. super 2. 2. D. Thomæ q. 66. art. 5. vers.*

sit er-

fit ergo prima concluſio. Trullen. ſuperiùs allegat. dubitat. 8.

Reſcriptum verò Theodorici dignum
68 dumtaxat erat, quòd ad exornandam, non ad comprobandam hanc tertiam difficultatem obiiceretur. Emanatum enim a Regia poteſtate vim legis extra fines Regni ejuſque Territori habere non poterat ad populos non ſuos, ſibique non ſubiectos ligandos. Dedit Rodericus Oſtrogothorum Rex in Italia leges, ac jura Gothis, quas Sidonius leges Rodericianas appellat, ut ſcribit Cardinalis Baronius *A. Chr.* 468. *n.* 12. Et leges Gothicæ non merentur pro jure univerſali omnium populorum afferri, quum ſit commune, ac ſatis notum juris principium, quòd leges Territorii limitibus arctantur, nec progrediuntur ultra fines Imperii, ſeu Regni eas ſtatuentium, ad tex. in *l. extra Territorium ff. de juriſd. omn. Judic.* ubi ex reſcripto J. C. Pauli Extra Territorium jus dicenti impunè non paretur. *Suar. de Legib. lib.* 3. *cap.* 32. *n.* 3. *Antun. de Reg. donat. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 51. *tom.* 1.

Nec juvat, quòd Gothorum incurſionibus Theodoricus Italiam invaſerit, ejuſque vi, ac armis occupatæ Regem ſe fecerit; non tantùm quia progreſſu temporis excuſſo ſervitutis jugo, vincula quoque barbararum legum diſrupit; verùm etiam quia Theodoricus ad vim leniendam, ſibique populum conciliandũ indulſit, ut leges in Italia ſervarentur Romanæ, & Gothi Gothico, Romani Rom. viverent jure. *Gibal. de Scien. Canon. & Hieropolit. lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 3. Quod apertè etiam deducitur ex *Epiſt.* 17. & *Epiſt.* 43. *ejuſd.* Regis Roderici *apud. Caſſiodor.* qui erat illi ab Epiſtolis *lib.* 3. *Gothofred. in Parologom. ad Cod. Theod. cap.* 3. Et Pontifex Gelaſius ſcribens ad eumd. Theodoricum hoc ipſum confirmat in *Can. certum.* 12. *diſ.* 10. ubi: *Certum eſt Magnificentiam veſtram leges Romanorum Principum, quas in negotiis hominum cuſtodiendas eſſe præcepit, multò magis circa reverentiam Beati Petri Apoſtoli pro ſuo felicitatis augmento velle ſervari.*

Sed magis confirmatur ab ea formula, qua utebatur Rodericus in deputando Præfecto urbano, qui Romæ jus 69
dicens magnam poteſtatem habebat. Formula enim hæc erat apud *Caſſiod. var. lib.* 6. *Form. Præfect. urbis* 4. *Habitu te togatæ dignitatis ornavimus, ut indutus veſte Romulea jura debeas aſſectare Romana.* Cui cohæret, quod idem Rex Rodericus ſcribit univerſis Provincialibus, *Epiſt.* 17. *lib.* 3. *Veſtimini moribus togatis, exuite barbariem, quia ſub æquitate noſtri temporis non vos decet vivere moribus alienis.* Togati enim mores dicebantur mores Romanorum, qui barbaris Gothorum moribus opponebantur, ſic dicti a toga, quæ erat ſolùm habitus Romanorum. *l. ſed ſi accepto.* 23. *ff. de jur. Fiſc. Plin. lib.* 4. *Epiſt.* 22. *Auditis ne?* Quemadmodum Græci a Pallio, cujus uſus proprius illorum erat, Palliati vocabantur. *Ioann. Roſin. Antiq. Rom. lib.* 5. *cap.* 32. ſic Fabulæ dicebantur togatæ, in quibus inducebantur Romani, Palliatæ in quibus Græci. *Roſin. d. cap.* 32. & generatim pro gente togata intelligebatur Populus Romanus: *Romanos rerum dominos gentemque togatam,* dicit *Virg. Æneid. lib.* 1. *verſ.* 268. Gentem togatam pro Romana ſcribit Macrobius *Saturnal. lib.* 6. *cap.* 5. nec non Martialis *lib.* 14. *Epigr.* 124. *Propert. lib.* 4. *Eleg.* 2. Tandem ipſe Rodericus velle Romanorum jura inviolabiliter ſervari, apertè ſignificavit *Epiſt.* 43. *lib.* 3. ibi: *Delectamur jure Romano vivere, quos armis cupimus vindicare.* Ex quibus ad evidentiam demonſtratum exiſtimamus, adverſus leges Romanas, & ad earum robur infringendum, reſcripta, ſeu leges Roderici Regis allegari non poſſe.

Quod ſi opponeretur, Rodericum non

ſolùm

ſolùm Italiæ Regem ſe feciſſe, verùm etiam Romæ Imperatorem coronari obtinuiſſe, ut refert *Iacobus Hoſman. an. lex univerſ. in verb. Theodoricus*; ac proinde ipſius reſcripta, tamquam reſcripta Imperialia conſideranda eſſe.

Non ideo, (quando etiam legitimus Imperator dici voluiſſet) majorem vim ad leges Romanas præſertim eas, quæ in corpore juris habentur, impediendas obtinerent; Tum quia allatam Epiſtolam Rodericus tamquam Rex, non tamquam Imperator ſcripſit, in ejuſd. enim Epiſtolæ fronte legitur: *Duci Saioni Theodoricus Rex*; tum quia ex teſtimonio *Card. Baronii A. Chr. 493. num. 3.* Romani Imperatoris nec inſignia quidem, nec nomen ſibi deſumpſit, ſed quo ad vixit, Rex eſt appellatus. Tandem quia ſemper redit ejuſd. Theodorici declaratio de cuſtodiendis, ac ſemper legibus Romanorum ſervandis.

Verùm quando etiam Roderici reſcriptum tamquam reſcriptum Imperiale conſiderari vellet, nihilominùs quum a Juſtiniano Imperatore non fuerit in compilationem juris non multis a morte Roderici annis facta, dictum reſcriptum inter alias Conſtitutiones Imperiales in corpore repoſitum, nullatenus obligaret, nec robur haberet, prout de aliis Imperialibus Conſtitutionibus in Codice Juſtiniani non poſitis, & a ſtudioſis antiquæ eruditionis repertis latè ſcripſerunt D. D. relati *ab Em. Card. De Luc. diſc. 1. de ſervit. ferè per tot.*

Ad extremum quum præd. reſcriptum etiam vim habere legis, quam non habet, gratis concedere vellemus; nullo
70 modo tamen noſtræ reſolutioni opponeretur. Loquitur enim Rodericus non de ſpoliis, ac ornamentis mortuorum, ſeu ſepulchrorum, ſed tantùm de theſauris in eis repoſitis, & de illis publico jure inveſtigandis. Immo in eod. reſcripto expreſsè mandat, quod corpora mortuorum non violentur ibi: *Ita tamen, ut abſtineatis manus a cineribus mortuorum*. Ampliùs. Quod nec etiam aliquid ex his, quæ ad ornatum, & honorem ponuntur, violetur: *Ædificia tegant cineres, columnæ, vel marmora ornent ſepulchra*. Solumque decernit, quòd talenta, quæ ad viventes privandos, animo nimis avaro, & invido, ab his, qui commercia reliquerunt vivendi ſepeliebantur compendio publico, non tamen privato, fideliter vindicarentur; quòd ad cauſam noſtram non attinet ex ratione; quam præbet Marcian. J. C. in *l. lege Julia §. ſed ſi qui ff. ad l. Jul. Peculat*; quòd nimirum non ſit locus religioſus, ubi theſaurus invenitur. Nam etſi in monumento fuerit, non quaſi religioſus tollitur; quia quum ex Principum reſcriptis expreſsè interdicatur, ne pecunia cum mortuis ſepeliatur, religioſa fieri non poteſt. Quod enim ſepelire quis prohibetur, ſubdit I. C. id religioſum facere non poteſt, at pecunia ſepeliri non poteſt, ut mandatis Principalibus cavetur. Et ideò ex hoc quoque reſcriptum Roderici rei noſtræ nullatenus poteſt accomodari.

Talemque fuiſſe illius mentem ex alia ejus *Epiſt. quæ eſt Ep. 13. lib. 4. ſcripta Annæ V. S.* manifeſtè declaratur apud *eumd. Caſſiodor*. Acriter enim in ea redarguit Rodericus quemdam, qui effoſſis cineribus funeſtas divitias inter hominum cadavera fuerat perſcrutatus.

Et ne aliquid intactum, cui ſatisfactum non fuerit, relinquamus, id quod ultimo loco ad hujus difficultatis nervum 71
augendum nobis obiectum fuit, *Sayrum*, ſicilicet, & *Dominicum Bannez.* in ea fuiſſe ſententia, excuſandos fore Hiſpanos a reſtituendis theſauris, quos è ſepulchris apud Indos extraxerunt, quoſcunq. fuiſſent in illis cecæ ſuperſtitionis cauſa reconditi, quomodo poſſit Cœmeteris Hebræorũ adaptari, nõ videmus?

Allati enim D. D. hoc unanimi conſenſu ſenſerunt, quia fuerat illis narratum

tum, Indos solitos esse ingentem pecuniam cum eorum defunctis in sepulchris reponere; vel quia credebant illam defunctos pro eorum usibus secum deferre, vel quia eam superstitioso ritu Idolis immolabant. Quemadmodum etiam veteres Ethnici solebant inani, ac superstitioso pietatis officio ponere in ore mortuorum obula, ut possent portitori Charonti mercedem solvere. *Alex. ab Alex. Dier. Genial. lib. 3. cap. 7.* Lucian. in *Dial. Charontis. Melle saporatam, & medicatis frugibus offam.* cum defunctis recondere, ut ad Cerberum leniendū illam offerrent. *Virgil. Æneid. 6.* Epulas super sepulchris a Kalendis Martii per undecim subsequentes dies offerre ad placandos Manes, & mortuorum umbras, quas ibi errare credebant. *Ovid. lib. 2. de Fast.* latè *Rudolph. Hospin. de Fest. Iude. & Ethnor. cap. 10. §. de Feralibus.* Et ideo ex hoc capite, quod pecuniam illam falso, ac superstitioso ritu a se abiicerent, nullique vero usui destinarent, haberi pro derelictis *prædi. D. Di.* putabant.

Verùm Iudæi vestes, ac ornamenta solent cum eorum cadaveribus in sepulchris recondere ad veterum Iudæorum usum retinendum; qui magno, & sumptuoso vestium apparatu, ornamentisque aureis, & argenteis cadavera sepeliebant. De quo usu testantur *Nicolaus de Lira, & Card. Hugo* uterque in *Hieron. cap. 8. vers. 1.* nec non D. Hieronymus apud *Pined. comm. in Iob. cap. 3. vers. 15.*

Immo tantum abest, quod humi vestes, ac ornamenta pro derelictis haberi
72 voluissent; quin potiùs de illis conservandis in sepulchris, donec durarent, solliciti, solebant aliquando eas contundere, ne fortè si integræ repertæ fuissent, occasio daretur, & cupiditas furibus iniiceretur corpora exhumandi, ac indignè tractandi, ut scribit Origenes *apud eumd. Pined. in Iob cap. 1. vers. 20. n. 8.*

Et quamquam adversus Hebræos stet semper superstitionis præsumptio, quum omnis eorum ritus, & cultus vana superstitione redundet ex testimonio *Marq.* 73 *superiùs relat.* manet etiam pro illis regula, quòd eorum ritus a veteribus Hebræis in eis cum hæreditaria cæcitate transmissi ab Ecclesia tolerantur. *D. Gregor. Epist. lib. 11. Epist. 13. Cita. qui sincera dis. 45.* latè *D. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 11. per tot. Marq. part. 1. cap. 2. n. 7.*

1. Accedit ad hæc, quod olim Hebræi nondum amissa filiatione Israel, sepulchra non tantùm ad ornatum, verùm etiā ad oculorum oblectamentum sibi magni- 74 ficè, ac splendidè construebant, ita ut sepulchrum Regis David D. Hieronymus Mausoleum David appellet *Epist. 17. ad Marcell.* Et illud Ionathæ tantā magnitudine molis exurgebat, ut ab omnibus navigantibus Mare videretur 1. *Machab. cap. 13. vers. 27. & seq.* in cujus mentionem incidens Id. D. Hieronymi *in locis Hebræor.* scribit, quod usque ad ejus tempora conspiciebatur; Adeoque foris eorum sepulchra picta erant, ac exornata, ut ex hoc defluxerit ille mos dicendi sepulchra dealbata. *Godwinn. de Civilib. & Eccles. ritib. antiq. Hebr. lib. 6. cap. 6. num. 7.* Quemadmodum Christus Dominus ad redarguendos Pharisæos, qui sub externa specie pietatis improbam obtegebant calliditatē comparat eos in Evangelio Matthæi *cap. 23. vers. 27.* illorum sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Tandem adeò spectantium oculos pulcherrima, & magnificentissima specie allicbant, & jucundissima voluptate detinebant, ut Ioannes Hieronymus *Sopranus de rit. Hebr. in funer. digress. 2. cap.* testetur, quod inter insignia artis opera, Iudæorum connumerabantur sepulchra.

Ex quo nobis inferre placet dignam

aliqua

aliqua commiserat one Iudæorum infelicem, ac nunquam satis deplorabilem cæcitatem videri, quod undique conspicientes nunc exules super terram omni sepulchro privari, vilique injecto cæno solummodo contegi, ac operiri, pretiosis saltem vestibus curent eorum ca-
75 davera ab omnibus despecta, omnibusque invisa involvere, & obtegere, Ne forsan etiam ipsa terra, si nuda videret, ab illis abhorrens indignata reiceret; quibus adaptari potest Græcum illud vetustate contritum proverbium ex Homero natum *Iliad. lib.* 18. *Odiss. lib.* 20. quo utitur etiam Plato *in Theæteto* - *Telluris inutile pondus*. Dicatur, ut melius illis accomodetur: *Telluris miserrimum pondus*.

(e) *Filios*.

DISSERTATIO V.

An filii Judæorum invitis parentibus baptizari possint? latè discutitur.

INfantes Hebræorum an invitis parentibus possint baptizari, diu multùmque disputatum.
76 Hoc puto verius; liberos hujusmodi ante usum rationis parentibus inconsultis, & invitis baptizari non posse.

Probatur I. Quia tales infantes sub cura parentum sunt, quibus injuria fieret, si a cura eorum ad merentur, *L. nam Civium vers. nam qui ex me ff. de bis, qui sui, vel alieni juris sunt L. patre furioso* 8. *ff. eodem*. Planeque parentibus horum infantium competeret remedium edicti de libero homine exhibendo, *L.* 1. *&* 2. & optimè in *L. si quis liberum hominem* 4. *ff. de liber. hom. exhib.*

Probatur II. Quia periculum subversionis vitandum est; *textus in cap. ad hæc* 8. *de Juda.* .. ibi: Et ipsi de facili ob continuam conversa.. tionem, & assiduam familiaritatem ad suam .. superstitionem, & perfidiam simplicium ani.. mos inclinarent. Innocens enim credit omni verbo, *can. innocens* 22. *q.* 4. *can. sapè* 28. *q* 1. Ergò & crederent suis parentibus eorum filii baptizati, & apud parentes Judæos remanentes. Ideòque apostasiæ aditus recluderetur cum injuria tanti Sacramenti, quale est Baptismus, si invitis parentibus Judæis, ipsorum filii undis Baptismi aspergerentur. Est hoc argumentum solidissimum, si textum consideres in *cap.* 2. *de convers. infid.*

Probatur III. ex *can qui sincera dist.* 45. ibi: .. Qui sincera intentione extraneos a christiana .. Religione ad fidem cupiunt rectam perducere .. blandimentis, non asperitatibus debent studere. Atqui baptizare filios Judæorum ipsis invitis, id constat esse asperitatibus studere, eò quod inde orirentur tumultus, & homicidia, ut adnotavit Sperellus *decis.* 1. *n.* 22. ibi .. Concludunt esse .. contra justitiam baptizare hujusmodi parvulos .. invitis eorum parentibus, & quod inde ori.. rentur homicidia &c.

Probatur IV. argumento Glossæ *in can. Judæorum caus.* 28. *q* 1. his verbis .. Sicut nec .. adulti, ita nec parvuli ad fidem vi trahendi .. sunt; imò secundum hoc in brevi nullus es.. set Iudæus. Quomodo ergò reliquiæ Israel .. salvæ fierent postea? Atque hoc Glossæ argumentum adnotavit etiam *Marquard. de Judæis parte* 3. *cap.* 2. *sub n.* 6. *vers. sed Dominus*.

Probatur V. ex *can non est* 15. *q.* 1. ibi .. Vo.. luntarium sibi militem legit Christus. Volun.. tarium servum sibi Diabolus auctinnatur.

Probatur VI. ex verbis *Julii III.* Summi Pontificis in privilegio concesso Iudæis degentibus in nonnullis locis status Ecclesiastici, quæ recensentur, a *Sperello decis.* 1. *n* 24. ibi .. Ex.. presse inhibemus ne filios vestros tam mares, .. quàm feminas vobis invitis, violenter anfer.. re, seu subtrahere, nec præter formam sa.. crorum canonum quomodolibet baptizare de.. beant, vel præsumant.

Probatur VII. ex declaratione sacræ Congregat. 16. *Februar.* 1630. quæ censuit: Filios Iudæorum non esse invitis parentibus baptizandos, donec veniant ad ætatem legitimam, & tunc si ipsi filii consentiant: ætatem verò legitimam regulatiter censeri completo septemnio. Hanc refert. Nicolius *Inst. Canon. Libro* 1. *Tit. de Summa Trinit. & fide cath. n.* 4.

Obsta I. Scotus Antesignanus contrariæ sen- 77
tentiæ *in* 4. *dist.* 4. *q.* 6. cujus est hæc ratio. Quando dominia. & potestates sunt subordinatæ, obediendum est habenti potestatem majorem, neglecto præcepto, vel contradictione habentis potestatem minorem, minusque dominium ex loco celebri D. Augustini *homil.* 4. *de Verbis Domini: Si aliquid jubet potestas, quod non debes facere; hic sanè contemne potestatem, timendo potestatem majorem*. Sed Deus habet majorem potestatem, majusque jus in filios *infidelium*, quàm parentes eorum; ergò magis parendum est Dei voluntati, quàm voluntati parentum circa eorum filios. Cum ergo præcipiat Deus omnes baptizari, juxta illud, *Docete omnes gentes baptizantes eos*, de quo in *can. propriè* 23. *de consecr. dist.* 4. sequitur, sub hoc præcepto filios quoque infidelium contineri.

Resp. hoc ipsum quæri, an potestas major id præcipiat, ut invitis parentibus eorum filii a cura eorum subtrahantur, & ditione, & jure, & potestate; cum Iure Divino parentibus etiam infidelibus jus, seu potestas in liberos suos competat. Idem D. Augustinus *Lib. de decem chord.*

cap. 6. Tomo 9. ibi: *Honora patrem tuum*, Exodi 20. Et Ecclesiastici cap. 3. ibi: *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi Dominis serviet his, qui se genuerunt.* Negandum proptereà suppositum.

Instabis Filii hæreticorum desinunt ob hæresim esse sub patria potestate. Textus in *cap. quicumque §. illorum de hæret. in 6.* ibi: *Cum dignum sit, ut propter tanti atrocitatem delicti, filii esse in parentum hæreticorum desierint potestate.* Ergo in infidelibus patria potestas non attenditur.

Resp. falsum esse, quod filius Judæi non sit sub patris Judæi potestate. Et textum in *cap. ex literis 2. § cum autem de converſ. infid.* Hic agitur de filio Judæi; atque Gregorius IX *Cum autem filius in patris potestate consistat* - Cum hac differentia, quod si pater in hæresim incidit, filius non est ampliùs sub potestate patris; Judæus tamen suos filios suæ potestati habet obnoxios; *Riccius. Tract. de Jure Personar. extra gremium Ecclesiæ existen. Libro 2. cap. 20.* Ratio discriminis; quia Hæretici sunt sub jurisdictione Ecclesiæ, eosque ità punire potest, ut in pœnam criminis excidant a jure patriæ potestatis. Ecclesia enim incommodum parentum vincula ejusmodi solvere potest, quemadmodum eximit a patria potestate in favorabilibus; cum nempe quis ad apicem Episcopalis Dignitatis attollitur, *cap. per venerabilem in princip. verſ. per ſimile quoque; qui filii ſint legit.* At Judæi sunt extra Ecclesiam, *cap. gaudemus de divort. can. multi 2. q. 1 Cardin. Bellarm. libro 3. cap. 4. controverſ. gen. 3. Tomo*, eosque in sua pertinacia tolerat, ut supra docuimus, licèt in delictis ecclesiasticis, ecclesiæ jurisdictioni subiecti sint, *cap. in nonnullis de Judæis, Carena de Offic. S. Inquiſit. P. 2. Tit. 14. § 2. Fagnanus* latè *in cap. Canonum ſtatuta de Conſtit. n. 68. & 83. & ſeq.*

78 Obstat II textus in *can. Judæi 10. cauſa 28. q. 1.* his verbis: *Similiter et hi, qui procreati sunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris chriſtianam ſequantur religionem non judaicam ſuperſtitionem.* Ergò in tali casu non attenditur dissensus matris Judææ.

Facilis responsio; Nam si alter parens filium baptizari velit, altero reluctante, præferenda est voluntas justa injustæ in favorem prolis innocentis, & fidei christianæ; atque hunc sensum esse *Concilii Toletani in cap 62.* unde est ille textus, qui opponebatur, statuit Layman *Libro 5. Tract 2. cap. 6. de Sacram. Bapt. ſub n. 7. verſ. - Tertio ſi alter* Nam Ecclesia non patitur, filium remanere apud eum, qui in infidelitate permaneat, ob periculum subversionis, textus *in cap. 2. de converſ. infid.* Eleganter Prudentius *Libro 1. contra Symmachum.*

Ut ſemel obſedit gentilia pectora patrum
Vana ſuperſtitio, non interrupta cucurrit
Ætatum per mille gradus, tener hoc ruit hæres,
Et coluit quicquid ſibimet venerabile cani
Monſtrarunt Atavi, puerorum infantia prima
Errorem cum lacte bibit

D. Cyprianus *Libro 2. Epiſt 1.* ibi .. Quod semel imbibimus, difficulter deponimus, nec .. propositum nostrum facilè mutatur.

Obstat III. Responsum *Sacræ Congregationis* emanatum ad dubitationem Camilli Dadei primi Episcopi Tassanensis, quæ statuit, infantem Judæum a nobilibus quibusdam Christianis baptizatum inconsultis parentibus Judæis, piæ Universitatis pecunia in pio loco esse educandum; Narrat *Joan. Franciſc. Leo in Theſaur. for. eccl. parte 4. cap 4. n. 8.* Ergo invitis parentibus Judæis, infans eorum rectè baptizatur. 79

Resp. distinguendum esse. Nam baptizatur validè, non tamen licitè; Et hoc in nostra assertione supponendum. Non negamus, validum fore baptismum collatum infantibus infidelium. At justè ideſt licitè non confertur; & inter licitum, & validum magna est differentia; textus in *can. ab excommunicatis in can. ordinationes 9. q. 2.* notat *Cabaſſut. Notit. ſeculi 11. in Concil. Bituric. ann. 1031. can. 6.* Et validitatem baptismi collati infanti Judæorum etiam dissentientium adnotavit etiam *Layman Libro 5. Tract. 2. cap. 6. n. 10.* ea ratione, quia ad valorem baptismi non exigitur fides particularium, seu proximè offerentium, nec infantes baptizantur in fide eorum; sed in fide totius Ecclesiæ christianæ; baptizantur enim secundum voluntatem Christi, & Ecclesiæ. Eleganter *D. Augustinus ad Bonifacium Epiſcopum Epiſt. 23.* ibi: .. Non enim scriptum est, nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium, .. vel ministrantium fide; sed nisi quis renatus .. fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto. Quem locum adducit Illustrissimus, ac Reverendissimus Pisanæ Diœcesis Antistes Vir doctrina rerum maximarum instructissimus, mihique semper venerabilis *D. FRANCISCUS FROSINI*, in Voto, quod inscribitur *Piſana Sepultura edito 19. Iulii 1709.* Pisis impresso, *in 6. huic ſententiæ.* Ratio intima, quæ adducitur in eodem *Voto.* Quia sicut parvuli potuerunt peccato infici originali absque proprio, vel parentum consensu, facilè percipitur, quo nodo ab eo mundari ob solam voluntatem Christi possint. En & alteram rationem firmissimam in eodem *Voto* excogitatam; Non enim credendum est, Deum, cujus misericordiæ infinitus est thesaurus, *cap. majores §. verum de baptiſ.* sic baptismum instituisse, ut a voluntate parentum penderet; qui non ratò incerti sunt, & occulti, vel si certi sunt, in periculo tamen expectari consensus non potest, vel etiam esse posset, ficta, & fallax eorum voluntas, *can. non illud 53. de conſecr. diſt. 4.* Et in Romana Curia Calderini contrarium sententis *Conſil. 3.* opinionem reprobatam fuisse, scripsit Riccius. *de Iure Perſonar. Libro 2. cap. 34. n 6.* Ex qua doctrina optimè explicatur in eodem *Voto* solidissimo textus in *can illud perſeruſari de conſecr. diſt. 4.* dum ait .. Satis piè, rectèque creditur .. prodesse parvulo fides eorum, a quibus con- .. secrandus offertur. Prodest parvulo fides eo- 80

rum,

rum, a quibus consecrandus offertur, tum quia illum ad baptismum adducit, tum quia Deum quoque honorat, *Bellarminus de Sacr. bapt. Libro 1. cap. 11. propos. 51.* Conferunt textus in *can. nihil aliud de consecr. dist. 4. in can. cum pro parvulis ibid.* Quamobrem in fide parentum, seu offerentium parvuli dum justificari dicuntur, non hoc ita accipiendum, ut justificentur *formaliter*, sintque fideles aliena fide, ut perperam intellexerunt *Kemnitius*, *& Illiricus*, aut quod illis impetretur fides, qua justificentur, a fide, & precibus offerentium, ut censuit *Lutherus*, in quem invehitur Bellarminus *de baptis. d. cap. 11. propos. 5.* Nam parvuli habent fidem justificantem infusam ex opere operato Sacramenti, *Clem. un. §. quibusdam de Summ. Trinit. & fide cathol. Trident. sess. 6. cap. 7.* Sed ita hoc accipiendū est, ut hęc fides aliena sit Ecclesię; *Sacrum Concil. Trident. sess. 7. de baptism. can. 13. can. quaris a me 120. de consecr. dist. 4*

Non obstat 4. textus in *can. Iudaorum 28. q. 1.* .. ibi: Judęorum filios, vel filias, ne parentum .. ultra involvantur erroribus, ab eorum con.. sortio separari decernimus.

Resp. adhibendo interpretationem doctissimi Layman *Libro 5. Tract. 2. cap. 6. sub n. 10 §. quamobrem*, fortè textum intelligi, cum parentes Judęi, quia norunt per baptismum, corporis infirmitatem, aut dæmonis infestationem depelli, volentes offerunt filios, ut baptizentur, eos ordinariè baptizandos non esse, aut baptizatos non esse Judęis red endos, ne involvantur erroribus. Si tamèn accidat, non esse infantes a Judęis oblatos ad baptismum quandoque nihilominùs rectè invitis parentibus baptizantur in casibus, quos jam ad ejus canonis expositionem, cum eodem *Layman*. subnectam.

I. Invitis parentibus Judęis, & validè, & licitè infans eorum baptizatur in mortis articulo,
81 ea ratione, qua si parentibus hic filius, de cujus incolumitate conclamatum est, aufertur, parùm tamen adimitur, quando statim aliquin esset discessurus; Et ut extremę alterius necessitati succuratur, quis neget, fas esse modicum quid domino invito auferre? ut ratiocinatur idem *Layman ubi supra can. discipulos de consecr. dist. 5. cap. si quis de furtis*. Optimè, ac luculenter id probat *Illustrissimus, ac Reverendissimus Dominus meus Archiepiscopus Pisanus, in praedicto Voto §. sed ex eo licitum*.

II. Si filius Judęorum excesserit septennium, illis invitis rectè, licitèque baptizatur. Ex Concilio Toletano 17. *cap. 8.* ibi .. Et filios eorum .. a septimo anno, nullam cum parentibus ha.. bitationem, aut societatem habere permittant, .. sed fidelissimis Christianis nutriendos tradant. Explicat hunc textum, Narbona *de ætate anno 7. q. 10. n. 8.* inquiens, hunc canonem statuere parvulis infidelium post septimum annum avellendos esse a communione parentum, quia illa ætate jam usu rationis pollent; *Simancas de cathol. instit. cap. 29. n. 51.* qui rationem reddit *n. 55.* Quia cum post septennium consentire valeant; possunt etiam velle baptismum, invitis utcumque parentibus, & obluctantibus. Adhęret *Layman ubi supra §. quarto si puerum*. Ratio altera, quia in his, quę concernunt animę salutem, homo non dependet a parentibus, ut his ipsis verbis loquitur Anacletus in Decretales *Libro 5. Tit. 4. de Judaeis sub n. 52.* & confert *textus in cap. final. de Iud. in 6.* quem considerat *Sperellus decis. 1. n. 40.* ex Decio *in L. Nuptias ff. de Reg. Jur.*

III. Si Judęi, & infideles cum filiis parvulis fuerint in Christianorum servitutem redacti, possunt liberè a parentibus auferri, & eis invitis baptizari; ut ex Concilio *Toletano 17. cap. 8.* probat Simanca de *cathol. inst. Tit. 20 n. 55.*

Cętera, quę a Schola Scotistarum opponi solent, ex adductis responsionibus seriò perpensis, facilè negotio infirmantur.

(f) *Possessionibus.*

DISSERTATIO VI.

An Iudai immobilia valeant possidere? Et de Gazzagà vigore Brevis Clementis VIII. Quid sit exponitur.

ERgo ne Judęi possessiones habere possunt, ut in nostro Titulo dicitur? Ita est. Nam hoc sup 82.
ponit Alexander III. in Concilio Lateranensi in *cap. Judaei 5. de Iudaeis § si qui praeterea*; ibi: .. Si qui prętereа Deo inspirante ad fidem se .. converte int Christianam, a possessionibus su.. is nullatenùs excludantur. Prius est; ut Iu.. dęi habuerint possessiones, & postea, ut quęratur, an conversi ad fidem possessiones amittant. Ergo supponitur, Iudeos capaces esse possidendi. Quare Augustinus Barbosa ad *hunc Textum* sic scribit: *Ergo Iudaei etiam inter Christianos possunt habere bona stabilia*. Et Fulginius de *emphyt. q. 6. n. 8.* sic scribit: *Imo Iudaeus quoque potest emphytheusim ecclesiasticam sibi acquirere*.

Confirmat idipsum textus in *cap multorum 2. de Iudaeis*, ibi: *Hi verò, qui in possessionibus eorum sunt licet cum districtione sint liberi, tamen quia colendis terris eorum diutiùs adhaeserunt*.

Adstipulatur textus Ioann. XXII. in *Extravag. Dignum Tit. de Iudaeis* ibi .. Districtè prę.. cipimus, & mandamus, quatenus conversis hu.. jusmodi, & qui in posterum convertentur in .. possessionibus, & bonis aliis quocumque no.. mine censentur, quę in comitatibus, & ter.. ris prędictis conversionis tempore obtinebant.

Patet hoc etiam ex Constitutione Pauli III. 32. quę incipit *Cupientes*, dum ait .. Filiis eorum .. volentibus converti ad fidem omnia bona im.. mobilia, & mobilia eis illæsa servanda sunt. Refertur a Lauria in Epitome Canonum §. *Iudei venientes ad fidem a Riccius. de Iure personar. Libro 2. cap. 52.*

Correctum tamen apparet hoc Ius commune ex *Bulla Pauli IV.* tertia, *in ordine in Bullario*

novo §. 2. confirmata a S. Pio V. Conſtitut. 6. in eod. Bullar. Tomo 3. & Clemente VIII. Conſt. 10. Tomo 2. ejuſdem Bullar. Notat Rocca diſput. ſelect. cap. 130. n. 43. ſed Auguſtinus Barboſa in cap. Iudæi 5. de Iudæis n. 5. non extendi, ait, hanc correctionem extra ſtatum Eccleſiaſticum. De Luca de Credito diſc. 151. n. 12.

83 Imò hac correctione neutiquàm obſtante Judæi gaudent jure, quod dicunt Gazaga; quod indulſit Clemens VIII. Hoc jus exponendum, ne hac cognitione ad rem forenſem perutili, ſtudioſus Iuris deſtituatur.

Sciendum ergò, Clementem VIII. ſtatuiſſe, ut in domibus, quas habitant Iudæi remanere poſſint, nec exinde quovis prætextu eiici valeant a dominis domorum Chriſtianis, nec pensiones augeri; imò licitum ſit in ipſis domibus melioramenta efficere ad uſus, commodumque inhabitantium propriam erogando pecuniam. Qui ſumptus ſi per dominos reddantur, penſiones quoque annuæ debita proportione augentur; aliàs expenſis non redditis augmento penſionis locus non erit. Quamobrem hoc jus, eſt quoddam jus ad inſtar inquilinatus, quatenùs expelli non poſſunt Iudæi, ſeu jus perpetuum; quod propterea ceſſibile eſt, & tranſmiſſibile, & dari in dotem, & vendi, & donari poteſt; ut exponit idem hoc jus, Gratian. diſcept. for. cap. 842. n. 21. De hoc Gazagà nihil in Pentateuco diſpoſitum reperitur, quamquàm ſententia Rabinorum ſit deduci hoc jus ex Deuteronom. cap. 27. ibi: Maledictus qui tranſfert terminum domini ſui, ut firmat Rota Tomo 1. Parte 19. deciſ. 49. n. 7. Eſt hoc jus in domibus radicatum, verè tamen nullum tribuere Judæis jus dominii, demonſtrat Hieronymus Rocca diſputationum ſelectarum cap. 130. n. 37. & 38.

84 Diſputari ſolet, an Iudæi hypothecam acquirere valeant ſuper bonis immobilibus Chriſtianorum?

Et ſtatuit poſſe, Hieronym. Rocca diſput. ſelect. cap. 130. n. 10.

Ea ratione; quia non reperitur Apoſtolicis Conſtitutionibus ſancitum, ut hypothecam Iudæi acquirere non poſſint; igitur id illis cenſendum permiſſum, cum utantur Iure Communi, L. Iudæi, L. ſpadonem §. eam autem ff. de rxcuſ. Tut. Jura enim inter Iudæos, & Chriſtianos communia ſunt, juſtaſque ob cauſas Eccleſia Iudæos tolerat, & ſi forum temporale ſpectetur, Iudæi odioſæ perſonæ non ſunt, Cyriac. contr. 241. Farinac. in fram. verbo Judæi n. 602. & 621. De Luca de frrvit. diſc. 70. n. 3. Rota in recent. parte 4 Tomo 2. deciſ. 269. n. 1. Cumque Conſtitutiones improbantes poſſeſſionem, & dominium rerum immobilium in Hebræis odioſæ ſint, quoad Iudæos ad hypothecam extendi non debent, cum hypotheca multum differat a dominio, & poſſeſſione, L. uſucapio 7. Cod. de pignorib. Merlin. de pignor. Libro 1. Tit. 1. q. 5. ſicuti nomine alienationis prohibitæ, non comprehenditur hypotheca; Abbas in cap. nulli de reb. Eccl. non al. Fagnan. ibid. n. 30. Rocca ubi ſupra n. 48.

(f) Civitatis.

DISSERTATIO VII.

An poſſint Iudæi dici de civitate, & de populo? Plura explicantur cognitu perneceſſaria.

85 NOn temerè hoc quoque dictum in noſtro Titulo, Judæos de populo dici, & corpore Civitatis; hoc dictum uſurpatur paſſim a Scriptoribus, Aſin. in Praxi §. 4 cap. 7 n. 5. & per tot. Surdus deciſ. 133 n 2. Picus ad Stat. Urb. gloſ. 2. n. 12. Tuſch. Lib. 1. concl. 377. per tot. Scarnarol. de viſitat. carcer. Libro 3. cap. 5. Michalor. de Fratrib. par. 3. cap. 29. n. 17. Gloſſa in can. jus Quiritum diſt. 1.

Et probari poteſt ex textu in cap. cum ſit nimis 16. de Iudæis §. officium, ibi: Tandiù Chriſtianorum communio in commerciis, & aliis denegetur, &c. Ergo abſque culpa, & extra caſum illius textus, Iudæi ſunt de communione Chriſtianorum. Item probari poteſt ex textu in cap. poſtulaſti in fine eod. Tit. ibi: Tùm Chriſtianis omnibus per cenſuram Eccleſiaſticam interdicat, ne cum ipſo Iudæo antequam ſatisfaciat, præſumat commercia exercere. Arguendum autem a contrario ſenſu, ut extra crimen a Iudæo commiſſum, communio ſit politica inter Iudæos, & Chriſtianos. Idemque habetur in cap. etſi Iudæo in fine de Iudæis ib.: Ne cum eis commercium aliquod audeant exercere. Conferunt textus in cap. de literis 15. de decim in cap. quanto §. fin. de uſur. in cap. nimis de exceſs. Prælat. in L. Chriſtiani Cod. de Pagan. in Auth. de quæſtor. in princ.

Obiicitur I. Textus in cap. gaudemus de divort. ubi Infideles ſunt extra Eccleſiæ gremium.

Reſp. cum Hieronymo Rocca diſput. ſelect. cap. 130. n. 23. & ſeq. Quod quamvis Iudæi ſint a communione Chriſtianorum extranei; hoc tamen intelligitur in ſpiritualibus, & concernentibus animæ ſalutem, Mantica de Tacit. Libro 18. Tit. 2. n. 83. Card. de Luca de frrvit. diſc. 70. n. 4. & de Regal. diſc. 160. n. 32 Plenè Alexandr conſ. 75. Libro 5. n. 5. & conſil. 93. n. 3. & ſeq. Libro 6.

Obiicitur II. Textus in Auth. navigia Cod. de furt. ubi Iure communi, ruptis navigiis ex vi tempeſtatis, bona ſervantur dominis; niſi ſint eorum, qui Chriſtiani nominis ſunt inimici. Ergo non exiſtimantur Iudæi de populo, cujus tantùm favorem reſpicit, ea Conſtitutio.

Reſp. Marquard. de Iudæis parte 2. cap. 1. n. 5. Quod imò prædicta Authentica procedit in cæteris infidelibus, non in Iudæis, quia ipſi non exercent bella contra Chriſtianos, nec dicuntur de hoſtibus Santerna in Tractat. de aſſecur. Mercat. in 5. parte.

Opponitur III. quod ſi Iudæi eſſent de populo, deberet inter Chriſtianos, & Iudæos ſervari æqua-

Digitized by Google

æqualitas; ideoque ſicuti creditores, ad quorum inſtantiam debitores Chriſtiani pauperes conjecti fuerunt in carcerem, tenentur hiſce miſeris debitoribus alimenta præſtare, ex textu in *L. cum ſapè Cod. de erogat. milit. annon* ibi: *Perſonas, cui, vel quibus deputati ſunt, vel fuerint hac modis omnibus agnoſcere*. Notavit *Pontan. de aliment. cap.* 11. *num.* 7. Ita etiam Judæo pauperi exiſtenti in carcere alimenta deberecnt præſtanda a creditore, ut etiam cenſuit *Rota par.* 4. *recent. Tom* 2. *deciſ.* 260. ex hoc ipſo, quod eſt de populo, ut latè firmatur in ea *deciſione*. Et tamen contrariù ſtatuit Urbanus VIII. in *Conſtitutione*, quæ incipit: *Cum ſicut accepimus*, quæ per extenſum tranſcripta legitur poſt eam deciſionem; ait enim Urbanus, in §. *idcircò*: *Onus ſolvendi prædicta alimenta pauperibus Hebræis ad Chriſtianorum inſtantiam carcerati, communitati eorundem Hebræorum de Urbe Apoſtolica auctoritate tenore præſentium imponimus, &c.* Quæ Conſtitutio emanavit *die* 18. *Octobr. anno* 1635.

Reſp. quod tantum illo in caſu procedere videtur Urbani VIII. Conſtitutio, cum inter Urbis Tribunalia contentio eſt, an ſint a creditoribus alimenta præſtanda? In qua contentione interim periculum immineret, in ea calamitate Judæum in cuſtodia poſitum, perire. Cæterum Paulus V contrarium decreverat, ut eſt in *proœmio* ejuſdem *Conſtitutionis* Urbani; Atque hunc ſenſum præferre videtur eadem *Conſtitutio in* §. *idcircò*, ibi: *Idcircò ad contentiones inter diverſa ejuſdem Urbis Tribunalia evitandas, utque pauperibus Hebræis hujuſmodi aliquo modo, ne pereant, ſubveniatur, providere volentes &c.* Nil tamen auſim certi pronunciare, promptior ad obſequium, quod Pontificiæ Conſtitutiones merentur, quàm ad quærendum effugium, ne difficultati ſuccumbam. Poteſt enim fidenter hoc dici; quod etſi de populo ſint Judæi, non tamen in omnibus eo jure gaudere neceſſe eſt; præſertìm verò, quia etiam in terminis Juris Communis cum debitor alitur a Confraternitate Miſericordiæ, non eſt alendus a creditore ex doctrina Antunez de *donat. Reg. Libro* 2. *cap.* 17 *n.* 102 taliſque Confraternitatis loco, quoad Judæum pauperem fortaſſe ſubrogatur Communitas Judæorum; cum ſoleat miſerrimis ex eorum natione ſubvenire; quo caſu a creditore non ſunt alimenta præſtanda. Sabellus in *variis reſolut. cap.* 30. *n.* 32. *ex Beninceas. Tractat. de paupertat. q.* 7. *ſpecial.* 8. *n.* 24. & aliis.

Obiicitur IV. textus in *cap. in nonnullis de Judæis*, ibi: *Statuimus, ut tales utriuſque ſexus in omni Chriſtianorum Provincia, & omni tempore qualitate habitus publicè ab aliis populis diſtinguantur*. Ergo Judæos Pontifex conſiderat, ut gentem a populo Chriſtiano ſegregatam.

Reſp. etſi de populo ſint Judæi; adhuc tamen æquiſſimum eſt a Chriſtianis diſtingui. Nam in his, quæ ſpiritualia reſpiciunt, & ad vitanda ſcandala, ſegregatos eſſe oportet, ut in ſimili dicitur, non eſſe habendam cum illis familiaritatem, *cap. & ſi Judæos* 13. *de Judæis*, non eſſe illis a Chriſtiano præſtandam ſervitutem, *cap. Judæi* §. *de Judæis*, *cap. ad hæc eod. Tit. cap. nulli ibid.* Audiatur nunc, quid ſanxerint Patres Concilii *Ravennat.* 2. temporibus Clementis V. *Quia tamen ex ipſorum converſatione permixta multa mala, & ſcandala proveniſſe noſcuntur, ſtatuimus, & perpetua ſtabilitate firmamus, quod Judæi portent in pannis ſuperioribus certum ſignum, ſcilicet rotam panni crocei coloris*, & de hoc ſigno ad diſtinctionem emanavit etiam Conſtitutio 3. *Cum nimis abſurdum Pauli IV.* & altera Conſtitutio S. Pii V. 7. quæ incipit *Romanus Pontifex*. Exornat id ipſum Ma quard. *de Iud. P* 1. *cap.* 4. *per tot.* & præſertìm *n.* 2. *& n.* 14. ubi reſponſionem noſtram latiùs comprobatam ſtudioſus Juris poterit animadvertere.

(g) *Ligantur.*

DISSERTATIO VIII.

An Judæi ſtatutis Chriſtianorum ligentur?

COniungenda eſt hæc diſſertatio cum ſuperiori, nam prorsùs ab ea pendet: ſibique viciſsìm lumen ſuppeditant. Eſto ſint Judæi de populo; hinc ſequitur, Judæos ligari Statutis, Legibuſque Civitatis. Hujus aſſertionis fundamenta ſubſtruere neceſſe eſt. 86

Probatur I. quia qui ſunt de territorio, ejuſdem ſtatutis ligantur, *cap. ut animarum de Conſt. in* 6. Tales ſunt Judæi, ut in præcedenti *diſſertatione* demonſtratum eſt. Ergo ſtatutis Civitatis ligantur.

Probatur II. ex *L.* 1. *ff. de legib.* ibi: *Lex eſt commune præceptum*. Cur commune? Optimè *Ant Faber. in rational. ad eum textum*: *Legis enim proprium eſt, ut omnes afficiat. Iura namque non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur, L. Iura* 8. *ff. de Legib.* Et idem Faber in *d. L* 8. hæc addit: *Quia Reſpublica non conſtat ex ſingulis, tamquam ex ſingulis, ſed tamquam ex univerſis, L. ſicut municipium* 7. §. 1. *ff. quod cujuſque univerſitatis*.

Probatur III. ex Conſtitut. 48. Pii IV. §. 5. ubi expreſsè diſponitur, Judæos comprehendi ſub ſtatutis, & decretis generalibus Urbis, ut adnotavit *Card. de Luca de Regal. diſc.* 160. *n.* 30. Qui *ſub n.* 32. hæc addit: *Exceptis iis, quæ concernunt forum ſpirtualem, ſeu internum Hebræos dici in omnibus vives, tam in odioſis, & oneroſis, quàm etiam in favorabilibus, & privilegiativis; ideoque ſub legibus, ſtatutis, & conſuetudinibus, & indultis comprehendi*.

Probatur IV quia deciſum eſt a Iure Civili, matrem ſuccedere filio morienti ab inteſtato excluſo patruo. §. 1. *Inſtit de Senat. Conſ. Tertyl. Auth. defuncto Cod. ad Senat. Conſ. Tertyll.* Quumque præcepta Iudicialia ceſſarint, *cap. translato de Conſtit. S. Thomas* 1. 2. *q* 104. *art.* 3. quamvis *Numeri cap.* 27. mater non vocetur;

tur; jam tamen vocatur, juxta disposition em Legum Imperialium, ut præclarè firmat *Rota P. 1. recent. decis. 424 per totam*, quæ in terminis Indæorum loquitur.

Probatur V. ex *L. Iudæi 8. Cod. de Iudæis*, ibi. *Iudæi communi Romano Iure utentes* (& infra) *omnesque Romanis conferant, & excipiant actiones*, ex quo textu infert Fachinæus *Libro 10. cap. 62* Iudæos moram purgare posse, quia Iudæi utuntur Iure Civili Romanorum, in quo moræ admittitur purgatio, *L. si Insulam ff. de V. Obl.* Et *Brunemannus* ad eum textum *in d. L. Iudæi*, hæc ait: *Decisio hujus Legis tam in iis, quæ ad processum pertinent quàm in ipsis causarum decisionibus, vera est*.

Et ideò hanc sententiâ sustinent Marquard. *de Iudæis P. 2. cap. 1. & 2. De Luca de Iudic. disc. 35. n. 51. Rota decis. 316. post 2. Vol. Consil. Farin. Rota P. 2. recent. decis. 414. Cyriac contr. 240. Farinacc. in Fragm. verbo Iudæi, Maranta de ordine Iudicii diff. 2. n. 49. Mascard. de Probat. Concl. 101. n. 8. Surd. decis. 133 Tusch. verbo Iudæus concl. 360. n. 5. Marta de Iurisd. P. 4. casu 166. n. 9. Angelus de delict. Part. 1. cap. 5. n. 15.*

Obstat I. Textus *in L. si qua 15. Cod. de Iudæis*, ubi a suis senioribus Iudæi cum Iudæis litigantes sunt judicandi; Ergo *servatur inter eos* Lex Mosayca, cum paria sint sortiri forum, & subiici Legibus, *cap. cum olim in fine de Censib.* sicut enim Iudæi sui Iudicis sotiuntur forum, ita & Legibus propriis reguntur.

Resp ex eodem textu colligi distinctionem adhibendam in hac disputatione, quam docuit Brunemannus ad *L. Iudæi 8 Cod de Iudæis n. 7.* Et *Mascard. de Probat. vol. 1. Conclus. 101. sub n. 8.* quod si inter Iudæos lis sit, ea decidenda sit secundum Legem Mosaycam. Et quod attinet ad eorum Iudices; jis debent esse Christiani. *L. Iudæi 8 L. si qua inter Christianos Cod. de Iudæis*, & in Ditione Etrusca id decisum ex Lege, quæ vulgo dicitur *Gismondina*, de qua Sabellus *in Praxi Criminali*, verbo *Ebrei n. 11.* edita die 18. *Nov* 1478. & de qua Asinius in *Praxi §. 4. cap 7.*

Opponitur II. textus *in L. 1. Cod. de hæret.* ubi hæretici statutis Civitatis non gaudent; ergò idem de Iudeis dicendum.

Resp Marquardus *de Iudeis Par. 2. cap. 1. n. 6.* tolerabilius videri viam Domini non agnovisse, quàm post agnitam retroire; & qui posuit manum ad aratrum, & respicit retrò, non est aptus Regno Dei, *cap. magnę de voto*. Sicut graviùs puniuntur, qui votum fecerunt, aut fidem susceperе, & votum non adimplerunt, aut in malis vitam finierunt, quàm illi, qui sine voto, aut fide mortui sunt, *can. scimus 12. q. 1.* Quo circa non mirum, si hæreticis, quos Ecclesia non tolerat, minùs quàm Iudæis faveatur.

(*b*) *Juramento*.

DISSERTATIO IX.

Iudæi validè jurant. Absolutionem ad effectum agendi petere debent coram Iudice Ecclesiastico. Deferri juramentum an possit Iudęis per Iudicem?

AGe perscrutemur accuratè hunc articulum de juramento Iudeorum; quoniam ex quo tolerantur inter Christianos frequentèr evenire potest; nt eorum juramentum intervenire necesse sit.

Primum hoc statuo, Hebræos juramentum præstare posse; *ex cap. movet te 22. q. 1. ex L. non erit §. Divus ff de jure jur.* ex quibus, aliisque locis id luculentèr a nobis est demonstratum *Libro 3. Tit. 10. Dissert. 5. per tot.* Idque Proceres Iurisprudentiæ unanimi consensione firmarunt - Marquard. *de Iudæis P. 2. cap. 5. n. 10.* qui hec ait: *Cum in pluribus admittatur Iudæus ad testificandum, & tunc jurat secundum Legem suam - Scaceta de Iudic. Libro 2 cap. 8. n. 634.* Qui ita scribit: *Limita 2. in juramento Iudæi, quia non jurat super Evangelia, quibus non credit, sed secundum Legem suam. Guazinus defens. 14. cap. 6. n 6. Mascard. Concl. 644. n. 15. Mancin. de juram. P. 1. cap. 4. n. 15. Lucatel. de Quæst. Iudic. inspect. 5 n. 120.* 87

Modi autem, qui adhibentur a Iudęis ad juramentum præstandum sunt tacto calamo, *Posth. de manut. observat. 84. n. 63. Ursaia Inst. Crimin. Libro 3. Tit. 2. n. 12. & 13* Et si pars instet, jurant super *Thephilinis*, *Ursaja ubi supra Sabellus verbo Iudæus n. 23.* vel super Biblia deferente juramentum Rabino, his formulis, quę extant apud Speculatorem, *Libro 2. partic. 2. Tom. 2. Tit. de juram. calumn. §. restat n. 17. Juras tu per Deum Omnipotentem Sabbaoth: vel per Deum, qui apparuit Moysi in Rubo. vel per verum Adonai Patrem* - Vel sic - *Si tu culpabilis es, & periurus sis, dispersus inter Gentes, & morieris in terra inimicorum tuorum, & sic te terra absorbeat, sicut Dathan, & Abiron.* Respondet. *Amen.* prout indicatur *in can. denique 7. q. 1. in cap. licet de elect.* - Vel sic. *Te lepra apprehendat, sicut Naam Syrum*, ut *can. qui studet 1. q. 1.* & de similibus formulis eruditè scripsit Hansenius *de jurejur. veter. cap. 25.* 88

Non obstat, quod Baldus censuit, juramentum nil operari in Hebræis, viribusque destitui, ut ipse censuit in *cap. 1. §. item sacramenta de pactis jur. firm.* Quia juramentum obligat, ne anima mortem æternam subeat, *cap. si verò, cap. cum contingat de jure jur.* Judæus autem quatenùs Iudæus est, amittere animam jam deperditam non potest, *cap. gaudemus de divort. can. multi 2. q. 1.*

Resp. Martius Medices *Exam. 17. n. 42.* Iudęos adstringi juramento; & ad ejus observantiam a Iudice ecclesiastico posse compelli; pla-

neque

Digitized by Google

nèque ſi Indæus non obligaretu juramento, non poſſet interdùm adh beri tamquam teſtis in Iudicio cum juramento. Et tamen admittitur ad jurandum, tamquam teſtis, textus *in cap. contra Chriſtianos* 13. *de haret. in 6.* ibi: *Aut per Chriſtianos, ſeu Iudæos convicti.* Ergo teſtimonium Iudæi convincit. Quocirca dicendum eſt,
89 quod quamvis in Iudæis non cadat conſideratio ſalutis animarum, ad obſervantiàm tamen juramenti tenentur, ad religionem jurisjurandi ſartam tectam ſervandam, ad quam Infideles ſemper obſtringi conſueviſſe, exploratum eſt, ex *L. qui juraſſe, & toto Tit. ff. de jur. jur.* latè demonſtravimus *Libro* 3. *Tit.* 19. *diſſert.* 5. Cumque juramentum Juris divini ſit, *cap. etſi Chriſtus de jure jur.* ad Eccleſiam pertinet, conſulere, ne quæ Iuris divini ſunt, a quoquam parvi pendantur; ut in ſimili habemus, quod Judæus violans immunitatem Eccleſiæ, per eccleſiaſticum Iudicem punitur, *cap. poſtulaſti de Iudæis.* Itemque inducens Chriſtianum ad ſuum ritum *Concil. Meldenſe cap.* 73 Itemque ſi librum Thalmud obſervet eccleſiaſtica auctoritate coercetur, aut ſi peccet contra naturam, Fagnan. in *cap. canonum ſtatuta de Conſtit. n.* 67. *& ſeq.* Pontifex enim, & Eccleſia Ius divinum defendere tenentur, *can. ſunt quidam* 25. *q.* 1. Quamobrem Seraphinus *de privil. juram. privil.* 123. *n.* 6. *verſ. nec eſt verum*, ait: *Nec eſt verum, quod juramentum inductum ſit propter periculum animæ, ſed ut major fides hominum dictis adhibeatur*, & ne Deo injuria fiat. *D. Thomas* 2. 2. *q.* 98. *art.* 4.

90 II Illud item de juramento Judæorum ſtatuendum eſt; quod Iudæi volentes impugnare contractum juratum, abſolutionem petere debeut a Iudice eccleſiaſtico ad effectum agendi.

Hoc verò deciſum narrat Florentiæ Illuſtriſſimus Dominus *Meus Auditor Bonfinius*, *in Bannim. cap.* 12. *n.* 68.

Præmitto relaxationem juramenti eſſe duplicem; alteram, quæ juramentum omninò abro-
91 gat; alteram minus plenam, (quæ potiùs habilitatio, ſeu abſolutio dicitur, quam relaxatio) & hæc ſervat illæſum juramenti vinculum, *cap. veniens de teſtib. Covarr. Lib.* 1. *var. cap.* 4. *n.* 6. *Lel. Mancin. Tract. de relaxat. juram. cap.* 5. *&* 6. Nos luculentèr id expoſuimus *Libro* 3. *Tit.* 2. *diſſert.* 13 *n.* 100.

Item præmitto ad relaxationem utramque Iudicem competentem eſſe eccleſiaſticum, ut in *d. diſſert.* 13. ſolidiſſimè demonſtratur. Nam de viribus juramenti cognoſcere ſolius Eccleſiæ eſſe, conſtat *cap. eum quidam* §. *fin. de jurejur. cap. licet eod. in 6.*

Quibus precognitis, facilè percipitur, cur Iudæi pete e debeant abſolut ouẽ ad effectũ agendi a Judice eccleſiaſtico; maximecũ tendat actio ad oſtendendum, quod contractus injuſtè fuit juramento vallatus; juramentum verò non debet eſſe vinculum iniquitatis, *cap. non eſt obligatorium de Reg. Iur. in 6.* ibi: *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum.* Et ideò hanc ſententiam prævaluiſſe, ait idem ſupra laudatus *D. Bonfinius*, deductis a Theologis magnæ exiſtimationis ad oſtendendum, quod Eccleſia actus ſpirituales exercere non poteſt in Iudæos, utpotè exiſtentes extra gremium Eccleſiæ. Et eſt ratio. Quia ſicuti puniri poteſt Iudæus per Indicem eccleſiaſticum de perjurio, *Mart. Medic. exam.* 17. *n.* 47. *verſ. ſecundo moveor*, ob vinculum jurameuti; ita etiam ſpectat ad Iudicem eccleſiaſticum conditionalis vinculi relaxatio, qualis eſt, cum abſolvitur ad effectum agendi, *Lel. Manein. de relaxat. juram. cap.* 6. Optimè Corneus *Tractat. de abſol. forenſ. juramenti promiſſ. P.* 2. *q.* 7. *per tot. Marta. de juriſd. P.* 4. *cent.* 1. *cap.* 72. *n.* 1. 2. *& ſeq.* precipuè *n.* 12.

III. Et illud non omittendum, quod contra Chriſtianum Iudæo deferri ſuppletorium jura- 92
mentum non poteſt, ſecus ſi lis fuerit inter ipſos Iudæos, ut diſtinguit *Gratian. diſcept. forenſ. cap.* 842. *n.* 5 *&* 6.

Ratio hæc eſt, quia qui jurat ad partis delationem, teſtis fit in cauſa propria, *L.* 1. *ff. de confeſſ.* juncta, *L. poſt rem judicatam ff. de re judicata*, Judæus autem tamquam infamis contra Chriſtianum teſtis eſſe non poteſt, *can. non poteſt* 1. *q.* 7. *cap.* 1. *de teſtib.* In cauſa verò inter Iudæos mota teſtificari valeut, *can. ſi hæretieus* 2. *q.* 7. cum non adſit illud odium, quod fovent contra Chriſtianos, ut ratiocinatur *Gratianus ubi ſupra n.* 9. & 10.

Quamobrem hoc defendunt Bondenus *vol.* 2. *Colluct.* 22. *n.* 26. *Seraphin. privil.* 33. *n.* 204. *& privil.* 123. *n.* 6. *Mancin. de juram. Par.* 2. *art.* 6. *n.* 43. *Michalor. de Fratrib. P.* 3. *cap.* 29. *n.* 10. *Cyriac. contr.* 404. *n* 42. *Tomo* 3.

Et inſuper idem Bondenus proprio quodam opere ſuſcepto, probat *d. Colluct.* in cauſa inter Chriſtianum, & Judæum quoad juramentum arbitrari non poſſe Judicem, ut Judæo deferat juſjurandum; ad terminos textus in L. 1. *ff. de jure jur.* & in *cap.* 1. *ſi de feud. def. fuer. controv.* ob eandem rationem ſupra indicatam; quia Judæus teſtis fieret, & Iudex in cauſa propria, *d.* L. 1. *ff. de confeſſ.* Non verò, quia Judæus juramento non obligetur; Quia verior eſt opinio, quod circa effectũ obſervationis Judæus teneatur ad talem obſervantiam; quicquid aliud ſit quoad effectum præjudicii animæ, *F. lin. cauſ.* 30. *n.* 11. *Mancin. de juram. effectu* 1. *q.* 7. *n.* 5. *Gratianus diſcept. forenſ. cap.* 842. *n.* 12. *& ſeq.* Quæ diſtinctio præ oculis habeuda, ne æquivocationibus obturbemur, ut adnotat *Illuſtriſſimus D. Meus Bonfinius loco ſupra laudato.*

(*i*) *Hiſtoriarum.*

DISSERTATIO X.

Quando nam, & ob quæ delicta Iudæi variis e Civitatibus. & Regnis ejecti fuerint?

TOlerantur Judæi in locis Chriſtianorum. At

ſi ipſi

si ipsi per proterviam hujus nationis abutantur ejusmodi tolerantia; eiiciendi sunt, proscribendique. Id exemplis historiarum comprobari potest.

Sub Hadriano Imperatore circa annum Christi 120. ad mortē usque Judęi persequebantur Chri-
93 stianos, ut narrat *Justinus Apologia ad Antonin.* Nacti postmodùm Julianum Apostatam liberiùs desevire cęperunt, Ecclesias incendentes; confugientes ad eas extrahentes, lapidibusque obruentes. D. Ambrosius *Epist.* 17. & 18. *Ruffin. Lib.* 10. *Histor. cap.* 37. Quos pote ant Christianos mancipia sua faciebant; Quod prohibendum fuit *per Theodos. L.* 1. *Cod ne Christian. manc.* Christianos pueros subripiebant, & cruci affigebant, ut accidit anno Christi 415. narrat *Socrates Libro* 7. *cap.* 16. Item narrat *Polidor. Virgil. Libro* 16. Anglice historię, quod Judæi degentes Nordonici Christianum puerum furtim captum totum integrum annum nutrierunt, ut adventante Pascha Cruci affigerent. Quamobrem convicti tanti sceleris ex Anglia fuerunt expulsi. Item anno D. 728. congregati rudæi in Civitate Beriti in quadam domo cepernnt ligneam Crucifixi imaginem, & contumeliosè eam flagellarunt, ut *Marquard.* narrat *de Judæis P.* 1. *cap.* 7. *n.* 2.

Ob hæc, & similia facinora, ex Civitatibus, & Regnis hanc fecem exitialem eliminandam, Principes piissimi censuerunt. Sic a Rege Gallianum Dagoberto anno 614. expulsi Judei fuerunt; & publico demùm edicto omnes electi anno 1182. ut scribit Barbosa in *cap. sicut Judæi 9. de Judeis n.* 5. & de Dagoberto *Gonzal. in cap. maiores §. verum de baptismo n* 7. qui Legem profert *Sisebuti* Regis Gothorum, qui in Hispania Regnum capiens *anno* 505. Judæos compulit ad Christi fidem recipiendam; de qua Lege etiam Tolosanus tractat *Libro* 33. *Sintagm. cap.* 4. *n.* 10. Pariter ex Hispania, cum eo res redacta esset, ut periculum immineret, ne totam Hispaniam Judæi sua perfidia inficerent, usurisque exhaurirent. expulsi fuerunt *anno* 1402. per Ferdinandum, & Isabellam Reges Catholicos, concesso quadrimestri spatio ad deliberandum vellent ne ad Christianam fidem converti. Quorum quadraginta millia potiùs extrema pati in illa ejectione sustinuerunt, quàm superstitionem relinquere; multi enim naufragio, vel peste, vel fame absumpti, ut scribit *Picus Mirandul. Libro* 5. *adverf. Astrolog* quamquàm Royas *de Hæret. n.* 363. sic scribit: *Et fuerunt tunc expulsi quadringenta viginti millia Judęorū*, causasque expulsionis enarrat etiam *Paschal. de patr. pot. P* 1. *cap.* 7. *n.* 25. - Pariter a Belgio expulsos ob similia crimina, narrat *Beierlinck* in Theatro verbo *Judæi lit. E.* Ex Lusitania ab Emanuele ejectos fuisse Judęos, idem narrat *lit. F.* nec non ex tota Anglia eosdem expulsos, narrat *Polid. Virg. Angl. Histor. Lib.* 17. *cap.* 38.

Neque hæc edicta tamquam injusta tedargui possunt, & tamquam Charitati contraria, quæ præcipit proximo subvenire, non autem nocere, *can. quiesamus dist.* 42. ibi: *Non enim ex vita eorum, quos accepis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate tua, &c. ex misericordia, & bonitate.* Consonat textus *in eam si cupis* 16. *q.* 1. *ex can. non satis dist.* 86. L *sicut* 5. *Cod. de oblig. & act. Anaclet. ad Tit. de Judęis n.* 7.

Nam difficultas hæc evanescit, si distinguatur. Pacifici namque Judæi, quique tolerantia Ecclesiæ non abutuntur, relinqui in locis, ubi admissi semel fuerint, utique debent; si verò pericula, scandala, machinationes, & enormia contra fidem præparant, eiiciendi sunt. ut optimè *Marquard de Judeis parte* 1. *cap* 7 *n.* 5. Adrem Augustin. Barbosa in *cap. sicut Judæi 9. de Judæis n.* 4. inquiens: *Sed verius est, quod ex potestate ordinaria, & ratione regulata nequit Princeps ex sola ejus voluntate eiicere ex suo territorio, & ditione Judęos pacificè, & bene viventes.* Et *Riccial. de Jure Personar. Libro* 2. *cap.* 51. *a n.* 9. percurrit justas causas eiiciendi Judęos.

Illud quoque notandum; quoad Judęorum ejectionem ex Hispania, quod observavit *Simanc. de cath inst. Tit* 35. *n.* 9. in Concilio Toletano 6. *can.* 3. sic fuisse dispositum: „ Sanctum „ Concilium simul, & cum consensu Christia„ nissimi Principis, suorumque Optimatum, Il„ lustriumque Virorum hanc promulgamus Deo „ placituram sententiam, ut quisquis succeden„ tium temporum Regni fortitus fuerit apicem, „ non ante conscendat Regiam Sedem, quam in„ ter aliqua conditionem Sacramenta pollicitus „ fuerit, nullum non catholicum in suo Re„ gno degere.

(k) *Usuras.*

DISSERTATIO XI.

Possint ne Judęi usuras exercere? Quid ex variis Pontificum provisionibus statutum fuerit?

TEntari posset, usuras in Judæis esse tolerandas? Audiantur, quæ propositum primo obturu absurdum, & audax, ab omni deformita- 94
te, & contemptu vindicare possunt.

Si libet Constitutiones Pontificias respicere; ex ant quo, & continuato usu sub tot Summis Pontificibus contra Judęos, & de Divini Numinis honore, animarumque salute vehementer sollicitis id tolerarum, ut Judæi fœnus exercerent in Urbe Urbium principe, ut patet ex Constitutionibus Pauli IV. S. Pii V. Gregorii XIII. Clementis VIII. Pauli V. Idque evidentiùs constat ex literis Sixti V. Duci Sabaudiæ directis, de quibus *Cardin. de Luca de Usur. discursu* 4. *per tot.* - Imo Thesaurus in celebri *decis.* 57. in fine ob oculos ponit literas Sixti V. directas ad Carolum Emanuelem Sabaudiæ Ducem; in quibus inter alia, hęc habentur „ Concessimus tibi „ die 3. Septembr. anni proximè præteriti licen„ tiam, & facultatem permittendi [absque

„ con-

.. conſcientiæ ſcrupulo) ut in tuis Dominiis tem-
.. poralibus Judæi de pecuniis per ipſos, & eorum
.. quemlibet mutuatis, ad rationem quindecim pro
.. quolibet centenario, & anno ultra ſortem prin-
.. cipalem exigere &c. Quam conceſſionem Sixti V. adnotat etiam Leotardus *de uſur. queſt. C. n.* 39.

Si rationes ſpectare libeat; planè non parùm hoc urget; quod per ea tempora, aut non multum poſt ea, in quibus prædictæ Apoſtolicæ Proviſiones emanarunt, duo inita fuerunt Concilia Generalia, Lateranenſe ſub Leone X. Tridentinum initiatum ſub Paulo III. expletumque ſub Pio IV. in quibus tractatum eſt per quam diligenter de reformandis, tollendiſque abuſibus, qui in Eccleſia Dei irrepſiſſent, & tamen in his, nulla facta noſcitur proviſio, ſuper re adeò publicè, palamque uſitata; ut ratiocinatur *Cardin. de Luca de uſur. diſc. VI. num.* 9.

Accedit tolerantiam ex eo quoq. ferendam videri, ob deſperatam hujuſmodi perſonarum ſalutem extra gremium Eccleſiæ exiſtentium; *cap. gaudemus de Divort.* Quæ nam enim partes medicorum ſpiritualium, in hac materia fori interni, erga eos, qui Cadaverum jure habendi ſunt? Aliæ rationes videri poſſunt penes Theſaurum *deciſ.* 57.

Nihilominùs his non refragantibus, contrarium ſtatuendum eſt, uſuras exercere Judæis non eſſe permiſſum.

Probat. 1. *ex cap. poſt miſerabilem de uſur.* ibi: *Judæos ad remittendas Chriſtianis Uſuras per Principes, & Poteſtates temporales prælibatos ſæculares.*

Probat. 2. *ex cap. quanto* 23. *de uſur.* ibi: *Volentes igitur in hac parte proſpicere Chriſtianis, ne a Judæis immaniter aggraventur; Sydodali decreto ſtatuimus: ut ſi de cætero, quocumque pretextu, Judæi a Chriſtianis graves, immoderataſq. Uſuras extorſerint, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur &c.* Neque hinc inferas: Ergo moderatæ uſuræ videntur Judæis permitti, a contrario ſenſu, *can. qualis diſt.* 25. nam reſumit ibi *gloſſa*: *Quod non eſt verum*, & ad eum textum Gonzal. in notis, hæc habet *n.* 2. *Illa namque verba* graves, immoderataſque, *referenda ſunt ad quaſcumque uſuras, quæ immoderatæ, & graves, atq. prava cenſentur.*

Probat. 3. *ex Clem. un. in fine princ. de uſur.* ubi Clemens V. improbat ſtatuta quæquæ uſuras concedentia confirmat textus in Clem. I. de Teſtib.

Probat. 4. *ex cap.* 4. *de uſur.* ibi: *multo magis eſt prohibendus quis, ne pro redimenda vita captivi uſurarum crimine involvatur.* Ergò nec etiam pro pia cauſa licet uſuram exercere.

Probat. 5. Quia uſura eum furtum ſit, Jure naturæ prohibetur, *can. ſi quis uſuram* 14. *q.* 4. ibi: *Si quis uſuram acceperit, rapinam facit*, iremq. Jure divino *Exod.* 22. *Levit.* 25. - Neemiæ *Proverb.* 28. *Ezech.* 18 - Pſalm. 14. *Domine quis habitabit &c.* Atqui violare Jus naturæ, ac divinum Judæis vetitum eſt; adeò ut coerceri per Eccleſiam poſſint, ubi Jus Naturale, & Divinum contemnant, *Fagnan. in cap. Canonum ſtatuta de Conſt.* Tondutus *de Pravent. Judic. p.* 2. *cap.* 28. *n.* 8. tametſi uſurarum crimen mixti fori ſit, ut patet *ex cap. poſt miſerabilem de uſur.* ibi: *per Principes, & poteſtates, Covar. Libro* 3. *variar cap.* 3. *n.* 1. & alii apud Barboſam *ad eum textum num.* 4.

Quamobrem in Ditione Etruſca ex proviſione edita *die* 26. *Septembr. anno* 1570. Judæis mutuari ſub uſuris, fuit expreſſe prohibitum; narrat Sabellus in Praxi *verbo Ebrei n.* 9. & in ſumma *verbo Judæi num.* 15.

Neque obſtant 1. ſuperiùs adducta pro contraria ſententia.

Quibus reſpondet *Card. de Luca diſcurſu VI. de uſur. in fine.* Quod ob commoditatem mutui gratuiti a montibus Pietatis, ac etiam ob cambiorum frequentem uſum, & cenſus etiam fructiferos, jam illi tolerantiæ aditus præcluſus intelligitur. Imò Gonzales in cap. *poſt miſerabilem de uſur. num.* 2. *infine*, aſſerit, eam fuiſſe antiquorum opinionem, ut Principes ſæculares poſſent concedere Judæis exercitium uſurarum; Eam tamen ſententiam in Hiſpania receptam non fuiſſe, utpote contrariam Juri naturali, & divino. Quatenùs igitur non conceditur Judæis actio ad uſuras exigendas; ſed retentio tantùm, putat Leotardus *de uſur. Q. C. num.* 39. non poſſe contrariam opinionem abſurdam videri; ſi nulla alia ratione majora mala vitari poſſint, furta, adulteria, ſtupra, lenocinia, ad quæ egeſtas ſolet impellere: Quæ etiam fuit expoſitio Gibalini *Lib.* 1. *de uſur. cap.* 7. *art.* 8. *conſect.* 3. *num.* 29. *&* 30.

Non obſtat 2. licitum eſſe Judæis fœnerati eum alienigenis, *Deuteron. cap.* 23. ibi: *Non fœnerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno &c.*

Reſp. Marquardus *de Judæis cap.* 11. *parte* 2. *n.* 5. Verba illa: *Sed alieno* intelligi, de Chananæis. Cum iis exercere uſuras Deus permittit, quatenùs tales uſuræ cenſebantur potiùs rei ſuæ recuperatio, injuſtè enim Chananæi poſſidebant ea loca; maximè verò hoc trahi ad Chriſtianos non poteſt; quia alieni dici nequeunt Chriſtiani, cum Judæos recipiant in eorum Terris, argum. *Deuteron. cap.* 23. ibi; *Non abominaveris Idumæum, quia frater tuus eſt; Nec Egyptium, quia advena fuiſti in terra ejus.* Cum præſertim Judæi habeant Chriſtianos pro Idumæis, ut Marquardus *ubi ſupra n.* 6. - Nec deſunt, qui dicant, verba illa *Sed alieno*, addita fuiſſe, per ipſos Judæos in odium Chriſtianorum, nam ut Nicolaus Lyranus admonet *ad cap.* 9. *Oſea* plura loca fuerunt a Judæis corrupta, & depravata tenebroſis, & malitioſis additionibus, & emendationibus, ut & fuſe oſtendit *Toloſanus de Rep. Libro* 22. *cap.* 5.

Concludam hanc diſſertationem, prout Marquardus, ubi ſupra, *ſub n* 14. *Circa quæ tamen omnia, me ſemper ſubmitto melius ſentientis correctioni*, & præmiſſa proteſtatione, de qua *in can. hæc eſt fides* 24. *q.* 1.

(*l*) *Thalmudicos.*

Inquisitores hæretica pravitatis procedere possunt in Judæos retinentes Libros Thalmudicos.

94 IN Catalogo Librorum prohibitorum in Concilio Tridentino sub lit. T in prima classe - sub Inscriptione: *Incertorum auctorum Libri prohibiti*; sic legitur: *Thalmud Hebræorum, ejusque glossæ, annotationes, interpretationes, & expositiones omnes, si tamen prodierint sine nomine Thalmud, & sine injuriis, & calumniis, in Religionem Christianam, tolerabuntur.*

Hunc locum exponens Tolosanus *de Rep. Libro XII. cap. 5. pag. 718.* hæc ait: *Non putavit Concilium omnino Thalmudica abolenda, cum multa in eis sint, ex quibus, & fides nostra, & Religio juvari possit, & multa, quæ adversus Judaicam obdurationem prodesse possunt Christianis.*

Atq; ut ipse Tolosanus ostendit *eod cap. pag. 716.* Fuerunt a neotericis Judæis Libris antiquis Thalmud alii additi, nil sanæ doctrinæ continentes, & proindæ ab Ecclesia Catholica, cum suis Thalmudicis compositionibus, ac nefariis inventis, ut propter blasphemias in Redemptorem, & Deiparam Virginem, quas continent reiiciuntur horret animus eas referre, quæ in compendium redactæ fuerunt per electos ad hoc munus anno 1553. jubentibus Senatoribus inclytæ Reip. Venetiarum; & de eorum commissione innumerabilia volumina insaniarum plena incendio consumpta, in omnibus locis excelsi Dominii hæc fecerunt in exequtionem sacrorum Canonum, & Decretorum *Pauli* 4. ut narrat Marquard. *de Judæis* 3. *parte cap.* 1. *n.* 40. - Innocentius 4. *Const.* 41. scribens Regi Galliarum 7. *Id. Maij* 1241. statuit, & hortatur Regem, ut jubeat, Thalmudicos Libros Judæorum inquiri, & comburi. Jussit, & comburi Libros Thalmudicos Christum blasphemantes, & infamias continentes Julius III. *Constit.* 46. incipiente *Cum sicut*, & extat Bulla Clem. VIII. incipiens: *Cum Hebræorum malitia Bullar. Novo Tomo* 3. *Constit.* 20. pariter Libros Thalmudicos prohibens; & Gregor. XIII. in Bulla, quæ incipit. *antiqua Judæorum* §. 13. sic statuit: *Si Libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Judaicos damnatos, vel alios prohibitos retinuerint &c.* ad quem §. *Carena de Off. Inquisit. n.* 28 ait Inquisitores contra Judæos procedere posse tales Libros retinentes: Et de hac prohibitione Thalmudicorum Librorum *Leo in Thesaur. Fori Eccl. P. III. cap. 4. num.* 124.

DE SORTILEGIS, MALEDICIS, ET SACRILEGIS.

TITULUS VI.

ETiam ne inveniuntur futurarum rerum explorationi per sortes addicti? Etiam maledici, & Sacrilegi? Audiant ex eorum criminum descriptione, qua se sceleris impietate devinxerint; & ut nam miserrimi sint, ex Canonum pœnis intelligant.

Sortilegium (*a*) est divinatio omnis, quæ dæmonum fit ministerio. Divinationis plures sunt species, prout variæ adhibentur res, ex quarum inspectione superstitiosa divinatio desumitur; Si ex terra, (*b*) *geomantia* nuncupatur; Si ex aere, (*c*) *æromantia*; Si ex igne, (*d*) *pyromantia*; Si ex aqua, (*e*) *hydromantia*; Si ex mortuorum cadaveribus aliquid prædicitur, (*f*) *necromantia est*; Si ex astris futura prænuncientur, (*g*) *Astrologia est*. Qui ad aras Idolorum nefarias preces fundunt, seù funesta offerunt sacrificia, (*h*) *arioli sunt*. Qui verbis, & cantionibus ad sortilegia utuntur, (*i*) *incantatores sunt*. Qui (*k*) sortium usum adhibent ad divinandum, *sortilegi* in specie dicuntur. Tanta in

Deum

Deum ſummum Creatorem univerſorum, audacia, contemptuſque intolerabilis, meritò Canonum ſeveritate coercetur. Et olim quidem ſortilegium non continens hæreſim manifeſtam ab Inquiſitore non judicabatur; *cap. accuſatus §. ſane de hær. in 6. Alexander IV. Conſtit. XII. quod ſuper* Nunc ſortilegia omnia ab Inquiſitoribus debita reprimuntur ultione; *Adrian. VI. Conſt. 2. Dudum*. Pænæ autem ſunt. Suſpectus ſortilegus de hæreſi etiam *de levi* ſuſpicionem purgare debet per abiurationem, ut ex *d. cap. accuſatus* probat *Carena P. 2. de Off. Inquiſit. de ſortil. §. 30. n. 25.*; Multò magis abiuratio erit adhibenda, ubi vehemens ſuſpicio ſit; idem Carena *ubi ſupra*. Si Clerici ſortilegi ſint, ab officio, & beneficio deponuntur, in perpètuum carcerem loco Monaſterii detruduntur, *can. oportet 4. & ſeq. 26. q. 5.* ut ex his locis *Anaclet. hoc Tit. n. 14.* & magiæ ſi reus ſit clericus, degradatus Curiæ ſæculari tradendus, *can. admoneant 26. q. 7.* Bulla Gregor. XV. *Omnipotentis*. Si ſortilegi laici ſint, & hi, viles, verberibus caſtigandi ſunt, liberi autèm, & honeſtiores in perpetuum carcerem coniiciendi, *can. contra 26. q. 5.* ac etiam excommunicandi, *can. admoneant 26. q. 7.* Quin, & eiici ab Epiſcopo poſſunt a ſua Diœceſi, *can. Epiſcopi 26. q. 5.* & ſi magiæ rei detegantur Curiæ Sæculari tradendi, *Innoc. VIII in Conſt. ſummis. Leo X. in Conſt Honeſtis. Gregor. XV. in Conſt. Omnipotentis* - Cæterum tam Clerici, quàm Laici ſortilegi, ſunt infames, *can. conſtituimus 9. cauſ. 3. q. 5.* Quod ſi ſortilegium admixtam hæreſim habeat, pœnis hæreticorum vindicatur, *cap. accuſatus § ſane de hær. in 6.* ut ex hoc textu *Arnold. Corvin. Aphoriſm. Libro 4. Tit. 29. §. qui divinationes*.

Maledicorum fœdum horrendumque crimen eſt; qui blaſphemiam (*l*) evomunt in Deum, ejus gloriæ ineffabili derogando, cum probroſè Deo tribuant, quod ei non convenit, vel detrahant, quod ei convenit. Quamobrem in hanc deteſtabilem impietatem, jubet Piſana Synodus *ſub Illuſtriſſimo, ac Reverendiſſimo D. Franciſco Triſtanio anno 1708. P. 1. cap. 4.* ut Parochi, e ſacro altari frequenter invehant, ultorem Deum denuncient, qui lapidibus obrui, morteque puniri blaſphemantes antiqua Lege mandavit, *levit. cap. 24.* quique ob hujuſmodi delictum famem, terræ motus, & peſtilentias immittit, *Auth. ut non luxurientur homines verſic. propter talia*. Juſtiſſima igitur indignatione in blaſphemos Jura etiam exarceſcunt. Blaſphemus hæreticalis excommunicationem ipſo facto incurrit Pontifici reſervatam in Bulla Cœnæ §. 1. & idem ſi Clericus ſit, degradatur, *can. ſi quis 10. cauſ. 22. q. 1.* Fundem abjurare oportet, in loco ſecreto, vel publico judicantium arbitrio: *Carena de off. S. Inquiſit. Tit. 7. §. 13. n. 70.* ſi ſemel tantùm quis hæreticalem effuderit blaſphemiam in ira, & ſit infimæ conditionis homo, præ foribus Eccleſiæ candelam accenſam manu detinens ſtare compellitur, *Lazar. de blaſphem q. 6. n. 21. textus eſt in cap. 2 de Maled.* cui tamen pœnæ Clericus non ſubjicitur, Carena *ubi ſupra §. 17.*

tum quia irrogat hæc pæna infamiam, idem *Carena d.* §. 17. *n.* 89. tum quia nudis pedibus, & corrigia circa collum, ſtare præ foribus Eccleſiæ [ut præſcribitur *in d. cap.* 2.] in ludibrium recideret ordinis Clericalis. Imò Clericus publicam pœnitentiam non facit, *cap.* 1. *de bigam. can. de his* 50. *diſt. can. presbiter* 82. *diſt.* Barboſa *alleg.* 51. *n.* 97. Huic itidem pœnæ moderatio adhibita fuit in Concilio Lateranenſi ſub Leone X., & in Conſtitutione S. Pij V. *cum primum Apoſtolatus*, & verba proferemus, *in Explicat. hujus Tit. Diſſert. V.* Non hic pœnarum finis. Nam Viris honeſtæ conditionis gravis imponitur pecuniaria pœna; infimæ conditionis homines ad triremes damnandi; *S. Pius V. Conſtit. cum primum* §. 33. Item lingua blaſphemis perforatur in pœnam, *Jul. III. Conſt. In multis* 25. §. 2. & S. Pius V. *dicta Conſtit.* §. 33. Quicumque verò Clericus in hanc delicti ſpeciem incurrerit, pro prima vice fructibus beneficii unius anni privatur, deinceps ipſo beneficio; pro tertia vice, omnibus etiam dignitatibus exutus deponitur, & mittitur in exilium ut totidem verbis ſtatuit S. Pius V. *dicta Conſtit.* Quod ſi careat Clericus blaſphemus beneficio, pœna pecuniaria, vel corporali, pro prima vice punitur, pro ſecunda vice carceribus mancipatur, pro tertia degradatur mittiturque ad triremes, ut idem S. Pius V. ſtatuit iiſdem penè verbis. Imò inhabilis ad alia beneficia redditur, ut ſtatuit Leo X. *in Concil. Lateran.* §. 33.

Sacrilegium rei ſacræ violatio eſt. Rem latiùs accipiendo loca, res, & perſonas ſignificari, certum eſt, *L. rei* 5. *L. res* 23. *ff. de V. S.* (*m*) Cum Eccleſiæ, locive alterius, qui ſacer aliquâ ratione dicatur, immunitas violatur, cum polluitur Eccleſia, vel cæmeterium, cum in Eccleſia prophani actus exercentur, patratur Sacrilegium adverſus locum ſacrum. Adde, & Eccleſias incendere, vel infringere, vel quippiam inde auferre, diripere, injuriamve inferre, ad genus hoc ſacrilegii pertinere. Circa (*n*) res patratur Sacrilegii delictum, vel Sacramenta inhonorando, quibus homo ſanctificatur, vel vaſa conſecrata, vel ſacras imagines, & reliquias ſanctorum; vel ſacræ Scripturæ verbis abutendo, vel bona etiam Eccleſiaſtica uſurpando, *can. nulli liceat* 12. *q.* 2. Circa perſonas Sacrilegium committitur, inferendo manus violentas in Clericum, *can. ſi quis ſuadente diabolo* 171. *q.* 4. Perſonas Eccleſiaſticas ſubiiciendo fori ſæcularis judicio, textus ſunt ſub *cauſa XI. q.* 1. *cap. quæ multoties* 7. *de Regul. Jur.* A perſonis eccleſiaſticis tributa exigendo, *d. can. nulli liceat* 12. *q.* 2. & ex hoc textu *Layman Libro IV. Tract. IX. cap.* 6. *n.* 1. §. *neq. multum*, *& Tract.* 10. *cap.* 6. *n.* 3. luxurioſe violando corpus perſonæ Deo ſacratæ per votum continentiæ perpetuæ, ſive ipſa fornicetur, ſive ab altera violetur, *can. presbyter diſt.* 81. *can. miniſtri altaris ibid. cap. ſignificaſti de adult*, *& ſtupro*.

Sacrilegium pro modo ſceleris admiſſi, facinoriſve patrati variis pœnis

coer-

coercetur; Nunc anathemate, *cap. conquesti de sent. excom. can. si quis contumax* 17. *q.* 4. nunc sacrilegus perpetua damnatus infamia carceri traditur, nunc exilio perpetuæ deportationis, & depositionis animadversione punitur, *can. attendendum* 17. *q.* 4. *can. prædia can. quicumque* 12. *q.* 2. Interdùm quoque pœna pecuniaria mulctatur, *d. can. si quis contumax*. Interdùm pœna est irregularitas, *can. quotquot* 27. *q.* 1. *cap.* 1. *de Clerico non ordin. ministr. can. confirmandum* 50. *dist.* Quandoque reus sacrilegii in Monasterium detrudendus, *cap. omnis utriusq. sexus de pœnit. & remiss.* Est autem hoc delictum sacrilegii mixti fori ex regula Juris, & locus est præventioni, *L. si quis in hoc Cod. de Episc. & Cl.*

SUMMARIUM.

1 *Sortilegii definitio;*
2 *Dæmonum ministerio fit sortilegium.*
3 *Quid sit pactum expressum cum Dæmone.*
4 *Quid sit pactum tacitum cum Dæmone.*
5 *De geomantia; quid sit?*
6 *Aeromantia quid sit?*
7 *De aeromantia textus exponitur* in L. 4. Cod. de malef.
8 *De pyromantia. Varii ejusdem casus.*
9 *De hydromantia, quid ea sit.*
10 *De necromantia late tractatur.*
11 *De astrologia judiciaria.*
12 *Rationes vanitatis astrologiæ judiciariæ adducuntur.*
13 *Argumenta dissentientium infirmantur.*
14 *De ariolatu, ejusq. insania.*
15 *De incantationibus.*
16 *Varii textus de incantationibus explicantur.*
17 *De sortilegio specifice dicto.*
18 *Quid sint sortes prænestinæ?*
19 *Quid sint sortes delphycæ.*
20 *De sortibus divinatoriis.*
21 *Quid sint sortes consultoriæ?*
22 *Probatur, sortes consultorias esse prohibitas.*
23 *Contraria refutantur.*
24 *De sortibus divisoriis.*
25 *Casus adnumerantur, in quibus sortes divisoriæ permittuntur.*
26 *A sortis judicio appellari non potest.*
27 *Quid sit blasphemia?*
28 *Blasphemi dicuntur exsufflatores.*
29 *Quid sit blasphemia impropriè dicta?*
30 *Pœna in blasphemos.*
31 *Blasphemis lingua perforatur.*
32 *Agitur de sacrilegio; & primo de sacrilegio adversus locum sacrum.*
33 *Adversus locum sacrum multis modis sacrilegium patratur.*
34 *Exponitur textus* in L. Divi ff. ad L. Jul. pecul
35 *Differentia inter Canones, & leges quoad sacrilegium adversus locum sacrum.*
36 *De sacrilegio adversus rem sacram.*
37 *In sacramentis quomodo contingat admitti sacrilegium.*
38 *Interpretatur textus in can.* 37. *Concil. Illiber.*
39 *De Pœnis adversus sacrilegos.*

EXPLICATIONES.

(a) *Sortilegium.*

Sortilegium generatim acceptum, divinationem omnem significat. Agitur de *depacto expresso, & tacito cum dæmone.*

1 Sic placuit in nostro Titulo, sortilegium definire. Quod sit divinatio omnis, quæ dæmonum sit ministerio. In quo sequuti sumùs Carenam *de Offic. Inquisitionis P.* 2. *Tit. XI. §.* 1. *pag.* 161. Venatorium *in Analysi Jur. Pontif. Libro V. Tit* 21. nec dissentit Phœbæus *Inst. Can. Libro* 4. *Tit.* 7. *n.* 2. nec Canisius *Libro* 3. *Tit. XVI.* inquiens: *Sortilegi dicuntur qui id quod ocultum est eventu alicujus rei expiscantur*, & Paulus Girland. de Sortilegiis *in prima Quæst. n.* 4. hæc ait: *Sortilegus large ipse est qui diabolicam religionem professus est, & noxia quaque superstitiosa aut elusoria dæmonis instructione componit. Idq.* esse ad mentem canonum, constat ex *can. sortes* 26. *q.* 5. ubi Leo IV. *Sortes &c. nihil aliud quam divinationes, & maleficia esse decernimus*, ex quo textu Trotlius *Malvetius Tract. de Sortib. P.* 1. *n.* 1. ibi *nihil aliud est sors quam divinatio, & maleficium*,

ficium, & Van Axel in summa Decretal. *Libro V. Tit. XXI. n. 2.* ibi *Illicita sors est ars divinandi futura* Adhæret etiam Leo in *Thesaur. For. Eccl. P. 3. cap. 5. Amen. verbo sortilegium §. VI. n. 1. Anaclet. ad hunc Tit. n. 6.*

Dæmonum ministerio dicimus divinationem tantopere ab Ecclesia damnatam, fieri. Hoc exponendum est. 2

Inter Sortilegum, & Dæmonem duplex pacti genus intervenire solet, expressum unum, tacitum alterum.

Expressum pactum cum Dæmone, horret animus describere. Talis foret si sortilegus albo daret nomen suum, & Deo omnipotenti creatori suo (pro impium infandumque facinus!) renunciaret, fœdus Baptismi rescinderet, Filium Dei abnegaret, & ex adverso homagium Diabolo obsequiumque spoponderet, se suamque animam in æternam damnationem tradens; ut est apud Carpzovium *Practica nova rer. Crim. P. 1. q. 48. n. 10.* Plane expressa verba ad pactum expressum requiri tradit Carena de *Off. S. Inquisit. P. 2. Tit. XI. §. 3. n. 38.* Et licet Sanchez *in præcepta Decalog. Libro 2. cap. 38. n. 3.* consurgere pactum expressum asserat, cum sciens Dæmonem per aliquod signum occultum docere illud signum usurpat; Attamen hoc potius pactum implicitum esse, firmat Carena *ubi supra.* 3

Tacitum pactum cum Dæmone, optime idem Carpzovius *ubi supra* exponit; Cum nempe sive verborum expressione sortilegus sciens volensque superstitiosis hæret observationibus. Quid enim est ex secreta Dæmonis ope effectum sperare, nisi velle Communis hostis auxilium? Quod si ab ipso mundi exordio, Deus omnipotens posuit inter hominem, & Dæmonem inimicitias. *Genes. 3.* easque universi in Sacramento Baptismi spondemus, Quid est per sortilegium amicitiam renovare cum Dæmone, nisi ad ejus factionem declinare; Et propterea quasi paciscì? Cum societas pactum fit *l. duo societatem 71. ff. pro socio* Et Apostolus ad Corinth. 1. *cap. 10.* scribat: *nolo socios vos fieri dæmoniorum Suarez de Relig Libro 2. cap. 6. Tur. rerremata in can non observetis 26. q. 7 Torreblanca de* Magia *Libro 2. cap. 7. n. 22. & seqq.* 4

Et de hac specie pacti est text. *in can. illud 26. q. 2.*

(b) Geomantia.

Quid sit Geomantia? Hæc species Sortilegii, sit per terram.

GEomantiæ mentio est *in can. igitur 26. q. 3. et 4.* ibi: *Varro autem dicit divinationis quatuor esse genera terram, aquam, aerem et ignem: hinc geomantiam, hydromantiam, pyromantiam, aeromantiam dicta autumant.* 5

Quo spectat locus Mantuani in *Apolog.*

Qui rimatur aquas, & qui considerat ignes.
Qui pluvias, specula, et pelves nitidasque secures.
Inspicit, & tenuis descripta in pulvere signa.

Et Franc. Picus *Libro 6. Prænot. cap. 3.*

Atque frequens bibulam mucro cum pungit arenam.

Igitur Geomantia olim in terra stylo super numeros revoluto fiebat, ut explicat Torreblanca *Libro 1. de Magia cap. 20. n. 16.* & Augustinus Barbosa *in can. igitur 26. q. 3. & 4.* sive etiam ut Rugianorum Fœminæ consueverunt; Quæ foco assidentes absq. supputatione fortuitas incuere literas describebant quas si pares numerassent prosperæ rei præscias arbitrabantur; si impares, sinistri prænuncias putabant *Bejerlinck in Theatro verbo Sortilegium Lit. D.*

(c) Æromantia.

DISSERTATIO I.

Quid sit Æromantia? Ejus exempla, & prohibitio. Exponitur text. in l. 4 Cod. de malef. & mathemat.

ÆRomantia similiter nominatur in *d. can. igitur 26. q. 3. & 4.* Hæc Sortilegii species, sic explicatur a Torreblanca *Libro 1. de Magia cap. 20. n. 3. Aeromantia ex aere incantato per spectrorum apparitionem fiebat*; sed verius hoc sortilegium casus plures diversos comprehendit. Etenim apud Gentes quidam Sacerdotes, qui Calazophylaces, qui grandines cum ustularent, specularentur quas agni, & pulli Sacrificio averterie credebant, aut ejus loco digitum gallo Jovi sacrato fovebant *Gyraldus Synt. 17. de Jol. Gent.* Tempore vero Caroli Magni adhibebantur adversus grandines superstitiones aliæ veluti chartas per perticas appendendo, quas prohibuit, in *const. Carol. Magnus, capitularibus Aquisgrani habitis art. 18.* Et Ovid. de Dipsæanus Magicis artibus tractans ait. 6

Quum voluit toto glomerantur nubila Cælo.
Quum voluit puro fulget in orbe dies.

Et de his qui spectra exerant, extat textus in *l. si quis aliquid 20 ff. de pan.* quem locum modestini, de spectris intelligit Tolosanus *in Syntagm. Libro 34. cap. 19. infine*, & ob hæc spectra conductor non tenetur stare conductioni *Pacion. de Locat. & Conduct. cap. 61. n. 10 Covarr. Libr. 4. Var. cap. 6.* quo spectat textus in *l. habitatore. 8. ult. ff. locati* exempla profert Alexandri ab Alexandro *Libro 5. dier. Genial. cap. 23.* Hanc igitur sortilegii speciem prohibitam, esse constat *ex d. can. igitur, ex can. nec mirum 26. q. 5. ex can. qui sine salvatore 26. q. 2.* ex constitutione *Sixti V. ann. 1585.* relata a Leonio *in Thesaur. P. 3 cap. 5. de Sortil.*

Neque his adversatur textus in l. eorum est 4. *Cod. de Malef. & Mathem.* ibi: *nullis vero criminationibus implicanda sunt &c. aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia ne maturis frugibus imbres, aut ventis grandinisque lapidatione quatterentur.* En permissam aeromantiam, ut explicat ibi *Glossa.* 7

Sed perperam; Nam Constantinus intelligitur, de lustrationibus agrorum, quas vocamus, *Rogationes,*

tiones; Quæ publ ce decantatis litaniis fiebant, ut patet ex novella 123. *de Sanctiſſ. Epiſcop. cap.* 32. ibi: *omnibus autem laicis interdicimus-litanias facere ſine ſanctis Epiſcopis, & qui ſub eis ſunt reverentiſſimis clericis*, & de his ſunt textus *in cap. capellanus 4. de Fer. in can. rogationes de conſecr. d. 3.* Velſi hæc interpretatio non arrideat, quam Bruneman. in Cod *ad dictam Leg m* non improbabilem dicit Sine hæſitatione dici poteſt eam legem juxta ſuum literalem ſenſum prorſus eſſe iniquam, & a chriſtiana veritate alienam improbandamque; Proinde eam improbavit Leo Imperator *Tit. de Incantatorum pœna Conſt.* 65. *Leonis* inquiens: *vult autem puniri incantationes. eo quod moleſtia animi ſublata; ſtimulis furoreque amatorio ad inſaniam adigant: ac approbat rurſus illas tamquam ſegetes, & fructus eurent alioque bona, ut quidem videtur, ſuppeditantes. Atque ita quod tamquam inſidioſum puniſſet idem rurſus* tamquam beneficium *honorat*, & per hæc verba abrogavit partem prædictæ legis Conſtantini tradit Cuiac. *Libro* 28. *Obſerv. cap.* 17.

(d) Pyromantia.

Quæ ſpecies ſuperſtitionis ſit Pyromantia? Variis ejuſdem Caſus.

8 PEr ignis elementum ſortilegium, Pyromantia vocatur; Quod ſimiliter utpote Sanctæ rati Religionis Chriſtianæ repugnans damnatur in *d. can. igitur.*

Viguit apud Gentiles hæc ſuperſtitio; fauſtum aut infauſtum ſignum exiſtimare ignem de Cælo vibratum. Quo reſpexit Virgil. *Eclog* 1

De Cælo tactis memini prædicere quercus.

Et in *l.* 1. *Cod. Theodoſ. de Pagan. & ſacrif.* ſic ſcriptum eſt: *ſi quid de palatio noſtro aut cæteris operibus publicis deguſtatum fulgure eſſe conſtiterit retenta moris veteris obſervantia quid portendat ab Aruſpicis requiratur.* Putabant namque veteres nocturnum fulmen ex Jovi infernali emiſſum, & infauſti ominis Statius Libro IX. Thebaid.

-Sic ubi nocturnum tonitru malus æthere frangit Jupiter.

Et Virgil. 5. Æneid.

Vel tu quod ſupereſt infeſto fulmine morti. Si mereor demitte tuaq. hic obrue dextra.

Et Seneca in Octav.

Qui ſæpe terras fulmine infeſto quatit.

Contra autem ſiniſtrum fulmen, proſperum veteres dixerunt, Cicero libro 2. *de Divin.* ibi: *Itaque comitiorum ſolum vitium eſt fulmen: quod idem omnibus rebus optimum auſpicium habemus, ſi ſiniſtrum fuerit*, & idem Cicero ſcientiam hanc divinandi per fulgura ſic in lege exponit *Libro* 2. *de Legib. Divorumque iras provident o, iis parento, eaque fulgura regionibus ratis temperanto.*

At hæc ſuperſtitio irridetur ab eodem Cicerone *Libro* 2. *de Divin.* dum ait. Placet ſtoicis anhelitus terræ, qui frigidi ſint, cum fluere cæperint ventos eſſe, cum autem ſe in nubem induerint ejuſque tenuiſſimam quamque partem cæperint dividere, atque diſrumpere, idque crebrius facere, & vehementius, tum & fulgura, & tonitrua exiſtere; ſi autem nubium conflictu ardeat expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen. Quod igitur vi naturæ, nulla conſtantia, nullo rato tempore videmus effici, ex eo ſignificationem rerum conſequentium quærimus? Scilicet ſi iſta Jupiter ſignificaret, tam multa fruſtra fulmina emitteret. Quid enim proficit cum in medium mare fulmen jacit? Quid cum in altiſſimos montes &c.

Ex aliis quoque ignibus divinationem hanc veteres ſumebant; ut de Laviniæ coma apud Virg. conſtat. Æneid. 7.

Comprehendere crinibus ignem.
Atq. omnem ornatum flamma crepitante cremari.

Et Toloſanus in Syntagm. *Libro* 34. *cap.* 4. ait, Pyromantiam eſſe, cum ceræ pila igne incenditur Aut illam etiam fuiſſe cum hoſtiis immolatis in ignem impoſitis, Sacerdotes vaticinabantur *Cal. Rhod. Libro* 15. *cap* 5. *Torreblanca de mag. Libr.* 1. *cap.* 18. *n.* 28. *&* 29.

(e) Hydromantia.

De Hydromantia; Quid ea ſit?

A Udiatur Hydromantiæ expoſitio ex verbis textus in *can. nec mirum §. Hydromantiei* 26. *q.* 5. 9
- *Hydromantiæ abaquæ dicti. Eſt enim Hydromantia in aqua inſpectione umbras dæmonum evocare, & imagineas ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito ſanguine, etiam inferos perhibentur ſuſcitare.* Qui textus ſic illuſtrari poteſt. Nam ut Macrob. *Libro* 5. *Saturnal. cap.* 19. auctor graviſſimus enarrat, in hunc finem apud veteres ſtagna, fontes, & Paludes ſacræ fuere, ut inde prætenſionem futurorum haberent, veluti in aquam conjecti lapillis, & eorum obſervatis gyris; aliud exemplum per fontes divinandi ſuppeditat *Sueton. in Tib. cap.* 14. aliud *Pauſanias in Laconic.* de aqua *Inus* dicta, aliud *Zozomen. Libro* 5. *cap.* 10 Talis etiam ciſterna fuit in Ægypto in Templo Aphameno, quam memorat *Zoſim. in vita Aureliani*; Inde etiam veteres ſuperſtitione conjiciebant, an aliquis legitimus filius, vel ſpurius eſſet; quò reſpexit Claudian.

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Alia luculenter ſuppeditat Azorius *Inſtit. Moral. P.* 1. *Libro IX. cap.* 14. *verſ. ſolum igitur-Torreblanca de Magia Lib.* 1. *cap.* 29.

(f) Necromantia.

DISSERTATIO II.

Quid necromantia ſit? Variis textus illuſtrantur.

A Udiatur etiam de Necromantia, quid idem ille textus in *can. nec mirum prænominat.*, ibi. 10
in §. Necromantiei: Necromantici ſunt quorum incantationibus videntur reſuſcitari mortui, divinare,

nare, & ad interrogata respondere. vsupòs vnim. grecè mortuus μαντεία divinatio nuncupatur, ad quos suscitandos cadaveri sanguis adicitur, nam amare sanguinem dæmones dicuntur. Et de hac specie superstitionis extat etiam textus *in can. qui sunt in fine 26. q. 2.* Quò respexit Horat. *Libro 1. sat. 8.*

Manes alliciunt animas responsa daturas.

Impia hæc divinandi ars, ut patet *Levit. cap. 10. Deutron. cap. 18 Judit. cap. 12. Isaiæ 8. Job. 33. Reg. 1. cap. 19. & Tertulian. Libro de Anima cap. fin.* ait. *Necromantia secunda est Idololatria, inquit, dæmones perindè mortuos fingunt, quemadmodum in illa Deos: Itaque invocantur quidem defuncti, sed dæmones apparent sub eorum obtentu.*

Eò respexit Tibullus *Libro 1. Eleg. 2.*

Jam ciet infernus magico stridore catervas.
Jamque juvat sparsas lacte referre pedem.

Eò quoque respexit Constantin. *in l. multi Cod. de malef.* ibi: *Et manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos.* Quid sunt *manes* in hoc textu? Manes, qui in hac arte evocabantur, mortuorum animæ erant, ut explicat Torreblanca *Libro 1. de Magia cap. 16. n. 21.* His honoris gratia vocabulum *Dii* additum est ab Antiquis unde sepulchrorum veterum tituli *Diis, vel Diis manibus*, Hos manes lædi credebant Veteres, si quis se se unguibus laceraſſet, pectus percuſſiſſet; sic intelligitur *Tibull. 1. El. 1.*

Tu manes ne lade meos, sed parce solutis.
Crinibus, & terreris Delia parce genis.

Præclarus est D. Augustini locus *Libro IX. de Civit. Dei cap. XI.* ubi exponitur differentia inter *larres, & larvas seu lemures.* Invocatis tamen manibus Dæmon apparebat, qui mortuorum animas ementiebatur *D. Augustin. ubi supra D. Thom. P. 1. q. 117. art. 4 Alexand. ab Alexandr. Lib. 2. Genial. cap. 9. & Libro 4. cap. 19. & Libro 5. cap. 23. & libro 6. cap. 21.*

At obstare videtur scripturæ locus *Reg. 1. cap. 28.* ubi traditur, ad Pythonissæ incantamenta Samuelis animam Sauli apparuisse. Inde igitur inferri videtur, genus hoc divinandi improbatum non esse.

Respon. ex verbis textus *in can. nec mirum 6. præterea 26. q. 5.* Hæc habet texus: *Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur vir, & novitate Sanctus, & vita operibus justus aut si non attractus est*, censensu (& infra.) *Porrò autem hoc est præstigium Satanæ* (& infra) *ut enim errorem faceret, in quo glorificaretur in habitu viri justi, & nomine sr subornavit &c.* Idem D. Augustinus rem ita exponit; *Libro 3. de doct. Duplici Quæst. q. 5.* - Præterea S. Thomas 2. 2. *q. 178. artic. 1.* ait, non magico carmine, sed jussu, ac imperio Dei contigisse, ut Sauli curiositatem reprehenderet, & finem suum annunciaret, *Pereira adu. tullac. cert. Libro 1. cap. XI.*

(g) Astrologia.

DISSERTATIO III.

De Astrologia judiciaria. Quanta ejus perversitas, & fallacia?

NUnc campus alter latè patens oculis profternitur, de divinatione astronomica, quæ judiciaria quoque dicitur. 11

Prædictio futurorum ex astris, ea est, quæ astrologia nuncupatur; & quidem prohibita *in can. igitur 9. Astrologi 26. quæst. 3. & 4.* ibi *Astrologi dicti, eo quod in astris augurantur*; & infra. *Hi sunt qui vulgo mathematici vocantur, cujus superstitionis genus constellationes Latini vocant.* Et in *can. illos planetarios 26. q. 2* ibi: *Illos planetarios, quos mathematicos vocant, planè consulere non desistebam*; & infra. *Quod tamen Christiana, & vera pietas consequenter repellit, & damnat.* Extant, & alii textus *can. illud 9. neque illis 26. q. 2. in can. sed & illud 9. ibid. in can. sciendum 26. q. 3. & 4.* & extat etiam celebris Constitutio Sixti V. 17. quæ incipit *Coeli, & terræ Creator*, his verbis: *Tales imprimis sunt Astrologi, olim Mathematici, & planetarii vocati, qui vanam, falsamque Syderum, & astrorum scientiam profitentes divinaque dispositionis ordinationem suo tempore revelandam præsumere audacissimè satagentes, hominum nativitates, seu genituras ex motu Syderum, & astrorum cursu metiuntur, ac etiam judicant futura &c.* Emanavit quoque celebris altera Constitutio in detestationem hujus divinationis per astra Urbani VIII. quæ incipit Inscrutabilis, & est *Const. 223. Probabilis. Regula IX.* Ad tem *Concil. Trid. de Libr.*

Jus etiam Civile talem abominatur astrologiam. Textus in *L. item apud Labeonem 15. §. si quis astrologus 13. ff. de iniur.* ibi Ulpianus: *Si quis astrologus, vel qui aliquam illicitam divinationem sollicitet, consultus, aliquem furem dixisset, qui non erat, injuriarum cum eo agi non potest, sed Constitutiones eos tenent.* Hæc postrema verba se referunt præcipuè ad Constitutionem Constantini in *L. nemo aruspicum 5. Cod de Malef. & Mathem.* ibi: *Chaldæi, & Magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur.* Et in *L. artem Cod eod. Tit.* idem Constantinus sic statuit. *Ars autem Mathematica damnabilis est, & interdicta omninò.* Audi Brunnemannum ad hunc textum: *Per Mathematicos propter abusum intelliguntur ii, qui astronomiæ, & astrologiæ scientiæ abutuntur ad prædicenda futura.* Consonat textus in *L. mathematicos 10. Cod. de Episcop. aud.*

In actis Apostolorum *cap. 19.* habetur, Ephesios, qui curiosa exercuerant, libros comportatos in omnium conspectu exussisse.

Vanitatis hujusce rationes multæ sunt. 12

Primo quia Hierem. cap. 10. extat: *A signis Cæli nolite timere, quia vana sunt legis eorum*, & Isaiæ

cap. 44.

cap. 44. ſcriptum eſt: *Ego ſum Dominus irrita faciens ſigna divinorum, & ariolos in furorem vertens*, & ibid. *cap.* 47. *Defeciſti in multitudine conſiliorum tuorum; ſtent & ſalvent te augures Cali, qui contemplabantur ſydera* - Et Eccl. *cap.* 10. ibi: *Ignorat homo, quid ante ſe fuerit, & quid poſt ſe futurum ſit, quis poterit ei indicare?* Ex his locis Juris divini pulcherrimis habemus vanitatis aſtrologicæ rationes.

Secunda ratio eſt apud Concil. *Mediolanenſe* 1. *de mag. art.* ibi: *Aſtrologi, qui ex Solis, Lunæ, & aliorum aſtrorum motu, figura, & aſpectu de hominum actionibus, quæ a libero voluntatis arbitrio proficiſcuntur, certo aliquid eventurum affirmant, gravibus pœnis plectantur.* En quod in hoc textu divinationis hujuſce vanitas tribuitur huic rationi; quia actiones hominum a libero voluntatis arbitrio pendent.

Tertia ratio, quia hæc divinatio nititur pacto cum dæmone. *Concil. Narbonenſe anno* 1609. *cap.* 3. *de Libr. vetit.* ibi: *Damnamus magos, veneficos, divinatores, ſortilegos, coniectores, augures, aruſpices, mathematicos, judiciarios, cum dæmonibus fœdera, & pacta tacitè, vel expreſsè habentes*; Concinit S. Auguſtinus *Libro* 1. *de Doctr. Chriſt. cap.* 23. ibi: *Omnes igitur artes hujuſmodi vel nugatorias, vel noxias ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & dæmonum quaſi pacta infidelis, & doloſa amicitia conſtituta, penitùs ſunt repudiandæ, & fugiendæ Chriſtiano.*

Quarta ratio, quia ſi neceſſitas tribuitur ſtellis, ſequitur execranda blaſphemia, Deum pro delictis, quæ neceſſitas vitare non ſinat, damnare homines, & imperare, ut mala vitentur, quæ vitari non poſſint. Quis non videt per hoc detrahi majeſtati, & ineffabili excellentiæ Summi Dei, & hæc aſſerentes in impietatem illam delabi, cœleſtem dari fatalem neceſſitatem, Deumque eſſe naturam, ut eſt apud Plinium *Libro* 2. *cap.* 7. *&* *Libro* 27. *cap.* 3. *Præclare Euſebius Libro* 6. *de præpar. Evang. ſi neceſſe eſſet, hæc me agere, & te illa, quid opus eſſet cura, aut labore confici?* Et Origenes *ſuper Geneſ. cap.* 9. ſubverteretur, ait, Religio omnis, & Dei poteſtas, ſi omnia neceſſitate agerentur; quæ loca conſiderat *Toloſan. de Rep. Libro* 21. *cap.* 9. *n.* 8. Sapienter Livius *Libro VIII.* ait, ſtultum eſſe credere, victoriam eſſe ex rebus in ſinum nihil agentis devolvendis, ut hunc locum adnotat Lipſius *Civ. Doctr. Libro* 1. *cap.* 4. Quamobrem a civili, & politica prudentia opinionem hanc alienam, & a benè conſtituta Rep. eliminandam Proceres Civitatum cenſuerunt - Agrippa ædilis factus aſtrologos, & præſtigiatores anno ab Urbe condita 720. ex urbe ejecit, *Dio Caſſ. Libro* 45. *hiſtor.* - Vitellius pariter diem dixit, ut hæc hominum ſpecies ex Italia excederet, idem *Dio in Vitellio*, Tauro, & Libone Conſul. facta de aſtrologis pellendis Senatuſconſulta; Lucium Piſciarium, e ſaxo præcipitarunt, narrat Alexand. de Angelis *in Tractat. in aſtrolog. coniector. Libro V. cap. XI.*

Obſtat I. locus Iſaiæ *cap.* 34. ibi: Cœli ſicut *libri complicabuntur*, & alter locus Pſalmi 18. *Cœli enarrant gloriam Dei, & Geneſ. cap.* 1. *& ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* Ergo ſtellæ ſunt tamquam caracteres, quibus futura deſcribuntur. 13

Reſp. Torreblanca *Libro* 1. *de magia cap.* 8. *n.* 64. nil tale ex ijs Scripturæ locis deduci, quod ſtellæ ſint futurorum prænunciæ, ut optimè D. Auguſtin. Libro 5. de Civit. *Dei cap.* 1. cum ſtellæ divinam aſſiduè enarrent omnipotentiam, ut patet ex Pſalm. 8. ibi: *Quoniam videbo Cœlos tuos, opera manuum tuarum &c.*

Iſajas verò reſpexit ad diem Judicii, in cujus die inexplicabili rerum omnium perturbatione, videbuntur hominibus, cœleſtia lumina reſtingui, ut idem *Torrebl. ubi ſupra n.* 50. - Et aliter ea loca exponentes ad ſenſum Juliani Apoſtatæ accederent, in Libro, quem edidit adverſus Chriſtianos, qui nefariè pronunciavit, ſanctiſſimum Patriarcham Abrahamum aſtrologia inſignem fuiſſe judiciaria; ut notat idem Torreblanca *ubi ſupra n.* 6. Ad rem Concil. Bntdigalenſe anno 1583. cap. 7. ibi: *Culpandi ſunt, qui ex aſtris &c. arbitrij noſtri libertatem, & Dei providentiam, opprimunt.*

Obſtat 2. locus Matthæi *cap.* 2. ibi: *Vidimus ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare Dominum.* Ergò ſtella denunciavit Redemptoris tandiu expectatam nativitatem.

Reſp. ex ſermone 1. de Epiphan. *S. Leonis Papæ* ibi .. Sequuntur tres Viri ſuperni luminis ducum, & prævii fulgoris indicium intenta .. contemplatione comitantes, ad agnitionem .. veritatis gratiæ ſplendore ducuntur, *& idem .. S. Leo* ſermone 4. de Epiphan. hæc ait: Nova .. eteuim claritas apud Magos ſtellæ illuſtrioris .. apparuit, & intuentium animos ità admiratione .. ſui ſplendoris implevit, ut nequaquam ſibi .. crederent negligendum, quod tanto nuncia.. batur indicio: Aliter reſpondet Mendozza ad *Concil. Illiber. can. 6. pag.* 161. Aliter *Torrebl. Libr.* 1. *de mag. cap.* 5. *n.* 33.

Obſtat 3. Aſtronomia ars eſt divinans Eclypſes, ſtatis temporibus, aliaq. in Cœlo contingentia, & aſtrorum varios congreſſus, & ex epicyclis, & excentricis varias aſtrorum conſtitutiones. Hæc verò neutiquàm improbatur, *arg. textus in cap. ſolita §. verum de major, & obed.*

Reſp. ex Decreto Concilii Tholoſani *ann.* 1590. *Part.* 4. *cap.* 12. *de Hæret. & Mag.* ibi .. Eaque .. ſolum reliquantur, quæ pluviarum, ventorum, ſterilitatis, fertilitatis eclypſeon, rerum .. que ſimilium prognoſtica attingunt. Notavit hunc locum *Gennett. Theolog. moral. Tomo VI. cap.* 5. *q.* 13. *pag.* 126. Quin etiam ipſe Jeſus Chriſtus Lucæ 12. *in fine* exprobat Phariſæis quod futuras diei tempeſtates non ex voluntate Dei, ſed ex facie Cœli prænoſcerent: *Hypocritæ faciem Cœli, & terræ noſtis probare: hoc autèm tempus quomodo non probatis*; ut hunc locum adnotat Toloſan. *in Syntagm. Libro* 34. *cap.* 4.

qui ait: Quod eas prænotiones Deus non improbat, ſed exprobat non agnoſcentibus etiam voluntatem Dei. Et de Aſtronomia, ſcientia nobiliſſima non improbata Syxtus V. in Conſtit. Cæli, & terræ Creator *in princ. verſ. quæ quidem*: ibi: *Nec vera futurorum ſcientia*, & in *verſ. ſic ſit*, hæc habentur: *Permiſſis tamen judiciis, & naturalibus obſervationibus*.

(*b*) *Arioli*.

Ariolatus quid ſit? Varij textus adducuntur.

14 ARiolorum inſania quoque damnatur in *can. ſi quis ariolas 26. q. 5.* ibi: *Si quis ariolos &c. obſervaverit, anathema ſit*. Et in *can. igitur 26. q. 3. & 4.* ita ſcriptum eſt: *Arioli vocati ſunt propterea quod circa aras Idolorum nefarias preces emittunt, & funeſta ſacrificia offerunt hiſque celebritatibus Dæmonum accipiunt reſponſa*, Conſonat textus in *can. ſi quis 5. ibid.* & Conſtantin. in *L. nemo Cod. de Maleſic.* ibi: *Nemo aruſpicem conſulat, nemo mathematicum, nemo ariolum*. Conſonat textus in *L. nemo Cod. de Pagan.* Ex his teſtibus dilucet qui nam ſint arioli; ab *ara* dicti ex *Iſidoro Libro 8. Etymolog. cap. 9.* Arioli Paganis deteriores; quia proprio Creatore neglecto, ad dæmonem ejus hoſtem confugiunt; habet ariolatus implicitam Idololatriam, *Torreblanca de Magia Lib. 1. cap. 17. & 18. - Simanca de cath. Inſt. Tit. 33. ex n. 7.* ad ariolatum referri putat textum *in cap. ex literarum 2. de Apoſtat.* in illis verbis: *Inſano ſortilegarum mulierum credens conſilio*. Torreblanca ubi ſupra *cap. 17. ſub. n. 16.*

(*i*) *Incantatores*.

Qui nam ſint incantatores? Varij textus adducuntur, & exponitur ſententia Pauli Juriſconſ.

15 VEteres incantamentis putabant Cælum, & ſydera devocare; quæ incantamenta æris ſonitu repelli dicebant. *Tibull. 1. Eleg. 8.*

Et faceret, ſi non æra repulſa ſonent.

Et Ovid. *de Medic. faciei*.

Et quamvis aliquis Temeſæa removerit æra.
Nunquam luna ſuis excutietur equis.

Incantationes, defixiones dicebant Veteres, ex quo lucem accipit locus Pauli *Libro 5. Sentent. Tit. XXIII. §. qui ſacra*, ibi .. Qui ſacra im- .. pia, nocturnave, ut quem obcantarent, in- .. terficerent, obligarent, fecerint, faciendaque .. curaverint: aut cruci ſuffiguntur, aut beſtijs .. objiciuntur. In hoc textu verbum illud *interficerent* depravatè ponitur, nam legendum eſt *defigerent*, ut diſertè adnotat *Cuiac. Libro XXI. Obſervat. cap. 22.* probans hoc proprium ſortilegorum verbum. Sic apud Virgil.

Iolchiachis animam defigere votis.

Sic apud Ovid.

Sagaque phanicea defixit nomina cera.

Sic apud Plinium 28. *cap. 2.* ibi: *Defigi diris deprecationibus neme non metuit*.

De hujus ſortilegij impietate eſt textus, in *can. non liceat 26. q. 5.* ibi: *Nec in collectionibus herbarum &c. incantationes liceat attendere, & in can. ſi qui Epiſcopus ibid.* ibi: *Aut incantatores, aut arioles Concil. Laodic. cap. 36. Concil. Carthag. 4. cap. 89. Concil. Lucenſe 2. cap. 74. - Concil. Sabinenſe cap. 25. Concil. Roman. I. ſub Gregor. 2. cap. 12. Leo X. Conſt. 7.* Supernæ - Conſonant Textus Juris Civilis *in L. 3. Cod. de Epiſcop. aud. in L. eorum, in L. nemo, in L. etſi Cod. de malef.* Præſertim verò dum in dicta *L. etſi* hæc habentur: *Vel magicis carminibus aſſuetus*, quæ ad incantiones referuntur. 16

Virgil. *Eclog. 8.* in illis verſibus.

Conjugis ut magicis ſanos avertere ſacris.
Experiar ſenſus, nihil hic niſi carmina deſunt.

Et Ovid. *Libro 3. de art. am. eleg. 6.*

Qui vetat, & magicam nervos tarpere per artem.
Et ivvani, & cupido carmen obeſſe viro.

Sic quoque intelligitur textus in *can. nec mirum §. magi 1. 26. q. 5.* dum ait: *Hi permiſſu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus conſidentium in Deo, ac ſine ullo veneni hauſtu violentia tantum carminis interimunt; unde Lucanus Libro 6. Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni*.

Incantata perit.

Quem textum ad hoc adnotat *Paul. Girland. de ſortileg. quæſt. 2. n. 7.*

(*k*) *Sortium*.

DISSERTATIO IV.

De Sortilegio in ſpecie dicto per ſortes divinatorias, conſultorias, diviſorias. Plures textus explicantur.

UT de adoptione conſtat; quandam eſſe adoptionem in ſpecie dictam; & aliam adoptionem, arrogationem dici, *Harpreſtus in §. adoptio 1. Inſt. de adopt. n. 1.* Sic de ſortilegio non incongruè diſſerendum. Nam ſortilegium hactenùs expoſitum, paulò latiùs patet. Nunc ſortilegium in ſpecie exponendum occurrit. 17

Hoc ex cultu Deæ Fortunæ ortum duxiſſe videtur. Nam in Templo Fortunæ Deæ, loco oraculi, ſortes mittebantur. Eò reſpexit Cicero *Libro 2. de divin. p. 111. Quid ergò adjuvat divinatio, aut quid eſt, quod me moveant aut ſortes, aut exta, aut ulla prædictio?* & idem Cicero *ibid. p. 123. Auſpicia reſtant, & ſortes, ea, quæ ducuntur, & p. 116.* idem Cicero hæc habet: *Quid enim ſors eſt? idem propemodùm quod micare, quod talos jacere, quod teſſeras*. Et paulò poſt: *Eodem tempore illo loco, ubi nunc Fortunæ ſita*

ædes

ædes est, mel ex olea fluxisse dicunt, haruspicesque dixisse, summa nobilitate illas fortes futuras, eorumque jussu ex illa olea arcam esse factam, in eaque conditas fortes, quæ hodie Fortunæ monitu tolluntur. Quid igitur in his potest esse certi, quæ Fortunæ monita, pueri manu miscentur, atque duruntur.

18 Sortes hujusmodi Prænestinæ dictæ jam a tempore Ciceronis exoleverant, ut ipse locupletissimus testis est *ibid.* his verbis: *Sed hoc quidem genus divinationis vita jam communis explosit. Fani pulchritudo, & vetustas Prænestinarum etiam nunc sortium tenet nomen, atque id in vulgus. Quis enim Magistratus, aut quis vir illustrior utitur sortibus? cæterùm in locis fortes planè refrixerunt.*

Dictæ etiam Delphicæ a Delphico Oraculo.

19 *Val. Max. Libro* 1. ibi .. Cujus rei explorandæ .. gratia legati apud Delphicum oraculum missi .. retulerint Principi sortibus, & Horat. arte poet.

- - - & divina futuri

.. Sortilegis non disrepuit sententia Delphis.

Ex hac Veterum superstitione, intelligitur, quod *Gratianus* scribit post textum *in can. sorti* 26. *q.* 2. dum ait: *Ne sub hac specie divinationis ad antiquos Idololatriæ cultus redirent.*

Sortes quædam divinatoriæ sunt, quædam consultoriæ, quædam divisoriæ.

Divinatoriæ hactenus magna ex parte sunt expositæ; sunt enim quæ Idololatriæ continent

20 speciem, *can. contra* 10. *quæst.* 26. *q.* 5. ibi: *Contra Idolorum cultores, vel aruspices, atque sortilegos &c.*

Consultorias ait esse Torreblanca *de magia*

21 *Lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 21. & 52. ex scripturarum inspectione futuros eventus prædicentes, *can. non.* 26. *q.* 1. & 2. ibi .. Aut quarumcumque .. scripturarum inspectione futura promittunt. *Concil. Venet. sub Leone I. can.* 1. ibi .. Quarumcumque scripturarum inspectione futura .. promittunt, & in *cap.* 1. *de sortil.* scriptum est: *In tabulis, vel in codicibus sorte futura non sunt requirenda, aut nullus in Psalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus sortiri præsumat.* Spartianus in Aelio Adriano, narrat, Adrianum, ex apertura voluminis Virgilii, captare sortes consuevisse; quasi aliquid in Poetis divinitatis lateret: juxta illud Ovid.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.

Trebellius Pollio in *Claudiano* narrat, Claudianum Cæsarem multa ex carminibus similiter præsensisse.

Eoque respexit Ovid. *Lib.* 1. *metamorph.*

- - - *placuit calesse precari*
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.

Et Cicero *Lib.* 1. *de divin. & Lamprid. in Vita Alexandri Severi* de his sortibus scripsere per librorum inspectionem, augurium ex primo versu in oculos incurrente sumentium; Nam cum Alexandro Severo Heliogabalus insidiaretur, obtigit propitium illi creditum Virgilii carmen.

Tu Marcellus eris manibus date lilia plenis.

Sic ex Homeri versu, Socratem mortis suæ diem conjecisse, memoriæ proditum est; Sic Claudium, Macrinum, Gordianum Juniorem tempus Regni, vel vitæ ex versuum inspectione quæsiviſſe, Historici enarrant, *Bejerlinck. verbo fori litera C.*

Item sortes consultoriæ erant per lignum, cujus portio tangeret caracteres; textus Concil. Altisiodor. *can.* 4. ibi .. Non liceat ad sortilegos, vel auguria respicere, nec ad characteres, .. nec ad sortes, quas sanctorum vocant, vel .. quas de ligno, aut pane faciunt aspicere. Qui textus facilè percipietur, lumenque recipiet ex loco pulcherrimo Nicolai I. *ad consulta Bulgar. can.* 77. ibi .. Refertis quod Græcorum .. quibusdam codicem accipientibus in manibus .. clausum unus ex eis accipiens parvissimam .. particulam ligni, hanc intra ipsum codicem .. condat; & si undecumque aliqua vertitur ambiguitas, per hoc affirmant, se scire posse, .. quod cupiunt &c.

Pariter per literam divinabant Veteres quæ foret impressa bacillis, vel globulis; partesque hæc divinatio per sortes erat. Quas in Latio Numerius Suffusius primus invenit, *Polydor. Virg. cap. ult. de rer. invent.* Locus elegans *Taciti de morib. German. Libro* 1. Alter etiam locus apud Cælium Rhodigin. *Libro* 22. *Variar. Lect. cap.* 27. Qui narrat; quod Syracusis mos erat inveteratus, ut in concionem proditurî literarum notis designarentur. Illæ verò ducebantur sorte; at ubi quis literam suam fuisset adeptus, alloquendi populi potestas ei fiebat. Dyonisius sortitus fuit jus concionis habendæ per literam H. Quo nomine quispiam despicatui illum habens, & nullius ingenii hominem, mox intulit *μαρδοκεῖς Διονύσιε*, ideſt; & tu, Dyonisi, garriendi potestatem sortitus es? Mori enim dicuntur stolidi, ac fatui. Respondit Dyonisius eludens comma: *Monarchico igitur potiemur Principatu.* Satis hæc de sortibus consultoriis.

Has consultorias sortes Canones severe prohibendas censuerunt; ut jam demonstrabitur.

Primo probatur ex *cap.* 1. *de Sortil.* ibi .. In ta- 22
.. bulis, vel codicibus, aut aliis sorte furta non .. sunt requirenda. Gonzales corrigit hanc literam textus legendum ratus non *in tabulis*, sed *in taleis*, ex loco Taciti *Lib.* 1. *de morib. German. supra indicato. Virgam*, ait Tacitus, *fructiferæ arbori decisam in surculos amputant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temerè, aut fortuitò spargunt, mox si publicè consulatur Sacerdos Civitatis &c. sublatos secundum impressam ante notam interpretatur* - Aut fortasse legendum *in taleis* pro ut Cironius putat *Libro* 1. *Observ. cap.* 3. Sueton. *in Tiberio*, qui ait, Tiberium juxta Patavium, Geryonis oraculo consulto, sortem traxisse ideſt in Aponi fontem talos aureos jeciſſe - Videndus etiam *Cal. Rhodig. Libro* 20. *cap.* 27.

Secundo probatur ex *cap. Ecclesia* 3. *de Sortil.* .. ibi: Sortis usum in electionibus perpetua pro- .. hibitione damnantes.

Tertio ex *can. non ſtatim* 26. *q.* 2. ibi .. Non .. ſtatim debemus ſub exemplo Jonæ ſortibus .. credere.

Quarto ex *can. bi, qui ead. cauſ. & quæſt.* .. ibi: Hi, qui de paginis evangelicis ſortes le- .. gunt &c. iſta mihi diſplicet conſuetudo.

Quinto ex *can. non exemplo ibid.* ibi .. Non .. exemplo Mathiæ &c. indifferenter ſortibus .. eſt credendum.

Sexto ex *can. ſortes* 7. *cauſ.* 26. *q.* 5. ibi: .. Sortes, quibus cuncta vos in veſtris diſcrimi- .. natis judicijs, quod Patres damnaverunt, nil .. aliud, quàm divinationes, & maleficia eſſe, .. decernimus.

Septimo ex *can. pervenit ad nos* 26. *q.* 5. ibi: .. Pervenit ad nos, quod quoſdam incantatores, .. atque ſortilegos fueris inſequutus (*& infra*) .. ſtudij tui ſit ſollicitè quærere, & quoſcumque .. hujuſmodi Chriſti inimicos inveneris, diſtricta .. ultione corrigere.

Octavo ex *can. ſi quis Clericus ibid.* 3. ibi: .. Si quis Clericus, Monachus, vel Sæcularis .. divinationem, vel auguria, crediderit obſer- .. vanda, vel ſortes, quas mentiuntur Sancto- .. rum, & infra, ab Eccleſiæ communione re- .. pellatur.

Nono ex *can. contra ibid.* ibi .. Contra Ido- .. lorũ cultores, vel aruſpices, atq; ſortilegos &c. .. paſtorali hortamur vigilare cuſtodia.

Decimo ex *can. Epiſcopi ibid.* ibi .. Et a dia- .. bolo inventam ſortilegam, & magicam artem.

Undecimo ex *cap. quia propter §. aliter de elect.* .. ibi: Per inſpirationem abſq; vitio celebrata. Cur abſq; vitio? Nempe per ſortes.

Obiicitur 1. textus *in can. clerot diſt.* 2. ibi: 23 .. Mathias ſorte electus eſt.

Reſp. ex alio canone *in can. non exemplo* 26. *q.* 2. *dum ait* .. Non exemplo Mathiæ, vel quod .. Jonas Propheta ſorte deprehenſus ſit, indiffe- .. renter ſortibus eſt credendum; cum privilegia .. ſingulorum communem legem facere omninò .. non poſſint; Vides hunc textum vocare pri- vilegium electionem ſanctorum per ſortes. Cur privilegium? Quia, ut putat *Turrianus in an- not. ad D. Clementem*, radii coruſcantis ſignum affulſit; vel quia, ut cenſuit Origenes *homil.* 2. *in Joſue* fuit hæc electio, ex Chriſti D. revela- tione præcipua. Vel quia totum precibus Apo- ſtolorum eſt adſcribendum, ut explicat Gonzales *in cap. ult. de ſortil. n.* XI.

Obiicitur 2 textus *in can. ſors* 26. *q.* 2. ibi: .. Sors non aliquid mali eſt, ſed res eſt in du- .. bitatione humana divinã indicans voluntatem. Cur ait textus, per ſortes divinam indicari vo- luntatem? Reſpexit nimirùm ad locum *Joſve cap.* 7. ubi dicitur ſorte detectus Acham; item ad locum *Lib.* 1. *Reg. cap.* 14. ubi dicitur per ſortes deprehenſus Jonathas. Item *ad cap.* 1. *Jon.* item ad *cap.* 1. *Luca*.

Reſp. divina inſpiratione ea contigiſſe, ut optimè *Gonzal. in cap.* 1. *de ſortil. n.* 9. Aliter reſpondet Auguſt. n. Barboſa *in cap. Eccleſia* 3. *de ſortil. ſub n.* 5. - Aliter Torreblanca *Libro* 1. *de mag. cap.* 22. *n.* 46. At noſtra reſponſio magis probatur Anacleto ad *Tit. Decret. de ſortileg. num.* 4.

Quod attinet ad ſortes diviſorias; hæ verò non improbantur, ſi nec interveniat ſuperſtitio, nec 24 intentio tentandi Deum, *Gonz. in cap.* 5. *de ſortileg. n.* 7. ubi latè id exponit; Diviſoriarum ſortium exempla hæc ſunt.

Primo in tribus judiciis, quæ duplicia appel- lantur, *L. in tribus ff. de judic. L. ſed cum ambo* 25 *ff. eod.* ibi .. Sed cum ambo ad judicium provo- .. cant, ſorte res decerni ſolet; ideſt ad noſcen- dum, quis actor dici debeat, ut explicat *Cujac. ad eum text. lit. D.* idque ordinandæ litis cauſa, ut ſciatur, quo ordine cauſa ſit agenda.

Secundo ſi omnes hæredes ex partibus ſunt, nec inter eos conveniat, apud quem manere debeant cautiones hæreditariæ, ſortiri eos opor- tet; Sic Gajus ſcribit in *L. ſi quæ ſunt* 5. *ff. famil. erciſc.*

Tertio in ambiguitate, quis ſervus ſit manu- mittendus, ad ſortem confugitur; text. in *L. ge- neraliter §. quid ergo* 17. *ff. de fideicom. libert.*

Quarto ſi plures legatarii, vel hæredes unius legatarii in optando diſſentiant, omnium nomi- na in urnam coniiciuntur, & cujus nomen pri- mum educitur, is optabit; *§. optionis* 23. *Inſt. de legat. L. ult. in princ. Cod. communia de legat.*

Quinto in diviſione adſcriptitiorum ſorti locus eſſe poteſt; ut habetur in *Auth. Sacra forma- tranſmiſſa cap.* 3. ibi; *Electione per ſortem diri- menda*.

Sexto Romani Magiſtratus, legationes, & præ- fecturas ſortiebantur: ad ambitionem, & inimi- citias vitandas. *Faut. Lib.* 10.

Porrò ad doctrinam Juris, quoad has ſortes di- viſorias, quæ alijs in caſibus pariter admittun- tur, de quibus *Molineus in Conſuet. Pariſ. Tit.* 1. *§.* 8. *Gloſſ.* 1. *n.* 7. *& ſeq.* non erit inutile illud admonere, a ſortis judicio appellari non poſſe; 26 *arg. L. verum* 11. *§. item non reſtituetur ff. de minor. in L. ſi ea factione* 14. *et L. ſi ea Lege* 17. *Cod. de uſur.* ex quibus locis deducitur, per ſortes a ſcientibus factam diviſionem retractari non poſſe. Niſi de errore dividentium inæqualiter conſtet, *L. majoribus* 5. *Cod. comm. utriuſq. Jud. Maranta in Speculo aur. P.* 6. *de appell. n.* 257.

(*l*) *Blaſphemiam.*

DISSERTATIO V.

De Blaſphemia; quid ſit, & quotuplex, & pœna ejuſdem varia proponuntur, & explicantur.

BLaſphemia vox græca, latinè convicium ſonat, & contumeliam in ſummi Dei Crea- toris univerſorum injuriam. Patratur hoc crimen 27 divinam, maximopere lædens majeſtatem, quando Deo tribuitur id, quod ejus proprietatibus non

con-

convenit, aut cum ei detrahitur id, quod illi, convenit. Igitur, qui diabolo inſtigante audet Deo ter maximo impotentiam, injuſtitiam, & ſimilia, quæ horret animus in medium afferre, tribuere, Deo tribuit id, quod ejus proprietatibus non convenit ut eſt exemplum in *can.* 39. §. *Antropomorphitæ cauſa* 24. *q.* 3. *& aliud exemplum in can. ſi quis per capillum* 10. *cauſa* 22. *in Auth. ut non luxurientur homines cap.* 1. & extat ſtatutum Patavinum ſub *rubrica de blaſphemantibus cap.* 4. quo decernitur: blaſphemiam eſſe dicere: *Quod Deus non poſſit facere. refertur a Menoch. de Arbitr. Jud. Libro* 2. *centur.* 4. *caſu* 375. *n.* 9. Item cum per blaſphemiam quis removere audet a Deo, quod ei convenit, exſufflare Deum dicitur; textus in *can. quando vult* 23. *q.* 4. ibi: *Adverſus exſufflatores Chriſti*; Quod adnotat Lucas de Penna *in L. omnes Cod. de delat. ſub n.* 7. his verbis „ Secundo cum a Deo „ removetur, quod ei convenit; & hoc eſt ex„ ſufflare Deum, can. quando vult 23. *q.* 4. Ad hanc quoque blaſphemiæ ſpeciem pertinet textus in *can. cum caput* 33. *q.* 1. ibi „ Verbum „ autem Domini blaſphematur, vel dum con„ temnitur Dei prima ſententia, & pro nihilo „ ducitur, vel cum Chriſti infamatur Evange„ lium. Ex his verbis habemus eſſe blaſphemiam, cum Deo de ſua gloria detrahitur. Pariterque luculentum occurrit exemplum in *can. eos, qui* 21. *cauſ.* 1. *q.* 1. ibi „ Detrahunt Spiritui „ Sancto; æqualiter peccantes his, qui blaſphe„ maverunt dicentes, Chriſtum in Beelzebub „ ejicere dæmonia. 28

En expoſitum ex Canonum exemplis, quid ſit Deo tribuere, quod ejus excellentiæ non convenit; itemque quid ſit a Deo removere, quod Deo convenit.

Cæterum, & ſi nuper addu&ta definitio propriè dictam denotet blaſphemiam, ſitque diſtin- 29
&ta propria blaſphemia ab impropria; attamen, ſic de impropriis blaſphemiis ſapienter admonet *Covarruv. in cap.* quamvis pactum *prima partis Relect.* §. 7. *ſub n.* 8. - Eas blaſphemias in Chri„ ſtiana Republica eodem Jure, eiſdemque Con„ ſtitutionibus cum aliis adæquandas fore; nam „ eas verè blaſphemias eſſe opinor etiam juxta „ D. Thomæ definitionem: ſiquidem nec male„ dictio, nec convitium Deo poſſunt aliqua ex „ parte convenire. Senſus ergo Covarruviæ hic eſt. Quod quidèm vera blaſphemia dicatur cum Deo tribuitur, quod ei non convenit, vel ab eo removetur, quod ei convenit: juxta ſupra expoſita; attamen etiam, impropria blaſphemia vera blaſphemia eſt. Ex quo ſequitur doctrina admodum notabilis pro Judicum inſtructione; in crimine blaſphemiæ Legum diſpoſitionem, ac ſtatutorum, licèt pœnalis ſit, eſſe extendendam, *Avendagnus de Mand. Reg. P.* 2. *cap.* 5. *n.* 2. *Raynald. Syntaxi cap.* 1. §. 1. *n.* 13. *Amanus Tract. de delict. & pan. Tit. V. verbo Blaſphemia* §. 2. *n.* 12.

Exemplis periclitemur, ut innoteſcat, quæ ſit impropria blaſphemia.

Primo in Pragmatica Regni Hiſpaniarum extat, ut blaſphemiam prohiberi, ea verba: *etiam ſi Deo diſpliceat*. Hæc vera blaſphemia eſt, ut contra *Baldum in conſil.* 476. *Libro* 3. Covarruvias probat *ubi ſupra n.* 9.

Secundo Carolus Cæſar Hiſpaniarum Rex, apud Madricium anno 1528. L. 68. ſanxit, jurationem per intemeratam Deiparæ Virginitatem, puniendam eſſe pœnis ſtatutis adverſus blaſphemos in *Pragmat.* 1. Covarruvias *ubi ſupra ſub n.* 9. *verſ. decimo eodem jure.*

Tertio dum falſitas, ſub hac juratione: *Sicuti Deus eſt veritas*, affirmatur, fœdiſſimum hoc periurium eſt cum blaſphemia coajunctum, Covarruvias *ubi ſupra verſ. undecimo eadem. Madricia Lege.*

Temperamentũ tamen Theologi docent. Oculis ſubiicio doctrinam D. Thomæ 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. *ad* 3. ſic ait „ Blaſphemia poteſt abſque de„ liberatione, ex ſubteptione procedere dupli„ citer: uno modo, quod aliquis non advertat „ hoc, quod dicit, eſſe blaſphemiam; quod poteſt „ contingere cum aliquis ſubito ex aliqua paſ„ ſione in verba imaginata prorumpit, quorum „ ſignificationem non conſiderat: & tunc eſt pec„ catum veniale, & non habet propriè rationem „ blaſphemiæ. Alio modo, quando advertit, „ hoc eſſe blaſphemiam, conſiderans ſignificata „ verborum: & tunc non excuſatur a peccato „ mortali; ſicut nec ille, qui ex ſubito motu „ iræ aliquem occidit. Videtur juxta hanc Angelici doctrinam loqui Layman *Libro* 4. *Tract. X. cap.* 6. *num.* 12. Explicat ea verba D. Thomæ *Gennett. Theolog. moral. Tomo VI. cap.* 1. *q.* 19. *Tract.* 2. *pag.* 47. & exponuntur in Synodo Piſana anni 1708. P. 1. *in annot ad unumquemque ex caſibus in Synodo reſervatis. Primo caſu, in declaratione verſ. vel talt.*

De pœnis in blaſphemum; ita Jus eſt. Blaſphe- 30
mus hæreticalis innodatus eſt excomunicatione Bullæ Cœnæ §. 1. ejuſque abſolutio eſt reſervata S. Pontifici, Carena *de Off. S. Inquiſit. Part.* 2. *Tit.* 7. §. 19. *n.* 94. *Synod. Piſana ubi ſupra verſ. hæreticalis &c.*

Eſt autem blaſphemia hæreticalis illa, qua ſic derogatur omnipotentiæ divinæ, ut quæ adverſatur veritatibus catholicis in Symbolo contentis, ut explicat Arnald. Albertinus *de agnoſc. affert. haret. q.* 6. *n.* 25. & Carena *de Off. S. Inq. P.* 2. *Tit.* 7. §. 2. *n.* 7. hæc ait: *Hæreticales blaſphemiæ ſunt, quæ ſignificant, & continent errorem contra fidem.* Pudet exempla horrida proferre, quæ perpendit *Carena ubi ſupra*. Et addit Amenus *Tract. de delict. & pan. Tit. V. verbo Blaſphemia* §. 2. *n.* 18. Blaſphemiam hæreticalem, etiam eſſe illam, quæ ſonat apoſtaſiam a fide. E contra blaſphemia non hæreticalis ea eſt, quæ etſi ex modo dicendi errorem ſignificat contra fidem; attamen ſecundum ſe, & in actu non affirmat aliquid contra fidem, ſic enim explicat Carena

ubi

ubi ſupra n. 10. ut ſi quis malum Deo, & B. Virgini imprecetur, vel gratias Deo declaret ſe non exhibere; ut his exemplis explicat Marta *de juriſd. P. 2. cap.* 13. *num.* 12. Hi verò blaſphemi non hæreticales non ſunt ſuſpecti de hæreſi, ita Carena *ubi ſupra* §. 4. his verbis: *Nam quoad non hæreticales, clarum eſt, quod non ſunt ſuſpecti de hæreſi*: Quamobrem quoad hæreticalem blaſphemiam non putem ampliùs attendi textum *in can. ſi quis* 10. *cauſ.* 22. *q.* 1. quatenùs ait: blaſphemum eſſe anathematizandum; imò ipſo facto jam eſt in Bulla Cœnæ excomunicatus, ex *ſupra traditis*.

Altera pœna ſalutaris, abjuratio eſt. Quod ita explico. Qui conſuetudinem habent, blaſphemandi, ſive in ira, ſive extra iram, & ad omnem animi motum, ſunt vehementer de hæreſi ſuſpecti; ideoque hi debent abjurare, *cap. ad abolendam* §. *illos quoque de hæret. cap. accuſatus de hær. in* 6. Qui verò non ad omnem levem animi motum blaſphemant, licèt habitum habeant ſic delinquendi, ſed tantùm ira perciti de levi ſuſpecti dicuntur, & de levi tantùm abjurant, Carena *de Off. S. Inquiſitionis Parte* 2. *Tit.* 7. §. 13. *n.* 67. & 68. Quo in articulo de iracundia ſunt, qui cenſent, iracundiam a crimine blaſphemiæ non excuſare; *Covarr. in cap. quamvis P.* 1. §. 7. *n.* 17. *de pact. in* 6. *Simancas, Roya apud Azeved. Recopil. Libro* 8. *Tit.* 4. *L.* 1. *n.* 16. E contra verò alij, iram cenſent excuſare, *Hoſtien. Rubr. de maled. n.* 5. *Grammat. ad Conſt. Regni Tit. de blaſphem. n.* 5. *Merlin. Pignatt. Valenzuel. Sanfelic. Severin. Franc. Molina, Tapia, & alij apud Raynald. Syntagm. cap.* 1. §. 1. *n.* 31. Quomodo hæ contrariæ ſententiæ concilientur, exponit *de Amano de delictis, & panis Tit. V.* §. 2. *Blaſphemia n.* 24. Qui ait, doctrinam exiſtimantium, iram a blaſphemia excuſare, periculoſam eſſe: *Siquidem* (ut ait ipſe) *blaſphemi poſſent ſe tueri hoc broccardico, aſſerendo, ſe ex ira blaſphemaſſe*. Ideòque ait, ſaltem pœnæ extraordinariæ locum eſſe ex Raynaldo *ubi ſupra, et alijs*.

Alia pœna præſcribitur *in cap.* 2. *de maled.* ibi: „ Septem diebus dominicis, præſoribus Eccleſiæ, „ in manifeſto, dum aguntur Miſſarum ſolemnia „ blaſphemus exiſtens, ultimo illorum die do„ minico pallium, & calceamenta non habeat: „ ligatus corrigia circa collum, ſeptemque præ„ cedentibus ſextis feriis in pane jejunet, & aqua „ Eccleſiam nullatenùs ingreſſurus. Pœnam hanc in deſuetudinem abiiſſe, ait *Barboſa de off. & pot. Epiſcop. alleg.* 51. *n.* 97. his verbis: *Quæ quidem Juris pœna licèt in deſuetudinem abierint.* Audiatur, quid ejus pœnæ loco ſubrogatum ſit recentiori Juri. Hæc verba extant in Concilio Lateranen. *ſub Julio* 2. *& Leone X.* - *Quod ſi ultra duas vices publicè blaſphemaverit, mitbra infami per integrum diem ante fores Eccleſiæ principalis ſtare cogatur*. Item hæc alia verba extant in Conſtitutione S. Pii V. incip. *Cum primum Apoſtolatus* - *Pro prima vice manibus poſt tergum ligatis, ante fores Eccleſiæ conſtituetur per diem integrum* - Hæ conſtitutiones intelliguntur de vilibus perſonis, nec ad nobiles attinent, Barboſa *in cap.* 2. *de maledic. n.* 9. ibi: *Notatur ad hoc quod nobiles mitiùs puniuntur*.

Accedit, & alia pœna; procedendo cum diſtinctione inter viros honeſtæ conditionis, & homines conditionis infimæ. Pro viris honeſtæ conditionis pœna erit pecuniaria gravis; pro abiectæ conditionis hominibus pœna erit pro triennio ad triremes, Carena *de Off. S. Inquiſitionis Part.* 2. *Tit.* 7. §. *XIV. n.* 72. Ex textus. *Leo X. Conſtit. ſuperna diſpoſitionis* §. 33. ibi „ Si verò ignobilis, ac plebejus fuerit &c. ſi verò pluries in „ hoc ipſum peccatum lapſus fuerit, ad per„ petuos carceres, vel ad triremes damnetur ad „ Judicis deputati arbitrium. S. Pius V. in Conſtitutione. *Cum primum Apoſtolatus* §. 33. ſic diſponit „ Qui verò plebejus fuerit, nec erit „ ſolvendo pro prima vice manibus poſt tergum „ ligatis ante fores Eccleſiæ conſtituatur per diem „ integrum; pro ſecunda fuſtigabitur per urbem; „ pro tertia lingua ei perforabitur, & mittetur „ ad triremes. Nec quoad pœnam pecuniariam id novum eſt, cum id quoque diſponatur *in cap. ſtatuimus in fine de maled.*

Non hic pœnarum finis; additur, & linguæ perforatio *S. Pius V. dicta Conſtit.* ibi „ Pro tertia 31
„ lingua ei perforabitur. Extat hæc pœna etiam in Statu Florentino ex Lege municipali, *ſub die* 8. *Jul. anno* 1542. cujus meminit *Cabalt. reſol. criminum caſu* 296. *n.* 32. Sabellius in Praxi criminum verbo *Bleſtemmia n.* 1. - Et de hac quoque pœna *Julius III. Conſtit. In multis* 25. §. 2. idem antea ſtatuerat; obſervatur etiam in Piſana Synodo anni 1708. in annot. *ad unumquemque ex caſibus in Synodo reſervatis primo caſu pag.* 130.

Clericus verò quibus pœnis afficiatur, ſatis dilucidè proponitur *in noſtro Titulo* §. *quicumque verò Clericus*.

(*m*) *Eccleſiæ*.

DISSERTATIO VI.

De Sacrilegio adverſus locum ſacrum; Evincitur nullam in hac ſpecie ſacrilegii differentiam „ eſſe inter canones, & leges.

PRima ſacrilegij ſpecies eſt adverſus locum 32
ſacrum.

Locum ſacrum latiùs patere conſtat, quàm Eccleſiam; cenſetur namque locus ſacer, locus omnis ad uſum pium, ac religioſum publicè deſtinatus, ac veluti Deo ter maximo dedicatus; §. *ſacra Inſtit. de rer. diviſ.* Ad rem Urbanus III. *in cap. ad hæc* 4. *de relig. domib.* ibi „ Si locus „ ad hoſpitalitatis uſum, & pauperum proviſionem fuerit, ſicuti moris eſt, auctoritate „ Pontificis deſtinatus, cum ſit religioſus, non „ debet mundanis uſibus deputari. Præclarè ad hunc textum Barboſa hæc ait „ Notatur ad hoc, „ quod hoſpitalia erecta auctoritate Epiſcopi

„ ſunt

.. ſunt loca pia, ac religioſa, gaudentque omni-
.. bus piæ cauſæ privilegiis. Qui & addit, etſi non ſit hoſpitale erectum, & approbatum auctoritate Epiſcopi, adhuc tamen locus pius eſt, & de juriſdictione eccleſiaſtica, & gaudet privilegiis Eccleſiæ, *cap. de Xenodochijs de relig. domib.* Præſumitur autem locum eſſe religioſum, ſi locus ab antiquo ſit in forma Eccleſiæ, & in eo fuerit erectum campanile, & ibi per Sacerdotem celebretur, *Menoch. de præſumpt. Libro* 4. *præſumpt.* 132. *Maſcard. de probat. concl.* 583. 623. & 869.

Auctoritas autem Epiſcopi, ut locus ſacer fiat, requiritur, quia privatus locum religioſum facere non poteſt, *L. in tantum ff. de rer. diviſ. cap. pen. de imm. Eccleſiar. cap. ult. de Conſecr. Eccl.* latè a nobis id exponitur in *Tomo* 2. *Tit. XX. & Tit. XXII.*

Adverſus locum ſacrum multis modis ſacri-
33 legium admittitur.

Primo ejus immunitatem violando, quod uberrimè eſt a nobis expoſitum *Libro* 2. *Tit.* 22. *cum ejus expoſit.*

Secundo Eccleſiam polluendo, de quo pariter ſcripſimus *Libro* 2. *Tit.* 20. *Differt. XV.*

Tertio cū in Eccleſia profani actus exercentur; quod ſimiliter fuit uberrimè eod. Libr. a nobis expoſitum *Tit. XXII.*

Quarto cum quis auſu nefario Eccleſiam incendit; de hoc crimine eſt textus *in cap. in literis* 5. *de raptor.* ibi .. Qui per appoſitionem .. ignis Eccleſiarum excidium diabolo inſtigante .. commiſerat; eſt etiam de hoc ſacrilegio per incendium textus *in cap. tua not* 19. *de ſent. excom.* ibi: *Sed etiam incendiarij, in cap. conqueſti eod. Tit. in can. canonica* 11. *q.* 3. *can. ſi quis* 14. *cauſ.* 17. *q.* 4.

V. Caſus eſt de effractoribus ſacræ ædis. Audiantur verba textus in *can. quiſquis* 17. *q.* 4. ibi: .. Sacrilegium committitur, ſi quis infregerit .. Eccleſiam. Optimè Anacletus *Tit. XVIII. Libro V. Decret. n.* 42. ibi .. Violatores Eccleſiarum propriè, & ſtrictè loquendo ſunt, qui .. Eccleſias, aliave loca ſacra, aut religioſa .. violenter effringunt, & ſpoliant, licèt *n.* 43. ſibi ipſi contradicat - Neque ſemper ad furtum effractio ſequitur; ſed etiam attentari poteſt ad injuriam Rectoris Eccleſiæ; interdum ad extrahendum reum ab Eccleſia, prout habetur *in can. reum* 17. *q.* 4. *& in can. frater* 17. *q.* 4. interdum alias ob cauſas injuſtas, & ſemper effractor invaſor eſt, & ſacrilegus, *can. ſicut* 17. *q.* 4. Et in terminis extat doctrina Joan. Domin. Raynaldi *Obſervat. criminin. Tomo* 1. *ad cap.* 1. *ſupplet.* 5. *n.* 311. qui ita docet .. Quia nulli dubium eſt, .. quod ex ſola effractione committunt ſacrile-
.. gium, dum Eccleſiam effrangendo, muros, .. vel portas violant. Illudque tantummodo admitto, quod effractio ſimul, & ſpoliatio requiritur ad incurrendam excomunicationem, de qua in *can. omnes* 17. *q.* 4. ſacrilegium tamen ſola effractio eſt, *Panimoll. deciſ.* 17. *annot.* 1. *n.* 32. quod Canoniſtæ plures non obſervantes, mirè ſe involvunt in hoc articulo.

VI. Caſus eſt, cum res e loco ſacro diripitur; textus ſunt *in can. quiſquis*, *in can. ſacrilegium* 17. *q.* 4. in quo ultimo textu, ſic le-
.. gitur: Similiter ſacrilegium committitur au-
.. ferendo ſacrum de ſacro, vel non ſacrum de .. ſacro, ſive ſacrum de non ſacro.

Notentur verba illa *non ſacrum de ſacro*. In his ſubſiſtendum.

Nam aliter videtur a Jure Civili ſtatutum *in L. Divi* 5. *ff. ad L. Jul. pecul.* ibi .. Divi Se- 34
.. verus, & Antoninus Caſsio Feſto reſcripſe-
.. runt: Res privatorum ſi in ædem ſacram de-
.. poſitę ſubtractę fuerint: furti actionem, non .. ſacrilegij eſſe. En, Modeſtinum decernere, quod res non ſacra ſi auferatur ſacris e locis, non parit actionem ſacrilegij.

Difficilis eſt hic textus. Nam repugnare videtur textus alter *in L. aut falta* 16. §. *locus ff. de pan.* ibi .. Locus facit, ut idem, vel furtum, .. vel ſacrilegium ſit, & capite luendum, vel minori ſupplicio. Conſonat Lex XII. Tabularum *apud Cicero. Lib.* 2. *de Legib.* ibi .. Sacrum .. ſacrove commendatum, qui clepſerit, rapſeritque, parricida eſto. Et Magnus idem Romanę eloquentiæ Parens *d. Libro* 2. ſic effatur .. Sacri-
.. lego pœna eſt, neque ei ſoli, qui e ſacro abſtu-
.. lerit, ſed etiam ei, qui ſacro commendatum, .. quod & nunc multis ſit infamis. Alexander .. in Cilicia depoſuiſſe apud Solem in delubro .. pecuniam dicitur, & Athenienſis Cliſtenes .. Junoni Samiæ civis egregius, cum rebus timeret ſuis, filiarum dotes reddidit. Quamobrem ſubit mirari, cur Modeſtinus *in d. L. Divi* ſtatuat, rem non ſacram, e loco ſacro auferentem, pœnę ſacrilegii obnoxium non eſſe.

Gloſſa *ad eum textum in d. L. Divi*, dat manus victas; & putat, ea Modeſtini auctoritate haberi differentiam inter Canones, & Leges; ita 35
ut Jure Canonico, etiam non ſacrum auferendo ex loco ſacro, patretur delictum ſacrilegii, his enim verbis loquitur: *Sed ſecundum Canones eſt ſecùs; ut can. quiſquis* 17. *q.* 4. Quam Gloſſę opinionem ſequutus eſt *Baldus in L. nondum n.* 5. *Cod. de furt. Zoannett. de differ. utriuſq. Jur. diff.* 70. *Menoch. de Arbitr. caſu* 389. *n.* 14. *Decian. in Tract. crim. Libro* 6. *cap.* 15. *n.* 6. Et hanc differentiam amplectendo, pro ut invaluit ex communiori ſententia; deciſioni Juris Canonici in utroque foro ſtandum erit, cum ſit materia peccati, *cap. novit de Jud. cap. ult. de præſcript.* Barboſa *in can. quiſquis* 21. *cauſa* 17. *q.* 6. in his præciſis terminis.

Ego verò exiſtimo perperàm hanc induci differentiam inter Canones, & Leges, ultra quam quod repugnant alię ſuperius adductę Juris Civilis auctoritates.

Quo circa ſic Modeſtinum interpretor. Cum res privatorum in ædem ſacram depoſitæ ſubripiuntur furti actionem eſſe pro repetitione rei privato, a quo res erat depoſita, ita ut Mode-

ſtinus

ſtinus non agat de vindicta publica, ſed totus ſit in exquirendo ad recuperandam rem ſubtractam, quæ nam actio competat. At ſi diſputatio fuiſſet de actione ad vindictam publicam, plane non reſpondiſſet ſacrilegii actionem non eſſe; quam interpretationem veram exiſtimo; præluxitque Toloſanus in *Syntagm. Libro* 33. *cap.* 14. *n.* 8.

Aliter *Raynaud. Tomo* 12. *Tract. mala e bonis Eccl.* conciliat ejuſmodi antinomiam, putans ſolam actionem furti competere, ſi res non ſacra loci ſacri tutelæ credita non fuerit. Sed divinatoria eſt hæc interpretatio, nec verbis Modeſtini congruit, qui de re tractat in ede ſacra depoſita.

(n) *Circa res.*

DISSERTATIO VII.

De Sacrilegio adverſus rem ſacram. Plures Canones explicantur. Interpretatur textus in can. 37. *Concilij Illiberini.*

36 SEcunda ſacrilegij ſpecies eſt adverſus rem ſacram, Deoque ter maximo dedicatam.

A Sacramentis ordiamur, quæ inter res ſacras principem obtinent locum.

In baptiſmo ſacrilegium admittitur prout narratur in Concilio Lateran. *ſub Innoc. III. in cap. licet de baptiſm.* dum ait: *Baptizatos etiam a Latinis ipſi Graci rebaptizare auſu temerario præſumebant.* Item cum infante jam domi baptizato Parochus eum rebaptizat ſine clauſula celebris
37 textus *in cap.* 2. *de baptiſmo*, ibi: *Si nondùm baptizatus es, ego te baptizo &c.* Item ſi Parochus ad vindictam parentum, eorum infantem baptizando, careret intentione, ut in Calabria accidiſſe, narrat de *Ameno Tract. de delict. & pan.* §. 1. *Tit.* 8. *Abuſus in baptiſmo n.* 3.

In Sanctiſſima Euchariſtia, ſacrilegium patratur; illam negligenter cuſtodiendo, *cap. ſtatuimus* §. *ſi verò de cuſtod. Euchariſt.* ex quo textu ſic loquitur *de Ameno ubi ſupra* §. 2. *n.* 10. *committitur abuſus in Euchariſtia, ſi illa nimis negligenter cuſtodiatur.*

Item, ſuper eadem materia ſi Sacerdos iteret formam, ab officio, & beneficiis ſuſpenſus eſt, mittenduſque ad Sedem Apoſtolicam *cap.* 1. *de ſecund. nuptijs*; ſed hoc non eſt in uſu, & abſolvitur ab Ordinario; *Barboſa in d. cap.* 1. *Gibalin. de cenſur. in Synopſi litera* 5. *n.* 2. item in locis non conſecratis Sacrificia offerendo, *can. ſicut* 11. *de conſecr. diſt.* 1. *can. Miſtarum, can. Eccleſias ibid. can. hic ergo can. nullus, & toto eod. Tit. de conſ. diſt.* 1. item lac pro vino offerendo; quod ſacrilegum factum improbat Julius Papa in *can. cum omne* 7. *de conſecr. diſt.* 2. Item non conſumando; quem abuſum damnat Concilium Toletanum *in can. relatum* 11. *de conſ. diſt.* 2. aut ſumpta Corporis Sacri portione, a calice ſacri cruoris abſtinendo; quod aliud ſacrilegium damnat Gelaſius *in can. comperimus ibid.* Euchariſtiam ipſam indignè ſumendo, *can. qui ſcelerate, can. timorem de conſecr. diſt.* 1. Pariter laico, aut fœminis ſacrum Corpus D. tradendò ad deferendum infirmis; quod horribile, ac deteſtabile vocat Concil. Rhemenſe *in can. pervenit de conſ. diſt.* 2. Similiter acceptam a Sacerdote Sanctam Euchariſtiam non deglutiendo, ſed tangendo, aſportando etiam ad finem non malum, ſacrilegium eſt, *can. in ſancta de conſecr. diſt.* 2. *Concil. Toletan. XI. cap. XI.*

In Sacramento Ordinis abuſus, ſacrilegium eſt; ſive in Ordines ſuſcipiendo ante legitimam ætatem, *can. in ſingulis diſt.* 77. *cap.* 1. *& tot. Tit. de ætat. & qual. ordin.* ſive furtivè ad Ordines accedendo, eoſque accipiendo mixtim cum aliis ritè examinatis, & approbatis, *can. extra conſcientiam diſt.* 64. *cap. veniens, cap. cum H. cap. innotuit de eo, qui furtivè Ordin. ſuſcepit*; ſive Ordines ſuſcipiendo per ſaltum, *can. ſollicitudo diſt.* 55. *cap. un. de Clerico per ſaltum promoto*, ſive falſis literis dimiſſorialibus utendo ad Ordines, *can. ſi quis Clerici* 1. *q.* 1. *can. ſi quis auſus diſt.* 71. vel ad Ordines ad hæreticum accedendo, *can. Daibertum, can. per illicitum, can ſi qui* 1. *q.* 7. *can. ſi qui voluerint ibid. can. ſecundum diſt.* 19. vel ſine ordine miniſtrando, *cap.* 1. *& 2. de Cleric. non ord. miniſtr.* Vel miniſterium ſibi commiſſum attrectando, cum eſt Clericus excomunicatus, depoſitus, vel interdictus, *cap.* 1. *& 2. cap. Clerici, cap. latores, cap. illud, cap. fraternitati, cap. poſtulaſtis, cap. propoſuit, cap. Apoſtolicæ, cap. ſi celebrat, de Cleric. excom. depoſito, vel interdicto miniſtran.*

In Sacramento Pœnitentiæ abuſus contingit; Si pœnitens ſine dolore, vel ſine propoſito, vel ſine gravium culparum exacta narratione confiteatur, *can. falſus de panit. diſt.* 3. *can. perfecta de panit. diſt.* 1. *Trid. ſeſſ.* 6. *cap.* 14. Si Sacerdos non approbatus hoc Sacramentum adminiſtret, *can. ult.* 26. *q.* 6. *Trident. ſeſſ.* 14. *cap.* 7. *de Ameno Tract. de delict. & pan. Tit.* 8. §. 4 *Abuſus in Confeſſ. n.* 7. Et ſi non ſit Sacerdos, & hoc Sacramentum adminiſtret, ab Inquiſitore judicatur, degradarur, & Curiæ ſeculari traditur, etiam pro prima vice, ut ſtatuit *Clem. VIII. Conſt.* 81. *Etſi alias. Urbanus VIII. Conſtit. Apoſtolatus officium, de Ameno ubi ſupra n.* 6. Si Confeſſarius audita in Confeſſione peccata revelet, *cap. dilectus de exceſſ. Pralat. cap. omnis utriuſque de panit. & remiſ. cap. ſi Sacerdos de off. ordin.*

In Sacramento Chriſmatis ſacrilegium accidit comitti. Si chriſma vetus adhiberetur pro baptiſmo, *can. ſi quis de alio de conſecr. diſt.* 4. *cap. tereferente de celebr. Miſſ. can. literis de conſecr. diſt.* 3. Si ab alio, quàm ab Epiſcopo in Confirmationis Sacramento miniſtraretur, *can. perlectis diſt.* 25. *can. Presbyteris de conſecr. diſt.* 4. excepta diſpenſatione ſummi Pontificis, de qua *in can. pervenit diſt.* 95. Si diligenter, ut decet, non cuſtodiatur, *cap.* 1. *de cuſtod. Euchar.* aut ſi pro medicinis daretur, *Concil. Arelatenſe cap.* 18.

In Sacramento extremæ unctionis ſimiliter abuſus intervenit aliquando. Dum ea contemnitur,

Concil.

Concil. Trid. ſeſſ. 14. de Sacram extrema unct. & cap. 3. cap. quæſivit de V. S. dum a Sacerdote non datur, *can. illud ſuperfluum diſt. 95. cap. qua ſicuit de V. S.* dum pœnitenti publico non reconciliato datur. *Concilium Regiaticinum cap. 8.*

In Sacramento Matrimonii abuſus erit, quotiès Profeſſus, & Sacerdos illud contrahat; Nam eo ipſo ſuſpecti ſunt de hæreſi, *cap. memini qui Clerici vel vovent, can. ut Lex, can. qui Clerici, can. ſuſcipiunt, can. conſuluit qui Clerici, vel voventes, can. Presbyteri diſt. 27. Clem. un. de conſang.* Quoties cum Virgine ſacra matrimonium attentatur, *can. ſi quis de pœnis diſt. 2. Carena de Off. S. Inquiſ. P. 2. Tit. 17. §. 3. n. 10.* Quoties conſtante primo matrimonio, novus ducitur uxor, *cap. gaudemus de divort. L. nominem Cod. de inceſt. nupt. cap. nuper de bigam non ordin.* late Carena *ubi ſupra Part. 2. Tit. V. §. 1.* Quoties conſtante matrimonio concubina detineatur, *de Ameno ubi ſupra §. V. Abuſus in matrimon. n. 16. cap. cum dilectus de ſecund. Concil. Tridentin. ſeſſ. 24. de reform. Matr. cap. 8.*

Habes ſtudioſe Juris delictum multiplex, & varium ſacrilegii, Sacramenta profanando, ſimulque multiplices, & varias canonum ſanctiones, quaſi ſua in ſede collocatas.

Poſt Sacramenta, vaſa conſecrata, ſacræ Imagines, vel Reliquiæ Sanctorum ſi contemnantur, in iſve aliter abuſus intervenat pariter ſacrilegium committitur. *Layman. Lebro 4. Tract. 10. cap. 7. n. 13.*

Vaſa ſacra ad uſus profanos convertens ſacrilegus eſt, *can 72 Apoſtol.* ibi .. Vas aureum, .. & argenteum ſanctificatum, aut velamen, linteumve nemo amplius in ſuos uſus aſſumito; *cap. ad hæc de religioſ. domib. cap. ea qua de eſſ. Archid.*

Reliquiæ Sanctorum, & ſacræ Imagines cum ab hæreticis, & infidelibus dedecorantur, ji quidem immani ſe ſcelere devinciunt, ut de Leone Isauro, Conſtantino Copronymo, & hujus filio Leone, ſcribit Cabaſſutius *in Notitia Eccleſiaſt. Seculi VIII. ad Synod. VII. Nicænam 2.* At non minùs ſacrilegi ſunt, & de hæreſi vehementer ſuſpecti, qui ſacras fædant imagines, *Carena de Off. Sanctæ Inquiſit. P. 2. Tit. 7. §. 7. n. 37. Simanca de Cathol. Inſt. Tit. 22. n. 17.*

Neque obſtat teſtus *in can.* 37. Concilii Illiberitani ſic ſtatuentis: *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere; ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur.* 38

Vera interpretatio eſt Sanderi *Libro 7. de Cultu Imaginum cap. 4. Turriani Libro 1. de Hierarch. ord. cap. 22.* non prohiberi Imagines ſacras depictas in tabulis, ſed tantùm ne in parietibus Eccleſiæ pingerentur, ea tempeſtate, in qua ſum mopere deſæviebant perſequutiones; tunc enim ſacræ Imagines, quæ aſportari non poſſent, ludibrio perſequutorum remanebant; *Gonzales ad Concil. Illiber. eccl. can. pag.* 304. hoc reſpiciunt ea verba Concilii.

Ultra hæc omnia, Sacrilegium pariter admittitur per abuſum verborum ſacræ Scripturæ, pulcherrima auctoritas *Concil. Trident. ſeſſ. 4. in Decreto de editione, & uſu ſacrorum Libror.*

Nec non etiam ſacrilegio adſcribitur bonorum eccleſiaſticorum uſurpatio, *can. nulli liceat 3. cauſ. 12. q. 2.* ibi: *Ut ſacrilegus judicetur.* Conſonat textus *in can. prædia 5. cauſa 12. q. 2.* ibi: *Ut ſacrilegus habeatur;* & in *can. ſi ſæculi Leges* ibid. ſcriptum eſt, ibi: *Et ſacrilegium.*

(o) *Varijs pœnis.*

De Varijs pœnis adverſus ſacrilegos.

VAriæ in noſtro Titulo cumulamus pœnas, è quibus nonnullæ, hic latiùs declarandæ.

Quod attinet ad excomunicationem; eam incurrit, qui ſine debita juriſdictione Sacramentum pœnitentiæ adminiſtrat. *Clem. unic. Religioſi de Privileg.* Quare excomunicati ſunt abſolventes a caſibus contentis in Bulla Cœnæ, præterquam in mortis articulo, *Bulla Cœna §. ceterùm, & §. ſeq.* aut a quinque caſibus Pontifici reſervatis, *nempè violationis Immunitatis eccleſiaſtica in terminis Bulla Gregor. XIV. Violationis clauſuræ Monialium ad malum finem: provocantium, & pugnantium in duello: miſſentium violentas manus in Clericum. Simoniæ realis ſcientèr contractæ, ac confidentiæ beneficialis, aut abſolventium a cenſuris, & caſibus Ordinario reſervatis.* Ab his abſolvens eſt excomunicatus. Non tamen ejuſmodi excomunicatio eſt Pontifici reſervata, ut cenſuit ſacra Congregatio juſſu Clement. VIII. *anno 1602. die 26. Nov. apud Ludov. de Ameno Tract. de delict. & pan. §. 4. Abujus in Confeſſione Tit. 8. n. 31.* 39

Quod attinet ad detruſionem in Monaſterium, quæ pœna eſt poſt depoſitionem, cum Sacerdos ſigillum frangit Confeſſionis, *cap. omnis utriuſq. ſexus de panit. & remiſ.*; Sciendum loco detruſionis in Monaſterium ſubrogatam jam eſſe condemnationem ad triremes; *Farinacc. quæſt. 159. n. 55. de Ameno Tract. de delict. & pan. Tit. 8. §. 4. Abuſus in Confeſſione n. 31.*

DE FURTIS.

TITULUS VII.

Satis de delictis Divinam lædentibus Majestatem. Sistendum deinceps in ijs crimnibus, quæ lætionem damnumve afferunt proximo; Atque hujus generis furtum est.

Contingere potest, hoc delictum per Ecclesiasticam Potestatem (*a*) esse puniendum; quid ergo de furto Canonica Jura disponant, dispiciendum est, aut juxtà forum externum, aut juxta (*b*) forum poli.

Quoad materiam, disponunt etiam rei modicæ furtum esse; item furtum facere eos, qui beneficium (*c*) ecclesiasticum sine prævia institutione occupant, vel qui beneficium, quod per assequutionem alterius ipso jure vacat, (*d*) retinent. Disponunt quoque, res naufragio (*e*) dispersas occupantes, gravissimi hujus criminis reos esse, furesque. Res quoque infidelium adimere furtum esse, Gregorius statuit, *in can. comperimus* 14. *q.* 6. Vetantque canones insuper (ut cum omni puritate judicia procedant) a Judicibus munera recipi, *cap. statutum* §. *insuper* (*f*) *de Rescript in* 6.

Quoad formam, Canones statuunt, mentem ad furtum exigi fraudolentam, *can. fur autem* 14. *q.* 6. Ergo, cibum aut vestem in extrema necessitate subripere, propriè furtum (*g*) non est. Est tamen furtum rem adimere, ad pauperes alendos, *can. si non sunt* 10. *caus.* 32. *q.* 4. Itemque rem inventam retinere, nulla indagandi dominum cura suscepta; vel cognitis dominis non restituendo, *can. si quid* 6. *caus.* 14. *q.* 5. *can. multi* 8. *ibid.* An non, & his calibus mens inest (*h*) fraudolenta? Addatur, socium esse fraudis, & criminis, qui furem ad se confugientem (quantum honestè potest) ad restituendum non compellit, ut statuitur *in can. si res aliena* §. *illud* 14. *q.* 6. Emens verò rem furtivam, eam reddere domino obstringitur (*i*) *can. rapinam* 14. *q.* 5. Rem autem furtivam receptans pariter fur est, furtique tenetur, *cap. qui cum fure* 4. *de furtis*. Imo nec a furto excusatur famulus, & officialis subripientes Domino aliquid occultè ad compensandam operam suam ut statuit Innoc. XI qui contrariam (*k*) Propositionem XXXVII. justa damnatione confixit *die* 4. *Martij ann.* 1679.

Quoad pœnas, Sacri Canones decernunt, furti reum (*l*) infamem esse *can. presbyter dist.* 81. Decernunt, non esse pro fure orandum, si in ipso

crimi-

crimine fuerit occisus *can. placuit* 23. *q.* 3. *cap. Fures de Furt.* Et in Concilio Urbani Papæ decernitur, si quis morientium Episcoporum, aliorumve Clericorum res invaserit, usque ad satisfactionem eundem excommunicari, *can. de laicis* 46. *caus.* 12. *q.* 2. Decernitur, & Episcopum posse imponere censuram excommunicationis in subditos suos furtum patrantes (*m*) statuto generali, *cap. ut animarum de Const. in* 6. Decernitur (*n*) demùm, Clericum furem manifestum accusatum, & confessum, vel convictum deponendum esse verbis primùm; tum si incorrigibilis detegatur, excommunicabitur, tandèm degradatus Curiæ sæculari, ut per eam comprimatur, tradetur, *cap.* 10. *de Judic.*

SUMMARIUM.

1 *Furti delictum quandoque ab Ecclesiastica potestate punitur.*
2 *Bona furata si in Ecclesiam translata sint, ab ea extrahi sine decreto Judicis Ecclesiastici non possunt.*
3 *Non valet consuetudo, ut fur clericus puniatur ab Judice sæculari.*
4 *Furtum quandoque crimen est mixti fori.*
5 *Disputatur latè, an furtum in re modica committatur?*
6 *Furtum rei modicæ contingit contra voluntatem domini.*
7 *Propositio damnata ab Innoc. XI. quæ est* 38.
8 *Quomodo procedat axioma quod de minimis non curatur.*
9 *Actio de dolo in furem rei modicæ an detur?*
10 *Quomodo in beneficio contingat furtum committi?*
11 *Qui retinet beneficium, quod vacavit, fur est.*
12 *Disputatur de furto rerum, quæ ex naufragio dispersa feruntur per æquora.*
13 *Differentia inter derelictum, & ejectum.*
14 *In dubio an res dispersa, per æquor sint Christiani vel Infidelis utrum justè capiantur?*
15 *Latè disputatur, an sit furti genus, cum Judex munera recipit?*
16 *Obiecta refutantur, & ex responsionibus hæc materia omnis illustratur.*
17 *Si munus est donatio, quomodo furto adscribitur munus a Judice acceptum?*
18 *Judex hæc munera debet restituere.*
19 *An liceat aliquid Judici tradere ad redimendam vexationem.*
20 *De furto in extrema necessitate.*
21 *Propositio damnata ab Innoc. XI.*
22 *Expositio textus* in cap. si quis de furtis.
23 *Inventor rem casu repertam detinens fur est; quomodo id intelligatur.*
24 *Quid si inventor, sit pauper?*
25 *De emptore rei furtivæ, quid juris quoad rem ipsam, & obligationem emptoris?*
26 *De compensatione occultâ; An famulis aliisque officialibus sine furti crimine permittatur?*
27 *Agitur de infamia pœna furti.*
28 *Agitur de excommunicatione alia furti pœna.*
29 *Exponitur uberrimè, & ad usum forensem celeberrimus textus in cap. cum non ab homine de Judic.*
30 *Agitur de depositione verbali.*
31 *Agitur de depositione exautorizativa.*
32 *Gradus pœnarum, qui in dicto cap. cum non ab homine præscribuntur, servandi sunt ad incorrigibilitatem.*
33 *Adducitur declaratio Sacræ Congregationis.*
34 *Respondetur difficultati, quæ opponitur a Menochio.*

EXPLICATIONES.

(*a*) *Esse.*

DISSERTATIO I.

Furti delictum quando nam ad Ecclesiasticæ potestatis punitionem pertineat?

1 NOn sit qui dubitet evenire posse, ut furtũ per Ecclesiasticam puniendum sit Potestatem. Audiatur expresse auctoritates. Occurrit textus in *can. quisquis* 21. *caus.* 17. *q.* 4. ubi Joannes VIII. Papa, sic loquitur: *Quisquis inventus fuerit reus sacrilegii Episcopis, vel Abbatibus, sive personis, ad quas querimonia sacrilegii justè pertinuerit, triginta libras examinati argenti componat*; Et explicans deinceps idem Joannes VIII. ejusmodi sacrilegium, ait: *Aliquid inde diripiendo vel auferendo*; & hunc textum adducit ad hoc probandum, *Sperellus decis.* 2. *num.* 24.

Occurrit textus alter Urbani in Epistola ad omnes Episcopos *in can. attendendum* 17. *q.* 4. ibi:

.. Attendendum est, omnibus, ne prædia usibus .. secretorum cælestium dedicata, a quibusdam .. irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, .. post debitæ ultionis animadversionem perpetuæ .. damnatur infamiæ. Ergo Episcopi, ad quos dirigitur iste canon, debent ejusmodi furtum punire.

Occurrit pariter textus *in can. Presbyter* 12. *dist.* 81. ibi .. Presbyter aut Diaconus, qui in for- .. nicatione aut perjurio aut furto, aut homi- .. cidio captus est, deponatur. At a quonam deponi debet? Nonne a Potestate Ecclesiastica? Ergo hoc furtum a Potestate Ecclesiastica punitur. Quæ illatio deducitur ex *can. le his vero dist.* 50. ibi .. Ut hi, qui deprehensi vel capti fuerint .. publicè in perjurio, furto, & cæteris hujus- .. modi criminibus secundum Canonum instituta .. a proprio gradu decedant. Notentur ea verba .. secundum Canonum instituta, quæ Judicem respiciunt Ecclesiasticum.

Occurrit adhuc clarior auctoritas *in cap. cum non ab homine* 10. *de Judic.* ibi .. Si Clericus in .. quocumque ordine constitutus in furto &c. .. fuerit deprehensus legitimè atque convictus, .. ab Ecclesiastico Judice deponendus est. Ergo, Ecclesiasticum Judicem furtum punire. Et ut animadvertit Fagnanus *ad hunc textum n.* 92. Consultus fuit Pontifex, an Rex Tarentinus, in Principatu Tarentino, Henricus Friderici Barbarossæ filius, qualem fuisse notat *Gonzalez ad hunc textum n.* 2. *in not.* posset furtum a Clerico patratum punire? Tamen id Potestati tantum Ecclesiasticæ reservatum esse respondit Cœlestinus III. Narratque idem Fagnanus *ad hunc textum sub n.* 37. Sacram Congregationem Cardinalium censuisse, Clericum in sacris constitutum qui cum aliis decem furibus, ex ædes honestæ fœminæ septingentos aureos subripuerat, degradandum fuisse, tradendumque Curiæ sæculari.

Addendus textus alter *in cap. tua 6. de pœnit.* ibi .. Requisiti, qualiter Clerici in latrocinijs &c. .. deprehensi puniri debeant; Respondimus, .. quod a suis ordinibus degradati detrudi debent .. in arctis Monasteriis. Resumit glossa, his verbis: *Talis deprehensio auctoritate sui Prælati fieri debet.*

Et insuper addendus *text. in cap. cum sit* 5. *§. præterea de appel.*

En demonstratum, posse contingere ut furti delictum, ad forum Ecclesiasticum spectet, pro ejus punitione.

Cumque ex Juris nostri principiis jam constet delictum furti, quandoque sub Ecclesiastica esse Potestate; Hinc intelligitur, cur si bona furata fuerint translata in Ecclesiam, ab ea extrahi non 2 possint sine Ecclesiastici Judicis decreto; Thomas del Bene *de Immunit. Ecclesiastica cap.* 16. *dubit. XI. Hieronym. Cald. Comment. ad Pragmat. II. de Empt. & Vendit. P.* 1. *cap.* 18. *n.* 96. *Diana Resol.* 17. *in fine Tract.* 1. *Parte VI. Gambacurta de Immun. Eccl. Libro* 4. *cap.* 15. *n.* 4. *& alij apud Reynald. Tomo* 2. *Observat. Crim. cap.* 14. *§. nunc.* 12. *& seq.* Qui sit insuper in tali extractione assistentia Judicis Ecclesiastici requiri. Quod quidem a Jure Canonico statutum est, in *§. ne autem* 4. Bullæ Gregorii XIV. quæ incipit: *Cum alias*. Nam in dicto *§. ne autem* ita disponitur: *In nullo extrahi debeant (ut est furibus latronis, qui non gaudet immunitate Ecclesiæ) sine expressa licentia Episcopi, vel ejus officialis, & cum intervento Personæ Ecclesiasticæ ab eo auctoritatem habentis &c. extrahere curent.*

Item intelligitur, cur Lucius III. *in cap. Clerici 8. de Judicii*, reprobet consuetudinem vigentem in Ungaria, juxta quam ad laicalem potestatem furtum Clerici punire, spectaret. 3 Intolerabilis Lucio III. visa fuit hæc consuetudo, quæ nobilem aiebat. Etsi consuetudo Regia haberet, ut fures a Judicibus sæcularibus judi- .. centur; Clerici maxime in criminalibus in- .. malio casu possunt ab alio, quàm ab Eccle- .. siastico Judice condemnari; sic habetur in principio textus.

Nec minus etiam intelligitur, cur furtum 4 quandoque sit mixti fori; cum nempe de raptoribus agitur rerum Ecclesiasticarum, *cap. cum sit generale* 8. *de foro competente*, ad quem textum *Gonzal. n.* 5. *in comment.* sic loquitur .. Cujus .. cognitio æquè principaliter competit Ju- .. dici sæculari, & Ecclesiastico capi proposuisti .. de foro compet. Et Augustinus Barbosa ad eumdem textum n. 4. hæc habet: Notatur ad .. hoc, quod pro sacrilegio potest quis coram .. Ecclesiastico, vel sæculari Judice conveniri, .. cum sit crimen mixti fori. Adhæret. *Covarr. variar. Libro* 2. *cap.* 10. *n.* 18. *& Libro III. cap.* 3. *Farinac. in Praxi Crimin. quæst.* 28. *n.* 62. *& quæst.* 172. *n.* 16. *Marta in Vot. Novis. decis. Voto* 235. *n.* 1. *Diana Resol. Moral. P.* 1. *Tract.* 2. *Resol.* 81. Et ex eodem textu idem statuit *Tondutus de Pravent. P.* 2. *cap.* 29. *n.* 15. *& P.* 1. *cap.* 22. *n.* 4. Et ratione, quia Judex Ecclesiasticus procedere potest contra omnes fraudem adhibentes in præjudicium Ecclesiæ, ex textu claro *in cap.* 2. *de Privil.* Et in furto rei Ecclesiasticæ fraus est, Sabinus enim a fraude furtum dictum censuit *L.* 1. *ff. de Furtis* ibi *Vel a fraude, ut Sabinus ait.*

Ex his constat satis superque, contingere posse, ut furti delictum sit pet Ecclesiasticam Potestatem puniendum.

(b) *Modicæ.*

DISSERTATIO II.

De furto rei modicæ. An res ex quæ furtum fiat? Et ex eo, an agi possit, & quâ actione. Refellitur Covarruvias.

FUrtum in re modica committitur. Propositionem hanc probat textus in *can. fur autem* 5 4. *cauſ.* 14. *q.* 6. ibi: *Quantumcumque quis abstulerit, furti crimen incurrit*, quem textum expendi hoc *Libro Tit.* 3. *Dissert. V. n.* 36.

Probat

Probat etiam textus *in can. vulgaris 16. de panit. diſt. 1.* ibi: Vulgaris eſt quæſtio, an is, qui ex acervo frumenti (& infra) proinde, & qui .. dolium aperuit, & inde parum vini abſtulit, .. non tantùm ejus, quod abſtulit, verùm totius .. furtum videtur feciſſe. Sed verum eſt in tantum eos furti teneri, quantum abſtulerunt.

Probatur id quoque ex *can. 71. Apoſtol.* ibi: .. Si quis Clericus, aut laicus ceram, aut oleum .. ex Eccleſia Sancta ſubripiat, excommunicetur. Eſt hoc furtum rei modicæ; ſed graviter punitur ex circumſtantia rei, & loci; prout etiam Joannes Papa 8. ſcribit *in can. quiſquis 11. cauſ. 17. q. 4.* ibi: *Aliquid inde diripiendo*; notetur verbum illud *aliquid*; & rurſus in §. *ſi quis* ejuſdem Canonis, ita idem Joannes .. Et aliqua .. ſine licentia illius, cui commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit (& infra) ſciat ſe communione privatum. Confert textus *in can. aut facta §. ſed hæc verſ. locus facit de panit. diſt. 1.*

Conſentiunt Leges. Textus in §. *Gallinarum Inſt. de rer. div.* ibi .. Et qui lucrandi animo ea .. animalia detinet furtum committere intelligi.. tur. Gallina vero eſt quid modicum, *Authent. ut omnes. obediant cap. 1.* ibi: *Ut exiguum dicamus domeſticæ gallinæ*. Textus alter in *L. vulgariter 21. ff. de furtis*, quem eruditè exornat Vir præſtantiſſimus Joſephus Averanius Interpret. *Juris Libro 1. cap. 23. n. 7.* Comprobant textus alii *in L. Pomponius 8. §. 1. ff. famil. erciſc. in L. 2. §. ſi in re depoſita 14. in fine ff. de vi bon. rapt. Novella 63. cap. 1. L. 1. §. illud non intereſt 10. ff. de conjung. cum emane. lib. L. ſi proprietarius 22. in fine princ. ff. de damn. inf. in L. 4. ff. de incendio.*

Ratio ſi quæritur; hæc quidem multiplex. Nam ſubtractio rei modicæ congruit furti definitioni §. 1. *Inſt. de oblig.* quæ ex delicto, ut Manzius obſervat in §. *Gallinarum 16. Inſt. de rer. diviſ. n. 4.* Item quia ablatio iſthæc invito fit, ut notat Harprectus in §. *furtum 1. Inſt. de oblig. quæ ex del. num. 40.* Pariter, quia apud Græcos, quorum inſtitutis obſecundarunt Romani, conſtat, rei minimæ furtum propriè dictum fuiſſe. Quamobrem Plato Dial. XII. de Legibus hæc habet .. Qui tem parvam ſuſtulit, .. & ſi minori vi, quàm qui rem magnam, æqua .. tamen cupiditate furatus eſt. Nec lex furti .. parvitate alterum minus, quàm alterum puniendum cenſet, ſed eo forſitan intereſſe putat, .. quod alter ſit inſanabilis, ſanabilis alter. Videndus Gellius *Libro XI. cap. 8.* Eleganter Catullus. Epigr. XII. *in Aſinium*.

.. *Marrucine Aſini, manu ſiniſtra*
Non bellè uteris in joco, atque vino.
Tollis lintea negligentiorum.
Hoc falſum eſſe putas?
Quare aut hendecaſyllabos trecentos
Expecta, aut mihi linteum remitte.
Quod me non movet æſtimatione.
Verum eſt mnemoſynum mei ſodalis.

Stobæus *Sermone XI.* narrat, cum Domocrates, furem abduci videret, eum ſic alloqui ausi; *Cur tantula furatus es, & non potius magna?*

Ex his ſequitur, quod cum Canones civiles amplecti Conſtitutiones præſumantur, correctione deficiente, *can. ſi in adjutorium diſt. 10. cap. 1. de nov. oper. nunc.* non purem adhærendum *Covarr. Libro 1. Var. Reſol. cap. 3. num. 12.* contrarium opinanti; Sed quod furtum rei quoque minimæ ſpectetur Jure Canonico ut furtum. Maxime ex hac alia ratione, quia cum quod minimum eſt poteſt ad male agendum incitare, hoc quidem prohibendum ſollicitè textus in *can. ſerpens 47. de Panit. diſt. 1.* & ut ait Cicero: .. Qui ſemel verecundiæ fines tranſivit, eum oportet eſſe impudentem; & experimento conſtat, verecundiam peccando conſumi. Vagnotius in *Suppellect. Pol §. 433.* & ideo Barbatia *in cap. at ſi Clerici col. 39. de Jud.* ait, verſimile eſſe, quod furans gallinam, majora feciſſet; ut notat *Raynald. Tomo 2. Obſerv. criminal. cap. 1. §. XVI. n. 8. & 9.* Et propterea Cicero III. *Paradox.* diſertè ſic loquitur .. Quidquid non oportet .. licelus eſt, quidquid non licet, nefas eſſe putare .. debemus, etiam in minimis rebus.

Rationes hujuſmodi, ſint ſatis.

Gradum hinc faciamus ad obſtacula removenda; quibus equidem ſcatet hæc, quam tuemur, opinio.

Non obſtat 1. Quod Covarruviam in contrariam ſententiam induxit *Lib. 1 Var. cap. 3. n 12.* nempe ſubtractionem modicæ rei, non contingere contra voluntatem Domini; Ideoque deficere rationem furti, L. *inter omnes 47 §. rectà ff. de furt.* L. *qui re 78. ff. eod* ad rem *Gell. L. 7. noct. Attic. cap. 13.* Et confirmat hoc, ratiocinium quod Gratianus adducit ſtatim poſt textum in *can unum horarium 25. diſt.*

Verùm Covarruviam in hoc articulo, reprobant Raynald. *ubi ſupra n. 19. Hieronym. Baſilico deciſ. crim. 33. n. 9* Et gratis dicitur rei modicæ ſubtractionē Domino non diſplicere. Quis venditor patitur deficere pretium conventum, etiam in modico? Quis Dominus directus exiguū canonem eſſe inſolutum contentus eſt? conferunt textus in L. *res ff. de contr. empt. in* L. *ſi oleum de aulo* L. *ſi quis affirmavit 9. ff. eod.* Quis etiam ignorat, quod minimum eſt prohiberi L. *qui indignus ff. de Senat.* L. *cui pacta ff. de ſerv. export.* L. *morit ff. de pan.* L. *relegatorum §. conſtitutum, & §. fin. ff de interd. & relat.* L. *ult. Cod. ſi ſervus exportand. can. Deus omnipotens 2. q. 1.* Hinc, & furaris, ſi etiam modica ſit ſuperabundantia, *can. putant* ibi: *Quicquid illud eſt 14. q. 3.* Ex his conſtat Dominum ablationi parvæ rei non conſentire, juxta Juris præſumptionem. Illud enim perabſurdum contingeret, quod unus, idemque a diverſis perſonis modica ſubripere poſſet, eo quod ſingulæ Perſonæ cenſerentur conſentire; Quod eſt contra illud *Deuteron. 25. Non habebis in ſacculo diverſa pondera major, & minus: abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hoc.* Quem locum refert *Cabaſſutius* ad Tabernarios, qui modo hunc, modo illum,

in mo-

6

in modico decipiant; & ſic fraudantes, adſtringi putat ad reſtituenda hæc damna, quantumvis ſeorſim exigua forent; ita ipſe Libro VI. *Scientia Canon. cap.* 17. *n.* 3. ea ratione ne via muniatur
7 ad omnem nequitiam, & eſt contraria propoſitio damnata, *ab Innoc. XI. die* 4. *Mart. ann.* 1679. *quæ eſt in ordine propoſitio* 38. - Et ideò nonnullis in locis emanarunt ſtatuta punientia furantes rem modicam. Apud Gallos ob furtum quamvis exiguum fur ſuſpenditur, Riccius *Collect.* 1087. apparet deciſum *Libro* 22. *Placitum Curiæ Tit.* 4. *in deciſ. diverſ.* narrat Angelus *de delict. P.* 1. *cap.* 59. *n.* 14. Neapoli, attento jure Regni qui furatur rem minimam de nocte, capite punitur *Pragm.* 1. *de fure nocturno*, Angelus ubi ſupra *n.* 15. *&* 24. de Jure Saxonico, quoad furtum piſcium *Calderon. Reſol.* 76. *ſub n.* 15. cui adhæret *D. Bonfin. ad Bonnimenta cap.* 74 *&* 75. *n.* 15. - Plutarchius *in Lacon um Inſtitutis* narrat, Juventuti quidem Lacedemonum permiſſum fuiſſe edulia ſubtrahere, aliaſque res modicas; ſed certo, & ſtato anni tempore, ut furandi ſolertia ingenia puerorum acuerentur, etiam ad obrependi celeritatem; deprehenſos autem tutpitudo, & verbera manebant, idemque narrat *Gell. Libro XI. noct. Attic. cap.* 18. Draconis lex erat, ut qui olera tantum ſubripuiſſet, capite lueret, *Plutarchus in Vita Solonis*. Græcis furta ficuum capitalia; inde hi fures ſycophantæ; de quibus in *L. fuſtibus Cod. ex quib. cauſ. interr. Franc. Pollett. Libro* 4. *diſt. fori cap.* 5. *n.* 7. Phrigum quoque Lex fuit, ut furans inſtrumentum ſimplex, quo fundus inſtruitur, capitis pœnam lueret. *Henric. Stephan. in Jur. Civ. font. & rivis in præfat.* De Legibus Bajubar. videtur *Gonzal. in cap. cum te n.* 7. *de cent. & re jud.*

Non obſtat 2. aliud Covarruviæ fundamentum; Quod cum lex ſit ars boni, & æqui *L.* 1. *ff. de juſt. et jur.* nulla æquitas dictat actionem furti pro re minima; Nam actio furti infamiam irrogat, *L.* 1. *verſ. qui furti ff. de his qui not. infam.* Infamis ne, qui obolum ſubtrahit?

Pro reſponſione. Durum hoc quidem videri poſſit actionem furti pro re minima dandam eſſe. At ex adverſo rem quoque modicam non reſtitui, iniquum eſt, & contra rectam Reipublicæ adminiſtrationem: Sic enim aditus furandi majora aperitur. Et, ſi verum eſt actiones ordinarias pro re etiam modica intentari poſſe, *L.* 3. *§. eſt autem L. tigni* 7. *§.* 2. *ff. ad exhib.* actionem vi bonorum raptorum ob exiguam rem raptam. *princ. Tit. Inſt. de vi bon. raptor.* actionem petitionis hæreditatis ob rem minimam hæreditariam, *L. licet* 10. *ff. de Pet. hæred* condictionem furtivam, ob cornua bovis, *L. ſi ſervus* 14 *§.* 2. *ff. de condict. furt.* actionem ad exhibendum ob anſam ſcyphi, *L. tigni* 7. *§.* 2. *ff. ad exhib.* itemque actionem ad exhibendum ratione ſtercoris, *L. Celſus §. item* 3. *ff. ad exhib.* condictionem furtivam ob vinacea, *L. ſi ſervus* 14. *§ fin. ff. de condict. furt. L.* 52. *§.* 14. *ff. de furtis*; Quid ergo exhorremus actionem furti pro re minima? De minimis non curatur, *cap. ſi quæſtiones de ſimon. can. ſicut cauſ.* 1. *q.* 2. *can.* 8 *anteriorum* 28. *cauſ.* 2. *q.* 6. *L. ſuo ff. de in integr. reſt.* At obſervetur, quoad hoc, id procedere, quod extraordinariæ, & ſubſidiariæ actiones ob re modicam non dentur, *L. ſuo* 4. *ff. de reſt. in int. & ibi Faber. in ration.* Actiones vero ordinariæ plerumque, etiam pro re modica poſſunt intentari, *Veſembec. ad Tit. Cod. de Judic. n.* 7. *Gaillus Libro* 2. *Obſerv.* 102. *n.* 4. Ratio hæc eſt: quia ratio juſtitiæ non ex quantitate rei, ſed ſuis ex regulis eſt æſtimanda; Juſtitia enim id poſtulat, ut ſuum cuique tribuatur, *princ. Tit. Inſt. de Juſt. & Jure* Famæ igitur ratio non habetur; alioquin, cum fama tanti æſtimetur, quanti vita ipſa, *L. juſta* 9. *ff. de manumiſſ. vind. L. iſti quidem* 8. *§. pen. ff. quod met. cauſ.* nec etiã quantitas immodica ſatis eſſet ad furti actionem, nam fama cuivis pecuniæ præponderat, *arg. L. Julianus* 26. *in fine princ. ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſtam.* igitur unquam fermè actioni furtivæ locus eſſet. Quod Juris rationi repugnat quammaximè, imo & expreſſæ auctoritati in. *L. vulgaris in princ.* ibi „ In tantum furti actione teneri in „ quantum abſtulerit, & in *§.* 1. ibi: Teneri furti „ decem nomine placet ff. de furtis ex qua Lege ſumptum, quod legitur in *can. vulgaris* 16 *de pœnit. diſt.* 1. & promiſcuè ibi dicitur, furtum fieri, & furti actionem eſſe.

Attamen Pichardus in *§. gallinarum n.* 3. locum non eſſe actioni famoſæ defendit, quod examinabitur infrà.

Non obſtat 3. Quod pœna debeat cõmenſurari delicto, *L. perſpiciendi* 11. *L. aut facta* 16. *ff. de pœn. cap. felicis* 5. *§. illud autè de pœn. in* 6. Igitur pro furto rei minimæ, minima quoque erit infligenda pœna.

Ad hoc reſpondetur, impunitum non abire ſic furantem, licèt juſtum ſit ut puniatur mitius, *Angelus de delict. P.* 1. *cap.* 59. *n.* 26. nam furti crimen variatur, prout major, minorque quantitas eſt rerum furto ſubtractarum, *L. aut facta §. quantitas ff. de pœn. Caball. Reſol. Crimin.* 99. *n.* 59. Ideoque tales fures arbitrariè puniendos eſſe, ait *Raynald. Tomo* 2. *obſerv. crimin. cap.* 1. *§.* 16. *n.* 20. Et ſi concurrat qualitas aggravans, violentia. eſt actio, pœnæ ordinariæ locus eſt, *Baſilico crim. deciſ.* 27. *n.* 4 *Farinac. q.* 167. *n.* 27 *Danz. Pugnæ Doctor. Tit. de furt. cap.* 3. *n.* 9. Ratio punitionis eſt poſt *can. hi qui in fine* 14. *q.* 7. cui auctoritati hæc ſubnicit Gratianus: *furtum autem non tam in quantitate rei, quàm in affectu furantis conſideratur*. Puto enim, præcipuam inter alias, hanc eſſe rationem, cur furtum rei minimæ ſit verum furtum; Quia in furto non attenditur quantitas, ſed iniquitas, *Gherard. Singul.* 19 *Anton. de Ball. Var. Libro III. caſu* 10 *n.* 9. & flagitii cupiditas aditu ipſo eſt prohibenda, Vagnotius in *Suppelect. Pol.* §. 433. Et aliud eſt agere de pœna, aliud agere de ipſo flagitio, *Raynald. ubi ſupra n.* 17. Flagitium in ſe punibile eſt, nam evenire poteſt

ut unus

ut unus nummus pretiosior uni sit, quàm divitibus centum; an igitur querelæ pauperum non erunt audiendæ propter minimam quantitatem? Ergo rei minimæ non solum furtum committitur, sed hoc ipsum, ut crimen, est pœnæ obnoxium. licèt arbitrariæ. Sed neque in foro conscientiæ, tutum est asserere pro regula, furtum rei modicæ, non esse mortale peccatum; Nam ex rei modicæ furto grave damnum interdum domino contingere potest, item animus plura furandi, potuit adesse, ut rectè exponit Layman *Libro III. de Just. Tractat. 3. cap. 1. sub n. 3. & Augustin. Barbosa in can. fur autem 14. q. 6. sub n. 2.* ubi plures congerit.

Non obstat 4. Actionem de dolo ob rem levem non dari, *L. si quis 9. §. ult. & L. si oleum, L. ideſt. ff. de dolo malo.*

Esto, hoc esset admittendum. Nos quærimus 9
de actione furti, quæ ordinaria est §. *ex maleficiis* 18. §. *in duplum* 21. §. *quadrupli* 25. *Inst. de action.* & hæc etiam pro re minima intentatur, *L. 1 §. illud* 10. *ff. de condict. cum manc. liber.* Verum actio de dolo subsidiaria est, & extraordinaria. *L. 1. §. 1. & §. 4. L. & eleganter 7. in princ. ff. de dolo mal.* neque hæc ob rem ex quam facile conceditur *L. suo 4. ff. de in integr. rest. L. si quis 9. ff. de dolo malo. Mantzius in §. gallinarum n.* 12. Ad rem pertinet textus in *cap. cum te de re jud.* ibi .. Nos autem considerantes, quod .. nulla fuerit vel minima facta injuria, volu- .. mus, te per prædictam sententiam infamia non .. notari. In levibus namque causis parcendum est rigori, *L. si dominus 2. in fin. ff. de bis, quæ sui vel al. jur. sunt.* Et in hoc sensu modicum, & multum æquiparantur, *cap. licet causam de prob. §. quamquam can. re vera de consecr. dist. 2. §. servus 4. Inst. de injur* ibi .. Si quis pugno ser- .. vum percusserit nulla in eum actio domino .. competit; & modica transgressio pro nulla habetur, *L. 1. in fine ff. de ventre inspic.* & consonat textus *in cap. requisivisti §. si vero in fine de testam. in cap per vestras §. cum ergo de donat. inter vir & uxor. in can. terrulas 12. q. 2.*

Non obstat 5. Minima non esse curanda per Judicem. Ergo inutilis erit actio pro furto rei minimæ. Anteced probatur, ex *L. scio 4. ff. de in integr. rest. cap. statutum §. insuper de rescript. in 6.* cum sexcentis aliis auctoritatibus, quas expendit *Anton. Corsettus Tractat. de minimis parte 1. pag. 270. Tomo XVIII. Tractat. Magnif.*

Nam Textum in *L. scio egregiè explicat Faber in Rational.* & generatim dici potest, juxta circumstantias, in quibus versamur, præponderare contrariam regulam, quod imò minimorum habenda sit ratio. Reus in uno fieri potest reus in multis, & maximis delictis, textus in *can. consideret vers. desleat de panit dist. 5.* ibi .. Desleat .. etiam, quoniam in uno offendens, factus est .. omnium, per ingratitudinem reus, & consonat textus in *can. multi §. non autem bene de panit. dist. 2.* Et ideò damnum quoque minimum, ne quis ei inferendo assuescat, sarciendum statuit Paulus in *L. si proprietarius in fine ff. de damno infecto* ibi: *Eadem erunt, etsi minimum damnum detur.* Hinc etiam modici beneficii omissa expressio subreptitium reddit rescriptum, *cap. si motu in fine principii de rescript. in 6.* Inde etiam fortasse dispositum in *can. quicumque 17. q. 4.* a Symmaco Papa, ut deponatur, qui etiam quid exiguum Ecclesiasticæ proprietatis alienaverit; Nec non ex eadem ratione dispositum in *cap. gravis de restitutione spoliator.* ut in integrum restitutio fiat a spoliatore, ibi: *Cum integritate restituere*, ideſt usque ad ultimum quadrantem, ut textum accipit *Anton. Corsett. Tract. de minimis 2. parte n.* 20.

Habes hanc quæstionem, Studiose Jutis, uberiùs, quàm exteri soleant solidiusque examinatam; maxime, si huic articulo adjungas, quæ dicta sunt hoc *Libro Tit. III. differt. V. n.* 36.

(c) *Beneficium.*

Furtum in beneficio committitur, per ejus usurpationem. Et ratio traditur.

ESt, & in beneficijs furtum. Giftardus viventis beneficiū usurpavit; fur hic, & latro declaratur 10
in can. non furem 10. causa 7. q. 1. Verba Leonis IV. scribentis Vernoni Duci Britanniæ, hęc sunt: .. Non furem, nec latronem, qualem Giftar- .. dum esse sentimus in Nannetica sede, qui .. viventis, quod non licuit, locum non timuit .. usurpare, pro cujuscumque muneris donis .. ultra debes defendere.

Ratio ea est, quam Canones ex loco Evangelij deducunt; Quia *qui non intrat per ostium, fur, & latro est*; hac ratione utitur textus *in can. tres 25 q. 4. in can. si propterea de pœnit. dist. 1. in can. ordinationes n. 1. q. 1. in cap. relatum 21. de Jure Patronat. Corvin. in Aphorism. Juris Can. Libro 4. Tit. 23.*

(d) *Retinent.*

Qui retinet beneficium, quod vacavit, fur est.

HOc habetur in *cap. dudum 54. vers. unde de* 11
elect. ibi .. Et retinendo beneficia, quæ non .. spectabant ad ipsum (cum post receptionem .. alterius priora beneficia vacaverint ipso jure) .. rem contrectavit per consequens alienam, & .. sic furtum commisit. Nec quod beneficium .. est quid incorporale, ideò a ratione furti talis retentio excusatur; Nam ut ut se involvat in hac difficultate, *Prebardus in §. 1. Inst. Tit. de oblig. quæ ex del n.* 51. beneficium est quidem jus quoddam spirituale, sed jus administrandi certum fundum Ecclesiasticum Clerico concessum in spiritualis officii retributionem, *Lother. de Re Benef. Lib. 1. q. 3. n. 1.* An non etiam usus rei contrectatio furtum est? *L. 1. §. fin. ff. de furt.* ibi: *Vel etiam usus ejus.* Nam beneficium, & formaliter, & materialiter accipitur; formaliter jus

signi-

significat; materialiter, denotat portionem fructuum, *Murga de Benefic. P. 1. q. 1. n. 7.* Quare Beneficiarius fructuario comparatur ut colligit *glossa verbo obitus ex cap. si quis sane 5. de pecul. Cler.* quod, & notat *Arnold. Corvin. Tract. de Benef. Lib. 1. Tit. 4. n. 5.* Et putem in hoc sensu in re immobili furtum dari, textus in *§. aliquando Inst. de usucap.* Ad rem *Harpprectus ad eum §. in fine, & Fagnanus in cap. gravis de vest. spol. n. 67.*

(e) Naufragio.

DISSERTATIO III.

Fures sunt, occupantes bona dispersa per aquor. Hac materia plenè discutitur, & difficultates enodantur.

12 AGendum nunc de gravissimo scelere subripientium res naufragio dispersas, per æquor. Audiatur Lateranense Concilium sub Alexandro III. unde extat textus in *cap. excommunicationi III. de raptor.* *Illi etiam*, ait textus, *qui Christianos naufragium patientes, quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur, damnanda cupiditate rebus suis expoliare præsumunt, nisi ablata reddiderint excommunicationi se noverint subjacere.*

Gregorius VII. in Concilio Romano *can. 5. ait.* .. Quoniam Dei judicio nonnullos naufragio .. perire cognoscimus, & eos quasi legali jam .. jure, imò diabolico instinctu ab his, a quibus .. misericorditer sublevari, & consolari debe- .. rent deprædari conspicimus: statuimus, ut .. qui naufragum quemlibet, & bona illius in- .. venerit, securè tam eum, quàm omnia sua .. dimittat.

In Bulla Cœnæ §. 4. hæc habentur .. Item .. excommunicamus, & anathematizamus om- .. nes, & singulos, qui Christianorum quorum- .. cumque navibus tempestate, seu transversum, .. ut dici solet, jactas, vel quodquomodo nau- .. fragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex .. eisdem ejecta in mari .. vel in litore inventa .. cujuscumque generis bona, tam in nostris, .. quàm in cæteris cujuscumque maris regioni- .. bus, & litoribus subripuerint. Quoad hanc auctoritatem. observandum, quod olim subripientes res per æquor dispersas erant quidem excomunicati; sed jam ex Bulla Cœnæ hujus excommunicationis absolutio fuit soli Pontifici reservata, *Duard. ad Bullam Cœnæ Libro 2. cap. 4. Gibalin. de Censur. in Synopsi verbo naufragantium.*

Agathensis Episcopus in id crimen inciderat; Ab Apostolicæ Sedis Legatis, cum & dilapidationem, & simoniam insuper confessus fuisset, ab administratione Agathensis Ecclesiæ remotus fuit; habetur id *in cap. cum dilecti §. quod si de accus.* ibi .. Quod si excusationes latas super .. dilapidatione naufragio, & simonia probare .. nequierit.

Et hoc esse verissimum furtum, declarat Justinianus in *§. alia sane causa est Inst. de rer. divis.* ibi .. Qua de causa si quis eas fluctibus, .. vel etiam, in ipso mari nactus, lucrandi ani- .. mo abstulerit, furtum committit.

Ratio hæc est; Quia non eo animo tempore naufragii, res ejiciuntur, aut disperduntur, ut quis easdem in numero rerum suarum habere nolit, *L. qua ratione §. ult. L. quacumque 58. ff. de acq. rer. dom. L. 2. §. fin. L. qui levandæ 8. ff. ad L. Rhod. de jactu L. interdum 21. §. idem juris 2. ff. de acq. vel am. poss.* Ergo res dispersæ per æquor, dum occupantur, invito domino occupantur.

Imò hoc furtum publicum dicitur; quod significare putem, Gregorium *in can. hi qui 14. q. 6.* ibi: *Hi, qui in furtis publicis implicati sunt*, quod, & præsensit, licet damnatus Auctor Harpprectus *in §. ult. de rer. divis. Inst. n. 4. in fine.* ad rem pertinet textus *in can. concussionis 128. caus. 5. q. 1.*

Opponitur 1. Consuetudinis magna vis est; eoque progreditur, ut etiam excuset a crimine, *can. objiciuntur 32. q. 4* ibi: *Quando mos erat crimen non erat.* .. Atqui consuetudines in quibusdam locis vigent, ut bona, quæ erant in navi, cadant in commissum, & ad dominum loci ad quem appulerint, pertineant. ut notat Andreas Gaill. *Lib. 1. observat 18. in print.* Et tam in Oriente, quàm in Occidente morem hunc invaluisse occupandi res per æquor jactatas post naufragium, adnotat Gulielmus Benedictus, *in cap. Raynutius de testam. n. 035. Alteserra de Ducib. Libro 2. cap. 13.* Quo respexit Juvenal. Sat. 4.

Quidquid conspicuum, pulchrumque est æquore toto
Res fisci est ubicumque natat.

Resp. has consuetudines satis apertè improbari *in Auth. Navigia Cod. de furtis*, his verbis: .. Navigia quocumque loco um pervenerint, si .. quo casu contingente rupta fuerint, vel alias .. ad terram pervenerint, tam ipsa Navigia, quàm .. navigantium bona illis integra reserventur, ad .. quos spectabant, ante quàm navigia hujus- .. modi periculum incurrissent. Sublata penitùs .. omnium locorum consuetudine, quæ huc ad .. versatur sanctioni. Ad quam, *Auth. Gaillus Lib. 1. observat. 18. sub n. 2.* hæc ait; Quod communis, & recepta conclusio est, cum Lex aliquid prohibet, quia est illicitum, tunc contra talem prohibitionem statuta fieri non posse; ut præcisè tales consuetudines ut corruptelas improbavit *Carolus V. cap. 210.* Consuetudines enim inducentes peccatum, potiùs abusus execrabiles sunt, *can. mala consuetudo dist. 8. cap. 1. ex parte de consuet. cap. quanto ibid.* Quamobrem nec fiscus jus habet eas res occupandi, ea ratione, quæ pravitatem hujus occupationis improbat, & traditur *in L. 1. Cod de nauf.* ibi .. Quod enim jus .. habet fiscus in aliena calamitate, ut de re tam .. luctuosa emperd um sectetur? Quid namque hoc esset, nisi dare afflictis affl ctionem?

Quod

Quod vetat omnis ratio, *can. cum percuſſio* 7. *q.* 1. *can. ſi quis* 22. *q.* 5. *L. jure ff. de jure dot. L. ſi pecuniam* §. *ult. ff. de condict. ob cauſ.* Quamobrem diſertè obſervat *Vinn. in* §. *ult. Inſt. de rer. div.* per eam Authenticam. Imperatorem abrogaſſe Legem Rhodiam, qua res naufragas Fiſci eſſe, & ad publicanos pertinere, ſanxerat.

Oppoſitnr 2. textus in *L. falſus creditor* §. *plerique ff. de furt.* ibi „ Et ſiquidem derelinquen„ tis animo jactaverit (quod plerumque cre„ dendum eſt, cum ſciat periturum) qui inve„ nit, ſuũ facit (& infra) Quod ſi putans ſimplici„ ter jactatũ: furti ſimiliter non tenetur Infertur ex his; quod ſubripiens res per æquor diſperſas occaſione naufragii, a furti noxa immunis eſt.

Reſp. differentiam eſſe inter derelictum, & 13
ejectum. Nam derelicti dominium ſtatim amittitur, ejecti nequaquam. Ratio diſcriminis; quia in derelicto voluntas eſt abiiciendi, mens nimirùm ea eſt, ne abiectum amplius ſit noſtrum; At ejectum caret animo amittendi dominium, cum finis unicus ſit periculum tempeſtatis evadendæ, & in neceſſitate nemo ſuum perdere velle præſumitur. *L. rem legatam* 18. *in fine ff. de adim. leg. L. donari* 82. *ff. de Reg. Jur.* Er ex Regula Juris res naufragio diſperſæ per fluctus, non cenſentur derelictæ, ſed deperditæ, *L. interdum* §. *quod ex naufragio ff. de acq. poſſ.* ibi „ Quod ex naufragio expulſum eſt, „ uſucapi non poteſt; Quoniam non eſt in de„ relicto, ſed in deperdito. Idem juris eſſe exi„ ſtimo in ijs rebus, quæ jactæ ſunt: quoniam „ non poteſt videri id pro derelicto habitum, „ quod ſalutis cauſa interim dimiſſum eſt. Diſertè ad hunc textum Cujacius, ait: Quod potuit habere animum derelinquendi, deſperans de recuperatione rei, quam projecerit in mare, veluti ſi quis projecerit libros, quorum difficilis recuperatio eſt. Nec turber, quod in obiecto textu dicitur, *plerumque* credendum eſſe jactatum pro derelicto haberi. Nam egregiè verbum *plerumque* ſic exponit Connanus Libro 111. *cap.* 3. accipi pro *interdum* ex Cicerone *de Inventione* 2. „ ibi: Fortuita ſunt, quæ plerumque non ſem„ per eveniunt, ideſt, quæ interdum. Nam & „ quæ rarò accidunt fortuita tamen dicuntur.

Reliqua verba: *quod ſi putet ſimpliciter jactatum: furti ſimiliter non tenetur*, credo ſic interpretanda, ut non ſtatim ac quis invenit, ante quàm repoſcat Dominus, furtum committat; ſed ita demùm ſi Domino repoſcenti non reſtituat, ut præſenſit Amaya *Libro* 2. *Obſervat. Jur. cap.* 7. *n.* 26. *pag.* 185. & ad quandam retrotractionem ad tempus, quo naufragium paſſui poſſidebat, expendit *text. in L. cum quis* 41. *in princ. ff. de furt.* additque rationem; Quia aliàs occaſio præberetur, ut multi formidoloſi res capere diſperſas negligerent, ne furti crimine arguerentur; quod in maximum damnum navigantium eveniret, *arg. text. in L. navis* 4. §. *ſed ſi navis ff. ad L. Rhod. de jactu.*

Opponitur III. Evenire poteſt, ut piratica navis, etiam infidelium, in ſcopulum alliſerit, ejuſque merces huc, illuc fluctuum agitatione ferantur. Quod per ſe conſtat. Atqui nemo dixerit, rerum hujuſmodi occupatores furti reos effici, repugnante textu in Auth. Navigia *Cod. de furtis*, ibi excuſantur tales occupatores his verbis: *Niſi talia ſint navigia, qua piraticam exercenas pravitatem, aut ſint nobis ſive Chriſtiano nomini inimica*; & ratio eſt; quia qui agunt contra Legem, fruſtra Legis expectant auxilium, *L. auxilium ff. de minor.* In dubio ergo, res ne ſint infidelium, vel piratarum, aut potiùs Chriſtiani, melior eſt occupantis conditio, *cap. in parè* 65. *de Reg. Jur. in* 6. *L. in parè ff. de Reg. Jur. can. non ſane* 14. *q.* 5. *L. ubi autem ff. de condict. ob turpem cauſ.*

Pro reſponſione; Planè non deſunt, qui in tali ambiguitate capientes, excuſatos a furto, & ex- 14
communicatione *cap. excommunicationi* 3. *de raptorib.* exiſtimant; ut oſtendit Gonzal. ad eum textum *ſub. n.* 9. quin imò nec ea bona pauperibus putant diſtribuenda, ſi ea ut pote incerti dominii addicuntur occupanti; poſſunt enim eſſe hoſtes publici, qui infortunium hoc ſubierunt, ut infideles Turcæ ſunt, & res belli ad occupantem pertinent, *cap. ſicut de jurejur.*

Verùm aliud cenſeo, tractari de excommunicatione, a qua ignorantes quis dominus ſit rerum, quæ feruntur per æquor, excuſantur, ubi eas occupaverint, ut ſentit Aloyſius Ricc. *Praxi var. reſol. CXCI. ſub n.* 2. Aliud eſt agere de ipſa occupatione, an licita ſit; & ſi eam ut licitam admittamus generatim loquendo, nimiùm crederem laxari habenas ad hanc deprædationem. Quamobrem ſollicitè perquirendum cenſerem, quid ab exteris regionibus, & Civitatibus maritimis nuncietur, & quæ navis fracta ſit, & quo loci; denique cavendũ, ne res alienæ detineatur, *cap. ſicut de homic. cap.* 2. *de raptor. can. fur autem* 24. *q.* 6. Et prævalet Regula illa: *In dubio tutior eligi debet ſententia, text. in cap. audientiam de homic.* ibi: Quod cum in dubiis ſententiam debeamus „ eligere tutiorem, *cap. illud* 5. *de ſent. excom.*

Tandem in hanc furti ſpeciem extant Bullæ Pauli III. incipiens Accepimus 42. Julii III. *Conſt.* 20. *S. Pij V. Conſt. VII. Gregor. XIII. Conſt.* 81. §. 4. *Pauli V. Conſt.* 63. Quas Bullas indicat Petra Tomo 2. *ad Conſtit. Apoſtol. in Conſtit.* Honorii 2. quæ incipit *Chariſſimus Sect.* 2. *n.* 4. *Pag.* 489.

(f) *Inſuper.*

DISSERTATIO IV.

Judex munera recipiens, fur eſt quodammodo, & reus L. Juliæ repetundarum, *etiam juxta Canones. Agitur de Concuſſione. Rejiciuntur Theologi quamplures in puncto reſtitutionis.*

TExtus, quo utimur in noſtro Titulo, nempè 15
in cap. ſtatutum §. *inſuper de Reſcriptis in* 6.

hæc habet .. Insuper ut gratis, & cum omni .. puritate judicium coràm ipso procedat, nul- .. lum munus, vel quicquid aliud (nisi forsan .. esculentum, vel poculentum mera liberali- .. tate oblatum, quod paucis consumi possit die- .. bus: vel nisi cum ipsum propter causam sibi .. commissam contigerit extra suum domicilium .. proficisci moderatas expensas) recipere ab iis- .. dem partibus qualitercumque præsumat.

Addo textum alium consonantem, *in cap. cum ab omni* 10. *de vit. & honest. Cler.* ibi .. Cum nec .. justum judicium Judici vendere liceat: & ve- .. nales sententiæ, ab ipsis etiam sæcularibus Le- .. gibus reprobentur.

Id scelus si patretura Judice, latronis instar est, *can. cum homo* 23. *q.* 5. Bonacina *in Decalogum disput.* 3. *q.* 7. *puncto* 6. §. 3. Diana *Parte IV. Tract.* 1. *R. fol.* 104. *& Parte VI. Tract.* 1. *Resol.* 26. *q.* 11. *Thomas del Bene de Immun. P.* 2. *cap.* 26. *dubit.* 21. *sect.* 7. *fol.* 64. Sabellus §. *teste sub n.* 35. Probat clarior textus *in can. panale* 13. *cauf.* 14. *q.* 5.

Furti hoc genus summam habet pravitatem, & demonstratur.

Primo ex loco Sacræ Scripturæ, nam Dominus id acriter reprehendit *Isaiæ cap.* 1. ibi .. Prin- .. cipes tui infideles, socii furum, omnes diligunt .. munera, sequuntur retributiones.

Secundo ex *can. Judices* 1. *q.* 1. ubi quod est Michææ 3. profertur, qui Propheta ostendit ob munera a Judicibus accepta Hierusalem fuisse destructam. Verba hæc sunt: *Judices, inquit, ejus in muneribus judicabant.*

Tertio illicitè acceptum rapina vocatur *in can. non est putanda vers. quantus* 1. *q.* 1. ibi: *Ex rapina tribuitur.*

Quarto justus dicitur *in can. sunt nonnulli* 14. *cauf.* 1. *q.* 1. respuens munera; verba hæc sunt: *Unde bene cum justum Virum describeret Propheta, ait: Qui excutit manus suas ab omni munere.*

Quinto ex *can. Lege Julia* 129. *cauf.* 1. *q.* 2. .. ibi: Lege Julia repetundarũ tenetur, qui cum .. aliquã potestatem haberet, pecuniam ob judi- .. candum, vel non judicandum, decernendumque acceperit. Explico hunc canonẽ. Præclarè D. Hieronymus *in Isaiã cap.* 13. Legem Iuliam repetundarum emanatam, ait, satis argumenti esse summæ Romanorum avaritiæ. Ferenda fuit hæc Lex, ne qui in Magistratu, potestate, curatione, legatione, vel alio officio in Provinciis essent, eas extorquendo pecunias, spoliarent; ut monet Cicero Q. Fratrem *Epist.* 1. *ad Quint. Fratrem.* Et extat ejusdem Oratio *post reditum ad Quirites.* Historiæ his redundant exemplis Judicum per sordes judicantium, qui hac Lege Julia tenentur. Oritur ex hac Lege actio duplex civilis, & criminalis. Civilis datur in quadruplum ejus, quod illicitè datum est, *L.* 1. *L. fin. Cod. ad L. Jul. repetund.* ita ut duplum restituatur spoliato, ac duplum inferatur fisco *L.* 3. *Cod. de Assessor.* ibi: .. Eaque in quadruplum restitui jubemus, quæ .. docebuntur ablata, ut duplũ spoliatus accipiat, .. & duplum noster fiscus, & consonat. *L. fin.* §. *quod si quis Cod. de modo multar.* Notat Corvin. *in ff. ad Tit. ad L. Jul. repetund. Cujac. ad Tit. Cod. eod. Tit.* Criminale verò judicium publicum est, quo damnati extra ordinem puniri solent, & plerumque, vel exilio, vel duriùs, *textus in L. Lex Julia* 7. *ff. ad L. Jul. repetund.* .. ibi: Et plerunque, vel exilio puniuntur, vel .. etiam duriùs, prout admiserint. Quis neget igitur, hæc munera furtum redolere?

Sexto ex *can. Episcopus* §. *si ergo Gratiani* 11. *q.* 3. ibi .. Ex animo est injusta, cum aliquis .. (& infra) livore odii, vel pretio, &c. senten- .. tiam profert.

Septimo ex B. Gregorio *in can. qui rectè* 66. *cauf.* 11. *q.* 3. ibi .. Qui rectè judicat, & præ- .. mium inde remunerationis expectat, fraudem .. in Deum perpetrat, quia justitiam, quam gra- .. tis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit .. (& infra) acceptio pecuniæ prævaricatio ve- .. ritatis est.

Octavo ex *can. non licet* 11. *q.* 3. ibi .. Non .. licet Judici vendere justum judicium.

Nono ex *can. pauper* 11. *q.* 3. ibi .. Citò viola- .. tur auro justitia.

Decimo ex *can. sane* 14 *q.* 5. ibi .. Cum autem .. judicia, & testimonia, quæ nec justa nec vera .. vendenda sunt, iniqua, & falsa venduntur; .. multo scelerati̇ùs utique pecunia sumitur, quia .. scelerate etiam, quamvis a volentibus datur. .. Ille tamen solet, tamquam malè sibi ablatam .. pecuniam repetere, qui justum judicium emit; .. quoniam venale esse non debuit. Vides in hoc textu pecuniam Judici datam dici, *malè ablatam*, ergo furtum est. Nam furti nomine omnis rei alienæ illicita usurpatio intelligitur, ut ait Augustinus *in can. panale* 13. *cauf. XIV. q.* 5.

Undecimo ex textu pulcherrimo, *in Extravaganti excommunicamus* 1. *de sent. excom.* ibi: .. Excommunicamus &c. omnes Clericos, Reli- .. giosos, & laicos utriusque sexus, qui &c. .. quicquam dederint, aut receperint magnum, .. vel parvum &c. pro aliqua justitia &c. in- .. cautis vel judiciis.

Duodecimo furtum hoc expressè dicitur in *Auth. ut Judices sine quoquo suffrag. cap.* 8. §. *si quis autem prater hoc*, ibi .. Si quis autem præter .. hoc aliquid egerit, & donec in administra- .. tione est Judex, furti reus appareat (& infra) .. & confiscationem, & exilium sustinebit &c. Ergo ejusmodi munerum receptio haud obscurè furto adscribitur.

Decimo tertio pariter furtũ hoc dicitur in *L. si quos Judices* 3. *Cod. de Offic. Prafecti Prator. Orientis, & Illyrici*, ibi .. Si quos Judices, vel pro- .. pter adversam, vel longam corporis valetu- .. dinem; vel propter negligentiam, aut furtum, .. vel simile aliquod vitium sublimitas tua inu- .. tiles esse repererit, iis administratione re- .. motis &c.

Decimo quarto ex ratione, quam profert textus *in can. militare* 5. *cauf.* 23. *q* 1. ibi .. Ideò gerere

.. Remp.

.. Remp. ut rem familiarem potiùs augeas, vi-
.. detur esse damnabile (& infra) neminem con-
.. cutiatis neque calumniam faciatis, sed con-
.. tenti estote stipendiis vestris. Ergo hic textus ait in hac receptione munerum quandoque esse *concussionem*. Hoc explicandum est. Quid est contussio? Crimen est, quod patratur, cum aliquid terrore potestatis injecto extorquetur, auferturque, *L. 1. ff. de concuss.* ibi: *Ablatum ejusmodi terrore*, quod sordidum lucrum vocat textus, *in L. 1. in fine ff. de calumn.* ibi: *Sed sordidis concussionibus*. Et concussiones a furto simplici distinguit textus *in L. eos 6. §. nec tamen Cod. de modo multar.* Et improbum Judicem concutientem vocat textus *in L. jubemus 4. Cod. ad L. Jul. repetund.* Duplex autem concussio est, alia fit a Judice, & est crimen publicum, seu repetundarum; alia fit a privato terrorem ex potestate aliena incutiente, & tunc est privatum crimen, quæ distinctio deducitur ex Paulo *Libro V. sentent. cap. 25. §. si qui de Judicis*, ibi: Si qui .. de Judicis amicitiis, vel familiaritate incutien-
.. tes eventus sententiarum ejus vendunt; quidve
.. obtentu nominis ejus agunt, convicti pro
.. modo delicti, aut relegantur, aut capite pu-
.. niuntur. Cujacius ad hunc locum, ita loquitur:
.. Qui sunt Judicibus amici, vel familiares, &
.. per eam causam fucosas suffragationes, vel
.. intercessiones, atque eventus sententiarum ven-
.. dunt &c. De his in *L. qui explicandi Cod. de*
.. *aceuf.* Quod est fumum vendere. *Gonzal. in in cap. 10. de vit. & honest. cler. sub num. 9.*
21 Opportunè nunc dicam. O utinam id caveant, qui juri dicundo præsunt, ne quid tale contingat. Væ eorum animabus; ne subeant, quod erit flagitio dignum; infortunium maximum æternæ damnationis! Et ideò Canones etiam hac de re solliciti sunt. Sed alia addamus de concussione ad canonis adducti ornatum, lucemque majorem. Concussio hæc, furtum dictum est, metaphora ducta a furibus in pomariis arbores concutientibus, ut poma decidentia raptim auferant. *Donell. Libro XV. cap. 30. Comment.* Neque concussionem efficit metus gravis, sed sufficit minor, & mollior; ideoque, nec actione, quod metus causa, quæ vim atrocem desiderat, vindicatur, *L. un. Cod. ex del. defunct. L. ult. Cod. de mod. multar.* ut ex his locis *Vinnius in Partit. Libro 2. cap. 53.* Ac disertè adnotat Menochius *Libro 2. de arbitr. Jud. Cent. 4. casu 342.* Quod si Magistratus id crimen admittat, est publicum crimen, sed admixtum privato, atque ita unico facto duo continentur delicta, privatum, quatenùs concussionis nomen retinet; publicum, quatenus repetundarum sanctionem respicit, *text. in L. jubemus, cum L. seq. Cod. ad L. Jul. repetund.* Ita Menoch. *n. 11. ubi supra.*

Decimo quinto aliquid ex historiis delibando indignitas hujus furti constabit. Nationes omnes execrabile, & pernicioſum bono publico tale crimen duxerunt. Demosthenes *Orat. contra Timocratem*, indicat, Heliastarum Judicū Athen s juramentum emitti solitum, hac formula: *Judicii causa neque dona, munerave ulla accipiam, neque in meam rem alius.* Celebre est quod *Valer. Maximus Libro 6. cap. 3. & Ammian. Marcel. Libro 23. & Herod. in 5.* narrant de Cambise, Persarum Rege, quod cum Sisamnes Judex per sordes judicasset; ei detracta cute, operuit eadem Tribunal; in eoque jussit Otanem Sisamnis filium sedere, ut intelligeret, quid maneat Judices pecunia judicantes. Narrat quoque Alexander ab Alexandro *Libro 3. Genial. cap. 5.* quod Darius Persarum Rex, Sandochem Acolidis Præfectum, qui pecunia judicaverat, cruci affixit. Narrat Aelius *Lampryd. in Alex. Sever.* Quod hic justissimus Imperator, sic dicere consuevisset, in furem Judicem paratum se habere digitum ad oculos illi eruendos; Quodque, cum Septimius Arabinus reus hujus delicti, sed sub Heliogabalo liberatus, inter Senatores Alexandrum salutatum accessisset, Imperator exclamavit: *O Numina, o Jupiter, Arabinus non solum vivit, sed etiam in Senatum venit!* Narrat *Sveton. in Julio cap. 43.* Quod Julius Cæsar repetundarum convictum ordine movit; Et quamvis L. Piso Tribun. Plebis Legem primus de pecuniis repetundis Censorino, & Manlio Coss. tulisset, ut scribit Cicero *in Bruto seu de clar. Orat.* hanc tamèn collapsam idem Julius Cæsar restituit, *L. 3. L. Lex Julia §. hodie ff. ad L. Jul. rep.* Quas esse Cæsaris sanctiones ostendit Cicero *Epist. 1. ad Q. Fratrem, & ad Attic. Libro VI. Epist. 1. Paul. Manut. in Commentar. de Legib. Rom.* Narrat *Ammian. Marcell. Libro XVII.* Quod Cornelius Gallus, Summa Rerum Romanarum tenente Octaviano, cum ab Egypto reversus fuisset hujus furti incusatus, stricto incubuit ferro metu pœnarum imminentium. Quare *Horat. Libro 4. Carm.*

Judex honestum prætulit utili, &
Rejecit alto dona nocentium
Vultu &c.

Obstat 1. Licet Judici munera accipere tamquam mercedem laboris, textus in *can. dicat 25.* 16
caus. 23. q. 5. ibi .. Partem emolumenti tribuendā
.. asserit tamquam mercedem laboris; atque ideò
.. falsi evincitur assertio, quæ defenditur.

Ad hoc responderi potest; id permitti, cum Judex tenuem, vel nullam habet mercedem, juxta opinionem quamplurium; Verùm quid opus confugere ad Auctores, si quomodo id fit intelligendum, clarè dispositum reperias in Jure. Ut sanè Theologi res similes decidere volentes, ope Juristarum indigeant ad benè fundatam, extructamque de moribus Theologiam. En igitur textum expressum in *Auth. ut Judices sine quoquo suffrag. in fine ejusdem in Edicto Constantini, quod incipit Quantam jubectorum*, in cujus Edicti fine hæc habentur .. Sancimus, & ab
.. eis præsumere accipere a nostris subjectis, nisi
.. tantùm, quod eis administrat Resp. Aut si non
.. est aliquid eis publicum salarium, quam-
.. inculpabilis antiquitas definivit: ut a spontaneis

.. ipsis, magis quàm ab invitis accipiant, & hoc .. parum, & quantum eis, ad mediocrem suf- .. ficit vitæ gubernationem. Noster verò textus, .. qui in Titulo adducitur, *in cap. statutum §. insuper de Rescript. in 6.* declarat quantitatem, his verbis: *Nisi forsan esculentum, vel poculentum meræ liberalitate oblatum*, quod paucis *possit diebus consumi*. Id verò ex circumstantiis pendendum, quæ habentur in *cap. & si quæstiones de Simon.* Ejusmodi esculenta Xenia vocantur, quæ dicuntur munera hospitalia permissa jam tum apud Græcos, ut est apud Ulpianum in *L. solet 6. ff. de Off. Proconsi.* ibi: *Non verò in totum Xeniis abstinere debebit Proconsul* (& infra) *vetus Proverbium est ἔντε κάντα ἐυτε τανῦτα ουτε παρὰ πάντων. Nam valde inhumanum est a nemine accipere, sed passim vilissimum est.* Et Modestinus in *L. plebiscito 18. ff. de Off. Præsid.* ibi .. Plebiscito continetur, nequis .. Præsidum munus, donumve caperet, nisi escu- .. lentum, poculentumve, quod intra dies pro- .. ximos prodigatur. Quem textum Faber in Rational. intelligit, ubi non satis Judici per Principem provisum est. Et hoc tempus consumptionis ad duos, vel tres dies porrigitur, Passerinus in dicto *cap. statutum* 10. *§. insuper de Rescript. in 6. art. un. n.* 244. quem sequitur Amostazzo *de cauf. piis Libro VIII. Tomo 2. cap. 7. n.* 48. Distinguuntur propterea munera a Xeniis in dicta *L. plebiscito*. Quod munera Judex recipiens sit fur, secùs ubi Xenia non respuat, locus elegans Plinii *Libro 4. Epist. 9.* ibi: Homo simplex, & .. incautus, quædam a Provincialibus ut amicus .. acceperat, nam fuerat in eadem Provincia .. Quæstor. Hæc accusatores furta, ac rapinas; .. Ipse munera vocabat. Sed Lex quoque mune- .. ra accipi vetat. Ratio est; nam dolus commis- sus non præsumitur pro modica re, *L. si oleum 9. §. meritò juncta L.* 10. *ff. de dolo*, quem notat *Amostazzo ubi supra n.* 45.

Ad doctrinã uberiorem placet subiicere verba *Laymann Libro III. de Just. Tract. 4. cap. 4. n.* 10. .. Deinde licèt Judex, Tabellio &c. sufficiens sa- .. larium habeant. Nihilominùs, cessante scan- .. dalo, & prohibitione Legis positivæ, accipere .. aliquid possunt tamquam pretium laboris, ac .. diligentiæ extraordinariæ, ad quam alioquin .. non obligantur, veluti si Judex angendo la- .. borem alicujus causam, sine aliorum damno .. velociùs expediat. In hac quoque sententia est *Diana Resol. Moral. P. 3. Tract. 5. Resol. 45. & P. 3. Tract. 6. Resol. 4. P. Stephan. de Neapol. de Præcep. Jur. & Justitiæ par. Libro 1. cap. 2. n.* 36. *Seraphin. decis.* 825. ubi Bulla Gregor. XIII. quæ innovat dispositionem *Bonifacii VIII. in Extrav. 1. de sent. excom.* declaratur, diciturque procedere tantùm in Curia, non extra, & non ubi pro compensando extraordinario labore munus collatum fuisset. Verùm, ut dicam, quod sentio; cum supra ex tàm multis auctoritatibus pervicerim genus furti admittere talem Judicem; non video, cur supponatur a præcitatis Theologis deesse præcisam Legis prohibitionem, ut adnotavit etiam *Sabellus in Discursu Generali initio summæ n.* 37. his ergò non acquiesco.

Secundo opponitur. Furtum invito domino fit, *L. inter omnes 46. §. rectè ff. de furt.* ibi: *Solus fur est, qui attrectavit, quod invito Domino se facere scivit;* Atqui Judex munera accipiens, nil contrectat invito eo, qui munera largitus est; Nam volens donat; Ergo receptio munerum facta per Judicem, nec furtum est; neque is ad restitutionem obligatur.

Pro responsione illud statuamus, oportet; quod donatio formam Juris transgrediens dona- 17
tio non est, *cap. Pastoralis 7. in fine de donat.* .. ibi: Sed ut Episcopi donatio sit legitima con- .. sensus est sui Capituli requirendus. Firmat id ipsum *Leotard. de usur. q. 99. n. 24. Anacl. de Usur. §. 1. n.* 3. Ad hoc quoque pondero textũ a nemine adductũ, in *cap. ut nostrum 1. ut Ecclesiast. Benefic. §. porrò*, ibi .. Porrò cum donatio fuisset occulta, .. & ideò suspicione non careret. Si hæc, quæ tradit Innocentius III. vera sunt; interrogo, cur donatio in nostra specie suspicione non careat? Et quomodo vere legitima reputari possit? Finge occultè donare conjugem conjugi; Quia concordia conjugum pretio conciliari videretur, improbata, ac nulla donatio; ut scribit *Ulpianus in L. hac ratio ff. de donat. inter vir. & uxor.* En igitur, quod & in se donatio facta Judici nulla est, eoque etiam evidentiùs, utpote occultè facta; imo hoc quod est donatum adhuc alienum est, ut patet ex *can. quid dicam in fine 14. q. 5.*

Hinc elucet ad oppositionem, quid ultrò res- 18
pondendum occurrat; Ejusmodi namque donatio, si intimè donantis animus, consideretur coactione habet: sicut usuræ, etsi solvantur titulo liberalitatis, adhuc usuræ sunt, ut ante monuimus ex *Leotardo*, quia intimus animus donantis vim quandam habet, ac repugnantiam, nemo enim suum jactare libenter creditur, *L. cum de indebito in princ. 4. vers. sin verò ff. de Probat.* Hinc sequitur obligatio restituendi; utcumque negent Theologi quamplures. Ego verò restitutionis obligationem censeo inevitabilem, cum S. Antonino *in 3. Parte Tit. IX. cap. 2. §. 8. vers. verumtamen*. Si enim hoc quoddã furtũ est, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatũ, textus in *cap. peccatum 4. de Reg. Jur. in 6.* ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum, can. quoniam dist. 18. cap. cum tu de usur.* Et præcisè id habetur *in cap. statutum §. si quid autem de Rescript. in 6.* .. ibi: Si quid autem contra Constitutionem .. præsentem receperit, ad ipsius restitutionem .. integram teneatur. Et confert textus in *cap. exigit de Censib. in 6.* ibi: *Recipiendo munera* (& infra) *duplum ejus, quod receperint, Ecclesiæ, a qua id receptum fuerit, infra mensem reddere tenentur.* Item, & textus in *Auth. Novo* Jure *Cod. de pan. Jud.* ubi restitutio hæc munerum præcipitur, & consonat textus *in L. 1. Cod. ad L. Jul. repet.* Falsum est proinde, quod Jure Naturæ esset obligatio restituendi, ex hoc, quia

resti-

reſtituere donanti Jus naturæ non obligat, cum ſi donarit, injuria ab accipiente nulla facta ſit. Hoc fundamentum eſt in aqua poſitum; & tamen plures in eo adſtruunt opinionem contrariam, ut notat Sabellus *diſcurſu gener. initio Summæ num.* 74. Quæro ab hit, au in materia morum tutior pars ſit eligenda? Si hoc admittunt, ut planè coguntur, textur in *cap. audientiam de homic. in cap. illud* 5. *de ſent. excom. in cap. juvenis de ſponſal. Fagnan. in cap. ne innitaris de Conſtit. n.* 171. Idemque *n.* 191. exponens regulam aliam; *In dubio melior eſt conditio poſſidentis*, ſic ait: *Hanc regulam ſolùm procedere in foro judiciali, non item in materia morali.* Adhæret *Anaclet. Tomo V. Tit.* 27 *n.* 16. *& ſeq.* Si hoc igitur admittendum eſt; Ergò ut dimittatur peccatum, quod eſt patratum in receptione talium munerum, reſtitutio facienda eſt, *Covarruvias in cap. peccatum de Regul. Jur. in 6 Parte* 2. §. 2. *n.* 6. *Verſ. video tamen* - Rectè igitur ſentiunt *Cardin. de Lugo Tomo* 2. *de Juſtit. diſp.* 37. *n.* 133. *Corduba Lib.* 2. *quæſt.* 36. *Rodriguez in verbo Judex caſu* 183. *Concl.* 1. *Bannes* 2. 2. *q.* 71. *art.* 4. *dub.* 4. *Medina in Sum. pag.* 282. & alii apud *Menoch. de Arbitr. caſu* 342. *Cent.* 4. qui noſtram tuentur opinionem, licèt aliis ducti argumentis, quibus ſatisfacere conatur *Morla in Empor. Jur. Tit.* 2. *quæſt. IX. n.* 7. *pag.* 139. ſed adhuc ratio furti inevitabilis eſt, & nulla poteſt infirmari reſponſione, atque convelli. Conferunt *Conſtitutio* 24. *Gregorii XIII. Bullar. Novo Tomo* 2. *& Alexandri VII. Conſtit. XIX. Bullar. Novo Tomo VI.* de quibus *Conſtant. Tomo* 1. *ad Stat Urbis annot. V. art.* 4. *n.* 228. *& annot.* 1. *a n.* 124. *ad ſeq.* & de conſtitutione *Pauli* 2. 3. *Bullar. Novo Tomo* 1. Bouſiniur *in Bannim. cap.* 37. *ſupplet. n.* 67 Denique notetur ſententia textus *in can. non ſane cauſ.* 14. *q.* 5. qui loquens de muneribus datis Judicibus, hæc habet „ Multò ſceleratiùr utiquè pecuuia ſumitur, quia ſceleratè etiam quamvis a volentibur datur (& infra) „ Qui verò contra jus ſocietatis humanæ furtis, „ rapinis &c. abſtulerit, reddenda potiùr, quàm „ donanda cenſemur. Neget jam, qui poteſt deeſſe voluntatem in tali donatione, & eam non eſſe genur furti, & non obligari recipientem ad reſtitutionem.

Oppouitur 3. Propoſitum, & voluntas diſtinguunt maleficia, *can. propoſito* 32. *q.* 5. Ergò cur non poſſunt Judici dari munera ad redimendam ſaltèm vexationem. Et traditum eſt ſupra *hoc Libro Tit.* 3. *diſſert. V. n.* 39. Quod probant textur *in cap. prohibeas de mag. in can. quæſitum* 2. *q.* 3. *& cap.* 1. *de uſur.* qui textus probant, licitum eſſe redimere vexationem.

19 Proponitur nunc quiddam ſeriò excogitandum. An licitum ſit Judici quid tradere ad redimendam vexationem injuſtam. Quid dicendum? Videtur id licitum ex textu in *cap. dilectus* 28. *de ſimon.* ibi „ Promiſit ei certam quantitatem „ pecuniæ ſe daturum, ut ab ipſius deſiſteret „ læſione; Obligat Pontifex eum, qui accepit, his verbis: *Reſtituere, quod accepit*. Quare diſtinguendum inter dantem, & accipientem. Licitum eſt dare ad redimendam vexationem, & ſic textus objecti intelliguntur. At vexantis receptio injuſta eſt, nec contra elicitur ex textu in dicto *cap. dilectus* quatenùr ait „ Reſtituere quod acce- „ pit, ſi eum contra promiſſionem ſuam veniſſe „ conſtiterit, compellatis, quaſi dicat Cæleſtinus *ibid.* quod vexans tunc tenetur reſtituere, cum venit contra promiſſionem; Ergo non tenetur reſtituere, ſi promiſſionem impleat. Falſa hæc illatio; nam, ut gloſſa *ibidem* verbo *promiſſionem*, ait, ſupplendum eſſe verbum *Maximè* Nam ex concuſſione accipiens obligatur ad reſtitutionem, *L. quod evitandi Cod. de condict. ob turp. cauſ. can. ſi res* 14. *q.* 6. *can. falſas de pœnit. diſt.* 5. *can. non ſanè* 14. *q.* 5. erratque Morla *ubi ſupra*; qui contrarium putat *n.* 15. Tenetur ergo recipiens reſtituere; Licitè tamen actus dandi exercetur, *L.* 1. *ff. de condict. ob turp. cauſ. L.* 4. *Cod. eod.* ut ex his locis, aliiſque Gibalinus *de Simonia quæſt. XVIII. conſect.* 4. *num.* 3.

(g) *Non eſt.*

DISSERTATIO V.

De furto in neceſſitate extrema. Pulcherrima Mendoza expoſitio adducitur.

EXperiar, an articulum latè patentem in pauca redigere contingat. Articulur, in quo prolixè 20
inſiſtunt Scriptores, eſt: *an fur ſit, in extrema neceſſitate ſubripiens?*

En textum hac ſuper re, *in cap. ſi quis* 3. *de furt.* ibi „ Si quis pro neceſſitate furatur fuerit „ cibaria, vel veſtem, vel pecur per famem, „ aut nuditatem, pæniteat hebdomadas tres.

En, & propoſitionem damnatam, ab Innoc. XI. 21
quæ eſt in ordine 36. ibi „ Permiſſum eſt furari, „ non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam „ in gravi.

Pondera utrumque jam; ut tanta res exigit. Quid inde putas deducendum? An quod in extrema neceſſitate furtum ſuam exuat pravitatem? At obſtat propoſitio damnata ab Innoc. XI. ut putat Anacletus *in Decretal. Libro V. Tit. XVIII.* §. 1. *n.* 26.

Ego ſic veriùr dicendum arbitror: *in extrema neceſſitate, quod furtum videtur, propriè non eſſe furtum*.

Probo hoc. Neceſſitas extrema res communes facit, *can. diſcipulos de conſecr. diſt.* 5. ibi: Diſci- „ pulos, cum per ſegetes tranſeundo vellerent „ ſpicas, & ederent; Ipſius Chriſti vox inno- „ centes vocat; Quia coacti fame hoc fecerunt- „ Addo textum *in can. ſicut* 8. *diſt.* 47. ibi: „ Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudo- „ rum indumentum eſt, quod tu recludis, & *in L.* 2. *ff. ad L. Rhod. de jactu* §. *eum in eadem navi*. Atqui furtum tei propriæ non datur, *L.* 55.

§. *fin.*

§. *fin. ff. de furt.* ergo hoc furtum non eſt.

Probo inſuper. Neceſſitas a lege eximit, *cap. quanto de conſuet.* ibi „ Ex neceſſitate, quæ le„ gem non habet, *L. non ſolum §. fin. ff. de excuſ. tut.*

Probatur adhuc *ex can. ideo §. ſi ergo Gratiani* 25. *q.* 1. ibi „ Abimelech quando venit „ ad David, & dedit ei panes propoſitionis, de„ quibus non licebat edere niſi ſolis Sacerdoti„ bus, & comedit ipſe, & pueri ejus. Cur hoc factum irreprehenſibile? propter neceſſitatem famis; ut gloſſa notat in *can. diſcipulos de conſecr. diſt.* 5.

Probatur ulterius. Quia licet ſanguinem ſuum redimere, *L.* 1. *in fine ff. de bonis eorum, qui antè ſentent.*

Ignoſcant igitur *Barboſa*, & *alii*, & noviſſime Viva *ad propoſitionem* 36. *Innoc. XI.* Qui rei ſubtractionē in hac circumſtantia furtum dicit; mirificè ſe involvens; modo enim ait, hoc eſſe *furtum*, modo ait, patientem talem neceſſitatem *poſſe* rem ſubtrahere. Si furtum eſt; delictum eſt. Si delictum; quomodo *poteſt*? & in eundem ſcopulum impingit *Anacletus ubi ſupra*. En quomodo ſe res habeat. Videtur hæc *contrectatio*, & malè ſonat, quia invito domino fieri videtur. Malè ergo ſpeciem præſefert.

Ex hoc nunc ſe prodit juſtitia deciſionis in textu laudato *in cap. ſi quis* 3. *de furt.* dum ait: „ Si quis pro neceſſitate furatus fuerit cibaria, „ vel veſtem, vel pecus per famem, aut per nu„ ditatem, pœniteat hebdomadas tres. Si red„ diderit, non cogatur jejunare.

Cur *pœniteat*? Qui licitè rem ſubtraxit? Audi
22 reſponſionem Doctiſſimi Mendozæ *ad Concil. Illiberitan. cap.* 15. *Libro* 2. *ad Canon. V.* ait enim: „ Quod pœnitentiâ priſci Patres indici, & agi vo„ luerint, tam pro malis, quàm pro his omnibus, „ quæ mali ſpeciem naturâ ipſa præſeferebant: „ eaque ratione furto (ſi furtum jure dici poteſt) „ vel homicidio caſuali (ſi homicidium muncu„ pandū eſt pœnitentiâ præſcripſerunt (& infra) „ Pœnam autem ſine culpa, & ſi non ſine cauſa, „ imponi poſſe, ſancitum eſt, *cap. ſine culpa de „ Reg. Jur. in* 6. Antiquarum autem pœnitentiarū „ leges, cum jam uſu eſſe deſierint, non eſt, cur „ hujus canonis ſanctione, & pœnitentiali Theo„ dori ad liberandos reos pœnitentes, impedian tur Sacerdotes. O verè auream expoſitionem! O peropportunum Ariadnæ filum, ad extricandum ſe a labyrinthi perplexitatibus!

Extremam verò neceſſitatem hic accipe, imminens vitæ periculum, cui aliter quam per hanc ſubtractionem ſubveniri nequeat, *Farinacc. de furt. q.* 174. *n.* 69. an ad dedecus, ad amentiam, ad proximum periculum labendi in peccatum mortale hæc extendatur, quæ dicitur extrema neceſſitas, declarat *Viva ubi ſupra n.* 3. *Barboſa in cap.* 3. *de furtis in addit.*

(*b*) *Fraudolenta.*

DISSERTATIO VI.

Inventor, rem caſu repertam niſi reddat, fur eſt. Quomodo id intelligatur.

PLacet verba Canonum, quos Titulus noſter adducit, ad lucem doctrinæ traditæ, tranſcribere. 23

In *can. ſi quid* 6. *cauſ.* 14. *q.* 5. hæc habentur: *ſi quid inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.*

In *can. multi cad. cauſ. et q.* hæc habentur: *Multi ſine peccato putant eſſe, ſi alienum, quod invenerint teneant: & dicunt, Deus mihi dedit.*

Inventor ergo ut liber ſit a furto, per præconem aut libellum, vel publicè, e ſuggeſto curare debet, ut denuncietur, rem eſſe inventam, nullum ob hoc præmium petens, *L. falſus* 43. §. *proinde* 8. & §. *quid ergo* 9. *ff. de furt. Covarr. in cap. peccatum* 4. *parte* 2. *relect.* §. 5. *n.* 3. *de Reg. Jur. in* 6. Quod ſi non appareat, qui ſe dicat, comprobetque Dominum, ſi inventor inops ſit, retinere poterit; ſin dives, pauperibus diſtribuet, vel in uſus pios inſumet rem inventam, En textum expreſſum *in can. nemo qui rapit* 14. *q.* 5. ibi „ Si eos, quorum fuit, in„ venire non potuit Eccleſiæ, vel pauperibus „ tribuat.

Nec quod diximus; ſi inventor inops ſit, rem inventam retinere poſſe, evertunt textus *in cap. conſuluit* 25. & *cap. per noſtras* 26. *de Jure Patron.* 24 & *cap. fin. de Inſtit.* Quatenus in his locis traditur, neminem ſe ipſum præſentare poſſe ad beneficium.

Reſpondetur, eos textus ad rem non pertinere, procedunt enim ex ſpeciali prohibitione, nempe ob ambitionem, quam Canones exhorrent, ut rectè eos accipit *Barboſa in can. nemo qui rapit cauſ.* 14. *q.* 5. *n.* 6. *ex Gloſſa*, in verbo *ingerere in d. cap. per noſtras*, & eſt textus in *can. in ſcripturis* 8. *q.* 1. *in L. ſi quemquam Cod. de Epiſc. & Cler.* Quid quod, & Patronus poteſt filium proprium præſentare, *cap. conſuluit de Jure Patron.* quia regula, quod pater, & filius eadem perſona reputentur in ſpiritualibus non obtinet, *cap. fin. de Iud. in* 6. utilitas tamen, quis non videt, effectu conſiderato remanet domi, notat Gonzal. in *cap. per noſtras* 26. *de Jure Patron.* & ideò eò progreditur Barboſa *in can. nemo, qui rapit* 16. *q.* 1. ut putet etiam ſi inventor ad pinguiorem fortunam devenerit, juſtè rem inventam, quam ut pauper tetinuit, non teneri pauperibus diſtribuere *ex Navarro de reſtit. Libro* 4. *cap.* 2. *n.* 57.

(*i*) *Can. Rapinam.*

Emptor rei furtivæ, tenetur etiam cum jactura proprii pretii, rem domino reſtituere.

DIgnam cognitu ſententiam comprehendit textus in Titulo noſtro adductus *in can. rapi-* 25

nam

nam 5. *causa* 14. *q.* 5. Et ejus verba: *Rapinam emere non licet, nisi ea intentione, ut, cui est ablata, reddatur.*

Ergo, qui rem emit furtivam non potest, parta delicti cognitione, contractum rescindere, & rem furi restituere venditori; sed res domino reddenda. Consule Theologos ad hunc, illumque auctorem, te mittent. Ego fontem ostendo, nempe canonem præadductum. Rationem reddo. Quia alias hoc esset contrectare rem alienam invito domino, quod est a Jure prohibitum, L. 1. §. *furtum ff. de furt.* sed quod magis est; etiam nullo sibi reddito pretio, tenetur emptor rem hanc domino reddere. L. *si mancipium Cod. de rei vind.* L. *incivilem Cod. de furt.* ut ex his locis probat *Ioann. Valer. Tract. differ. utriusq. fori verbo repetitio differ. V.* & approbat hæc *Barbosa in dicto can. rapinam* 5. *n.* 1.

Ad rem pertinet textus *in cap. qui cum fure* 4. *de furtis* ibi: *Qui cum fure partitur, odit animam suam. Non fur solùm, sed ille reus tenetur, qui furtè conscius quærente possessore non indicat.* ex quo textu id deducit *Gonzal. ibid. dum n.* 4. ita loquitur: *Quare is, penes quem res furtiva invenitur, eam restituere domino petenti tenetur, etiam si rem pretio emerit.* Videndus Zoesius *ad hunc Tit. in Decretal. n.* 14.

(*k*) *Propositionem.*

In compensatione quandoque furtum consideratur. Quæ conditiones excusent.

26 INnocentius XI. proscribendam duxit hanc propositionem, quæ in ordine, est XXXVII. *Famuli, & famulæ possunt occultè heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Quam propositionem explicans *Viva*, ait *n. XI.* quod famuli ad compensandam operam suam subripientes, ad restitutionem teneantur. Ratio prohibitæ compensationis, in hac specie est; Quia cum pretium, seu stipendium laboris, sit summum, medium, & infimum, si famulus paciscatur de pretio infimo, hoc sibi unicè debitum est; Ergo ultra illud adimendo aliquid; hoc furtum est. Sicuti si paciscar in venditione pretium infimum, eo venditor contentus esse debet, *cap. cum dilecti* 3. §. *tandem*, & §. *quia vero de empt. Viva ubi supra n.* 6. *pag.* 91. *Zoesius ubi supra n.* 9. & 10. *Azor. Inst. moral. Parte* 2. *libro* 2. *cap.* 39. Quod quidem juxta forum internum putat procedere *Pacion. de locato cap.* 42. *n.* 16. qui hæc ait: *Admisso, quod talis subreptio non sit verè, & propriè furtum, nec furti pœnas mereatur &c. negari non potest ita subriptentem delinquere etiam delicto punibili*, ea ratione, quia remo sibi jus dicere potest *text. in* L. *nullus Cod. de ludic.* L. *quod extat* §. *ult. ff. quod met. caus.* L. 7. *Cod. unde vi Vinn. in Partit. Libro* 3. *cap.* 1.

Ne igitur subripiens in hac specie saltem quoad forum externum delinquat.

Primo exigitur, ut creditum sit certũ, *Gratian. discept.* 734. *num.* 13.

Secundo, ut non suppetat remedium judicii, ob magnum periculum, *Molina de Just. q.* 691.

Tertio, ut ab eo, qui subripuit, certior reddatur Dominus, nil famulo se ulterius debere, *Molina ibid. & Pacion. ubi supra n.* 21.

Videndus *Gibalin. de Univ. Negot. Tomo* 2. *Libro* 5. *cap.* 2. *art.* 9. *& de Censur. q.* 5. *confect. VIII.*

(*l*) *Infamem.*

Infamia pœna est furti manifesti. Episcopus in ea dispensare potest.

INfamia pœna est subsequens furtum. Sed hoc procedit, si furtum sit manifestũ, textus *in can. infames* 17. *caus.* 6. *q.* 1. ibi: *Infames esse eas personas dicimus &c. similiter fures*, ita ex hoc textu *Arnold. Corvin. Aphorism. Libro* 4. *Tit.* 23. consonat textus in *can. constituimus* 9. *caus.* 3. *q.* 5. ibi: *Maleſici, furos sacrilegi &c. quia infames sunt.* Sed clarius id decisum in *cap. ex literis* §: *mandamus de furtis* ibi. Nec est super „ hoc nota vel infamia manifesta respersus &c. „ ad sacros ordines non dubites promovere. Ex quo textu deducitur, quod fur occultus promoveri ad ordines potest, ut *ibid. Gonzal. n.* 3. Et Episcopo in tali infamia, & irregularitate jus est dispensandi; Quia furtum est de criminibus minoribus adulterio, *cap. at si Clerici de Iudic.* ut ex hoc textu Thesaur. de Pœnis *Parte* 2. *cap.* 1. *verbo furtum n.* 1. *vers. limita.* Videndus quoque *Gonzal. in cap. ex literis n.* 3. *in fine de furt.* 27

(*m*) *Statuto.*

Statuto generali imponi potest ab Episcopo pœna excommunicationis adversus furantes.

EPiscopus deterrere a furto potest suos subditos imponendo in statuto pœnam excommunicationis; id satis luculenter constat *ex cap.* 2. *de const. in* 6. ibi „ Statuto Episcopi, quo in om- „ nes, qui furtũ commiserint, excommunicatio- „ nis sententia promulgatur: subditi ejus fur- „ tum extra ipsius Diœcesim committentes mi- „ nime ligari noscuntur. *Augustinus Barbosa ad hunc Textum n.* 4. hæc ait: *Covarr. in cap. almæ mater P.* 1. §. 1. *n.* 10. *intelligit de sententia excommunicationis a canone vel statuto prolata, non ab homine.* Ratio est, quia pro futuris delictis excommunicatio ferri non debet, *cap. Romana* §. *caveant de sent. excomm.* Statuto tamen generali id effici potest, *cap. a nobis de sent. excom. latè* Passerinus *in dicto cap. ut animarum* §. *statuto de Const. in* 6. 28

(*n*) De-

(n) Demum.

DISSERTATIO VII.

Clerici furis manifesti damnatio juxta formam celeberrimi textus in cap. cum non ab homine 10. de Jud. *exponitur accuratè.*

CÆlestini III. Constitutio memoratu digna est, & a nobis exponenda paulò uberiùs; quæ habetur in *cap. cum non ab homine* 10. *de Iudiciis*. En Pontificis verba .. In prima ergo consultatione taliter respondemus, quod si Clericus in .. quocumque ordine constitutus in furto, vel .. homicidio, vel perjurio, seu alio mortali crimine legitimè fuerit deprehensus, atque convictus, ab Ecclesiastico Judice deponendus est. .. Qui si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet; deinde contumacia crescente .. anathematis mucrone ferìri; postmodum verò si in profundum malorum veniens contempserit, cum Ecclesia non habeat ultrà quid .. faciat, & ne possit ultra esse perditio plurimorum per sæcularem comprimendus est potestatem; Ita quod ei deputetur exilium, vel .. alia pœna legitima inferatur.

29 Sistam primò, in exponenda depositione, quam indicat textus, dum ait: *ab Ecclesiastico Iudice deponendus est. Qui si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet*. At quomodo si Clericus depositus est, remanet sub potestate Ecclesiastica?

30 Observandum, quod depositio illa, de qua textus loquitur, est simplex, quæ non privat Clericum privilegiis clericalibus, & verbalis dicitur; Sic exponit Morellus *cap. 2. in Theorica Praxi civili, criminali Canon. Observ. IX. n. 6. pag.* 181. Privat ergo tantummodo ab altaris ministerio, a beneficio, vel exercitio Pontificalium, vel a jurisdictione, *cap. veritatis de dolo, & contumacia cap. at si Clerici de Iudic.* Et talem depositionem aliquandò esse limitatam, ut privet alternativè, vel a solis Pontificalibus tantùm, vel a jurisdictione, docet *Gonzal. in cap. si quis n. 7. de Clerico excomm.* Non autem effectum habet exuendi Clericum privilegio fori, *cap. at si Clerici §. de adulter. de Iud.* ibi: *Sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus Curia sæculari tradere*. Imo cum in Iure mentio est depositionis, indigitatur depositio simplex *Barbosa de Pot. Episc. alleg.* 110. *n.* 5. Et Pellegrinus *in Praxi Parte* 4. *sect.* 3. *n.* 69. quiddam observat de diminuto rigore Canonum, verba transcribam, ut studiosus juris rem cognitu necessariam percipiat: .. Est tamen advertendum, quod cum hodie non .. multum attendatur ad quosdam Canones antiquos, qui de facili imponebant pœnam depositionis &c. ob nullum delictum deponendus .. est Clericus, nisi in Jure specialiter exprimatur. Tale autem delictum est, de quo agitur in textu, quem explicamus, nempe furtum, quod ex circumstantiis in textu adductis crimen maximum dici possit, *cap. tua de panis* ibi .. Ad illud, quod .. a nobis tertio requisisti, qualiter Clerici in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi puniri debeant: Respondemus; Quod a .. suis ordinibus degradati, detrudi debent in arctis Monasteriis. Quem textum ad hoc adducit *Pellegrin. ubi supra n. 69. in fine*. Sed quod ait textus in dicto *cap. tua* de detrusione in Monasterium; jam ejus loco successit, ex praxi damnatio ad triremes, ut tradit *Morellus ubi supra n.* 13. Regrediendo ad textum, quem potissimè explicamus; non mirum si Clericus furti reus post depositionem adhuc remanet sub Ecclesiastica potestate; Nam ea depositio, quæ præscribitur a Pontifice, debet esse simplex.

31 Sistam secundo in exponenda depositione alia, quam supponit præcessisse textus noster, dum ait, *per sæcularem comprimendus est potestatem*, ut etiam deducitur *ex can. Sacerdotum* 18. *caus.* 11. *q.* 1. ubi tradendus Curiæ sæculari prius degradatur. Hæc igitur degradatio, est exauctoratio, ut vocatur *in cap. degradato de pan. in* 6. Hæc spoliat privilegiis clericalibus; Nam in ea, sic dicitur ab Episcopo, qui explet hunc actum: *Auctoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio clericali*, quæ verba extant, *in cap. degradatio in fine de pan. in* 6. In Pontificali Romano Urbani VIII. auctoritate recognito, *Tit. de degradat.* hæc addita proferuntur a degradante: *& veluti clericalis professionis indignum redigimus te in servitutem, ignominiam habitus sæcularis, ac statu*s. Tandem hæc adduntur post tonsuram deletam: *Pronunc amus, ut hunc exutum omni ordine, ac privilegio clericali, Curia sæcularis in suum forum recipiat degradatum*. Fit autem hæc exauctoratio præsente potestate sæculari, *cap. novimus d. V. S.* qui textus simul finem, cur hæc exigatur præsentia, declarat; ibi: *Sæculari foro applicetur, cum ab Ecclesiastico foro fuerit projectus; Ejus enim est degradatio celebranda præsente sæculari potestate, & pronunciandum est ei, ut in suum forum recipiat degradatum*. De hac degradatione *Concil. Tridentin. sess. XIII. cap. 4. de reform.*

32 Sistam tertiò in aliis verbis nostri textus: *qui si depositus incorrigibilis fuerit*. Dico id accuratè observandum, quod ut Clericus dicatur incorrigibilis, debet esse incorrigibilis in delictis enormibus, quæ mereantur depositionem, & habentur *in cap. pro humani de homic. in 6. in cap. ad falsariorum de crim. falsi in cap. ad abolendam de haret. in can. si quis Sacerdotum* 11. *q.* 1. tale etiam delictum procurantis abortum fœtus animati *Sixtus V. in Const. Effrenatum* 87. introeuntis in Conclave alinnde quàm per ostium *Pius IV. in Constit. Eligendi* 63. §. 19. Exercentis frequenter nefandum crimen *5. Pius V. in Const. Horrendum*. Sollicitantis mulierem in confessione *Gregor. XV.*

in Const.

in Conſt. Univerſi Occidentis vel mutilantis aliquem occaſione cauſæ pendentis in Curia Romana *Alexand. VI in Conſt. Horrendum* 72. Celebrantis Miſſam ſine ordine Presbyteratus *Clemens VIII. in Conſt. & ſi alium*, & Monetarii *Urban. VIII. in Conſt. in ſuprema*. Dico deinceps, quod ut clericus ſit incorrigibilis, taliſque declaretur, ſervandi ſunt gradus pœnarum, qui in noſtro textu exprimuntur. En pulcherrimam Declarationem Sacræ Congregationis, quam profert *Pignatell. Tom. III. Conſult. XX. n.* 23. *& Morellus ubi ſupra obſervat. XII. n.* 18. Hæc verò
33 ita ſe habet: *Sac. Congr. die* 5. *Maij* 1616. - *in una Lucana exiſtimavit, hujuſmodi clericum ita demum fori privilegium amiſiſſe, ſi prius fuerit a Judice Eccleſiaſtico declaratus incorrigibilis. Obſervata forma præſcripta in cap. cum non ab homine de Judic.*

Neque his obſtat textus *in cap.* 1. *de hom. in 6.* ubi traditur degradationem ipſo jure fieri in enor- 34
mi delicto, ergo non ſervatur forma noſtri textus, ut ponderat *Menoch. de Arbitrar. caſu* 425. *n.* 27.

Reſpondetur, imò & in eo caſu requiri degradationem realem, ut bene *Fagnan. in cap. novimus de V. S.* & ſatis conſtat ex *cap. at ſi clerici de Judic. & ex cap. ſuper eo de har. in 6.* Ut reſpondet etiam, ex his textibus *Morellus ubi ſupra obſervat. IX. n.* 33. Et ſi enim imponatur a Jure depoſitio; adhuc tamen adductæ auctoritates probant, realem exigi degradationem.

DE USURIS.

TITULUS VIII.

VOx Domini inſonuit: Legislator ſummus id præcipit: *Mutuum date nihil inde ſperantes*. Proh quàm multi obſtruunt aures ſuas, ut præceptum hoc tamquam inauditum ignorare diſſimulent! Menſarii, negotiatores, comprimite avaritiam: vultures eſtis debitorum, plus ex mutuo exigentes.

Hom. Odyſ. 5. 18. *Altius inſerto tumidentes viſcera roſtro.*

Nil tale ſacri canones patiuntur, & ne in Civitatibus tantum crimen invaleſcat, fideles a lenore, pœnarum impendentium formidine, deterrent. Et meritò; maxima enim eſt uſuræ (*a*) nequitia, ſeveriſſimèque idcircò punienda. Id conſtabit ex definitione, ex diviſione uſurarum in ſpecies ſuas; ac demùm conſtabit ex pœnis, quæ ad compeſcendam nefariam hanc lucri aviditatem imponuntur.

Principium ſit a definitione. Diluoidè definit uſuram Agathenſe Concilium *can.* 8 1. his verbis: *Uſura* (*b*) *eſt, ubi amplius requiritur, quàm datur*. Hoc amplius, quod ultra mutuum datum, lucratur creditor, omnis (*c*) acceſſio eſt, aut hæc pecunia ſit, aut quidvis aliud pretio æſtimabile; Aut per ſe lucretur creditor, aut per interpoſitam (*d*) perſonam: omne id lucrum uſuræ adſcribendum. Potrò, quum Agathenſe Concilium ait, uſuram eſſe, quod ſupra datum, requiritur, creditorem reſpicit; Et meritò; Nam (*e*) creditor uſurarius eſt, non debitor.

Deinceps, videamus, quot ſint uſuræ prohibitæ ſpecies. Contingere poteſt, ut mutuans, vel expreſsè paciſcatur lucrum ex ſolo mutuo; & tunc uſura expreſſa dicenda erit, vel ut ea ſub (*f*) involucro lateat,

diciturque uſura palliata, quæ per contractus ſerpit ſubtili fæneratorum nequitia. Latere poteſt uſura ſub contractu (*g*) emptionis cum pacto retrovendendi, *cap. ad noſtram 5. de empt. & vend.* aut ſi (*h*) cariùs vendatur ob dilatam pretii ſolutionem, *cap. in Civitate de uſur.* aut ſi cenſus (*i*) ematur, non obſervata forma præſcripta a S. Pio V. *in Bulla Cum onus.* Latere, item poteſt, ſub contractu (*k*) locationis, & conductionis; Quin etiã, & in (*l*) ſocietate ineſſe labes fœnoris poteſt: Nec non in (*m*) pignore, cùm, vel antichreticum pactum initur, vel commiſſoriæ Legis: Nec non in (*n*) depoſito, ſi deponens lucretur acceſſiones, vel ex mora depoſitarii, vel ob uſum depoſiti ei conceſſum: Similiter in (*o*) commodato, & in fidejuſſione uſura nonnumquàm (*p*) intervenit; in cambio (*q*) pariter, niſi ſervetur Conſtitutio celebris S. Pij V. incipiens *In eam*, quam præceſſit altera Pij IV. *Cum ſicut*. In vitalitio (*r*) quoque uſura ſubeſſe poteſt, ſi lucrum, juſtum, & legitimum titulum non habeat.

Uſuræ non (*ſ*) prohibitæ dicuntur abuſivè, ſortis acceſſiones, ſed alio ex titulo, quàm ex mutuo.

Tales ſunt uſuræ compenſatoriæ; quæ vel compenſant (*t*) periculum, vel damnum [*u*] emergens, vel lucrum ceſſans. Tales etiam, quæ ad redimendam [*x*] vexationem percipiuntur. Tales pariter, quæ titulo [*y*] liberalitatis obveniunt. Tales ulteriùs cenſentur, quæ compenſant fructus ad terminos textus in *L. curabit* (*z*) *Cod. de act. empti.* Imò in Concilio (*aa*) Provinciali Florentino approbato a *Leone X. cap. 12. de uſur.* ſtatuitur, miſſis creditoribus in detentionem bonorum debitoris, fructus ſine labis uſurariæ vitio deberi. Addatur, quod ſi pæna adjecta ſit ſpeciei debitæ, niſi res tradatur intra certum tempus, aut etiam obligationi faciendi, hoc quicquid eſt lucri, expers eſt uſurariæ [*bb*] labis. Denique quæſtus, qui ex Montibus [*cc*] comparantur, prohibitæ uſuræ adſcribi non poſſunt.

Audiant nunc fæneratores, qui facultates alienas rapere turpi lucro non dubitant, quibus pœnis ſubiiciantur. Probi hominis decus amittit uſurarius manifeſtus, utpote infamia notatus; & vilis, & turpis perſona reputatur, *can. infames §. porrò 3. q. 7.* ex quo quid inferatur; declarabitur in (*dd*) notis - Teſtamentum uſurarii manifeſti eſt (*ee*) irritum - Item ſepultura Eccleſiaſtica (*ff*) privatur - Non admittitur ad Sacramentum Pœnitentiæ, [*gg*] & Sanctiſſimæ Euchariſtiæ; imò, & idem excluditur ab Eccleſia Sancta Dei. *Trident. Seſſ. XXVII. in Decreto de obſerv. & evit. in cel. Miſ.* - *Concil. Illiber. can. XX.* In judicio verò cogitur edere ſuos [*hh*] codices; condemnatus remedio appellationis uti non poteſt, *cap. perniciosus de uſur.* domum denique, quam inhabitet, non reperiet, *cap. 1. de uſur. in 6.* - Is autem ſi Clericus ſit,

nec

nec ſacros ordines, nec officia, nec beneficia obtinere poteſt, *cap. inter dilectos de exceſſ. Prælat.* quod ſi ità delinquat in ſacris conſtitutus, habenſque beneficium, ſuſpenditur, *cap. præterea de uſur.* & inſordeſcens jam monitus, ab officio, & beneficio deiicitur, ac deponitur, *can. 1. diſt. 46. can. quoniam 14. q. 4.* Hæc de uſurariis manifeſtis, qui ſolùm hiſce pœnis afficiuntur.

Si de non manifeſtis uſurariis quærimus, quoad pœnas; Uſurarii non manifeſti incurrunt tantùm pœnas Juris divini, & naturalis, quæ ſunt (*ii*) reſtitutionis uſurarum, & æterni ſupplicii: æterni inquam ſupplicii. O pœnam omnium acerbiſſimam, extremumque malorum!

SUMMARIUM.

1 *JUre divino uſura prohibita.*
2 *Exponitur locus Deuteronomij.*
3 *Exponitur textus* in can. ult. 14. q. 4.
4 *Altera oppoſitio ſuperatur, & oſtenditur, quod verba Chriſti* D. Mutuum date nihil inde ſperantes, *non conſilij, ſed præcepti ſunt.*
5 *Ratio Juris naturalis uſuras prohibet.*
6 *Neque S. Pontifex in uſuris diſpenſare poteſt.*
7 *De Jure Gentium uſura ſunt prohibita.*
8 *De Jure Civili uſura tantùm toleratę, licèt contrarium defendat Lupus.*
9 *De Jure Canonum uſura prohibita.*
10 *Definitio uſuræ traditur.*
11 *Defenditur ex ſolo titulo mutui uſuram provenire, ut uſuram.*
12 *Rationibus id demonſtratur.*
13 *Confutatur Leotardus aliter nequitiam uſuræ exponens.*
14 *Difficultati occurritur.*
15 *Uſura committitur etiam aliud loco pecuniæ accipiendo.*
16 *Exponitur munus a manu, munus a lingua, munus ab obſequio.*
17 *Titulo liberalitatis aliquid accipere, uſura non eſt.*
18 *Elegans obſervatio de triplici fraude Legis prohibentis uſuras.*
19 *Fraus de re ad rem.*
20 *Fraus de perſona ad perſonam.*
21 *Clericus an cambio exponere poſſit pecuniam ſuam? remiſſivè; & additio.*
22 *Fraus de contractu ad contractum.*
23 *Uſurarius eſt ſolus creditor, non debitor.*
24 *De uſuris palliatis.*
25 *De modis cognoſcendi ſimulatos contractus.*
26 *Simulatio conjicitur ex perſona aſſueta fœnerationibus.*
27 *Simulatio præſumitur etiam ex pactis; & quomodo?*
28 *Simulatio ob pecuniam antea quæſitam.*
29 *Simulatio redarguitur, cum ineſt pactum donandi.*
30 *Simulatio ex clauſulis inſolitis.*
31 *Simulatio ex dilatione petendi uſuras.*
32 *Simulatio, ex verò ſimili.*
33 *Simulatio, ſi meliora prædia vendantur.*
34 *Alia ſimulationis argumenta.*
35 *Reſpondetur ad oppoſitionem, de actu liberalitatis.*
36 *Quæſtio ardua examinatur, coram quo Judice impugnandi ſint contractus ſimulati?*
37 *Solus Judex Eccleſiaſticus eſt competens in materia uſurarum; latè hoc demonſtratur.*
38 *Quid Florentiæ in hoc genere Judicij uſitatum?*
39 *Contrarijs argumentis occurritur.*
40 *Innocentij X. diſpoſitio adducitur.*
41 *Uſura latere poteſt ſub contractu emptionis, venditionis.*
42 *Exponitur textus* in cap. ad noſtram de empt.
43 *Modicitas pretij referenda non eſt in ſpecie* dicti textus *ad actum reemptionis, ut perperàm putant nonnulli Scriptores.*
44 *Error hic confutatur.*
45 *Error alius exploditur diſtinguentium inter pactum reſtituendi, & pactum revendendi.*
46 *Probatur, retrovenditionem eſſe licitam. Aliquando tamèn eſt uſuraria.*
47 *Difficultates quoad modicitatem pretij.*
48 *Item uſura latet in contractu emptionis, venditionis cum cariùs venditur, ob dilatam pretij ſolutionem.*
49 *Uſura etiam in venditione Cenſus latere poteſt.*
50 *Pariter latere uſura poteſt in contractu locationis.*
51 *Latere uſura poteſt in contractu ſocietatis.*
52 *Latet uſura in ſocietate, cum ſocius ea lege confert pecuniam, ut nullum ejus ſubeat periculum.*
53 *Quæſtio celebris excitatur de triplici contractu* Mohr cè, *& cum novitate diſcuſſa.*
54 *Quis ſit hic triplex contractus?*
55 *Ejus facti ſpecies recenſetur.*
56 *Diſputatur, an hic trinus contractus habendus ſit tamquàm uſurarius?*

57 Defenditur, trinum contractum in se non esse usurarium.
58 Contraria refutantur.
59 Alij casus, in quibus usura in societate committi potest.
60 In pignore usura latere potest.
61 Disputatur de contractu antichretico, & ostenditur, eum esse usurarium.
62 Refutantur contraria.
63 Disputatur de contractu a godereo.
64 Argumenta proferuntur ad ostendendum, hunc quoque contractum esse usurarium.
65 Obiter confutatur opinio exilium intuitu, quandoque in foro interno usuras non esse usuras.
66 Contrarijs occurritur.
67 De usura sub pacto commissoria Legis.
68 Usura quandoque latet sub depositio.
69 Usura quando lateat sub commodato?
70 Usura latet etiam sub fidejussione.
71 Fidejussor potest aliquid pacisci titulo fidejussionis.
72 Usura latere potest sub cambio.
73 Cambium quid sit?
74 Adducuntur verba Bullæ S. Pij V. de cambijs.
75 Redigitur Bulla S. Pij V. ad casus septem.
76 Primus casus cambij sicci exponitur.
77 Quoad primum casum, ostenditur justificari cambium posse aliter quàm per literas.
78 De realitate cambiorum constat per literas nuncupatas Spacci.
79 Litera mittuntur aut ad plateas, aut ad nundinas.
80 De cambijs platealibus.
81 De cambijs nundinalibus.
82 Quid sit Marcha.
83 Differentia inter platealia, & nundinalia cambia.
84 Cur verè scribi, & mitti literæ debeant?
85 Litera accessus, vulgo della andata.
86 Abusus sublatus de his literis a S. Pio V.
87 Secundus casus cambij sicci damnatus a S. Pio V.
88 Litera fictitiæ sunt, eum nemo est in nundinis, ad quem dirigantur.
89 Cum debet campsor negotiari acceptationem, & solutionem literarum, cambium est siccum.
90 Ubi in constitutione cambij deest correspondentia, cambium est siccum.
91 Quid si protestata litera redeant?
92 Tertius casus cambij sicci, cum litera nulla traduntur.
93 Quartus Casus cambij sicci.
94 Declaratio Em. Cardinalium adducitur.
95 Esse debet in nundinis, qui literis receptis solutionem faciat.
96 Quintus casus cambij sicci.
97 Est cambium siccum, eum verum cambium non sit, sed alter titulus luerandi intervenit.
98 Ad hunc casum pertinet pactum, vi cujus literæ pro transmissis habenda sunt.
99 Cum creditori innotescit, debitorem non missurum literas ad nundinas, cambium erit siccum.
100 Sextus casus cambij sicci.
101 Mazzij expositio hujus sexti casus.
102 Sextus casus intelligitur, quum post regressum literarum, non facta solutione per debitorem novum interesse in pactum deducitur.
103 Remedium in hoc sexto casu Florentiæ usitatum.
104 Septimus casus cambij sicci est de feriis interealaribus.
105 Circulationes, seu continuationes cambiorum hoc casu damnantur.
106 Variæ hujus casus Romanæ expositiones.
107 Pij IV. Bulla de recambijs prohibitis.
108 De anatocismo tractatur.
109 Quatenus in Bulla Piana anatocismus prohibeatur.
110 Anatocismus non prohibetur, modo verum cambium iterùm constituatur.
111 Singulis quibusque decibus interpellatio debitori faciendæ est.
112 Lex nova quoad has interpellationes edita a R. C. Serenissimi Cosmi III de anno 1693. & ejusdem declaratio de anno 1717.
113 De Cambijs dictis in falcio, altisque dictis in cifra.
114 Disputatio altera de censu vitalitio tantopere usitato.
115 Quis sit census vitalitius.
116 Defenditur, vitalitium esse licitum.
117 Quomodo vitalitium non inducat votum captandæ mortis.
118 Piana Constitutio de censibus ad vitalitium an pertineat?
119 Exponitur indoles, & natura census vitalitij.
120 Argumenta Fachinei refelluntur.
121 Censuum personalium exempla.
122 Quibus in casibus vitalitius census sit usurarius?
123 An census vitalitius jure sit cognitus?
124 Dantur usuræ non prohibitæ.
125 Disputatio altera, an ratione periculi lucrum usurarium dicatur?
126 Interpretatio textus in cap. naviganti de usur.
127 Ejus textus litera an mendosa sit?
128 Ex regula Juris defenditur, usuram esse lucrum ratione periculi.
129 An sit vera distinctio, quod aliter textus, in cap. naviganti intelligatur in foro interno, aliter in foro externo.
130 Vera intelligentia dicti textus in cap. naviganti.
131 Cambium maritimum in quo sensu sit licitum?
132 Ostenditur non omninò correctas esse, per Gregorium Leges Civiles de nautico fœnore.
133 Agitur de contractu assecurationis.
134 Qua species contractus sit assecuratio.
135 In dicto cap. naviganti non prohibetur contractus assecurationis.
136 Agitur de usura compensatoria.
137 Usura compensatoria damni emergentis, & lucri cessantis licita defenditur.

138 *Quid ſit intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis?*
139 *De requiſitis Pauli de Caſtro in L. 3. §. ult. ff. de eo, quod certo loco.*
140 *Exponuntur ejuſmodi requiſita.*
141 *Concluſio, quod intereſſe ſit lucrum licitum, defenditur.*
142 *Intereſſe quid ſit, definitur a Cuiacio.*
143 *Intereſſe nomine, an veniat pœna?*
144 *Ad intereſſe conſequendum mora, an requiratur?*
145 *De requiſito Pauli de Caſtro ad intereſſe, ut creditor ſit ſolitus negociari.*
146 *Hoc requiſitum intelligitur extenſivè ad eos, qui vivet ſunt urbium, in quibus exercetur mercatura.*
147 *Sufficit, conſuetum hoc lucrandi.*
148 *Quæſtio examinatur, an qui dat pecuniam obligans receptorem ad eam inveſtiendã, poſſit intereſſe lucrari?*
149 *Requiſitum occaſionis lucrandi expenditur.*
150 *An intereſſe in conventionem deduci poſſit?*
151 *S. Pij V. Bulla expenditur de intereſſe.*
152 *Nil refert, quam intereſſe ſit incertum, in pactum nihilominus deduci poteſt.*
153 *An ſuper intereſſe tranſigi poſſit?*
154 *In Civitatibus Mercaturæ addictis, non exigitur trium requiſitorum Caſtrenſis probatio.*
155 *Id quod intereſt, ad minimam ſummam redigitur.*
156 *De eo, quod intereſt, an jurari in litem poſſit?*
157 *Deciſio ſuper eo, quod intereſt, adducitur Illuſtriſſ. Domini fel. record. Andreæ Farſetti Juriſc. præſtantiſſimi.*
158 *In dicta Deciſione ſtatuuntur plura de intereſſe, & de extremo Salviani, hypotheca.*
159 *Uſuraria exceptio, utpote altiorem indaginem requirens, inſtrumenti exequutionem non impedit.*
160 *Licet contractus apertè uſuram redoleret.*
161 *De tripliciti contractus juſtitia.*
162 *Si quis onus inveſtiendi in ſe ſuſcipiat, non facto inveſtimento tenetur ad intereſſe.*
163 *Intereſſe in pactum deduci poteſt.*
164 *Ex parte creditoris oſtendere oportet, tanti ſe vera interfuiſſe.*
165 *Si creditor jam exegit intereſſe, ad eum exeuſandum facilius proceditur.*
166 *Si tractet creditor de intereſſe exigendo, mora probanda eſt.*
167 *Secus ſi in conventionem fuerit intereſſe deductum. Quia ſtipulatio idem operatur, ac mora.*
168 *Deſtinatio æquiparatur ſolito.*
169 *Poſita ſtipulatione, præſumptiones ad condemnandum debitorem ſufficiunt.*
170 *Quomodo intelligatur, ſolitum aliquem eſſe negotiari.*
171 *Uſura in ſtipulationem deducta, an ſit recompenſativa?*
172 *Ad lucri ceſſantis conſequutionem, non eſt neceſſe, ut quis ſet ſe mercaturam exerceat.*
173 *Satis eſt occaſiones lucrandi allegare.*
174 *Aliquid etiam ad juſtitiam lucri operatur (juxta caſum, de quo ibi) favor piæ cauſæ.*
175 *Rota Romana ſtrictè procedit in lucro intereſſe.*
176 *Cavendum, ne ſub prætextu intereſſe uſura pallietur.*
177 *Rurſus de triplici contractu.*
178 *Obligatio ad factum ad hæredes tranſit.*
179 *Reſervatio jurium excludit præjudicia, præter ea, quæ ex actu reſultant.*
180 *Reſtitutio in integrum competit quandoque loco pio, contra alium locum pium.*
181 *Diſputatur, an ſit juſtum lucrum ex mutuo, ſi obveniat ex titulo redimendæ vexationis.*
182 *Affirmativa opinio defenditur.*
183 *Contraria argumenta refelluntur.*
184 *Ex titulo donationis uſura deſinit eſſe uſura. Hoc defenditur.*
185 *Oppoſitiones plures enodantur.*
186 *De uſura ventali agitur, occaſione reſpondendi difficultati.*
187 *Diſputatur de æquitate L. Curabit Cod. de act. empti.*
188 *Fructus vigore L. Curabit non ſunt uſuræ adſcribendi.*
189 *Exponitur, quid ſit fidem habere de pretio.*
190 *Contrarijs occurritur.*
191 *Quid ſit mora, & quot ejus ſpecies.*
192 *An venditor fide habita de pretio poſſit emptori fundum locare?*
193 *Theologi in materia uſurarum calleant, neceſſe eſt, Conſtitutiones, & Decreta Sacrorum Canonum. Refellitur Layman.*
194 *Quæ nam ſit ratio lucrandi, ex æquitate L. Curabit Cod. de act. empti.*
195 *Exponitur textus in §. Cum autẽ Inſt. de empt.*
196 *Quomodo procedat regula illa: In dubio pro uſura judicandum.*
197 *Quinque pro centenario dantur a Statuto Florentino miſſis in tenutam ſine uſura.*
198 *Verba Concilii Provincialis Florentini.*
199 *Ratio adducitur ex Lupo de uſur.*
200 *Diſputatur, an ex titulo pœnæ lucrum ex mutuo ſit licitum? Diſtinguitur.*
201 *Contrarijs reponetur.*
202 *Altera diſputatio, de lucro ex Montibus proveniente, an ſit expers labis uſurariæ?*
203 *Variæ Montium ſpecies recenſentur.*
204 *Prima Montis ſpecies, eum Reſp. recepto a pauperе pignore ei dat mutuum, aliquid moderatum pro miniſterii exigendo.*
205 *Hic Mons Pontificum decretis approbatur.*
206 *Adducitur locus Concilij Tridentini de hac ſpecie Montis.*
207 *Secunda ſpecies Montis pariter frequens in Civitatibus.*
208 *Ejuſmodi ſpecies variis Pontificum Conſtitutionibus approbata, & in uſu poſita.*
209 *Ratio ejuſmodi approbationis.*
210 *De pœna infamiæ in uſurarios.*
211 *Clericus uſurarius acquirere beneficia non poteſt.*

212 *Uſu-*

212 *Usurarius testamenti factione privatur.*
213 *Usurarius an saltem ad pias causas aliquid relinquere possit.*
214 *Alia pœna est sepulturæ Ecclesiasticæ privatio.*
215 *Usurarij de facto sepulti, exhumari non debent.*
216 *Usurarius absolvi non debet, nec admitti ad Sanctissimam Eucharistiam.*
217 *Usurarius tenetur edere Codices rationum.*
218 *Quæ nam sit ratio?*
219 *Id obtinet, cum civiliter agitur, non si criminaliter.*
220 *Id obtinet etiam de libris privatis.*
221 *Usuris redditis, non cogitur edere.*
222 *Usurarius restituere tenetur.*
223 *Etiam Judæi usuras reddere coguntur.*
224 *Non tamen hoc extenditur ad usuram mentalem.*
225 *Cum jubetur usurarius restituere, appellare non potest.*
226 *Emptum prædium ex pecunia usuraria vendendum est ad restitutionem.*
227 *Coguntur ad restitutionem etiam hæredes.*
228 *Sequuta restitutione omnis alia pœna cessat.*
229 *An pœnæ in usurarios hodie in usu sint?*

EXPLICATIONES.

(a) *Nequitia.*

DISSERTATIO I.

In qua ostenditur, omni Jure prohibitas esse usuras; & refellitur Salmasius.

QUocumque te vertas, aut Jus Divinum, aut Jus Naturale, aut Gentium, aut Civile etiam consideres, aut Jus Canonicũ; crimen usurarum maximam continet nequitiam, dignumque eliminari prorsùs a societate hominũ.

1 Si spectetur Jus Divinum, satis perspicuè fenoris iniquitas elucet ex *Psalmo* 14. „ Quis „ ascendet in montem D. aut stabit in loco sancto „ suo? Qui pecuniã suam non dedit ad usuram, qui locus S. Scripturæ profertur in *can. si quis oblitus, in can. quoniam* 14. *q.* 4. *in can. quoniam multi dist.* 47. Elucet id ipsum ex *Psalmo* 54. ubi prænuncians Propheta regius excidium Hierosolymæ, hæc ait „ Non defecit de plateis ejus „ usura, & dolus; & ideò adventum Christi respiciens *Psalmo* 71. hæc ait: Ex usuris, & iniquitate redimet animas eorum. Elucet Prov. 28. ibi: Qui coacervat divitias usuris, „ & fœnore liberali in pauperes congregat eas &c. „ Oratio ejus erit execrabilis. Elucet etiam ex textu *Ecclesiast.* 20. *vers* 16. ibi: Hodie fœneratur quis, & cras expetit, odibilis est homo hujusmodi. Elucet non minus *Ezechiel. cap.* 18. ubi Deus justum describens ait „ Qui „ ad usuram non commodaverit, & amplius „ non acceperit: ab iniquitate manum suam „ averterit.

Pariter id constat ex Levitici *cap.* 25. ibi: „ Ne accipias usuras ab eo, nec ampliùs quàm „ dedisti. Et in Lege Evangelica idem constat „ *Lucæ cap.* 6. ibi: Benefacite, & mutuum date, „ nihil inde sperantes. Quem locum, ut legem, & non consiliũ adducit Pontifex in *cap. consuluit* 10. § *verũ de usur.* ibi „ Date mutuum nihil inde „ sperantes: hujusmodi homines pro intentione „ lucri, quam habent, cum omnis usura, & „ superabundantia prohibeatur in lege judicandi „ sunt malè agere. Ergo Jure Divino prohibentur, ut quid impium, ac nefarium, usuræ.

Non obstat 1. locus Deuteronomii *vers.* 6. ibi: „ Fœnerabis gentibus multis: ipse a nullo acci- 2
„ pies mutuum. Et *cap.* 23. *vers.* 19. & 20. ibi: „ Non fœnerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, „ nec fruges, sed alieno: fratri autem tuo absque „ usura id, quod indiget, commodabis; & idem habetur Exodi *cap.* 22. *vers.* 25. & Levitici *cap.* 25. *vers.* 35.

Respondetur ultra ea, quæ adducta fuerunt, a nobis *hoc libro Tit. V. de Judæis n.* 94. D. Ambrosium *cap.* 5. *de Tobia*, & extat ejus doctrina 3
in can. ult. 14. *q.* 4. putare quod permissa fuisset Judæis usura cum ijs gentibus, quorum excidio depugnabant, atque adeò usuras ab alienigenis capebant in compensationem damni, quod ab illis injustè acceperant. Adhæret *Covarr. lib.* 3. *var. cap.* 1. *n.* 7. Alia congerit *Gibalinus de usur. libro* 1. *cap.* 7. *art.* 2. *n.* 13.

Non obstat 2. Quod sententia Christi Lucæ 4
6. *Mutuum date nihil inde sperantes*; inter consilia videatur adnumeranda; ut censuit. *Soto libro* 6. *de Justitia q.* 1. *artic.* 1. *Aragon.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 1. *ad quart.*

Huic difficultati cumulatè satisfacit Gibalinus *ubi supra a n.* 16. 17. *ad seq.* Sed egregiè D. Thomas 2. 2. *q.* 78. *art.* 5. *ad* 4. ità distinguit „ Dare „ mutuum non semper tenetur homo. Et ideò „ quantum ad hoc ponitur inter consilia; sed „ quod homo lucrum de mutuo non quærat, „ hoc cadit sub ratione præcepti. Notat hunc locum Divi Thomę *Canisius libro V. Decret. Tit. XIX. de usur. cap. n.* 17. Quamobrem jure optimo Urban. III. Leo X. & Alex. III. usuræ prohibitionem utraque pagina Testamenti contineri dixerunt, ille in *cap. consuluit de usur.* hic in *Concil. Lateran. sess.* 10. alter *in cap. quia in omnibus*, & *cap. super eo de usur.*

Si spectetur Jus Naturale; Hoc quoque Jure. 5
nefas est usuras petcipere. Nam Jure Naturæ non licet ex alieno locupletari, *L. Jure* 207. *ff. de*

Reg.

Reg. Jur. ibi .. Jure Naturæ æquum eſt, neminem .. cum alterius detrimento, & injuria fieri lo.. cupletiorem. Cicero Libro III. Offic. ibi: .. Illud Natura non patitur, ut aliorum ſpoliis .. noſtras facultates, copias, & opes augeamus. Item ex hoc quoque; quia, quod ex officio, atque amicitia originem trahit, id gratuitum eſſe oportet, *L.* 1. §. *mandatum* 4. *ff. mand.* ibi: .. Mandatum niſi gratuitum nullum eſt, nam .. originem ex officio, atque amicitia trahit. Tale eſt mutuum; quod eſt inductum ad juvandos egentes, & ex humanitatis officio, *L. ſervus ea Lege ff. de ſervis export.* ob cognationem, quæ inter homines eſt, *L.* 3. *ff. de juſt. & jure*. Addatur, & illud, quod de fœneratoribus eruditè ſcripſit Plutarchus *Libro de vitando ære alieno*; Eos nempe, ut ipſe loquitur: Ridere .. Phyſicos, qui ex eo quod non ſit, exiſtere .. quicquam poſſe negant; nam apud ipſos ex eo, .. quod neque eſt, neque ſubſiſtit, naſcitur fœ.. nus, contra illud.

Ex nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reverti.

Pecunia enim, non parit pecuniam; ſed ſua natura ſterilis eſt. Eleganter Gajus in *L.* 2. *ff. de uſufr. ear. res. quæ uſu conſ.* ibi .. Sed de pecu.. nia rectè caveri oportet his, a quibus ejus pe.. cuniæ uſusfructus legatus erit. Quo Senatuſ.. conſulto, non id effectum eſt, ut pecuniæ .. uſusfructus propriè eſſet; nec enim naturalis .. ratio auctoritate Senatus commutari potuit; Et ex hoc textu, putem illuſtrari, quod docuit Anacletus *ad Titulum de uſur.* Quod neque
6 Pontifex in uſuris diſpenſare poſſit; ex textu *in cap ſuper eo de uſuris, ita ipſe* §. 2. *n.* 16. nec enim naturalis ratio auctoritate quantumvis ſuprema mutari poteſt, ex mente Juriſconſulti; ſed evidentiùs ex mente Canonum; textus; *in cap. literas* §. *opinioni de reſtit. ſpol. in can. quadam Lex* 25. *q.* 3. Docuimus *Libro* 2. *Tit* 4. *n.* 9.

7 Si ſpectetur Jus Gentium; Cultiores Nationes hoc lucri genus exitiale bono publico cenſuerunt. Scribit Ælianus *Libro* 4. *de var. hiſtor. cap.* 1. Quod Indi pecunias ſuas ad uſuras non locant. Platonis *Libro V. de Legib.* Lex hæc eſt: *nemini liceat fanerari*. Apud Ariſtotelem *Libro 6. Polit. cap.* 4 extat Lex Oxei legislatoris: *ne cuiquam ſuper aliqua fundi parte fanerari liceret*. Apud Plutarchum in *QQ. rerum Græcar.* extat, Megarenſes uſuras ut crimen evitaſſe. Appianus *Libro* 1. *Civil.* narrat, Græcos, & Perſas, utpote fatalem Urbibus hanc artem exhorruiſſe. Veteres Franci injuſtum fœnus proſcripſerunt; ut habetur *cap.* 120. *Legis Francica*. Romæ quidem ante Leges 12. Tabularum fœnus pro libidine exercitum, ſed cauſa exitit ſeditionum; Inde in montem ſacrum facta ſeceſſio a plebe, de qua *Livius Libro* 2. *& Dionyſ. Libro* 6. Tacitus hoc ſcribit *Libro V. Annal.* ibi .. Poſtremò vetita .. uſura, multiſque Plebiſcitis obviam itum frau.. dibus, quæ toties repreſſæ miras per artes rur.. ſum oriebantur. Et quæ Plebiſcita reſpiciat Tacitus, ſi quæras; reſpicit illud latum, a Sempronio Tribuno plebis, de quo Livius *Libro* 5. *decad.* 4. aliud latum a Sulpitio Tribuno plebis, de quo *Plutarchus in Sylla*, alia lata prohibitio, a Lucio Valerio Flacco Coſſ. de qua *Velleius*, & e Lege Gabinia, de qua Cicero *Lib. V. Epiſt. 6. ad Attic.*

Si ſpectetur Jus Civile. Et ſi Leges Roma- 8
norum uſuras non infectentur; attamen toleratæ potius re ipſa fuerunt, ut ſentit D. Thomas *q.* 78. *articulo* 1. ibi .. Leges humanas dimittere .. aliqua peccata impunita propter conditiones .. hominum imperfectorum (& infra) & ideò .. Lex humana uſuras conceſsit, non quaſi æſti.. mans eas ſecundum juſtitiam, ſed ne impedi.. rentur utilitates multorum, & Baſilius Im.. perator in Novella ſua apud Harmenopul. *Libro* 3. *Tit.* 7. omnem vetuit uſurarum præſtationem tamquam Chriſtianorum Rep. indignam, Divinoque Jure interdictam. Et prohibitio alia extat in *Lege ut nullo modo* 28. *Codice de uſur.* quem textum expendit Anacletus *ad Tit. de uſur. n.* 27. §. 2. Videndus tamen *Leotardus*, qui funditùs hoc examinat *Parte* 2. *de uſur. ſect.* 1. *&* 2. *de uſur* Sed Lupus de uſur. prohibitas uſuras oſtendit latiſſimè.

Si ſpectetur Jus Canonicum. Hæreticus declaratur, qui dixerit, uſuras eſſe licitas, *Clem.* 1. *de uſur.* ibi .. Sanè ſi quis in illum errorem inci.. derit, ut pertinaciter affirmare præſumat exer.. cere uſuras non eſſe peccatum: decernimus, .. eum velut hæreticum puniendum: Locorum .. nihilominùs Ordinariis, & hæreticæ pravitatis .. Inquiſitoribus diſtrictiùs injungentes, ut con.. tra eos, quos de errore hujuſmodi diffamatos .. invenerint, aut ſuſpectos, tamquam contra dif.. famatos, vel ſuſpectos de hæreſi procedere .. non omittant. Et uſurarum prohibitio hoc Jure, habetur in *can. putant*, *in can. ſi faneraveris*, *in can. plerique* 14. *q.* 3. *in can. non licèt diſt.* 46. *in can. Epiſcopus diſt.* 47. *in can. nullus* 14. *q.* 4. *in can. neque* 14. *q.* 5. *in cap. poſt miſerabilem*, *& toto Tit. de uſur. in Decretal. & in* 6. Imò, & ab ipſo SS. Apoſtolorum tempore iniquitas uſurarum expoſa apparet *can.* 44. qui adducitur in *can. Epiſcopus diſt.* 47. ibi .. Epiſ.. copus, aut Presbyter, aut Diaconus uſuras a .. debitoribus exigens, aut deſinat, aut certè .. deponatur.

Et vetuſtiſſimum Concilium Illiberitanum *can.* 20. hæc habet .. Si quis Clericorum dete.. ctus fuerit uſuras accipere, placuit degradari, .. & abſtinere. Si quis etiam laicus accepiſſe .. probatur uſuras, & promiſerit correptus ſe .. jam ceſſaturum, nec ulterius exacturum, pla.. cet ei veniam tribui; Si verò in ea iniquitate .. duraverit, ab Eccleſia ſciat ſe eſſe projicien.. dum. Hoc Concilium Illiberitanum celebratum fuit ante Nicænum. In Nicæno autem *can.* 17. hæc habentur .. Quoniam multi Clerici .. avaritiæ cauſa turpia lucra ſectantes obliti ſunt .. divini præcepti, quo dictum eſt: Qui pecu-

.. niam

.. niam ſuam non dedit ad uſuram (& infra) .. ſtatuit hoc Sanctum Concilium, ut ſi quis .. inventus fuerit, poſt hanc definitionem uſuras .. accipere (& infra) deiiciatur a Clero. Ergo Concilium Nicænum uſuras prohibet. Salmaſius propterea reiicendus, qui Canonem Concilii Illiberitani quoad laicos commentitium, ſeu apocryphum arbitratur; eo quod Conſtantinus, qui Nicæno interfuit, uſuras non prohibuit; imò admiſit, *L. 1. Cod. Theod. de uſur.* At hoc factum ex quadam tolerantia: cæterum Concilium Nicænum; & alia antiqua Concilia uſuras prohibuiſſe; conſtat ex Concilio Meldenſi *can.* 55. ibi .. Ut .. Epiſcopi ſe ipſos, atque miniſtros ſuos, & .. maximè Eccleſiaſticos, ſanctoſque Chriſtianos; .. in ſua Parochia, perpendentes ex hoc ſtatuto .. Nicæni Concilii, & ceterorum Concilorum; .. ab uſuris ſine excuſatione compeſcant.

En demonſtratum, quod uſuræ ſunt omni Jure prohibitæ.

(*b*) *Uſura eſt.*

DISSERTATIO II.

Definitio uſuræ traditur. Et lucrum hoc iniquum ſemper ex titulo mutui *percipi, defenditur. Rejicitur Leotardus.*

EST apud Plutarchum *Lib. de vitando æs alieno*, Quod Darius Athenas miſit Datin, & Artaphernem catenas, & vincula manibus geſtantes ad vinciendum captivos. Tales ſunt creditores turpi huic lucro inhiantes; catenas habent, & vincula in ipſis chirographis obligationum, quibus veluti vinculis, ad iniquam erogationem obſtringunt mutuatarios, quibus mutuum gratis erat tradendum, gratiſque recuperandum. O nefarium, & exitiale ſcelus! Quod ex definitione innoteſcet.

10 Ut meum inſtitutum eſt, aliorum definitiones inſuper habendas uſuræ non cenſeo, ſed Agathenſis Concilii definitioni, qua utimur, illuſtrandæ, ſubſervient aliorum ingenio excogitatæ definitiones.

Sunt, qui ità uſuram definiant .. Uſura eſt .. quidquid ultra ſortem mutuatam percipitur; Ita Lancellotus noſter *Lib. IV. Inſt. Tit. VII de uſur. in princ.* quem ſequitur Clericatus Via Lactea *Lib.* 4. *Tit.* 7. Caniſius *Lib. V. Decret. Tit.* 10. *n.* 5.

Aliorum crebrior definitio ſic ſe habet .. Uſura .. eſt lucrum ex mutuo, *Oldrad. conſ.* 207. *Roman. conſ.* 433.

Corvinus *Aphoriſm. Jur. Can. Lib.* 4. *Tit.* 27. ſic uſuram deſcribit .. Uſura hìc eſt, quicquid .. ultra ſortem principalem, ſeu debitum creditor .. ratione mutui ex pacto vel præcedente ſua in- .. tentione accipit.

Venatorius in *Analyſi Jur. can. Tit.* 19. *Lib. V.* ſic definitionem uſuræ concipit .. Uſura eſt lu- .. crum, quod ſorti mutuo datæ accedit, vel ex .. pacto, vel intentione mutuantis.

Sannig. Libro V. Decret. *Tit. XIX. cap.* 1. hæc habet .. Rectè deſcribitur uſura, quod ſit .. lucrum ultra ſortem immediatè, & principa- .. liter proveniens ex mutuo, quem ſequitur *Layman, Lugo, Henriq. & Avacletus ad Tit. XIX. Decretal. Lib.* 5. §. 1. *n.* 3.

Leotardus *de uſur. q.* 1. Uſuram ait eſſe, acceſſionem ſortis debitæ ex ſolo tempore tardæ ſolutionis, quem ſequitur *Gonzal. ad cap.* 3. *de uſur. n.* 7. *in fine*.

Zoeſius *ad. Tit. XIX. Decret. Libro V. n.* 1. profert hanc definitionem .. Uſura eſt voluntas .. recipiendi aliquid lucri pecunia æſtimabilis ul- .. tra ſortem principaliter vi mutui, ex Navarro in Summa *cap.* 17. *ex Covarr. Lib. IIk. var. cap.* 1.

Gibalinus Tract. de uſuris *Lib.* 1. *cap.* 6. *art.* 1. *n.* 6. hæc habet .. Eſt verò uſura, ſivè fœnus .. actio, per quam aliquid pretio æſtimabile ſu- .. pra ſortem accipitur ratione mutui, tanquam .. debitum ex pacto, & juſtitia.

Hæc ego definitiones non reicio, ſed ex his infero, quod noſtra definitio, quam Concilium Agathenſe ſuppeditat, dum ait .. Uſura eſt ubi .. amplius requiritur, quàm datur, intelligitur ratione mutui, quaſi id ſupplendum ſit, addendumque verbis Concilii, ut integra definitio hæc ſit .. Uſura eſt ubi amplius requiritur, quàm datur; titulo mutui, habeturque in *can. uſuræ 14. quæſt.* 3.

Cur titulo mutui? Quia, cum Summus Legiſ- 11
lator ad præcipiat .. Mutuum date nihil inde .. ſperantes, amplius, quàm datur in mutuum, .. accipere, transgreſſio eſt .. ejus præcepti, & pro- .. de quicquid percipitur, ſine titulo percipitur, .. ex quo transfertur dominium pulſat, ut eſt in *cap. conſulunt de uſur.*

Atque ideò titulum mutui inficete actum receptionis lucri, tanquam vipereum venenum, notavit *Rodulphus de uſuris n.* 9. Lupus de uſuris §. 1. *n.* 4. *in fine* ibi .. Dicitur poſtremo in ea .. mutuo data, ad excluſionem illius lucri, quod .. ſit cauſa emptionis &c. Itemque Ambroſ. de Vignate *de uſuris n.* 7. dum ait .. In contractu .. mutui tantum uſura committitur. Idem latè fundat *Anton. de Roſell. de uſur. n.* 21. ibi .. Ad .. hoc enim, ut mutuum ex lucro ſit uſura, re- .. quiritur principaliter, quod mutuans inten- .. dat illud lucrum ex mutuo recipere.

Ratio, cur ex titulo mutui lucrum perceptum 12
uſura ſit; hæc aſſignatur a D. Antonino *Tract. de uſur. n.* 8. his verbis .. Uſura dicitur a Katos .. quaſi partus: Quia contra naturam rei mu- .. tuabilis vult uſurarius, quod pecunia pariat, .. quod miraculoſum videtur, ſed diabolicum eſt; ad hoc adducit textum, *in can. ſicut* 8. *diſt.* 47. .. ibi: Interdum etiam uſuræ arte nequiſſima .. ex ipſo auro aurum naſcatur.

Ratio magis intima; Quia mutuum in hoc conſiſtit, ut ex meo tuum fiat, *Prime. Tit. Inſt. quib. mod. re contrahit. obl.* ibi .. Inde etiam .. mutuum appellatum eſt; quia ita a me tibi

.. datur,

.. datur, ut ex meo tuum fiat. Idemque habetur *in L. mutuum 2. §. appellata eſt ff. de reb. cred.* & Cujacius Obſervat. *Libro XI. cap.* 37. hæc habet: *Dare eſt accipientis facere. Itaque exigitur, etiam hoc in mutuo, ut quod datur, fiat accipientis.* Hinc dicitur reddendum mutuum in genere, hoc eſt alia ſpecies, quàm quæ tradita ad conſumptionem; modo ſit ſpecies ſub eodem genere: ut optimè *Cujac. ibidem L. 3. ff. de reb. cred.* ibi .. Id autem agi intelligitur, ut ejuſdem .. generis, & eadem bonitate ſolvatur. Nimirùm, quia mutuatarius fit perfectè dominus; & ideò mutuatarii periculo res perit, *L. ineendium 11. Cod. ſi certum petat.* ut ex hoc textu, *Vinn. in Partit. Libro 2. cap. 23. in fine.* Hanc dominii translationem in mutuatarium confirmat textus *in L. rogaſti 21. §. ſi fugitiuus ff. de reb. cred.* ibi: .. Contra voluntatem domini credendo non facit .. accipientis, *in L 9. ff. de auct. Tut. in L. 16. ff. de reb. cred.* ibi: *Alienationem habuit*; *in L 41. ff. eod.* ibi: *Credendo nummos alienaret.* Latiùs id probat *Giba in. de uſur. cap. 2. Lib. 1. art. 1. & ſeq.* His probè conſtitutis; Quonam jure creditor ex re aliena lucrari fas putat? Res tradita in mutuum eſt mutuatarii, creditor non eſt ejus poſſeſſor, nec dominus. Fructus ergò creditori nullus ex tali re, & ſi frugifera foret, debetur. Eſto poſſeſſor bonæ fidei faciat fructus ſuos, *L. item veniunt 22. §. fructus ff. de pet. hared. L. ex diverſo ff. de rei vind. §. 1. Inſt. de Off. Jud.* Eſto fructus pariat quoque dominium, *L. qui bona fidei 23. ff. de acq. rer. dom. L. non eſt ambiguum 9. L. cohaeredibus 17. Cod. fam. erciſc.* At creditor mutuator, nec poſſeſſor amplius eſt, nec dominus. Si quid ergo ex re mutuata vult in fructum percipere, quid erit hoc lucrum, niſi latrocinium? Hinc liberè Pomponius fatetur hanc iniquitatem in *L. uſura 122. ff. de V. S.* inquiens: *Uſura pecuniæ, quam percipimus in fructu non eſt: quia non ex ipſo corpore, ſed ex alia cauſa eſt, ideſt nova obligatione.* Audiſtin modum loquendi? Pomponius iniquitatem uſurarum fatetur; ejuſque rationem ſic declarat ad eum textum Cujacius: *Fructus eſt, quod natura provenit; at uſura naturaliter ex pecunia, vel mutuo non naſcitur.*

13 Improbandus propterea Leotardus, qui in celebri *Tract. de uſur. q. 1. n. 6.* reſpuit, eliminatque a ratione uſuræ, titulum lucrandi ex mutuo; eo nixus fundamento, quia inquit: *Certum eſt, uſuras aliis quantitatibus interdùm accedere, qua ex aliis cauſis debentur, quàm ex mutuo, ut ex contractibus bona fidei, L. 23. §. 7. ff. de exceptt. rei jud. L. quæro ff. locati L. mora §. in bonæ fidei ff. de uſur.*

Velit, nolit Leotardus; Uſuræ ex contractibus bonæ fidei, aut ſtricti Juris, ſunt acceſſiones ex mutuo interpretativo; adeoque titulus mutui eas inficit, ut juſtæ dici non poſſint. Semper ergo titulus mutui aut obujus, & patens, aut occultus, & latens uſuras efficit, ut ſentit Caniſius vir ſolers, & accuratus *de uſuris cap. 1. n. 13. Mareſcottus Libro 2. var. cap.* 137. Et juxta canonicam cenſuram omninò ita dicendum, ex textu *in cap. in Civitate de uſur.* ubi carius vendere ob dilatam pretii ſolutionem uſura eſt; cur ita? Quia in dilatione ineſt mutuum brevi manu. *de quo in L. ſingularia ff. de reb. cred.* & id ipſum admittit *Leotardus q. 8. n. 26.* inquiens .. Si quis .. vendat cariùs merces ob dilatam ſolutionem, .. videtur juſtum earum pretium mutuo dare, .. & illud plus, quod ſtipulatur veluti pretium .. dilationis percipere. Quæro, an venditio ſit contractus bonæ fidei? Quis id neget? Ergo, etiam in contractibus bonæ fidei mutui titulus, ille eſt, qui parit uſuram. Suo iterùm ſe gladio jugulat Leotardus; Nam in eadem quæſtione 8. *n. 22.* ſic ait .. Præterea ſub locationis, & conductionis nomine fœnus latere poteſt, veluti .. ſi quis conducat prædium viliùs ob feſtinatam penſionis ſolutionem (& infra) Hìc enim .. mutuum, etiam contrahitur. Conſideremus depoſitum, quod pariter adſcribitur bonæ fidei, contractibus. *L. 1. §. ſi quoque ff. de oblig. L. juris gentium §. 1. ff. de pact.* & audiamus iterum eumdem Leotardum *ubi ſupra num. 18.* .. Illud depoſiti genus, in quo actum eſt, ut .. tantundem reddatur, & aliquid ultra ſortem, .. dum pecunia depoſita non redditur, fœneratitium eſt. Hìc enim ſub nomine depoſiti mutuum cum fœnore contrahitur. Cogitur, ut videmus, Leotardus ad titulum mutui confugere, ut feriam, veramque doctrinam ſuo operi adſpergat. Cogitur etiam generatim ſtatuere, ſemper fictionem hanc brevis manus adeſſe, cum adeſt uſura, *ead. quæſt. n. 40.* ibi .. Unde generaliter .. receptum, & debitum ex quacumque cauſa, .. & contractu, in mutui cauſam poſſe converti. Quid amplius deſideramus? Et ideò, viventem adhuc Leotardum redarguebat Gibalinus *de uſur. Libro 1. cap. 8. art. 1. regula ſecunda n. 4.* qui ſtatuit, quod ubi nullum reperiatur mutuum, *neq.* explicitum, neque implicitum, & interpretativum, nulla quoque reperiatur uſura. Ex *Covarr. Libro 3. var. cap. 1. n. 2.* ex Toloſano *Libro 1. de uſur. cap. 3. n. 7. ex S. Thoma 2. 2. q. 78. a 1. & 2. aliſque.* Nec ſatis meo judicio Leotardus reſpondet in diſputatione apologetica poſt tractatum *P. 1. ſect. 6. & ſeq.* cum confundat id, quod intereſt ob factum non impletum, itemque pœnam cum fœnore, & uſuris illicitis. Accidit enim uſuram abuſivè quoque accipi, pro pecunia, quæ ex alia cauſa, quàm mutui debetur, *L. Tutor 41. §. 1. ff. de uſur. L. acceptum 19. Cod. de uſur. L. 4. Cod. de compenſ.* notat *Gonzal. in cap. 3. de uſur. n. 7* & confert textus *in L. eum quidam, §. ſi pupillo ff. de uſur.* Imò & pro merce quandoque uſuræ vox accipitur, *Cicer. Verr. V.* ibi .. Quis hoc fieri poſſe judicavit, ut cum Senatus publicanos uſura ſæpè .. juviſſet, Magiſtratus a publicanis pecuniam pro .. uſuris auderet auferre? Confert textus *in cap. dilecti de arbitr. et in can. fraternitas 23. q. 2.*

Opponi poteſt in definitionem hactenus expo- 14

ſitam elegans textus *in cap. 1. de uſur.* quem textum ità intelligit *Anton. de Roſell. Tract. de uſur. n. 10.* Sic enim ratiocinatur .. Si mutuo alicui .. pactione interpoſita, ut reſtituat mihi mutuũ, .. & rem ſuam mihi debitam, iſta accedit mu.. tuo huic, & tamèn non eſt uſura, *cap. 1. de uſur.* Ergo falſum eſt, quicquid ex mutuo acquiritur, uſuram eſſe.

Præſtat, pro reſponſione ob oculos ponere verba textus adducti. Quod ſi poſt hujuſmodi con.. ſtitutum in Clero quiſq iam extiterit, qui de.. teſtandis uſurarum lucris inſiſtat, Eccleſiaſtici .. officii periculum pariatur, niſi fortè Eccleſiæ .. beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc .. loco de manu laici videatur. Ego puto facti ſeriem textus hanc eſſe. Fingendum, quod laicus prædium detineret ad beneficium ſpectans; quodque ego pecuniam illi dederim in mutuum, qui in pignus prædium mihi dedit. Hęc recuperatio vera prædii eſt, & licita fructuum perceptio. Totum enim accidit ad fundum, Eccleſiæ redimendum, & titulus lucrandi fructus licitus eſt, quia fructus ſunt domini, *L. qui ſerit ff. de uſur.* Non ergo cauſa fructuum hoc caſu eſt mutuum, ſed dominium recuperatum. Quamobrem oſcitantèr eum textum oppoſuit *Ant. de Roſell.* ubi ſupra *et n. 11.* & ad rem noſtram Leotardus *de uſur. q. 83. n. 28.*

Tandem adeò verum eſt, rationem uſuræ totam pendere ex *vi*, & titulo mutui, ut eleganter ſcriptum ſit *in can. plerique 14. q. 3.* ibi: .. Et quodcumque ſorti accedit, uſura eſt. Quid ſors ſignificat? Ego cenſeo ſignificare mutuum. Audiatur D. Ambroſius *Libro de Tobia cap. 4.* .. Bene fœnus appellatur, quod da.. tis: ita vile ac fœnum eſt. Sortem dicitis, .. quod debetur (& infra) & fortaſſe ideò ſors, .. quia in eventu ſunt patrimonia, quæ ſub hac .. arte volvuntur. Cæterum pro ſorte mutuum intellig tur; quatenùs ſors pro officio accipitur; Livius .. Si id facere gravaretur, quod non ſuæ .. ſortis id negotium eſſet, ſiquidem id factu.. rum quod Senatus cenſuiſſet, itemque, quatenùs ſors pro pecunia accipitur veluti collata in ſocietatem ad lucrum, *Terent. Adelphi* ibi: .. Hei mihi, etiam de ſorte nunc venio in dubiũ. Inde in Iure ſors chirographaria, quam ſortem ſic accipit *Cujac. Libro V. Obſervat. cap. 18* ut ſors chirographaria ſit, cum pignus contractum eſt in ſortem dumtaxàt, ob quam exceptione doli pignus retinetur, propter uſuras chirographarias non item. *L. 4 Cod. de uſur. L. ſolutum §. ſi in ſortẽ.* quẽ emendat *ibid. Cujac. ff. de pignor. act.* Sors igitur mutuum eſt, & propterea uſura rectè definitur: *lucrum ex mutuo*. Quod inculcaſſe tamdiù, non pœnitet, quoniam eſt hoc hujuſce Tractatus, *de uſuris* fundamentum; Imò & lumen eſt, quo tot errorum, & æquivocationum nebulæ, quæ improvidos multos occuparunt, diſcuti pote.unt, ac diſſipari.

(c) *Acceſsio.*

DISSERTATIO III.

Non in pecunia ſolum uſura conſiſtit, ſed in quacumque re pretio æſtimabili, quæ mutui titulo acquiratur, & illuſtratur textus in can. Salvator 1. q. 1.

ERrant vehementer, qui putant ſe excuſatos ab uſuraria nequitia, ſi acceſionem ex mutuo 15
alia in te præter pecuniam, recipiant. Exprobat id agentes, textus *in can. putant* 14. *q* 3. ibi: .. Putant quidam uſuram tantum eſſe in pecunia. .. Quod prævidens Scriptura Divina omnis rei .. aufert ſuperabundantiam, ut plus non reci.. pias, quàm dediſti. Alii pro pecunia fœnerata .. ſolent munuſcula accipere dive ſi generis, & .. non intelligunt, uſuram appellari. & ſupera.. bundantiam, quidquid illud eſt, ſi ab eo, quod .. dederint, plus acceperint. Ergo ſuperabundantia uſuram inducens non in ſola pecunia eſt.

Confirmat id ipſum canon alter, & eſt in *can. ſi fœneraveris 14. q. 3.* ibi .. Si fœneraveris homini, ideſt mutuam tuam pecuniam dederis, a .. quo aliquid plus quàm dediſti expectes accipere, non pecuniam ſolam; ſed aliquid plus, .. quàm dediſti; ſive illud triticum ſit, ſive .. vinum, ſive oleum, ſive quodlibet aliud, ſi .. plus, quàm dediſti, expectas accipere, fœnerator es.

Imò quamcumque ſuperabundantiam, ultra rem mutuatam, Jure Divino, ut uſuram interdici, probat textus *in can. plerique 14 q 4* ibi: .. Plerique refugientes præcepta Legis, cum de.. derint pecuniam negotiatoribus, non in pecu.. nia uſuras exigunt; ſed de mercibus eorum, .. tamquam uſurarum emolumenta percipiunt; .. Ideò audiant quid Lex dicat [neque uſuram, .. inquit, eſcarum accipies, neque omniũ rerum] .. Et eſca uſura eſt; & veſtis uſura eſt, & quod.. cumque ſorti accedit, uſura eſt; quod velis .. ei nomen imponas.

Quin etiam ultra munus a manu, munus a 16
lingua, munus ab obſequio, cum ſint aliquid pretio æſtimabile, in uſuram degenerant; En textum *in can. Salvator 8. q. 1.* ibi .. Ideò qui .. eaſdem res non ad hoc, ad quod inſtitutæ ſunt, .. ſed ad propria lucra, munere linguæ, vel in.. debiti obſequii, vel pecuniæ largitur, vel adi.. piſcitur, ſimoniacus eſt. Vides ex hoc textu, aliquid acquiri ex munere linguæ, ex munere obſequii, ex munere a manu. Ergo hæc conſiderantur, ut pretio æſtimabilia. Et hanc textus inductionem amplectitur Lavman Theologus ſummus *Libro III. tect. 5. Tract. 4. cap. 16. n. 11.* his verbis .. Attamen munus a lingua, & munus .. ab obſequio [ut videlicet mutuatarius obligatus .. ſit ad obſequia, vel honorem externum mu.. tuatori præſtandum, vel laudem apud alios, .. & commendationem impertiendam] pretio

.. æſti-

.. æſtimabilia cententur. Ideoque materia uſuræ, .. ſi in pactum deducantur, quod ultra ſortem .. præſtari debeant. Exemplis periclitemur. Uſura eſt, ſi des aliquid mutuo Titio, ut ipſe Titius remittat tibi obligationem ei ſamam reſtituendi. Quod exemplum adducit Layman *ubi ſupra*. Uſura eſt, ſi des mutuo cum pacto, ut mutuatarius abſtineat ab actione injuriarum, quam juſtè intentare poteſt. Layman *ibid.* Et, ut alia exempla ejuſdem generis congeramus, uſura eſt mutuare cum pacto, ut mutuatarius ex juſtitia obligatus ſit, viciſſim mutuo dare, officium aliquod conferre, molendinum, ſcholas, tabernam mutuatoris frequentare, prædium vendere, vel locare, eaque ſimilia ex quadam obligatione juſtitiæ facere. Rediguntur hæc ad munus ab obſequio, ſive ad munus a lingua, & ad lucrum aliquod pertinent, ut expreſſum eſt *in dicto can. Salvator*, & his ſimilia exempla expendit Gibalinus *de uſur. Libro* 1. *cap.* 8. *artic.* 2. Leotardus *de uſuris q.* 08. *n.* 17. ibi .. Hoc etiam apud om- .. nes receptum eſt, uſuram eſſe virtute mutui .. extorquere promiſſionem debiti re vera contro- .. verſi, vel quod legitimas patitur exceptiones, .. quia mutuans hac ratione lucrum ex mutuo conſequitur. Item Ugolinus *de uſur.* §. 1. profert hoc exemplum. Uſura eſt ſtipulari id, quod ſub conditione, vel certo die debetur, ut ante diem, vel conditionis eventum ſolvatur. Hinc ſe prodit reſolutio quæſtionis: an liceat ultra id, quod mutuum datur extorquere obligationem ejus, quod natura tantùm deberur, veluti ex pacto nudo, vel ex minus ſolemni teſtamento? Et videbitur prima ſpecie, id licere; quia mutuans obligat jam obligatum; obligatum quidèm ſolùm naturaliter; ſed tamèn hæc quoque obligatio ſuam habet efficaciam, nam ejus vigore ſolutum repeti non poteſt. *L. Julianus ff. de cond. ind. L. hi ſi, cui* §. *Fabius ff. de ſolut.* Item ejus vigore fit compenſatio, quæ ſpeciem habet ſolutionis. *L. etiam ff. de compenſ.* Item ea ſatis eſt ad novandum, *L.* 1. *in fine ff. de nov.* & ad conſtituendum, *L.* 1. §. *debitum ff. de conſt. pecun.* Item ei pignus, & fidejuſſio accedit, *L. naturaliter ff. de cond. ind. L.* 6. *in fine ff. de fidejuſſ.* Nihilominùs, promiſſionem hanc extorquere eſt uſura; Nam creditor actionem conſequeretur, qua antea carebat, *Leotard. de uſur. q.* 8. *ſub n.* 27. *verſ. & nihilominùs*. Hæc omnia ad ornatum adducit textus *in can. Salvator dicta ſint ſatis.*

Ultra hęc confirmat noſtrum aſſumptum textus *in cap. conſuluit* 10. *de uſur.* ibi .. Cum omnis .. uſura, & ſuperabundantia prohibeatur in Lege. Notetur verbum illud *ſuperabundantia*. Ex quo textu deducit Guido Papa *Tract. de uſur. Tomo VII. Tract. Magnor. n.* 16. quod, qui adveniente termino ſolutionis, nolum concedere alium terminum ſolutionis debitori, niſi data ei pecunia, vel alia ſuperabundantia; tale receptum uſura eſt, & probatur [ait Guido Papa] *ex cap. conſuluit.*

Obſtat 1. hactenùs adductis textus in *cap. cum in officijs de teſtam.* Unde deducitur, quod cum mutuum ſit officium, quidquid ſuperabundantiæ ex eo obvenerit, juſtum habet lucrandi titulum; confert textus *in L. ſed et ſi* §. *conſuluit ff. de pet. hared.*

Sed reſpondetur, ſi titulo grati animi aliquid 17
obveniat ab uſuræ nequitia id eſſe defæcatum. At hoc in pactum deduci non poteſt; quia nihil ne quidem parvũ ultra mutuum expectari poteſt; textus *in can. ſi faneraveris* 14. *q.* 3. ibi .. A quo .. aliquid plus, quàm dediſti, expectes accipere, .. non pecuniam ſolam &c. Ad rem facit textus *in can. quam pio in fine* 1. *q.* 2. *cap.* 1. §. *porrò ut Eccl. benef.*

Obſtat 2. textus in *can. ſi officia diſt.* 50. ibi: .. Meritum probitatis ſtipendia anteacta teſtantur. Ergo probitati, quæ in mutuando ceruitur, ſtipendium, ſeu acceſsio aliqua convenit.

Reſpondet Caniſius *de uſur. cap.* 1. *n.* 15. Hoc ita admitti poſſe, quum minus principaliter, & in quandam conſequentiam lucrum ſperatur; nã in contractibus initiũ ſpectatur, *L. ſi procuratorẽ* 8 *in princ. ff. mand. L. non omnis* 19. *ff. ſi cert. petat.* latiùs id exponit Gulielmus Bont *de uſur. n.* 28. *Tract. Magn. Tomo VII. pag.* 75.

(*d*) *Perſonam.*

DISSERTATIO IV.

Per uſuram Lex fraudatur, modis tribus; de re ad rem; de perſona ad perſonam; de contractu ad contractum, ex doctrina Gloſſæ, in can. plerique verbo præcepta 14. *q.* 3.

FRaus Legi uſuras prohibenti, fit modis tribus. 18
Primo de re ad rem. Secundo de perſona ad perſonam. Tertio de contractu ad contractum.

De re ad rem, quando in fraudem Legis uſuras 19
eliminare conantis e ſocietate hominum, loco pecuniæ contendit quis omnem aliam lucrari ſuperabundantiam, *can. plerique* 14. *q.* 3. ibi .. Ple- .. rique refugientes præcepta Legis, cum dede- .. rint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia .. uſuras exigunt, ſed de mercibus eorum. Hanc primam fraudem ſatis deteximus, in præcedenti diſſertatione.

De perſona ad perſonam; cum quis ſub per- 20
ſona alterius, honeſtati cenſet lucrum ex mutuo. Sed perperàm id cenſet. Hoc lucrum improbum eſt, & uſura; ut dicimus in noſtro titulo; Et probatur *ex can. ſicut non ſuo* 46. *diſt.* Verba hæc ſunt: *Sicut non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fanus attentet.* Concinit textus *in cap. ſuper eo de uſur* ubi ad alterius utilitatem iniquum eſt fœnerari; Notat ex hoc textu Præpoſitus in dicto *can. ſicut non ſuo.* Ideoque qui pares ſunt in crimine, pares eſſe debent in pœna reſtitutionis; Imò qui participat in crimine, criminoſo, eadem pœna ligatur, *cap. ſi concubina de ſent. excomm.* quamobrem, etiam de proprio procuratorem hunc ad

turpe negotium, pro reſtitutione teneri, docuit Præpoſitus *in dicto can. ſicut non ſuo ſub n.* 3. ut puniatur in eo, in quo deliquit *cap. literas de temper. ord. can. ſi res* 14. *q.* 6. Lapus *in alleg. XII.* Hoc tamen intelligendo, ſi dominus ſolvendo non ſit, ut *ibid. Præpoſitus*. Salarium tamen, quod miniſter, ex tali negotio eſt conſequutus, eſt pauperibus erogandum, cum ſit turpe lucrum, *cap. cum ſit de Judæis can. non ſanè* 14. *q.* 5. Si tamen dictum ſalarium receptum eſſet de uſura, & uſurarius non haberet, unde ſatisfaceret, hoc ſanè in caſu deberet creditoribus illud elargiri, *arg. cap. eum tu de uſur.*

21 Sed his adverſantur, quæ *Lib.* 2. *Tit.* 29. *diſſer. VII. n.* 84. ſtatuimus, Clericum cambio exponere poſſe pecuniam ſuam, & luctari per interpoſitam perſonam.

Sed reſponſio ex ea diſſertatione petenda eſt; Addendo nunc alios Auctores eandem doctrinam eo loci adductam confirmantes, *Menoch. de Arb. caſ.* 413 *n.* 6. *Barboſam de Un v. Jur. Eccl. Lib.* 1. *cap.* 40. *n.* 74. *Redoan. de ſpol. q.* 2. *n.* 46. *Panimolle deciſ VI. Annot.* 5. *n.* 21. *Rotam Parte XVII. deciſ.* 378. *n.* 4. *&* 5. Ne actum agam, aut ſemèl dicta tranſcribam, ad eam diſſertationem ſtudioſum Juris remitto. Solùm inſuper obſervando, caſum hunc, mutuum contrahendi per procuratorem, poſſe contingere; ad tradita per Gibalinum *de uſur. Libro* 1. *cap.* 5. *art.* 2. *conſect.* 2. modò habeat mandatum *cum libera, L. Procurator, eui, L. mandato generali, L. Procurator totorum ff. de Procur.* Et ideò cambium contrahi poſſe per procuratorem, tradit idem Gibalinus *Libro V. de uſur. cap.* 1. *art.* 6. *n.* 2. Et extat expreſſus textus in *L.* 10. *§. ſi Procurator in fine ff. mandati*; & ex hoc textu *Leotard. de uſur. q.* 87. *n.* 5. Videatur *Rodulph. de uſur. quæſt.* 47. *n.* 44.

Tandem de contractu ad contractum, illuditur
22 Legi, fraudolenter; Quum unus contractus ſimulatur, qui juſtus, receptuſque ſit; ſub eo tamen quaſi ſub involucro alter contractus ineſt, nempè mutuum; textus ſunt, *in cap. in civitate de uſur. in cap. illo vos de pignor. in cap. cum contra eod. in cap. ad noſtram de empt. & vend. Joannes a Caſtrano de uſur.* 2. *parte n.* 24.

(e) *Creditor.*

Uſurarius, ſolus creditur dicitor, non autem debitor, a quo uſura extorquentur.

A Udire videor aliquem emunctæ naris, adnotationem hanc reprehendentē his ferme verbis:
23 Nunc ne explicandum, quod ſolus creditor ſit ille, qui uſurarius dicitur? Quis hoc ignorat? Sat habeo. At hoc exponere, non eſt garrire nugas (ut cum Plauto loquar.) Hoc enim experimento compe.i nonnullis accidere, ut neglecta tam obvia notitia, pravitas uſuraria non ſa is ad eorum ſenſum permanet.

Exemplum exhibeo; quod extat *in cap. debitores de Jurejur.* En verba textus „ Debitores ad „ ſolvendas uſuras, in quibus ſe obligaverant, „ cogi non debent. Si verò de ipſarum ſolutio„ ne juraverint, cogend ſunt domino reddere „ juramentum. Et cum uſuræ ſolutæ fuerint, „ creditores ad eas reſtituendas, ſunt Eccleſia„ ſtica ſeveritate, ſi neceſſe fuerit, compellendi.

Vides, ex hoc textu. Debitoré, qui promiſit uſuras, ſolvere uſuras, ſi jurejurando eas promiſerit.

Interrogo, quis in hac ſpecie uſurarius eſt; debitor ne, an creditor?

Si dixeris, utrumque eſſe uſurarium. Ergo ex parte promittentis uſuras, nempe ex parte debitoris, juramentum eſt invalidum, *cap. non eſt obligatorium de Reg. Jur. in* 6. Quod aſſereretur contra textum. Quid ergo dicendum? Quod promiſſio, & ſolutio uſurarum ex parte ſolventis non ſit turpis, ut docet *D. Thomas* 2. 2. *q.* 78. *n.* 1. *&* 4. ex quo, id firmat Caniſius *in cap. debitores* 6. *de Jurejur. n.* 8. in fine. Ergo debitor, non eſt ille, qui dicitur uſurarius.

Patet ex prohibitione ipſa uſurarum. *mutuum date nihil inde ſperantes*, quæ verba ad dantem, nempe ad creditorem directa ſunt, ut habetur *in cap. conſuluit* 10. *§. verum de uſur.* Patet ex *cap. tuas* 13. *de uſur* ubi, uſurarios tantum vocat eos, qui dant pecuniam ad uſuram.

Qua vero ratione promiſſur uſurarum ſub jurejurando excutetur a culpa cooperandi peccato proximi, latis a nobis fuit expoſitum *Libro III. Tit. XIX. diſſert. XVI. a n.* 27. *ad ſeq.* Et his, quæ in ea diſſertatione cumulatè tunt tradita, eo magis adhæreo, quia doctrinam eamdem amplectitur *Domin. Morell.* in Theorico Praxi Civili Criminali *cap.* 8. *de abſol. a juram. n.* 2. *ex Suarez de Juram. Libro* 2. *cap.* 4. *n.* 2. Ex ea ratione, quam ita concipit n. 9. Et hoc ideò provenit, quia „ debitori conſtituto in neceſſitate pecuniæ, non „ eſt prohibitum nec peccaminoſum uſuras ſol„ vere, *Molina de Juſt. et Jure Tomo* 2. *diſput.* 153. „ *&* 271. Licet poſſit ipſe debitor facta uſura„ rum ſolutione, eas repetere, ut tenuit *Rota apud del Bene append. deciſ* 3. *n.* 2. Nec diſſentit Auguſtinus Barboſa ad eum textum in *cap. debitores de Jurejur.* qui ait; Quod licèt recipiens uſuras injuſtum faciat, dum ſcilicet ſine juſta cauſa, pecuniam ſibi alias indebitam accipit contra *can. ſi res aliena* 14. *q.* 6. Per contrariū tamen eas ſolvens nequaquàm injuſtum facit; ſed potius pati cenſetur, dum ſcilicet, vel gratia implendæ promiſſionis, vel aliàs ad redimendam aliquam honoris, vel ſaltē vexationem eandem pecuniam indebitam ſolvit. Et latiſſimè cooperationem hanc, uſurariæ pravitatis expertem oſtendit *Gibalinus Libro* 1. *de uſur. cap* 9. *art.* 7. *n.* 2. *& per tot. Guido Papa de uſur. n.* 48.

Ex his manifeſtum eſt, ſolum creditorem eſſe uſurarium; non verò debitorem. Quæ obſervatio licèt obvia videatur; maximi tamen eſt momenti, ad materiam uſurarum funditùs percipiendam, præſertim quoad pœnas in uſurarios conſtitutas.

(f) *Sub*

(f) Sub involucro.

DISSERTATIO V.

De usuris palliatis in genere. Simulationes variæ expenduntur. Ex his quæ nam attendantur? Difficultates enodantur. Quæstio examinatur: Quis Judex competens sit simulationis? Et articulus satis involutus dilucidè explicatur rejectis contrarijs: Adducitur Innoc. X. dispositio &c.

23 SAturnalia a servis fieri solebant habitu dominorum; Et commessabundi in Sacris Bacchi alienas induebant formas. Usitatas proinde larvas apud Veteres, constat ex Horatio *Serm. Lib. 1. Sat. 5.*

Nil illi larva, aut tragicis opus esse cothurnis.

Quare Cicero ad *Attic. Libro XV. Epist. 1. Quid est autem, cur ego personatus ambulem, &* Plinius *Libro 2. cap. 7.* ibi: *Larvam inducere.* De his larvis sunt textus *in can. nullus 8. dist. 44. in cap. cum decorem de vit. & hon. cler.* Et larvatum incedere in bacchanalibus, Christianis esse illicitū, latè defendit *Manzius Biblioth. aurea Tomo 2. Centuria decis. Pistoriens. q. 10. decad. V.* sequutus Tolosanum *in Syntagm. Lib. 30. cap. 11. n. 9. & seq. & est Synod. Provinc. Flor. sub Altovit. cum Rubr. cap. XVI. de vit. & mor.*

Larvas habent, & usuræ; eò magis exitiales sunt Civitatibus, quò magis simulatæ. Qui malè agit, odit lucem, ut scribit *Innoc. III. in cap. consuluit §. nec verò de off. del.* concinit textus *in can. perniciosam 18. q. 2. in can. Anastasius 10. dist. L. 2. §. tria luminaria ff de ventre inspic.* notat *Ambrosius de Vignate de usur. n. 135. Tomo VII. Tract. Magnor. pag. 60.* & Deus odit opera tenebrarum, *cap. cum ex iniuncto de haret.*

Id accidit, cum quis sub specie liciti, ac legitimi contractus usuras intendit lucrari. Tunc usuræ latent, velut anguis in herba; quique ut ait *Statius 4. Thebaid. - - - - interviret herbis.*

Sunt tamen in promptu insidias detegendi quantumvis occultas modi plures; ne sub specie justitiæ contractus violentur, ad commerciorum utilitatem inventi.

Age primum omninm sermo sit de his modis agnoscendi simulationes in contractibus.

Sed ordiri oportet ab ipsa simulationis notione.

24 Simulatio, quæ reperitur in contractu, aliquando repræsentat verum contractum, cum tamen fictus, & nullus omnino existat: aliquando repræsentat alium contractum, quam re ipsa existat; ut si fingatur venditio, cum tamen sit re ipsa mutuum, ut *Gabalinus de usur. Libro III. cap. 1. art. 3.* Exemplum primi generis sit census, qui si non contrahatur juxta formā S. Pii V. *in Bulla Cum onus*, est nullus, verba ejus Constitutionis hæc sunt: *Contractusque sub alia forma posthac celebrandos fenerationis judicamus. Itemque in L. ult. Cod. plus valere.* Exempla secundi generis sunt *in can. in civitate de usur. in cap. illo vos de pignor.* & hi contractus, per hanc simulationem gesti, simbolici quoque dicuntur, cum in alium degenerant; ut latè exponit *Alderisius de Symbolicis contract.* latè etiam de ea divisione simulationis, *Noguerol. alleg. 10. n. 45.*

Cum tamen in dubio contractus semper præsumatur licitus, *cap: navigantibus de usur.* & ex hoc textu *Lupus de usur. in comment. ad L. 2. Cod. de pactis inter emptor. §. 1.* Ad illum redarguendum simulationis, quæ ratio tenenda est?

Primo simulatio conjicitur, ex conditione personę, quę contractibus usurariis celebrandis assueverit *cap. illo vos in fine de pignor. cap. 1. & 2. de usur. in 6. Clement. ex gravi in fine de usur.* Notat *S Joan. a Caristrano de usur. 2. parte n. 13. Cepolla de Contr. simul. n. 149. Rota Part. XVI. rec. decis. 148. n. 10.* 25

Secundo non minima est ad detegendam simulationem conjectura, cum pacta appositis in contractu, favorabilia tantùm sunt creditori, aut vix aliquem debitoris favorem respiciunt; quam conjecturam adnotavit *Barbos. Cepol. de simul. contract n 135. & 136.* ad hoc allegans textum, *in L. si de mets ff. de recept. arbitr.* 26

Tertio fraus, & simulatio redargui potest, si constiterit, debitoremantea pecuniam mutuo quę fisiffe, daturum in pignus prædium, quod creditor deinde emit cum pacto de retrovendendo, *Menoch. Lib. 3. præsumpt. 122. sub n 46. Maseard. de Prob. concl. 442. n. 0.* 27

Quarto est & hoc simulationis indicium, cum res est ex parte vendita, & ex parte donata, & non subest justa causa donationis; Cum enim donatio sit jactatio sui, *L. filius familias in princ. ff. de donat. L. contra iuris §. si filius ff. de pact.* & uemo id sponte facere præsumatur, *L. eum de indebito ff. de probationibus;* hæc liberalitas lumen quoddam est fraudi detegendæ opportunum. Cepolla *de Contract simul. n. 102.* textus *in cap. 1. §. porrò ut Ecclesiastica beneficia.* 28

Quinto simulatio propemodum se prodit ex clausulis insolitis in instrumento appositis, *cap. illo vos de pignor cap. ad nostram de empt. L. si quis sub conditione ff. de condit. instit.* ut ex his auctorit. *Cepolla ubi supra n. 116.* latè *Menoch. Libro 3. Præsumpt. 122. sub n. 67. vers. tertium est. Rota Part. XVI. decis. 102. n. 8. et P. 8. decis. 63. n. 21. Gratian discept. 255. n. 22.* Noguerolus *allg. 10. n 33* 29

Sexto simulationis suspicio non minus exoritur, ex dilatione adhibita petendi usuras, *L. si quis forte ff. de pan.* ad effectum conveniendi hæredes ignaros rei gestæ; ut ex eo textu *Rot Rom. P. XVI. decis. 148. n. 14. & 15. Farinacc. de fallit. & simul. q. 153. n. 182. Rotæ decis. 174. n. 4.* 30

Septimo arguitur simulatio, ubi argumentum militet a non verisimili, textus *in cap. quia verisimile 10. de præsumpt.* L. *non erit verisimile ff. quod met. caus.* ut ex his auctoritatibus *Maseard. de Prob. Concl. 440. n. 9.* 31

Octa-

Octavo multum simulationi præsumendæ id confert etiam; si venditor meliora sua bona ven-
32 dat, ut ex pretio alia minus utilia emat cum pacto de redimendo; ex hoc animus tantùm fœnerandi præsumitur; nam nullus esset, qui vellet distrahere res meliores ad comparandas inutiles, nemo enim præsumitur agere contraria in continenti; textus in, L. *non ad ea ff. de cond. & demostr.* & ex hoc textu *Mascardus conclus.* 443. *num.* 5. *de Prob.*

Nono læsio etiam in fructibus, seu in alia quan-
33 titate, prout erit species contractus, qui celebretur, argumento est adesse simulationem, ut latè demonstrat *Cepolla de simulat. contract. præsumpt.* 3. quem sequitur *Mascard. de prob. vol:* 1. *concl.* 443.

Decimo in hoc eodem albo recipienda est alia conjectura; Cum simulationi in contractu renunciatur. *Tiraquell. de retract. convent: in Præfat. n.* 10.

Et hæ fermè sunt simulationis conjecturæ, Quæ quidem attenduntur, L. *dolum Cod: de dolo* ubi sint, a Lege approbatæ; ut declarat *Sperellus decis.* 27. *n* 52. ea ratione, quia cum contractui tres faveant præsumptiones: ut sit verus, solemnis, & de partium voluntate confectus, L. *sciendum ff. de verb. obl.* L. *precibus Cod de impub. & al. subst. Auth. de Tabulis* §. *nos verò*, inde sequitur ad contractum de simulatione impugnandum, præsumptiones hominis non sufficere. Et ex his duas satis esse ad simulationem probandam, tradit *Rota Rom. P. XVI. decis.* 102. *n* 5. *& P. XI. decis.* 262. *n.* 17. Tres requiri saltem ad simulationem fœneratitiam evincendam, tradit *Mascard. de probat. concl.* 438. *n. XI.*

Adversus doctrinam hanc adductam; opponi potest 1. Quod deceptio in contractibus, etiam Jure Canonico admittitur, *cap. cum dilecti de empt. & vend. cap. pen. eod.* Ergo cum deceptio simulatio sit, *cap. fin. de coll. det.* quod attentatur Jure permittente, videtur irreprehensibile.

Innocentius IV. *in cap. in civitate de usuris* solvit difficultatem ea distinctione; Quod deceptio. de qua agitur in ijs textibus, toleratur jure fori, non jure poli. *cap. consuluit* 10. *de usur.* Sed dici potest, quod pro responsione adduximus *Libro* 1. *dissert. un. Tit.* 1. *sub n.* 38 *vers. generatim*, ad quem locum studiosum Juris remittimus Et præter venditionem, in aliis contractibus deceptionem non admitti, tradit *Rodulphus de usur. in cap. consuluit n.* 12. §. *opponitur sextò*.

Addversatur 2. doctrinæ traditæ illud Juris
34 axioma, licitè recipi, quod voluntariè datur, *can. de eulogiis dist.* 18. *can. placuit* 1. *q.* 2. *cap. dilectus de sim.* sed in contractibus, etsi simulatis, adest utriusque consensus dandi, ac recipiendi. Ergo simulatio redargui non potest ut injuriosa; Ideò ob scientiam excluditur indebiti repetitio; Textus in, L. 1. *in fine ff. de cond. ind.* ibi: .. Sed si sciens se non debere, solvit; cessat repetitio, L. *cujus per errorem ff. de Reg. Jur. cap. scienti de Reg. Iur. in 6.*

Responsio hæc sit. Quod, licitè datur, licitèque recipitur, quoties hi actus sunt sui naturæ permissi; secùs dicendum, ubi tendunt ad lucrum illicitum; nec enim contrahentes licitum facere possunt, quod sui natura sit improbatum, arg. textus in *cap. si diligenti de foro compet. in cap. contingit de sent. excom.* ut ex his locis respondet *Laurentius de Rodulphis de usuris in cap. consuluit n.* 54. Cæterum nec licitè dari, nec licitè interdum recipi, satis constat exemplo dantis Judici, ut ferat sententiam; quod est ex utraque parte illicitum, *can. non sanè* 14. *q.* 5. *can. eos* 1. *q.* 1. *cap. statutum vers. si quid autem de rescript. in* 6. latè ostendimus, *hoc Libro Tit. VII. Dissert. V.* Quid quod voluntas donis libera non præsumitur, sed potius violenta *cap. Matheus de simonia*: ut notat ex hoc textu *Rodulphus de usur. ubi supra n.* 14. *in fine*.

Quæstio jam sese offert cohærens hactenùs expositis, admodum ardua, quæque intacta relinquenda non est, Coràm quo Judice simulati contractus impugnari valeant?

Et ne qua sit æquivocatio, inde fortasse sub nascens, quod allegans propriam turpitudinem non auditur, *L. tranjactione finita* 30. *Cod. de transj.* L. *cum profiteatis* 4. *eod. de revoc. don.* L. 2. *&* L. *mercalem* 5. *Cod. de condict. ob turpem caus.* Ergo ipsi contrahentes prima specie, non videntur allegare posse simulationem, qua infectur contractus. Nihilominus egregiè Magonius *Decis. Lucens. XXV. n.* 35. *vers. neque visum*; sic æquivocationi præcurrit. Simulationis exceptio opponi non potest, per reum convenium, uti participem, & turpitudinem propriam allegantem; verum est, ex Juris regula; Cæterum ubi excipiens agit de damno vitando, & per viam exceptionis simulationem proponit; a Jure non rejicitur *ex Riminaldo cons.* 62. *per tot. & alios*.

Sublato æquivocationis periculo, jam ad rem propositam descendamus; Statuendum est igitur, quis Judex sit competens simulationis, quæ per modum exceptionis a debitore sit opponenda?

Ego censeo, si de substantia contractus; an ille 35
sit usurarius, agatur, de simulatione ad fœnus commissa solum cognosci per Ecclesiasticum Judicem; Hoc defendit Sperellus *decis.* 40. *n.* 52. *&* 13. *Diana resol. moral. P.* 1. *Tract* 2. *resol.* 77. *& P.* 3. *Tract.* 1. *resol.* 18. *Covarr. Lib. III. var. cap.* 3. *n.* 1. *Fagnan. in cap. tuam de ord. cogn. num.* 55.

Probatur I. *ex Clement. dispendiosam de Jud.* ubi usura inter causas fori Ecclesiastici recensetur.

Probatur II. Quia simulatio ad fœnus extorquendum est incidens ratione peccati, ideoque spirituale; Nam hic casus supponendus; Quod ex contractu, qui appareat venditio, agatur coram Judice sæculari, quodque reus opponat simulationem. Simulatio est incidens spirituale. Et hoc pertinet ad Ecclesiasticum Judicem ita ut continentia causæ dividatur, *cap. tuam de ord. cogn. cap. lator qui filii sint legit.* Aliàs, si pergat Judex

sæcu-

ſæcularis de hoc incidenti cognoſcere, Judex Eccleſiaſticus in eum dirigit inhibitoriam, *cap. ſi Judex laicus de ſent. excom. in* 6. ut ex hoc textu *Amaroſius de Vignate de uſur. in cap. ſalubriter n.* 122. *verſ. & ideo.* Intelligendo ſimulationem, quæ intervenerit ad uſuræ lucrum comparandum.

Probatur III. *Ex Clem. un. de uſur.* §. *caterum* .. ibi: Cæterum quia fæneratores ſic ut plurimum .. contractus uſurarios occultè ineunt, & doloſè, .. quod vix convinci poſſunt de uſuraria pravi- .. tate, ad exhibendum, cum de uſuris agitur ſua- .. rum codices rationum cenſura ipſos decerni- .. mus Eccleſiaſtica compellendos Nonne ex hac litera conſtat doloſè uſuras extorquentes convin cendos, cogendoſque eſſe per poteſtatem Eccleſiaſticam? Et ex hoc textu hęc ait *Ambroſ. de Vignate de uſur. in cap. ſalubriter n.* 12. Et ita .. videtur mihi eſſe communis opinio, & vera, .. quod qualitercumque ſit dubium, an contra- .. ctus ſit dubius, ſcu licitus, an ſimulatus, vel .. non, quod Judex Eccleſiaſticus debeat co- .. gnoſcere.

Probatur IV. *ex cap. illo vos de pignor.* ubi in contractu ſimulato ad fœnus, cauſa committa- noſcitur perſonis Eccleſiaſticis ab Innoc. III. Subdiacono, & P. Canonico Piſano. Et ex hoc textu id ſtatuit Guido Papa *Tract. de uſur. n.* 37 his verbis .. Ubi autem contenderetur, an contra- .. ctus ſit uſurarius vel non, tunc Judex ſecu- .. laris non cognoſcerer, quia hoc caſu crimen .. uſurarium eſt Eccleſiaſticum, & Judex Eccle- .. ſiaſticus deberet cognoſcere, & non Judex tem- .. poralis; Quam diſtinctionem confirmat *S. Antonin. de uſur. cap.* 2 *n.* 11.

Probatur V. *Ex cap. ad noſtram* 5. *de empt. & vend* ibi .. Inſtrumento venditionis confecto .. in fraudem Canonis promulgati contra uſura- .. rios non obſtante (& infra) ad reſtituendas do .. mos, & olivas (& infra) appellatione remota .. compellas. Et ex hoc textu *Laurent. de Rodulphis* id ſtatuit *in cap. conſuluit Tract. de uſur. poſt Rubr. n.* 9. his verbis .. Et tacitè dicitur etiam .. in tali contractu mutuum interveniſſe ratione .. intentionis; Hinc inſurgit quotidiana praxis .. totius Orbis, quæ habet non ſolum inſtru- .. menta cantantia de empt. & vend. ſed etiam .. lauda, & ſententias, omneque aliud genus .. contractuum ſub quacumque conceptione .. verborum conceptorum, coram Eccleſiaſtico .. Judice impugnari de uſuraria pravitate mentis .. facti, & rei veritatem proponendo, & dicendo .. tales contractus celebratos in fraudem uſura- .. rum, & probatur talia practica ad noſtram de .. empt & vend.

Probatur VI. *Ex cap. ad noſtram de Jur.* ibi: .. Vos ipſum ad reſtituendum quicquid ultra .. ſortem recepiſſe conſtiterit, inducere ſtudeatis. Hic quoque textus agit de contractu ſimulato ad lucrum uſurarium, & cauſa noſcitur tractata coram Eccleſiaſticis Judicibus.

Hæc ad probandum aſſumptum ſint ſatis. 36 Illud monet Joan. Baptiſta Lupus de uſuris com- ment. 4. §. 4. *ſub n.* 8. *verſ. quamobrem in Tom. VII. Tract. Magn. pag.* 150. *a tergo*. Quod Florentiæ Magiſtratus ille, qui præeſt Legibus conſervandis, de uſuris Jus dicit, verba hæc ſunt .. Et in .. hac Urbe Florentina Judices ſæculares, prout .. Magiſtratus ille qui præeſt Legibus conſervan- .. dis de uſuris jus dicunt, & de Lege Municipali Florentiæ *die* 14. *Aprilis* 1545 *Caballus Reſol. Crim. caſu* 188. *Sabellus verbo uſura n.* 4. ad quos Auctores Studioſum Juria remittimus, quo ad hanc praxim.

Opponitur I. textus *in cap. poſt miſerabilem* 12. *de uſur.* ibi .. Judæos ad remittendas Chriſtia- .. nis uſuras per Principes, & poteſtates com 37 .. pelli præcipimus ſæculares. Ex quo textu ſic argumentatur Lupus de *uſur. comm.* 4. §. 4. *ſub n.* 8. *verſ. unde tertia* ibi: Allegatur ad hoc *cap. poſt miſerabilem de uſur.* .. ubi præcipitur .. Principibus, & poteſtatibus ſæcularibus cõpellere .. Judæos ad uſurarum reſtitutionem; Ex quo .. colligitur, quod nedum vetitum ſit per Jus .. Pontificium, Judicem laicum de hac cauſa .. cognoſcere, ut etiam ipſi permiſſum ſit de uſur. .. judicare, licèt contra Judæos, quod tamèn fuiſ- .. ſet prohibitum, ſi cauſa haberetur merè Eccle- .. ſiaſtica, prout videmus, *in cap. lator qui filii ſint legitimi, in cap. tuam de ord. cogn. in cap. ſi Judex laicus de ſent. excom.* atque ita ex eo textu etiam defendit Anacletus ad *Tit. de uſur.* §. 9 *num.* 193. *&* 194.

Reſponderi poſſet I. Ex verbis *Gonzal. in dicto cap. poſt miſerabile n.* 2. ibi .. Et licet in præ- .. ſenti coercitionem per judicem ſæcularem fieri .. doceatur; in his tamen verbis continetur quaſi .. quædam comminatio, & brachii ſæcularis im- .. ploratio.

Reſponderi poteſt II. Quod ubi quæſtio eſt de repetenda uſura; quia jam conſtitit de ſubſtantia, nempe contractum eſſe uſurarium; tunc Judex ſæcularis cognoſcere poteſt de hac condictione indebiti, ſic accipiendum cenſet eum textum *Ambroſ. de Vignate de uſur. in cap. ſalubriter n.* 125. addens hæc verba: Et ita videtur .. mihi in favorem Eccleſiaſticæ juriſdictionis di- .. cendum pro veritate - Atque hia adhæret *Tondutus de Pravent. P.* 2. *cap.* 26. *n.* 5. inquiens: .. Sed tamen ſatis æqua, & magis recepta videtur .. illa juris, & facti diſtinctio. Adhæret Marta *conſil.* 120. *n* 4. inquiens: quando diſputatur de ſubſtantia contractus, an ſit uſurarius vel non, cauſa remitti debet ad Judicem Eccleſiaſticum.

Opponitur II. Quæſtionem facti eſſe inſeparabilem a quæſtione juris; ſiquidem ex facto jus oritur, L. *ſi ex plagis* §. *ult. ff. ad L. Aquil.* nec propterea ulla tribuenda videtur facultas laicali poteſtati in materia uſurarum, ad tradita, per Sperellum *deciſ.* 40. *n.* 80. qui ita loquitur: Et .. ideò judex Eccleſiaſticus in omnibus caſibus .. indiſtinctè cognitor eſt in materia uſurarum .. privative quoad laicum.

Sed huic difficultati nervosè reſpondet Petrus 38 Barboſa in *L. Titia* 35. *num.* 25. *ff. ſolut. matr.*

Addam

Addam quod pro ſtatu Eccleſiaſtico, extat hæc Innoc. X. diſpoſitio emanata die 17. *Februar. anno* 1645. *in* §. 15. his verbis etruſco idiomate conceptis: *Anzi ſi dichiara, che dove ſia alcun dubbio, o ſia di giudiciaria cognizione della cauſa, ancorche la parte non ne faccia inſtanza; l' articolo ſi debba rimettere al ſuo Giudice Eccleſiaſtico &c.* quam adducit Panimolle *deciſ. XVII. annot.* 3. *n.* 2. qui juxta noſtrum aſſumptum diſtinguit: aut ſumus in quæſtione tantùm facti, ſuper calculo ex. gr. & tunc utcrque Judex eſt competens: aut verò eſt quęſtio juris, & ita dubitatur de ſubſtantia contractus, an ſit uſurarius nec ne; & tunc ſolus Judex Eccleſiaſticus eſt competens, qnia hęc determinatio peccati, & prohibitio uſurarnm habet ortum a Jure divino, & recurrit regula, de qua *in cap. novit de Jud. Eel'ect. diſquiſit. clerical. P.* 2. *Tit. de favor. cleric. reali* §. 4. *n.* 138. Eandē hanc diſtinctionē amplectitur *Card. de Luca de uſur. diſc. XII. n.* 39. qui de Judice ſæculari, hęc ait „ Solum capax „ eſt in hac materia cognoſcendi, & judicandi „ ſuper bis, quę facti ſunt ſuper probatione „ ſcilicet exactionis uſurarum, ſive ſuper pro„ batione, & liquidatione intereſſe &c. Secùs autē „ ubi quęſtio eſt juris ſuper ipſa uſura, ac de „ cognoſcendo, ac decidendo, an conventio ſit „ licita. Ad hoc adducit textus, *in cap. contingit de arbitr. in Clem.* 2. *de Jud.* Ex qnibus a tanto Viro adductis exemplis obvinm erit intelligere, quomodo dari poſſit factum tam ſeparatum a ratione juris, ut ejus ſit capax Judex ſęcularis. Imò faciliùs in cauſa uſurarum diſtinctio inter quęſtionem facti, & jnris admittendam videri, qnàm in matrimonialibus cauſis, cęteriſque concernentibus Sacramenta, ſtatuit *Tondutus de Prævent. P.* 2. *cap.* 26. *ſub n.* 5. Quamobrem eandem diſtinctionē plenè diſcuſſo articnlo tuetnr *Menoch. de Juriſd. Libro* 3. *cap.* 5. in ſecundo caſu, & noviſſimè D. Bonfinius *in Bannim. cap.* 15. *ſupplet. n.* 14. Quicquid aliter ſtatuerit Fachineus *Libro IX. Controv. cap.* 30. *Caniſ. de uſur. cap. IX. & alij. Leotardus de uſur. q.* 100. *n.* 78. quibus non libet aſſentiri, multū namque luminis, noſtrę aſſertioni affundit *Innoc. X.* diſpoſitio nuper adducta, ſi rectè, ſerioque expendatur.

(g) *Emptionis.*

DISSERTATIO VI.

Pallium uſura ſub emptione cum pacto de retrovendendo. Adducitur nova facti ſeries textus in cap ad noſtram de empt. exponitur latiſſimè hic textus. Adducitur Synodalis Florentina, ſub Leone X. Nova coniectura ex eodē textu in cap. ad noſtram proponitur.

39 SUb larva pallıove emptionis latere uſura poteſt. Videmus, in flore ad aſpectū jucundiſſimo *Catull. Quem mulcent aura, firmat ſol, educat imber*, id accidere, ut araneus ſtructa circum tela, exſugat ex eo mortiferum venenum. Videmus etiā in roſa, cantharidem aureo colore ſuperfuſam latere, purpuram illam nativam depopulantem, dnm ſub foliorum umbraculis quietem perniciosè requirit. Tale quiddam contingit ex avaritia fæneratorum. Cnm ſit contractus emptionis tam juſtus, tam expediens bono Reip.ut quid bonum pulchrumque dixerit eum Plautus *in Perſa actu* 4. *ſcena IV.*

Vin tu bene emere? Do. *Vin tu pulchre vendere?*
To. *Ego ſcio utrumque velle.*

cum ſit contractos bonę fidei, eo quod ratio ipſa naturalis bonam fidem, & ęquitatem in eo ſummam poſtulat, L. 1. §. 1. L. *ex empto* 11. §. 1. *ff de act. empti*, L. *bona fides* 31. *ff. depoſiti*; Nihilominus inveniuntur homines tàm avari, tàm audaces, tàm in ſcelera vigilantes, nil timentes humanitatis, ac religionis officia declinare; ut hunc contractum, quaſi laqueum velint eſſe, ad prædam direptionemque fortunarum, & ad patrimonia debitorum exhaurienda; Hos Cicero vocat *importuna prodigia*, & Tacitus *Libro VI. Annal.* Tiberinm proſpexiſſe narrat, ne fęneratores tali abnterentur contractu; notat *Toloſan. Libro* 25. *cap.* 1. *Syntagm.*

Ad rem accedamus. Ut conſtet laterè poſſe ſnb contractu emptionis, & venditionis uſuram, in noſtro contextu adductus eſt in exemplum textns *in cap. ad noſtram de empt. & vendit.* 40

Verba textus explicandi, hæc ſunt „ Ad no„ ſtram noveris audientiam perveniſſe, quod cum „ R. laicus lator pręſentium, ab M. mutuum „ recipere voluiſſet, creditor ne per canonem „ contra nſurarios editum poſſet in poſterum „ conveniri, domos, & olivas recepit ab eodem „ titnlo emptionis, cum re vera contractus uſu„ tarius ageretur. Quod patet ex eo, quod cre„ ditor debitori promiſit, qnod qnandocumque „ a ſeptennio nſque ad novennium daret qua„ draginta uncias Tarenorum, quę vix dimidiam „ juſti pretii contingebant, domos ejus reſtitue„ ret, & olivas. Declarat Pontifex Innoc. III. hoc inſtrumentum venditionis confectum in fraudem uſurarnm.

Fortaſsè prima ſpecie, ſubtilitas hęc pacti fæneratitii ſeſe non prodit; danda opera, ut exeat in lucem. Debitor habebat domos, & olivas antiquum ſuum patrimonium, quorum valor erat trecentorum aureorum. Idem hic pecunia indigebat; adivit mercatorem, a quo poſt multas preces impetravit in mutnum au eos ſexaginta; ante erogationem hujus ſnmmę, mercator ſubdolè blanditur indigenti, rogatque, nt in ſecuritatem, ei domos, & olivas concedat, quas interim poſſideat, fructuſque ex his, ſinè moleſtia, percipiat. Annuit debitor. Sed mercator periculo ſuo, ut eſt verſutiſſimns, ulterius proſpiciendum pręſentiens; ne forte debitor fructus ex pignore in ſortis exonerationem, & compenſationē

perce-

perceptos fuiſſe, in judicio contendere, pallium emptionis aſſumpſit: atque ita negotiũ in inſtrumento explicari voluit. Per inſtrumentum præſens declaratur, quatenus Robertus ſuas domos, & olivas vendit mercatori, pretio ſexaginta aureorum, cum pacto tamen retrovenditionis taliter ſe habente ut mercator teneatur rurſus vendere intra tamen hoc tempus. Nempe declararunt partes, ut Robertus domos, & Olivas traditas recuperare nova emptione non poſſit, niſi elapſo ſeptennio a die hujus venditionis factæ mercatori; Et ſi elapſo ſeptennio Robertus, non emat iterum eodem pretio ſexaginta aureorum, ita ut elabatur novennium; ſit ei erepta facultas in poſterum amplius recuperandi res traditas domos nempe, & olivas; Ita ut effectus ſit, ut Robertus poſt ſeptennium habeat tempus tantummodo biennii ad reemendum; Atque ita ex pacto.

Nonnihil lucis ad hanc facti ſpeciem emergit, ex traditis a Gonzales *ad hunc textum verſ. Quæ ſententia retenta*; cæterum apud Interpretes plena omnia obſcuritatis in hac facti ſpecie, ut videre eſt apud ipſum Cujacium *in dicto cap. ad noſtram.*

41 Nam modicitas pretii, ut video, a Scriptoribus nonnullis refertur ad actum reemptionis, non ad actum primæ venditionis. Falſiſſimum, ut videre eſt apud. Leotardum *q. 9. de uſur. n.* 10. 11. 12. *&* 13. apud Gonzal. *ubi ſupra verſ. ſed in contractu*, & Corraſius idem pretium ſemel conventum ſupponi reſtituendum in ſpecie, *cap. ad noſtram* tradit in *Libro 3. Miſcellan. cap.* 9. his verbis *Etſi pactum de reſtituendo rem, et pretio, quod ſine præcedenti venditione contrahi poteſt:*

42 *utraque lege probatum eſt, d. L. 2. & dicto cap. ad noſtram*, & clarius idem Interpres *ſupra* inquiens: *Omnibusque ſimilis pactio eſt, in cap. ad noſtram de empt. & vend. quod non in pacto de revendendo, ſed de reſtituendo rem, & pretium loquitur.* Vides modicum illud pretium in prima venditione conventum. Sed evidentius juxta noſtrum aſſumptum loquitur Anaclerus *Libro 3. Decretal.* Tit. XVII. de empt. *&* vend. §. IX. *n.* 289. inquiens .. Primum itaque lignum animi .. uſurarii eſt quando emptor nimis vile pretium .. pro re offert, ita ut quaſi certus ſit venditorem iterum redempturum in rem venditam; .. Ita faciebat poſitus *in cap. 5. hoc Tit. qui pro domibus. & olivis dedit* 40. *uncias tarenorum*, quæ vix *dimidiam partem juſti pretii contingebant*, & paulo poſt: *Cum enim hic emptor optimè ſciret, venditorem hoc tam vile pretio rem iterum redempturum &c.* Nos etiam in hoc præciſè ſenſu accepimus modicitatem pretii *Lib. 2. Tit. XXIX. Diſſ. XIV. n.* 140.

Hæc de modicitate pretii monuiſſe, magno uſui eſſe poteſt, ut dilucidè procedat diſputatio.

43 Monendum deinceps ad textus adductos, *in cap. ad noſtram* claram intelligentiam, facilem eſſe diſtinctionem, quã utuntur nonnulli, inter pactum reſtituendi, & revendendi; quam confutavimus *dicto Libro 2 Tit. XXIX. Diſſ. XIV. n* 142. & poſtea comperi id animadvertiſſe, etiam Canſium *Tract. de uſur. cap. 5. n.* 30. *verſ. nec intereſſe Libro V. Decret.* Et poteſt, etiam id confirmari ex traditis a Lupo *de uſur. Comment. 2. in Præfat. ad L. 2. Cod. de pactis inter emptor. n.* 24. Quia quo ad effectum pactum reſtituendi, & revendendi non diſſerunt; & effectus reſpicitur, *L. ſi uno in princ. ff. locati. L. ſcire* §. *aliud ff. de excuſ. Tut.*

His dilucidatis; nunc exponenda nequitia mercatoris juxta ſpeciem noſtri textus in *cap. ad noſtrum de empt. & vend.*

Nos quidẽ dicta *Diſſ. XIV.* Libro 2. Tit. XXIX. probavimus retro venditionem eſſe licitam. In præſentia eam, ut uſurariam conſiderabimus. ++

Merito Pontifex ſecundum eam facti ſeriem uſurariam eam emptionem pronunciavit, his verbis .. Mandamus, quatenus, ſi res ita ſe habet, .. inſtrumento venditionis confecto in fraudem .. canonis promulgati contra uſutarios, non obſtante, prædictum M. ad reſtituendas domos, .. & olivas ei, ad quem debent hæreditario jure .. devolvi per pœnam in Lateranenſi Concilio .. contra uſurarios promulgatam, appellatione .. remota, compellas.

Siquidem, nimis valida præſumptio fœnoris exurgit ex tempore, quod mercator, qui domos, & olivas recepit, ſibi ad ſummum utile præfinivit debitori. Utile ſibi fore excogitavit poſſe fructus, per ſeptennium percipere. Item utile duxit, quod ſi poſt ſeptennium infra biennium, non reemeret debitor, expiraret reemendi facultas, ſicque mercator domos, & olivas liberi ſui juris faceret. Et Abbas cenſuit, *in dicto cap. ad noſtram*, ex hoc potiſſimè ductum fuiſſe Innoc. III. ad declarandum ejuſmodi emptionem fœnetatitiam, ut obſervat Anacletus *ad Lib. III. Decret. §. IX. n.* 201. & eſt hæc interpretatio literæ conformis, ait enim Pontifex .. Quod patet ex eo, .. quod creditor debitori promiſit, quod quandocumque a ſeptennio uſque ad novennium .. daret quadraginta uncias tarenorum, quæ vix .. dimidium juſti pretii contingebant, domos .. ejus reſtitueret, & olivas. Eamdem hanc conjecturam obſervavit Ambroſius *de Vignate de uſur. in cap ſalubriter n.* 107. *verſ. primo ſecundum* inquiens .. Tertio quia ſolummodo a ſeptennio uſque ad novennium, debebat fieri .. retrovenditio, & ſic interim volebat lucrari .. ſeptem annos. Nec non Canſius ad *Lib. V. Decretal. Tit. XIX. de uſur. cap. 5. n.* 31.

Inſuper ductus eſt Pontifex ad declarandam eam emptionem ſimulatam, eo quod domus, & olivæ oblatæ primum fuerunt mercatori in pignus, ut putat Ambroſius de Vignate *ubi ſupra n* 107. his verbis: *Secundo quia debitor mutuum petebat, & offerebat hypothecam*, & ad hoc pertinet textus *in cap. illo vos de pignor.* Et idem *Ambroſius de Vignate n.* 112. hæc addit: *Ideo valuit pactum de retrovendendo, quod eſt in veritate de pignus redimendo.*

Præter hæc, & illud fucatam emptionem demo-

demonſtrabat, quod modicum pretium interveniſſet pro tali domorum, & olivarum emptione, ut habetur in noſtro textu, *in cap. ad noſtram*. ibi: *Quæ vix dimidiam juſti pretii contigebant*. Quantitas enim pretii eſt argumentũ doli, *L. cum hi §. modus ff. de tranſact. cap. bona fides depoſiti, L. per diverſas Cod. mandati*. Et cum pacto de retrovendendo modicitatem pretii maximam inducere præſumptionem ſimulationis, tuetur *Joann. de Caſtillo Controv. Jur. cap.* 25. *Parte* 2. *n.* 42. *& ſeq.*

Huic poſtremæ conjecturæ non obſtant a nobis adducta *Libro* 2. *Tit.* 29. *diſſ. XIV.*

Nam fatemur, non magnam modicitatem pretii
45 junctam pacto de retrovendendo, non ſufficere, ſed fœnus judicandum. Et extat *Synodalis Florentina, ſub Leone X. anni* 1564. *Rubrica de uſur. cap.* 9. cujus verba hæc ſunt: „ Sed in eo, „ qui non eſt ſolitus fœnerari, tunc voluit con„ tractum præſumi ſimulatum, cum minoritas „ precii, eſt ultra tertiam juſti pretii, ut ſi fun„ dus, qui valebat trecentis, venditus eſt minoris „ ducentis ideſt pro centum, & nonaginta appo„ ſito illo pacto de retrovendendo. Ita Synodus Florentina Provincialis dicta, *cum Rubric, ſub Antonio Altovita* Archiepiſcopo Florentino. Quam Synodam citat Martius Medices *Exam. XX. ſub n.* 16. ergo ipſa modicitas pretii quanta ſit, perpendendum. Nam ex ipſa modicitate notabili augetur ſimulationis ſuſpicio: *Ciarlinus cap.* 40. *n.* 24.

Atque hanc Synodalem ait *Martius Med. ubi ſupra*, jam obſervari, his verbis: *Hæc Synodalis hodie eſt in viridi obſervantia, & quotidie practicatur*.

Multò magis ſi modicitas pretii juncta ſit aliis conjecturis, quæ *in cap. ad noſtram de emptione*, reperiuntur, inferendum erit, ſub pallio emptionis negotium hoc ad fœnus extorquendum fuiſſe celebratum. Imò ſubtilius obſervo in *cap. ad noſtram*, ſupponi ab Innoc. III. Mercatorem detexiſſe debitori, quod mente conceperat, ſe quidem libenter domos, & olivas recepturum fuiſſe in pignus, ſed ne cogeretur imputare fructus in ſortem, ſatius duxiſſe celebrare emptionem, cum pacto reſolutivo; Quod ſupponendum eſt in judicio conſtitiſſe, veluti juramento emiſſo, licèt lite nondum deciſa appareat in textu debitorem deceſſiſſe. Nam niſi de hac re probationes emanaſſent, aut juramento debitoris, aut per teſtes preſentes tractatui, fruſtra Pontifex eam mutationem conventionis, tam exactè enarraret; cum facta Pontifici ignota præſumantur, textus in *cap.* 1. *de Conſt. in* 6. ibi „ Licèt Romanus Pontifex &c. „ cum ſint facti, & in facto conſiſtant, poteſt „ probabiliter ignorare; conſonat *text. in cap. ut noſtram ut Eccl. ben.* Ergo, his omnibus collimantibus ad præſumendum fœnus, rectè diſponitur in noſtro textu in *cap. ad noſtram*, mercatorem illum uſurarium fuiſſe; Quas junctim circumſtantias nemo hactenùs expendit, & obſervavit. Conjecturam tamen nimis valis pretii in Synodo Florentina adductã comprobant *Maſcard. concl.* 447. *n.* 7. *&* 9. *Affictus deciſ.* 65. *Rodericus de ann. reddit. Libro* 2. *q.* 3. *Gratian. Diſcept. Libro* 3. *cap.* 600. ultra alios congeſtos *a Leotardo q. IX. n.* 14. pleniſſimè *Mart. Medices exam. XX. n.* 3. Et ſecundum Synodalem hanc, ſæpe fuiſſe judicatum Florentiæ, patet ex *Libr. motiv.* 31. *fol.* 198. *die* 27. *Nov.* 1569. ex Libro *motiv.* 46. *fol.* 123. *& Libro mot.* 59. *fol.* 369. *& Libro mot.* 89. *fol.* 43. *ſub die* 10. *Jun.* 1601.

Non obſtat 2. Quod modicitas pretii non ſit improbanda in emptione, *L. in cauſa §. pen. ff. de minor. L. item ſi in pretio §. quemadmodum ff. locati, L. fundi partem* 79. *ff. de contr. empt.*

Nam hæc, & ſimilia rectè procedunt, ubi conjecturæ mutui interpretationi non concurrant. Maximè in ſpecie noſtri textus, in quo ultra circumſtantias hactenus obſervatas, ea inſuper concurrit, ut non ſit omninò libera venditori redimendi facultas, ut præcisè adnotavit *Leotardus de uſur. q. IX. n.* 13. *verſ. & vero in hoc negotio*. Quis ergo nequitiam mercatoris non deteſtetur, ſimulque Pontificium oraculum non veneretur, quo laqueum perfregit, ne mercatores animæ periculum impoſterum ſubeant.

(*b*) *Cariùs*.

Pallium aliud in emptione eſt, cum cariùs venditur, ob dilatam pretii ſolutionem de quo articulo diſputatum eſt, *Libro* 2. *noſtrar. Inſt. Tit. XXIX. Diſſert. X.*

MOdum alium ex emptione turpiter lucrandi 46
revelat textus celebris in *cap. in civitate de uſuris*, juxta quem modum, perſimilis videtur uſurarius homini ripæ fluminis inſidenti, qui piſcandi, ſtudioſus oblonga arundine inſtructus, hamoque ab ea ſuſpenſo, operi moleſtiſſimo captandi piſces eſca latente, inſtat anxiè, atque ſollicitè. Mercator, prout habetur *in cap. in civitate*, merces ſuas vendit eaſdéque tradit emptori pretio in præſens non requiſito. Quem non alliciat prompta rei acquiſitio expers incommodi? Eſt hoc voluptati, poſſe frui veſte, frumento, vino ſine ulla pecuniæ erogatione. Verùmtamen ut perlepidè Martialis cecinit in Gargilianum *Libro IV. Epigr.* 56.

Sordidius nihil eſt, nihil eſt te ſpurcius uno,
Qui poteſt inſidias dona vocare tuas
Sic avidis fallax indulget piſcibus hamus
Callida ſic ſtultas decipit eſca feras.

Eſca eſt, & pabulum inſidioſum, quidquid ita traditur emptori, ſine reciproca pecuniæ traditione. Nam ut ait textus, cum res emuntur, *tunc ultra quinque libras non valent*, & qui emunt ſoluturi in poſterum pretium, *promittunt, ſe illis, a quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos*. O verſutiſſimum mercatorem! En ex dilatione temporis lucrum. Hoc lucrum uſura eſt. Et licèt in textu ſolum dicatur:

Nihi-

Nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt; ramen Anacletus *Libro V. Decret. Tit. de usur. §. 6. n. 92.* usuram hoc lucrum ex temporis dilatione appellat, ex *D. Thoma 2. 2. q. 78. art. 2. ad 7. Stracca de mercat. part. 1. n. 34. et n. 75.*

Rationem suppeditat Leotardus *de usur. quæst. 24. n. 5.* Nam ex dilatione ipsa pretii, fingitur justum pretium datum venditori, & ab eo ad emptorem profectum esse; & id, quod ex vendito debitum erat, in mutuum convertit, *L. is in fine, L. singularia ff. de reb. cred. L. 3. §. is autem ff. ad Maced.*

Et ideò, extat hæc species emptionis prohibita in Synodo Mediolanensi sub Sancto Carolo *Part. 2. Tit ult.* prout refert *Leotardus de usur. quæst. XXIV. sub n. 2.* Nec non in Synodo Provinciali Florentina, *cum Rubr. sub Archiepiscopo Antonio Altovita* approbata *a Leone X. Rubr. de usur. cap. 1.* ubi hæc habentur: *Qui ex eo, quod propter temporis dilationem carius vendatur, usurarii nuncupantur.*

Nos hanc ipsam sententiam textus in *cap. in civitate* fusè, lateque defendimus *Libro 2. Inst. Tit.* XXIX. *Dissert.* X. *n. 92.* ad quem locum studiosum Juris reiicimus, ne semel actum iterùm agere videamur.

(*i*) *Census.*

Quatenus emptio census possit esse usuraria?

SAnctus Pius V. celebrem edidit Constitutionē in *Bulla Cum onus*, qua emptionem census, ut
47 justam approbavit; Cæterum formam præscripsit, qua non observata, hanc emptionem usurariam esse constituit, his verbis: *Contractusque sub alia forma posthac celebrandos fœneratitios judicamus.* De hac specie emptionis disputatum est a nobis *Libro 2. Tit.* XXIX. *Dissert. VIII.* quo loci materiem ejusmodi tractatam uberrimè, diligenterque reperies.

(*k*) *Locationis.*

Quomodo sub locatione usura latere possit a
48 nobis expositum est *Libro 2. Inst Can. Tit.* XXIX. *n. 173.* ad quem locum studiosum juris reiicimus, nec non ad Synodum Provincialem Florentinam, *cum Rubr. Tit. de usur. cap. 10.*

(*l*) *In societate.*

DISSERTATIO VII.

De societate, quando nam sit usuraria? Usuraria est ea, quæ Leonina dicitur. Disputatur de triplici contractu. Quid observandum ad vitandam suspicionem fœnoris in eo contractu primo? Item quot aliis in casibus, sub societatis contractu latere usura possit, exponitur.

49 SOcietas, dulce nomen, quum universus hic mundus, una civitas communis omnium hominum sit existimanda, ut scribit Cicero *Lib. 1. de Legib.* nihil enim est, ut idem Romanæ facundiæ Princeps prosequitur, unum uni, tam simile tam par, quam omnes inter nosmetipsos sumus. At hoc quoque societatis bonum usurarum inficit nequitia, verritque in ærumnam, & calamitatem. An id verè contingat, ex his, quæ subnectam, compertum erit satis superque.

Primo latèt fœnus sub societate, quum socius ea lege pecuniam confert, ut nullum ejus subeat periculum. Audiatur Balsamon ad can. 17. Concilii Nicæni: *Quidam &c. Canonem intelligentes, & ei fraudem facientes, verba quidem servant, mentem autem negligunt. Dant enim nonnullis pecuniam, & tantum ex lucro partem se capturos pacisc untur: periculum autem agnituros, qui eam recipiunt, & cum sint re vera fœneratores, verbo tamen societatem prætexunt.* 50

Et S. Bernardus *in suo Tractatu de Contract. Sermone* XXXIX. sic loquitur: *Dixit aliquis trado tibi centum ducatos mihi omninò restituendos: Et si inde lucratus fueris dabis mihi de lucro tantum, vel dabis mihi quantum tibi placebit; Et si nihil lucratus fueris nil mihi dabis, nisi capitale meum.* Ait Sanctus, quod hæc est manifesta usura, quem locum adnotat *Ambrosius de Viguate Tract. de usur. in cap. salubriter n. 167.*

S. Joannes a Capistrano *Tract. de usuris 2. parte n. 84.* hæc ait „ An dans pecuniam mercatori „ ad mercandum, adiecto quod capitale sit salvum, & partem lucri habeat, vel medietatem, „ licitè agat, an sit contractus usurarius? & dicit „ Jo. plerique tenent quod sit illicitus contractus, „ quia quicquid accedit forti usura est.

Ratio hæc est. Quia talis conventio recipientem duplici afficit damno, tùm operarum, tùm pecuniæ acceptæ; dans verò semper esset extra periculum: quam inæqualitatem socialis fraternitas non patitur, *L. verùm ff. pro socio*, & ex hoc textu, sic ratiocinatur Gaillus *Libro 2. observ.* XXIV. *n. 3.* & ideo Baldus in *L. 1. Cod. pro socio n. 11.* decidit talem contractum usurariam sapere pravitatem, confert textus in *can. plerique, & ibi glossa in verbo negotiatoribus 14. q. 3.*

Ratio alia. Quia qui recusat vi pacti nullum subire periculum, in dominio suo pecuniam vult remanere, quod proprium est mutui, *L. 1. ff. de reb. cred.* ac propterea, quidquid lucrabitur, ex ea pecunia, erit mutui fructus, & hic fructus quid erit nisi usura? *can. plerique, & ibi glossa 14. q. 3.*

Item alia ratio. Quia non communicarentur inter socios tam lucra, quàm damna, prout juris est, *L. si unus in princ. ff. pro socio*, ut ratiocinatur *Raynald. Tomo 2. observ. crim. cap. XVI. num. 7.*

Sed quid multis opus est? Extat Bulla celebris Sixti V. 45. *in ord.* quæ incipit *Detestabilis avaritia*; in qua societas ejusmodi, *ut capitale salvum sit*, ut loquitur Constitutio, & tamen ut in singulos annos certa fructuum quantitate respondeatur, ut usuraria improbatur, quam doctè

explicat Cherubinus *in scholio 1. ad dictam const.* Scortia *ad const. prædictã Epith. 142. Theorem. 364* Ejus meminit *Pacion. de Locat. cap. 12.* Raynald. *Tomo 2. Observ. crim. ad cap. XVI. supplet. 1. D. Bonsin. ad Bannim. cap. XV. n. 44.*

Et hæc illa societas est, quæ Leonina dicitur in *L. si non fuerint 29. §. Aristo 2. ff. pro socio*, ex pervulgato Æsopi fabulatoris Phrygii apologo.

Opponi potest textus in *cap. per vestras de donat. inter vir. & uxor.* ibi .. Vel saltem alicui .. mercatori committi, ut ex parte honesti .. lucri d. Vir onera possit matrimonii sustenn.. tare. Hic textus adversari videtur doctrinæ hactenùs firmatæ, nam paulò antè, ait: *ut de salvanda dote caveret*. En salvum capitale, tamen hæc societas usuraria in textu non dicitur.

Responsio emenda est ex his, quæ jam statuemus, disputantes de celebri *triplici contractu*

Quæstio celebris de triplici contractu

51 ad expositionem *textus in cap. per vestras de don. inter vir. & uxor.*

Ad primum casum funditus percipiendum latentis usuræ sub societate opportunè, qua fieri poterit brevitate, examinandum est, quid juris de triplici contractu, tam celebri, & pervul-
52 gato. In quo cum mercatore initur, vel expressè, vel interpretativè, contractus societatis, assecurationis sortis, & determinationis certi lucri.

Agunt de hoc triplici contractu *Michalorus de Fratribus P. 3. cap. 59. n. 43. Pacion. de Locato cap. 12. n. 52. Concivl. alleg. 2. a n. 42. & alleg. 72. a n. 47. Samminiat. Controv. 42. Leotard. de usur. q. 31. n. 13. Bonden. collect. 31. vol. 1. Torr. var. quæst. Tomo 2. Tit. XI. q. 4. Gob. consult. 32. n. 6. Caldero decis. 54. n. 17.* ultra alios adductos a D. Bonfinio *in Bannim. cap. 15. n. 44.* satissimè Gibalinus *de usur. Tom. 2. Libro V. cap. 6. cum plur. consect. Diana P. 1. Tract. VIII. de Contract. Resol. 30. Layman Libro III. Tract. 4. cap. 10.* Motta in *Empor Jur. P. 1. Tit. VIII. q. 25.*

Species hujus contractus dilucidè fingenda est,
53 ut status quæstionis, quæ tanti momenti est, imperceptus non sit. Titius habens mille aureos in arca inductiferos; ut otiosos amplius non detineat, adit mercatorem, & præbet eidem prædictam summam tamquàm socio negotiationis pecuniæ hujusmodi, ita ut dans pecuniam dicatur in societate posuisse pecuniam; recipiens verò ponat suam operam. Simul etiam pacisciturTitius, ut sibi a mercatore assecuretur ea summa aureorum, ut effectus sit, ne subiaceat periculo amissionis pecuniæ, & simul mercator ex lucro majori intelligatur haberè assecutationis pretium. Item pacisciturut assecuretur Titius a mercatore de certo lucro; sic casum fingit *Cardin. de Luca de usur. discursu 1. n. 3.* & addendum in hoc tertio pacto id contineri, ut Titius, dum se declarat certo, & limitato lucro contentum, quasi veniat lucrum incertum majus, pro certo quasi pretio minore, ut declarat Raynald *Tom. 2. Observat. Crimin. cap. XVI. §. 25. n. 45.* idemque sic explicat Nicolius *Instit. Civil. Libro III. Tit. XXVI. de Soc. §. Item n. 6.* Et clarius adhuc *Layman Lib. 3. Tract. IV. cap. 20. n. 2.* his verbis: .. Tertius, itaque accessorius contractus est vendi.. tionis: Quia enim spes lucri hujus incerta est, .. ideo partem hanc tertiam lucri sperati 100. .. inquam floren. in spe, vendis eidem mercatori .. pro 50 vel 60. annuis certis, & in re. *Vide Marescott. Lib. 2. var. cap. 135 n. 21.*

Ex his cognitam arbitror seriem trium hujusmodi contractuum.

Proximum est, ut disputemus, an sit hic tertius 54
contractus explodendus tamquam usurarius?

Receptior sententia est, cui nos etiam subscribimus, tertium hunc contractum expertem esse 55
labis usuratiæ.

Probatur 1. auctoritate textus, qui nuper pro oppositione adducebatur in *cap. per vestras de donat. inter vir. & uxor.* in quo texru habetur, quod pecunia dotalis tradi potest mercatori ad negotiandum, cum eo inita societate sub eo pacto, ut quinque aut sex pro centenario, quot annis quasi interesse marito præstentur, ita nempe ut qui dotem dedit, nullum subeat periculum. Planeque servata lege negotiationis vi societatis, non sex quot annis, sed duodecim ex ipsa negotiatione forent præstanda; Quamobrem cum tex tantum interesse nomine dentur, fit compensatio periculi, quod in se suscipit mercator, aut emptio quædam, & venditio celebratur, ut in facti specie superius expositum est; Sic textum adductum explicat *Gonzal. in dicto cap. per vestras sub n. 24.*

Probatur 2. nam, ut Azotius narrat *Instit. moral. Tomo 3. Libro 9. cap. 3. q. in fine*, vivæ vocis oraculo respondit Sixtus V. Constitutionẽ supra enunciatam, quæ incipit *Detestabilis avaritia*, per quam usuraria declaratur societas, ut salvum sit *capitale*, non comprehendere ttinum contractum; pront refert *Carleval. de Jud. Tom. 2. L. 1. Tit. 3. disput. 7. n. 22.* & sic quoque censent plures ab eodem Theologi relati. Ejusque vivæ vocis oraculi meminit quoque Leotard. *de usur. q. 31. n. 13. Gibalinus de usur. Libro 6. cap. 5. art. 3. n. 6. Rocca disp. Jur. cap. 99. n. 23.*

Probatur 3. inducendo textum in *L. si non fuerint §. ita coiri ff. pro socio* ibi .. Ita coiri .. societatem posse, ut nullius partem damni .. alter sentiat, lucrum verò commune sit, Cassius .. putat; Quod ita demum valebit, si tanti sit .. opera, quanti damnum est - verbà hæc postrema: *si tanti sit opera, quanti damnum est*, rectè explicat Accursius; ideſt. *Periculũ damni subeundi*, quasi supponatur societati additus contractus assecurationis sortis, ut putat *Lellius cap. 15. dub. 3.* quem adducit ad hoc *Raynald. Tomo 2. Observ. crim. cap. 16. n. 38.* cui similis est textus *in §. ita in instit. de societ.* Idque ideò licitũ, quia excessum lucri lucratur mercator quasi pretium periculi, ut exponit *Brunemman. ad dicta, L. si non fuerit n. 7. in fine*, & latè in hoc sensu prædictas auctoritates esse intelligendas, ostendit *Gibalinus de*

Instit.

uſur. Libro V. cap. 3. art 2. & ex eodem textu in dicta *L. ſi non fuerint*, id latè firmat Morla *Empor. Jur. P. 1. Tit. 8. a n. 29. q. 25.*

Probatur 4. ea ratione ſi miſſima; Nam quiſlibet ex his contractibus ſeorſim, cum diverſis perſonis celebratus juſtus eſt, & licitus. Etenim quis neget valere ſocietatem ſic initam, ut unus conferat pecuniam, alter ponat induſtriam? Textus in, *L. ſocietatee 5. §. 1. ff. pro ſocio*, *L. cum duobus 52. §. utrum ergo ff. pro ſocio §. de illa Inſt. de ſocet.* eoque ſenſu *Plaut. in Aſinaria ſcena 3. actu 1. verſ. 185.* ſic ait:

Par pari datum boſtimentum eſt opera pro pecunia.

Quis præterea neget, contractum aſſecurationis ſortis eſſe licitum, & juſtum? textus in, *Lapus, quod averſione ff. locati in L. decem ff. de v. oblig. L. & Ariſton. ff. mand.* & ex his locis *Santerna de aſſecur. parte 1.* An non, & tertius poteſt pecuniâ ſocio traditâ, recepto pretio aſſecurare, ut ſit ſalva domino? Ut bene proſequitur Raynald. *Obſerv. crim. Tomo 2. ad cap. 16. n. 42.* Quam conventionem juſtam eſſe, pariter elucet ex *L. in nave ff. loc. ex L. 1. §. ſape ff. depoſ.* ut ex his auctoritatibus *Leotard. de uſur. quæſt. 31. n. 14.*

Quis tandem inficietur pactionem, ut lucrum, aut fructus juxta quoſdam limites, ſecurus obveniat danti pecuniam ad ſocietatem eſſe licitam, juſtamque? Nam nil aliud agi ut ejuſmodi pactione, quam vendere lucrum majus incertum pro minori certo? An non ſpes rei futuræ, cum periculo incertitudinis materia eſt venditionis? *L. ſi jactum retis ff. de act. empti*, *L. nec emptio 8. ff. de contr. empt.* L. 3. *Cod. de donat.* Nam & incerti, certa fieri poteſt æſtimatio, *L. 2. §. incertam*, *L. ult. ff. de Stip. Prator.* *L. ubi autem 77. ff. de V. Obl.* ut optimè *Ant. Fab. in Ration. ad L. 12. ff. de act. empt.* Cum itaque ſpes illa futuri lucri ſit pretio æſtimabilis, alioquin emi non poſſet; dari propterea in pretium poteſt: una ſiquidem res pecunia æſtimabilis alterius rei vendibilis pretium eſſe poteſt. Ergo lucrum majus licet incertum, poteſt eſſe pretium lucri minoris certi, ut ratiocinatur *Gibalin. de uſur. Libro VI. cap. 3. art. 4. ſub n. 1.* addendo, quod finis tertii hujus contractus eſt directus ad hoc, ut ponens induſtriam relevetur ab onere tenendi ſcripturâ, & reddendi computum quod eſt pariter pretio æſtimabile, ut proſequitur *Raynald. ubi ſupra n. 47.*

Si ſeorſim cum diverſis perſonis quilibet ex his contractibus incolumi juſtitia celebratur; Quid ni poterit conjunctim cum unica perſona iniri? An non plura pacta uni contractui jungi poſſunt? *L. lecta 41. ff. de reb. cred. L. pacta conventa 72. ff. de contrab. empt. L. 2. Cod. de pact. inter emptor. L. ſi convenit 6. ff. de reſcind. vend. L. ſi vir. uxori 12. ff. præſcript. verb. L. in rem 23. §. ſed ſi id ff. de rei vind.*

56 Non obſtat 1. quod ejuſmodi emptio in tertio contractu non extet, ut objicit Raphael *de Turr. tract. de cambiis diſp. 3. q. 10. n. 63.* nulla enim pretium conventum noſcitur, ſine quo emptio non eſt, text. *L. 2. §. 1. ff. de contr. empt. L. 3. ff. de obl. & act. L. 9. L. 3. Cod. de contr. empt.*

Reſpondetur, quod etſi nullum pretium intervenire videatur; ſatis tamen eſt, ut negotium habeat Synallagma, ideſt cauſam, ut inde obligatio, & civilis actio naſcatur, *L. 7. §. 2. ff. de pactis*, ut reſpondet *Leotard. quæſt. 31. de uſur. n. 15. in fine.* Præterea ſufficit implicita voluntas contrahendi eo modo, quo Leges permittunt, *Sabell. Var. Reſol. cap. 17. n. 8.* in terminis hujus controverſiæ.

Non obſtat 2. argumentum *Card. de Luca diſcurſu 1. de uſur.* qui vir in ratiocinio ſubtilis, in reprehendendo liber, *num. 5.* hæc ait „ Hoc „ admiſſo numquàm daretur caſus uſuræ, atque „ ſemper mutuator ex pecunia certum lucrum „ reportare poſſet; increpatque in *annot. ad d. diſc. 1. n. 2.* Pilajam ſibi contrarium *Tomo 1. Lib. 2. deciſ. 9. de uſur. & camb. n. 19. & Tomo 2. eod. Libro 2. deciſ. 10. de cenſ. pet. 10.* Adhæret huic ratiocinio *Rota poſt de Lucam Lib. 5. deciſ. 1. n. 22.*

Præmoverat hanc oppoſitionem Gibalinus *de uſur. Libro 6. cap. 5. art. 1. n. 2.* Eique obviam it, ponderando, quod planè ſi quis in hoc contrahendi modo non ſervet quæ præſcripta ſunt, & ad mentem Juris, violetque aliqua ratione juſtitiam, procedit ratiocinium objectum; At id erit proprium ejus vitium non verò contractus. Nil enim vitii habet contractus trinus, quo nempe initur ſocietas, cum mercatore conferendo pecuniam, quam ille in negotiationem impendat eo pacto, ut ſortem ſecuram præſtet, & exiguum aliquod lucrum certum nobis exhibeat, reliquo ſibi in compenſationem duplicis illius oneris reſervato, ut proſequitur idem Gibalinus *ubi ſupra ſub n. 5. verſ. atqui opinio.* Nam ſocietas licita eſt; licitum eſt pro ſecuritate dare aliquid lucri aſſecuranti, idque ex eo conſtat quia poteſt, & fidejuſſor aliquid lucri percipere aſſecurando, *L. hoc jure 9. §. Labeo ff. de donat.* *L. ſi remunerandi 6. §. Mevius ff. mandati Covar. var. Lib. 1. cap. 1. n. 6.* quem ſequitur *Caniſius de uſur. ad Lib. V. Decret. Tit. XIX. cap. 4. n. 7.* Notat in noſtris terminis *Morla P. 1. Tit. VIII. q. 25. n. 33.* Licitum demum eſt vendere majus lucrum in ſpe, pro minori certo, ut ſupra fuit demonſtratum, in *Probat. IV.* Potrò explicat Leotardus *de uſur. q. 31.* quomodo interdum injuſtitia obrepere in hujuſmodi contractum poſſit. *n. 16.* Fœda namque communio erit, cum ſolito uſuras exercere, *L. 7. ff. pro ſocio.* Item deerit mens contrahendæ ſocietatis, ſi pecuniam dederis ei, quem ſcias nulli negotiationi operam dare; Tunc enim deeſt fundamentum ſocietatis, & ubi non ſit ſocietas, neque alicujus rei poteſt eſſe ſocietas, *L. 5. L. 63. in fin. ff. pro ſoc.* quare ſocietas utriuſque nomine eſſe debet, nec tamen in actis eam inſcribi neceſſe eſt; ſed ſufficit verè contractam fuiſſe, *Felicius de ſoc. exp. 8. n. 66.* ex quo, &

aliis

explicat Cherubinus *in scholio* 1. *ad dictam const.* Scortia *ad const. prædictæ Epith.* 142. *Theorem.* 364 Ejus meminit *Pacion. de Locat. cap.* 12. Raynald. *Tomo* 2. *Observ. crim. ad cap. XVI. supplet.* 1. *D. Bonfin. ad Bannim. cap. XV. n.* 44.

Et hæc illa societas est, quæ Leonina dicitur in *L. si non fuerint* 29. §. *Aristo* 2. *ff. pro socio*, ex pervulgato Æsopi fabulatoris Phrygii apologo.

Opponi potest textus in *cap. per vestras de donat. inter vir. & uxor.* ibi „ Vel saltem alicui „ mercatori committi, ut ex parte honesti „ lucri de Viri oneris possit matrimonii sustentare. Hic textus adversari videtur doctrinæ hactenùs firmatæ, nam paulò antè, ait: *ut de salvanda dote caveret*. En salvum capitale, tamen hæc societas usuraria in textu non dicitur.

Responsio eruenda est ex his, quæ jam statuemus, disputantes de celebri *triplici contractu*

Quæstio celebris de triplici contractu

51 ad expositionem *textus in cap. per vestras de don. inter vir. & uxor.*

Ad primum casum fundi us percipiendum latentis usuræ, sub societate opportunè, qua fieri poterit brevitate, examinandum est, quid juris de triplici contractu, tam celebri, & pervul-
52 gato. In quo cum mercatore initur, vel expressè, vel interpretativè, contractus societatis, assecurationis sortis, & determinationis certi lucri.

Agunt de hoc triplici contractu *Michalorus de Fratribus P.* 3. *cap.* 59. *n.* 43. *Pacion. de Locato cap.* 12. *n.* 52. *Conciol. alleg.* 1. *a n.* 42. *& alleg.* 72. *a n.* 47. *Sammminiat. Controv.* 42. *Leotard. de usur. q.* 31. *n.* 13. *Bonden. colluct.* 31. *vol.* 1. *Torr. var. quæst. Tomo* 2. *Tit. XI. q.* 4. *Gob. consult.* 32. *n.* 6. *Caldero decis.* 54. *n.* 17. ultra alios adductos a D. Bonfinio *in Bannim. cap.* 15. *n.* 44. latissimè Gibalinus *de usur. Tom.* 2. *Libro V. cap.* 6. *cum plur. consect. Diana P.* 1. *Tract. VIII. de Contract. Resol.* 30. *Layman Libro III. Tract.* 4. *cap.* 20. Morla in *Empor Jur. P.* 1. *Tit. VIII. q.* 25.

Species hujus contractus dilucidè fingenda est,
53 ut status quæstionis, quæ tanti momenti est, imperceptus non sit. Titius habens mille aureos in arca infructiferos; ut otiosos amplius non detineat, adit mercatorem, & præbet eidem prædictam summam tamquàm socio negotiationis pecuniæ hujusmodi, ita ut dans pecuniam dicatur in societate posuisse pecuniam; recipiens verò ponat suam operam. Simul etiam pacisciturTitius, ut sibi a mercatore assecuretur ea summa aureorum, ut effectus sit, ne subiaceat periculo amissionis pecuniæ, & simul mercator ex lucro majori intelligatur habere assecurationis pretium. Item pacisciturut assecurerur Titius a mercatore de certo lucro; sic casum fingit *Cardin. de Luca de usur. discursu* 1. *n.* 3. & addendum in hoc tertio pacto id contineri, ut Titius, dum se declarat certo, & limitato lucro contentum, quasi veniat lucrum incertum majus, pro certo quasi pretio minore, ut declarat Raynald *Tom.* 2. *Observat. Crimin. cap. XVI.* §. 15. *n.* 45. idemque sic explicat Nicolaus *Instit. Civil. Libro III. Tit.* XXVI. *de Soc.* §. *n. n m.* 6. Et clarius adhuc *Layman Lib.* 3. *Tract. IV. cap.* 20. *n.* 2. his verbis: „ Tertius, isque accessorius contractus est vendi„ tionis: Quia enim spes lucri hujus incerta est, „ ideo partem hanc tertiam lucri sperati 100. „ inquam floren. in spe, vendis eidem mercatori „ pro 50 vel 60. annuis certis, & in re. *Vide Marescott. Lib.* 2. *var. cap.* 135. *n.* 21.

Ex his cognitam arbitror seriem trium hujusmodi contractuum.

Proximum est, ut disputemus, an sit hic trinus 54
contractus explodendus tamquam usurarius?

Receptior sententia est, cui nos etiam subscribimus, trinum hunc contractum expertem esse 55
labis usuræ.

Probatur 1. auctoritate textus, qui nuper pro oppositione adducebatur in *cap. per vestras de donat. inter vir. & uxor.* in quo texru habetur, quod pecunia dotalis tradi potest mercatori ad negotiandum, cum eo inita societate sub eo pacto, ut quinque aut sex pro centenario, quot annis quasi interesse marito præstentur, ita nempe ut qui dotem dedit, nullum subeat periculum. Planeque servata lege negotiationis vi societatis, non sex quot annis, sed duodecim ex ipsa negotiatione forent præstanda; Quamobrem cum sex tantum interesse nomine dentur, fit compensatio periculi, quod in se suscipit mercator, aut emptio quædam, & venditio celebratur, ut in facti specie superius expositum est; Sic textum adductum explicat *Gonzal. in dicto cap. per vestras sub n.* 14.

Probatur 2. nam, ut Azotius narrat *Instit. moral. Tomo* 3. *Libro* 9. *cap.* 3. *q. in fine*, vivæ vocis oraculo respondit Sixtus V. Constitutionē supra enunciatam, quæ incipit *Detestabilis avaritia*, per quam usuraria declaratur societas, ut salvum sit *capitale*, non comprehendere trinum contractum; prout refert *Carleval. de Jud. Tom.* 2. *L.* 1. *Tit.* 3. *disput.* 7. *n.* 22. & sic quoque censent plures ab eodem Theologi relati. Ejusque vivæ vocis oraculi meminit quoque Leotard. *de usur. q.* 31. *n.* 13. *Gibalinus de usur. Libro* 6. *cap.* 5. *art.* 3. *n.* 6. *Rocca disp. Jur. cap.* 99. *n.* 13.

Probatur 3. inducendo textum in *L. si non fuerint* §. *ita coiri ff. pro socio* ibi „ Ita coiri „ societatem posse, ut nullius partem damni „ alter sentiat, lucrum verò commune sit, Cassius „ putat; Quod ita demum valebit, si tanti sit „ opera, quanti damnum est. verbà hæc postrema: *si tanti sit opera, quanti damnum est*, rectè explicat Accursius; ideſt. *Periculū damni subeundi*, quasi supponatur societati additus contractus assecurationis sortis, ut putat *Lellius cap.* 25. *dub.* 3. quem adducit ad hoc *Raynald. Tomo* 2. *Observ. crim. cap.* 16. *n.* 38. cui similis est textus *in* § *. e il a inst. de societ* Idque ideò licitū, quia excessum lucri lucratur mercator quasi pretium periculi, ut exponit *Brunemman. ad dicta*, *L. si non fuerit n.* 7. *in fine*, & latè in hoc sensu prædictas auctoritates esse intelligendas, ostendit *Gibalinus de*

usur.

uſur. Libro V. cap. 3. *art* 2. & ex eodem textu in dicta *L. ſi non furrint*, id latè firmat Morla *Empor. Jur. P.* 1. *Tit.* 8. *a n.* 29. *q.* 25.

Probatur 4. ea ratione ſimiliſſima; Nam quilibet ex his contractibus ſeorſim, cum diverſis perſonis celebratus juſtus eſt, & licitus. Etenim quis neget valere ſocietatem ſic initam, ut unus conferat pecuniam, alter ponat induſtriam? Textus in, *L. ſocietates* 5. §. 1. *ff. pro ſocio*, *L. cum duobus* 52. §. *utrum ergo ff. pro ſocio* §. *de illa Inſt. de ſociet.* eoque ſenſu *Plaut. in Aſinaria ſcena* 3. *actu* 1. *verſ.* 185. ſic ait:

Par pari datum beſtimentum eſt opera pro pecunia.

Quis præterea neget, contractum aſſecurationis ſortis eſſe licitum, & juſtum? Textus in, *Le opus, quod averſione ff. locati in L. decem ff. de v. oblig. L. & Ariſton. ff. mand.* & ex his locis *Santerna de aſſecur. parte* 1. An non, & tertius poteſt pecuniâ ſocio traditâ, recepto pretio aſſecurare, ut ſit ſalva domino? Ut bene proſequitur Raynald. *Obſerv. crim. Tomo* 2. *ad cap.* 16. *n.* 42. Quam conventionem juſtam eſſe, pariter elucet ex *L. in nave ff. loc. ex L.* 1. §. *ſape ff. depoſ.* ut ex his auctoritatibus *Leotard. de uſur. quæſt.* 31. *n.* 14.

Quis tandem inficietur pactionem, ut luerum, aut fructus juxta quoſdam limites, ſecurus obveniat danti pecuniam ad ſocietatem eſſe licitam, juſtamque? Nam nil aliud agi ut ejuſmodi pactione, quam vendere luerum majus incertum pro minori ineerto? An non ſpes rei futuræ, cum periculo ineertitudinis materia eſt venditionis? *L. ſi jactum retis ff. de act. empti*, *L. nec emptio* 8. *ff. de contr. empt.* L. 3. *Cod. de donat.* Nam & incerti, certa fieri poteſt æſtimatio, *L.* 2. §. *ineertam*, L. *ult. ff. de Stip. Prator.* L. *ubi autem* 77. *ff. de V. Obl.* ut optimè *Ant. Fab. in Ration. ad* L. 12. *ff. de act. empt.* Cum itaque ſpes illa futuri lueri ſit pretio æſtimabilis, alioquin emi non poſſet; dari propterea in pretium poteſt: una ſiquidem res pecunia æſtimabilis alterius rei vendibilis pretium eſſe poteſt. Ergo luerum majus licet ineertum, poteſt eſſe pretium lueri minoris certi, ut ratiocinatur *Gibalin. de uſur. Libro VI. cap.* 3. *art.* 4. *ſub n.* 1. addendo, quod finis tertii hujus contractus eſt directus ad hoc, ut ponens induſtriam relevetur ab onere tenendi ſcripturâ, & reddendi computum quod eſt pariter pretio æſtimabile, ut proſequitur *Raynald. ubi ſupra n.* 47.

Si ſeorſim cum diverſis perſonis quilibet ex his contractibus ineolumi juſtitia celebratur; Quid ni poterit eonjunctim cum uniea perſona iniri? An non plura pacta uni contractui jungi poſſunt? L. *lecta* 41. *ff. de reb. cred. L. pacta conventa* 71. *ff. de contrab. empt.* L. 2. *Cod. de pact. inter emptor. L. ſi convenit* 6. *ff. de reſeind. vend.* L. *ſi vir. uxori* 12. *ff. præſcript. verb.* L. *in rem* 23. §. *ſed ſi id ff. de rei vind.*

56 Non obſtat 1. quod ejuſmodi emptio in tertio contractu non extet, ut obiicit Raphael *de Turr. tract. de cambiis diſp.* 3. *q.* 10. *n.* 63. nulla enim pretium conventum noſcitur, ſine quo emptio non eſt, text. L. 2. §. 1 *ff. de contr. empt.* L. 3. *ff. de obl. & act.* L. 9. L. 3. *Cod. de contr. empt.*

Reſpondetur, quod etſi nullum pretium intervenire videatur; ſatis tamen eſt, ut negotium habeat Synallagma, ideſt eauſam, ut inde obligatio, & civilis actio naſcatur, L. 7. §. 2. *ff. de pactis*, ut reſpondet *Leotard. quæſt.* 31. *de uſur. n.* 15. *in fine.* Præterea ſufficit implieita voluntas contrahendi eo modo, quo Leges permittunt, *Sabell. Var. Reſol. cap.* 17. *n.* 8. in terminis hujus controverſiæ.

Non obſtat 2. argumentum *Card. de Luea diſcurſu* 1. *de uſur.* qui vir in ratiocinio ſubtilis, in reprehendendo liber, *num.* 5. hæc ait .. Hoc .. admiſſo numquàm daretur eaſus uſuræ, atque .. ſemper mutuator ex pecunia eertum luerum .. reportare poſſet; inetepatque in *annot. ad d. diſc.* 1. *n.* 2. Pilajam ſibi contrarium *Tomo* 1. *Lib.* 2. *deciſ.* 9. *de uſur. & camb. n.* 19. *& Tomo* 2. *eod. Libro* 2. *deciſ.* 10. *de cenſ. pet.* 10. Adhæret huic ratiocinio *Rota poſt de Lucam Lib.* 5. *deciſ.* 1. *n.* 22.

Præteniebat hanc oppoſitionem Gibalinus *de uſur. Libro* 6. *cap.* 5. *art.* 1. *n.* 2. Eique obviam it, ponderando, quod planè ſi quis in hoc contrahendi modo non ſervet quæ præſcripta ſunt, & ad mentem Juris, violetque aliqua ratione juſtitiam, proeedit ratioeinium objectum; At id erit propriam ejus vitium non verò contractus. Nil enim vitii habet contractus trinus, quo nempe initur ſocietas, eum mereatore conferendo pecuniam, quam ille in negotiationem impendat eo pacto, ut ſortem ſecuram præſtet, & exiguum aliquod lucrum certum nobis exhibeat, reliquo ſibi in compenſationem duplicis illius oneris teſervato, ut proſequitur idem Gibalinus *ubi ſupra jub n.* 5. *verſ. atqui opinio.* Nam ſocietas licita eſt; licitum eſt pro ſecuritate dare aliquid lucri aſſecuranti, idque ex eo conſtat quia poteſt, & fidejuſſor aliquid lueri pereipere aſſecurando, L. *hoc jure* 9. §. *Labeo ff. de donat.* L. *ſi remunerandi* 6. §. *Mevius ff. mandati Covar. var. Lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 6. quem ſequitur *Caniſius de uſur. ad Lib. V. Decret. Tit.* XIX. *cap.* 4. *n.* 7. Notat in noſtris terminis *Morla P.* 1. *Tit. VIII. q.* 25. *n.* 33. Licitum demum eſt vendere majus lucrum in ſpe, pro minori eerto, ut ſupra fuit demoſtratum, in *Probat. IV.* Porrò explicat Leotardus *de uſur. q.* 31. quomodo interdum injuſtitia ob repere in hujuſmodi contractum poſſit. *n.* 16. Fœda namque communio erit, eum ſolito uſuras exercere, L. 7. *ff. pro ſocio.* Item deerit mens contrahendæ ſocietatis, ſi pecuniam dederis ei, quem ſcias nulli negotiationi operam dare; Tunc enim deeſt fundamentum ſocietatis, & ubi non ſit ſocietas, neque alicujus rei poteſt eſſe ſocietas, L. 5. L. 63. *in fin. ff. pro ſoc.* quare ſocietas utriuſque nomine eſſe debet, nec tamen in actis eam inſcribi neceſſe eſt; ſed ſufficit verè contractam fuiſſe, *Felicius de ſoc. cap.* 8. *n.* 66. ex quo, &

aliis

aliis id monet *Leotard. ubi ſupra*. Quemadmodum de periculo ſuſtinendo a recipiente conveniendum eſt, alioquin ſocietas erit uſuraria, ex *Gloſſa in* L. *cum duobus* §. *item ex facto ff. pro ſocio*, & nominatim id a *Sixto V.* in dicta Bulla cautum videtur, ut notat idem *Leotardus ubi ſupra n.* 17. & ſunt textus in, L. 1. *& ult. Cod. de naut. fœnore*. Ratio eſt, quia quum ratio non habetur periculi in terminis hujus conventionis, vult dans lucrum ex pecunia data percipere, quod uſuræ adſcribitur, *Leotard. ibid.* Illud etiam advertendum, quod quo minor erit quantitas lucri, quam ſibi præſtari ſtipulatur dans pecuniam, eo magis removebitur uſuræ ſuſpicio, idque ideò, qui ſine pretio emptio non conſiſtit, L. *in venditionibus ff. de contrab. empt.* Quamobrem periculum debet apparere compenſarum cum aliis pactis favorabilibus periculum recipienti, *Paeion. de locato cap.* 12. *n.* 54. adiiciens *n.* 58. ſemper optimam fore cautelam, ut contrahentes proteſtentur, nolle recedere a diſpoſitione Sixtinæ Conſtitutionis, quod & monet Sabellus *Var. Reſol. cap.* 17. *in fine, in Anagnina uſurar.* 4. *Martii* 1607. *n.* 46. Quin etiam idem *Cardin. de Luca diſcurſu* 1. *de uſur. n.* 14. fatetur in foro hanc opinionem ſubſtineri poſſe, quando expreſsè prefati tres contractus publicè, & palam initi eſſent; nam inde magnum ſe præbet ſinceritatis, & bonæ fidei argumentum, L. *& qui ſub imagine Cod. de diſtr. pignor.* Videnda tamen deciſio LXXIV. *n.* 18. P. XIV. *Recent.*

Finis quæſtionis de triplici contractu.

57 Secundo ſub ſocietate uſura laterè poteſt, quum pactum initur, ut unus ſocius referat duas partes lucri, & tertiam damni; ſub hoc pacto uſura ineſt palliata, ex ratione textus in L. *Lucius ff. pro ſocio*, & de ſimili pacto *Faebianus* Lib. 2. *Contr. cap.* 95. *verſ. tertio quia*.

Tertio lucrum ex ſocietate uſurarium eſt, & improbatum, ex mora ſocii in reddenda pecunia collata poſt finem ſocietatis proveniens, prout Jure Civili obtinebat, L. 1. §. *foenus ff. pro ſocio*, ibi: *Etiam mora non interveniente præſtabuntur uſuræ*. Quod jure canonum abrogatum notat *Leotard. de uſur. q.* 31. *n.* 1.

(*m*) *Pignore*.

DISSERTATIO VIII.

De Antichreſi. Item de contractu a gadere; oſtenditur eum eſſe uſurarium, & refellitur Raynaldus. Item de pacto commiſſoriæ legis, quod ſimiliter ut uſurarium Jure noſtro improbatur.

58 EN alium contractum juſtum illum quidem, & ad ſecuritatem crediti inventum, L. *legate o.* §. *alt. ff. de ſuppell. leg.* §. *creditor* 4. *Inſt. quib. mod. re contr. obl.* quem pariter uſurarius ad ſui nequitiam detorquet nempe pignus. Dicam planiùs. Latere uſura poteſt, etiam ſub pignore. Finge dari pignus creditori puta prædium fructiferum. Si creditor pactum conſequutus ſit, ut donec pecunia credita reddatur a debitore, fructus inde percipiat, lucreturque; hoc pactum uſurarium eſt, & vocatur antichreticum. Quod 59
ergo antichreſis uſuraria ſit.

Probatur 1. ex *cap. cum contra* 6. *de pignor.* ibi: „ Cum ſecundum Canonicas ſanctiones fructus „ reſtitui, & in ſortem debeant imputari.

Probatur 2. ex *cap.* 1. *de uſur.* ibi „ Si ſortem „ ſuam de fructibus jam perceperit.

Probatur 3. ex *cap. conqueſtus de uſur.* ibi: „ Si terram ipſam titulo pignoris detinetis, & „ de fructibus ejus ſortem recepiſtis.

Probatur 4. ex L. 1. *Cod. de pignor. act.* ibi „ Ex „ pignore percepti fructus imputantur in debitum.

Probatur 5. Quia res domino ſuo fructus parit, L. *pignus Cod. de pignor. act.*

Et ideo fructus hujuſmodi ſi percipiantur a creditore detinente pignus, vocantur uſuræ *in cap. quoniã* 2. *de uſur.* ibi „ Ad eadem pignora „ reſtituenda ſine uſurarum exactione eccle„ ſiaſtica diſtrictione compellas. Si enim rei non eſt dominus, eos lucrari contendit ex mutuo palliato, quod cohoneſtari non poteſt vi pacti, utpote quod eſſet contra Jus divinum uſuras prohibens, *cap. quia in omnibus de uſur.* ibi: *Utriuſque teſtamenti pagina condemnentur*. Quod verò creditor non ſit dominus rei oppignoratæ, conſtat quia nemini res ſua oppignorari poteſt, L. *neque pignus* 45. *ff. de Reg. Jur.* Cum ergo ex adductis auctoritatibus innotuerit fructus pignoris in ſortem eſſe imputandos, ſatis eę probant antrichreſeos iniquitatem. Quam ex orbe Chriſtiano extirpandam, ſtatuit Juſtinian. in *Auth. ne quis quod agricolæ mutuam pecuniam dedit*, quæ eſt Novella XXXIV. ibi „ Nemine penitus „ eorum audente terrulas detinere ſub occaſione „ fœneratitiæ conditionis; Non hinc infero penitùs prohibitam ea Novella antichreſim, nam contrarium oſtendit *Cujac. ad Novell.* XXXII. ſed hoc dico ipſo Juſtiniani judicio cautionem hanc eſſe fœneratitiam; Ergo jure Canonum eſt prohibita. In quo ſe involvit Leotardus *q.* 8. *de uſur. n.* 9. neque enim in materia uſurarum ad noſcendam earum iniquitatem rutum eſt differere Legum Civilium ſanctionibus.

Non obſtat 1. textui in, L. *ſi ea pactione Cod. de uſur.* ibi „ Si ea pactione uxori ſua mutuam „ pecuniam dedit, ut vice uſurarum domum „ inhabitaret &c. Atqui locatio permiſſa eſt, *cap.* 1. *de loc.* ergo quis lucrari poteſt ex pignore, pacto aliquo lucrum cohoneſtante. ut eſſet, aut locationis, aut antichreſis conventio.

Pro reſponſione rurſus dico in materia uſurarũ Leges Civiles exulare oportere. Poteſt Jure Civili ea pactio, de qua loquitur oppoſita Lex admitti; ſecus Jure Canonum. Nam ſecundum Leges, cum uſuræ ſaltem tolerentur, facilè vice uſurarum inhabitatio domus pignoratitiæ admittenda fuit, L. 37. *ff. de pignor. act.* Jure Canonum antichreſis reſpuitur omninò.

Non

60 Non obſtat 2. Quod creditor pignus poſſideat, & verè poſſideat, textus ſunt in L. 1. §. *ſervum corporaliter ff. de acq. poſſ.* L. *per ſervum* 37. *ff. de acq. rer. dom.* L. *ſervi nomine ff. de uſucap.* L. *pignus ff. de pignor. act.* L. *etſi ſortis ff. eod.* L. *qui pignorit* 36. L. *res pignoris* 37. L. *ſi de eo ff. de acq. poſſ.* Atqui fructus ſunt poſſeſſoris, L. *qui ſcit ff. de uſur.* ergo juſtè creditor fructus ex pignore lucratur.

Reſpondetur, creditorem poſſidere pignus quo ad effectus, de quibus in L. *ſervi nomine ff. de acq. rer. dom.* non verò quoad fructus, L. *bona fidei ff. de acq. rer. dom.* latè *Melchior. de Valentia Tract. Illuſtr. Libro* 1. *Tract.* 2. *cap.* 11. per tot. Quia non ad fructus datur pignus, ſed ad ſecuritatem. *Gonzal. in cap. cum contra ſub n.* 11. *de pignor. ex* L. *legata* §. *ult. ff. de ſuppelleſt. leg.* L. *pignori* 13. *ff. de uſucap.*

Non obſtat 3. ejus eſſe commodum cujus periculo res perit, §. *cum autem Inſt. de empt.* Atqui res oppignorata perit periculo creditoris, L. *ſi cum vim Cod. de pignor.* §. *ult. Inſt. quib. mod. re contrahit.* ergo non ſubſiſtit, quod defenditur.

Nodus hic diſſolvitur, ponderando locum Juſtiniani in §. *creditor* 4. *Inſt. quib. mod. re contrah. obl.* ibi „ Placuit ſufficere ſi ad eam rem cuſto„diendam exactam diligentiam adhibeat; quam „ ſi præſtiterit, & aliquo fortuito caſu, rem„ amiſerit: ſecurum eſſe, nec impediri creditum „ petere. Quamobrem in pignore conventionali creditor de dolo, & culpa tenetur, L. *ſi ut certo* 5. §. *nunc videndum ff. commod.* In pignore Prætorio dumtaxat creditor de dolo tenetur, L. *Prætor ait* 9. §. *eſt prætrea ff. decreb. auctor. jud. poſſ.* Ratio diſcriminis; Quia pignus conventionale utriuſque gratia datur. Hæc præctus *ad eum* §. *n.* 310. Cæterum regulariter periculum caſus fortuiti ad debitorem ſpectat, L. *ult.* §. *fin. ff. de pignor. act.* L. *pignus* 8. *Cod. eod.* Dominium enim rei pignoratæ remanet penes debitorem, L. *eum & ſortis* 35. §. *fin. ff. de pignor. act. Manz. in* §. *ult. Inſt. quib. mod. re contr. obl. n.* 27.

61 Huic contractui antichretico ſatis expoſito, perſimilis eſt conventio celebris, quæ dicitur contractus *a godere*.

Contractus hic *a godere* id continet, ut unus det ſuam rem alteri; alter autem viciſſim dat pecunias; utrique verò liberum eſt, quando voluerit quod dedit repetere, reſtituendo quod accepit, Hunc contractum frequentem eſſe in Italia ait Gibalinus *de uſur. Libro* 3. *cap.* 7. *artic.* 13. *n.* 12.

Hunc contractū *a godere* licitum putat *Covarr. Libro* 3. *var. cap.* 9. *n.* 3. & alii, quos citat *Gibalinus ubi ſupra Cujac. Lib.* 3. *Obſerv. cap.* 35. & *Libro* 8. *cap.* 17. *Theſaur. deciſ.* 78. *ſub n.* 2.

62 *Angel. de delict. P.* 1. *cap.* 133. *n.* 23.

Sed vix ab antichreſi diſtinguitur hic contractus, & ideò uſurarius cenſendus; Nam res tradita eſt pignus, & lucrum ex re tradita eſt fructus pignoris.

Ut non perſipiam, cur Raynald. *Tomo* 2. *Obſerv. Crim. cap.* 16. §. 12. *n.* 9. cenſeat in foro 63
judiciali contrarium eſſe verius, eo quod ſolum Theologi, contractum *a godere* iniquum agnoſcant, & uſurarium. Scire cuperem, ex quo fonte Theologi uſurariam nequitiam derivent; An non fons idem Theologus, & Canonum Magiſtris? textus in *cap. quia in omnibus de uſur.* ibi: *Utriuſque teſtamenti pagina*. An non uſurā, ut peccatū, agnoſcunt Canones? Textus in *cap. in civitate de uſur.* ibi: *Peccatum incurrunt*. An non Canones quidquid mortiferū eſt, damnant? Ut a nobis ſuſè demoſtratum eſt *Libro* 1. *Diſſ. un. n.* 31. *Tit.* 1. Si ergo ſecundū Canones in foro Eccleſiæ judicandum eſt, an ferenda ſententia, quæ peccatum admittat? An Judex Eccleſiaſticus tam erit rudis, ut Theologum nullum umquam olfecerit; Inſuper Theologia in his, quæ Juris ſunt non tam divini quàm humani, prout eſt uſurarum prohibitio, poterit ne in ſententiis, quas edocet, præterire Conciliorum, Summorumque Pontificum declarationes, ſanctioneſque? Nullum vidi Theologum tam jejunum. Summa hęc eſto. Aut contractus *a godere* eſt in ſe licitus; & exulare debet ea differentia; & in utroque foro peccati expers dicendus. Aut eſt illicitus, & eliminetur a cœtu Fidelium; Veritas prævaleat, ut clamant Jura, *in can. veritate*, *in can. ſi conſuetudinem*, *in can. qui contempta diſt.* 8. Quæ ubicumque ponatur, ſemper eadem eſt, ſplendetque ſemper intaminata, L. *aſſumptio ff. ad Municip.* Videndus *Sperellus deciſ.* 107. & 108.

Argumentis agendum eſt. Libet ratiocinari ex textu in L. *ſi is, qui bona* 12. §. 1. *ff. de pignor.* Marcianus ſic ſcribit: *Si aurifex ideſt mutuus pignoris uſus, factus ſit, & in fundum, aut in ædes aliquis inducatur: eāque retinet poſſeſſionem pignoris loco, donec illi pecunia ſolvatur, cum in uſuras fructus percipiat.* Quis hic contractus, de quo Marcianus loquitur? *Eſt contractus a godere*, ut ex eodem textu *Card. de Luca de uſur. diſc.* 9. *n.* 3. Atqui ait textus, hunc eſſe contractum pignoris, & lucrum eſſe uſurarium. Quid amplius optamus? Libet quoque textum alium expendere in L. *ſi ſervus* 6. *Cod. quod cum eo* ibi: „ Si ſervus tuus ſine permiſſu tuo accepta pecu„nia mutua in uſurarum vicem habitandi facul„tatem creditori conceſſit. An non, & hic contractus eſt *a godere*? Et tamen effectus eſt, ut creditor utatur, fruatur vice uſurarum, ut textum accipit Cujacius *Lib.* 3. *Obſerv. cap.* 35. Et volumus conventionem hanc juſtum eſſe titulum lucrandi? Libet adhuc ponderare textum alium in L. *cum debitor ff. in quibus cauſ. pign. tac. contrahatur*, ibi Paulus „ Cum debitor gratuita „ pecunia utatur, poteſt creditor de fructibus rei „ ſibi pignoratæ ad modum legitimum uſuras „ retinere. En contractum a godere, in quo tamen id agitur facitè, ut vice uſurarum fructibus creditor fruatur, ut textum exponit Cujacius *Libro* 8. *Obſerv. cap.* 17. Cupio jam audire, tales acceſſiones quomodo uſura non ſint? *can. plerique*, *can. putant* 14. *q.* 3. ſi confugas ad

inte-

inter esse damni emergentis, & lucri cessantis, prout in hoc sensu admittit *De Luca discursu 9. de usur. n. 5. & n. 10.* statim egredimur terminos quæstionis; et insulsum omninò est ejusmodi effugium. Nam ex justis titulis luctum esse justum, contes admittemus; ut in terminis *Thesaur. decis. 78. sub n. 3.* Non verò si lucrum ex pignore tantum sumendum sit, nam Canonum jure fructus percepti diminuunt sortem, *cap. conquestus de usur.* ut ex hoc textu *Gratianus cap. 14. discept. for. sub n. 10.*

Ratio intima. Quia cum usura sit aliquid ultra sortem accipere, id ipsum capere intelligitur, qui habitat domum oppignoratam, cum pensionem pro habitatione non solvat; ergo habitatio est quid lucro imputandum, ut ratiocinatur *Leotard. de usur. q. 11. n. 7.* ideoque cum accessio oriatur ex re pretio æstimabili, vera usura committitur, ut idem ratiocinium firmans ait *Matthæu, & Sanz. de Re crim. controv. 11. n. 3.* in terminis hujusmodi contractus *a godere.*

64 Opponit 1. Mynsingen *Centur. 6. Observ. 71. n. 2.* contractum *a godere* sustineri ob incertum fructuum eventum, L. *si pecuniam ff. de pign. act.* L. *oleo* L. *si ea pactione Cod. de usur.*

Respondetur paucis; jam eas Leges vim suam amisisse, ob correctionem Juris Canonici saluti animarum prospicientis; *cap. ad nostram de empt. cap. illo vos de pignor.* nec distinctio, an jus redimendi sit in facultate, vel in necessitate debitoris; quidquam solidi habet; si accessio ex pignore tantùm pendeat: & ineptiam id redolere ait *Cardin. de Luca* in terminis hujus contractus, *Conflictu Legali Libro 15. cap. 3. observ. 167. per tot.* quem si in fonte vidisset, contrarium non statuisset Ursaja *Inst. Crim. Lib. 3. Tit. 7. n. 70.*

Opponit 2. Aloys. Ricc. *Praxi var. Resol.* juxta *edit. Colon. anno 1621. P. 1. Resol. 48.* dans in pignus Palatinum magni valoris, pro pecunia credita, constituisse videtur quandam emptionē, & venditionem. En titulum justum lucrandi.

Sed ego statim repono: en pallium ad luctandum. Quando nam celebratus est hic contractus emptionis? Quis non videt, ejusmodi suppositum esse probandum? Versamur enim in pignore.

Opponitur 3. a Gaillo *Libro 2. observ. 3. sub n. 5.* per hunc contractum non offenditur dilectio proximi; Quod in materia usurarum spectandum est, *eam. si quis usuram, eam ab illo 14. q. 4.*

Respondetur ex adductis Canonibus; imò usuram esse rapinam, *dicto can. si quis*, & usurarium proximo nocere, cum illi subtrahat, quod suum foret, *dicto can. ab illo.* Nam ex pignore fructus provenientes sunt domini; debitor autem pignoris est dominus, L. *neque pignus ff. de Reg. Jur.* L. *qui rem suam ff. dep.* L. *si de eo 40. §. si servum ff. de aeq. poss. A Sandè, ad eam Regul.*

Solum ergo contractus *a godere* erit justus, si transeat in aliam speciem contractus sine fuco, & nequitia, *Stephan.* a S. Gregorio de *just. et jure cap. 32. Bonden. coll. 14. n. 9. vol. 1.* Vel si qui dedit in mutuum, patiatur interesse, latè *D. Bonninus in Bannim. cap. 16. num. 17.*

Finis quæstionis de contractu antichretico, & a godere.

Alia quoque ratione usura latet in pignore. 65
Nempe cum pactum commissoriæ legis super pignore constituitur. Textus in *cap. significante 7. de pignor.* ibi: *Cum igitur pactum legis commissoriæ sit in pignoribus improbatum.*

Explico, quid contineat tale pactum. Cum ut plurimum valor pignoris excedat summam mutuatam; si creditor paciscatur, ut nisi debitor intra præscriptum tempus pecuniam creditam reddat, pignus efficiatur creditoris; est hoc illud pactum quod dicitur commissoriæ legis. *Cur commissoriæ legis?* Quia committere idem est ac amittere, sic emphyteusis ob non solutum canonem cadit in commissum, idest amittitur, L. 2. *Cod. de Jure emphyt.* Sive ut aliis placet, committere est aliquid admittere, per quod eveniat casus, unde res debeat dari, L. 4. §. *eleganter*, L. *Lege 5. ff. de lege commiss.* nomen verò *legis* pactum significat, ut nos ostendimus *Libro 3. Tit. 4. sub n. 1.* & confirmat textus in L. *si in lege 24. ff. locati*, & sic in edicto *de superficieb. Lib. 1.* ibi „ Uti ex lege locationis, sive conduc„ctionis superficie, qua de agitur, & in L. 29. *ff. de servit. rust. prad. in* L. 6. *ff. comm. prad.*

Tale pactum generatim ad captionum & fraudum aditam præcidendam est improbatum. Tamen si pactum adjicitur, ut pignus cadat in commissum, secundum justum pretium designandum; hoc pactum non est injustum: nec in illud usura cadit, *Gonzal. in dicto cap. significante de pignor. sub n. 11. vers. sed cum pretio*; Atque ita in Jure dispositum in L. *si fundus 16. ff. de pignor* ibi: „ Potest ita fieri pignoris datio hypothecæve, „ ut si intra certum tempus non sit soluta pe„cunia, jure emptoris possideat rem justo pretio „ tunc æstimandam Anacletus ex eo textu *ad Tit. Decret. Libro 3. Tit. 21. §. 2. n. 59.*

Cæterum quia prohibitio ejusmodi conventionis generatim decernitur ob periculum, ne quod excedit justum pretium, creditor lucretur, nec juramento firmari potest, ut in dicto *cap. significante exprimitur, & ibi Cujac.* Nec tali Legi prohibenti renunciari potest, quia ob bonum publicum talis Lex introducta noscitur, ut ex *cap. si diligenti de foro compet. ex*, L. 2. §. *sed quia Cod. de jure jur.* Ratiocinatur *S. Joan. a Capistrano Tract. de usur. 2. Parte n. 53.*

(n) Depositum.

Quomodo interdùm sub specie depositi fœnus exerceatur. Tres adducuntur Casus.

Sub deposito quoque latere fœnus potest; 66
quod quidem est penitùs naturæ depositi contrarium. Nam depositum est, quod custodiæ causa apud aliquem gratuitò positum, & commendatum est, L. 1. §. *si vestimenta ff. depositi.*

Primo usura est lucrari velle ex mora depo-

sitarii,

ſitarij, qui non reddit rem depoſitam. Hoc quidem Jure Civili permiſſu, *L. 1. & 4. Cod. depoſ. L. 14. in fine, L. 39. ff depoſit. L. 7. §. de pignor. act.* at Jure Canonum hoc lucrum, ut fœnus cenſetur, *Leotard. de uſur. q. 32. n. 1.*

Secundo fœnori adſcribendum lucrum deponenti obveniens, ob conceſſum depoſitario uſum depoſiti, textus in *L. ſi vestri §. in bonis ff. de privil. cred.* ibi: *Qui depoſitis nummis uſuras a menſariis acceperunt*, ex quo textu *Matthæu, & Sanz de re crimin. contr. 40. n. 212.* id ſtatuit.

Ratio eſt, quia tale depoſitum ad uſum, egreditur fines depoſiti, & aſſumit naturam mutui, atque in dominium tranſivit depoſitarii, ut ratiocinatur *Sperellus deciſ. 29. n. 25.* Ergo lucrum deponenti quæſitum meta uſura eſt; conferunt tradita per *Gratianum diſcept. 304.* & per *Leotardum q. 32. n. 4.*

Sicuti e contrario uſura non eſt deponenti veſtem, equum, remque ſimilem functionem non recipientem, ut iis aliquis utatur; ſed locatio conductio eſt, *L. 1. §. 8. ff. depoſ.*

Et licèt in Belgio lucrū ex uſu depoſiti jamdiù uſitatum, & permiſſum poſtmodū a Carolo V. & Philippo II. ſcribat Guicciardinus in *deſcriptione Germaniæ inferioris*, turpe tamen lucrum eſt, ut Leotardus ait *ubi ſupra n. 19.*

Addit S. Antoninus *Tract. de uſur. §. 34. n. 51.* non excuſari deponentem, ex hoc; quod ſe exponat periculo, ut mercator, cui fuit uſus depoſiti conceſſus, deficiat, & ſic res depoſita evaneſcat; Nam verè mutuum contrahitur.

Tertio ſub depoſito contingit uſuram latere, ſi velit deponens extorquere lucrum aliquod a depoſitario, eò quod ſibi licitum fecit uti re depoſita, nulla ſuper hoc exiſtente deponentis permiſſione. Sic contra *Lupum de uſur. comm. 1. §. 3. n 42.* ſtatuit *Covarr. Lib. 3. var. cap. 3. n. 6.* *Gibalin. de uſur. Libro 3 cap. 6. art. 5. ſub n. 9.* *Leotard. q. 32. de uſur. a n. 20.*

(o) *Commodato.*

Quomodo laterè poſſit uſura, ſub contractu commodati.

67 EST commodatum contractus, quo res quæpiam ad certum uſum gratis conceditur. Gratis inquam, nam pacto accedente de certa mercede, ejus natura immutatur, locatioque efficitur, *§. item si, cui, Inſt. quib. mod. re contr. obl.* & propterea beneficium dicitur, *L. in commodato 17. §. ſicut ff. commod.* Uſus propterea debet eſſe gratuitus

Res verò, quæ commodatum conſtituunt, ſunt tam mobiles, quàm ſoli, non quæ uſu conſumuntur, niſi ad oſtentationem, vel dicis gratia, *L. 3 §. fin. L. 4. ff. commod.* itaque pecunia, oleum, frumentum, in hunc contractum non veniunt.

Cum ergo ſecundum Leges uſuræ veniant poſt moram, cum & hæc contractus ſit bonæ fidei, *L. 5. §. in hac actione ff. commod.* Si qois jam uſuras ex mora reddendi rem commodatam extorqueret, uſurarius foret, incideretque in Canonum prohibitionem.

Multò magis ſi rem uſu conſumptibilem quis commodaverit cum pacto, ut aliquid ſolvat commodatarius, uſura eſt, *eam. plerique, can. putant 14. q. 3. Gibalin. de uſur. Libro 3. cap. 4. artic. 5. n. 2. Leotard. de uſur. q. 34. per tot.*

(p) *Fidejuſſione.*

DISSERTATIO IX.

Diſputatur, an fidejuſſori liceat aliquid pro fidejuſſione paciſci, & illud uſura ſit? Caſus recenſentur, in quibus licitum non eſt fidejuſſori mercedem paciſci.

GRavis quæſtio, magnoque conflictu agitata, an fidejuſſor poſſit paciſci a debitore mercedem aliquam, pro ipſa fidejuſſione, nec ea lucri ſpecies uſura dici poſſit? 68

Non licere quibuſdam placuit.

Primo Valentin. Franchus de *fidejuſ. cap. 4. X. Concl. n. 176.* utitur hoc argumento. Si hoc admittimus, turpe eſſe creditori pro officio mutuationis aliquid mercedis ultra ſortem exigere; Quanto magis id turpe futurum eſt fidejuſſori, qui minus officii impendit? qui & juſtè petit ſibi de indemnitate caveri.

Secundo Morla *in Empor. Jur. Part. 1. Tit. VIII. ſub n. 34.* ait: pro lucro fidejubere uſurarium eſſe, *arg. Textus in can. virum, in can. bonorum, in can. ſicut 47. diſt.* Verba Morlæ hæc ſunt: *Pro lucro fidejubere uſurarium quidem eſſe.*

Tertio Rodericus *de ann. redd. Libro 2. q. 12. n. 8.* hæc ait: In fidejuſſore, cui nihil abeſt, videtur præſquam uſura, quæ re ipſa ut iniquior, ita deformior, & ſordidior eſt in fidejuſſore; & paulò poſt, hæc addit: Concludo igitur, ſufficere debere fidejuſſori, quod indemnis ſervetur, cum alioquin malitioſis hominibus feneſtra pateret uſuras graviſſimas exercendi: fœnerator enim nollet mutuare, niſi tali accepto fidejuſſore, per cujus interpoſitam perſonam aliquid de ſorte retineret; Imò terrior fraus eſt, quæ occultè, & per interpoſitam perſonam fit, argum. *L. pupillus §. ſed etſi ff. de auctor. tut.*

Contraria ſententia aliis arriſit, ut vetior.

Primo Covarr. *Var. Reſol. Lib. 3. cap. 2. n. 6.* 69
ſic argumentatur: Fidejuſſor indubitatè periculum ſubit, ſolvendi e proprio patrimonio integram quantitatem, ergo periculi pretium poterit a debitore accipere, *L. hoc jure §. Labeo ff de donat.* ibi: „ Labeo ſcribit extra cauſam donatio„ num eſſe talium officio um merced. „ ut puta „ ſi tibi adfuero, ſi ſatis pro te dedero, ſi quæ„ libet in re, opera, vel gratia mea uſus fueris. Confert textus in *L. ſi remunerandi §. Marius ff. mand.*

Secundo probati videtur hæc contractia ſenten-

tia ex *cap. pervenit 2. de fidejuſ.* dum ait Pontifex: *Ne igitur diſpendium patiatur, unde videtur præmium meruiſſe.* Quid eſt hoc præmium, nonne lucrum? Ergo meretur lucrum ex fidejuſſione, qui intercedit.

Ob hunc textum huic poſtremæ opinioni adhærendum cenſerem, prout adhæſit Rota Romana *Parte 14. recent. deciſ. 121. num. 8.* his verbis: „ Potiſſimè quia conventio certi lucri in com- „ penſationem imminentis periculi fidejuſſori „ permittitur; Attamen declarat eadem Rota, & moderatur hanc ſententiam his verbis: *Et ideò juxta ejuſdem periculi æſtimationem taxatio peragi debet*, ex Covarruv. *ubi ſupra*. Videamus igitur, quid ſtatuat Covarruvias, cujus Rota Romana doctrinam ſequitur. Hic Auctor cordatiſſimus hæc ait, *ſub n. 6. loco ſupracitato*: ibi „ Sic & „ ipſe &c. communem ſententiam non admitte- „ rem in eo caſu, in quo inſpecta qualitate, & „ conditione debitoris, nullum immineret peri- „ culum fidejuſſori, quam tunc ex pacto fiat „ fictio, & ſimulato periculo in fraudem uſu- „ rarum.

Ex quo inferendus eſt Caſus 2. in quo uſura latere ſub fidejuſſione poteſt, cum nempe fidejuſſor aliquid paciſcetur, nullo imminente periculo, ut ſupra tradita ſatis oſtendunt; Et hunc ſenſum reſpicit Pontifex in dicto *cap. pervenit 2. de fidejuſſoribus* dum ait: *Videtur præmium meruiſſe, videtur* ideſt apparet ex ipſo exitu; exitus namque fuit, ut debuerit fidejuſſor loco debitoris ſolvere.

Caſus 2. eſt prout exponitur a S. Antonino *Tract. de uſur. cap. 2. §. 15. n. 14.* Si fidejuſſor eſt fictus; quia ſcilicet ipſe eſt mutuator, & mercedem fidejuſſionis paciſcetur, ſub ſpecie fidejuſſionis crimen uſuræ committitur, *can. uſuræ 14. quæſt. 3.*

His non obſtat 2. textus in *L. hoc jure §. Labeo ff. de donat.*

Reſpondetur, non hunc eſſe finem Juriſconſulti, ut probaret tanquam juſtam generatim mercedem fidejuſſionis, ſed ut oſtenderet eam eſſe extra cauſam donationis, ut reſpondet *Rodericus de ann. reddit. Libro 2. cap. 12. n. 11.* aliter reſpondet *Heringius de fid. P. 1. cap. 26. n. 148.*

Non obſtat 2. textus in *L. antiquæ Cod. ad Vellejan.* ubi ſi mulier pro fidejuſſione pretium accipit, non juvatur Vellejano. Ergo permiſſum videtur, pro fidejuſſione pretium accipere,

Reſpondetur, permiſſum tale lucrum, ubi periculum immineat fidejuſſori, ut reſpondet Rodericus *ubi ſupra ſub n. 14.* Aliter reſpondet Heringius *de fidejuſ. cap. 26. Part. 1. n. 133.*

Et in his terminis Theologi idem docuerunt, *Azzorius Inſt. Moral. Parte 3. Libro XI. cap. 22. ambro S. P. Stephanus de Neapoli de præcep. jur. & juſt. part. Libro 2. de Contract. cap. 68. n. 14. & alii, quos ipſi in præſidium ſuæ doctrinæ adducunt.*

(q) Cambio.

DISSERTATIO X.

Cambium quid ſit? Adducuntur Bulla S. Pii V. Expenditur caſus Cambii facti. De Anatociſmo. Novæ Legis Regiæ Celſitudinis Coſmi III. Magni Etruriæ Ducis, uper moderatione cambiorum de ſeptennio in ſeptennium edita die 31. Auguſti Anno 1693.

IN cambio uſura latere poteſt, ideſt in permutatione pecuniæ cum pecunia, prout noſtri cambiorum doctores *Libro 2. Tit. XXIX. Diſt. IV. per tot. a n. 38. ad ſequentes*, quo loco ſubtiliſſimum cambii contractum, non modico labore, ad captum omnium redegimus, meliorem ſequuti doctrinam Scriptorum, qui in hac ætate, primas tenent. 70

Quod ſi ad ſimilitudinem emphyteuſis, quæ tantam familiaritatem habere videbatur cum emptione, venditione, locatione, conductione, ut ingenia Juriſconſultorum eo usque obtutibus rem non diſcernerent, quibuſdam emphyteuſin ad emptionem, aliis ad conductionem referentibus, & tandem ſopitas remanſit, tam acer conflictus, invaluitque ex *Lege Zenoniana*, contractum hunc eſſe quid tertium propriæ indolis, propriæque naturæ, *§. adeò autem Inſt. Tit. de locat. & cond.* Ideoque ſi ad ſimilitudinem emphyteuſis libeat cambia familiaritatem habere cum permutatione, ſua ſpecie diſtinctum ab omnibus, & ad commerciorum utilitatem inductum veluti quid novum conſiderare, non repugnamus, annuentes his, quæ ſcripſit *du Puis in Tractatu de Later. cambii cap. 3. n. 26. & ſeq. & Illuſtriſſimus D. de Caſaregis Tract. de Commerc. diſc. 43. n. 16. Sotus de Juſt. & Jure Libro 5. quæſt. 6. artic. 2. concluſ. 3. Conrad. de Contract. q. 99. n. 3.* & latè *Alderiſius de Symbol. Contract. Tit. 1. cap. XV. n. 51.* qui examinatis contradicentium argumentis, & ſtrenuè refutatis, concludit his verbis: „ Veritas eſt, quod cambium eſt contractus di- „ ſtinctus ab omnibus ſupra poſitis, & proindè „ non eſt, nec emptio, nec permutatio, nec „ mutuum, nec contractus innominatus do, ut „ des, ut voluit *Gratian. diſcept. for. cap. 642. n. 8.* „ ſed contractus differens bonæ fidei pariens actio- „ nem de per ſe, prout eſt feuduni juxta ejuſmodi „ derivationem, ſimbolum benè verum, cum „ permutatione. 71

Latere uſuram in cambio poſſe, non ſit, qui dubitet. Extat Bulla celebris S. Pij V. edita anno 1571. quæ incipit *In eam*, cujus verba tranſcribenda ſunt ad Juris notitiam. 72

„ Primum igitur damnamus ea omnia cambia, „ quæ ficta nominantur, & ita conſinguntur, „ ut contrahentes ad certas nundinas, ſeu ad „ alia loca cambia celebrare ſimulent, ad quæ „ loca it, qui pecuniam recipiunt, literas quidem

ſuas

.. fum cambii tradunt; sed non mittuntur, vel .. ita mittuntur, ut transacto tempore, unde pro.. cesserant, inanes referantur; aut etiam nullis .. hujusmodi literis traditis, pecunia ibi denique .. cum interesse reposcitur, ubi contractus fuerat .. celebratus; nam inter dantes, & recipientes, .. usque a principio ita convenerat, vel certè .. talis intentio erat, neque quisquam est, qui in .. nundinis aut locis suprad ctis hujusmodi lite.. ris receptis solutionem faciat.

.. Cui malo simile etiam illud est, cum pecu.. niæ, sivè depositi, sivè alio nomine ficti cambii .. traduntur, ut postea eodem in loco, vel alibi .. cum lucro restituantur.

.. Sed & in ipsis cambiis, quæ realia appellan.. tur, interdum, ut ad nos perfertur, campsores .. præfixorum solutionis terminū lucro ex tacita .. vel expressa conventione recepto, seu etiam .. tantummodo promisso differunt.

.. Quæ omnia nos usuraria esse declaramus, .. & ne fiant, districtiùs prohibemus.

.. Porrò ad tollendas quoque in cambiis, quan.. tum cum Deo possumus, occasiones peccandi, .. fraudesque fæneratorum; statuimus, ne dein.. ceps quisquam audeat, sivè a principio, sivè .. aliàs certum, & determinatum interesse, etiam .. in casu non solutionis pacisci, neque realia .. cambia aliter quàm pro primis nundinis, ubi .. illa celebrantur ubi verò non celebrantur, pro .. primis terminis, juxta receptum locorum .. usum exercere. Abusu illo pro sùs rejecto, .. cambia pro secundis, & deinceps nundinis sivè .. terminis exercendi. Curandum autem erit in .. te minis, ut ratio habeatur longinquitatis, & .. vicinitatis locorum, in quibus solutio destina.. tur, nedum longiores præfiguntur, quàm loca .. destinatæ solutionis desiderant, fænerandi de.. tur occasio.

.. Quicumque contra hanc nostram Constitutio.. nem commiserit, omnis a Sacr s Canonibus con.. tra usurarios inflictis, se noverit subjacere.

.. Qui conspirationem fecerint, vel congestam .. undique pecuniam ità ad se redegerint, ut quasi .. monopolium pecuniæ facere videantur, pœnis, .. quæ a jure contra exercentes monopolia con.. stitutæ sunt teneri sancimus.

73 Ad summam redigendo hanc Bullam, in ea hi Casus continentur usuræ sub cambio latentis.

Primus Casus est cambii sicci; in quo fingun.tur mitti ad nundinas literæ cambii, sed non mittuntur.

Secundus Casus ejusdem cambii sicci, in quo literæ quidem mittuntur, sed inanes redeunt.

Tertius Casus pariter cambii sicci, cum literæ nullæ traduntur, sed conventio intercessit, ut pecunia cum interesse in eodem loco, ubi contractus fuit celebratus, solvenda sit, aut etiam intentio talis extitit sine conventione.

Quartus Casus adhuc cambii sicci, cum in nundinis non est quisquam, qui etiam literis receptis solutionem faciat.

Quintus Casus pariter cambii sicci, cum fictum apparet cambium, pecuniis traditis, ut postea, vel in eodem loco, vel alibi cum lucro restituantur.

Sextus Casus est cambii realis, sed quod siccum efficitur, ut exponit *dict. §. sed & in ipsis*, *Mazzius de camb. pag.* 78. cum exactis nundinis debitori differtur a creditore solutio, sub novo interesse.

Septimus Casus est, cum cambia feriis intercalaribus, seu secundis, ac tertiis &c. conficiuntur.

Facto opus est distinctè, ac dilucidè singulos casus præadductos exponere.

Primus Casus cambii sicci.

Primus Casus cambii sicci est, in quo literæ quidem scribuntur, sed non mittuntur; ait enim 74
S. Pius in Bulla; *Literas quidem suas cambii tradunt, sed non mittuntur.*

Ad hujus primi Casus expositionem, sciendum est magnopere controversum esse, an literæ spectent ad cambii constitutionem, & perfectionem?

Planeque literas, earumque acceptationē partem esse contractus cambii, statuit Rota Romana *Tomo* 1. *Part. IX. decis.* 183. *n.* 14. ibi .. Cum .. talis acceptatio fiat sub spe futuræ numera.. tionis, nec fit contractus novus, sed pars con.. tractus literarum cambii. Genua de scriptura .. privata *Tit.* 3. *de liter. Gast. de cred. cap.* 2. *quæst.* 9. *n.* 2381. *&* 2388. *Episcopus Ischiens. cap* 92. *n.* 26. *Tomo* 2. *Boccacc. de interd. uti possid. Laganar. ad Rovit. Pragm.* 7. *de lit. cambii n.* 6. Et Cardin. de Luca de cambus *disc.* 2. *sub n.* 9. §. *& licèt*, hæc ait .. Et licèt Rota Ro.. mana sequendo opinionem magis rigorosam .. ad se certificandum de realitate literarum; .. istas desideret, easque velit inspicere &c.

Nihilominùs non desunt, qui prædicta verba 75
Bullæ *S. Pii V.* putant non procedere tam rigo.. rosè, ut non possit alia ratione, quàm per lite.. ras cambium justificari; ità quamplures congesti ab *Amato Resol* 27. *n.* 18. *Rovittus ad consil.* 103. *num.* 2.

Hoc sanè negari non potest, Rotam Romanam 76
id observare; ut appareat per literas nuncupatas *spacci* verè transmissas ad nundinas, de realitate cambiorum, ut habetur *Tomo* 1. *Part. IX. decis.* 224. *n.* 4. *& decis.* 145. *n.* 4. *Scaccia de camb. Lib.* 1. *q.* 7. *P.* 3. *limit* 5. *n.* 1. *Azor. Moral. Inst. P.* 3. *Lib.* 10. *Tit. de camb. cap.* 10. *vers.* 1. *& Rota P.* 2. *recent decis.* 559. *n.* 2.

Scribendæ igitur literæ sunt, & mittendæ; aliàs cambium erit siccum.

Mittendæ verò aut ad plateas, aut ad nundi.. nas. Cambia enim aut platealia sunt, aut nun.. 77
dinalia. Platealia exercentur per scuta aurea, vera expendibilia, quæ per æquivalentiam commutantur, cum moneta alterius Provinciæ, seu Principatus, *Card. de Luca de camb. disc.* 1. *n.* 11.

Nundinalia exercentur quasi imaginaria pecu.. 78
nia nuncupata, *scutorum mercatorii*, prout docuimus

79 *Libro 2. Tit. XXIX. Dissert. V. n. 53. et seq. Hieronymus de Luca de cambiis, marcharumque differentiis §. Marcha*; Qui ait, quod marcha est pondus octo unciarum. Cum enim Genevam 80 confluerent mercatores ex omnibus mundi partibus, pleraque vendebant aurum in massa ad pondus *octo unciarum*; sed jam *scuta de marcha* merè imaginaria sunt, non existentia in rerum natura, ut scribit *de Luca de camb. disc. 2. n. 11.* Differentia non modo inter platealia, & nundinalia cambia. Nam platealia, quæ in Civitatibus, & locis parvis creantur, non fiunt verè in locis mercantilibus habentibus verum forum mercatorum, a quo singulis hebdomadis taxentur pretia auri, quæ *aggia*, vulgo dicuntur; ità ut pretium cambii, seu *aggium*, ut loquuntur, pendeat a partium convenrione; in qua quidem circumventio dari potest, & propterea usura committi, quæ cambia dicuntur *irregularia*. At cambia, quæ exercentur in Civitatibus, in quibus verè mercatura floreat, ac sint primaria emporia sub platearum nomine venientia, longiùs absunt a suspicione usuræ, cum singulis hebdomadis ibi taxentur *aggia* seu pretia a foro mercatorum, in schedulis etiam impressa, quod docuit *Card. de Luca discursu 2. de camb. sub n. 17.*

82 Ex qua præmissa cognitione ratio depromitur, cur verè literæ, & scribi, & mitti debeant, ut justitia lucri interveniat in cursu cambiorum, ut ponderat *Card. de Luca de camb. disc. 32. n. 3.*

Nec quicquam refert, an debitori sit onus injunctum hujusmodi literas mittendi; nam ut lucrari possit creditor ex vera ratione cambiorū, quin literæ mittantur, vitari non potest, quæ 83 literæ dicantur *accessus* vulgo *dell' andata*, ità ut recipiantur respondivæ vulgo *del ritorno*; Nihilominus justificari lucrum poterit in ratione damnorum, & interesse eo modo, quo exponit *de Luca de cambiis disc. XXXII. a n. 4. ad seq.* Et in summa de cambiis *sub n. 11.* Nempe ob non factum, seu non impletum mandatum a debitore.

Hinc ex S. Pij V. justissima Sanctione sublatus 84 abusus est, quem auctoritate *Salye. in Auth.* Ad hæc *quæst. XI. Cod. de usur.* fortassè mercatores nonnulli adhibebant; ut sufficeret mercatori ad sui excusationem exhibere literas ex c. pro Nundinis Lugdunensibus; Narrat *Lupus de usur. in cap. navigantì §. 2. n. 23.* Nil tale sufficit ex Constitutione Piana; sed sanctissimus Pontifex salutis eternæ periculis obvians, præcipit, ut literæ tradantur, & mittantur.

Secundus Casus cambii ficci.

85 Secundus Casus cambii ficci est, cum literæ quidem mittuntur, sed inanes redeunt, ut ait S. Pius: *Vel ita mittuntur, ut transacto tempore, unde processerant, inanes referantur.*

Explicat Mazzius *de cambiis* hunc casum *ad dictam Bullam pag. 66.* - aitque id contingere, cum tam qui dat, quam qui recipit pecuniam, 86 sub titulo cambii, nec habet, nec est probabiliter habiturus ullum in loco, ad quem literæ directæ sunt, qui solvat, aut qui debitor sit. Et Card. de Luca *in summa de cambiis n. 5.* ait, tunc fictionem, & idealitatem esse cambii, non verum cambium esse constitutum. Imo hoc vocat pallium cambii, cum non sit data pecunia ad certum, in quo, qui accipit pecuniam, correspondentem habeat, *Noguerol. al. 3. X. n. 17. Comitolus. respons. moral. Lib. 3. q. 15. Tellez a leg. 3. n. 213.*

Potest, & ad hunc casum referri pars Constitutionis Pianæ, quæ exponitur; Cum campsarius, 87 nempè debitor, qui recepit cambium, & mittendi ad nundinas, ibidem correspondente carens, qui literarum tenore solvi cui et, necessum habet, uti ad hunc effectum ipso campsore, qui pecuniam dedit, ut per ipsum negotietur acceptatio, & solutio literarum, eo ipso cambium est siccum, & reprobatum *Noguerolus dicta al. 3. X. n. 93. Mastrillus decis. 303. n. 7. Rebellus de oblig. just. P. 2. Libro XI. q. 6. n. 11. Trullench. ad præcepta Decalogi Libro 7. cap. 2. dubio 5. n. 3. & 4.*

Hinc Narbona ad *L. 13. Tit. 18. Lib. 5. Recopil. Glossa 2. ex n. 19. & 27.* ait, quod ubi in con 88 stitutione cambii desit persona correspondentis, cam ium censetur siccum, quem laudat *Noguerol. ubi supra.*

Et insuper idem Noguerolus observat a Pio V. hoc significari dandas literas, ut verè solutio 89 fiat; non ut *protestatæ* redeant, ita *dicta alleg. 10. num. 112.*

Tertius Casus cambii ficci.

Tertius Casus cambii ficci est, cum literæ nullæ tradantur; sed ex conventione accessio, sivè *ag-* 90 *gium* ibidem, ubi factum est cambiū, solvendum est, ut ait S. Pius, per hæc verba „ Aut etiam „ nullis hujusmodi literis traditis pecunia ibi „ denique, cum interesse reposcitur, ubi contractus fuerat celebratus.

Id explicat Mazzius *de cambiis pag. 69.* nam ubi nullæ extent literæ, deest omninò ratio cambii. Lucrum ergo mera usura est, ex mutuo proveniens.

Ratio est, quia cambia illa, in quibus re vera nulla fit transmissio pecuniarum, cambia non sunt; sed pecuniæ dominium in accipientem transit, ut disertè ratiocinatur *Leotardus de usur. q. 25. n. 64.*

Et ad hunc casum refertur species illa negotiationis, cum tradens pecuniam ad cambium lucrum a debitore stipulatur, ad eam usque rationem, quam referent cambia in nundinis; neque tamen itur, aut mittitur ad nundinas, sed ibi pecunia reposcitur, ubi numerata est, cum lucro, & accessione cambiorum. Hoc verum fœnus est, ita Leotardus *ubi supra n. 69. Harman. Pastor. Libro 3. q. 2. n. 31. Mastrillus decis. 305. n. 12.*

& 22.

& 22. *Libro* 4. Scaccia de commerciis §. 1. *q.* 7. *Parte* 3. *limit.* 5.

De hac prohibitione quæ in Bulla Pianæ exprimitur *Gibalinus de usur. Libro V. cap.* 1. *art.* 15. *conſect.* 17. *n.* 25.

Quartus Caſus cambii ficci.

91 Quartus caſus cambii ficci eſt, cum in nundinis non eſt, qui e iam literis recepti ſolutionem faciat, ait enim S. Pius.. Neque quiſquam eſt, qui .. in nundinis, aut locis ſupradictis, hujuſmodi .. literis receptis ſolutionem faciat.

Per hæc verba (ut ſcribit Mazzius de cambiis, ad hunc locum S. Pii pag 40.) condemnantur tanquam fœneratitia ea cambia, quæ ſic confingunturt, ut in locis, ad quæ literæ mittuntur, verè non exiſtat, qui ſolvat nulla facta diligentia regreſſus literarum. Audiatur Noguerolus *alleg. X. n.* 03. .. Si autem, ait, campſarius factorem ſeu .. correſponſorem proorium non habeat, qui literas ſolvi curet, ſed potius n ceſſum habeat, .. ut ad hunc effectum ipſo campſore, qui pecu.. niam dedit, ut per ipſum negotietur acceptatio, & ſolutio literarum, eo ipſo cambium .. remanet ſiccum, & reprobatum.

92 Et ad rem pertinet Declaratio Cardinalium apud Turrem *de camb. diſp.* 3. *q.* 1. *in Prolegom. poſt n.* 33. ibi: *Secundum eandem rationem bancarium permanentem.*

Rationem inſinuat de Luca *de camb. diſc.* 32. 93 *ſub n.* 8. nam de natura cambii veri eſt, ut juxta temporum contingentiam poſſit etiam cambium creditori eſſe damnoſum, quia nempè ſors redeat diminuta; rarum hoc quidem; ſed tamen evenire poteſt. Et ideò eſſe debet in nundinis, qui literis receptis ſolutionem faciat. Confirmat *Rota penes Urceol. de tranſact. quæſtione* 40. *n.* 27.

Et idem de Luca *diſcurſu* 27. *etruſco ſermone exarato*, ait, quod ſi dans certus ſit non ſequuturum literarum implementum, aut pecuniam in alium uſum converſurum non dato in nundinis æquivalenti, cambium erit ſiccum. Et Aldericus de *ſymbolicis contr. Tit.* 1. *cap* 15. *n.* 58. & 59. rationem aliam addit; Quia ſi correſponſalis non ſolvit, ſcribens de Jure non liberatur, *Scaccia de commerc.* §. 2. *gloſſa* 5. *n.* 322.

Quintus Caſus cambii ficci.

Quintus caſus cambii ficci eſt, cum ficto cam-94 bio ex pecuniis traditis, quis lucratur; ſic enim loquitur *S. Pius V.* .. Cui malo ſimile etiam illud .. eſt, cum pecuniæ ſivè depoſiti, ſivè alio no.. mine ficti cambii traduntur, ut poſtea eodem .. in loco, vel alibi cum lucro reſtituantur.

Exponit Mazzius de cambiis, hanc partem 95 Bullæ Pianæ *cap.* 26. *pag.* 70. Refertque ea verba ad pecuniæ traditionem, ſub depoſiti alterinſve contractus nomine, factam pro cambio, illi tamen, quem probabiliter credat cambium non conſtituturum verum ac reale; lucrum tamen ſupra ſortem recipere paciſcatur. Hoc lucrum uſurarium eſt, & ſiccum cambium habens pro cauſa, & origine acceſſiones. Et ad hanc Pianæ Conſtitutionis partem ſpectat *Deciſio XCI. Speculi*, in qua cambium ſiccum declaratur, cum pecunia cum int reſſe ibi repoſcitur, ubi contractus ſub ficto cambio fuit celebratus; veluti cum pecunia datur negotianda ſuper cambiis abſque literarum tranſmiſſione, veroque cambio.

Ex quo infertur, quod ad hunc caſum pertinet pactum, vi cujus debitor remiſerit tranſmiſ- 96
ſionem literarum ad nundinas, vel eas pro tranſmiſſis habuerit, ut cambia debeantur, ſic *Rota Part. IX. Tom.* 1. *deciſ.* 60. *n.* 2. hanc proferens rationem .. Tum quia juſtitia cambii nundinarii .. conſiſtit in periculo, labore, expenſis, veraque .. tranſmiſſione pecuniarum per literas de loco .. ad locum, *Franc. Coſt. conſ.* 48. *n.* 1. *Scaccia de camb.* §. 1. *q.* 5. *ſub n.* 10. .. Tum ne hoc modo .. aperiatur via fraudibus, & uſuriæ pravitati, .. quæ omni Jure prohibita eſt; In prohibitis .. autem non eſt in poteſtate partium facere .. licitum, quod eſt illicitum.

Ratio eſt, quia tunc videtur lucrum provenire ex ſola mora ſolutionis, *Rota coram Millino deciſ. XII. & deciſ. XVI. n.* 1. *utrobique*, & *coram Bichio deciſ.* 481. *n.* 12. *Otthobon. deciſ.* 92. *per tot.*

Quæ ſupponunt, creditori cambii innotuiſſe, recipientem pecuniam ad cambium non forè cam- 97
biaturum in nundinis; tunc enim cambium eſt ſiccum, ut bene notat *Merenda de camb. nundin. cap.* 1. *n.* 43. *n.* 2 *Rebell. de Juſt & Jure Libro* 25. *q.* 5. *n.* 3. *Balduce. ad Ramon. conſil.* 40. *num* 41.

Sextus Caſus cambii ficci.

Sextus caſus cambii ficci eſt, quum, ut ait S. Pius V. .. Campſores præſtitutum ſolutionis 98
.. terminum, lucro ex tacita vel expreſſa conventione recepto, ſeu etiam tantummodo pro.. miſſo, differunt.

Pars hæc Pianæ Conſtitutionis cæteris obſcurior videtur. Sed Mazzius *de camb. cap.* 27. *pag.* 99
77. egregiè eandem exponit. Supponit Legislator Pontifex iis verbis, in cambio reali contingere poſſe, ut cum cambium ad nundinas eſt conſtitutum, & legitimè per literas regreditur, non ſolvatur tempore debito; Ideoque pro hac dilatione in non ſolvendo, creditor cambii novum 100
intereſſe paciſcitur; aut certum, aut ad menſuram ejus lucri, quod in aliis nundinis poterit obvenire. Hoc lucrum uſurarium eſt, & cambium ex reali; ſiccum reddit.

Remedium tamen eſt interpellatio facta debi- 101
tori, & intimata ut Florentiæ uſitatum edocet idem *Mazzius ubi ſupra*, & de qua *Otthobonus deciſ.* 92. *per tot*, quam adnotat *Ramon. conſil.* 40. *n.* 18.

Septi-

Septimus Casus cambii ficti.

Septimus casus cambii ficti est, cum cambia
101 feriis intercalaribus, seu secundis, ac tertiis &c. conficiuntur. Ait enim S. Pius .. Abusu illo prorsus rejecto, cambia pro secundis ac deinceps .. nundinis, sivè terminis exercendi.

Hæc pars Pianæ Constitutionis damnat circu-
103 lationes, seu continuationes cambiorum, ad fraudandas usuras, ut scribit *Card. de Luca de camb. disc.* 1. *n.* 13. *&* 14. *Mazzius ad eam partem Constitutionis cap.* 29. *pag.* 83.

Audiatur expositio Rotæ Romanæ *Tom.* 1. *P.* 4. *recent. decis.* 304. *n.* 3. .. Primum quando quis
104 .. dat ad cambium eo pacto, ut accipiens non .. possit accipere cambium in primis nundinis, .. & tunc cambium dicitur fieri pro pluribus .. nundinis, & intrat dicta Constitutio. Secundum, ubi, prout in casu isto datur facultas .. cambiandi casu, quo debitum non solvatur .. finito primo cambio, & tunc non dicuntur .. cambia fieri pro pluribus nundinis, ex quo debitor non cogitur tenere debitum sub usuris.

Audiatur etiam altera decisio *Rotæ Parte XI. recent. CCXC. sub. n.* 7. ibi .. Continuatio cambiorum non est illicita, aut damnata a *Const. Sanctæm. S. Pii V.* .. nisi quando primum cambium contractum fuit cum pacto, quod accipiens non possit in primis nundinis pecuniam restituere, & cambium extinguere, hoc enim casu quia debitor cogitur pecunias tenere sub usuris, cambium dicitur constitutum pro pluribus nundinis, & propterea tamquam usurarium a dicta Constitutione reiicitur. Aliud autem est, quando pecuniæ datæ fuerunt pro primis nundinis addita solum facultate cambiandi casu, quo in illis debitum non solvatur. Nam tunc cum sit in potestate debitoris pecunias restituere in primis nundinis, & sic se eximere ab onere usurarum, non dicitur ab initio contractum cambium pro pluribus nundinis.

Ex quibus decisionibus infertur, per Pianam Bullam prohiberi illã continuationem, quæ se quatur ex necessitate conventionis, ut debitor volens admitti non possit ad solvendum debitum, seu ad implendam *tractam* in primis nundinis, seu primis terminis, sed cogatur *in* eis continuare per nundinas, vel terminos sequentes, secus autem ista libertate accedente, quoniam tunc impletur illud primum cambium, illaque tracta habet suum effectum a correspondali, cum illo termino qui dicitur *recursæ*; Deinde verò pro recuperatione erogati formatur recambium, quod dicitur cambium omninò novum, ut totidem verbis exponit de Luca *ubi supra de camb. disc.* 1. *n.* 14. *&* *disc.* 27.

105 Pius tamen IV. *Anno* 1560. *die* 27. *Maii* improbavit cambium illud, in quo, ut ait S. Pontifex ibidem .. Pecunias acceptas eisdem mercatoribus tempore convento reddere nequeuntes, .. maxima cum illorum jactura ad eorundem .. meteatorum importunitatem pluries, ut ajunt .. recambiare coacti &c. Et per extensum hanc Bullam adducit *Lupus de usur. in cap navigantibus sub n.* 26. Qui ait, hoc modo cambium siccum fieri tantum ratione temporis, & habere manifestam rationem mutui.

Neque obstat, propter labores, & sumptus mercatoribus etiam in hoc casu aliquid deberi, *L. nemo Cod. de off. mag. off. L. fin. Cod. de tyron. Libro XII.*

Respondet idem *Lupus ubi supra*, inspiciendum esse prius, an actus, & negotium, pro quo laboratur, in genere suo sit justum, licitumque; Alioquin impensi labores digni non erunt retributione, *&* *n.* 35. alteri occurrit oppositioni.

Ad Pianam hanc prohibitionem pertinet anatocismus, seu superfætatio, cum augmentum 106
ortum a cambio convertitur in sortem, redditurque aptum ad fructum uberiorem reipsa procreandum, *de quo de Luca discursu* 27. *de cambiis etrusco sermone* §. *in quæsto casu, & discursu* III. *num* 8.

Anatocismus pro ut est usura quædam regeneratio sanè prohibitus est, licet jure Civili toleratus, *Cujac. ad L.* 10. *Cod. de usur. Ant. Augustin. Libro* 2. *emendat. juris cap.* 10.

Prohibitionem probat textus in *L. ult. Cod. de usur. &* *L. ult. Cod. de usur. rei judicatæ Ant. Faber. definit. XI. Cod. de usur. & de error. Pragm. Decade XX. cap.* 1. *S. Ambrosius Libro de Fobia. Gibalinus de usur. Tit.* 2. *cap.* 5. *art.* 9. *conclus.* 5. *Leotard. q.* 87. *de usur. n.* 19. qui tamen admittit posse, id quod interest, cum sorte in unam summam redigi, per novationem, & delegationem, ut totum fungatur vice sortis, atque adeò aliud interesse parere potest, & anatocismum in eo, quod interest, licitum existere, vide *Leotardum de usur q* 5 *per tot.*

Et detegit sapienter Cardinalis de Luca *discursu* 27. *de camb. etrusco sermone* §. *ma ciò* etrorem expertium cognitione cambiorum reprobantium absolutè anatocismum Nam Piana pro- 107
hibitio respicit continuationé illam, quando recipiens, & si vellet solvere in nundinis, vi pacti non posset, & cogeretur pati invitus continuationem pro aliis nundinis; At cum est in ejusdem arbitrio solvere, ita tamen, ut recambium iterum constituatur ad primi cambii implementum, non est hæc continuatio, seu anatocismus prohibitus, modo cambium omninò novum constituatur, ita de *Luca ubi supra* §. *&* *all altra ragione*, & latè *discurs.* 2. *de camb.* 108
sub n. 15. *&* *seq.*

Interpellatio autem singulis quibusque vicibus facienda est debitori, ut latè de *Luca de camb.* 109
disc. 2.

Et ad vitandas omnes fraudes, & ne patrimonia debitorum exhauriantur Regia Celsitudo 110
Cosmi III. fe citer imperantis, quem Deus ter maximus diutissimè servet tanta pietate, morum-

que

que admirabili integritate, ſaluti omnium bonoque publico excubantem. Legem protulit die 31. Auguſti anno 1603. qua edixit dantem ad cambium perſonis negotia non exercentibus, teneri ſaltem quolibet ſeptennio notam facere debitori præciſam ſummam ſui debiti; alioquin eo anno uncurſu exacto ceſſaturum intereſſe. Quo edicto potiſſimè proſpicitur hæredibus, quibus ignotum eſt probabiliter cambiale debitum. Quod ſi vel debito ceſſerint, vel hæredes partem intereſſe ſolverint, tunc neque repetitionem ſtatenare valeant, nec compenſationem petere, niſi probent, tales ſolutiones fuiſſe factas ignota qualitate crediti, & conditionibus, ejuſdemque circumſtantiis, probare autem debent intra tres menſes, ut declaratum fuit in alia Lege dicta *die* 28. *Maii* 1707. ad tollendas quæſtiones difficultates in judicio excitatas.

Cætera de cambiis videantur *Libro* 2. *noſtrar. Inſt. Tit.* XXIX *Diſſert. IV. & ſeq.* ubi latè materiam cambiorum enucleavimus.

111 Illud ſolum addendo quoad literas, dari cambia dicta *in ſiſcio*, & quandoque *in cifra*. Quæ an permittantur, diſcutit *Rota Lucana deciſ.* 314. *ex recollectis per Palmam Nepot.*

(r) *Vitalitio.*

DISSERTATIO XI.

De Cenſu vitalitio. Quatenus uſurarius eſſe poſſit. Ejus natura expenditur. Licitus hic cenſus defenditur. Contrariis occurritur. Plures refelluntur Auctores. Præclara obſervatio Cardin. de Luca in fine diſſertationis adnectitur.

112 Incredibile videri poſſit, quomodo tot latebras habeat uſura, quot hactenùs detectas fuit a nobis, qua fieri potuit diligentia. Sub vitalitii quoque contractu clam ineſſe fœnus poteſt.

Leotardus *q.* 40. *de uſur. n.* 40. hæc ſcribit: .. Et proinde ſi ex pacto ſors ſalva manet emptori, vel ab eo repeti poteſt, contractus uſurarius eſt, & ſub nomine cenſus vitalitii mutuum contractum eſſe intelligitur.

Olea *de ceſſ. Jur. Tit. VI. q.* 10. *n.* 32. hæc ait: .. Ut nullitas ſit tantum in exceſſu juſti, & legitimi pretii, ita ut redditus ultra percepti .. in ſortis principalis extinctionem computari .. debeant.

Sanctus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus *Tract. de uſur. cap.* 3. §. *XI. num.* 22. hæc ait: .. Contractus quamvis talis non ſit uſurarius, .. ex forma; poteſt tamen eſſe illicitus, vel ex .. parte emptoris, ſi nimis parvo pretio emeret &c.

S. Joannes a *Capiſtrano Tract. de uſur. prima parte ſecundæ part. princip. quinta quæſt. ſub n.* 32. ibi .. Tales contractus ad perpetuum, & ad .. tempus ad certum cenſum regulariter ſunt liciti, & conceſſi, dummodo neuter decipiatur .. ultra dimidiam, & nihil ſit actum in fraudem .. uſurarum.

Carolus Maſcardus *Tract. de commercio redituum vitalit. q.* 5. *n.* 3. hæc ſcribit .. Et quia .. pariter in hujuſmodi alienationibus periculum .. ſubeſt ne pallietur uſuraria pravitas.

Explicemus jam, qu d ſit contractus hic vitalitius, & quomodo lic tus ſit, & a fœnoris ſuſpicione liber. 113

Hoc tenendum eſt, vitalitium ſic conſtitui, quum datur uni ſumma pecuniæ ſinge mille aureorum ſub incerta alea, præſtandi ejuſdem ſummæ, ſivè ſortis partem ſingulis annis ei, qui dedit; quamobrem fructus qui quotannis percipi videtur, recepta fructus non eſt, ſed potius diſtributa exactio ſortis, ſub incerto eventu. Fructus enim illic eſt, qui percipitur ſalva rei ſubſtantia, L. *Imperator* 50. *in fine ff. ad Trebell.* L. *item ſi* 9. L. *labores* 50. *ff uſufr. L. fin. ff. de uſu, et uſufr. legat.* Quam vitalitii juris deſcriptionem tradit *Card de Luca de cenſ. diſc.* 9. *n.* 5. Brevius etiam dici poteſt hoc jus vitalitium quædam commutatio periculi, in pecunia non reperibili; ita ut locum non habeat circumſtantia, ſub qua procedit celebris *textus in cap. navigantes de uſur.* Idem *de Luca ubi ſup a n.* 6. Nam re ipſa adeſt incertitudo lucri, & damni, quia vita hominis incerta eſt, & pluribus obnoxia caſibus, ut nemo ſibi craſtinam polliceri poſſit, quare *Horat. Libro* 4. *Carm ode* 7.

Quis ſcit, an adiciant hodiernæ craſtinæ ſummæ
Tempora Dij ſuperi - - - - - -

Et *Martial. Libro* 1. *Epigr.*

Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, vivam
Vera manus vitæ eſt craſtina; vive hodie.

Quamobrem hic contractus aſſimilatur emptioni jactus retis, L. *ſi jactum ff. de act. empti* explicat *Gaill. pract. obſerv. Libro* 2. *obſerv.* 8. *ſub n.* 3.

Juſtitia proinde hujus contractus facilè ſe prodit, poſſuntque ad hoc ponderari textus *in* L. 114 *hereditatum* (*aliàs* L. *computationi*) *ff. ad L. Falc. & in* L. *cum hi* §. *modus quoque ff de tranſ.* in qua L. *cum hi* hæc habentur .. Modus autem .. pro ætate ejus, qui tranſigit, arbitrandus eſt, .. & valetudine, nam alias cum puero, alias cum .. juvene, alias cum ſene tranſigi palam eſt, .. conſtat enim alimenta cum vita finiri. Quos textus expendit *Covarr. Libro* 3. *Var. cap.* 9. *ſub n.* 7. & ex his elicitur, juſtam eſſe in alimentis in tranſactionibus, ex vita computationem. Ergo nil prohibet, quo minus vitalitium cenſum juſtum exiſtimemus.

Evidentius id quoque demonſtratur; ſi enim hujuſmodi redditus conſtitui poſſunt legato, donatione, ut eſt in L. 1. *& ſeq. ff. de ann. leg.* L. *nec ſervo* §. *cum uſus fructus ff. de periculo*, non apparet, cur non poſſit primò, venditione quoque conſtitui, ad rem pertinet textus *in cap. nuper de donat. inter vir. & ux.* ut ratiocinatur Gibalinus *Libro* 4. *de uſur. cap.* 6. *art.* 8. *ſub n.* 5. Sicuti enim portio, quæ ſolvenda eſt jure vitalitii ſuperare poteſt pretium datum, ita etiam

poteſt,

poteſt, vita præter opinionem deficiente, minor eſſe portionum ſolutio; par ergo, & æqualis incertitudo lucri, & damni, quæ juſtam reddit conventionem, L. *ſi ea lege*, & L. *fideicommiſſo Cod. de tranſact.* & hanc ſpei, & quaſi aleæ emptionem eſſe, ideoque licitam, traditur *in* L. 8. §. 2. *ff. de contr. empt.*

Confirmatur ex *can.* 2. §. *ſi economus* 10. *q.* 2. *& can. precaria eod. cauſ. & q.* ubi, Eccleſia poteſt dare alicui uſum fructum ad vitam; Item *ex Clem.* 1. *de reb. Eccl. non al.* ubi, Prælatus annuum redditum ad vitam conſtituere poteſt.

Opponitur 1. Cenſus vitalitius inducit votum captande mortis, ut per ſe patet; Atqui omne pactum hoc votum inducens eſt illicitum, *text. in* L. 1. *ff. ad Macedon.* L. *fin. Cod. de pact.* L. *de fideicomm. ſſo* 2. *Cod. de tranſact.* L. *cum donationis* 34. *in fine Cod. de tranſ.* L. *pactum* 15. *Cod. de pact.* L. *hæreditas* 5. *Cod. de pact. conv.* L. *ex eo Cod. de inutil. ſtip.* ergo vitalitia ſunt contra bonos mores.

115 Reſpondetur ex Carolo Maſcardo *de commerc. reddituum vitalit. q.* 1 *n.* 3. Quod eſt id inconveniens adſcribendum ſoli ejus malitiæ, qui in hanc pravam profilit cupiditatem; non verò natutæ bujuſce contractus, cujus juſtitia primo, & principaliter conſiſtit in æquali alea fortunæ longioris, brevioriſve vitæ Plane Surdus *de aliment. Tit. IX. quæſtione XI.* narrat, id accidiſſe Pico illi Mirandulano Maximo Principi, quem phœnicem ingeniorum dicebant, qui a cenſualiſta veneno fuit interemptus, refert etiam Deciſio *apud Samminiat.* quæ habetur *Tomo* 1. *Controv. XXXIV. n.* 20. - Verùm hujus indigniſſimi voti ratio habenda eſt, cum præſumptio hæc cadit in illis, qui exuberanti aviditate adſpirant ad bona alterius viventis, ut idem *Maſcard. ubi ſupra n.* 4. At conſtitutio vitalitii ad captandam mortem non eſt ordinata, ut reſpondet Torre de *pact. futuræ ſucceſſ. Libro* 3. *cap.* 9. *n.* 10. Et inſuper hoc votum non conſideratur, quando intervenit perſonæ, cujus mortem captari periculum eſt, tunc enim res geritur de conſenſu illius, de cujus vita agitur, L. *fin. verſ. niſi forte Cod. de pactis.* Conſiderat id ipſum *Aleiat. ad* L. 15. *Cod. de pact. n.* 11. *Capon. de pact. q.* 25 *de Luca de fideicom. diſc.* 141. *n.* 43. Idem Torre *ubi ſupra num.* 22. & Illuſtriſſimus D. Rotæ Florentinæ Auditor *Caſareg. Tomo* 2. *diſc.* 95. *per tot.*

Opponitur 2. Quod hic vitalitius cenſus reprobatur a S. Pio V. in Bulla *Cum onus*; ut cenſuit *Leotard. de uſu. q.* 49. *n.* 40. *& ſeq. Venturinius apud Manz. Tomo* 3. *conſult.* 287. *& eſt Deciſio Florent.*

Quid quid quamplures exiſtimarint, verius ar-
116 bitror Pianam Conſtitutionem, de vitalitiis nil diſponere; ut oſtendit *de Luca diſcurſu* 9. *de cenſib. n.* 5. *& 6.* eo quòd, inquit, vitalitius cenſus, eſt quædam commutatio periculi, vi cujus pecunia data, numquam eſt repetibilis; ita ut locum non habeat textus prohibitio *in cap. navigantes de uſur.* Et idem cenſuit *Altograd. Conſ. XVIII. per tot Libro* 1. *Novar. in Pragmat. Reg. collect.* 49. *Vela Diſſert. XXXVI. n.* 40. - *Rota deciſ.* 513. *poſt Cenc. Gratian. cap.* 576. - *Surd. de alim. Tit.* IX. *n.* 2. - *Rota coram Penia deciſ.* 239. *n.* 7. *Salgad. Labyr. Parte* 1. *cap.* 20. *n.* 22. & Florentiæ, hunc cenſum ex conſueto conſtitui, deducitur ex pluribus motivis *Lib.* LXXXVIII. *a* 318. - *Libro* LXXXIX. *a* 29. *Libro C. n.* 64. Quæ motiva indicat *Manzius Tomo* 3. *conſult.* 287. *n.* 20.

Hoc enim fixum, ratumque, emptionem annui redditus ad vitam fundari ſuper incertitudine 117
vitæ; Ideòque periculum ſubintrat loco fundi; & cum ſit hic cenſus contractus potius innominatus ſub alea fortunæ, ſub Piana Bulla non comprehenditur, ut optimè *Urceolus de tranſact. q.* 39. *n.* 44. Nam S. Pij Bulla procedit in cenſibus redimibilibus ad libitum venditoris: ſic enim loquitur Sanctus Pontifex dicta Bulla *Cum onus*, ibi: *Pro eodem pretio extingui poſſe*, & infra idem repetit: *Volumus nihilominus quandocumque redditum extingui poſſe*, adeoque cenſus, de quo agitur in ea Bulla, eſt ille, quem dominus prædii frugiferi in ſuo prædio fundat, ſub obligatione annuum redditum emptori, ideſt ei, qui pecuniam erogavit, loco pretii tradendi; Ita tamen ut idem dominus prædii reddere pretium ejuſmodi poſſit, & liberare prædium ſuum a tali vinculo, ſeu onere; quod nil aliud eſt, niſi cenſum redimere; ut inferre liceat, agi a S. Pio de cenſu, qui ſit redimibilis ex parte venditoris, ut Canſius explicat, *Libro V. Decretal. Tit.* XIX. *de uſur. cap.* 11. *ſub n.* 4 At in noſtra hypotheſi, cenſus, qui vitalitius dicitur, eſt irredimibilis, ut animadvertit *Cenerus de cenſib. Part.* 2. *cap.* 2 *q.* 4. *art.* 3. *n.* 9. Quare, qui contrarium ſtatuunt, id fingunt, quod ab hac ſpecie contractus alienum eſt. In noſtra ſpecie, exiſtit vera ratio emptionis, & venditionis; Pretium pecunia eſt, quam qui tradit, venditor eſt, qui accipit, emptor; jus petendi annuum redditum merx eſt; incertitudo vitæ, & periculum loco fundi eſt, cujus expectatur peremptio, ut ratiocinatur *Rota in Lucana cenſus vitalitii die* 2. *Martii* 1652. *deciſ.* CVII. *n.* 1. *Tomo* 2. *decis. collect. per Palmam.* Et cum Conſtitutio Piana ideò requirat expreſſionem finium, ut poſſit conſtare de peremptione rei, ſuper qua cenſus imponitur *Bichius deciſ.* 508. *n.* 6. certam hanc peremptionem habemus in ſpecie noſtra, ex ipſo vitæ termino. Quod ſi vitalitium ſub Pianæ Bullæ prohibitione comprehenditur; ergo eadem hæc Conſtitutio reprobat, quod pro miſſum nemo inficiatur, in L. *ſi ſactum* 13. *ff. de act. empt.* Ergo, quòd vitalitium, ſit annuus redditus, omnes annui redditus ſub Piana prohibitione continebuntur; Quod falſum eſt; nam non continetur cenſus ille, de quo in *cap. præterea* 8. *de cenſib* ubi, ex gloſſæ expoſitione cum Epiſcopi auctoritate, cenſus a privata perſona Eccleſiæ rectè imponitur; modo vitam ſolventis non excedat; nec cenſus ille, de quo *in cap. ſignificavit* 13. *de cenſib.* nec altet

ille,

ille, de quo *in cap. cum Canonicis 26. de cenſib.* nec ille, de quo in *can. huiuſmodi 10. q. 2.* ibi: *Et certorum redituum uſum fructum &c.* nec alimenta ad vitam, pront exemplum ponit *Salgad. labyr. cred. Part. 1. cap. 20. n. 16.* nec ille, de quo *in Clement. exivi de Paradiſo §. eumque annui reditus de V. S.* quem textum notat *Roderic. de annuis reddit. Lib. 1. q. 4. n. 13.* nec ille, de quo *in L. ſancimus §. fin. Cod. de donat.* ibi: *Talem receperit donationem, in qua ſtipulatus fuerit annuam quamdam ſibi præſtari quantitatem &c.* quem pariter textum obſervat *Roderic. de ann. redd. Libro 3. n. 3. quæſt. 6.* nec ille, de quo in *cap. ſalubriter de uſur.* Quod ſi regerant adverſarii, in addictis exemplis reperiri juſtum titulum annuas præſtationes lucrandi; nos hoc telum retorquemus; nam & cenſus vitalitius juſtum habet titulum, nempe incertitudinem vitæ, ut ratiocinatur *Rota Romana deciſ. 514. poſt Cenci de cenſib.* & latè ea innixus *Cenc. de cenſib. q. 10. & Rota Lucana deciſ. 107. per tot. inter recollectas a Palma Tomo 2.* Nam vera merx in hac emptione eſt jus redditum exigendi quotannis; quod apta materia eſt, ſuper qua venditio conſiſtat; nam cum perſonalis actio ſit jus perſequendi in judicio, quod ſibi debetur, *Princ. Tit. Inſt. de act.* poteſt etiam vendi perſonalis actio, & jus illud apta materia eſt ad venditionem, *text. in L. ſi nomen ff. de hæred. vel act. vend. L. nominis venditio Cod. eod.* ergò jus redditus perſonali obligatione conſtituti vendi poterit; ut ratiocinatur *Roder. de ann. reddit. Lib. 1. q. 4. n. 35.*

218 Opponuntur III. argumenta Fachinæi *Lib. 2. cap. XLIV.* Qui ſic inſultantis modo noſtram infringere ſententiam conatur. Negandum ait hoc ratiocinium, licet alicui gratis ſe obligare ad annuam penſionem; ergo & data pecunia licebit. Poteris inquit, etiam ita arguere: Poteſt quis donare cuipiam aliquid ex liberalitate; ergo etiã donare poteſt propter pecuniam ab eo mutuaram. Quis hoc admiſerit? Negandum item hoc aliud argumentum: Poteſt quis locare certa mercede operas ſuas; *L. qui operas, L. in operis ff. locati*, ergo eas & certo pretio vendere. Hoc quoque multipliciter, ait, falſum. Quid enim ſi obligatus ad cenſum idoneus non ſit adhibendus? Quid ſi operæ ejus minus quã cenſus nomine præſtetur, æſtimentur? Quid ſi idem infirmus ſit? Proſequitur Fachineus. Falſum; & illud, quod & in cenſu ſuper fundo, perſona cum ſit principaliter obligata, & ea peremptamaneat obligatio perſonæ, *arg. L. creditor 28. ff. ſi certum petatur*; ideò æquè poſſit ſuper perſonæ obligatione vitalitium fundari; Nam S. Pius V. ideò fundum ad cenſus juſtitiam exigit, ut cenſus alicui periculo ſubjaceat, & vera emptio redditus ex fundo deprehendatur. Hæc Fachineus.

Reſpondetur, quæ conteſtit Fachineus a noſtra hypotheſi declinare. Vitalitium cenſum juſtum defendimus, eò quòd longe abeſt ab uſura. Ut enim lucrum ſit uſurarium, proveniat ex mutuo, neceſſe eſt, ut luculenter *ſupra* demoſtratũ eſt *hoc Tit. Diſſert. II.* Et hoc proprium eſt mutui, ut illud accipiens tantundem ita reddere obligetur, ut nullo interitu liberetur; *L. 2. in princ. ff. ſi cert. petat.* Plus reddere mutuatarius non obligatur; *L. ſi tibi decem in princ. ff. de pact.* tantundem verò, obligatur. Atqui pecunia in emptionem vitalitii cenſus tradita, non eſt amplius reddenda, neque qui illam dedit, amplius eam poteſt exigere; ut nervosè argumentatur *Rodericus de ann. redd. Lib. 1. q. 4. ſub n. 33.* ergo uſuræ in cenſu vitalitio complicatæ, non ſunt. Et hoc ſuppoſito mutui procedit prima ſua ratione Fachineus; quæ, ſuppoſito negato, ſtatim corruit. Altera ejuſdem ratio ad rem non pertinet; neque enim caſum vitalitii cenſus reſpicit. Multis ſiquidem modis cenſus perſonalis iniri poteſt, quos recenſet *Manzius in Biblioth. aurea Tomo 2. Part. 1. q. 2. in num. 14. ad ſeq.* de quibus jam ſermo non eſt; & plures animadverti, dum eos modos a noſtro vitalitio cenſu non ſeparant, ſcriptis ſuis denſas tenebras offundere. Poſtrema quoque ratio in eundem ſcopulum impingit, & alios modos cenſum perſonalem contrahendi, cum vitalitio confundit; Quod moneo obſervandum; & ut res eluceſcat; eorum cenſuum perſonalium quædam exempla proferre, non erit abſre[illegible]

Si redditus annuus in pecunia ſolvendus, fundetur in perſona, quæ ſe obliget ad penſionis ſolutionem, abſque ulla aſſignatione bonorum, & hypotheca; cenſus hic eſt perſonalis, *Felicianus de Solis Lib. 1. de cenſib. cap. 4. n. 3. Valaſcus de Jure emphyteut. q. 32. n. 10.* & ſecluſa Bulla *cum omnes*, illum defendunt *Gaill. Lib. 2. Obſerv. VII. n. 13. Leſſius de Juſt. & Jure, L. 2. cap. 22. dub. 1. in fine, & dub. 4. n. 18. Layman de pact. cap. 18. n. 7. & Nicolaus Lib. 3. Lucubr. Tit. 24. n. 25.* hæc ait: *Et hic cenſus eſſet licitus, ſicut etiam eſt licita decima perſonalis, niſi prohiberetur a Pio V.* 119

Si redditus annuus ita conſtituatur, ut reſponſio, quæ promittitur fundetur ſuper aliqua perſona extranea, veluti ſervo operas ſuas, præſtituro; hic quoque cenſus eſt perſonalis, *Vela. Diſſert. XXXV. n. 25. & Diſſert. XXVIII. n. 29. Azor. Part. 3. Lib. 10. cap. 5. q. 1. Verd. Inſtit. Lib. 3. n. 2242.*

Si cenſus annuus ita firmetur, ut ultra perſonam ſit aliquid obligatum, non quidem tamquam res, ex qua debeatur, ſed tamquam hypotheca ad aſſecurationem ſolutionis; hic quoque cenſus erit perſonalis, *Molina tractatu de contract. d ſput. 383. num. 4. Fridericus Martin. cap. 4. num. 58. Manzius ubi ſupra q. 3.*

Si in perſona ſic fundetur cenſus, ut ſit hinc inde pactum redimendi; eſt ſimiliter cenſus hic perſonalis, de quo *Layman de pact. cap. 18. n. 8. Leſſius L. 2. cap. 22. dub. 10. n. 60*

Jam, ut in viam regrediamur, adducti caſus; & ſi qui alii occurrant ſimiles, ad noſtrum vitalitium cenſum non attinent. Hunc autem, cur abſolutè improbatum velint, non video; Nam &

loca montium vacabilia, prout Romæ extant ad vitalitium censum redigit *Nicol. Lucubr. utr. Jur. Lib. 3. Tit. XXIV. sub n.* 30. & pensionum annuarum perpetuarum justo pretio factam emptionem, approbarunt præstanti doctrina Viri in Concilio Constantiensi, ut tradit *Gibalinus de usur. Lib. 4. cap. 6. artic. VII. n. 4. Conrad. de contract. q.* 83. Item jura redditus ad vitam concurrente necessitate, vel utilitate, approbat Viennense Concilium *in Clement. 1. de Reb. Eccl. non alien.* Pariter licitè venditur usus fructus ad vitam, *L. necessario §. cum usum fructum ff. de periculo, & com. rei vend. cum 2. §. si pomorum* 30. *q.* 2. Nec non etiam licitè quasi alea emitur, & hæc spei emptio est; ut scribit Pomponius *in L. nec emptio 8. ff. de contrab. empt.* Ad hos terminos non ad speciem mutui interpretativi, vitalitium census est redigendus.

Opponitur IV. Quicquid sorti accedit usura est, *can. si feneraverit 14. q.* 3. ergo cum vitalitium sit redditus ex sorte proveniens usufructuum, erit existimandum.

Audiatur Responsio Gulielmi *Bont. de usur. Tomo VII. Tract. Magn. n.* 67. in istis emptionibus pensionum vitalium in pactum venit jus recipiendi annuum emolumentum, quod non est jus spirituale, sed est, sicut jus eundi per fundum meum, quod potest vendi, §. *si quis velit inst. de servit.* Et quia annuum fructum recipio ex eo jure, quod mihi per emptionem comparavi, utique evenire poterit, ut plus tractu temporis fructuum recipiam, quàm solverim; recipio enim ex legitimo, justoque jure recipiendi; Hactenus prædictus *Auctor. n.* 67. Quod confirmat S. Ioannes Capistranus *de usur. vol. Tomo Tract. Magn. tertia quæst. n.* 31. *ex L. si ea Cod. de usur. ex L. cum hæreditatem ff. de hæred. vel act. vend.* Et licèt pecunia sit medium ad emptionem, *L.* 1. *ff. de contr. empt.* ut propterea vitalitium non videatur posse reduci ad emptionem, nec ad alium contractum veluti locationis, vel commodati &c. Attamen æquivocatio est in eo, quod Adversarii non distinguunt illud jus, quod licèt incorporeum, pretio tamen est æstimabile, *Extravag. Martini V. & Calixti de empt. & vend.* non ergo cogimur ad mutuum redigere ejusmodi contractum. *Lal. Mancin. Dissert. XIII. cap.* 6. Quod & observat *Rota in Lucana Censuv Vitalitii die* 2. *Mart.* 1652. *decis.* 107. *inter recollectas a Palma Tomo* 2. *n.* 1.

120 Illud tamen admittimus, evenire posse, ut hic vitalitius census illicitus quandoque sit, & usurarius. hisce in casibus præsertim, quos jam subnectam.

Primò illicitum erit vitalitium, si justo pretio non ematur taxato à S. Pontifice, & juxta locorũ consuetudinem, *Alimar. de nullit. contract. Rubr.* 1. *Part.* 2. *q.* 23. *n.* 90. ratio enim habetur durationis vitæ illius, a cujus obitu pendebit extinctio census, *Roder. de ann. reddit. q.* 5. *n.* 19. *Card. de Luca de dot. disc.* 98. *n.* 3. *Samminiat. contr.* 34. *n.* 6. *Afflict. decis.* 34. *n.* 2. videndus *text. in L. hæreditatum 68. ff. ad L. Falcid.* quem expendit ad rem *Carol. Malcard. de Commerc. Reddituum Vitalit. q.* 4. *per totam*, ubi optimè.

Secundo usurarius erit contractus hujus census, si pactum adsit ex parte emptoris, ut sors salva permaneat *Alimar. ubi supra n.* 00 & quod venditor habeat facultatem se redimendi a tali onere, *idem Alimar.* Tunc enim actum videtur potius mutuum.

Tertiò ne sit illicitus hic census, pendere non debet a voluntate debitoris census, puta donec ipse duxerit uxorem, *Cenc. de censib. Part. 1. cap. 1. q.* 4. *art.* 3. *n.* 33.

Opponitur V. Bulla *Cum onus S. Pii V.* in illis verbis: *Statuimus, censum sive annuum redditum creare constituve nullo modo posse, nisi in re immobili.* Ergo in persona creatus census, erit necessarius, ut in hoc ait *S. Pius V.* mutat Census ubi supra ad hanc Bullam *n.* 5. *cap.* 111. *de usur.*

Respondetur retorquendo inductionem, ex eadem hac Bulla S. Pii V. Nam si ibi agitur de censu personali ita constituto, ut dicatur necessarius; ergo non agitur de censu: qui alium haberet titulum quàm mutui. Namusura solum ex mutuo provenit, *ut supra hoc Tit. dictum est* 111. *Differt*, ergo census vitalitius debito modo contractus in prohibitione S. Pii V. non comprehenditur.

Quamobrem vir acerrimi ingenii *Cardin. de Luca in summa de censibus §.* 7. *num.* 8. *& seq.* Idcam veram hujus census representantes, profert hæc verba *Vitalitium census in foro ignotus est; illum Civilis, & Canonici Juris non ignorant, Verum neque illa Pontificia Martini, Callixti, Nicolai, & S. Pii Leges Coræ Illique ex quodam usu militarium, sive officiorum vacabilium ad instar fortasse irrepsere.* 121 Concluditque, quod cessante taxa justa fructuum, non usuræ, sed injustitiæ vitium in hunc censum cadit.

(f) *Non prohibitæ.*

Usuræ nomen quandoque in bonam partem accipitur.

NOn turbet loquendi modus; quod dentur usuræ non prohibitæ. Sic vocantur in *L. cæterum 3. Cod. de usur. impt.*, ibi: *Cum usuris restituet, & in L. in Insulam §. usuras 2. ff. sol. matr.* ibi: *Usuras stipulatæ aotio, & in can. ab illo 14. q.* 4. ibi: *Legitima judicantur usuræ.* Et inutili labore, conatur Leonardus *de usur. quæst. 4. per tot.* ostendere, usuras licitas non dari. Hoc quidem ultro admittimus, at lucrum, quod justè pluribus modis a Jure approbatis percipitur, cur usuram nominare sit nefas, non video; Sic usuras nominant accessiones licitas Petrus Gregor. *in Syntagm. Lib. 22. cap. 3. n. 3. Vanaxel Lib. 5. Decret. Tit. XIX. n.* 17. *Gaill. Libro 2. Observ. cap. 6. Anacletus in Decretal. Libro 5. Tit. 10. §. 1. n.* 11. ibi: *Et hæ usuræ sunt licitæ.* Et S. Antoninus *de usur. cap. 2. §. 3.* hæc ait: *Propter aliquam similitu-*

122

similitudinem largè, & impropriè dicitur usura ibi permissa; sed non est usura. Et Joan. Bapt. Lupus de usur. ad L. curabit Cod. de act. empti §. 3. n. 19. hæc ait: *Usura, quæ hodie conceduntur, debentur, & propter moram non solventis, ac etiam ratione damni emergentis, aut lucri cessantis in creditore. Et S. Joannes a Capistrano de usur. n. 85.* ibi: *Quædam sunt usuræ, punitoriæ, quædam recompensatoriæ.* Non est ergo abstrè, vel novitas sermonis, usuræ vocabulum lucro permisso tribuere.

(1) Periculum.

DISSERTATIO XII.

Disputatur de usura periculi compensatoria ad ornatum, & interpretationem textus, in cap. naviganti de usur. Et agitur de assecurationis contractu. Et textus in dicto cap. naviganti aliqua novitate illustratur ad notitiam cambii maritimi.

113 HÆc dissertatio rem maximi momenti continebit; utpote quæ, lucrum ultra sortem ratione periculi, quod in se creditor suscipit, quando nam honestum sit, & exemptum ab animæ periculo, revelabit. Imò erit hæc dissertatio commentarium, ad pervulgatum, & nondum satis expositum textum *in cap. navigantis de usur.*

114 Litteræ textus est hujusmodi: *Navigantis, vel euntis ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo, quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus.* Hæc litera mendosa reputatur a Bermatio *de utilitate l. g. b flor. Libro 2. in princ. a*

115 *Laymann in Theol. Morali Libro 3. Tract. 4. cap. 15. n. 12. a Reginaldo in Praxi fori panit. Lib. 25. n. 211.* & putant apponendam esse negativam, ita: *Usurarius non est censendus.* Quod & placeret *Fachineo Libro 2 Controv. cap. 48. vers. ego sanè, & Gibalino Libro 2. de usur cap. 4 art 3. n. 25.* Et restituendam esse particulam non existimat *Gudelin. de Jure novissimo Libro 3. cap. 3.*

Verum repugnat huic adjectioni negativæ omnium Codicum fides; latè *ac Luca de usur. disc. 3. n. 9.*

Quamobrem hoc defendendum est; prout ha-

116 betur in ea Gregorii IX. Constitutione: Usurarium censeri eum, qui lucrum pacisci tur ultra sortem ratione periculi.

Hæc assertio, cum tota profluat ex textu Gregorii, alia non indiget auctoritate, ut fidem sibi inveniat. Nusquam in Jure nostro similis auctoritas.

Ratio tamen multiplex afferri solet, qua mens Pontificis detegatur.

Primo sunt, qui existimant, sic intelligi textum illum; creditorem mutuo datæ pecuniæ censeri usurarium, si hoc onus injunxerit debitori, ut velit certitudinem sortis ab omni periculo compensare, lucrū aliquod tradendo creditori; ita ut creditor in se periculum jacturæ sortis suscipiat. Quia non debet ex mutuo obligari mutuatarius ad alium contractum celebrandum, nam hoc onus est quiddam prætio æstimabile. Sic sentiunt *Salas de usur. dub. 23. n. 7. Lopes de Palatio in cap. per vestras not. b. 6. §. 9. n. 12. Cardin. de Lugo de Just. et Jure Tom. 2. de mutuo, et usur. disp. 25. sub n. 78. Morla in Empor. Jur. P. 2. Tit. 8. de reb. cred. q. 25. n. 21.* qui clarius id exponit, inquiens: *Quia tollitur omninò libertas debitori sic decurtato, & obligata periculum in alium referendi, nec potest de illo cum aliis convenire.* Ergo hæc est obligatio necessitatem inducens; ergo pretio æstimabilis; & consequenter ab usura nequit excusari, textus *in can. si fæneraveris 14. q. 4.* ibi: *Sivè quodlibet aliud, in cap. consuluit 10. de usur.* ultra alios adductos, *a Canisio de usur. cap. 4. n. 2. & 3.*

Secundo sic libet ratiocinari, cum *Fagnano ad cap. naviganti de usur. n. 12.* Aut mutuatarius usu pecuniæ se juvat, aut non; si primum contingit, lucrum est debitoris, utpotè domini pecuniæ, *text. in L. si tibi 20 ff. de reb. cred.* Si alterum accidat, iniquum est, ut creditor ab eo lucrum exigat, qui lucro caruit.

Tertio ponderandus loquendi modus adhibitus in casu textus: *Mutuans recepturus*, ergo satis constat, eum facti speciem supponi, cùm dans pecuniam, aliter non erat mutuaturus, quàm lucrum ex periculo recipiendo. Sperabat proinde lucrum ex mutuo. Quod est improbatum. Hic casus, hæc mens Gregorii. Quod clarius percipietur hac observatione. De eo namque creditore cauſa est, *qui mutuans recepturus aliquid ultra sortem*, lucro ostenditur inhians. An credimus tàm moderatum hunc hominem, tamque cupiditatis expertem, ut verè, & re ipsa se exponere voluerit periculo perdendi sortem? Ergo periculum est in ea specie merus prætextus, & timor, ubi non erat timor. Nam Pontifex eamdem considerat rationem periculi in itinere ad nundinas, & in navigatione. Atqui in nundinis, aut nullum est, aut admodum infrequens periculum, *L. 2. ff. de nundin. L. un. Cod. eod.* Ergo mutuans naviganti, vel eunti ad nundinas, & periculum proponens, ut titulum lucrandi, suæ potiùs consulit avaritiæ. Reiciatur, ut liber, hanc interpretationem *Covarr. Lib. 3. Var. cap. 2. n. 5.* Mihi hæc genuina videtur, utpote litteræ textus quammaximè congrua;

Quarto, & illud addunt quamplures, aliud esse tenendum in foro animæ, aliud in foro exteriori. In foro animæ, si prava intentione careat creditor lucrandi ex mutuo, solumque animum habuerit lucrum percipiendi tanquam compensationem periculi, usurarius censendus non erit, *L. periculi ff. de naut. fanore*, in foro exteriori 117 censetur, quia dato mutuo, dato lucro ex illo, dato quod non constet de recta intentione, id judicatur in re tam lubrica, quod de simoniaco *cap. nobis de simonia*; præsumitur simoniacus, qui lucro sibi comparat spiritualia, & si forte

recta non deſit intentio; idque ea ratione, nam cum Leges ferantur de his, quæ frequentiùs accidunt, L. *nam ad ea ff. de Legib.* non multum fidendum creditoribus, qui ut plurimum lucro inhiant a ſorte percipiendo, & ideò ut ſaluti animarum Gregorius IX. proſpiceret, ſua Lege anſam hanc præcidit, non quia culpa ſit, ſed quia ſolet eſſe, ut diſſerit *Fagnan. in cap. naviganti n.* 22. - Cui tamen non protinùs cenſeo ſubſcribendum; Nam potiùs in materia uſurarum Canones non generatim, & in abſtracto, ſed potiùs in concreto præſumptionem pravam inducunt: *textus in cap. illo vos de pignor.* ibi: *Contra ipſum emptorem præſumitur vehementer, præſertim eum uſuras conſueverit exercere, cap* 1. *& 2. de uſur. in 6. Rota Romana Parte XVI. deciſ.* 148. *n.* 19. Quin etiam, non ſtatim mutuans mali animi, corruptæque intentionis homo exiſtimandus; & cum quid factum eſt, præſumitur Jure noſtro, quod bono animo ſit factum, *cap.* 15: *de præſumpt. cap. dudum eod. Tit. can. quia ſunt diſt.* 28. Notat *Santerna de aſſecur. Parte* 1 *n.* 23. *Gibalin. de uſur. Lib. 2. cap. 4. artic. 3. n.* 24. Quare ea Fagnani diſtinctio varios impingit in ſcopulos.

Si jam quæritur, quæ ſit verior adducti textus interpretatio; Adhærendum eſt tertiæ illi, quam nuper expendimus; Et paucis ad hoc redigitur. Cenſetur uſurarius creditor dans pecuniam trajectitiam, cum periculum eſt merus prætextus lucrandi; intenditur tamèn principaliter lucrum vi mutui. Patet ex litera textus ibi: *Mutuans recepturus aliquid ultra ſortem*. En cauſam finalẽ. *Eo quod ſuſcepit in ſe periculum*. Eſt hoc quid ſubſequens; prius recepturus fingitur creditor aliquid ultra ſortem, quia mutuans, ergo ex vi mutui. Ergo uſurarius eſt, nam qui dat in mutuum, vi mutui nil eſt recepturus, ſed in pecunia credita, neceſſe eſt fidem alterius ſequi, L. 1. *ff. de reb. credit.* At Gregorius IX. loquitur de creditore mutuante, & vi mutui recepturo, periculo ſortis in ſe transfuſo. Lux affunditur huic interpretationi, ex commentario ad eum textum *in cap. naviganti* Innocentii IV. qui Cardinalis eminentiſſimum gradum tenebat, dum Gregorius IX. auctor textus *in cap. naviganti* habenas chriſtiani orbis moderabatur; & obſervat *de Luca de uſuris diſc.* 3. ſatis eſſe probabile, quod Gregorius IX. ediderit eam decretalem prævio conſilio, & communicatione prædicti Cardinalis.

Jam verò, Innocent IV. *verbo periculum* proponit caſum ejus, qui offerat pecuniam parato emere merces, & transferre in regiones ultra marinas, ad eum finem efferens, ut lucrum ſperatum in ea regione acquirat. En primam intentionem tradendi mutuum, & ex eo lucrandi. Quid clarius? Ad occultandam verò pravam uſuræ intentionem, in dicto *cap. naviganti* habetur pactum periculi ſuſcepti. Quis non videt, hoc pactum eſſe pallium? Et ideò a Gregorio IX. ejuſmodi contractus declaratur uſurarius. Vide adducta a nobis *Lib. 2. Tit. XXIX. Diff. VI. n.* 78.

128

Et in hoc ſenſu damnatum nauticum fœnus deciſum eſt *in deciſ.* 53. *poſt Urceol de tranſact. n.* 29. - his verbis: *Non eſt nauticum fœnus e Jure Canonico damnatum, dùm nullibi conſtat mutuatam fuiſſe pecuniam trajectitiã*. Ergo ratione totius mutui acceſſio nautici fœnoris prohibetur, ita ut nefas ſit lucrari velle principaliter ex mutuo; atque id confirmat *Zochius in Decretales ad Tit. de uſur. n.* 4. ibi „ Cum non ſit dicendus Pontifex alias improbare, nec etiam „ improbet uſuras lucratorias, niſi quę accepte „ ratione mutui principaliter ex mora, non „ etiam ex alia ratione, quę ſit eſtimabilis, ut „ eſt periculum ſivè maritimum, ſivè terreſtre.

Et nov ſſimè illuſtriſſimus Dominus meus Caſategius de Commercio *diſc. XII.* ad ipſum ſenſit *n.* 5. dum ait, quod ſuſtineri non poteſt opinio putantium, cambium maritimum ſubſtantiari in mutuo, & periculo ſuſcepto cum lucro; Quia hæc eſt opinio, quam reprobat *Gregor. IX. in cap. fin. d uſur.* - Adhæret etiam *Rocca diſput. ſelect. cap.* 68. *n.* 12 inquiens „ Prædictus textus procedit in ſimpliciter mutuante aliquam pecuniarum ſummam, quam alioquìn non eſſet „ mutuaturus, niſi pariter adeſſet lucrum aſſecurationis - Secus verò aſſerendum, quando mutuator non ex vi ſimplicis mutui intendit mutuatarium obligare ad aliquid ſibi tradendum „ ultra ſortem mutuatam, ſed ſolum vult hoc „ lucrum facere pro aſſecuratione; Nec non hanc eſſe Gregorii IX. mentem, tradit latiſſimè *Raynaldus Obſervat. Criminal. cap.* 16. *ſupplet. 1. n.* 24. *Tomo 2. Stracca de aſſecurat. n.* 30.

Ad eos terminos hacteuùs expoſitos cum redigatur juxta receptam interpretationem Gregoriana Conſtitutio; inferendum eſt, cambium maritimum ſine ea circumſtantia contractum, juſtum lucrum afferre; Prout firmat *Rota poſt Urceolum de tranſ. deciſ.* 53. *n.* 30. ibi: *Imò hodie ampliùs de validitate hujus contractus dubitari nequit*. 129

Oppones; Mens Gregorii IX. *in dicto cap. naviganti*, hæc extitit, corrigere nempe Jus Civile, quatenùs nauticum fœnus permittit, *ut in L. 4. & 6. ff. de nautico fœnore in*, L. 7. *Cod. eod. Tit.* notat Fagnanus *in dicto cap naviganti n.* 8. „ ibi: Verum de Jure Canonico uſura hæc nautica omninò reprobatur, ut hic eſt textus clarus, „ quo ſublata eſt Juris communis diſpoſitio, & „ correctus totus Titulus *ff. & Cod. de naut. fœnore*.

Reſpondetur, non omnes eam cottectionem admittere. Audiatur *Paul. Chriſtin. deciſ. Vol.* 3. *Tit. de naut. fœnore deciſ.* 42. *n.* 3. *Leges* (ait) *permittentes fœnus nauticum rectè intellectas non eſſe correctas per dictum cap. naviganti* - Item Morla *in Empor. Jur. de reb. credit. q.* 25. *n.* 24. ibi: *Et conſtat ex dictis Juribus per d. cap. naviganti* non correctis - Item *Ant. Perez præl. in L. 4. Cod. Tit.* 33. *de naut. fœnore num.* 6. ib: „ Et commodè accipi poteſt de illo caſu, quo „ prætextur periculum, ubi nullum eſt, vel majus, quàm ſubeſt, ſic, ut lucrum majus ſit ipſo

peri-

.. periculo. Et Guido Papa *deciſ.* 572. in fine, .. ibi: An dictus Titulus *de naut. fanore* ſit .. hodiè correctus; Dic, quod non, ut notatur .. *in authent.* ad hæc in fine magnæ *Gloſſa Cod. naut. fanore*. Et Joan. Baptiſta Lupus *in cap. navigantí de uſur. n.* 4. hæc ait .. Fœnus nauti- .. cum, & quaſi nauticum per Jus Pontificium .. haud ſublatum vetitumque eſſe; niſi in caſu .. tantummodo hujus Decretalis. Idem cenſet *Covarr.* Lib. 3. *var cap.* 2. *Binſfeld. in dicto cap. navigantí*.

Quod verò non omninò correctæ ſint Leges
130 nautici fœnoris per Gregorium IX. *in dicto cap. navigantí*, demoſtratur.

Primo Scævola ait, *in L. periculi ff. de naut. fanore: Periculi pretium eſt*. Hoc non corrigit Jus Canonicum. Imò coràm *Clem. VIII.* deciſum refert Mantica *de tac. & amb. conv. Libro XVI. Tit.* 2. *n.* 3. licitum eſſe ob periculum fidejuſſori aliquid accipere. Idque receptum notat *Leot. de uſur q.* 23. *n.* 32. Re ipſa quid eſt incertitudo minoris, vel majoris valoris, niſi periculum? Hoc tamen excuſat ab uſura *dicto cap. navigantí* §. *ille quoque*, ob quam rationem vitalitia licita ſunt, *Scaccia de camb.* §. 1. *q.* 1. *n.* 280. .. ibi: Quia in cenſu vitalitio major vel minor .. redditus conſtituitur non ad rationem fructuũ, .. ſed ad rationem periculi. Itemque ſocietas officiorum Romæ ad vitam juſta cenſetur ratione periculi. *Farinacius de ſocier. cap.* 17. *n.* 15. ibi: .. Ad tradita de contractu ſocietatis officii, poteſt .. dici a conſuetudine fuiſſe declaratum non eſſe .. uſurarium propter periculum vitæ, & eius .. incertitudinem.

Secundo Leges nauticæ Juſtiniani, quas indicat Toloſanus in Syntagmate *Libro* 22. *cap.* 3. *n.* 47. uſuras trajectitias inhibent ſine periculi ſuſceptione; Sic enim ſe habet una, quam ex Græco ita Toloſanus vertit: *Legis juſſio eſt: Si quid in mari mutuo datur, tutum, ac periculi offenſione careat, in tabulas faneratitias relatum; uſuras ne pendito.* Hanc ergo Legem Canones non corrigunt.

Tertio trajectitiæ pecuniæ uſura erat, centeſima, textus *in L. eos* 26. §. 1. *Cod. de uſur.* ibi: *In trajectitiis autem contractibus &c. uſque ad centeſimam tantummodo licere ſtipulari*. Notat *Cujac. in Novella CVI.* & has quidem Canones prohibent, *can. ſi quis obſtitit* 4. *cauſ.* 14. *q* 4. ibi: *Et centeſimas exegerit; & in can. quoniam* 8. *eod. cauſ. & q.* ibi: *Fanerantes centeſimas exigunt;* Non tamen ſi centeſima juſtum habeat titulum, *can. ab illo* 12. *cauſa* 14. *q.* 4. ibi: *De hoc eito potes centeſima vindicare*.

Satis jam conſtat, quæ ſit vera interpretatio textus, *in cap. navigantí de uſur.*

Ex qua interpretatione paulo prolixiùs adducta, dilucidè infertur, periculum juſtum, ſinè læſione juſtitiæ, mereri compenſationem, & lucrum ex eo eſſe permiſſum.

Hinc aſſecurationis contractus licitus dicitur,
131 & eſt reipſa.

Quid eſt aſſecuratio? Opportunum ſiquidem eſt aliquid in notitiam ſtudioſi noſtri Juris afferre; quum tàm celebris, tamque uſitatus aſſecurationis contractus ſit redditus.

Eſt contractus, quo quis infortunium alterius in ſe ſuſcipit periculi pretium recepturus; qua de periculi ſuſceptione, extant textus, *in L. periculi ff. de naut. fanore*, *in* L. *illa ſtipulatio ff. de V. obl. in* L. *qui officii* §. *fin. ff. de contr. empt. in* L. *opus ff. locat in* L. 1. *ff. de exerc. act. in* L. *fin. ff. ad* L. *Rhod. de jactu in* L. *ſi quis vina ff. de peric. & com.* Qui contractus trajectitius dici poteſt, L. *eos* §. *ſuper uſurarum Cod. de uſur.* Stracca *de aſſecur. in Proam. n.* 9. quatenus periculum navis ſuſcipitur; Cæterùm idem obtinet, ſi quis mercium periculum ſuſcipiat, aut pecuniarum, quæ per ſilvas, & periculoſas ſemitas, & loca militibus, aut latronibus infeſta transferuntur; ut deduci poſſet ex textu *in* L. 1. *Cod. depoſ. in* L. 26. *ff. mand. in* L. 4. *&* 6. *ff. de mort. cauſ. don.* ut ex his auctoritatibus *Leotardus de uſur. q* 23. *n.* 44.

Contractum hunc emptionem venditionem eſſe ſaltem interpretativè, probari videtur ex, L. *peri-* 132
culi pretium ff. de naut. fan. ibi: *Pretium*, ut ex hoc textu notat *Hieronym. Rocca diſput. ſelect. cap.* 97. *n.* 5. & æquiparari emptioni jactus retis, de qua *in* L. *ſi jactum ff. de act. empti*, notat *Roſa poſt Urceol. de tranſ. deciſ.* 53. *n.* 32. *&* 33. Quem propteria contractum, eſſe bonæ fidei, non æſtimandum juris apicibus, tradit Illuſtriſſimus D. Caſaregius *diſc.* 1. *de commerc. n.* 3. *&* 4. contra Merendam *in* L. 23. *contr. cap.* 50. *num.* 8.

Formulã hujus Contractus aſſecurationis tradit *Stracchа de Aſſecur.* eamque doctiſſimè expouit per Gloſſas quadraginta.

Nec turbet diſpoſito textus *in dicto cap. navi-* 133
ganti de uſur. Nam optimè, & ad rem *Card. de Luca in Conſilio Legali obſervat.* 163. ſic monet: .. Verius videtur, ut Decretalis loquens de mu- .. tuante trahenda non ſit ad illum contractum, .. qui ſocietatis, vel cambii, ſivè aſſecurationis .. pecuniæ, ſub honeſtis conventionibus navi- .. gauti proportionatus fiat. Adhæret Vanaxel *in Lib. V. Decret. Tit. de uſur. n.* 24.

(u) *Damnum.*

DISSERTATIO XIII.

De Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis. Requiſita Pauli de Caſtro in L. 3. §. ult. ff. de eo quod certo loco, *quando nam concurrere debeant, ut licitum ſit lucrum de eo quod intereſt.*

Modus licitè lucrandi intereſſe dando pecuniam inveſtiendam, explicatur.

Intereſſe an poſſit in pactum deduci diſputatur.

De Tranſactione quoad intereſſe tractatur.

Deciſio B. M. *Auditoris prefantiſſimi* Andreæ Farſetti *ſubnectitur.*

Uſu-

134 USura alia compensatoria in occursum venit, at nulla nequitiæ labe deformis, & indigna prorsus, ut usura vocetur; Nihilominus sic eam vocat *Joan. Bapt. Lupus de usur. in* L. *curabit Cod. de act. empti* §. 6. *n.* 1 & Vannaxel *in Decretal. Libro* 5. *n.* 17. *&* 18. dum ait .. Quædam sunt .. usuræ restaurativę damni, quæ jam commodi, .. quod percipi poterat, recompensativæ &c. *Anaclet. in Decret. Tit. XIX. Lib.* 5. §. 2. *n.* 11.

135 Usuram hanc compensatoriam licitam defendimus. Hæc sit conclusio nostra.

136 Hæc tamen assertio declaranda est. Interesse lucri cessantis est, cùm creditor pecuniam suam mutuo dedit *Titio*, quam negotiationi, aut emendo prædio, aut redditibus annuis destinarat. Ob mutuum, dicitur creditor speratum lucrum amittere; Hoc est interesse lucri cessantis *Canis. ad Lib.* 5. *de usur. Tit. XIX cap.* 2. *n.* 7. *Leotard. q.* 74. *de usur. Valasc. de privil. pauper Parte* 2. *q.* 26. *n.* 16. *&* 17. *Pelaja decis. IX. n.* 22. *Rota Lucens. apud Palmam decis.* 93. *n.* 17 Interesse damni emergentis est, cum creditor expers pecuniæ, quam datam in mutuum non recuperat, vel ad tenorem pacti, vel ob moram debitoris, damnum passus est, vel quod ideò facere domum corruentem non potuerit, & lapsa sit, vel quod frumentum, quod retinere poterat, vilius venire coactus sit &c. *Canisius ubi supra n.* 7. *Vanaxel in Decretal. Libro* 5. *Tit. de usur. n.* 17.

Ut interesse lucri cessantis debeatur, verificari
137 oportet requisita Pauli de Castro *in* L. 3 §. *fin. ff. de eo, quod certo loco.* Et sunt: Primo, quod creditor sit solitus negociari; Secundo quod promptam lucrandi saltem verosimiliter habuerit occasionem. Tertio, quod debitor, qui pecuniam accepit, sit in mora solvendi. *Rota Part. XVIII. recent. decis.* 775 *n.* 3. *&* 4. *& coram Otthobono decis.* 12. *n.* 11. *& coram Bichio decis.* 16. *n.* 2. Pax Jord. *Lib.* 14 *Tit. XVII. n.* 478. qui Castrensis doctrinam sic laudat ex *Mobado decis.* 3.
138 *de usur. asserens hanc esse doctrinam magis communiter a Rota rec ptam, exemplarem, æquam, & rationabilem.* Hæc tria requisita Juris dispositione nituntur. Nam pecuniæ otiosæ fructus non pariunt, L. *qui semisses* 13. §. 1. *ff. de usur.* L. *si navis* 62. *ff. de rei vind.* L. 6. *in fine ff. de pign. act.* Ergo constare oportet, creditorem solitum negotiari, *Gaill. Libro* 1. *Observ. VI. n.* 3. *Covar. Libro* 3. *Var. cap.* 4. *n.* 2. Item occasio lucrandi proxima inspicitur; Nam incertitudo luctandi, lucro amisso non imputatur, L. *naturalem* §. 1. *ff. de acq. rer. dom.* §. *illud quæsitum Inst. de rer. div.* ut ex his locis *Facchinæi Lib.* 11. *contr. cap.* 39. *vers. hoc argum.* Et non potest dici facto debitoris amissum, quod se non offert ad lucrum, L. *si commissa ff. rem ratam haberi*, ut ex hoc textu *Mattheu, et Sanz. de re crim. controv.* 40. *sub n.* 95. Demum moram exigi probat textus in L. *si socius* 16. L. *lecta* 40. *ff. de reb. cred.* L. *qui autem* 14. *ff. de const. pec.* L. 3. *ff. de in lit. Jur.* L. *ultra modum* 15. *Cod. de act. empti* L. *eos Cod. de usur.* Et hæc quoad interesse lucri cessantis.

Ut verò debeatur interesse damni emergentis, satis est probare damnum, & interpellationem factam, ut egregiè distinguit *Rot. Rom. Part* 15. *recent. decis.* 250. *n.* 7. *&* 8. ibi .. Cum non agatur .. de lucro cessante, sed tantùm de damno emer- .. gente, satis est, quod constet de interpellatio- .. ne, & de damno jam supervento, *Gratian. discept.* 67. *n.* 22. *& discept.* 987. *n.* 27. *& benè distinxit Rota coram Card. Seraphino decis.* 128. *n.* 3. *Urceol. cons. for. cap.* 84. *n.* 8.

Quamquam non desint, qui putant etiam ad interesse damni emergentis concurrere oportere superiùs exposita tria requisita Castrensis, ut videre est *in decis.* 40. *Sperelli n.* 1. qui sic scribit: .. Primo, quia tribus concurrentibus, nempe con- .. suetudine negotiandi in creditore, occasione .. in promptu, & mora in debitore, semper peti potest, & debetur interesse, tàm damni emergentis, quàm lucri cessantis.

Sic declarata Conclusio, jam probanda est.

Probatur I. Quia non debet alteri „per alterum 139
iniqua afferri conditio, L. *non debet alteri* 74. *ff. de Reg. Jur.* L. *sæpe constitutum* 63. *ff. de re jud. cap. non debet de Reg. Jur. in* 6. Ergo lucrum quod creditori causa mutui abest, faciendum est a debitore.

Probatur II. Quia factū cuique suū, non alteri nocumento esse debet, L. *factum cuique* 113. *ff. de Reg. Jur.* Ergo recte petitur lucrum, cujus jactura causa debito is facta sit.

Probatur III. ex textu *in cap. dilecti* 17. §. *verùm de foro comp.* ibi .. Eisdem de pecunia .. ipsa cum justis, & moderatis expensis, & .. congrua satisfactione damnorum (ubi is om- .. nino cessantibus) satisfaciat, ut tenetur. En interesse damni emergentis debitum, sine labe usuraria, ut in textu decernitur; Et notat id ipsum ex hoc textu *Vanaxel in Decret. Libro* 5. *Tit. de usur. n.* 17. *&* Glossa *ve bis cum justis &c.* prope finem, hæc ait: *D. damnus sivè interesse &c.* quam notat Barbosa *in dicto cap. dilecti n.* 13. & addo textum, *in cap per tuas* 9. §. *& quidam de Arbitr. cap. sacro de sent. excom.*

Probatur IV. *ex cap. pervenit* 2. *de fidejus.* §. *ne igitur*, ibi: *Ipsumque pervenit ind mnia*, & paulo post: *et damna etiam, qua propter hoc pertulit, refarcirī*, quid clarius?

Probatur V. *ex cap. constitutus* 3. *de fidejus.* ibi: *Si debitū, vel accessiones ille negaverit.* Glossa resumit: *Sic est argumentum, fidejussorem teneri ad usuras. Distingue, utrum fidejusserit ad omnem causam, & sic tenetur.* Addam ego: tenetur, sed ad usuras, quæ verius interesse dicuntur.

Probatur VI. *ex cap. salubriter de usuris*, ubi interesse debetur marito, cui nondum soluta fuerit dos; de quo interesse est etiam textus in L. *in insulam* §. *usuras ff. sol. matr.*

Probatur VII. Ex famigerato textu in L. *curabit Cod. de act. empt.* ubi emptor, qui nactus possessionem fructus percipit, ad usuras vice fructuum ultra pretium tenetur. Quæ Constitu-

tio in foro etiam Eccleſiæ ſervatur, ut tradit *Gregor. XV. deciſ.* 247. *Molina de Juſt. Tract.* 2. *diſp.* 368. *n.* 9. *Paul. Comitol. Reſponſ. Moral. Libro* 3. *q.* 18 *Barboſa in* L. *de donatione* ſ. *ſol. Matr. n.* 13. qui tradit rationem *n.* 60. ne emptor locupletetur cum aliena jactura. Adhæret Fachineus, L. 2. *cap.* 32. *Contr.*

Probatur VII. ex L. *ſi in lege* 24. §. *colonus et* L. *ſi fundus quem* 13. *ff.* locati, ubi, ſi conductor facto locatoris impediatur re conducta frui, utrumque intereſſe, tàm lucri ceſſantis, quàm damni emergentis jure poſtulat; ut ex illis Legibus oſtendit *Caniſ. de uſur. Libro* 5. *Decret. Tit. XIX. cap.* 1. *ſub n.* 9.

Obſtat I. textus in L. *Lecta* 40. *ff. de reb. cred.* ibi: *Pœnæ nomine*, per quæ verba dicitur, quod intereſt, pœna dicitur, ergo pœnæ titulo debetur intereſſe, non ad utilitatem creditoris, cum intereſſe non lucrum dicatur, quia creditori advenisſet, ſi neque
140 damnum ei datum, neque lucrum interceptum fuiſſet, ut intereſſe definit *Cuiac. ad* L. *un. Cod. de ſent. quæ pro eo, quod*

Reſpondet idem [illegible] non diſcedi, quid intereſſit; [illegible]
141 [illegible] *Cod. de ſent.* [illegible] Nam uſuræ pœnæ [illegible] ſunt, & ut pœnæ ſtatim incurſo [illegible] dupli [illegible] L. *Julianus* §. *item Pomponius ff. de act. empt.* L. 1. *Cod. de uſur.* L. *pœnæ ff. de uſur.* Et cum mora ad intereſſe præſertim ſpectata, mora dei ſtò comparatur; & cuique eam admittenti nociva eſt, *cap. mora* 2. *de Reg. Jur. in* 6. eſt enim contumacia debitoris, *cap. poſſeſſ.* 5 *emphyteuta de locat.* L. *mora* 32. *ff. de uſur.* L. *qui primus ff. de accuſ.* Ergo ob moram creditor obtinebit illud, quod lucrari ſolitus erat, Et ſ. §. *fin.* L. *ſacrum ff. pro ſocio* Cardinalis *in Clement.* 2. § *ſanè* 7. *quæſt. de uſur.* itemque illi damnū paſſū *patietur*, L. *rumores ff. de leg.* 1. L. *ſi filio familias* §. *ſi poſſ. ff. ſol. matr.* L. *ſancimus Cod. de fidejuſſ.* L. *ſi merces* §. *culpa ff. locati.* Latè Petrus *Peckius ad Reg.* 25. *de Reg. Jur. in* 6. *n.* 14. Et hanc reſponſionem admittit *Rovit. ſuper Pragm.* 1. *Tit. de reſcript. obſerv. ſub num.* 142. *Theſaur. deciſ.* 78. *n.* 4. & alii apud *Alderiſi de Symbol. Contr. Tit.* 1. *cap.* 7. *n.* 2. & 3.

Obſtat II. textus in L. *cum quidam* §. *ex locato verſ. fiſcus ff. de uſur.* ubi ad intereſſe conſequendum mora neutiquàm exigitur, cum probatione damni creditoris.
142

Reſpondet Noguerolus *alleg. XVI n.* 124. id favore fiſci obtinere; cujus eſt hoc privilegium, exigendi quodlibet creditum, cum redditibus, etiam abſque mora; at ad eum rectum notat Bartolus, & notat etiam *Alfan. de Off. Fiſcal. Gloſſ.* 26. *privil* 65. *n.* 10. & pro hac ſententia *Menoch. de Arbitr. caſu* 220. *n.* 8 adducit textum *in* L. 22. §. *petitum ff. de pet. hared.* qui tamen contrarium probat. Idemque obtinet favore minorum, L. 3. *Cod in quibus cauſ. in integr. reſtit. non eſt neceſſ.* Itemque favore Reipublicæ, L. 9. *in fine ff. de admin. rer. ad Civit. pertinent* L. *cum quidam* §. *eos, qui ff. de uſur.*

Sed Leotardus de *uſur. q.* 20. *n.* 7. Leges, quibus ex mora uſuras deberi placuit, abrogatas eſſe Jure Canonico ſtatuit; his verbis: *hoc tamen totum hodie abrogatum eſt.*

Ideoque neque Fiſco, neque aliis privilegiatis jam licet ex ſola mora aliquid ultra ſortem lucrari, ut idem Leotardus ait *quæſt.* 22. *ſub n.* 21. ibi: *Et proinde hodie Fiſcus, neque dat, neque* accipit uſuras, & abrogata eſt *dicta* L. 17. *in* §. *Fiſcus, &* §. *ſi debitores de uſur.* L. 2. *&* 3. *Cod. de Fiſcal. uſur et* L. 1. *Cod. de his, quib. ut indignis*; latè Deciſio Florentina Mercurii 21 Jan. 1686. *apud Urecol. conſ. forenſ. cap.* 84. *n.* 52. *Gob. conjuſt. deciſ.* 38. qui moram cum probatione damni emergentis requiri, ut Fiſcus lucrari valeat, docet *num.* 38. Hæc opinio tutior, ideoque præferenda, *cap. juvenis* 3. *de ſponſ. cap ſignificaſti* 18. §. *quod diſtrictè de bom. cap. conſilium* 2. *de obſerv. jejun* non ergo ad conſequendam licitè uſurarum damni reparatoriā, ſatis eſt in mora conſtituiſſe debitorem; ſed exigitur præciſa probatio, ex parte creditoris, quod ex dato, & facto moroſi debitoris, non potuerit creditor extinguere cenſum, aut redimere bona cum pacto affranchandi alienata; prout hiſce exemplis rem declarat *Urecol. conſ.* 84. *n.* 2. innumeros ad hoc adducens. Aucti [illegible] judices autem Chriſtiani obviare tenentur uſurariæ pravitati, & occultationi, *cap.* 2. *&* 3. *de uſur. in* 6. *Clem.* 1. *de uſur.* alioquin mora erit immunis a culpa is; qui dum poteſt, ei negligit obviare, *cam. conſentire diſt.* 83. *can. faceremus dicto* 86. *can. negligere* 2. *q.* 7. *can. qui poteſt* 23. *q.* 3. & alias adducit ad hoc auctoritates Cardenal. *de lud. Tamo* 2. *Libro* 2. *Tit.* 3. *diſp. VIII. ſect VI. n.* 81.

Obſtat III. Quod requiſitum illud Pauli de Caſtro, quod ad juſtitiā uſuræ compenſatoriæ lucri ceſſantis exigatur, ut creditor ſolitus ſit negotiari, neceſſario concurrere non debeat. Nam, & nobiles, & mulieres, aliique non vacantes negotiationibus, ad intereſſe admittuntur, ſiquidem intereſſe nil aliud eſt, quàm utilitas, quæ creditori obvenisſet, ſi neque damnum ei datum, neque lucrum interceptum fuiſſet, ut intereſſe definit Cujacius ad L. *un. Cod. de ſent. quæ pro eo, quod ſit ex* L. *ſi commiſſa ff. rem rat. haberi.* Sicque argumentatur *Leotard. de uſur. q.* 74 *n.* 25. Nam quis dubitet lucrum impediri potuiſſe etiam iis, qui mercaturam non faciant? 143

Reſpondetur, requiſitum illud Caſtrenſis, ut creditor ſit ſolitus negotiari, intelligi extenſivè, de illis etiam, qui ſuis ex pecuniis lucrum capere valeant, *Covar. Libro* 3. *var. cap.* 1. *n.* 3. Et ratio traditur ab *Joan. Bapt. Lupo de uſur. primo comment.* §. 6. *n.* 17. Quia ideò ſolitum hoc negotiationis requiritur, quia utilitas lucri faciendi interceptа videtur. Atqui, & qui negociatores non ſunt, otioſas fortè pecunias retinere nolunt, niſi viti ſunt, qui rem ſuam peſſundare non dubitent. Idque defendit *Bonden. vol.* 1. *ex luſt.* 20. *inſpect.* 2. *n.* 30. *Staiban. de Inter. Lib.* 1. *q.* 16. *n.* 3. 144

Miſſ.

Mascard. de probat. vol. 1. conclus. 935. n. 23. secund. edit. Francofurt anno 1619. Et ideò Moniales percipere posse usuras vi lucri cessantis, tradit *Gabius consult. decis. 32. n. 13.* contentus, quod antecedenter posuerint pecunias ad negociationem, ex *Seraphino decis. 714. n. 1. et Matheu a Sanz de re crim. controv. 40. n. 92.* ibi .. Sed si .. probaverit, quod paratam habuit pecuniam ad .. emendam domum, censum, vel prædia, quo .. niam verisimile est respectu suæ qualitatis, hoc .. requisitum, quod creditor sit solitus negotiari .. comprobatum remanebit. Qui etiã addit *n. 93.* hanc destinationem pecuniæ talem esse oportere, ut habeatur in via, & vera, & reali habitudine ad lucrum. Adhæret *de Luca de dote disc. 120. n. 125. Rota decis. 210. n. 4. Part. XIV.* Sunt qui certum lucrum ex negotiatione comparandum non exigunt, ut *Magon. decis. Flor. 103. per tot & decis. 32. n. 5. & decis. Lucens. 25. n. 88.* Et id procedere in Civitatibus mercaturę faciendę addictis, *Card. de Luca de dote disc. 68. n. 6. & disc. 161. n. 66.* & de Civitate Florentię *Turre Var. Q. Q. Tomo 1. q. 51. de dote num. 7. & 8. Illustrissimus Dom. Casareg. de comm. disc. XLI. n. 15. & seq.* Quamobrem cum in Civitatibus, ubi mercatura efflorescit, semper in promptu sint
145 pecuniæ ad lucrum ponenda occasiones, consuetum hoc lucrandi sufficit, *Rota decis. XI. apud Palmam sub n. 18. Leotardus de usur. q. 74. n. 43.* qui de Genua, Mantua, Florentia, Civitate Senarum id testatur; ut sic moderari oporteat, quod scribit Jurisconsul. *in* L. 2. *in fine ff. de eo, quod certo loco* his verbis. Quid si merces solebat comparare? .. an & lucri ratio habeatur non solius damni? .. puto & lucri habendam esse rationem. *De Luca de usur. disc. 12.*

Ex hac responsione infertur alterius quæstionis
146 resolutio, an si quis pecuniam det obligans receptorem pecuniæ ad eam investiendam, possit interesse lucrari?

Et obtinuit, interesse deberi. *Rota post Turrem de pact. futura succ. decis. 187. n. 11.* & clarius *decis. 16. post Turrem ibid. n. 2.* ibi .. Non facto .. investimento loco damnorum, & interesse, te- .. netur ad eos fructus, quos investimentum red- .. didisset *Rota post Zacchiam de oblig. Camer. decis. 275. n. 1.* Ut isto casu probanda non sint requisita Pauli de Castro, *Rota Parte 4. recent. Tomo 2. decis. 85. n. 13.* ibi .. Nec demum refra- .. gatur, quod ad consequenda damna, & interesse .. debeant concurrere requisita *Pauli Castrens. in* L. 3. *ff de eo, quod certo loco &c.* .. Quia placuit .. responsio, hoc non procedere, quando, prout .. in hoc casu, debitor suscepit in se onus inve- .. stiendi summam debitam; aliàs voluit teneri ad- .. damna, & interesse, tunc enim creditor non .. tenetur probare illa requisita dummodo ad .. fuerit occasio investiendi, prout in Curia in .. locis montium satis est notum. Hæc postrema verba insinuant rationem cur tale interesse sit licitum; cum nempe de Civitate agitur, ubi investiendi non desint opportunitates. Quod congruit superiùs adductis pro responsione ad *tertiam* difficultatem; Et interim innotescit, hunc modum esse lucrandi justè facillimum, cambiorum circuitu prætermisso. Addo tamen moderationem, quàm docet *Leotard. de usur. q. 67. sub n. 10.*

Obstat IV. Quod imò occasiones lucrandi in
147 Civitatibus mercaturæ plurimum addictis præcisè probandæ sunt. Ex textu in Ll. *quemadmodum* §. *item Labeo ff. ad* L. *Aquil.* ibi .. *Cum incertum fuerit, an caperentur.* Textus hic ità a Leotardo inducitur *q. 74. de usur. n. 48.* Sicut explicatis retibus ad capiendos pisces incertum est, an piscator ex eo jactu pisces capturus sit; ità, etsi de Civitate mercimonius affluenta tractetur; non sequitur occasiones lucrandi jugiter in occursum venire.

Respondet idem Leotardus, ex Sebastiano Medicco *Libro de venat. & piscat. q. 18.* textum in Ll. *quemadmodum* procedere in litoribus, & fluminibus, ubi sit infrequens piscatio. In negotiationibus ulterius certior spes lucri est, L. 3. §. *nunc de officio ff. de eo, quod certo loco*, L. *socium ff. pro socio* ad rem *Fachineus Libro 2. contr. cap. 102. et Lib. 9. cap. 39 et Matheu a Sanz de re crim. controv. 40. n. 95.* Imò argumentum retorquetur. Sicuti piscator, si per injuriam piscatione prohibeatur, licitè omissæ piscationis pretium exigit, *arg. text. in L. ex hoc 3. ff. si quadr. pauper Covarr. in reg. peccatum relict. Parte 2. §. 8. num. 12.* & confert textus in L. 1. §. *publicano ff. ut in flum. publ. navig. &c.* & ideò datur actio injuriarum, qua etiam damna veniunt, L. *dominus Cod. de injur.* Nam mare, & flumina communia sunt, & commune in eis jus piscandi, §. *sed quæ, Inst. de rer. divis. L. 13. §. ult. ff. de injur.* Ita si pecunia absit a mercatore in alterius gratiam, justa est æstimatio lucri, quod ex sua industria parare potuisset; quæ emporia omnibus patent, & nundinæ, L. 1. *Cod. de mundin.* alia addit *Leotard. q. 74. de usur. a n. 34.* Contra tamen sentit *Carleval. de Jud. Lib. 1. Tit. 3. disp. 8. sect. 6. a num. 97.*

Obstat V. Quod S. Pius V. *anno* 1566. vetuit, ne
148 quis certum, & determinatum interesse in casu non solutionis pacificaret. Notat *Orbalin. de usur. Lib. 2. cap. 5. art. 6. sub n. 9.* Ergo si licitũ esset lucrari id, quod interest, in pactum quoque deduci posset, L. *si unus §. pacta ff. de pactis*, L. *pacta 6. Cod. eod.* L. *si filius 15. in fine ff. de condit. instit.*

Magna quidem hæc controversia, an interesse in conventionem deduci possit, ut videre est penes Carlevalum *de Jud. Libr. 1. Tit. 3. disput. 8. sect. 6.* apud *Leotard. de usur. q. 72. et Urceol. consult. 84.* cum ibidem adductis decisionibus, & *Alacris. de symbol. contract. Tit. 2. cap. 7. Covarr. Var. Lib. 3. num. 7. cap. 4.*

Primò ad auctoritatem S. Pii V. respondet
149 Gibalinus, *ubi supra*, ibi tractari de Cambus; in his cautiùs providendum fuit, quòd in his majus impendeat usuræ periculum; neque ad mutuum esse extendendam, ut respondet etiam *Leotard. de usur. q. 72. n. 22.*

Dein-

Deinceps respondetur, ubi præsto sint lucri cessantis, & damni emergentis certæ probationes, iniquum forè, ut creditor ex suo officio damnum patiatur, *L. 20. ff. mand. L. 7. ff. quem adm. testam. aperiant. L. 63. 4. quod verò ff. de furt.* Hoc enim casu cessat fraudis suspicio, & præsumptio cedit veritati, *L. Divus ff. de in integr. restit. L. 7. ff. de probat.* Et licèt ob ejusmodi probationes superfluum pactum videatur, attamen favore debitoris non est insuper habendum, nam si quod interest, transcendat summam pacto definitam, debitor ultra eam non tenebitur, *Leotard. ubi supra n.* 12. Insuper, licèt id, quod inte est, incertum videatur, novum tamen non est de in- 150
certis stipulari posse, *L. 17. Cod. de usur. L. si stipulas §. frumenta ff. de contr. empt. L. 5. ff. de naut. fanore L. 8. ff. de contr. empt. L. 11. ff. de haered. vel act. vend. L. 23. ff. fami. erc. L. un. Cod. quando imper. L. 13. ff. de stat. hom. L. haereditatum ff. ad L. Falcid.* Ex quo sequitur, quòd si probandum est interesse, non poterit ab initio exigi, ad quod expendit *Leotardus ubi supra*, textum in *L. eos §. super Cod. de usur.* Valet igitur hoc pactum in vim transactionis, & probationis, quasi de incerto interesse transactum sit inter partes, *L. ult. ff. de Prator. stipul. Carleval. de Jud. Libro 1. Tit. 3. disput. 8. sect. 1. n.* 88. id ex multo- 151
rum sententia referens latè, *Urceol. de transf. q.* 40. præcipuè *n.* 4. *&* 5. Transigi namque potest super interesse, ut tradit *Rota Parte XV. decis.* 338. *n.* 31. de Luca de usur. *disc.* 12. *n.* 35. ibi: Quod scilicet „ licitum sit etiam ab initio certam taxam justam, „ & verisimilem, habita ratione majoris, vel mi„ noris ejus cursus omniumque aliarum consi„ derationum, statuere tamquam per transactionē „ super fructibus, ut habetur *decis.* 118. *coram Ubaldo n.* 8. *&* per *Leotard. q.* 72. *de usur. n.* 8. *idem de Luca de usur. disc.* 35. *n.* 11. *Rota decis.* 38. *Part. V. recent. n.* 5. videnda *decisio* 260. *P.* 10. *recent. Tomo* 1. Super usuris autem præteritis valere transactionem, nempè super interesse decurso, statuunt *Valeron. de transact. Tit.* 5. *n.* 47. *Urceol. de transact. q.* 40. *n.* 5. *Osasc. disc.* 143. *n.* 1. *Gibalin. de usur. Libro* 2. *cap.* 3. *art.* 4. *Rota dicta decis.* 338. *n.* 51. nisi metu suffocationis, & in fraudem usurarum extorta sit, *Rota post Turrem de pact. futura succes. decis.* 168. *n.* 18. *Ansald. decis.* 65. *n.* 27. *Episcopus Rocca Select. cap.* 3. *n.* 68. *Rota P.* 14. *recent. decis.* 525. *n.* 27. *&* *coram Cavalerio decis.* 550. *n.* 3. *Clarinus controv.* 29. *n.* 71. *&* *controv.* 40. *n.* 68. *Gratianus discept. cap.* 600. *n.* 14. *Sperellus decis.* 28. *n.* 60. Maximè si intervenerit diuturna transactionis super interesse observantia, quæ licèt usuras licitas reddere non valeat, declarat tamen satis superque quid actum sit inter contrahentes, & demonstrat licitum esse contractum, *Rota coram Ansaldo decis.* 23. *n.* 13. & penes *Paulutium decis.* 2. *dissert.* 97. *&* *coram Emerix decis.* 560. *n.* 7. *et in recent. decis.* 256. *n.* 12. *Parte* 10. Ita ut licèt juxta Rotæ Romanæ opinionem exactè probanda 152
sint requisita, Castrensis *Hieronym. Rot. c.* 102. *n.* 32. tamen in civitatibus, in quibus mercatura exercetur, ut supra dictum est, mercatores ad hæc requisita probanda non obstringuntur. *Rota Lucana decis.* 97. *n.* 12. *inter recollectas a Palma. Rota Florentina penes eundem decis.* 328. *n.* 35. *&* *n.* 48. *Magon. decis. Flor.* 105. *n.* 2. *Mart. Med. decis.* 14. *Rota Genuens. decis.* 2. *num.* 43. *&* 45. *Osasch. decis.* 143. *n.* 31. *Balduce. decis. Tit.* 4. *decis.* 18. *n.* 49. *Sammin. controv.* 32. *num.* 4. Ideoque neque super taxatione, aut transactione exacta ejusmodi requisitorum probatione opus est, si taxatio justum lucrum non excedat, *Gratianus discept. for. cap.* 387. *n.* 25.

Ex quibus jam innotuit, quid Juris sit quoad pactum, & transactionem de eo quod interest; qui sunt articuli ad usum forensem cognitu necessarii.

Obstat VI. Quod interesse justè percipi posse videtur ex eo, quod nemo præsumitur otiosam velle suam pecuniam retinere; At hoc minime subsistit, & probatur ex *L. qui semisses* 13. *§. fin. ff. de usur.* qui textus Scævolę declarat, otiosam quandoque retineri pecuniam, nec ad lucrū prodesse; consonat textus in *L. si thorus* 78. *ff. de Leg.* 3.

Respondetur cum Canisio, ex hoc inferri, graviter hallucinati eos, qui loco interesse habent quidquid lucrantur; eo quod præsidio sibi esse ducunt regulam illam, quod nemo præsumitur pecuniam otiosam retinere voluisse. Nullo jure, ut ait Canisius, *cap.* 1. *de usur. n.* 9. probatur ejusmodi præsumptio, tàm efficaciata, nisi probatio accedat tanti creditoris interesse, nam id quod interest, non in jure, sed in facto consistit, *L. quatenus* 24. *ff. de Reg. Jur.* ibi Paulus: *Quatenus cujus interfit in facto non jure consistit*, L. *si servum mihi* 4. *ff. de act. empti*, est enim interesse utilitas, vel damno dato, vel lucro averso intercepta, *L. quicquid* 7. *Cod. arbitr. tut.* quare interesse modo damnum, modo lucrum nuncupatur, *L. Julianus* 13 *ff. de act. empti*. Et æstimatur, ex culpa adversarii, vel etiam ex mora, *L.* 1. *ff. de in lit. jur.* Nam interesse pœnæ loco est, *L. ult. ff. de eo. quod certo loco*, L. 3. *§. ult. ff. de act. empti*; Et ubi nulla culpa, nullave mora sit, nulla quoque pœna, *L. nulla* 88. *ff. de Reg. Jur.* Quod si dolus, aut contumacia non restituentis punienda sit, jurejurando in litem locus est, quanti in litem juraverit actor, L. 64 *ff. de Jud.* L. 2 *§.* 1. L. 4. *in fine ff. de in litem jur.* Hæc autem facti sunt, L. *mora* 32. *ff. de usur.* ibi „ An mora „ facta intelligatur neque Constitutione ulla ne„ que Juris Auctorū quæstione decidi posse, cum „ sit magis facti, quàm juris. Quod si actor non probaverit intentionē suam, id, quod interest, ad 153
minimam summam deducitur, L. *ult. de Prator. stipul.* L. 9. *ff. de Reg. Jur.* L. 24 *ff. eod.* A Saude, *in d.* L. 24. *ff. de Reg. Jur.* Et de jurejurando in litem proxo, quod interest, latè tract.. *L. ostend.* 154
de usur. q. 77. Nobis satis est ea delibasse, quæ ad aliquam notitiam studiosi nostri Juris proceise valeant; cæterùm materia de eo, quod inte est,

penè dixerim immensa est, & veluti campus vastissimus, ex quo licèt plura decerpseris, seges tamen semper exuberat, semperque quasi intacta videtur.

Placet subnectere decisionem præstantissimi
155 Viri. Heu mors crudelis, cur lumen ingenii, lumen doctrinæ, tàm in Theoresi, quàm in Praxi fulgentissimum extinxisti? Hunc virum coluit Pisana Academia, & admirata est Antecessorem subtilissimum, Legumque notitia instructissimum; Rota Senensis, & Florentina non tàm Juris, quàm justitiæ consultissimum, omnibus in primis carū, quod hunc viderent maximè sollicitum, ne pulcra illa, & germana majestas Jurisprudentiæ obrueretur. Hic fuit *Andreas FARSETTUS*, ejus est hæc Decisio.

VOTUM DECISIVUM

PRO VENERABILI CONGREGATIONE PAUPERUM VERECUNDORUM

CONTRA

VENERABILEM OPERAM ECCLESIÆ METROPOLITANÆ SENEN.

Aliosque Litis Consortes

SENEN. INTERESSE

Saturni 31. *Maij* 1698.

VEnerabilis Congregatio Pauperū Verecundorum hujus Civitatis sub die 5. Septembris 1671. Scutos mille à Censuum exactione provenientes Nob. D. Hieronymo Piccolomineo numeravit, ab eo tanquam ejusdem Congregationis constituto. Procuratore ad honestum lucrum cambiorum, censuum, vel aliud simile implicandos, ad hoc ut variis, assiduisque pauperum indigentiis juxtà piissimi Loci institutum occurri posset, quemadmodum se promptas habere occasiones implicandi talem summam D. Hieronymus fassus fuit, & per hoc correspondere promisit ad rationem scutorum quinque pro quolibet centenario, & anno, ex causa ulterius lucri cessantis, vel damni emergentis, eum obligatione restituendi integram sortem intrà terminum annorum trium, deindeque ad omnem d. Congregationis requisitionem cum præcedenti discreta duorum mensium, prout latiùs in Instrumento desuper celebrato.

Pro sortis, atque interesse consequutione, cumulando hypothecariam cum Salviano, egit d. Venerab. Congregatio contrà Venerab. Operam Metropolitanæ pro immissione in prædium Villæ Majoris nuncupatum, & ab ea possessum tanquam sibi obligatum ad hoc, ut de fructibus satisfieret; Et cum de crediti subsistentia fuisset oppositum, atque potioritate, tàm ab ipsa Vener. Opera, quàm à Vener. Confraternitate S. Catharinæ Senensis, creditrice similis summæ ex causa censuum super eodem prædio ad D. Piccolomineo sub die 25. Jan. 1672. impositorum, causaque Illustriss. D. Rectori, ac Sapientibus Ven. Operæ prædictæ, cum nostro Voto à S. C. Seren. delegata, quoad possessorium retulimus, dandam esse petitam immissionem primò Ven. Congregationi Pauperum Verecundorum pro indiviso una cum Ven. Opera Metropolitanæ ad earumdem creditorum retam; deindè verò post solutum, extinctumque Congregationis Verecundorum creditum, Confraternitatem S. Catharinæ immittendam similiter diximus ad hoc; ut & ipsi satisfiat; Et quoad merita, subsistere, ac validum interesse
157 per D. Piccolomineum, ut suprà conventum declaravimus, cum reductionibus tamen, de quibus in nostro Voto.

Rationes motivæ ad sic referendum super possessorio fuerunt, quia cum Salvianum saltem
156 ex clausulis salutaribus intentatum appareret, *Scap. de Salv. Lib. 1. quæst. 22. Merlin. consil. cap. 34. n. 12. cum seq. cent. 2. sub Scop. n. 9. Urceol. cons. 59. n. 7. Bratian. decis. 310. n. 17. Rot. decis. 235. n. 5. par. 6. rec.* illudque cum hypothecaria fuerit cumulatum, quod verum non est, ex *Merlin. de pign. Lib. 5. quæst. 77. n. 34. Coccin. decis. 1645.* repetita *decis. 669. par. 4. tom. 3. rec.* probataque ipsius extrema, creditum scilicet, cum hypotheca
158 ex præcitato instrumento sub die 5. Septemb. 1671. unà cum debitoris possessione, saltem post contractum debitum ex subsequenti Censuum impositione super prædio pulsato sub die 25. Jan. 1672. quod sufficere ad secundi extremi probationem tradit *Merlin. de pign. d. quæst. 77. n. 10. Mansuet. 345. n. 3. De Luca de Judic. disc. 44. n. 2.* & demum possessi penes Ven. Operam Metropolitanæ, conventam ex litis sustentatione non controverteretur, *De Luca & Rich. locis citatis*, immissio quoque ex eodem utili Salviano debebatur, ut pluribus relatis firmat *Mascard. de probat. vol. 3. n. 1061. cum seq. Richi ibid. n. 1.* non attenta exceptione ex parte d. Ven. Operæ opposita, quod cum anterioribus Congregationi Verecundorum foliverit, hanc tanquam posteriorē repellere potuerit; nam talis exceptio undequaque non fuit admissa, sed solùm pro rata anteriorum creditorum, jam ex pretio prædii empti dimissorum, quia licèt emptor anterioribus creditoribus solvens bona per eum empta retinere possit, ad pretij persoluti valorem ascendentia per *tex. in* L. *eum qui à debitore 18. ff. qui pot. in pign. Post. resol. 45. n. 28. Merlin. de pignor. Lib. 4. quæst. 44. n. 14. Urceol. cons. 59. n. 1.* etiam nulla facta cessione per creditores dimissos, *Urceol. ibi n. 2. cum seq. decis. 93. n. 11. post Merlin. de pign. decis. 135. n. 7. P. M. recens.* tamen si integrum pretium anterioribus non sit persolutum, tunc venditoris creditori postmodū hypothecaria agenti, juxta pretij quantitatē adhuc in emptoris manibus superexistentem, vel aliter venditori, vel posterioribus persolutam, immissio pro indiviso, cum ipso emptore retinente non denegatur ad *text. in d.* L. *eum qui a debitore*

18. *ff.*

28. ff. quipot. in pign. Merlin. de pign. Lib. 5. q. 7. n. 37. Salgad. in Iuberg. Part. 3. cap. 11. n. 12. Urceol. conſ. 4. n. 28. conſ. 59. n. 9. Bieb. deciſ. 115. n. 27. Rot. deciſ. 135. n. 12. Parti 6. & deciſ. 36. n. 39. Parti 10. rec. idque ad differentiam poſſidentis vel rem individuam, vel hypothecaria, adhoc, ut de fructibus ſatisfiat, vel in præjudicium ipſius debitoris, in quibus caſibus, etiam pro credito rei poſſeſſa non correſpondente, integra rei nihilominus datur retentio, ut declarat Urceol. d. conſ. 4. n. 34. cum ſeq. & latè diſtinguit Add. ad Buratt. deciſ. 410. n. 12. Rota d. deciſ. 135. n. 8. cum ſeq. Parte 6. rec.

1 Nec majori felicitate uſuraria exceptio, ſolutorumque in ſortem imputatio fuit oppoſita, cum hæc niſi ſit patens, nec alteriorem indaginem re-
157 quirens, inſtrumenti exequutionem non impediat, Sand. conſ. 327. n. 23. cum ſeq. Caren. ref. 21. n. 18. Gait. de cred. cap. 3. Tit. 1. n. 1034. Seac. de camb. §. 7. Gloſ. 5. ſub n. 66. Scop. ad Merlin. contr. 76. n. 3. & contr. 96. per tot. cent. 1. Rot. deciſ. 126. n. 13. poſt Zacch. de obl. Duran. deciſ. 11. n. 24. De Luca de uſur. diſc. 40. n. 4. ſupplem. etiam quoad fructuum exactionem, quoties creditor eſt in quaſi poſſeſſione exigendi, Berouſ. conſ. 85. & 110. Lib. 3. Honded conſ. 17. n. 44. vol. 2. Poſt. de mun. obſerv. 62. n. 10. Coſt. reſol. diſt. 45. n. 2. De Luc. ad Franc. deciſ. 373. in fin. Zacch. ad Gall. de obbl. tum q. 32. n. 7. Scop. ad Merlin. cap. 22. n. 4. & ſeq. rem. 2. atque indubitanter ſi agatur ad capitalis reſtitutionem, Sand. d. conſ. 327. ſub n. 55. Scop. de Salvian. Lib. 2. q. 17. De Luc. de camb. diſc. 15. ſub n. 2. & de Soc. Offic. diſc. 12. ſub n. 8. Rot. deciſ. 74. n. 25. & 30. Part. 10. rec. licèt contractus aperrè
258 uſuram redoleret, cum in contractu uſurario hypotheca, cum ſua prælatione non infirmetur, Leon. de uſur. quæſt. 7. n. 12. Rot. deciſ. 101. in fine Part. 4. diverſ.

Subſiſtens pariter, ac validum conventum intereſſe declaravimus; Siquidem cum D. P. Piccolomineus aſſumpſerit in ſe onus inveſtiendi, implicandique pecuniam receptam ad honeſtam
159 lucram, ſive verſaremur in contractu ſocietatis, admixto cum duobus aliis contractibus, aſſecurationis, ſcilicet, ſortis, ac fructuum, prout per Scribentes pro Congregatione prætendebatur, de cujus validitate dubitari non poterat ex plenè congeſtis per Bonden. coll. 32. n. 1. cum ſeq. Lib. 1. Summat. contr. 42. Pila deciſ. 9. n. 10. Lib 2. Rot. deciſ 74. n. 18 Part. 14. rec. & ſi tacitè, & implicitè intentione celebretur, Sabel. var. reſ. cap. 51. n. 33. Pila ibid. 20. Rot. d. deciſ. 74. n. 19. Part. 14. rec. nec de facto quis negocietur, ſed dicat velle negociari, Pila ibi n. 21. licèt valdè dubium fuerit apud nos, an cum tali præſuppoſito procedendum eſſet, ſivè ageretur de mandato, cum obligatione ad factum, vel inſtitoria, aut operarum locatione, pro quibus, vel altero eorum faciliùs inclinavimus, ex ponderatis per Turr. de camb quæſt. 4. n. 5. diſp. 2. Rot. deciſ. 304. n. 10. deciſ. 556. n. 3. Part. 2. rec. De Luca de Tutor. diſc. 20. n. 9. 10. de camb. diſc. 4. n. 3. 5. & ſeq. diſc. 23. n. 3. et 9. et de uſur. aſſec. 1. n. 19. addita preſertim clauſula omni meliori modo, & titulo, ob quàm omnis melior, magiſque proficuus titulus erat attendendus Duard. de ſociet. Libro 2. cap. 4. quæſt. 6. n. 17. Nec pro parte Agentium ex perſona D. Piccolomineï oſtenderetur, illum à ſe ſuſceptam obligationem inveſtiendi, atque implicandi receptam pecuniam adimpleviſſe, utique ad quodlibet intereſſe, vel damni emergentis, vel lucri ceſſantis per Congregationem creditricem paſſum, tenerì erat declarandum, ad tex. cum Gloſ. in L. in bona fidei ff. de eo quod cert. loc. Capon. de ſtrp. diſp. 8. n. 5. Andreol. contr. 282. n. 2. et 7. Carlevat. de jud. Lib. 3. diſp. 8. ſect. 2. De Luc. de uſur. diſc. 14. n. 14. de camb. diſc. 4. ſub n. 6. verſ. in ſecundo, & diſc. 23. ſub n. 4. verſ. & ideo Rovr. diſput. 95. n. 17. & diſp. 118. n. 36. Add. ad Ramun. conſ. 40. n. 7. & ſeq. Rev. Anſal. de Mercat. diſc. 65. n. 76. Rot. deciſ. 108. n. 2. poſt Conſ. Farinac. & coram Cerr. deciſ. 706. n. 1. & Part. 13. deciſ. 116. n. 1. & Part. 17. deciſ. 391. n. 1. & 42. in recent. 160

Quare ad lucri ceſſantis, vel damni emergentis probationem procedentes, conventionem per 161
Contrahentes deſuper initam maximè forè attendendam exiſtimavimus, cum reductionibus, de quibus infrà, cum illa ſatis veriſimilis, ac rei perſonarumque qualitati proportionabilis arbitrio noſtro apparuerit, nec aliter in contrarium fuerit oſtenſum, per tex. in L. ſi ea paſtione Cod. de uſur. Dec. in cap. venerabilis de excep. n. 14. Covarr. var. reſ. Lib. 3. cap. 1. ſub n. 3. ver. 4. Sabel. var. reſ. cap. 3. a n. 13. Caſtil. contr. Lib. 2. cap. 2. n. 67. Gratian. cap 387. n. 1. cum ſeq & ibi De Luc. n. 2. Cancer. var. Part. 3. cap. 7. n. 73. Hermoſil. ad Lop. Tit. 1. Part. 5. leg. 10. Gloſ. 4. n. 306. Noguerol. alleg. 11. a n. 171. Valaſc. de priv. muſ. perſ. P. 1. quæſt. 26. n. 22. Cyrus. contr. 368. in fin. Bonden. colluſt. 14. n. 64. Tom. 1. & coll. 20. n. 3. Tom. 2. Et in ſortitoribus de ipſo mutuante quod poſſit paciſci de certo lucro, Turr. de camb. d. quæſt. 24. n. 48. diſp. 2. Manfred. ad Capyc. latr. deciſ. 133. n. 2. 3. De Luc. de uſur. diſc. 12. n. 24. diſc. 18. n. 8. diſc. 19. n. 9. Leonard. de uſur. q. 72. n. 8. Andreol. contr 83. n. 3. 6. Ubald. deciſ. 218. n. 8. Rot. apud Palm. deciſ. 112. n. 1. quo caſu mutuum aſſumit naturam alterius contractus, ut inquit Scacc. de com. §. 1. quæſt. 7 Part. 2. ampl. 8. num. 20. & in termino obligationis ad factum Carlev. de Jud. Tom. 2. diſp. 8. ſect. 2. n. 11. 22. Pila. deciſ. 9. n. 26. Lib. 2.

Et quamvis ultrà intereſſe taxationem, requiri ulterius major videatur probatio ex parte creditoris tanti revera interfuiſſe, cum contrahentium aſſertio in hac materia ſufficiens non reputetur, Turr. de camb. quæſt. 24. n. 49. 64 diſp. 2. Matth. à Sanz. de re crim. contr. 40 n. 60. 61. Rot. Senen. coram Patre meo, lib. infra verſ. quamvis De Luc. de uſur. diſc. 17. n. 14. Ubald. d. deciſ. 218. n. 8. Quidquid ſecus ſit in foro interno, cum in eo judicetur per hypotheſim, ut poſt Molin. Vaſquez atque alios advertit, Carlev. de 162

Jud. Tom. 2. Tit. 3. disp. 8. sect. 6. num. 75. 78. & post eum *Sanz. d. contr. 40. n. 60.*

Nihilominus aliter quoad interesse jam exactum, aliter quoad exigendum talem probationem necessariam judicavimus; Nam super jam exacto minor insurgere solet difficultas pro excutiendo Creditore à restitutione, vel imputatione accessionum sponte solutarum, atque in præsens bonam fidem in Administratoribus pijssimi Loci palam, ac publicè juxtà solitum Civitatis contrahentibus, conventumque interesse exigentibus, junctis præcipuè infrà ponderandis respectu interesse nondum exacti, satis superque ad prædictum effectum exuberasse credidimus cum *Surd. cons.* 327. *n.* 50. *eum seq. De Luc. de usur. disc.* 12. *n.* 31. *vers. aut verè, & n.* 36. *disc.* 15. *n.* 8. *disc.* 17. *n.* 22. Idem *disc.* 39. *n.* 11. *cum seq. in supplem. & de camb. disc.* 23. *in fin. Palm. decis.* 97. *n.* 21. *Sammin. contr.* 32. *n.* 4. & facilius in foro interno *Leotard. de usur. quæst.* 99. *n.* 9.

Quo verò ad interesse adhuc exigendum, placuit procedere cum distinctione per Rotam insinuata in Rom. Fabricæ, coram Ursino apud *D. Palm. decis. Luc. decis.* 112. *n.* 3. *& per tot.* Quod aut agitur ad fructus ratione moræ nulla præcedente conventione, & tunc ad effectum, ut debitor, qui sine usuris pecunias recepit sub eisdem ponatur, concludentissima requiritur verificatio, tàm interpellationis ad illum constituendum in mora, quàm investimenti, ac lucri parati respectu Creditoris. Aut agitur de interesse à principio convento, & tunc cum non petatur ratione moræ ex post contractæ, sed ex stipulatione, quæ idem operatur, ac mora, *De Luc. de usur. disc.* 12. *n.* 29. *Altimar. ad Rovit. decis.* 43. *sub n.* 5. declaratque animum creditoris pro implicanda pecunia, atque destinationem solito equiparandam, *Seraphin. decis.* 721. *n.* 5. *De Luc. d. disc.* 21. *n.* 31. *in fin.* quemadmodum à principio facilius præsumuntur verificata omnia requisita pro usurarum validitate, ità ex intervallo tàm constans, & positiva probatio non requiritur, sed sufficit, ut ex circumstantiis loci, regionis, & personarum, nec non pecuniæ investiendæ, taxatio proportionata, & verisimilis appareat, ità ut ad hunc effectum satis sint præsumptiones, & conjecturæ pro debitore ad earumdem usurarum solutionem condemnando; Et ante Rotam fusè, ac funditus ità pro variarum opinionū conciliatione declaraverat *Rev. Ansald. de Merc. disc.* 67. *n.* 4. *eum seq.* quem iterum sequuta est *Rot. Luc apud Palm. decis.* 97. *n.* 8. 9.

Qua retenta distinctione, cum nobis ex processu in hac causa compilato, ac publicis documentis, & libris ibidem productis constiterit, Ven. Congregationis vigilantissimos Deputatos non esse solitos retinere pecuniam ociosam in arca, quinimò nec posse, ad hoc ut pauperibus subveniatur, ad ea, quæ apud *de Luc. de usur. disc.* 13. *n.* 6. *& disc.* 29. *n.* 9. *Urceol. cons.* 84. *n.* 14. *Hermos. ad Lop. Glos.* 4. *leg.* 10. *Tit.* 1. *P.* 5. *n.* 216. *Seqq. ad Merlin. cent.* 2. *contr.* 25. *n.* 3. sed pro ea implicanda, negociandaque in annuos reddditus, aliosque honestos fructus, ac lucra, actu, vel potentia, omnes vires impendere in hac Civitate satis insigni, in qua uno, vel altero modo non rara datur implicandi occasio; attendendam pariter super interesse præfatam conventionem, & taxam, prout in Voto retulimus, ex suprà allegatis, atque ex traditis per *Rocc. responsi.* 19. *n.* 15. *et* 20. *et resp.* 79. *n.* 6. 7. *Tom.* 2. *Giurb. ad cons. mass. cap.* 15. *Glos.* 15. *n.* 32. *Franc. de potest. cons.* 29. *n.* 2. *Bonden. coll.* 14. *n.* 41. *cum seq. & n.* 52. *Tom.* 1. *Episc. Rocc. disp.* 128. *n.* 36. *Rot. decis.* 377. *n.* 12. *post Cene. de Cens. Castil. decis.* 143. *n.* 14. *& 15. ubi n.* 16. quod usura conventa tali casu dicitur recompensativa, *Leotard de usur. quæst.* 74. *n.* 41. *& seq. ubi n.* 44. exemplificat inter Civitates insigniores, etiam hanc nostram Senarum post *Mart. Med. decis.* 14. *n.* 29. & prius dixerat *Cyriac. contr.* 368. *n.* 12. *& 21.* quod idem firmatum similiter fuit *in Senen. interesse lucri cessantis die* 23. *Octob.* 1663. *coram Patre meo inter Nob. D. Andream Nini, & Nob. D. Venturā de Aciaria*, & nuper *per D. meum Audit. Neri Delegatum in Causa de Bonimignis contrà Savinos.*

Nec ad lucri cessantis consequutionem necessarium præcisè putavimus, quod quis per se mercaturam exerceat, sed sufficere, quod juxtà personæ qualitatem possit negociari, emere census, vel redditus quoscumque in loco, in quo adsit emendi, vel negociandi probabilis occasio, *Leotard. d. quæst.* 74. *n.* 25. *Valasc. de priv. paup. d.* P. 2. *quæst.* 26. *n.* 16. 17. *Cene. de Cons. quæst.* 88. *sub n.* 15. *Add. ad Franc. de protest. ubi sup. à n.* 2. *in fin. Cyriac. contr.* 368. *à n.* 12. *Castil. Lib.* 2. *contr. cap.* 1. *n.* 45. *Bonden. coll.* 14. *n.* 30. *Scac. de com. §.* 2. *quæst.* 7. *Part.* 2. *ampl.* 8. *n.* 1. *& seq. Surd. de alim. Tit.* 2. *quæst.* 45. *sub n.* 30. *& 44. Hermosil. ad Lop. Tit.* 1. *Part.* 5. *leg.* 10, *Glos.* 4. *n.* 137. & post eum *Matth. à Sanz. de re crim. d. contr.* 40. *n.* 93. *Pila. decis.* 9. *n.* 22. *& 101. Lib.* 2. *ubi alij. Rot. Lucens. apud Palm. decis.* 97. *n.* 17. adeout satis sit allegare occasiones lucrandi tanquam notorias, *Rocc. d. resp.* 18. *n.* 15. *Tom.* 2. Et Judex ex prudenti arbitrio secundum alios contractus fieri solitos, aliisque perpensis circumstantiis, interesse taxare possit, *Rocc. d. resp.* 19. *n.* 24. *Valasc. de priv. paup. d. Part.* 1. *quæst.* 26. *n.* 7. *eum seq. Castil. contr. Lib.* 2. *cap.* 1. *à n.* 48. *Leot. de usur. quæst.* 74 *n.* 3. *& quæst.* 75. *sub n.* 25. *Andreol. contr.* 282. *n.* 8. *Bonden. coll.* 20. *n.* 13. *Lib.* 2. rectè de more *De Luc. de usur. disc.* 37. *n.* 15. *eum seq in supplem.* quin etiam ultrà alia cavere, ne dum nimis usuras persequi velit, ac debitoribus indulgere, creditorum jura per eorumdem debitorum malitiam suffocentur, *Soein. in cap. dilecti* 6. *extr. de for. comp. Valasc. d. q.* 26. *n.* 10. *Leot. de usur. quæst.* 75. *n.* 22. *Bond. n d. coll.* 20. *n.* 13. *Lib.* 2. Quod fortè evenisset si pia Congregatio in hac specie in sortem receptas usuras imputare debuisset, & à nondum exactarum petitione fuisset rejecta, quo casu non

solum

ſolum D. Piccolomineus veroſimiliter in proprios uſus, & pro ætis alieni ſolutione ad majus damnum evitandum receptam pecuniam convertiſſet, ex quo ad intereſſe ſolutionem omni ſuadente æquitate abſq; ulla ſuffocatione potuit adſtringi, ex deductis per *Cyriac. contr.* 526. *n.* 50. *De Luc. de uſur. diſc.* 15. *in fin. & d. diſc.* 37. *a n.* 18. *& ſeq. Rot. deciſ.* 391. *P.* 17 *rec.* verùm etiam grave damnum Congregationi, prout & pauperibus in dies ab ipſa alendis, ceſſiſſet, ſi pecunia aliàs ad inveſtimentum pioſque uſus deſtinata, ocioſa remanſiſſet, cum cæterùm hoc caſu, hiſque concurrentibus circumſtantiis, omiſſis etiam ſuprà ponderatis, favore piæ cauſæ, piique oneris in-
172 junctì, omnia ad licitum intereſſe juſtificandum concurrere ſimet *De Luc. de usur. diſc.* 29. *n.* 14. *& diſc.* 31. *n.* 5.

Atque ex his non obſtabant plures in contrarium pro intereſſe injuſtitia allegati, & ſignanter per *Gob. conſul.* 32. *n* 34. *cum ſeq. Carlev. de Jud. Lib.* 1. *Tit.* 3. *diſp.* 8. *ſect.* 6. *Pila. deciſ.* 16. *repetita deciſ.* 29. *poſt Merlin. de pign.*

Siquidem vel procedunt, cum Rotæ Romanæ
173 opinione nimis ſtrictè requiſita *Caſtrenſis in* L. 3. §. *fin. ff. de eo quod cert. loc.* ad lucri ceſſantis, aut damni emergentis validitatem deſiderante, quàm non niſi in obligatione ad dandum, non verò ad faciendum, ut in præſens, militare voluit, *Rot. deciſ.* 275. *n.* 4. *poſt Zaceb. de oblig. De Luc. de ſerv. ad mat. uſuſfr. diſc.* 56. *n.* 5. 6. & cum qua in ſuis caſibus nimis durum eſt in aliis Tribunalibus procedere, in quibus benignior opinio invaluit, ut rectè ratiocinatur *Rot. Luc. apud Palm. deciſ.* 97. *n.* 10. 12. *De Luc. de uſur. diſc.* 12. *n.* 31. *cum ſeq. & diſc.* 14. *n.* 9. diſtinguit *Rot. noſtræ coram Patre meo, ubi ſupra vers. Quia quamvis*, vel ſunt admittendi quoties circumſtantiæ ſuperiùs in caſu noſtro ponderatæ non concurrunt, conventionis, ſcilicet, ſuper taxato verisimili intereſſe, loci inſignioris, ſoliti ad negociandum, vel implicandum, nec non voluntariæ, aut neceſſariæ per aliquem actum externum comprobatæ deſtinationis pecuniæ pro emendis redditibus, aliterque ad lucrum tradendæ, *Sanz. de re crim. d. contr.* 40. *n.* 93. *Scac. de com.* §. 1. *q.* 7. *Part.* 2. *ampl.* 8. *n.* 256. conducit *Cresp. de Valdaur. obs.* 94. *n.* 3. *& ſeq.* ubi quod deſtinatio ſola animi non ſufficit, ubi alia facti probatio exterior neceſſaria eſt, ſentit *Rot. apud Palm. deciſ.* 97. *num.* 7. junctis perſonarum contrahentium aliiſque circumſtantiis intereſſe juſtitiam redolentibus, ſine quibus non ità facile ex cujuſvis paciſcentis aſſertione, vel nimis vaga ſuper intereſſe probatione, eidem annuendum eſt, atque uſuris viam aperiendam, ne ſub prætextu ejus, quod intereſt,
174 uſura pallietur, *Sanz. d. contr.* 40 *n.* 48. *& 66. & ſeq. Leotard. de usur. quaſt.* 71. *n.* 9. *Carlev. de Jud. Lib.* 6. *Tit.* 3. *diſp.* 8. *ſect.* 6. *n.* 96. *& ſub n.* 101. *& n.* 122. 123. 125. 126. *deciſ.* 307. *n.* 16. *Part.* 9. *rec.* admonet *De Luc. de usur. diſc.* 12. *n.* 34. & colligitur ex plenè congeſtis per *Add. ad Ramon. conſ.* 97. apud quos latè de non ſtando dictis Partium in materia uſurarum firmatur.

Minùs turbavit, quod aſſecurato per D. Piccolomineum capitali ſibi „ Di modo che mai poſſa „ pretendere repetizione, ò compenſazione con „ la ſorte principale di detti ſcudi mille, quali „ promette reſtituire liberamente, e interamente „ ſenza replica, ò eccezzione alcuna dentro al „ tempo &c. *& paulo infrà* ibi: Volendo l'iſteſſo „ Sig. Girolamo reſtar ſempre obligato di fide„ juſſore per qualunque negoziante, che da eſſo „ pigliaſſe detta ſomma, e che ne ſeguiſſe im„ piego in qualſivoglia modo, ò maniera, do„ vendoſi ogni danno, e pericolo attribuirſi à „ colpa ſua, e però eſſer tenuto ad ogni danno &c. intereſſe per Congregationem exigi non potuerit ex *Bich. deciſ.* 191. *n.* 20.

Quià promiſſio reſtituendi liberè integrum capitale primo loco facta intelligitur reſpectivè ad fructuum, atque uſurarum ſolutionem, adeout D. Piccolomineus totum capitale reſtituere teneretur, abſque eo quod aliquam prætendere poſſet imputationem exactorum in ſortem, quatenùs hæc adhuc exiſteret, vel ex facto ipſius debitoris, aut aliter exiſtere deſiiſſet, præter quàm ex negocii faciendi natura, de quo cum nihil dictum appareret, nec debebat ſuppleri ex infrà mox dicendis.

Quoad particulam verò inſtrumenti, ſecundo loco relatam, advertendum, quod cum contractus aſſecurationis, & ſuſcipiendi in ſe periculum aliqua ſtipulata mercede ſit omninò licitus non 175
magis quando ſit per tertium, ac quando ſit cum eadem perſona debitoris, ex plurib relatis per *Turr. de camb. quæſt.* 24. *n.* 61. *diſp* 2. *Saminiat. contr.* 41. *n.* 6. *& ſeq.* in pacto de aſſecuratione capitalis, & ſuſceptione periculi non intrant termini mutui, nec uſurarum, quemadmodum advertit *De Luc. de usur. diſc.* 40. *n.* 7. *in ſupplem.* & docet *Leſſ. de Juſt. & Jur.* Lib. 2. *cap.* 25. *dub.* 3. *à n.* 25. *Rot. deciſ.* 556. *n.* 2. *Part.* 2. *recent.*

Multo autem minus in hac ſpecie, ubi omnimoda periculi ſuſceptio caſus, etiam fortuiti, & ex natura negocii proveniens non legitur, quę cum non niſi expreſsè volita cenſeatur, *De Luc. de usur. d. diſ.* 40. *n.* 7. *Pacion. de loc. cap.* 49. *n.* 49. *& ſeq.* ex præcitata particula non rectè deducitur; Nam ibi D. Piccolomineus poſtquam ſe fidejuſſorem conſtituit pro quocumque mercatore pecuniam ſibi traditam à Congregatione negociaturo, ſubjungit ſe velle teneri ad omne damnum, & periculum, quia ſibi imputanda eſſet omnis culpa electionis de ipſo negociatore faciendæ, ideoque cum propriam culpam præſupponat, ex qua totum negociationis periculū, in omnem caſum veroſimiliter proveniret, obligatio ad tale periculum à Juris regulis non abhorret, cum quilibet eligens, ſivè ſit mandatarius, ſivè inſtitor, ſivè operarum locator, qui ſe ad factum obligavit, cum aliqua actuali, vel ſperata lucri perceptione, & ad quorum alterum, ex dictis, redigenda eſt præſens conventio, culpam in ſua adminiſtratione debeat præſtare ad *Tex. in* L.

Qui

Qui non 11. *ubi Gothifr. ff. commod.* & ad tradita per *Burgund. de peric. & culp. cap.* 8. *ſub n.* 29. *Capon. de pact. quæſt.* 18. *à n.* 13. *per Gonzal. in cap. unic. n n.* 5. *de commod.* nec ex obligatione pro periculo ex præſuppoſita culpa proventuro debet inferri ad præſtationem periculi in capitali ex ipſius negocii natura provenientis, ſed ſolum ex aliqua externo accidenti, & ex mala electione D. Piecolominei, prout in ſimili interpretatur *Rot. deciſ.* 304. *n.* 3. *cum ſeq. & deciſ.* 556. *num.* 5. *P.* 2. *rec. Andreol. contr.* 83. *n.* 10. 11. & admittit *De Luc. de uſur. diſc.* 1. *in fin.*

Quapropter cùm non fuerit oſtenſum, in qua ſpecie negociationis D. Piccolomineus pecuniam Congregationis implienerit, ad hoc, ut cognitio culpæ, vel perienli haberetus, ſed maluerit ad conventum potiùs intereſſe ob non adimpletum factum adſtringi, ut notat *Rot. deciſ.* 168. *n.* 2. *poſt conſ. Farinac.* ad hoc debuit condemnari ex ſupra firmatis, ad rationem, ſcilicet, primò quinque pro quolibet centenario, & deinde ad rationem quatuor, juxta reductionem obtentam à Congregationis Sapientibus de Anno 1683. die ſexta Februarii ſalvn &c. (à qua pariter animus à principio non fœnerandi excludebatur, *Rocc. diſp.* 96. *n.* 21.) talis enim quantitas annua intereſſe in pactum deducta, nec non reſidualis, quàm ſupra illam ſibi pro mercede reſervavit D. Piccolomineus congruæ erant præſumendæ aliud in contrarium non oſtenſo, uti firmat, *Bonden. colluct.* 31. *n.* 21. *cum ſeq. Lib.* 2. *Sammin d. contr.* 41. *n.* 14. *& ſeq* attentis præcipuè Mercatorum atteſtationibus, deponentibus de ſolito Senis implicandi pecuniam pro tali intereſſe, pluribuſque alijs partitis in Proceſſu productis, ex quibus Congregatio ab aliis debitoribus tantumdem, ac plus ſolet exigere, & quibus adſtipulantur *Mart. Med. deciſ.* 14. *n.* 31. *& ſeq. Rot. noſtra coram Patre meo in d. Senen. intereſſe, & ut diximus &c.* ubi ad rationem quinque juſtum intereſſe canonizatur; nec, conſtito in omnem caſum de exceſſivitate, contractus vitiaretur, ſed ad reductionem eſſet deveniendum *Gloſ. in L. cum allegas* 15. *Cod. de uſur. verb. ultrà Turr. de camb. quæſt.* 24 *n.* 51. *diſp.* 2. *De Luc. ad Gratian. cap.* 387. *n.* 78. *Rocc. diſp.* 96. *n.* 5. *Rot. deciſ.* 303. *n.* 9. *Part.* 2. *rec. deciſ.* 391. *n.* 48. *Part.* 17. *recent.*

Minoris ponderis fuerunt cætera in contrarium oppoſita de ſiſtendo curſu uſurarum poſt mortem D. Piccolominei, atque etiam de præjudicio Congregationi illato ob aſſenſum per receptionem partis precii ab ejuſdem Congregationis Adminiſtratoribus præſtitum venditioni factæ prædio pulſato Operæ Metropolitanæ.

176 Nam quoad primum, ſivè agatur de mandato, ſivè operarum locatione, aut obligatione ad factum, pro conſtanti habuimus obligationem fuiſſe ad hæredes tranſitoriam, ad ea quæ apud *De Luc. de camb. d. ſc.* 4. *ſub n.* 6. *& diſc.* 23. *a n* 6. *de tutor. diſc.* 20. *n.* 10. *Anſald. de mercat. diſc.* 65. *n.* 18. *cum ſeq. Rot. deciſ.* 391. *n.* 45. *Part.* 17. *recent.* & ſi D. Piccolomineus non ſolvendo deceſſerit, vel etiam decoctus, de quo tamen non conſtabat, cum ageretur de intereſſe in conventionem deducto, latè *Gob. conſult.* 34. *n.* 8. *cum ſeqq. Anſald. de mercat. diſc.* 87. *n.* 25. *cum ſeq.*

Quoad alterum verò, quod per receptionem partis precij Congregatio à jure hypothecæ excludi deberet, & ſi illam receperit cum clauſula *ſine præjudicio &c.* poſt *Andreol. contr.* 349. *n.* 2. 3. *Hodiern. contr.* 8. *n.* 26. *De Luc. de cred. diſc.* 35. *n.* 8. & 9. Multiplex fuit difficultatis ſalurio; Primò ſiquidem non docebatur, quod quis pro Congregatione venditioni intervenerit partemque precii cum expreſſo conſenſu receperit, & quatenus de tali receptione conſtitiſſet, cum hæc non niſi cum dicta clauſula *ſine præjudicio &c.* præſupponeretur, in nihilo neque reſpectu hypothecæ eidem creditrici fuit præjudicatum, *Barboſ. de clauſ.* 157. *num.* 8. *Salgad. in labery. Part.* 3. *cap.* 13. *§. unic. num.* 37. *& ſeq.* non adverſantibus *Andreolt*, cæterorumque ſupra relatorum authoritatibus; quia loquuntur in caſu, in quo vel tacitè, vel expreſſe creditor venditioni abſque proteſtatione conſentit, aut ſi intervenit proteſtatio, hoc accidit præſuppoſito jam expreſſo conſenſu alienationi præſtito, tunc enim quia conſenſus ad hoc præcisè deſideratur, ut res venumdata ab hypotheca liberetur, reſervatio ſub ſimplici clauſula *ſine præjudicio juorum jurium*, de qua *Anarcelus*, non poterit operari reſpectu hypothecæ, ſed ſolum reſpectu crediti ad vitandam contrarietatem, quod quis conſentiat pro re liberanda ab hypotheca, & quod ſibi hanc reſervet, u. innuit *Mart. de clauſ.* 158. *num.* 5. *Part.* 1. & patet ex ſupra allegatis, cum reſervatio jurium excludat omnia præjudicia præter ea, quæ ex actu reſultant, *Gratian. cap.* 792. *n.* 8. *Cyriac.* 177 *contr.* 283 *n.* 57. *Salgad. in laber. Part.* 2. *cap.* 6. *n.* 65. *Seraph. deciſ.* 756. *n.* 2. *deciſ.* 1445. *n.* 2. 4. *Beltram. ad Ludov. deciſ.* 332. *n.* 7. *Molin. deciſ.* 874 *n.* 8. quod non evenit in ſola precij receptione cum proteſtatione, quàm nullus conſenſus, quinimo nec ſcientia præcisè antecedit, ex deductis per *Cenc. de conſ. quæſt.* 44. *n.* 52. quia cum creditori poſsit à quocumque nomine debitoris ſolui, *L. ſolvere* 53. *ff. de ſolut. L. ſolvendo* 41. *ff. de neg. geſt.* creditor ſolutionem recipiens non cenſetur ſibi in plus præjudicare voluiſſe, quàm ex ipſo actu inferatur, *Meyer. de pign. Lib.* 2. *Tit.* 13. *n.* 28. *Salgad. in labery. Part.* 1. *cap.* 14. *n.* 78. maximè juncta proteſtatione, benè in tali caſu ſuum effectum producente, cum nulla evitanda ſit contrarietas.

Secundò non fuit oſtenſum, quod mandatum ſpeciale præceſſerit ad eamdem partem precii recipiendam, quod neceſſarium eſſe ad hoc, ut aliquod præjudicium inferatur, firmat, *auth. tex. in L. ſi contenderit* 7. *§.* 1. *ff. quib. mod. pign. atque aliorũ, Merlin. de pign. Lib.* 4. *Tit.* 3. *q.* 100. *n* 85.

Tertiò demum reſtitutio in integrum non de- 178 fuiſſet Congregationi tanquam Loco Pio concedenda, *Odd. de reſtit. in integrum quæſt.* 3. *n.* 25. *& quæſt.* 62. *art.* 2. *per tot. & n.* 3. *§. in contrarium.*

Cald.

Cald. in reſtit. in integr. verb. implorare num. 15. *& verb. ſua facilitate n.* 40. *verſ. ex hac lege &c.* Licèt ageretur contrà alium ſimilem Pium Locum, cum hujus jura nihilominus intacta remanerent contra creditores ex pretio prædii empti dimiſſos; atque etiam quia regula, quod privilegiatus non utatur privilegio contra alium privilegiatum, non habet locum, quando major ratio viget in uno, quàm in alio, *Ridolph. in prax. Part.* 3. *cap.* 4. *n.* 135. *Rot. decis.* 557. *n.* 4. *Part.* 3. *diverſ. De Luc. de Jurisd. diſc.* 60. *n.* 11. nec quando volens uti privilegio agit de damno vitando, *Ridolph. ibi n.* 136. *Rot. deciſ.* 557. *n.* 1. *Part.* 1. *diverſ. Rot. deciſ.* 190. *n.* 29 *Par.* 6. *deciſ.* 164. *n.* 6. *et ibi Add. coram Ludoviſ. De Luc. de don. diſc.* 129. *n.* 11. *& de regal. diſc.* 156. *n.* 8 9. *& de alien. diſc.* 24. *n.* 11. cum prælatione illius, qui agit ad invalidandum actum *De Luc. de alien. diſc.* 24. *n.* 14.

Et ità utraq; &c.

Andreas Farſetus Aud. Deleg. & Compil.

Alexander Bardius Deleg.

[x] Vexationem.

DISSERTATIO XIV.

De uſura ex titulo redimendæ vexationis; An & quomodo titulus hic uſuram ex mutuo liciam reddat? Plures textus explicantur.

Titulus redimendæ vexationis uſuram, ſeu acceſſionem licitam reddit. En aliam aſſertionem; quàm ita accipiendam moneo; ut nihil exi-
179 gatur ob mutui dationis officium, ſed ad recuperandum quod ſuum eſt. Quod verſiculo illo exprimit eleganter *Leotardus de uſur. q.* 08. *n.* 16.

Et qui non aliter ſperat habere ſuum.

180 Ratio eſt; quia in hoc caſu creditor nihil accipit ultra ſortem, quod ſit debitoris; ſed quod vel ſuum, vel ſibi debitum eſt, *Leotard. ubi ſupra de uſur.*

Probat id ipſum textus *in can. ab illo* 12. *cauſ.* 14. *q.* 4. ibi „ Ab illo uſuram exige, cui merito „ nocere deſideras; cui jure inferuntur arma „ huic legitimæ indicantur uſuræ, quem bello „ vincere facile non potes. De hoc cito potes „ eenteſima vindicare. Ab hoc uſuram exige; „ quem non ſit crimen occidere. Sine ferro di„ micat, qui uſuram flagitat: ſine gladio ſe de „ hoſte ulciſcitur, qui fuerit uſurarius exactor „ inimici &c. Locus hic D. Ambroſii merito ad veram Chriſtianiſque moribus congruam interpretationem, dignamque Viro ſanctiſſimo inveniendam omnium ſcriptorum induſtriam excitavit. Prævaluit quantum obſervare potui hæc expoſitio; Quod non agat Sanctus Doctor de uſura Jure Divino, ac naturali prohibita, ſed de improprie uſura dicta, utpote compenſatoria, ſeu recuperatoria rei noſtræ, quæ ab alio injuſte fuerit occupata; ſic textum intelligit *Valeron. de Diſſer. Verbo uſura Diſſer. XI.* Audiatur *Covarr. Lib.* 3. *var. cap.* 1. *n.* 7. ibi „ Erit igitur hic ſecundus „ intellectus verus, quoties ab hoſte accipitur „ uſura, & retinetur in compenſationem damni „ ab hoſte injuſto, & iniquo illati, vel ubi bona „ ab hoſte poſſeſſa ſunt ipſius mutuantis, aut „ ad eum pertinent. Hunc intellectum approbat Auguſt. Barboſa *in collectan. ad eum canon. n.* 8. *Molina de Juſt. Tomo* 2. *diſp.* 304.

Probatur inſuper alia Juris Canonici auctoritate ſupra adducta concluſio; nempe ex textu in *cap.* 1. *de Feudiſ.*; dum ita Pontifex ſtatuit „ Inſi„ nuatione præſentium declaramus, quod gageria „ quæ de feudo Eccleſiæ tuę ab M. dignoſceris „ recepiſſe, a te poteſt libere detineri, fructibus „ non computatis in ſortem. Significat hic textus, quod *gageria* idem ſit *pignus* juxta Gonzalez *ibidem*, & pignus conſiſtens in prædio feudali, dum a domino detinetur in pignus, hic ex tali pignore fructus impunè lucratur: cur ita? quia ex re propria fructum percipit. Ergo multo magis ex re propria injuſte detenta per alium, poterit dominus lucrari; quo ſpectat etiam textus *in cap. conqueſtus* 8. *in fine de uſur.*

Probatur adhuc noſtra aſſertio ex textu Alexandri III. *in cap. plures de uſur.* ibi „ Niſi forte „ Eccleſiæ beneficium fuerit, quod redimendum „ ſit hoc modo de manu laici videatur. Textum exponit Lancellottus noſter *Libro IV. Inſt. Can. Tit. VII.* §. 2. his verbis „ Sunt tamen caſus, in „ quibus aliquid ultra ſortem abſque vitio uſu„ rarum licite recipitur, utputa ſi Clericus Eccle„ ſiaſticum beneficium aliter redimere non valens „ prætextu pignoris de manu laici illud accepe„ rit, nec enim hic in ſortem fructus tenebitur „ imputare.

At obſtare primo videtur textus in *L. prætextis 4. Cod. de commod.* ibi „ Si debitor creditori 181
equum commodet, creditor non poteſt ſibi equum
retinere; Verba Imperatorum hæc ſunt „ Præ„ textu debiti reſtitutio commodati, non pro„ babiliter recuſatur. Ergo nec licet ad redimendam vexationem ex re ſua lucrari.

Textus hic opponitur ad rem noſtram *à S. Joanne a Capiſtrano Tract. de uſur. prima parte ſecunda partis principalis n.* 45. Qui Sanctus Doctor ſententiam Imperatorum ſic explicat, ut quando qui rem commodat, fit raptor, non valeat creditor ex re vrtioſa quidquam retinere. Veneror reſponſionem hanc. At puto magis reconditam eſſe rationem ejus Imperatorum reſcripti. Nempè quod res commodata propter debitum commodantis a creditore retineri non poſſit, cum res ſpecies eſt; nam ſi res erit quantitas, dabitur compenſatio, *L. fin. Cod. de compenſ.* Indirecta tamen compenſatio admittitur in caſu expenſarum, quæ in re commodata factæ ſint, nam tunc donec expenſæ reddantur, retineri res poteſt, *L.* 18. §. *fin. ff. commod.* ex ratione textus *in L.* 5. *ff. de impenſ. in rem dot. in L.* 10. *ff. de doli except. in L.* 20.

ff. de

ff. de acq. poss. - Cæterùm Cujacius Triboniano tribuit, quod ea lex malè relata fuerit *ad Tit. de commod.* & eam putat ad depositum pertinere, cujus ea natura est, ut excludat compensationem, L. *pen. Cod. depositi*, L. 14. §. 1. *Cod. de non num. pecun.* ità ut deponens mulieribus quoque præferatur, L. 7. §. 1. *ff. depositi*, *Vaudus Lib.* 1. *var. q.* 21. in fine, sic Cujacius *recept. sent. Pauli Lib.* 2. *Tit.* 12. *in fine*, qui pro verbo illo *commodati* legendum putat *commendati*, *Commun. commentar. juris C. Lib.* 7. *cap.* 3. Idque obtinet ex regula commodati, ut excludat compensationem, eo quod frequenter species commodatur, ut Brunemano. *ad eam Legē* animadvertit; Dabitur tamen retentio, si res tradita fuerit prætextu obligationis, ut Augustinus Barbosa docet *in Cod. ad dictam*, L. *prætextu n.* 8.

Obstat II. Quod nemo sibi jus facere potest, L. *si quis in tantam Cod. unde vi* Ergo Titulus recuperandi rem suam, non reddit licitum lucrum perceptum. Nam ex eo textu constat, nec rem suam licitè posse quemquam occupare ab alio detentam.

Respondetur cum eodem *S. Joanne a Capistrano ubi supra n.* 46. Quod sanè nemo sibi jus dicere potest. Sed explico, quid in hoc articulo juris sit. Si nostrum sciamus ab alio retineri, non protinùs vis adhibenda est; amica prius petitione tentandus modus nostrum recuperandi, honestave alia ratione; sin nil profecerimus, vis adhibenda, sed modis legitimis nempe judicio, non propriâ auctoritate; L. *nullus Cod. de Jud.* L. *non est singulis ff. de Reg. Jur.* In duobus casibus ab hoc Jure recedituri, in defensione sui, L. 3. *ff. de just. & jure*, L. *scientiam* §. *qui tum aliter ff. ad* L. *Aquil.* L. 1. §. *vim vi ff. unde vi*, L. 1. *Cod. eod.* Itē interdū in rei suæ persecutione, L. *ait* §. *si debitorem ff. qua in fraude*, L. 1. *Cod. ubi quis de cur.* L. 1. *Cod. de Decur. Lib.* 10. *Vinnius Lib.* 3. *partitionū cap.* 1. At jure Canonum hic modus addendus, cùm ad nostras manus res nostra pervenerit, juxta speciem textus *in cap.* 1. *de usur. in cap.* 1. *de Feud.*

Obstat III. Scandalum oriri, si quis ex titulo redimendæ vexationis lucrari velit, nemo autem scandalum præbere alteri debet, *can non sunt* 56. *causa XI. quæst* 3. ibi .. Nobis necessaria est vita .. nostra; aliis fama nostra, *can. nolo* 12. *quæst.* 1. Ergo ne quis usurarius reputetur, neque ex titulo redimendæ vexationis lucrum facere sibi poterit.

Admittit *S. Joannes a Capistrano ubi supra*, quod si scandalum oriretur, immunis a culpa creditor in nostra specie non esset. Cæterum major ratio non est, cur publicè credendum sit debitorem vexantem non esse debitorem, & non potius creditorem justè retinere, hoc ipso, quia creditor sit. Cur standum sit assertioni debitoris mentientis, non veritati asserentis creditori? Certè communi voto id omnes admittunt, licerè creditori indemnitati suæ consulere, quia hoc casu nil accipit creditor ultra sortem *Tolet. Instruct. Sacerd.* L. 5. *cap.* 34. *n.* 6. *Ugolin. de usur. cap. XI. Turrianus disput.* 67. *dubio* 9. *n. XI.* Imò idem *S. Joannes a Capistrano Tract. de usur. in* 5. *quæst. num.* 30. explicans textum, *in cap. fin. de decimis* sic ait: .. Ex quo colligitur a contrario sensu, quod .. decimæ pertinentes ad propriam Ecclesiam benè .. possunt taliter redimi, & in pignus redimi.

(y) *Liberalitatis.*

DISSERTATIO XV.

Usura titulo donationis desinit esse lucrū injustum. Quomodo hæc assertio intelligatur? Et agitur de usura mentali ad expositionem variorum Canonum.

DOnatio rara admodum, ideoque præsumptionem excludens; ubi tamen interveniat, usuris 181
vim eripit animam occidendi. Venit in mentem, quod Sigonius scribit *Libro IX. Imperii Occid. ex D. Augustino Libro V. de Civitate Dei.* Theodosius Magnus turmas hostiles Eugenij Tyranni profligaverat. Jovis simulacra contra Theodosium, nescio quo ritu consecrata in Juliis alpibus; deponi jussit, eorumque fulmina, quod aurea essent, jocantibus curioribus se ab his fulminari velle, hilariter donavit. Sin fulmina innoxia, ex Principis mente, quia ex liberalitate Principis concessa. Dicam oppositè hoc idem de usuris: usuræ innoxiæ, si titulo liberalitatis colorentur.

Hoc ergo subsistit, quod donatio inculpatam reddit accessionem ex mutuo.

Probatur hoc. Si licèt ei aliquid liberaliter elargiri, cujus in nos extat beneficium. Seneca *Libro IV. de Benef. cap.* 12. multo magis licèt donare ei, qui mutuū dederit, quod datum sit amico affectu; ut ex Nonio Marcello Cujacius notat *Libro XI. Observ. cap.* 37. ut argumentatur *Ugolin. de usur. cap.* 8. §. 2. *n.* 1.

Probatur deinceps; si enim usura species furti est, *can. si quis* 10. *can. quid dicam* 11. *causa XIV. q.* 4. planè ubi sit voluntas benigna dantis accessionem, ea non erit furtum, L. *qui vas argenteum* 48. §. *qui ex voluntate ff. de furtis*, ibi Ulpianus: .. Quis enim voluntatem domini habens fur dici .. potest?

Probatur adhuc. Nam quis rei suæ usum fructum alteri gratis concedere potest, L. 17. *ff. de præscript. verb.* L. *Aquilius* 27 *ff. de donat.* L. 1. *& 3. ff. de precario*. Ergo intuitu liberalitatis cessabit prohibitio textus *in cap. illo vos de pignor.* ut dixerit *Petr. Gregor Tract. de usur. Libro* 2. *cap.* 10. *n.* 6. urgetque ejusmodi ratio, quippe usuræ vice fructuum sunt, L. *usuræ vicem ff. de usur.* ibi .. Usuræ vicem fructuum obtinent.

Probatur ulterius, a simili; Nam & simoniacum lucrum nefarium est, *can. sanè* 15. *quæst.* 3. *can. si quis* 6. *quæst.* 1. *can. præsentium* 7. *quæst.* 1. Attamen sic Bonifacius Pontifex scribit *in can. quam pio* 2. *caus.* 1. *q.* 2. .. Postmodum vos, quasi .. subsidii gratia aliqua suæ Ecclesiæ munera largiri fratrum solatio, Romana permittit Ecclesia.

Ex qua

Ex quæ similitudine infert Canisius *de usur. exp. 1. num. 15.* Quod etsi mutuum gratis præstandum sit; non tamen prohibetur creditor, quin minus principaliter, & in quandam consequentiam lucrum aliquod sperare, & percipere possit, ex liberalitate mutuatarii.

Probatur insuper, quia donatio justus est titulus transferendi dominii, textus *in can. quia Ioannes 12. q. 5. can. illud statuendum 16. q. 6. can. sunt qui opes 17. q. 3. cap. eum inter de V. S. can. fixum 12. q. 5. cap. pastoralis de donat. L. 1. ff. pro donato.* Ergo etsi post mutuum donetur, creditor ad restitutionem donatæ rei non obstringitur; prout si lucrū perceptum foret injustum, *cap. tua de usur. cap. quàm perniciosum eod. Tit.*

Obstat I. textus *in cap. consuluit de usur.* In
283 hoc textu, hoc quæritur: „ An ille in judicio „ animarum quasi usurarius debeat judicari, qui „ non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuam pecuniam credit, ut licèt omni conventione cessante, plus tamen forte recipiat. Post quæstionem iis verbis expositam Urbanus III. sic statuit: „ Hujusmodi homines pro intentione lucri, „ quam habent, judicandi sunt malè agere. Ergo superabundatia, etiam ex titulo donationis illicitè sumitur a creditore.

Egregiè respondet *August. Barbosa in dicto cap. consuluit sub n. 2.* juxta ejus textus dispositionem, usurarium mentalem teneri ad restitutionem, quando mutuatarius coactè dat ultra sortem ratione mutui; secus verò, quando liberè, & spontè, & gratiosè dat, *Covarruvias in regula peccatum. Parte 2. in prine. & n. 4.* Ex hoc interpretatio dilucet alterius textus *in can. sicut 1. quæst. 2.* ibi Gregorius: „ Ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione „ processit, Rodericus *Lib. 1. de anm. redd. Lib. 1. q. 4. n. 24.* sic textum hunc exponit; ut non impingat creditori labem, si nec petat, nec sciat sibi in pretium propter mutuum aliquid rependi. Ergo cum liberè, & spontè, & gratiosè debitor offert, nulla in hoc iniquitas inest.

Instabis in hanc responsionem. Simonia mentalis per pœnitentiam solam diluitur absque restitutionis obligatione, *cap. fin. de simonia*; ergo similiter usura mentalis, absque restitutione, per pœnitentiam deleri debet.

Omissis variis Scriptorum differentiis. Non videtur incongrua ea, quam tuitur Rodericus *ubi supra propè finem*. Quod nempe præceptum illud:
284 *Gratis accepistis gratis date* tendit dumtaxat ad dilectionem Dei, & rei sacræ reverentiam; ideò simoniacus mentalis Deo soli debet per pœnitentiam satisfacere, nec tenetur restituere. At præceptum illud: *Mutuum date nihil inde sperantes* dirigitur ad dilectionem Dei, & proximi; ideò usurarius utrique debet satisfacere. Quam rationem humillimè Judicio Ecclesiæ submittimus. Aliæ enim nil pensi habent, & difficultatem semper involvunt. Præterea nodus dissolvitur alia ratione. Quia negatur suppositum. Supponitur enim in difficultate necessitas restitutionis, eò quod spontanea non sit concessio a debitore facta; quod ultro admittimus. At si ex parte debitoris verè fuit animus donandi, usurarius perceptum ultra sortem restituere non obligatur, *L. inter omnes 46. in fine ff. de furt. §. 8. Inst. de oblig. quæ ex del.* ut ex Theologis id firmat *Leotard. de usur. quæst. 98. n. 38.* Nam licèt spe ductus creditor mutuum dederit, ut aliquid sibi gratuito daretur, sit usurarius mentalis, illa tamen datio est irrevocabilis, *L. si tibi ff. de donat. L. cujus per errorem ff. de Reg. Jur.* ut ex his locis statuit *Joan. Baptista Lupus de usur. Comment. 4. §. 2. de usur. sub n. 7.* Layman *Libro 3. de Justitia Tract. 4. cap. XVI. sub n. 4.*

Obstat II. textus *in cap. un. §. porrò ut Eccles. Benef.* ibi „ Cum donatio fuisset occulta, „ & ideò suspicione non careat. Videmus ex his verbis, rationem habendam non esse donationis, quæ ex causa mutui cum occulta semper sit, in suspicionem adducit usuræ.

Respondetur, quod sanè si pactum intervenisset donationis faciendæ per debitorem, donatum illicitè retinebitur, cū hæc extorta donatio judicetur, nam res spectantur non verba, *L. 6. ff. de præscript. verb. L. 5. et 6. Cod. si quis alteri, vel sibi L. 1. Cod. plus valere quod agitur.* Si pactū desit, planè occulta donatio suspicione non caret; & ideò creditori incumbit offendere illæsum animum suum, quod donationem non extorserit, *L. 3. §. ejusdem ff. de testib. L. Nejennius ff. de neg. gestis*, ut ex his locis Leotard. *de usur. quæst. 98. sub n. 34.* Ratio petenda est ex textu in *L. rem legatam ff. de alimentis legat.* quem ad hoc expendit *Layman ubi supra n. 4. §. sed quæritur in fine.*

(z) *In L. curabit.*

DISSERTATIO XVI.

De usuris licitis ex æquitate L. curabit Cod. de act. empti. *Quando nam fides habita de pretio censeatur. An illa æquitas in mora sit postea? An venditor interim emptori prædiū locare possit? Quis sit tituli hujus lucri?*

SI quis rem suam fructiferam emptori tradat non recepto pretio; hic potest usuras percipere fructuum compensatorias. 285

Assertionem hanc totam habemus in celebertimo textu in *L. curabit Cod. de act. empti.* En verba Legis: „ Curabit Præses Provinciæ compellere emptorē, qui nactus possessionem fructus „ percepit partem pretii, quod penes se habet „ cum usuris restituere, quas & perceptorum „ fructuum ratio, & immotis status favor „ (licèt nulla mora intercesserit) generavit.

Summatur sic idem textus a Bartolo *Emptor* 286
qui percepit fructus rei emptæ, tenetur ad usuras pretii non soluti.

Rota Romana, quæ rigidissimè, ut par est, in fœnus procedit ad securitatem fidelium; ejusmodi

Imperatorum Diocletiani, & Maximiani ſententiam amplectitur *Parte XVII. deciſ. 161. n. 9. recent. Parte IV. Tom. 2. recent. deciſ. 424. et 453. & Parte XIX. Tomo 2. deciſ. 677. n. 2.* & coram Bichio *deciſ. 552. n. 9.* & coram Cello *deciſ. 223. n. 3. & Parte XV. recent. deciſ. 131. n. 1. & P. 17. deciſ. 398. n. 5. & Part. 16. deciſ. 275. n. 7. & 8. & Part. 2. recent. deciſ. 540. n. 11.* & coram Ludovitio *deciſ. 207. & deciſ. 347. & deciſ. 197.*

Ideò textum illum Juris Civilis procedere quoqua ſecundum Canones, qui Civiles amplecti Conſtitutiones non dedignantur, tradit *Greg. XV. deciſ. 347. Urecol. conſ. cap. 84. Molina de Juſtit. Tract. 2. diſp. 368.* aliique *hoc Tit.* adducti ſuperius *Diſſert. XIII. Probat. VII.*

Ratio hujus diſpoſitionis, cur ex re fructifera penes emptorem, qui pretium non ſolverit, fructuum vice uſuræ ſint venditori ſolvendæ; ea eſt; quia fructus ſunt Domini, *L. fructus ff. de uſur.* Atqui res tradita emptori nondum ſoluto pretio, eidem perfectè non acquiritur, *§. vendita 41. Inſt. de rer. diviſ. L. quod vendidi 10. ff. de contrab. empt.* animus enim, & voluntas transferendi dominii videtur deeſſe, donec pretium ſit ſolutum, Manzius *Libro 2. Inſtit. §. vendita Tit. 1. n. 2.* Et mirum fortaſſè videri poſſit; cur ex aliis titulis omnibus, traditione ſtatim transferatur dominium, *§. per traditionem Inſt. de rer. diviſ.* in venditione verò ſecus accidat, cùm pretium ſolutum non ſit. Sed verè contractus hic eam habet conditionem, ut traditio perfecta dicatur, ſi pretium ſolvatur. Harprectus in dicto *§. vendita n. 16. & 17.* & ſub conditione res tradita, non habet dominii tranſlationis effectum, *L. proinde 8. ff. de reb. cred.* Atque intima demum ratio ea eſt, quia cum emptio venditio contractus ſit omnium frequentiſſimus, & commerciis mirificè per eum conſulatur; finis hic ceſſaret, ſi qui vendit, pretiò uti non poſſet, Giphan. in *§. vendita 41.*

187 Solutione tamen pretii, dicitur æquivalere fides habita de pretio. Cenſetur venditor fidem habere de pretio, cum vel emptori ſolvendi pretium terminus a venditore præfinitur, vel is pecunia non accepta rem tolli permittit, ita ut verificetur emptorem, ſciente, & non contradicente venditore in poſſeſſionē rei emptæ veniſſe, *L. ad ſolutionem Cod. de re jud.* Manzius *ubi ſupra n. 6.* ſola rei traditio non ſufficit, ut dicatur fides habita de pretio, *Harprectus ubi ſupra n. 18. Grivellus deciſ. 56. n. 9. Trunchedinus Conſult. 115. per tot. Tomo 2.* Quod ſic explico. Si nempe traditio liberè facta fuit emptori, & in manibus ejus relictæ ſint merces, ut ſuo arbitrio quò vellet advecturet, tunc elucet fiducia ſpeſque pretii recipiendi ſi non ſtatim, ſaltem cum æquum videbitur viro bono, qualem venditor eſſe concipit emptorem, *Manzius Tom. 1. conſult. 20. n. 23.* Si verò venditor tradendo merces famulum, aut nuncium una cum emptore mittit, ut pretium exigat, nuda rei traditione non cenſetur habuiſſe fidem de pretio *Giurem. in d. §. vendita.* Denique ſi qua conjectura æſtimare habuiſſe hoc in animo venditorem, ut in continenti pecunia ſolveretur, veluti in nundinis facta venditione, tunc rei traditio, non inducit fidem habitam de pretio, *Grazzarellus deciſ. 39.* ultra alios adductos a Manzio *Tom. 1. conſ. 10. n. 24. & 25.* In dubio autem fides habita de pretio non præſumitur, *Marta Voto Piſano 43. n. 5. Anſald. de Commerc. & Mercat. diſc. 56. n. 10.*

Sicut igitur pretio ſoluto emptor rei fit dominus, ita fide habita de pretio, vel fidejuſſore, vel pignore dato, *L. quod vendidi 10. L. ut res emptoris 53. ff. de contr. empt. L. Procuratorii 5. §. pen. ff. de tribut. act. L. arboribus 12. in fine, L. ſed utrùm quid 25. §. 1. ff. de uſufr. L. ſi rem 9. §. omnis 3. ff. de pign. act. L. quoties 15. Cod. de rei vind.* omninò videndus Manzius *Inſt. Tit. de rer. diviſ. §. vendita.*

Ex quo ſequitur, quod ubi fides ſit habita de pretio, non ſit locus diſpoſitioni, *L. curabit Cod. de act. empti.* Quia tunc emptor utpote dominus rei perfectus, fructus ſuos facit. Notat hanc illationem *Auguſt. Barboſa in Cod. dicta L. curabit ſub n. 11.* Tunc locum non habet, quod ſcribit Juriſc. in *L. Julianus §. ex venditio ff. de act. empt. & in L. ult. §. ult. ff. de fundo dot.* quos textus pro ratione æquitatis dictæ *L. curabit* ponderat *Covarr. Lib. 3. Var. cap. 4. n. 2.*

Opponitur 1. in hanc Cæſaream diſpoſitionem. 188
Nam ajunt Imperatores in dicta *L. curabit* deberi has uſuras compenſatorias, *licèt nulla mora intercęſſerit.* Hoc iniquum eſt. Nam ſi mora non intervenerit, minimè quis cogitur id, quod intereſt, ſolvere, *L. 2. §. ſi navis ff. ad L. Rhod. de jactu, L. lecta verſ. non enim ff. ſi certum pet. L. in hac re fine ff. de cond. trit.* Ergo Cæſarea illa diſpoſitio approbata dici nequit a Jure Canonico.

Reſpondetur, æquitatem prædictæ *L. curabis* non deduci ab eo, quod intereſt, ſed ex compenſatione fructuum ipſius rei, quàm detinet, & ex qua lucratur emptor; clarè enim ſic loquuntur Imperatores ibi: *Quas uſuras perceptorum fructuū ratio generavit*: notat *Covarr. Lib. 3. Var. cap. 4. ſub n. 2.* ad hoc ponderans textum in *L. ult. ff. de perīculo, & comm. rei vend.* Sed Brunemann. *in Cod.* ad eam *Legem* monet obſervandum textum in *L. Julianus 13. §. veniunt 20. ff. de act. empti* ibi Ulpianus „ Nam cum re emptor fruatur: „ æquiſſimum eſt, eum uſuras pretii pendere. Diſerte etiam hoc docet Cujacius *ad L. 2. Cod. de uſur.* lit. D. ibi „ Quæ ratio poſt traditionem in emptorem uſuris ſubjicit, ea eſt ratio fructuum.

Mora autem hujus conditionis eſt, quàm idem Cujac. exponit in dicta *L. 2.* inquiens „ Nam cum „ tibi res ſit tradita, & ſtatim pretium non ſolvis „ re ipſa moram facis. Quod repetit ad *Tit. Cod. de act. empti* litera E. inquiens „ Et diximus in „ *L. 2. ſupra de uſur.* re ipſa ideſt ſine interpellatione mora fit, ſi pretium non ſolvatur poſt „ diem traditionis rei venditæ. Cur hoc inculcet Cujacius, ut mora in *L. curabit* intelligatur *re ipſa*? 189
Obſervetur, moram propriè eam eſſe, quæ in perſonam fieri dicitur, ideſt eam, quæ ſit inter-

pella-

pellatione, L. *moram* 33. *ff. de uſur.* Interdum tamen, & *re ipſa* fieri mora dicitur, ideſt ipſo jure, aut ſine interpellatione, ac petitione, L. 3. *Cod. in quib. cauſ. reſt. in integr.* Quæ mora ſpecies minus propriè mora eſt. Ex eo, quòd mora ad fruſtrandam ſolutionem, eſt enim perſonæ; At verò quæ *reipſa* fit, interdum negatur eſſe mora, L. *Titus* 87. §. 1. *ff. de Legat.* 2. L. *nulla ff. de uſur.* Dum ergo Imperatores in dicta, L. *curabit* inquiunt; Uſuras deberi, *licet nulla mora interceſſerit*, intelligendi ſunt: Dicèt nulla mora per interpellationem inducta ſit, ſed ſola adſit mora *re ipſa* optimè Giphanius *in Cod. ad dictã L. Curabit pag.* 324. Et hanc moram, quam inducit interpellatio, vulgo dicunt regularem, *Barboſa in d. L. curabit ſub n.* 4. Quare ex adverſo fur raptor a tempore delicti ſemper in mora fuit reipſa ſine interpellatione, L. 2. *Cod. de his, quæ vi met.* Genſius *ad Tit. de R. g. Jur. in 6. Regula* 24. qui vocat moram emptoris in ſpecie L. *curabit* irregularem.

Opponitur II. textus in L. *ſum. Cod. de ſententiis, quæ pro eo, quod intereſt*, ubi Juſtinianus animadvertit, cum fructus incerti ſint, non oportere etiam in lucris immodicis quid petere. Atqui ſi uſuræ compenſatoriæ eſſent fructuſ, hæ uſuræ excurrerent in infinitum; Atque adeò non eſſent ad proportionem pretii conventi.

Reſpondet Lupus *de uſur. in L. curabit* §. 7. *n.* 9. textum illum Juſtiniani eſſe ita accipiendum, cum ſors non eſt perpetuò abalienata; quia tunc creditor non poteſt exigere pro uſuris majorem ſummam, quàm ſit ipſa ſors. Videndus Covarr. *Libro* 3. *Var. cap.* 4. *n.* 6. & *Rodericus de cens. vend. Libro* 3. *q.* 7. *a. n.* 74.

Opponitur III. Si ſubſiſteret, quod diſponitur in 190
dicta L. *curabit* poſſet etiam venditor fundum eo uſque locare emptori pro penſione certa, donec ſibi pretium ſolvatur, ut traditur in *L. eum venderem* 24. *ff. locati*, L. *ſicut in fine in L. ſervi emptor* 16. *ff. de periculo, et cum.* Atqui id pugnat cum Juris ratione; ſi enim emptor per traditionem fit dominus §. *per traditionem Inſt. de rer. diviſ.* quomodo rei propriè conductor eſſe poſſit repugnante textu in L. *qui ad certum* 15. *ff. locati*, L. *ſi in lege ff. eod.* & textu in L. *non ſolet* 42. *ff. eod.* ibi .. Non ſolet locatio dominium mutare; L. *qui rem Cod. de loc.* ibi .. Qui rem proprium .. conduxit exiſtimans alienam dominium non .. transfert, ſed ineffectum conductionis contra .. ctum facit. Quod adnotat Pacionius *de locat. cap. XI. n.* 20. *Magon. deciſ. Lucenſ.* 20. *n.* 18.

Verùm reſpondet egregiè Leotardus *quæſt.* 27. *de uſur. n.* 18. nos verſari in terminis emptionis fide per venditorem habita de pretio, quod efficit, ut dominium hoc caſu non tranſeat liberè in emptorem, ſed ea lege & cum hoc onere, ut interim pretii uſuras ſolvat vice fructuum, & hæc lex tacitè in ipſo contractu contineatur, L. *ſi ita*, L. *cum enim ff. de novat.* unde fit, ut eadem actione qua pretium peti poteſt, poſſint etiam peti uſuræ compenſatoriæ fructuum, L. *Julianus* §. *ex ven-*

dito; & L. 7. & 21. §. *ult. ff. de act. empti.* Tales autem uſuræ non veniunt ex mora, ſed ex æquitate, ne quis pretio, & re ſpoliatus, fruſtraque, Leotardus, hic confutans *Avorium dicta quæſt.* 27. *n.* 13. - Jam igitur, ſi de Jure etiam Canonico poſſunt locari fructus, *cap. veſtra de locato.* Item ſi licet fundum vendere deducto uſu fructu, L. *fundum* 7. *ff. de act. empti*, L. *ſi ſterilis* 22. *in fine ff. eod.* cur non poſſit item concipi fructuum facta locatio obligando emptorem mercedem annuam venditori perſolvere?

Nec turbet, quòd Gibalinus narrat *tract. de uſur. Libro* 2. *cap.* 8. *artic.* IX. *conſect.* 2. *ſub S. Prov.* Theologos Romæ conſultos paucis exceptis ſenſiſſe, illicitè eſſe cujuſmodi locationem emptori factam fide habita de pretio. Id namque procedit, ubi emptor conductor nullos fructus percepiſſet, L. 26. *ff. de uſur.* L. 2. *Cod. de uſur.* L. *quæro ff. locati*, ut reſpondens Gibalino Leotardus ait in diſputatione poſt tractatum *Rat.* 2. *Settione* 3. *num.* 34. Videndus *Bachineus Libro* 1. *cap.* 32.

Opponitur IV. omnes Leges concedentes venditori uſuras non ſoluti pretii iniquæ ſunt nempe textus in L. *curabit* 5. *Cod. de act. empti* in L. 2. *Cod. de uſur.* in L. *Julianus* 13. §. *ex vendito* 19. *ff. de act. empti*, ſic tradunt *Leſſius, Libro* 2. *cap.* 21. *n.* 119. *Reginaldus Libro* 25. *n.* 301. *S. Antonin.* 2. *Part. Tit.* 1. *cap.* 7. §. 10. *Navarr. Lib.* 3. *de reſtit. cap.* 2. *n.* 248. *Layman Lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 27. §. 2. *n.* 18. & alii, quos recenſet Rubos *in cap. per veſtras de don. inter vir. notab.* 6. §. 6. *Gibalin. Lib.* 2. *cap.* 5. *art.* 5. *n.* 13. Ea ratione, quia tales uſuræ compenſativæ veniunt ex ſola dilatione ſolvendi pretium *dicta L. curabit*; Atqui ex mora lucrum ceſſat, *can. plerique*, *can. ſi feneraveris* 14. *quæſt.* 4. *can. ſi quis uſuram ibid.*

Incaleſcet difficultas; nã ſi emptore non ſolvente pretium, commodum ad venditorem pertineret, ergo etiam periculum; quod falſum eſt §. *cum autem Inſt. de empt.*

Reſpondetur initio hujus diſſertationis eſſe a nobis demonſtratum, ſacram Rotam Romanam eas Leges, quas improbant laudati Theologi, & agnovitſe ut juſtas, & earum diſpoſitionem in controverſijs decidendis eſſe ſequutam; ut ea ſubmiſſione, qua par eſt, liceat cum Leotardo *de uſur. quæſt.* 97. *ſub n.* 10. id pronunciare .. Non .. eſt igitur amplius hac de re diſceptandum.

Habeatur, nihilominus ratio eorum, quę adducit Gibalinus *ubi ſupra*. Eſto Theologi quamplures diſſentiant; an ſtatim eos mihi obtrudas funditùs 191
in Juris peritos, inſtructoſque, & vim Legum, quę tàm multiplices ſunt, & hominum ætatem requirunt, medullitùs imbibiſſe. Sivis noſtræ ſententiæ fautores Theologos; quem putas eſſe Covarruviam *Lib.* 3. *var. cap.* 4. *Molinã de Juſt. & Jure Tract.* 2. *diſp.* 368 *Paulum Comit. Reſponſ. Moral. Lib.* 3. *q.* 18. *Rebellum de oblig. Juſt. Tom.* 2. *Lib.* 9. *q.* 14. *Ludovicum Lopez de Contract. Lib.* 1. *cap.* 36. *Turrianum diſp.* 58. *dubio* 8. Ego omnes Theologos veneror, & puto hos defendum, ad

tradita per *Augenum Tract. de delictis, & pœnis §. VIII.* ubi fundamentis suas adstruunt opiniones, quibus innixa superstructio non vacillet. At obsecro præterea ne conniventibus oculis, quod
192 Layman *Libro 3. Tract. 4. cap. 17. §. 2.* pro certo habet in Jure, & ex eo contradicit dispositis in dicta *L. curabit* inquiens .. Sicuti post ven.. ditionem mutuo consensu perfectam utilitas rei .. venditæ ad emptorem spectat, ita etiam utilitas. Ignoscat Theologus hic insignis, quem, & Canonistam verè dixeris, eumdemque semper in pretio habui; imò & in delicijs. Falsò assumit Layman, fide habita de pretio *perfectam* omninò esse emptionem. Quomodo nam perfecta ejusmodi emptio? Dominium hoc casu non transit libere in emptorem, sed ea lege, & cum hoc onere, ut interim pretij usuras vice fructuum emptor persolvat. *Jul. Paul. Lib. 2. sentent. Tit. 17.* ibi: .. Die emptionis si pretium numeratum sit, fructus, & fœtus pecorum ad emptorem pertinent. Ergo a contrario sensu, non pertinent, si pretium non fuerit numeratum, atque ita sentiunt ultra suprà adductos Theologos *Filliuc. Tract. 35. cap. 8. n. 122. Bonacina de Contract. disp. 3. q. 2. puncto 3. §. 2. n. 5. Eminent. de Lugo disp. 25. sect. 8. n. 140. Fagundez de Just. & jure Lib. 5. cap. 9. n. 3. & 6.*

Ut verò rationes in oppositione adductæ antè recte procedant, dijudicetur si

193 Nego ex sola temporis dilatione competere venditori usuras ex æquitate *L. curabit*. Imò competunt ex ratione textus *in L. 2. C. de usur.* & in *L. Julianus §. ex vendito ff. de act. empt.* ne quis te simul, & pretio fruatur. Non ergo ex mera dilatione solutionis pretij, id enim esset mutuum interpretativum, *cap. in civitate de usur.* non ex mora regulari, aut irregulari; id enim repugnaret verbis textus in dicta *L. curabit*, neque pro venditione ipsa, illi enim adæquatè correspondet pretium justum, ut suppommus, neque ex rei venditæ simplici traditione, neque simpliciter ratione dominij, nec pariter pro fructibus pretij non soluti; sed ex naturali æquitate, quæ non patitur, ut emptor, re simul, & pretio fruatur, & cum aliena jactura locupletetur, & ideò Glossa, quam Soccinus senior *Libro 4. consil. 88. n. 9.* ait, *quod totus mundus sequitur in cap. conquestus de usur.* sic loquitur .. Hujusmodi usuræ non .. quasi usuræ sed quasi interesse petuntur. Quare *Sperellus decis. CXVIII.* ait, has usuras esse veluti reparationem damni, & licet mora ad interesse deideretur, *L. 2. §. si navis Cod. ad L. Rhod. de jactu*, mora tamen in nostra specie inest *reipsa*, & sufficit, quia (ut ait Glossa) quasi interesse tales usuræ debentur, ideò ad reparandum damnum intrinsecum. Causa enim finalis emptionis fuit pretium, hoc spectat æqualitatem; nam ut statuit *D. Thomas in 2. 2. q. 77. artic. 1. in corpore* contractus venditionis emptionis fuit inventus pro communi utriusque contrahentis utilitate; nec debent ad impares judicari, *L. 1. Cod. de Cupress.* Et ideò non ad rationem [illegible] per centenario con-

demnandus est emptor in specie adstricta, sed ad rationem fructuum perceptorum, *Sperellus decis. CXVIII. Part. 2. n. 50. & seq.*

Nego tandem id, quod in augmento difficultatis *ex §. cum autem Inst. de empt.* inferebatur; 194
quod si periculo ad emptorem pertinet, emptoris est etiam lucrum. Nam in dicto *§. cum autem* agitur de viribus perfectæ jam ex consensu mutuo emptionis venditionis, nec re, nec pretio adhuc traditis; Certè res extiterit penes venditorem si perit, perit emptori; non quia, etiam commodum ad emptorem pertineat, sed quia post mutuum consensum, res esse incipit penes venditorem: tamquam obligatum actione personali ad speciei traditionem, dominio jam juris intellectu in emptorem translato vigore actionis, nam qui actionem habet, rem ipsam habere videtur, *L. 143. ff. de V. S.* Et quia debitor speciei, interitu speciei antè moram liberatur, *L. si ex causa 23. ff. de V. obl.* Ergo venditor, qui factus est dominus speciei, si res pereat, periculo non tenetur; sed damnum emptori merito imputatur, hic eleganter *Additio ad Ostiensem in §. cum autem.*

Non obstat V. cum tendantur Theologi in duas 195
classes, falsè rem esse dubiam, & ideò pro usura judicandum sequendo tutiorem viam, *cap. juvenis de sponsal. cap. ad audientiam de homic.* & in terminis vim habet textus *in cap. in civit. de usur.*

Respondet egregiè Sperellus *Tomo 2. decis. 119. n. 60.* in foro externo regulam esse, quod contractus præsumitur licitus, *L. si ex pactione Cod. de usur.* nisi agatur de lolito fœnerari, *cap. illa vos de pignor.* Nec forum internum discrepat ab externo, nisi ubi externum ex sola præsumptione procedit præter rei veritatem secretò cognitam, *Covar. in cap. cum esset de testam. n. 17.* latè prosequitur Sperellus dicta *decis. 119. a n. 61.* Qui egregiè in hac materia usurarum statuit defendum esse potius Canonistas, eo quod usurarum casus fontes habent Concilia, Decreta Pontificum, & Leges a Canonibus approbatas; Ita ut *Bannes in 2. 2. q. 57. um Prol. prope finem* asserat, in materia usurarum oportere, ut Theologi Juris peritos consulant, *Sperellus ubi supra n. 76.*

Et ex his corruunt alia, quæ congerit in Leotardum *Gibalinus de usur. Libro 2. cap. 3. artic. 3. per tot.* Et notetur in hac decisio 275. *Part. 16. recent. n. 7. & 8.*

(aa) Concilio,

De missio in possessionem, quatenus hic fine labe usurarum fructus lucretur.

EN verba Concilii Provincialis Florentini cum 196
Rubris celebrati *anno* 1517. ad convocationem Julii de Medicis *R. Eccl. Cardinalis*, & Archiepiscopi Florentini, & confirmati per Bullam Leonis X. ibi: *Auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus &c.* & in alia ejusdem Leonis X. Bulla in fine Concilii ibi: *Confirmamus, & approbamus &c.* Verba igitur

Conci-

197 *Concilii cap.* 12. ejusmodi sunt „ Disputarunt „ & aliam quæstionem, an illa quinque pro centenario, quæ dantur a Statuto Florentino missit „ in tenutam bonorū debitoris licitè caperentur „ a creditore absque aliquo usurariæ labis vitio. „ Interpretata est Synodus, tale statutum valere, „ & lucrum, quod ex tenuta hujusmodi percipitur, in utroque foro licitum, explosa quorumdam superstitiosorum opinione. Quod utique obtinere judicavit, quando in usurarum fraudem nihil fieret.

198 Hujus statuti rationem adducit *Lupus de usur. comment.* 1. *in* L. *turabit Cod. de act. empti* §. 4. *sub n.* 16. *vers. statuta etiam hujusmodi. Laurentius Rodulphus in cap. constituit Part.* 2. *q.* 64. *n.* 88. *de usur. Merlin. de Pignor. Lib.* 1. *Tit.* 13. *q.* 23. *n.* 30. *Mart. Medices exam.* 54. *n.* 10. observando, quod ipse ait *n.* 16. *&* 17. & quod fatur *Nogulant. de Pignor. Membro* 2. *Part.* 3. *num.* 6. Qui omnes videndi ad ornatū prædictæ Synodalis.

(*bb*) *Labis.*

DISSERTATIO XVII.

Usura titulo pœnæ quando nam licita reputetur?

199 AD vitandam æquivocationem. Distinguere sic oportet. Si pœna adiiciatur quantitati, & præsertim quæ ex mutuo debetur pœna adiecta mutuanti ex. g. texo venda, mera usura est. *Leo Bardus de usur. q.* 28. *n.* 6. probat pœnam hanc distinctionis textus *in cap. suam* 9. *de pœnis* ibi: „ Cum tibi essent in quadraginta libris per quoddam arbitrium condemnati, essetque pœna „ triginta librarum appositā, nisi eas solverent „ in termino constituto &c. Quia igitur te non „ decet in tantum Pontificalis modestiæ oblivisci, „ uti inhonestis quæstibus anhelando desideras cū „ aliena jactura ditari. Conciniit textus *in can. fraternitas in fine* 12. *q.* 2. *absit ut Ecclesia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere.* Adstipulatur textus *in cap. ad nostram de usur.*

Venio ad aliam distinctionis partem. Si pœna adiiciatur dationi certæ speciei veluti, cum quis promisit aliquid facere, vel non facere, vel rem aliquam dare, & si contra fecerit, pœnam exsolvere; pœna hæc peti poterit etiam attenta Canonum censura, per quos non sunt correctæ Leges id permittentes, textus *in* L. *prædia ff. de act. empti in* L. *Lucius eod. in* L. *sed etsi quis* §. *ult. ff. si quis caut. in* L. 4. §. *Cato, &* L. 69. *ff. de V. obl.* Imò id Canones permittunt, textus *in cap. dilecti de arbitr. in cap. constituimus de pœn. in cap. per tuas de arbitr. can. quacumque* 15. *q.* 2. *can. Episcopus* 12. *q.* 2. *can. quamquam* 23. *dist. can. si quis cujuslibet* 22. *q.* 5. *can. statuimus* 16. *q.* 1. *can. quoties* 1. *q. ult. can. sancimus in fine* 10. *quæst. ult.* Atque ita sic distinguentes statuunt *Zoesius in Decret. Lib.* 5. *Tit. XIX. n.* 11. *Roderic. de ann. reddit. Lib.* 3. *q.* 5. *n.* 5. *Heller Felicius de foenet cap.* 29. *n.* 26. *Mercad. de Arbitr. cas. n.* 20. *n.* 22. *Gratian. cap.* 721. *n.* 23.

Ratio disparitatis ea est. Quia suspicio usuræ magis ex pœna adjecta quantitati se prodit, quam ubi pœna apponitur extra rem, ita ut ejus persequutio sit persequutio ultionis, L. 8. §. *pen. ff. de sepulchro viol. Cujac. in* L. 7. *ff. de serv. export.* Donellus *in* L. *eum allegat Cod. de usur. Gonzal. in cap.* 9. *de pœn. sub n.* 2. *in fine.*

Imò August. Barbosa *in cap. suam* 9. *de pœn.* existimat *sub n.* 4. quod si pœna moderata etiam obligationi quantitatis adjecta sit, non præsumatur adjecta in fraudem usurarum, ex subtili ratione, quam affert ex *Turrecremata in summa* 14. *quæst.* 3.

Quin & illud addit Barbosa *ubi supra n.* 5. in foro quoque conscientiæ pœnam licitè acquiri, *Covar. de Sponsal. Part.* 2. *cap.* 6. §. 8. *n.* 11. *Cened. ad Decret. coll.* 2. *n.* 4.

Ex quibus dissentientium obstacula facilè removentur. 200

Non obstat 1. textus *in cap. plerique* 14. *q.* 3. Respondet Rodericus de *an. red. Lib.* 3. *q.* 5. *n.* 7. *in fine*, textum illum procedere, quando ratione mutui, & cum intentione usuræ usura mutato tantùm nomine recipitur. Nos loquimur, quando pœna adiicitur, ne creditor sponsione fraudetur.

Non obstat 2. textus *in cap. suam de pœnis.* Respondet Gonzales *ibid.* textum procedere quoad circumstantiam Episcopi, quem non decet pœnam illam exigere; quod verò de Episcopi persona dicitur, ad alios casus non est protrahendum.

(*cc*) *Montibus.*

DISSERTATIO XVIII.

De Montibus, & eorum lucro; quatenus sine labe usuraria percipiatur.

SE nunc offert plena utilitatis altera investigatio de Montibus. 201

Age proferamus cognitu magis necessaria. Montium origo pervetusta. Cum mons ità dicatur, eo quod sit coacervata in unum cumulum pecunia vel Reip. vel pauperum necessitatibus inserviens, factum hoc fuisse ab Augusto, Suetonius narrat *cap.* 41. Tiberius quoque dispositis per mensas nummis, mutuandi copiam fecit per triennium, *Tacitus Libro V.* Et de M. Antonino & Alexandro Severo idem refert *Navar. in can. si foeneraveris* 14. *q.* 3. *n.* 67. *Joan. Baptista Lupus de usur. in cap. navigantes de usur.* §. 3.

Sunt quidem plures montium species; nonnulli 202
tamen omnes non indiserte pij valent appellari, ut censet Tolosanus *Lib.* 2. *de usur. cap.* 3. *n.* 16.

Prima species montis pij, vereque pij est, cum ex privatorum eleemosinis, vel ex aliqua Republica coacervata in cumulum unum pro inopi usu pauperum, eis mutuo datur aliquid 203

pignus

pignus recipiendo, ita ut restituta pecunia pignus reddatur; aliquid tamen moderatum ad ministrorum montium impensas ultra sortem absque lucro eorumdem montium ab ipsis exigendo.

Sistimus in hac prima specie. Non potest amitigi de justitia hujus montis, cum a Paulo II. 204 Sixto IV., Innocentio VIII. Alexandro VI. Julio II. comprobatus appareat, ex Bulla Leonis X. *in Concilio Lateranensi sess.* 10. quæ incipit: *Inter multiplices*. Nam postquam retulit Pontifex hinc inde Doctorum dissensum quoad montium justitiam *in §. nos super hoc*, ità Pontifex statuit: „ Sacro approbante Concilio declaramus, & de„ finimus, montes pietatis antedictos per Resp. „ institutos, & auctoritate Sedis Apostolicæ hac„ tenus probatos, & confirmatos, in quibus pro „ eorum impensis, & indemnitate aliquid mo„ deratum ad solas ministrorum impensas &c. „ absque lucro eorumdem montium recipitur, „ neque speciem mali præferre, nec peccandi 205 „ incentivum præstare, neque ullo pacto impro„ bari &c. et minimè usurarium putari. Vide „ quæ diximus *Lib.* 2. *Tit.* 20. *dissert.* 27. *n.* 280.

Post hæc, pœnam excommunicationis fulminat contra eos, qui contrarium verbo, vel scriptis ausi fuerint prædicare. Inscriptio est *anno M. D. XV. 4. Non. Maij Pontif. Nostri an.* 3. & de hac excommunicatione Cabassut. in Notitia Eccl. Seculo XVI. *Concil. Later.* 5. *n.* 8. *sess.* 10. *pag.* 585. An hæc excommunicatio sit reservata, quærit *Thesaur. de panis Part.* 2. *cap.* 1. aitque, si quis obstinatè contra hanc Bullam Leonis X. prædicaret, tunc incideret in excommunicationem in hæreticos reservatam *in Bulla Cœna Domini cap.* 1.

205 Et Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 11. anathemati decernit subjacere eos qui, bona montium usurpent, de quo decreto idem Thesaurus *de pan. verbo usurpantes cap.* 1.

Secunda species montis est, cum Princeps, vel 206 Resp. super suis redditibus, aut fundis montem erigunt, & conferentibus pecuniam ad montem concedunt quinque, aut sex annua in singula centena, donec pecuniam acceptam ipsis reddant; 207 Quæ centena dicuntur loca montium. De hac specie montium *Gibalin. de usur. Libro IV. cap.* 7. *art.* 1. *&* 2. *Lupus in cap. naviganti de usur. §.* 3. *n.* 5. *Laurent. Rodulph. in cap. consuluit P.* 3. *n.* 5. *Lupus de Montibus. Florentiæ alleg.* 137.

207 Sistamus in hac secunda specie. Quod ejusmodi montium erectio vacet injustitia, probat factum Clementis VII. qui *anno* 1526. 14. *Novemb. in Constitutione* 17. secundum ordinem Bullarii Laertii Cherubini, quæque incipit: *Illius, qui veritas est*, erexit, approbavitque montem dictum Fidei, & Collegium ejus, ad conquirendas pecunias ad defensionem almæ Urbis statuendo pro fundo redditnum solvendorum, Telonium Mercium S. Eustathii de Urbe. Pariter similem montem dictum *Novendialem* erexit Paulus IV. *Constit.* 12. quæ incipit *Superioribus*, usque ad 211 summam centum octoginta septem millium scutorum auri ad rationem præstandorum decem julioru pro quolibet scuto posito. Item S. Pius V. prorogavit hunc montem ad majorè pecuniæ quantitatem, fructus verò reduxit ad septem pro centenario, ut habetur in ejus Constitutione 77. quæ incipit: *Cū felicis recordationis*. Pariter Paulus IV. erexit montem dictum *aluminarium* ad rationem decem cartenorum pro quolibet ducato, ut liquet ex ejus Constitutione 46. quæ incipit: *Ea fuit*, quem confirmavit *Gregor. XIII.* Ulterius constat Pium IV. Constitutione 122. *cum sicut* montem erexisse dictum Gabellæ studii almæ Urbis gratia vacabilem cum fructibus ad undecim pro centenario, quem auxit *Gregor. XIII. Const.* 81. *Dilectus*. Constat item Julium III. montem statuisse anno 1550. ut suppetias mitteret ad Regem Galliæ contra hæreticos scutis ducentis millibus ad rationē 12. pro centenario; quem reduxit S. Pius V. Constitutione 157. *ad Pastoralis* 7. *Martii* 1569. ad decem pro centenario. Ad hæc etiam Sixtus V. Constit. VIII. *Multa, & gravia* montem erexit Panis trecentorum millium scutorum, cum assignatione fructuum quinque, cum uno quarto pro singulis centum, in favorem illegitimorum; Quemadmodum, & alium montem erexit dictum Cæsarianam *Constit.* 9. *Volentes* centum millium scutorum ad extinguenda debita contracta Julii Cæsarini; Nec non alium montem ex suo nomine Sixtum *Constitutione* 67. *Quantis grummandi* quingentorum millium scutorum ad rationem decem pro centenario; Et alium dictum Camerarium *Constit.* 71. *non secus* pridie *Id. Sept. anno* 1587. Est etiam memorabilis mons quem erexit S. Pius V. *Constit.* 139. Sacro huic loco, 12. *Kal. Jun. anno* 1571. dictus Religionis ad bellum Turcicum.

Ex his exemplis satis dilucet justitia montium secundæ speciei, ut majori probatione opus non sit; quàm justitiam agnoverunt *Toletus. Libro* 5. *cap.* 38. *Bonac. disp.* 3. *de Contract. q.* 3. *punct.* 1. *n.* 10. *Filliuct. Tract.* 34. *Part.* 2. *n.* 184. *de Lugo disp.* 25. *n.* 199.

Solum addam rationem Gibalini *ubi supra*, 208 Nam nil aliud agitur hac montium erectione, quàm ut Princeps vendat loca ex. g. mille, quorum singula emuntur centum aureis, & reddunt emptori quinque.

Itaque emitur jus ad quinque annua, quod jus constituit Princeps super aliqua re singulari, vel suis ipsius, vel civitatis, quod redolet venditionem census, quę permissaeit *Extrau. Rigmani de empt. Bulla S. Pij Cum onus. Leotard. de usur. q.* 22. *n.* 29. *Larrea Alleg. Fiscal* 22. per tot.

Sed & illud monet animadvertendum Leotardus *dicta quæst.* 22. *n.* 44. quod si hi redditus montium, tamquam census probari non possent, saltem excusari videntur ratione ejus, quod interest.

Ex quibus principiis corruunt omnia, quę opponi solent, ut videre est apud *Lapum ubi supra*. Alio enim procedunt supposito, nempe quod lucra ejusmodi proficiscantur ex mutuo, quod falsum est.

Qui

Qui enim in præſidium ſuum a contradicentibus adducitur textus *in cap. ſuper eo 4. de uſur.* quatenus ait „ Utrum poſsit in recipienda pecu„ nia ad uſuram fieri diſpenſatio, ut pauperes, „ qui in ſaracenorum captivitate tenentur, per „ eandem poſsint pecuniam liberari; præſentibus „ tibi literis duximus reſpondendum, quod cum „ uſurarum crimen utriuſque teſtamenti pagina „ deteſtetur; ſuper hoc diſpenſationem aliquam „ non videmus adhibendam &c. nil probat id, quod adſtruere nituntur; Nam verum eſt pro pia cauſa uſuram exigi non poſſe; at ex alio titulo, quàm ex mutuo lucrum admittitur. Hinc in belli ſubſidium pecunia Eccleſiæ a Principe ſeculari accepta legitur in belli ſubſidium ſub annuo cenſu, non ſub ſpecie mutui, ſed precarii, ut extat in Concilio Leptinenſi ſub Zacharia I. & in Concilio Ratisbonenſi ſub eod. Notavit *Cironius ad Titul. de precar.*

De locis montium ad ſaturitatē agitur *a Lefrio Tract. de Juſt. & Jure Libro 2. cap. 20. dub. 23. a Caponio Tom. 5. diſcept. 397. a de Luca de Regal. diſc. 27. a Rot. Part. 14. recent. deciſ. 381. & Part. 15. deciſ. 373. & Part. 22. deciſ. 413. & 72. a Genesio de cenſib. quæſt. 29. n. 13.*

(dd) *In notis.*

De infamia, quam uſurarius incurrit, modo ſit uſurarius manifeſtus.

209 USurarius infamia notatur, *cum. infamem §. fin. 3. q. 7. cap. dilectus 13. de exceſſ. Prælat. L. 20. Cod. ex quib. cauſ. infam. irrog.* ſic notat *Leotardus de uſurar. Q. C. n. 40. Cevary. Lib. 3. var. cap. 3. Lupus in cap. quamquam de uſur. præfat. n. 2.*

At quis hic uſurarius eſſe debet, ut notetur infamia? Hic eſſe debet manifeſtus. Anacletus in *Lib. 5. Decret. Tit. 19. §. 10. Phabens Inſt. Can. Libro 4. Tit. 10. n. 13.*

Manifeſtus eſt, vel *facto*, vel *jure*. Facto ſi palam exerceat uſuras, Jure, cum vel hoc crimen in judicio confeſſus eſt, vel de illo convictus, vel de eodem per ſententiam Judicis condemnatus, idem Anacletus *ubi ſupra n. 183.*

Audi, quid ex hoc inferatur.

Infertur, quod uſurarius manifeſtus vilis, & turpis perſona cenſetur; Et ideò ſi quis illum hæredem inſtituerit, ex cauſa exhæredato fratre; poterit exhæredatus frater rumpere teſtamentum per querelam inofficioſi, *Jaſon in L. fratres Cod. de inoff. teſtam. Joan. Bapt. Lupus de uſur. in cap. quamquam de uſur. præfat. n. 3.*

210 Infertur, quod uſurarius manifeſtus teſtis adhiberi non poteſt, *L. 1. & 5. Cod. de teſtib.* Si tamen nondum ſit fœnus detectum, & in teſtamento uſurarius fuerit teſtis, teſtamentum valet, *L. 1. Cod. de teſtam. §. teſtis verſ. ſed cum aliquis Inſt. de teſtam. Leot. q. C. de uſur. n. 42.*

Infertur, quod Clericus uſurarius, neque ſacris ordinibus inſigniri, neque ad officia, & beneficia Eccleſiaſtica debet promoveri, *dicto cap. inter dilectos de exceſſ. Prælat. cap. infamibus de Reg. jur. in 6.* Ad effectum tamen retinendi beneficium Epiſcopus illum poteſt diſpenſare, *Lupus ubi ſupra num. 7.*

(ee) *Irritum.*

Uſurarius manifeſtus factionem teſtamenti non habet, etiam ad cauſas pias.

PÆna alia manifeſti uſurarii eſt, ut ejus teſtamentum ſit irritū; quod exponit, decernitque 211
textus *in cap. quamquam de uſur. in 6.* ibi: „ Teſtamenta quoque manifeſtorum uſurariorum „ aliter facta non valeant, ſed ſint irrita ipſo „ jure. Textus ſe ipſum explicat, nam antea decernatur irrita eſſe hæc teſtamenta, niſi vel uſurarii uſuras reſtituant, vel de iis reſtituendis pro viribus patrimonii caverint. Cavebunt autē datis fidejuſſoribus, vel pignoribus, *L. mandato Titii 59. §. fin. ff. mand.* aut in defectum, juramento: probat hoc Canisius textum illum explicans in *Libro 5. Decret. Tit. XIX. cap. 8. de uſur.* Nec tamen erit opus ejuſmodi cautione, ſi fœnerator nondum uſuras exegerit, & teſtamentum valebit, ut probat *Leotardus de uſur. q. C. n. 50. ex L. 2. §. ſi debitori ff. ut in poſſeſſ. legat.* Nam uſuras exigere amplius non poteſt, ad quas actio non datur, *cap. Michael de uſur. Lupus de uſur. ubi ſupra n. 14.*

Ut aliquid, intractatum a noſtris Inſtitutionū Scriptoribus, addamus: Quæri poteſt, an omiſſa 212
prædicta cautione ſaltem legata ad pias cauſas ſuſtineantur? Quæſtionem hanc dirimunt *Bartolus, et Bald. in L. 1. Cod. de Sacroſ. Eccl.* Statuentes pariter irrita eſſe ejuſcemodi legata. Ex textu *in cap. cum fures de furt. in can. placuit 23. q. 5. Spino in Rubr. de teſtam. 13. P. n. 24. Amigazzo de cauſ. pijs Lib. 2. cap. 5. n. 47. & ſeq.*

(ff) *Privatur.*

Pœna alia uſurarii manifeſti eſt privatio ſepulturæ in Eccleſia; quomodo id intelligatur?

PÆna altera eſt ſepulturæ Eccleſiaſticæ privatio. 213
cap. quia in omnibus de uſur. cap. 2. de uſur. in 6. etiam ſi manifeſti uſurarii pœnitentes deceſſerint, ſecus ſi prævia reſtitutione, aut cautione ſuperius recenſita, *cap. 3. de uſur.* Et in odium fœneratorum, oppoſita eſt pœna ſuſpenſionis, & excommunicationis ipſo facto Clericis eos admittentibus ad Eccleſiaſticam ſepulturam, *Clem. 2. de uſur.* ut ex hoc textu *Ludov. Siniſtrar. de Ameno de delict. & pœn. Tit. 3. §. 8. de uſur. num. 17.*

Si tamen uſurarii de facto ſepulti fuerint, exhumari non debent. Hoc cognitu utiliſſimum: 214
Quod docet *Raynald. obſervat. crim. Tom. 1. ad cap. 1. ſupplet. 3. n. 162.* rem affectens judicatum, his verbis „ Cum de anno 1693. multi Chriſti

„ ad

.. ad nuptias cujusdam Judæi accessissent, &
.. illapso solario domus remansissent sub ruina
.. mortui duodecim Christiani, & undecim Judæi;
.. Dubitavi, an essent Christiani sepultura Eccle-
.. siastica digni ex traditis a Gonzales Tellez in
.. *comment. ad cap. sacris num.* 4. *de sepult.*
.. At Parochi, & Confratres de morte non im-
.. petrata licentia, & nec ullo facto verbo illos
.. sepelierunt non sine indignatione D. mei Car-
.. din. Gasparis de Carpineo S. D. N. Papæ Vi-
.. carii. Qui propterea ex zelo Dei, quo imbutus
.. est, mandavit contra eosdem confici processum;
.. sepultura tamen jam sequuta, fuit tolerata ex
.. doctrina Ancharani *in cap.* 2. *n.* 8. *de usur.* Ubi
.. firmat, quod si usurarius manifestus qui se-
.. peliri non debebat, fuerit jam de facto sepultus,
.. exhumari non debet, & facit etiam glossa in
.. *cap. si civitas de sent. exc.* Videtur tamen con-
tradicere *Samuel. Tract. de sepult.* 2. *concl. XVIII. n.* 38. *&* 39. sed conciliatur dissensus, observan-
do, esse Episcopo arbitrarium id tolerare; Quæ dicta sint ad declarationem eorum, quæ protulimus *Libro* 2. *Tit. XXVI. n.* 23. *in explicat.*

(*gg*) *Pœnitentiæ.*

Sacramenta Pœnitentiæ, & Sanctissimæ Eucharistiæ percipere usurarii manifesti non possunt.

215 PÆna adhuc alia est gravissima in usurarios manifestos imposita, ut ad Sacramentum Pœnitentiæ non admittantur. En textum Gregorii X. *in cap. fin. §. nullus de usur. in 6.* ibi .. Nullus .. manifestorum usurariorum testamentis intersit, .. aut eos ad confessionē admittat, sivè ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint. Ex ratione .. textus *in cap. peccatum de R. J. in 6.*

Addit ad hoc Passerinus *in dicto cap quamquā n.* 63. quod qui contra formam hujus capitis absolvit usurarium manifestum non præstita restitutione, aut cautione, ipse ad restitutionē tenetur.

Ex hoc, obvium est intelligere, quod manifestus usurarius arcetur a Sanctissimæ Eucharistiæ perceptione, *cap. quia in omnibus de usur.* ibi: .. Ideoque constituimus, ut usurarii manifesti, .. nec ad communionem admittantur altaris. Quem textum de Panis Eucharistici perceptione prohibita, intelligendum esse, demonstrat *Gonzal. in not.* ad eum textum *n.* 2. *contra Abbat. antiquum, & Panormitan. ad eum textum.*

Ergo, cum prohibeantur usurarii manifesti accedere ad Sacramentum Pœnitentiæ, quod præcedit Sanctissimæ Eucharistiæ perceptionem, gravissima hæc pœna dicenda est.

(*hh*) *Codices.*

DISSERTATIO XIX.

An usurarius teneatur edere Codices suarum rationum?

216 PRofero primum verba Clementis V. *in Clem. I. §. caterum de usuris.* Sic loquitur Pontifex: .. Cæterum quia fœneratores, sic ut plurimum .. contractus usurarios occultè ineunt, & dolosè, .. quod vix convinci possunt de usuraria pravi- .. tate, ad exhibendum cum de usuris agetur .. suarum Codices rationum censura ipsos decer- .. nimus ecclesiastica compellendos.

Statuit ergo Pontifex, ut compellantur usurarii codices edere suarum rationum. Hæc est summa ejus Clementinæ.

Hanc Clementinam exponit *Leotardus de usur. q.* C. *n.* 44. *Lal. Mancin. Genial. cent.* 2. *cap.* 108. *Majard. de probat. concl.* 2417. *Barbosa ad dictā Clement. n.* 6. *&* 7. *Genua de script. priv. Libro* 4. *q.* 28. *Menoch. de Arbitr. Lib.* 2. *cent.* 3. *casu* 235. *n.* 30. *Cepolla in tract. de simul. contr. n.* 87. *Pacian. de prob. L.* 1. *cap.* 63. *n.* 66.

Hoc autem singulare est in usurariis, & per modum pœnæ sic disponitur; Nam aliàs non sunt sumenda arma de domo rei, L. *nimis grave Cod. de test.* L. 2. *Cod. de ed.* L. 2. L. *actor* 23. *Cod. de prob.* L. *negantes* 9. *Cod. de oblig. & act.* L. *qui in alterius* 41. *§. ult. ff. de Reg. Jur.* L. *qui accusare* 4. *Cod. de ed.*

Ratio ea esse potest. Quia usurarii fœnus oc- 217
cultè ineunt, ne detegantur, ut est in dicto *§. caterum*, ut aliter vix detegi possint, nisi suos edant codices. Quod extendunt quidam ad nautas, caupones, & stabularios, nescio, an rectè; Quia eorum fraudibus occurrit Prætor, dando in eos actionem de receptis, L. 2. *§. maxima ff. nauta, caupones &c.* extendunt ad Judæos; qua de re sub Titulo de Judæis disputatum est *hoc Libro* quamquàm hoc generatim dici potest. Quod hodie ubique ferè receptum est, ut reus quilibet edere teneatur; si actor probet, extare apud eum rationes illas, & instrumenta, & sua interesse ea edi, quod in illis contineatur proba- io ad fundandam suam intentionem. *Rota Lucana apud Palmam. decis.* 208. *n.* 1. *&* 2. Interim verò attento stricto Jure cogitur usurarius libros suos edere, hoc ipso, quia usura crimen occultum, ac detestandum, ut in simili, est textus *in cap. ut commissi* 12. *de hæret. in* 6. ut conficerat ad rem *Tolosanus de usuris Libro* 3. *cap.* 10. *n.* 14.

Adnotatu hoc dignum est, quod profert *Leo-* 218
tardus quæst. C. de usur. n. 44. Id obtinere cum civiliter agitur ad restitutionem usurarum, & ad exonerandam conscientiam usurarii, non si ad publicam vindictam criminaliter ageretur, instante Fisco; & ita Senatum Sabaudiæ judicasse, tradit Sola *ad Novell. Const. Sabaudiæ de Libro Mercat Glossa* 2. *n.* 49. Verùm repugnare videtur dispositio textus *in dicto cap. ut commissi* 12. *de hær. in* 6. ob rationem, quæ & ad usurarium pertinere videtur.

Hoc quoque dignum observatione, quod Slui- 219
frarius de Ameno de delictis, et pœnis Tit. 3. *§.* 8. *num.* 10. tradit; Clementinam prædictam procedere de libris publicis, secus autem de privatis; Quod animadvertit Ursaja ex citato *Sinistrario Lib.* 3. *Instit. Crim. Libro* 3. *Tit.* 7. *de crim. usur. num.* 61. Verùm hoc ab aliis non admittitur,

cum

cum ſentiant, non modo Codices rationum, ſed etiam omnem ſchedulam, & omnem ſcripturam privatam, in quibus uſurarii ſuas rationes conficerent, edere eoſdem compelli, *Genua de ſcript. priv. Libro* 4. *q.* 28. *n.* 21. *&* 22. qui reprobat Maſcardum *de prob. concl.* 1417. *n.* 26. Adhæret *Pacian. de prob. Lib.* 1. *cap.* 63. *n.* 69. *Zubarella in dicta Clementina verſ. propter hoc audivi.*

Obiicitur I. Nemo cogitur edere, ubi de ſua turpitudine detegenda tractetur, L. *aliàs* 18. *ff. de jur. jur.* L. *tranſactione* 30. *Cod. de tranſ.* L. *cùm profiteatur Cod. de revoc. hiſt.* L. 2. L. *mercatalem Cod. de cond. ob turpem cauſ. cap.* 1. *cap. inter dilectos de don.*

Reſpondetur a Genua *ubi ſupra n.* 15. id non procedere odio fœneratorum. Inſuper quando petitur edi&to ex forma dictæ *Clementinæ*, jam detectum eſt crimen uſuræ; Cum debeat ſaltem conſtare ſummatim, ut ſit locus Clementinæ; *Decius in cap.* 1. *de prob. n.* 120.

Obiicitur II. Contingere poteſt, ut uſurarius, fœnerari deſierit, tunc autem compelli non poterit edere libros ſuos; Cum ceſſante delicto, diſpoſita ſuper crimine, locum non habeant; L. 1. *Cod. de genit. abol.*

Reſpondetur ex Bartolo in L. *quis ſit fugitivus ff. de adil. ed.* quod uſurarius, qui deſiit fœnarari adhuc dicitur uſurarius, ſi uſuras non reſtituerit. *Felin. in cap.* 1. *n.* 10. *de prob.* deducitur ex *cap. quamquam de uſur. in* 6. & confert in argumentum textus in L. *Prator* §. *is etiam ff. de ed.* Si verò uſuras reſtituerit, non cogitur edere, quia aboletur turpitudo criminis; quod hunc effectum, *Bald. ad Rubr. Cod. de uſur. q.* 2. *col.* 2. *Pacian. Libro* 1. *de Prob. cap.* 63. *n.* 71. *& ſeq.*

(ii) *Reſtitutionis.*

DISSERTATIO XX.

In qua agitur de uſurarum perceptarum reſtitutione. Plura explicantur, An Regni, an panis in uſurariis ſit locus?

210 PLacet poſtremam hanc de uſuris diſſertationem exordiri Ovidii carminibus.

Et jam non modici partis eſt exhauſta laboris.
Hic tenuat noſtras anchora ſicta rates.

Quam fuerit inveſtigatio hæc de uſuris laboriosa, maximè cum Leotardus, Gibalinus, Tolosanus, & alii palmam præripuerint, conſcius ipſe mihi ſum ne viderer aliena tranſcribere & ex eorũ laboribus gloriã mihi vindicare. Æqui tamen rerũ æſtimatores genatus meos non prorſus improbabunt, ſi qua ratione ſim uſus, perquiſierint. Jam de pœna reſtitutionis uſurarum agendum.

211 Præluxit nobis *Urſaia Lib.* 2. *Tit.* 7. *de crim. uſur. Inſt. crim. n.* 45. dum in Titulo noſtro diximus; Quod uſurarius non manifeſtus incurrit tantùm pœnas juris Divini, & naturalis, quæ ſunt reſtitutionis uſurarum, & æterni ſupplicii.

Uſurarius furi, & raptori con paratur, *cap. 6 quis uſuram* 14. *q.* 4. Atqui tur raptorve reſtitutioni obligantur, *Regula peccatii de Reg. Jur. in* 6. ergo, & uſurarius, *cap. cùm tu de uſur.* ſivè ſit Clericus ſivè laicus, *cap.* 1. *&* 2. *de uſur.* ſic ratiocinatur Anacletus *Libro V. Decret. Tit. XIX.* §. 9. *n.* 190. probat text. *in cap.* 17. *de uſur.*

Extenditur hoc etiam ad Judæos; hi quoque uſuras reſtituere cogendi ſunt, per ſubtractionẽ communionis Chriſtianorum faciendam per Principes, & Poteſtates, *cap. poſt miſerabilem, cap. quanto amplius de uſur.* 213

Non tamen hoc extenditur ad uſuram mentalem. Quippe uſurarius reſtitutioni non eſt obnoxius, ut ſupra probavimus *in Diſſert. XV. ad primam oppoſitionẽ n.* 185. Addo nunc *Pirringhum hoc Tit. n.* 133. licèt Vagnarech *in cap. conſuluit de uſur.* textum, unde id deſumitur, *in cap ult. de ſimonia* procedere de ſimonia Juris tantum Eccleſiaſtici, non de ſimonia Jure divino prohibita; quæ licet mentalis obligat ad reſtitutionem, plurimis demoſtrare nitatur; Ac proptrea cenſet, quod etiam uſura mentalis utpote Jure divino, & naturali prohibita, reſtitutionis obligationem inducat. In quo nil certi audemus decernere, contenti opiniones varias retuliſſe.

Quum jubetur uſurarius reſtituere, appellationis ſubterfugio ad reſtitutionem vitandam uti non poteſt, ut provide diſpoſitum eſt *in cap. XI. de uſur.* ibi. Mandamus, quatenus manifeſtos uſurarios maximè, quos uſuris publicè renunciaſſe conſtiterit, cum aliquis eos convenerit de uſuris, nullius permittatis appellationis ſubterfugio ſe tueri. Hoc intelligendum monet *Leotardus de uſur. q. C. n.* 45. ſi agatur de uſurario jam criminis convicto, *arg.* L. 2. *Cod. quor. appell. non recip.* Aliud eſſet dicendum ſi appellario juſtam haberet cauſam, veluti ſi uſurarius exciperet, ſe nullas exegiſſe uſuras ab eo, qui petit, vel ſi cogeretur majorem quantitatem reddere; Nam neque reis aliorum criminum (ut proſequitur Leotardus) appellatio in hoc ſenſu denegatur, L. 1. *ff. de his, qui not. inf.* & confert textus *in cap. in literis de reſt. ſpol. & in L.* 6. §. *ſuper &* L. 30. *in fine ff. de appell. &* L. 29. *Cod. de appell.* 214

Obicies I. Contingere poteſt, ut uſurarius ex pecunia male extorta emerit fundum. Ergo præcisè ad uſuras extortas reddendas obligari non poteſt, ſi præter fundum nil aliud habeat.

Reſpondetur cum Van Axel. *in Decret. hoc Tit. de uſur. n.* 34. Quod in ſubſidium proteſtutione uſurarum res empta vendatur, *cap. tuæ § poſſeſſiones de uſur.* Memoratu dignissima eſt hæc Alexandri III. Conſtitutio. Sic enim ſtatuit: Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde uſuras valeant reſtituere, non debent ullis pœnis mulctari, cùm eos hujus paupertatis evidenter excuſet. Poſſeſſiones verò, quæ de uſuris comparatæ ſunt, debent vendi, & ipſarum pretia, his, a quibus uſuræ ſunt extortæ, reſtitui; ratio eſt, quia res illa ſuccedit loco pecuniæ, L. *Imperator ff. de Legat.* 2. L. *fideicommiſſa ff. de Leg.* 3. 215

cap. Eccleſia, ut lite pend. Quod ſingulare eſt in odium hujus delicti; Nam alias, nil juris in tali fundo haberet, qui uſuras ſolvit, *L. ſi ea pecunia Cod. de rei vind.* L. *ad probationem Cod. de prob.* L. *qui vas. ff. de furt. cap. inquirendum de pœnit. Cleric.* Cum verò ex cauſa lucrativa fundus ad tertium pervenerit excuſſo prius uſurario, & ejus hærede, ad talem venditionē recurritur, *arg. text. in §. item ſi quis in fraudem Inſt. de act.* L. *ex hoc edicto in fine ff. de eo, per quem factū erit, Van. Anel. ubi ſupra n.* 34. Qui expendendum monet *text. in L. ſi & me. & Titium ff. ſi certum pet.*

Obiicies II. loco reſtitutionis ſufficere poteſt, ut qui ſolvit, remittat, condonetque reſtitutionē; *arg. text. in* L. *janè 7. ff. de accept.* L. *ſpecies XI. ff. eod.*

Gloſſa II. *in Regula peccatum de Reg. Jur. in 6.* reſpondet difficultati, hoc admittendo, *arg. text. in* L. 3. *ff. de don. inter vir. & ux.* L. *proculo ff. de ſolut.* Cum tamen uſurarius, & Deum, & proximum offendat, duobus ſatisfacere tenetur, *cap. cum ſu de uſur. cap. ſicut dignum de homic.* Ideoque remanebit luendam pœnitentia peccatum, ut Laurentius de Rodulph. concludit *de uſur. n.* 18.

Obiicies III. poteſt evenire caſus, ut deceſſerint ii, quibus reſtitutio eſſet facienda. Ergo non ſemper uſurarius cogi ad reſtitutionem poteſt.

Reſpondetur ex Conſtitutione *Alex. III. in cap. cum ſu §. ſuper his de uſuris*, quę hoc ſtatuit: 216
„ Cogendi ſunt per pœnam, quam ſtatuimus in
„ Concilio, eas his, a quibus extorſe unt, vel eo-
„ rum hęredibus reſtituere, vel ſuis non ſuperſti-
„ tibus pauperibus erogare. Conſonat textus *in cap. ſicut dignum §. eos de homic. cap. eam te de uſur.* Rationem elegantem tradit *Aug. Barboſa in dicto cap. ſicut n.* 32. quia reſtituendo pauperibus, in effectu reſtituitur Domino, atque animæ ſaluti ſic proſpicitur, *Covarr. in reg. peccatum Par. 2. initio num.* 6.

Pro coronide hujus univerſę inſpectionis de pœnis in uſurarios a Jure ſtatutis; obſervanda duo ſunt.

Primò quod ſequuta reſtitutione, uſurarius 217
nulla alia pœna mulctatur, textus in *cap. eum ſu §. illi de uſur.* Sed non obſtante hac textus declaratione, contrarium defendit *Joan. Bapt. Lupus de uſur. in cap. quamquam de uſur. in 6 Praf. n.* 18.

Secundo quod juſtè conqueritur Card nalis de 218
Luca in *Praxi crimin. cap. 5. verbo uſurarę* inquie
h s temporibus in criminalibus rarum eſſe caſum; ut pœnis in uſurarios procedatur; Quem locum adducit *Urſaia Inſt. Criminal. Lib. 3. Tit. 11. n.* 66.

DE ADULTERIIS

Et alijs conjunctionibus illicitis.

TITULUS IX.

IN & aliud ſupremi Numinis præſcriptum, in id tendens, ut quibus in Cœlo vita æterna propoſita eſt, caveant in terris, ne eorū animus obſcęnis contaminetur voluptatibus: *Non moechaberis*. Sic Deus *Exodi cap.* 20. Nos corpora membraque noſtra Spiritui S. & Chriſto Domino, veluti templa pura, in baptiſmate conſecravimus; Nos empti ſumus pretio magno; Quam abominandum proinde ſcelus, fœda ſe libidine polluere! (*a*) *Non moechaberis*.

Mœchia unicum verbum, omnem tamen continet libidinis fœditatem; Adulterium propriè, quod in nuptam committitur, ſimplicem fornicationem, ſtuprum, incæſtum, raptum, ſacrilegium, horrendumque ſcelus contra Naturam. Parcendum auribus. Dedecet in hoc genere criminum eſſe eloquentem, *can. in eo* 23. *quæſt.* 2. Utinam homines ab hujus legis præſcripto non diſcederent! Quibus modis diſcedant, ſilentio, (*b*) ſupprimendum monet Catechiſmus Concilii Tridentini *Part.* 3. *de* 6. *Præcepto Decal. num.* 2. *S. Proſper L.* 3. *de V. Cont. cap.* 6.

Satius

Satius igitur, consultiusque, pœnas Canonum recensere statutas in eos qui animæ damnationem non horrescentes, illecebris decepti voluptatum, in illo turpiter cæno se volutare non dubitant.

In adulteros, si ij sint Clerici, pœna (*c*) est depositio ab officio, & beneficio, & insuper in Monasterium ad agendam pœnitentiam detrusio; si sint laici perstistentes in adulterio, erunt excommunicandi. Decernetur etiam divortium ad instantiam conjugis innocentis, *cap. significasti, cap. ex literis de divort.*

In eos, qui fœdari fornicatione (*d*) simplici non erubescunt, pariter si ij sint Clerici, Canonum ultione sævitur, (*e*) multiplici pœna varianda secundum personæ qualitatem, & occurrentes circumstantias. Si sint laici, eos (*f*) Eutychianus Papa, in *can. prædicandum 17. caus. 32. q. 1.* longam subire jubet pœnitentiam, quam si recusent, ab Ecclesia repellendos esse, statuit; item ordinum perceptione fornicator indignus, *cap. eam te de ct. & qual.* Tandem Jure Canonico laicos hoc scelere se se inquinantes arbitrariis pœnis compescendos esse, tradit Anacletus *Libro 5. Decret. Tit. XVI. §. 3. n. 57.* Corvinus *in Aphor. Juris Can. Libro 4. Tit. 21.* Quod si tolerantur in civitatibus perduæ nequitiæ mulieres, quæ publice venalem habent pulchritudinem; hoc ad majora vitanda mala, (*g*) contingit; nec tamen & ipsæ suæ turpitudinis pœnas effugiunt.

In stupri delictum patrantes, justè non minus, Sacri Canones (*h*) insurgunt. Siquidem, qui Virginem defloraverit, in pœnam aut eam ducet, aut dotabit, *cap. 1. & 2. de adult. & stupro.* Si qua Monialis in stupri fuerit deducta voraginem, pœna afficitur, de qua *in can. si qua Monacharum xxvij. quæst. 1. & Sperellus decis. 137.* Non est hoc omittendum, Sacram Congregationem Concilii declarasse, pœnas stupri vindices, cessare in stupro post fidem nuptiarum, seu post sponsalia patrato, de quo *Rota post de Lucam Libro 6. de dote decis. 41. num. 5. Fagnanus in cap. 15. de sponsi. n. 15.*

In eos perditæ nequitiæ homines, qui incestu se contaminarint Canones animadvertunt hisce (*i*) pœnis. Clericus id flagitii admittens deponitur, privaturque beneficio. Laicus excommunicatur; privatur jure petendi debitum, si consanguineam uxoris suæ violarit; post uxoris obitum aliam ducere prohibetur; Infamis efficitur; Ejus filii nascuntur illegitimi, ex conjugio incestuoso. Quæ pœnæ in notis, latius exponentur, Canonesque sic coercentes indicabuntur.

In (*l*) raptores, ne sine vindicia tam injuriosa Dei, & hominibus, talis invalescat audacia; severè Canones procedunt. Invalidum est inter raptorem, & raptam matrimonium; Ecclesiæ non gaudent immunitate. Raptor dotare raptam obligatur. Ipso facto incidit in excommunicationem. Perpetuò Infamis, & Dignitatum incapax efficitur. Pœnitentiam

olim publicam agebat. Et ſi in hoc facinus lapſus fuiſſet Clericus, deponebatur. Cum verò *in L. un. Cod. de raptu* plures conſtituantur pœnæ, has pro bono Reip. latas contra raptores Lex Canonica non corrigit.

In ſcelus (*m*) illud patrantes, quo pollutæ, fœdatæque Civitates tremendo Dei Judicio conflagrarunt, ſeveris pœnis pluribus exardeſcit Jus Canonicum; excommunicatione ſuſpenſione, infamia, degradatione, exilio, detruſione in Monaſterium, beneficiorum, officiorum, dignitatum, privilegiorum Eccleſiaſticorum privatione.

SUMMARIUM.

1. *Mœchia omnè continet luxuriæ ſpeciem.*
2. *Prolixa explicatio machiæ incentivum eſt libidinis.*
3. *Olim juvenes prohibebantur libros Geneſeos legere.*
4. *Clericus adulter quæ pœna afficiatur?*
5. *Detruſio in Monaſterium in uſu non eſt.*
6. *Laici adulteri quomodo jure Canonum puniantur?*
7. *Olim adulterium occidere fas erat.*
8. *Hoc jus corrigit jus ſacrum.*
9. *Exponitur textus in cap. ſi verò 3. de ſent. excom.*
10. *De pœna divortii ob adulterium, & jactura dotis.*
11. *Fornicatio ſimplex ſemper prohibita fuit.*
12. *Variis antiquorum Canonum decretis id adſtruitur.*
13. *Contrarium aſſerere hæreſis eſt.*
14. *Rationibus SS. Patrum evincitur grave malum fornicationis.*
15. *Contrariis occurritur.*
16. *Pœna Canonum in Clericos fornicarios.*
17. *Textus in can. Presbyter diſt 82. in uſu non eſt.*
18. *De pœna in laicos fornicarios.*
19. *Expoſitio textus in can. adulterii 32. quæſt. 7.*
20. *De Meretricibus plura eruditè traduntur.*
21. *Aliud eſt tolerare, aliud permittere.*
22. *An Meretricis peccatum ullatenus in foro exteriori punibile ſit?*
23. *Pœna iuris in Meretrices.*
24. *An impudica mulier acquirere Jus Patronatus poſſit?*
25. *Affirmativa ſententia defenditur.*
26. *Contrariis occurritur.*
27. *An Meretrix poſſit præſentare Clericum?*
28. *De pœnis in ſtupratores.*
29. *Celeberrima pœna, qua afficitur ſtuprator, ut puellam ducat, vel dotet.*
30. *Unde nam hæc pœna alternativa, deducatur?*
31. *Quid ſi ſtuprator inviatur?*
32. *Quid ſi ſtuprator ſit Clericus?*
33. *Quid ſi ſtuprum junctam habeat fidem Matrimonii?*
34. *De pœna in ſtupratorem Monialis.*
35. *An ſtuprum ſit crimen mixti fori?*
36. *De Inceſtu.*
37. *Eſt de peccatis reſervatis in Piſana Diœceſi.*
38. *De pœna inceſtus in Clericum.*
39. *Degradatione punibilia crimina tria ſunt.*
40. *Laicus inceſtuoſus, quomodo jure Canonum puniatur?*
41. *Inſigne diſcrimen inter Canones, et Leges quoad raptum.*
42. *Quis raptor ſit Jure Civili?*
43. *In raptu Canones temperant rigorem Juris Civilis.*
44. *Invalidum inter raptorem, & raptam Matrimonium.*
45. *Tenetur raptor raptam dotare. Quomodo id procedat?*
46. *Raptor eſt ipſo jure excommunicatus.*
47. *Raptor infamis efficitur.*
48. *Olim raptor publicam agebat pœnitentiam; ſed jam in uſu non eſt.*
49. *Quid ſi Clericus ſit raptor?*
50. *Canones non corrigunt pœnas L. un. Cod. de raptu.*
51. *Si raptus ſequutus fuerit ex alia cauſa quàm Matrimonii, pœnæ Concilii Tridentini locum non obtinent.*
52. *Raptor ultra excommunicationem aliis pœnis coerceetur.*
53. *Exponitur textus in cap. Clericis in cap. pœne Cler. vel Monachi.*
54. *Quibus pœnis ſcelus contra naturam puniatur.*
55. *Quomodo intelligatur Bulla S. Pij V. quæ incipit:* Horrendum.

EXPLI-

EXPLICATIONES.

(a) Mœchia.

Præceptum, non mœchandi eſt prohibitivum omnis luxuriæ.

1 PRopoſitio hæc, quod *mœchia* omnem denotet illicitum concubitum, tota habetur in *can. meretrices XI. cauſa* 32 *q.* 2. Verba textus hæc ſunt .. Omnis mœchia etiam fornicatio dicitur in Scripturis (& infra) profectò, .. & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, .. atque illorum membrorum non legitimus uſus .. prohibitus debet intelligi. Contonat textus in *can. nemo* 4. *cauſ.* 32. *q.* 4 *can. non ſolum* 32. *q.* 7. Et id abſonum non eſt a ſyncera latinitate; nam Horatius ſic generatim mœchiam accipit *Libro* 1. *Ode XXV. verſ.* 9. ibi:

Invicem mœchos anus arrogantes
Flebis in ſolo levis angiportu.

Egregie Tertullianus *Libro de Pudic. cap. IV. Ergo mœchia, quod etiam fornicationis res eſt &c.*

(b) Silentio.

Cavendum, ne pravus explicatio mœchiæ libidinis ſit incentivum.

2 APoſtolus Gentium meritò ſic loquitur *ad Epheſios cap.* 5 *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia .nec nominetur in vobis.* Ad hunc locum rationē reddit *Theophilactus lit. C.* his verbis .. Ne nominentur igitur apud vos hujuſmodi, ſed toti ſitis puri: verba enim ad opera .. viam præbent. Quamobrem Catechiſmus Concilii Tridentini *Part.* 1. *de 6. Præcepto Decalogi n.* 2. hæc pronunciat .. Verendum eſt enim, ne dum is .. latè atque copiosè nimis explicare ſtudeat, .. quibus modis homines ab hujus legis præcepto .. diſcedant, in illarum rerum ſermonem fortè .. incidat, unde excitandæ libidinis potius materia, quàm reſtinguendæ illius ratio emanare .. ſolet. Materies hæc tam obvia, ut de ea præparcus, ſubſtrictu que termo, ſenſu latè ſe fundat, & expatietur. Ut hic ſententia Simonidis opportunè cadat: *Loquutum eſſe panituit ſæpè, tacuiſſe numquàm*, latè *Cal. Rhodig. Tom.* 2. *lect. antiq. Lib.* 13. *cap.* 5. Qui ſcientiam docet, eum providere oportet, ne ex ejus ſermone animis noceatur. *Proverb. cap.* 10. *V.* 13. ibi. *Vena vitæ os juſti, & cap.* 15. *V.* 23 ibi: *Et ſermo opportunus eſt optimus, & cap* 17. *V.* 27 ibi: *Qui moderatur ſermones ſuos, doctus, & prudens eſt, & cap.* 18. *V* 7. ibi: *Os ſtultiti contritio ejus, & labia ipſius ruina animæ ejus.* Et Eccleſiaſtes *cap.* 3. *verſ.* 7. ibi: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Cultiores nationes obſervarunt, ut modeſtia adhiberetur etiam in verbis: & de Lege, ſeu conſuetudine Perſarum ſic ſcribit Herodotus *Lib.* 1. *Quidquid facere turpe eſt, id etiam dicere turpe eſſe, ducebant.* Notat *ad Muretum in inſt. pueril. Antonii Conſtantii.* ad illa carmina.

Averte impuris procul a ſermonibus aures,
Et qui illis gaudent, horum conſortia vita.

Tandem audiatur S Proſper *Lib.* 3. *de vita contemplat. cap.* 6. .. Qui niſi concupiſcentiæ mor 3
.. bo corrupti eſſent, nunquàm vel loquerentur .. talia, vel audirent. Ac ne me iſta veraciter .. arguentem, quiſquam judicet arguendum; .. noverit propter hoc fortè ab antiquis fuiſſe decretum, ne qui adoleſcentium legerent Geneſeos libtum, ac partem pariter Ezechielis .. Prophetæ, vel Canticum Canticorum &c. Ad rem videndi ſunt textus in *can. Sacerdotes* 2. *in can. idco diſt.* 37. *in can. in eo* 32. *q.* 2.

(c) Pœna.

Pœna adulterii in Clericos depoſitio ab officio, & beneficio, detruſio in Monaſterium; Quæ tamen in uſu non eſt.
De aliis pœnis in adulterum conjugem.

IN Clericos, qui adulterii convicti fuerint, vel confeſſi, pœna eſt depoſitio ab officio, & bene- 4
ficio per Concilium Aurelianenſe ſtatuta in *can. ſi quis* 50. *diſt.* 81. ibi .. Si quis Clericus adulteraſſe, aut confeſſus, aut convictus fuerit; de- .. poſitus ab officio, communione conceſſa in .. Monaſterium toto vitæ ſuæ tempore detru- .. datur.

Hiſtoricum exemplum Pelagius profert, in *can. Romanus diſt.* 85. Ait enim, quod Theanenſis Eccleſiæ Clericus pro crimine adulterii fuit ab ordine degradatus, & in Monaſterium detruſus. Ex quo textu, qui ſolum narrat exequutionem ſententiæ, deduc. poteſt, quod res judicata vim Legis habet, ubi a Principe proponitur, & confirmatur. Nam pro canone ponitur exemplum hujuſmodi in dicto textu. Confert textus in L. *donationes Cod. de donat. inter vir. & uxor.* L. *ſancimus* 34. *in fine Cod. de donat.*

Hodiè ejuſmodi pœna detruſionis in Monaſterium in uſu non eſt, ſed alia imponitur ab Epiſcopo; latè *Gonzal in cap.* 1. *de Regul. num.* 10. Quod, & tradit Clericatus *in via lactea Inſt. Can. Lib.* 4 *Tit.* 8 §. *quæ ad quartum*, ſic inquiens: .. Hodie tamen hæc pœna non eſt in uſu; ſed .. arbitrio Epiſcop Clericus adulter eſt puniendus; notat etiam Antonellus *de Regim. Eccl. Lib.* 6. *cap.* 23. *n.* 6. Et deduci videtur ex *cap. at ſi Clerici* §. *de adulteriis de Jur.*

In laicos pœna eſt excommunicatio ferendæ 6
ſententiæ, *cap. inter leximus* 2. *de adult.* Si in adulterio perſeverent, ut explicat *Anacletus. Libro* 5. *Tit. XVI. n.* 9.. Si adultera ſit uxor dein ſioni

in Mo-

in Monaſterium locus eſt, *cap. gaudemus* 10. *de converſ. coniug.* Quæ pariter in laicis amplius in uſu non eſt, *Anacl. ubi ſupra n.* 10.

7 Attentis Legibus jus erat Parenti filiam familias in adulterio deprehenſam occidere, *L. Patri* 20. *ff. ad L. Jul. de adult.* L. *nec in ea* 22. *ff. eod.* Et de marito jus habente deprehenſum vilis conditionis hominem in adulterio cum uxore ſua, interficiendi, textus eſt *in L. maritus* 24. *L. ſi adulterium* 28. *ff. eod.* - Hoc jus ſuſtulit Jus Ca-
8 nonicũ in *can. inter hæc 6. & can. ſi quod verius* 9. *cauſa* 30. *quæſt.* 2. Nam Jus Canonicum ſaluti proſpicit animarum, & in flagranti occiſus animæ jacturã ſubit, aut ſaltem periculum tale eſt, ut de vita æterna conclamatum videatur.

Nec turbet quod Alexander III. ſtatuit in *cap.*
9 *ſi verò* 3. *de ſent. excom.* dum ait .. Nec ille com-
.. pellendus eſt ad Apoſtolicam Sedem venire
.. qui in Clericum cum uxore, matre, ſorore,
.. vel filia ſua propria turpiter inventum manus
.. injecerit violentas. Quaſi hinc inferatur, quod etiam Jus Canonicum tale permittat homicidium adulteri.

Reſpondetur nihil ex hoc inferri. Eſto enim excuſetur ab excommunicatione canonis *ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. inventum Clericum cum uxore, interficiens; non tamen inde ſequitur, quod Jus Canonicum tale permittat homicidium. Parcendum exiſtimat gravi dolori, quo quis corripitur ob injuriam ab adultero illatam, *L. Graecus Cod. ad L. Jul. de adult.* & ideò ne detur afflicto nova quædã affli ctio, liberat ab excommunicatione. Quam tamen ſubit qui data opera, & deliberato animo Clericum expectavit. ut cum uxore deprehenſum occideret, *Layman Lib.* 1. *Tract.* 5. *Part.* 2. *cap.* 5. *n.* 8. *Gonzal. in dicto cap. ſi verò num.* 3.

Quod attinet ad pœnã divortii, & jacturæ do-
10 tis, quam ſubit adultera, vel maritus adulter, qui amittit donationem propter nuptias, luculentiſſimè de his tractatum eſt a nobis *Tomo* 2. *Tit. XIX. differt. IV. a n.* 53. *uſq. ad n.* 104.

(d) *Fornicatione ſimplici.*

DISSERTATIO I.

Simplex fornicatio natura turpis ſemperq. in Eccleſia prohibita. Errores varii confutantur. Propoſitio Caramuelis Tomo 1. *Theol. fund. fundam.* 12. *ab Innoc. XI. damnata.*

PLacet exordiri tractatum hunc verbis Tertulliani *Libro de Pueritia cap.* 1. Pud c tia flos morum, honor corporum, decor ſexuum, integritas ſanguin s, fides generis, fundamentum ſanctitatis, præjudicium omnis bonæ mentis; quamquam rara, nec facilè perfecta, vixque petenna; tamen aliquatenus in ſeculo morabitur, ſi natura præſtru erit, ſi diſciplina perſuaſerit, ſi cenſura compreſſerit.

Primum hoc ut irrefragabile credendum eſt, fornicationẽ ſimplicem grave eſſe peccatum, & 11
hæreſim declarari in Concilio Viennenſi propoſitionem illam relatam in *Clement. ad noſtram §. ſeptimo de hæret.* his verbis: *Actus autem carnalis, cum adhoc natura inclinet, peccatum non eſt, maximè cum tentatur exercens.* En reprobatam ut erroneam opinionem exiſtimantium excuſabilem eſſe fornicationẽ exercitam in tentatione. Quamobrem Apoſtolus 1. *ad Corinth. cap.* 19. *Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles regnum Dei poſſidebunt, et ib. cap.* 18 *fugite fornicationẽ*, & infra; *Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat, & ad Epheſios cap.* 5. *omnis fornicator aut immundus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.* Et *Deuteronomii cap.* 22. *V.* 21. *Quoniam fecit nefas in Iſrael, ut fornicaretur in domo Patris ſui*, & in mandatis quæ S. Tobias ſenior impoſuit filio, *cap.* 4. *V.* 13. *Ioh. Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione.* Et Chriſtus *D. Matt.* 15. ait: *De corde exeunt adulteria, & fornicationes, quæ coinquinant hominem.*

Extat etiam in Jure Canonico textus *in cap. judicandum* 22. *q.* 1. ibi Eutich anus Papa. Noſſe 12
.. debent, talem de perjurio pœnitentiam imponi
.. debere, qualem, & de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio ſponte commiſſo,
.. & de cæteris criminalibus vitiis.

Et in can. nemo blandiatur 32. *q.* 4. Ambroſius, ibi .. Nec hoc ſolum adulterium eſt cum aliena
.. peccare conjuge, ſed omne, quod non habet
.. poteſtatem conjugii.

Item in can. Presbyter *diſt.* 82. hæc habentur:
.. Presbyter ſi fornicationem fecerit, quamquam
.. ſecundũ canones Apoſtolorũ debeat deponi &c.

Item in can. qui admiſit 15. *q.* 8. ibi: *Qui admiſit corporale peccatum.*

Addo textum *in can. non ſolum* 32. *quæſt.* 7. & ut aliis auctoritatibus inducendis ſupersedeam; *Innoc. XI. die* 2. *Martii* 1679. damnavit hanc propoſitionem .. Tam clarum videtur, fornicatio-
.. nem ſecundum ſe nullam involvere malitiam,
.. & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi diſſonum videatur. Hæc propoſitio Innocentii decreto exploſa eſt; & conſtat fornicationem malam eſſe, quia mala, & non ſolum, quia interdicta ſit.

Tandem contrarium aſſerere, hæreſim eſſe pri- 13
mum a Simone Mago prolatam, deinde a Græcis receptam, ſuorum errorum cumulum auxiſſe; tradit *Sebaſtianus Medices* in ſumma omnium hæreſum verbo *Fornicatio* 60. *pag.* 195. Nam planè cum primum intonuit Evangelium .. & vetera concuſſit; Primam hanc regulã auctoritate Sancti Spiritus Apoſtoli emiſerunt *Act.* 15. ad eos, qui jam ex nationibus allegi cæperant .. *Viſum eſt*,
.. inquiunt, Spiritui Sancto, & nobis nullum
.. amplius vobis addicere pondus. quàm eorum,
.. a quibus neceſſe eſt abſtineri, a ſacrificiis, &
.. a fornicationibus, & ſanguine. Und conſtat Græcos inexcuſabiles eſſe, utpote Æthnicorum projectam impudentiã confectantes, de qua Apoſtolus Gentium ad *Corinth.* 1. *cap.* 5. . Omninò

.. audi-

.. auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes &c.

Quid quod, & inexcusabiles sunt ex rationibus, quas Sancti Patres præbent firmissimas.

Tùm quia per incontinentiam templum Dei, 14
nostrum scilicet corpus violatur, ut disertè Isidorus *Lib. 2. de summo bono cap. 39.* his verbis: .. Inter cætera septem vitia fornicatio maximi .. est sceleris: quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Christi, .. facit membrum meretricis. Adhæret huic rationi *S. Joann. Chrysost. in priorem Epistolam ad Corinth. hom. 18* his verbis .. Membra Christi estis, .. inquit Apostolus, templum estis Spiritus. .. Quare nolite facere membra meretricis; Non .. enim corpori vestro contumeliam facitis, quia .. non vestrum corpus est, sed Christi.

Tùm etiam, quia imago Dei ad quam conformati sumus, per fornicationis scelus inquinatur; ità S. Augustinus *Lib de decē chordis cap. 10.* his verbis: .. Cum verò imaginem Dei, quod es tu, .. corrumpis in te per fornicationem &c.

Tùm ulteriùs, quia indignum, alienumque est a nostri animi natura, qui immortalis est, Cęloque destinatus, se se ad hæc turpia demittere; ità S. Gregorius *Lib. XVI. moral cap. 31.* .. Nil quippe .. sic ad edomandum desideriorum carnalium .. apperitum valet, quàm ut unusquisque hoc, .. quod vivum diligit, quale sit mortium pensèt. .. Considerata enim corruptione carnali, citius .. cognoscitur, quia cum illicitè caro concupiscitur, tabes desideratur &c.

Tùm præterea, quia aliorum hoc vitium catena est, & incentivū; ità Isidorus de summo bono *Lib. 2. cap. 30.* ibi .. Nam dum se vitiosus animus .. in explenda fornicatione carne luxuriante laxaverit, nihilominus ad alia nefanda scelera, .. suadentibus dæmonibus transit: denique, cum .. immoderatè metas pudoris excesserit, crimen .. criminibus adiicit. Audi rationem intimam. .. Dæmones scientes pulchritudinem esse animæ .. castitatem, & per hanc hominem angelicis me- .. ritis, e quibus illi lapsi sunt, coęquari: livorè .. percussi invidiæ, iunciunt per sensus corporis .. opus, desideriumque libidinis.

Tùm adhuc, quia immunditia deprimit animum humique affigit; ità S. Ambrosius *in Epist. 1. ad Corinth.* .. Quia cætera peccata etsi per corpus .. generantur, non tamen animam, ità carnali .. concupiscentia faciunt obstrictam, & obnoxiam, quemadmodum commiscere facit animam cum ipso corpore usus libidinis agens .. in opere carnalis fornicationis &c.

Tùm quoque, ex eo quod ait S. Thomas in *cap 6. Epist 1. ad Corinth.* .. Qui fornicatur, peccat .. in corpus suum, deest, contra corpus suum .. corrumpendo, & inquinando illud præter usū .. rationis.

Tùm pariter, quia ratio pervertitur *S Thom. in comm. ad Epist ad Rom.* ibi .. Quod quidem .. est contra naturalem ordinem hominis, secundum quod ratio appetitui sensibili dominatur; *Gen. 4. sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Et ideò S. Chrisostomus *Sermon. 4. in Epist. ad Rom.* de fornicariis ait .. In ipsam .. naturam contumelioſi facti, naturam siquidem .. defędarunt.

Tùm similiter, quia repugnat fornicatio bonæ prolis. *S. Thom. 2. 2. quæst. 154. art. 2.* ibi .. Fornicatio simplex importat inordinationem, quæ .. vergit in nocumentum vitæ ejus, qui ex tali .. concubitu nascitur, (& infra) est contra bonū .. prolis educandæ.

Nec obicias 1. textum *in* L. *si uxor* 23. §. *sed* 15
& in ea 2. *ff. ad L. Jul. de adult.* ibi: *Impunè in ea stuprum committeretur.*

Nam respondetur, frustra Æthnicorum leges obtici. Elegantet S. Hieronymus *in cap. 5. Epist. ad Ephesios* ibi .. Nisi Philosophorum quidam .. Cynicus extitisset, qui doceret omnem titillationem carnis, & fluxum seminis, ex qualicumque attritu, tactuque venientem, in tempore non vitandum, & nonnulli Sapientes sæculi in hanc turpem, & erubescendam hæresim .. consensissent; numquam S. Apostolus scribens .. ad Ephesios, ad fornicationem omnem immunditiam *copulasset*. Vides sanctam libidinis aversionem, præconiū esse Sponsæ Christi Ecclesiæ, quæ tota munda est; quicquid aliter Æthnici existimassent. Pudicitia (ut scribit Tertullianus *Libro de Pud. cap. 1.*) omnia de Cælo trahit, & naturā per lavacrum regenerationis, & disciplinam per instrumentum prædicationis, & censuram per judicia ex utroque testamento, & idem *cap. 6.* .. Habuerint, inquit, pristina tempora, .. omnis impudicitiæ, si volunt Physici, etiam .. potestatē. Luserit autè Christū caro, (& infra) .. At ubi sermo Dei descendit in carnem &c. .. exinde caro quęcumque in Christo reliquas fordes pristinas solvit &c.

Non obicias II. quod est in *can. de pudicitia 6. causa 32. q 5.* ibi .. Finge in persequutione aliqua .. Virginem prostitutam: hęc apud Evangelium .. quia voluntate non peccat, virgo suscipitur.

Nam facilis ejus canonis expositio; non enim vim passa, si nullo modo consenserit, rea criminis constituitur, *can. ita 3. caus. 32. quæst. 5.* Divus Augustinus *de Civitate Dei Lib. 1. cap. 8.* & habetur *in can. proposito 32. q. 5.* exemplo utitur Lucretię Romanę, de qua Livius *Lib. 1.* sic loquitur: .. Sex. Tarquinius &c. stricto gladio ad dormientem Lucretiam venit, sinistraque manu mulieris .. pectore oppresso, Tace Lucretia, inquit Sex. .. Tarquinius sum; ferrum in manu est: moriere, .. si emiseris vocem &c. Tùm Lucretia Collatino viro suo Lucretio, Valerio Junio Bruto accersitis, sic loquuta est .. Cæterum corpus est tantum .. violatum, animus insons: mors testis erit, .. (& infra.) Vos, inquit, videritis, quid illi debeatur, ego me etsi peccato absolvo, supplicio non libero &c. Et Tertullianus *in exhort. ad castit. cap. 11.* Sic loquitur .. Vel illa .. Lucretia, quæ ut semel per vim, & invita .. alium vitam passa est, sanguine suo maculatam

.. car-

.. carnem abluit, ne viveret jam non sibi nuvira. Idem tamen Sanctus Augustinus, loco suprà laudato de eadem Lucretia, sic differit .. Quid .. si enim, quod ipsa tantummodo nosse poterat, .. quamvis juveni violenter irruenti etiam sua .. libidine illecta consensit? Idque in se puniens .. ità doluit, ut morte putaret expiandū. (& infra) .. Verumtamen si forrè ità est, falsumque est .. illud, quod duo fuerunt, & adulterium unus .. admisit &c. non se occidit insontem. Quare veretur S. Doctor, an Lucretia quantumvis passa vim, consensum præbuerit; Planeque rarum esse, ut violentia excludat ejus consensum, tradit *Th saur. Forens. quæst* 57. *n.* 4. *ex Ovid. Am. Lib.* 1. *El.* 5. Notat *Raynald. Lib.* 2. *Observ. Crim. cap.* 23. § 1. 2 *&* 3. *n.* 90. *&* 91. Hæc procedunt in puella vim passa, quæ hactenùs pro responsione dicta sunt; Neque enim in virò locum obtinent, quem timor etiam cadens in virum constantem a consensu excusare non potest, dum ad hoc delictum adigitur, *S. Thomas* 2. 2. *q.* 15. *art* 5. *in corp. Genettus in VI. Decal. Præcept. cap.* 1. *q.* 7. Ut parcam auribus, rem fusius explicare non decet. Videatur *Bonfin. Tom.* 1. *Bann. cap.* 6. *num.* 54.

(e) *Multiplici pœna.*

Recensentur pœna Sacrorum Canonum in Clericos fornicarios.

OBservetur, vocare nos hoc loco Clerici fornicationem simplicem, quatenus nec adulterium, nec concubinatum, nec sacrilegium patrarit: veluti si Clericus in sacris ordinibus non sit constitutus.

Ad pœnas quod attinet; Eas jam esse arbitra-
16 rias Judici Ecclesiastico, docet Anacletus *Lib* 5. *Decretal. Tit. XVI.* §. 3. *n.* 58. Ea ratione; Quia diversitas pœnarum, quas Jus præscribit, dat optionem Episcopo, *cap. de causis* 9. *de off. del. Clericatus Inst. Jur. Can. Lib.* 4. *Tit.* 8. *Bellett. de pœnis Clericor.* §. 2. *n.* 4.

Olim variæ erant pœnæ ad refrænandam Clericorum immunditiam impositæ.

Si Clericus ob tale scelus divina relinqueret officia, Diaboli operibus inserviens, beneficio privabatur, *can. eos* 18. *dist.* 81. *cap. sicut cap. si autē de vit & honest Cler.*

Si Clericus ad faminę tabernaculum accessisset, deponebatur, *can. Clericus* 20. *dist.* 81.

Si Clericus interdicta ancillarum suarum consortia repeteret, pro tempore ad pœnitentiam relegabatur, Concilii Toletanum IV. *in can. quidam dist.* 81.

Si quilibet in ordine Ecclesiastico provectus, ob hoc flagitium, de quo agitur, indignum ordinibus se præbuerit, & deponi debet, & locus, ubi peccata lugeat providentia Episcopi deputandus; Ità Eugenius Papa *in can. Sacerdos* 7 *dist.* 81.

Si idem castris Ecclesiæ adscriptus, post primam, secundam, & tertiam monitionem, cum fœmina de qua fornicationis est suspectus, inveniatur fabulari, excommunicatur, *cap. si quisquā* 2. *de cohab. Cler.*

Si in sacris sit constitutus, in pœnam hujus turpitudinis, proprio gradu decidet, nec in choro psallentium manebit, nec portionem aliquam assequetur de rebus Ecclesiæ, *Alexander II. in can. si quis amodo* 16. *dist.* 81. consonat *textui in can. si quis* 57. *eod. dist.*

Si pariter de Clericis in sacris constitutis agatur, qui in crimine fornicationis jaceant, his Gregor. VII. introitum prohibet Ecclesiæ, *can. si qui sunt* 15. *dist.* 81. Gregorius IX. suspendit eos ab officio *in cap. ult. de cohab. Cler.*

Si adhuc sermo sit de Clericis majori gradu insignitis, quum se hoc flagitio contaminarint; pœna erit vel carcer, vel exilium, *can. attendendum* 17. *q.* 4. ut ex hoc textu, Anacletus *Lib.* 3. *Tit.* 2. *Decret.* §. 2. *n.* 48.

Si Concilii Tridentini saluberrima spectetur provisio; Sancta Synodus *sess.* 25. *cap.* 14. *de ref. form.* ità statuit .. Prohibet sancta Synodus, qui- .. buscumque Clericis, ne concubinas, aut alias .. mulieres, de quibus possit haberi suspicio in .. domo, vel extra detinere, aut cum iis ullam .. consuetudinem habere audeant: alioquin pœnis .. a Sacris Canonibus, vel statutis Ecclesiarum .. impositis puniantur. Quod si a Superioribus .. moniti ab iis se non abstinuerint: tertia parte .. fructuum obventionum, ac proventuum bene- .. ficiorum suorum quorumcumque, & pensio- .. num ipso facto sint privati. Tùm Concilium addit, quod si perseveret Clericus in crimine post secundam monitionem, suspendetur a Beneficii administratione. Quod si ita suspensus perseveret; tunc beneficio privatur, & inhabilitatem incurrit. Si detegatur adhuc incorrigibilis additur excommunicatio. Non beneficiatus, carceri mancipatur, suspenditur ab ordine, inhabilitatem incurrit, aliisque pœnis Canonum afficitur. Hactenus Concilium.

Additur ab Angelo de delictis *Par.* 1. *cap.* 28, 17
n. 14. Quod textus *in can. Presbyter dist.* 82. quatenus Clerico fornicario pœnam imponit privationis, hodie non procedit, sed locum obtinet pœna pecuniaria ex *Grillando de pœna omnif. coitus* §. 8. *num.* 3.

(f) *Eutychianus.*

Pœna in laicos fornicarios, olim erat publica pœnitentia. Exponitur textus in can. adulteri 32. *quæst.* 7.

IN laicos fornicantes, Canonica Jura, ut reverten- 18
tantur ad cor, Deoque reconcilientur, quem delinquendo offenderint, exarmata non sunt. Pœnitentiam publicam imponunt, quàm describit Tertullianus *Lib de Pœnit. cap.* 9. ibi .. Exomolo- .. gesis est, qua delictum Domino nostrum con- .. fitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus .. satisfactio confessione disponitur, confessione

.. pœni-

.. pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. .. Itaque exomologesis prosternendi, & humilificandi hominis disciplina est, conversationē injungens misericordiæ illicem. De ipso quoque .. habitu atque victu mandat, sacco & cineri .. incubare, corpus sordibus obscurare, animum .. mœroribus deiicere, (& infra;) Cæterùm pastum, & potum pura nosse non ventris scilicet .. sed animæ causa; plerumque verò jejuniis preces alere .. ingemiscere, lacrymari, & mugire .. dies noctesque ad Dominum Deum tuum, .. Presbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari; .. omnibus fratribus legationes deprecationis suæ .. injungere. Hæc fornicationis olim expiatio; de qua Eutychianus Papa *in can. prædicandi* 17. *causa* 22. *q.* 1. dum ait .. Qui nosse debent, talem .. de perjurio pœnitentiam imponi debere, qualem & de adulterio, & de fornicatione &c. Vide obsecro, an secundum veterem disciplinam ubiret fornicator impunitus; Adulterium vincit fornicationem, *can. adulterii* 11. *caus.* 32 *q.* 7. 19 .. ibi: Adulterii malum vincit fornicationem. Et tamen Eutychianus ait, fornicatori talem esse pœnitentiam imponendam, qualem adultero. Ratio habetur *in can. non solum* 15. *causa* 32. *q.* 7. his verbis: *Inter cætera septem vitia vitium fornicationis maximū scelus est, can. idolatria* 28. *q.* 1.

Idem tamen Tertullianus in hæresim postea lapsus, erroremque Montani prosequutus, librū *de Pudicitia* scripsit, in quo cum fornicatio culmen criminum exaggeretur, lapsis denegandam veniā omni ope demonstrare conatur. Fatetur tamen, *cap.* 1. *ejusdem libri* Catholicā Ecclesiam lapsis in hoc crimen veniā indulgere, his verbis .. Audio .. etiam, edictum esse propositum & quidem peremptoriū; Pontifex scilicet Maximus, Episcopus Episcoporum, dicit: Ego, & mœchiæ, & .. fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto. Egregiè ad hunc locum. Pamelius *num.* 5. - Benè .. habet: & annotatu dignum; Quod etiam in .. hæresi constitutus, & adversùs Ecclesiam scribens, Pontificem Romanū Episcopum Episcoporum nuncupet. Montanus autem tempore Commodi Imperatoris, & Sotheri Papæ suum virus evomuit *anno* 187. damnaturque *in can. quidam* 24. *q.* 3. Tertullianus autem, cum a Victore Papa Episcopatum Carthaginis obtinere non potuisset, Montani ad partes accessit, & in Zephyrinum Pontificem præclamatum *de Pudicitia* librum exaravit. Vide *supra hoc Libro Tit. IV. Diff. VI. n.* 77 & vide *can. miror de pœnit dist.* 1.

En expositum textū *ind. can adulterii* 32. *q.* 7.

(g) *Contingit.*

DISSERTATIO II.

Tolerantur ad majora mala vitanda mulieres addictæ turpitudini, non permittuntur; Ideoque pœnis variis obnoxiæ sunt. An inter pœnas annumeretur, quod meretrix incapax sit Juris patronatus?

20 HOc consultius existimatum est in omni ferè benè constituta Republica ad majora mala vitanda, ut mulieres tolerarentur, quæ prostituti pudoris nundinationem facerent.

Solon, ut ab adulteriis removeretur juventus coemptas ejusmodi turpes fœminas Athenis prostituit primus, Alexand. ab Alexandro *Libro* 4. *cap.* 1. *pag.* 562.

Romæ etiam, & in Italia passim toleratum hoc malum fuisse, ad prospiciendum gravioribus delictis, constat ex, *L. Ancillarum in fine ff. de pet. hared.* ibi .. Sed & pensiones, quæ ex locationibus prædiorum urbanorum perceptæ sunt, .. venient, licèt a lupanario perceptæ sint. Nam .. & in multorum honestorum virorum prædiis .. lupanaria exercentur. De quibus Juvenalis *sat.* 4. *Libro* 2. *vers.* 121.

Intravit calidum veteri centone lupanar & vers. 131.

Fada lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

Rationem tradit Cornelius Tacitus Libro 2. Annalium ibi .. Nam Vistilia Prætoria familia .. genita, licentiam stupri apud Ædiles vulgaverat, more inter veteres recepto, qui satis .. pœnarum adversus impudicas in ipsa professione flagitii credebant. Elegans hic Taciti locus; unde liquet cuivis fœminæ licitum, ex quadam tolerantia, fuisse, vulgare corpus, modò apud Ædiles id profiteretur; qua professione jure cedebat, & dignitate matronali, & ornamentis; censebaturque inter togatas; constat ex Suetonio *in Tiberium Neronem cap.* 35. ibi .. Fœminæ famosæ, ut ad evitandas legum pœnas, jure ac .. dignitate matronali exsolverentur, lenocinium .. profiteri cæperant. Resumit Lipsius ad laudatum locum Taciti .. Ut ergo ibi lenocinium .. profitebantur, ad amittendū Jus matronarum: .. sic hic stuprum, eodem fine. Ædiles autem non Censores, adhibebantur ad hanc improbam professionem; eo quòd Ædilibus cura fuit, fornicum, popinarum, eorumque locorum, in quibus nec honor, nec decus colitur. *Seneca de Vita beata cap.* 7. .. Virtutem in Templo invenies, in .. foro in Curia, pro muris stantem, pulverulentam, coloratam, callosas habentem manus: .. Voluptatem latitantem sæpius, ac tenebras captantem, circa balnea, ac sudatoria, ac loca .. Ædilem non metuentia. Ad rem Martialis *Libro V. Epigr ult.*

Arcana modo raptus e popina
Ædilem rogat udus aleator.

Udus, ideſt vino madens. Et idem *Lib.* 15. *Ep.* 1.

Nec timet Ædilem moto spectare frutillo.

Ædiles enim animadvertebant in aleatores extra saturnaliorū dies; de quibus Suetonius *in Augusto cap.* 75. quæ saturnalia *hilara* vocat Cicero *Lib.* 5. *ad Attic. Epist* 20. ibi: *Hilara sanè Saturnalia*. Quæ item saturnalia in Decembrē mensem incidebant, ut patet ex Horatio *Libro* 2. *sat.* 7. *vers.* 4. - - - - - - - *age, libertate Decembri*

Quando ità majores voluerunt, utere: narra.
Pars hominum vitiis gaudet constanter, & urget.
Propositum.

Passimque de Ædilibus Justinus Libro XXI. scribit: *Dionysium apud Ædiles, adversus lenones jurgari solitum*. Itaque infamium ejusmodi mulierum nomina in tabulis aduotata servabant Ædiles; Et si quàm extra numerum vulgantem se reperissent, mulctabant. Livius *Lib.* 10. ibi: *Eo anno Q. Fabius Gurges Consulis filius* (is autem tunc Ædilis) *aliquot Matronas ad populum stupri damnatas pecunia mulctavit, non tantum pecunia, sed & exilio*. Idem Livius *Libro XXV.* „ Vilius Tapullus, & M. Fundanius Ædiles ple„ bis, aliquot Matronas apud populum probri „ accusarunt, quasdam ex eis damnatas in exi„ lium egerunt. Et hoc, ut puto, respexit Papinianus *in L. mater* 10. *ff. ad L. Jul. de adult.* §. *ult.* ibi „ Mulier, quæ evitandæ pœnæ adulterii „ gratia, lenocinium fecit, aut operas suas scenæ „ locavit, adulterii accusari, damnarique Sena„ tusconsulto potest.

Summa hæc esto; quod in Urbe Roma omnium gentium cultissima, lupanaria impunè, ne quid deterius contingeret, existebant, ex quibus, teste Dione *Cassio Libro LIX.* Cajus Caligula pecuniã colligebat. Cumque nomen eę fœminæ proprium assumerent in ipsa professione coram Ædilibus. Plautus in Pœnulo actu 5. Scæna 3. *Versu* 20.

Namque hodie earum mutarentur nomina facerentque indignum genere quæstum corpore.

Earum nomina in fronte Cellæ pendebant, Tertullian. *ubi supra*, ibi: *Nomen etiam pependit in fronte*. Quæ lupanaria vocat Tertullianus *Lib.* 3. *ad uxorem*, constitoria libidinum publicarum. Et de his perditæ nequitiæ fœminis sunt textus *in L. minus* 4. *Cod. de Episcop. aud. in L. item* 15. §. *si quis virgines* 15. *ff. de injur. L. si qua illustris Cod. ad Sen. conf. Orfit. L. si quis cum sciret ff. pro empt. L. si verò non remunerandi* §. *adolescens ff. mandati*, L. 1. §. *quod si meretrix ff. de cond. ob turpem caus.*

In Pontica Cumana, eadem tolerantia Strabo *Libro XII.* sic scribens de ea civitate „ Multæ ibi „ sunt mulieres corpore quæstum facientes, plerę„ que sacræ; Nam urbs hæc quasi parva quædam „ Corinthus, de qua urbe. *A. Hirtius de bello Alexandrino pag.* 674 Videndus ad hunc locum Strabonis intelligendum *Polid. Virg. de invent. rer. Libro* 3. *cap.* 17.

Et ne longius faciam, enumerat aliarum Nationum conniventiam *Ricciul. de Person. in stat. reprobato Libro* 2. *cap.* 6. *n.* 2.

Non hinc tamen inferendum est, si cæno se immergere, & contaminare, qui pravis sunt de-
21 cepti voluptatibus, non dubitant, si pudorem ab icere mulieres infelices ferendum fuit; Idcirco id licerè quasi permissum. Aliud est tolerare, aliud permittere, ut nos obiter expositimus *Lib.* 1. *Tit.* 1. *Dissert. un. sub n.* 35. *Romaguer. ad Conciol. Rubr.* 40. *n.* 10. *Scannarol. de visit. carcer. Lib.* 1. §. 3. *cap.* 4. *n.* 19. Toleratur, quod esset punibile *can. ex ratione* §. *unde de ætate, & qual. can. tu bonus* 23. *q.* 4. *can. ecce inquiunt ibid. can. qui, quis ibid. can. quàm magnum ibid. can. tres personas ibid. can. hæc autem in fine ibid.* Toleratur quod ignoscitur, sed non præcipitur; quia non est sinè vitio, quod ignoscitur; sic habetur in *can. nervi in fine dist.* 12. Ignoscitur tamen ad majora mala vitanda, *can. duo mala dist.* 12. ideòque severitate pœnarum abstinetur, ut sic adulteria, incestus, & alia luxuriæ crimina compescantur, ut ait *Covarr. P.* 1. *de spon. al. cap.* 4. *sub n.* 9. Hæc ratio est lupanaria tolerandi. Permissio verò nulla prorsus; si permissionis verbum pro approbatione sumatur. Approbatur enim quod justum, sanctum, pium, rationabile sit, *cap.* 2. §. *nos autem de summa Trinit. &* §. *si quis igitur can. cum dilectus* 3. §. *dictus de consuet. can. ecclesiasticarum dist. XL.* quare permittere idem sonat etiam, ac concedere, *can. omnis* 4. *dist.* 3. notat ex hoc textu Salas de *Legib. quæst. XCII. tract. XIV. disput.* 3. *sect.* 4. *n.* 15. Conceditur autem quod bonis moribus non repugnat, *can. denique* in fine *dist.* 4. ibi „ Vinum „ quoque ita bibere permittitur, ut ebrietatem „ omnimò fugiamus. Non inficior aliter etiam accipi *permittendi* verbum; prout habetur in *can. hac ratione* 32. *q.* 1. ibi „ Aliud est enim „ præcipere, aliud permittere; Quod enim per„ mittimus nolentes præcipimus, quia mala ho„ minum voluntates ad plenum prohibere non „ possumus, ex qua verborum serie dilucet ibidem *permittere*, idem esse, ac *tolerare* seu permittere *tolerando*, non permittere *concedendo*. Notat *glossa in can. omnis dist.* 4 Aliter etiam, & quidem subtilius verbum *permittere* accipitur; prout in L. *legis virtus ff. de Legib.* ibi Modestinus *Legis virtus est imperare, vetare, permittere, punire*. Quid ceusemus hoc loci permissionis verbo significari? Egregiè *Anton. Faber in Rational.* ad eum textum. Lex ait, permissa indultum quoddam est, cum sit ejus usus circeres illas, quæ alioquin fieri non possent, nisi permitterentur; nec quod fieri non possint, incausa est prohibitio, sed non permissio. Nulla enim prohibitione opus, ubi sufficit non permissio. Ità *Faber ubi supra*.

Tolerantur ergo solum scorta hæc diobolaria, & non puniri, tàm in forò laicali, quàm Ecclesiastico, ait *Raynald. Observat. Criminal. Lib.* 1. *ad cap.* 1. *supplet.* 5. *n.* 230. nisi adsit alia qualitas 22
ex. g. violentiæ, stupri, incestus; vel temporis quod Romæ dicitur *vacantiarum Concil. Provinc. Florent. cum Rubr. Tit. de adult. et stupris cap.* 1.

Nec tamen, ut in Titulo nostro asserimus, huic turpitudini mulieres addictæ prorsus abeunt impunitæ.

Primò mulieres meritriciæ fœditati addictæ inter viles, & abjectas personas annumerantur *Ezechielis cap.* 16. *ibi plenamque ignominia*, L. *si ea qua* 22. *Cod. ad L. Jul. de adult.* unde infertur 23
prostitutam meretricio more legum nexibus, & auxilio destitui, *Matth. a Sanz. de Re crim. controv.* 50. ex illo textu Clarius id constat ex L. *Paconius* 3. *ff. si a Parente quis man. sit* ibi: *Paconius ait si turpes personas veluti meretricem &c.*

Hinc

Hinc ſequitur, eaſdem infamia juris, & facti notari, text. in *L. Athletas* 4. §. *ait Prætor ff. de his, qui not. inf.* ibi: *Quæſtum facientia*, juncta *L. palam* §. *non ſolum*, & §. *lenocinium ff. de rit. nupt. Amaja in* L. *un. Cod. de infam. Lib.* 10. *num.* 9. confirmat *text. in* L. 2. *Cod. de Dignit. Lib. XII.* ibi .. Quos ſcelus, aut vitæ turpitudo .. inquinat, & ex hoc textu *Aloyſ Rice. in Praxi deciſ.* 165. *n.* 87. - Quamobrem *Concil. Mediolan.* 1. *Part.* 2. *Tit. de meretrie.* ſtatuit, id mulierum genus aliquo ſpeciali amictu, ab honeſtis fœminis eſſe diſcernendum. Quod generatim in uſu ponendum, ait *Gratianus diſcept.* 962. *num.* 19. & proviſum id fuit Florentiæ edicto emanato *die* 11. & 28. *April. anno* 1511. & *die* 3. *Mart. anno* 1557. *Sabell. in Pract. verbo meretrici n.* 17. & 25. Sed idem in ſumma §. *meretrix, ſub n.* 9. hæc ait .. De quo Florentiæ extant plura banni- .. menta, licèt non ſerventur. Et idem obſervat *Bruneman. in Cod. ad L.* 4. *Cod. de Epiſcop. aud.* n 4. Et quamvis hoc a Jure communi diſpoſitum cenſeat *Matth. & Sanz ubi ſupra n.* 19. *ex L. mimæ Cod. de Epiſc. aud.* tamen ea lex potius contrarium evincit, ſolû enim vetat eas quæ ludibrio ſui corporis quæſtum faciunt, geſtare habitum Virginum Deo dicatarum; Ergo aliæ veſtes conceduntur, ut benè ratiocinatur *Ægid. de privil. honeſt. art. IX. de meretr. n.* 15. Quicquid contra cenſoerit *Toloſan. Lib.* 10. *Synt. cap.* 2. *n.* 38.

Secunda pœna eſt, quod filia meretrix amittat jura ſuitatis, poſſitque a Patre exhæredari, *textus in L. ſi filiam* 10. *Cod. de inof. teſt.* ibi .. Si filiam .. tuam, eo quod turpiter, & cum flagitioſa fœ- .. ditate vivit; a ſucceſſione tua excludendam .. putes &c. confirmat *text. in* §. *cauſas verſ. ſi alicui Auth. ut cum de appell.* ut ex hoc textu *Gratian. cap.* 112. *n.* 31. - Et textus in *L.* 3. §. *emancipatus ff. de bon. poſ. contra tab.* ut ex hoc textu, & ſimilibus *Vaſquez de ſucceſ. creat. in* L. *quoniam Lib.* 1. §. 10. *Cod. de inoff. teſt. Covarr. in cap. Rayn. de teſtam. init. n.* 15. *Sanchez de matr. Libro* 4. *diſp.* 24. *n.* 5. 6. 7.

Tertia pœna eſt nobilitatis jactura, *L. Senatoris filia* 47. *ff. de ritu nupt.* ibi Paulus .. Nec enim .. honos ei ſervatur, quæ ſe in tantum fœdus de .. duxit, & ex hoc textu *Antunez de donat. reg. Libro* 2. *cap.* 17. *n.* 51.

Quarta pœna eſt jure Codicis, privatio rerû donatarum, quæ revocantur, *L.* 1. *Cod. de natur. Lib.* ibi .. Fiſcus noſter invadat donatas, vel com- .. mendatas res, & ita ex hoc textu *Toloſanus in Synt. Lib.* 10. *cap.* 2. *n.* 17. cum nempe ſoboles deeſt donanti, aut frater, aut ſoror, vel alter proximus. Et ut clariùs percipiatur ea lex; cum dicit fœminam hanc tormentis ſubiici, hoc ſignificatur, quod ubi neget ab amaſio acquiſiviſſe, tormentis ſubiicitur exquirendæ veritatis cauſa, ſic textum accipit *Auguſt. Barboſa ibid. num.* 8. diſertèque notat idem Toloſanus, ex eo textu correctam fuiſſe *L. affectionis ff. de donat.* Nil refraganre textu in *L.* 2. & *L. herculem Cod. de cond. ob turpem cauſ.* Nam datum repeti ex turpi gore non poteſt ab ipſo turpiter dante, cum non audiatur allegans propriam turpitudinem, *L. tranſactione finita Cod. de tranſ.* Aliis tamen proximioribus dantis id licet, conſert textus in *L. ſi quis cum ſcivet ff. pro emptore*, & *in L. ſi verò remunerandi* §. *adoleſcens ff. mand. in L. fratres Cod. de in off. teſt. Covar. in regula peccatum de reg. jur. in* 6. *in* 2. *parte* §. 2. *Menoch. de Arbitr. caſu* 535. *n.* 23. & 24.

Quinta pœna eſt, ut meretrix e vicinia poſsit expelli honeſtarum perſonarum, *L. ſi qua Cod. de ſpectac. Lib.* 11. ibi .. Neque umquam poſthac .. licèat in loco honeſto inhoneſtas adnotare per- .. ſonas, ut ex hoc textu, & ex *L. centra publicam Cod. de re mil. Lib.* 12. & ex *L. non aliter ff. de uſu, & hab.* & ex *L. ſi pendente ff. de uſufructu Raynald. Obſervat. Crimin. Libro* 3. *cap.* 28. §. 1. *n.* 60. quem ſequuntur *Pacion. de locat. cap.* 10. *n.* 95. latè *Menoch. de Arbitrar. caſu* 535. *n.* 16. *Auguſtin. Barboſa in cap. propter ſterilitatem* §. *verum n.* 37. *de locat.* Ex ratione textus elegantiſſimi in *auth. de lenonibus*, & *Ciceronis Lib.* 2. *de finib.* dum ait .. Meretricem in matronarû cæ- .. tum inducere, perinde eſſe, ac ſi quis volu- .. ptatem in virtutum conſilium adducat. Quo circa Romæ proſtrabant meretrices extra urbis mœnia, unde ſubmœnianæ dictæ *Martial. Lib.* 8. *ep.*

Submœnianas canet inter uxores.

Sexta pœna; quod hæ inhoneſtæ mulieres pro civili debito trudi in carcerem poſſunt, quaſi exciderint privilegio, quod extat *in Auth. hodie Cod. de cuſtod. reor.* & hoc deducit *Matth. & Sanz. de re crim. controv.* 59. *n.* 23. ex textu *in Auth. de reſſit. & ea, qua parit* §. *ult.* an rectè, admodum dubito; ſed ſequitur eam ſententiam *Farin. quæſt.* 23. *n.* 55.

Septima pœna; quod mulier ſuo pudori non parcens a teſtimonio ferendo repellitur, *L.* 3. §. *Lege Julia ff. de teſtib.* ibi .. Propter notam, & .. infamiâ vitæ ſuæ admitendi non ſunt ad teſti- .. monii fidem, *Farinac. q.* 56. *n.* 358.

Octava pœna; quod meretrici bona interdicuntur, daturque Curator tamquam furioſo, *text. in L. & mulieri* 15. *ff. de Cur. fur. dan.* ibi Paulus: .. Et mulieri, quæ luxuriosè vivit, bonis interdici .. poteſt. Quæ verba ſic accipit *Cujac. Lib.* 3. *Sent. Paul. Tit.* 4. *de teſtam.* - inquiens: *Meritrici bonis interdicitur*. Unde videtur inferre Cujacius, quod ubi bonis ſit interdictû, hæc mulier teſtamentum condere non poſſit; cum Paulus eam ſententiam ſub Titulo de teſtamentis poſuerit. Planèque prodigus non teſtatur, *L. is, cui Lege* 18. *ff. qui teſtam. facere poſ.* valere tamen prodigi teſtamentum ad pias cauſas, defendit *Bruneman ad eam Legem n.* 3. & teſtandi facultatem non habere tales impudicas mulieres *ex Conſt. Leon. X. & Clem. VII.* tradit de Luca *de teſtam. diſc.* 37. atque, fundamentû ejuſmodi Conſtitutiones habere *in dicta L. & mulieri ff. Curat. fur.* Contrarium tamen, quod immò tales impudicæ mulieres capaces ſint condendi teſtamenti, tradit *Riccul. in tract. de meretr. Lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 7.

Videndus *Urſaia Inſt. Crimin. Lib. 2. Tit. 7. n. 63.*

Nona pœna eſt, ut publicè expoſita lupanari ſi moriatur, quamvis ſigna præſtiterit doloris, adhuc privetur Eccleſiaſtica ſepultura, latè oſtendimus *Lib. 2. Tit. XXVI. n. 54.* addo nunc *Samuel de ſepult. tract. 2. contr. 7. Concluſ. VI.* qui hoc probat ex textu *in can. qui recedunt 26. quæſt. 5. Barboſ. de Parocho cap. 26. n. 13.*

An verò addenda hæc quoque pœna ſit ſupra
24 enumeratis; ut talis impudica mulier acquirere jus patronatus non poſsit; altercationis eſt apud noſtros; ob textum *in cap. infamis de Reg. Jur. in 6.* cui repugnare videtur textus *in cap. cum ſaculum*, & ibi DD. de Jure *patr. & in can. non eſt putanda, & ibi Gloſſa verbo illicitis 1. q. 1.*

25 Fidenter tamen hoc tenendum, per has turpes fœminas acquiri jus patronatus.

Sic ſtatuit *Rocebut de Curte de Jure Patr. verbo competens ex n. 3. Card. Paleott. in tract. de ſpur. q. 61. Riccius in Praxi deciſ. 166. per tot. Antunez de donat. Reg. Lib. 3. cap. 28. n. 20. Lambert. 1. parte n. 1. art. 2. q. 7. n. 40.*

Præmitto, fœminas capaces eſſe juris patronatus, *cap. fin. de conceſ. Prab. cap. ex literis 7. de Jure patr. cap. licèt de major. & ob. can. cum dilectiſſima 12. q. 2. can. ſi poſt 23. q. 4. cap. ſignificavit de reſer.* Doctiſſimus Pithonius *Tom. 1. diſcept. 14. n. 19. Loth. de re benef. Lib. 2. q. 11. n. 69. Vivian de Jure Patron. deciſ. 697. n. 1.*

Aſſertio probatur *ex can. pia mentis in fine 16. q. 7.* ibi .. Omni Chriſtiano debetur, & in *can. frigentius ibid*, ibi .. Qui chriſtianis omni.. bus in commune debetur, ex quibus locis, ait Rochus de Curte *ubi ſupra* evidenter probari, quod omnis Chriſtianus capax eſt Juris patronatus; ergo & meretrix, quàm nemo dixerit, ob culpam ſtatumque damnationis. non amplius eſſe Chriſtianam, licèt ut Chriſtianam ſe non gerat.

Item hæc traditio ex eo convaleſcit, quia ſpurius licèt ſit infamis, *can. ſi gens 56. diſt. can. conjunctiones 35. q. 2.* adhuc tamen capax eſt juris patronatus, *cap. nobis de Jure patr.* ut ex hoc *textu Antunez ubi ſupra n. 25. Lambertin. 1. parte Lib. 1. art. 17. q. 7. verſ. quæro 13. Gigas de penſ. q. 2. n. 2.* ergo &c.

Nec non robur addit Theoremati noſtro favor Eccleſiæ, ut ſic unuſquiſque, etiã meretrix ad fundationẽ Eccleſiæ inviretur, *can. pia 16. q. 7.* latè hoc oſtendimus *Lib. 2. Tit. 33.* ſicque ratiocinatur *Roeb. de Curte ubi ſupra ſub n. 4.* qui utitur argumento textus in L. *qui exceptionem in princ. ff. de cond. ind. & L. ſi quis, nec cauſam ff. ſi cert. pet.*

Non obſtat I. Quod Jus patronatus ſit jus honorificum, *can. pia mentis 16. q. 7.* ad quem
26 textum plura diximus *Lib. 2. Tit. XX. Diſſ. IV. ſub n. 30.* Infamibus autem, ut ſunt meretrices aditus ad honores obſtructus omninò eſt, *cap. infamis de Reg. Jur. in 6.*

Nam reſpondet Riccius *ubi ſupra num. 92.* prævalere favorem Eccleſiæ. Quod & cenſuit Rochus de Curte *ubi ſupra n. 5.*

Non obſtat II. textus *in can. non eſt putanda 1. quæſt. 1.*

Reſpondetur eleemoſinam ex illicitè quæſitis fieri non poſſe, quoties dominium eorum non acquiritur; hæc ſenſus eſt objecti textus: at in meretrice aliud dicendum eſt, quæ utcumque illicitè quærat, licitè tamen retinet, L. 4. §. *ſed quod meretrici ff. de condict. ob turpem cauſ.*

Non obſtat III. auctoritas Deuteron. *cap. 22.* ibi *Non offeras mercedem proſtibuli.*

Reſpondet Lambertin. ubi ſupra *n. 14.* eam auctoritatem ſic exaudiendam fore, ut turpis impudicitia ſua mulier accedere ad altare non debeat; prout ſic intelligitur, quod eſt *in can. immolans in princ. 14. q. 5.* Idque ex ratione *textus in can. miror 17. q. 4.* ibi .. Oblatio vero domus .. tuæ a Clericis ne ſuſcipiatur indixi: donec pe.. tacta pro auſibus, vel errore a me definita tibi .. pœnitentia, (& infra) dignum offeras Sacri.. ficium Deo. Oblatio ergo non recipitur; eleemoſina rectè fit, ut probat *Gloſſa in can. immolans in fine 14. q. 5.*

Non obſtat IV. Quod Jus patronatus ſit conceſſum laicis ex privilegio *cap. 3. de Jure patr.* meretrix autem privilegio exuitur, ob vilitatem qua dedecorata fuit, L. *qua adulterium in fine Cod. de Cad. cap. 2. de Apoſtb. cap. 1. de vita, & honeſt. Cler. in 6.* ibi: *Illam ignominioſam.*

Recurrit reſponſio tradita ad primam difficultatem, quàm profert *Antunez ubi ſupra n. 24. ergo textus in L. qui exceptionem ff. de cond. indeb. . .*

Quæ tamen omnia, ſic temperat Lambertinus *ſupra citatus Paulus de Cittadin. de Jure Patron. 3. Parte q. 14. §. prima cauſa*, ut dum luxoriosè ea mulier vivit, nec reſipiſcit, exercitium Juris Patronatus non habeat, *Antunez ubi ſupra n. 24.* Unde infertur, quod

Undecima pœna, cui obnoxia eſt mulier turpitudine vitæ contaminata eſt, ut etsi habeat Jus 27
patronatus, illud tamen exercere non poſsit præſentando Clericum ad beneficium vacans, *Vivian. de Jure Patron. Lib. 2. cap. 7. n. 54.*

(b) *Inſurgunt.*

DISSERTATIO III.

De ſtupri delicto agitur. De panis Juris Civilis, itemque de panis a Jure Canonico ſtatutis. Agitur etiam de ſtupro, cum moniali; Et an ſit locus præventioni?

REcenſendæ jam ſunt pœnæ conſtitutæ adverſus 28
eos, qui ſtupri delictum admittunt.

De pœnis a Jure Civili impoſitis plures occurrunt *textus in §. item, lex Julia 4. Inſt. de publ. Jud. in L. 1. §. qui puero ff. de extraord. crim. L. 1. §. perſuadere ff. de ſervo corrupto L. ult. in fine Cod. de ſent. paſ. L. 7. ff. ad, L. Jul. de adult. L. libertum ff. de ritu nupt. Novella de mulieribus, quæ ſe ſervis propr. junx. Paul. 2. ſent. Tit. de*

nupt.

nupt. L. 2. & 6. *Cod. ad* L. *Jul. de vi publ.* L. *hos auferre* §. *omnibus ff. de accuſ.* L. 20. *Cod. ad* L. *Jul. de ad.* L. 2. *Cod. ad* L. *Cornel. de ſicar.* L. 1. §. *ult. ff. eod.* L. *itaque ff. ad* L. *Aquil. D. Auguſt.* L. 1. *de liber. arbitrio*, quem citat *Cuiac. Libro* 5. *ſent. Paul. Tit.* 23. L. *ſi quis aliquid ff. de pan.* L. *fin. Cod. commun. de manum. Auth. ut non luxur contra natur* L. *conſenſu Cod. de repud.* Quæ quidem Jura publicam vindictam reſpiciunt; quam Canones non excludunt. Pichardus *Manud. ad Praxim Int. S. n.* 127. *Sabellus in Praxi* Etruſco idiomate edita *in* §. *ſtupro n.* 5. in pœna, quam conſtituunt in reos hujus criminis.

Pœna igitur extat in *cap.* 1. & 2. *de adult. &* 29 *ſtupro*. Ex quibus hæc ſumma ſivè aſſertio deducitur .. Stuprans virginem debet eam in uxo-.. rem ducere; aut dotare.

Hæc aſſertio ſic eſt intelligenda; quod in arbitrio ipſius ſtupratoris, non autem in poteſtate Judicis poſitum ſit alterutrum eligere. *Coſta. Tom.* 1. *de facti ſcient. & ignor. cent.* 2. *diſt.* 12. *n.* 16. Inſuper, quod hæc aſſertio procedat ubi civiliter agatur in ſtupratorem; ſecus eſt ſi criminaliter, tunc enim pœnis Juris Civilis, locus eſt *Berlichius Par.* 4. *Concl. Practicab. Concl.* 38. *n.* 7. & 8. inter quas pœnas, an ſit adhibenda; quæ extat in L. 1. §. *qui puero ff. ad* L. *Jul. de adult.* vel ea ſit correcta *in* §. *item Lex Julia inſt. de publ. iud.* videndus *Matth. a Sanz de Re Crim. Tit. de adult. contr.* 57. *Facbin. Libro.* 9. *cap.* 101. *Theſaur. q.* 57. *n.* 6. Ultra hęc, puellę competit quinquennium ad accuſandum, & inſtandum, L. *mariti* §. *praterea ff. de ad.* pro implemento diſpoſitionis textus *in cap.* 1. *et* 2. *de ad. & ſtupro*; ut docet *Raynald. Lib.* 2. *Obſervat. Crimin cap* 23. §. 1. 2. *et* 3. *n.* 184. Sed neque hoc omittendum ad uberiorem expoſitionem, quod quamvis *in cap.* 1. *de adult. & ſtupro*, ſic dicatur: *Dotabit eam, & habebit uxorem*; Nihilominus ex obſervantia invaluit, dictionem illam copulativam reſolvi in alternativam, *Theſaur. deciſ.* 3. *n.* 3. *Coler. deciſ.* 30 176. *n.* 87. *Part.* 1. *Faber in Cod. definit. V. Tit. ad* L. *Jul. de adult. Baſilico Crim. deciſ.* 15. *n.* 9. *Tboro vot. deciſ.* 66. *n.* 33. *Par.* 2. & alii id ſtatuentes, apud *Raynald. Lib* 2. *obſerv. cap.* 23. §. 1. 2. & 3. Quod ſi implementum ſtupratam ducendi, 31 veluti morte ſtuprantis, ſequi non valeat. Adhuc tamen pœna viget dotationis, *Rot. in Aven. dotat. ven.* 2. *Maij* 1687. coram Beninucaſa, ut ex hac *deciſ. Sabellus Tomo* 2. *cap.* 5. *in add.* Hinc Pater filii ſtuprantis dotis hujuſce nomine tenetur; imò & partui alimenta præſtabit ut deciſum refert *Ant. Faber. in Cod Lib.* 4. *Tit. IX defin.* 3. *textus in can. ſi quis* 30. *cauſ.* 27. *q.* 1. Qui enim ex filio naſcuntur liberi, avo paterno ſunt oneri, L. *pen. ff. de agnoſc. & al. liber.* confert textus *in cap. cum haberet in fine de eo, qui duxit in matr.* Nec, quia procreatus ex injuſtis nuptiis ſub patris poteſtate non eſt; quidquam obſtat; nam jus alendi liberos, nil commune habet cum patria poteſtate, L. 5. §. 1. & 2. *ff. eod.* Novella 89. *quib. mod. natur. cap.* 12. §. *ſi quis autem* 6. Et quia videtur contrarius textus *in Auth. ex complexu Cod. de inceſt. nupt.* prævalet æquitas canonica *in dicto cap. cum haberet*, per quam ille textus jam vim non habet. Hinc etiam ſequitur; Quod cum nequeat Clericus ſacris ordinibus ini- 32 tiatus ſtupratam a ſe ducere, eam dotare tenebitur, *Panormit. deciſ.* 28. *n.* 28. & inſuper arbitraria pœna mulctabitur, vel pecuniaria, vel depoſitionis, vel ſuſpenſionis; ut eſt *in cad. deciſ. n.* 26. Imò etiam ſi Clericus ſit ſolis minoribus ordinibus inſignitus, ſtupratam a ſe ducere non cogitur, *Theſaur. de Pan. Parte* 2. *cap.* 1. *verſ. limita* 2. *ex Abbate in cap.* 1. & 3. *de adult.* eiſdem tamen erit pœnis obnoxius.

Quoad hanc alternativam, ſententia recepta eſt, textus *in cap.* 1. & 2. *de ad. & ſt.* non procedere niſi in caſu ſtupti ſimplicis, ideſt ſine 33 prævia fide matrimonii ſeu ſponſalium; ut extat declaratio Sacræ Congregationis in noſtro Titulo adducta. Ex ratione Rotæ poſt *de Lucam Lib.* 6. *deciſ.* 41. *n.* 6. Nam ideò contenta eſſe debet puella implemento fidei ſibi datæ; quia plus debito exigi non poteſt, §. *ſi quis autem*, §. *ſi quis aliud Inſt. de act.* Et quia antè Concilium Tridentinum ejuſmodi matrimonia valebant, *cap. it, qui fidem de ſponſ.* ergo nec erat ex præſumptione delictum, nec ergo pœnæ locus erat, L. *ejus, qui ff. ſi certi pet. Tond. quaſt. benef. P.* 3. *cap.* 184. *Sanchez de matr. Lib.* 1. *diſp.* 61. *Ciarlin. contr.* 174. *n.* 76. & *ſeq.* Ad rem pertinet textus *in can. lex illa* §. *cum ergo* 36. *q.* 1. ſic ibi Gratianus .. Stu-.. prum autem propriè Virginum eſt illicita de-.. floratio: quando videlicet non præcedenti con-.. jugali factione utriuſque voluntate Virgo cor-.. rumpitur. Quod ſi contingat non poſſe ſtupratorem puellam ducere; tunc non effugiet dotandæ juſdem obligationem, *Rota poſt De Lucam Lib.* 6. *deciſ.* 47. *n.* 3. *Theſaur. deciſ.* 3. *n.* 2. *Rota coram Penia deciſ.* 74. *Theſaur. quaſt. forenſ.* 97. *n.* 1. & *ſeq. De Luca de dote diſc.* 170. *n.* 2.

Pœna altera in ſtupratorem monialis extat in *can. ſi quis rapuerit* 30. *cauſ.* 27. *q.* 1. & *in can. ſi quis monacharum ibid.* quos textus expendit 34 Sperellus *deciſ.* 137. *per tot* Qui narrat in foro Eccleſiæ ejuſmodi ſtupratorem ad triremes fuiſſe damnatum ex ejus voto *n.* 45. Imò etsi hoc delictum cum moniali videatur mixti fori, ut Oſaſcus putat articulo ad partes diſcuſſo *deciſ.* 103. quod tamen non placet Tonduto de prævent. *Part.* 2. *cap.* 29. *n.* 14. Qui ſic loquitur: *Prout* 35 *etiam tenet Oſaſc. deciſ.* 103. *&c* .. Quamvis hoc .. caſu, ratione loci, & perſonæ verius exiſti-.. mem, cognitionem hujus criminis ſpectare ad .. Judicem Eccleſiaſticum, prout ego aliàs vidi .. in facti contingentia non ſemel obſervari. Si Judex laicus prævenuiſſet puniendo citra mortem, de qua pœna *in Auth. de Sanctiſſ. Epiſc.* §. *ſed.* Adhuc Judex Eccleſiaſticus præventus non cenſetur, quoad pœnas Eccleſiaſticas, poteritque ejuſmodi reum excommunicare *Alciat. in cap. perniciosa n.* 17. *de off. ordin.* Narrarque idē Sperellus ubi ſupra *ſub n.* 48. quod ſub *Paulo V.* quidam

de

de Bellis a Gubernatore Urbis Aſsiſii ob ſtuprum cum moniali capite truncatus fuit; Sruprata verò detruſa fuit in monaſterio convertirarum, quod a lure non abhorret, textus *in can. ſi quis Sacerdos 30. q. 1. in can. omnes quos ead. C. & quaſt.*

(i) *Hiſce pœnis.*

DISSERTATIO IV.

De inceſtus delicto tractatur; Ejuſdemque panis. Diſtinguitur Clericus inceſtuoſus, a laico tale delictum patrante. Et ſingillatim pœna Canonum omnes in inceſtuoſos recenſentur.

36 QUale ſit crimen, & quàm atrox, inceſtus, declarat textus *in can. adulterii 32. q. 7. in can. lex §. 1. cauſa 36. q. 2. in can. de inceſtis 35. q. 3. Concil. Aurelianenſe 3. cap. 10. Concil. Epaunenſe cap. 30. Concil. Turon. 1. cap. 22. Concil. Agathen. cap. 61. Papinian. in L. ſi adulterium §. ſtuprum ff. ad L. Jul. de adult.* Et ideò *nefas* dicitur *Levit. cap* 20. ſcelus nefandum vocat textus *in can. inceſtuoſi 35. quaſt. 8.*

37 Ideò crimen hoc reſervatum ut plurimum eſt Epiſcopis, ut in Concilio *Mediol. 1. S. Caroli Part. 2. Tit. qua pertinent ad Sacram. Pœnit.* & reſervatum noſcitur in Synodo Piſana anni 1708. edita ab Illuſtriſſimo, ac Reverendiſsimo; doctiſſimoque Præſule Piſanæ Eccleſiæ *D. Franciſco Roſinio in 2. caſu pag. 139. & 140.* ubi eruditiſſimè, ut ſolet, facinus hoc execrandum deſcribit, exprobatque.

Quali coercendus ſit pœna inceſtus, ſi quæritur; cum diſtinctione procedendum, hoc pacto.

38 Si ſit Clericus, qui inceſtum admiſerit, deponitur, & beneficio privatur, *arg. text. in can. ſi quis 10. & ſeq. diſt. 81.* juncto textu *in can. adulterii 11. cauſ. 32. q. 7.* clarior textus *in cap. penult. de purg. vulg.* quem ad hoc expendit *Corvin. Aphor. Juris Can. Lib. 4. Tit. XIX.* At hoc ita intelligendum, ut depoſitio iſthæc ſolum verbalis eſſe debeat non verò degradario, ut ex textu *in cap. non debet 10. cauſa 30. q. 4.* probat *Theſaur. de Panis Part. 2. cap. 3. n. 2.* Nam quæ

39 crimina merentur degradationem realem, tria ſunt, crimen hereſis, crimen falſi in literis Apoſtolicis commiſſi, crimen conſpirationis contra proprium Epiſcopũ, *cap. ad abolendam, cap. excommunicamus de hæret. cap. ad falſariorum de crim. falſi, can. ſi quis Sacerdotum 11. quaſt. 1.* Ergo inceſtus, & alia delicta verbalem ſolum degradationem merentur, ut ſic rariocinando Barboſa exponit *alleg. 110. n. 10. & 11.* Itemque pœnam depoſitionis incurrit Sacerdos ſe commiſcens cum filia ſpirituali, quam ex baptiſmo levavit, vel quam tenuit in confirmatone, vel commatrem. vel illius matrẽ agnoſcens, *arg. can. omnes 8. & can. ſi quis 9. cauſ. 30. q. 1.* Vel etiam ſi cum filia ſpirituali confeſtionis rem habuerit, *dicto can. ſi quis, & can. non debet 10. ead. cauſ. & quæſt.* Videatur *Pignatel. Tom. 1. conſ. 116.* qui ſtatuit non ſolum ob carnalem cognationem commatris, Sacerdorem deponi, ſed etiam ergaſtulo mancipari, & *Riec. deciſ. 369. P. 4. Urſaja Inſt. Crim. Lib. 3. Tit. V. n. 129. 130.* Conſtitutio verò Sixti V. 54. ſtatuens pœnam mortis in inceſtuoſos primi gradus, de qua *Farinac. quaſt. 149. n. 108. & Bell quaſt. 116. n. 18.* vim ſolum habet in terris Eccleſiæ; Imò nec amplius in uſu eſſe eandem Conſtitutionẽ, narrat *Aman. de del. Tit. IV. §. VI. Inceſtus n. 16.*

Si ſit laicus inceſtuoſus, in eum locum habet 40
excõmunicatio ferendæ ſententiæ ſi abſque figura matrimonii; latæ ſententiæ ſi ſub figura matrimonii, ſic procedit textus *in can. de his 35. q. 13. et in Clement. unica de conſanguinitate, & affin.* ut benè diſtinguit *Theſaur. de pœn. Part. 2. cap. 3. Sanchez de matr. Lib. 7. diſp. 48. n. 5. & 6.* Item inceſtum committens cum conſanguineis ſuę uxoris, vel ſui mariti privatur ipſo facto jure petendi debitum, *cap. 1. de eo, qui cognov. conſang ux.* Recentiori jure *Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 4.* hæc privatio reſtricta eſt ad inceſtum cum conſanguineis in primo, vel ſecundo gradu, & extat Sacræ *Congreg. declaratio* apud Sanchez *Lib. 9. diſp. 27. n. 14.* Et ab hac pœna Epiſcopum diſpenſare poſſe tradit Barboſa *alleg. 37. n. 12.* Item inceſtuoſus laicus prohibetur in pœnam cum qualibet nubere poſt mortem conjugis, *can ſi quis cum matre 33. q. 2. cap. literis 12. in fine de præſumpt. cap. 1. & 2. de eo, qui cognov. conſ. Sanchez Lib. 7. de matr. diſp. 15. n. 6. & 7.* ſed hodie hæc pœna exolevit *Theſaur. de pœn. Part. 2. cap. 3. num. 5. Sanchez Lib. 8. diſp. 25. Anaclet. ad Tit. de adult. Decret. Lib. 5. Tit. XVI. §. 3. n. 72.* Quamquam ſtylus ſacræ Pœnitentiariæ hanc pœnam obſervari velit, *Garzias de Benef Part. 8. cap. 3. num. 35. Sanchez ubi ſupra dicta diſp. 25. n. 8.* Et extat *Beeve Urbani VIII.* de quo idem *Theſaur. ubi ſupra Suarez de cenſur. diſp. 4. ſect 2. n. 22.* Alia inſuper pœna coercetur laicus inceſtuoſus, nempe infamiæ textus *in can. conſanguinorum 3. quaſt. 4. can. conjunctiones 35. quaſt. 2.* Et plures putant ad talem infamiam requiri ſententiam Judicis condemnatoriam, *Conrad. de Inceſt. nupt. n. 13. Menoch. de Arbitr. Libro 2. caſu 502. num. 54.* Sufficere tamen declaratoriam, defendit *Amano de delict. Tit. 4. §. 6. Inceſtus.* Ex quo ſequitur inceſtuoſum effici irregularem, *Turrecrem. in can. nec eam 35. quaſt. 2 num. 3. Farinac. quaſt. 149. num. 136. Sayr. de Cenſur. Libro 7. cap. 12.* Tandem liberi ex inceſtuoſis complexibus orti, non cenſentur legitimi, nec parentibus ſuccedunt, *can. un. 35. q. 7.* ut ex hoc textu *Corvin. Lib. 4. Aphoriſm. Jur. Can. Tit. XIX.*

(l) *In raptores.*

DISSERTATIO V.

Recenſentur pœna Canonum in raptores. An pœnæ temporales impoſitæ in L. un. C. de raptu irrogari queant per Judicem Eccleſiaſticum.

En

EN insigne discrimen inter Canones, & Leges, quoad raptum. Canones eum raptorem non 41
putant, qui sibi desponsatã, invitis parentibus abduxit; textus *in cap. cum causã, de raptor.* ibi Lucius III. ibi .. Raptus dicitur admitti ubi nihil antè .. de nuptiis agitur; iste raptor dici non debet, cũ .. habuerit mulieris assensum, & prius eam .. desponsaverit, licèt parentes fortitam reclamaverint. At raptor est Jure Civili, invitis 42
consanguineis aut tutoribus rapiens, L. *raptores un. vers. ne igitur Cod. de raptu virg.* notat hanc differentiam *Corvin. in Aphorism. Jur. Can. Lib 4. Tit. XX. §. raptus.* Rationem discriminis profert optimam *Sinistrar. de Ameno de del. & pan. §. 7. raptus n. 5. & 6.* Quia Lex Canonica in materia Sacramenti matrimonii unicè attendenda; dum statuit matrimonio non obesse dissensum patentum, si tamen fœmina consenserit, vel antè, vel post raptum; nec circa hoc aliquid innovavit Tridentinum *sess. 24. cap. 6. de ref matr.* Sed hoc statuit, invalidum forè matrimonium, si fœmina posita non fuerit in loco tuto, ubi liberè in matrimonium consentiat. At Jus Civile intentum potissimè extitit in coercenda raptorum malitia, tam perniciosa quieti Rerum publicarum; Ita 43
Sinistrar. de Ameno dicto n. 5. 6. & 7. Temperat igitur Lex Canonica rigorem Juris Civilis quoad rem spiritualem, nempè circa validitatem matrimonii.

Ad pœnas quod attinet - Invalidum est, inter 44
raptorem, & raptam matrimonium, dum simul sint, *Concil. Trid. sess 24. de matr. reform. cap. 6.* Secus si liberè consenserint separati ad invicem. Item rapta de manu raptoris eripienda est. et.ã si ad Ecclesiam confugerit, Concil.ũ Aurelianense *in can. de raptoribus 3. 36. quæst. 1.* ibi .. Si ad Ecclesiam raptor cum rapta confugerit &c. statim .. liberetur de potestate raptoris. Quibus verbis significatur; quod raptores cum rapta, confugientes ad Ecclesiam illius immunitate non gaudeant, Guttires *Practic. Lib. 3. q 5* Soares *de rel. Tom. 1. Lib. 3. cap. 11. n. 17. Farinac. de immun. Eccl. n. 88.* & consonare videtur textus in *Auth. de mand. Princ. §. neque autem.*

Item tenetur raptor raptam dotare decenter, 45
sivè eam ducat in uxorem, sivè non. *Tridentinum sess. 24. de reform. matr. cap 6.* ibi .. Teneatur .. præterea raptor mulierem raptam, sivè eam .. uxorem duxerit, sivè non duxerit, decenter at .. bitrio Judicis dotare Hæc tamen obligatio dotis incipit, obstringitque, post sententiam Judicis, *Valer. Reginald. Lib. 22. n. 31. vers. de dotatione,* quem refert *Barbosa ad dictũ locum Concilii n. 14.* & arbitrio judicis dotem taxandam tradit Lantia *in Epitome Canonum* verbo raptor.

Nec non raptor est ipso jure excommunicatus, 46
ut expressè sanxit *Concil. Trident. ubi supra;* quod etiam prisco Jure dispositum invenias *in can. cos 36. q. 2. in can. si quis, in can. nullus, in can. de puellis Concil. Calcedon. cap 27. Concil. Regiatisin. cap. 10. Concil. Roman. sub Zacharia cap. 7. Concil. Aurelian. 3. cap. 16. Concil. Arausican. 1. cap. 27. Concil. Vormat. 1. cap. 27.* Hæc autem excommunicatio nullum Judicis actum desiderat. Nonnulli hanc excommunicationem Pontifici esse reservatam, asserunerunt, ut *Manuel 1. Tomo summa 2. edit. cap. 213. n. 7.* Verùm hoc falsum est, *Thesaur. de pan & P. 2. cap. 2. §. raptus* Nam nil tale habetur in Concilio, itaque deest reservatio, *cap. nuper vers. in 2. de sent. excom.*

Raptor quoque infamis efficitur, omniumque dignitatum incapax, *Trident. ubi supra.* Huic tamen pœnę locus non est, sine prævia sententia 47
Judicis, ut latè ostendit Augustinus Barbosa ad *Concil. Trident. ubi supra n. 13.*

Olim pœnitentia publica raptor flagitium suũ expiabat, *can. si autem 36. q. 2.* ibi Concilium 48
Meldense: *Et is qui pœnitentiam publicam egerit;* at hæc pœna in usu non est, & ejus loco pœna imponitur pecuniaria, *Sinistrar. de Ameno de delictis Tit. IV. §. 7. n. 32.*

Si Clericus raptum admiserit Calcedonense Concilium in eum statuit depositionem, *cap. 27. in can. eos, qui rapiunt 36. q. 2.* At hęc quoque 49
pœna in pecuniariam hodie commutatur. Idem *Sinistrar. de Ameno ubi supra.*

Cum verò in L. *un. Cod.* de raptu pœnæ plures existant constitutæ. Eas Canones non corrigunt 50
Sinistrar. de Ameno de delict. ubi supra n. 8.

Sulum cadere difficultas potest, an pœnę temporales imponi possint per Ecclesiasticos Judices?

Planeque si raptus sequutus sit ex alia causa, 51
quàm matrimonii contrahendi, pœnis Concilii Tridentin. locum non esse plures tuentur, *Sanchez de matrim. Lib. 7. cap. 13. n. 4. Regin. in Praxi fori panit. Lib. 31. n. 163.* excommunicationi infamiæ inhabilitationi ad dignitates; ex declaratione Em. Card nilium, in quam tamen mendum irrepsisse ex transcriptione, putat *Raynald. Observ. Crim. cap. 22. §. XI. n. 96. & 97.*

Ad difficultatẽ antea promotam, quod attinet 52
ultra excommunicationem, Judicem Ecclesiasti cum imponere posse alias pœnas, si prævenerit, putat *Chartar. decis. crim. 77. n. 36. Anastas. Germon. in Paratit. Tit. de pan. n. 6. Fermos. in cap. cum non ab homine q. 40. n. 5. de Jud. Bordon. in Praxi Crim. cap. 6. n. 119. Panimoll. decis. 17.*

Et probari posse videtur, ex textu in *cap. 2. de adult. in can. attendendum 17. q. 4. in can. contra Idolorum 26. quæst. 5. can. 6. de pœn. dist. 1. can. si quis 36. quæst. 2. can. de puellis 36. quæst. 2.*

Neque obstat textus *in cap. Clericis in cap. pœn. ne Clerici vel Mon.* ubi pœna capitalis ad Ecclesia 53
sticum Judicem non pertinet, quæ tamen inter alias pœnas statuitur in *dicta L un. Cod. de raptu.*

Respondetur admittendo, quod hęc pœna aliena sit ab Ecclesiastica jurisdictione, & eam pœnę cognitionem remittet Judex Ecclesiasticus ad Curiam laicalem, *cap. 4. de raptor. cap. fin. ne Cler. vel Monachi.*

(m) *Illud*

(m) *Illud.*

In ſodomia crimen ſeverè procedunt Canones. Enumerantur pœnæ in hoc infandum ſcelus conſtitutæ.

54 IN Laicos infandum ſcelus patrantes, quo polluta fœdateque civitates tremendo Dei Judicio conflagarunt, decernitur, a Sacris Canonibus excommunicatio, *cap. Clerici 4. de exceſſ. Prælat.* quæ tamen eſt ferendæ ſententiæ Decernitur infamia, *can. infamis 3. q. 7.* Decernitur facultas uxori a Viro ſic flagitioſo recedendi *arg. textus in can. omnes 32. q. 7.*

In Clericos privatio beneficii ſtatuitur, & degradatio, *cap. Clerici 4. de exceſſ. Prælat.* Item exilium perpetuum *Gregor. 1. Libro 8. Epiſt. 5. & 25.* Item *in cap. Clerici* pœna ponitur detruſionis in monaſterio.

Sanctus Pius V. Bulla *Horrendi anni 1568. §. 3.* ſic ſtatuit .. Omnes, & quoſcumque Presbyteros, 55
.. & alios clericos ſæculares, & regulares cujuſcũ-
.. que gradus, & dignitatis tàm dirum nefas exer-
.. centes omni privilegio clericali, omnique officio,
.. dignitate, & beneficio Eccleſiaſtico præſentis
.. Canonis auctoritate privamus; Ità ut per Judi-
.. cem Eccleſiaſticũ degradati, poteſtati ſæculari
.. tradantur, qui de eis illud idem capiat ſuppli-
.. cium, quod in laicos hoc in vitio devolutos,
.. legitimis reperitur ſanctionibus conſtitutum.

Pro cujus Bullæ expoſitione videndus *Raynald. anno 123. Novar. in ſumma Bull. Barboſa in cap. Clerici 4. de exceſſ. Prælat.* qui antè ſententiam Judicis has pœnas non incutti exiſtimant.

DE CRIMINE FALSI.

TITULUS X.

JUſtitiæ concors, comeſque inſeparabilis ad bonum publicum, Veritas eſt. Veritatis hæc indoles, & natura, ut nuda ſit, ſimplex, candida, conſtans, invicta; a fuco, fraude, verſutiis, ſimulatione, mendacio, deceptionibus alieniſſima. Hæc niſi colatur ab hominibus in dictis, factiſque Legum erit contemptus, maximoque Civitates, ac Reſpublicæ afficientur detrimento. Obſervantiæ igitur veritatis inter Chriſtianos conſultum voluere Canones pluribus pœnis inſectantes, falſi crimen deteſtabile committentes.

Et ut multiplex, & varium eſt hoc ſcelus; ſic ne labefactetur Chriſtianæ Reip. ſtatus, ad refrænandam perditorum hominum audaciam; Canones variis invigilant pœnis.

Contingit falſum committi, vel circa hominem, vel circa res, vel circa ſcripturam.

Circa hominem, quoties ſit teſtis falſidicus, *cap. falſidicus de crim. falſi*, vel falſum crimen Clerico opponatur, *can. ſi quis Epiſcopum 2. q. 3.* vel quis abſque dominorum mandato Literas Apoſtolicas impetret, *cap. nonnulli §. ſunt, & alii de Reſcrip.* vel quoties fœtus alterius, ut proprius, ſupponatur, *L. 1. L. 10. Cod. ad L. Cornel. de falſis.*

Circa res; ſi quis juſtas menſuras, & pondera mutare præſumpſerit, *cap. ut menſuræ 2. de empt. & vend.* ſi quis auro, argentoque (*a*) alchimito ſophiſtica tranſmutatione confecto, monetam efficiat; quod animadverſione percelli jubet *Joan. XXII. in Extravag. cap. un. Tit. de crim. falſi.*

Si quis

Si quis Principis (*b*) ſigillum imitatus, eodem ſit uſus ad decipiendum, *cap. ad audientiam de crim. falsi*. Si quis duobus in ſolidum rem diverſis contractibus vendat, *L. qui duobus ff. ad L. Cor. de falſ.* Item ſi quis ad judicandum pecuniam acceperit, *can. non licèt 72. cauſ. 11. q. 3.*

Circa ſcripturam, quùm reſcriptum Apoſtolicæ Sedis aliquo ex ijs modis vitiatur, quos recenſet, *Innoc. III. in cap. licèt de crim. falsi*; Quùm a falſario abſentium nomina tamquam præſentium ſcribuntur, *cap. quanto 5. de bis, quæ fiunt a major. parte*. Quùm in Judicio falsi Canones, Legeſque allegantur, *L. ult. ff. ad L. Cornel. de falſ.* Quùm quis inſtrumenta ſupprimit, & adverſariis tradit, *can. ſi quis 3. cauſ. 12. q. 2.* Quùm falſo inſcriptos impiorum libros tamquam ſacros ad fidelium corruptionem quis publicaverit, *can. 59. Apoſtol.* Item cum ex urbe veniens ubi nulla peſtis ſuſpicio ſchedulam confingit in fidem ſui diſceſſus ex regione incolumi.

Triplex hoc flagitium circa hominem, res, & ſcripturam, habemus ſingillatim deſcriptum ab ipſis canonum ſanctionibus. At quibus nam pœnis coercetur?

En pœnas falſi, circa hominem, Teſtis falſidicus excommunicatur, *can. 20. cauſa 24. q. 3.* infamis eſt, *can. ſi quis convictus 22. q. 5.* officio, & honore deponitur, in carcere, quamdiù vixerit, detinetur, *can. ſi quis Epiſcopus 3. diſt. 50.* aut in Monaſterium detruditur, cujus loco hodie ſucceſſit ad triremes damnatio, *Fagnanus in cap. cum non de Judic. n. 104.* Opponens falſum crimen eſt pariter excommunicatus, *can. ſi quis Epiſcopum 2. q. 3.* Impetrans literas abſque Dominorum (*c*) mandato, ultra earum invaliditatem, ut falſarius punitur, *cap. 28. §. ſunt de reſcript.* pœna Judici arbitraria, *de Ameno tract. de delictis Tit. VI. §. 1. num. 25.* Falſum partum (*d*) ſupponens morte afficitur, *L. 1. Cod. ad L. Corn. de falſ.* Hodie pœna eſt arbitraria, *Angel. de delict. Parte 1. cap. 95. n. 12.*

En quoque pœnas falſi circa res. Fraudans menſuras, aut pondera, ultra pœnam falſi, annonæque fraudatæ, triginta diebus in pane, & aqua pœnitentiam (*e*) aget *cap. 2. de empt.* Aurum argentumque alchimicum vendens, vel dans in ſolutum, tantundem veri auri argentique in publicum inferat, diſtribuendum pauperibus, ſit infamis, & ſi ſit Clericus ulterius beneficiis privetur, & ad alia obtinenda ſit inhabilis. Has tamen pœnas non eſſe uſu receptas, tradit *Theſaur. de pœnis Part. 2. verbo falſum cap. 2. in fine*. Sigillum Principis imitatus, qui eo ad decipiendum utitur; ſi Clericus ſit, degradatus ſtigmate (*f*) aliquo in fronte inuritur, in exilium ejicitur, juratque ſe numquam reverſurum. Rem duobus in ſolidum vendens, falſi pariter coercetur, non tamen pœna ordinaria, ſed (*g*) mitiori. Judex munus (*b*) accipiens ſuſpenſus eſt per annum ab officio, & interim divinis ſe immiſcens ſit irregularis, ita ut ejus diſ-

penſatio ſit Pontifici reſervata, teneaturque receptum reddere pauperibus, *cap.* 1. §. *ſi quis autem de ſent. & re jud. in* 6.

En tandem pœnas falsi, circa ſcripturam. Finge falſatas Literas Apoſtolicas uno ex ſeptem modis, expreſſo *in cap. licèt de crim. falſi.* Falſarius cenſura excommunicationis ligatur Papæ reſervata, *cap.* 7. *hoc Tit. & Bulla Cœnæ* §. 6. officiis, & beneficiis privatur perpetuò, & degradatus traditur Curiæ Sæculari plectendus *dicto cap.* 7. & ſi delinquens laicus fuerit, eſt excommunicatus, *dicto cap.* 7. Finge, eum, qui tenetur cum aliorum conſilio procedere, in monimentis rerum geſtarum nomen abſentium inſerere, perinde, ac ſi præſentes extiterint; hic falſarius eſt, & quod geſtũ eſt in pœnã invalidum, *dicto cap. quanto de his, quæ fiunt &c.* & depoſitioni locus, *cap.* 10. *de Jud. Caniſ. in ſumma Lib.* 3. *Tit. XIX.* § 5. Finge aliquem falſis uti legibus, punitur exilio, *L. ult. ff ad L. Cornel. de falſis*, quod aquæ, & ignis interdictioni ſucceſsit, *L.* 2. §. 1. *ff. de Pœn.* Finge aliquem documenta, quibus Eccleſiæ poſſeſſio firmatur, ſupprimere, aut adverſariis tradere; eum, ait Agathenſe Concilium *in can.* 33. *cauſ.* 12. *q.* 2. communione privandum. Finge falſo inſcriptos impiorum libros publicari; qui id fuerit auſus, deponitur *ex can.* 59. *Apoſtol.* Finge aliquem, dum peſtis quibuſdam in regionibus graſſatur, ſchedulam per ſe ſcribere, unde conſtet ſe ex incolumi regione profectum; Hic tamen, ut falſarius punitur (*i*) licèt ex loco nullo morbo infecto, venerit.

SUMMARIUM.

1 *Monetam cudere, eſt de Regalibus.*
2 *Cur res nummaria ſpectet ad jus majeſtatis?*
3 *Interpretatio* Extravag. un. de crimine falſi.
4 *De arte aurum argentumque conficiendi.*
5 *Argumenta Alchymiſtarum.*
6 *Reprobat artem Alchimiæ Joann. XXII.*
7 *Ex veriori ſententia non eſt impoſſibile, ut ars aſſequatur auri argentivè productionem.*
8 *Rationes Joann. XXII. reprobantis Alchimiam.*
9 *Aliquando Alchimia permittitur; ſt in quo ſenſu?*
10 *Expoſitio Concilii Anchirenſis.*
11 *Quo falſo ſigillo utuntur falſarij ſunt.*
12 *Sigillum argumentatum Imperii, et juriſdictionis.*
13 *De his ſigillis ſunt textus quamplures Juris Canonici.*
14 *Quid Bulla, quid Breve?*
15 *De Annulo Piſcatoris*
16 *De Sigilli uſu plures ſunt textus Juris Civilis.*
17 *Sigillum inſtrumentis magnum robur impertit.*
18 *Scriptura ſigillo publico munita cenſetur inſtrumentum publicum.*
19 *Sigillũ Principis qui imitatur, falſi crimen patrat.*
20 *Falſi crimen ob impetratum reſcriptum nomine alterius, ſine alterius illius mandato.*
21 *Rationes traduntur cur hoc crimen ſit falſi.*
22 *Cautelæ occurritur.*
23 *Textus in cap. nonnulli* 6. *ſunt, & alii de Reſcriptis uſu abrogatus.*
24 *De partu ſuppoſito.*
25 *Eſt hoc crimen falſi.*
26 *Hiſtoricis exemplis res illuſtratur.*
27 *Quæ nam Leges partum ſuppoſitum improbent?*
28 *Canones quoque partum ſuppoſitum improbant.*
29 *Exponitur textus in cap. officii de punit.*
30 *Quid remedii ſit ex parte mulieris, quæ partum ſuppoſuit?*
31 *Remedium diverſum, ne famina, quæ partum ſuppoſuit, animæ jacturam faciat.*
32 *De fraudante menſuras.*
33 *Pœna textus in cap. ut menſura de emptione, & venditione; an ſit in uſu.*
34 *De ſtigmate quo falſarius inuritur.*
35 *Singulariter obſervat Rugnion, in tractatu de Legibus abrogatis ſtygma abiiſſe in deſuetudinem.*
36 *Duobus rem vendere unam eandemque falſi crimen eſt.*
37 *Quæ nam pœna imponenda vendenti eandem rem duobus.*
38 *Res vendita Eccl. ſine traditione Eccl. acquiritur.*
39 *Judex per ſordes judicans falſarius eſt.*
40 *Tempore peſtis ſi appareat falſũ eſſe fidem diſceſſus a loco ſine peſte, tunc falſi committitur.*

EXPLI-

EXPLICATIONES.

(a) *Alchimito.*

DISSERTATIO I.

De auro argentoque alchimito. Alchimiſta reprehendantur a Jure Canonico in Extravaganti ſpondent de crimine falſi. *Latè hic textus exponitur.*

1 ESt de Regalibus, & quidem majoribus ſpectantibus ad jus ſupremi Dominij monetas cudere, eiſque valorem tribuere, *cap. un. Lib. 4. Feud. Tit. 56.* ibi: *Monetę cap. quanto de Jurejur. Covarr. de numiſm. cap. 8. n. 1. Peregrin. de Jure Fiſci Lib. 1. Tit. 1. num. 25. Morla in Empor. Jur. Part. 1. Tit. 2. quæſt. 24. n. 4. Maſtrill. de Magiſt. Lib. 3. cap. 10. n. 139. Camill. Borellus in Tract. de Præſt. Reg. Catbol. cap. 11.*

Hoc jus tam proprium majeſtatis, ut explicaretur in acclamationibus Principum. Ælius Lampridius in Severo, ibi: *Monetę nomen Antonino redderetur*. Idemque Lampridius, hæc addit: .. Antonino ad Imperium evecto, ſtatim apud .. Antiochiam moneta Antonini nomine percuſſa. Ideoque majeſtas læditur, ſi quis privatim cudat monetam, *L. ſi quis 2. Cod. de falſa moneta*. Et Herodianus in Commodo, ibi .. Commodus Pe.. rennium familiarem ſuum pœna capitis affecit, .. quod nummos publicos ſua imagine ſignaſſet. Ad formam faciemque Cæſarum in moneris impreſſam jure majeſtatis, refertur locus Juvenalis Satyra XIV.

Cum ſit cauſa mali tantis & diſcriminis hujus.
Conciſum argentum in titulos faciéſque minutas.

2 Ratio cur res nummaria ſpectet ad jus majeſtatis a *Bodino* traditur *Libro VI. de Rep. cap. 3.* Novitas enim monetę cujuſque arbitrio relicta, maximum commercio detrimentũ affertet. Debet enim nummus menſura eſſe, ad quam omnia commenſurantur, *Paulus in L. origo, ff. de contr. emptione Beſold. in diſcurſ. politico de ærario publico cap. 6. pag. 150.* mutata autem arbitrio cujuſque rerum menſura, vel turbata omnia mutari, ac turbari neceſſe foret. Hinc nemo quantum in bonis haberet conſtituere poſſet. Incerta forent pacta, circa rerum alienationes, prout etiam exponitur in Novella Leonis LII. *Tit. ut tam veterũ Princip. quàm recent. numiſmata*. Quamobrem de certa monetę norma tàm utili Reip. cum Marcus Prætor pro roſtris edictum publicaſſet .. Ea res, .. ſi quæris magno illi honori fuit: omnibus vicis .. ſtatuæ factæ ſunt, ut narrat Cicero *Lib. 3. de off.*

Paſſim verò de hoc jure penes Principem loquuntur Leges, *L. ſi quis 1. Cod de fal a mon. L. ſolidos Cod. de vet. numiſm. pot. L. univerſas Cod. eod. L. quintus 29. §. ſi autem ff. de aur. et arg. leg.* & Canones *in cap. quanto §. ſi verò de Jur. et in Extravag. un. de crim. falſi. Joann. XXII.* 3 Ad quam Extravagantem interpretandam, omnia hactenus prolata ſunt, ut viam facilem, nulliſque impeditam ſalebris ſterneremus.

En igitur verba textus in Extravaganti *ſpondent Joan. XXII. cap. un. Tit. de crimine falſi*.. Diſſi.. mulant falſitatem, ut tandem quod non eſt in .. rerum natura, eſſe verum aurum, vel argentũ .. ſophiſtica tranſmutatione confingant: eoque .. interdùm eorum temeritas damnata, & dam.. nanda progreditur, ut fidis metallis cudant .. publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non .. alias alchimitum fornacis ignem, vulgum .. ignorantem eludant &c.

Agitur in hac Extravaganti de Chryſopœia, quæ ars eſt aurum conficiendi, quàm Arabes *Alchimiã* vocant; Quæ tota occupata eſt in auro, 4 ex aliis metallis producendo, ut ſcribit *Torreblanca de magia Libro 2. cap. 4. n. 2. Teſtatus in exod. cap. 7.*

Contra hujus textus prohibitionem urgere videtur; Quod de vili metallo pretioſum reddens, 5 Reipublicæ potius proſpicere videtur, *L. perpenſa 2. Cod. de metall. Lib. XI.* ibi .. Quicumque me .. tallorum exercitium velit affluere labore pro.. prio, & ſibi & Reip. commoda comparat. Quem textum, ad hoc, adducit *Juan. Andreas ad Speculatorem Tit. de crim. falſi pag. 767. Parte 3.*

Accedit quod ars naturã æmulatur, *L. adoptio ff. de ad.* Cur igitur ars in efficiendo vero auro naturam nequeat imitari? An non ſuperioribus ſæculis hominum ſolertia uſum invenit tormentarii pulveris, quo effectus fulminum deprehenduntur? An non arte typographica, ab argento aurum ſeparatur? Non ergo natura ità videtur autum viceribus montium addixiſſe, ut quod natura gignit, ingenii vis non æquatur. Et quod naturæ opera, artificium edat, patet ex illis Dędali ſtatuis, huc illuc ſponte diſcurrentibus, ut eſt in *Menone* apud Platonem; patet ex Archiræ columba lignea, ſic librata auro ponderibuſque intus occluſis, ut medio aere ſuſpenſa volaret, *Gellius Lib. 10 noct. attic. cap. 12.* Patet ex illa ad mirabili Archimedis ſphæra vitrea, ſivè ænea ut putat Lactantius *Lib. 2. de orig. error. pag. 49.* quà ità mundi ſimilitudinem, & figuram machinatus eſt, ut aſtrorum ortus atque obitus, defectus Solis, & Lunæ, ſpheratum omnium ſyderumque converſiones rata ordinis conſtantia, orbis illedum vertitur exhiberet; quod poſtea imitatus fuit etiam Poſidonius ut ait, *Cicero Lib. 2. de natura Deor.* Quamobrem vim ignis commutare quod ſolidum ſit in ſpecies alias ſignificarunt Poetæ, dum finxerunt Vulcanum Jovi fulmen, Apollini, & Cupidini arcus, & ſagittas fabri-

caſſe, & tripodas divinatione nobiles, & Pandoram vernſtiſſimam ſimul, & perniciosiſſimam. Nec aliud ſibi voluerunt per aureum illud vellus, quàm auri faciendi rationem ſcripto comprehenſam ut *Suidas* arbitratur; Nec tantum auri copiam ſub Rege Salomone apprimè ſciente vires omnes herbarum, niſi lapidi Philoſophico Chimiſtarum Secta arbitratur tribuendam. Quis neget igitur vi ſulphuris, & Mercurii, igne operante, aurum confici poſſe?

His tamen nequaquam refragantibus recte Joannes XXII. *in dicta Extrav ſpondent Tit. de crim. falſi*. Alchimiſtas auri conficiendi, argentivè exercitium profitentes reprobat, pœniſque afficit.

6 Et pro ratione ejuſmodi Conſtitutionis, ſciendum non convenire inter Scriptores, quem ſenſum habeat ea lex Pontificia, pluresque recenſet interpretationes *Theſaurus de pœn. Part. 2. cap. 2. verbo falſatio*.

7 Mihi ſapienter admodum procedere videntur in hoc articulo Conimbricenſes *in Phyſic. Ariſtot. Libro 2. cap. 1. pag.* 324. Hoc primo ratum habent non eſſe impoſſibile, ut artis vi aurum confici valeat. Interim tamen dum veri auri conficiendi inventum certis experimentis non probant Chimiſtæ, noxia eorum ars, ac perniciosa judicatur, & nequaquam exercenda, *S. Thomas in ſumma verſ. Alchimia*, cujus argumenta profert *Jeron. de Zanet. de foro conſcientiæ n.* 131. Nam

8 in conſulto Principe materiam æream immiſcare cum auro, vel argento, non licet; *L. quicumque in minimas ff. ad L. Cornel. de falſ.* Et 2. *Cod. de falſa mon.* ut notat ad rem Albertus Brunus *de monet. augm. et diminut. in Prooem. n.* 14. Inſuper quia Leges periculis proſpiciunt, *cap. ubi periculum de elect. in 6.* Jam verò, per ſupra traditam Extravagantem *Joann. XXII.* obviam itur variis periculis, nam ubi experimentis minimè incertis, & dubiis, non conſtet artem hanc tantopere exoptatam inventam fuiſſe, fidendum non eſt verſutis hiſce homunculis ſuæ ignorantiæ conſciis; nam & ſe decipiunt, & alios, & fortunas ſuas, aliorumque dilapidant; Adde quod Dæmonis etiam fraudes intercurrunt, ut exponit *Torreblanca Lib. 2. de magia cap. 4. ſub. n.* 14. *Martin. del Rio Libro 1. diſq. magic. Libro 1. cap. 5. q. 1. Bodinus Lib. 3. Dæmon. cap. 3.* Licèt igitur auri productio viribus ingenii non ſit impoſſibilis, cum tamen adhuc neminem ſciamus verum aurum effeciſſe, ob periculà ſuper expenſa, & alia, quæ præcitati Doctores recenſent, juſtè emanavit ea edictalis Joannis XXII. conſtitutio.

Nec quæ pro ratione dubitandi adducta fuerunt, quidquam obſtant; ſolum enim evincunt hominis artificio productionem auri non eſſe impoſſibilem, pront etiam adnotavit *Anton. Mirandulan. n Libro XIX. ſingul. certam. ſect. 7.* qui ſic loquitur: *Dicimus veram eſſe Alchimiſtarum opinionem, quod aurum, poſſit fieri, & ab arte, & a natura*. Quod ultro admittimus, quatenus impoſſibile non eſt. At ars hæc prohibenda ſunt, niſi præceſſerit auri artificialis inventio minime dubia; jubendumque, ut perpetuis exularet temporibus, a Civitatibus, & cœtu Chriſtianorum, utpotè contra bonos mores. *Franciſcus Petrarcha de remed. utriuſq. fortunæ Lib. 1. Dialogo IX.* tum ne iſti nebulones, & impoſtores Dæmoni cultum præſtent, tum ne adulterinam monetam cudant, quod præcipuè reſpicitur in dicta Extravaganti; ut exponit eam textum *de Ameno de delictis, & pœnis Tit. VI. §. IV. n.* 8. id enim læſæ majeſtatis crimen eſt, *L. ſi quis Cod. de falſ. mon.* ut ex hoc textu *Carpzovius rer. crimin. P.* 1. *quæſt.* 42. *n.* 1. cum, ut initio hujus Diſſertationis oſtendi, monetam cudere ſit de Regalibus, *Bodin. de Rep. Lib.* 1. *cap.* 10. ſemperque prohibitum. Textus in *L. Lege Cornelia, & L. præcedente ff. ad L. Cornel. de falſis, & in L.* 1. *ff. ad L. Jul. pecul.* Et eſt ſimul crimen falſi, *L. qui falſum* 20. *ff. ad L. Corn. de falſ.* adeò ut pœnæ ignis ſit locus, *L.* 2. *Cod. de falſa moneta* Carpzovius *ubi ſupra n.* 31. Quod ſi ars hæc exerceretur ad faciendum aurum, & argentum fictitium, ad alios uſus, 9
veluti ad vaſa efformanda, quæ ſpecie ſua aurum argentumve repræſentent, hoc nequaquam interdictum, exiſtimatur, ut idem de Amæno; expenſis prædictam Extravagantem *Joan. XXII. tractatu de delictis* ſtatuit *Tit. VI. §. VI. num* 8. Ut docuit etiam Illuſtriſſimus Dominus meus *Louſſim in Banniments cap. X. n.* 10 *pag.* 12.

Sed opponi adhuc poteſt textus in *can. Epiſcopi* 12. *cauſa* 26. *q.* 5. adverſus Conimbricenſium expoſitionem ſuperius adductam, juxta quam impoſſibile eſt, ut aurum producti poſſit viribus ingenii; Nam ibi *Concilium Anchirenſe* 1. hæc habet. *Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt (omnia per ipſum facta ſunt.) ..* Qui ſquis ergo aliquid .. credit poſſe fieri, aut aliquam creaturam .. melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem, vel ſimilitudinem, .. niſi ab ipſo Creatore, qui omnia fecit, & per .. quem omnia facta ſunt, procul dubio infidelis eſt pagano deterior. En, quod ex Concilii verbis, declaratur transformatio rei creatæ in aliam ſpeciem, impoſſibilis.

Reſpondet Abbas Siculus *in cap. 2. de ſortilegiis* eum canonem Concilii Anchirenſis ſic intelligi, in noſtra hypotheſi, rem unam in aliam non tranſmutari: cum omnia metalla ab eodem fonte procedant, ſcilicet ſulphure, & argento vivo; quæ ſequitur *Fabian. de monte tract. de empt. quæſt. 5. §. 10. tu autem ſub n.* 8. inquiens, quod cum herbis, & lapidibus pretioſis, quibus inſunt multæ virtutes, una ſpecies metalli in aliam poteſt pretioſiorem inverti; at reperire omnia, quæ ſimul conflata mixtum aliud perficiant, hoc opus, hic labor eſt.

Cæterum germanus adducti canonis ſenſus hic eſt. Nam cum illuſiones Dæmonum velit Concilium e mentibus Chriſtianorum abſtergere præſertim mulierculârum, quæ credunt nocturnis horis equitare ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpatia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire. Ait propterea Concilium, quod tranſformationes

de

de una in aliam ſpeciem abſque Dei permiſſu, a Dæmone fieri non poſſunt; ut obſervat variis Sacræ Scripturæ locis expoſitis, *Auguſt. Barb. in dicto can. Epiſcopi* 12. *cauſa* 26. *q.* 5.

Qui uberius alia, ad demoſtrandam impoſſibilem hanc auri productionem arte hominis, deſiderat, adeat *Verrieell. quæſt. moral. & legal. Tractatu VII. Tit. de Alchimia quæſt.* 2. *ſect.* 1. *& ſeq.*

(*b*) *Sigillum.*

DISSERTATIO II.

De ſigillo, quo ſcriptura ſignantur. Quanta ejus vis. Plura ad Juris notitiam ex hiſtoriis traduntur.

11 PRavitas falſo uteris ſigillo, innoteſcet ex auctoritate, quàm ſigillum in ſe continet. Sigillum a gumentum eſt Imperii, & jutiſdictionis. Eoque ad fidem puhl cam faciendam utuntur Principes, tàm ſæculares, quàm Eccleſiaſtici, itemque Abbates Regulares, Capitula, & Collegia approbata, 12 *Gonzal. in cap.* 14. *de exceſſ. Prælat. comment. n.* 1. Hinc in Sacra Scriptura *Eſther cap.* 8. hæc habentur .. Scribite ergo Judæis, ſicuti vobis .. placet ex Regis nomine, ſignantes literas .. annullo meo. Et *Eſther cap* 3. Tulit ergo Rex .. annullũ quo utebatur de manu ſua, & dedit .. Aman filio Amadathi &c. Quis non videt per annuli ſignato n traditionem Amanam poteſtatẽ Regiam obtinuiſſe? Item *Libro* 3. *Regum cap.* 21. narratur Jezabelem Achabi Regis Samariæ uxorẽ, literas regio ſigillo obſignaſſe, quibus Naboth ad mortem damnabatur, ibi .. Scripſit itaque literas, .. ex nomine Achab, & ſignavit eas annulo ejus. Et præter Judæorum nationem, apud alias etiam, ſupremi juris fuiſſe ſigillorum uſum, ſatis conſtat ex Alexandro ab Alexandro *Libro* 2. *Genial. cap.* 10. *& Lib.* 3. *cap* 5. Et mentio ſignatum extantium ex annulis ſignatoris Alexandri Magni, Cæſaris, Pompei Auguſti, Galbæ aliorumque Principum paſſim habetur, *apud Dionem Lib.* 51. *hiſtoria cap.* 1. *apud Cal. Rhodigin. Lib. VI. Antiquar. Lect. cap.* 12.

Hinc de Auguſto refert *Sueton. in Auguſto cap.* 50 quod *in diplomatibus* (ſunt verba Suetonii) *libelliſque, & epiſtolis ſignandis, initio Sphynge uſus eſt.* Cicero *in Catilinam* narrat, Lentulum ſigillũ habuiſſe, in quo avi ſui ſculpta erat imago. Plinius *Lib.* 37. *cap* 1. memorat, Syllam Dictatorem annulum ad ſignandũ adhibere conſueviſſe, ubi erat Jugurtæ imago.

Quamobrem ſigilli appoſitio, in publicis edictis, & legibus uſitata; Petra *ad Conſtitutiones Apoſtol. Tom.* 1. *§.* 3. *Proemiali n.* 55.

De his ſigillis ſivè annulis, eſt textus *in no-*
13 *mine* 1. *diſt.* 73. *in fine* ibi. *Ego inquàm Burchardus humilis Epiſcopus* (& infra.) *Hanc ergo epiſtolam græcis literis hinc inde munire decrevimus, & annullo noſtræ Eccleſiæ firmare cenſuimus*, quem canonem; quoad græcas literas, & earum ſignificationem, doctiſſimè exponit *Emanuel a Schelſtrate ad Sacrum Antiochenum Concilium can.* 7. *cap. XII. art.* 2. *de liter. commendatitijs ſeu formatis pag.* 301. *& ſeq.* Item eſt textus *in cap. dilecta de exceſſ. Prælat. in can.* 22. *Synodi Primi Conſtantinop. in cap. dilecto de confirm. utili in. cap.* 2. *de fide inſtrument. in cap.* 6. *eod. Tit.* - Quamobrem duplex ſcribendi modus adhibetur a Pontifice, per Bullam, vel per Breve. Per Bul- 14
lam in arduis negotiis, quæ Bulla ſignabatur olim aureo ſigillo, ut ex Diplomate conſtat, quo Clemens VII. Titulum defenſoris Fidei attribuit contuliſque Henrico VIII. Angliarum Regi; maximè verò id uſitatum in Diplomatibus, quibus electiones Imperatorum confirmabantur, *Joan. Mabillon. in tract. de re diplomat. Lib.* 2. *cap.* 14. & Bullæ aureæ frequens extitit uſus apud Germaniæ Imperatores *Dufres ne Verbo Bulla aurea verſ. ſed et Romani.* Poſtmodum ob ſubtractionis periculum plumbum, vel cera ſubrogata fuerunt, Auctor Gloſſæ *in Clem. V. de Jurejur. verbo aurea Bulla*, ſic loquitur .. Privilegia Imperialia, .. cum aurea Bulla vidiſſe non memini niſi unã &c. .. Prælati, & Principes temporis noſtri ſigillis .. argenteis, vel aureis non utuntur, & ſic ex- 1
.. plicatur predicta Clementina in fine, dum aits .. Regio magno ſigillo &c. ejus Imperiali aurea .. Bulla munitis. Ad Pontifices ut revertar, Agatho Papa, qui regnavit *anno* 360. literas omnes cera ſignavit, ſed conſtat Stephani III tempore *anno* 410. vel Hadriani I. *anno* 410 juxta *Polyd. Virgil. de inv. rer.* conſueviſſe Bullas plumbeo ſigillo munire. Quæ verò Bullæ ſunt. Brevibus namque non apponitur ſigillum plumbeum, ſed in ſigno exrat cera rubra cum ſigillo, quod dicitur annulus piſcatorius. Diciturque Breve, eo quod in eo ſummatim teſcribitur, cum contrà in Bullis Pontificia dignitas magis explicetur, uberiorique ſermone, *Cherubin. ad Bullar. Libro* 2. *Gonzal. ad Reg. VIII. Cancel. Borell. de Magiſtrat. cap.* 13. *n.* 4. Annulus autem piſcatorius imaginem continet D. Petri, e navicula piſcantis. 15
Quatenus verò in ſigillo Bullarum variatum ſit, expoſuit Petra *ad Conſtitut. Apoſtol. Tom.* 1. *§.* 3. *Proæmial. n.* 33.

De Jure quoque Civili ſigilli mentio *in L. ſignatorius* 74. *ff. de V. S.* ibi: *Signatorius annulus*, 16
ornamenti appellatione non continetur. Cujacius ad hunc textum optimè: annuli ſignatorii erant, quibus cuſtodiæ cauſa penum, arcam, cellam penariam, aut vinariam veteres obſignabant; hi ad ornatum fabricati non erant, ſed ad uſum cuſtodiæ non minus, quàm claves, & ſera, *L. eum pater §. pater ff. de Leg.* 2. *L. argento §. ornamento ff. de aur. & arg. leg.* Item in *L. ad teſtium §. ſignum ff. de teſtam*, quèm textum declarat *Cujac. Libro XIV. obſerv. cap. XI. L. quæſitum* 12. *§. Papinianus ff. de fund. inſtr. L. in rem actio* 22. *§. ſi quis rei ſuæ ff. de rei vind. L. aquiſſimum §. ſed ſi adium ff. de uſufr. L. fundi* 18. *§. cæſtellæ ff. de act. empti*, L. *videmus §. qui vinum ff. de poſ.*

L. Tri-

L. Tribunus ff. de milit. teſtam. L. hac conſultiſſima Cod. de teſtam. Et de ſigillo Principum eſt textus *in L. ſacri 6. Cod. do diverſ. reſcriptis.*

Ex hac prolixa quidem, ſed tamen perneceſſaria expoſitione, liquet ſigillum ſignum eſſe Imperii, & juriſdictionis. Inde factum, ut ſigillum inſtrumentis magnum robur impertiat, & 17 ſcriptura plenè probet, perinde, ac ſi tabellionis fuiſſet manu conſcripta; Elegans auctoritas Concilii Loudinen celebrati *anno* 1237. Præſide Othone, ibi .. Quoniam tabellionum uſus in Regno .. Angliæ non habetur, propter quod magis ad .. ſigilla authentica credi eſt neceſſe &c. ſtatui- .. mus, ut ſigillum habeant non ſolum Archie- .. piſcopi, & Epiſcopi, ſed etiã eorũ officiales &c. Confirmat id ipſum textus *in cap. poſt ceſſionem 7. de prob.* ibi: *Per literas ordinarii judicis, quibus ſtandum eſt.* Cur ſtandum his literis? quia ſigillo munitis, *cap. ſi Canonici de off. ord. cap. 2. de ſolut. cap. cum dilecta de confirm. utili cap. ſcripta 2. de fid. inſtr. cap. 1. verſ. quiſquis de S. excom.* Ex quibus locis etiam colligi poteſt, æquiparari ſigillum tabellioni munus publicum exercenti, notat *Gonzal. in cap. 7. de probat. ſub num. 4.* ita ut publicum cenſeatur inſtrumentum, tàm 18 confectum a Notario, quàm aliud ſinè tabellione exaratum, ſigillo tamen munitum, *cap. ſcripta 2. de fide inſtr.* Tale tamen eſſe debet, ut deducat in notitiã ſignantis, L. *ſtigmata Cod. de Fabricenſ. Libro XI.*

Ergo rei ſunt læſæ majeſtatis ſigillum Principis 19 fraudantes, de quo flagitio, & de ſigillo fraudolenter appoſito eſt textus elegans *in cap. 6. de fide inſtrum. in cap. audientiam de crim. falſi*, narrat Urbanus III. Clericos quoſdam falſaſſe Francorum Regis ſigillum, tantamque delicti gravitatem expendit *de Amano Tract. de delictis Tit. 6. §. 1. n. 10.* ibi .. Ultra delictum falſi, vio- .. latæ majeſtatis delictum ſubit, Diana *Tract. Crimin. Lib. 7. cap. 9. n 5.* Ad occurrendum huic falſitatis periculo *Paulus Libro 5. ſentent. Tit. 25.* Senatuſconſultum recenſet his verbis .. Ampliſ- .. ſimus ordo decrevit, eas tabulas, quæ publici, .. vel privati contractus ſcripturam continent, .. adhibitis teſtibus ità ſignari, ut in ſumma mar- .. ginis ad mediam partem perforatę, triplici lino .. conſtringantur, atque impoſitum ſupra linum .. cęræ ſigna imprimantur, ut exteriores ſcripturę .. fidem interiori ſervent. Aliter tabulæ prolatæ .. nil momenti habeant. Inſuper hac pravitate, falſarii proditores juſtitiæ efficiuntur, cum falſum inſtrumentum pro vero obtrudentes Judicem decipiant contra textum in L. *ſi Prator 75. ff. de Judic.*

Plures canones, ex quibus contrarium prima ſpecie deduci videtur, peridoctè, ut ſolet, interpretatur, *Gonzales in cap. 2. de Probationibus* qui, ut ſuis expleta partibus, hæc ſit diſſertatio, adeundus eſt.

(c) *Mandato.*

DISSERTATIO III.

De falſi crimine, ob impetratum reſcriptum ad lites abſque ſpeciali mandato. An id hodiè obſervetur?

MEretur explicationem hic locus de falſi crimine ob impetratas Apoſtolicas literas, abſque Dominorum mandato.

Planè ſic declarat Lateranenſe generale Concilium *in cap. nonnul 1 §. ſunt, & alij de reſcript.* .. Sunt & alii, qui ſe ad novum genus merci- 20 .. monii convertentes, velut ſubitas poſſint ſu- .. ſcitare querelas, vel novas immittere quæſtio- .. nes, fingunt cauſas; ſuper quibus a S. Apoſto- .. lica literas impetrant abſque Dominorũ man- .. dato, quas vel reo, ne propter eas laborum, vel .. expenſarum diſpendio moleſtetur; aut actori, .. ut per ipſas adverſarium indebita moleſtatione .. fatiget, venales exponunt - Quum autem lites .. reſtringendæ ſint potius, quàm laxandæ: hac gè- .. nerali Conſtitione ſancimus, ut ſi aliquis ſuper .. aliqua quæſtione de cætero, ſinè ſpeciali man- .. dato Domini, literas Apoſtolicas impetrare .. præſumpſerit; Et literæ illæ non valeant, & .. ipſe tamquam falſarius puniatur.

Habemus ex verbis Concilii, quomodo falſum hoc committatur. Contigiſſe, narrat textus, ut tempore ipſius Concilii, reperti ſint, qui quæſtus cauſa abſque ſpeciali mandato impetrarint a Pontifice reſcripta juſtitiæ, ut poſtea ea venderent actori; aut ne id facerent a reo pecunias extorquerent.

Statuit ergo Concilium ad falſitatis crimen amoliendum, non valere reſcripta juſtitiæ, quæ ſine ſpeciali mandato fuerint impetrata. Quod probat etiam textus *in cap. ex part. 33 de reſcr. in cap. ſi motu 23. §. ſi verò de Prab. in 6.* Ut enim procurator falſus dicitur, qui ſe mandatum habere ſimulat animo decipiendi, L. *falſus 44. §. 1.* L. *ſi vendidero 80. §. ſi Titius, & §. ult. ff. de* 21 *furt.* L. *licet Cod. de procur. cap. in noſtra 4. de procur.* ſic falſi meretur notam, qui ſinè ſpeciali mandato, & quidem cum fraude pro alio reſcriptum impetrat.

Quod, & contra publicum bonum eſſet; cum Reip. expediat lites minui, L. *properandum 13. Cod. de Jud.*

Non obſtat I. texus *in cap. conſtitutus de in-* *integr. reſt.* ubi, ſinè ullo mandato reſcriptum 22 impetratum, ſupponitur.

Reſpondetur, juxta eum textum, fratres ipſos fuiſſe conſortes ejuſdem litis, & ideò mandatum ſpeciale non fuiſſe neceſſarium, *Clement. Religioſus de procur.*

Non obſtat II. textus *in L. univerſis 6. Cod. de precib Imperatori* ibi .. A quocumque liberæ .. conditionis conſtituto, vel ſervo ſupplicante .. fuerit reſcriptum, minime requiratur, per quem .. preces oblatæ ſint.

Reſ-

Reſpondetur, ſententiam Imperatorum obtinere ſecundū Jus Civile; Quin immò, antè Concilium Lateranenſe obtinuiſſe, etiam ſecundum Canones; At Generale Concilium Jus novum ſtatuiſſe, vi cujus jam inter Cæſareum, & Pontificium Jus emerſit inſigne diſcrimen, *Gonzal. in dicto cap. nonnulli §. ſunt de reſcriptis n. 7.*

Non obſtat III. textus *in cap. ſi tibi abſenti de prabend.* unde infertur reſcriptum ſinè mandato obtineri.

Reſpondetur, id procedere in reſcriptis gratiæ. Ratio. Quia conceſſio gratiæ ſolum ex voluntate concedentis pendet. Licet enim contrariū inferri poſſet ex *cap. innotuit* 10. *de elect.* tamen in hoc textu, non agebatur de ſimplici diſpenſatione, ſed inſuper de diſpenſatione, quæ nomine Capituli petebatur, ut proinde neceſſarium fuerit, ut Capitulum nuncios mitteret, ut optimè *Gonzal. ubi ſupra n. 10.*

Non eſt hoc omittendum; Quod prædictus textus Concilii *in dicto cap. nonnulli §. ſunt, & alii de reſcriptis*, jam non obtinet. Barboſa in Collectan. *ad eum textum n. 16.* qui ſic ſcripſit: .. Adde tamen, textum iſtum non ſervari in praxi
23 .. ita ut jam hodie, nec ab extraneis mandatum .. ſpeciale exigatur ad harum literarum impe- .. trationem, & Gonzales *ubi ſupra n. 6. in fine* .. ità ſcribit: Hodie etiam reſcripta tàm gratiæ, .. quàm juſtitiæ, ſinè ſpeciali mandato impe- .. trata vires habent. Rationemque videre eſt apud Gratianum *diſceptat. for. cap. 573. n. 45.* nam Pontifex etiam motu proprio dat Judicem, *cap. cum olim de off. deleg. cap. inter ſollicitudines de purg. can.*

Quamobrem etiam pœna falſi ex inobſervantia prædictæ Conſtitutionis ſublata videtur, quoad ſimplicem impetrationem ſinè mandato ſpeciali.

(d) *Supponens.*

DISSERTATIO IV.

Agitur de crimine partum alienum ſupponentis. Quid Jura tàm Civilia, quàm Canonica diſponant de hoc crimine, & paſſim res hæc hiſtoriis illuſtratur.

NOn nihil agendum de partu ſuppoſito. Res hæc digna, ne Canoniſtas quoque lateat. Quid enim *in cap. afferte de præſumpt.* continetur,
24 niſi acerrima duarum mulierum concertatio apud Salomonem, quarum una falsò filium ſuum ſingebat, qui verè non erat?

Grave hoc delictum declaratur in L. *ſuper ſtatu*
25 9. *Cod. de quæſt.* ibi .. Ne alienæ fortè ſordidæ .. ſtirpes ſplendidis, & ingenuis natalibus audeant .. ſubrogari. Notat ex hoc textu Illuſtriſſimus Dominus meus Bonfini *in Bannimenta cap. 40. n. 28.* Utinam non eveniret, mulieres tàm perditas tamque flagitioſas inveniri, quę ſe prægnantes fingant, eo conſilio, ſupponendi alienum partum in præjudicium legitimorum ſucceſſorum?

Perſeus ille, quem acie ſuperavit Paulus Æmilius de quo *Plutarchus in Vita P. Æmilii*, Macedonia Rex; partus erat ſuppoſitus, quem editum 26
à matre Argolica ſaltatricæ, ſibi Philippi uxor ſubjecerat.

Eutropia Syra uxor Maximiliani, filiam enixa, ſubjecit filium Mexentium, *Sext. Aurel.*

Aliud hiſtoricum exemplum affertur a Luitprando *Lib. 3. de rebus in Europa geſtis cap. 13.* de ſimulato partu Lamberti, & Guidonis.

Elegans locus Ariſtophanis, qui ità ſe habet, in cereali celebrantibus.

Alteram, quæ dicebat dolores partus habere, mulier
Per decem dies, donec emit infantem
Maritus autem obibat Urbem, medicamenta celerem partum facientia emens.
Intulit autem anus in olla infantem,
Ut ne clamaret cera obturatum.
Deinde, ut annuit capite, quæ ferebat, uxor ſtatim clamat.
Abi abi, jam enim, o vir, mihi videor
Paritura eſſe: imum enim ventrem infans calce percuſſit.
Et hic quidem latetus cucurrit: hæc verò extraxit
Ex ore infantis cerulā, ille verò clamavit &c.

Ad avertendū hoc factum, plures emanarunt leges.

Subdititium partum improbat textus in L. 1. 27
§. ſi mater 11. *ff. de Carboniano edicto*, ibi .. Si .. mater ſubjecti partus arguatur (& infra.) Cum .. verò mater rea poſtulatur, ergo hujus facinoris accuſari poteſt. Additurque in eo textu: .. Quod ſi ſuppoſitum partum apparuerit, actio- .. nes hereditariæ puero denegandę ſunt: omnia- .. que perinde habenda atque ſi hęres ſcriptus .. non fuiſſet. Ad hunc textum Cujacius, docet, mortua muliere poſſunt ſocii ſceleris accuſari, at ſi nullus ſuperſit, res tota vertitur in puerum; prout habetur in L. 2. *ff. de Carboniano ed.*

Improbat etiam textus in L. *Lege Cornelia* 30. *§. 1. ff. ad L. Cornel. de falſ.* ibi .. De partu ſup- .. poſito ſoli accuſant parentes, addit Bruneman. *in Pand. ad hunc text.* non ſolos parentes accuſare, ſed & eos, ad quos ea res pertinet; ſicut etiam Magiſtratus ex officio inquirere poteſt. *Mandellus de Alba conſ. 319. n. 40. Farin. q. 150. num. 236.*

Vindicatur id crimen ab Imperatore Antonino in L. 1. *Cod. ad L. Cornel. de falſ.* dum ſic ait: .. Si partus ſuppoſiti crimen diverſę parti obiici- .. tur, cauſa capitalis in tempus pubertatis pueri .. differri non debuit, & in fine, cum periculū .. capitis ſubeat. Ergo hujus criminis pœna eſt capitalis, & notat ad hunc textum id ipſum *Bruneman.*

Eadem ultio habetur in *Lib. 2. receptar. ſent. Pauli Tit. XXIV. in fine*, ibi .. Obſtetricem, quæ .. partum alienum attulit, ut ſupponi poſſit, .. ſummo ſupplicio affici placuit.

Suadet accuſationem hujus ſceleris Diocletianus, & Maximianus *in L. cum ſuppoſiti* 10. *Cod.*

ad

ad L. Corneliã de falſ. ibi .. Cum ſuppoſiti partus .. crimen patrui tui uxori moveas apud Rectorem .. Provinciæ, inſtituta accuſatione id proba. Ergo is, cujus intereſt, ſinè metu exceptionis præſcriptionis, poteſt ſemper accuſare, & hic eſt ille, qui ab inteſtato erat ſucceſſurus, L. 30. §. 1. *ff. ad* L. *Cornel. de falſis*, ut obſervat *ad hunc textum Brunemann.*

Hinc edictum de ventre inſpiciendo, *in L.* 1. §. *ſi mulier ff. de ventre inſpiciendo*, cujus edicti verba tranſcripta plura nos docent .. Si mulier .. mortuo marito prægnantem ſe eſſe dicet: ijs, .. ad quos ea res pertinebit, procuratotive eorum .. bis in menſe denunciandum curet, ut mittant, .. ſi velint, quæ ventrem inſpiciant. Mittantur .. autem mulieres liberę dumataxat quinque, hęq; .. ſimul omnes inſpiciant. Mulier in domo ho- .. neſtiſſimæ fœminæ pariat, quam ego conſtituã. .. Mulier antè dies 30. quàm parituram ſe putet, .. denunciet his, ad quos ea res pertinet &c. .. Inquo conclavi mulier paritura erit, ibi ne .. plures aditus ſint, quàm unus &c. antè oſtium .. ejus conclavis liberi tres, & tres liberæ, cum .. binis comitibus cuſtodiant &c. Tria lumina, .. nec minus ibi ſint. Scilicet quia tenebræ ad .. ſubiiciendum aptiores ſunt. Ex his poſtremis verbus in promptu eſt finis, ad quem tanta diligentia ventris cuſtodiendi ex edicto Prætoris collimat, præſertim ad vitandum partus ſuppoſiti periculum. Ideoque tria lumina requiruntur, odit enim lucem, qui male agit, *cap. conſuluit de off. del.* Tria hæc lumina aut cerea, aut ſebacea eſſe oportet, ſed nec aſpernandas tres lucernas oleo paratas, non linaceo, aut rapaceo, quod lucem dubiam, vel modicam gignit, cenſuit, *Polidorus Ripa tract. de nocturno tempore cap.* 147. *n.* 12. Similis de ventre inſpiciendo textus in *L.* 1. *ff. de lib. agnoſc.*

Hactenùs ergo, Jus deteſtari tale facinus ſubdititii partus, innotuit: utpote execrandum falſi crimen.

28 Sed & ſunt auctoritates Juris Canonici de partu ſuppoſito.

Ultra textum *in cap. afferte de præſumpt.* adduco textum *in cap. officij* 9. *de pœnit. & rem.* Innoc IV. ità loquitur .. Significaſti, quandam .. mulierem in pœnitentia tibi fuiſſe confeſſam, .. quod timens, ne viri poſſeſſio devolveretur ad .. alios, quarundam herbarum ſuccum potavit, .. & ſic venter ejus intumuit, & inde gravidam .. ſe oſtendens, ſibi partum ſuppoſuit alienum. En & in hoc textu facinus partus ſuppoſiti.

Adduco item textum aliud *in cap. ſer tuas* 10. *de prob.* ibi .. Ac ipſa poſtmodum diverſens ab eo, .. ad ipſam non poſt multum tempus rediiſſet, .. filium, quem reverſa in domum ipſius peperit, .. ex eo ſe aſſeruit ſuſcepiſſe (& infra) ejuſdem .. mulieris poſtmodum juramento in contrarium .. præſtito. Ergo juravit prædicta mulier, eum filium non eſſe a marito procreatum, ergo erat partus ſuppoſitus; vel ſpurius filius, ut arguit *Abbas ad eum textum*, & in utroque caſu contra aſſertum primum mulieris juratum fuit, & falſi crimen admiſſum.

At opponi primò poteſt locus Cornelii Taciti *Libro* 3. *Annal.* quatenus narrat aqua, & igni fuiſſe interdictum Lepidæ ex Æmiliorum familia, eo quod divortio facto ſimulaſſet partum quaſi editum ex P. Quirinio Marito divite. Ergo non erat Jure Civili hoc delictum capitale.

Reſpondetur magnopere inter ſcriptores diſceptari, an ultimum ſupplicium pœna eſſet a Jure ſtatuta in eos, qui partum ſuppoſuiſſent; Idque videtur ex loco Pauli, L. 2. *ſent. Tit.* 24. *ſupra citato*, Contrarium videtur ſtatuendum ex L. 1. §. *ult. ff. ad* L. *Corn. de falſis*, ibi .. Pœna falſi, .. vel quaſi falſi deportatio eſt, & omnium bo- .. norum publicatio. Jam verò pœnæ capitalis nomine venit etiam deportatio, L. *capitalium ff. de pœn.* Quamquã *Franc. Joſeph. de Anglis P.* 1. *de delict. cap.* 95. *n.* 12. jam ſublata ſit pœna deportationis; mitiorque hodie adhibetur ultio, Judicis arbitrio, quod & confirmat *de Luca ad Francum obſerv.* 332. *& in praxi crimin. cap.* 12. *antè num.* 6.

Ad jus vetuſtius, quod attinet, planè igni, & aqua ſontibus interdicta inſtar erit ultimi ſupplicii; quum enim, jure a majoribus tradito, non liceret civem Romanum licèt noxium ſoppliciо capitis afficere, Lactantius *Lib.* 1. *cap.* 10. introductũ fuit quoddam morti æquivalens, aqua, & igni interdici, facinoroſis, ut his perneceſſariis vitæ præſidiis ſublatis, ad mortis periculum vitandum cogerentur in exilium profugere, aliamque civitatem quærere, in quam cum eſſent recepti, Romam demum amittebant, §. *minor inſt. de capit. diminu.* Si agitur tale fuit arrogatum ſupplicium Lepidę illi, de qua *Tacitus loco laudato*; ad portus ſuadet mereri ſuppoſiti partus crimen ſummum ſupplicium; eòque maximè, quia Lepida illa aliis erat criminibus inquinata, adulterio, veneficio; ut explicat *Toloſanus in ſynt. Lib.* 36. *cap.* 3.

Opponitur 11. text. in dicto *cap. officij* 9. *de pœnit.* unde inferitur impunitum remanſiſſe facinus mulieris; quæ partum ſuppoſuit; nec ei pœnitentia denegatur, ideſt abſolutio, contra id, quod diſponitur *in cap. peccatum* 4. *de reg. jur. in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur, & cap. quamquam de uſur. in* 6. Si partum ſupponens furatur ijs, qui venire poſſunt ab inteſtato; quomodò abſolvitur? Quod ſi abſolvitur, ergo impunitum abit ejuſmodi flagitium. 29

Reſpondetur; quod neque *Lelius Mancinus cent.* 2. *gential cap.* 116. *n.* 4. ſibi temperare poteſt, quin communem confutet interpretationem, hoc ratiocinio: Si famam reſtituere teneor cum diſpendio famæ; Ergo & bona teneor juſto filio reparare cum eodem famæ diſcrimine, ſi ejuſmodi illa ſunt, ut valorem famę valeant compenſare.

Nos tamen difficultati reſpondimus *Lib.* 1. *Tit.* 1. *Differ un. n.* 40.

Et nunc addimus; quod ſi mulier, quæ partum ſuppoſuit, ſit dives; tunc debet illis, qui venturi ſunt ab inteſtato, quantum illi amittunt, tantundem reſtituere, *arg. can. ſi res* 14. *q.* 6. Epiſcopo ad talem compenſationẽ adhibito *Fagnan. ad eum* 30

tex-

textum n. 4 *&* 5. Si mulier non habet unde ſatisfaciat, ſaltem debet probationes paratas ſuppoſiti partus ſuccedentibus ab inteſtato revelare; dummodo non incidat in gravc peticulum, veluti ob ſcandala; tunc enim pœnitens patrati criminis taceat, *arg. textus in can. ne quis* 22. *quæſt.* 2. Nam jactura terum, ſi tacet, certa eſt, ſi loquitur periculum ſubeundum eſt animi, vel Corporis; Inter hæc duo mala eligendum eſt, quod minus, *can. duo, & can. nervi diſt. XIII.* Taceat ergo; qnia hoc minus malum eſt, *cap.* 1. *de pignor. cap. ſuſcepimus de hom.* Nec enim tenetur mulier crimen ſuum prodere, cum gravi honoris, & famæ detrimento, *can. ſi quis aliquando §. his auctoritatibus de pœnit. diſt.* 1. Si demum probationes paratas prædicta mulier non habet, pariter ſileat, *can. plerumque* 2. *quæſt.* 7. Quod ſi maritus careat deſcendentibus, quibus teneatur de legitima, nec timeat mulier ex revelatione periculum; conſulto confeſſario, & approbante poterit fraudem mulier Vito revelare, eoque conſentiente, erit a reſtitutione libera Hæc omnis doctrina eſt Fagnani (*ubi ſupra*) Qui addit remedium aliud, ut id mulier filio putativo revelet exacto jurejurando, ſuadeatque Religionem ingredi, quò jus non habeat ſuccedendi; ità ſummus Auctor, *ubi ſupra n.* 17. *&* 18. Idque accidiſſe narrat Bartolus *in L. filium 6. ff. de his qui ſunt ſui vel al. jur.* in quadã Regina, his verbis: „ Quædam mulier, quæ erat Regina, & habuit unũ „ filium de quodam milite; Poſtea ille filius, qui „ credebatur filius primogenitus Regis, ſucceſſit „ in Regno, demùm mater veniens ad mortem „ dixit, licèt ſit filius meus, tamen non eſt „ filius Regis, ſed cujuſdam militis; Et ſic filius „ poſtea ſciens tenunciavit Regno.

Cæterum in hac materia ſatis ardua monet, *Card. de Luca de fideicom. diſc.* 93. *n.* 12. oculatum eſſe oportere Judicem; Et pro filio ſuppoſito agente ad Fideicommiſſum, militat Regula ex doctrina Bartoli *in L. ſi rem ff. de rei vind.* Quod cum ſuppoſitio perſonæ graviſſimum falſitatis delictum inducat, in dubio hoc non eſt præſumendum. Quare *Ærod. rerum judicat. Lib.* 3. *de inoff. teſtam. cap.* 3. profert illuſtre exemplum Auguſti, qui Cajum Tectium infantem, a Tectio Patre exhæredatum in bona paterna reſciſſo teſtamento, ire juſſit. Sed neque de ſtatu filii quidquam quæri poſt obitum Patris paſſus eſt; Quem Petronia mater, quam Tectius Pater, quoad vixit, in matrimonio habuerat, & quem ab iis mutuo educatum eſſe apparebat. Confirmat exemplum alind ex *Dionyſio Halicarnaſæo, et Livio*, de Virginia, quæ Numitoriæ ſuppoſita; partus arguebatur ancillæ: Virginius patet adducta filia in Judicium, cum ingenti advocatione, hanc dixit eſſe calumniam, cum nihil cauſæ eſſet hujus ſuppoſitionis, eo quod juvenis juveni nupſiſſet; Cur enim fertili patris ſubderetur? edidiſſe Virginiam, quàm ambo charisſimam habuiſſent; Itaque non facile credendum ſuppoſitam ſubjectamque eſſe. Inſupet quæ ſibi ſupponat partum, id aſſumere potius marem, quàm fœminam, nempè id, quod gratius mariro futurum arbitratur. Quod ſi Appius Judex Virginiam, ſpretis quæ a Virginio dicebantur, condemnavit, tradunt tamen præcitati Hiſtorici, id actum iniquè. *Ærod. Lib.* 3. *Rer. Jud. Tit. XX. cap.* 1.

Opponitur III. textus in *Auth. ſed hodie Cod. ad. L. Jul. de adult.* ibi Juſtinianus: *Sed hodiè adultera verberata in monaſterium mittatur*. Ergo cum adultera concipiat partum alienum, ſicuti quando partum alienum ſupponit; non erit ex rigore Juris hæc pœna capitalis.

Reſpondetur, quod planè inſignis elucet injuria, tam per adulterium, quàm per partus ſuppoſitionem; Nam & quæſtio adulterii ad eam injuriam pertinet, qua alterius familiæ ſtirpes adulterinę inferuntur, *L. 6. §. 1. L. 34. §. 1. ff. ad L. Jul. de adult. Cujac. ad Tit. Cod. eod. & in Novel. XXII.* ſed licet uxor virum alienum admittens gravi ſe ſcelere obſtringat; Attamen hoc delictum viro agenti potiſſimum adſcribitur; cum fœmina pati dicatur, *Cujac. ibid.* Et ne adimatur marito facultas ignoſcendi, reſumendique uxorem, ne du- 31
plici afflictione afficeretur, mitius agendum Juſtinianus cenſuit cum uxore adultera. Maximè cum carcere in monaſterio perpetuus ſit quædam ſervitus, & morti æquiparetur, *L. interciait* 59. *ff. de condit. & dem. L. ſervitutem* 209. *ff. de Reg. Jur. Auth. ſi captivi Cod. de Epiſc. & Cler.* At juxta primæva Jura partum alienum ſupponens pœna mortis afficitur, *L.* 1. *Cod. ad L. Corn. de falſ. Nicol. Boer. deciſ.* 82. *n.* 8. *Toloſan. in Syntagm. Lib.* 36. *cap.* 3. *n.* 5. *Peguera deciſ. Crim.* 80. *n.* 8. *Farin. q.* 150. *n.* 242. *Menoch. de arbitr. jud. Lib.* 2. *caſu* 306. *n.* 3. In Germania ſubrogatam jam fuiſſe pœnam fuſtigationis, tradit Carpzovius *in Praxi Crim. Part.* 2. *quæſt.* 93. *n.* 27. *&* 28. nunc etiam arbitrarer ſi Judex Eccleſiaſticus mulierem ſuppoſiti partus ream punire deberet, propriam pœnam fore detruſionẽ in monaſterium, *cap. gaudemus de divortiis.*

Satis de hoc crimine, quod miror intractatum in Inſtitutionibus noſtris relinqui a cæteris, cum tamen Jus noſtrum facinus ejuſmodi ſilentio non ſupprimat.

Qui aliarum rerum cognitionem de partu ſuppoſito deſiderat, adire poterit Polidorum Ripam *Tract. de nocturno tempore cap.* 162. *per tot Maſcardum de Probat. Concl.* 1153. *Menoch. de Arb. Lib.* 2. *caſu* 89. *et caſu* 306. *et de Præſumpt. Lib.* 5. *Præſumpt.* 24. *Paſian. de Prob. Lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 28. *Urſajam in Inſtit. Crim. Libro* 2. *Tit. VI. n.* 143. *Stephan. Friderc. de Qual. Delict. cap.* 22. *n.* 17. *Amatum Reſol.* 39. *Caranz. de Partu ſuppoſ. ſect.* 2. *cap.* 5. *Zacchiam Q. Q. Medicolegal. Lib.* 3. *Tit.* 2. *quæſt.* 8. *Baſil. deciſ.* 7. *Ægid. Boſſium in Tit de Partu ſuppoſ. Carrer. in Praxi crim. de homic. §* 18. *n.* 3. *Vulpan. in ſucco n.* 33. *Scialoj. ae Forjud. cap.* 3.

(e) Aget.

In fraudantes menſuras, & pondera. Qua nam pœna ſint ſtatuta; et an in uſu ſint?

32 SI qnis menſuras publicè probatas, vel juſta pondera, publica auctoritate ſtabilita mutavetit, is crimine falſi, & fraudatæ annonæ tenetur, *L. annonam §. onerant ff. de extraord. crim. junctâ L. hodie ff. ad L. Cornel. de falſis, cap. ut menſura de empt. & vendit. & toto Tit. ff. ad L. Jul. de annon.*

Ad pœnam Juris Canonici in dicto *cap. ut menſura*, quod attinet. Pœnitentia in pane, & aqua 30 dierum irroganda. Jam verò canon hic pœnitentialis in uſu non eſt, ſed arbitrariæ ſunt Sacerdotibus pœnæ Canonum pœnitentialium, *Auguſtin. Barboſa in Collectan. ad eum textum n. 5.*

33 In forò externo Clericum ſic delinquentem ad arbitrium Eccleſiaſtici Judicis puniendum eſſe, tradit *Marta de Juriſd. Part. 4. caſu 3. n. 16. & 17.*

Imò & laicum ſic delinquentem puniri poſſe per Judicem Eccleſiaſticum ratione peccati docet Tolnſanus in *Syntagmate Libro 36. cap. 30. n. 12. ex L. 1. Cod de Epiſcopali aud.* prout notat *Gonzal. in cap. ut menſura 2. de empt. & vend n. 8* qui ait, hodie contra falſarios hoſce procedere Judicem Eccleſiaſticum non ſolere.

(f) Stigmate.

De ſtigmatis pœna ei imponendi, qui ſigillum Regis falſavertt, an ſit in uſu?

34 QUi falſum Principis ſigillum imitatus, eo utitur ad fraudem, ſi Clericus fuerit, degradatur, & in ſignum maleficii characte illi imprimitur, qno inter alios cognoſcatur, ſic habetur *in cap. ad audientiam 3. de crim. falſi.*

Mirum dictu, quod Jus Canonicum ſimilem pœnam ſtatuat. An Canones mitiſſimi in tantâ prorumpunt ſævitiam, quam perſequutionum temporibus Gentiles adhibebant in Chriſticolas? Pontius Diaconus *in actis S. Cyprian*, ibi .. Quis .. tot Confeſſores frontibus notarum ſecunda in- .. ſcriptione ſignatos, & ad exemplum martyrii .. ſuperſtites reſervatos incentivo tubæ cœleſtis .. animaret? Nec Leges ſeculi pœnam hanc aduſtionis exercent, *L. ſiquis in metallum 17. Cod. de pœnis* ibi: *Minimo in ejus facie ferebatur.*

Verùm, ut ait *Gonzal. ad dictum textum in eam ad audientiam 3. ſub n. 6.* character non ità profundè imprimendus eſt, ſed ſola cutis ſuperficies deformanda in ſignum tanti criminis; Et ne amplius integræ frontis homò putetur hic falſarius, ut eſt in *L. quæſitum in fine ff. de teſtib.*

Inſuper ſingulariter animadvertit, *Bugnyon. in Tractatu legum abrogatarum cap. 99. de ſtygmate*; 35 Quod textus in dicto *cap ad audientiam*, quoad pœnam characteris imprimendi, in uſu non eſt.

(g) Sed mitiori.

Quod nam crimen rem eandem duobus vendere; Et qua pœna incurratur.

PAulus ità ſcribit in *L. qui duobus 21. ff. ad L. Cornel. de falſ.* .. Qui duobus in ſolidum eandem rem diverſis contractibus vendiderit, pœna .. falſi coercetur.

Sic textum interpretari oportet, ut venditor 36
ejuſmodi, falſi pœna coerceatur, ſi expreſsè dixerit poſteriori, rem ſuam eſſe, & mentitus eſt, Nam ſi hoc non dixerit, ſed diſſimulaverit, rem eſſe alienam, tunc verius eundem crimine ſtellionatus teneri, non falſi; ut optimè Cujacius *Libro 13. obſervat, cap. 21. ex L. 3. §. 1. ff. de crim. ſtellion.* qui reſpondet ad textum in *L. ult. ff eod.* Aliter tamen textus in *L. 21. & in L. 3.* Interpretat, *Oſuald. ad Donell. L. 4. cap. 17* Cujacio contrarius, & *Hotom. Libro 5. Obſerv. 15.*

Hoc certum videtur, quoad pœnam, quod mitiori pœna hic coercendus; nam verſiculus, qui ſequitur, hæc verba continens .. His adjungitur, 37
.. & is, qui Judicem corrumpit, ſed remiſſius pu- .. niri ſolet. At quomodo? *ut ad tempus relegentur, nec bona illis auferantur.* Hodie pœna eſt pecuniaria, *Angel de delict. cap. 135. num. 3.*

Remiſsius .. Hoc non tantùm dicitur, qui Judicem corrumpit, ſed etiâ qui duobus vendidit, *Farinac. quæſt. 150. n. 229. Bruneman. in Pandectas ad dictum textum in L. qui duobus.*

Effectus iteratæ hujus venditionis ſi ſpectetur; 38
Planè re vendita duobus, quorum prior Eccleſia, vel Civitas ſit, in quas ex privilegio dominium abſque traditione transfertur, *L. ult. Cod. de Sacroſ. Eccl.* prior hic emptor præferendus erit, etiam ſi res alteri tradita fuerit, & probatur ex *cap. Abbate janè de ſent. & re judic. in 6. latè Covarr. var. reſol. Lib. 2. cap. XIX. num. 2.*

(h) Munus.

Judex per ſordes judicans falſarius eſt, & pœnis variis afficitur.

BOnifacius VIII. in *cap. cum æterni 2. §. ſi quis autem de ſent. & re jud. in 6.* hæc habet: 39
.. Si quis autem Judex Eccleſiaſticus, ordinarius, .. aut etiam delegatus famæ ſuæ prodigus, & .. proprii perſequutor honoris contra conſcien- .. tiam, & contra juſtitiam, in gravamen partis .. alterius in judicio quicquam fecerit per gratiam, .. vel per ſordes; ab exequutione officii per annũ .. noverit ſe ſuſpenſum, ad æſtimationẽ litis parti, .. quæ læſerit, nihilominus condẽnandus Sciturus, .. quod ſi ſuſpenſione durante damnabiliter ingeſ- .. ſerit ſe divinis, irregularitatis laqueo ſe involvet &c. à qua non niſi per S. Pontificem .. poterit liberari.

Notat ad hunc textum Barboſa, quod hæc *ſuſpenſio* incurritur ipſo facto.

Notat

Notat item, quod textus addit: *salvis aliis Constitutionibus*; quibus verbis præservantur aliæ pœnæ in falsidicos Judices per sordes judicantes, *Farinac. quæst. 3. n. 93. ex L. 1. ff. ad L. Jul. repetund. ex L. 1. §. 1. ff. ad L. Corn. de falsi. ex L. 1. ff. de calum. ex L. 2. Cod. de Dignit. ex Authen. novo Jure Cod. de pœna jud. qui male judicav.*

Notat etiam *num. 1.* quod cumulativè indicantur pœnæ, quia una aliam non perimit, sed est in Judicis arbitrio, vel omnes, vel unam, quam maluerit, imponere. Hæc *Aug. Barbosa*.

Addam ego pro uberiori adducti textus Bonif. VIII. expositione, illicitum esse Judici aliquid accipere, etiam ut justitiam exerceat, *L. 2. §. sed si dedit ff. de cond. ob turp. caus.* textus *Jur. Can. in cap. cum ab omni 10. de vit. & hon. cler.* ibi „ Cum nec justum Judicium vendere liceat, & in *can. non sanè 15. causa 14. quæst. 5.* ibi: „ Cum autem Judicia, & testimonia, quę nec „ justa, nec vera vendenda sunt, iniqua, & falsa „ venduntur, multò sceleratiùs utique pecunia „ sumitur &c.

Et Alexander VII. *die 24. Sept. anno 1665.* damnavit propositionem 26. ità conceptā: *Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles; potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorē unius præ alio*. Et Innocentius XII. *in Constitutione 34. edita die 28. Jan. 1699. de datis, & promissis pro gratia, vel justitia apud Sedem Apostolicam obtinenda*, quæ incipit: *Sacerdotalē, & Regiam*, sustulit hac de re opiniones Moralium nimium præjudiciales animæ saluti, quas partim recenset, *Ursaja Lib. 2. Tit. 2. Instr. crim. n. 18. & 19. & 43.*

Et rationes firmissimas adducit Pellegrinus in *Praxi Part. 4. sect. XVI. n. 35. & seq.* & alia ad rem a nobis dicta sunt, *hoc Libro Tit. 1. in Explicat. num. ...*

(i) *Licèt.*

De falsa schedula advenę tempore pestis.

UT falsarii puniuntur venientes ex extera regione sinè legitima schedula, qua discessum ab incolumi regione loci Magistratus declaret. *Morebin. de Bello Divino Part. 7. cap. 4. Ripa de Peste n. 248. Cancer. Var. Resol. Parte 2. cap. 10. n. 37 Pignattellus cons. 44. Tomo IX. qui n. 26.* refert ità fuisse decisum a Sacra Congregatione *Immun. die 29. Maij 1667.* 40

DE HOMICIDIO.

TITULUS XI.

COnditi nos omnes ab uno Deo, ortique ab uno homine, consanguinitatis jure sociamur. Sit igitur mutuus inter nos amor, sint mutua officia misericordiæ. Imbecillior hominum natura, quàm cæterarum animantium; quas Deus instructas ad inferendam, & munitas ad vim repellendam effinxit; Affectum, ut *Lactantius in Epitome Divin. Instit.* ait, nobis misericordiæ dedit, ut in mutuis auxiliis vitæ præsidium poneremus. At accidit, humano in pectore adeò iracundiæ vim inardescere ad vindictam, ut in Proximi cædem inconsulto furore prorumpat. Proh execrandum scelus! E medio tollere quem Deus ad imaginem suam procreavit; *cap 2 de homic.* vitam illi eripere, ad quam tuendam omnia Deus, se fecisse, testatur *Genes. 2.* Reposci pœnas cruor effusus: Reposcit Canonum solicitudo, edictisque minacibus, it obviam iram habentibus in procinctu.

Sed ut prudens ejus sceleris cautio sit; Non ignorandum, homicidium esse duplex; Vel enim est a Lege permissum, vel prohibitum. Primum justum; alterum injustum.

Sermo jam sit de homicidio Lege permisso, justoque. Ita se res habet

Auctoritate (*a*) publica ſequutum homicidium impune habetur. Itaque in bello (*b*) juſto criminis notam exuit homicidium. Pariterque cum vita privatur, jubente Judice, criminis reus; (*c*) vel cùm quis necat proſcriptum (*d*) per publicam mortis ſententiam, qui vulgo *bannitus* nuncupatur. Huic ſimile eſt ſui ipſius homicidium, ſi Deus (*e*) jubeat, quemadmodum labe caret occiſio aliorum, (*f*) ſummi auctoritate Numinis facta.

Nec ſolum publica auctoritas inculpatum reddit homicidium; ſed quandoque mors infertur ſinè crimine, cùm neceſsitas urget aggreſſorem e medio tollere in dubio (*g*) vitæ diſcrimine; Vel cum fortuito caſu (*h*) contingit homicidium.

Prohibitum verò, injuſtumque homicidium graviſsimum crimen eſt, quùm homini fuſte gladio, veneno, inſidiis vita eripitur, *cap ſi aliquis 5. de homic. cap. 1. eod. in 6.* aliave ratione interficitur, nam modis innumeris

- - - - - - Diræ mortis aperta via eſt. *Tibullus Libro 1.*

Pœnis proinde ſeveriſſimis tantum ſcelus, & Leges, & Canones ulciſcuntur. Leges ultore ferro homicidas perſequuntur, §. 5 *Inſt. de publ jud.* Secundum Jus Canonum laici, qui proximum ſuum neci dederint, a communione Eccleſiaſtica ſubmoventur, *can. itaque 20. cauſ. 24. quæſt. 3. can. Presbyter 12. diſt. 80.* qua olim cenſura uſque ad mortem ligabantur. *Conc. Ancyran. can. 22. can. ſi voluntarie diſt. 50.* Non poſſunt ad ordines promoveri, *can miror diſt. 50.* inhabiles ſunt ad omnia beneficia, & officia Eccleſiaſtica, *Concil. Trid ſeſſ 14. de Reform. cap. 7.*

Clerici ſi tantum facinus admiſerint, ultra irregularitatem prædictamque inhabilitatem, de quibus *in can. miror 1. in can. Clericum 5. diſt. 50.* ab ordine, & officio deponuntur, *cap. inquiſitio 21. de accuſ. cap. ſicut 6. de hom. cap. tuæ de pœnis*, & in arctum Monaſterium detruduntur, *can. ſi Epiſcopus 7. diſt. 50.* Hodieque ejus pœnæ loco in uſu eſt carcer perpetuus, aut condemnatio ad triremes, *Farin. Praxi Crim. quæſt. 119. n. 149. & 155.* Quandoque exacerbatur pœna, ſi Clericus tale homicidium patrarit quod ſit de caſibus in Jure expreſsis pro depoſitione (*i*) exauthorizativa.

SUMMARIUM.

1 *UNde nam Principi tributa noſcatur auctoritas vitæ, & necis?*
2 *Privata auctoritatis non eſt hominem occidere.*
3 *Ratio traditur.*
4 *Alia ratio traditur.*
5 *Diſputatur de bello, quatenus in eo juſta ſit occiſio; & primum ultio injuriæ requiritur.*
6 *Ad juſtum belli auctoritas publica eſt neceſſaria.*
7 *Reiicitur Gloſſa aliud requiſitum deſiderans.*
8 *Diſputatur, an belli inter Chriſtianos ſit licitum.*
9 *Affirmativa ſententia defenditur.*
10 *Hæc aſſertio ab objectis, vindicatur.*
11 *Auctoritate Judicis quomodo ſit occiſio permiſſa?*
12 *Manichæorum error.*

13 *Li-*

13 *Liceat ne occidere privato damnatum jam ad ultimum ſupplicium?*
14 *Singularis Diſſertatio de bannitis tota ex fontibus Canonum deducta.*
15 *Unde tracta ſit facultas bannitum occidendi impunè?*
16 *Bannum æquiparatur annotationi.*
17 *Bannitus juſtè occiditur etſi nondum per ſententiam fuerit condemnatus.*
18 *Hiſtoria narratur.*
19 *Ut quis incidat in bannum quæ nam eſſe debeant patrata delicta?*
20 *Bannitum lex propriè occidit.*
21 *Enodantur oppoſitiones.*
22 *An contigerit ſui ipſius juſta occiſio, ob divinam inſpirationem?*
23 *Latè agitur de martyrio.*
24 *Qui nam eſſent Circumcelliones.*
25 *Martyres ex oſtentatione ſemper abhorruit Eccleſia.*
26 *Quæ nam requirantur, ut martyrium ſit legitimum.*
27 *Miſſionarii ſe exponentes martyrio conſenſum exigunt Sedis Apoſtolicæ.*
28 *Ad canonizationem martyris requiruntur miracula.*
29 *Item requiritur lapſus centum annorum a martyrio uſque ad canonizationem.*
30 *Exempla eorum, qui occidere a Deo juſſi ſunt.*
31 *Latè expenitur textus in cap. ſignificauit 18. de homicidio.*
32 *Agitur de occiſione licita ob moderamen inculpatæ tutelæ.*
33 *Ad hoc moderamen primo requiritur, ut aliter quàm invaſorem occidendo vita propria ſervari non potuerit.*
34 *Falſum, quod Theologi nonnulli pro ſecundo requiſito ponunt; ni non aliter vitari potuerit honoris, vel honorum jactura.*
35 *Adducuntur plures propoſitiones a Sancta Sede damnatæ.*
36 *Fagnani elegans ad hoc adducitur doctrina.*
37 *Adducitur item expoſitio Vivæ ad propoſitiones damnatas.*
38 *Contraria argumenta refutantur.*
39 *Moderamen inculpatæ tutelæ non excuſat ab aliqua pœna mitiori ſubeunda.*
40 *Ad rem hanc opportunè indagatur ſenſus Concilii Tridentini ſeſſ. 14. cap. 7. a paucis rectè intellectus.*
41 *Caſus homicidii fortuito commiſſi.*
42 *Sivè dando operam rei licitæ, ſivè illicitæ, homicidium contigerit, expers eſt occidens irregularitatis.*
43 *Quando nam propter homicidium patratum a Clerico, is realiter degradetur, tradaturque plectendus Curiæ Sæculari?*

EXPLICATIONES.

(a) *Auctoritate.*

Unde nam, ſit penes Principem Jus vitæ, et necis? Plures ad hoc Canones adducuntur.

1 CReator omnipotens ſuis habet in manibus vitæ hominũ Sapientiæ, *cap* 16. ibi: Tu es enim, Domine, qui vitæ, & mortis habes poteſtatẽ, .. deducis ad portas mortis, & reducis, & Amos .. *cap.* 4. ibi: Miſi in vos mortem in viã Ægypti. Solus Deus ſupremum hoc jus vitam auferendi ſibi vindicat. Hoc tamen jus Perſonis publicis participavit, ex quo populis petmiſit ſupremum Dominum eligere, penes quem eſſet ſumma totius Reip. tribuitque, ut ille malefactores poſſet ultimis afficere ſuppliciis; Exodi *cap.* 22. ibi: *Maleficos non patieris vivere.* Et Apoſtolus ad Romanos, *cap.* 13. ibi.. Non enim ſinè cauſa .. gladium portat: Dei enim miniſtet eſt, vin.. dex in iram ei, qui malè agit. Quibus verbis: *Dei enim miniſter eſt*, ſignificatur jus gladii a Deo tributum eſſe publicæ poteſtati. *Theophylactus ad eum locum, textus in can. prodeſt* 33. *q.* 5.

Et ex adverſo, qui publica deſtitutus auctori-
2 tate proximò ſuo vitam eripit, hic uſurpator illius ſupremæ poteſtatis dicitur; textus id exprimens in *can. quicumque* 33. *cauſ.* 23. *quæſt.* 8. .. ibi: Qui verò ſine aliqua publica adminiſtra.. tione maleficum, furem, ſacrilegum &c. inter.. fecerit, aut truncaverit aut membris debilita.. verit, veluti homicida tractetur, conſonat textus *in cap. ſi aliquis* 5. *de homic. in can. de occidendis in principio* 8. *cauſ.* 23. *q.* 5. *in can. ſi non licet* 23. *quæſt* 5. ibi .. Si non licet privata poteſtate alicui .. hominẽ occidere innocentẽ &c. et in §. *quædam* hæc habentur.. Quædam verò exceptiones eadem .. ipſa divina fecit auctoritas, ut liceat hominem .. occidi: Sed his exceptis, quos Deus occidi jubet .. ſivè data lege &c. non autem ipſe occidit qui .. miniſterium debet jubenti, qui Deo auctore .. bella geſſerunt, aut perſonam gerentes publicæ .. poteſtatis (& infra) ſceleratos morte punie.. runt, *& in can. miles* 23. *quæſt.* 5. ibi: Miles .. cum obediens poteſtati, ſub qua legitimè con.. ſtitutus eſt, hominem occidit, nulla Civitatis .. ſuæ lege reus eſt homicidii; imò niſi fecerit, .. reus eſt imperij deſerti atque contempti, quod .. ſi ſua ſponte atque auctoritate feciſſet, in cri.. men effuſi ſanguinis incidiſſet. Et in *can. lex ead. c. & q.* talis uſurpatio expreſſiùs habetur, ait enim textus: *Ut in eis uſurpandis meritò reprehendatur audacia.* Quo circa privatæ auctoritatis non eſt hominem occidere.

Ergo jus vitæ, & necis penes Deum altiſſimum,

&

& penes Principem, quem ipse Deus ejus juris participem esse voluit, *can. non frustrà* 18. *caus.* 23. *quæst.* 5. ibi .. Non frustra sunt instituta potestas Regis, & cognitoris jus, ungulæ carnificis, arma militis, disciplina dominantis. Concinit textus *in can. factæ sunt dist.* 4. ibi: .. Factæ sunt autem Leges, ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia. Jungatur textus *in can. quo jure dist.* 8. ibi .. Quia ipsa jura humana per Imperatores, ac Reges Sæculi Deus distribuit .. humano generi; Quod a Sacra Scriptura sumptum reor; Proverbior. *cap.* 8. *Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt*. Ejusdemque participationis a Deo factæ Principibus super vitam, & necem subditorum, significatio habetur *in can. non solum* 23. *q.* 5. ibi: .. Non solum homines ministri sunt, & ultores .. iræ Dei in his, qui malum operantur, unde non .. sine causa gladium portant &c. *et in can. qui malos ibid.* dum ait: *Qui malos percutit &c. minister est Domini*; *& in can. sunt quidam* 23. *quæst.* 5. ibi .. Ergo non sine causa gladium portant &c. sunt enim maximè constituti propter .. latrones, homicidas, raptores &c. *et infra. Rex ibid.* scriptum est: *Rex debet furta cohibere &c. & pejeranter vivere non sinere*. Quamobrem Seneca in Thieste:

Vos quibus Rector maris atque terræ
Jus dedit magnum necis atque vitæ.

& Libro 2. *de Clementia cap.* 1. sic Nero de se loquitur .. Ego vitæ necisque gentibus arbiter. .. *Et Curtius Libro* 4. Cum in Regali solio residebis, vitæ necisque omnium civium dominus.

3 Ratio, nam qui ruit in facinus, censetur male agendo quovis alio se inferiorem fecisse, & quasi ex hominum cœtu detrusisse in censum bestiarum; quæ homini subjacent, *D. Thom.* 2. 2. *q.* 64. *art.* 1. *& ibi Cajetanus*. Cum verò Princeps totum hominum cœtum suæ ditionis repræsentet, propterea is unus supplicii, etiam mortis arbiter est ex ipsa Dei lege *Exodi* 22. *Maleficos non patieris vivere*. *Grotius de Jure Belli, & Pacis Lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 3. Et ex quo se quilibet Principi subjecit; subjectio jus necis abstulit.

Accedit, quod qui directò peccare voluit pœnam etiam mereri voluit. *Ipse te huic pœnæ subdidisti*, ajunt Imperatores in *L. Imperatores* 34. *ff. de Jure Fisci*, ibi .. Imperatores Severus, & .. Antoninus Asclepiadi rescripserunt (& infra) .. Ipse te huic pœnæ subdidisti, & in *L. post Divi ult. Cod. ad L. Jul. majestat.* ibi: *Exsule quodammodo sua mente punitus est*. Ergo is debet pœnas; ergo æquum est, ut per superiorem puniatur; nec enim ad subjectos pertinet per pœnas humanæ societati consulere. Civitatibus namquè, judiciisque constitutis pœnes summas potestates illud jus, ipso Deo annuente, ut supra ostendimus resedit.

Item ratiocinari sic licet. Communitas ità se 4 habet ad cives singulos, sicuti se habet homo quilibet ad membra, quibus compactus est, exurgitque in individuum. Atqui homo tametsi membrorum suorum dominus non sit, sed custos, si tamen aliquod eorum corpori nocere incipiat, juxta rationem artisque medicæ præscripta illud abscindit, ne totum pereat corpus. Igitur ratione non absimili, qui Resp. curam gerit, noxæ reos e medio tollit. Sic D. Thomas 2. 2. *q.* 64. *artic.* 2.

En demostratum expositumque luculenter, & ex Canonum fontibus, quod in Titulo nostro posuimus; quod nempè auctoritate publica sequutum homicidium impunè habetur.

Exemplis deinceps, quod generatim dictum est, illustrare non erit inutile, & primum, de bello agendum.

(b) *Bello justo.*

DISSERTATIO I.

De bello justo. Duo ejus requisita. Injuria propulsanda seu ulciscenda, & auctoritas legitima illud indicendi.

An bellum inter Christianos Principes permissum sit?

CAnonum Sanctionibus res hæc exponenda. Primò ad justū belli ultio injuriæ requiritur, 5 Audiatur textus *in can. Dominus* 23. *q.* 2. ibi: *Justa autem bella definiri solent, quæ ulciscuntur injurias*; Addo ego; *injurias*, aut illatas jam, aut imminentes. Cum Princeps illatam jam injuriam armis ulciscitur, bellum dicitur offensivum. Cum propulsatur injuria imminens; bellum est defensivum, Lipsius *Libro* 5. *Civil. disciplic. cap.* 4. *p.* 267. *et p.* 266. *Bellar. de Laic. Lib.* 3. *cap.* 15. Quamobrem *Grotius de Jure belli, & Pacis Lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 1. hæc habet: *Causa justa belli suscipiendi, nulla esse alia potest, nisi injuria*, ex D. Augustino *Libro* 4. *de Civit. Dei cap.* 4. qui tamen locus perperam adducitur; solumque ad rem videri potest, quod de Alexandro Magno, narrat Augustinus; Nam cum Alexander, ut Lucanus cecinit *Libro* 10. esset,

Terrarum fatale malum, fulmenque quod omnes.
Perculeret populos, pariterque, & sydus in quum.
Gentibus - - - -

Idemque piratam comprehendisset; Rex eum objurgavit, ut quid mare haberet infestum? vesaniter respondit .. Quia ego exiguo navigio id .. facio, latro vocor: Quia tu magna classe, .. Imperator. Omninò ad sensum textus *in can. militare* 23. *quæst.* 1.

Ergo in supra adducto canone, summa ratione justa bella dicuntur, quæ injurias ulciscuntur.

Hæc ultio injuriæ *necessitas* dicitur *in can.* 23. *q.* 1. ibi: *Itaque hostem pugnantem necessitas perimat, non voluntas*, dicitur malorum coercitio *in can. apud veras* 23. *q.* 1. dicitur malignorum

inse-

infectatio *in can. auctoritatem* 15. *q.* 6. dicitur importunitas in *can. ſi nulla* 23. *q.* 8.

6 Secundò ad juſtum bellum, auctoritas legitima neceſſaria eſt; eſt enim hoc jus majeſtatis, *can. quod juſtum eſt* 23. *q.* 8. „ Juſtum eſt bellum „ quod ex edicto geritur, *can. quid culpatur* 23. *q.* 1. ibi „ Ordo tamen ille naturalis mortalium „ paci accomodatus hoc poſcit, ut ſuſcipiendi „ belli auctoritas atque conſilium apud Principes ſit. Hinc Leo IV. ità ſcribit Ludovico Auguſto: „ Pro quo noſtrum congregari præcepimus po„ pulũ, maritimamque ad litus deſcendere decre„ vimus, & egreſſi ſumus Roma. Concinit textus. *in can. hortatu* 23 *q.* 1. *& in c. ſicut* 29. *de jurejur.*

Quod eſt intelligendum de bello offenſivo; hoc enim indicere eſt de jure majeſtatis; At de bello defenſivo alia ratio eſt, poteſt enim Princeps, & Reſpublica, etiam ſi ſuperiorem agnoſcat; ideoque non dicatur propriè gaudere jure majeſtatis in temporalibus, bello obſiſtere inimicis; ſicut quilibet privatus homo poteſt jure naturali ſeipſum defendere, ut præclarè diſtinguit Pignattellus *Tomo IX. conſ.* 68. *n.* 49. *ex Molina Tract.* 2. *de juſt. & jure diſp* 100.

7 Tertiò ad juſtum bellum Gloſſa requirit in *can. quod autem* 23. *q.* 2. ut non animo ulciſcendi fiat, ideſt prava intentione ex *can. noli* 23. *q.* 1. ibi „ *Hoſtem neceſſitas perimat, non voluntas.* Sed aliud eſt bellum eſſe illicitum, aliud eſſe injuſtum, ut diſtinguit, idem Pignattellus *ubi ſupra n.* 72. ibi: Licèt bellum mala intentione geſtum „ illicitum ſit, attamen, ſi alioqui juſtum ſit „ minimè obligationem reſtituendi damna illata „ parit, *Bellarminus de Laicis Libro* 3. *cap.* 15. *Diana de bello reſol.* 4. Intentio igitur ad eſſentiam juſti belli, non pertinet, juxta adductam ſuperiùs expoſitionem.

8 Dispiciendum eſt contra nefarios hæreticorum conatus, permiſſum ne ſit præliari inter Chriſtianos Principes. Quod & ipſe *Lactantius inſectatur Libro* 5. *Inſt. Divin. cap.* 22. *&* 19. licet is vir, ſit Religionis noſtræ ſtrenuus aſſertor, & vindex; & Tertullianus *Tract. de Idol. cap.* 19.

9 Catholicum dogma defendimus, permitti inter Chriſtianos Principes juſtum bellum. *Bellarmin. de Laicis Libro* 3. *cap.* 14. omninò ad mentem Sanctorum Patrum.

D. Ambroſius, *Libro* 1. *Offic. cap.* 36. ibi: „ Majores autem noſtri, ut Jeſus Nave, Hierobaal, „ Samſon, David ſummam rebus quoque bel„ licis retulere gloriam: mox ait: Sed non hæc „ ſola præclara fortitudo eſt &c.

S. Auguſtinus *Libro XIX. de Civit. Dei cap.* 12. ibi: *Pacis igitur intentione geruntur, & bella*, & idem Sanctus in *can. nulli* 23. *q.* 5.

D. Joan. Chryſoſtomus Homilia in Pſalmũ 45. ibi: *Eorum*, nempè bellorum, *nullus uſus eſſet, ſi quæ decet faceremus.* Ergo bellorum uſus probatur ad injuriam ulciſcendam.

D. Gregorius Papa *Libro* 1. *Epiſt. ad Genuarium Patricium, & Exarchum Aphricæ cap.* 72. hæc habet: *Et Eccleſiaſtica prælia ſicut bellatoria Dominì fortiter dimicatis.*

Clemens Alexandrinus in Conſtit. *Lib.* 7. *cap.* 3. hæc ait „ Non quaſi omnis cædes illicita ſit, ſed „ ea, quæ eſt innocentis: ità tamen, ut quæ juſta „ eſt, Magiſtratibus ſola ſit reſervata.

D. Baſilius citatus a *Grotio de Jure Belli, & Pacis Lib.* 1. *cap.* 2. in fine, hæc ait: *Ea quæ in bello perpetrantur cædes majores noſtri pro cædibus non habuere, excuſatos habentes eos, qui pro pudicitia, ac pietate decertant.*

D. Paulus ad Romanos 13. *Non enim ſinè cauſa gladium portat.*

Eſt etiam id Canonum Sanctionibus conſonum.

Probatur I. *ex can. quid culpatur* 23. *q.* 2. ibi: „ Ergo vir juſtus, ſi fortè ſub Rege homine, „ etiam ſacrilego militet; rectè poteſt illo ju„ bente bellari.

Probatur II. *ex can. militare* 23. *q.* 1. ibi: „ Militare non eſt delictum (& infra) dicit ipſe „ Dominus: Reddite, quæ Dei ſunt, Deo, & quę „ Cæſaris Cæſari. Igitur quod Cæſar, præcipit „ ferendum eſt.

Probatur III. *ex can. apud* 23. *quæſt.* 1. ibi: „ Apud veros Dei cultores, etiam ipſa bella „ pacata ſunt, quæ non cupiditate, aut crude„ litate, ſed pacis ſtudio geruntur.

Probatur IV. *ex can. ſumma ibid.* Nam Gregorius univerſis militibus Neapolitanis, *Lib. XI. Epiſt.* 24. ſcribit.

Probatur V. ex Concilio apud Clarum montem ſub *Urbano II.* ibi, licèt præliari contra Saracenos.

Probatur VI. *ex Concilio Lateran. ſub Caliſto* 2. ubi idem decernitur, ut adnotat Sebaſtianus Medices *in ſumma omn. hæreſ. Verbo Bellum* 14.

Probatur VII. in Concilio habito Veronæ; quod idem decrevit; ad tradita per præcitatum Auctorem.

Probatur VIII. *ex can. ſi non* 49. *cauſ.* 23. *q.* 4. ibi „ Sed cum futuras, Deo largente, victorias „ non carnali providentia, ſed magis orationibus „ prævenitis.

Probatur IX. *ex can. omnium* 56. *cauſa* 23. *q.* 5. ubi Nicolaus exercitui Francorum „ Omnium „ veſtrum, noſſe volumus charitatem, quoniam „ quiſquis in hoc belli certamine mortuus fuerit; „ Regna illi cæleſtia minimè negabuntur.

Probatur X. *ex can. paratus* 9. *nam ſi Chriſtiana* 23. *q.* 1. ibi: *Nam ſi Chriſtiana diſciplina bella culparet.*

Obſtat I. Concilium Nicænum, *cap.* 11. ibi „ Si qui per Dei gratiam vocati; primò oſten- 10
„ derunt Fidem ſuam depoſito militiæ cingulo; „ poſt hæc autem ad proprium vomitum reverſi „ ſunt, ut & pecuniam darent, & ambirent, „ rurſum rediere ad militiam; iſti decem annis „ ſint inter pœnitentes.

Reſpondet egregiè Pignattellus *Tomo IX. conſult.* 68. *n.* 33. ea verba Concilii reſpicere illos milites, qui converſi ad Fidem, iterum audebant militare, ſub vexillis Imperatoris infidelis Licinii, parati ad faltam religionem reverti.

Obſtat II. Quod occidens in bello, etiam pro Fide facto incidit in irregularitatẽ, *exp. pertio* 14.

de

de homic. vel. ibi: *Ministerio altaris abstineat reverenter*. Ergo non licet occidere in bello, etiam justo.

Respondetur cum Gibalino *Tract. de Irregular. cap.* 4 *confect.* 7. *n.* 33. *in fine*, quod occidentes in bello, etiã justo, non peccant quidem; tamen incurrunt irregularitatem ex defectu lenitatis. Maximè verò id verùm est in Clerico, cujus officium inhabilem eum reddit ad pugnandum, *cap. ex multa in fine de Voto*. Ad rem *Concil. Trid. sess. XIV. de reform. cap.* 7. *can. qui paganum dist.* 50. *can. si in mortem* 23. *q.* 8. *can. non pila ibid. can. si quis ibid. can. nimium ibid. can. porrò* 16. *q.* 3. *cap. ex literis de excess. Prælat. can.* 1. *sist.* 50. Et adire oportet Augustin. Barbosam, *ad Clementinam si furiosus de homic. num.* 13. & Joannem de Lignano *Tract. de Bello cap.* 85. ubi prædictam Clementin. expendit.

Obstat III. textus *in can. cum apud Thessalonicam* 60. *caus. XI. q.* 3. ubi factum Theodosij Imperatoris contra misericordiam dicitur, quo jubente, exercitus Thessalonicum populum in seditionis ultionem obtruncavit, ergo &c.

Respondetur cum Anacleto ad *Tit. de homic.* §. 3. *n.* 72 culpæ adscriptam fuisse exequtionem hanc tamquam immanem, quòd Theodosius unà cum nocentibus jusserit occidi etiam Innocentes.

Obstat IV. locus D. Pauli *ad Corint.* 10 ibi: .. Quamquam in carne ambulantes, nequaquam .. carnis bella gerimus; nam arma militiæ nostræ non sunt carnalia &c.

Respondetur, carnis nomine ab Apostolo Gentium intelligi imbecillam nostri corporis conditionem, atque indolem. Huic Paulus opponit arma sua, potestatem nempè, quàm Redemptor illi ut Apostolo contulerat ad refractarios compescendos. quali fuerat usus in Elymam, Corinthium incesti reum, Hymenæum, & Alexandrum. Negat ergo, potestatem hanc esse carnalem, idest infirmam. At quid inde colligi ab adversariis potest, ut bellum inter Christianos reprobetur? Imò ex ipso D. Paulo II. *ad Timot.* 4. habemus, quod ipse intellectis Judæorum adversus se insidiis, Tribuno indicari eas voluit; & Tribunus ei milites addidit, quorum præsidio in itinere contra vim omnẽ tutus esset, nec Paulus contradixit, nec monuit Deo non placerè vim vi repelli, notat Grotius *de Jure belli, & Pacis Lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 6. ubi latissimè rem hanc examinat.

Obstat V. locus Tertulliani, *Libro de corona militis*, ibi .. Planè si quos militia præventos .. fides posterior invenit, alia conditio est, ne illorum, quos Joannes admittebat ad lavacrum .. ut Centurionem fidelissimum, quem Christus .. probat, & quem Petrus catechizat: dum tamen .. sucepta fide atque signata, aut deserendum .. statim sit, ut multis actum, aut omnibus modis .. cavendum, ne quid adversus Deũ committatur.

Sed retorquetur locus hic, nam Tertullianus, his verbis satis aperiè declarat, eosdem milites post baptismum in militia permansisse; Quod nequaquam contigisset si militia a Christo D. fuisset interdicta; Imò idem Tertullianus *in Apologet. cap.* 42. ex persona loquens Christianorum, ait .. Navigamus, & nos vobiscum, & militamus .. *& cap.* 37. Externi sumus, & vestra omnia .. implevimus, urbes insulas, castella, municipia .. conciliabula castra ipsa. Eodemque libro narraverat Tertullianus, impetratum fuisse imbrem M. Aurelio Imperatori orationibus militum Christianorum.

Obstat VI. textus *in can. si quis* 2. *causa* 1. *q.* 7. .. ibi: Novi rursus eundem (idest David) audien- .. tem a Deo non ædificabis mihi domum, quia .. vir sanguinum es, ergo non permisit Deus, ut David sibi ædificaret templum, quia bella gesserat contra infideles.

Respondetur cum Tolosano in *Syntagm. Par.* 3. *Libro* 31. *cap.* 22. *sub n.* 4. David fuisse novi testamenti præfiguratorem, *can. quid autẽ* 32. *q.* 1. ut indicaretur, eum, qui sanguinem fudisset, etsi absque dolo, a promotione ad sacra esse repellendum. *can. si quis viduam dist.* 50. Confetunt textus in *can. si quis vult. dist.* 36. *in can porrò* 16. *q.* 3. *in can.* 1. 3. *q.* 8. *in can. convenior ib.* Ex quo simul interpretatur textus in *can.* 82. Apostolorum, ibi .. Ne quis Episcopus Presbyter .. aut Diaconus militiæ vacet, & utrumque re- .. tineat officium Romanum, & functionem facer- .. dotalem; quæ enim Cæsaris sunt, Cæsari, quæ .. Dei, Deo. Ex hoc enim solum infertur, in Clericis, & Ascetis exactam fuisse vitam non quovis modo Christianam, sed eximiæ cujusdam perfectionis; unde Cleri honorem non sperarent, qui nomen militiæ dedissent; Cæterum non fuisse Christianis vetitum in castris degere. Itemque eadem interpretatione elucidatur textus in *can. designata dist.* 51. ibi: *Ideò, si quis fidelis militaverit*, glossa ait: *Ideò post baptismum*; sed rectior expositio ex superius adducta interpretatione.

Obstat VII. textus in *can. de his* 3. *causa* 26. *q.* 7. ibi .. De his verò, qui pro criminibus pœ- .. nitentiam egerunt, & ad cingulum militiæ .. revertuntur, constat, eos contra sacras regu- .. las agere.

At respondetur sacras regulas esse, ne quis a castris paganorum, ad Fidem Christi conversus, aut post, quàm abnegasset fidem, pœnitentiam peregerit, rursùs periculo sese exponat, redeundo ad militiam, sub signis infidelis Imperatoris. Generatim verò interpretari canonem de omni militia, omnivè casu pugnandi, absurdum est; Reclamantibus antiquis Canonibus; ut apparet, ex textu, *in can. nisi bella*, *in can. paratus*, *in can. nolè*, *in can. quid culpatur*, *in can. militare*, *in can. apud veros*, *in can. summa* 23. *quæst.* 1. Reclamante insuper Communitate Christianorũ, etiam antè, quàm Imperatores Christiani dominarentur; Nam & Constantinus in exercitu suo plures habuit Christianos. Nec tamen unus inventus est Episcopus, qui tales milites a militia absterruerit, tamquam a sacris regulis deviantes, ut urget ratiocinando, *Grotius de Jure belli*,

&c.

& Paris Lib. 1. cap. 2. propè finem. Et Julianus Apoſtata milites Chriſtianos habuiſſe ſub ſe, ſcribit Ambroſius *in can. Julianus* 94. *XI. q.* 3.

(c) Reus.

Pœna ultimi ſupplicii auctoritate Judicis impoſita, omni jure permiſſa.

11 A Deo ter maximò poteſtas hæc fuit conceſſa, gladiuſque petmiſſus ob noxiorum vindictã; Hoc inficiari eſt diſciplinam evertere, & contra auctoritatem Domini venire. Sic fermè loquitur Innoc. Papa *in can. quæſitum eſt* 45. *cauſ.* 23. *q.* 4. Nequaquam contra hoc præceptum faciunt, *non occides*, qui perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundum ejus Leges, hoc eſt juſtiſſimæ rationis imperium ſceleratos morte puniunt, ſic loquitur Auguſtinus, *in can. ſi non licet* 23. *q.* 5. & non diſſimilis loqoendi modus, *in can. bonitei das*, *in can. homicidium*, *in can. miles*, *in can. ſi homicidium* 23. *q.* 5.

12 Manichæi nullum vivens occidi poſſe docebant, ne plantas quidem evelli, aut excidi, in quos invehitur S. Auguſtinus, *Libro 1. de Civit. Dei*, *cap.* 20 *& Libro de Hæreſ. cap.* 46. ad rem Laymao *Libro* 3. *de Juſtitia Tract.* 3. *cap.* 4. *ſub num.* 1. *verſ. contra hanc.*

13 Curioſum excitari dubium poteſt. Scit aliquis jam fac notoſum auctoritate Judicis damnatum fuiſſe ad pœnam mortis; ſi illi venenum præbeat, aut aliter præveniendo exequutionẽ eoecet; An erit hic reus crimin s?

Audi deciſionem *in can. cum miniſter* 14. *cauſ.* 23. *q.* 5. ibi: *Homicida eſt, etſi eum occidat, quem ſcit a Judice debuiſſe occidi.*

(d) Proſcriptum.

DISSERTATIO II.

De Bannitis; & jure eos impunè, ac licitè interficiendi.

A Udire videor hanc de *bannitis* adnotationem increpaotes; Linquenda hæc Pragmaticis. Ubi nam in Jure mentio *banni*? Cur hæc ex forò transferenda ad Juris maximè Canonici cirpundia, & tyrocinia? Quid eſt hoc, niſi ſtudioſi mentem obruere, & conturbare?

14 Vis audire *banni* vocem in Jure? En textum in *Auth. Gazaros Cod. de hæret.* ibi .. Gazaros, .. Patarenos &c. perpetua damnamus infamia, .. atque bannimus, & textus alii ſunt, *in Auth. nulla Cod. de Epiſc. & Cler. in Auth. item quæcumq. ibid.*

Quid puramus deinde ſignificare verbum diffidatus, *in cap. 1. de hæret. in 6.* ibi: *Perpetuo diffidatus?* Nil aliud niſi bannum. Quare ſic loquitur ad hunc textum, *Paſſerinus num* 11. ibi: .. A toto Populo Chriſtiano diffidatos tam quoad .. Perſonam, quàm quantum ad bona ſua, ità ut .. a quolibet ptivato poſsit impunè offendi, .. & occidi; & promiſcuè de bannitis agentes, eoſdem vocant *diffidatos*. Ut videre eſt *apud. Raynald. Obſervat. Crim. cap.* 2. §. 4. *num.* 106. *& ſeq.*

An non etiam extat utraque vox in *cap. felicis de pœn. in 6.* ibi: Sicut reus criminis læſæ majeſtatis perpetuo ſit infamis diffidatus nihilominus, & bannitus. Et *in cap. gravem* 53. *de ſent. excom.* ibi: *Banno potius ſubjaceant.*

Imò cum *bannum* ſit geoetale nomen ſignificans edictum, *Cujac. ad Lib.* 1. *Feud. Tit.* 2. *lit. E.* Jus Canonicum propterea *banna* vocat denunciationes, quę ex Eccleſiarum ſuggeſtu eduntur, *cap. cum in tua de ſponſal.* ibi: *Bannis, ut tuis verbis utamur, in Eccleſiis editis*, & idem invenias in *cap. fin. qui matrim. accuſ.* ibi: *Quando banna in Eccleſiis ſecundum conſuetudinem edebantur.*

Sed expreſsiùs ad rem noſtram, *bannire* in Jure Canonico ſignificat edicto impoſita pœna vocare. Textus Juris Canonici, *in cap. ſi quis* 2. *de purgat. can.* ibi: *Seu banno Chriſtianitati conſtrictum, & in can. ſtatuimus* 55. *cauſ.* 16. *q.* 2. ibi: *Bannum noſtrum componat, & communione privetur.* Et *in cap. ad audientiam* 13. *de præſcript.* ibi: *Inſuper comeſtiones, banna, placita.* Et Concilium Colonenſe *Part.* 14. *cap.* 21. hæc habet; *Cæteros omnes nobiles, & ignobiles, per bannum Chriſtianitatis conſtringat.* Et *in cap. olim* 7. *de injur.* ibi: *Quis bannierat Epiſcopum &c.* Idem *in Clement.* 2. *de pœnis.*

Interrogo nunc, eſt ne inaudita in Jure præſertim Canonico vox banni?

Sed ut quod nunc inſtat, agamus. Quum novum non ſit, ut Legum poteſtate concedatur privatis hominibus facultas occidendi pluribus in- 15
caſibus, ut in terminis textus *in* L. *Patri*, L. *nec in eaſſ. ad* L. *Jul. de adult. &* L. *Græcbus Cod. eod.* quę Leges diſponunt ità, adverſus adulteras. Idque tamen correxit Jus Canonicum, *Nic. I. in Decreto de pœn. cap.* 3. *can. interfectores* 33 *q.* 2. Accedente damnatione Propoſitionis XIX. facta ab Alexandro VII. quę ità ſe habebat .. Non .. peccat mortaliter maritus occidendo propria .. auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam, quàm fuſe explicat, probatque meritò damnatam Viva ad Propoſitionem XIX. *Alex. VII. pag.* 6. Itemque, ſi tribuitur a Lege facultas omnibus, ut invaſores, & populatores agrorum occidant, textus *in* L. *liberam Cod.* .. Quando liceat uni- .. cuique ſine Judice ſe vindicare, ibi: Ac mor- .. tem, quam minabatur, excipiat, ad quẽm textum id adnotat, *Auguſt. Barboſa ex Gomez ad* L. 79. *Tauri.* Nec non etiam ſi talis poteſtas conceditur adverſus raptores virginum, ut interficiantur, proot expreſſa ſanc. eſt, *in* L. *raptores Cod. de raptu Virginum.* Hæc ſi verà ſunt, cur non liceat Principi, ubi ſic bonum publicum poſcat, contra eos, qui verè, & cum effectu delictum patrarint, bannũ ſtatuere, vi cujus liceat omnibus eundem facinoroſum impunè occidere?

Quem bannitum propterea scitissimè, *Zasius in Apologia dixit sacrum caput*; nam veteres, homines execrandos, ac detestandos Sacros vocabant. Budæus *ad* L. 2. *ff. de pœn.* Plautus in Bacchide.

Men criminatur est? Optimè est.
Ego sum malus, sceleslus.

Facile nunc est percipere, cur statutis præsertim Italiæ banna fuerint introducta.

Nam quando, quis propter grave delictum
16 capitale accusatur, & citatus, monitusque sui copiam non facit, propter ejus contumaciam ponitur in banno, quod æquiparatur annotationi, de qua *in* L. 1. *ff.* de requirendis reis, juxta quèm textum, ut habetur ibidem .. Præsides Pro-
.. vinciarum circa requirendos reos annotandos,
.. hoc facere debent, ut eos, quos annotaverint,
.. edictis adesse jubeant, ut possit innotescere, eos
.. requirendos esse annotatos, & ex hoc annus
.. computatur ad se expurgandos. Post anni spatiũ bona confiscantur, L. *anni ff. cod. Corvin. in ff. eod Tit. Cujac. ad eumdem Titulum in Paratitlis Cod. Lib. IX. Tit.* 40. Pariterque juxta Italiæ statuta si facinorosus intra annum, & diem, se bannimento non eximit, tunc proscriptus, & diffidatus existimatur, ità ut occidi a quocumque possit, *Omotom, Lib.* 1. *Inst. Quib. mod. patr. potestas solvitur Tit. XII. n.* 11.

Nec desunt, qui eò progrediuntur, ut constanter defendant talem homicidium impunè haberi,
17 etiam si nondum sententia per Judicem lata sit; sufficit enim, si de crimine constet post mortem occisi, ità *Antonellus de loco leg. Libro* 3. *cap.* 21. *n.* 55. *Farinaccius consil.* 113. *n.* 8. *Campana Selectar. Resol.* 27. *num.* 4. *Crespi. de Valdaura Observ.* 66. *n.* 29. *Boss. de defens. reor. num.* 62. *Rayn. Observ. Crim. cap* 2. § 4. *n.* 120. Qui ex Ferretto *Cons.* 31. *Lib.* 1. narrat, cum Dux Urbini Ravennæ Cardinalem Aldosium occidisset, quem post eadem ostendit fuisse proditorem, reum
18 quę criminis lęsæ majestatis, & ab Ecclesia Romana diffidatum; favore Ducis fuisse judicatum, sub Julio II. per quinque Cardinales causa homicidij discussa.

Hæc tamen facultas adeò effrænata, intelligenda est juxta Antoniellum *ubi supra*, non de quocumque delicto capitali, sed in casibus a Jure expressis, velati juxta casum textus *in* L. 3. §. *transfugas Cod. ad* L. *Corn. de sicar. & in* L. 1.
19 *& 2. Cod. quando liceat unicuique sine Judice se vindicare, in cap. pro humani de hom. in 6. in* L. 2. *Cod. de falsa mon. in* L. *Cod. de rapt. Virg.* quibus in casibus tribuitur a Lege ante sententiam a Judice emanatam criminosum in casibus ibidem expressis interficere. Nec enim est illis in casibus absurdum ordinem judicii præposterare, quasi sint constituti Judices, & executores omnes illi, qui scientiam delinquentium habent, simulque paratas probationes, ut optimè *Campana select. resol. 27. num. 4. Crespius ubi supra num.* 29.

In cæte is verò capitalibus delictis secus est; Nam bannitus, ut justè dicatur occisus, debet jam per sententiam, ut talis, esse publicatus, *Tulumarius in Opopraxi Libro* 1. *cap.* 12. præviis citationibus, & monitoris de quibus exactè, pertractat, *Carpzovius in pract. crim. P.* 3. *q.* 140. *per tot.* Et zelo justitiæ moveri debet Anacletus *ad Lib.* 5. *Decret. Tit. XII.* §. 3. *n.* 69. *Leyman. Libro* 3. *de Justitia Tract.* 3. *P.* 2. *cap.* 4 *n.* 2.

Tunc autem culpa vacabit ejusmodi homicidium proscripti facinorosi, seu diffidati.

Nam vi Legis, reus post crimen absens peragi 20
& damnari potest, L. 10. *ff. de publ. jud.* L. 4. *§. ult. ff. ad* L. *Cornel. de sicariis*, ut ex his locis, Corvinus *ad Tit. ff. de requirendis, vel absentibus damnandis*, L. *reos Cod. de accus.* ut ex hoc textu Valeron. *de differ. utriusq. fori verbo Homicidio differ. IV. n.* 1. *in fine.*

Non enim occidere videtur, qui occidit, sed lex, textus elegans *in can. si homic.* 23. *q.* 5. ibi: Si ho-
.. micidium est hominem occidere; potest tamen
.. occidere aliquando sinè peccato; Nam & miles
.. hostem, & judex vel minister ejus nocentem,
.. & cui fortè invito atque imprudenti telum
.. manu fugit, non mihi videntur peccare, cum
.. hominem occidunt. Cum homo justè occiditur,
.. Lex eum occidit, non tu.

Hujus textus postrema verba auribus contradicentium insonare oportet, ut ab oppositionibus abstineant, & quiescant: *Cum homo justè occiditur, Lex eum occidit, non tu.*

Opponunt textum *in can si non licet* 23. *q.* 5.
At perperam, & sat erit canonem illum 21
repetere: *Cum homo justè occiditur, Lex eum occidit, non tu.* Imò & in opposito canone idem elucet sensus, ibi .. Si non licet privata potestate
.. alicui hominem occidere nocentem, cujus occi-
.. dendi licentiam Lex nulla concedit &c. ergo a contrario sensu si Lex concedat, liceat. Liceat inquam, ergo absque culpa.

Item, ibi in §. *quasdam*.. Sivè data lege, sivè
.. ad personam pro tempore expressa jussione
.. (non autem ipse occidit, qui ministerium de-
.. bet jubenti, sicut adminiculum gladius est
.. utenti). Et ideò nequaquam contra hoc præ-
.. ceptum fecerunt, non occides, qui Deo auctore
.. bella gesserunt, aut personam gerentes pu-
.. blicæ potestatis. Quid sonant hæc postrema verba? idem illud, quod auribus contradicentium insusurrare oportet: *Cum homo justè occiditur Lex eum occidit, non tu.* Intelligant hoc, *Valeron de differ. utriusq. fori ubi supra, qui diff. IV.* quandam distinctionem nimis subtilem communiscetur; Carpzovius, qui in Practica Criminali *Part.* 3. *q.* 140. *n.* 103. *& alibi*: iniquum tale censet homicidium.

Et id obtinere in foro quoque conscientiæ, Cravetta *cons.* 409. *n.* 8. *Coneiol. ad stat. Eugubina Rubr.* 56. *n.* 1. *Basil. decis.* 7. *n.* 50. *Georgius Adamus Strueb. de vind. privata exp.* 3. *Aphorism.* 7. *n.* 3. ultra plures congestos ab *Illustrissimo D. Bonfinio ad Bannim. cap.* 38. *n.* 14. Ratio est. Quia in foro conscientiæ sola veritas attenditur,

ut

ut optimè ratiocinatur, *Pufendorf. Tract. de Jure Naturæ, & Gentium Libro 8. cap. 3. §. 13.*

Quo circa non mirum, si & Pontificiæ emanarint provisiones ad expurgandas urbes, & loca ab his, qui in *bannum* inciderint.

Audi, studiose Juris, textum in Extravaganti, *Joannis XXII.* quæ incipit. *Ad nostri Tit. XI. de Privilegiis*, ibi .. Asserentes per privilegia .. Sedis Apostolicæ sibi fore concessum, quod de .. Provinciis ipsis, per Rectorem eorum, qui est .. pro tempore, vel officiales Curiæ Rectoris .. ejusdem banniti in terris, civitatibus, castris, .. & locis eorum morati liberè possint &c. Nos .. igitur, qui benevoli more Patris &c. pro communi bono Provinciarum ipsarum de congruo .. volentes remedio providere, privilegia prædicta &c. revocamus. Maximè cum ipsorum .. prætextu maleficia remanent in eisdem Provinciis impunita, pandatur ausus excessibus .. cultus lædatur justitiæ. Observastine hæc postrema verba? Quæ confirmant, astruuntque firmissimè rationem, cur incolumi conscientia diffidatus occidi valeat.

Et ideò *Leo X. Constit. 36. Omnes.* Clemens VII. *Constit. 10. In sancta*, in receptantes actes injungunt pœnas, quas confirmat Julius III. *Const. 25. Cum sicut Pius IV. constit. 27. In eminenti.* Quæ constitutio admittit tale homicidium, idemque *Pius IV. Constit. 52. Etsi injusta*, et *Clemens VIII. Constit. 15 Inter cæteras, & Innoc. VIII. Const. 14. Licet, & Constit. 6. Sixti V. Constit. 52. S. Pij V. Tomo 2. quæ est Constit. IX. de quibus Bonfinius ubi supra n. 16. & seq. cap. 38. Bannim. et n. 107. de loco legali Libro 3. cap. 2. n. 38. Menoch. de Arbitr. Libro 1. q. 90.*

Videant ergo, qui nimis emunctæ naris barbarum quiddam, & cultiori dictioni repugnans, & præter nostrum institutū arbitrabantur, sermonem de bannitis introducere; an jejunè, & absre ejusmodi adnotatio processerit. Fateantur potius, a cæteris hæc, utpotè nimium operosa, fuisse relicta, cum tamen, quæ frequenter usurpantur, & in usu sunt, ignorare turpissimum videatur.

(*d*) *Si Deus.*

DISSERTATIO III.

Divino instinctu qui nam se ipsos necarint; & de martyrio, & canonizatione Martyrum tractatur.

22 EXtra noxam est sui ipsius homicidium, si Deus jubeat. De Sampsone hoc exploratum, qui se ipsum, cum hostibus ruina domus oppressit. En textum in *can. si non licet 9. caus. 23. q. 5. §. quasdam vero*, ibi .. Nec Sampson aliter excusatur, quod se ipsum, cum hostibus ruina .. domus oppressit; nisi quia Spiritus latenter hoc .. jusserat, qui per illum miracula faciebat. En etiam textum Innoc. III. *in cap. gaudemus §. nec ulli de divort.* ibi .. Nisi cui fuit divina .. revelation: concessū &c. per quàm sicut Jacob .. a mendacio, & Israelitæ a furto, & Sampson ab homicidio &c. excusatur.

Sic quoque Eleazarus *Machab. 1. cap. 6.* Elephantis, quàm gladio occidit ruina oppressus, ut apud D. Ambrosium *Libro 1. de off. cap. 40.* quò spectant verba scripturæ, ibi: *Ut liberaret populum suum* - Sic quoque de Razia legimus *2. Machab. cap. 12.* Sic de Sancta Apollonia, quæ se strenuè in rogum injecit apud *Eusebium Lib. 6. cap. 34.* Sic de Sophronia, ac Pelagia, quæ ne stuprum paterentur in fluminis undas se præcipites egerunt. *Divus Ambrosius Lib. 3. de Virginit.*

Ex hoc datur aditus intelligendi martyrium, 23
quatenus actus est, quo propria mors postponitur gloriæ Dei. Qui tamen non semper licitus, *Concil. Eliberitan can. 60.* ibi .. Si quis idola fregerit, .. & ibidem fuerit occisus, quia in Evangelio .. non est scriptum, nec invenitur ab Apostolis .. unquàm factum, placuit, eum in numerum .. non recipi Martyrum. Juxta hunc Canonem improbatur hoc martyrium. Cur ità? Editus fuit hic Canon contra Circumcelliones, de quibus in *can. Circumcelliones 1. causa 23. quæst. 5. & nos, hoc libro Tit. 4. Dissert. VI. num. 80.* 24
quos Donatistas appellat Barbosa in *Collect. ad eum textum*, qui insuper rationem elegantem reddit, cur Circumcelliones a Comite Marcellino Tribuno sæculari debuerint condemnari, cum essent Clerici; nempè ex delegatione facta per Judicem Ecclesiasticum. Jam igitur hi Circumcelliones, verius *circuitores*, ut *Philastrius* eos vocat, qui per mortes varias se ipsos necare consueverunt, teste D. Augustino *Libro de Hæres. cap. 69.* & in ipsum furorem alios seducentes, ut se ipsos occidant, quod si facere contempserint, mortem illis minantur, dicentes hoc modo illos martyres fieri; Tales Christiani Diocletiani tempore ad idola frangenda passim prosiliebant, & a Gentilibus occidebantur. Hoc genus martyrum ex ostentatione semper abhorruit Ecclesia, 25
textus in *can. Presbyteros 32. dist. 50.* ibi .. Si ex .. fide ergo luctati sunt, & non ex composito ad .. ostentationem, ut caperentur &c. et textus in *can. indidixisti X. 23. q. 5.* Maximè in specie ejus Illiberitani canonis; Nam tempore persequutionū reperiebantur Christiani pauperes, qui non tam Christianæ Religionis zelo, quàm ut alerentur ab Ecclesia, se martyrio exponebant, ut detenti in carcere, sic alimenta reperirent, & debitis, quibus urgebantur plenè satisfieret, *D. August. in breviculo collationum 3. diei cap. 51.* latè id ostendit, & intra eruditione Mendoza ad eum Canonem, *cap. 48.* sensum hunc egregiè explicat textus *in can. inde quantum 65. causa 1. q. 1.* his verbis .. Si nū martyrium fecerimus, ut nos .. stras velimus ab hominibus reliquias venerari .. (& infra) huic operi non tam præmium, .. quàm pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta sunt, quàm corona victoriæ, quem .. textū ad hoc considerat Petra *ad Constit. Apost. IV.*

Alexandri III. Tomo 2. pagina 108.

Summa hæc esto, quod temerè ad martyrium
26 non est procurrendum.

Martyrium pium, ac legitimum, hæc exigit.

Primò ex parte intellectus veram fidem. D. Paulus *ad Hebr. cap. 11. Sinè fide impossibile est placere Deo.*

Secundò ea parte voluntatis, desideratur pia voluntas tolerandi mortem pro Fide Christi, *Anaclet. in Theol. Mor. Tract. 7. de Just. & Jure q. 6. n 44* vel pro defensione alicujus veræ virturis supernaturalis. Ideò Sanctus Thomas Cantuariensis, qui pro Catholica Ecclesia eiusque immunitate strenuè occubuit, ut Martyrio coronatus, & ut triumpho dignus triumphanti Ecclesiæ adscriptus est ab Alexandro III. in Bulla, quæ incipit Redolet.

Tertiò requiritur, ut mors inferatur; quod si incensi amore Dei, alias pœnas sustinent, vincula, verbera, exilium, cruciatus. hi perfectè martyres non sunt, nisi prumn s confecti moriantur, prout Sancti Pontifices Marcellus, Joannes, Silverius Martinus Pontianus, tunc enim martyrium perficitur, Anacletus *ubi supra n.* 53.

Quartò requiritur status gratiæ, vel saltem legitima ad gratiam dispositio, *Apostol. 2. ad Chorint.* 13. ibi .. Et si tradidero corpus meum, ità .. ut ardeam, charitatem autem non habuero, nil .. mihi prodest. Quamobrem hæretici, aut schismatici dispositi non dicuntur, textus *in cap. firmissimè 3. de hæret.* ibi .. Omni homini, qui Eccle.. siæ Catholicæ non tenet unitatem, neque elee.. mosyna, quantumlibet copiosa, neque mors pro .. Christo susceptа proficere poterit ad salutem, hoc est si in hæresi moritur, ut explicat, *Lauria in Epitomè Can. verbo martyr. in fine.*

Quintò igitur requiritur necessitas. Quod ità explico. Ultronea confessio Fidei, cum evidenti mortis periculo, veluti ad Paganorum celeberrimas solemnitates accedendo, ut sequatur mors, sub præcepto non est, nec sub consilio, D. Gregorius Nazianzenus *Orat. Funebri Basilii Magni*, .. ibi: Lex martyrii hæc est, ut nec nosmet.. ipsos in periculo ultro inijciamus, *Card. Lauria in 3. sent. Part. 2. disp. XI. art. 4. §. 6. & art. 6. §. 4.* Et aliter sentire, esset incidere in hæresim Montani, qui ajebat, quod quis semper teneatur martyrium recipere; quem sequitur *Tertullianus Tomo 2. Libr. 1. ad uxorem cap. 3* Et ex adverso damnatur error Prodici auctoris hæresis Adamitarum, asserentis licitum esse Fidem abrogare, pro evitanda morte. Hæc autem est Catholica veritas extremum utrumque declinans, Christianos posse persequutionem fugere, imò debere; neque Tyrannum esse provocandum, nisi divino impellente Spiritu. D. Augustinus *de Civitate Dei Libro 1. cap. 22. Ferrarell. de Apostol. Mission. Tit. 1. q. 24.* Quod ea signis, & prodigiis dignoscitur. Cum verò adest necessitas, vel iti coactio Tyranni ad Fidem abnegandam, tunc subeundum est martyrium, & alia necessitatis exempla sunt apud *Guttierez Can nic. quæstion. Libro 2. cap. 24 n. 16. apud Suarez a Vers. Regem Angliæ Libro 6. cap. 10. & Tract. de Fide disp. 14. sect. 3. apud Contelor. de Canonizat. Sanctorum cap. 22. apud Castellin. de inquisit. mirabil. in Sanctor. Martyr. Can. 112.*

Hinc intelligitur, cur Missionarii ad partes infidelium sine licentia Sedis Apostolicæ pergere non possint; ne sine debitis requisitis, se periculo 27
exponant, *Petra ad Const. XLI. Innoc. IV. n. 11.*

Hinc quoque intelligitur, cur constans Sacræ Congregationis Rituum tenor sit, non adscribendi inter Sanctos Martyres, eos, qui pro Fide necati sint, nisi miraculorum concurrat probatio; sic decrevit *sub die 13. Septemb. anno 1642. Pignatel. Tom. 4. consult. 72. n. 9.* Eam ab cautam, quàm 28
adducit *Petra Tomo 3. ad Constit XIII Innoc. IV. sect. un. n. 24.* Nam licèt ad martyrium, generatim re perpensa, non exigantur miracula, *Bordon. Oper. Moral. Part. 3. resol. 13. num. 34 Tomo 4. Fagnan. in cap. audivimus de rel. & vener. Sanct. Lezana cons. 1. de Canonizat Sanct.* in concreto tamen, & in specie, inspiciendum, an hic martyr passionem suam exegerit, cum qualitatibus requisitis ad martyrium, en verba Decreti: Dato .. vero martyrio miracula non sunt necessaria; .. ad hoc verò, ut in individuo, hoc vel hoc martyrium probetur verum, miracula requirenda esse, & per extensum illud adducit, *Matta de Canoniz. Sanctor. Part. 5. cap. 3.* Ubi itaque sequuta sit martyris canonizatio, egregiè ait, *Innoc. III in cap. cum Marthæ §. tertio loco de Celebr. Missar. injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre*, nimirùm revocando in dubiũ certitudinẽ Gloriæ, qua fruitur; ut hunc locum exponit *Gonzal. ibid. n. 2.* Ego tamen putarem, id posse referri ad tabulas dypticas usitatas antè martyrologium, de quibus diximus nonnulla *Libro 2. Tit. 6. Dissert. VII. sub n. 123.* & est textus *in can. de nominibus de consecr. dist. 1.* Nam cum in his referrentur nomina eorum, qui oblationes fecissent, & nomina Episcoporum; & in aliis nomina Martyrum; ut hæc nomina recitarentur tempore Sacrificii: diversum habuere finem ejusmodi recitationes; nam pro Martyribus recitabantur, ut ipsis se fideles commendarent; ut deducitur ea erudita *decis. 13. apud Turrem Tomo 3. var. quæstion. P. 2. Miscellaneor n. 22.* Qui mos dypticas recitandi viguit usque ad annum 817. a quo postmodum tempore, Martyrologii introducta fuit lectio post matutinas laudes, *Franc. Maria Florentinus in suo vetustiori Martyrologio admon. 5.* hinc etiam litaniæ Sanctorũ introductæ postquã a D. Hieronymo in usu fuit positum Martyrologium *Walfrid. Strabo de Reb. Ecclesiast. cap. 28. pag. 355.*

Hinc demùm intelligitur, cur tanta circumspectione Sancta Sedes temporis decentem exigat 29
lapsum ad Sanctorum Martyrum aliorumque Canonizationem, *Urbanus VIII. 15. Januar 1628.* respiciendo ad textum *in cap. venerabilis de test. & att.* de quo videndus *Pignatt, Tom. 1. cons. 250. & Tom. 4. consult. 72. & Tom. IX. cons. 201.* & Ballam Urbani per extensùm adducit Nicolius, *Canon. Instit. Libro 3. Tit. XLV.* Nam Urbanus

Sapien-

Sapientiſſimus Pontifex in Conſtitutione *Cæleſtis Jeruſalem*, centum annorum decurſum exigit, his verbis. Inſuper longiſſimâ tempus, illinſque .. immemorabilem curſum, de quo in prædicto .. decreto intelligi declaravimus eſſe tempus cen- .. tum annorum, notat Anacletus *Libro* 3. *Tit. XLV. §. 1. n. 13. in Decretal.* Videndus *Pignattell. Tomo X. conſult. 197.* Sed qui cupit ediſcere modum his temporibus uſitatum in proceſſu pro Sanctorum Canonizatione, adeat Roſam *de Exequut. Literar. Apoſtol.* in novo Tractatu, quèm inſcripſit *Additiones ad ſuum Tractatum* in fine, ubi tam exactè totum proceſſum pro Canonizatione, ob oculos ponit, ut fieri nil poſſit accuratius, uberiuſque.

(f) *Aliorum.*

Exempla, cum Deus juſſit aliquos interfici.

NOn multum laborandum in inveniendis exemplis, ad explicandum, quod traditur in noſtro hoc Titulo, labe carere occiſionem, ſummi Numinis imperio factam. 30

Quid eſt, quod Abraham ſtrenuè pergit in montem ad occidendum filium ſuum Iſaac? Atqui, jubente Deo, id peragit, en textum, *in can. occidit 14. cauſ. 23. q. 8.* ibi .. Abraam verò non .. ſolum homicida, ſed etiam parricida, quod .. certè gravius eſt, effectus, magis Deo, ma- .. giſque complacuit.

Quid eſt, quod Judæi, occupatores terræ promiſſionis armis conſumpſerunt? Atqui jubente Deo, ea bella geſſerunt, en textum *in can. ſi non licet 24. q. 3. §. quaſdam vero*, ibi .. Nequaquam .. contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum .. eſt: non occides, qui Deo auctore bella geſſerunt.

Audi rationem Auguſtini Barbosæ ad eum textum *in can. occidit*. Deus enim Dominus eſt eſt rerum, omnium, quas creavit juxta, illud *Pſalmi 27. Domini eſt terra, & plenitudo ejus*, atque vitæ, & mortis ſingulorum, omnes enim animæ ſuæ ſunt, *Ezech. cap. 18. & Deuteronom. 32. Ego occidam, ego vivere faciam, & Sapientiæ, cap 16. tu es Domine, qui vitæ, & mortis habes poteſtatem, deducis ad portas mortis, & reducis.*

Contra hæc inſurgit difficultas de Jephte, quam excitat textus *in can. ſi non licet, ubi ſupra*, his verbis .. Utrum pro juſſu Dei ſit habendum, .. quod ille, hic filiam, quæ Patri occurrit, occidit, .. cum ſe immolaturum Deo id voviſſet, quod .. ei redeunti de prælio victori primitiis occur- .. riſſet.

Sed reſponſio extat in *can. unuſquiſque 8. cauſ. 32. q. 4.* ibi .. Et poſt pauca de Jephte differens: .. miſerabilis inquit neceſſitas, quę ſolvitur par- .. ricidio, melius eſt non vovere, quàm vovere .. id, quod ſibi is, cui promittitur, nolit ex ſolvi. Ergo Jephte in vovendo fuit temerarius, in ſolvendo inhumanus.

(g) *Vitæ.*

DISSERTATIO IV.

In qua plures deteguntur errores quoad moderamen inculpatæ tutelæ, traditurque verus ſenſus Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. de Ref.

QUæ in promptu ſunt, ad exponendum hunc locum, collimabunt ad ornatum, & interpretationē textus *in cap. ſignificaſti 18. de homicid.*

In §. ſi verò adducti textus, hæc leguntur.

.. Si verò (quemadmodum perhibetur) Sacerdos 31
.. iſte prius ab illo percuſſus ſacrilego, mox eum .. cum ligone cap te repercuſſit, quamvis vim .. vi repellere omnes Leges, & omnia Jura per- .. mittant; quia tamen id debet fieri, cum mo- .. deramine inculpatæ tutelæ non ad ſumendam .. vindictam, ſed ad injuriam propulſandam, non .. videtur idem ſacerdos a pœna homicidii peni- .. tus excuſari, tum ratione inſtrumenti, cum .. quo ipſe percuſſit, quod cum grave ſit, non .. ſolet levem plagam inferrè. tum ratione par- .. tis, in qua fuit ille percuſſus, in qua de modico .. ictu quis læthaliter ſolet læsi.

Ex hoc textu regula depromitur a contrario ſenſu; quod cum moderamine inculpatæ tutelæ, 32
vim vi repellendo, homicidium ſequutum non caret excuſatione.

Hanc regulam comprobat textus in *Clement. un. de homicid.* ibi .. Nullam ex hoc irregularitatem .. incurrit. Et idem de illo cenſemus, qui mor- .. tem aliter vitare non valens, ſuum occidit, .. vel mutilat invaſorem.

Comprobat quoque textus *in cap. ſi verò 3. §. ſi vero de ſent. excom.* ibi .. Si verò Clericum .. vim ſibi inferentem, vi quis repellat, vel læsat: .. non debet propter hoc ad Sedem Apoſtolicam .. tranſmitti: ſi in continenti, vim vi repellat: .. cum vim vi repellere omnes Leges omniaque .. Jura permittant.

Item comprobat textus *in cap. ex tenore 10. de ſent. excom.* ibi: *Aut ſe defendendo.*

Accedit textus *in cap. dilecto 6. de ſent. excom. in 6.* ibi .. Cum omnes Leges omniaque Jura .. vim vi repellere cunctiſque ſe defendere per- .. mittant, licuit utique ipſi Decano &c. contra .. illius violentiam injuriamque ſe tueri.

Nec non coruscat hæc veritas ex textu in *Clem. paſtoralis §. caterum de ſent. & re jud.* ibi: .. Nec defenſionis, quæ a Jure provenit naturali .. facultas adimi potuiſſet.

Nec omittenda auctoritas alia in *cap. ut fame 35. de ſent. excom* ibi .. Dum tamen non amplius .. eorum violentia ſe extendat, quàm defenſio .. exigat.

Nec ſilenda alia auctoritas in *can. Jus naturale*

diſtinct.

definit. t. ibi .. Jus naturale eſt (& infra) vio-
.. lentiæ per vim repulſio.

Ex his textibus jam doctrina tutiſſima ſe prodit ad intellingendam eam neceſſitatem, quæ pro ſui defenſione excuſat occidentem.

Primò ſic intelligitur moderamen inculpatæ
33 tutelæ, ut aggreſſus aliter, quàm occidendo aggreſſorem vitam ſuam ſervare non poſſit. Habetur hoc in *cap. ſignificaſti §. ſi verò*, jam citato, ibi .. Non ad ſumendam vindictam, .. ſed ad injuriam propulſandam; & ideò Lauria *in Epitome Can.* verbo occidens ad ſui defenſionem ad eum textum, hæc addit .. Aggreſſus non .. poteſt occidere aggreſſorem; ſi aliter poteſt ſe .. defendere, optimè Guazzinus *ad def.* 20. *def. cap.* 5. *n.* 2. *verſ. circa cauſam*, ibi .. Circa cauſam .. ut fiat ad defenſionē, non autem ad vindictam .. (& infra.) Quod evenit, quando quis eſt conſtitutus in diſcrimine vitæ &c. et aliter evadere .. non poteſt, niſi offendat, vel occidat. Hoc diligenter obſervandum eſt; nam ſi clamando, ſi fugiendo poſſit vitam ſuam ſervare, moderamen ceſſat inculpatæ tutelæ. Maximè jure Canonico; *Conſol. reſol.* 4. *n.* 10. *Maſcard. de prob. Concl* 1126. *n.* 23. *Gomez variar. Tom.* 3. *cap.* 3. *ſub n.* 23. *Farinac. q.* 175. *n.* 134. *Morell. Manud. ad Praxi Crim.* §. 8. *n.* 20. Quod omne eſt *in Clement. unic. de homic.* ibi: *Qui mortem aliter vitare non valent.* *Gloſſa ibid.* dat exemplum de eo, qui erat inangulatus, vel ſic arctatus, ut fugere non poſſet, nec clamare, aliàs clamando jugulo enſis immineret. Gloſſam exornat Maſcardus *d. Concl. n.* 15. exemplo D. Hieronym. exemplo Salvatoris noſtri, qui ob perſequutionem Herodis fugit in Ægyptum. Fugiendum eſt, ſi fieri poſſit. Non in inferenda; ſed in depellenda injuria lex virtutis eſt, ut ait textus *in can. non inferenda* 7. *cauſ.* 23. *q.* 3. conſonat textus *in can. offendit. cod. cauſ. & q. in can. certè* 23. *q.* 4. *in can. fortè ibid.*

Secundò ſic intelligitur moderamen inculpatæ
34 tutelæ, ut vitæ diſcrimen immineat; neque hoc eſt extendendum liberè ad honoris, ad rerum jacturam.

Hoc ſatis evidenter probatur ex hiſce Propoſitionibus damnatis a Sancta Sede Apoſtolica morum infallibili magiſtra.

Innocentius XI. *in Decreto edito* 2. *Martii anno* 1670. damnavit hanc propoſitionem, quę eſt in
35 decreto 30 .. Fas eſt viro honorato occidere in .. vaſorem, qui nititur calumniā inferre, ſi aliter .. hæc ignominia vitari nequit; Idem quoque .. dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte .. percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum .. fuſtis fugiat. Falſa eſt hæc propoſitio, quam Juriſtæ paſſim tuentur, ut videre eſt, *apud Guazzinum, ubi ſupra.*

Idem Innocentius XI. damnat hanc aliam propoſitionem xxxi. *Regulariter eccidere poſſum furem, pro conſervatione unius aurei.*

Idem Innocentius XI. damnat propoſitionē 32. ſic concepram .. Non ſolum licitum eſt defen- .. dere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, .. ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & .. quę nos poſſeſſuros ſperamus.

Idem Innocentius XI. prohiber propoſitionem aliam 33. ità ſe habentem .. Licitum eſt, tam .. hæredi, quàm legatario contra injuſtè impe- .. dientem, ne vel hęreditas adeatur, vel legata .. ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut, & jus .. habenti in Cathedram, vel Prębendam, contra .. eorum poſſeſſionem juſtè impedientem.

Et antea Alexander VII. *die* 24. *Sept. anno* 1665. proſcripſerat has propoſitiones.

Prima, quę eſt in ordine 17. talis erat .. Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem .. gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpar- .. gere minantem occidere; quando alius modus .. defendendi non ſuppetit; uti ſuppetere non .. videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi .. Religioſo, vel ejus, Religiòni, vel coràm gra- .. viſſimis viris prędicta impingere, ni ſi occidatur.

Secunda quæ eſt in ordine 18. hęc habet: Licet, .. interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, .. ac etiam Judicem, a quo iniqua certò im- .. minet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens .. damnum vitare.

Tertia, quę eſt ordine 19. talis eſt: Non peccat .. maritus occidens propria auctoritate uxorem .. in adulterio deprehenſam.

Prædictę propoſitiones ſatis claram edocent tutelæ rationem, in caſu jacturæ rerum, vel honoris, ut explicat Viva *ad propoſitionē* 17. *et* 18. *Alexandri VII. Tomo* 1. *Anaclet. in Theol. Morali Tract. IX. diſp.* 3. *q.* 2.

Et lumen adhuc mutuari poſſumus ex textu in *cap. ſuſceptimus de homic* ibi .. Verùm quoniam .. expediebat potius poſt tunicam relinquere pal- .. lium, & rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro .. conſervandis vilibus rebus, & tranſitoriis, tam .. aſſiret in alios exardeſcere &c. Supponit Pontifex exceſſum in tutela. Non ergo moderamen inculpatum; ut conſiderat Anacletus *Libro V. Decret. Tit. XII.* §. 5. *n.* 168. ſed qua ratione? Hanc tradit Fagnanus ad dictum textum *num.* 11. 36
.. ibi: Non eſſe licitum Clericis effundere ſan- .. guinem humanum pro rebus temporalibus, .. etiam ſi aliàs nulla ratione conſervari valeant; .. & idem addit *num.* 14. clariùs *num.* 16. ibi: .. Prætetea textus dicit invaſorem ſuum non .. dicit rerum; innuens per hoc, pro neceſ- .. ſaria defenſione perſonæ tantùm, non autem .. rerum, licere hominem occidere; & idem addit .. *num.* 14 defenſio rerum temporalium non eſt .. in præcepto, imò res propriat, vel debitum di- .. mittere perfectionis eſt, *can. quod debetur* 14. *q.* 1. *can. aliud* 11. *q.* 1. & idem firmiùs aſtruit Fagnanus *in cap.* 2. *de homic. per tot. & num.* 22. Ea ratione, quia magna diſparitas eſt inter bona caduca, interque hominem, & ejus vitam *dicto*, *cap. ſuſceptimus Garpzovius in Pract. Crim. Part.* 1. *q.* 28. *n.* 5. maximè verò, quod ſui ipſius dilectionem negligit, qui ſe occidi patitur, ſeque ipſum necare videtur, *can. ſi non licèt* 23. *q.* 5. obſervando, quod aliter, quàm aggreſſorē occidendo,

inva-

invaſus evadere non poſsit, *L. 2. et 3. Cod. ad L. Cor. de ſicar.* prout intelligitur textus *in can. quia te* 38. *diſt.* 50. *& in cap. ut fama* 35. *de ſent. excom.* Eſt enim homo omnium in terris nobiliſſima creatura, ad imaginem Dei formata; ut conſiderat textus *in cap. interfeciſti de homic. in can.* 11. *diſt.* 50. vitaque proinde omnibus æſtimatione ſua rebus ſub aſpectum cadentibus, præſtat, *L.* 18. *in fin. Cod. de Sacroſ. Eccl.*

Concludendum ergo cum Fagnano *in cap. interfeciſti de homic. n.* 11. his verbis .. Quidquid ſit .. de Jure Civili, certè ſecundum Canones in foro .. ſaltem pœnitentiali . & quoad Deum abſolutè .. credimus, non poſſe laicum ſine peccato occi.. dere ſpoliatorem. Et hæc quoad jacturam rerum.

Quoad verò jacturam honoris; Audiatur Viva
37 *ad propoſitionem* 17. *&* 18. Ait ergo *num.* 4. quòd calumnia grave damnum non infert, cum ea nil turbet cordatos viros, item quia cæco impetu illata reputatur. & quia eam declinare fas eſt per Judicium, teſtibus adhibitis. Si damnum ergo non eſt evidens, ſi alia via impediri poteſt, cur cædibus agendum ad proſpiciendum honori? Hactenùs Viva *loco laudato*. Quam ſententiam Chriſtianæ pietati conformem vocat *Aug. Barboſa in cap. ſuſcepimus n.* 4. & adhærere videtur huic doctrinæ Anacletus *ad Lib. V. Decretal. Tit. XII. §.* 4. *n.* 142. Ubi nam ergo, in honoris jactura, moderamen illud inculpatæ tutelæ? Quod exigit, ut non aliter proſpicere nobis poſſimus, quàm occidendo. *L. ſecundum* 46. *§. quatenus aliter ff. ad L. Aquil. L. ut vim ff. de juſt. & jure L.* 2. *L.* 3. *Cod. ad L. Cornel. de ſicar. Clemen. un. de homic.* ibi: *Mortem aliter vitare non valens*. Ad rem *Zoſius hoc Tit. in Decret. n.* 33.

At obſtat I. textus *in can. non eſt noſtrum XI.*
58 *auſ* 23. *q* 5 ibi: *Abſque eo ubi caſtitas periclitatur.* Ea honoris jactura juſtam eſſe cauſam homicidii.

Reſpondetur, reſpici in hoc textu ſanctas quaſdam fœminas; quæ ne ſtuprum per vim paterentur, mortè ſuccubuerunt, *S. Ambroſius Libro* 3. *de Virginit.*

Reſpondetur inſuper, verba abſque eo ſic poſſe intelligi .. Etiam ubi caſtitas periclitetur, non eſſe licitum ſe occidere. *Navar. Libro* 2. *cap.* 3. *n.* 32. *Layman. Lib.* 3 *Tract.* 3. *cap.* 1. *ſub n.* 3.

Obſtat II. quod pater occidere poteſt filiam adulteram, *L. patri* 20 *ff. ad L. Jul. de adult* Item maritus adulterum, *L. nec in ea* 22. *§. ult. L. marito* 24. *L. ſi adulterium* 38. *§. Imperator* 8. *ff. ad L. Jul. de adult.* An non, & hic reſpicitur honoris jactura?

Reſpondetur id correctum eſſe a Jure Canonum, *textus in can. inter hæc* 33. *q* 2. Auctor canonis hujus eſt Nicolaus Pontifex. Quamobrem potius ex objecto hactenùs expoſita confirmantur.

Pro coronide hujus Diſſertationis, addendum
39 eſt; quod etsi ſupponamus exactè ſervatum fuiſſe moderamen inculpatæ tutilæ in occiſione, ut ſanè reprehenſionis ea expers videatur, adeò ut ipſa voluntas occidendi ſit patiter inculpata, ut ſubtiliter probat *Gonzal.* ad noſtrum textum *in cap. ſignificaſti in notis ad L. M.* Adhuc tamen Reipublicæ ſatisfaciendum eſt aliqua pœna, ſic Menphitarum Lege, occiſor invitus exulare debebat, *Philoſtratus Lib. 6. de Vita Appoll. cap* 3. ſic apud Græcos fortuiti caſus voluntario exilio damnabantur, *Xenophon L. 4. de Cyri minoris exped.* ſic etiam Demoſthenes: *Adverſus Ariſtocratem*, ait .. Si quis homicidam ceciderit, aut cædis ejus .. cauſa fuerit, is abſtineat foro collimitio, & .. ludis, & ſacris Aphictyonicis. Florentiæ viget conſuetudo, de qua *Sabell. in Practica etruſco idiomate exarata*. Verbo *Omicidiari n.* 57. imponendi non ordinariam, ſed aliquam tamen pœnam homicidis ex neceſſitate. Et enarrat alias pœnas *Raynald. Tomo* 1. *cap.* 7. *Rubr. n.* 15. *Illuſtriſs. D. Bonfinius in Bannimento cap.* 18. *n.* 28. Ideò Concilium Tridentinum non liberat ab omni pœna eum, qui occidit cum tali moderamine *ſeſſ. XIV. de reform. cap.* 7. atque, requiri diſpenſationem Epiſcopi, vel quæ liberet a ſuſpenſione quadã, de 40
qua in *can. ſtudet* 39. *diſt.* 50. vel ut putat Leo *in Theſauro Fori Eccl P.* 3. *cap.* 11. *n.* 31. ab irregularitate, quam de novo impoſuit Concilium revocans textum *in Clem. un. de homic.* idque pietatis ergo, *can. poſtea quàm §. hæc autè* 25 *q.* 2. nam eſt timoratæ conſcientiæ diſpenſationem petere in hoc caſu; & eſt Praxis Eccleſiæ, idem *Leo ubi ſupra n.* 35. Jus autem facit ſtylus Romanæ Curiæ, *cap. ex literis de Conſtit.* & diſpenſationem deberi a Curia Romana, reſponſum fuiſſe, tradit *Caned. Queſtion. Canon.* 24. *ſub n.* 15. Si enim *in can. ſi quis* 41. *& in can. eos verò* 42. *diſt.* 50. modò peregrinatio, modò pœnitentia ſic occidentibus impunè, attamen imponitur juſtæ ejus, quod Numa Pompilius ſanxit offerendum ſanctum ab eo qui, imprudens hominem occidiſſet, *Grotius in floribus* ad textum *in L. aut faba. §. eventus ff. de pœn.* .. Et in Novella Valent. ne .. quis putetur de cæde caſu, vel fui tuendi .. cauſa facta. Si ergo moderamen non excuſat prorsus ab aliqua pœna; adeò ut a furioſo homicidium patratum pœnitentia puniat *Concilium Vormatienſe can.* 18. ſalatum *a Mendoza in Concil. Illiberitan. ad can.* 5. *cap.* 15. ut pravum exemplũ haberet emendationis teſtimonium; merito Concilium Tridentinum, ut fideles in officio contineantur, decernit *ubi ſupra*, per hæc verba: *Jure quodammodo diſpenſatio deberetur*. Notetur verbũ *quodammodo*; quaſi habeantur tales homicidæ pro irregularibus; cum hac diſtinctione, quam profert *Card. De Luca ad ſeſſ* 14. *cap.* 7. *diſcurſu XII.* ſi fuerit occultum homicidium, pro ordinibus majoribus, & beneficiis duplicibus diſpenſatio peragitur a Pœnitentiario; ſi fuerit publicum, per ipſum Pontificem diſpenſatur per organum Dataria, vel Secretariæ Brevium, prævia conſultatione Sacræ Congregationis Concilii.

Adnotare quivis poterit, quàm multos erroret hæc diſſertatio detexerit.

(b) Ca-

(b) Casit.

De homicidio fortuito, sivè quis det operam rei licitæ, sivè illicitæ.

41 MUltiplex casus esset potest homicidii fortuiti. Canones ipsi suppeditabunt exemplа.

Primò exempla sunt de fortuito homicidio ex opere licito in *can. si qua* 43. *dist.* 50. ibi: Si qua „ fœmina zeli furore accensa flagellis verbera„ verit ancillam, ut infrà tertium diem animam, „ cum cruciatu effundat; si casu, post quinque „ annorum tempora (acta legitima pœnitentia) „ ad communionem placuit admitti, cui simile est, quod traditur, *in cap. Presbyterum* 7. *de homicid. in can. si quis non tratus* 15. *q.* 1.

In *can. lator* 9. *de homicidio*, casus narratur homicidii fortuiti in ludo, cui simile infortunium in ludo refertur *in cap. continebatur de homic. & in cap. exhibita* 22. *de homic.*

In *cap. hi qui arberet* 49. *dist.* 50. affertur casus incidentis arbores, quarum casura fortuitò hominem necarit; cui similis est casus *in can. sæpe* 50. *in can. si dico* 51. *dist.* 50.

In *can. si quis insaniens* 15. *q.* 1. proponitur casus insani, qui interficiat; cui similis est textus *in Clem. un. de homic. in can. indicas* 23. *causa* 3. *quæst. IX.*

In *cap. ex literis* 15. *de homic.* proponitur sequuta occisio pueri, ob lignum ex campana delapsum, cui similis est *textus in cap. fœminæ* 23. *de homicid.*

In *cap. dilectus* 13. *de homicidio* exponitur fortuita mors pueri, quem equus furens procul abjecto sessore oppressit.

In *cap. ex literis* 14. *de homic* adducitur infortunium occisi pueri ex ictu perticæ projectæ ex curru in terram.

In *cap. quidam* 25. *de homic.* dicitur evenisse, ut quidam, causa ædificandi a Presbyterò vocatus, ruens cum laqueare, quod idem Presbyter solvere nitebatur, rebus est humanis exemptus.

Secundò exempla quoque sunt internecionis, cum quis dabat operam rei illicitæ; et accidit hominem esse interfectum.

Hæc habentur *in can. studeat* 30. *dist.* 50. *in can. cum qui* 46. *dist.* 50 *in cap. consuluisti* 20. *causa* 2. *q.* 5. *in cap. quæsitum de pœnit. & remiss. in cap. fin. de his, quæ fiunt a prælat. sine consens. capit.*

Jam verò sivè casuale homicidium proveniat
42 ex actu licito, sivè ex actu illicito, non oritur ex eo irregularitas, nisi ob culpam latam, levem, ac levissimam peccatum lethale detur: Quod ex adductis auctoritatibus probat Gonzales *in cap. X. de homic. n.* 8. *ex Gibalino de irregul. cap.* 4. *per tot.*

(i) Exauthorizativa.

Quid sit depositio exauthorizativa? In quo homicidio locum habeat?

PErmagni interest hoc intelligere, quod indicatur in nostro Titulo.

Datur depositio exauthorizativa, ad differen- 43
tiam depositionis simplicis, quæ etiam verbalis dicitur; Quæ est remotio perpetua, ab altaris ministerio, vel ab exercitio Pontificalium, vel a jurisdictione, *cap. veritatis de dolo, & cont. Gonzal. in cap. si quis* 7. *de Cleric. excom.* quæ imponitur pro homicidio, sed non qualificato, *Sperellus decis.* 116. *n.* 13. *Barbosa alleg.* 110. *n.* 10.

Exauthorizativa degradatio, ultra expositam remotionem, privat Clericum privilegiis clericalibus ad hoc, ut fiat de foro laicali, *cap. ad falsariorum de crim. falsi, cap. novimus de V. S. cap. degradatio de pœnis in* 6. Ideoque, cum exuatur Clericus privilegio, *can.* 2 *dist.* 24. Hæc locum habet solum in casibus expressis, ideòque in criminibus gravioribus, ut ait Barbosa, *ubi supra n.* 11.

Hi autem casus sunt crimen assassinii, *cap. pro humani de homic. in* 6. ibi: Cum igitur illi, qui „ sic horrenda inhumanitate, detestandaque fœ„ vitia mortem fitiunt aliorum, ut ipsos faciant „ per assassinios occidi (& infra) excommuni„ cationis, & depositionis a dignitate &c. incur„ rant sententias ipso facto. Item conspiratio contra proprium Episcopum, *can. si quis Sacerdotum* 11. *q.* 1. Item occisio, vel mutilatio alicujus occasione causæ pendentis in Romana Curia, *Alexander VI. in Constitut. horrendum* 71. Item si in crimine homicidii Clericus sit incorrigibilis, *cap. cum non ab homine* 10. *de jud.* ibi: *Quod si depositus incorrigibilis fuerit &c. per sæcularem comprimendus est potestatem.* Alios casus ultra homicidium recensel *Mordlus in Praxi Crim. observat. XII.* Incorrigibilis autem est, qui ter monitus prima delicta reiterat, *Pellegr. in Praxi Part.* 4. *sect.* 3. *n.* 63. *n.* 68. Declaratoriam tamen incorrigibilitatis requiri, Sacra Congregatio censuit, *die* 5. *Martii* 1616. *in una Lucana*, ibi: „ Sacra Congregatio existimavit, hujusmodi Cle„ ricum ità demùm fori privilegium amisisse, si „ prius fuerit a Judice Ecclesiastico declaratus in„ corrigibilis, observata forma præscripta, *in cap. cum non ab homine de jud.* Refertur a Pignattello, *Tomo* 3. *consult.* 20. *n.* 24. *vide supra hoc Libro Tit. VII. Dissert. VIII.*

Traditur ergo Clericus, ità convictus, Curiæ laicali plectendus; Et hic sensus est eorum, quæ in contextu dicta sunt: exacerbari nimirùm quandoque pœnam homicidii.

DE

DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

TITULUS XII.

IRA, concitati animi perturbatio, *can. productior de pœnit. dist.* 3 impotens sui, rationi consiliisque præclusa, quot scelerum causa est, & quàm variè exitio imminet Reipublicæ! Si teter ille, & hostilis affectus cædibus inquinandi manus, ipso facinoris horrore refrænatur; ad alios tamèn irritat sævitiæ conatus, per Injurias, & Damna.

Jus Canonicum excubans suorum securitati, & concordiæ fidelium, pœnarum opportunis remediis, & injurias, & proximi detrimenta, non desinit amoliri.

Loquamur primùm de Injuriis. Si quis invaserit bona Ecclesiæ, facto injuriam infert, & anathemati tamquam sacrilegus subiicitur, (*a*) *cap. conquestus* 16. *de foro compet.* Si viduis repetentibus conjugium, quis carivetur (*b*) injuria facti est, sub excommunicatione prohibita. Si quis Imperio vacante, Vicarii Imperatoris nomen assumpserit, facto hoc Romanæ Ecclesiæ injuriosus est, & excommunicationis censura compescitur, (*c*) *Extravag. si fratrum Joann XXII. ne sede vacante aliquid innov.* Si violentas manus quis iniecerit in Clericum, hanc quoque facti injuriam anathemate canones ulciscuntur, (*d*) *can. si quis suadente* 29. *caus* 17 *q.* 4. Si injuriosè maritus tractet uxorem suam, deveniendum erit ad tori separationem, (*e*) *cap. Literas* § *ult. de rest. spol.* Si renuat Episcopus, impediatque interdictum observari in Diœcesi, per Pontificem interdicto subjectam, facto hoc infertur injuria Petri Clavibus, *cap. tanta* 18 *de excess. Prælat.* Si quis a gradu suo Ecclesiastico injustè deiiciatur, injuriam facti patitur, reparandam juxtà modum præscriptum, *in can. Episcopus* 65. *caus.* 11. *q.* 3. ac perperàm (*f*) Lutherus putabat, non licere Christianis petere coràm Judice injuriarum reparationem.

Ultrà injuriam facto illatam non paucis exemplis expolitam, sistendum est, in alia illa injuriæ specie, quæ verbis, vel ore prolatis, vel scriptis infligitur. Rogat, monet Jus Canonicum, ut linguæ parcant Fideles, custodiantque sermones suos, *textus in can. ex merito* 13. *caus.* 4. *quæst.* 1. Date locũ iræ, hoc est declinemus eam, ait textus *in can. ira* 11. *quæst.* 3. Detrahens homicida est, nec habet partem in Regno Dei, *can. summa* 6. *quæst.* 1. Sic rogando, sic monendo, quid proficit Jus

Canonicum? Sunt qui verbis injuriosis in Romanam ipsam Ecclesiam audent prorumpere, (*g*) *cap.* 1. *de maledicis*. Sunt qui de Episcopis obloquuntur; hos impunitos abire non decet, (*h*) *can. si autem* 11. *caus.* 11. *quæst.* 3. Sunt etiam qui non verentur in Judiciis clientes suos, ut strenuè defendere videantur, non ratione, sed probris decertare; quod sub pœna excommunicationis prohibet, (*i*) *text. in can. in loco* 4. *causa* 5. *quæst.* 4. Sunt qui licere sibi existimant falsa crimina obiicere ad sui reparationem honoris: at hoc improbavit, (*k*) *Innoc. XI.* 2. *Mart. anno* 1679. Sunt filii tam ingrati erga Parentes suos, ut, quod dictu horrendum est, eosdem injuriis, & contumeliis afficere non dubitent; At exhæredationem justam pœnam *Novellæ* 115. approbat Jus Canonicum, [*l*] *can. non liceat* 10. *causa* 19. *q.* 3 Privationemque donationis approbat, ubi injuriosus fuerit donatarius, *cap. ult. de donat.* Sunt qui convicia audientes, potius quàm avertant, irritant; hoc virtuti contrarium decernitur *in can. non inferenda* 7. *caus.* 23. *q.* 3. idque accidit, cum a levi incipitur contemptu, ut est casus *in cap. cum te* 23. *de sent. & re jud.* & Constitutio *Pauli V. LXXI. sub Tit. de Judic.*

Indignior Christiano viro injuria scripto comprehensa. Talis est famosus libellus: Flagelletur ejus auctor, ait Hadrianus Papa, (*m*) *in can. qui in alterius* 1. *caus.* 5. *q.* 1. A S. Ecclesiæ corpore sit divisus, ait *Gregor. Pontif. in can. quidam ibid.* Talis, criminis accusatio in occulto facta, & in parva schedula; hujus verò nulla habetur ratio, *cap. inquisitionis* 21. §. *ad hæc de accus.* Talis, satyra, quæ carmen famosum dicitur. Ejus auctor intestabilis est, ait textus *in can. si testes* §. *ob carmen* 4. *q.* 2. *&* 3. Tales demùm Pasquilli, qui veniunt appellatione famosi libelli, & prohibentur sub gravissimis pœnis a *Constitut. S. Pij V. & Gregor. XIII.* ut refert *Ursaja Inst. Crim. Libro* 2. *Tit. IX. n.* 147.

Loquamur post injurias de damnis datis. Hoc primùm explorati juris est, damnum fortuitò illatum sarciendum non esse, [*n*] *cap. um.* §. *licet de commod.* Contrà autem reparationem damni vitare non poterit, qui in rixa aliquem percusserit; hic impensas in medicos restituet, *cap.* 1. *hoc Tit.* qui cisternam aperuerit, ut jumentum in eam ceciderit; hic pretium reddet jumenti, *cap. si quis ibid.* Qui incustoditum ferum animal, ut sciebat, reliquerit, & bovem læserit; hic bovem alium reddet, *cap. si bos hoc Tit.* Qui miserit jumentum suum, ut depascat aliena; hic pro damno æstimationem restituet, *cap. si læserit ibid.* Qui ignem succendit, sed fines ignis egressus acervos frugum infectamve messem voraverit; hic damnum restituet, [*o*] *cap. si egressus ibid.* Qui damnum asylum habenti in Ecclesia attulerit; hic subjacebit excommunicationi, *can diffinivit* 35. *causa* 17. *q.* 4. Qui columbas abeuntes, ac redeuntes ad stationem suam tectis superstructam occiderit; hic ad

resti-

restitutionem obligatur, ex textu in [p] *cap. peccatum* 10. *de Reg. Jur. in* 6. ut ad hunc textum, *Covarr.* 2. *parte Relect.* §. 8. *num.* 14. *vers. tertio ex hoc.*

SUMMARIUM.

1 *Injuriam infert usurpans Ecclesiastica bona.*
2 *De vi turbativa.*
3 *De remedio canonis* redintegranda 3. q. 1.
4 *In foro Ecclesiæ ex sola turbatione non agitur criminaliter.*
5 *Ut ex turbatione agatur criminaliter necessaria est violentia.*
6 *Ad injuriam cum turbatione refertur Reprasalia.*
7 *Carivari injuria est, & vox hæc explicatur.*
8 *Vacante Imperio, qui Vicarii Imperii nomen assumpsit injuriam infert Romanæ Ecclesiæ.*
9 *Hic vicariatus ex historia exponitur.*
10 *Quæ ratione, hic vicariatus inductus?*
11 *Injuria facta est violentas manus in Clericum injicere.*
12 *Textus in* can si quis suadente diabolo 17. q 4. *aliis in Concilijs iteratus.*
13 *Disputatur, an verbalis injuria illata Clerico inducat excommunicationem can. si quis suadente &c.*
14 *Negativa sententia defenditur, & probatur.*
15 *Etiam si verba scripta sint injuriosa.*
16 *Episcopus tamen injuriantem Clericum verbis potest excommunicare.*
17 *Argumentum contrarium defendentis Joannis de Anania.*
18 *Adducitur pro responsione elegans doctrina Bartoli.*
19 *Maleficium strictè acceptum, non est maledictum.*
20 *Textus* in cap felicis de pœnis in 6. *exponitur, ità, ut nil Anania suffragetur.*
21 *Covarruvia falsum supposuit.*
22 *Quid sit hostilitas insequi.*
23 *Passerini observatio.*
24 *Per verba injuriosa in Clericum laditur universus status ordinis Clericalis.*
25 *Canones majorem Clerico depressionem considerant, per injectionem in eum violentam.*
26 *Famina fuit excommunicata, ob verba injuriosa in concionatorem.*
27 *Textus* in L. si quis hoc genus Cod. de Episcop. & Clericis, *huic Canonico non obstat.*
28 *Nihilominus illi textus interpretatur.*
29 *Ratione delicti, quis efficitur subjectus Judici territorii, in quo ille deliquerit.*
30 *Territorium Principis Christiani spectatur, etiam ut territorium Episcopi.*
31 *Si laicus injuriam inferat verbalem Clerico, delictum est mixti fori.*
32 *Nullus est canon decernens laicum verbis injuriantem Clericum incidere ipso facto in excommunicationem.*
33 *Exponitur quoad omnes partes celebris ille textus* in can. si quis suadente diabolo 17. q. 4.
34 *Si quis se defendendo percusserit Clericum ladentem, ille non incidit in excommunicationem canonis.*
35 *Neque incidit ille, qui Clericum percussevit ad correctionem.*
36 *Disputatur, an Pater filium Sacerdotem, aut in sacris percutiens ad correctionem, immunis sit a censura?*
37 *Patrem incidere in excõmunicationem canonis, defenditur.*
38 *Probatur; quia sacer ordo liberat aliquatenùs a patria potestate.*
39 *Probatur; quia Sacerdotium est dignitas.*
40 *Probatur; quia quoad spiritualia filius in sacris liber est a nexu paterno.*
41 *Gravis, & subtilis difficultas; quod Pater filium in sacris percutiens ad correctionem, nil facit suadente diabolo.*
42 *Enodatur ejusmodi objectum.*
43 *Si magister impunè percutit Clericum discipulum, cur non pater?*
44 *Alia hæc difficultas e medio tollitur.*
45 *Casualis manuum injectio in Clericum censuram non inducit.*
46 *Nec si percussio ex joco fiat.*
47 *Nec si ex subita passione.*
48 *Clericum percutiens ultra censuram canonis, alia pœna multatur.*
49 *Vetus exemplum Canonici Arretini adductum a Lapo alleg. 76.*
50 *Pœnis obtinendi Roma absolutionem a tali censura adducitur.*
51 *Savitia vires in uxorem injuria facti est.*
52 *Permittitur viris moderata uxoris correctio.*
53 *Pœna mariti nimiùm savientis in uxorem.*
54 *An & quando ob savitiam viri devortium faciendum sit?*
55 *Excessum savitiæ exponit* Sperellus decis. 139.
56 *Si concurrat savitia pretenita, cum timore futuræ, separandi sunt conjuges.*
57 *Singularis doctrina Augustini Barbosæ* in cap. ex transmissa de rest. spol.
58 *Lutherus opinabatur, non licere Christiano pterea injuria reparationem.*
59 *Agitur de injuria Principi illata verbis.*
60 *Pœna injuriantis Principem arbitraria est.*
61 *Quemadmodum in contumeliosè loquentem in S. Pon ificem.*
62 *Exemplum insigne moderationis S. Pij V.*
63 *Alia historica exempla talis moderationis in maledicentes.*

64 *Si verba in Principem jactata ad injuriam, seditionem ineitent, impunita abire non decet.*
65 *Interpretatio textus* in can. deteriores 6. q. 1.
66 *Et* in can. relegentes 23. q. 4.
67 *De verbis injuriosis in Episcopum.*
68 *Sacra Congregationis Decretum.*
69 *Concionatores invehi non possunt in Prælatos, sub pœna excommunicationis.*
70 *Variæ pœnæ canonum in inferentes injuriam Episcopo.*
71 *Antinomia duorum canonum conciliatur.*
72 *Advocatus injuriam verbis inferens, coercendus.*
73 *Pœnæ recensentur.*
74 *Propositio damnata ab Innoc. XI. quod ad repellendam injuriam liceat falsum crimen impingere.*
75 *Similis alia propositio pariter damnata.*
76 *Quam perniciosa foret Reip. injuria, per injuriam aliam compensatio.*
77 *Disputatur, an injuria verbalis illata patri causa sit exheredationis filij id crimen admittentis?*
78 *Novella* 115. *an obtineat Jure Canonico?*
79 *Donatio Juris Patronatus an revocetur ob ingratitudinem?*
80 *Adducitur Decretum Sacræ Congregationis de pœna Ecclesiasticæ personæ aliam personam Ecclesiasticam, verbis despicientis.*
81 *De famoso libello secundum Canones.*
82 *Pœna Canonum est flagellatio.*
83 *Item excommunicatio.*
84 *Hodie vel ferendæ sententiæ.*
85 *At si in Ordinem Prædicatorum, aut Societatis Jesu, aut in specialem Religiosum edatur libellus, pœna est excommunicatio latæ sententiæ.*
86 *Alia pœna est infamia.*
87 *Alia pœna degradatio.*
88 *Alia ad triremes damnatio.*
89 *Imò, & ultimum supplicium quandoque.*
90 *Igne absumendi libelli famosi.*
91 *Interpretatio textus* in cap. inquisitionis de accus.
92 *Celebre remedium in hac commotione excitata per libellum famosum, quod extat* in L. nemo Cod. de summ. Trinit.
93 *Quo remedio Alexander VII. & Clemens XI. usi sunt.*
94 *Damnum, quod fortuitò evenerit sarciendum non est.*
95 *Sicut si fortuitò subtrahatur pecunia depositæ, depositarius non tenetur.*
96 *Interpretatio contrarii textus* in cap. si egressus de injur.
97 *Animi causa excitatur nobilis, & amœna quæstio, an columbos occidere injuria sit illata domino columborum? Et per occisorem sarcienda?*
98 *Villæ descriptio; in qua se morari ad animi remissionem auctor fingit.*
99 *Conclusio proponitur, & defenditur; quod columbi sunt in ejus dominio, cujus e columbario abeunt, redruntque.*
100 *Probatur conclusio ex canonum doctrina, & auctoritate.*
101 *Contrariis pariter doctrina Canonum occurritur.*
102 *Laudatur Illustrissimus D. Muti Auditor præstantissimus* JACOBUS DE COMITIBUS.

LECTORI.

HAbes hìc omnia de injuriis, damnisque ex Canonum fontibus hausta; nil huc translatum ex Legibus, ne opus excresceret in immensum, inani labore: cum de injuriis luculentissimè tractent Cæsareæ Institutiones. Multum in hoc laborandum fuit, ut tàm multi canones exules relicti, proprium in hunc locum, quasi in suum domicilium, laremque restituerentur. Hoc dum moneo tentasse me felici conatu, tum in hoc Titulo, tum in aliis quamplurimis haud eveniet, ut peritus Legum Titulum nostrum videns de injuriis, studium in hoc argumento negligat, quasi quæ jampridem norit, discenda proponam.

EXPLI-

EXPLICATIONES.

(a) Cap. conqueſtus de foro comp.

Injuria eſt turbari in ſua poſſeſſione, & de pœna.

1 ITA eſt. Uſurpans Eccleſiaſtica bona injuriam infert Eccleſiæ. Textus Canonicus, *in cap. conqueſtus 16. de foro compet.* ibi poſt expoſitam invaſionem, hæc habentur: Mandamus .. quatenus, ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, monitione præmiſſa, per cenſuram Eccleſiaſticam .. ceſſare ipſos ab hujuſmodi, & ſatisfacere de .. prætetitis damnis, & injuriis, appellatione remota, compellas. Ergo invaſio injuria eſt, & quidem facti.

Textus ſim lis, *in cap. dilecto 6. de ſent. excom. in 6.* ibi Licuit utique ipſi Decano [ſi prædictus Ballivus eum bonis ſuis mundanis injurioſè ſpoliare, vel ea violenter occupare præſumpſerit &c.] contra illius violentiam injuriamque, ſe tueri. Pariterque, de turbata poſſeſſione, eſt textus *in cap. cum teneamur 17. de appel. & in cap. licèt 9. §. eum ergo conſtet de probat.* ibi *Avi turbativa*. Item in *cap. licet 1.* ibi: *Irrationabiliter occupatum, in cap. in literis 5.* ibi: *De violenta ejectione, in cap. cum veniſſet 9. in cap. olim 12. §. intelligentes, in cap. ſæpe, in cap. Piſanis de reſt. ſpoliat.*

2 Hinc de vi turbativa invaſor accuſari poteſt, *cap. licet, & ibi Baldus de probat.*; quæ accuſatio ob injuriam fit. *Menoch. de retinenda poſſeſſ. remed. 3. quæſt. 69. n. 549. Raynald. Obſervat. Crim. cap. 25. § 4. n. 95. & ſeq.* Ideoque criminaliter procedi poteſt, *Natta* in celebri *Conſil. 138. Lib. 3.*

Proditum eſt Jure Canonico pro ſpoliatis re-
3 medium quoque celeberrimi textus, *in can. reintegranda 3. q. 1.* cauſa autem, quæ per hoc remedium inſtituitur, eſt cauſa poſſeſſionis ſummaria, Ventriglia *Tomo 2. in Praxi annot. 30. §. juncto num. 41.* Talis qualis petitio ſufficit, *idem n. 42.* In hoc differt tale remedium ab interdictis poſſeſſoriis, quod hoc remedium eſt appellabile, in interdictis executioni locus eſt denegata appellatione ſuſpenſiva, *Card. de Luca de Judiciis diſc. 44. n. 2. & ſeq.* Videantur de hoc remedio lucuienter a nobis tradita *Libro 3. Tit. XI. num. 38.*

Et notetur, quod licèt in foro Eccleſiæ ex ſola
4 turbatione, criminaliter non procedatur, ſed turbato concedatur mandatum manutentionis, *Cancer. Var. Reſol. Part. 3. cap. 4. n. 256.* Attamen ſecus
5 eſt, ſi adſit violentia; ad tradita per *Bonfinium in Bannim. cap. 70. n. 2. 3. & 4.*

Ad hæc injuriam refertur, etiam repreſalia,
6 quæ punitur, *in cap. un. de injur. in 6.* & de hac actum eſt *ſupra hoc Libro*.

[b] Carivetur.

Per carivarium injuria committitur.

ATticè κάρα caput ſignificat; & κάρος moleſtiam; inde injuria carivarii. Speciem hanc 7
injuriæ diſertè explicat Concilium Turonenſe *anni 1448. can. 3.* ibi .. Inſultationes, clamores, .. ſonos, & alios tumultus fieri ſolitos, in ſecundis, vel tertiis nuptiis, quos carivarium .. appellant, (& infra) fieri omninò prohibemus, .. ſub excommunicationis ſententia &c.

Hunc quoque contumelioſum abuſum ſuſtulerunt, *Acta Mediolan. Eccleſiæ Libro 4. Tit. 2. Tomo 14. Concil.* ibi .. Cum per vicos, & plateas, .. quæ ſecundo nupta ducitur clamores tumultuoſque voces, a prophano Gentilium more .. non abhorrentes, ac ſtrepitus hominum quaſi .. exagitandis ſecundis nuptiis eduntur. Eas ſanè .. a Chriſtianæ pietatis inſtitutis, atque moribus, .. & a matrimonii, quod celebratur, ſanctitate .. Epiſcopus, cùm omni alia paſtoralis officii ſui .. ratione, tum propoſitis etiam pœnis cenſuriſque extirpari, ac planè funditus tolli curet. Videndus *Raynald. Tomo 1. Obſerv. Crim. cap. 11. ſupplet. 3. pag. 562.*

(c) Extravaganti ſi fratrum.

Injuria ſit Romano Pontifici, ſi vacante Imperio, eo inconſulto, quis Vicarii nomen aſſumpſerit.

SUmma prædictæ Extravagantis hæc eſt: Va- 8
.. cante ſede imperiali, cum juriſdictio ad .. Papam devoluatur, ſub pœna excommunica- .. tionis hic prohibetur, quod nullus tunc nomen .. Vicarii Imperatoris, vel alterius cujuslibet officii .. retineat, aſſumat, vel reſumat. Et in textu traditur, id cenſendum injuriam illatam Romanæ Eccleſiæ, ibi: *Ne temporibus noſtris uſurpationis injuriam jubeant, & in §. ſanè* in fine, ſic loquitur Joannes XXII. *Quæ in noſtram, & Eccleſiæ prædictæ injuriam apertè redundant.*

Quamobrem Gonzales, *cap. 10. de foro compet. in notis litera G.* hæc ait .. Et quia cum vacat .. Imperium, non eligitur Vicarius, ſed Romanus .. Pontifex ſuccedit in exercitio juriſdictionis .. temporalis. Et idem eruditus interpres, *in cap. venerabili 34. de elect. in commentario num. 30.* exponit noſtram hanc Extravagantem. Cum enim poſt Clementis V. obitum, duobus annis, tribuſque menſibus Romana Sedes vacaſſet, & interim Imperator Henricus deceſſiſſet, deſignati 9
fuerunt Imperatores Ludovicus Dux Bavariæ, & Fridericus; ſed Ludovicus copiis inſtructus fortiſſimis prævaluit in acie, Imperiumque aſſumpſit

abſque

absque Pontificia confirmatione, quem anathemate percusit Joannes XXII. statuens, ne ullus Imperio vacante absque Pontificia confirmatione tale regimen susciperet, nec tamquam Vicarius; quod si factum fuisset, Pontifex esset habiturus injuriæ loco.

Ratio; quia cum Leo III. Carolum Magnum Romæ vocasset, transtulit in eumdem a Græcis imperium, textus in *cap. venerabilē* 34. *de elect.* .. ibi: Præsertim, cum ad eos jus, & potestas .. hujusmodi, ab Apostolica Sede pervenerit; .. quæ Romanum Imperium in persona Magni .. Caroli a Græcis transtulit in Germanos. Et in *Clem. unica de jurejur.* ibi: Et eidem Ecclesiæ, .. quæ a Græcis Imperium transtulit in Germanos. Ergo (ut infert idem Gonzalez) ratione propriæ 10 jurisdictionis potuit Joannes XXII. constituere, ne vacante Imperio Vicarius eligeretur.

Augustinus Barbosa in *cap. licet* 10. *de foro compet. n.* 7. hæc ait .. Notatur ad hoc, quod .. Judex Ecclesiasticus potest se immiscere facu.. lari jurisdictioni rationis connexitatis.

Molina *de Justit. Tract.* 2. *disput.* 24. & 29. ait, Imperium Germanicum post prædictam translationem, magis pendere a S. Pontifice, quam aliud quodlibet Regnum; Adhæret *Bellarm. Controv.* 3. *general.*, *sub Tit. de Rom. Pontifice Lib.* 5. *cap.* 8. Barbosa *in cap. venerabilē* 34. *de elect. num.* 3.

Hinc illa Alberti Imperatoris ad Bonifacium VIII. anno 1303. professio .. Recognoscens igitur, .. quod Romanum Imperium, per Sedem Apo.. stolicam de Græcis translatum est in personam .. magnifici Caroli in Germanos, prout eam refert Baronius *anno* 996. *& anno* 1279. Plura eruditè cumulat *Petra Tom.* 3. *ad Constit.* 7. *Alexandri IV. pag.* 211. *& seq.*

(d) *Can. si quis suadente.*

DISSERTATIO I.

De injuria facti violenti, ob quod excommunicatio Canonis si quis suadente diabolo 17. q. 4. lata est.

Quæritur an sufficiat ad incursum hujus censuræ verbalis injuria?

Item an Pater filium in sacris percutiens incidat in hanc censuram?

11 INjuria facti est, violentas iniicere manus in Clericos, quam impunitam omittere, canones non patiuntur.

Imò, ne quis audeat hoc patrare facinus Innocentius Papa II. in Concilio Lateranensi generali 2. *anno* 1170. sic statuit .. Si quis suadente .. diabolo hujus sacrilegii reatū incurrerit, quod in .. Clericū, vel Monachū violentas manus injecerit; .. anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episco.. porum illum præsumat absolvere, nisi mortis .. urgente periculo, donec Apostolico conspectui .. præsentetur, & ejus mandatum susciplat. Hic textus est canon 15. in Concilio memorato, atque ità incipit: *Item placuit, ut si quis suadente diabolo.*

Iteratur hic canon, in Concilio Lateranensi 3. 12
sub Alexandro III. *can.* 20. *anno* 1179. item exiat hic canon in Concilio Rhemensi 1. & in Concilio Rhemensi *anno* 1248. *can.* 13. a quo Concilium Lateranense prædictam formam canonis derivavit; nam Concilū Rhemense sic statuetat .. Decernimus, ut si quis suadente diabolo tanti .. sacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum, .. vel Monachum violentas manus mittat, ana.. themati subjaceat, & nullus Episcoporum il.. lum præsumat absolvere, nisi urgente mortis .. periculo, donec Apostolico conspectui præ.. sentetur.

Injuriam facti esse talem injectionem manuum in Personam Ecclesiasticam, patet ex textu in *cap. ea nostrum* 13. *de sent. excom.* ibi: Satisfacto .. juxtà facultates his, quibus per eos contigerit .. injurias irrogatas. Patet etiam *ex cap. pervenit* 27. *de sent. excom* ibi .. De his absolvendis, qui .. Clericis non enormem, sed modicam, & levem .. injuriam irrogarunt &c patet non minus ex *cap. conquestus* 22 *de sent. excom.* ibi: Donec pars .. injuriam congruè satisfecerint, sim liter id con.. stat *ex cap. in ultimis* 25. *de sent. excom.* ibi .. Si eis fuerit injuria corporalis illata.

Et præcisè factum furiosum violentæ injectionis, in causa esse, ut talis incurratur censura, deducitur *ex cap. cum illorum* 32 *in fine principii de sent. excom* ibi: *Vel non curarunt factum, vel quo in lata sententia canonem hic dicunt.* Idemque textus in §. *si verò*, hoc factum injuriam vocat, his verbis: *Et cum, qui passus est injuriam.*

Verbus ergo, vel ore prolatis, vel scriptis, non intelligitur violentia illata, quam Canones requirunt ad hanc censuram in terminis nostri textus, qui exponitur, *in can. si quis suadente* 17. *quæst.* 4.

Conclusio hæc certa est; traditurque a Zoesio 13
in Decretal. ad Tit. de sent. excom. sub num. 53. qui sic scripsit .. Verbis etiam injuriarum, & .. contumeliæ plenis Clericum invadens, si ad .. opus manuum non pervenerit, non potest dici .. intulisse manus violentas; a Sperello *decis. XLV. num.* 10. ibi .. Canon ille non punit verba, .. quę aerem verberant; a Covarruvia *variar. resol. Libro* 3. *cap. XI. n.* 5. *a Petro Placa Epitome Delict. cap.* 2. *num.* 28. qui citat Cardinalem de Lugo. Monacellus *Formular. Legal. Part.* 3. *Tit.* 1. *in annot. num.* 2.

Nititur hæc conclusio eo fundamento; quod 14
quælibet constitutio pœnalis respectu ipsius crimiminis, aut in uriæ odiosa est, & ideò restringenda, *Reg. odia de Reg. Jur. in* 6. *can quadam lux* §. *quod scriptum* 35. *q.* 3. *cap. tua de decim.* Ergo dispositio *can. si quis suadente*, cum sit odiosa, utpote pœnalis, extendi non debet a violenta percussione, quam exigit expressè Concilium, ad verba injuriosa.

Domceps, cum in *Clem.* 1. *in Clem.* 2. *de pœn.* *in cap. felicis de pœn. in* 6. tam graves pœnas

Pon-

Pontifex inflixerit percutientibus Epiſcopos, vel Cardinales; An credendum eſt, eas omnes illum pati, qui ſolum verbis læſerit ejuſmodi Perſonas? Cum verba mitioribus pœnis condiguiſque poſſint emendari. ut ratiocinatur Petrus Placa, *ubi ſupra n.* 28. Confert textus in *can. quiſquis* 8. *q.* 1. *in cap. inter ſollicitudines de purgat. canon.* quamobrem pœna ſolum pecuniaria verbis injuriam inferentes olim puniebantur, ut Athenis lege lata quingentis dragmis vetita convicia ulciſcebantur, ut ſcribit *Iſocrates Orat. contra Lochitum*.

Ulterius, crimen majeſtatis exacerbatur facto; & aliud eſt ſimplex maledictio, *L. famoſi* 7. *in fine ff. ad L. Jul. majeſt.* quamobrem diverſis Titulis utraque injuria explicatur a *Juſtin. Cod. ad L. Jul. majeſtat. & Cod. ſi quis Imperatori maledixerit*. Ergo cum in diverſis verſemur, a cenſura in factum illata, non benè arguitur ad verba, *L. final. ff de calumn. L. neque natales Cod. de probat. cap. ſi tibi abſenti de Præb. in 6.*

Evidentiùs id ipſum demoſtratur, nam verba puniri ſat poſſunt. nec convicium idcircò remanet impunitum. *L. ità vulneratus ff. ad L. Aquil. cap. ut fama de ſent. excom.* quibus auctoritatibus traditur Reip pœna ſatisfaciendũ eſſe ad exemplum; ne Reſpubl. turbetur pravorum audacia. Ergo nulla neceſſitas, excommunicationem, *can. ſi quis ſuadente diabolo*, extendendi, a violentia per manuum injectionem, ad verba. Confert textus in *L. ſi Præſec, & L. interpretatione ff. de pœnis*. Sic inſuper ratiocinandum Eſto verba in Clericum audeat laicus, cum contumelia proferre; an illicò evadit de foro Eccleſiæ? Tunc evadet, cum erit commune ſacrilegium, manuum nimirùm injectione violenta, & ſuadente diabolo, ut exprimitur, *in cap. ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. notat *Speculus decriſ.* 45. *n.* 11. 12. Quamquàm alia ratione infrà notanda dici poſſit hic de foro Eccleſiæ.

Atque ità ſtatuunt ultra initiũ adductos *Paſſerin. in cap. felicis de pœn. in 6. Diaz in Praxi cap.* 56. *n.* 5. *Duard. ad Bullam Can. cap. XI. q.* 5. *Alter. Lib.* 5. *diſp.* 12. *n.* 4. *Bonacc. de Cenſ. in P.* 1. *q.* 12. *n.* 6. *Scorzia Theor* 156. *in fine. Pueron. ad Bull. Cœna, cap. XI. n.* 34. *Didac. Anton. Frances de comper. inter Cur. q.* 73. *n.* 42. *Zipæus de Juriſd. cap.* 8. *n.* 2. *Lib.* 1. *Chartar. crim. deciſ.* 63. *n.* 13. *Marta de Juriſd. P.* 2. *cap.* 27. *n.* 5.

15 Et quod, etiam ſi verbis ſcripris quis audeat injuriam inferè Perſonæ Eccleſiaſticæ, non propterea cenſura noſtri Canonis incurratur, docuit Archidiaconus, *in can. ſi quis ſuadente num.* 9. Relatus a *Raynald. Tomo* 1. *Obſerv. Crim. cap.* 1. §. 10. *n.* 67. *pag.* 119.

16 Illud diligenter notandum; quod ſi Epiſcopus reddatur conſcius contumeliæ verbis illatæ Clerico; poterit, ubi viderit id expedire, contra adeò audaces homines Perſonam Deo dicatam verbis deſpicientes injuriaſis, excommunicationis proferrè ſententiam; prout monet, *Didac. Anton. Frances de competen. inter Cur. q.* 73. *n.* 42.

Non obſtat 1. quod Covarruvias, *ubi ſupra* ait. 17
Joannẽ de Anania, *in cap. innotuit de maled. n.* 5. aſſeruiſſe, verbis injurioſis prolatis in Clericum, incidi a proferente in ſententiam *can. ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. Eo quia in *cap. felicis de pœn. in 6.* vox *percuſſerit*, comprehendit inſultum verbis factum. Ergo, & in verbis injurioſis habetur factũ; & ſi injurioſa verba ſunt factum, prout nemo inficiabitur, cum omne crimen, ſit maleficium, *L. ex maleficiis in princ. ff. de oblig. et act.* ibi: „ Cajus: Ex maleficiis naſcuntur obligationes „ veluti ex furto ex damno, & rapina, & injuria, „ ergo injuria factũ eſt, *cap. delictum de Reg. Jur. in 6. L. ſed ſi* 17. *verſ. quadam ff. de injur.* ibi: *Quadam injuria a liberis hominibus fiebat*; Sequitur, quod verbis, etiam percuſſio ſit.

Reſpondetur ex doctrina Bartoli in fonte perlecti, *ad L.* 16. *ff. de pœnis*: qui ſic ſcripſit: Circa 18
„ maleficium dico, quod quandoque ſumitur „ largè, & tunc omne maleficium comprehendit, „ ſivè fiat re, ſivè verbis. Quandoque ſumitur „ ſtrictè, & tunc accipitur pro eo, quod com- „ mittitur facto, quia maleficium dicitur quaſi 19
„ malefactum, & ideò non comprehendit maledi- „ ctum, vel malè ſcriptum (& infra) in rali ſta- „ tuto odioſo debemus accipere verba ſtrictè, ut „ ſit benignior interpretatio. Hactenus Bartolus. Ananias verò *ex cap. felicis de pœn. in 6.* verbalẽ injuriã deduxit ſufficere, ut quis incidat in *canonem*, quia creſcit contumelia, quò magis digna perſona læditur; prout eſt Cardinalis.

At hæc eſt mera Ananiæ opiniò. Nam in dicto 20
cap. felicis, de verbis convicii nil tale diſponitur. Imò textus factum violentiæ requirit, ut incidat quis ſua temeritate in *can. ſi quis ſuadente diabolo*, ponderando loquendi modum adhibitum in dicto *cap. felicis*; non modo enim utitur verbis *hoſtiliter inſequutus, aut percuſſerit*, ſed ait per hæc majeſtatem lædi, ibi: *Sicut reus criminis læſæ majeſtatis*, non eſt autem crimen læſæ majeſtatis ceſſante phyſica percuſſione, *Paſſerinus in d. cap. felicis n.* 11. *in fine*, ibi: Et quod non ſit crimen „ læſæ majeſtatis proferre verba contumelioſa in „ Principem, ait *Barb. ad Cenſ. q.* 1. 12. P. 1. *n.* 2. Et ſimiliter in §. *præterea* ejuſdem textus habentur hæc verba „ Sicut ex injectione ma- „ nuum violenta. Ergo in textu factum violentiæ requiritur. Ideò Raynald. *ubi ſupra num.* 70. *& ſeq.* non immeritò reprehendit Covarruviam 21
ubi ſupra imponentẽ hoc Ananiæ, quod ſtatuerit, verba contumelioſa ſufficere ad incurſum cenſuræ *can. ſi quis ſuadente diabolo*. Fortaſſe id deduci poſſet ex aliis verbis dicti *cap. felicis*: ibi: *Hoſtiliter inſequutus*. Reſumit Gloſſa verbo *inſequutione*, in additione, ibi „ Inſequens, & „ vibrans, non tamen percutiens Clericum ex- „ communicatus non eſt. Et tamen in dicto *cap. felicis* §. *præterea*, deciditur contrarium, ibi: „ Præſenti nihilominus adiicimus ſanctioni, ut ex „ inſequutione prædicta, ſicut ex injectione ma- „ nuum violenta ipſo facto excommunicationis „ ſententiam quis incurrat. Et tamen per inſe-

quu-

quæstionem verè quis pulsatus non est, *can. si quis pulsatus* 13. *de pœnit. dist.* 1. sacrilegus tamen est, Pius Papa *in can. sicut* 12. *caus.* 17. *q.* 4. Quid si igitur idem procedat, quoad contumeliam verbis illatam? Concors est Bulla Cœnæ, ibi: *Vel hostiliter insequentes.* Notat *Farinac. in Praxi crim. quæst.* 112. *n.* 81.

22 Respondetur, non quamcumque insequutionē per censuram, *can. si quis suadente diabolo*, punibilem, *in dicto cap. felicis* indigitari; sed exigi, ut insequutio fiat *hostiliter*. Quid est hostiliter insequi? Insequi nocendi animo, sic ut fugiens id sentiat, laboretque ad evadendas insequentis manus. *Augustin. Barbosa in dicto cap. felicis n.* 4. Item insequi, non ut bonis honorivè præjudicetur, sed ad percutiendum, ut est de mente *Suarez de Censur. disput.* 22. *sect.* 3. ità ut crimen sit conatus, & attentatio, sed quatenus dirigitur,

23 ad facinus enorme vitam eripiendi Cardinali: Quamobrem Passerinus *in dicto cap. felicis n.* 6. .. ait: Quod si insequutio non habeat pro fine, .. nisi injuriam aliquam verbalem Cardinali in- .. ferendam, hoc damnum morale est, de quo in .. hac lege non fit mentio. Ergo verba convicii propriè de violentia nequaquàm intelliguntur.

24 Opponitur II. per injuriosa verba in clericum illata, decus, honor; & gloria totius Ecclesiastici status patitur depressionem, *arg. text. in cap.* 1. *de maled.* & se offert alia efficacior auctoritas in *cap. contingit* 36. *de sent. excom.* ibi .. Cum ille .. canon non tam in favorem Clerici ordinati; .. quàm in favorem ordinis clericalis fuerit pro- .. mulgatus: Ideò, & volumus, & mandamus, .. ut id de cætero prohibeas attentari. Quid est hoc, quod prohibere debet Bracharensis Archiepiscopus, ad quem directa est, ea decretalis? Ait textus: *Si non violenta, tamen injuriosa.* Ergo violentia non primò, & principaliter attenditur, sed injuria, quam quis verbis, etiam molitur. Adeoque verbis etiam dedecus statui Ecclesiastico infertur; ad quod avertendum emanavit canon: *Si quis suadente diabolo* 17. *q.* 4.

25 Respondetur vergere quidem in dedecus Ecclesiastici status verborum contumeliam; at multò major depressio, per violentam manuum injectionem; ut deducitur ex ipso *cap. contingit*. Nos non censemus, impunitam esse relinquendam verbis solis injuriam illatam; Imò poterit rens ejusmodi injuriæ, per Episcopum excommunicari, *Justin. Georg. Falchtenreich. de act. injur. Sacerdot. concernent. membro* 1. *thesi* 13. Narratque fæmi-

26 nam fuisse excommunicatam, ob verba injuriosa prolata in concionatorem, *Raynaldus Tomo* 1. *Observ. Crim. cap.* 1. §. X. *n.* 80. Ergo violentia imprimis spectatur jure optimò in dicto *can. si quis suadente* 17. *q.* 4.

Opponitur III. textus in *L. si quis hoc genus Cod. de Episc. et Cler.* ibi: *Aliquid importet injuriæ*; Aliquid, ergo utcumque minor percussione sit verbalis injuria; ea maled cum, reum pœnæ canonis, *si quis suadente*, constituit.

Respondetur, nil curandum de tali lege ut potè civili, *Tamar. del Bene de Immunit. Eccl. Tom.* 1. *cap.* 1. *dub.* 15. *sect.* 6. *n.* 24. ut ex hoc Auctore res- 27 pondendum censet *Raynald. ubi supra n.* 76. 77.

Respondetur insuper verbum illud *aliquid* significare speciem aliquam injuriæ; cum facto multis modis quis in Clericum valeat prorumpere, textus, unde id declaratur, *in cap. Monachi* 2. 28 *de sent. excom.* ibi: *Quocumque modo se in claustro percusserint*. Et injuria modò levis, aut modica, modò gravis dicitur, etiam percussione, *cap. pervenit* 17. *de sent. excom.* In dicta Lege agitur de enormi læsione, ibi in textu: *Factas atroces Sacerdotibus, aut ministris injurias*; quæ propterea dicitur ibidem *excessus*; Et dicitur injuria illata facto, ibidem *irruens* (& infra:) *quod geritur* Hæc nostra responsio est; nec dubitem nostram appellare; quia, qui textū in fonte non viderunt, meras nugas effutiunt, quibus acquiescendum 33 non duxi.

Opponitur IV. ob percussionem Clerici laicus percutiens efficitur de forò Ecclesiæ, *cap. eum non ab homine de sent. excom.* atqui etiam convicia laicus effundens in Clericum evadit de forò Ecclesiæ, *cap. olim de injuriis*: idque tuentur, *Zipæus de Jurisd. cap.* 8. *n.* 2. *Lib.* 1. *Fermosinus in cap. eum sit generale q.* 6. *n.* 7. *et* 15. *de foro comp. Diana moral. P.* 1. *tract.* 2. *resol.* 82 alii per Anto- 34 nelli, adducti *de Regim. Ecclesiæ Libro* 6. *cap.* 13. *n.* 2. *& seq. & per Fulgium Pract. Crimin. Canon. verbo accusatione parte* 2. *n.* 57 qui id probari putat ex *cap. postulasti de Judæis*.

Respondetur jam a nobis luculenter fuisse demonstratum *Libro* 3. *Tit.* 2. *Dissert. IV.* ratione de- 29 licti judicem loci, ubi quis deliquerit, effici competentem, *cap.* 1. *de Privil. in* 6. *cap. licet ratione de foro compet. cap.* 2. *de rapt.* ibidemque tam multa reperias, ut tenendam sine hæsitatione hanc Juris dispositionem, possis decernere. Addo nunc, quod etsi locus Ecclesiæ sit de territorio 35 Principis, satis tamen est, esse de Diœcesi Episcopi, *can. omnes Basilicæ* 16. *q.* 7. *Concil. Trid. sess.* 25. *de reformatione cap.* 3. Quare territorium Principis, spectatur etiam, ut territorium Episcopi, eorum respectu, quæ ad forum Ecclesiasticum spectant, 30 *Sperellus decis.* 4. *n.* 10. *& seq.* Inde fit, ut per- 36 cussio constituat laicum talis delicti reum de forò Ecclesiæ; Cum hac distinctione, quod si de vera percussione agitur, per violentam manuum injectionem, crimen ad ultionem spectet Ecclesiæ. Si 31 37 per verba solùm injuriosa; crimen est mixti fori, *Guido Papa decis.* 572. *Marta de Jurisd. Parte* 2. *cap* 17. *per tot*. Et de hac injuria solum verbali nullus est textus Canonicus disponens, in pœnam, incursum *canonis si quis suadente diabolo* 17. *q.* 4. 32 38 Notat *Raynald. ubi supra n.* 86. Imò contrarium habetur in singulari textu, *in can. Deus ergo* 6. *caus.* 3. *q.* 2. ubi in proferentem opprobriosa verba in Clericum, ait Fabianus Papa, proferendam esse excommunicationem, ibi: *Qui calumniā, vel opprobrium facit, abscindatur*; Non ergo incidit in censurā *canonis si quis suadente diabolo* 17. *q.* 4. 39 quæ incurritur ipso facto; poterit etiā in eundem

impo-

imponi pecuniaria pœna *Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 3. de refor. Sperellus deciſ. 4. n. 12. Raynald. ubi ſupra n. 88. Chartar. deciſ. 72. n. 21. Fernoſinus in cap. at ſi Clerici q. 4. n. 7. & 8. de Jud.* prout videbitur expedire. *Fagnan. in cap. ſacro de ſent. excom.* qui ait, ſic fuiſſe reſolutum a Sacra Congregatione Concilii *num. 26.*

Finis diſputationis de verbis injurioſis prolatis in Clericum, ad qua non extenditur canon ſi quis ſuadente diabolo 17. q. 4.

Hactenùs innotuit ob injuriam, non verbalem tantummodò, ſed cum violenta manuũ injectione in Clericum, locum habere diſpoſita in celebri *can. ſi quis ſuadente diabolo 17. q. 4.*

Exigit inſuper hic canon, ut *ſuadente diabolo* 33 pereuſsio ſequatur. Cur ſuadente diabolo? Ideſt ut intimum animi ſenſuſque, & affectus peccatum lethale ſit, *Aug. Barboſa ad eum canon. n. 5.* Quia cum excommunicatio major ſit omnium gravisſima, *can. corripiantur 24. q. 3.* actionem quoque graviter peccaminoſam prærequirit, *Anaclet ad Lib. 5. Decret. Tit. 39. §. 2. n. 117.*

Audi nunc, quid ex hac regula inferatur. Infertur I. eum defenſio ſit juris naturalis, ſi quis 34 ſe defendendo percuſſerit Clericum in contitenti, & modum non excedat, eum a tali cenſura immunem eſſe, textus eſt *in cap. ex tenore 10.* & clarius, *in cap. ſi verò de ſent. excom.* ex quo texto, ſic loquitur Barboſa *num. 4.* „ Notatur ad „ hoc, quod qui Clericum percutit ad ſuam „ neceſſariam defenſionem, non incurrit aliquam „ excommunicationẽ; Rationemque reddit *ibid. n. 6 in fine*: Eo quod Eccleſia non reputat ejuſ„ modi percuſſionem factã eſſe ſuadente diabolo.

Infertur II. cum ad correctionẽ pulſatur Cle- 35 ricus, impunè ſimiliter id fieri, a Prælato a Magiſtro, a Parentibus, & propinquis, *cap. ex tenore 10 de ſent. excom.* nec enim ſit ſuadente diabolo, *cap. cum voluntate 54. §. fin. de ſent. excom. cap. univerſitatis 24. de ſent. excom. cap. 1. ibid.* Item ut retrahatur Clericus a malo, ligari poteſt, *can. fortitudo, can. ſeq. 23. q. 3.*

Quæſtionis eſt paucis exeutiendæ, an Pater fi- 36 lium in ſacris conſtitutum, ſinè ineurſu in hanc cenſuram, moderatè caſtigare poſsit?

Verius eſt, non poſſe filium in ſacris a Patre 37 aſſici verberibus. Probatur. Quia ſacer ordo liberat a Patria poteſtate ſaltem quoad pereuſſionẽ, ut ait *Aug. Barboſa, in can. ſi quis ſuadente 17. q. 4 n. 67.* Si enim liberat ſacer ordo a ſervili conditione, quod quidem plus eſt. *can. ex anti-* 38 *quis diſt. 54. & can. frequens, can. ſi ſervus ibid. cap. miramur de ſervis non ordinandis*, multò magis ſacer ordo liberat a Patria poteſtate.

Accedit, quod Sacerdotium dignitas eſt, ut probavi *Libro 1. Tit. XIX. n. 1.* & Gloſſa. *in cap. indecorum 3. de ætat. & qual.* verbis: *ſe ipſos*, eo progreditur, ut ſic loquatur: *Et nulla dignitas* 39 *ſæcularis ſimilis eſt Sacerdotio, arg. can. duo ſunt 96. diſt. & cap. ſolita de major. et ob.* Atqui dignitas ſæcularis Patriciatus ſolvit jus Patria poteſtatis, *§. filius familiæ 4. Inſt. quib. mod. jus Patr. poteſtatis ſolvit. L. ult. Cod. de conſul. et non ſpect.* Et de ſenatoria dignitate textus eſt in *L. ſi mortuus 7. Cod. de Patr. poteſt. Ant. Faber in Papinianea Tit. 11. Princ. VI. pag. 550.* ergo, & Sacerdotium.

Quod uberiùs probare nititur *Marta de Juriſd. Part. 4. caſu 27. n. 7.* expendens textum *in can. legimus diſt. 93.*

Et præcisè quoad ſpiritualia jus Patriæ pote- 40 ſtatis ſolutum fuiſſe, patet ex *cap. fin. de jud. in 6.* utcumque reprobet hanc diſtinctionem Marta, *ubi ſupra n. 21.* Nam novum non eſt, ut quis favore Religionis jure ſuo privetur; ut Gloſſa fusè probat in *can. renovantes diſt. 22.*

Non obſtat I. quod ſpecialiter eximit a Patria poteſtate Epiſcopalis dignitas, *auth. ſed Epiſcopalis Cod. de Epiſcop. & Cler.* itemque ſolvitur ſpecialiter hic nexus per ingreſſum Religionis, *cap. indecorum de ætat. & qual.* ergo id tribuendum non eſt Sacerdotio.

Reſpondet Marta, *ubi ſupra n. 6. & 7. ex can. olim d. ſt. 55.* ſed ejus reſponſio non arridet; imò eſt contra ea, quæ docuimus *L. b. 1. Tit. XIV. n. 23.* Dicendum igitur, quoad ſpiritualia exemptum quoque reddia Patria poteſtate filium Sacerdotem, *cap. fin. de jud. in 6.* at objecti textus procedunt quoad ſpiritualia, & temporalia, *Covarr. in cap. quia nos 9. de Teſtam. n. 5. Tiraquell. de nobil. cap. 6. num. 50.*

Non obſtat II. quod ſi Pater corrigit mode- 41 rata ſævitia filium Presbyterum, non eum pulſat *ſuadente diabolo*, ergo immunis eſt a cenſura.

Reſpondetur, canonem *ſi quis ſuadente diabolo 17. q. 4.* favorabilem eſſe toti ſtatui Clericali, *cap. contingit 36. de ſent. excom.* Cum igitur ſit 42 indecens Patrem verberare filium Presbyterum, nec ſit in jure caſus hic exceptus, habendus eſt Pater pro excommunicato, ob actum illum injurioſum, prout apparet. Addit tamen Layman *Libro 1. Tract. 5. P. 3. cap. 5. ſub n. 9.* hæc verba: „ Si pater filium correctionis cauſa in factis con„ ſtitutum pereuſſerit, facilius a peccato mor„ tali, & conſequenter a cenſura excom. ex„ cuſari poſſe.

Non obſtat III. quod cum Pater majorem habeat poteſtatem in filium, quàm magiſter in diſcipulum; Si magiſter impunè percutit Clericũ 43 diſcipulum, *cap. 8. cap. ex tenore de ſent. excom.* ergo multò magis id Patri ſit conceſſum.

Reſponderur, id permiſſum magiſtro; non item Patri. Ratio diſcriminis. Quia magiſter ſuppo- 44 nitur in majori gradu conſtitutus, quàm ſit Clericus; ſi verò ille ſit laicus, non pura id permiſſum magiſtro, *Layman. de excom. Libro 1. Tract. 5. P. 3. cap. 5. n. 9. ex cap. univerſitatis de ſent. excom.*

Finis quæſtionis, an Pater filium Presbyterum pulſare ad correctionem poſsit?

Infertur III. caſualem manuum injectionem 45

in Clericum, non afficere pulsantem hac censura, *Toletus cap.* 33. *n.* 5. Quia non fit suadente diabolo. *Zoes. ad Tit. de sent. excom. eod. Titulo n.* 71.

46 Infertur IV. ex joco verberantem Clericum, liberum esse ab hac censura, *Augustl. Barbosa in dicto can. si quis suadente n.* 55.

Infertur V. subitam passionem iræ, animo non
47 plenè advertente ad id, quod agitur, excusare, *Layman ubi supra n.* 8. *Zoesius ad Tit. Decret. de sent. excom. n.* 71.

Illud non est omittendum; quod Clericum percutiens, ultra hactenùs expositam censuram, alia
48 pœna secundum qualitatem delicti est afficiendus. Quod docet *Panimoll. decis.* 16. *annot.* 1. *n.* 43. „ ibi: Percutiens Clericum ultra excommunica-„ tionem est puniendus gravius propter qualita-„ tem personæ percussæ, *per Menoch. de arbitr. casu* 380 *n.* 15. *&* 16. Ut esset, injecta alapa Canon ex Cathedralis Ecclesiæ, ut est casus examinatus a Lapo *alleg.* 76. de Presbytero Juliano Fabri
49 Plebano S. Quirici, qui manu vacua percussit Canonicum Arretinum Thunnatunelli, juratà circumstantiam percussoris, qui vilis non erat, enormis injuria non fuit hæc reputata, notat *Bonfin. in Bannim. exp.* 27 *n.* 8. At e contra enormis fuisset hæc injuria, si hoc persona vilis effecisset, & alia exempla sunt apud *Flamin. Marchett. Praxi Vicar. Part.* 2. *Tit.* 22. *n.* 14. *& seq.*

Videndus etiam de Luca *Miscell. Ecclesiast. discursu* 21. *n.* 7. *et* 8. qui praxim edocet obtinendi
50 Romæ absolutionem ab hujusmodi censura, per organum sui nimi Pœnitentiarii ejusque Coadiutorum, qui in Basilicis Patriarchalibus deputati sunt.

(e) *Cap. literas §. ult. de rest. spol.*

Sævitia viri in uxorem injuria facti est. Et compescitur tori separatione, ultra alias arbitrarias pœnas.

51 TExtus hæc habet „ Si verò tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet „ illi restitui, sed ab eo potius amoveri.

Actum est de viri sævitia causante divortium a nobis *Libro* 2. *Tit. XIX. n.* 80. *et seq.* ibique magis cognita necessaria protulimus.

Addo nunc permitti viris levem, & modera-
52 tam uxorum suarum castigationem; neque exinde locus est separationi tori, *L. un. Cod. de emend. propinq.* ibi „ Neque tamen nos in puniendis mi-„ norum vitiis potestatem in immensum extendi „ volumus, quem textum ad maritum extendit *Brunemannus ad eam Legem n.* 3.

At si in excessu peccent mariti carcere, relega-
53 tione, quandoque etiam fustigatione pro judicis arbitrio, & attenta sævitia puniuntur, *Carpzovius Prax. Crim. P.* 1. *q.* 22. *n.* 51.

Sed & divortium, quoad torum, & mensam probata sævitia in excessu concedi poterit, idem
54 *Carpzovius ubi supra, ex textu in cap. literas in fine de restit. spol. n.* 53. At hoc non facile per judicem concedendum est; sed antea laborandum, an provideri possit mulieri remedio cautionis dicto, *cap. literas de rest. spol. cap. ex transmissa ibid. Rota coràm Coccino decis.* 201. *n.* 19. *& Part.* 6. *decis.* 324. *n.* 27. *& P.* 18. *decis.* 463.

Excessus siquidem injuria est. Hinc veteres, teste *Plutarcho in vita Catonis, Alexandro Genial. Libro* 4. *cap.* 8. eos, qui in uxores violentas intulissent manus, quasi templum violassent, impios, ac nefarios vocabant. *Bonfin. Tomo* 1. *cap.* 27. *n.* 14. *in Bannim.* 60 61

Excessum exponit Sperellus *Part* 2. *decis.* 139. *n.* 15. *&* 18. talis est, si præterita sævitia justum ingerat futuræ timorem. Notandumque est 55
teatus in *L. prator edixit* 7. *in fine ff. de injuriis*, & videnda Rota *Part.* 6. *decis.* 239. *sub num.* 9. *& Sanchez de Matr. Lib.* 10. *disp.* 18. *n.* 10. *Tiraquellus de Legib. Conn. in L.* 8. *Glossa* 1. *Part.* 8. *num.* 10. *& seq.* 62

Cum igitur concurrere contigerit atrocem sævitiam præteritam, & timorem futuræ, ut cau- 56
tione non obstante, de qua *in cap. ex transmissa ubi supra*, periculum immineat, ne uxor a viro offendatur, tunc sententia divortii, quoad torum ferenda est, ut ex nostro textu constat in dicto *cap. literas in fine*, ibi. „ Non solum non debet ei „ restitui, sed ab eo potiùs amoveri. Quod verbum *amoveri*, ità intelligit *Sperellus decis.* 139. *n.* 38. *Part.* 2. ubi innumeros fermè adducit Auctores comprobantes. 63

Sic enim servi dominium ob nimiam sævitiam amittit dominus, *L. ff. §. sed hoc tempore* 2. *Inst. de his, qui sui vel al.* ubi Justinian. intolerabilem injuriam sævitiam vocans, prospiciendum ait: *Ne in potestatem Domini revertantur, L.* 1. *§.* 2. *L.* 2. *ff. de his, qui sui &c.* Sic pater filium, quem contra pietatem malè affecit, emancipare cogitur, *L. fin. ff. si a Parent. quis manum. L. si Canones* 12. *Cod. de Episcop. aud.* Videatur Augustinus Barbosa 57
in cap. ex transmissa de rest. spol.

(f) *Lutherus.*

Ludovicus Carbon. *in Tract. de Pacificatione, dilectione inimicorum, injurrarumque remissione in Tract. Magn. Tom.* 12. *pag.* 256. *cap.* 16. Hæc ait: 58
Tertius error fuit Lutheri, ut refert Gabriel Pra-teolus Lib. 10. *dum recenset ejus errata. Putavit ille, non licere Christianis petere coràm Judice injuriarum reparationem.*

(g) *Cap.* 1. *de maled.*

DISSERTATIO II.

Injuria illata Principi, ut Principi grande scelus est, cum dignitati sit illata; quæ diversa est ab injuria illata Personæ. Quando, & quomodo puniatur?

SIc Clemens III. scripsit in *cap.* 1. *de maledic.* 59
„ Quod I. Clericus multis coràm astantibus

„ ver-

.. verba quædam in depreſſionem officii, & bene-
.. ficii noſtri protulit, ipſum a temeritate ſua
.. compeſcas, ut pœna illius aliis terrorem incu-
.. tiat; ne de cætero contrà Romanam Eccle-
.. ſiam in talia verba prorumpant.

Ut ex his verbis elucet, cum Pontifex nullam
60 præcisè pœnam declaret; judicantis arbitrio pœna tantæ temeritatis relinquitur, *cap. ex parte §. ult. de transl.* ut ex hoc textu Placa in Epitome delictorum *Libro* 1. *cap.* 3. *sub n.* 4. Idque procedit
61 ſi maledictum impetat Sedem Apoſtolicam, ſeu dignitatem Papalem, *Anaclet. in dicto cap.* 1. *n.* 8. Si verò perſonam, in qua talis reſidet excelſa dignitas, lædatur indignitate verborum; manſuetudo Chriſti, cui ſe conformare maximè convenit eum, qui ſupremum faſtigium tenet, requirit, ut Papa illatam ſuæ Perſonæ injuriam remittat, *can. inter querelas* 17. *cauſ.* 23. *q.* 4. ne in hoc præcellat ſæcularis majeſtas, elegans textus in
62 *L. un. Cod. ſi quis Imperat. maledix.* Exemplum inſigne S. Pij V. narrari ſolet, qui in ſua perſona tali crimine offenſus, reo ad ſe adducto, manſuetiſſimus dixit .. Si tu mihi, ut ſummo
.. Pontifici maledixiſſes, impunè non feciſſes.
.. Verum quia in fratrem Michaelem, ut vocabatu religioſus, *convitia jactaſti, liber abi quò vis.* Quis Sancto Pontifici nunc comparet Philippum
63 magni Alexandri Patrem, qui rogatus, ut diceacem, & maledicum expelleret; non faciam, inquit, ne circumiens inter plures maledicat; idemque adjecit alia occaſione: *Principum eſſe bene, & male audire*; nec non Princeps idem, cum audiviſſet, quod Archadio quidam Achivus non deſineret illi maledicere, occurrens petulanti homini, humaniter cum eo affatus eſt, xeniis inſuper ad eum miſſis, qui laudator Philippi effectus eſt; cumque talem mutationem Rex audiſſet; ego, inquit ad ſuos, melior medicus, quàm vos; narrat Plutarchus *Lib. de cohibenda ira*, & antea Philippus idem, dum propriis auribus eundem Arcadion verbis ſe inſectantem audiſſet, fuge hinc, dixit.

Donec ad hos venias, qui non norere Philippum.

Præclarè etiam Porſena ſe adverſus Mutium egit, poſtquã audiſſet, qua mente ad eum veniſſet.

Et raptum flammis juſſit abire virum.

Ut Martialis cecinit. *Lib.* 1. *epigr.* 22. Hæc & ſimilia manſuetudinis exempla narrantur; At eminet, excellitque Sanctiſſimi Pontificis Majeſtati nil detrahens humilitas, ut meritò ſibi Pij nomen adoptarit.

Sed licèt auguſti regiique ſemper fuit, & alti animi maledicta negligere; ſi tamen calumnioſa verba ad ſeditionem ſpectent, his parcendum
64 non eſt: *L.* 1. *in fine ff. de Crim. læſæ majeſtatis L.* 28. §. 3. *ff. de pœnis*, ut ex his locis *Boëmer. in Cod. ad L. un. Cod. ſi quis Imperat. maled. n.* 7. *Carpzovius in Pract. crim. P.* 1. *q.* 41. videndus, *Carleval. Lib.* 1. *Tit.* 1. *de foro compet. diſp.* 2. *quæſt.* 7 *ſect.* 1. *n.* 798. *Caren. de off. inquiſit. Part.* 2. *Tit. XVII.* §. 9. Pœna autem arbitraria exilium eſſe ſolet, *L. apud Labeonẽ* §. *ait Prætor ff. de injur. L. fin. ff. de injur.* Si verò concurrat alia qualitas, tunc ad arbitrium extenditur, etiam ad pœnam corporis afflictivam, *Raynald. Obſerv. Crim. cap.* 2. §. 5. *n.* 25. *Tom.* 1. *n.* 25.

Obſtat textus *in can. ſeteriores* 6. *q.* 2. Sic Lucius Papa, loquitur .. Qui adverſus nos armantur, propriè noſtros ſpiritus diripiunt; Et ideò juſtè 65
.. infames ſunt, & meritò ab Eccleſia extorres
.. fiunt; Ergo Pontifex dum verbis injurioſis dilaceratur, delinquens tàm protervè impunitus non abit, & verba illa *adverſus nos armantur*, ſic accipit Præpoſit. inquiens .. Nota quod illi dicuntur armari contra aliquos, qui eis verbis
.. detrahunt.

Reſponſio ex ſuperiori expoſitione facilè deprompitur. Neque enim omninò liber eſt, qui verbis indignis inſurgit in Principem, utcumque ſoleat Princeps, quæ vilia ſunt, contemnere, ſecurus majeſtatis ſuæ; imò comitate, & alloquiis officia provocare expediat, *Tacit. Lib.* 5. *hiſtor.* tamen Plinius *in Paneg.* ait; amorem non ſemper humilitate captandum, ſed a terrore reverentiam extorquendam. Et plura exempla pœnarum profert *Raynald. ubi ſupra*.

Sic reſpondetur etiam ad textum *in can. relegentes* 23. *quæſt.* 4. *&c.* 66

(*b*) *Can. ſi autem* 11. *q.* 3.

DISSERTATIO III.

In proferentem verba injurioſa in Epiſcopum pœna eſt conſtituta.

COhæret canonis adducti ſententia cum, his quæ profert textus *in can. ſi quis verò* 13. *cauſ. XI. quæſt.* 3. ibi .. Si quis verò non obediat Epiſcopo
.. (& infra) quærens etiam obumbrare merita
.. Epiſcopi &c. 67

Urſaja *Inſt. Crimin. Lib.* 2. *Tit. IX. num.* 229. advertus Concionatores, tàm excelſo miniſterio abutentes, jactanteſque convicia in Epiſcopos, pœnam inſligi poſſe, docet ex Sacræ Congregat. Decreto, *in Vercellen.* 21. *Martii anno* 1684. *ad* 2. *dub. Lib.* 17. *Decret. pag.* 171. 68

Sacrum Lateranenſe Concilium generale V. *ſeſſ. XI.* proſpicit, ne Concionatores invehantur in Eccleſiæ Prælatos, ſub pœna excommunicationis, *Barboſa de off. & poteſt. Epiſc. Part.* 3. *alleg.* 50. *n.* 118. Ad rem quoque pertinet textus *in cap. qualiter* 14. *de accuſ.* 69

Concilium Mogruntinum 4. *can* 85. ſtatuit, irrogantem injuriam Prælato Eccleſiæ ſuæ omni fructuum perceptione privari, nec rursus ad eam admitti, niſi ad placitum Prælati; ità *Laurea in Epit. Can. verbo Prælati circa alia.* 70

Honorius III. *in cap. gravem de exceſſ. Prælatorum*, ſtatuit, Archidiaconum, qui homagii fidem præſtiterat Epiſcopo, negantem in forma Judicis Epiſcopum eſſe dominum, ob hanc injuriam verbalem, ſtatuit, eundem tanquam membrum putridum, ab Eccleſia eſſe abſcindendum,

privandumque beneficio. Optimè Augustin. Barbosa *ad hunc textum n.* 2. putat eam pœnam imponi, etsi homagij Juramentum præstitum non fuisset.

Obstat textus in *can. inter* 27. *caus.* 23 *q.* 4. ibi Gregorius scribens Januatio Episcopo, ait: .. Inter querelas multiplices Isidorus vir clarissimus a Fraternitate tua frustrà se excommunicatum anathematizatumque conquestus est. .. Quod ob quam rem factum fuerit, dum a .. Clerico tuo, qui præsens erat, voluissemus addiscere; pro nulla alia causa, nisi pro eo, .. quod te injuravera, factum innotuit. Quæ res .. nos vehementer affligit! & infra.) Talia quæcumque pro defensione injuriæ tuæ inferè denuò non præsumas. Ergo Episcopus sibi injuriam facientes punire non potest.

Respondetur pugnare illum textum cum alio
71 *in can. Gulielmus*. Conciliatur tamen antinomia, observando quod ex humilitate permittitur parcere injuriam inferenti; At interdùm non expedit impunitâ injuriam relinqui ad exemplum. Maximè cum publicè fuerit illata; ut optimè, *Augustin. Barbosa ad can.* 30. 5. *q.* 6. Huc pertinent textus *in can. sicut*, *in can. si quis XI. quæst.* 3. *in can. Clericus* 3. *q.* 4. *can. hi qui ibid.*

(*i*) *Can. in loco* 5. *q.* 4.

Injuriam. verbis inferens advocatus; qua pœna puniri debeat.

72 ESt ille textus *Concilii Toletani XI. can.* 1. ibi .. Si quis enim, ut Apostolus ait, putet .. se religiosum esse non refrenans linguam suam, .. sed seducens cor suum, hujus vana est religio, .. cultum enim suum justitia perdit (& infra) .. dicente propheta: Erit cultus justitiæ silentium. Memoratu dignum, quod scripsit in eamdem sententiam D. Bernardus *Lib.* 2. *cap.* 9. *de consid. ad Eug.* .. Mitor namque quomodo religiosæ .. aures tuæ audiri sustineant hujusmodi disputationes Advocatorum, & pugnas verborum, .. Quæ magis ad subuersionem, quàm inventionem proficiunt veritatis, quèm locum adducit, *Raynald. Tom.* 1. *Observ. Crimin. cap XI.* §. 14. *num.* 5. Et hac de re fusiùs idem *Raynald. cap.* 19. §. 1. *n.* 25. adducens textum, *in L. quisquis Cod. de post.*

Pœna Advocatorum contumelia verborũ utentium, est infamia, *can. infames* §. *item si quis* 3. 73 *q.* 7. ibi .. Item si quis adeò procax fuerit, ut .. non ratione, sed probris putet esse certandum, .. opinionis suæ diminutionem patiatur. Lex erat apud Athenienses, ut narrat Æschines contrà Timachum, si quis orationem ad Senatum habuisset, ne quemquam maledictis vexaret, aut sub solem quemquam traduceret, & obloqueretur.

Electio, & trium dierum excommunicatio in pœnam similiter deceruitur, ut ex nostro textu liquet in dicto, *can. in loco benedictionis*; quod usu receptum patet *ex Fabro Cod. Tit. de pœn. defin.* 19. *Raynald. ex nostro textu Observat. Crimin. cap.* 19. §. 1. *n.* 27.

Accedit pœna arbitraria Judici, de qua idem, *Raynald. ibid num.* 31. *ex Tritsch. de Peccatis Advoc. & Procur. concl.* 18.

Videatur hac de injuria D Bonfin. in Bannim. *cap.* 26. *pag.* 394.

[*k*] *Innocent. XI.*

Afferuntur duæ propositiones damnatæ ab Innocent. XI.

DEcretum emanavit *die* 2 *Martii anno* 1679. a Sanctæ memoriæ Innocent. XI. in quo duæ 74
hę Propositiones proscriptæ fuerunt, præter alias. Propositio 43. .. Quid ni nonnisi veniale sit, detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, .. falso crimine elidere?

Propositio 44. .. Probabile est non peccare .. mortaliter, qui imponit falsum crimen alteri. 75
.. ut suam justitiam, & honorem defendat; Etsi .. hoc non est probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia.

Egregiè *Viva* ad has propositiones *pag.* 101. fic ratiocinatur. Mendacium in re gravi grave peccatum est; ergo & falsa crimina obiicere.

Accedit textus *in cap. super eo de usur*, ibi: Ne .. pro vita quidem defendenda licitũ est mentiri.

Progreditur ad alia argumenta vir doctissimus, ad quê studiosum Juris remittimus; Alia ad rem adducit Bonfinius *in Bannim. ubi supra num.* 36. *Pignattell. cons.* 66. *Tomo* 1. *Tranched. cons.* 104. Et de compensatione injuriæ, per injuriam latè *Bersan. Tract. de compens. q.* 25. *cap.* 2. *per tot.*

Planè hoc præ cæteris observandum. Quod ejusmodi compensationis admissio admodum Reip. 76
tranquillitati esset pernicioſa. Textus elegans in *cap. veniens* 16 *de Jurejur.* ibi .. Veniens ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quod olim .. cum M. Maurien. alternatim convitia inferendo certavit: propter quod cum graves inimicitias incurrisset &c.

(*l*) *Can. non liceat* 19. *q.* 3.

DISSERTATIO IV.

Ob injuriam verbalem illatam Patri a Filio, exheredationem meretur filius. Nonnulla de Jure Patronatus.

NOvella *Justin.* 115. inscripta, *ut cum de appell. cogn. cap.* 3. inter exheredationis causas se 77
cundo loco ponit injuriam Patri illatã, his verbis: .. Si gravem, & inhonestã injuriam eis ingesserit. Notetur verbum *ingesserit*, quod significat verbalem injuriam. Sic ingeram mala multa, hoc est maledicta, inquiunt *Terentius*, & *Plautus*. Et in Cod. Hollandri legitur: *atrocem.* & indecẽtem contumeliam ingesserit, ut ait Ha prectus, §. *fin. inst. de exher. liber. n.* 21.

Hanc

78 Hanc pœnam injuriæ agnoſcit Jus Canonicum, & approbat, cum eo tamen temperamento, quod habetur *in can. non liceat* 19. *q.* 3. ibi .. Non liceat .. Parentibus liberos, vel liberis Parentes ab .. hæreditate repellere Monachos factos, quamvis .. dum laici fuerint in cauſam ingratitudinis in- .. ciderint. Hùc refert etiam poteſt ſpectes textus *in cap. Quintavallis* 18. *de Jurejur.* ibi: Quod .. ſi quando filii, aut uxor illius aliquod factum, .. vel verbum contumelioſum mulieribus illis .. obiiceret, idem filios, & filias exhæredaret &c.

Sed Vaſquez *de ſucceſſ. creat. Lib.* 3. §. 10. *n.* 646. defendere conatur per Monachatum abſtergi dumtaxat ingratitudinem reſpicientem filium, qui ingreditur monaſterium, non verò eam, quæ principaliter lædit Patrem.

Contrarium ex noſtro textu *in can. non liceat*, verius cenſet *Merlin. de legit. Lib.* 4. *Tit.* 1. *q.* 7. *per tot. Laurus de Palat. in Tract. de ſtatuto ix. Juſ. famin. n.* 108 *Marta de Juriſd. Part.* 4. *caſu* 26. *per tot. Duard. in Bullam Cœnæ Libro* 2. *can.* 15. *quæſt.* 17. *n.* 7.

Hinc infertur, Patronum injuriam committere, ſi cum durat Jus Patronatus paſſivum in ſanguine fundatoris, extraneum præſentet, *Pitonius Tom.* 2. *de controverſ. Patron. alleg.* 51. *n.* 2. *&* 6.

Pariterque infertur, donationem Juriſpatronatus revocari ob ingratitudinem, *Auguſtin. Barboſa* 79 *in cap. ult. de donat.* Qui textus Gregorii IX. hæc habet .. Propter ejus ingratitudinem, in quem .. libertalitas eſt collata donatoris perſona de ti- .. gore Juris eam potuit revocare (& infra) aut .. ſibi atroces injurias &c. inferrè præſumpſerit. Optimè Vivianus *de Jurepatr. Lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 44. Conferunt textus *in can. octava diſcuſſio* 62. *cauſ.* 12. *q.* 2. *in cap. de famulis*, *in cap. nullus*, *in cap. eo libentiùs de ſerv. non ordin. in cap. ult. de poſt.* ibi: *Poteſt tamquam ingratus beneficio hujuſmodi ſpoliari*. Ex quo textu *Carol. Anton. de Luca de Præſtant. Laureæ Doctor. cap.* 117. infert, quod Doctor aliquid agens contra Corpus Collegii, ab eo poteſt expelli, quaſi injurioſus, ob ingratitudinem.

Notetur tamèn, quod dicimus, *poſſe*: Cæterum, & ingratis ex pietate parci poteſt; pulcherrimus textus *in can. tria* 12. *diſt.* 45 ibi ait Albinus, quod eleemoſina ſpiritualis eſt, *dimittere*, *a quo læſus fueris*. Conſonat textus *in can. ſi quis contriſtatus diſt.* 90.

Hæc ſatis de injuriis verbalibus. Illud notan- 80 dum, quod docuit, *Nicol. Inſt. Lib.* 4. *Tit.* 4. §. *in ſumma*; Quod inter Eccleſiaſticos quando eſt injuria verbalis tantùm, ad alium rigorem jam non proceditur, niſi ad aſſignandam domum pro carcere, quonſque ſatisfiat. *Sacra Congregatio Epiſcop. Congregationis* 1595. *Reggio* 17. *Jun.* 394. *apud Nicol.*

(m) *Can. qui in alterius* 5. *q.* 1.

DISSERTATIO V.

De famoſo libello, et pœnis a Jure Canonico ſtatutis.

EN integrum contextum Hadriani Papæ *in can.* 81
qui in alterius 5. *q.* 1. ibi .. Qui in alterius .. famam publicè ſcripturam, aut verba contu- .. melioſa confinxerit, & repertus ſcripta non pro- .. baverit, flagelletur: Et qui ea prius invenerit, .. rumpat, ſi non vult auctoris facti cauſam .. incurrere.

Similes ſunt textus *in can. quidam maligni*, *in can. ſi qui ead. cauſ. & q. in can. ſeditionarios*, ibi: *Nec injuriarum ſuarum ultores diſt.* 47.

Meritò dixi in contextu Tituli noſtri, indignioiem Chriſtiano viro injuriam eſſe ſcripto comprehenſam; Vocis injuria facilè excidit e memoria; At litera ſcripta manet perque manus omnium volitat, ac dedecus perennandi vim habet, *Tolojanus in Syntagm. Lib.* 38. *cap.* 6. *n.* 1. *&* 2. *Mendoza in Concil. Illiberin. ad can.* 52. *cap.* 30. *lit. A.* Hinc tam Græci, quàm Romani indulgentes potius in aliis coercendis injuriis extiterunt; acres tamen, ac vehementes in auctorem famoſi libelli. Hæc erat Lex XII. Tabul. .. Si quis .. actitaverit, ſivè carmen condiderit, quod infa- .. miã, flagitiumvè alteri precatur, capite punitor. Quam refert *Cicero Lib.* 4. *Tuſcul.* Tacitus verò *Lib.* 10. *Annal.* narrat Auguſtum Cæſarem judicium de libellis famoſis majeſtatis eſſe voluiſſe.

Ad pœnas quod attinet; Singillatim eas enumeremus.

Noſter textus Hadriani ſic ſtatuit. *Flagelletur.* Hic ſubſiſto. Nonne hæc pœna eſt affictiva cor- 82
poris? Ita eſt, at ab ea Canones non abhorrent, *can. eum beatus diſt.* 45. modo ſanguis non effundatur, *Raynald. Obſer. Crim. cap. XI.* §. 4. *n.* 18.

Concil. Illiberinum de auctoribus libellorum 83
ſic ſtatuit, *Anathematizzentur*. Hoc quoque decernitur *in can. quidam maligni* 5. *quæſt.* 1. Sed pariter hic ſubſiſto. Non enim excommunicatio, quæ etiam ponitur, *in dicto can. quidam maligni* eſt hodie latæ ſententiæ; ut docet præ- 84
ciſè in terminis eorum textuum Theſaurus *de præmii verbo libelli*, *cap.* 1. his verbis .. Sed quia illud .. fuit edictum in caſu particulari: Ideò hodie .. nulla eſt regulariter pœna excommunicationis .. latæ ſententiæ, contra delinquentes hujuſmodi, *Menoch. de Arbitr. caſu* 263. *n.* 34. Hoc tamen verum eſt, ex Bulla Alexandri IV. *Ex alto* incidere in excommunicationem latæ ſententiæ illos, qui libellos famoſos, rhithmosve edere ſint aus- 85
infamiam ſtatus Ordinis Prædicatorum; narrat, docetque idem *Theſaur. ubi ſupra*, id extendens ad cæteros Regularium Ordines; Præſertim eſt Bulla Gregorii XIII. *Aſcendente Domino*, eandẽ pœnã ſtatuens favore Societatis Jeſu, *idẽ Theſaur.* Hanc tamen excommunicationem, nequaquam incurrit ſi quis præciſè ſic delinquat in ſpecialem Religioſum, *Urtaja Inſt. Crim. Lib.* 2. *Tit. IX. n.* 144. *ex Medina de Confeſſ. Lib.* 1. *cap.* 15 *n.* 35.

Textus item *in can. ſi teſtes* §. *ob carmen* 4. *q.* 3. ſic ſtatuit: *Ob carmen famoſum damnatus inteſtabilis eſt*, ex quo dilucet, ſcriptorem infamia notari 86
ut infert *Aman. de diliſt. Tit.* 5. §. 5. Verbo *libellus famoſus n.* 46. Et de ſatyra intelligi carmen

famo-

famoſum, offendi poteſt ex loco Horatii *Lib.* 1. *Epiſtol. ad Macenatem*.

- - - - - - *Verſibus oblinit atris.*
Et ſpargere laqueum famoſo carmine nectit.

Eſt enim carmen vitia liberiùs perſtringens mordax, livens, petulans, chriſtiano viro indignum. Dentatam chartam eleganter ſcriptam ſatyram appellat Cicero ad *Quintū fratrē Lib.* 2. *dentata etiam charta res agetur*. Et Horatius in *Epiſtol. ad Auguſtum Libro* 2.

- - - - - - *doluere cruento dente lacefſiti.*

Eodemque Libro *Epiſtol.* 2. Satyricos vocat

- - - - *genus irritabile vatum.*

Et Sanctus Hieronym. *ad Ruſticum Monachum* ibi: *Laborant dentitione*.

Planè acerbiùs, & inſolentiùs ad notam inurendam inſurgere, eſt imitari Clodium illum Albinum, qui adhuc puer pravam indolem detexit, Virgilianum illud inter æquales dictitans. *Arma amens capio, nec ſat rationis in armis.*

87 Degradatio alia pœna eſt, *textus in can. Clericus maledicus diſt.* 46. ibi „ Clericus maledicus, „ maximè in Sacerdotibus, cogatur ad poſtulandā „ venism: ſi noluerit, degradetur. Hoc intelligit *Prapoſitus ad eum textum, de ſuſpenſione*. Sed *Aug. Barb. ibid. de depoſitione*, ait, textū interpretandum. Quid opus interpretatione? Sunt hæc in eo canone præciſa verba: *Si noluerit, degradetur.*

88 Ad triremes damnatio quandoque locum obtinet, Frances *Paſtoral Regul. Part.* 2. *q.* 12. *n.* 26. adducit Decretum S. Congregationis in forma brevis confirmatum *ab Innocent X.* Quo S. Congregatio ſancivit, Regularem, qui inſurrexerat in Epiſcopum probris, ſeverè puniendum, ideſt pœna extrinſeca, ut indicat verbum, *ſevere ex Gloſſa in L. D. Adrianus verbo ſeverè ff. de Re Jud.* quam putat eſſe ad triremes damnationem, *Raynald Obſerv. Crim. cap. XI.* §. 4. *n.* 21. quàm pœnam ſucceſsiſſe loco flagellationis præſcriptæ, *in can. cum beatus diſt.* 45. arbitratur idem *Raynald. n.* 2. inquiens: *Pœna flagellationis receſſit ab aula*. Exemplū idem *Auctor* adducit in perſona Nicolai Mazzæ de Cortona.

Fuſtigationem tamen in humilioribus perſonis obſervari, ait idem *Raynald. ubi ſupra n.* 36. Imò *Urſaja Inſtit. Criminal. Lib.* 2. *Tit. IX. num.* 141. narrat, nobiles quoſdam, qui contumelioſa verba protulerant in quoſdā officiales, ſub Pontificatu S. Pij V. fuiſſe fuſtigatos, & in arcē Hoſtiæ relegatos.

Ultimum etiā ſupplicium interdū locū habet.

89 Refert Guazzinus de *confiſc. bonorum concl.* 13. *ampl.* 91. *n.* 4. quod cum quidam Piocinardus Cremonenſis contra Clementem VIII. carmina famoſa exaraſſet, penā luit capitis amputatione.

Igni etiam publicè tradendos libellos famoſos,

90 ne memoria temeritatis permaneat, tradit Petra *ad Conſtit. Apoſt. Tom.* 3. *in Conſt. Innoc. II. ſect.* 1. *num* 8. *pag.* 18.

Neque hactenùs adductia, obſtat textus in *cap.*

91 *inquiſitionis* 21. §. *adhæc reſpondemus de accuſ.* ibi: *Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum eſt &c.* Ergo libellus famoſus punitionem excludit, nullaque ejus habetur ratio; & ad ſubſtantiam famoſi libelli requiritur neceſſario omiſsio, & occultatio nominis auctoris, *Carpzovius in Practica Crim. P.* 2. *quæſt.* 98. *n.* 52. *Hartm. Piſtor. obſerv.* 187. *n.* 4.

Reſpondetur, falſam aſſumptionem, quod ſcriptor libelli adinventus impunitus relinquatur, ad tradita per Carpzovium *ubi ſupra n.* 45. 46. & præciſè *num.* 60. Præterea tractatur in eo textu de inquiſitione, quando locus eſſe poſsit, ut obſervat Harprectus ad *Tit. de Injur.* §. 1. *n.* 159. Cæterum hodie pœna, ob famoſum libellum eſt arbitraria, Harprectus *ubi ſupra n.* 210.

Tandem hoc monendum cenſemus, prudentiæ quoque in hoc delicto multum deferendum eſſe. Quod monitum extat in celebri, & memoratu di 92
gna Conſtitutione, *in L. nemo Cod. de ſumma Trinitate*, qua Martianus ſtatuit omnibus imponendum ſilentium, ne tumultus, & perfidiæ occaſiones gignantur. Id obſervarunt ſæpe Pontifices, ut Pius II. in Conſtit. XI. id Sixtus IV. *in Extravag. grave nimis de Reliq. et ven Sanctor.* id Alexander VII. in controverſia de Immaculata B. Virginis Conceptione; id Innocentii XII. in difficultate excitata contra Cermelitas circa deſcendentiā, *Paſcuee. ad Pignat. Tomo* 2. *fol.* 35. 93
id Clemens XI. in cauſa *Bullæ Unigenitus*. Videndus Urſaja *Inſtit. Criminal. Lib. IX. n.* 145.

(n) *Cap. un. de commod.*

Damnū nemo facere obligatur, ſi fortuito contigerit.

CAnoniſtarum hæc eſt recepta ſententia in nullo foro teneri aliquem facere damnum, quod caſu omninò fortuito, qui prævideri, vitarique 94
non potuit, contingit. Sic Anacletus *ad hunc Tit. n.* 49. §. 2. id deducens, *ex dicto cap. unico de commod.* verba Gregorii IX hæc ſunt „ Licet „ caſus fortuitus, niſi acciderit culpa ſua, vel „ interveoerit pactum, ſeu in mora fuiſſet, ſibi „ non debeat imputari. Ad rem quoque pertinet textus in *can. illud* 2. *cauſa* 15 *q.* 1. ibi. Quare „ ſi quis per jocum percutiat, aut dum certat, in„ juriarum non tenetur; itemque textus *in cap. ſi culpa in fine de injur, & damna dato*, ibi: „ Sanè licet qui occaſionem damni dat, damnum „ videatur dedisſe: ſecus eſt tamen in illo dicen„ dum, qui ut non accideret, de contiogentibus „ nihil omiſit, latè *Valeron de differ. utr. for. verbo damnum differ.* 1. *Layman Lib.* 3. *de Juſtitia Tract.* 3. *Part.* 2. *cap.* 6.

Hinc infertur, ſi pecunia depoſita, fuerit recondita in loco tuto, eam ſi fures ſubripuerint, indemnem forè depoſitarium, ut conſuluit *Illuſtriſ* 95
ſimus D. Meus aignisſimus Auditor Riſet D. Hieronymus Venuti, docto, & elaborato reſponſo tranſcripto, *ab Illuſtriſſimo D. Bonſinio in Bannimenta, cap.* 54. *n.* 76. *et ſeq.* & ultra Auctores ab his adductos addo *Bonacoſ. Commun. Crimin. Part.* 1. *verbo furtum Silvan. conſ.* 29. *num.* 4. *Menoch. Conſil.* 353. *num.* 8.

(o) *Cap.*

(o) Cap. si egressus de injur.

Damnum definit esse fortuitum, ob imperitiam, vel negligentiam.

96 COhærenter casui fortuito annectimus hanc explicationem. Casus fortuitus neminem ad restitutionem obstringit; quid ergo est, quod in *cap. si egressus de injur.* statuitur, incendium fortuitum obligare ad reparationem damni? Sed ex alio textu lucem mutuabimur, qua ille textus in *cap. si egressus*, clarescat: Satis erit igitur expendere verba textus, *in cap. si culpa* 6. *de injur.* ibi Gregor. IX. „ Si culpa tua datum est damnum, „ vel injuria irrogata (& infra) aut hæc imperitia tua, sivè negligentia evenerunt, jure super „ his satisfacere te oportet; nec ignorantia te „ excusat, si scire debuisti. Audistin studiose Juris, cur satisfacere oporteat? Ob imperitiam, & negligentiam culpabilem. Omninò ad mentem Pauli *Libro* 5. *sent. Tit. de incendiariis*, ibi: For„ tuita incendia, quæ casu venti furentis, vel „ incuria ignem supponitis ad usque vicini agros „ evadunt, si ex eo seges, vinea, vel oliva, „ vel fructiferæ arbores concrementur, datum „ damnum æstimatione farciatur.

(p) Cap. peccatum de Reg. Jur in 6.

DISSERTATIO VI.

De columborum occisione; quam veti am esse, statuitur, damnumque Domino farciendum.

Laudatur Illustrissimus Dominus Jacobus
DE COMITIBUS Rota Florentina
Auditor nunc in signatura
libellorum supplicum Gratiæ, et
Justitiæ Consiliarius.

97 JAm, si libet, studiose Joris, tentemus reficere nos a laboribus tolerandis in rerum perceptione tam multarum, parumper amænum quippe amcogitationi proponendo. En sumus extra urbem; Quis enim vetet mentem suos habere excursus,
98 ac libere volitare? Sumus in agris, o quàm lætè viren ibus, & circumquaque cinctis pomiferis, pulchrèque comatis arboribus! Viden tractum illum relluris, ut placidè assurgat in collem, ut decenter in ejus vertice ædificium extructum eminieat; Viden quàm multi ex ejus summitate plures aditus habente penè visum effugientes, prodeant columbi, qui vel tecto insident raucum edentes murmur, vel in agros evolant tum recreati, exhilaratique ad fœtus suos, & nota cubilia revertuntur? Nos jam sub arbore, quę densitate frondium radios solis excludat tamquam fessi de via confideamus; nil hoc silentio; nil hoc secessu jucundius. At undè subitus hic fragor nostram quietè obturbans? Unde ille vapor ater? Venator ad prædam, columbâ sibi designatam, dum securè vagatur, huc illuc victum quæritans, sclopi ictu necavit. Plaudamus igitur tam strenuo virò cui conrigit tamimmanè feram, terroremque silvarum prosternere, suique juris facere. Imò cum Catullo occiforem increpare par est *Epigr.* 3.

O factum male! O avis misella!

Quæ innocens omninò, nulli insidiabatur, quę trepida, simplex, imbellis nil tale merebatur; Rursus dicâ: *O factum male!* Cur ita? Ratio paucis reddenda conclusio erit nostrę hujus dissertationis: 99

Columbi sunt in ejus dominio, cujus e columbario abeunt, redeuntque. Occisor proinde subjacet Regulæ, *in cap. peccatum* 4. *de Reg. Jur. in* 6. ibi. *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.* Cui consonat *text. in can. juper* 14. *q.* 6. *in cap. cum in de usur. in can. si quis* 12. *q.* 2. *in cap.* 1. *de injur. in can. si quid* 14. *q.* 1.

Conclusio probatur I. quia columbi mansuefacta animalia censentur, quatenus consuetudi- 100
nem abeundi servant, ac redeundi; ut probat, *Antunez. de donat. reg. Libro* 3. *cap.* 9. *num.* 25. Ideò simplices dicuntur, *in can. si cupis esse* 5. *caus.* 16. *q.* 1. ibi: *Habeto simplicitatẽ columba, nec cuiquam machineris dolos*; Unde infertur esse in dominio ejus, qui columbarium possidet, *Tondutus quæst. civil. Part.* 2. *cap.* 140. *n.* 8. *Alphons. Isaachus de venat. quæst.* 7. ibi: *Columba nostra sunt tamdiù, quamdiù consuetudinem habent ad nos revertendi.* Ergo eas occidens, abripiensque peccat; nec vitare restitutionem potest domino faciendam, *cap. sicut de homic. voluns.* §. *eos in fine.* Et tentari etiam posset columbos, esse mansuetos, prout de pavonibus, ait Pomponius in L. *si pavonem* 57. *ff. de furtis*, & hoc posito quocumque loci sint semper eos esse domini, ex regula in §. *gallinarum* 16. *Inst. de rer. divis.* Sed malim cum Vinn.o *ad* §. 15. *ibid.* vocem *mansuetum*, in eo textu sumi, pro *mansuefacto.* Argumentum tamen adhuc firmissimum est.

Probatur II. quia Jus Canonicum statuit vigore Legum dominium justum esse, *can. quo jure dist.* 8. Atqui Lege decernitur, columbos habentes consuetudinem ad sua cubilia revertendi nostri juris esse, L. *Pomponius* §. *idem Pomponius ff. fam. ercisc.* ergo occidi non possunt ad eos subripiendos, ut concludit *Tolosan. Lib.* 17. *cap.* 15. *n.* 15. *& Florianus in* L. *Pomponius, ubi supra*, & Novarius *de gravaminibus vasall. gravam.* 368. *num.* 6. *&* 7.

Probatur III. quia quod est in fructu, si tollatur, iniquè tollitur, & est restituendum, textus *in can. gravis* XI. *de rest. spol.* atqui columbi sunt in fructu, *Mantissa ad De Lucam de dote decis.* 9. *n.* 17. *Gratian. discept.* 564. *n.* 43. *arg. textus in* L. 3. §. *item feras ff. de acq. poss.* ibi: *Quidam rectè putant columbos* (& infra) *a nobis possideri. Pacificus de Salvian. inspect.* 3. *cap.* 2. *num.* 830. Unde deducitur, columbarium locari posse, quod licet Corneus inficietur, *Consil.* 237. *in fine col.* 2. tamen contrarium juris esse docet, *Carocc. Part.* 3. *de locat. Tit. de columbaria*, inquiens „ Contra„ rium videtur de Jure verius, ex quo in colum„ baria constitui potest usus fructus, L. *ejus*

frit-

fructuarium §. in vivariis ff. de uſufr. Neguſant. de pignor. in 7. membro 5. partis n. 9. Caſtrill. de uſufr. cap. 35. n. 27.

Probatur IV. ex prohibitione apud omnes fermè nationes; Nam eorum devaſtationem in ſtatu Eccleſiaſtico occiſionemque prohibet generalis Conſtitutio publicata *anno* 1674. *cap.* 73. quam refert *Zaulur ad ſtat. Faventi. Lib.* 4. *Rubr.* 40. *n.* 46. In Hiſpania prohibet Lex Regia, de qua *Pichard. in §. pavonum inſt. de rer. diviſ.* In Catalonia viget eadem prohibitio, *Romaguer. ad Conciol. Libro* 6. *Rubr.* 16. *n.* 5. In Florentina ditione ſimiliter extat eadem prohibitio ſæpius per publicum edictum renovata, *Sabellus in ſumma etruſca §. colombi.* Quorum Principum Legibus parendum eſt a ſubditis, *can. qui autem diſt.* 10. *cap. fin. de Conſtit. Concil. Senon. cap.* 17. etſi prohibeant venationes, *Ludov. Rodulph. de ſuprema ſeu abſol. prine. pot. Concl.* 16. *n.* 123. *Valent. Tom.* 3. *diſp.* 5. *q.* 6. *punctо* 5. *dub.* 6. *Aloyſ. Riec. in coll. deciſ. Part.* 4. *coll.* 1074. quæ eſt in terminis, ibi .. Quarto in venatione in columberiis .. quia prohiberi poteſt, & ratio eſt; quia columbos capere in columberio alieno furtum eſt. Cum verò furtum ſit naturali ratione prohibitum eo magis obſtringit lex talem venationem prohibens, quia prohibitio implicitam habet naturalem rationem, *arg textus in cap. cum tu* 5. *de uſur. & ibi Gonzal. ſub n.* 3. *Azor. Inſt. Moral. P.* 3. *Lib.* 5. *cap.* 16. *Vaſquez in Oper. Moral. tract de reſtit. cap.* 5 §. 2. *dub.* 5. & eſſe peccatum mortale legem hanc prohibitivam tranſgredi, cum debito reſtituendi, in ſpecie columborum, tradit *Baſſeus verbo Columbarium n.* 4. Imò cum dubitatur, an juſta ſit humana lex, illi tenemur obtemperare, *Suarez de Legib. tertia Part. Tom.* 5. *diſp.* 4. *n.* 5. *Alphonſ. a Caſtro de poteſtate leg. Libro* 2. *cap.* 4. *Ambroſ. de Immun. Eccl cap.* 21. *n.* 30.

Et ideò ſententiam hanc tuentur *Paul. Chriſtin. deciſ. Belg.* 178. *Vol.* 2. *Conciol. & Romaguer. ad ſtatut. Eugub Libro* 6. *Rubr. XVI. Zaul. ad ſtatut. Faventiæ Lib.* 4. *Rubr. XL. n.* 36. *& ſeq. Raynald. Obſerv. Criminal. cap.* 14. §. 17. *Rendell. in tract. de columbis, & columbar. verſ. conſequens Valeron. verbo Reſtitutio Tract. de diffr. utriuſq. fori diff.* 46. *n.* 2. ibi: Nam ſi ſint domini .. columbarii, earum interfectores perſpicuum .. eſt peccare, ſi in loco prohibito eas interfecerint; tenerique ad reſtiturionem earum, aliàs .. ſecùs.

101 At refragari huic ſententiæ videtur I. ejuſmodi ratio. Prohibita venatione, ſolus venationis uſus prohibitus intelligitur, non autem animalium acquiſitio; ut ſubtiliter erui poteſt *ex cap.* 1. *et* 2. *de Clerico venat. can. quid prodeſt* 12. *diſt.* 86. *Trott. de vero, & perfecto eleric. Lib.* 2. *cap.* 57. Ergo neceſſitatem reſtitutionis evadit columbos occidens.

Objectum hoc mera æquivocatio eſt, & tamen idiotis venatoribus videtur argumentum inexpugnabile. Diſtinguendum. Si de feris animalibus omninò id intelligas, concedatur; At non procedit in manſuefactis, ut columbi ſunt, abeundi, & redeundi conſuetudinem habentes. Andi Covarruviam *in Regula peccatum de Reg. Jur. in* 6. §. 8. *verſic. Prima concluſio*, diſſerentem his verbis: .. Leges prohibentes venationē in his caſibus non .. prohibent, nec vetant acquiſitionem ipſam; .. ſed uſum venationis, (& infra) nec ex venatione auferitur alicui, quod ejus ſit proprium, .. vel ei debitum. Igitur nulla eſt obligatio ad .. reſtiturionem. Auctorem hunc omnes venerantur, magnoque habent in pretio. Firmiùs id conſtabilitū exempla reddunt. Stricto Juris Canonici rigore, quid tàm veritum Clericis, quàm clamola venatio? In *can. qui venatoribus diſt.* 86. ſcriptum invenias.. Qui venatoribus donat, quare .. donat &c. hoc in illo amant, in quo nequiſſimus eſt. In *can. an putatis* 13. *diſt.* 86. hæc habentur .. An putatis, illum jejunare fratres, qui .. primo diluculo non ad Eccleſiam vigilat &c. .. ſed ſurgens congregat ſervulos, diſponit retia, .. canes producit, ſalius ſilvaſque perluſtrat &c. .. neſciens tam de ſuo delicto ſe reum fieri, .. quàm de perditione ſervorum. Idem habetur, *in cap.* 1. *& 2. de Cler. venat. in can. quid prodeſt diſt.* 68. *in can. numquàm de conſecr. diſt* 5. *in can. vid nt diſt.* 86. late *Corvinus in Aphoriſm. Jur. Can. Libro* 4. *Tit. XXXII.* Quicquid tamen prædæ in poteſtatem venerit, eorum dominio cedit; idem *Covarr. ubi ſupra n.* 3. his verbis: .. Quicquid verò captum fuerit a clericis etiam .. illicitè venantibus, proprium capientium fit, .. nec in judicio animæ reſtituendum erit; *Idem adnotandū erit, quoad latos &c.* Utcumque aliter ſentiat quadam diſtinctione *Anael t. Tb. ol. Moral. Tract.* 7. *q* 2. *n.* 19. cui ſubſcribendum non cenſeo, cum *Alphonſo Liach o de venat. quæſt.* 15. *in fine*, qui pariter refutat contradicentes.

Secundò urgetur in noſtrā aſſertionem ex textu, *in Clem.* 2. §. *porro de ſtat. Monach.* hoc enim loci, traditur, feras animantes incultas, per venationem acquiri ab occupante; Tales autem columbi ſunt; qui utpote conſuetudinem revertendi ad ſuum domicilium habentes; & feræ naturæ ſunt adhuc. & incluſi exiſtimantur, L. 2. §. *cum ſervus ff. de bis, qui effuderint.*

Reſpondetur, nos agere de columbis, ità manſuefactis, ut ſilveſtres dici non poſſint; objectus textus de feris omninò procedit; Nec enim repugnat quin juſſu, & magnificentia Principis, tractus etiam immenſus filuę, muro ſit circumſeptus; prout inter cęteria præclara Regiæ munificentiæ in perpetuum extitura monimenta Medicęorū Principū, videmus in plurimis nemoribus Etruſcæ ditionis. Præciſus autem objecti textus ſenſus hic eſt: cum Monaſterium in redditu fructuque ex venatione fundatum eſt, de feris, quas vivaria contineant, Monachis per aliam perſonā prędam facere, permittatur. Gloſſa ponit in verbo *perſonalem* exemplum *Angliæ*; Exemplum *Galliæ* Abbas adducit *in cap.* 1. *de Cler. venat. Guilelm. de Bened. in cap. Raynut. verſ. & uxorem n.* 313. *& Marta de Juriſd. Part.* 4. *caſu* 57. *n.* 17.

Tertiò

Tertiò impugnatur concluſio. Expedit extirpari ex agris columbos, utpote agris noxios, vaſtant namque eos nuper fatos; aut ergo columbarii dominus tenetur actione noxali de pauperie, aut pati debet columbi occiſionem; ad quod ponderari poteſt textus *in cap. ſi læſerit 4. de injur. ubi animal depaſcens aliena, pro damno æſtimationem reſtituet.*

Reſpondetur, longe aliud aſſerendum, quàm quod columbi vaſtent agros. Vaſtant agros: ut ad ſuporē cecinit, *Virgilius Georgicor. Lib. 1. verſ. 181.*

. . . . Sæpe exiguus mus,
Sub terris poſuitque domos, atque horrea fecit,
Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.
Inventuſque cavis bufo, & quæ plurima terra
Monſtra ferunt, populantque ingentem farris acervum.

At columbi innocens eſt victus, ut ait textus in *can. non omnis 30. cauſa 2. q 7.* ibi: *Hoc columba non habet, innocens ejus victus eſt.* Frugum noxiarum grana, quibus infeſtatur meſſis, avidiſſimè abripiunt columbi, ut ſcripſit Columella *Lib. 8. cap. 8.* vermes extrahunt, ſtercus dimittunt tertæ ſaluberrimum. *Tiltman. de incl. animal. cap. 21. ſect 10. Lagunez de fructib. Par. 1. cap. 12. n. 101.* Et ſat erit ſi velit agricola, columbos intactos agros relinquere, ſtatimmi terrificum aliquid affigere, aut, ut *Virgilius ibidem* docuit *verſ. 155.*

Aut ſonitu terrebis aves &c.

Sic fermè reſpondet *Illuſtriſs. D. MEUS JACOBUS DE COMITIBUS, in Deciſione IV. Senenſi* 102 *n. 41. & ſeq.* Cujus præcellentis Viri glorioſiſſimum nomen meis lucubrationibus inſerens, videor clariſſimam univerſo operi lucem aſpergere, videor etiam plus aſſurgere, quàm mea ferat tenuitas. Eundem hunc Virum quis non admiratur, tam excelſæ mentis, tam admirabilis doctrinæ, tanta morum innocentia præditum, tanta in adminiſtranda Juſtitia integritate? Qui, cum tot annos ingenium, laborem, fidemque ſuam publico bono promptam expoſitamque habuerit, ſe talem ſemper præbuit, ut ex Jure Civili, non ſcientia ſolum, ſed bonitas nata eſſe videatur. Qui in tot munerum perfunctione, non modo populorum querelas effugit, ſed omnium ubique veneration-nem, amoremque ſibi conciliavit. Allicerer in ejus laudes procurrere, & merſari avidiùs; ſed inſtat reliquum Libri hujus; vocor ad alia, quæ ſuperſunt, ut noſtrarum Inſtitutionum immenſum penè dixerim opus abſolvatur. Sat mihi fuerit obſequii partem aliquam tantæ Virtuti debitam, quam meritò ad ſupremæ dignitatis faſtigium evectam videmus, ſi non eloquenter, ut decebat, properatim ſaltem exhibuiſſe.

DE ECCLESIASTICIS CENSURIS.

EXCOMMUNICATIONE, SUSPENSIONE, INTERDICTO.

TITULUS XIII.

ANnuente ſupremo Numine, poſt tam operoſum iter, jam portum videmus; prima tamen ſpecie portum illætabilem, terroremque incutientem; cum nil hoc loci, niſi Cenſuræ, (*a*) ex diſpoſito exhibeantur, quaſi ex arce munitiſſima, excommunicatio, interdictum, ſuſpenſio, arma, & fulmina, quibus Eccleſia a conſceleratis deſpecta ulciſcitur patrata facinora, ſuoſque rebelles expugnat; Seriùs tamen, ac perſpicaciùs cogitando; o portum, o metam laborum, o quietem hanc perjucundam, Chriſtianiſque inſtitutis conſentaneam, utpotè timore Numinis æterni, & Sanctæ Eccleſiæ circumſeptam! Hæreat enim in viſceribus hic timor; otium quantumvis placidum in vitia non deflectet; Quod unicè in votis eſſe debet.

Principium ſit ab excommunicatione. Quid eſt excommunicatio? Hæc cum major ſit, minorvè, unica expoſi definitione non poteſt. Major excommunicatio [*b*] excluſio eſt ab omni Eccleſiæ commu-

nione; cum namque triplex sit genus bonorum communium Ecclesiæ, consortium externum, ac politicum, mutuumque commercium; item Sacramenta Ecclesiæ; nec non aliæ res sacræ, orationes, suffragia, indulgentiæ, sepultura; ab ejusmodi bonorum communione, quæ inter fideles est, major excludit excommunicatio. Minor [c] verò excommunicatio, tantùm exclusio est ab ea communione, quæ in perceptione Sacramentorum consistit, quamquàm olim variæ essent talis censuræ species. Sistendo adhuc in utraque excommunicatione, Canones statuunt majorem excommunicationem, aut (d) statim incurri patrato delicto: diciturque latæ sententiæ; aut hominis est, quæ per Judicis sententiam infligitur: vocaturque ferendæ sententiæ; Hæc [e] trinam requirit monitionem, cum intervallo inter singulas monitiones duorum saltem dierum; Quam si Prælatus omiserit, pœnam subibit expressam *in cap. sacro de sent excom.* Item hæc requirit causam justam in scriptura exprimendam; tametsi, vel justa, vel injusta sit excommunicatio, [f] timenda sit Hęc *anathema* quandoque (g) dicitur, item *anathema maranatha*, ferturque nonnullis (h) solemnitatibus. Minor etiam excommunicatio, aut juris est nempè latæ sententiæ; aut hominis. Sed [i] hodie solum juris est, & unico casu locum obtinet, si quis consuetudinem habeat cum excommunicato majori excommunicatione non tolerato, sed vitando (k) ultra casus permissos *in can. quoniam multos* 11. q. 3. quos casus, in quibus cum tali excommunicato versari licet, carmen illud exprimit pervulgatum.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Denique, ad majorem excommunicationem quod attinet, sanctè, & prudenter Tridentina Synodus injungit Episcopis, ut ad excommunicationem non deveniant, nisi in subsidium, *sess. 25 cap. 3 de ref.* hic juri antiquo [l] derogando, *in cap. delecto de sent. excom. in 6.* prout sæpius declaravit Sacra Congregatio Concilii, ut in notis observare datur *litera L.*

Tollitur excommunicatio per absolutionem. Si sit in articulo mortis excommunicatus, quilibet Sacerdos eum poterit absolvere, *Concil Trid. sess. 14. cap. 7. de Pœnit.* ibi: *In eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis.* Extra mortis articulum, si de viribus excommunicationis dubitetur, absolutio impendenda ad cautelam, *cap. qua fronte de appell.* Si excommunicatio sit Juris, & reservata Pontifici, ille est, qui absolvit, cum moderationibus tamen expressis *in cap. de cætero., in cap. ea noscitur de sent. excom. in cap. quamvis ibid.* Sixtus V. die 14 Junij 1586. vivæ vocis oraculo concessit Sacræ Congregationi facultatem absolvendi a Censuris in Bulla Cœnæ reservatis, testatur Nicolius, *Inst. Canon. Lib. 5. Tit. XXXVIII. n.* 43. Si vel in mortis

arti-

articulo, vel aliquo impedimento legitimo quis fuerit absolutus ab excommunicatione, eo cum onere, ut periculo mortis, & impedimento cessante, se exhibeat Superiori, ut ille satisfactionem imponat; Si id, absolutus non exequatur, reincidit in excommunicationem, *cap. eos qui 22. de sent excom. in 6.* Sacra Congregatio immunitatis apud Monacellum *Formul. Pr. Part. 3 Prælud. §. 6. n. 84.* - Ab excommunicatione minori quilibet Sacerdos approbatus ab Episcopo, *cap. nuper 26. de sent. excom.* poterit absolvere.

Alia Censura, suspensio est. Pœna nimirùm impediens personæ Ecclesiasticæ exercitium sui officii, usumvè sui beneficii; vel utriusque simul, vel alterius tantùm; vel in totum, vel pro parte; vel ad tempus, vel in perpetuum, *cap. tuarum de Privil. Clem. 1. de decim. cap. tàm Literis 33. de testib. cap. 1. de secund. nupt. cap. 1. ne sede vac.* - Hæc duplex est. Alia Juris; Alia Judicis. Prima in Jure [*m*] invenitur expressa. Altera cum quis ob culpam removetur per potestatē Ecclesiasticam a sui officii exercitio, usuve sui beneficii impeditur. Suspensionem si negligat Clericus, actus ordinis exercendo, fit irregularis, *cap. 1. de re jud in 6. cap. 1. de sent. excom. in 6.* si tamen a solo beneficio suspensus sit, irregularis non efficitur, poteritque, ut minister Ecclesiæ gerere, quæ ad officium pertinent, *Alter. de Cens. Tomo 2. disp. 3. cap. 1.* & clariùs *disp. 6. cap. 4.* sed ubi suspensus a beneficio violet censuram, fructus percipiendo, privatur beneficio, *cap. cupientes de elect. in 6. cap. sicut de rebab. Cler. cap. 1. §. ult. de elect. in 6* Hæc tamen privatio declaratoria sententia indiget, *Alter. Tomo 2. disp. 6. cap. 4.* Fructus verò percepti, sunt restituendi, *Glossa in Clem 2. verbo suspensus de vita et hon.*

Cessat suspensio; & Clericus honori suo restituitur, si vel suspensus in contumacia: veluti non residendo in suo beneficio; jam resideat; tunc enim suspensio, sine absolutione, ipso jure cessat, *cap. ex literis de Constit.* Vel si Episcopus absolvat juxtà potestatem, quàm exprimit *Concil Trident sess. 24. cap. 6 de ref.* penes se existentem.

Supereſt interdictum, censura qua fidelibus usus quorundam Sacramentorum, rerumque divinarum, interdicitur; non instituta recenter in Ecclesia, sed [*n*] antiquissima. Ex effectibus perfectiùs, quid interdictum sit, & quotuplex, innotescet.

Privat interdictum quorumdam Sacramentorum usu, sivè locale sit, sivè personale, *cap. si civitas de sent. excom in 6.* Nam licitè Sacramenta Baptismi, Confirmationis, & Pœnitentiæ conferri, & recipi possunt tempore interdicti, *cap. quoniam 19 cap. Alma mater de sent excom. in 6.* Qui tamen personaliter; ac specialiter fuerint interdicti, aut qui causam interdicto dederint, nisi de ipso delicto satisfecerint, eos declarat Bonifacius VIII. *in dicto cap. alma mater*, ad pœnitentiam non esse ad-

mittendos. Neque ministri Ecclesiæ specialiter interdicti, possunt ullum Sacramentum administrare extra necessitatis casum.

Privat insuper interdictum divinorum Officiorum celebratione, cujusmodi sunt publica Missæ celebratio, orationes publicæ, horæ canonicæ in Choro, exequiæ funerales, processiones publicæ; omnes sacræ benedictiones; benedictio solemnis Episcopi; aperitio aquæ lustralis; benedictio Nuptiarum, Templi, Vasorum sacrorum, Corporalium, fontis baptismalis, collatio primæ Tonsuræ. Nihilominus id mitigatum fuit *in cap permittimus, in cap alma mater de sent. excom. in* 6. ut possint Clerici celebrare Missas, aliaque divina Officia januis clausis, submissa voce, & pulsatis campanis.

Privat demùm sepultura Ecclesiæ. Clerici tamen specialiter non interdicti possunt in Ecclesia sepeliri, *cap. quod in te de pœn. & rem.*

Fertur interdictum aut a Jure (*o*) aut a Judice Ecclesiastico. Accessat, si ad tempus indictum, ejus lapsu, nec alia ablolutione, ut simpliciter est interdictum, a Jure, vel a Judice; tollitur per ablolutionem, *cap. nuper* 29. *de sent. excom.* Si interdictum violetur a Clerico, fit irregularis, *cap. is, qui* 18. *in fine de sent. excom. in* 6. alia pœna est *in cap.* 8. *de Privil. in* 6. *& in Clem.* 1. *de sepult.*

SUMMARIUM.

1 *Censura in genere quid sit?*
2 *Censura unde sic dicta?*
3 *Censura est pœna medicinalis.*
4 *Occurritur difficultati.*
5 *Censuræ damnum in quo vertitur?*
6 *Disputatur, an censura ferri possit pro peccato præterito?*
7 *Negativa probatur sententia.*
8 *Contrariis occurritur.*
9 *Conclusio. Quod solus homo Christianus censura affici possit.*
10 *Contrariis occurritur.*
11 *Disputatur, quis nam censuras introduxerit?*
12 *Nulla censura a Christo D. fuit instituta.*
13 *Censurarum institutio humana est.*
14 *Solus Pontifex censuras instituit.*
15 *Episcopi censuras instituere non possunt.*
16 *Imponere tamen eas possunt.*
17 *Aliud est instituere censuras, aliud eas imponere.*
18 *Disputatur, an censuræ sint merum inventum Sanctæ Ecclesiæ, vel potiùs a Gentilibus desumptæ?*
19 *Hæreticorum commenta refutantur.*
20 *Litura nominis ex dypticis Ecclesiæ an esset censura?*
21 *Disputatur, an irregularitas sit censura?*
22 *Irregularitatis materia perfectè tractatur, argumentis hinc inde adductis.*
23 *Agitur de excommunicatione.*
24 *Olim gradatim excommunicatio procedebat.*
25 *De primo bonorum genere, quo privat excommunicatio.*
26 *Conclusio proponitur, quod excommunicatus Judex esse non potest; idq. probatur.*
27 *Ex quadam observatione objectis, quæ fieri possent, facilè occurri potest.*
28 *Conclusio altera; Quod excommunicatus actor esse non potest.*
29 *Contraria diluuntur.*
30 *Assertio. Quod excommunicatus contractus celebrare non potest.*
31 *Assertio altera. Quod excommunicatus testis adhiberi non potest.*
32 *De secundo bonorum genere, quibus privatur excommunicatus; & sunt Sacramenta.*
33 *Non potest hic absolvi, ordines suscipere, Missam celebrare.*
34 *De tertio bonorum genere, quibus privatur excommunicatus.*
35 *Officia divina impendere hic non potest; et probatur assertio.*
36 *Difficultas superatur.*
37 *Assertio; quod excommunicatus divinis interesse officiis non possit.*
38 *Assertio altera; quod excommunicatus non possit conferre beneficium.*
39 *Altera conclusio, quod excommunicatus non possit præsentare ad beneficium.*

40 *Alia*

40 *Alia assertio, quod excommunicatus sit privatus communibus Ecclesiæ suffragiis.*
41 *Excommunicatus sepultura caret Ecclesiastica.*
42 *Excommunicatio minor, privat perceptione Sacramentorum.*
43 *Probatur ejusmodi assertio.*
44 *Varia difficultates enodantur.*
45 *Olim excommunicatio minor variis habebat species.*
46 *Secundum præsentem Ecclesiæ usum, unica tantum est minor excommunicatio.*
47 *Olim per sententiam imponebatur; nunc est solius juris.*
48 *Unico casu incurritur, versando cum excommunicato vitando.*
49 *Pignatellus tamen alium casum adducit ex declaratione Sacræ Congregationis, in quo minor excommunicatio incurritur.*
50 *Sub aspectum ponuntur omnes excommunicationes juris, quæ ipso facto incurruntur.*
51 *Ostenditur excommunicationes in Bulla Cœnæ olim quoque viguisse; sed in hac Bulla addita fuit reservatio Pontifici in absolutione.*
52 *Ponuntur casus Bullæ Cœnæ, & simul adduntur in quovis casu canones veteres de tali excommunicatione.*
53 *Ponuntur sub oculis excommunicationes Pontifici reservata extra Bullam Cœnæ, ex Decreto Gratiani;*
54 *Ex Decretalibus recensentur excommunicationes Pontifici reservatæ.*
55 *Itemque ex Decretalibus eruuntur excommunicationes nemini reservatæ; & sub aspectum ponuntur.*
56 *Ex Libro VI. Decretalium deducuntur excommunicationes, quæ vel sunt reservatæ, vel non.*
57 *Item ex Clementinis depromuntur excommunicationes reservatæ, vel non.*
58 *Pariter excommunicationes reservatæ, vel non, deducuntur ex Extravagantibus.*
59 *Disputatur, an excommunicari possit sine previa monitione?*
60 *Praxis monendi excommunicandum.*
61 *Formula monendi adducitur.*
62 *Monitio hæc an triplex intelligatur, si uno tempore fiat?*
63 *Disputatur, an mortuus excommunicari possit?*
64 *Disputatur fusè latèque, an excommunicatio, sivè justa, sivè injusta timenda sit?*
65 *Nova interpretatio textus, in can. cui est illata XI. q. 3. ex historia Ecclesiastica.*
66 *Distinguitur nullitas ab injustitia.*
67 *Anathema quid sit, eruditè exponitur.*
68 *Anathematis solemnitas.*
69 *Maranatha quid significet?*
70 *Solemnitates in excommunicando adhibita, & quidem cognitu pernecessaria traduntur.*
71 *Minor excommunicatio jam est juris non hominis.*
72 *Casus in Jure expressi, in quibus olim minor excommunicatio incurrebatur.*
73 *Quis sit excommunicatus vitandus ex Bulla Martini V. Ad evitanda?*
74 *Verba Bullæ adhibita in Conciliis Basileensi, & Lateranensi, sub Leone X.*
75 *Secundum hæc duo Concilia vitandus est, ob crimen notorium excommunicatus, ultra denunciationem.*
76 *Conclusio defenditur. Quod prævaleat, usuque invaluerit Bulla Martini V. quæ notorietatem restrinxit ad solam percussionem Clericè notoriè factam.*
77 *Gregorius VII. sapit temperare rigorem Juris quoad excommunicatum vitandum.*
78 *Gregorii exemptio viget hic quoque temporibus, & attenta etiam Bulla Martini V.*
79 *Duobus in casibus qui versatur cum excommunicato vitando, non minorem, sed majorem excommunicationem incurrit.*
80 *Hodie ex Tridentino Concilio excommunicatio major est remedium subsidiarium. Quid hoc significet?*
81 *De suspensione. Et adducuntur casus in Jure expressi suspensionum, tam adversus Clericos, quàm adversus Episcopos.*
82 *De interdicto. Et exempla historica interdicti proferuntur.*
83 *Adducuntur casus in Jure expressi, in quibus interdicti censura fulminatur.*
84 *Auctoris invocatio ad Regnantem S. Pontificem Innocentium XIII. directa.*

EXPLICATIONES.

(a) *Censuræ.*

DISSERTATIO I.

De censuris in genere, et plures cõjecturæ quæstiones.
Prima est an censura pro peccato præterito ferri possit?
Secunda de subjecto censuræ capaci.
Tertia quis auctor extiterit censurarum?
Quarta quot numero censuræ sint?
Quinta an irregularitas ex delicto sit censura?

IN nostro Titulo censura primùm in genere ponitur; tum species, quas genus in se continet, recensentur.

Loquamur in hac dissertatione de censuris in genere.

Censura pœna est spiritualis, & Ecclesiastica privans fidelem usu aliquorum bonorum spiritualium, ad correctionem ejus imposita. Sic Gibalinus *de jurisd. in fer. cens. disq. 1. quæst. 1. num. 6.*

Forsi-

2 Fortiran ob hunc finem optatæ correctionis hæc pœna cenſura dicitur. Nam latinè cenſura, propriè reprehenſio eſt. *Ovid. VI. Faſt.*

Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur.
Cum Judex alios quod monet, ipſe facit.

Quare & Magiſtratus Cenſoris apud Romanos *Præfectus morum* dictus a *Suet. in Auguſto*, *auſterus* a Propertio *Libro* 3. *El.* 12.

Nec gravis auſteri pœna cavenda viri.

Vindex linguæ ab Horatio *Libro* 1. *Ode* 6.

Dive quem proles Niobea magnæ
Vindicem linguæ, Tityoſque raptor
Senſit &c.

Et quia quod eſt inculpatum reprehenſionem non metuit, ideò Martialis *Libro* 1. *Epigr.* 5. ſic cecinit.

Innocuos cenſura poteſt permittere cœtus.

Sicuti verò excommunicatio dicitur ſententia *Toto Tit. de ſent. excom.* Sententia ſeu decretum reprehendens flagitia meruit dici cenſura, textus *in L. ſervi* 23. *Cod. ad L. Jul. de adult.* ibi: *Qui etiam adverſus Senat. Conſulti cenſuram cum fœdiſſimo flagitio accepit, & in cap. de cætero de teſtib.* ibi: *Cenſurâ ſacrorum canonum manifeſtis*
3 *demonſtrat*, idemque loquendi modus, *in cap.* 1. *qui Cler. vel. vov.* Quamobrem medicinalis pœna dicitur, *cap. cum medicinalis* 1. *de ſent. excom in* 6.
„ ibi: Cum medicinalis ſit excommunicatio,
„ (& infra) cautè provideat Judex Eccleſiaſti-
„ cus, ut in ea ferenda, oſtendat ſe proſequi,
„ quod corrigentis fuerit, & medentis.

Dices. Quomodo nam cenſura pœna eſt medicinalis, ſi auxilia ſubtrahit ad ſui correctionem,
4 nempe impedit uſum Sacramentorum?

Reſpondet Gibalinus *ubi ſupra diſquiſ.* 2. *q.* 1.
5 *n.* 14. Damnum cenſuræ non eſſe circa præcipua bona ſpiritualia, nimirum interna, gratiam, & virtutum habitum, ſed circa externa, quibus dum privatur reus pudore ſuffunditur, incitaturque ad reſipiſcentiam. Nec non conſiderandum eſt, poſitum eſſe in poteſtate excommunicati quicquid hoc ſit incommodi excutere, Eccleſiæ ſatisfaciendo, latiùs *Covarr. in cap. alma mater initio num.* 9.

Ultra hæc, ſi cenſura eſt pœna medicinalis, ergo pro peccato præterito infligi non poterit.
6 Hic ſubſiſtendum; cum pugnent Scriptores in hoc articulo.

Sic tamen jus eſt, & defendendum. Cenſura nentiquàm pro peccato præterito imponi poteſt, niſi perſeverantem aliquam habeat contumaciam, vel aliud quippiam inde, peccatum virtualiter adhuc perſeverare videatur.

Probatur concluſio; Quia cum cenſura inſtar
7 medicinæ ſit; peccato præterito ſimpliciter non adhiberur, ità ratiocinatur Gibalinus, *ubi ſupra num.* 5. *conſect.* 5, *Lel. Manein. Differt. XII. cap.* 7.

Probatur *ex cap.* 31. *de V. S.* unde infertur ob contumaciã, ſequutã fuiſſe excommunicationem.

Probatur *ex cap. cum tu de uſur.* juxta Gonzales expoſitionem ad eum textum.

Non obſtat I. textus *in can. quidã maligni* 5. *q.* 1. ubi Gregorius excommunicat eum, qui ſcripſerit famoſum libellum. Eo peccatum præteritum.

Reſpondetur, textum in auctorem libelli hoc pronunciare: *Niſi ſe prodat*, eu reſpectum futuri tempo is, ut ſcriptor famam reſtituat; Interim igitur continuo ſe obſtringit peccato.

Non obſtat II. textus *in can. inter querelas* 23. *q.* 4. 8
Arguit ibi Gregorius Epiſcopum, qui excommunicarat eum, a quo injuriam acceperat. Hæc tamen cenſura fuit valida.

Reſpondetur, excommunicationem illam latam fuiſſe ob injuriam præteritam, ſed nondum repararam; ergo hoc delictum habebat tractum temporis in futurum.

Non obſtat III. textus *in can. Guiſlarrus* 30. *can.* 23. *q.* 4. ibi *Eos, qui talia erga me egerunt, anath: matizavi.* Quæ nam fuerunt hæc peracta? Fuerunt Silverii Papæ detentio, & exilium, in quo ſuſtentabatur pane tribulationis, & aqua anguſtiæ.

Reſpondetur recurrere eamdem interpretationẽ, ut locus fuerit cenſuræ, ob contumaciam in pœnitentia peragenda.

Non obſtat IV. alia hiſtoria de Innocentio Papa, qui Arcadium Imperatorem excommunicavit, quia conſenſit, ut Sanctus Joannes Chryſoſtomus a ſua ſede pelleretur; itemque alia hiſtoria de B. Ambroſio, qui Theodoſium Magnum excommunicans, ab Eccleſia excluſit. Utraque extat *in can. duo ſunt* 96. *diſt.*

Reſpondet idem Gibalinus ubi ſupra, *ſub n.* 9. & hunc rigorem juſtè adhibitum, donec ſatisfacerent Eccleſiæ.

Non obſtat V. textus *in can. ult.* 2. *quæſt.* 1. ubi Nicolaus excommunicat duos Epiſcopos, qui Lotharii ſceleribus faverant.

Reſpondetur, potiùs ibi tractari de depoſitione. Quæ quidem locum obtinet, etiam pro præterito delicto.

Niſi quiddam obſervatione dignum aditum præcludens ſimilibus oppoſitionibus potiùs arrideat, quod notavit, *Gibalin. ubi ſupra ſub n.* 12. Integrũ, & liberum eſſe tantummodo Romano Pontifici, ſic ferrè cenſuras, ut pœnæ rationem habeant, ideſt, ut efficiant præteritam culpam, non verò ſimpliciter ad medendum; Cæteris verò Prælatis id nequaquàm permitti.

Finis quæſtionis de cenſura, an ferri pro culpa præterita poſſit?

Proſequor indolem cenſuræ ſcrutari, & quidẽ in genere; ut via, & ratione gradatur hæc diſciplina.

Eſto ſciamus, cenſuram pœnam eſſe medicinalem. At qui nam cenſuræ capaces ſunt?

Sic ſtatuendum, cenſura affici poſſe ſolum hominem Chriſtianum. 9

Ratio. Quia qui cenſura affici poteſt, eſſe debet obnoxius Eccleſiaſticæ poteſtati, *cap. gaudeamus de divort. can. de Judæis diſt.* 45.

Ergo paganus, judæus manus violentas iniicientes

in

in Clericum, patrent quidem nefarium ſcelus, attamèn nequaquàm incidunt in *can. ſi quis ſuadente diabolo* 17. *q.* 4. Audiatur textus *in cap. poſtulaſti* 14. *de Judæis*. „ Poſtulaſti qualiter contra „ judæum procedere debeas, qui manus injecit „ in quemdam Clericum violentas; Ad quod reſ„ pondemus, quod ſi dictus judæus tuæ juriſ„ dictionis exiſtit ipſũ pœna pecuniaria punias &c.

Ergo cathecumenus a fide diſcedens non poteſt Eccleſiaſtica cenſura ligari. *cap. gaudemus de divortiis*. ut ex hoc tex. Tonellus in *manuduct. infid. ad fidem concil.* t. *n.* 3. Nam licet cathecumeni habeant baptiſmum flaminis; & ſi ità decedant ſalutem æternam conſequantur, *text. in cap.* 2. *in fine de Presbyter. non bapt. cap majores de bapt. eam. baptiſmi de conſecr. diſt.* 4. Nihilominus adhùc in Eccleſia non ſunt; Quia nondum viſibiliter, per baptiſmum fluminis ingreſſi fuerunt; Ideoque non veniunt in diſpoſitione de Chriſtianis loquente; Ideò cum fideli matrimonium contrahere non poſſunt, *can. cave* 28. *q.* 1.

10 Neque obſtat textus *in cap.* 2. *de Presb. non bapt.* ubi pro cathecumenis orari poteſt.

Reſpondetur, id ità diſpoſitum, quia decedunt cum baptiſmo flaminis, *Tonellus ubi ſupra n.* 14.

Ergo nec defunctus ligari poteſt cenſura, ut precisè demonſtrabitur infra *Diſſert n.* 63. dum agemus de excommunicatione.

Ergo nec Romanus Pontifex ligari poteſt cenſura, ob eandem rationem adductam ad probandam aſſertionem. Cum enim ille baptizatus poſſit ligari cenſura, qui habet ſuperiorem in Eccleſia, quoad ſpiritualem poteſtatem; Pontifex neminem habet ſuperiorem; *can. cuncta per mundum* 9. *q.* 3. *Clement. exiit. qui ſeminat de V. S. Bellarmin. Libro* 2. *de ſummo Pontifice cap. XII. et XXX.*

Finis quæſtionis de ſubjecto, quod cenſura capax eſt.

At aliquid adhuc magis reconditum indagemus; Quis nam cenſuras introduxit in Eccleſia?

11 Obſervetur nullam cenſuram divinitùs a Chriſto acceptam fuiſſe, ut his verbis loquitur *Gibalinus de Cenſ. diſq.* 3. *quæſt.* 1. *ſub n.* 3. *Bejerlinck. in Theatro verbo cenſura*; Summum hunc tamen Legislatorem Eccleſiæ poteſtatem tribuiſſe inſtituendi cenſuras.

12 Ad hoc expendo textum *in can. audi* 11. *q.* 3. „ Audi (ait textus) denique Apoſtolum dicen„ tem de eo, qui peccaverat (tradidi inquit hujuſ„ modi hominem ſatanæ in interitum carnis, „ ut ſpiritus ſalvus fiat) Vides ergo, quia non „ ſolum per Apoſtolos ſuos tradidit Deus delin„ quentes in manus inimicorum; ſed & per eos, „ qui Eccleſiæ præſident, & poteſtatem habent „ non ſolũ ſolvendi, ſed & ligandi. Vides tribui facultatem excommunicandi illi poteſtati, quam Servator noſtri generis Eccleſiæ ſponſæ ſuæ reliquit.

Expendo etiam textum *in can. nemo* 31. *cauſa* XI. *q.* 3. ibi „ Nemo contemnat vincula Eccleſiaſtica; Non enim homo eſt, qui ligat; ſed Chri„ ſtus, qui nobis hanc poteſtatẽ dedit. Ecce unde profluit cenſura.

Expendo inſuper textum *in Extravag. unam Sanctam de major. et ob.* ibi: *Eſt autem* hæc auctoritas (*et ſi data ſit homini, et exerceatur per hominem*) *non humana, ſed potiùs divina* (& infra) *Quicunque igitur huic poteſtati a Deo ſic ordinatæ reſiſtit, Deo reſiſtit*. Hoc loci, ut conſtat, declaratur, cenſuras intelligi manantes a Chriſto, quoad auctoritatem eas ferendi. Ipſa verò cenſurarum inſtitutio humana eſt, cum nuſquam legamus 13
Chriſtum D. nominatim hanc vel illam cenſuram formaſſe, *Gibal. ubi ſupra n.* 3.

Obſtat I. textus *in can. ſi peccaverit* 19. *cauſ.* 2. *q.* 1. ibi, ex verbis Domini: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te, et ipſum ſolum &c.* Atqui hæc eſt excommunicatio, *textus in can. omnis Chriſtianus* 32. *cauſ.* 11. *q.* 3. qui textus eſt elegantiſſimus. Ergo cur inficiemur, a Chriſto D. fuiſſe cenſuras propriè inſtitutas?

Reſpondet Gibalinus, cum judæis odio eſſent publicani vectigalia redimentes, & ethnici, eo modo voluiſſe Redemptorem noſtrum, vitari ſceleſtum hominem ac ſi eſſent publicani, & ethnici; Non tamen præcisè hanc pœnam ſtatuit excommunicationem eſſe. Quin imò fuiſſe Apoſtolos, qui excommunicationem ſtatuerunt, colligere datur ex textu *in can. ſicut* 16. *XI. q.* 3. ibi: „ Sicut Apoſtoli ſtatuerunt dicentes, cum ex„ communicatis non eſt communicandũ, conſonat textus *in can. multi* 2. *q.* 1.

Obſtat II. textus *in cap. nulli* 8. *de S excom.* unde infertur, quod Pontifex concedere Privilegium non poteſt, ut quis non teneatur vitare excommunicatum. Cur ità, quia excommunicatio a Chriſto D. inſtituta eſt, nec Pontifex juri Divino derogare poteſt, *can. contra ſtatuta* 25. *quæſt.* 1.

Reſpondetur, quod cum Chriſtus D nullam inſtituerit præcisè cenſuram; neque ullum etiam effectum præcisè definivit; ſed id totum arbitrio Eccleſiæ remiſit. Covarruvias quidem loca ſacræ ſcripturæ, *Matheæ cap.* 18. *Pauli ad Corinth.* 5. ſic accipienda exiſtimat *in cap. alma mater* §. 1. *n.* 1. & 2. ut inferatur eſſe juris divini prohibitionem, ne Fidelis cum excommunicato participet in ſacris, non verò prohibitionem, ne participet in temporalibus. At hoc falſũ eſſe oſtendit Bulla Martini V. *in Concilio Conſtantienſi*, qua communicatio in ſacris permittitur. Notat *Gibalinus ubi ſupra confect.* 2.

Quoniam ergo hactenùs innotuit nullas fuiſſe inſtituras cenſuras a Chriſto Domino; ſed ſolum translatam in Eccleſiam fuiſſe hanc poteſtatem, ex una cognitione ad aliam gradum facientes.

Dicimus ſolum Pontificem habere poteſtatem inſtituendi cenſuras, *Suarez de cenſ. diſp.* 2. *ſect.* 2. 14
n. 2. *Alberus Lib.* 3. *de excom. diſp.* 7. *cap.* 1.

Ratio eſt. Quia cum cenſuræ ſint ritus quidam generales univerſæ Eccleſiæ communes, & ubique eoſdem effectus habeant; illo ſolum cenſuras

pote-

potest instituere, cujus est in universam Ecclesiam potestas, sic ratiocinatur *Gibalinus disq. 3. de censur. q. 2. n. 3. Blundus de cens. disp. 3. art. 2.*

15 Episcopi igitur censuras instituere non possunt; Possunt tamen eas imponere. Aliud instituere,
16 aliud imponere censuras; Quod quidam non distinguentes, involvunt se se, cunctaque sctiptis suis obnubilant. Non satis percipientes textum *in can. corripitur 24. q. 3. in can. visis 16. q. 2. in can. in novo dist. 21. in can. quorum vices ib. in cap. cum Ecclesiarum de off. ordin. ex cap. 2. de constit. in 6. ex cap. legatus de off. leg. in 6. ex cap. Romana de appell. in 6. ex cap. cum olim de major. & obed cap. bis, quæ ibid.* Qui textus eum decernant inferiores Pontifici posse ferrè censuras. propterea in hos veluti scopulos trepidi admodum, & titubantes impingere se putant. ac naufragium, & triste excidiū imminere. Nullum naufragium imminet, u Scriptores; Cynosuram aspicite; uempè distinctionem illam memoratu dignam: *Aliud est instituere, aliud imponere cen-*
17 *suras.* Numerus ille canonum; qui terrorem incutiebat, procedit, quoad censurarum impositionem.

Finis quæstionis; quis auctor fuerit censurarum?

18 Jam cohærenter, quot species censurarum institutę reperiantur in Ecclesia, discipiendum est.

Nemo hic mihi obtrudat, quod Tiraquello placuit *Tract. de utroque de Jur. t. Parte §. 1. Glossa IX.* antè exortam Religionem Christianam, satis ex historiis evinci, institutam fuisse excommunicationem.

Quod enim apud Hebræos eiicerentur publici peccatores e Synagoga. *Cyrill. Alexandrin. Lib. 6. in Joan. cap.* 10 his verbis .. Magnum apud Ju.. dęos opprobrium ducebatur, siquidem de Synagoga ejeciſſent; sicut etiam nunc homicidæ, vel adulteri, vel cæteri capitalis criminis rei ab Ecclesia pelluntur.

Quod apud Romanos impii arcerentur a Sacrificiis, & omnium aditu, & societate prohiberentur, & diris furiisvè devoverentur infernalibus, *Livius Lib. 6. decad. 3.* ibi .. Qui victus acie ex.. cessisset, eum ne quis urbe, tecto, mensa, .. lare reciperet diram execrationem in populares, .. obtestationemque, quam sanctissimam putave.. runt; Quò alludens Lucanus *Lib. 3. Pharsalia* cecinit:

\- - - *Crassumque in bella sequuta*
Sæva Tribunitia venerunt prælia dira.

Præsertim verò, quod privarentur patricidæ usu Bonorum communium; Quod exprimens *Cicero Orat. pro Sext Roscio Amerino*, forum ululatu, & lamentatione complevit, cum sex & viginti annos natus in ea causa peroraret, ut tradit Quintilianus *Lib. 11. Orator. Inst. cap. 6.* Verba maximi Oratoris hęc extiterunt .. Quid enim tam .. commune, quàm spiritus vivis, terra mortuis, .. mare fluctuantibus, litus ejectis? Ità vivunt, .. dum possunt, ut ducere animam de Cœlo non .. queant: ità moriuntur, ut eorum ossa terram .. non tangant, ità jactantur fluctibus, ut numquam abluantur; ità postremò eiiciuntur, ne .. ne ad saxa quidē mortui conquiescant. Et autea viā dictioni illi paraverat, his verbis: Cui repente .. (dum nempè fuissent in culeum insuti) Cælum, .. solē, aquam, terramque ademerunt, ut qui eum .. necasset, unde ipse natus esset, careret iis rebus .. omnibus, exquibus omnia nata esse dicuntur. Quid hæc nisi privatio communium bonorum instar excommunicationis?

Quod item apud Græcos communio cum cętu hominum prohiberetur, ut de Aristodemo, est apud Herodotum *Libro* 8. ibi .. Nullus ei ex .. Spartiatis ignem accendebat, nullus ei colloquium communicabat, ut latè ostendit *Tolosanus in Syntagm. Lib. 31. cap.* 8. Budæus *annot. post.* in Pandectas.

Hæc omnia Veterum instituta immane quantum a censura Ecclesiastica discrepant! Ut non sit adhærendum Polidoro Virgilio *Lib 4. de invent. rer. cap.* 12. qui excommunicationem manasse a Judeis arbitratur. Usum nostræ excommunicationis neutiquàm habebant Hebræi; ut de illis primùm loquamur. Est enim nostræ excommunicationis non vulgaris effectus excludere a participatione communium satisfactionum, & thesauri, qui per indulgentias dispensatur. nec non removere ab usu sacramentalium, in quibus opes & divitiæ non modicæ continentur. Ante Christū autem dispensatio thesauri ex exuberantibus satisfactionum reliquiis conflati, communis non erat, sic Gibalinus *de censur. disq. 3. consect. 3.* & Suarez *Tomo 4. Parte 2. disp. 51 sect 2. n. 18.* Ad rem pertinet textus *in Extrav. Unigenitus 2. de pœnit. & remiss.* ibi: Clemens VI verba majestatem spirantibus, sic loquitur: Thesaurum militanti .. Ecclesiæ acquisivit, voleus suis thesaurizare .. filiis pius Pater, ut sic sit infinitus thesaurus .. hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitiæ .. participes sunt effecti. Quem quidem thesau.. rum non in sudario repositum, non in agro .. absconditum, sed per B. Petrum Cæli clavi.. gerum, ejusque successores, suos in terris Vi.. carios commisit fidelibus salubriter dispensandum. Planè apud Hebræos Pontifex Aaronicus, rebelles privare aliorum societate poterat, & suffragiis. & orationibus; ut putat Suarez *Tom. 4. in 3. Parte disp. 17.* At non erat hæc privatio a participatione *thesauri*, quia autè Christum non dispensabatur.

Ad alia veterum instituta, quod attinet, horret animus audire, quod Philippus Melanctou effutiebat, referente Turriano *Lib. 2. pro capit. Apost. cap.* 42. Christianam excommunicationem ex eo usu gentilium fuisse derivatam. Enim verò versutia nid tendit, ut errorem supplantet, a Sancta Ecclesia damnatum. Patet ex Bulla Leonis X. quæ incipit: *Exurge Domine*, in qua pestiferi errores 41 reprobantur, ac reiiciuntur. quos inter hi duo XXIII. in ordine .. Excommunicationes .. sunt tantū exterus pœnæ; nec privant hominē

.. com-

.. communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus; XXIV. error: *Docendi ſunt Chriſtiani plus diligere excommunicationem, quàm timere.* His damnationem ſubiicit Leo X. his verbis: Præfatos .. omnes, & ſingulos articulos ſeu errores, tam- .. quam (ut præmittitur) reſpectivè hæreticos, .. aut ſcandaloſos, aut falſos, aut piarum aurium .. offenſivos, vel ſimplicium mentium ſeductivos, .. & veritati Catholicæ obviantes damnamus, re- .. probamus, atque omninò reiicimus. Et in §. *inſuper* declarat Leo X. *Inſuper quia errores prafati, & plures alii continentur in libellis, ſeu ſcriptis Martini Lutheri &c.*

Imò cenſuras nullius eſſe valoris, cenſuerat jam *Joann. Vvielefh* quem ſequutus fuit *Joann. Hus* poſtmodum *Lutherus*; qui error exploſus fuit in Concilio Conſtantiæ, ut tradit *Arſdekin. Part 2. in noſtra gener. Dogm. Litera E.* Quem pariter errorem confutat *Petrus Maria Graſſi Vicentinus in Tract. de ortu, & progreſſu hareſum Joann. Vvielefh. cap. ult.* ex locis D. Auguſtini *Tom. 3. Part. 2. Tract. 50. in Joann. n. 12. & Tomo 8. Lib. 1. contr. adverſ. Legis cap. 17. n. 36.*

Primò ubi ciunt hæretici verba, *Joann. Chriſoſt.* 19 *in Orat. de anath.* Quatenus ait, locum ſorè huic ſeparationi, cum ſedebit in ultimo Judicio Filius Dei; aut enim vivens excommunicandus, & hoc impiè agitur; aut defunctus, & hic ſub Jure humano amplius nun eſt; ſed (ut ait ſanctus) *Domino ſuo ſtat, vel cadit.* Quid eſſet hoc, niſi ſævire in mortuum? Alterius *Tom. 1. de cenſur. diſp. 3. Lib. 1. cap. 1.* egregiè obſervat, non eſſe hunc ſenſum S. Joann. Chriſoſtomi, qualem ſibi imaginantur hæretici. Nam idem exceſſus Doctor S. Eccleſiæ *in eam. nemo eſt innat 11. q. 3.* hæc ait .. Nemo .. contemnit vincula Eccleſiaſtica; non enim ho- .. mo eſt, qui ligat, ſed Chriſtus, qui nobis hanc .. poteſtatem dedit. An non etiam idem ſanctus Eudoxiã Arcanũ Imperatoris uxorem ab ingreſſu Eccleſiæ prohibuit? Senſus ergo Chryſoſtomi eſt, ut imperatores ſuerint abutentes excommunicandi poteſtate, obſtringentes hoc vinculo, ita ut irrevocabiliter eicerent criminoſus ab Eccleſia; Cum tamen excommunicatio pœna ſit medicinalis, *cap. 1. de ſent. excom. in 6.* aliter reſpondet Baronius *anno 382. Tomo 4.*

Secundò obiicitur magnum argumentum eſt, veteres pœnas conſortio hominũ privantes, ipſas noſtras cenſuras extitiſſe; quod excommunicatio ferri poſſit a laica poteſtate, *textus in Auth. credentes Cod. de hæret. & L. 5. Cod. de Sacroſ. Eccl.*

Reſpondetur Eccleſiam per auctoritatem clavium acceptam a Chriſto Domino facultatem excommunicandi exercere, *Extrav. 2. de pœnit. & remiſ.* cui ipſi ſubiacent Imperatores, *can. duo 96. diſt. can. eum apud XI. q. 3.* Cum ergo Imperatores aliquem anathemate notabant, non auctoritate, quæ eorum eſſet, ſed Synodorum aut Pontificis utebantur in exequutionẽ tantummodo. *Alterius de cenſ. Tom. 1. diſp. 3. Lib. 1. cap. 2.*

Quoniam ergo ad numerum cenſurarum inveniendum extra Eccleſiam evagari non licet.

Quæ reperiuntur in Eccleſia inſtitutæ cenſuræ quęque, ab ea adhibentur, ex poteſtate clavium; ſunt tres illæ pervulgatæ: *excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum.*

Non auget numerum cenſurarum, litura no- 20
minis ex Dypticis Eccleſiæ. De his Dypticis actũ fuit a nobis *Lib. 2. Tit. XXIII. Differt. 2. n. 29. & 30.* Addimus nunc locum *Innoc. I. Epiſtolæ* ad Decentium Eugubinum, ibi .. Prius ergo .. oblationes ſunt commendandæ; ac tunc eorum .. nomina, quorum ſunt oblationes edicenda, ut .. inter ſacra myſteria nominentur; idque eveniebat ante conſecrationem, Aſcheleſtate *ad can. 2. Concilii Antiochent cap. 6. pag. 218. n. 12. & 13.* Item addo textum *in can perlectis 25. diſt. in can. qui oblationes 13 q. 2. can. queſta ib. can hanc 10 q. 2.* Item adnotandũ ex S. Diony. *Areop. Lib. 3. de Eccl. Hyerarch.* duas fuiſſe has tabulas, alteram, in qua vivorum Epiſcoporum, & offerentium, alteram in qua mortuorum nomina ſcripta erant. Videatur *Cabaſſut. Notit. Eccleſiaſt. Diſſ. XV. pag. 49.*

Nam hic erat excommunicationis effectus, ut neque oblationes reciperentur, ab iis, qui præciſi eſſent a corpore Eccleſiæ, Concilium Ilerdenſe, .. ibi: Poſtea moderatione, & clementia Epiſco- .. pi, fidelibus in oblatione, & Euchariſtia com- .. municent. Et *Concil. Illiberin. can.* 18. Epiſco- .. pũ, placuit, ab eo, qui non communicat, munera .. accipere non debere, latè *Mendozza, & Gonzales* ad hunc canonem. Et de hac litura *Coneil. V. Oecum. coll. V.* & textus *in cap. ſi quis Epiſcopus de hæret.*

An tamen augeat numerum cenſurarum irre- 21
gularitas, plus ambiguitatis habere videtur ob textum *in cap. nuper de bigamis*, ibi: Irregularitas pro cenſura accipitur.

Affirmativa ſententia, irregularitatem ex delicto cenſuram eſſe, placuit *Gonzal. in cap. 10. de V. S. Gibalino de Irregul. cap 1. q. 2.*

Ratio. Quia talis irregularitas pœna eſt ex delicto inflicta, privatque ullu bonorum ſpiritualium, *can. maritum diſt. 33. can. qui in aliquo diſt. 51. can. præcipimus diſt 34.*

Intuper, quia & ſi non tollatur abſolutione 22
irregularitas ex delicto, prout cenſuræ, ſed diſpenſatione; id tribuendum eſt gravitati pœnæ, quæ liberationem habet difficiliorem, *cap. eum illorũ junctæ Gloſſæ in verbo minuri de ſent. excom.* Quid quod, cum in Bulla Cruciatæ generaliter detur facultas abſolvendi, ab omnibus cenſuris, & in aliquibus Bullis addatur, *ab omnibus pœnis*, planè dispenſatio, ab irregularitate poteſt fieri vigore Bullæ, ita *Irulienſis ad Bullam S. Cruciatæ Lib. 1 §. 7. cap. 2 dub. XVII.* latè *Caned. q. 32. per tot. can. quæſt* Nec nun urgere videtur; quod Privilegia ſunt ampliauda, *cap. odia de R. g Jur. in 6. cap licet de Priv l. in 6.*

Negativa ſententia ſuos habet fautores.

Pro hac l *ex cap. quarenti de V. S* eſt hic textus exp eſſus; ait Pontifex: *Quærenti quid per cenſuram Eccl intelligi deb at, cum hujuſmodi clauſulam in noſtris literis apponimus, reſpond- ut,*

quod per eam non ſolum interdicti ; ſed ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententia valeat intelligi. Ergo hę tres ſolum cenſuræ reperiuntur.

Reſpondetur textum quæſtioni reſpondere : ſolum quærebatur de cenſuris imponendis ab homine, quot eſſent ? Irregula iras Juris cenſura eſt.

Probatur II. quia irregularitas tantùm privat ordinis ſuſceptione, *can. maritum dift.* 33. *can. ſi quis viduam* 50. *dift* cenſura privat uſu Sacramento um aliorum, *can. corripiantur* 24. *q.* 3. *can. omnis* 11. *q.* 1. Item irregularitas non parit aliam irregularitatem, ſi irregularis celebret, at ſi celebret cenſura ligatus, contrahit irregularitatem, *cap.* 1. *cap. ſi celebret de Clerie. excom.* Demùm cenſura tollitur abſolutione, *can. ſi Epiſcopus XI. q.* 3. *cap. cum de ideres de ſent. excom.* Irregularitas verò tollitur diſpenſatione, *cap.* 1. *de ſent. excom. in* 6. *cap.* 2. *de Cler. pugn. in duel.*

Reſpondet Gibalinus *de irregular. cap.* 1. *q.* 2. nil aliud hoc argumento confici ; quàm talem eſſe cenſuram, irregularitatem, quæ habeat propriam indolem a tribus pervulgatis diſcrepantem, ſeu diverſam materiam. Nec exiſtimandum ipſos Adverſarios tam ſimiles velle tres illas cenſuras, ut unum idemque efficiant Si igitur irregularitas non parit aliam irregularitatem, qui eſt effectus ſecundo loco oppoſitus, id provenit ex eo, quia irregularis jam amiſit poteſtatem, non poteſt ergo illam rurſus amittere. Si irregularitas diſpenſatione tollitur non abſolutione, hoc referendum eſt ad diverſam naturam cenſuræ. Aliæ ſunt vincula, & nodi ; hæc incapacitas, ideoque non aliter tollitur, quàm per diſpenſationem. Imò cum olim adderetur a Pontifice in Bulla S. Cruciatæ, *& ab aliis pœnis Eccleſiaſticis*, S. Pius V. qui ut deceptionis occaſio tolleretur, ademit ex Bulla S. Cruciate ea verba, ut tradit *Canedus Can. QQ. q.* 32. *n.* 8. *verſ. qua opinio*, ideòque jam Confeſſarius abſolvere non poteſt. Atque ideò notat Tullench. *ubi ſupra n.* 6. quod jam ut ſit hęc abſolvendi facultas, ea debet in Bulla exprimi, ut in Bulla Jubilæi *conceſſi a Clem. VIII. anno & niſi expreſſio ejuſmodi inſit*, idemque confirmarunt ſuis ſtatutis, *Greg. XV. anno* 1590. *Clemens VIII anno* 1502.

Probatur III. finis cenſuræ eſt correctio. Irregularitas verò eſt impedimentum.

Reſponderur in punitionibus, id evenire, ut ex aliis motivis aſcititiis, præter illud, quod relucet in honeſtate juſtitiæ vindicis, ultio ſequatur. An non tamen hæc punitio eſt ? Sic conſulit Princeps bono publico ſacrilegum puniendo ; ſed relucet in honeſtate juſta prima ratio, ut ſacra omnia ſummo habeantur loco. Sic cenſura tendit ad correctionem, at non omninò pœnæ rationem excludit Ergo quid ni irregularitas pœna ſit, etiam ſi Eccleſia in illa punitione contultum ſacris in miſteriis voluerit ? *Ità Gibalinus ubi ſupra num.* 4.

Probatur IV. quia cenſura pœna eſt medicinalis, *cap. cum medicinalis de ſent. excom. in* 6. talique nullatenùs dici poteſt irregularitas perpetuò durans.

Reſpondetur cum Covarruvia, *in cap. alma mater de ſent. excom. in* 6. Nil prohibere, quin & irregularitas bonum reſipiſcentiæ reſpiciat. Irregularitas ex delicto finem habet pœnitendi, ac ſatisfaciendi Eccleſiæ. Damno afficit ; mederur tamen ; medetur, ſi quis ad cor revertatur, ſi confuſionem ſuam reſpiciat. Imò, & reliquæ pœnæ in Republica ſtatutæ adverſus criminoſos ſi ſpectes communitatis utilitatem medicinales ſunt, quum alii punitorum exemplo ſe ſe colligant, ſecumque deliberent, non eſſe peccandum, *Clement. I. de off. ord. cap. irref ragabili ibid. cap. ad liberandum de Judais*, *cap.* 2. *de calumn. can. quapropter* 2. *q.* 7. Et ad hunc optimum finem admonet *S. Joan. Chryſoſt. homil.* 56. *in Matth.* Epiſcopos, ut ſtrenuè ſe gerant, neque hos nęvos, & ſtrumas in corpore Eccleſiæ patiantur.

Augent proptera numerum cenſurarum juxta hanc expoſitionem.

Irregularitas ad mentem Gibalini *de irregul. cap.* 1. *quæſt.* 1. *n.* 5.

Depoſitio, de qua *in can. Clericus dift* 81. *in can. ſi quis oblatus* 14. *q.* 4.

Ceſſatio a divinis ; de qua *in Clement. I. de ſent. excom. in cap. ſi Canonici de off. ordin. in* 6.

(*b*) *Excluſio.*

DISSERTATIO II.

In qua definitio majoris excommunicationis expenditur, ex ipſis effectibus hujus cenſuræ expoſitis una eademque opera Et quamplures quæſtiones paucis examinantur, ex auctoritatibus Juris Canonici, ſtrictim, et concisè, ſed nil quod cognitu ſit neceſſarium omittendo.

SEmper ego a reiiciendis Scriptorum definitionibus abſtinui ; Cutam hanc relinquam lynceis nonnullis, qui etiam trans parietes proſpectare ſibi videntur.

Placet in hoc tractatu de cenſuris adhibere ducem, Virum ſummæ doctrinæ judiciique Covarruviam. Hic ergo nobis, poſitam in Titulo definitionē majoris excommunicationis, ſuppeditavit *in cap. alma mater*, *initio num.* 3.

Ità ſe habet definitio. Excommunicatio major 23
ſeparatio Chriſtiani eſt a communione Eccleſiæ ; loco verbi *ſeparatio* utimur verbo *excluſio*, quod quaſi ethymologiam præſefert, videturque inde dicta excommunicatio, quaſi excluſio a communione. Verbumque *excluſionis* arriſit etiam Germonio *in Paratitlis in V Libr. Decret. Tit.* 27.

Congruit definitio iis omnibus, quæ operatur cenſura hæc majoris excommunicationis.

Sit aliquis ob culpas tali cenſura puniendus. Hic a poteſtate Eccleſiaſtica excluditur in pœnam ab omni, quæ inter fideles eſt, communione.

Olim, ut ex antiquitate aliquid delibemus, ſic talis eveniebat excluſio.

Pri-

24 Primùm criminosus privabatur osculo pacis, de quo *in can. pacem de conſ. diſt.* 2.

Secundò privabatur ingreſſu Eccleſiæ, de quo in *cap. noverit de ſent. excom. can. præcipuè* 11. *q.* 3.

Tertiò prohibebatur orare cum aliis fidelibus, *Concil. Carthaginienſe* 4. *can.* 73. *Toletan.* 1. *can.* 18. *Nicolaus* 1. *Epiſt.* 10.

Quartò prohibebatur, ne accederet ad Euchariſtiæ Sacramentum, *can. ſi non ſunt tanta de conſ. diſt.* 2.

Quintò privabatur perceptione aliorum Sacramentorum, *Concil. Mogunt.* 4. *can.* 104.

Sextò demum privabatur communibus Eccleſiæ ſuffragiis. Modum hunc gradatim procedendi fuſiùs narrat *Caſſianus de Inſtit. Monach.* quem refert *Alterius de cenſur. Tom.* 1. *diſp.* 2. *Lib.* 1. *cap.* 3. *Litera C col.* 1 *verſ. excommunicatio itaq.*

Ut quod nunc inſtat agamus; declarare oporter, quot ſint genera bonorum, a quibus excluditur culpæ reus per majorem excommunicationem.

Triplex bonorum hujuſmodi genus eſt.

25 Primùm genus eſt externa communicatio, & converſatio, quæ in mutuis commerciis, convictu, & colloquio conſiſtit.

Hæc verò merè politica appellatur. Exemplis a Jure deductis primum hoc genus explicabitur; ut infortunium excommunicati innoteſcat.

26 Primò ſi velit excommunicatus exercere officiũ Judicis; non potetit.

Probat aſſertum textus *in cap. ad probandum de ſent. & re jud. cap. tanta de exceſſ. Prælat. can. audivimus* 24. *q.* 1. *cap. pia de except. in* 6. *in can. ait Caleſtinus, in can. apertè, in can. miramur* 24 *q* 1. Qui textus non toleratos excommunicatos judicate non poſſe, decernunt.

Probatur ratione, nam hic caret juriſdictione ſaltem durante cenſura, *cap. nos Sanctorum, can. jura os* 15. *q* 6.

Probatur ex ipſo effectu; nam ſi duo ſint Judices delegati, & unus excommunicatus ſit in actu ferendi ſententiam, ſententia nulla eſt, expreſſo textu *in cap ad probandum* 14. *de ſent et re jud. Anton. Riccioluſ de Jure Perſon. extra grem. Ec. ex. Lib.* 5 *cap.* 18 *n.* 1. *Vant. de null. Tit. de nullit. ex defectu juris d num.* 117.

Explicatur tamen aſſertio, ut procedat de excommunicato vitando, juxta textum *in Extrav. Martin. V ad evitanda* Ergo ſi excommunicatus ſit occultè cenſura illaqueatus, valebit ſententia, *Covar. in cap. alma mater Part.* 1. §. 7 *n.* 6. §. 11. *n.* 4. *Sanchez de Matrim. Lib.* 3. *diſp.* 32. *n.* 1. 31. & 40. *Gutterez can. quaſt. Lib.* 1 *cap* 1. Peccabit tamen ſic judicans, *Covar ib. Alter. de cenſ. Tom.* 1. *diſp.* 2. *Libr.* 2. *cap* 1. Item explicatur: quoad duos Judices. prout *in dicto cap. ad probandum*, ut hic textus procedat de delegatis, non de ordinariis duobus Judicibus, *Riccioſ. ubi ſupra n.* 10.

27 Et ex his obſervationibus, contrariis facilè reſponderur; & addo in comprobationem textus in *cap.* 1. §. *credentes de haret. in cap. adverſus de imm.*

28 Secundò ſi velit excommunicatus tamquam actor in Judicium venire; excluditur ab agendo.

Probat aſſertum textus *in cap. decernimus de ſent. excom. cap.* 1. *de except. in* 6. *cap. intelleximus de jud. cap. pen. de adulter.*

Probatur ratione, neque enim cum excommunicatio tendat ad correctionem, favendum eſt excommunicato, ut agat, ut jus ſuum perſequatur, *cap. intelleximus de Jud.* Ergo etiam ſi ut reus venerit, non poterit effici actor reconveniendo, *cap. cum inter in fine de except. Gloſſ. in cap.* 1. *de reſcript. in* 6.

Explicatur aſſertio, ut actor excommunicatus excludatur, ſivè ſit denunciatus, ſivè non, ſivè publicus, ſivè occultus, quia ipſe tenetur alios vitare. *Et Extravag. ad evitanda*, tantùm edita eſt in favorem fidelium, non in favorem excommunicati. *Ità Alterius ubi ſupra diſp.* 3. *Libro* 2. *cap.* 1. *Litera B. col.* 1.

Obſtare videtur textus *in cap. prudentiam* §. *ſexta de off. del.* ubi admittendus dicitur in judicio 29
actor, qui ſit excommunicatus.

Reſpondetur, id procedere, ubi non ſit probata exceptio excommunicationis. Nam ſuppoſito, quod actor non ſit vitandus, Judex ex officio illum repellere non tenetur. *Alterius ubi ſupra Lit. D. et lata ſententia erit valida. cap.* 1. *de except. in* 6.

Obſtant etiam textus *in cap. cum inter de except. in cap ult. eod. Tit. in can revera* 3. *q.* 9. ubi excommunicatus conveniri poteſt.

Reſpondetur, differentiam eſſe quoad reum. Quia hic ad defenſionem vocatur, quæ nemini eſt deneganda, *can. irreligioſum diſt.* 87.

Obſtat ſimiliter textus *in cap. pervuat de ſent. excom. in cap. cum contingat de off. del.* Quibus auctoritatibus ſtatuitur, excommunicatum appellare; ergo &c.

Diſtinguitur, an appelletur a ſententia injuſta; tunc enim non auditur, an a ſententia nulla, tunc admittitur, *Alterius diſp.* 3. *Lib.* 2 *cap.* 2. *Litera D.* Remedium namque eſt obtinere abſolutionem, *idem Auctor. in fine dicti cap.* 2.

Tertiò ſi velit excommunicatus celebrare con- 30
tractus, pariter ſine culpa non poteſt; Aliudque eſt de validitate dicendum; ut ſubſiſtant.

Probatur hoc aſſertum, quia *in Extravag. ad evitanda*, nil favetur excommunicatio. Quoad validitatem verò, ſuum habet officium Regula; *Multa facta tenent, quæ fieri prohibentur, L. cum hiſſ. de tranſ.* Accedit *text. in cap. felicis* §. *verum de pœn. in* 6. Nam in eo textu dicitur, lucrum facere excommunicatus, & quidem juſtum

Præcisè id probat textus *in cap. ſignificaſti, de eo, qui duxit in matr in cap. inter dilectos de don. in cap. excommunicamus* §. *credentes de haret. L. Manichæos Cod. de haret. L. Apoſtatarum Cod. de Apoſt.*

Explicatur aſſertio, ut tales contractus celebrati interim durante excommunicatione ſint in ſuſpenſo *Alter. ubi ſupra diſp.* 4. *Lib.* 2. *cap.* 1. *in fine.*

Quartò ſi excommunicatus, ut teſtis adhibeatur 31
in contractu, perperàm id agitur.

Probatur aſſertum, *ex can. cum excommuni-*

cato 11. *q.* 3. *cap. licet de sent. excom. in* 6. *cap. testimonium de testib.*

Obstat textus in *cap. excommunicamus* 1. *de hær.* ubi hæreticus est excommunicatus. At hic in testamento testis esse potest, *L. quoniam vers. cæterum* C. *de hæret.*

Respondetur, textum *in L. quoniam* correctum fuisse a Jure Canonico, *Glossa in can. si hæreticus* 2. *quæst.* 7.

Satis de primo effectu excommunicationis majoris.

Secundum genus bonorum, a quibus major excludit excommunicatio, sunt Sacramenta Ecclesiæ. Ab his excluditur criminosus. 32

Exemplis exclusio ejusmodi jam declarabitur. Primò, si excommunicato tuerit absolutio Sacramentalis impensa; absolutio non valet. 33

Probatur assertum, nam eodem modo reddit excommunicatio hominem incapacem ad recipiendam absolutionem a peccatis, sicut ad impetrandum beneficium, *cap. si celebrat*, *cap postulatis de Clerico excom. min.* talisque electio ad beneficium est nulla, *cap. Apostolus de Clerico excom. min.*

Contrarium tuentur quamplures adducti ab Alterio de *cens. disp.* 6. *Lib.* 1. *cap.* 5. *a Blundo de censur. disp.* 4. *artic.* 9. *Gibal. de cens. disq.* 7. *q.* 3.

Secundò si excommunicatus ordines suscipit, illicitè suscipit.

Probatur assertum, *ex cap. cum illorum* 32. *de sent. excom. cap penult. eod. Tit. cap. ult. de Cler. excom. min. cap. nobis de excep.*

Ratio accedit, cum enim excommunicatus sit membrum præcisum, non debet in his communicare, quibus cætera membra in unum corpus colligantur, *cap. per tuas de sent. excom. Bellar. de Eccl. mil. Lib.* 3. *cap.* 6. *can. omnis* 11. *q.* 3.

Tertiò si excommunicatus etiam minori excommunicatione Missam celebret, sacrilegus est.

Probatur assertum *ex cap. si celebret de Clerico excom. min. Covar. in cap. alma mater prima parte* §. 8. *n.* 2 *Gibalin. de cens. disq.* 7 *q.* 3. *secund. part.*

Quartò si excommunicatus matrimonium contraxerit, illud quidem est validum, sed sine gravi peccato non contraxit.

Probatur *ex cap. fin. vers. peccat autem de Cler. excom. min.* ut ex hoc textu *Sanchez de matr. Lib.* 7. *disp.* 9.

Validum tamen esse, probat textus in *cap. significasti de eo, qui duxit in matrim.* ut nos ostendimus *Libro* 2. *Tit. XVIII. n.* 65.

Satis de secundo effectu majoris excommunicationis.

Tertium genus est privatio rerum sacrarum & divinarum, quam affert excommunicatio major, sub quo comprehensa volumus communia Ecclesiæ suffragia, fructus sacrificii, Indulgentias, & sacram sepulturam; ab his bonis excommunicatio nem majorem excludere, jam demonstrandum est exemplis rem declarando, & confirmando. 34

Primò si velit excommunicatus aliquod divinum officium celebrare, cujusmodi est publica oratio, quæ ex Christi institutione solemniter fit, aut quæ alicui ordini clericali est annexa, solemnis lectio Epistolæ, vel Evangelii, solemnis Processio, benedictio Candelarum, Olivarum, confectio Chrismatis, & olei sancti; ab his omnibus excluditur in pœnam. 5

Probatur assertum *ex can. si quis Episcopus* 3. *et can.* 91. *cauf.* 11. *q.* 3. *cap. a nobis* 2. *de sent. excom. can. cum excommunicato* 11. *q.* 3. *Glossa in can. Presbyterum vers. privatus est dist.* 28.

Ratio. Quia degradatus ad horas canonicas tenetur, *cap. dolentes de celebr. Miss.* Et ex hoc textu *Alter. de cens. Tom* 1. *Lib. disp. X. cap.* 55. Ergo, & excommunicatus Magis intima ratio; Quia obligatio hæc annexa est ordini sacro, vel beneficio, *can. Eleutherius*, *can. Presbyter dist.* 82. *can. in die de cons. dist.* 5. *Clem.* 1. *de celebr. Miss. cap quod in te de pœn. et remiss.* His ergo si non caret excommunicatus, omittere canonicas horas non potest.

Explicatur assertum. Nam preces quoad se fructu carent, ob lethale peccatum; quoad Ecclesiam inutiliter orat, quem illa non vult suum ministrum esse, *Gibalin. de censur. disq.* 7. *q.* 5. *n.* 5. *Alter. disp.* 10 *Tom.* 1. *Lib.* 1. *cap* 4. Quamquam idem suæ satisfaciat obligationi, ex dictis Auctoribus.

Objicies. Excommunicatus potest ingredi Ecclesiam, ibique orare, *textus in can Episcopus* 2. *de cons. dist.* 1. ibi: Episcopus nullum prohibeat .. ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, sivè .. gentilem, sivè hæreticum, sivè judæum usque .. ad Missam cathecumenorum, consonat *can. de incestis* 35. *q.* 3. 36

Respondet Alterius *Lib.* 1. *cap.* 5. *de cens. disp.* 10. id permissum, cum silent Ecclesiastica officia, & sine socio; Nam excommunicatus separatus est non ab Ecclesia materiali, sed ab ea, quæ mysticum corpus est cum Christo Capite, gaudetque immunitate. *Barbosa in cap.* 6. *de immun. n.* 3.

Secundò si velit excommunicatus divinis interesse officiis, ab hac quoque facultate repellitur. 37

Probatur assertum, *ex cap. Episcoporum de privil. in* 6. *ex cap. si cui, ex cap. alma mater de sent. excom. in* 6. *ex cap. nuper de sent. excom. ex can. excommunicato* 11. *q.* 3.

Imò id efficaciùs evincitur ex eo, quod non licet fidelibus excommunicato non tolerato præsente Missam, & cætera divina officia audire, *Clem.* 2. *de sent. excom. cap. cum et plantare de privil. cap. in Lateranensi de prab. cap. quod in te* §. *in conventualibus de pœnit. et rem. cap. Episcoporum de privil. in* 6. Et poterit hic eodem expelli, etiam si sit clericus, *cap venient de sent. excom.*

Oppones excommunicatus tenetur ad præceptam annuæ confessionis, de quo *in cap. omnis utriusque sexus de pœn. & rem.*

Respondet Gibalinus *de cens. disq* 7 *q* 5 *prop.* 4. *cens.* 1. si Confessarius possit absolvere a censura, prius eam absolutionem a criminoso quærendam, ut deinde annuæ confessionis præcepto satisfaciat,

qua

qua de te etiam *Leyman Lib. 1. Tract. 5. 2. P. cap. 7. num. 2.* ad rem pertinet *tetus in cap. inter cunctas de priv.*

38 Tertiò si velit excommunicatus conferre beneficium Ecclesiasticum, licitè non potest.

Probatur assertum *ex cap. un. ne sede vac. in 6. ex cap. Romana §. in universitate de sent. excom. in 6 ex cap. tanta de excess. Prælat.*

Ratio. Quia collatio inter fructus Episcopatus recensetur, *cap cum dilectus de consuet.* fructibus autem privatur excommunicatus, *cap. pastoralis §. verum in fine de appell.*

Explicatur conclusio; ut tamen valida sit collatio. Colligitur *ex cap veritatis de dolo et contum.* & ex hoc textu *Alter. de cens. Libro 2. cap. 1. disput. 5 litera B*

39 Quartò si velit excommunicatus præsentare ad beneficium, hoc quoque eidem vetitum est.

Probat assertum id omne, quod præcedentem adductum est. Covarruvias *in cap. alma mater §. 7. n. 10. prima parte*, addit textum *in cap. quia diu vbi item de concess. prab.*

Refutat idem Covarruvias distinctionem inter laicum, & Clericum, quam adducit etiam *Alter. disp. 5. de cens. Lib. 2 cap. 3.* qui multa cumulans potiùs se involvit.

Praxis nostrum assertum recipit, ad tradita per Fargnam de Jure Patronatus *tom. 2. can 3. casu 4. num 19.* qui Rotam adducit in *Vormat. Canon. 1. Aprilis 1715. §. ex literis coram Chrispo.*

Quintò qui sit excommunicatus, redditur incapax acquirendi beneficium.

Probat assertum *textus in cap. postulastis de Clerico excom. ministr.* ut ex hoc textu *Gibalinus de cens. dis. 7. q. 6. 7.*

Ratio. Quia excommunicatus privatus est administratione rerum sacrarum, & celebratione divinorum officiorum, *cap. pastoralis §. verum de appell.* & ex hoc textu *Alterius de cens. Lib. 2. cap. 2. disp. 6.* qui latiùs quæstionem examinat.

40 Sexto qui sit excommunicatus, privatus remanet communibus Ecclesiæ suffragiis.

Probat assertum *textus in can. omnis 11. q 3.* .. ibi: Omnis Christianus, Dilectissimi, qui a Sacerdotibus excommunicatur Satanæ traditur. Quid est hoc Satanæ tradi? ideſt potestati Dæmonis; ideſt ut liberà sit Dæmoni potestas sæviendi in criminosum. Cur hęc Dæmonis sævitia? Quia excommunicatum amplius non adjuvant Ecclesiæ suffragia, nec ab his vegetatur ejus spiritus, ut loquitur *textus in can. nihil sic 33. caus. 11. q. 3.* Sed Diabolus exercet in hunc spiritum potestatem suam, sicut in pecore suo: expressio, quæ habetur *in can. miramur.* juncto Gratiano in *§. his auctoritatibus in fine 24. q. 1. in pecore suo*: ideſt in spiritu in sua jura redacto, quemadmodum de strenuo armentorum magistro, *Ovid. cecinit Libro 3. Fast. versu 63.*

Sæpè domum veniunt prædonum sanguine læti.
Et redigunt actos in sua jura boves.

Alia expressio vehemens ad hoc intelligendum, *est in can. nemo Episcoporum 41. C. XI. q. 3.* ibi: *Quia anathema est æternæ mortis damnatio*: ideſt, dum contemnitur, *can. notandum 24. q. 3.*

Confirmat assertum *textus in cap. a nobis 2. de sent. excom.* Glossa, ibi: *Pro tali non esse orandum in cap. in sacris ibid.* ibi: *Vel orationes Domino porrigenda, in can. 2. & 3. causa 14. q. 2.*

Explicatur conclusio. Cum simus unius corporis membra, sub Christo capite, planè unius actiones censentur quodammodo alterius, *can. fleat de pœnit. dist. 1. cap. furet de furt.* & in psalmo 118. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Hoc significat, quod est in Symbolo fidei: *Sanctorum communionem.* Preces ergo unius cuique Christiano prosunt, & ultra adductas auctoritates, *Tertul. in Apologetico cap. 30.* ibi: *Et si quis ità delinquerit, ut a communione orationis, & omnis sanctæ commercii relegetur.* Ejusmodi participatio, suffragium appellatur, *Alter de cens Lib. 2. disp. 5. cap. 2. lit E.* seu mutuum auxilium, vi cujus obtinetur a Deo remissio pœnæ temporalis, vel prodest ad meritum congrui. Et suffragia ad tria capita rediguntur. Primùm est Sacrificium Missæ, nam offertur nomine totius Ecclesiæ. Secundum indulgentiæ, nam proveniunt ex communi thesauro Ecclesiæ. Tertium sunt orationes publicæ, & aliæ sacræ actiones, quæ a ministris Ecclesiæ, quatenus tales sunt, & nomine ipsius Ecclesiæ peraguntur. Ab his omnibus excluditur excommunicatus, *cap. a nobis, cap. pen. de sent. excom. Trull. neh ad Bullam Cœnæ Lib. 3. dub. 5. n. 1. et seq. Blundus de cens. disp. 4. art. 3. & 4.*

Septimò si excommunicatus decesserit, sepultura 41
carer Ecclesiæ.

Probatur assertum *ex cap. sacris de sepultur. cap. quicumque de hæret. in 6.*

Hunc articulum de privando cadavere excommunicati sepultura Ecclesiastica, latissimè discussum invenias *Lib. 2. Tit. XXVI. de sepult. Diss. V. num 51. Nostrar. Instit.*

Satis de tertio effectu majoris excommunicationis.

(c) *Minor.*

DISSERTATIO III.

De minori excommunicatione. In qua distinctè traditur variatio secundum varia tempora, in inflingenda hac censura. Plura cognitu perneccessaria non admodum trita adducuntur, qua naturam hujus censuræ declarant.

NOster Lancellottus, *hoc Tit.* sic definit minorem excommunicationem: *Minor est, per quam quis a Sacramentorum participatione conscientia vel sententia arcetur.* Conscientia, ideſt sua sponte ob aliquod peccatum, *can. ad mensam §. aliquando 11. q. 3. can. nunc autem dist. 21. cap. fin. de cohab. Cler. cap. a nobis de except. cap. fin. de Cler. excom. min.* sententia nempè per Judicem Ecclesiasticum, *Alter. disp. 4. Lib. 1. cap. 4.*

Hoc

42 Hoc moneo, cum melioris notæ Scriptoribus tationē totam minoris excommunicationis, ejusvè indolem haberi, per exclusionem a perceptione Sacramentorum; In reliquis ad hanc speciem excommunicationis pertinentibus multùm deferendum est moribus, & consuetudini.

Monitum hoc erit assertionis loco.

43 Quod attinet ad exclusionem a perceptione Sacramentorum; Pars hæc conclusionis.

Probatur *ex cap. si celebrat de Cler. excom. min. ex cap. pen. de sent. excom. can. ad mensam 8. evidenter 11. q. 3. can. Eugeltrudam 3. q. 4. can. præsenti 5. q. 2. can. si quis inventus 17. q. 4. can. si quis deinceps 16. q. 7. can. si Apostoli 16. can. excommunicatos 17. can. cum excommunicatis 18 can. qui communicaverit 39. can. cura 50. can. ad mensam 24. caus. XI. q. 3.*

44 Impugnatur hæc pars nostræ assertionis ex auctoritatibus, quas jam distinctè subnectam.

Primò ex textu *in can. placuit 50. dist. 18.* ibi: *Nisi autem rationem impedimenti sui apud Primatem suum reddiderint, Ecclesiæ suæ communione debent esse contenti.* En ligatum minori excommunicatione, non tamen prohibitum percipere in alia Ecclesia, Sacramenta.

Secundò ex simili textu *in can. si quis ult. dist. 58. A cæterorū communione sejunctus sua tantū plebis communione contentus sit*, recurrit eadem inductio.

Tertiò ex *can. in loco 5. q. 4.* ibi: *Qui Concilium tumultibus, contumeliis, aut vitiis turbaverit, abstractus a communi cætu* secedere jubetur.

Quartò ex *can. Episcopi 8. caus. 11. q. 3.* ibi: *Communio illis usque ad tempus Synodi a reliquis Episcopis denegetur.*

45 Mihi ex hac serie canonum, non displicet Riccardi sententia *in 4. dist. 18. art. 7. quæst. 4.* statuentis minorem excommunicationem, olim extensionem habuisse, nec rectè ictam agnosci ad solam prohibitam Sacramentorum perceptionem; quod etiā opinatur *Joan. de Lignano de cens. §. 11.*

Aliis placet, eas separationes pœnas appellare, *ut Gibalino de cens. disq. 1. q. 2. n. 6.* qui sequitur, *Alterium de cens. Lib. 1. cap. 1. disp. 4.* Non verò internæ communionis privationē continere; prout minoris excommunicationis proprium est; Tales autem pœnas jam exolevisse, idem *Alterius ubi supra*, docuit.

Negari tamen non potest, olim minorem excommunicationem fuisse, solius quoque Eucharistiæ privationem. *texus in can. nemo 41. XI. q. 3.* verba hæc sunt: *Nemo Episcoporum quemlibet sine certa causa communione privet Ecclesiastica*, idest Eucharistiæ perceptione; nam postea textus ad privationem universalis communis progreditur. Clarior *textus in can. de Presbyterorū 23. caus. 17. q. 4* ibi: *Quod si te non audierint, conveniente Ecclesia eos Sacra Communione privare &c.* Nec minus evidenter id traditur *in can. qui verò 38. caus. 11. q. 3.* ibi: *Corporis, & Sanguinis Domini communione privatum se esse cognoscat*, notat id ipsum *Laymau. de cens. excom. cap. 3. n. 3. in fine* idque approbat *Suarez de cens. disp. 8. sect. 3.* Neque omittendus textus alter Gregorii, *in can. accedens dist. 50.* Nam jubet Saturninum Presbyterum privari usque ad diem obitus Sacra Eucharistia.

Impugnatur adhuc assertio; Non enim minori excommunicatione ligatus excludisur solum a perceptione Sacramentorum, verum ab electione sui ad beneficium, *cap. si celebrat de Cler. excom. min.*

Audiatur responsio, *Alterii de censur. Libro 1. cap. 3.* „ Prope finem similiter videtur dicendum „ primo electores hoc tempore non teneri ex „ præcepto Ecclesiæ abstinere ab electione talis „ excommunicati ad dignitates, & beneficia Ec„ clesiastica directè ex vi censuræ si non sit no„ minatim excommunicatus; irrita tamèn electio non est, *Nicolini Lib. 5. Canon. Inst. Tit. 39. n. 5. Garzias de Beneficiis Part. 7. cap. 13. n. 27.* Nec de beneficio simplici procedit ille texsus, *Barbosa in collectan. ad eum textum num. 3. vers. utrum autem.*

Contra assertionem opponitur textus alter difficilis *in can. ult. 3. q. 4.* ubi dicitur excommunicatio minor separare a fraterna societate.

Verùm pro responsione persistendo in assertione nostra, quæ omninò est ad mentē Juris *cap. a nobis 2. de except.* ibi: *Secundus verò tantùm a perceptione Sacramentorum sit remotus*; huenièr dicendum est *cum Augustino Barbosa in collect. ad cap. si celebrat 10. de clerico excom. n. 7* variatum fuisse priscis sæculis in hac censura, ita ut variæ essent minoris excommunicationis species; potuitque Ecclesia sub alio modo, & forma minorem excommunicationem instituere, illique hunc, vel 46
illum effectum tribuere. Attamen, ut loquitur *Barbosa ubi supra*, secundum præsentem Ecclesiæ usum, certum est, unam tantum instituisse minorem excommunicationem privantem Sacramentorum perceptione.

Variationem hanc confirmant plura Jura antiqua, ut *textus in can. de Presbyterorum 17. q. 4. in cap. Sacerdote de consecr. dist 1.* ubi minor excommunicatio simpliciès intelligitur, cum tamen hodiè nomen *excommunicatio* simpliciter prolatum de sola majori sit accipiendum, *cap. pen. de sent. excom.* ea tamen ratione Jus antiquum procedebat; quia priscis temporibus ardor divini amoris induxit, ut gravissimum censeretur tam excelso dono panis Eucharistici privari.

Quemadmodùm idem ardor divini amoris, qui intima cordis Christiani olim efficaciès pertentabat, in causa fuit, ut peccatum ipsum mortale, quo miserrimi efficimur, utpotè Deum habentes inimicum, jactura omnium maxima suæ gratiæ sequuta, excommunicatio diceretur, *can. audi 11. q. 3. can. sunt qui arbitrantur de pœnit. dist. 2. can. qui sceleratè de cons. dist. 2. Salian. Lib. 6. de timore, cap. 27. Gibalinus de cens. disq. 1. q. 2. n. 8.* Nonnihil ad rem apud *Covar. in cap. alma mater init. n. 5.* Hodiè peccator excommunicatus ob scelus patratum non dicitur.

Denique minor excommunicatio olim per 47
sen-

ſententiam Eccleſiaſticæ poteſtatis ſerebatur, *can. miror* 17. *q.* 4. *Gloſſa in cap. ult de ſent. excom.* Hodie non viget hic mos; ut loquitur *Alter. de cenſur. diſp.* 4. *Lib.* 1. *cap.* 4. *lit. C. verſ. neque tamen*. At nihil prohibet, quominus judex poſſit, ſi velit, hac cenſura aliquem obſtringere, ut proſequitur idem *Alter.* in qua pronunciandâ juridicè proceditur prout in majori excommunicatione. Hodie ſolùm juris eſt, & unico caſu
48 incurritur, verſando cum excommunicato majori excommunicatione, *Cabaſſut. Scientia Can. Lib.* 5. *cap.* 10. *n.* 3. Hæc libuit diligenter excutere ad explicationem definitionis noſtri Lancellotti. Nam & ipſe in notis verbo *ſententia*, hæc ait: „ Sententia; ut cum fertur a Judice pro contu„ macia; quod tamen non eſt in uſu.

Ad ſcientiam Canonem ſuis expletam partibus, hæc temporum notatio perneceſſaria videbatur.

49 Pignatellus tamen *Tom.* 1. *conſult.* 401. adducit declarationem *Sacræ Congregat. in una nullius* 18. *Jul. anno* 1618 in qua decrſum eſt, minorem excommunicationem incurri a laico percutiente laicum in Eccleſia.

(*d*) *Statim*.

DISSERTATIO IV.

In qua ſpecies majoris excommunicationis, quæ ſtatim incurritur, recenſentur; Innumeri canones hac opportunitate adducuntur.

SE cruciant multi, quod uno aſpectu excommunicationem majorem, tam variis in caſibus a Jure ſacrorum canonum inflictam, intueri exoptarent. Experiamur, an contingat votis ſtudentium ſatisfacere; Quod tentatum invenio a Scriptoribus magni nominis, *Nicolio*, *& Auguſt. Barboſa*.

50 Primò in Bulla Cœnæ, plures caſus recenſentur, majoris excommunicationis, quæ ipſo facto incurritur, cum irrogetur iis in caſibus a Jure; ſed
51 per Bullam Cœnæ reſervatur abſolutio Sedi Apoſtolicæ, obſervat Nicolius *Libro* 5. *Can. Inſt. Tit. XXXVIII. n.* 48.

52 Prima excommunicatio eſt contra omnes hæreticos cujuſcunque ſectæ. Hæc eadem irrogata reperitur a Jure *in can. nulli fas eſt diſtin.* 19. ibi: *Sit ergo ſua ruina dolore proſtratus*.

53 Secunda eſt contra appellantes a Romano Pontifice ad univerſale futurum Concilium. Hæc eadem exiat, *In Extravagante exerabilis Pij II. In Extravag. ſuſcepti regiminis Julii II.*

Tertia eſt contra Piratas. Sed vigebat, & olim talis excommunicatio, *cap. ita quorundam de Judæis*, ibi: *Tales igitur a communione Eccleſiæ præciſos &c.*

Quarta eſt contra eos, qui Chriſtianorum cujuſcunique generis bona diſperſa per æquor, vel per litora ſubripiant; habetur eadem excommunicatio *in cap. excommunicationis §. illis autem de raptor.* ſed hæc cenſura non erat Sedi Apoſtolicæ reſervata, ut eſt reſervata jam ex Bulla Cœnæ, *Alter. de cenſ. diſput.* 5. *Libro* 5. *cap.* 1. *Nicol. ubi ſupra Lib.* 5. *Tit. XXXVIII. num.* 56.

Quinta eſt contra imponentes, vel augentes nova pedagia, & gabellas. Cajetanus ait, a Martino V. impoſitam fuiſſe hujus cenſuræ pœnam; In antiquioribus Bullis ſimpliciter legebatur: *Qui in terris ſuis nova pedagia imponunt*; notat *Alterius de cenſ. diſp. VI. Libro* 5. *in principio*. Multo magis ſi gabellarum impoſitio violet libertatem Eccleſiaſticâ, *cap. quamquâ de cenſ. in* 6. Intelligitur autem inflicta hæc excommunicatio in Feudatarios, qui ſuperiorem recognoſcunt, *Nicolius ubi ſupra n.* 70.

Sexta eſt contra falſificantes literas Apoſtolicas. Talis excommunicatio vigebat etiam antiquitùs, *cap. ad falſariorum de crim. falſi*, *cap. dura eod. Tit. et in cap. licet de crim. falſi*, modi novem recenſentur, quibus accidit falſum hoc commitri. Non incidit in hanc excommunicationem, qui literas a ſe impetratas laceravetit, quoniam cuique licet juri ſuo cedere, *cap. ex conqueſtione de reſt. ſpol.* Cæterum unius abraſio, ſeu mutatio literæ ſufficit ad hanc cenſuram. Hinc inter Privilegia, quæ olim ſummo Pœnitentiario concedebantur, illud recenſetur, ut poſſet abſolvere a tali excommunicatione, ob mutationem literæ, aut puncti, narrat *Alterius de cenſ. diſp.* 7. *Lib.* 5. *cap.* 2 *lit. A*

Septima eſt contra auxilium dantes infidelibus adverſus Chriſtianos. Olim etiam tali cenſura compr mebatur audacia eorum, qui avaritia ducti arma ferrum, & ſimilia Saracenis ſuppeditarent, *cap. ita quorundam de Judæis* neque obſtat textus *in cap. ſignificavit de Judæis*. Reſponſio extat in eodem textu, dum ſic limitat: Excepto redem„ ptionis articulo. Notat *Nicolius ubi ſupra n.* 78. Simile auxilium prohibitum invenitur in L. *nemo Cod. quæ res exportari non debeant*. Itemque hac cenſura animadvertebatur etiam olim in eos, qui auxilium, conſilium quoquo modo Infideli præſtarent, *cap. quod olim de Judæis*.

Octava eſt contra impedientes eos, qui victualia, & alia neceſſaria Romam convehunt. Olim erat impoſita in hoc delictum excommunicatio a Sixto IV. *et Jul. II* quas Conſtitutiones innovavit Clemens VII. anno 1523. notat *Alter. de cenſur. diſput* 9. *Libro* 5. *cap.* 5.

Nona eſt contra lædentes Romipetas. Olim quoque nefarium hoc ſcelus excommunicatione puniebatur, Bulla Martini V. quam refert, *B. Antonin.* 3. *Parte Tit.* 24. *cap.* 72. *Extrav. divina de pr vil.* Eccleſia enim ipſos hæreticos, cæteroſque infideles, in gremiû ſuùm ad ſe venientes excipit, *cap. ſuper eo de hæret. in* 6 Ideò id clarè ſtatutum erat in *can. ſi quis Romipetas* 24. *q.* 3. notando ibi verbum *careat. Theſaur. de pœn lit. P. cap.* 1.

Decima eſt contra, ſua vel aliorum opera lædentes, & ſinè juriſdictione vexantes eos qui veniunt ad Sedem Apoſtolicam, vel in Curia commorantur, vel ab ea recedunt. Olim idem

ſtatu-

ſtatutum erat *in Extravag. 3. de privil. in cap. unic. Cler. peregr. Theſaur. Part. 2. de Pœn. cap. 2.*

Undecima eſt contra offendentes Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, aliosve Prælatos. Idem diſponitur in *cap. felicis de panis in 6. can. ſi quis deinceps 17. q. 4. cap. nuper de ſent. excom. Clem. I. de pœn. can. Guilielmus 23. q. 4. cap. quicumque de ſent. excom. in 6. Extravag. ſuper gentes de conſuet.* Et hos textus expendit *Alter. de cenſ. diſp. 12. Libro 5. cap. 8.*

XII. Eſt contra ledentes eos, qui recurſum habent ad Sedem Apoſtolicam, ſivè per ſe lędant, ſivè per alios. Hoc pariter ſcelus puniendum forè ſtatuerat, *Alexander VI. Conſtit. XI.* quæ incipit *Eminenti*, cujus verba tranſcribit *Nicolius Inſt. Canon. Libro 5. Tit. 19. n. 90.*

XIII. Eſt contra appellantes a gravamine, vel futura exequutione literarum Apoſtolicarum ad laicam poteſtatem. & earum exequutionem impedientes, vel prohibentes acceſſum ad gratias impetrandas. Hæc eadem cenſura erat a Jure ſtatuta in *cap. quoniam de Immun. in 6.* Erat etiam Bulla *Leonis X. Kal. Mart. anno 1518.* quam expendit *Alter. de cenſ. diſp. 14. Lib. 5. cap 2.*

XIV. Eſt contra eos, qui cauſas a Judicibus Eccleſiaſticis avocant, vel quomodolibet earum curſum impediunt, & illorum fautores. Legitur talis cenſura, etiam in antiquis Bullis Cœnæ, ſed S. Pius V. anno 1568. inter alias excommunicationes recentioris Bullæ Cœnæ eandem promulgavit, ut notat *Alter. de Cenſ. diſp. 15. in prine. Libro 5. cap. 1.* confert textus *in cap. un. de his, quæ vi metuſq. in 6.*

XV. Eſt contra Judices ſæculares, qui Eccleſiaſticas perſonas trahunt ad ſua Tribunalia, quique Eccleſiaſticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant. Erant, & olim canones ſeverè ad prohibentes, *cap. decernimus 2. de Jud. cap. Clerici de Judic. can. ſi quis 1. de foro compet. cap. cum contingat, cap. ſignificaſti ibid. cap. nuper de ſent. excom.* Nicolius ad hunc canonem Bullæ Cœnę *Libro 5. Inſt. Canon. Tit. 19. n. 114.* profert declarationes Sacræ Congregationis decidentes, quęnam ſtatuta laicalia violent libertatem Eccleſiaſticam.

XVI. Eſt contra impedientes Prælatos, ne ſua Juriſdictione utantur: quique illorum, & delegatorum Judicia eludentes, ad Curias ſæculares recurrunt, aut contra illos decernunt quicquam, & auxilium præſtantes. Hæc eadem prohibitio extat etiã in *cap. quoniã de immun. in 6.* Incurritur hæc cenſura, ſi impediantur Ordinarii ejuſmodi etiam cauſas tractare, nempè laicorum delinquentiũ una cum Clerico ex *Decr. S. Congreg. 1503. Nocera 18. Decembr. 265.* nempè Emphyteuſis Eccleſiaſticę ratione confinium, Sacra Congregatio *Immunitatis in una Liparitana 26. Jun. 1619.* Et alias ſimiles declarationes ad hunc canonem profert *Nicolius ubi ſupra, ſub n. 114.*

XVII. Eſt contra uſurpantes Sedis Apoſtolicæ, vel quarumcumque Eccleſiarum Juriſdictiones, & fructuum ſequeſtrationes. Extat eadem prohibitio apud *Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 11. can. prædia, can. qui abſtulerit, can. in antiquis, can. cum devotiſſimam, can. ſi ſæculi leges, can. in legibus, can. fraternitas, & ſeq. 12. q. 2.*

XVIII. Eſt contra imponentes Decimas, & alia onera Perſonis Eccleſiaſticis, Eccleſiis, Monaſteriis, aut eorum fructibus; vigebat & olim ejuſmodi prohibitio, *can. non minus de immun. can. in qualibet 21. q. 8. can. ſancitum eſt, et can. ſecundum ibid. cap. quamquam de cenſ. in 6. cap. inter cunctas de privil. cap. noverit de ſent. excom.* Hinc Sacra Congregatio Immunitatis 16. *Decemb. 1626* cenſuit, compellendam laicam poteſtatem per Eccleſiaſticam ad delenda bona Eccleſiaſticorum de Libro Æſtimi; & ſimiles alias declarationes adducit Nicolius *Inſtit. Canon. Lib. 5. Tit. 39. ad can. 18 Bulla Cœnæ n. 121.*

XIX. Eſt contra Judices ſæculares, qui ſe interponunt in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra Perſonas Eccleſiaſticas. Idem hoc ſtatutum erat in *cap. noverit, in cap. gravem de ſent. excom.*

XX. Eſt contra occupantes bona, vel terras Eccleſiæ Romanæ, vel alios Juriſdictionẽ uſurpantes. Eſt hoc pariter vetitũ *in cap. fundamenta de elect. in 6. in Clem. II. de ſent. & re jud.*

Satis hęc de excommunicationibus in Bulla Cœnę comprehenſis. Ac duo præſtitimus: Caſus Bullę Cœnę ob oculos poſiti ſunt; Simulque canones editos iiſdem in caſibus, adnotandos propoſui, in quibus Cenſurę ejuſmodi, Juris erant, ſed non reſervatæ Apoſtolicę Sedi.

Peragam ad alias excommunicationes majores latę ſententię adnotandas; eodem ordine, quo Nicolius Vir doctiſſimus, itemque. *Auguſt. Barboſa alleg.* 50. utitur, & gloriari libet, quod ſummorum Auctorum veſtigiis inſiſtam.

Excommunicationes Papæ reſervatæ extra Bullam Cœnæ vel non reſervatæ, quę extant in Decreto Gratiani.

- *Reſervata* -

54 In Decreto Gratiani reperiuntur excommunicationes Juris ideſt late ſententię Papæ reſervatę; Et quidẽ hujuſmodi eſt excommunicatio in percuſſorem Clerici, *can. ſi quis ſuadente diabolo 17. q. 4.* de qua cenſura *in præced. Tit. actum eſt Differt. I Tit XII* Addo nunc, quod ſi Clericus nil habeat, niſi tonſuram, & conjugatus in ea cerem a Judicę ſęculari; Judex ſęcularis non incidit in excommunicationem hanc, ut declaravit Sacra Congregatio *Concilii Auguſti* 1615. relata per Nicolium *Libro 5. Inſtit. Canon. Tit. 39. num. 151.*

- *Non reſervata* -

I. Excommunicatio, de qua *in can. ſi quis ariolos, can. non oportet, can. aliquanti, can. ſortes, can. auguriis 26. q. 5.*

II. Excõmunicatio, de qua in *can. fin. 10. q. 1.*

III. Excõmunicatio, de qua in *can. nullitas 19. diſt.*

IV. Excommunicatio, de qua in *can. hanc conſuetudinem 10. q. 1.*

V. Excommunicatio, de qua in *can. adminiſtratores 23. q. 5.*

Excom-

Excommunicationes reſervatæ, vel non reſervatæ Pontifici, in Decretalibus.

In Decretalibus etiam extant excommunicationes reſervatæ, vel non reſervatæ Pontifici.

- *Reſervatæ* -

55 I. Excommunicatio habetur *in cap. quærenti de off. deleg. in cap. ſtuduiſti de off. Legati*, notat *Sayrus de cenſur. Lib. 3. cap. 29.*

II. Excommunicatio habetur *in cap. ſignificavit de ſent. excom.* de qua *Suarez de cenſur. diſp. 22. ſect. 2. n. 1.*

III. Excommunicatio ſe offert *in cap. tuanos 19. de ſent. excom.* de qua *Sayrus de cenſur. Libro 3. cap. 29.*

IV. Excommunicatio occurrit, *in cap. conqueſti 22. de ſent. excom.* de qua idem *Sayrus ubi ſupra num. 13.*

V. Excommunicatio eſt *in cap. quicumque de ſent. excom.* de qua *Arſdekin. Theolog. tripart. Tom. 1. Part. 2. Tract. 2. cap. 4. §. 22.*

VI. Excommunicatio a Jure infligitur Papæ reſervata in caſu textus, *in cap. eos, qui de ſent. excom. Arſdekin. ubi ſupra.*

- *Nemini reſervatæ* -

56 Sunt in *cap 1 et 6. de elect. in cap. quoniam 14. de off. ordin. cap. 1. de locato, in cap. adverſus 7. in fine de immun. in cap. non magnoperè 3. ne cler. vel mon. cap. ſuper ſpecula ne clerici, vel mona bi.* Ad hunc textum adnotat Nicolius *Inſt. Can. Lib. 5. Tit. 30. n. 182.* Declarationem Sacræ Epiſcoporum Congregationis 11. *Decembr. 1601.* qua Parocho legum audiendarum facultas conceditur, Romæ verò id permiſſum *ex Conſtit. 4. Leonis X.* Item ſimiles excommunicationes Juris non reſervatæ ſunt *in cap. clericis ne cler. vel monachi, in cap. dura de crim. falſi, in cap. ad falſariorum de crimine falſi*, quatenus oempè mandat aliquis; nam quatenus quis falſat, ſubjacetur, *§. 6. Bullæ Cœnæ.*

Excommunicationes reſervatæ, vel non reſervatæ Pontifici, in VI Decretalium.

- *Reſervatæ* -

57 Habentur in VI. Decretalium Bonifacii VIII. ejuſmodi excommunicationes latæ ſententiæ reſervatæ Pontifici Summo: nempè *in cap. 1. in cap. fundamenta de elect. in 6. in cap. quicumque 11. de ſent. excom.*

Nemini reſervatæ.

Habentur in *cap. ubi periculum §. præterea de elect. in cap. ſciant. cuncti 12. ibid. in cap. generali ibid. in cap. in lemmatibus. §. poſtremo, in cap. hæc Conſtitutione, in cap. unico de bis, quæ 21, in cap. mulieres de judæ. in cap. unde vel. dom. in cap. hoc conſultiſſimo de Reb. Eccl. non alien. in cap. un. de Relig. dom. in cap. ut præmiſſa ne cler. vel mon. in cap. 2. de hæret. in cap. ut inquiſitionis ibid. in cap. præterea de homic. in cap. 1. de uſur. in cap. un. de injur. in cap. ſolet de præb.*

Excommunicationes Pontifici reſervatæ, vel non, in Clementinis.

- *Reſervatæ* -

Io Clementinis reſervantur Pontifici plures excommunicationum caſus, qui extant *in Clem. 1. de Privileg.* quem textum latè explicat *Auguſt. Barboſa alleg. 50. n. 97. & ſeq.* item *in Clement. cupientes de pœnis, in Clement. gravis de ſent. exc. in Clem. 1. §. verum de hær.* quam omiſſam a Barboſa adducit *Arſdekin. ubi ſupra §. 3* Item *in Clemen. cupientes §. ſanè de pœnis in Clement. gravis 2. in fine de ſepul. excom.* 58

- *Nemini reſervatæ* -

Habentur *in Clem. 1. de ſequeſtr. in Clem. 1. de ſepult. in Clement. Religioſi de decim, in Clement. ne in agro §. quia verò de ſtat. Monach. in Clement. attendentes §. fin. de ſtat. Monach. in Clem. 1. de relig. dom. in clem. un. de conſang. & affinit. in clement. volentes, de hæret. in Clem. un. de uſur. in Clement. cupientes de pœnis*, quam doctè exponit *Auguſt. Barb. un celebri alleg. 50. n. 130.* ſuper qua eadem Clementina, extat Innocentii X. Conſtitutio ſervanda loco *dictæ Clementinæ* in Italia, & inſulis adjacentibus; de qua Nicolius *ubi ſupra, ſub n. 190.* Item habetur excommunicatio Juris *in Clem. exivit de Paradiſo de V.S* Pariter *in Clem. 2. de ſent. excom.* Sed quatenus hæc Clementina diſponit, Regulares eſſe excommunicatos, ſi interdictum non ſervant, quod ſervat Eccleſia Cathedralis; id correctum a Concilio *Trident. ſeſſ. 25. de Regul. cap. 12.* exiſtimat Nicolius ubi ſupra *num. 190.*

Excommunicationes Pontifici reſervatæ, vel non; in Extravagantibus.

- *Reſervatæ* -

In Extravagantibus reſervantur Romano Pontifici plures excommunicationes; & habentur in *Extravaganti deteſtandæ de Sepult. in Extravag. 1. & 2. de Simon. in Extravag. viam ambitioſæ de Regular. in Extravag. ad noſtrum 2. de Regular. in Extravag. etſi Dominici de pœnit. & rem. in extravag. 1. de ſent. excom. in Extrav. grave nimis de Reliquiis in Extravag. ſuper gentes de conſuet.* 59

- *Nemini reſervatæ* -

Sunt in *Extravag. ambitioſa de Reb. Eccl. non al.* Quam tamen excommunicationem, quidquid alii putent, non vigere, probat *Auguſt. Barboſa alleg. 95. n. 48. & 49.* Item *in Extravag. ſuper gentes de conſuet.* Nec non *in Extravaganti etſi. decret de majorit. in Extravag. vices 2. de freq. & pace in Extravaganti quia nonnulli de ſent. excom. in Extravag. §. Romana de Relig. Dom.*

En poſitos ſub aſpectum omnes ferè caſus in quibus Jus diſponit, criminoſum eſſe excommunicatum majori excommunicatione latæ ſententiæ. Et conſtat, quæ ſint excommunicationes quoad abſolutionis beneficium obtinendum Romano Pontifici reſervatæ; quæ nam hanc reſervationem non contineant.

(e) Trinam.

DISSERTATIO V.

De monitione, quæ præcurrit excommunicationem majorem ferendæ sententiæ; Exponitur in quo nam hæc monitio consistat; Quomodo fiat, Confirmatio probatur Objectis respondetur. Inferitur quæstio, an defunctus possit excommunicari?

60 SUperior investigatio dicenda est ex necessariis, in hac censura ut scientia. Bono animo sedeant, evigilentque, qui se sacro Juri dedicarunt. In tam multiplici copia canonum, qui adducti sunt, fontem habent uberrimum, quem pro libito deplete queant, sitimque restinguere.

Sed non minus pensi habet hæc alia quæstio, an monitio præcedere debeat excommunicationem majorem sententiæ ferendæ; Quæ lucem affundet primæ Dissertationi *de censuris in genere*, quoad illum articulum in ea comprehensum *n. 6.* an censura pro peccato præterito ferri possit? Promam alia plurima, quæ usui fuerit; legisse.

Sit hæc nostra conclusio. *Prælatus non debet excommunicare subditum, nisi competenti monitione præmissa.*

Explicatur conclusio. Monitio in hoc posita est. Cum enim debeat Episcopalis Curia Promotorem habere Fiscalem, ad tradita per *Pignatum, in cap. qualiter de accusat. n. 64.* & per nos *supra hoc*
61 *Lib. Tit. 1. Dissert. IV. n. 88.* Parta prius ad instantiam Promotoris fiscalis, per examen testium, notitia; de crimine alicujus decernitur a Judice Ecclesiastico ad ejusdem Promotoris petitionem fieri contra criminosum monitiones in hunc fermè modum, juxta *Monacellum in Formul. Legal. P. 2. Formula V.*

N. Episcopus N.

62 *Citetur, & moneatur N. ad abstinendum a negotiis sacularibus, & si se paruisse in actis Curiæ non docuerit, ad videndum per Illustrissimum D. Episcopum, sivè illius Vicarium Generalem declarari se privatum Privilegio Fori, sub pœnis, & censuris contentis in Synodo;* Et soler etiã addi: Et ad dicen.. dum, quare non debeat declarari incursus in ex.. communicationem contentam in ipsis Constitutionibus. Prout notat Morellus in manuductione ad praxim, *cap. 1. observ. prælim. observat. 9. pag. 22. Sperel. decis. 160.* & concluditur his verbis: *Et hoc primo, & pro prima monitione Inst. N. Promotore Fiscali Curiæ Episcopalis N.*

N. Cancellarius.

Ex quibus dilucet, quid monitio sit; quæ ut ex formula intelligitur, a citatione simplici plurimum differt.

Ulterius hæc admonitio canonica dicitur; fierique debet personaliter ipsi reo, nisi is malitiosè latitet, aut impediat se citari, vel maneat in loco ad quem non datur tutus accessus: Tunc enim sufficiet citationem ad ejus domum fieri, cum comminatione, vel ad valvas Ecclesiæ, vel ad alium locum publicum, *can. cum 11. quæst. 3.* unde præsumitur facilè ad criminosum notitiam perventuram talis admonitionis; ità *Monacell. Formul. Legalis Part. 3. in Prælud. n. 64. Praseinus in Praxi Episcop. P. 2. cap. 4. n. 82. Leon. in Thesaur. P. 3. cap. 7. n. 105. & seq.*

Insuper trina hæc admonitio ità intelligitur, 63
ut non sit necessarium multiplicari, semel, iterũ, ac tertio, admonitionem. Satis est una. quę tamen simul plus assignet intervalla, veluti si quindecim dies assignentur, quinque dies pro prima, totidem pro secunda, & tertia, *cap. constitutionem de sent. excom. in 6.* verba hæc sunt .. Statuimus quo.. que, ut inter moniriones, quas (ut canonice .. promulgetur excommunicationis sententia) sta.. tuunt Jura præmitti; Judices sivè monitionibus .. tribus utantur, sivè una pro omnibus observent .. aliquorũ dierum intervalla; nisi facti necessitas .. aliter ea fuaserit moderanda. Notat ex hoc textu *Bellett. dicq cl. P. 1. Tit. de favor. Cler. can. §. 4. n 21. Covar. in cap. alma P. §. 9. n. 5.*

Tales autem dies, qui intercipiuntur, sunt quoad numerum arbitrarii Judici, *Bellett. dicto §. 4. n 39. Barbosa in coll. ad cap. 6. de sent. excom. in 6.*

Satis hæc pro explicatione propositæ conclusionis.

Probant eam textus, *in can. Deus omnipotens 2. q. 1. §. quando autem, can. indignè 12. quæst. 2. cap. reprehensibilis 26. cap. sacro de sent. excom. cap. 1. cap. Romana de sent excom. in 6. cap. consuluit de off. deleg. cap. cum sit de appell. can. de illicita 24. q. 3. cap. 1. de excess. Prælat. cap. 3. q. 13. de sent. excom. in 6. cap. cum speciali de appellat. can. decima 16. q. 7. cap. contingit de sent. excom.*

Probant Concilia. *Concil. Lateranen. 3. can. 6. Lateran. 4. can. 47. & 48. Oxoniense primum can. 21. Concilium Germanicum can. 4. Concil. Senon. de excom. can. 31. Concil. Moguntin. 4. can. 103. de appell. & recus.*

Probant rationes.

Prima ratio Monacelli in *Formul. P. 3. Prælud. n. 64.* Quia excõmunicatio non fertur nisi in contumaces contra Ecclesiam, *can. nemo Episcoporum 11. q. 3.* Sunt autem ejusmodi, qui præmissa monitione superiùs exposita, excommunicationem imminentem non expavescunt, *can. corripiantur, can. certum 34. q. 3.*

Secunda ratio. Quia cum excommunicatio pœna sit medicinalis, *can. ch medicinalis de sent. excom. in 6.* si mitius sanitas obtineri potest, quàm per sententiam, id tentare æquitas poscit, *can. nolite dist. 21. can. plerumque 2. quæst. 7. can. quoties 1. quæst. 7*

Tertia ratio, quia supra firmatum est *Dissert. I. hoc Tit. n. 6.* Pro culpa, quæ jam præterierit, sententiã excommunicationis non esse ferendam, *cap. Romana de sent. excom. in 6.* Quia verè tunc locus non fuisset monitioni; & id iniquum videretur. Imò est hæc differentia inter excommunicationem, suspensionem, & interdictum.

Quod

Quod hę duæ poſtremæ cenſuræ aonnumquàm pro culpis jam commiſſis, ut punitiones indicuntur. de ſuſpenſione eſt *text. in cap. tam literis de teſt. in cap. cum in cunctis de elect.* De interdicto, in *cap. ſacro de ſent. excom.* At excommunicatio nonnquàm fertur per modum puræ punitionis, *Gibalinus de cenſ. diſq. 6. q. 2. in 2. propoſ. P. 1.*

Quarta ratio. Nam quando lex ipſa fert excommunicationem, quæ deinde ipſo facto incurritur, comminatio legis, eſt loco monitionis, legemque violans fit contumax. *Gibalinus* ità differens *ibid. Part. 2. 2. propoſ.* niſi adhuc ipſa lex monitionem judicis requireret; pulcherrimus, textus in *Clem ult. § fin. de ſtat. Monach.*

Non obſtant I. textus, *in can. de manifeſta 17. q. 2. in cap. cum ſit Romana §. ult. de appellat.* quibus in locis excommunicatio major fulminata dicitur in abſentem, ergo ſinè monitione.

Reſpondet Gonzales, falſam eſſe illationem, æquivalet enim notorietas criminis, præſentiæ; Reus tamen legitimè monendus juxta formulam ſuperiùs expoſitam. Aliud eſt non vocatum Chorintum Satanæ fuiſſe traditum, quod ultro concedendum, *can. quid crudeli 44. can. quos Chriſtus §. fin. 23. q. 4.* Aliud eſt, opus non eſſe monitione, quod negamus. Citari notorium facinoroſum non oportet; moneri oportet. *Chorintus* ait *Cujac. in dicto cap. cum ſit Romana, ſtuprator erat manifeſtus.* Ratio, quia ſi ſit crimen notorium, non competit reo defenſio, *cap. illud de exceſſ. Prel.* Et quoad monitionē non omittendam; ratio eſt; Quia nemo poteſt exiſtimari contumax, niſi recuſet agere id, quod ei præcipitur. *Alter. de cenſ. Tom. 1. diſp. 3. Lib. 3. cap. 4. lit. B.*

Non obſtat II. textus *in can. Guiliſarius 23. q. 4.* unde conſtat, Silverium Papam excommunicaſſe Guiliſarium Patricium, ſinè trina monitione.

Reſpondetur, ibi tractari de crimine immani, quale Guiliſarius admiſerat, capiendi, detinendique ipſum Pontificem, quo caſu reus incidit in excommunicationem latæ ſententiæ. Ergo aſi aliud ſupereſt, quàm denunciatio; monitio omittenda, *cap. Apoſtolica §. fin. de Re Jud. in 6. cap. pœn. de immun. in 6, Clem. 1. de pœn.*

Non obſtat III. textus *in cap. eos de ſent. excom. in 6.*

Reſpondetur, ibi propriè non agi de excommunicatione ab homine; ſed a lege proveniente. Continet enim ille textus; Quod ſi aliqui abſolvuntur ab excommunicatione etiam hominis, ſub conditione ſatisfaciendi, vel alia ſimili, planè in excommunicationem relabuntur, abſque alia monitione; Poſterior tamèn hæc excommunicatio non provenit ab homine, ſed a Jure. *Alter. de Cenſ. Tom. 1. Lib. 3. cap 4. diſput. 3. lit. C.*

Non obſtat IV. Quod mortuus excommunicari poteſt, moneri tamen non poteſt; quod habetur *in cap. a nobis 28. de ſent. excom. can. ſanè 24. q. 2.*

64 Facilis reſponſio. Mortuus non dicitur propriè excommunicari, ſed declaratur poſt mortem, eumdem in vita incidiſſe in excommunicationem. Et ſic intelliguntur plures canones *in can. neque 83 diſt. in cap. ſi quis Epiſcopus de hær.* & hic etiam *Lal. Mancin. Tripl. Jur. Diſſ. XIII. cap. 11. n. 25.* interpretatur textum *in cap. a nobis 29. de ſent. excom.* quatenùs ait: *Eccleſiam ligaſſe mortuos, & ſolviſſe 3.* Reſumit Mancinus: *Ut declaraverit Eccleſia ligatos eos, abſolutoſve deceſſiſſe.* Ratio. Quia defunctus homo non eſt, ſed cadaver, *cap. 2. de ſum. Trin.*

Sed inſiſtamus in hoc articulo diligentiùs, uberiùsque. Planè Euagrius *Lib. 4. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 37.* refert in Concilio œcumenico V. fuiſſe de hac re hinc inde diſceptatum; & pleroſque ſenſiſſe, proferri poſſe excommunicationem in criminoſum vita functum.

Prior tamen opinio, quam in reſponſione ſuppoſuimus, ut certam, ea luce diſtinctionis, quæ umbram omnem dimovet, tepellitque, nimirum mortuum incapacem eſſe excommunicationis, jam obtinuit; Utcumque Gratianus contradicentes canones compilaverit *eauſ. 24. q. 3.*

Rationem reddit Gelaſius *in can. ligatur 24. q. 2.* ex verbis *Matt. 17. Quodcumque ſolveris ſuper terram &c.* defunctus non eſt ſuper terram; confert textus *in can. damnationis 24. q. 2.*

Alia ratio; quia crimina morte extinguuntur, *can. quorundam diſt. 23. cap. accuſatus §. ſi verò de hær. in 6.* Omnis autem cenſura eſt ad ultionem criminis, *can. ſi Labes 24. q. 7.*

Neque his adverſantur hiſtorica exempla, de *Theodoro* hæretico, qui fuit excommunicatus poſt mortē, ut eſt in *V. Synodo Generali act. 5.* de pluribus aliis hæreticis mortuis, poſtmodum excommunicatis, ut accidit in Nicæno ſecundo Concilio, ut eſt *in Epiſtola Synodali ad Conſtantinum, & Irenen.*

Nam Gibalinus *de cenſur. diſq. 2. q. 2.* hiſtorica exempla de ſententia declaratoria intelligit; adhæretque *Gonzal. in cap. item conſtitutum de hæret. num. 8.*

Neque item adverſatur; quod mortui poſſint abſolvi a cenſura, *cap. a nobis 28. cap. ſacris de ſent excom.* ergo, & poterunt ligari.

Nam occurritur difficultati; rem ita explicando; Ut ea abſolutio, quæ impenditur, non directè cadat in mortuum, ſed in viventes, quibus permittitur, exercere pia officia erga defunctum, humare corpus, orare, oblationes admittere, *cap. ſacris de ſepult.* videndus *Gonzal. ubi ſupra Alter. de cenſ. diſp. X. Lib. 3. cap. 3.* Aliique Doctores probatiſſimi, & electiſſimi, idem ſentiunt.

(f) *Timenda.*

DISSERTATIO VI.

In qua definitur, excommunicationem ſivè juſtam ſivè injuſtam eſſe timendam.

Nova expoſitio, can. cum eſt illata 11. q. 3.

65 IN opinionem Chriſtiano viro dignam, quàm jam profaturus, & hac hæſitatione detentus,

a multis favitum eſt vehementer; quidquid ipſi tamen ad reprehenſionem effutiunt, abſurdum admodum eſt, ac deforme; Audiamus jurgia, & inanes tumultus. Age nos ipſi cum ipſis, ſtatuamus, quod de timenda injuſta quoque excommunicatione, Juris eſſe cenſemus.

En Gregorii Pontificis aſſertum *in can. ſententia 2. cauſa 11. q. 3.* Quod literis planè aureis, & ſi quid auro reperitur, etiam num pretioſius, perſcribendum foret. Sic Pontifex: „Sententia „Paſtoris, ſivè juſta, ſivè injuſta fuerit, timenda eſt: Cla è loquitur Gregorius, & hæc eſt concluſio noſtra.

Probatur I. *ex can. quibus 27. cauſ. 11. q. 3.* ibi: *Valdè enim eſt timenda ſententia Epiſcopi, licèt injuſtè liget.*

Probatur II. ex Concilio Sardicenſi, *can. 17.* habeturque *in can. ſi Epiſcopus IV. cauſ. 11. q. 31* „ibi: Si Epiſcopus quia fortè iracundus citò, & „aſperè commoveatur adverſus Presbyterum, „ſivè Diaconum ſuum, & exterminare eum de „Eccleſia voluerit, providendum eſt, ne innocens „damnetur. En dubitatur, an ob iracundiam juſta in Clericum lata ſit excommunicatio; Attamen vitandus hic excommunicatus dicitur, ibi „: Antè cognitionem nullus alius debet præſumere, ut communioni ſocietur.

Probatur III. *ex cap. per tuas 40. de ſent. excom.* „ibi: Epiſcopus autem, qui juſtè, vel injuſtè „abjecit eundem, patienter accipiat, ut diſcutiatur negotium &c. Prius tamen, quàm omnia „diligenter examinata fuerint, nullus antè cauſæ „cognitionem communioni eum ſociare præſumat. Ergo timenda talis excommunicatio. Imò addit textus: *Quod ſi abſolutionis beneficium humiliter poſtulaverit.* Ergo & abſolutioni locus eſt.

Probatur IV. *ex cap. ad reprimendam 8. de off. Ordinarii*, ibi „: Si quis excommunicatus ab Epiſcopo, de injuſta tibi fuerit excommunicatione „conqueſtus; Quid, hoc ſuppoſito, ait textus? *Ad ipſam abſolvendam ſecundùm Eccleſiæ formam remittas.*

Probatur V. *ex cap venerabilibus 7. §. ſanè de ſent. excom. in 6.* ibi: Quod ſi dubitetur utrum, „juſta ſit, vel injuſta, niſi excommunicatori „deferat, relaxare juxta formam Eccleſiæ de„ber illam.

Probatur VI. *ex cap. 28. de ſent. excom.* ubi, qui liber a cenſura eſt penes Deum, tamen ratione ſcandali debet ſervare, etiam innocens ſententiam Eccleſiæ; Idque ex adducto textu probat *Suarez de cenſ. diſp. 6. ſect. 7. n. 15. & ſeq.*

Probatur VII. *ex cap. juro 48. de ſent. excom.* „ibi: Gravatus apud ſuperiorem deponat de in„juſta excommunicatione querelâ. Qui ſi abſque „periculo moræ poterit, ad excommunicatorem „illum cum ſuo mandato remittat intra com„petentem terminum, abſolvendum.

Probatur VIII. ex aliis hoc s Juris noſtri, *in cap. ſolet de ſent. excom. in 6. in cap. inquiſitioni de ſent. excom. in cap. cum ſecundum de off. del. in 6.* [illegible] 4. 6.

Rationes quoque in promptu ſunt.

Prima eſt Auguſtini Barboſæ, *in can. quibus 27. cauſ. 11. q. 3.* Quia excommunicatio, quantum attinet ad Eccleſiam militantem, non ſumit vires a juſtitia cauſæ; ſed a clavium poteſtate, *cap. ſententia 5. in interpretatione de ſent. excom. in 6.* & ideo non auditur dicens, injuſtè ſe excommunicatum, niſi primum petat abſolvi, *cap. per tuas 9. verum de ſent. excom.*

Secunda, quia hæc eſt, fuitque ſemper Eccleſiaſticæ diſciplinæ regula, adhiberi bonæ mentis timorem; ubi etiam timendum non ſolet, *cap. ſignificaſtis de obſerv. jejun. can excommunicatorum 23. cauſ. 23. q. 5.* Quamobrem patienter ſuſtinendas eſſe cenſuras, pro bono pacis, etsi injuſtas, ſcripſit D Auguſtinus *Lib. de vera Religione* relatus a Gratia ad *Conſt. Apoſt. 1. can. 1. ad Conſtit. 5. Leon 9 epiſt. 3. fub n 78.* Qui addit, exempla narrari plurimorum, qui injuſtas cenſuras ſuæ illuſtriſſima charitate pro pace Eccleſiæ æquiſſimo animo tolerarunt, Cum contra Epiſcopus quidam timorem hunc omnibus ſuadens puniatur *in cap. 18. de exc. Prel.*

Certa ratio eſt ab uſu, & obſervantia adhibita in Eccleſia abſolutionem præſtandi ad cautelam, prout habetur *in cap. ſolet de ſent. excom. in 6. in cap. ad præſentiam de appellat. in cap. cum dilecti de ſent. exc. in cap. veniens 2. de Teſt. in cap. per tuas de ſent. excom. in cap venerabili eod. in cap. Apoſtolica de excipt. in cap. venerabilibus, in cap. præſens de ſent. excom. in 6.* Quò ſpectat hæc abſolutio? Eò ſpectat, ut ſuæ conſcientiæ Fidelis conſulat, metumque cenſuræ abſtergat. Ergo cenſura etiam injuſta timenda eſt, ad rem *Valeron. de diff. utriuſq. fori verbo excommunicatio diff. 9. vers. in primis.*

Quarta ratio, quia injuſtè abſolutus verè eſt abſolutus, quoad forum externum. *cap. venerabilibus 5. ubi autem de ſent. excom. in 6.* ergo & injuſtè ligatus cenſura verè cenſendus ligatus, ſaltem ad ſcandalum evitandum, ut ratiocinatur *Valeron. ubi ſupra verſ. undecimo idem probatur.*

Quinta ratio, quia non pertinet ad ſubditum, diſcutere juſtitiam, injuſtumvè mandatum ſit Superioris, ac ratio illud apparenter juſtum videri, *cap. in præſentia de cenſuris. cap. bona 5. porrò de elect cap. paſtoralis 5. quia verò de off. Ordin.* imò peccat inferior, ſi refragetur Superioris præcepto, *cap. nil prodeſt de præſcript. can. quid culpatur 23. q. 1.* Quod omne ratiocinium deducitur ex textu *in cap. inquiſitionis de ſent. excom.* ubi, cum ageretur de muliere, excommunicata ex nulla, vel iniqua cauſa, Conſultus Innoc III. reſpondet: „Potius debet excommunicationis ſen„tentiam humiliter ſuſtinere, quàm per carnale „commercium peccatum operari mortale. Ex eo quoque hæc ratio inca eſcit; quia videretur communitum conſcientiæ, & judicio condemnari, judicare quo ad forum interius, vel exterius de juſtit a ſententiæ excommunicationis; quod abſurdum eſt palam, & planè; ſæpè enim ex paſſione erratur, ideoque facilè judicaret nulla ex cauſa ad cenſuram ſatis fuiſſe per Judicem.

Atque

Atque deò ſententiam hanc, quam tuemur, in Curia Romana pro veriſſima receptam fuiſſe, patet ex Decreto Sacræ Congregationis Concilii, *apud Fagnanum in cap. ſtatuto de ſent. excom. n.* 26. & apud Petram *ubi ſupra n.* 75. 76. Conſulta enim Sacra Congregatio, an excommunicationes latæ ab Epiſcopo, non ſervata forma Concilii, *cap.* 3. *ſeſſ.* 25. *de reform.* ſint ipſo jure nullæ; Reſpondit eſſe validas, & excommunicatum indigere abſolutione.

Ni fallor, his auctoritatibus, iſſque rationibus depugnatum eſt, quæ aſſentiem extorqueant.

Præhabeamus nunc aures contradicentibus, eveniatque ex reſponſionibus; ut quaſi diſcuſſis tenebris, res circumſpiciatur, certis obtutibus, minimèque dubiis.

Obſtat I. textus *in can. cui eſt illata* 11. *q.* 3. 66 ſic ibi Gelaſius: Sed ſi injuſta ſententia eſt, tanto .. eam curare non debet; quanto apud Deũ & Ec- .. cleſiã ejus neminẽ poteſt iniqua gravare ſententia. Notetur loquendi modus *apud Deum*, ergo in foro interno extari non debet cenſura injuſta. *& Eccleſiam ejus*. Ergo neque in foro externo.

Dicam ut reſtat; Eruditiſſimi Interpretes ſolidèque doctrinæ hac velati in ſelebra hærere videntur. Indagandus ſenſus hujus canonis, ex Eccleſiaſtica hiſtoria; Id ex ea ſumendum, quod propoſito congruit. Adeundus igitur Cabaſſutius in Notitia Eccleſiaſtica *Sæculi V. num.* 2. Qui in Synopſi hiſtorica ſic narrat Theodoſius gener ale Concilium Epheſi celebrandum indixerat, cui Dioſcorus Alexandrinæ Epiſcopus præſedit. Hoc Concilium Græci ἐν τῷ λῃστρικῷ, id eſt latrocinale vocant: in quo omnia per dolos, perque vim apertam Dioſcoro Præſide contigerunt. Nam Dioſcorus Eutycheten communioni, & priſtinæ dignitati reſtituit; Flavianus e ſede ſua depulſus fuit, ejuſque loco ſuffectus Anatolius; Theodoritus Cyri Epiſcopus, & Domnus Antiochenus gradu moti ſunt. Flavianus eo quod Leonem Pontificem appellaſſet, exſpulſus. His auditis Leo Pontifex Pſeudoſynodũ damnavit. Dioſcorus (horrer animus narrare infandum ſcelus) reverſus Alexandriam Leonem Pontificem pronunciat excommunicatum. Cum Leoni ſucceſſiſſet Simplicius anno 483. & Simplicio Felix, hujus Papæ nomen Acacius ex diptychis Eccleſiaſticis abraſit anno 484. Eo aliud infandum crimen. Felici ſucceſſit Gelaſius I. Aſer juxta *Doviat. Pranot. Canon. Lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 10. *pag.* 281.

Hæc ex hiſtoria ſunt ſatis. Pleni oculi fuliginũ qui erant, jam ſplendent mihi. Obſervo enim canonis oppoſiti inſcriptionem ita conceptam. *Gelaſius Papa Epiſcopis Orientalibus de damnatione Dioſcori*.

Ergo damnavit Dioſcorus. Et plures damnavit, ut certi ex prædicta hiſtoria ſumus; damnavit quin etiam ipſum Leonem Pontificẽ; Et Dioſcori aſſecla Acacius eodem ſcelere ſe contaminare non erubuit. Quid jam dicendum de tali excommunicatione, notoriè injuſta, & invalida? Decernunt, quod pronunciatur a Gelaſio: Tanto eam curare non debet, quanto apud Deum & Eccleſiam .. ejus neminem poteſt iniqua gravare ſententia.

Ni fallor, jam liquet, quæ ſit vera adducti canonis interpretatio; Nec ſufficit, quod Zoſius *Libro* 5. *Debret. Tit.* 30. *num.* 170. ad ejus canonis expoſitionem adducit. Exigitur error intolerabilis, animique perverſitas proferentis excommunicationẽ, ne ullatenùs obliget. Acceſſitque nonnihil ad intimum hujus canonis, *Valeron. de diff. utr. fori verbo excommunicatio differ. IX. num.* 7. Sed quicquid, id eſt, id a me fuit excogitatum, nec forſitan extra viam declinavimus.

Obſtat II. in excommunicationem quis non incidit ſine culpa mortali, *can. nemo* 11. *q.* 3. Ergo injuſte excommunicatus, non debet haberi pro excommunicato.

Reſpondetur ſolum ex hoc inferri, quod niſi culpa gravis præceſſerit, excommunicatus non erit excommunicatus, quoad utrumque forum. At quoad Eccleſiam cenſebitur excommunicatus, nam ſufficit culpa præſumpta; ſemper enim præſumitur pro ſententia, *cap. per tuas de ſent. excom. cap. cum venerabilis de except.*

Hoc tamen verum eſt, quod talis excommunicatio non operatur privationem effectuum interiorum conſcientiæ, quales ſunt, expellere excommunicatum a corpore Chriſti, ne ſit ejus membrum, neque protegatur a Deo, ne gaudeat communione charitatis; & ut ſegnior efficiatur ad reſurgendum a peccato, debilior ad bona operanda, utque Angelus ad ejus cuſtodiam deputatus non operetur in eo, & ut ſit magis expoſitus tentationibus Satanæ; ad impediendos ſimiles effectus ſe non extendit poteſtas Judicis, ſine culpa gravi excõmunicantis; nec ex intentione piæ matris Eccleſiæ, excluditur hic a ſuffragiis communibus, ita *Valer. de diff. utriuſq. for. ubi ſupra n.* 6. *ex Cov.* § 7. *n.* 7. *in cap. alma mater alibiſq.*

Obſtant III. textus *in can. irritam* 11. *q.* 3. ibi: *Irritam eſſe Epiſcoporum damnationem, in cap. cum ad quorundam de exceſſ. Prel* ibi: *Ipſum decernimus non tenere, in can. illud planè* 11 *q.* 3. .. ibi: Si quiſquam fidelium fuerit anathematizatus .. injuſtè, potiùs ei oberit, qui facit, quàm qui .. hanc patitur injuriam.

Recurrit ſuperior reſponſio; Nam canones objecti intelliguntur, quoad forum mere internum, ubi ſcandalum oriri non poſſit, utpote nullum. *Valeron. ubi ſubra n.* 7. & ſic intelliguntur etiam textus *in can. ſi quis non reſto* 24. *q.* 3. *in can. ſi quis Epiſcopus* 11. *q.* 1. *in can. non debet* 11. *q.* 3. At ſi notorium fuerit excommunicationem eſſe injuſtam, tunc laxantur habenæ, *cap. ſolicitudinem* § *ſi verò de appell. can. non debet* 11. *quæſt.* 3. *Joannes Beltranus in Apolog. contra Venetos, Laym. de cenſ. cap.* 6. Ut verò publica fiat injuſtitia, remedium edocent *Diana Tom.* 5. *reſol.* 38. *Gutierez Can. Q. Q. Lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 36. *Tarrianus de cenſur. Lib.* 2. *diſp.* 20.

Et adjicienda elegans conſultatio Pignatelli *Tomo* 6. *conſult.* 30. qui probat, excommunicationem notoriè nullam, ex injuſtitia non ſequi,

neque

neque indigere absolutione, *cap. cum contingat de off. delegati*. Debet ergo esse notoriè injusta, & invalida excommunicatio, ut inculcat *Alter. de censur. disput. Lib. 3. disp. 2. cap. 1. litera E.* Addendus *Marta de Jurisd. Part. 3. cap. 15. et 18.*

Tandem, ut omnia adversariorũ effugia præcludamus, & ne qua sit æquivocatio; distinguendum est cum Valerone *ubi supra n.* 4 inter nullitatem, 67 & injustitiam. Nam excommunicatio injusta, vera est excommunicatio; quæ verò nulla est, timenda tamen est ad vitandum scandalum, nilque geri potest, quod scandalo sit, cœternm quoad Deum non ligat, *can. quibus 11. q. 3. cap. Odoardus de solut. & ibi Fagnanus. Idemque in cap. responso 94. n. 101. de sent. excom. Riccius. de Jure Person. Tom. 1. Lib 4. cap. 21. Altimarus*, ità intelligendus *de nullit. sent. Rubr. VIII. quæst. XIV. num. 82.*

[g] *Dicitur.*

DISSERTATIO VII.

Quid hę duæ voces, anathema maranatha, *significent?*

QUi lucris inhiant, sunt etiam in pecuniis fastidiosi, & cum delectu nummos in arca volunt expressissimæ formę, tritos, usuque lęvigatos teneiunt. Non ego sum pecuniarum accipiter, ut urbanè *Plautus in Persa*, in rebus tamen explicandis, capior præclara aliqua Scriptorum expressione; quæ mihi gemmis autoque carior est.

Et hanc optarẽ, ad declarandas nunc has voces *anathema*, *maranatha*.

Quid significat hæc vox *anathema?* qua tam frequenter Tridentina Synodus utitur, ad elidendas ipso in gutture nefarias hæreticorum opiniones *anathema sit*.

Notetur; quod sancta Synodus dum reprobat perversum aliquod dogma heretici, utitur anathematis voce; *anathema sit*; At cum reprobat opinionem aliquam non tenendam, sic legem concludit: *Si quis contrarium docere &c. præsumpserit eo ipso excommunicatus existat, ut habetur in can 11. sess. 13. de Eucharistia*, qui textus pulcherrimus est; idque observat *Glossa in cap. cum Ecclesiarum de off. Ord. & Alterius de cens. disp. 2. Lib. 1. cap. 1. §. verum pag. 12.*

Dicam paucis, quid sonet *anathema*, hoc sonat excommunicatum esse aliqnem, atque ita excommunicatum, ut a Christi corpore separatus om-
68 nibus detestationi, & abominationi habeatur.

Hoc declarabo, quàm potero dilucidè; Probat Budęus *in Comment. Lingua Græca cap. 4* Gentiles eandem vocem usurpasse ad denotandum sceleratum hominem morti addictum, quem solebant quibusdam imprecationibus execrari, detestari, maledicere. Quo alluśit *Virgilius Lib. 2.* Æneidos Sinonem describens infando judicio morti destinatum, sic enim Sinon.

Jamqua dies infanda aderat: mihi sacra parari,
Et salsa fruges, & circum tempora vitta.

Sic & apud Hebręos *anathema* dicebatur animal illud, cujus capiti omnium peccata imponi volebant ad expiationem. Et de David, habetur *2. Regum 25.*

Sensum hunc transtulit Ecclesia ad eos qui delinquunt. Sic enim Apostolus in calce *Epistola 1. ad Corint. Si quis non amat Dominum Jesum Christum, is anathema sit* - Resumit Chrisost. *Homil. 16. in Epist. ad Rom.* Sit anathema, hoc .. est ab omnium commercio segregatus, alienus .. ab omnibus. Et idem D. Paulus *Epist ad Gal. .. cap. 1.* Si nos, aut Angelus de Cœlo, evan- .. gelizet vobis, præter quam quod evangel zavi- .. mus vobis, sit anathema; ideśt sit maledictus, sit excommunicatus talis assertor, ut explicat Anselmus *excrationi subdatur*. Ergo vox anathema non solum excommunicationem, sed execrationem habendam a Fidelibus in delinquentem significat, *Covarr. in cap. alma, prima parte § 8. n. 6. Suarez de censur. disp. 8. sect. 1.* sic Berengarius in abjuratione anathematizavit omnem hæresim, *ut ait text. in can. 30 42. de cons dist. 1.* Quo circa sic gravatur ipsa excommunicatio, non quia substantia segregationis immutetur; sed quia horrorem ingerit piis fidelibus.

Neque solum nomine tenus habetur augmentum hoc detestationis; sed interdùm adhibentur 69
extrinsecæ solemnitates. Hodie cum solemniter anathema protertur, præscribit Pontificale Romanum *Tit. Ordo excommunicandi, & absolvendi*, ut Episcopus indutus amictu, stola, Pluviali violaceo, & mitra simplici assistentibus sibi 12. Presbyteris superpelliceis indutis, & tam ipso, quàm Presbyteris candelas ardentes in manibus tenentibus; Episcopus sedens super fald. stolium ante altare majus pronuncier anathema juxta formulam Pontificalis, qua expleta omnes respondent, *fiat, fiat, fiat*, & projiciunt omnes in terram candelas ardentes; prout habetur *in can. non debet 11. q. 3.* At nunc attento Ponteficali prædicto pedibus non conculcantur, ut olim. Est hoc indictum execrationis.

Neque obstat textus *in can. Engeltrudam 3. q. 3.* ibi .. Engeltrudam uxorem Bosonis, noveris .. non solum excommunicatione &c. sed etiam .. anathemate percussam. Ergo non est idem excommunicatio, & anathema.

Respondet Gonzales *in cap. cum non ab homine de jud. sub n. 7.* verba postrema accipienda esse de excommunicatione, quam subsequitur execratio.

Non obstat, quod Bulla Cœnę solum publicetur, linè alia solemnitate, eam affigendo valvis Ecclesiarum Principis Apostolorum, & Sancti Joannis Laterani, ut est expressum in eadem Bulla, & notat *Alterius Tom. 1. de censur. Lib. 5. disp. 22. cap. 6. pag. 795. lit. C.* Quodque *in cap. 1. & 2. de haret. in Extrav. 1. de sent. excom.* excommunicatio, sinè alia solemnitate dicatur *anathema*.

Nam respondet *Alterius Tom. 1. de cens. disp 2. Lib. 1. cap. 1. vers. quamobrem*, Torum esse concedendum, quod in difficultate ponitur; At cum

pro-

profertur vox anathema, saltèm nomine tenus significatur detestatio; Videndus Gibalinus de censur. d sq. 6. q. 3. de denunciatione sententiæ.

Satis hæc de *anathemate*.

70 Gradum hinc facio ad vocem aliam *maranatha*. Fuit hæc adhibita a Silverio Papa in Guilisarium his verbis, quę habentur *in can. Guilisarius* 30. *cauſ.* 23. *q.* 4 *anathema maranatha fieret in conſpectu Dei*: Habetur etiam in fine *Toletani* 4. *Concilii can.* 75. & significat hæc vox adventum Domini; *in dicto can.* 75. habentur hæc verba: „ Qui contra hanc noſtram definitionem venire „ præſumpſerit, maranatha, hoc eſt perditio in „ adventum Domini. Sonat *maranatha* in bonũ, & malum; ſonat præmium; ſonat pœnam. Hinc Clemens *L.* 2. *Conſtit. Apoſtol. cap.* 27. ait: „ Noſque omnes, in Regnum tuum, quod præ„ parasti, congrega: *hoc maranatha*. deſt in ſecundo adventu Domini, in regno Dei congregandi ſumus. Fuſiùs tem hanc explicat *Alter. ubi ſupra pag.* 12. *de cenſur*

Paucis ergo, hoc ſignificat *maranatha*; aliquẽ fore excommunicatum uſque ad diem adventus Domini. Idque adjicitur anathemati, cum enorme, intolerandumque aliquod ſcelus patratum fuit, ut accidit, quando Silverius Pontifex fuit a Guiliſario in exilium ejectus, *can. Guiliſarius* 30. 23. *quæſt.* 4.

(*b*) *Solemnitatibus.*

Solemnitates olim variæ in excommunicatione adhibitæ. Harum notitia quidam canones illuſtrantur.

71 PRoferam nunc, quæ ſolemnitates quaſdam inſuper adhibitas, in excommunicatione, reſpiciunt.

Olim ad ſignificandum teterrimum aliquod facinus commiſſum, excommunicatio calamis tremendo Chriſti Sanguine tinctis signabatur.

Audiatur Cabaſſutius in Notitia Eccleſiaſtica *Sæculi IX. Synod. VIII. ecum. Conſt. IV. num.* 8. *pag.* 357. „ Rem mirabilem perhibet in Ignatii Vita, „ Niceias. Damnationi Photii ſubſcriptum ab „ œcumenicæ iſtius Synodi Patribus, calamis non „ ſolum atramento, ſed etiam tremendo Chriſti „ Sanguine delibutis in atramentum infuſo. „ Simili ſubſcriptione permixti atramento ex „ Sacro Calice Divini Sanguinis a Theodoro Papa „ ſignatam fuiſſe Petri Monothelitæ telapſi damnationem fidem facit Theophanes.

Inſuper privatio Regni, cum excommunicatione, olim jungebatur. Sic Urbanus II. diris devovit Philippum Franciæ Regem, Galliſque præcepit, ne Regi obtemperarent, *Papirius Maſſonius Lib.* 3. *Annal. Galliæ*. Sic Joannes Rex Angliæ Innocentii III. auctoritate ſacris interdictus, Regnique adminiſtratione. *Ex. Reg ß. Epiſt. Inn.* 3. Sic Fridericus Imperator, idem ſubiit infortunium, *Sigonius Lib.* 9. *de Regno Italiæ*.

Hoc quoque non ignorandum, apud Græcos uſitatum, ut anathemata publicè in columnas proponerentur, *Theophilus Tom.* 14. *de lit. mon* 1. *cap.* 7. *Gonzal. in cap. ad reprimendam de eſſ. Ord. num.* 6.

Item gradatim olim ad excommunicationem progrediebatur Eccleſiaſtica poteſtas. Quæ notitia ſe prodit *ex can. de Presbyterorum* 13. *cauſ.* 17. *q.* 4. quatenùs Nicolaus Papa ſic loquitur: Qui „ ſi te non audierint conveniente Eccleſia eos ſacra „ communione privare, atque (ſi in ſua obſti„ natione permanentes Sacerdotalia monita fortè „ contempſerint) ab Eccleſiæ compage, ſub ana„ thematis interdictione reſecare licentiã tribui„ mus. En verba Alterii *Lib.* 1. *cap.* 1. *de cenſ. pag.* 12. canonem explicantis: Quando in dicto „ can. de Presbyterorum dicitur delinquentes „ prius eſſe ſacra communione privandos, deinde, „ ſi maneant obſtinati anathematis vinculo reſe„ candos, ſignificatur uſus, qui antiquitùs in„ Eccleſia ſervabatur, ut delinquentes paulatim „ creſcente contumacia, bonis ſpiritualibus pri„ varentur. Et ex hac notitia elucet etiam ſenſus canonis *in can. Engeltrudam* 3. *q.* 4.

Hoc quoque olim uſitatum, ut excommunicati nomen vicinis, & abſentibus etiã Epiſcopis nunciaretur. Abſque hac notitia percipi non poteſt *textus in cap. ad reprimendam de eſſ. Ord.* dum ait Pontifex ſcribens Rothomag. Archiepiſcopo, & Suffraganeis ejus: *Illa latas ab aliis debetis inviolabiliter obſervare*. Ergo ne excommunicatus in una Diœceſi vitandus eſt in omnibus Diœceſibus? Ita eſt. Eo quod uſitatum erat, ut excommunicati nomen vicinis, & abſentibus Epiſcopis nunciaretur, *D. Auguſtinus Lib.* 3. *contra literas Petiliani cap.* 3. ibi. Cujus ſcilicet Splidonis in Gallia „ damnationem ad nos a Fratribus noſtris miſſam, „ Collega noſter apud Conſtantinum publicè „ legendam propoſuit. Ex hoc explicati remanent textus *in can. ſi quis a proprio* 11. *q.* 1. *in cap. ex frequentibus de Inſtit. in cap per tuas de ſent. excom.* Imò ex hoc intelligitur, quod eſt in Pontificali Romano per Urbanum VIII. recognito, *Tit. Ordo excommunicandi, & abſolvendi in Rubrica, quo facto*, nempè excommunicatione prolata „ Deinde Epiſtola Presbyteris „ per Parochias, & etiam vicinis Epiſcopis mit„ tatur continens nomen excommunicati, & ex„ communicationis cauſam. Non tamen hæc Epiſtola jam abſentibus Epiſcopis mittitur.

Ne hoc quoque tacitus omittam; olim Bulla Cœnæ ſæpiùs in anno promulgabatur, *text. in Clem. I. de Jud.* in feſto Aſcenſionis, in feſto Dedicationis Baſilicarum Petri, & Pauli, & feria 5. in Cœna Domini; his temporibus ſem I, in Cœna Domini, notat *Alter. Lib.* 5. *de cenſur. cap.* 1. *diſp.* 1. *verſ. olim.*

[*i*] *Hodie.*

Excommunicatio minor jam non eſt hominis, ſed juris; & unico in caſu incurritur. Olim pluribus in caſibus.

Eſt

72 Est hoc a nobis adnotatum *supra hoc Tit. in Differ. III.* Et nunc repeto, quia plures in hoc hallucinantur. Hodiè non viget mos, ut Ecclesiastica potestas minorem ferat excommunicationem, ut olim eveniebat, *can. non minor 17. q. 4. cap. illa quotidiana de elect. cap. fin. de cler. excom. min. cap. a nobis de except.* Atque ità classicus Auctor docuit, *Alterius de censur. disput. 4. Lib. 1. cap. 4. lit. C. vers. neq. tamen.*

Ergo hodie minor excommunicatio solius Juris est. Et unico in casu incurritur. Audi, ut firmiter id menti insideat; Virum insignem Cabassutium sic loquentem, *in Scientia Juris Canonici Theoretica, & Praxi cap. 10. num. 3. pag. 521.* „ Est verò unicus in jure receptus casus, quo ista „ minor excommunicatio incurritur, scilicet com„ municando cum excommunicato vitando, *cap. nuper de sent. excom. can. eum excommunicato 11. q. 3.* Alia ad rem, videantur in præcitata *Differ. III sub hoc Titulo*; Et videatur casus alter apud Pignattellum *Tom. 1. consult. 49.* quem adduximus *dicta Dissert. III.*

Olim minor excommunicatio incurrebatur cer-
73 tis pro delictis, quæ jam recensebo.

Primò cum quis versaretur, cum excommunicato, *can. sicut 11. q. 3. can. eum excommunicato ibid.*

Secundò ob sacrilegium, *can. audi 17. q. 4.*

Tertiò ob fornicationem, & simoniam, *can. nullus peccet §. verum 22. dist.*

Quartò si quis recepisset Ecclesiam de manu laici, sinè consensu Episcopi, *can. si quis 16. q. 7. cap. quisquis de elect.*

Quintò ea censura afficiebantur baliatii, & sagittarii, *cap. 1. de sagit.*

Sexto raptores, *can. eos 36. quæst. 2.*

Septimò decedentes in torneamentis, *cap. 1. de torneamentis.*

Octavò notorii criminis reus, *can. illud 25. dist. can. pro abeuntibus 23. q. 2.*

Hæc profert exempla *Innoc. IV. in cap. 1. de sent. excom. n. 3.*

(k) Ultra.

DISSERTATIO VIII.

Quis sit hodie excommunicatus vitandus? Ex Martini V. Sanctione. Qui eum eo versatur ultra casus permissos, quandoque minorem, quandoque majorem excommunicationem incurrit.

74 NUnc historica disquisitione decertandum est. Quis excommunicatus vitandus sit, præscripsit Martinus V. in celebri Extravaganti *ad evitanda.* Quam transcribit Canisius in summa *Lib. 3 Tit. XXIII. §. 5.* atque ità se habet: „ Ad evitanda multa scandala, & multa pericula, & subveniendum conscientiis timoratis; „ constituimus, ut nemo posthac teneatur abstinere, & separare se, neque evitare communicationem alicujus in administrando, aut recipiendo Sacramento, aut in aliis divinis officiis; „ aut extra illa ratione alicujus sententiæ, aut „ censuræ Ecclesiasticæ, aut suspensionis, aut „ prohibitionis ab homine, aut Jure generaliter „ promulgatæ, neque servare interdictum Ecclesiasticum, si illa talis sententia, prohibitio „ suspensio, aut censura non fuerit promulgata, „ aut denunciata specialiter, & expressè a Judice „ contra certam aliquam Personam, Collegium, „ Universitatem, Ecclesiam, aut locum certum, „ aut certam: Neque manifestò constet incurrisse „ in sententiam excommunicationis, quod nullo „ modo potest occultari, aut per aliquod Juris „ remedium excusari: Quia a communione hujus „ vult, quod se separent juxta Canonicas Constitutiones. Per hoc tamen, non intendimus „ relevare, neque juvare sic excommunicatos, „ suspensos, interdictos, aut prohibitos Tract. scribitur etiam a *Gibalino de censur. disp. 5 q. 1. num. 9.* sed aliquid diversitatis inest in ea, quæ penes Gibalinum est.

Nicolaus tamèn *Instit. Canon. & Civil. Lib. 5. Tit. XXXIX. num. 28. pag. 171.* sic loquitur? „ Quamvis ego inter hujusmodi Concilii Constantiensis acta talem Constitutionem invenire „ nequiverim, sicut & antè me plerique conquesti sunt, ut Longus *in comp. de Concil. Constant.*

Cæterum in Concilio Lateranensi novissimo. sub Leone X. *sess. 11. §. statuimus Tom. 4. Concil. Part. 2. pag. 117.* ad verbum refertur suprad ta Constitutio Martini V. emanata in Concilio Constantiæ, prout adducitur a Gibalino. Nisi quod. ubi in Constitutione Martini dicitur „ Salvo si „ quem pro sacrilega manuum injectione in Cle„ ricum, sententiam latam a canone adeò notoriè „ constiterit incurrisse, quod factum non possit „ aliqua tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari; Nam a communione illius, „ licèt denunciatus non fuerit, volumus abstineri „ juxta canonicas sanctiones. Concilium Lateranense, hæc ait „ Aut si ità notoriè in excom„ municationis sententiam constiterit incidisse, „ quod nulla possit tergiversatione celari, aut „ aliquo Juris suffragio excusari. 75

Mutationem hanc Concilii Lateranensis inultò antè expressam invenias in Concilio Basileensi, 76
sess. 20. anno 1431. celebrato; cum tamen Constantiense indictum fuerit *anno 1414.* Nam in Basileensi Synodo loco verborum Concilii Constant. *salvo, si quem pro sacrilega &c.* legitur: „ Si aliquem ità notoriè in excommunicationis „ sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit „ tergiversatione celari, aut aliquo modo Juris „ suffragio excusari. Quæ verba omninò congruunt iis, quæ adhibet Lateranense Concilium.

Quæ nam ergo verba potiùs attendenda censeamus?

Sunt qui sentiant pro Basileensi; ob confirmationem Concilii Lateranensis. Atque ità velis remisque contendit Fagnanus *in cap. quod a*

Præde-

Prædecessore de Schismat. n. 53. & seq. Fo factus nixusque fundamento; quod Lateranense Concilium tutio ut potè posterior derogasse censetur Constantiensi. Lateranense Concilium celebratum fuit anno 1512 sub Julio II. Pontifice; protractumque ad annum 1517 & sub Leone X. finitum. Dovist *Prænot. Canon. Lib. 2. cap. 7. num. 10.* At Constantiense inchoatum anno 1414 stetit ad annum 1418. *Dovist. Lib. 2. dicto cap. 7 num. 3.* Non dubitandum igitur, posteriorem esse Lateranensem Constitutionem.

Igitur juxta Lateranensem Constitutionem, vitandi sunt omnes notoriè excommunicati, quamvis non denunciati.

Ex adverso, juxta Martini V. Extravagantem vitandi tantummodo sunt specialiter, & expressè denunciati, vel notorii Clericorum percussores.

Quid statuendum est?

Ità se res habet. Hoc ratum fixumque esse debet; Attendendam nimirùm Martini V. Sanctionem.

Hodiè igitur excommunicati majori excommunicatione, non tolerati, sed vitandi dicuntur,
77 qui nominatim, & specialiter denunciati, vel notorii Clericorum percussores fuerint.

Probatur hoc; quia Constantiensis Constitutio frequentiori usu probata, ac recepta fuit. Nam licèt Martini V. sanctio, neque in Actis Synodi Constantiensis reperiatur, neque in Bullis Martini V. sed solum apud S. Antoninum primitus legatur 3. *Part. Tit. XXV cap. 3.* illam referens ex aliorum fide; Addens etiam, traditionem quandam fuisse disseminatam, quod illud Decretum emanavit, ut vim haberet solum in quinquennium, quodque ab Italis non fuerit acceptatum; quæ omnia falso jactata probat S. Antoninus ex duorum testimonio Virorum, qui Concilio interfuerant, quorum unus fuerat *Andreas Posnoniensis*, qui cum a Martino in Concilio Senensi peteret, ut sibi liceret uti permissione facta in Concilio Constantiensi, etiam si quinquennium elapsum fuisset, audivit a Pontifice Martino, quin immò se velle, ut talis Constitutio, *Ad evitanda*, perpetuæ Constitutionis vim obtineret. Affert etiam S. Antoninus testimonium Cardinalis Juliani, qui Constantiensi Synodo interfuit. Quamobrem, cum prævaluerit ejusmodi mitigatio rigoris antiqui, quæ emanasse perhibetur a Concilio Constantiæ; hæc Juris vim habet, *can. fuit a dist. 8. can illud breviter dist. 12. can. in his dist. 11. can quemadmodum dist. 12. cap non est cap. fin. de consuet. in 6.* Atque adeò, reddere consuetudinem licitum, quod alàs esset illicitum; traditur *in can. quod non est licitum de Reg. Jur. in 6.*

Probatur urgentiùs, ex ipso Proœmio, quod est in Concilio Basileensi, & Lateranensi: *Ad evitanda (ean tales, & multa pericula, quæ consequentur timoratis contingere possunt.* Fingamus omnem notoriè excommunicatum antè denunciationem esse vitandi, prout est in Constitutione Basileensi, & Lateranensi. Illaquearentur magis conscientiæ; Nam sæpe in dubio versaretur Fidelis, utrum crimen sit adeò publicum, & manifestum, ut possit appellari notorium, *cap. vestra, cap. quæsitum de cohabitat. Clerer.*

Confirmatur *ex Alterio de censur. disp. 6. Lib. 1. cap. 1. pag. 55.* Quia cum variis in Provinciis hæreticorum numerus, novatorum invalescente nequitia, heu nimiùm, excrevisset, qui ut hæretici, & excommunicati ab omnibus habebantur, & denunciati solùm generatim, non nominatim, ac specialiter, in Bulla Cœnæ, & ut commercium cum eis esset ad tuendam societatem humanam, necessarium videretur; Idcò inducta est talis consuetudo conformis Constantiensi Constitutioni. Quod ipsum latiùs explicat Pignattelli *Tom. 1. consult. 143 n. 4 & 5.* & præcipuè observandum quod ait *n. 23. vers. Illud autem*; Nos supra adnotavimus copiosè *hoc Lib. Tit. 4. Dissert. XV. n. 144. vers. obstat 2.*

Obstat, quod Basileensis Constitutio recepta fuit a Gallis in Concilio Bituricensi, & in Pragmatica Sanctione: Itemque in Concilio Lateranensi Leo X in concordatis inter Sedem Apostolicam, & Regnum Galliæ, sanctionem Basileensem admisit. Pariter Nicolaus V. rata habuit suo diplomate, quæ PP. Basileenses circa beneficia, & censuras definierant, *Covar. in cap. almæ. §. 2. n. 7.*

Respondetur quicquid sit de Pragmaticæ auctoritate, recepta in Concilio Bituricensi, qua indulgebatur Gallis a Concilio Basileensi notorii excommunicati, non denunciati communicatio. Planè tota Basileensis Synodus tamquam Schismatica reecta est. Et si Concilium Bituricense Pragmaticam sanctionem admisit, non inde infertur, legem universalem ibi condi tam. Item Leo X. etsi in Concilio Lateranensi sanctionem Basileensem admiserit; non tamen Leo condit eo loco legem universalem Ecclesiæ, sed solis Gallis, nulla facta mentione Basileensis Concilii, ut observat Gibalinus *de censur. disq. 6. quæst. 2. n. 5. pag. 194.*

Et audiatur etiam Cabassutius *in Notitia Eccles. sæculi XV. ad Concil. Basileense Decreto 2. pag. 552.*

„ Pragmatica quidem Bituricensis sanctio, & posterius concordatum, quale refertur in Lateranensi Concilio sub Leone, a quo concordatis confirmationem accepit, confirmantur Decreto Basileensi, sed communis tamen Praxis, tam intra, quàm extra Galliæ Regnum; finulque communis omnium fere Theologorum, & Canonistarum Scriptorum relatio, & assertio conformis est Constantiensi Concilio Concordat Gibalinus ubi supra *sub num* 8. inquiens „ Moneo denique etiam in Gallia consuetudinem „ jam derogasse concordato, in eo quod omnes „ excommunicatos notorios velit vitando esse.

Quod spectat ad Nicolaum V. Covarruvias, id asseruit ex non satis perspectis Nicolai litteris; Nicolaus enim, nil aliud voluit, quàm omnia beneficia, quæ vel a Pontifice Felice V antequam se abdicaret summa dignitate, vel a Synodo

durante ſchiſmate collata fuiſſent, probare, & tollere omnes cenſuras eo tempore inflictas, *idem Gibalinus ubi ſupra ſub n.* 5.

Hiſtorica hæc diſquiſitio ſatis jam agitata, hunc ſcopum habuit, ut nunc pro certo teneamus, vitandum dici excommunicatum ex Bulla Martini V. eum, qui vel nominatim fuerit denunciatus excommunicatus, vel notorius fuerit Clerici percuſſor.

Correctum ſic remanſit Jus Canonum antiquum. Ut jam explico.

Antiquitùs, cum excommunicato omne prohibitum erat, tum ſacrum, tum prophanum commercium, ſivè occulta, ſive publica eſſet excommunicatio, *cap. cum non ab homine de ſent. excom.*

Gregorius VII. miſericordia motus id tempe-
78 ravit, *in can. quoniam* 11 *quæſt.* 3. his verbis: „ Apoſtolica itaque auctoritate, ab anathematis „ vinculo hos ſubtrahimus, videlicet uxores, „ liberos, ſervos, ancillas, ſeu manc pia, nec non „ ruſticos ſervientes, & omnes alios, qui non „ adeò Curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera „ perpetrentur, & eos, qui ignoranter excom- „ municatis communicant, ſivè illos, qui commu- „ nicant cum eis, qui excommunicatis commu „ nicant. Quicumque autem orator, ſivè pere- „ grinus, aut viator in terram excommunicato- „ rum devenerit, ubi non poſſit emere, vel non „ habeat, unde emat, ab excommunicatis acci- „ piendi licentiam damus; Et ſi quis excommu- „ nicatis, non in ſuſtentationem ſuperbiæ, ſed „ humanitatis cauſa dare aliquid voluerit, non „ prohibemus.

Et hos caſus, in quibus Gregorius VII. indulget impunè verſari cum excommunicatis, explicat verſiculus ille.

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Utile denotat tam verſantis, quam ligati cenſura ille concionem audire poteſt, petere conſilium, ac ſubſidium, exigere debitum, vel ſolutionem recipere, *cap. reſponſo* 43. *cap. eum in voluntate* 54. *cap. ſi verò* 34. *de ſent. excom.*

Lex reſpicit communionem mariti cum uxore, petendo reddendove debitum, ceteriſque ad gubernationem domus ſpectantibus, menſa, & colloquio, *dicto can. quoniam multos.*

Humile reſpicit ſubjectionem eorũ, qui debent obedientiam, *cap. ſi verè* 34. *de ſent. excom.* ut ſunt filii, ancillæ, villici, Clerici, Regulares reſpectu Superiorum.

Res ignorata reſpicit ignorantiam, quæ excuſat, *can. quoniam multos.*

Neceſſe reſpicit indigentiam. ſivè quoad animam, ſivè quoad corpus, ſivè quoad famam, ſivè quoad bona, Monacellus *in ſupplem. formul. Legalis Part.* 3. *t.* 4. *n.* 41.

Gregorius VII. qui hoc indulſit, ſedit ad gubernacula Chriſtiani orbis per annos 11. uſque ad diem 25. Maii *anno* 1085. adeoque ducentis, & eo plus annis, antè Concilium Conſtantiæ; Planeque multò ante tot erant anxietates & conſcientiæ perturbationes, ex veteri illa tam rigida communicandi prohibitione, ut Ivo Carnotenſis, qui floruit trecentis annis, & eo plus ante Conſtantienſem Synodum *Epiſtola* 32. enixè conatus fuerit, ut ejuſmodi rigor minueretur, & verba Epiſtolæ profert *Cabaſſut. Notitia Eccleſiaſtica Sæculo XV. pag* 552. *in Concilio Baſileenſi.*

Hæc verò Gregorii VII. exemptio in caſibus memoratis viget adhuc, poſt Conſtantienſem 79
Conſtitutionem, vi cujus vitandus eſt, aut nominatim denunciatus excommunicatus, aut notorius percuſſor Clerici. Eſto ità ſit vitandus excommunicatus, non erit reus culpæ, vel cenſuræ, quicumque cum eo verſabitur in caſibus eo verſiculo expreſsis.

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Idque tradit, docetque Anacletus ad Libium V. *Decretal. Tit. XXXIX. §. V. juncto n.* 141. *cum num.* 140 *&* 150.

Quod ſi quis ultra caſus hoſce permiſſos verſetur cum excomunicato vitando ad terminos Conſtantienſis Conſtitutionis, minorem incurrit excommunicationem. Et hæc eſt unica excommunicatio minor, quæ hodie incurritur, ut notat *Anacletus ubi ſupra n.* 156.

Quandoque tamen, qui verſatur cum vitando excommunicato in terminis Conſtantienſis Conſtitutionis, majorem excommunicationẽ incurrit. Quod ita expono.

Si quis fuerit a Pontifice per ſententiam nominatim excommunicatus, ac publicè denuncia tus, qui cum eo communicat, incidit in majorem 80
excommunicationẽ, *arg. text. in cap. ſignificavit de ſent. excom. juncto can. excommunicatus* 11. *q.* 3. *Aug. Barboſa in dicto cap. ſignificavit, & ibi Gonzales.*

Si quis cum excommunicato communicat in crimine, illi cooperando, & contumaciæ, propter quæ lata eſt excommunicatio major, præbendo auxilium, & favorem, incurrit majorem excommunicationem, *cap. nuper* 29. *cap. quæ in auditu de ſent. excom.*

(*l*) *Derogando.*

Excommunicatio jam remiſſum ſubſidiarium eſt. Sacræ Congregationis Declarationes adducuntur.

SUbſidiaria jam eſt excommunicatio; ut dicimus in noſtro contextu. Quid hoc ſignificat? 81

A Jure veteri incipiendum. Olim directè conſuevit proferri excommunicatio: quaſi ordinarium eſſet remedium, *can. nemo* 2. *q.* 1. *can. nemo Epiſcoporum* 11. *q.* 3. & ſatis erat cauſa, quæ levis non eſſet, ſed gravis, *can. nullus Sacerdotum* 11. *q.* 3. *cap. dilecto de ſent. excom. in* 6.

Nuva emanavit proviſio *Concil. Trident. ſeſſ.* 25. *cap.* 3. *de reformatione*; qua ità diſpoſitum, elucet „ Mandatur omnibus Judicibus Eccleſia- „ ſticis cujuſcumque dignitatis exiſtant, ut quam- „ documque exequutio realis, vel perſonalis in „ qualibet parte Judicii propria auctoritate ab „ ipſis fieri poterit, abſtineant ſe, nec in proce-

„ dendo

.. dendo, quàm in definiendo a cenſuris Eccle.. ſiaſtici &c. Videatur *Fagnanus in cap. pervenit de cad. & ſtupr. n.* 30. & hiſtoria, quam idem profert, & a nobis ſupra eſt adnotata *hoc Libro Tit.* 1. *Diſſert.* 2. *n.* 55.

In praxi recepta eſt hujus decreti proviſio in cauſis pecuniariis. Si haberi poſſit ſinè excommunicatione exequutio perſonalis, aut realis, parcendum cenſuræ. Si verò agatur de cenſura comminata ob delictum, vel contumaciam, tunc deveniri, omiſſo eo ordine, ad cenſuram poteſt, quod eſt directè eacommunicare, De Luca *ad Trid. diſc.* 43. *n.* 2. modo excommunicatio emanet ad formam textus *in cap.* 1. *de ſent. excom. in* 6. de qua latè *Sperellus deciſ.* 30. *per tot.* multò magis omittitur ille exequutionis prævius otdo in excommunicatione, quæ ipſo facto incurritur, veluti in his in Bulla Cœnæ eapreſsis, *De Luca ubi ſupra n.* 7 Pro debito verò pecuniario, vel alio temporali implemento, ideò ſubſidiarium remedium eſt excommunicatio; quia aut debitor idoneus eſt, & ſuffici exequutio, aut non eſt idoneus, & gladii ſpiritualis poteſtas illuſoria remaneret. Quod ſi quis uſurpet bona Eccleſiæ, tunc in forma extrajudiciali per ſpeciem neceſſariæ defenſionis devenitur ad excommunicationem. *De Luca ubi ſupra, & diſc.* 47. *de Juriſd.* Imò & in cenſura comminata, non ibidò eam adhibebit Prælatus habens liberum exercitium gladii temporalis, ſi aliis temporalibus pœnis provideri poſſit; ſi verò Epiſcopus exercitium gladii temporalis non habeat, adhuc lubricus eſſe non debet procurrendi ad excommunicationem; ſed (ut ait de Luca) inſtar eſſe debet habentis ſcoplum in manibus, vel gladium in vagina, incuriet timorem; rarò explosio eductioque gladii facienda eſt. Hæc ex De Luca.

Addo ex Petra ad *Conſtitut. Apoſtol Tom.* 1. *ad Canſt* 1. *Leonis IX. ſect* 3. *n.* 46. curandum eſſe ab Epiſcopis, ne excommunicatio umquàm directè infligatur, ſed adhibeatur ſolùm, quatenùs alio modo conſultum eſſe non poſſit, *ex Campanil. diverſ. Jur. Canon. Rubr. XI. cap.* 15. *num.* 80.

Hinc Sacta Congregatio in una *Boven. anno* 1690. declaravit, excommunicationem in Synodalibus Conſtitutionibus ab aliquo Epiſcopo poſitam, procedere tantùm *in ſubſidium*.

Et alia declaratio in *Caſenaten.* 16. *Mart.* 1605. ſtatuit, delendam eſſe pœnã excommunicationis in Decreto Synodali contra ſcribentes, vel recipientes literas, quas Abbatiſſa non legerit.

Et in Ulyſponenſi Sacra Congregatio Rituum declaravit, decretum alterius Synodalis Conſtitutionis excommunicationem imponentis non eſſe ſervandum

Has declarationes recenſet Petra *ubi ſupra num* 48. *& ſeq* aliaſque plures *num.* 51.

Alia declaratio eſt *in P.* 2. *recent. deciſ.* 757. *num.* 2.

(m) *In jure.*

Suſpenſiones a Jure præſcriptæ, tam in Clericos, quàm in Epiſcopos recenſentur.

QUod a Jure ſtatuta multoties in alicujus delicti pœnam inveniatur ſuſpenſio, exemplis declaratur. Et quidem tam adverſus Clericos, quam adverſus Epiſcopos.

Adverſus Clericos.

Primò ſuſpenditur Clericus, aut Religioſus recipiens ordines, vel ficto Patrimonio, vel beneficio, ex Decreto *S. Pij V.* incipiente *Romanus Pontifex, rans. ſanctorum diſt.* 70. Recipiens majores ordines extra tempora ab Eccleſia conſtituta, vel antè legitimam ætatem, *cap. vel non eſt compos de tempor. ord.* vel non ſervatis interſtitiis, *cap. cum quidam, cap. literas de tempor. ord. Bulla Pij* 2 quæ incipit: *Cum ex ſuorum, & Sixti V.* quæ incipit: *Sanctum, & ſalutare*, vel per ſaltum; aliquò nempè ordine omiſſo, Tridentinum *ſeſſ* 23. *de reform cap.* 14. etiam omiſſa prima Tonſura. *Sacræ Congregatio anno* 1588. *apud Gallemart n.* 4. Vel ſuſcipiens ſacrum ordinem poſt matrimonium tatum. *Extrav. antiquæ de voto*. Vel recipiens ordines ſacros ab eo, qui renunciavit Epiſcopatui, *cap.* 1. *de Ordin. ab Epiſcopo, qui*, vel ab Epiſcopo alieno ſinè licentia proprii, *can.* 1. *&* 3. *diſt.* 71. *Concil. Trident. ſeſſ.* 23. *cap.* 8. *de reform.* Vel recipiens ordines, etiamſi a proprio Epiſcopo, ſed Pontificalia exercente in aliena Diœceſi, ſinè licentia Epiſcopi loci, *Concil. Trid. ſeſſ.* 6. *de reformatione cap.* 5. Vel ab Epiſcopo Titulari, abſque propria Prælati licentia, *Trident. ſeſſ. XIV. cap.* 2. *de reform.* vel a Schiſmatico *cap.* 1 *&* 2. *de Schiſm.* vel ſi ordine ut cum literis dimiſſoriis Capituli ſede vacante intra annũ, *Trid. ſeſſ.* 7 *de reform. cap.* 10. vel ſi ſuſcipiat duos ordines ſacros, aut minores cum ſubdiaconatu, *cap. cum literas de temporib. ordin* vel ſi ordinetur ab Epiſcopo eacommunicato, ſuſpenſo, aut interdicto vitando, *cap.* 1. *&* 2. *de Schiſm.* aut ſimoniaco, *can. ſi quis a Simoniacis* 1. *q.* 1. *cap. per tuas de Simonia. Extrav.* 2. *de Simon.* vel ſi recipiens ſit excommunicatus, *cap. cum illorum de ſent. excom.* vel ſi non approbatus acceſſit, ordinemque recepit, *cap.* 1. 2. *&* 3. *de eo, qui furtivè*.

82

Secundò ſuſperditur Parochus tradens ſepulturæ publicos uſuratios, *rap quia in omnibus de uſur.* Vel ſi jungat ſporſas alterius Parochiæ ſinè licentia proprii Parochi, *Trident. cap.* 1. *ſeſſ.* 24. *de refor. matr* vel ſi non prohibeat matrimonia clandeſtina, vel contra interdictũ Eccleſiæ, *rap. tum inhibitio §. hn. de cland. diſp.* ſed videatur *Sanchez Lib.* 3 *de matr. diſp* 48 *n* 4 qui putat jam pœnam eſſe arbitrariam; vel ſi admittat ad Sacramenta, aut ad divina officia publicè cenſura notatos, *cap. Epiſcoporum de Privil. in* 6.

aut gravet debitis Ecclesiam suam, *cap.* 2 *de solut.*

Tertiò Clericus suspensus est, qui publicè utitur discolori veste, *Clem.* 1. *de vit. & hon. Cler.*

Quartò Clericus suspensus est occupans bona Ecclesiarum vacantium, *cap. quia sæpe de elect. in 6.*

Quintò electores Episcoporum incidunt in Juris suspensionem, non præsentantes electo electionem ante octo dies, *cap. cupientes de elect. in 6.* vel si eligant indignum, *cap. cum in cunctis de elect. in 6.* etiam ex compromisso, *cap. compromissarius ibid.* vel si postulent ad Cathedrales Ecclesias minores 27. annis *Extrav. un. de postul. Pral* Nec non suspensi sunt opponentes in electionem, & non probantes, dicto *cap. si compromissarius* Aut si in electione adsit abusus secularis potestatis, *cap. quisquis de elect.*

Sextò suspensionem incurrunt disputantes in concionibus popularibus de Immaculata Conceptione B. Mariæ Virginis in alterutram partem, aut qui de hac ipsa quæstione vulgari sermone scripserit ex Bulla S. Pii V. quæ incipit *Super speculam.* Aut impugnantes illam *Gregor. XV. Constit.* 20. apud *Cabassut. Scientiæ Canon Lib.* 5. *cap.* 16.

Septimò eamdem incurrunt Conservatores Regularium, qui se ingerant in aliis, quàm manifestis injuriis, *cap. fin. de off. deleg. in 6.*

Octavò concubinarii notorii, *cap. fin. de cohabit. Cleric.*

Nonò celebrantes Missam, & in ea non communicantes, *can. relatum de conf. dist.* 2. vel inchoatam Missam relinquentes, *can. nullus Episcopus* 57. *de conf. dist.* 1. vel coram excommunicato scienter celebrantes, *cap. qui* 15. *de sent. excom. in 6.*

Decimò suspensi sunt Judices Ecclesiastici per sordes, aut aliàs in gravamen partis judicantes, *cap.* 1. *de re jud. in 6.*

Undecimò nefandum crimen committentes item suspensi sunt, *ex Bulla S. Pii V.* 72.

Alterius Episcopi.

Primò suspensio a Jure decernitur in Episcopos ordinantes, vel indignum ad sacerdotium, *can. si quis* 1. *q.* 1. vel simoniacè, *cap. spem de Simon. Extrav. comm. Trid.* vel non subditum *Trid. cap* 8. *sess.* 23. *de reform.* vel Religiosis non professis conferentes gradus majores *Bulla S. Pii V.* 75. vel Monachis sinè licentia Abbatis, *can. fin. dist.* 58. vel confessarios clericalem tonsuram infanti, illiterato, conjugato, *cap. nullus de temp. ord. in 6.* vel literato, *can.* 1. *& 2. dist.* 74.

Secundò nisi visitent limina Apostolorum statis temporibus, *Bulla Sixti V.* 15.

Tertiò si laicis subministrent bona & jura Ecclesiæ sine consensu Capituli, & Sedis Apostolicæ licentia, *can. hoc consultissimo de reb. Eccl. non alien. in 6.*

Quartò ordinandi beneficia. Si privent beneficiis eos, qui in Romana Curia commorantur, *Extrav. decens de Præb.* si occupent, ac tandiu in possessione illius bona beneficiorum vacantium spectantium ad eorum provisionem, *cap. sit de off. ord. in 6.* si admittant resignationes beneficiorum contra formam præscriptam a S. Pio V. *in Const.* 58. si procurent cap. Ecclesiasticos ut renuncient beneficiis, *Clem.* 2. *de homic.* si non servent *Extrav.* 2. *de elect.* quoad percepti onem fructuum beneficiorum vacantium primi, vel 2. anni.

Quintò suspensus a Jure decernitur in Episcopos concubinarios monitos a Synodo Provinciali, nec se emendantes, *Concil. Trident. cap.* 14. *sess.* 25. *de reform.*

Sextò item in Episcopos plusquam sibi debeatur, accipientes, in visitatione, *cap. exigit de cens. in 6.*

Septimò item in Episcopos in causis fidei abstinentes Inquisitorum officio, *Clem.* 1. §. *verum de hær.*

Octavò item in eosdem relaxantes pœnas sanctas contra incendiarios, *can. pessimam* 23. *q.* 4.

Nonò pariter in eos, qui sinè necessitate Monasteria Monialium ingrediuntur, *Gregor. XIII. Const. Deo sacris anni* 1572.

Decimò similiter in eos, qui patiuntur publicos usurarios in sua Diœcesi domos conducere ad exercendum fœnus, *cap. usuras de usur. in 6.*

(n) *Antiquissima.*

Interdicti censura est antiquissima in Ecclesia. Varia exempla ex historia recensentur.

FAteri debemus, Quandoque historiæ veteres scriptionum non ornatu solum, sed adjuvant. Antiquitas Ecclesiastici interdicti ob oculos constituenda; ne quis hoc putet novum Ecclesiæ inventum. Ergo ejusmodi narratio decus notitiæ claviam affundet. Ità est; hoc se vavit institutum Sancta Dei Ecclesia censuram interdicti proferendi, ubi contemptus, contumacia, similisque necessitas exegisset.

Innocentius I. qui Pontificatum iniit anno 402. sedítque annos 15. interdicto supposuit Arcadium, qui jusserat convocari Synodum in Suburbio Calchedonis ad quercum. In quo 30. Episcopi congregati falsis objectis criminibus Joannem vadimonium deserentem ejusmodi Concilii malignantium exauctoravunt. damnantes communione neque arcentes S. Ambrosius Præsul Mediolanensis Ecclesiæ renunciatus *anno* 374 quique sanctè obiit *anno* 387. de cujus electione est textus elegans in *can. Valentinianus* 2 *dist* 63. Theodosium Imperatorem ob eadem Thessalonicæ interdixit angelsu Ecclesiæ, *Cabassut. Notit. Eccles. scholi* 2. *in n.* 37. *can. cum apud Sbalonicam* 11. *q.* 3.

Gregorius VII. qui Pontificatum suscepit *anno* 1073. ob immanem necem a Rege Boleslao Poloniæ illatam viro sanctissimo Stanislao Episcopo Cracoviensi universum Poloniæ Regnum ante dicto subjecit, legitur *in vita S. Stanislai apud Surium die* 8. *Maii.*

S. Augustinus, qui *sæculo* 4. floruit, interdicendæ

sore

fore ſtatuit Comiti cuidam Bonifacio, ut legitur in Epiſtola 187 & refertur in *can. miror* 17 *q.* 4.

Cum Ludovicus VII. Rex Galliæ repudiaſſet Petrum, quem Innocentius II. in Epiſcopum conſecraverat Eccleſiæ Bituricenſis, totum Regnum Francicum interdicto ſubjectum fuit, *Spondanus anno* 1142.

Cum Rex Francorum Philippus filios Ludovici VII. repudiaſſet uxorem filiam Regis Daniæ, fuit Gallia rursùs interdicto ſubjecta per Concilium Viennæ coactum.

Cum faventibus Romanis Civibus Arnaldus Brixienſis hæreticus ſe in Urbem injeciſſet, & Gerardum Cardinalem vulneraſſent, Hadrianus IV. Romam interdixit anno 1155. ut ad hunc annum *Spondanus*.

Cum Rex Galleciæ Adelphonſus in uxorem conſobrinam ſuam acceperit filiam Sancii Regis Portugalliæ, interdictum emanavit a Cœleſt. IV.

Cum Rex Angliæ ſuorum filiorum uxores detineret, ob controverſias inter filios, & ipſum ſubortas Alexander III. qui Pontificatum renuit ſæculo XII. decurrente, Regnum Angliæ ſuppoſuit interdicto, habeturque hiſtoria *in cap. non eſt vobis de ſponſal. & matr.*

(o) A Jure.

Interdictorum, quæ exprimuntur in Jure, exempla ob oculos conſtituuntur.

NOn ſe dedum oportet, quænam interdicta ipſo jure incurrantur?

Cum in noſtro contextu tradatur, aliud eſſe interdictum locale, aliud perſonale; eodem ordine, quo in Jure ſtatuta reperiuntur interdicta, recenſebimus.

- Interdictum locale -

Primò in *Extravag. Super gentes de conſuetudine* interdictum locale decernitur contra Dominos temporales impedientes, ne Legatus, vel Nuncius S. Pontificis, ſuo funguntur officio.

Secundò in *Clem. 1. de pœnis* ſic ſcriptum eſt: „ Locus autem ſeu loca, in quibus caput Epiſcopus derinebitur quandiu decentio ipſa in eisdem duraverit, Eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto.

Tertiò in *cap. felicis de pœn. in 6.* contra Civitatem, quæ cooperata ſit, ut hoſtiliter Cardinalis inſequeretur, ſcriptum eſt in fine: *Sit eo ipſo dignitate privata, & nihilominus remaneat interdicta.*

Quartò in *cap. 1. de ſepult. in 6.* in odium Clericorum, qui liberam ſepulturæ electionem impediunt, hæc habentur: *Tamdiù maneant Eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, donec ab eis facta fuerit reſtitutio plenaria omnium prædictorum.* Confirmat textus *in Clem. cupientes de pœn.*

Quartò in *cap. quamquam de conſtit. in 6.* ait textus „ Si Collegium, vel Univerſitas Civitatis, „ Caſtri, ſeu loci alterius cujuſcumque; ipſa Civitas. Caſtrum vel locus interdicti ſententias „ ipſo facto incurrant. At ob quale delictum? Exigendo pedagia a Clericis.

Sextò in *cap. 2. de hæret. in 6.* ibi: *Et locus ille perpetuæ careat ſepultura*; Reſumit Nicolaus, *Can. Inſt. Libr. V. Tit. XXXIX. n.* 241. tradens hæreticum ſepulturæ Eccleſiaſticæ eſſe excommunicatus; & inſuper tumulus eſſe perpetuò interdictus.

Septimò in *cap. 1. de uſur. in 6.* ibi: „ Si autem „ Collegium ſeu alia Univerſitas, interdicti ſententiam ipſo facto ſe noverint incurſuros. At quam ob cauſam? Si permittant uſurarios conducere domos ad exercendum fœnus.

Octavò *in Conſtitutione* Cum provida 7. *Sixti IV.* lapides vel ornamenta ſubripientes de Eccleſiis Almæ Urbis, ſunt excommunicari; Loca verò pia, quorum uſibus ea fuerint deputata, Eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto.

Nonò Gregorius XIII. *Conſtit. 103. anni* 1584. ibi. *Capitula vero, & Conventus* (nempè exigentes juramenta damnoſa libertati Eccleſiaſticæ) *eorumque Eccleſiæ, & loca omnia interdicto Eccleſiaſtico ſupponimus.* Verba alia profert Nicolaus *Can. Inſtit. Lib. 5. Tit. 39. n.* 172.

- Interdictum perſonale -

Primum in *cap. Sacro de ſent. excom. & in cap. 2. eod. in 6.* Continent hi textus pœnam interdicti in eos, qui formam non ſervant in ferendis cenſuris.

Secundum in *cap. præſentis de off. Ord. in 6.* ibi: Epiſcop prohibentur ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi bona Beneficiorum vacantium occupaverint.

Tertium in *cap. Epiſcoporum de Priv. in 6.* ibi: *Qui verò contra præſumpſerint &c. ingreſſum Eccleſiæ ſibi noverint interdictum.* Si nempè violent interdictum.

IV. *in cap. ſi ſententia de ſent. excom. in 6.* ibi: *Cæteri eorum, qui culpabiles non exiſtunt.* Ergo e contrario perſonaliter ſunt interdicti, qui cauſam interdicto dederunt; ut ex hoc textu *Monacel. Part. 3. de cenſur. Præjud. n.* 115.

V. *In cap. exigit de cenſib. in 6.* ibi: *Ingreſſum ſibi Eccleſiæ ſentiant interdictum.* At quam ob cauſam? ſi Epiſcopi, & Prælati procurationem exceſſivam exigant. Quam Concilii generalis Lugdunenſis Conſtitutionem confirmat *Concil. Trid. ſeſſ. 24. de ref. cap. 3. propè finem.*

VI. *In Extravag. 3 de Privil.* ibi Eugenius IV. §. *nos enim*: *Excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti latas ſententias promulgamus.* At in quem promulgantur ejuſmodi cenſuræ? in Ordinarios, qui privant beneficus commorantes in urbe.

VII. *In can. ſi quis 12. cauſa 16. q. 7.* ibi Gregorius VII. *et introitum Eccleſiæ interdicimus*, ob quale delictum exprimit in tio Pontifex: Si quis „ deinceps Epiſcoparum, vel Abbatiam de manu „ alicujus laicæ perſonæ ſuſceperit.

VIII. *In Extravag. ambitioſa de reb. Eccl. non alien.* ibi *Alienanti verò bona Eccleſiarum &c. ingreſſus Eccleſiæ ſit penitùs interdictus.*

IX. *In can. ſi quiſquam 15. diſt. 81.* Gregor VII. hæc ſtatuit „ Si qui ſunt Presbyteri, Diaconi, „ vel Subdiaconi, qui in crimine fornicationis

„ jace-

.. jaceant, interdicimus eis, ex parte Dei omni-
.. potentis, & Sancti Petri Ecclesiæ introitum
. usque dum pœniteant, & emendent. Barbosa tamen hunc canonem, *in Collectan. ad hunc textū*, intelligit, quando id sit notorium.

X. In Bulla Pij IV. confirmatoria Concilii Tridentini, ibi. *Prælatis quidem sub interdicti ingressus Ecclesiæ &c.* nempè si edant commentaria in Concilium Tridentinum.

XI. *In cap. 1. sess VI. de reformat.* Concilium Tridentium, hæc habet: *Pœna interdicti ingressus Ecclesiæ eo ipso incurrenda*; Nimirum in hanc pœnam incidunt Metropolitani, non certiorantes Pontificem intra tres menses de non residentia Suffraganeorum.

XII. *in cap. Episcoporum 8. de Privil. in 6.* ibi: *Ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum*; qui in locis interdictis aut celebrent, aut celebrari faciant, ut antea Bonifacius VIII. exponit.

XIII. *in cap. un. de injur. in 6.* ibi: *Si vero Universitas Ecclesiastico subjaceat interdicto.* Quæ nimirùm repræsalias extendat contrà personas Ecclesiasticas.

XIV. *in Extravag. Salvator de prebend.* ibi: *Cum effectu excommunicationis in personas, & interdicti in Universitates, suspensionis in Conventus &c.* Si nempè tales Universitates resistere præsumpserint decretis *Joann. XXII.* circa divisionem Episcopatus Tolosani.

Atque hic finis esto nostrarum lucubrationum: Ad has metas jam rotas fistimus. Opus autem omne tam fusum, & latè patens Sanctæ Sedis Apostolicæ correctioni, quàm humiliter possum, subjicio; Ac propterea tuos ad pedes Sanctissimos provolutus scriptorum ego minimus, Innocenti Pontifex Maxime, quem federe ad gubernacula Orbis Christiani ad nestoreos annos Numinis æterni Providentia votis publicis obsecundans concedat, supplex oro veniam errorum, quicumque in hos libros irrepserint; In hac mea tenuitate ignarus edoceri cupio, errans corrigi, lapsus erigi. 84

Magne Parens (Detur enim affari Te Sannazarii Carminibus, quæ Vates ille dirigebat ad Clementem VII.)

Magne Parens, custosque hominum, cui jus datur uni
Claudere Cælestes, & reserare fores.

Occurrent si qua in nostris malè firma libellis,
Deleat errores æqua litura meos.

Imperiis venerande tuis submittimus illos:
Nam sinè te rectà non licet ire via.

FINIS.

516403 D

PRÆTER-

PRÆTERMISSORUM RESTITUTIO ADDITAMENTUM.

Ad Hiſtoricam diſquiſitionem, de Auctoribus Canonicarum Inſtitutionum. *In Proœmio Libri* 1.

AD SÆCULUM XVI. *Pag. VI.*

ADDATUR: Piaculum foret non commemorare Anaſtaſii Germonii Paratitla in Libros V. Decretalium, quibus compendiariam Canonum doctrinam præcipit. O ingnem virum! O facilitatem admirabilem, dum paucis multa complectitur: quàm limatè, quàm eruditè! Hortor vos, ſtudioſi Juris Canonici, Has Inſtitutiones *nocturna verſate manu, verſate diurna*. Nam cum & via, & ratione, & copioſè omnia tractet, habebitis fontes, ubi ſitim diſcendi explere poſſitis.

AD SÆCULUM XVII. *Pag.* X.

J. P. de Maurize Juris Canonici ſelecta. Pariſiis apud Gervaſium Clouzier 1659. Conſonantiam perbrevi methodo Juris Theoretici, & Practici in hoc Opere obſervabis. Conſilium optimum ad ſuum exitum Auctor perduxit.

Deſſelius Bailleæ Canonicas edidit Inſtitutiones ingenioſas, & ſucci plenas. Docti viri eas plurimi faciunt: Et extant in Bibliotheca Magliabechiana.

Vigilius Venatorio ſimilis, Fabrianæ Paponianæ ordinem imitatus eſt. Opus hoc Inſtitutionum Sacri Juris, non vulgare ingenii, doctrinæque ſpecimen exhibet.

AD SÆCULUM XVIII. *Decurrens Pag.* X.

ADDATUR: Benedictus Chiavetta Panormitanus Societatis JESU anno 1711. Inſtitutiones edidit Pontificias, cum hac inſcriptione: *Inſtitutiones Juris Canonici in tres libros diſtributæ, quorum primus Perſonas; Secundus res, Tertius Judicia, delicta, & pœnas Eccleſiaſticas complectitur*. Omnia in hoc Opere appoſitè ſcripta, & Canonum auctoritate communita.

Joannes Clericatus Vir doctus in primis, ac celebris, cùm multis in Operibus ſcitiſſimè ſcriptis ingenium ſuum oſtendit, tùm in Inſtitutionibus Canonicis editis Venetiis anno 1713. apud Andream Poleti, quas inſcripſit *Via Lactea*, *ſivè Inſtitutiones Juris Canonici*.

Vincentius Sacco publicus Bononiæ Profeſſor, uberrimas, dilucidas, plauſuque literatorum exceptas poſteritati tranſmiſit Inſtitutiones Eccleſiaſticarum Legum, editas anno 1713. Typis Conſtantini Piſarii, ad S. Michaelem propè Archigymnaſium.

Ex com-

EX commiſſione Reverendiſſimi P. M. Jacobi Serra, Inquiſitoris Generalis Piſanæ Civitatis, attenta conſideratione, nec minori complacentia perlegi quartum Tomum totius Canonicæ Legis, Auctore Excellentiſſimo Domino Lazaro Benedicto Migliorucci eximio Lectore, ac Ordinario Profeſſore Canonum in hac Alma Univerſitate Piſana, & in his nihil reperi, quod Sanctæ Fidei, honeſtis moribus, ac Sacris Canonibus apprimè non conſonet; Quamobrem, ut publicæ utilitati conſulatur, oro, atque exopto, ut omnium Tyronum, atque Doctorum beneficio quamprimum in lucem prodeat.

Datum Piſis die 26. Martij 1721.

Frat Joannes Baptiſta Mengoni Carmelita Sacr. Theologiæ Magiſter, Conjultor S. Officij, & Examinator Synodalis.

Attenta præfata atteſtatione. Imprimatur Piſis, hac die 12. Aprilis 1721.

F. Joannes Baptiſta Roſsi a S Joan Bononienſi Ord. Min. S. Franc. Conv. Vicar. Gener. S. Officij Piſar. &c.

Imprimatur

Antonius Franciſcus Palmerini Vicarius Generalis.

Imprimatur

Lucas Albicius.

INDEX

Digitized by Google

INDEX

RERUM, ET VERBORUM INSIGNIORUM, Quæ in hoc Libro Quarto Canonicarum Inſtitutionum occurrunt.

Prior numerus paginam; Alter numerum marginalem deſignat.

A

Abjuratio.

VIde Hæretici *quoad Abjurationem*
Abjurare eſt jurejurando renunciare. 138. 55.

Abolitio accuſationis.

Vide *Paſcha*, *Paſchales feria.*
Quid ſit abolitio accuſationis? 40. 137.
Quæ ſint juſtæ cauſæ abolitionis. 40. 138.
Quis judex ſit abolitionis. 40. 140.
Invito etiam reo abolitio fit. 40. 141.
Crimen aboletur tempore, & morte. 41. 143.
Præſcriptione abolitur crimen. 41. 143.
Si per viam exceptionis procedatur, delictum perpetuò opponi poteſt. 41. 143.
Abſolutione quoque crimen aboletur. 41. 144.
Gratia Principis aboletur delictum; eruditè id exponitur. 41. 145.
Inſuper impunitatis præmio. 41. 146.
Abolitio per tranſactionem. 43. 156. & vide *Tranſactio.*

Abſolutio.

An ſit locus abſolutioni in accuſationibus? 38. 129.
Ad hoc adducitur Textus in *can. Si quem pœnituerit* 2. q. 3. 38. 129.

Actio actiones.

Si plures pœnales actiones ex eodem facto naſcantur, una aliam conſumit. 97. 101.
Diſtinctio quædam adhibetur. 98. 101.

Accuſatio quid ſit, quomodo fiat?

Accuſatio differt à poſtulatione. 30. 92. 93.
An omnes accuſare queant in publicis delictis? 9. 8.
Quandoque non omnes poſſunt. 9. 8.
Accuſatio eſt caracter Judicii, quod publicum ſit. 13. 27.
Accuſare à cudendo dictum. 21. 50.
Accuſare quid ſit. 21. 50.
Accuſator quaſi ad cauſator. 21. 50.
Accuſationis definitio. 21. 51.
Accuſatio per libellum fit. 21. 52.
Accuſatio ſolemnis per libellum in uſu non eſt. 22. 53.
Accuſatio verbaliter tantùm fit. 22. 54.
Loco accuſatoris ſucceſſit Fiſcus. 22. 54.
In Gallia ſunt prohibitæ accuſationes. 22. 54.
Quemadmodum, & inter Religioſos. 22. 54.
Accuſatio olim formabatur à Prætore, ut actio. 23. 60.
Olim accuſator rei nomen ad Quæſitorem, primum deferebat. 23. 62.
Quæſitor quis eſſet? 23. 62.
Quid Lex Pompeja in accuſationibus immutarit? 24. 63.
Quid olim eſſet legibus reum interrogari? 24. 67.
Ab ea interrogatione, reus dicebatur eſſe in reatu. 24. 68.

Accuſatio in levioribus delictis.

Non indiget libello. 23. 58.

Accuſatio civiliter intentata.

Civiliter agi in Tutores male adminiſtrantes poteſt. 48. 172.

Accuſatio quoad inſcriptionem.

Inſcriptio profeſſio erat, qua lege quis Titium reum faceret. 24. 65.
Inſcriptio in crimen quid eſſet? 24. 66.

Accuſatio quoad vocationem in Jus.

Quinam formula accuſatus, in jus vocaretur? 24. 66.

Dies inquirendi criminis quando nam petebatur? 24. 66.

Accuſatio quoad nomen rei receptum.

Recepto nomine rei, decimo die Prætor adeſſe jubebat accuſatorem, & reum, ſpatio accuſatori dato ad probandum. 24. 66.

Quid ſit aliquem recipi inter reos? 26. 83. *& ſeq.*

Receptio inter reos habetur ex litis conteſtatione. 29. 91.

Recipi non poteſt inter reos, qui non poteſt condemnari vel abſolvi. 29. 91.

Olim lite non conteſtata abſens recipiebatur inter reos. 30. 91.

Lex Memmia vetuit abſentem recipi inter reos. 30. 93.

Conſtitutionibus Cæſarum præſentia requiritur. 30. 93.

Aliud eſt adnotatio, aliud receptio inter reos. 30. 94.

Accuſatio quoad ritus veteres.

Non omnino veteres ritus accuſandi ſublati. 25. 74.

Saltem hodie verbalis querela per Notarium ſcribitur. 25. 74.

Servatur hodie inſcriptio. 25. 76.

Accuſator cautionem præſtare tenetur. 26. 83.

De receptione inter reos. 26. 83.

De Præconis voce in accuſatione. 36. 114.

Accuſatio quoad pœnam Talionis.

Pœna Talionis exulat a Foro. 25. 77. 79.

Loco pœnæ Talionis, perperam accuſans arbitrio Judicis punitur. 25. 80. 81.

Accuſator quoad cautionem.

Accuſator cautionem præſtare tenetur. 26. 82.

Quis accuſari poſſit.

Defunctus accuſari poteſt. 30. 96.

Cum defuncto lis poteſt conteſtari, ſi delictum morte non extinguatur, ut eſt hæreſis. 31. 98.

Abſolutus ab uno crimine, alterius criminis accuſari poteſt. 99. 104.

Quis poſſit accuſare, & an accuſatio licita ſit.

De Promotore Fiſcali. 57. 194. Vide *Promotor Fiſcalis.*

Burchardi locus expenditur, ad ſciendum, an honeſte accuſetur. 31. 98.

Officium accuſatoris licitum eſt. 31. 99.

Probatur hoc fusè, latèque. 31. 100.

Explicatur textus in can. 50. *cauſa* 2. *q.* 7. 31. 102.

Reiicitur Gonzales. 31. 103.

Clericus an poſſit accuſare. 46. 163. Vide *Proteſtatio.*

Delinquens in accuſationis officio.

Punitur pravè accuſans. 31. 101.

Veluti zelo indiſcreto ductus. 35. 104.

De hoc zelo plura eruditè. *ibid.*

Caſus hujus zeli, qui Florentiæ accidit auditu non injucundus, ſed excitans miſerationem. 35. 104.

Accuſans per calumniam Sycophanta dicitur. 36. 113.

Vox Sycophanta eruditè exponitur. 36. 114.

Accuſatio quoad prævaricationem.

Quando nam accuſator prævaricetur. Vide verbo *Prævaricator.*

Accuſatio quoad abolitionem.

Vide *Abolitio accuſationis.*

Accuſatus, iterum accuſari non poteſt.

Accuſatus, & abſolutus, iterum accuſari non poteſt. 97. 95.

Adnotatio rei quid eſſet.

Adnotatio, eſt ſignatio nominis accuſati in actis publicis, ut reus requiratur. 30. 94.

Bona adnotati obſignantur, ne quid ex eis minuatur. 30. 94.

Poſt illum inventum, nomen recipitur inter reos. 30. 94.

Conciliantur ex hoc duo textus penè contrarii. 30. 95.

Adulterii Crimen.

Pro Adulterio pœna ſanguinis olim non irrogabatur, latè hoc oſtenditur. 44. 161.

Reiicitur Faber in conjecturis. 44. 161.

In crimine injuriarum tranſigere an permittatur 45. 161.

Exponitur Textus *in cap. Quemadmodum de Jure jur.* 45. 162.

Alchimia.

Hæc Chryſopæja dicitur, ſive ars aurum conficiendi. 307. 4.

Ad expoſitionem Textus in Extravag. ſpondenſ. de crim. falſi. *ibid.*

Rationes poſſibilis verſionis in aurum cujuſcumque metalli, vi ignis. 307. 5.

Concluſio proponitur, meritò artem hanc eſſe prohibitam. 308. 7.

Elegans Textus in can. *Epiſcopi* 26. *q.* 5. 308. 9.

Allegatio propriæ turpitudinis.

Allegans propriam turpitudinem non auditur.

tur. 246. 34.
Per viam exceptionis allegari poteſt. *Ibid.*
Aromantia quid ſit.
Vide verbo *Sortilegium* p. 206. 6.
Apoſtaſia quid ſit.
Exemplo hiſtorico Juliani Apoſtatæ, Apoſtaſia declaratur. 165. 164.
Apoſtata eſt qui à Fide ſemel ſuſcepta deſecerit. 165. 165.
Retro abiens dicitur Apoſtata. 165. 165.
Eſt Apoſtaſia integer receſſus à Fide Chriſti Domini. 165. 166.
Falſò covincitur opinio Suares, putantis hæreticum deficientem à Fide non eſſe Apoſtatam. 166. 168. & ſeq.
Omnis Apoſtata eſt etiam hæreticus. 166. 169.
Apoſtaſia expugnatrix eſt totius Fidei. 166. 170.
Sceleris immanitas ex verſibus Tertulliani exponitur. 167. 176.
Judæus inducens Chriſtianum ad ſuum ritum punitur. 199. 189.
Apoſtaſia quotuplex ſit.
Alia perfidiæ, alia inobedientiæ, alia irregularitatis. 167. 171
Sed ea ſecunda ſpecies reiicitur. *ibid.*
Apoſtaſia quoad pœnam.
Olim nec in fine dabatur reconciliatio. 167. 172.
Concilium Nicænum hunc rigorem mitigavit. *ibid.*
Recentiori jure hæreticorum pœnis puniuntur Apoſtatæ. 167. 174.
Non geminantur pœnæ in Apoſtatas. 167. 173.
Appellatio.
Appellare non licet à Judicio ſortis. 212. 26.
Arma Eccleſiæ.
Eccleſiæ arma ſunt Orationes; Quomodo hoc intelligatur. 18. 44.
Armorum uſus Clericis non eſt penitùs interdictus. 18. 44.
Arma ſumere Clerici poſſunt ad defenſionem. 18. 44.
Armata familia.
Epiſcopis licet habere familiam armatam. 19. 45.
Hoc eſt procedere in manu forti. 19. 45.
Aſſecuratio.
De Aſſecurationis contractu, vide verbo *Uſura ex aſſecuratione.*
Aſtrologia.
Eſt prædictio futurorum ex aſtris. 208. 11.
Damnatur ab Eccleſia. *ibid.*
Item a Jure Civili. *ibid.*
Exuſti initio Eccleſiæ Aſtrologorum libri. *ib.*
Concluſio defenditur, vanas eſſe ex aſtris prædictiones. 208 12.
Actiones hominum à libero pendent arbitrio. 209. 12.
Hæc divinatio nititur pacto cum Dæmone. *ibid.*
Stellis tribuendo neceſſitatem, ſequitur blaſphemia. *ibid.*
Difficultatibus occurritur. 209. 13.
Aliud Aſtronomia; aliud Aſtrologia. *ibid.*

B

Banniti qui nam ſint?
DE Bannitis, & de voce *Banni* agitur, pag 321. n. 14., & ſeq.
Banniti quoad eorum ſepulchra.
Bannitorum ſepulchra impunè violantur. 283. 42.
De Bello.
Canonum ſanctionibus materies hæc exponitur. 318. 5.
Ad juſtum bellum ultio injuriæ requiritur. *ibid.*
Ad juſtum bellum auctoritas legitima pernecceſſaria. 319. 6.
Defenditur, inter Chriſtianos Principes permitti bellum. 319. 9.
Blaſphemia.
Blaſphemia contumelia eſt injurioſa Deo ter maximo. 212. 27.
Per eam Deo tribuitur, quod ejus celſitudini non convenit. *ibid.*
Vel cum detrahitur. 213. 26.
Exemplis Canonum id declaratur. *ibid.*
Exſufflare Deum, quid ſit? 213. 28.
Nova interpretatio *can. quando vult* 23. q. 4. *ibid.*
Impropriæ blaſphemiæ propriis æquandæ. 213. 29.
Inde ſequitur, ſtatuta de blaſphemis extendi. *ibid.*
Curioſa impropriæ blaſphemiæ exempla. *ibid.*
Inadvertentia excuſat à gravi culpa. *ibid.*
Iracundia an excuſet? 214. 30.
Pœnæ tamen extraordinariæ locus eſt. *ibid.*
Blaſphemia hæreticalis.
Quid ſit hæreticalis blaſphemia. 213. 30.
Non hæreticalis ſuſpicionem hæreſis non inducit. 214. 30.

Textus in can. *Si quis* 10. *cauſ.* 22. *q.* 1. non attenditur. *ibid.*
Suſpectus debet abjurare. 214. 30.

Blaſphemia quoad pœnas.

Abjuratio pœna eſt. 214. 30.
Alia pœna *cap.* 2. *de maled.* abiit in deſuetudinem. 214. 30.
Ejus loco mithra blaſphemo imponitur, ſtanti per integrum diem ante fores Eccleſiæ. 214. 30.
Et manus poſt terga ligantur. 214. 30.
Sed eæ pœnæ in vilibus perſonis locum habent. 214. 30.
Secunda vice fuſtigantur. *ibid.*
Et locus eſt pœnæ pecuniariæ. 214. 30.
Linguæ perforatio alia pœna eſt. 214. 31.

Brachium ſæculare.

Imploratio Brachii ſæcularis, remedium eſt ſubſidiarium. 15. 34.
Cæterum Brachium ſæculare, in opportunitatibus implorandum. 20. 46.
Poteſtas laicalis ad auxilium hoc per cenſuras compellitur. 21. 48.
Non tamen cum ipſa imploratione ſunt comminandæ. 21. 48.
Formula talis implorationis. 21. 49.

C

Calumnia calumniator.

Calumnia differt à colluſione. 38. 129.
Calumniator ex communi Tribunalium obſervantia non punitur. 25. 85.
Latè hoc oſtenditur. 26. 81.
Præconis vox in calumniatores. 36. 114.
Calumnia quale quantumque malum ſit. 36. 114.
Pœnæ recenſentur in calumniosè accuſantes. 36. 116.
Calumnioſus infamis eſt, & exponitur Text. in l. *Qui calumniatores Cod. de calumn.* 36. 118.
Item arbitraria pœna coercetur. 37. 119.
Calumniator incidit in excommunicationem. 37. 120.
Clericus ſuſpenditur. 37. 121.
Suſpenſio tamen hæc eſt hominis. 37. 121.
Et idem ſit irregularis. 37. 123.
Imo degradari poteſt, fuſtigari, & eiici in exilium. 37. 124.
Jam verò fuſtigatio exulat à Foro. 37. 124.
In expenſis condemnatur. 37. 124.
In ſtatu Eccleſiaſtico hoc non obſervatur. 38. 126.
Nova expoſitio Textus in l. *Sed eximendi* §. *Item ſi quis ff. ne quis eum qui &c.* 38. 127.
Bulla Sixti V. *Hoc noſtri*, & alia Bulla Innocent. XI. 38. 128.

De Cambio.

Cambium, quis nam contractus ſit. 258. 71.
Vide latè verbo *Uſura quoad cambium.*
Cambia in *faſcio*, aut in *cifra* an licita? 263. 111.

Canones pœnitentiales.

Olim omnis Sacerdos debebat callere Canones pœnitentiales. 32. 102.
Canones pœnitentiales, qui nam ſint? 32. 102.
Origo horum Canonum eſt ex Conciliis vetuſtiſſimis. *ibid.*
Qui nam hos Canones collegerint. *ibid.*
Omnis Epiſcopus ſuum Librum pœnitentialem habuit. *ibid.*

Carcere.

Epiſcopus in carcerem trudere poteſt. 16. 57.
Epiſcopus poteſt in carcerem trudere. 16. 223.
Non tamen pro levibus delictis. 64. 224.
Carcer infert præjudicium irreparabile. *ibid.*
Injuſtè carcerans Clericum eſt excommunicatus, etiamſi ſit Judex Eccleſiaſticus. 64. 225.

Carivarium.

Quid ſit Carivarium. 333. 7.

Cenſura.

Cenſura quomodo definiatur. 349. 2.
Cenſura dicitur ob correctionis finem. 350. 2.
Hoc ipſo etiam quod ſit ſententia. 350. 2.
Dicitur pœna medicinalis. 350. 3. 4.

Cenſura quoad peccatum.

Pro peccato præterito an cenſura imponatur. 350. 6.
Varia hiſtorica exempla adducuntur. 350. 8.

Cenſura quoad eum, qui ſit capax.

Capax cenſuræ eſt, qui ſit obnoxius Eccleſiaſticæ poteſtati. 350. 9.
Paganus, & Judæus excommunicari non poſſunt. 351. 9.
Catechumenus non poteſt Eccleſiaſtica cenſura ligari. 351. 9.
Romanus Pontifex ligari cenſura nequit. 351. 10.
Nec Defunctus. *ibid.*

Cenſura quoad ejus originem.

Nulla cenſura inſtituta fuit à Chriſto Domino, ſed poteſtas ab eo tributa. 251. 12. 13.
Satisfit oppoſitionibus. 351. 13.
Solus Pontifex habet poteſtatem inſtituendi cenſuras. 351. 14.

Aliud eſt inſtituere, aliud imponere cenſuras. 352. 16.

Cenſura quoad earum ſpecies.

Quæ nam apud veteres pœnæ ſimiles cenſuris? 352. 18.

Privatio à participatione Theſauri, eſt in cenſura præcipuum. 352. 18.

Pœnæ externæ an ſint cenſuræ. *ibid.*

Citatio in criminalibus.

Citatio non requiritur ubi nulla competit defenſio. 71. 257.

Civitas quid ſit.

Civitas de Diœceſi non dicitur. 20. 46.

Quomodo hoc intelligatur. *ibid.*

Cum agitur de Reſcriptis Civitas pro Diœceſi non intelligitur. 20. 46.

Cum ſermo eſt de Jurisdictione, Civitas pro Diœceſi ſumitur. 20. 46.

Clericum percutiens.

Eſt excommunicatus. 334. 2.

Latè exponitur hæc excommunicatio. 334. 2., *& ſeq.*

Verbis tamen injuria illata non obtinet locum excommunicatio. *can. Si quis ſuadente diabolo. ibid.*

Colluſio.

Quid ſit colluſio in accuſatione. 38. 129.

Si fuerit tranſactum inter accuſatorem, & reum; Judex tamen ex officio inquirit. 38. 129.

In colludentem pœnæ ſunt conſtitutæ. 38. 129.

Columbarium Columbæ.

Concluſio ponitur, quod Columbos occidere nefas ſit. 343. 99.

Sunt in dominio poſſidentis Columbarium. 343. 100.

Sunt in fructu. *ibid.*

Apud omnes nationes viget hæc prohibitio Columbos necandi. 344. 100.

Columbi ſunt animalia manſuefacta. 344. 101.

Ita ut Silveſtria dici non poſſint. *ibid.*

Commodatum quoad Uſuras.

Vide verbo *Uſura quoad commodatum.*

Concuſſio quid ſit?

Concuſſio exterrendo fit. 44. 160.

Conſtitutum in criminalibus.

Conſtitutũ examen eſt rei præſentis. 63. 227.

Formula Conſtituti. 65. 228.

Textibus Juris Canonici Conſtitutum elucidatur. 65. 229.

Et hoc primum requiſitum ſpecialis inquiſitionis. 65. 230.

Ex rei reſponſione conſurgit litis conteſtatio. 65. 230.

Conſtitutum in interrogationibus reo faciendis conſiſtit. 65. 231.

Per Procuratorem reus reſpondere non poteſt. 65. 231.

Tenetur reſpondere ſub culpa lethali. 65. 231.

Contrarium, & diverſum.

Aliud eſt aliquid eſſe contrarium; aliud eſſe diverſum. 19. 45.

Contractus ſimulatus.

Vide verbo *ſimulatio.*

Contractus licitus.

Contractus ſemper præſumitur licitus. 245. 24.

Contractui tres favent præſumptiones; ut ſit verus, & ſolemnis, & de partium voluntate confectus. 246. 33.

Contractus quoad deceptiones.

Deceptio in contractibus an admittatur? 246. 33.

Doctrina Innocentii IV. adducitur. 246. 33.

Contractus triplex.

Vide verbo *Uſura, quoad pallium triplicis contractus.*

Corpus delicti.

Habetur in criminalibus etiam facti tranſeuntis. 63. 213.

Corpus delicti eſt ſenſibilis delicti eſſentia. *ibid.*

In Jure expreſſionem hanc non reperias. 63. 213.

Sed Canones, & Leges utuntur verbo *conſtiterit.* 63. 213.

Probatio corporis delicti.

Probatio corporis delicti ex duobus extremis perficitur, ex recognitione rei, quæ dicitur corpus facti, & ex recognitione veſtigiorum ex. gr. vulnerum. 63. 215.

In delictis facti permanentis, recognitio illa perneceſſaria eſt. 63. 216.

In delictis facti tranſeuntis generatim inquirendum eſt. 63. 217.

Prævia tamen querela, vel indiciis. 63. 217.

Criminale Judicium.

Definitur; Quod ſit illud, quod maleficiorum puniendorum cauſa inſtituitur. 3. 2.

Criminale judicium inſervit coercitioni facinoroſorum, nè delinquant ulterius. 13. 28.

Crux.

Crux erat ſervile ſupplicium. 172. 2.

Hoc ferale lignum Cruce Salvatoris nobilitatum. *ibid.*

Conſtantinus furcam ejus loco ſubrogavit. *ibid.*

Curia ſæculari traditio.

Quando nam Clericus facinoroſus tradendus ſit Curiæ ſæculari, luculenter exponitur. 20. 45.

D

Damnum.

DAmnum fortuito illatum nemo ſarcire tenetur. 342. 94.

Delictum in genere.

Delictum multiplices habet appellationes in Jure Canonico. 80. 1.

Eſt delictum, divinæ humanæque legis tranſgreſſio. 81. 2.

In foro interno peccatum præſumitur, & ideò in dubio illud confiteri oportet, cum tutior pars ſit eligenda. 82. 4.

Cur in dubio votum non obliget. 82. 6.

In foro externo nemo deliquiſſe præſumitur. 82. 7.

Venialis tranſgreſſio, gravis efficitur ex contemptu. 82. 10.

Delictorum diviſio ſeù ſpecies.

Delicta aut divinam lædunt majeſtatem, aut damnum proximo inferunt. 83. 12.

Delicta quædam per ſe & ſuapte natura mala ſunt. 83. 13.

Alia ex legis prohibitione mala ſunt. 83. 14.

Peccatum animale per ſe malum continet. 83. 14.

Peccatum animale exponitur. *ibid.*

Alia diviſio in delicta, aut merè Eccleſiaſtica, aut merè laicalia. 83. 15.

Delicta Eccleſiaſtica propria ſuot fori Eccleſiaſtici. 83. 16.

Dantur quoque mixta, punibilia per præventionem. *ibid.*

Delicta privilegiaria.

Ea ſunt, quæ in foro ſolum laicali puniuntur. 83. 16.

Delicta propria fori Eccleſiæ.

Hæreſis, & adulterium quoad ſeparationem tori. 83. 18.

Et alia ſunt ſoli Foro Eccleſiæ reſervata. *ibid.*

Delictum ſtellionatus.

Stellio ſpecies lacertæ. 84. 19.

Inde delictum fraudem redolens, ſtellionatus *ibid.*

Obligare rem ut liberam, cum eſſet obligata, crimen eſt ſtellionatus. 84. 20.

Sacerdos ſine licentia Epiſcopi, Confeſſor, crimen admittit ſtellionatus. *ibid.*

Item reus ſtellionatus eſt, recuſans implere mandatum Pontificis. 84. 20.

Item reus eſt ſtellionatus, qui ad teſtimonium dicendum vocatus venire recuſat. 84. 20.

Et qui in contractu Cenſus fraudem committit. 84. 20.

Pariterque Judex non adminiſtrans juſtitiam. *ibid.*

Hodie hoc delictum in Judice non attenditur. 85. 21.

Delictum mixti fori.

Vide verbum *Praventio.*

Delictum mixti fori, non eſt, quia tam Jure Civili quam Jure Canonico prohibeatur. 85. 29.

Diſputatur, ubi per Eccleſiaſticum Judicem Laicus in crimine mixti fori prætenſus reus in vincula fuerit conjectus, licèt antea citaverit Judex Laicus, cauſa finiri per Judicem Eccleſiaſticum debet. 86. 35.

Hæc realis citatio per capturam, priorem verbalem ſuperat. 86. 36.

Hinc ſententiam canonizavit Paulus V. 87. 38.

Denunciatio, modus inſtituendi criminale Judicium.

Clarus putat denunciationem vix differre ab inquiſitione. 54. 178.

Sed hoc admitti de jure civili poteſt, non de jure canonico. 54. 179.

Jure civili denunciatio tantùm inſervit inquiſitioni. 55. 180.

Et hanc eſſe Praxim in foro Laicali *Carpzovius* tradit. 55. 180.

Secundum Leges denunciatio fieri non poteſt, niſi ſuper quibuſdam criminibus. 55. 181.

Adducuntur, ad rem verba Bartoli. 55. 182.

Jure Canonum denunciatio proprius modus eſt inſtituendi judicium criminale. 55. 182.

Secundum Canones, in denunciatione fit quædam litis conteſtatio, cum denunciante. 55. 182.

Item admittuntur probationes. *ibid.*

Denunciatio remedium eſt ordinarium.

Forma denunciationis. 55. 184.

In denunciatione non requiritur ſubſcriptio. 56. 185.

Monitiones denunciationis exulant a foro. 56. 186., *& pag.* 60. 202.

Correctio fraterna non poteſt præcedere denunciationem faciendam in cauſa hæreſis. 56. 186.

Ad-

Adducuntur propoſitiones damnatæ ab Alexandro VII. 56. 187.
Denunciatio ut ſit initium ſubſtantiale proceſſus, binam monitionem præviam requirit. 56. 187.
Factam eſſe monitionem probatur juramento. 60. 202.
Denunciatio, quæ præbet initium Judicio criminali, vim quoque habet accuſationis. 60. 201.
Hæc admittit rigorem; & patet ex variis auctoritatibus. 60. 201.

Denunciatio alia Criminalis, alia Civilis.

Civilis quoties tendit ad intereſſe privatum. 36. 188.
Caſus traduntur civilis denunciationis. 56. 188.
Civilis denunciatio ſupponit peccatum. 56. 188.
Confunditur penè cum denunciatione Evangelica. 56. 189.
Hinc Scriptorum quoque notabilis confuſio. *ibid.*

Denunciatio Criminalis à quibus fieri poſſit?

Per privatum quemlibet fieri poteſt. 56. 190.
Exempla Canonum traduntur. *ibid.*
Per miniſtros publicos item fieri poteſt. 56. 191.
Exempla Canonum, id declarant. *ibid.*
Merum imperium habentes, tales denunciatores deputare poſſunt. 57. 192.
Delegatus non poteſt eos deputare. *ibid.*
Epiſcopus poteſt. *ibid.*
Formula deputationis, 57. 193.
Talis Deputatus eſt promotor Fiſcalis. 57. 193.

Denunciationum Species plurimæ refutantur.

Quamplures denunciationes à Scriptoribus confictæ, è medio tolluntur. 58. 195.
Subtiliter diſcutiuntur variæ denunciationes, & multa novitate. 58. 195.
Denunciatio nulla alia eſt, niſi Judicialis, & Evangelica. 58. 195.
Cum fit ad criminis ultionem Judiciaria eſt. 58. 197.
Cum ductu charitatis fit, eſt Evangelica. *ibid.*
Hæc ad pœnitentiam tendit. 58. 197.
Item cum ad amoliendum periculum criminis tendit, eſt denunciatio Evangelica. 58. 198.
Varii Canones id comprobant. *ibid.*
Cum Judex ad denunciationem ex quadam æquitate procedit, pariter degenerat hæc denunciatio in Evangelicam. 59. 199.
Hoc varii Canones declarant. *ibid.*
Ex hoc infertur, quod juncta canonicæ denunciationi æquitas ſpectans emendationem, non efficit criminale Judicium. 59. 200.
Probat id Textus inobſervatus hactenùs. 59. 200.

Denunciatio Evangelica.

Denunciatio Evangelica, ſecreta eſt. 60. 202.
Cum obſervando ſtrictam Legum diſpoſitionem inciditur in culpam, denunciationi Evangelicæ locus eſt, ex pulcherrima Doctrina Quintini Ædui. 61. 202.
Si denunciatio canonica ſit verè, & rigoroſè Judicialis, Evangelica non eſt. 61. 202.

Defunctus accuſari an poſſit?

Si agatur de confiſcandis bonis defuncti, citantur hæredes. 31. 98.
Pulcherrima doctrina traditur ad ſciendũ quomodo in defunctum procedi poſſit. 31. 98.

Degradatio.

Degradatio quotuplex ſit? Quæ nam ſimplex, quæ nam exauctoritativa. 232. 31.
Vide verbo *Furtum* quo ad pœnas.
Quæ nam crimina mereantur degradationem realem. 302. 39.
De verbali degradatione. *ibid.*

Depoſitio exauctorizativa.

Votum de hac depoſitione. 328. 43.

Depoſitum quoad Uſuras.

Vide verbo *Uſuras quoad depoſitum.*

Diœceſis quid ſit?

Diœceſis eſt Civitatis diſtrictus. 20. 46.
Per Diœceſim oppida Civitati annexa quoque intelliguntur. 20. 46.
Diœceſis eſt tractus Regionis Epiſcopo commiſſæ. 21. 46.

Diffamatio Criminis.

Diffamatio quatenùs præparatoria eſt ad ſpecialem inquiſitionem, jam receſſit ab aula. 64. 219.

Diptyca Eccleſiæ.

Quid olim eſſent, latè exponitur. 30. 97.

Donatio.

Donatio formam juris tranſgrediens donatio non eſt. 228. 17.
Probat textus à nemine adductus. 228. 17.
Sicut uſuras donaſſe debitorem perpetàm aſſerit creditor. 228. 18.
Donatio ſimulata unde arguatur? 245. 28.

De Duello latè agitur quid ſit? quis uſus ejuſdem?

Rixæ à duellis diſtinguuntur. 92. 66.

Monomachia duellum eſt. 89. 51.
Duellum, quaſi duorum bellum. 88. 48.
Eſt ſingularis pugna, ut ait Clemens VIII. in Extrav. illius vices. 88. 48.
Torneamenta quoque ſunt vetita. 91. 63.
Uſus duelli ob purgationem criminis, quis olim eſſet? 88. 48.
Duellum Judiciale quod nam ſit. 88. 48.
Eruditè id exponitur. 89. 49.
Uſus quoque duelli ad ignominiam amoliendam. 89. 50.
Item ad ſopiendas bellorum clades. 89. 51.
Exemplis hiſtoricis id exponitur. *ibid.*
Concluſio defenditur, illicitum eſſe duellum. 89. 52.
Id oſtenditur ex variis Pontificum Conſtitutionibus. *ibid.*
Jure quoque civili damnatur duellum. 90. 52.
Item jure Divino. *ibid.*
Graviter peccant Principes illud non impedientes. 90. 53.

De Duello cum Philiſtæo.

Si pugnavit S. David, id divinæ diſpoſitioni tribuendum. 90. 54.
Item aliter hoc factum exponitur. 90. 55.
Quando auctoritate ſuprema duellum permittitur ob publicam cauſam, ceſſant pœnæ. 91. 57.

De Legibus permittentibus Duellum.

Plures Leges duellum permiſerunt. 91. 58.
Singulis Legibus reſpondetur. 91. 59.

De Duellis Principum quatenùs permiſſa fuerint.

Exempla duellorum hiſtorica. 91. 63., *& ſeq.*

Quatenus ignominioſum ſit Duellum effugere.

Conflictus ſubito iræ fervore, non eſt duellum. 92. 65.
Rixæ à duellis diſtinguuntur. 92. 66.
Duellum, verè duellum, non eſt conſervandi honoris inſtrumentum. 92. 67.
Iniurias condonare, glorioſum eſt. *ibid.*

Pœna adverſus eos, qui Duellum committunt.

Pœnæ variæ in Clericos, & Laicos duellum patrantes. 92. 68.

E

Epiſcopi poteſtas.

JUre Divino Pontifex extendere, aut contrahere poteſtatem Epiſcopi valet. 14. 32.

Epiſcopi quoad Territorium.

Epiſcopus Territorium habet. 15. 33.
Ubique Epiſcopus per Territorium ſuum erigere Tribunal poteſt. 15. 33.

Epitaphia.

Judæis ſepultis licitè non apponuntur. 184. 48.

Excommunicatio.

Facta eſt excommunicatio remedium ſubſidiarium, id ex hiſtoria Fagnanus exponit. 15. 35.
Quid hoc ſignificet? 370. 81.

Excommunicatio can. Si quis ſuadente Diabolo. 17. q. 4.

Vide verbum *Injuria.*
Verbis injuria illata Clerico non inducit hanc excommunicationem. 334. 13.
Etiam ſi verbis ſcriptis inferatur injuria Clerico, cenſura hæc non incurritur. 335. *n.* 15.
Exigitur ad hanc cenſuram percuſſio. 337. 33.
Defenſio excuſat ab hac cenſura. *ibid.* 34.
Si ad correctionem pulſetur Clericus a Magiſtro, a Prælato, locus huic cenſuræ non eſt. 337. 35.
Pater filium in ſacris verberare non poteſt. 337. 37.
Caſualis percuſſio non afficit cenſura percutientem. 338. 45.
Nec percuſſio ex joco. *ibid.* 46.
Nec ſubita iræ paſſio. 338. 47.
Alia tamen pœna percutiens plectitur. 338. 48.

Excommunicatio quoad poteſtatem eam ferendi.

An Laica poteſtas excommunicare poſſit? 353. 19.

Excommunicatio major quoad effectus.

Recenſentur effectus majoris excommunicationis. 355. 24.
Diſputatur, an poſſit ſic excommunicatus eſſe Judex? 355. 26.
An idem poſſit eſſe teſtis. *ibid.* 31.
Abſolutio in foro pœnitentiali impenſa, taliter innodato an valeat? 356. 32.
An idem poſſit ordines ſuſcipere? 356. 33.
An celebrare Miſſam? *ibid.*
An contrahere Matrimonium? *ibid.*
An Divina Officia celebrare? *ibid.*
An Divinis intereſſe Officiis. 356. 37.
An conferre Beneficium, aut præſentare. 357. 38., & ſeq.
An admitti ad ſepulturam poſſit? 357. 41.

Excommunicationis majoris caſus, & ſpecies.

Excommunicationes in Bulla Cœnæ recenſentur. 359. 52.

Refer-

Reſervatę quę ſint, & non reſervatę. 360. 54.
Excommunicatio major can. Si quis ſuadente Diabolo, & quando non incurratur?
Evitatur ob defenſionem neceſſariam. 337. 34.
Evitatur titulo correctionis. 337. 35.
Veluti ſi magiſter pulſet Clericum. 337. 43.
An ſi Pater Filium Clericum in ſacris percutiat, tutus ſit à cenſura? 337. 37. 38 *& ſeq.*
Excuſat à cenſura caſualis manuum injectio. 338. 45.
Item jocus. 338. 46.
Item ſubita iræ commotio. 338. 47.
Excommunicatio minor quotuplex ſit?
Varia erat antiquitus. 358. 45. *& ſeq.*
Poteſt adhuc Judex Eccleſiaſticus minorem ferre excommunicationem. 359. 47.
Excommunicatio minor quando incurratur?
Unico caſu incurritur verſando cum excommunicato vitando. 359. 48.
Alius tamen caſus adducitur, in quo minor excommunicatio incurritur. 359. 49.
Caſus in Jure expreſſi adducuntur, in quibus olim minor excommunicatio incurrebatur. 368. 73.
Excommunicatus vitandus.
Quis ſit vitandus ex Bulla Martini V. *ad evitanda?* 368. 74
Gregorius VII. cœpit temperare rigorem Juris quoad excommunicatum vitandum. 370. 78.
Duobus in caſibus qui verſatur cum excommunicato vitando non minorem, ſed majorem excommunicationem incurrit. 370. 80.

F

Factum permanens, aut tranſiens.
Delicta aut ſunt facti permanentis, aut facti tranſeuntis. 63. 212.
Dicuntur facti permanentis, quæ poſt ſe veſtigium relinquunt. 63. 212.
Dicuntur facti tranſeuntis, quæ nullum ſignum relinquunt. *ibid.*
De corpore delicti Judex cognoſcere tenetur. 63. 213.
Alioquin ſpecialis inquiſitio formari non poteſt. *ibid.*
De falſi crimine quoad reſcripta Apoſtolica.
Cum fingitur cauſa, ſuper qua abſque Domini mandato, reſcripta Apoſtolica extorquentur, & venalia exponuntur; falſi crimen patratur. 310. 20.
Hæc reſcripta invalida ſunt. 310. 20.
Hodie tamen mandatum ſpeciale non exigitur. 311. 23.
Conſtitutio Lateranenſis Concilii non eſt in obſervantia. 311. 23.
De falſi crimine, quoad partum ſuppoſitum.
Cum partus ſupponitur, falſum committitur. 311. 25.
Varia Hiſtoriarum exempla. 311. 26.
Variæ Leges id prohibentes. 311. 27.
Taciti locus expoſitus. 311. 28.
Pœna deportationis hodie ſublata. *ibid.*
Mulieri, quæ partum ſuppoſuit, quomodo ſit conſultum in conſcientia. 313. 30.
Elegans Hiſtoria à Bartolo adducta. *ibid.*
Et aliud exemplum inſigne. *ibid.*
Partum ſupponens morte afficitur. 313. 31.
De falſi crimine, quoad menſuras, & ponderа.
Qui hoc crimen patravit, is crimine falſi, & fraudatæ annonæ tenetur. 314. 32.
Pœna Canonica cap. ut menſuræ de empt. *in uſu non eſt. ibid.*
Eſt pœna jam arbitraria. *ibid.*
Laicus etiam ob peccatum puniri per Eccleſiaſticum poteſt. 314. 33.
De falſi crimine, quoad duplicem venditionem.
Qui mentitur rem alteri vendendo ſemel alteri venditam, falſarius eſt. 314. 36.
Pœna quæ nam ſit? 314. 36.
De falſi crimine, quoad Judicem.
Judex per ſordes judicans falſarius eſt. 314. 39.
Suſpenditur hic Judex ſi ſit Eccleſiaſticus. 315. 39.
Propoſitio damnata ab Alexandro VII. 315. 39.
Vide *Furtum quoad munera.*
De falſi crimine quoad ſchedulam tempore peſtis.
Falſarii ſunt mentientes ſchedulam tempore peſtis. 315. 40.
Deciſio ſacræ Congregationis. *ibid.*
Familia armata.
Epiſcopus jure ſuo detinet familiam armatam. 15. 136.
De familia armata iterum. 19. 45.
Fictio.
De fictione plura traduntur. 116. 48.

Fictio pro veritate habetur. *ibid.*

Fidejussio.

Vide verbo usura quoad fidejussionem.

Fornicatio simplex.

Grave peccatum est fornicatio etiam simplex 294. 11.

Ex Sanctis Patribus, Conciliis, sacris literis, perpetuum fuit in sancta Ecclesia Dei ejusmodi dogma. 294. 12.

Plures Canones adducuntur. 294. 12.

Contrarium docere, hæresis est deformis, & execrabilis. 294. 13.

Rationes Sanctorum Patrum expenduntur. 295. 14.

Contrariis occurritur. 295. 15.

De Virgine vim passa. 295. 15.

Fornicatio quoad pœnas in Clericos.

In Clericos fornicarios pœna est Episcopo arbitraria. 296. 16.

Olim aliæ pœnæ erant in usu. 296. 16.

In sacris fornicarius deponitur. 296. 16.

Post trinam monitionem excõmunicatur. *ibid.*

Pœna quoque est exilium vel carcer. *ibid.*

Ex Concilio Trid. pene, quæ observantur. *ib.*

Textus in *can. Presbyter dist.* 82. hodie in usu non est. 296. 17.

Fornicatio quoad pœnas in Laicos.

Laicus fornicator pœnitentiam publicam agebat. 297. 18.

Expositio textus in *can. Adulteris.* 32. *q.* 7. 297. 19.

Fornicatio quoad pœnas in meretrices.

Eruditè ostenditur tolerari meretrices ad majora mala vitanda 297. 20.

Et hoc illicitum; ideò tolerari dicitur. 298. 21.

Subtiliter hoc enucleatur. 298. 21.

Imò impunitæ non abeunt meretrices. 298. 23.

Prima pœna est vilitas personę. 299. 23.

Secunda est, quod filia meretrix amittat jus suitatis. 299. 23.

Tertia est nobilitatis jactura. *ibid.*

Quarta est rerum donatarum privatio. 299. 23.

Quinta, ut possint è vicinia expelli. *ibid.*

Sexta, ut prohibito in carcerem trudi possint. *ibid.*

Septima, ut repellantur à testimonio ferendo. *ibid.*

Octava, ut nec testamentum facere possint. *ibid.*

Nona, ut sepultura careant. 300. 23.

Disputatur, an acquirere jus patronatus possint. 390. 24.

Argumenta hinc inde adducuntur. 300. 23. & *seq.*

Furto quoad potestatem illud puniendi.

Furtum quandoque per Ecclesiasticam puniendum est potestatem. 219. 1.

Exigitur Ecclesiastica venia, ad recuperanda bona in Ecclesiam translata post furtum. 220. 3.

In Ungaria laica potestas puniebat furtum clerici; Hoc reprobatur à Lucio III. 220. 3.

Furtm quandoque est mixti fori. 220. 4.

De Furto rei modicæ.

Furtum in re modica committitur. 220. 5.

Covarruvias reiicitur. 221. 5.

Rei modicæ subtractio Domino displicet. 221. 6.

Furans huic, & alteri modicum, obnoxius est restitutioni. 222. 6. 7.

Damnata propositio ab Innocentio XI. 222. 7.

Apud Gallos furans modicum, suspenditur. *ibid.*

Neapoli furans nocte rem modicam suspenditur. *ibid.*

Hi fures Sycophantæ. 222. 7.

Variæ actiones ob rem minimam intentantur. *ibid.*

Quomodo intelligatur vulgare effatum, minima non curantur. *ibid.*

Affectus jurantis impunitus esse non debet. 222. 8.

Aditu ipso punienda flagitii cupiditas. 222. 8.

Actio de dolo subsidiaria non facile admittitur in furto rei modicæ. 223. 9.

De furto quoad Beneficium.

Usurpans beneficium, fur est. 223. 10.

Retinens beneficium, quod vacavit, fur est. 223. 11.

Sic furtum datur in re immobili secundum Canones. 224. 11.

De furto in bonis dispersis per Æquor.

Sunt excommunicati rapientes bona naufragio dispersa. 224. 12.

Et quidem in Bulla Cœnę. *ibid.*

Hoc furtum dicitur. *ibid.*

De quadam consuetudine, ut hęc bona cedant, ei, qui sit litoris dominus. 224. 12.

Sed improbatur in *Auth. navigia Cod. de furt. ibid.*

Improbatur à Carolo V. *ibid.*

Et improbatur Lex Rhodia. 225. 12.

Diffe-

Differentia inter derelictum, & ejectum. 225. 13.
Res naufragio disperſæ per fluctus, non cenſentur derelictæ, ſed deperditæ. 225. 13.
Inventor fur eſt, ſi domino repoſcenti deneget reddere. *ibid.*
Exponitur aliqua novitate textus difficilis in l. *falſus creditor §. Plerique ff. de furtis.* 225. 13.
Piratarum bona diſperſa per æquor ſubripi an poſſint. 225. 13.
Quid ſi fuerint bona Turcarum. *ibid.*
Cautio ad ſecuritatem conſcientiæ. 225. 14.
Varię de his bonis Sum. Pontificum Bullę. *ib.*

Furtum quoad munera, qua recipiat parum pius Judex.

Furto adſcribitur, ſi Judex munera recipiat. 226. 15.
Latro talis Judex dicitur Jure Canon. 226. 15.
Talis Judex Lege Julia repetundarum tenetur. 226. 15.
De hac Lege locus elegans adducitur D. Hieronymi. 226. 15.
Concuſſio eſt in hac receptione munerum. 227. 15.
Hiſtorica exempla adducuntur. 227. 15.
Si Judex nullam habeat mercedem, recte munera ſuſcipit. 227. 16.
Hæc vero paucis diebus conſumi poſſe debent. 228. 16.
Tempus conſumptionis ad duos, vel tres dies porrigitur. 228. *ibid.*
Adducitur Doctrina Layman. *ibid.*
Donatio formam juris tranſgrediens donatio non eſt. 228. 17.
Veluti ſi ſit occulta. 228. 17.
Etiam ad redimendam vexationem, quod datur Judici furtum eſt, & ſubjacet reſtitutioni. 229. 19.
Vide Verbo, *Falſi crimen quoad Judicem.*

De Furto in extrema neceſſitate.

Fur eſt, qui rapit in extrema neceſſitate. 229. 20.
Propoſitio damnata ab Innoc. XI. 229. 21.
Propriè tamen hoc furtum non eſt. 229. 21.
Malè tamen ſonat rei ſubtractio. 230. 21.
Elegans *Mendoſæ* expoſitio. 230. 22.
Extrema neceſſitas quę nam ſit? 230. 22.

De furto appropriantis ſibi rem caſu inventam.

Reperiens rem alienam caſu inventam, debet eam denunciare publicè. 230. 23.
Si non appareat Dominus, inventor inops ſibi retinere poterit; ſi non indigeat, indigentibus tradet. 230. 23.
Nec tenetur idem reſtituere ſi ad pinguiorem fortunam venerit. 230. 24.

De furto, quoad emptionem rei furtivæ.

Emptor rei furtivæ tenetur eam reſtituere, etiam cum jactura pretii. 230. 25.
Non tenetur rem furi reddere. 231. 25.
Ratio; quia ſic contrectaretur res aliena. 231. 25.

De Furto quoad compenſationem.

A' furto compenſatio non excuſat. 231. 26.
Propoſitio damnata ab Innoc. XI. *ibid.*
Nemo ſibi jus dicere poteſt. 231. 26.

De Furto quoad pœnas.

Infamia, pœna furti. 231. 27.
Hoc verum de furto manifeſto. *ibid.*
Excommunicatio imponi poteſt. 231. 28.
Quando nam fur clericus ſit deponendus. 232. 30.
Multi canones de hac depoſitione obſoleverunt. 232. 30.
Detruſio in Monaſterium, alia pœna eſt. 232. 30.
Degradatio exauctorativa. 232. 31.

G

De Geomantia.

Geomantia ſpecies divinationis. *Vide verbo Sortilegium.*

Gladius,

Gladius in jure non materialiter ſemper accipitur, ſed ſymbolice. 17, 42.
Gladius inſigne ſupremæ majeſtatis. 17. 43.
Gladio feriri jubentur perduellionis rei; non tamen hoc ſignificat ſecata ferro cervice. 17, 43.
Gladius etiam flamma eſt. 17. 43.

H

Hæreſis, Hæretici, quoad curam Eccleſiæ.

Lapſi à Fide, ob characterem Baptiſmi, adhuc de ovili dicuntur. 128. 1.
Multis Canonum ſententiis id demonſtratur, aliqua novitate. 128. 2.
Fletus Eccleſiæ pro ove deperdita. 128. 3.
Hinc fletus in reconciliatione. *ibid.*
Hinc hæreticos advocat ad defenſionem Eccleſia. 128. 4. *& ſeq.*

Hinc ſalvi conductus. 129. 6. *& ſeq*
Exponitur ſalvus conductus datus Joanni Huſſ. 129. 9. *& ſeq.*
Non fuit violata fides Joanni Huſſ. 129. 10.
Exponitur propoſitio; quod Sancta Fides coactionem non admittit. 130. 11.

Hæreſis definitio.

Hæreſis definitio. 141. 72.
Elegans ratio Harſdechin. 141. 72.
Hæretici ſe cupiunt vocari *Catholicos.* 130 13.
Hæreſis, eſt error pertinax in Catholico, contra Fidem Catholicam. 130. 14. *& ſeq.*
Hæreſis eſt error. 131. 17.
Eſt error pertinax. 131. 18.
Quomodo verificetur, pars illa definitionis: *in Catholico.* 131. 19.
Propriè non dicuntur hæretici, filii eorum, qui fidei catholicæ dogmata numquam norint. Hoc tamen cum grano ſalis intelligendum. 131. 20.
Cathecumeni Chriſtiani non ſunt, fidem tamen negantes hæretici dicuntur. 131. 27.

Hæretici quoad pertinaciam, & ignorantiam.

Pertinax eſt, qui firmum erroti præſtat conſenſum. 132. 26.
Pertinacia moram temporis non requirit. 132. 26.
Ratio tradtur elegans. 132. 26.
An per vim illatam non credens hæreticus pertinax dicatur. 133. 28.
Vide in verbo *Vis.*
Vis conditionalis habet conſenſum, quamquã careat pertinacia. 133. 28.
Per vim conditionalem aſſentientes ſuſpecti ſunt de hæreſi. 133. 28.
Marcellini Pontificis, qui deterritus thura Idolis adolevit, factum quomodo excuſetur. 133. 31.
In eo defecit pertinacia. *ibid.*
Nec habuit errorem in intellectu. *ibid.*
Ignorantia caret pertinacia. 133. 33.
Quia caret electione contradicente Doctrinis Eccleſiæ. 133. 33.
Qui paratum ſe dicit corrigi, caret pertinacia. 134. 34.
Qui paratus eſt corrigi, ſi erret, eſt erraticus non hæreticus. 134. 34.
Defenditur ignorantiam craſſam ab hæreſi non excuſare. 134. 35.
Ex ignorantia errans ſcienter non errat. 134. 36.
Hoc intelligitur quoad forum internũ. 134. 36.
Ignorantia excuſat a pœna, non tamen a culpa. 135. 37.
De pertinacia eruditiones traduntur. 135. 38.

Hæreſis quoad prævitatem criminis, & multitudinem hæreſum.

Variæ hæreſis nomenclaturæ eruditè traduntur. 140. 70.
Æthnicis pejores dicuntur hæretici. 140. 71.
Ratio *Divi Ambroſii.* 140. 71.
Hæretici notantur infamia. 140. 71.
Marcion factus hæreticus ob libidinem. 141. 73.
Montanus ad liberiorem carnis licentiam. 141. 74.
Prodicus auctor Adamitarum ſectæ ex incontinentia. 141. 75.
Valentinus ob repulſam Teleſphori Pontificis. 141. 76.
Tertullianus ob Epiſcopatum Carthaginis non adeptum. 141. 77.
Origenes ob fraudem in Sacerdotii initiatione. 141. 78.
Origenis pravs dogmata. *ibid.*
Nicolaus, undè Nicolaitæ, omnium immunditiarum repertor. 142. 78.
Donatus undè Donatiſtæ ex ſuperbia prævaricatus eſt. 142. 80.
Qui Donatiſtæ dicti ſunt *Agonita, Duces Sanctorum, Circumcelliones.*
Catari, qui nam eſſent. 142. 81.
Patareni Waldenſes. 142. 82.
Pauperes de Lugduno. 142. 82.
Sequuti Petrum Valden. 143. 83.
Paſſageni qui nam eſſent. 143. 84.
Waldenſes variè poſtmodum nominati. 143. 84.
Almaricus, & ejus prava dogmata. 143. 85.
Berengarius, & ejus hæreſis. 143. 86.
Omnes hujuſmodi hæretici a Sacris Canonibus nominantur; ideò tales hæreſes cognitu perneceſſariæ. 144. 87.

Hæreſis quoad denunciationes faciendas.

Quicumque ſcit errantem in fide reperiri, tenetur illum denunciare. 148. 98.
Sub pœna excommunicationis. 148. 98.
Ex Decreto Alexandri VII., non licet præmittere denunciationem. 148. 101.
Exponitur locus D. Pauli. 148. 102.

Hæreſis quoad propoſitiones damnatas.

Eccleſia conſuevit propoſitiones intolerandas damnare. 139. 61.
Erudite hoc ex canonibus oſtenditur. 139. 61.
Qualitates damnabilium propoſitionum. 139. 61.
Propoſitio erronea quando ſit? 139. 62.
Propoſitio ſcandaloſa quę dicatur? 139. 65.

Pro-

Propoſitio temeraria, quę nam ſit? 139. 64.
Propoſitio ſeditioſa. 139. 65.
Propoſitio injurioſa. 140. 66.
Propoſitio blaſphema. 140. 67.
Propoſitio ſenſum habens hæreticũ. 140. 68.
Quis poſſit in pronunciantes eas propoſitiones procedere. 140. 69.
Quid hac de re ſtatuat Panlus III. 140. 69.

Hæreſis quoad dubium in fide.

Dubius in fide eſt hæreticus. 135. 37.
Ratio traditur. 135. 37.
Dubitans in fide de ejus incertitudine judicat. 135. 37.
Limita ſi ſit ſuggeſtio, vel tentatio ſola. 135. 37.
Limita ſi ſit dubitatio quæſtionis. 135. 37.
Limita in ſola ſuſpenſione. *ibid.*
Exponitur Textus in can. in *quibus* 22. *q.* 2. 135. 37.

Hæreſis diviſio in materialem, & formalem.

Materialis hæreſis, quoad materiam, non quoad animum. 135. 39.
Hæc inter veras hæreſes non numeratur. 136. 41.
Ex ſuſpicione materialiter hæreticus quis dicitur. 136. 40.

Hæreſis quoad ſuſpicionem.

Suſpectus de hæreſi, aut eſt de violenta, & vehementi, vel de levi ſuſpectus. 136. 41.
Violentæ præſumptionis exempla. 136, 42.
Violenta præſumptio cogit, & æquivalet veritati. *ibid.*
Refellitur *Hummius in Proceſſu*. *ibid.*
Vehementis ſuſpicionis caracter. 136. 43.
Ut actus ille frequenter contingat in hæreticis. 136. 43.
Canones de hac vehementi ſuſpicione. 136. 44.
Differentia inter violentam, & vehementem ſuſpicionem. 136. 45.
Violenta vim habet præſumptionis juris, & de jure. 136. 45.
Quandoque in jure hæ duæ ſuſpiciones confunduntur. 136. 46.
Vehemens ſuſpicio admittit probationem in contrarium. 136. 48.
Suſpicio levis quid ſit. 136. 49.
Eſt levis, & temeraria credulitas. *ibid.*
Triplex hæc ſuſpicio attenditur in Tribunali Sanctæ Inquiſitionis. 135. 51.

Hæretici quoad teſtes.

Adverſus hæreticos teſtes etiam infames admittuntur. 12. 26.
Unius teſtimonium ad carcerandum non ſufficit. 149. 106.
Vide *Hæretici quoad probationes.*

Hæretici quoad abjurationem.

Suſpectus violenter abjurat. 137. 53.
Nec non ſuſpectus de vehementi. 137. 53.
Romæ abjuratio de violenta non eſt in uſu. 137. 53.
Suſpecti de violenta, ac vehementi abjurant ante ſententiam. 137. 55.
Nunc verò præcedit ſententia. 137. 55.
Suſpectus de vehementi abjurat publicè. 137. 55.
Item abjurat in ſcriptis vernacula lingua. *ibid.*
Formula abjurationis. 137. 55.
De levi quoque abjurare oportet. 138. 56.
Hæc abjuratio ſecretè fit. *ibid.*
Qui abjurat de levi, reincidens, non cenſetur relapſus. 138. 56.
Relapſi effectus, ut ſtatim Judici ſæculari relaxetur. 138. 58.

Hæretici quoad Judices eorum competentes.

Judex in cauſa hæreſis competens ſolum eſt Eccleſiaſticus. 144. 88.
Crimen hæreſis eſt merè Eccleſiaſticum. *ibid.*
Eſt hoc negotium Religionis. 144. 88.
Leges Codicis de hæreticis correctæ per Canones. 145. 89.
Et ſpectantur prædictæ Leges, ut quid facti. 145. 89.
Aut referendæ ſunt ad auxilium temporale. 145. 89.
Nullæ ſunt partes Judicis ſæcularis in hæreſim, niſi ad exequendam ſententiam Judicis Eccleſiaſtici. 145. 89.
Poteſtas laicalis in tali cauſa eſt incapax. *ibid.*

Hæretici quoad Inquiſitores.

Epiſcopi ſunt Inquiſitores ordinarii. 146. 90.
Hiſtoria Inquiſitorum pro temporum varietate. 146. 90.
Ab initio Eccleſiæ uſq. ad annum 1236. Epiſcopi ſolum fuerunt Inquiſitores. 146. 91.
A' Gregorio IX. uſque ad Bonifacium VIII. cæperunt delegationes. *ibid.*
Et ſic variatum per plura tempora, quæ recenſentur. *ibid.*
Ob varias Epiſcoporum curas fuerunt inducti Inquiſitores, delegati à Sede Apoſtolica. 146. 91.
Glorioſiſſimus S. Dominicus primus ex delegatione Inquiſitor. 146. 92.
Profetia de S. Dominico. *ibid.*
Miraculum D. Dominici ad confutationem hæreſum. 147. 92.

Idem

Idem Inquiſitor in Gallia Narbonenſi. 147. 92.
An Inquiſitores habeant delegatam, vel potius ordinariam jurisdictionem? 147. 93.
Quibus in Regnis deſint Inquiſitores? 147. 94.
Paulus III. primus inſtituit Congregationem S. Officii Inquiſitorum de Urbe. 147. 95.
Supremi Inquiſitores, qui nam ſint Romæ? 147. 95.
De Generali Inquiſitore in Hiſpania. 147. 96.
Inquiſitorum magna poteſtas. 147. 97.
De illa variæ Conſtitutiones. *ibid.*

Hæretici quoad procedendi modum in eoſdem.

Judicium hæreſis ſummarium eſt. 1. 149.
Citatio requiritur etſi ſummariè procedatur. 149. 105.
Exemplum hiſtoricum. *ibid.*
Ob indicia reus carceratur. 149. 106.
Sed hoc ſpeciale eſt in hæreſi. *ibid.*
Bonorum ſequeſtratio fit. 149. 107.
Sed in hæreſi vera. *ibid.*
Ergo in ſuſpectos locum non habet. *ibid.*

Hæretici quoad probationes.

Probatur hæreſis per Libros. 149. 108.
Item per Teſtes. 149. 108.
Item per rei confeſſionem. 149. 109.
Pariter præſumptionibus. 150. 109.
Diſputatur, an in crimine hæreſis ſufficiant probationes leviores? 150. 111.

Hæreſis quoad pœnas.

Hæreticus fit inteſtabilis. 159. 149. *& ſeq.*
Relapſus Principi ſæculari traditur, ut ſtranguletur. 138. 50.
Vide ſupra *abjuratio* ſivè *Hæretici quoad abjurationem.*
Pro hæreſi non plenè probata extraordinaria pœna iniungitur. 161. 156.
Hæretici notantur infamia. 141. 72.
Vivi combuſtio pœna hæreſis, quando nam adhibenda. 156. 137.
Sic invexit conſuetudo. 156. 138.
Mortuorum quoque oſſa comburuntur. 156. 140.
Alia pœna eſt excommunicatio, latè hoc oſtenditur. 157. 141.
In Civitatibus maritimis tolerantur hæretici. 158. 144.
Hæreticus eſt infamis. 158. 146.
Credentes eam non incurrunt. 158. 147.

Hæreſis quoad ſpontè venientes.

Mitius agendum cum ſpontè venientibus ad Tribunal Inquiſitionis. 150. 114.
Hi habent impunitatem. 151. 116.

Hæreſis quoad relapſos.

Relapſus traditur Curiæ ſæculari, ſtrangulatur, & corpus ejus comburitur. 151. 120. *, & ſeq.*
Declaratio quoad hoc Alexandri IV. 151. 121.
Rationes cur relapſis, licet pœniteat, non parcitur quoad vitam temporalem. 152. 122.
Exemplum hiſtoricum. *ibid.*

Hæreſis quoad pœnitentes convictos.

Pœnitenti convicto pœna injungitur carceris perpetui. 152. 123.
Hic non relaxatur Curiæ ſæculari. *ibid.*
Idem perpetuò immurandus dicitur. 152. 123.
Pœna immurationis, in pœna ad triremes immutari poteſt. 152. 124.
Aut immutatur in peregrinationem, & ſimilia. *ibid.*
Refellitur Gonzales. *ibid.*
Ratio punitionis pœnitentis convicti. 152. 127.
Exponitur Textus in *l. 65. ff. de furt.* 152. 128.
De pœnitentia in hos pœnitentes juxta Canones antiquos. 153. 128.
Apoſtatis pœnitentibus, & convictis, olim pœnitentia denegabatur.

Hæretici quoad Dogmatiſtas.

Dogmatiſtæ ultimo ſupplicio damnantur. 154. 131.
Exemplum hiſtoricum affertur. 155. 132.

Hæretici quoad impœnitentes, & negativos.

Impœnitens, qui convictus de hæreſi, tenaciter in errore perſiſtit. 155. 133.
Negativus negat, ſuum errorem eſſe errorem. 155. 134.
Exemplum *Joannis Huſſ.* adducitur. 155. 135.
Flammis tales uruntur. 155. 136.

Hydromantia.

Quid ea ſit. Vide verb. *Sortilegium quoad Hydromantiam.*

Homicidium ex Principis authoritate.

Juſtum homicidium, quod authoritate Principis in pœnam ſequitur. 317. 1.
Unde nam Princeps ſortitus ſit jus vitæ, ac necis? *ibid.*
A Deo ſortitus eſt. Rationes quam plures. *ibid. &* 318. 3. 4.

Homicidium quoad auctoritatem Judicis.

Per ſatellitem juſſu Judicis Reus criminis rectè occiditur. 321. 11.

Manichæi nullum vivens occidi poſſe, docebant. 321. 12.

Ante executionem factam à miniſtro Juſtitiæ; nemo privata auctoritate condemnatum poteſt occidere. 321. 13.

Homicidium quoad Bannitos.

Paſſim Jus Canonicum de bannitis loquitur. 321. 14.

Rex concedit cuicumque privato bannitum occidi. 321. 15.

Variæ propoſitiones damnatæ. 321. 15.

Etiamſi in bannitum nulla ſententia adhuc lata ſit, bannitus benè occiditur. 32. 17.

Contrariis occurritur. 321. 11.

Homicidium ſui ipſius, quoad Sanctos Martyres.

Exempla eorum, qui Dei inſtinctu ſe ipſos occiderunt. 323. 22., & pag. 325. n. 30.

Martyrium quid ſit. 323. 23.

Exponitur Canon Concilii Illiberini. *ibid.*

Quid Martyrium requirat. 324. 26.

Miracula requiruntur ad Canonizationem Martyrum. 324. 27.

Exigitur lapſus 100. annorum. 324. 29.

De homicidio cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Quomodo intelligatur moderamen inculpatæ tutelæ. 326. 35.

Variæ propoſitiones damnatæ. 326. 35.

Obſtacula removentur. 327. 38.

De homicidio fortuito.

Latè agitur de fortuita occiſione. 328. 41.

An locum habeat diſtinctio, an quis det operam rei licitæ, vel illicitæ. 328. n. 42.

Hoſpitale.

Locus ſacer eſt. 215. 32.

I

Immunitas non violanda.

Judęi violantes immunitatem Eccleſiæ puniuntur. 199. 89.

Imperium eſt in Eccleſia.

Hæretici negant, in Eccleſia eſſe merum imperium. 13. 29.

A tempore Apoſtolorum noſcitur, merum imperium in Eccleſia fuiſſe. 13. 30.

Varia ad id probandum antiquiſſima Concilia. 13. 30.

Non eſt in Eccleſia merum imperium, quaſi profluens ex Legibus. 13. 30.

Subterfugium tollitur hæreticorum ad *can. continua* 11. q. 1. 13. 30.

A Deo eſt hoc merum Imperium. 14. 32.

De mero Imperio penes Epiſcopum varii Canones. 14. 32.

Quid ſit merum Imperium. 17. 43.

Merum Imperium eſt etiam quælibet coercitio gravis, præter ferrum. 17. 43.

Hæretici vellent præſides Eccleſiarum quaſi truncos inermes. 18. 44.

Dilapidantes Eccleſia criminaliter compeſcit. 18. 45.

Impetratores beneficiorum.

Impetratores beneficiorum non bene audiunt. 32. 103.

Impunitas in delictis.

A Principe hæc conceditur. 41. 146.

Si reus ſponte venerit, & fateatur. 42. 150.

Et in Tribunali S. Inquiſitionis, ſic comparens mitiſſime tractatur. 42. 150.

Incendium.

Damnum ex incendio quando nam ſit reparandum. 343. 96.

De Inceſtu quoad pœnas.

Inceſtus ſolet eſſe ex caſibus reſervatis. 302. 37.

Clericus inceſtuarius deponitur, & beneficio exuitur. 302. 38.

Hæc tamen depoſitio verbalis eſſe debet. 302. 38.

Inceſtus Sacerdotis cum filia ſpirituali quomodo puniatur. 302. 39.

Laicus inceſtuoſus excommunicatur. 302. 40.

Inceſtuoſus cum conſanguineis uxoris ſuæ, privatus eſt jure petendi debitum. 302. 40.

Diſpenſat tamen Epiſcopus. *ibid.*

Olim non poterat mortua uxore cum alia nubere. *ibid.*

Stylus tamen Pœnitentiariæ id obſervat adhuc. *ibid.*

Inceſtuoſus infamis eſt, & irregularis. *ibid.*

Liberi ex inceſtu non ſunt legitimi, nec parentibus ſuccedunt. *ibid.*

Indicia in criminalibus.

Novis indiciis exiſtentibus, permittitur Judici novos articulos formare. 66. 233.

Ex his aliquis carceratur. 149. 106.

Sed hoc ſpeciale eſſe in hæreſi. *ibid.*

Unius teſtis dictum non ſufficit, ut nobilis carceretur. 149. 106.

Injuria.

Invaſio bonorum Eccleſiaſticorum injuria eſt. 333. 1.

Iudex hic de vi turbativa accusari potest. 333. 2.
Injuria per carivarium quid sit. 333. 7.
Lutherus censuit, reparationem injuriæ non esse petendam à Christiano. 338. 58.
Injuria quoad verba.
Laicus injuriam verbis inferens clerico, evadit de foro Ecclesiæ. 336. 29.
Pœna pecuniaria locum obtinet. 337. 32.
Inter Ecclesiasticos punitur assignando domum pro carcere, ex Decreto Sacræ Congregationis. 341. 80.
Injuria in Clericum factis admissa.
Ultra excommunicationem, alia pœna imponitur. 338. 48.
Vide verbo *Excommunicatio.*
Injuria mariti in uxorem.
Punitur maritus ob sævitiam in uxorem, per divortium. 338. 51.
Aliæ pœnæ à Jure decernuntur. 338. 53.
Quid significet amovere uxorem à sævo viro? 338. 56.
De injuria, quam inferat Advocatus.
Qua pœna hæc injuria compescatur? 340. 72. *& seq.*
De Injuria illata Principi.
Pœnam habet arbitrariam. 339. 59.
Punienda hæc injuria, si Principis tangat majestatem. 339. 61.
Si verò personam, generosè spernenda. 339. 62.
Exemplum S. Pii V. *ibid.*
Si tamen injuria tendat ad seditionem, impunita esse non debet. 339. 64. & 65.
De Injuria illata Episcopo.
Hæc quomodo sit punienda? 339. 67.
Huic quandoque parcendum. 340. 71.
Injuria an compensanda per injuriam?
Alienum hoc à Christiana disciplina. Afferuntur duæ propositiones damnatæ ab Innocentio XI. 340. 74.
Injuria causa exheredationis.
Hoc elucet ex Novella 115. sed affertur Canonis moderatio. 341. 79.
An causa sit amittendi Jus patronatus? 341. 79.
Injuria per libellum famosum.
Gravior injuria per libellum, quàm verbis. 341. 81.
Pœnæ recensentur. 341. 82.
Prudentia ejus, qui læditur perneccssaria. 342. 92.
Infamia.
Infamia pro mortali peccato incurritur. 18. 85.
Hæc, pœnitentia aboletur. 11. 21.
Infamia canonica quid sit, singulariter exponitur. 11. 22.
Infamia facti sufficit ad testes repellendos. 12. 24.
Etiã si agatur de causa civili, sed ardua. 12. 24.
An detur infamia facti? 12. 25.
Adversus hæreticum testes etiam infames admittuntur. 13. 26.
Ignorantia.
De Ignorantia Juris, vincibili, invincibili, crassa, & affectata. Vide *Hæretici quoad pertinaciam.*
Innocentius XIII.
Auctoris invocatio ad Regnantem S. Pontificem Innocentium XIII. directa. 374. 84.
Inquisitio modus instituendi criminale Judicium.
Hoc demonstratur. 61. 203.
Non est hic modus Jure Civili prohibitus. 61. 205.
Defenditur hæc assertio latissimè. 61. 205.
Solvuntur contraria. 61. 206.
Inquisitio generalissima quid sit.
Ea est, qua utuntur Prælati in visitatione Provinciæ. 62. 207.
Formula traditur invitandi ad hanc inquisitionem. 62. 209., *& seq.*
Inquisitio generalis.
Processus informativus dicitur.
De hac agitur. 63. 217.
Inquisitio generalis præparatoria est ad specialem. 63. 218.
Et fit ad diffamationem. 64. 218.
Hæc tamen diffamatio recessit ab aula. 64. 219.
Notorium, supplet inquisitionem generalem. 64. 220.
Inquisitio specialis.
Inquisitio specialis quid sit, disertè traditur. 70. 233., *& seq.*
Inquisitio specialis in reum præsentem efformatur. 64. 221.
Inquisitio specialis incipit à captura. 65. 226.
Si testes recepti sunt in inquisitione generali, leguntur eorum depositiones in inquisitione speciali. 66. 233.
Hi testes jurabunt in inquisitione speciali, & quando? 66. 233.
Si socius deposuerit, ponitur ante reos. 66. 233.
Inquisitio specialis quoad reum.
In inquisitione speciali reus cum defensione sua auditur. 66. 234.
Proponit suas exceptiones reus. *ibid.*

Copia proceſſus reo tradenda. 66. 235.
Ex Textibus Canonicis id oſtenditur. *ibid.*
Etiam ſi non petat, reus debet ſe poſſe defendere. *ibid.*
Ante litem conteſtatam defenſiones jure non petuntur. *ibid.*
Tranſcriptum proceſſus reus petet ſuis expenſis 66. 238.
Exempla defenſionum favore rei. 66. 239., & *ſeq.*

Inquiſitores hæreticæ pravitatis.

Vide latè verbo *hæreſis quoad Inquiſitores.*

Inquiſitio.

Proceſſus per viam inquiſitionis, eſt ordinarius. 13. 28.

Inſcriptio in accuſatione.

Inſcriptio volentis accuſare, quid eſſet? 24. 65.
Inſcriptio in crimen quid eſſet? 24. 66.
Inſcriptio præced litis conteſtationem. 28. 86.

Inſtrumenta in criminalibus.

Per præſumptiones quandoque in criminalibus probatur. 66. 233.

Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis.

Vide verb. *Uſura quoad intereſſe lucri ceſſantis, &c.*

Interrogari legibus quid ſit?

Legibus interrogari reum quid olim eſſet. 24. 67.
Ab ea interrogatione reus dicebatur eſſe in reatu. 24. 68.

Interdictum ut Cenſura Eccleſiaſtica.

Exempla hiſtorica interdicti proferuntur. 372. 83.
Adducuntur caſus in Jure expreſſi, in quibus interdicti cenſura fulminatur. 373. 84.

Irregularitas.

Irregularitas an cenſura dici poſſit? 353. 22.
Hinc inde articulus diſcutitur. *ibid.* 22.

Judæi an ſint infames?

Defenditur, Judæos infamia eſſe notatos. 172. 2.
Vide *Judæi quoad Dignitates. ibid.*
Eorum ſervile ſupplicium Crux erat. 172. 2.
Dedecus Crucis in hoc ligno ceſſavit, & Judæis inſedit. 172. *ibid.*
Vide *Crux.*
Quod infamia notentur, probatur in IX. probatione. 172. 2.
Olim non erant infames. 172. 3.

Judæi quoad Dignitates.

Dignitatum ſunt incapaces. 172. 4.
Advocati eſſe non poſſunt. *ibid.*
Servilis conditionis dicuntur. *ibid.*
Dicuntur poſtremi mortalium. *ibid.*
Nulla gaudent nobilitate. *ibid.*
Omnium ſordium horrore ſunt immundiores. *ibid.*
Decurion. jus Judæis permiſſum ob omnes 173. 3.
Dignitas non eſt eſſe arbitrum. 173. 3.
Idolatria extincta, Judæis vetitum ad honores aſcendere. 173. 4.
Judæi telluris inutile pondus. 193. 75.

Judæi quatenus inter Chriſtianos vivere tolerantur.

Tamquam ſibi ſubjectos Chriſtiana pietas tolerat Judæos. 173. 5.
Tolerantur eo fine, ut charitate provocati nos ſequantur. 173. 6.
Judei tolerantur in eorum ritibus. 175. 11.
Judæi ſunt hoſtes chriſtianæ Religionis. 183. 40.
Judæos injuriis, & contumeliis vexare non licet. 187. 53.
Cum Judæis bellum publicè indictum non habemus. 188. 58.
Judæis bona auferri non poſſunt. 188. 62.
In ſenſu legum preſſo, & rigoroſo, veri hoſtes non ſunt Judæi. 188. 62., & *ſeq.*
Quoad forum temporale odioſi non ſunt, 196. 84.
Minus Hæreticis quàm Judæis ab Eccleſia favetur. 198. 86. *in fine.*

Judæi quoad Libros.

Idioma, quo Deus auribus Judæorum intonuit, Hebræum extitit. 173. 8.
Sub ſe Aſſirium, & Chaldajcum continet, 173. 8.
Antiquum Teſtamentum hæbraicè ſcriptum 173. 8.
Primus Moyſes poſt annos bis mille à creatione Mundi Pentateuchum ſcripſit. 173. 8.
Hiſtoria verſionis ſeptuaginta Interpretum. 174. 8.
Plures fuerunt verſiones Bibliarum. *ibid.*
D. Hieronymus Teſtamentum vetus in latinum tranſtulit. *ibid.*
Bibliam Origenes quam potuit expurgavit. *ibid.*
Sancta Tridentina Synodus Bibliarum auctoritati proſpexit. 174. 8.
Major depravatio Sanctis Codicibus orta poſt Sinagogæ reprobationem. 174. 9.

Hebræi inter ſe certant quoad vim Sacræ Scripturæ. 174. 9.
De hoc in Novella Juſtiniani 146. tractatur. 174. 9.

Judæi quoad Thalmud.

In Judæorum Thalmud præcipitur eis, ut ſemper Chriſtianis damnum inferant. 183. 41.
Pariter ne unquam fœderentur cum Chriſtianis. 183. 41.
Legentes Judæi librum Thalmud, Eccleſiaſtica poteſtate coercentur. 199. 89.
De Thalmud plura hiſtoricè adducta. 201. 94.

Judæi quoad Synagogas.

Quid eſſet, & ſit Synagoga. 175. 10.
Apoſtoli cœtum Chriſtianorum non Synagogam, ſed Eccleſiam dixerunt. 175. 10.
Judæi poſſunt habere Synagogas in locis Chriſtianorum. 175. 11.
Si venerint Judæi in locum Chriſtianum, ubi numquam fuerit Synagoga, eam ibi erigere non poſſunt. 175. 12.
Exigitur ad hoc S. Pontificis indultum. *ibid.*
In objectionibus plura cognitu digna traduntur. 175. 12.

Judæi quoad Sepulturam, & Sepulchra eorum.

Materiam hanc doctiſſimè expendit Votum Illuſtriſſ., ac Reverendiſſ. D. FRANCISCI FROSINI Archiepiſc. Piſarum. 176. 13.
Cadavera Judæorum pretioſis ornata olim veſtibus. 176. 14.
Hoc ſuſtulit Gamaliel Hebræus. 176. 14.
Romanis Decemviri modum funeribus impoſuerunt. 177. 14.
Abuſus hic in cauſa erat, ut inſepulta cadavera relinquerentur. 177. 15.
Imo effractis ſepulchris ad furandam ſupellectilem exhumata remanebant. 177. 15.
Herodes ſepulchrum David, & Salomonis ad furtum aperuit. 177. 15.
Item Darius ſepulchrum Semiramidis. 177. 15.
Item Polymachus ſepulchrum Cipri. 177. 15.
Pariter id accidit Piſis, ut cadaver cujuſdam pueri filii Abraham Paris, fuerit veſtibus exutum. 177. 16.
Conſultus Illuſtriſſimus, ac Reverendiſſimus Archiepiſcopus Piſanus, juſſit obſtringi fures ad reſtituendos Judæis veſtes ſublatas, & moneri de pœnis Eccleſiaſticis. 177. 16.
Hic puer à muliere fuerat clam baptizatus. 177. 16.
Mandavit Archiepiſcopus, ejus cadaver extrahi è campo Judæorum, & in Eccleſia ſepeliri. *ibid.*
Motiva hujus deliberationis. 178. 17.
Actus ſepeliendi pietati conſonus, & humanitati. 178. 18. 19.
Publici Juris eſt cadaverum *humatio*. 179. 20.
Sive Grecos, ſive Romanos ſpectes. 179. 22. *& ſeq.*
Cenotaphium quid eſſet? 179. 24.
Pontificalis auctoritas pro ſepulchris. 180. 25.
Pœnæ adverſus violatores ſepulchrorum. 181. 28.
Difficultas ſolvitur; cur ſi Judæi maledicti ſunt, honorem habeant ſepulchri? 181. 34.
Reſpondetur, imo honorem ſepulchri his denegari. 182. 35.
Quia ſunt læſæ Divinæ Majeſtatis rei. 182. 36.
Difficultas altera è medio tollitur, quod in Judæos actio violati ſepulchri non datur. 182. 37.
Lapides è ſepulchris hoſtium abrepti, in quem libet uſum rectè convertuntur. 183. 39.
Cur ſi pro derelictis veſtes, quibus Judæorum cadavera involvebantur, ſubtrahi non poſſint? 183. 44.
Honor ſepulchralis Judæis non debetur. 184. 46.
Epitaphia eorum ſepulchris ponere non licet. 184. 48.
Canere non poſſunt, dum efferunt cadaver. 184. 48.
Nec faces in hoc actu adhibere poſſunt. 185. 49.
Campum ſepulchralem vetitum eſt muris cingere. 186. 50.
Cadaver verò in eo inhumatum eſſe non debet, aeris gratia. 186. 51.
Gaudent tamen huius campi ſepulchra ea immunitate, quam Leges conceſſere ſepulchris. 186. 52.
Nemo cæmeterium eorum invadere, aut mutilare, & effodere cadavera poteſt. 189. 64.
Veſtes, quibus cinguntur cadavera, ſunt in dominio publico. 189. 65.
Imò ponuntur animo ut conſerventur quouſque durant. 189. 66.
Ideo non fiunt occupantis. 189. 66.
Subtractæ veſtes eorum reſtituuntur, ut fuit in Hiſpania judicatum. 189. 67.
Roderici Reſcriptum, Territorii limitibus arctatur. 190. 68.

Allatam Epiſtolam Rodericus non ſcr ipſit tamquam legem. 191. 69.
Hiſpani à reſtituendis Theſauris è ſepulchris extractis, excuſantur à Sayro, & Bannez. 191. 71.
Non tamen hæc doctrina applicatur veſtibus Judæorum. *ibid.*
Res pretioſæ cum cadaveribus ſepultæ, redolebant ſuperſtitionem; Ideo pro derelictis habebantur. 192. 71.
Aut id apud Gentiles; Judæi verò ad majorum inſtitutum ſervandum, veſtibus cadavera exornant. 192. 72.
Eas ipſi conſcindebant, ne raperentur. 192. 72.
Antiqui Judæi magnifica ſtruebant ſepulchra. 192. 74.

Judæi quoad Statuta Civitatis.

Politica communio quoad Statuta eſt inter Judæos, & Chriſtianos. 196. 85.
Qui ſunt de territorio ejuſdem Statutis ligantur. 196. 86.
Legis proprium eſt omnes afficere, *ibid.*
Quia Reſp. non conſtat ex ſingulis tamquam ex ſingulis, ſed tanquam ex univerſis. 197. 86.
Tam in odioſis, quam in favorabilibus. 197. 86.
Judæi utuntur Jure Civili Romanorum. 198. *ibid.*
Si inter Judæos lis ſit, ea eſt decidenda ſecundum legem Moſaycam. *ibid.*
De Lege *Siſmundina* quoad hoc. 198. *ibid.*

Judæi quoad eorum obligationes, an ſint de Civitate?

Judæi de Populo Romano dicuntur. 188. 58.
Nec non de populo Civitatis. 188. 59.
Latiſſimè hoc exponitur. 196. 85.
In ſpiritualibus, nequaquam. *ibid.*
Authentica navigia non procedit in Judæis. 196. 85.
Contraria Bulla Urbani VIII. 197. *ibid.*
Alimenta non debentur Judæo conjecto in vincula. 197. *ibid.*
Non in omnibus quoad temporalia Judæi dicuntur de populo. *ibid.*
Alii Canones quoad hoc explicantur. *ibid.*

Judæi quoad eorum filios baptizandos, vel non.

Defenditur, Infantes Judæorum, Parentibus invitis, baptizari non poſſe. 193. 76.
Tales, infantes ſub cura Parentum ſunt. *ibid.*
Si baptizati remanerent apud eorum Parentes, facile dictis Parentum Chriſti inimicorum crederent. *ibid.*
Eſt id contra juſtitiam ex dicto Sperelli. *ibid.*
Voluntarius eſſe debet Chriſti miles. *ibid.*
Prohibet hoc Bulla Julii III. *ibid.*
Extat declaratio S. Congregationis. *ibid.*
Scotus contrarium defendit. 193. 77.
Hæreticus amittit patriam poteſtatem; non tamen Judæus. 194. 78.
Judæi ſunt extra Eccleſiam. 194. 78.
Ubi Pater Judæus aſſentiatur filium baptizari, diſſentiente matre, filius remanebit apud Patrem. 194. 78.
Notabile reſponſum S. Congregationis ad dubitationem Camilli Dadei. 194. 79.
Notanda differentia inter licitum, & validum. *ibid.*
Votum Illuſtriſſ., ac Reverendiſſ. Archiepiſcopi Piſani. 194. 80.
Baptiſma non ita credendum eſt inſtitutum fuiſſe, ut à Patris voluntate penderet, an concederetur filio. 194. 80.
Conſilium 3. Calderini reprobatum. 195. 80.
Exponitur Textus in *can. Illud perſcrutari de conſecr. diſt.* 4. 195. 80.
Non ſunt reddendi Judæis eorum filii baptizati. 195. 80.
In mortis articulo an licitè baptizentur tales filii? 195. 81.
Alia ratio *Narbonæ de ætate*. 195. 81.
Adducitur *Concil. Toletan.* 17. *cap.* 8. 195. 81

Judæi quoad eorum bona.

Judæi poſſeſſiones habere poſſunt. 195. 82.
Eaſdem facti Chriſtiani retinent. 195. 82.
Hoc admittunt variæ Pontificum Conſtitutiones. 195. 82.
Bulla Pauli IV. non admittit, ſed non egreditur ſtatum Eccleſiaſticum. 196. 83.
Clemens VIII. indulſit Judæis jus dictum *Gazzagà*. 196. 83.
Quid ſit Gazzagà. *ibid.*
Hoc jus eſt quoddam Jus inquilinatus. 196. 83.
Eſt Jus perpetuum, quod propterea cedi poteſt. *ibid.*
Unde Jus hoc deducatur? *ibid.*
Eſt hoc jus in domibus radicatum. *ibid.*
Non tamen tribuit Judæis verum Jus dominii. *ibid.*
Poſſunt habere hypothecam. 196. 84.
Id firmiter ſtatuitur. *ibid.*

Judæi quoad eorum Juramenta.

Hebræi jurare poſſunt. 198. 83.
Tacto calamo jurant. 198. 88.
Rabbinus defert juramentum Judæis. 198. 88.

Formulæ juramenti : *ibid.*
Judęi juramento tenentur, & per Eccleſiaſticum Judicem obſtringuntur. 199. 88.
Admittuntur ad jurandum Judęi tamquam teſtes. 190. 88.
Judæi volentes impugnare contractum juratum, abſolutionem petere debent à Judice Eccleſiaſtico, & ſic Florentiæ deciſum. 199. 91.
Judęus puniri poteſt de perjurio per Judicem Eccleſiaſticum. 199. 91.
Contra Chriſtianum Judæo non poteſt ſuppletorium Juramentum deferri. 199. 92.
In cauſa inter Chriſtianum, & Judæum, Judex arbitrari non poteſt, ut Chriſtianus Judæo deferat jus jurandum. 199. 92. *in fine.*

Judæi depellendi quando ſint, & unde fuerint ejecti?

Cum abutuntur tolerantia, depellantur. 200. 93.
Ex quibus locis, & qua cauſa fuerint depulſi, eruditè traditur. 200. 93.
An ita violetur charitas? 200. 93.
Adducitur Concilium Toletanum. *ibid.*

Judæi quoad Uſuras.

Uſuræ in Judæis toleratæ videntur. 200. 94.
Contrarium verius eſt, & defenditur. 201. 94.
Numquam in Hiſpania permiſſum Judęis uſuras extorquere. 201. *ibid. verſ. Quibus reſpondet.*
Nec permittitur ab alienigenis eas lucrari. 201. *ibid. verſ. Reſpondet Marquard.*

Judicis Tribunal.

Eſt ſcopulus, in quem delinquentes impingunt. 1.

Judicium criminale quid ſit.

Eſt quod maleficiorum puniendorum cauſa inſtituitur. 8. 2.
Examen dicitur à Jure Canonico. 8. 4.
Dicitur delati criminis diſcuſſio. *ibid.*

Judicium criminale quotuplex ſit? Aliud publicum, aliud privatum.

Judicia criminalia, aut publica ſunt, aut privata. 8. 6.
Hinc diſtinctæ Rubricæ in ff. *de privatis, de publicis Judiciis.* 9. 6.
Ratione perſecutionis criminis, aut publica, aut privata ſunt delicta. 9. 7.
Attributum publici Judicii quale nam ſit? 9. 9.
Publica Judicia ſpecialem de hac publicitate legem requirunt. 9. 10.
Prudentum quoque interpretatione Judicium publicum eſt. 9. 11.
Ex latiſſima acceptione omne delictum eſt publici Judicii. 9. 12.
De Lege *Lectoria* quoad publicum Judicium. 9. 12.
Strictè publicum Judicium eſt, cum accuſatio omnibus competit. 9. 12.
Publicum Judicium cum quodam apparatu exercebatur. 9. 13.
Exercebatur coram populo, & Quæſitoribus ſedentibus. 9. 15.
Diſputatur, an Jure Canonum ſublata ſit differentia inter publica, & privata Judicia? 9. 15. 16.
Concluſio defenditur, quod Canones eam antiquam differentiam non tollunt. 9. 16.
Proprium publici Judicii infamia afficere. 10. 17.
Superior aſſertio pluribus Canonum auctoritatibus probatur. 10. 20.
Quomodo explicetur Text. *in can. Infames* 6. 9. 2. 11. 21.
Judicii publici caracter eſt accuſatio. 13. 23.

L

Viri inſignes in hoc Opere laudantur.

LAudatur Illuſtriſs. Dom. Auditor BONFINIUS. 38. 126., & pag. 229. n. 18., & pag. 248. n. 38. & pag. 296. 25., & pag. 298. 9., & pag. 39. 135., & pag. 42. n. 155. & pag. 43. 159. & pag. 61. 203. & pag. 71. 243. & pag. 99. 204., & pag. 199. 92.
Laudatur Domin. Auditor BIZZARRINUS fel. record. 42. 154.
Laudatur Doctiſſimus ac Præſtantiſs. Vir D. JOSEPHUS AVERANI 74. 275., & pag. 221. ſub. n. 5.
Laudatur Illuſtriſs. ac Reverendiſs. Piſanæ Eccleſiæ Archiepiſcopus Dom. FRANCISCUS FROSINI. 176. 12., & pag. 194. 80. & 195. 81., & pag. 302. 37.
Laudatur Illuſtriſs. Dom. meus Auditor CASAREGIUS pag. 268. 128., & pag. 269. 132.
Laudatur fel. record. Dom. Auditor ANDREAS FARSETTUS 274. 155.
Laudatur Illuſtriſs. D. meus Auditor Fiſcalis D. HIERONYMUS VENUTI. 342. 97.
Laudatur Illuſtriſs. Dom. Auditor JACOBUS de COMITIBUS 343. 192.

Libellus accuſatorius.
Libellus accuſationis 22. 52.
Libellus neceſſarius in criminalibus. 22. 53.
Libellus hic, vel ordinarius, vel inquiſitorius. 22. 53.
Hodie libellus in ſcriptis non requiritur ad accuſandum? 22. 54.
Libellus accuſatorius, quam formam requirat? 22. 55.
Libellus jactatorius.
Libellus jactatorius continet futuræ accuſationis comminationem. 23. 57.
Qui comminatur accuſare, non eſt accuſator. 23. 57.
Effectus libelli jactatorii, ut ſine exequutione, accuſans amplius non audiatur. 23. 57.
De Litis conteſtatione in criminalibus.
Plures utriuſque Juris Textus de litis conteſtatione adducuntur. 27. 84.
Quando nam in criminalibus lis conteſtata dicatur? 27. 86.
Eſt litis conteſtatio in criminalibus reſponſio rei ad Libellum accuſatorium. 27. 86.
Inſcriptio præceditlitis conteſtationem. 28. 86.
Lis conteſtatur in criminalibus, etiam ubi ex inquiſitione proceditur. 28. 86. 87.
Si ſit reus contumax, ipſa contumacia eſt pro litis conteſtatione. 28. 87.
Sicuti datur ficta conteſtatio per juramentum, per preces Principi oblatas. *ibid.*
Reſponſio ad inquiſitionem, litis conteſtatio eſt. 28. 87.
Contrarium quidam cenſent; quibus reſpondetur. 28. 87.
Lis quando nam cum promotore Fiſcali conteſtetur? 28. 88.
Ex litis conteſtatione accuſatus dicitur inter reos, receptus. 28. 90.
Vera litis conteſtatio præſentiam requirit. 30. 93.
Ex reſponſione rei ad conſtitutum, conſurgit litis conteſtatio 65. 230.
Locatio.
Locatio uno nummo an ſubſiſtat. 112. 39.

M

Mœchia.
OMnem denotat illicitum concubitum. 193. 2.
Mœchia quatenus adulterium eſt.
Clericus adulter deponitur ab officio, & beneficio. 193. 4.
Truditur in Monaſterium. *ibid.*
Sed hæc pœna in uſu non eſt, ſed alia imponitur. 193. 5.
Laicus adulter excomunicandus. 193. 6.
Jus Canonicum correxit Leges, occidi adulterum admittentes. 194. 8.
Textus exponitur in cap. *Si verò de ſent. excom.* 194. 9.
Mœchia quoad ejus expreſſionem verbis faciendam.
Prudenter, pudenterque de mœchia differendum. 193. 2.
Locus elegans S. Proſperi de temperando in verbis, quoad hanc lubricam materiam. 193. 3.
Monetas cudere.
Monetas cudere eſt de regalibus. 307. 1.
Ratio cur res nummaria ſpectet ad jus Majeſtatis ex *Bodino*. 307. 2.
Chryſopœjæ ars. Vide verbo *Alchimia.*
De Montium lucro.
Vide verbo *Uſura ex titulo Montium.*
Monumenta quid ſint?
Monumenta, ſic dicta quaſi in memoriam revocent. 184. 46.
Munera Judex an poſſit recipere?
Parvum munus recipere poteſt Judex. 112. 39.
Ratio traditur. 112. 40.

N

Naufragantium bona.
NAufragantium bona ſubripere furtum eſt. 224. 12.
Vide latiſſimè verbo *Furtum in bonis diſperſis per æquor.*
Necromantia.
De Necromantia. Vide verbo *Sortilegium quoad Necromantiam.*
Notorium in Criminalibus.
Notorium in Criminalibus ſupplet inquiſitionem generalem. 64. 220.
Notorium æquivalet accuſationi. 70. 256.
Item denunciationi. *ibid.*
Nec non inquiſitioni. *ibid.*
Notorium non indiget citatione 71. 257.
Ratio traditur. *ibid.*
Multa dicuntur notoria, quæ non ſunt notoria. 71. 257.
Differentia inter notorium manifeſtum, & evidens. 71. 258.
Cujacii expoſitio traditur. 71. 295.

Unicum eſt notorium, nec ea diſtinctio admitritur. 71. 259.
Notorium, quod poſſit cœlari, notorium non eſt. 71. 261.
Notorium quandoque probari poteſt. 71. 261.
Simplex allegatio ſufficit. *ibid.*
Quando nam allegatio non ſufficiat? 71. 262.
Poteſt in notorio ſe Judex informare. 71. 263.
In notorio ſententia requiritur. 72. 264.
Notorium crimen purgatione non indiget. 93. 78.

O

OBlatio temporalis ſub ſpe obtinendi ſpirituale, non eſt ſimonia. 108. 23.

Occiſio. Occiſor.

Occiſio cum moderamine inculpatæ tutelæ, non inducit irregularitatem. 325. 32.
Occiſio invadentis ſuam vitam, non item honori, aut bonis temporalibus inſidiantis, excuſari poteſt à culpa. 326. 34.
Occiſor, etiam cum moderamine inculpatæ tutelæ, aliqua pœna mulctatur. 327. 39.

Officium S. Inquiſit.

Officiales armatos habere poteſt tribunal Sanctæ Inquiſitionis. 147. 97.
Officii S. Inquiſitionis primordia, & progreſſus. 146. 91.
Officium accuſatoris licitum, & honeſtum eſt. 31. 99.
Opilius Ulpianus Legatus. 41. 145.

Oraculum.

Oraculi reſponſum de Tutoribus. 48. 171.

Oratio.

Orationis obtinendæ ſpe conferre temporalia non eſt ſimoniacum. 105. 27.

Ordinatio. Ordo.

Ordinationes per ſimoniam, aut per simoniacos factæ non ſunt invalidæ, 121. 81.
Ordines pro gratia humana conferre, eſt ſimonia mentalis. 111. 34.

Ordo.

Ordo accuſationis apud Veteres. 23. 62.
Ordo qualis nunc in Judiciis obſervetur. 25. 74.
Ordo nullus in repreſaliis obſervatur. 72. 265.

Origo.

Origo prœventionis. 85. 26.
Origo Promotoris fiſcalis. 57. 197.

P

Patria Poteſtas.

IN ſpiritualibus hæc non conſideratur. 337. 40.
Epiſcopalis dignitas liberat à patria poteſtate. 337. 40.
Presbyteratus an liberet à patria poteſtate? 337. 37.

Paſcha, Paſchales feria.

Liberatur reus à carcere paſchalibus feriis. 42. 152.
Florentiæ practicatur, ut conſtat ex Deciſione Florentina coram Dom. Aud. Bizzarrino. 42. 153.
Hæc tali feſto abolitio eſt ſuſpenſiva. 42. 155.
Præſtatur cautio redeundi in carcerē. 42. 155.

Pertinax pertinacia.

Vide verbo *Hæretici quoad pertinaciam.*

Pœna.

Revocant à vitiis. 1.
Pœnæ ſpecialiter recenſentur, quas valet Eccleſia adhibere. 16. 38. *& ſeq.*
Olim pœnæ imponebantur pro foro interno, in peccatis. 32. 102.
Has Canones pœnitentiales complectuntur. 32. 102.

Pyromantia.

De Pyromantia. Vide verbo *Sortilegium quoad Pyromantiam.*

Præſumptiones in Criminalibus.

Præſumptionum in Criminalibus habetur ratio. 66. 233.

Prævaricatio prævaricator.

De Prevaricatore textus Juris Canon. 40. 134.
Quis nam prævaricator dicatur. 39. 130.
Hic verum crimen abſcondit. *ibid.*
Cauſæ proditor eſt. 39. 131.
Exempla prævaricationis traduntur. 39. 132.
Advocatus, & Procurator prævaricantur, cum ſecreta cauſæ pandunt adverſario. 39. 133.
Hoc crimine Demoſthenes notatus. 39. 133.
Prævaricator ſubit pœnam accuſati, qui eſt abſolutus. 39. 134.
Aliæ pœnæ. 39. 134.

De Promotore Fiſcali.

Promotor Fiſcalis quis ſit. 28. 88.
Lis in criminalibus quando conteſtetur cum Promotore Fiſcali? 28. 88.
Promotor Fiſcalis accuſat defunctum, qui deliquerit. 31. 98.
Omnis Epiſcopalis Curia Promotorem Fiſcalem habere debet. 67. 193.

Reprehenduntur Canoniſtæ, qui taceant de Promotore Fiſcali. *ibid.*
Formula conſtituendi Promotorem Fiſcalem. 57. 193.
Promotor Fiſcalis gaudet privilegio fori. *ibid.*
De hoc eſt declaratio Eminentiſs. Cardinalium. *ibid.*
Origo Promotoris Fiſcalis. 57. 194.
Denunciator aſſiſtere poteſt Promotori Fiſcali, & probationes ſuppeditare. 37. 194.

Præventio Judicialis.

Præventioni locus eſt in delictis mixti fori. 85. 23.
Quid ſit præventio. 85. 24.
Exemplo de duobus plauſtris contra procedentibus in via, quod prævenit, progredietur. 85. 26.
Ratio præventionis 85. 28.
Caracter delicti mixti fori, quis nam ſit? 85. 29.
Ratio juriſdictionem præveniendi, eſt examinare teſtes. 86. 32.
Per citationem habetur præventio. 86. 32.

Proteſtatio Clerici accuſantis.

Clerici poſſunt accuſare laicum. 46. 164.
Ex hiſtoria id elucet. *ibid.*
Celebris conſtitutio Bonifacii VIII. in cap. 2. de homic in 6. 46. 165.
Vox *Querelam* in dicto Textu quid ſignificet, elegantet traditur. 46. 165.
Querela hæc debet eſſe de cauſa propria Clerici, tunc rectè accuſat. 46. 165.
De cauſa propria vel in bonis, vel in perſona. 46. 165.
An ſit irregularis Clericus ſic accuſans? 47. 166.
Defenditur, non incurri irregularitatem. 47. 166.
Modo Clericus proteſtetur 47. 166.
Etiamſi extranea perſona ſit accuſatus. *ibid.*
Ratio, cur ſufficiat proteſtatio? *ibid.*
Quæ nam ſit formula proteſtationis? *ibid.*
Sufficit hæc proteſtatio ante ſententiam. 47. 170.
Sufficit hæc proteſtatio ſine ſcriptis, viva voce. 47. 170.
Etiam ſi careat proteſtatio recta intentione, excuſat ab irregularitate. 48. 170.
Etiam ſi Clericus ſonet Campanam, unde facinoroſus ducatur in carcerem, adhuc ceſſat irregularitas. 48. 170.

De Purgatione Vulgari.

Purgatio vulgaris in uſu amplius non eſt. 87. 39.
Numquam in uſu eſſe debuit, ob tentationem, quæ temere Deo fit. 87. 40.
Vide verbo *Tentare.*
Purgatio vulgaris, per aquam frigidã. 87. 43.
Purgatio vulgaris, per aquam ferventem. 88. 44.
Purgatio vulgaris, per ignem. 88. 45.
De Hieronymo Savonarola. 88. 45.
Purgatio vulgaris, per duellum, & latiſſimè de duello agitur. 88. 46.
Vide verbo *Duellum.*

De purgatione Canonica quando ſit adhibenda.

Canonica purgatio, excepta cauſa hæreſis in uſu non eſt. 93. 71.
Imo eſt raro in hæreſi, vel numquam adhibetur. 93. 71.
Ejus loco indicitur abiuratio. 93. 72.
Putant nonnulli adhuc obſervandam purgationem canonicam aliis in caſibus. 93. 73.
In criminibus occultis, & etiam in civili delicto purgationi huic locus eſt. 93. 75.
Jure quoque Civili veſtigia ſunt canonicæ purgationis. 93. 76.
Pulcherrima Doctrina Cujacii. 93. 77.
Diffamato de crimine, indicitur canonica purgatio. 93. 78.
Notorium crimen purgatione non indiget. 93. 78.

Canonica purgationis exempla.

Plures Canones expenduntur de Clericis, qui hanc adhibent purgationem. 94. 81.
Item plures alii Canones tractantes de Canonica purgatione laicorum. 94. 84.

Qui poſſit Canonicam indicere purgationem (

Poteſt tam Ordinarius Judex, quam delegatus. 95. 85.
Index debet eſſe competens. 95. 85.
Is cognoſcere debet, an ſit locus purgationi. 95. 85.

De forma purgationis canonicæ.

Debet ad eam adeſſe criminis veriſimilitudo. 95. 86.
Vocandus reus, & examinandum de fama. 95. 86.
Compurgatores adhibendi. 95. 87.
Numerus Epiſcopo jam arbitrarius eſt. 95. 88.
Qui premitur gravibus indiciis, ipſe poteſt purgationem offerre. 95. 89.
Frequentius à Judice indicitur. *ibid.*
In caſu hæreſis conveniunt in unum, Inquiſitor, & Epiſcopus, aſſeſſores, & conſultores, & excuſſis probationibus, reum condemnant,

iunant, ut ſe purget. 95. 89.
Alia, quæ ad formam ſpectant. 96. 89.
Compurgatores examinandi. 96. 90.
Purgatio hæc indicebatur, per Judicium Crucis. 96. 92.
Refellitur Gonzales. 96. 92.
Peregrina Judicia recentiori Jure prohibita. 96. 92.
Purgationis Canonicæ effectus.
Purgatus liberatur per ſententiam abſolutoriam. 97. 93.
Et quidem declarando innocentem. 97. 94.
Amplius accuſari non poteſt. *ibid.*
Deficiens in purgatione punitur ut reus. 97. 96.
Et quidem pœna ordinaria. 97. 97.
Deficiens in uno vel pluribus, pro convicto habetur. 97. 98.
Non cumulari pœnas in deficientes, defenditur. 97. 100.
Limitatur hoc. 99. 103.
Qui tormenta vicit, ad purgationem non tenetur. 99. 103.
De Pyromantia.
Vide *Sortilegium quoad Pyromantiam.* 207. 8.

Q

Quæſtor.
QUæſtor quis olim eſſet. 23. 62.
Quæſitoris partes erant citare accuſatorem, & reum, & oratoribus dicendi poteſtatem facere. 24. 62.
Accuſaturus rei nomen ad Quæſitorem primum deferebat. 24. 64.

R

De Raptu quoad pœnas.
RAptor Jure Canonum non eſt, qui invitis parentibus filiam eorum ducit. 303. 42.
Secus Jure Legum ſatis eſt, invitos eſſe conſanguineos. 303. 42.
Vide optimam rationem, & ſingularem. *ibid.*
Invalidum eſt inter raptorem, & raptum matrimonium. 303. 44.
Raptus privat immunitate Eccleſiæ. 303. 44.
Raptor tenetur raptam dotare, ſivè eam ducat, ſivè non. 303. 45.
Raptor ipſo facto remanet excommunicatus. 303. 46.
Non eſt tamen abſolutio Papæ reſervata. 303. 46.
Raptor infamis eſt poſt ſententiam Judicis. 303. 47.
Olim pœnitentiæ publicæ addicebatur. 303. 48.
Nunc Clericus raptor non deponitur, ſed mulctatur pœna pecuniaria. 303. 49.
Aliæ pœnæ legum non corriguntur. 303. 50.
An pœnæ temporales imponi poſſint per Eccleſiaſticos Judices? 303. 51.
Si raptus ſequutus ſit ex alia cauſa, præter matrimonii, tunc pœnæ Concilii Tridentini locum non habent. 303. 51.
Judex Eccleſiaſticus ſi prævenerit, alias pœnas Legum rectè imponit. 303. 52.
Pœnam tamen ſanguinis remittet ad Curiam laicalem. 303. 53.
De Repreſaliis.
Repreſaliæ quid ſint. 73. 276.
In Repreſaliis nullus ordo judicialis ſervatur. 72. 265.
Repreſaliæ Jus eſt, cum quis Regno ſubiectus, in alieno territorio iniuriam infert. 72. 267.
Exempla hiſtorica proferuntur. 72. 268.
Exempla alia hiſtorica. 76. 276.
Pignerationes quoque dicuntur. 72. 269.
Quatenus homo prehenditur, *androlepſia* nomen ſortiuntur. 72. 270.
Clarigatio, repreſalia quoque dicitur. *ibid.*
Prælectio elegantiſſima de repreſaliis Excellentiſs. Viri D. Joſephi Averani. 73. 276.
Prælectio hæc habita fuit coram Sereniſſimo Principe Electorali Saxoniæ. *ibid.*
Juſtitia repreſaliarum.
Jure Divino Repreſaliæ non improbantur. 73. 271.
Nec Jure Naturæ. *ibid.*
Nec Jure Civili. *ibid.*
Nec Jure Canonico. *ibid.*
Ratio Juſtitiæ repreſaliarum. 76. 276.
In Concilio generali Lugdunenſi repreſaliæ prohibitæ videntur. 73. 272.
Concilio reſpondet Cujacius. *ibid.*
Difficultati alteri reſpondet inſignis Legum Interpres Averanius. 76. 276.
Quomodo indicenda, & à quibus repreſaliæ?
A juſtitia belli ad jus repreſaliarum arguitur. 73. 273.
Requiritur manus Regia. 74. 273.
Auctoritas nempe Principis. *ibid.*
Cauſa juſta requiritur. *ibid.*
Et quod requiſita Reſpubl. non annuerit petenti ſatisfactionem. *ibid.*
Ratione delicti, repreſaliæ efficiuntur de Juriſdictione eas indicentis. 74. 273.

Ad-

Adverſus Clericos repreſaliæ extendi non poſſunt. 74. 274.
Ad hoc adducitur textus à nemine obſervatus. 74. 274.

Reus criminis Reatus.

Reus criminis quando nam eſſe diceretur in reatu? 24. 68.
Reatus quid ſit in jure? 24. 68.
Reatus ſtatus eſt miſericordiæ. 24. 68.
Reus in reatu ſordida veſte, & ſqualore obſitus apparebat. 24. 69.
In quo, repellitur Accurſius. 24. 68.
Poſt reatum, ſpatium accuſatori dabatur ad probandum. 24. 73.

S

Sacrilegium quoad locum ſacrum.

Locus ſacer quis ſit? 214. 32.
Auctoritas Epiſcopi ad ſacrum locum faciendum neceſſaria. 215. 32.
Quot modis eveniat violari ſacrum locum? 215. 33.
Eccleſiam incendere ſacrilegium eſt. 215. 33.
Effractores ſacræ ædis ſacrilegi ſunt. 215. 33.
Excommunicationi quando nam ſit locus? 215. 33.
E loco ſacro rem ſubripere, ſacrilegium eſt. 215. 34.
Difficilis textus exponitur in l. *aut ſatta* 16. §. *locus ff. de pœn.* 215. 43.
Differentia inter Canones, & Leges reprobatur. 215. 35.
Antinomia complacatur. 216. 35.

De Sacrilegio quoad rem ſacram.

In Baptiſmo, quomodo ſacrilegium admittatur? 216. 36.
In Sanctiſſima quoque Euchariſtia. *ibid.*
Item in Sacramento Ordinis. *ibid.*
Nec non ſacrilegium patratur, quoad Sacramentum Pœnitentiæ. *ibid.*
Pariterque in cæteris Sacramentis. *ibid.*
Denique in Reliquiis Sanctorum, & ſimilibus. 217. 38.

De Sacrilegio quoad pœnas.

Pœnitentiam adminiſtrans ſine debita juriſdictione, eſt excommunicatus. 217. 39.
Sacerdos iterans formæ verba ad Euchariſtiam, ſuſpenſus eſt. 216. 37.
Frangens ſigillum confeſſionis deponendus, & ad triremes damnandus. 217. 39.

Salvus Conductus.

Hæreticis Eccleſia concedit Salvum Conductum. 229. &
De Salvo Conducto tradito Joanni Huſſ. 229. 9.
Defenditur, non fuiſſe violatam fidem Joanni Huſs. 229. 9. *& ſeq.*

Salvianum Interdictum.

Saltem ex clauſulis ſalutaribus intentatum exiſtimatur. 274. 256.
Cumulatum cenſetur cum hypothecaria. *ibid.*

Schiſma quid ſit.

Schiſma quid ſit, ex hiſtoria primum enucleatur. 161. 158.
Celebre Donatiſtarum Schiſma. 161. 158.
De Schiſmate Novatiano. 161. 158.
De Schiſmate Photii. *ibid.*
Deducitur definitio Schiſmatis, ex præductis hiſtoriis. 162. 159.
Et illuſtratur ex his definitio Schiſmatis tradita à Lancellotto. *ibid.*
Apoſtolici, ſub Sixto II. Schiſmatici fuerunt. *ibid.*
Item Henricus IV. ſub Gregorio VII. *ibid.*
An ſit Schiſmaticus, qui ab Epiſcopo ſuo diſceſſerit? 163. 160.
Hi non ſunt Schiſmatici, & ratio. *ibid.*

Schiſma quomodo in hæreſim degeneret?

Schiſmatici ob pertinaciam fatentur Eccleſiæ Capiti non eſſe obediendum. 163. 161.
Græci antiqui Schiſmatici, ſunt hæretici. *ibid.*

Schiſma quoad pœnas.

Schiſmaticus ipſo facto eſt excommunicatus in Bulla Cœnæ. 163. 162.
Hæc olim cenſura non erat latæ ſententiæ. *ibid.*
Refellitur Farinaccius. *ibid.*
Fautores, ſeu receptatores non comprehenduntur in Bulla Cœnæ. *ibid.*
Ligantur tamen tali cenſura ex Pauli IV. Conſtit. *ibid.*
Idem ſit inhabilis. *ibid.*
Rediens ad unitatem Eccleſiæ, indiget diſpenſatione. *ibid.*
Hiſtoria adducitur. *ibid.*
Confiſcantur bona. 164. 162.
Privatur juriſdictione Eccleſiaſtica. *ibid.*
Schiſmaticorum ordinationes an validæ ſint? *ibid.*

Schiſma quoad ejus abiurationem.

Forma abiurationis traditur. 164. 162.

Sepulchra, Sepultura.

Sepulchrum ab hoſtibus captum violari poteſt. 187. 55.
Modo juſto bello captum fuerit. 188. 56.
Hoſtes etiam ſepultura privandi non ſunt. 187. 54.
Lege id cautum apud Heleos. 187. 54.

Annibal P. Gracchum, & Marcellum sepeliit. 148. 54.
Sic Cæsar cineres capitis Gn. Pompeii. 187. 54.

Silentii perpetui impositio.

Silentii perpetui impositio, gradus est mixti imperii. 23. 57.

Simonia delictum, & primum de Simone ipso.

Simonis magi gesta. 103. 1.
Ante Simonem erat tale scelus. 103. 2.
Cur tamen à Simone nuncupationem hoc delictum acceperit? 103. 2.
Simon ficte accesserat ad Fidem. 104. 3.
Exponitur Text. in can. Nam si dist. 27. 104. 4.
Petro Simonis nequitia divinitus revelata. *ib.*
Simon Neronis animum sibi conciliaverat. 104. 5.
Carmina Poetarum canones non respuunt. 104. 5.

Quid Simonia sit? Cur hæresis dicatur?

Simonia, studiosa voluntas est, emendi vendendique spiritualia, aut his annexa. 104. 6.
Cur *voluntas*, & non actus dicitur? Elegans ratio traditur. 105. 7.
Lotherius refutatur. 105. n. 8.
Canones Simoniam hæresim vocant. 106. 14.
Et est, quam Lex Divina prohibet. 107. 18.
Simonia hæretica, cum Simoniacus credit, gratiam S. Spiritus venalem esse. 107. 15.
Et etiam talis dicitur ob criminis fœditatem. 107. 15.
Adducitur Textus in can. *Eos* 1. q. 2. *ibid.*
Judicium criminale contra Simoniam hæreticam instituitur. *ibid.*
Simoniacus hæreticus immunitate non gaudet. 107. 15.
Simoniaci hæretici ab omnibus accusari possunt. 107. 17.
Simonia furtum est. 111. 36.

Simonia quoad materiam.

Materia, res est quælibet spiritualis, aut naturâ, aut causa, aut effectu. 105. 10.
Natura, sunt omnes gratiæ supernaturales. 105. 10.
Causa, sunt, quæ gratiam causant. *ibid.*
Effectui, sunt res spirituales, quæ à dono, officio, potestate, jurisdictione spirituali, tamquâ proxima causa procedunt. 105. 10.
Spiritualibus annexa, quæ ab his pendent, aut ad hæc ordinantur. 105. 11.
Quædam sunt annexa spiritualibus antecedenter; quædam consequenter. 106. 11.
Ante consecrationem vasa pijs usibus destinata vendi possunt. 106. 11.
Annexum dicitur Jus Patronatus. 106. 11.
In connexis simonia committitur. 106. 13.

Simonia mentalis.

Quid Simonia mentalis sit? 119. 71. *& seq.*
Est etiam desiderium sufficiens ad hanc simoniam. 120. 74.
Simoniacus mentalis in foro solum animę punitur. 120. 75.
Textus in can fin. *De Simonia* an corrigatur à S. Pio V. 120. 76.
Dare operam horis canonicis, cum intentione principaliter lucrandi temporalia, simonia est. 120. 76.

Simonia realis.

Simonia realis est actus exequutionis. 119. 70.
Hęc in dando, recipiendoque consistit. 119. 70.
Ad Simoniam realem sufficit, *Munus à manu, munus à lingua, munus ab obsequio.* 119. 70.

Simonia confidentia.

Exponitur à S. Pio V. 118. 57.
Cum Beneficium obtinetur pro alio, ut sibi reddatur. 118. 59.
Seu sic describi potest. Est resignatio, aut provisio beneficii, retento sibi, aut alteri jure *regressus, ingressus, vel accessus.* 118. 59.
Ratio traditur à Concilio Tridentino. *ibid.*
Quid sit fiduciaria mancipatio? 118. 65.
Hæc quoque dicitur *custodia* modus. 119. 66.
Ante Pium IV. & *Pium V.* inoleverat consuetudo hanc labem tolerandi. 119. 68.
Ad confidentiam plures inducunt causæ. 119. 69.

Simonia conventionalis.

Alia est Simonia conventionalis pura, alia non pura. 113. 42. & 117. 52.
Pactum de re temporali tradenda pro spirituali, est simonia conventionalis. 117. 49.
Limita nisi deductum fuerit in pactum, quod de jure debebatur. 117. 51.
Ex hac limitatione duo canones explicantur. 117. 51.
Et intelligitur ex eadem, cur pacisci liceat in constitutione Juris Patronatus? 117. 52.
Defenditur, tacitum pactum inducere Simoniam. *ibid.*
Quæ nam sint pacta tacita? *ibid.*
Pura simonia conventionalis pœnis non subjacet. 117. 53.
Mixta habet factum adjunctum ex una parte, & ideo partim realis est. 118. 58.

Mixta

Altera Simoniæ divisio in prohibitum à Jure Ecclesiastico, & prohibitum Jure Divino.

Alia Legibus Ecclesiasticis; Alia prohibita Jure Divino. 110. 33.

Legibus Ecclesiasticis prohibita, viget in casibus tantùm à Jure expressis, non ex interpretatione. 111. 35.

Declinatur simonia Juris Ecclesiastici, cum in pacto nil temporale consideratur. 110. 33.

Ideoque permutari possunt spiritualia cum spiritualibus. 110. 33.

Aurea expositio Textus in *can. Salvator 1. q. 3. pag.* 110. 34.

Simonia Jure Ecclesiastico prohibita, imago est Simoniæ Juri Divino adversantis. 115. 45.

Hoc latè demonstratur. 115. 45.

Simoniæ Jure Ecclesiastico prohibita, dicitur præsumpta. 115. 46.

In Simonia Jure Ecclesiastico prohibita, de pactis constare debet. 115. 47.

Simplex tractatus non est simoniacus. 115. 46.

Alia est simoniæ conventionalis pura; alia mixta. 113. 42.

Ad submovenda pericula, Lex Ecclesiastica simoniam Jure Ecclesiastico prohibitam induxit. 116. 47.

Materiæ parvitas an excuset.

Levitas materiæ nō excusat à simonia. 111. 36.

Simonia furtum est, & ideo in minimo committitur. 111. 36.

Ratione id demonstratur. *ibid.*

Mitiùs punitur in minimo simoniacus. 112. 37.

Si munus exile sit absque pacto, præsumitur ad exclusionem simoniæ. 112. 37.

Ob hanc levitatem non proinde solum peccatum veniale committitur. 112. 39.

Judex an exiguum munus recipere valeat? 112. 38.

An Simonia completum hinc inde actum exigat?

Negativa opinio defenditur. 113. 41.

Alia est simonia conventionalis pura, alia non pura. 113. 42.

Solvuntur obiecta. 113. 42.

Quæ nam excusent à Simonia?

Propositio ab Innoc. XI. damnata. 107. 20.

Et altera pariter damnata. *ibid.*

Utraque in eo sensu damnata, quod Auctores Propositionum putabant excusatos à simonia, qui temporale dedissent pro spirituali, non ut pretium, sed ut motivum. 108. 21.

Oblatio rei sine pacto, simonia non est. 108. 22.

Dummodo quis principaliter non intendat rei spiritualis consequutionem. 108. 23.

Dum non traditur aliquid in vim tacitæ, vel expressæ emptionis, simonia non est. *ibid.*

Gratis, & sine venalitate spiritualia obtinenda sunt. 108. 23., *& seq.*

Pretium pro redimenda vexatione, an excuset à simonia? 108. 25.

Vide distinctionem. *ibid.*

Temporalia recipere licet per modum stipendii. 109. 26.

Inde justificatur lucrum distributionum. *ibid.*

Et quod pro exequiis recipitur, daturque. *ibid.*

Item, & pensionum constitutio. 109. 27.

Damnata propositio Wiclefi, quod simoniacus sit, obligans pecunia alium orare. 109. 27.

Jus Patronatus vendita Villa cum ea transit. Et vide distinctionem. 109. 27.

Census constitutio non inducit simoniam. 109. 29.

Refellitur Gonzales. *ibid.*

Non inducitur simonia si in pactum deducatur dispositum à Jure. 110. 30.

Exemplo hoc illustratur. *ibid.*

Pacta, quæ excludunt simoniam. 110. 32.

Amicabilis compositio excusat à simonia. *ibid.*

Quomodo olim acciperentur pecuniæ in Baptismo, & Ordinatione? 111. 34.

Sine pacto munus datum accipi potest. 113. 37.

Simoniæ quænā pœnæ.

Nulla pœna incurritur ipso Jure à simoniacis, nisi in simonia commissa, circa Beneficia, ingressum Religionis, & Sacros Ordines. 110. 78.

Nec ad pœnas incurrendas opus est sententia declaratoria. 110. 79.

Aurea distinctio *Morla* quoad sententiæ declaratoriæ necessitatem. 111. 80.

Quæ pœna in ordinatos simoniacè?

Ordinum susceptio simoniaca illicita est, at non invalida. 121. 82.

Ratio Gonzales. 121. 82.

Limita, si non observetur forma Ecclesiæ. 121. 83.

Irritum quandoque significat aliquid, quoad exercitium 121. 83.

Quæ pœna in obtinentes Beneficium simoniacè?

Simoniacè provisus tenetur dimittere Beneficium. 121. 84.

Triennium tamen cum bona fide excusat. 121. 84.

Item quod ab alio ſit datum munus. 122. 86.
Item ſi res temporalis donata fuerit. 122. 87.
Ob mentalem ſimoniam fructus non ſunt reſtituendi 122. 89.
De Revalidatione. 122. 90.
Ignorantia facti excuſat. 122. 94.
Fructus quomodo, & quibus ſint reſtituendi? 122. 96.

Simulatio in Contractibus.

Simulatio aliquando repræſentat verum contractum, qui tamen fictus eſt. 245. 24.
Ut ſi fingatur venditio, quæ tamen mutuum eſt. *ibid.*
Dicuntur tales ſimulati contractus, etiam ſymbolici. *ibid.*
Simulatio conjicitur ex conditione Perſonæ, quæ uſurariis contractibus aſſueverit. 245. 25.
Item cum pacta inſunt favorabilia ſolum creditori. 245. 26.
Item cum debitor anteà quæſivit mutuum, daturus prædium in pignus. 245. 27.
Item cum res eſt ex parte vendita, & ex parte donata. 245. 28.
Item cum clauſulæ multiplices, & inſolitæ quoque apponuntur. 245. 29.
Item cum dilatio prolixa nimis conceditur, ut conveniantur hæredes. 245. 30.
Item ex veriſimilitudine ſimulatio oritur. 245. 31.
Item cum pactum de redimendo junctum eſt venditioni meliorum bonorum. 246. 32.
Pariter læſio in fructibus, ſimulationem arguit. 246. 33.
Nec non cum in contractu ſimulationi renunciatur. *ibid.*
Voluntas dantis in contractu ſimulato libera non præſumitur. 246. 34.
Simulationis exceptio opponi non poteſt per reum conventum. *ibid.*
Simulatio ad fœnus extorquendum, eſt incidens. 246. 35.

Simulatio contractus quoad Judicem competentem.

Si de ſubſtantia contractus ſimulati agatur, Judex ſolus Eccleſiaſticus eſt competens. 246. 35.
Quid Florentiæ ſit uſitatum? 247. 36.
Nova expoſitio Text. in *cap. Poſt miſerabilem de Uſur.* 247. 37.
Innocentii X. diſpoſitio nova, cognitu perneceſſaria. 248. 38.
Sæcularis Judex de contractu uſurario cognoſcit ſolum quoad factum. *ibid.*

De Sigillo.

Sigillum argumentum eſt Imperii, & Juriſdictionis. 309. 11.
Fidem publicam facit. *ibid.*
Capitula, Abbates, Collegia ſigillum habere poſſunt. 309. 12.
De ſigillo eruditiones variæ. 309. 12.
De ſigillo in Bullis, & Brevibus Pontificum. 309. 13., *& ſeq.*
Multa cognitu neceſſaria. *ibid.*
Et de annulo Piſcatorio. 309. 15.
Jure Civili ſigilli vis. 309. 16.
Sigillum inſtrumentis magnum robur tribuit. 310. 17.
Equivalet manui Tabellionis. *ibid.*
Sunt rei læſæ Majeſtatis fraudantes ſigillum. 310. 19.
Modus occurrendi periculo falſitatis. 310. 19.
Clericus ob falſatum ſigillum degradatur, & ſtigmate inuritur. 314. 34.
Caracter exponitur, quo falſarii inuruntur. 314. 34.

Sycophanta quis ſit.

Vox Sycophanta erudite exponitur. 36. 814.

Sodomia crimen, quoad pœnam.

In Laicos pœna eſt excommunicatio. 304. 54.
Hæc tamen ferendæ ſententiæ eſt, *ibid.*
Decernitur etiam infamia. *ibid.*
Uxor poterit ex hoc petere divortium. *ibid.*
In Clericos decernitur privatio beneficii. *ibid.*
Exilium perpetuum. 304. 54.
Detruſio in Monaſterium ad pœnitentiam. *ibid.*
Privatio Privilegii clericalis. 304. 55.
Degradatio, & traditio Curiæ ſeculari. *ibid.*
Sententia tamen declaratoria requiritur. 304. 55.

Sortilegium quid ſit?

Eſt divinatio omnis, quæ Dæmonis ſit miniſterio. 205. 1.
Sortilegus, aut expreſſum, aut tacitum init pactum cum Dæmone. 206. 3., *& ſeq.*

Sortilegium per Geomantiam.

Quomodo crimen Geomantiæ committatur? curioſè exponitur. 206. 5.
Canon adducitur, quoad hoc delictum. *ibid.*

Sortilegium per Æromantiam.

Hoc habetur ex aere incantato, per ſpectra. 206. 6.
Variæ ſuperſtitiones quoad Æromantiam. 206. 6.
Exponitur Textus *in L. 4. Cod. de maleficiis.* 206. 7.

Sor-

Sortilegium quoad Pyromantiam.
Fit hoc per ignis elementum. 207. n. 8.
Putabant veteres hoc infaustum signum. 207. 8.
Hoc sortilegium irridet Cicero. 207. 8.
Item cum cereæ pilæ igne incenditur. *ibid.*
Ex aliis quoque ignibus divinatio sumebatur. *ibid.*
Et Pyromantia erat vaticinari, hostiis animalium in ignem impositis. 207. *ibid.*
Sortilegium quoad Hydromantiam.
Hydromantia est, per aquæ inspectionem umbras Dæmonum evocare. 207. 9.
In hunc finem apud Veteres, stagna, fontes, paludes sacræ fuere. 207. 9.
Alia exempla ex historiis deducuntur. 207. 9.
Sortilegium quoad Necromantiam.
Est hoc sortilegium, cum per mortuos suscitatos divinatur. 208. 10.
Invocantur Dæmones ipsa per hoc sortilegium. *ibid.*
Exponitur Textus in L. *Multi Cod. de maleficiis. ibid.*
Dii manes quid essent penes Antiquos. *ibid.*
Invocatis manibus Dæmon apparebat, mortuorum animas ementiens. 208. 10.
De Pythonissæ incantamentis. 208. *ibid.*
Sortilegium quoad Astrologiam.
Vide verbo *Astrologia*.
Sortilegium quoad Ariolos.
Arioli, qui extis immolant, ut ab his audiant responsa. 210. 14.
Exponitur Textus in *l. Nemo Cod. de Maleficis.* 210. 14.
Sortilegium quoad incantatores.
Veteres incantamentis Sydera Cœlumve devocari putabant. 210. 15.
Hæc defixiones dicebantur. 210. 15.
Varii Canones exponuntur. *ibid.*
De Sortilegio in specie dicto per sortes.
Hoc Sortilegium à Dea Fortuna ortum habuit. 210. 17.
Nam loco Oraculi sortes mittebãtur. 210. 17.
Hæ sortes vocabantur Prænestinæ. 211. 18.
Dictæ etiam Delphicæ. 211. 19.
De sortibus divinatoriis. 211. 20.
De sortibus consultoriis. 211. 21.
Tales sunt, cum prædictio sumitur ex scripturæ inspectione. 211. 21.
Expositio Textus in can. 4. *Concil. Altissiod.* 211. 21.
Item per literas globulis impressas sic divinabatur. 211. 21.
Defenditur, consultorias sortes improbari. 211. 22.
Mathiæ electio per sortes, legitima fuit; & cur? 212. 23.
Sortes divisoriæ.
Sortes divisoriæ permittuntur. 212. 24.
In tribus judiciis. 212. 25.
In hæredibus. *ibid.*
In servis. *ibid.*
In Præfecturis, & aliis, *ibid.*
Ab hoc sortis judicio appellari non potest. 212. 26.
De errore tamen doceri potest. *ibid.*
Spoliatis.
Spoliatus habet remedium Canonis redintegranda. 3. q. 1. 333. 3.
Remedium hoc differt ab interdictis possessoriis. *ibid.*
De Stupro quoad pœnas.
Canones non excludunt publicam vindictam Stupri. 301. 28.
Stuprans Virginem, eam vel dotare, vel ducere debet. 301. 29.
Est in arbitrio stuprantis alterutrum eligere. *ibid.*
Puellæ competit quinquennium ad accusandum. *ibid.*
In cap. 1. de adult. dictio, &, resolvitur in alternativam. *ibid.*
Si stuprata moritur, dos tamen à stupratore debetur. 301. 31.
Pater stuprantis ad eam tenetur. *ibid.*
Textus in *Auth. ex complexu Cod. de incest. nupt.* jam exolevit. 301. 31.
Clericus stuprator puellam dotabit. 301. 32.
Quid si stupro fuerit adjectum pactum de fide matrimonii futuri? 301. 33.
Tunc satis erit, stupratorem eam ducere, nec dotabit, ex declaratione Sacræ Congregationis. 301. 33.
Quid si stupretur quis monialem? 301. 34.
Hic est excommunicatus, & damnatur ad triremes. 301. 34., *& seq.*
Capite truncatur ejusmodi stuprator. 302. 35.
Pœna Sacerdotis stuprantis filiam spiritualem. 302. 39.
Suspensio ut Censura Ecclesiastica.
Adducuntur casus in Jure expressi suspensionum, tam adversus Clericos, quàm adversus Episcopos. 371. 82.

T

Talionis pœna.

TAlionis pœna in accuſationibus hodie exulat à foro. 25. 77.
Etiam tempore Bartoli, pœna hæc in uſu non erat. 25. 78.

Tentare Deum quid ſit?

Tentare Deum peccatum eſt contra Religionem. 87. 41.
Ratio traditur. *ibid. & num. ſeq.*
Qui tentat Deum fovet infidelitatem. 87. 42.
Purgatio vulgaris tentationem continet. *ibid.*

Tergiverſator quis ſit?

Qui non proſequitur accuſationem, tergiverſator eſt. 40. 135.
Differt tergiverſator à moratore, & cunctatore. *ibid.*
Pœna eſt infamia, & mulcta quartæ partis bonorum. 40. 135.
Hodie tergiverſator non punitur. 40. 136.
Textus Juris Canonici de tergiverſatore. *ibid.*

Teſtis, Teſtimonium.

Peccator à teſtimonio repellitur. 11. 22.
Peccatum tamen exigit ac hunc effectum, ut peccator publico fuerit judicio damnatus. 11. 22.
Sufficit tamen, Jure Canonico, ad eum effectum, ut crimen probetur. 11. 23.
Idque propter juramentum; nam exigunt Canones majorem integritatem in teſtibus, ob juramentum. 12. 23. *& ſeq.*
Novella de *Teſtibus* XC. corrigit vetus Jus Civile. 12. 24.
Ad repellendos teſtes ſufficit infamia facti. 12. 24.
Etiam ſi agatur de cauſa civili, ſed gravi. 12. 24
Adverſus Hæreticum teſtes etiam infames admittuntur. 12. 26.

Teſtis quoad falſitatem.

Falſi teſtes privantur Euchariſtiæ perceptione. 80. 13. 30.

Tormenta in Criminalibus.

Tortura dicitur quæſtio. 67. 241.
Quæſtio cum actu torturæ confunditur. 67. 243
Tormenta varia ſunt. 67. 344.
Reſellitur Pellegrinus. *ibid.*

Quando nam ad torturam deveniendum ſit?

Delictum excludens corporis afflictivam pœnam, excludit torturam. 67. 245.
Ratio elegans. 67. 245.
Delictum merens exilium, excludit torturam. 68. 245.

Clericus an torqueri poſſit?

Diſputatur, an Clericus ſubiici torturæ poſſit? 68. 248.
Affirmativa, & negativa ſententia probatur. 68. 24. *& ſeq.*
Conciliantur contrariæ opiniones diſtinctione. 69. 251.

Quibus in Perſonis abſtinetur à tortura.

Parcitur torturæ varias ob Perſonæ circumſtantias. 69. 252.

Torneamenta quid ſint?

De Torneamentis latè. 91. 62. *& ſeq.*

Tranſactio in Criminalibus.

Diſputatur, an tranſactio in criminibus admittatur? 43. 157.
Defenditur affirmativa ſententia. 43. 158.
Tranſactio hæc tamen crimen non perimit. 43. 159.
Nam privata pactio publicam non tollit vindictam. 43. 158.
Conſuetudo Italiæ fert, ut in omnibus delictis hæc admittatur tranſactio. 43. 159.
Concluſio ſuperior probatur. 43. 160.
Illuſtratur Text. in L. 18. Cod. de Tranſ. 43. 160.
In criminibus extra ſanguinis effuſionem tranſactio non admittitur. 44. 160.
Reiicitur Faber lib. 2. Conject. cap. 20. 44. 160.
Ubi ex crimine agitur ad privatam utilitatem, licet tranſigere. 46. 162.
Traditur doctrina Anacleti de Tranſactione in delictis ſecundum Canones. 46. 162.

Tribunal Judicis.

Eſt ſcopulus in quem delinquentes impingunt. 2.
Tribunal differt à juriſdictione in hoc, quod non omnes, qui juriſdictionem habent, Tribunal habent. 15. 33.
Qui nam pro Tribunali ſedeant? 15. 33.
Qui nam Magiſtratus præcisè habeant Tribunal? *ibid.*

Tribonianus Juriſconſultus.

Homo erat Religionis incertæ. 19. 45.

Turbativa.

De vi turbativa latè. 333. 2. *& ſeq.*
In turbativa ſine vi non agitur criminaliter. *ib.*

Tutela, Tutor adminiſtrans, vel non.

Controverſia hæc de Tutela agitata fuit acerrime Florentiæ, inter Illuſtriſs. & Clariſs. D. Senatorem Cerretani, & Martellini Patritios; vicit in cauſa D. Cerretani. 48. 171.
Quidam dicuntur Tutores notitiæ cauſa dati. 48. 173.

Quidam

Quidam notitiæ cauſa dati. *ibid.*
Quidam honorarii. *ibid.*
Quidam deputati ad tutelã adminiſtrandã. *ib.*
Exponuntur latè hæ ſpecies. 49. 174.
Regula eſt, quod ubi plures ſint relicti Tutores, ſi malè unus adminiſtraverit, cæteri in ſubſidium tenentur. 49. 175.
Nos defenſionem D. Cerretani ſuſcepimus, qui favorabilem tulit ſententiam. 49. 175.
Cum Teſtator plures Tutores dans, uni adminiſtrationem tribuit, injuncto illi onere, ut in negotiis adhiberet unum, alioſve ad conſilium, non competit actio indiſtinctè contra alios, ſed contra illum unũ. 49. 175.
Vox *interventus* conſilium ſonat in Tutelis. 50. 175.
Tutor ex honeſtate, aliorum adhibet conſiliũ. *ib.*
Conſilium in Tutelis ſine clauſulæ irritantes non obligat. *ibid.*
Tutores tantùm adhibendi ad conſilium, verè non ſunt Tutores. *ibid.*
Tales Tutores, ſunt fautores. *ibid.*
Videtur hæc tutela diviſa. *ibid.*
Ob oculos ponitur Deciſio Maceratenſis. 176.

V

Vacante Imperio.

VIcarius Imperii, dum vacat, eſt Pontifex. 333. 8.
Injuria infertur Sanctæ Sedi, ſi quis hoc nomen inconſulto Pontifice aſſumpſerit. *ibid.*

Venditio.

Fide habita de pretio, quænam ſit? 282. 186.
Quid ſit fides habita de pretio? 282. 187.
Sicut pretio ſoluto emptor rei fit dominus; ita fide habita de pretio 282. 187.
Vide alia verbo uſura *ex L. Curabit C. de act. empti.*
In venditione ſola rei traditio non transfert dominium, & ratio traditur. 282. 186.

Vis, Violentia.

Vis, & coactio abſoluta ac præciſa. 133. 28.
Vis abſoluta conſenſu caret. 133. 28.
Vis conditionalis quæ nam ſit? 133. 28.
In conditionali vi, voluntas non deeſt. 133. 28.
Nam principium agendi voluntarium eſt. *ibid.*
Vis turbativa quænam ſit? 333. 2.

Vitalitium.

Vide verbo *Uſura quoad Cenſum vitalitium.*

De Uſuris quoad prohibitionem.

Jure Divino uſuræ prohibentur. 238. 8.
Solvuntur difficultates. *ibid.*
Jure etiam naturali prohibentur. 238. *ibid.*
Pontifex in his diſpenſare non poteſt. 239. 6.
Jure quoque gentium prohibentur. 239. 7.
Variæ Nationum hiſtoriæ. *ibid.*
Jure pariter civili vetitæ uſuræ ſunt. 239. 8.
Jure Canonum ſeverè interdicuntur 239. 8.
Concilii Illiberini locus. *ibid.*
Uſuraria exceptio, niſi ſit patens, inſtrumenti exequutionem non impedit. 275. 157.
Creditor in poſſeſſione exigendi fructus, in ea continuat, niſi exceptio uſurarum clarafit. 275. 157.
Multo magis ſi agatur ad ſortis reemperationem. 275. 157.

Uſura quid ſint?

Traduntur variæ uſurarũ definitiones. 140. 10.
Titulus mutui inficit actum receptionis lucri. 240. 111.
Uſura definitur, lucrum ex mutuo. 240. 11.
Rationes traduntur. 240. 12.
Confutatur Leotardus, qui ad Uſuræ ſubſtantiam pertinere non putat titulum mutui. 241. 13.
Et idem Auctor alibi in ſuo Tractatu id ultro fatetur. 241. 13.
Non refragatur Textus in cap. 2. de Uſur. 242. 14.
Vera facti ſeries ejus Canonis. 242. 14.
Mutuum ſors dicitur. *ibid.*

Uſura quoad ſpeciem lucri.

Quicquid recipitur titulo mutui, quod etiam pecunia non ſit, uſura eſt. 242. 15.
Tale eſt munus à manu, munus à lingua, munus ab obſequio. 242. 16.
Munera hæc exemplis declarantur. *ibid.*
Imo ſolutionis tempus pecuniæ differre, uſura eſt. 243. 16.
Gratis aliquid dare vi pacti, uſura eſt. 243. 17.
Imo & dare in compenſationem probitatis creditoris, uſura eſt. 243. 17.
Recipere loco pecuniæ merces, uſura eſt. 243. 19.

Uſura an ullo titulo ſubmoveatur?

Lucrari ex mutuo ad alterius utilitatem abuſum non excuſat. 243. 20.

Quis uſurarius dicatur? Creditor ne; an debitor?

Debitor non eſt ille, qui dicitur uſurarius; ſed creditor. 244. 23.
Quomodo debitor excuſetur à culpa cooperandi peccato. 244. 23.

Uſura quoad pallium, & primum, emptionis, venditionis.

Uſura latere poteſt ſub pallio emptionis. 248. 40.

Facti

Facti ſpecies id explicat. *ibid.*
Modicitas pretii quid ſit in hoc contractu? 249. 41.
Eſt illa, quæ in prima venditione in pactum deducitur; pluresque refutantur Auctores ſe ſe involvenies. 249. 42.
Nil differunt reſtituere, ac revendere. Quod obſervandum ad vitandas æquivocationes. 249. 43.
Circumſtantia longi temporis, declarat emptionem uſurariam. 249. 44.
Item circumſtantia dationis in pignus. *ibid.*
Item modicitas pretii. *ibid.*
Affertur Synodalis Florentina ſub Læone X. 250. 44.
Alia circumſtantia expenditur pro declaratione Textus in *cap. ad noſtram de empt.* 250. 45.
Et alia rurſus. 250. 45. *in fine.*
Ultra hæc pallium ineſt in emptione, cum cariùs venditur ob dilatam pretii ſolutionem. 231. 46.
Adducitur Synodalis Florentina, nec non Concilium Mediolanenſe. 231. 46.
Pariter in emptione pallium ineſt, ubi ematur cenſus non ſervata Bulla *Cum onus* S. Pii V. 251. 47.

Uſura quoad pallium in locatione.

Uſura ſub locatione latere poteſt 251. 48.

Uſura quoad pallium ſocietatis, ſeu triplicis contractus.

Sub ſocietate latere uſura poteſt, cum ſocius eſſe vult expers periculi. 251. 50.
Ad hoc affertur Bulla Sixti V. hanc ſocietatem ut uſurariam improbans. 251. 50.
De triplici contractu. 252. 51.
Triplex contractus eſt, qui cum mercatore fit vel expreſſè, vel interpretativè, ſocietatis, aſſecurationis ſortis, & certi lucri. 252. 52.
Facti ſpecies hujus contractus. 252. 53.
Defenditur, triplicem contractum eſſe licitum. 252. 53. *& pag.* 275. 159.
Sixtus V. ita decidit. *ibid.*
Si hic contractus violet juſtitiam, pallium uſuræ eſt. 253. *ibid.*
Violatio juſtitiæ latè exponitur. 254. 56.
Ultra triplicem contractum; uſura latebit in ſocietate, incundo pactum, ut unus ſocius referat duas partes lucri, & unam damni. 254. 57.
Si finita ſocietate ſocius moram in reddenda pecunia adhibeat, uſurarius eſt; At hoc Canones improbant. 254. 57.

Uſura quoad pactum pignoris, ſeu Antichreſim.

Latere uſura poteſt etiã ſub pignore. 254. 58.
Mutuus uſus pignoris ex parte creditoris, & pecuniæ ex parte debitoris, Antichreſis eſt. 254. 59.
Regulæ Legum in materia uſurarum non attenduntur. 255. 59.
Creditor an pignus poſſideat? 255. 60.
Solvuntur difficultates. 255. 60.

Uſura quoad contractum a godere.

Definitio contractus *a godere*. 255. 61.
Solidè confutantur in hoc articulo Theologi. 255. 63.
Uſurarium hunc eſſe contractum probatur efficaciter. *ibid.*
Contraria refutantur. 256. 64.

Uſura quoad pactum commiſſoriæ Legis.

Definitur commiſſoria Lex. 256. 65.
Tale pactum commiſſoriæ Legis fœneratitium eſt. *ibid.*

Uſura quoad pallium depoſiti.

In depoſito latere uſura poteſt. 256. 66.
Depoſitum uſuram continet cum ex mora lucrari deponens debet. 257. 66.
Uſus depoſiti in uſuram recidit. 257. 66.
Lucrum ex uſu depoſiti permittit Carolus V. & Philippus II. 257. 66.

Uſura quoad commodatum.

Commodatum in rebus uſu conſumptibilibus, cum pacto aliquid pro eo ſolvendo, uſura eſt. 257. 67.
Uſuræ ex mora reddendi ſi veniant, fœnus ineſt ſub commodato. 257. *ibid.*

Uſura quoad fidejuſſionem.

Pro fidejuſſione certam pacifci quantitatem an uſura ſit? 257. 68.
Plures affirmant. *ibid.*
Rota Romana contrarium obſervat. 258. 69.
Conciliantur opiniones contrariæ ratione periculi, & varii caſus expenduntur. *ibid.*

Uſura quoad Cambium.

Latere uſura ſub Cambio poteſt. 258. 71. 72.
De Cambio ſicco ſecundum S. Pii V. Bullam. 259. 73.
Primus caſus Cambii ſicci, cum literæ ſcribuntur, ſed non mittuntur. 259. 74.
Literæ, & earum acceptatio, an ſint de Cambii ſubſtantia. 259. 74.
Literæ mittuntur ad plateas, vel ad nundinas. 259. 77.
Pecunia de marca quid ſit? 260. 180. *& ſeq.*

Pla-

Platealia cambia exercentur in locis, ubi non ſit forum mercatorum. 260. 81.
In his facilè uſura committi poteſt. *ibid.*
Sine literis verè miſſis lucrum eſt fœneratitium. *ibid.* 83.
Juſtificari tamen lucrum poterit, ſi debitor, cui onus mittendi ad nundinas erat injunctum, non miſerit. 260. 83.
Non ſufficit exhibere literas pro nundinis. 260. 84.
Secundus caſus Cambii ficci exponitur. 260. 85.
Eſt hic caſus, cum neque creditor, neque debitor habent in nundinis ad, quem ſcribant. 260. 86.
Dandæ ſunt literæ, ut verè ex his ſolutio fiat, non ut redeant proteſtatæ. 260. 89.
Tertius caſus eſt, cum literæ nullæ traduntur, ſed lucrum ibidem percipitur, ubi factum eſt cambium. 260. 90.
Quartus caſus cambi ficci, cum in nundinis non eſt, qui ſolutionem faciat. 261. 91.
Quintus caſus eſt, cum dantur pecuniæ in loco, ut ibidem cum lucro reddantur. 261. 94.
Vel cum literæ pro tranſmiſſis habendæ ſunt. 261. 96.
Sextus caſus cambii ficci eſt, cum pactum adeſt, ut cambio à nundinis redeunte, ſi non ſolvatur tempore debito creditori, lucrum aliud debeatur. 261. 99.
Septimus caſus eſt, cum cambia feriis intercalaribus conficiuntur. 262. 102.
Item prohibetur anatocismus. 262. 106.
Hoc tamen cum grano ſalis intelligendum eſt. 260. 107.
Nova Lex de Cambiis Regiæ Celſitudinis Coſmi III. 183. 110.
Cambia *in faſcio*, aut *in cifra* an ſint uſuraria? 263. 111.

Uſura quoad Cenſum Vitalitium.

Sub Vitalitio quoque ineſſe fœnus poteſt. 263. 112.
Quid ſit Vitalitium? 263. 113.
Vitalitium licitum eſſe probatur firmiſſimè. 263. 114.
Solvuntur difficultates. 264. 115.
Fundatur hic cenſus ſuper incertitudine vitæ. 264. 117.
Sub Piana Bulla de Cenſibus non comprehenditur. *ibid.*
Varii cenſus perſonales enumerantur. 265. 119.
Hic cenſus in Concilio Conſtantienſi approbatus. 266. 119.
Quibus in caſibus Vitalitium ſit uſurarium. 266. 120.
Quandoque ſola injuſtitia in hunc cenſum cadit. 166. 121.

Uſura quoad compenſationem periculi.

Hæc diſſertatio nova ubique continet. 267. 123.
Uſura quandoque in bonam partem accipitur, pro lucro honeſto. 266. 122.
De uſura compenſatoria periculi, quod Creditor in ſe ſuſcipit. 267. 123.
Accurata interpretatio Textus *in cap. Naviganti de uſur.*. *ibid.*
In eo Textu non eſt apponenda negativa, 267. 125.
Concluſio in Textu defenditur, quod uſurarius eſt Creditor, qui lucrum paciſcitur ultra ſortem ratione periculi. 267. 126.
Diſtinctio inter forum internum, & externum expenditur. 267. 127.
Omnium veriſſima interpretatio traditur, & aliqua novitate. 268. 128.
In quo ſenſu damnetur nauticum fœnus? *ibid.*
Rota Romana ait, amplius de validitate ejus contractus non dubitari. 268. 129.
An ſit mens ejus Textus inducere differentiam inter Canones, & Leges? 268. 129.
Centeſima uſura juſtum habens titulum, jure Canonum non prohibetur. 269. 130.

Uſura ex aſſecuratione.

Contractus hic trajectitius definitur. 269. 131.
Cæterum etiam per ſilvas periculum continet. 269. 131.
Eſt emptio venditio. 269. 132.
Formula hujus contractus. 269. 132.
Quando ſit licitus? 177. 175.

Uſura quoad intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis.

Hæc diſſertatio nova continet ubique. 270. 134.
Intereſſe lucri ceſſantis exponitur. 270. 136.
Intereſſe damni emergentis declaratur. 270. 136.
Ad intereſſe lucrandum ceſſantis lucri, requiſita Pauli de Caſtro exiguntur, & quænam ſint? 270. 137.
Tria hæc requiſita in Legibus habentur. 270. 138.
Ut debeatur intereſſe damni emergentis, ſatis eſt probare damnum. 270. 138.
Et inſuper interpellationem eſſe factam. 270. 138.

An

An titulo pœnæ intereſſe potius debeatur? 271. 141.
An mora exigatur ad lucrandum intereſſe? 271. 142.
Excutitur requiſitum Caſtri, ut creditor ſit ſolitus negotiari. 271. num. 143.
De Florentia, aliiſque Civitatibus mercaturæ addictis. 272. 144.
Intereſſe lucrabitur, dans pecuniam ad eam inveſtiendam, niſi inveſtierit. 272. 146.
Hoc caſu non ſunt probanda requiſita Caſtrenſia. 272. 146.
An intereſſe in pactum deduci poſſit? 272. 147. 148., & *pag.* 275. 162.
Valet hoc pactum in vim tranſactionis. 273. 150.
Aſſertio Creditoris, quanti ſua interſit, non attenditur. 275. 162.
Diſtinctio de intereſſe jam exacto, & de exigendo. 276. 163.
Primo caſu facilè excuſatur Creditor à reſtitutione. 276. 163.
Secundo caſu interpellatio, & ſubſequens mora probanda eſt. 276. 164.
Nec non probanda parata occaſio inveſtimenti. *ibid.*
Conventio autem intereſſe declarat animum inveſtiendi, & deſtinationem. 276. 166.
Ideoque præſumptiones, & conjecturæ ſufficiunt, ad intereſſe exigendum, nec non circumſtantiæ aliæ. 276. 167.
Talis uſura conventa eſt compenſativa. 276. 169.
Non eſt neceſſe, ut creditor lucraturus intereſſe, ſit mercator. 276. 170.
Judex taxat intereſſe. 276. 171.
Juvat favor piæ cauſæ ad intereſſe juſtificandum. 277. 171.
Rota Romana requiſita Caſtrenſis ſtrictè requirit. 277. 173.
Benignior opinio in aliis Tribunalibus invaluit. 277. 173.
Sola inveſtiendi deſtinatio ad juſtum intereſſe non ſufficit. 277. 173.

Uſura ex titulo redimendæ vexationis.

Titulus hic uſuram licitam reddit. 279. 179. Exponitur Textus in L. *pretextu Cod. de Commod.* 279. 181.
Item Textus *in cap.* 1. *de Uſur.* 280. 181.
Lucrando creditor ad redimendam vexationem, nil accipit ultra ſortem. *ibid.*

Uſura ex titulo donationis.

Donatio uſuram licitam reddit, & quomodo? 280. 182.
Hæc prorſus libera, & ſpontanea eſſe debet. 281. 182. *& ſeq.*

Uſura quoad æquitatem L. curabit Cod. de act. empti.

Si quis rem ſuam fructiferam emptori tradat fide habita de pretio, hic uſuras compenſatorias juſtè lucratur. 281. 185.
Textus in L. curabit, procedit etiam Jure Canonum. 282. 186.
Solutioni pretii æquivalet fides habita de pretio. 282. 187.
Tunc autem locum non habet æquitas L. *curabit Cod. de act. empti.* 282. 187.
Etiam ſine mora debentur tales fructus. 282. 188.
Sed reipſa mora committitur pretio deficiente. 282. 188.
Moræ ſpecies. 283. 188.
Sed fructus ſunt incerti; quomodo æquum eſt lucrum certum? 283. 189.
Si emptor ſit dominus, quomodo rem ſuam conducere poteſt? 283. 190.
Hoc accidit, quia quodam reſpectu, emptor non ſit dominus. *ibid.*
Talis conductio à S. Pio declarata illicita. *ibid.*
Theologia cedat, oportet, Canoniſtis. 283. 192.
Confutatur Layman. 284. 192.
Falſum, quod uſuræ L. curabit competant ex dilatione. 284. 193.
Contractus præſumitur licitus. 284. 195.

Uſura ex miſſione in poſſeſſionem bonorum.

Statutum Florentinum tenutam dat in bonis debitoris. 285. 196.
Abſque uſuræ labe licitè capiuntur ex bonis quinque pro centenario, ex Synodo Provinciali cum rubris. 285. 197.
Statuti ratio apud plures Auctores. 285. 198.

Uſura titulo pœnæ.

Pœna adjecta quantitati in mutuo uſura eſt. 285. 199.
Pœna adiecta dationi rectè exigitur. 285. 199.
Diſparitatis ratio. 285. 199.

Uſura ex titulo Montium licita.

Quis dicatur Mons? 285. 201.
Prima montium ſpecies. 285. 203.
Variæ Pontificum Conſtitutiones, quoad hanc primam ſpeciem. 286. 204.
Secunda ſpecies montium, cum Princeps vendit jus, ſuper aliqua re frugifera, vel ſui ipſius, vel Civitatis. 286. 208.
Variæ Bullæ Pontificum expenduntur. 286. 207.

Expon-

Exponitur Textus in *cap. ſuper eo 4. de Uſur.* 287. 208.

Uſura quoad pœnas.

Pœna infamiæ in uſurarios manifeſtos. 287. 209.
Manifeſtus facto, vel Jure. 287. 209.
Exhæredatus rumpit Teſtamentum, in quo ſcriptus ſit hæres uſurarius manifeſtus. 287. 209.
Idem teſtis eſſe non poteſt. 387. 210.
Clericus uſurarius, neque ordinari, nec promoveri poteſt ad beneficia. 287. 210.
Diſpenſat tamen Epiſcopus. 207. 210.
Uſurarii manifeſti irritum eſt teſtamentum. 207. 111.
Suſtinentur Legata ad pias cauſas. *ibid.*
Videndi plures Auctores citati. *ibid.*
Pœna altera in uſurarium eſt, ſepulturæ Eccleſiaſticæ privatio. 287. 213.
Clerici ſepelientes ſuſpenſi, & excommunicati ſunt ipſo facto. 287. 213.
Si tamen uſurarii de facto ſepulti fuerint, non exhumantur. 287. 214.
Eſt arbitrarium Epiſcopo, id tolerare. 288. 214.
Pœna alia eſt, ut ad Sacramentum Pœnitentiæ non admittantur. 288. 215.
Item arcentur à Communione Altaris. *ibid.*
Item in pœnam, ſuarum codices rationum edere tenentur. 288. 216.
At verificatur ubi civiliter agitur. 288. 218.
Etiam ſi deſierit exercere fœnus, quoties non reſtituat. 289. 220.
Pœna altera eſt reſtitutio. 289. 222.
Uſurarius mentalis non tenetur reſtituere. 289. 223.
Quod, an ſit rationi conſonum, dubitamus. 289. 223.
Non poteſt appellare, ubi cogitur reſtituere. 289. 224.
Niſi excipiat de contrario facto. 289. 224
Conſtitutio Alexandri III. quoad reſtitutionem hujuſmodi, valde notabilis. 289. 225.
An ſatis ſit reſtituere pauperibus? 290. 226.
Sequuta reſtitutione, uſurarius nulla alia afficitur pœna. 290. 227.
His temporibus vix criminaliter agitur in uſurarios. 290. 228.

Z

Zelus indiſcretus.

ZElus inconſultus, veluti cum Judæi pro obſervatione Sabbati zelabant. 33. 104.
Alia exempla zeli indiſereti. *ibid.*
Hic zelus inſanus dicitur. *ibid.*
Bonus zelus ſanus dicitur. *ibid.*
Dicitur zelus indiſcretus, zelus ad mortem. *ibid.*
Zeli ex ſæro fervore exemplum D. Ambroſii adverſus Theodoſium Imperatorem. 33. 104.
Caſus, qui Florentiæ accidit auditu perjucundus. 33. 104.
Zieglerus refellitur. 14. 32.

FINIS.

≠ 3 —

B.14 - .171
BNCF

Digitized by Google